FRANCISCI

PICCOLOMINEI

SENENSIS,

IN ACADEMIA PATAVINA

PHILOSOPHI PRIMI.

Librorum ad Scientiam de Natura attinentium

PARS TERTIA.

Respondens Libris de Ortu, & interitu Aristotelis.

Serenissimo Vrbinatium Duci, Principi Heroico dicata:

CVM PRIVILEGIIS.

ss. Blasij

et Caroli

VENETIIS, Apud Hæredes Francisci de Franciscis. M D C.

SERENISSIMO
VRBINATIVM DVCI,
PRINCIPI HEROICO,
ET DOMINO
Colendiſſimo.

Franciſcus Piccolomineus ſeruus humilimus perennem felicitatem precatur.

SVMMOPERE lętari, ſuisque ſtudijs & vigilijs promptiores nauare operam coguntur omnes, qui diſciplinam aliquam profitentur, dum felici ſorte euenit, vt inſpiciant, animos quoque Principes & Regios, eam excolere & magnifacere, virtus enim in animo ſublimi & amplo, ſublimior & amplior redditur, ſplendidius fulget, præclarumque euadit exemplar virtutis Populorum. Studium Sapientiæ profectò ex ſe eſt Regium & ſublime, cui tu Sereniſſime Princeps, tam propenſe animum appuliſti: vt meliores horas iam diu ei dicaueris & deſtinaueris, & humanæ ſcientiæ ſtudium, cum ſtudio diuinæ ſapientiæ tam egregie iunxiſti, vt tua Amplitudine Philoſophiam in alijs anguſtam amplifices, tua Pietate eam humi iacentem per Theologiam erigas, tuaque diuinorum imitatione populos tibi feliciſſime creditos eminenti Iuſtitia regas, adeo vt ſimul Deo, tibi, populis, ſtudioque ſapientiæ cumulatiſſimè ſatisfacias. Ego autem qui per multos ab hinc annos tuam Heroicam conditionem, ſum admiratus, multiplici ratione me tibi deuinctum ſentio, nam præter id quod a maioribus tuis, & præſertim a feliciſſima memoria Ampliſſimi Cardinalis Vrbini, varia & inſignia Perufijs recepi beneficia, etiam egre-

giam conditionem tuam venerari teneor, cum studium sapientiæ, cui ego ab ineunte ætate animum deuoui, tam conspicuè extollas, & illustres. Propterea iam diu flagranter optaui signo aliquo, vt mihi liceret, conspicuo, debitum, obseruantiamque meam tibi, & cunctis sapientiæ studiosis conspicuam reddere, & cum modo occasio id faciendi se mihi obtulerit, libentissimè eam arripui, nam Libros editurus in quibus de illis agitur, quæ ab Aristotele in libris de Ortu, & interitu explicantur eos tuæ sublimitati toto animo dicandos, & consecrandos decreui, & præsertim; quia non me fugit Serenitatem tuam me per literas ad hanc inspectricium Librorum editionem ante decennium hortatam fuisse, dum curaui vt libri mei ad scientiam ciuilem attinentes, tuæ amplitudini offerrentur, tibi itaque, vt proximo Sapientiæ Deo, dominoque meo Colendissimo Libros hos ad Studium Sapientiæ attinentes, dico, & appendo. Patauij. kl. Nouembris M D XCVI.

INDEX PRINCIPALIVM CAPITVM LIBRI PRIMI.

De prima rerum Natura constantium Materia.

De prima rerum Natura constantium Materia. Libri secundi Capita.

De Materia rerum Natura constantium Libri tertij Capita.

De quattuor primis Qualitatibus Libri vnius Capita.

Opinio

De effectione & perpessione operantium per Naturam Libri vnius Capita.

De Elementis librorum duorum Capita.

Diluun-

De Elementis libri secundi Capita.

A quo

De Mixtione libri vnius Capita.

Considerationis multitudinis formarum in eadem indiuidua substantia Capita.

FINIS.

INDEX
SINGVLARVM RERVM
ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOC TERTIO VOLVMINE EXPLICANTVR.

A

Aeternum

B

Cali-

I N D E X.

C

materia

D

E

Eſſentia

G

H

Opinio

P

Priuatio

Q

Qua-

Totum

FINIS.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De prima rerum Natura constantium materia LIBRI TRES.

Proponitur agendum de Materia, & diuiditur. Cap. I.

MATERIA vt pro rerum mortalium esse, ita pro cognitione apprimè est necessaria, & quoniam humilis & tenuissima est, ideò sui natura & conditione est tenebricosa, & obscura: Insuper quia est indefinita, inconstans, mendax, & animis eam indagantibus modo vario personatam se offert, ideò variarum difficultatum variarumq; opinionum eis præbet occasiones; De quibus ego verba facturus, ne confusioni eius, confusionem aliam superaddam, sequar ordinem Quæstionum: & Primò perpendam attinentia ad Quæstionem, an sit. Secundò, ad quid. Tertiò, ad qualis. Demùm ad propter quid sit. Consideraturus itaque primò, an materia sit, ab eius multiplici significatione, & distinctione ordiar, vt conspicuè pateat, de qua sit sermo. Materiæ nomen id omne significat, ad eaque extenditur, quæ potestatem includunt, alteri subijciuntur, & ab altero modo aliquo perficiuntur: & quoniam huiusmodi conditiones nedum competunt corporibus; verùm etiam cæteris à corpore solutis sub Deo positis. Propterea duplex statuitur materiæ genus: vnum sensibilium, alterum intelligibilium. Materia intelligibilium, quæ etiam dicitur materia intelligibilis, duplex est: vna Mathematicorum, altera Diuinarum Mentium sub Deo ordinatarum: Materia Mathematicorum, quę ab Aristotele in septimo Metaphysicæ 35. & in octauo Metaphysicæ 15. nuncupatur materia intelligibilis, est duplex, continuum, vt dicitur in tertio de Anima, contex. 11. & partes, vt elicitur ex se primo Metaphysicæ, & ex secundo Poster. quo loci dimidium duorum angulorum rectorum, cum sit pars, dicitur materia. Non me latet plurimos Latinorum de hac Mathematicorum materia longè secùs sentire, qua de re non est hic disputandi locus. Materia intelligibilis separatarum Mentium sub Deo ordinatarum, minus propriè, & solùm per Metaphoram Materiæ nomine denotatur, & ab Aristotele propriè loquente, nullibi materia dicitur, quamuis Scotus putet eam denotari 12. Metaphysicæ 49. At non rectè sentit: à Theologis tamen & Academicis, latiùs vtentibus materiæ nomine, frequenter separatis formis materia tribuitur, & hæc præsertim duplex est: nam quia conditio materiæ est potentia, ideò vt potentia ita materia eis competit: Potentia eis competit dupliciter, primò, ad esse, secundò, ad intelligere; vt pertinet ad esse, quoniã recedunt à primo principio, ideò eis vt entia sunt, non repugnat eminentior gradus perfectionis, quæ non repugnantia, cum sit quædam potentia, denotatur nomine materiæ, & quo magis à primo principio recedunt, eò magis materiatæ iudicãtur & in eo quod nõ est, mixtæ. Secundò eis competit potentia ad intelligere, quatenus intelligũt

Materia cognitio necessaria è Physico.

Materia cur cognitu difficilis.

Materia diuisio.

Materia intelligibilis duplex

Materia formarum separatarum duplex.

aliquid supra se, à quo perficiuntur. Hi duo materiæ modi, cum principijs Peripateticorum minimè pugnant: Hoc tamen verùest, quòd minus propriè ex sententia Aristotelis, quàm ex sententia Theologorum separatæ Mentes dici debent Materia prædit: Primò, quia ex sententia Theologorum, magis pendent ex primo principio, ab eoq; absolutè recipiunt esse, cum ex se non sint; Secundò, ob modum intelligendi, nil enim intelligũt separatæ Mentes ex sñia Arist. nisi per essentiam, & sine varietate penitùs, non sic ex sententia Theologorum; De nostra aũt Mente, magis est verum, quòd seruet materiæ conditionem, quia Locus est intelligibilium, vt dicitur in 3. de Anima, cont. 6. Academici quoque, cunctis sub Deo positis tribuunt materiam, & rerum principia, quæ dicunt esse infinitum, terminum, & vnitionem, vt patet ex Philebo. Hinc Plotinus in suis libris de materia, etiam superis competere materiam demonstrauit.

Materia nostra Mẽtis.

Academicorum sententia.

Cõsiderarũt autem Academici in Diuinis modo vario materiam: Nam primò, Mens relata ad Deum, vt ab eo perficitur, materia dicitur. Secundò, Anima cum perficiatur à Mente, dicitur materia Mentis. Tertiò, in Mente pro Idearum constitutione considerabatur infinitum vt terminabile proprijs terminis Idearum. Quartò, in Anima pro constitutione rationum, considerarunt infinitum vt terminabile terminis variarum rationum. Affirmarunt tamen materiam competere Menti, & Mundo intelligibili, modo eminentissimo, & intelligibili: Animæ rationali mediæ, modo medio, & rationali: Demùm Mundo sensibili & corporeo, modo infimo, & sensibili. Scotus considerauit modum quendam materiæ: quem Hecceitatem nũcupauit, competentem cunctis, præter quàm Deo: de qua in consideratione Principij indiuiduationis aliquid dicam.

Scotus.

Materia sensibilium.

Ex aduerso, materia sensibilium etiam prædita est varijs gradibus: Nam datur Materia Cœli & mortalium: ea cœli, dicitur subiectum & materia motus, vt legitur in 8. Metaphysicæ, cont. 12. & 12. Metaphysicæ, cont. 10. Materia mortalium, vel est Materia accidentium, & dicitur subiectum eorum, vel formæ substantialis, & hæc propriè dicitur Materia, vt patet ex primo de Ortu & Interitu, cont. 24. Quæ adhuc in quinq; gradus distribuitur, & sunt materia prima, quatuor Elementa, Mixta imperfecta, vt vapores, Mixta perfecta consimilia, & demùm Membra, his addere possumus gradum sextum, & sunt res completæ, & corpora Physica suo ordine constituentia Vniuersum.

Materia prima quadruplex.

Insuper Materia prima, pro primo gradu sumpta, quadruplex est, vt dicitur ab Arist. in quarto de Cœlo, 37. & dicitur quadruplex ob quatuor primas eius potentias, quæ ad quatuor primas formas Elementorum referuntur. Demùm huius primæ materiæ tres sunt notionis gradus. Primò enim consideratur pro suo esse absoluto. Secundò cum potestate & relatione ad formas, quas est apta recipere. Tertiò, vt eis formata est: Institutum meum est, de hac prima mortalium materia loqui, cum enim materię nomen sit ab vno. & de hac primò & magis propriè dicatur, & reliqui gradus sint materiæ munere huius, ideò de hac præsertim est agendum, & sermo de ea, facultate & virtute est sermo de omni materia.

Tres notionis materiæ gradus.

Institutum auctoris.

Vigintiquatuor Materiæ Nomina. *Cap. II.*

QVONIAM Materia incertæ & indefinitæ conditionis est, & nullum habet proprium actum & formam, idcò nullo certo & definito nomine, sed varijs & indefinitis denotatur. Hæc Primò dicitur Materia, tanquam mater rerum. Secundò, Subiectum: quia formæ & transmutationi subijcitur. Tertiò, Mater, fœmina, & nutrix, primo Physic. 80. & 81. ob priuationem ei iunctam, ob formæ eductionem ex ea, & eius conseruationem. Quartò, noncupatur à Plat. in Timæo Locus, non quidem corporum, sed materiatarum formarum. Quintò, à Stoicis per Metaphoram dicebatur Sylua. Sextò, ab Aristotele in primo Physic. 56. dicitur medium, non quidem per compositionem ex extremis, sed per negationem, priuationem, & potestatem. Septimò, in 3. Phys. 27. dicitur

Materia. Subiectum Mater.

Locus.

Sylua.

Medium.

dicitur Panspermium, hoc est, commune seminarium. Octauò, dicitur Chaos 12. Metaphysicæ, cont. 9. & hoc est Anaxagoræ vnum, nimirùm Chaos. Nonò, dicitur mixtio, in eodem contex. & hæc erat Empedoclis Mixtio, hoc est Mundus sphærus, in quo cuncta sine pugna includuntur. Decimò, in primo de Ortu & Interitu dicitur Genus, quod explicat Philoponus, comm. 57. & 108. & Alexander in quæst. naturalibus manifestauit, quòd quamuis dicatur genus, differt tamen à genere. Vndecimò nuncupatur Commune & Vacuum, vt elicitur ex primo de Ortu & Interitu 31. & 33. ex 4. Phys. 59. & ex Plotino En. 2. lib. 4. cap. 10. Nuncupatur duodecimò à Plat. in Timæo Magnum & paruum, vt etiam dicitur in primo Phys. 80. Decimotertiò à Pythagora nuncupabatur binarius, & par, denotantia indefinitam eius conditionem. Decimoquartò ab eodem Platone in Sophista, & ab Arist. in primo Physic. 79. & in primo de Ortu & Interitu, dicitur non ens, quatenus est infra formam, & non ens actu. Decimo quintò ab Academicis dicitur Sinus informis, & exemplar diuinitatis expers. Decimosextò ab Aegyptijs (referente Simplicio in primo Phys. 65.) dicebatur sex vitæ, quia est infra vitam & in eam fit vltima resolutio. Similiter ab eisdem ænigmaticè dicebatur Aqua. Decimoseptimò ab Emped. dicebatur Vlophies, hoc est molle quiddam & aptum fieri cuncta, vt elicitur ex secundo Phys. 83. Decimooctauò à Plat. nuncupabatur Pandeches, hoc est cuncta continens, vt elicitur ex secundo de Ortu & Inter. cont. 4. Decimononò à Plotino in lib. de Materia. cap. 5. dicebatur Alteritas, cum sit nec quid, nec quale, &c. & sit indefinitum quid, quod terminatur, dum conuertitur in suum Principium. Vigesimò, dicitur Elementum: nam Elementi nomen dicitur propriè de primis internis Principijs, præsertim autem de Materia, vt dicitur in septimo Metaphysicæ, contex. 60. Vigesimoprimò, dicitur infinitum, quia indefinita est, & origo infiniti. Hinc Aristoteles solùm concedit infinitum potestate, quod oritur ex Materia, vt patet ex tertio Phys. Vigesimosecundò, dicitur Potentia, quia ea est essentia materiæ, vt suo loco patebit, & omnis potentia formabilis modo aliquo, nuncupatur Materia. Vigesimotertiò, ob eius necessitatem, ac etiam quia multa necessariò eam sequuntur, vt interitus & imbecillitates, absolutè dicitur Necessarium, & causa sine qua non, vt patet ex calce secundi Phys. Demùm per Metaphoram dicitur Chamæleo, & Proteus. Et cù tot sint eius nomina, principalia tamen ea duo sunt, Materia, & Subiectũ: & à veteribus absolutè nomine Naturæ, Entis, & Substãtiæ denotabatur.

Panspermiũ. Chaos. Mixtio. Genus. Cõmune, & Vacuum. Magnum et paruum. Binarius & par. Non ens. Sinus informis. Fex vitæ et Aqua. Vlophies. Cuncta continens. Alteritas. Elemẽtum. Infinitum. Potentia. Necessariũ. Chamæleo et Proteus.

Sexdecim capita indicantia necessitatem Materiæ. Cap. III.

Varia sunt quæ nobis Materiæ necessitatem indicant & patefaciunt, quæ in sexdecim prima capita redigi posse puto. Primò, enim refulget necessitas materiæ, ex conditione agentis: nam agens definitur ab Aristotele in 5. & in 9. Metaphysicæ, cont. 2. per esse principium transmutandi aliud, id autem quod transmutatur ab agente Physico, vel est materia, vel non sine ea. Secundò, eadem elicitur ex conditione transmutationis, quæ cum sit accidens, eget Subiecto: cum sit operatio transiens, eget eo in quo recipiatur: & cum sit actus rei permutabilis, eget eo quod permutatur, & Materia. Tertiò, elicitur ex conditione eius quod potest gigni, omne enim quod gignitur, primò debet posse gigni, potentia per quam res dicitur posse esse, & posse gigni, est potentia patiendi, quæ ad materiam pertinet. Quartò, refulget ex conditione rei genitæ, omne enim quod gignitur, compositum est ex principijs internis generationis eius, quæ sunt forma & materia: nam ex nihilo per naturam nihil fit, id autem ex quo inexistente res fiunt, materia est. Quintò, refulget ex conditione rerum, quatenus aptæ sunt interire, interitus enim, imbecillitates, & diminutiones ex materia prodeunt, & illam nobis pate-

Ex cõditione agentis. Ex cõditione transmutationis. Ex cõditione eius quod potest gigni. Ex cõditione rei genitæ. Ex cõditione rei aptæ interire.

Ex cõditione corporũ & sensibilium. Ex cõditione terminorum transmutationis. Ex cõditione pricipiorum generationis. Ex æternitate generationis. Ex mutua mortalium actione, & perpessione. Ex multitudine indiuiduorum sub eadem specie. Ex absolutione graduum vniuersi. Ex inductio ne per omnia q̃ fiunt. Ex contingentia. Ex cõditione boni. Ex cõditione actus.

patefaciunt. Sextò, refulget ex conditione corporum, contradistincta ab ea separatorum, & ex conditione sensibilium, contradistincta ab ea intelligibilium, sensibile enim omne in materia est, vt dicitur in primo de Cœlo, & corpus sine aliqua materia non subsistit. Septimò, elicitur ex conditione terminorum transmutationis, qui termini cum sint oppositi, requirũt commune Subiectum, quod materia est, circa quam variantur, manente materia. Octauò, ex conditione principiorum generationis, nam tot requiruntur principia, quot sunt subiecta pro rerum ortu, sola contraria sine communi subiecto sunt satis, vt legitur in primo Physic.5 1. quare necessaria est materia. Nonò, elicitur ex æternitate generationis, nam generatio seruatur æterna, quia vnius interitus alterius est generatio: hoc autem pendet ex conditione materiæ, quę cum sit æterna, & non valeat sine forma seruari, exuens vnam formam, induit alteram, vt patet ex primo de Ortu & Interitu. Decimò, ex mutua mortalium actione, & perpessione, nisi enim corpora sub Cœlo posita prædita essent communi Subiecto, non vicissim agerent & paterentur, vt dicitur in primo de Ortu & Interitu 43. Vndecimò, ex multitudine indiuiduorum sub specie, quæ minimè seruari potest sine Materia, vt legitur in duodecimo Metaphysicæ 49. & in primo de Cœlo. Propterea in quinto Metaphysicæ, cont.t 2. definitur vnum numero, quod sit id, cuius materia est vna. Duodecimò, ex absolutione graduum Vniuersi, cum enim detur actus purissimus, detur actus iunctus cum potentia, est necesse vt etiam detur potẽtia immunis ab omni actu, quæ sola est materia: & cum dentur gradus supremi & medij, etiam est necesse vt detur gradus infimus. Decimotertiò, patet necessitas inductione, progrediendo per omnia quæ fiunt, & perpendendo singulos modos quibus res fiunt, vt patet ex primo Physic.62.& 63. Decimoquartò, ex conditione contingentiæ, fortunæ, & destitutionis ordinis, quæ ex sola Materia prodire valent: nam quamuis contingentia primò refulgeat in Dei libertate, & modo aliquo in libertate hominis, ea tamen quæ ex passione pendet, ex Materia oritur. Decimoquintò, elicitur ex conditione boni: nam bonum sui natura fœcundum est, & aptum participari, propterea debet dari locus, fœmina, & sinus informis, aptus recipere, formari, & participare. Decimosextò, elicitur ex conditione actus, formæ, & perfectionis, cum enim detur actus, debet dari potentia ei respondens, cum detur forma & perfectio, est necesse vt detur formabile, & aptum perfici. Ex his conspicuè elicitur necessitas Materiæ, ac insuper elicitur eam necessariò esse numerandam inter interna principia generationis, quæ sunt duo termini, & Subiectum. Aristoteles in primo Physic. non demonstrauit materiam esse, vt minus rectè existimauit Auerroes: nemo enim ex veteribus Philosophis eam est inficiatus, & ex se adeò patet, vt ostensione non egeat: solùm Aristoteles in eo primo Physic. demonstrauit eam necessariò inter Principia generationis esse numerandam, vt Græci interpretes rectè sentiunt, & suo loco patefaciam.

An Materia sit ens? Cap. IIII.

Sentẽtia veterũ de Materia. Plato. Quod sit nõ ens. Ratio prima. Secunda.

MATERIAM confusè sumptam in Vniuerso reperiri conceditur ab omnibus, dubium tamen est; an debeat dici Ens, adeò vt ens tanquam generatio ab vno de ea dicatur. Veteres putarunt Materiam verè, absolutè, & solam esse ens, substantiam, & Naturam rerum. Plato in Sophista eam dicit non ens. Aristoteles se medium constituit, inquiens, quod est non ens actu, ens potestate, non ens ex accidenti ob adnexam priuationem, ens secundum se, vt dicitur in primo Physi.79. Quòd Materia sit non ens, ostẽditur primò: quia quod nullum est decem Prædicamentorum, est non ens, vt inquit Auer. in 1. Phys. 25. & dicũtur ab Arist. lib. 5. Metaphysicæ contex. 14. ea ex se esse, quæ significant figuras Prædicamentorum; at materia ex 7. Metaph. cont. 8. ex se nullum est decem Prædicamentorũ, quare est non ens. Insuper, quod est potestate, non est, vt dicitur ab Auer. 4.

Meta-

Metaph.cont.15.& iure:nam potentiam iunctam habet priuationem; Materia autem potestate esse dicitur. Praeterea, in 1. Physi.cont.60.& 66. dicitur eadem numero cum *Tertia.* priuatione, quae ex se est non ens. Insuper, quod sui natura appetit bonum, non est ex *Quarta.* se bonum, quia appetitus istiam habet priuationem; materia ex se bonum appetit ex 1.Physic.81. quare non est bona, & propterea non ens, cum ens & bonum reciprocentur. Demum, quod generatur siue substernitur generationi, non est, neque est in loco, ex 5.Physic. cont. 8.huiusmodi est materia, quare, &c. *Quinta.* Ex aduerso quod sit Ens patet, cum sit pars entium, pars substantiae, subiectum, principium, per se, & sit potestate in *Quod materia sit ens.* quam diuiditur Ens, dum secatur per actum, & potentiam. Pro conspicua resolutione difficultatis, accuratè considerari debent singulae significationes Entis, & non Entis, ex quarum varietate ortum ducit vniuersa dubitatio, & quoniam quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur alterum, & significationes non Entis, sunt magis conspicuae, ideò ab eis ordiar, & ex eis eliciam significationes Entis. Voce non Entis duodecim denotari posse inuenio: nam consideratur non Ens vel compositione *Significationes non Entis.* orationis, & dicitur falsum, cui opponitur Ens pro vero sumptum; de hoc Aristot. in 1. Poster. dixit, quod non est, non posse sciri. *Pro falso.* Vel consideratur non Ens simplex, & seorsum ab oratione, & hoc vel est supra Ens, & huiusmodi est Deus: qui est supra Ens pen- *Supra ens.* dens, cui opponitur ens ex eo pendens propria forma & actu praeditum. Vel est infra *Infra ens.* huiusmodi Ens, qualis est Materia, cui opponitur id omne, quod supra Materiam est positum. Vel quartò, est non verè Ens, sed Vmbra potiùs, quae dicitur fieri, non verè *Vmbra.* esse: sic vmbrae corporum sunt non entia, quibus opponitur Ens sumptum pro principali, cuius sunt vmbrae, veluti apud Platonem mortalia, vt sunt vmbrae & imitationes Idearum, dicebantur non entia. Quintò, vsurpatur non ens, pro contradistincto ab *Pro non composito.* ente, dicto per denominationem de composito, cum enim ens sit nomen concretum, propriè compositum denotat, & frequenter apud Aristotelem pro composito vsurpatur. Sextò, vsurpatur pro alteritate, vt apud Platonem in Sophista, veluti lignum est *Pro alteritate.* non ignis, in qua significatione, de solo Deo non dicitur: cum ipse solus sit omnia. Septimò, vsurpatur pro non ente ex accidenti contradistincto ab ente per se, ita Materia *Pro non ente ex accidente.* ex accidenti est non ens, ob priuationem ei iunctam, vt patet ex 1. Physic. Octauò, pro contradistincto ab ente simpliciter, quod est substantia, ita accidens non dicitur ens, *Pro contradistincto ab ente simpliciter.* nisi quia entis. Nonò, pro non ente actu, veluti Materia frequenter dicitur non ens. Decimò, pro nihilo, Veluti legitur in primo de Coelo 100.extra Coelum nihil esse. Vndecimò, pro deprauatione & recessu, vt vitium, & malum dicitur non ens, bonum verò & virtus, ens. Duodecimò, pro corpore quod sub sensum non cadit: nam vbi est aer, *Pro non ente actu.* dicimus nihil esse, & nos nihil inspicere. Ex multiplici entis, & non entis significatione *Pro nihilo quod nec e. nec esse pot.* patet Materiam dici posse & ens, & non ens, & infra ens, & principium entis & mediũ inter non esse penitùs, & esse actu, vt addidit Auerr. Ex Sententia Platonis quinque in Vniuerso considerantur gradus: Primò, Deus, qui est supra ens, & Principium entis. *Pro deprauatione.* Secundò, Mens & Ideae quae dicuntur verè entia, & Mens suprema dicitur eminentissima entis vnitas. Tertiò, anima quae mediat, & partim est, quia est aeterna, partim fit, *Pro corpore, quod sub sensum non cadit.* quia mouetur, & est participatio Ideae. Quartò composita mortalia, quae solum dicuntur fieri, quia per naturae semina producuntur, non autem esse, cum sint tenues & variabiles vmbrae idearum. Infima est Materia quae verè non est, cum expers sit actus, *Sententia Academicorum.* nec fit, sed omnibus quae fiunt sedem exhibet, hinc dicitur exemplar diuinitatis expers & infra ens. Aristot. autem secus loquitur: nam neglectis Ideis vniuersam seriem constituentium vniuersum per actum & potentiam diuidit, & materiam nuncupat non ens *Aristoteles.* actu, ens potestate, vt legitur in primo de Ortu & interitu 22. insuper ens per se, non ens ex accidenti, ob iunctam priuationem, vel legitur in 1.Physic. Ex his patet, quomodo ea quae gignuntur, cum fiant ex materia, partim ex ente, partim ex non ente fiant. Insuper patet resolutio principalis difficultatis, an scilicet materia sit ens, vel ne, nam vtrunque dici potest, & cum sit ens, non est ens rationis, sed per naturam cõstitutum,

Diluuntur rationes aduerſæ. & naturæ nomine denotatum. At inſtabatur: quia nullum eſt decem Prædicamentorum? Reſpondeo nullum eſt actu, ſed omnia poteſtate, & ad ea redigitur tanquam principium. Addebatur, quod eſt poteſtate, non eſt. Reſpondeo, ens poteſtate vſurpari dupliciter, pro Subiecto, & pro Obiecto: pro Subiecto eſt, at non pro Obiecto poteſtatis. Inſuper, Materia dicebatur eadem numero cum priuatione. Reſpondeo, eſſe eandem numero, non abſoluiè, ſed quatenus eſt eadem Subiecto: nam priuatio in ea eſt. Dicebatur: quia materia appetit bonum, ideò non eſt bona, & propterea non ens. Reſpondeo eam appetere id bonum, quod eſt forma & actus, & ideò ſui conditione non eſt forma, nec formam includit. Deinùm addebatur: id quod generatur, non eſt, nec eſt in loco. Reſpondeo, per id quod generatur Ariſtotelem eo loci denotare ſubiectum cum priuatione termini ad quem, acquirendi, quod vt eo priuatum non eſt, nec eſt in loco, cum eo careat, nec actu ſit, inſuper materia non eſt in loco per ſe, eſt tamen in eo ex accidenti, vt pars compoſiti, quemadmodum ex primo de Ortu & interitu, elicitur.

An materia prima ſit ſubſtantia & hoc aliquid?
Cap. V.

APPARVIT quomodo materia & ens, & infra ens, & non ens, dici poſſit: ſequitur conſiderandũ, an ſit ſubſtantia & hoc aliquid. Dum primò quæritur an ſit ſubſtantia, rationes ſe offerunt pro vtraque parte. *Quod materia non ſit ſubſtantia.* Quod non ſit ſubſtantia oſtenditur, quia omne quod fit, ex ſui negatione fit, ſubſtantia fit, igitur debet fieri ex non ſubſtantia. At fit ex Materia, igitur materia non eſt Subſtantia. Hinc Ariſtoteles in ſeptimo Metaphyſicæ, context. 8. ait, Materiam non eſſe quid, hoc eſt, non eſſe ſubſtantiam. Ex aduerſo, ſi materia non eſſet ſubſtantia, tunc ſubſtantia fieret ex non ſubſtantia, & non ſubſtantia eſſet prior *Quod ſit ſubſtantia.* quã ſubſtantia, quæ tanquam abſurda dereliquit Ariſtoteles in primo Phyſic. 52. Et Confirmatur, quia natura eſt ſubſtantia, materia autem natura eſt. Sic itaque Ariſtoteles nonnunquam inficiatur, aliquando affirmat materiam eſſe ſubſtantiam, nonnunquam etiam ſe medium conſtituit, vt in primo Phyſic. contex. 79. inquiens materiam propè, & quodammodo eſſe ſubſtantiam, inquiens propè, denotat modo aliquo mediare. Dubitatio ſoluitur duplici diſtinctione, prima eſt, Subſtantiæ nomen dupliciter *Solutio.* vſurpatur, vel pro Subſtantia compoſita directè poſita in Prædicamento ſubſtantiæ, vel pro contradiſtincto ab accidente: materia non eſt ſubſtantia in prima ſignificatio- *Simplicius.* ne, ſed eſt principium eius. Hinc Simplicius in primo Phyſic. exponens contex. 52 inquit propriè ſubſtantiam eſſe compoſitum: materiam autem & formam eſſe principia eius, & potiùs eſſe ſubſtantiales quam ſubſtantias: vt etiam non ſunt corpora, ſed corporales, quemadmodum dicebat Eudemus. Dum verò Subſtantia vſurpatur pro ente contradiſtincto ab accidente, vtendum eſt altera diſtinctione, & dicendum ſubſtantiam eſſe duplicem, vnam poteſtate, alteram actu, materia eſt ea ſubſtantia, quæ eſt poteſtate, forma verò actus eſt. Hinc Ariſtoteles in primo de Ortu & interitu, contex. 12. ait: materia poteſtate eſt hoc, & ens, abſolutè autem neque hoc, neque ens: rationes aduerſæ ſolùm oſtendunt materiam non eſſe ſubſtantiam actu, vel compoſitam, hinc dicitur propè ſubſtantiam, quia eſt poteſtate, & modo aliquo Subſtantia, vt contradiſtinguitur ab accidente. Quærebatur inſuper, an ſit hoc aliquid? *An materia ſit hoc aliquid.* Ariſtoteles in ſecundo de Ortu & interitu, context. 4. id inficiatur, cum enim Plato in Timæo dixerit de Ideis & Materia rectè dici pronomina demonſtrantia, inquit Ariſtoteles id eſſe verum de materia accidentium, quæ eſt compoſitum actu, non de prima rerum materia. Inſuper id quod eſt hoc aliquid, debet eſſe quid, nam hoc aliquid, includit quid. Materia non eſt quid, vt dicitur in ſeptimo Metaphyſicæ, context. 8. quare non eſt hoc ali-

quid. Ex aduerſo in primo Phyſic.66.comparans materiam cum priuatione, inquit, materiam magis eſſe hoc aliquid. Pro Solutione accuratè conſiderandum eſt: Apud Ariſtotelem hoc aliquid; & aliquid, ſex modis vſurpari, & nonnunquam denotare præſtantiam, nonnunquam diminutionem: Nam Primò, vſurpatur vt contradiſtinguitur à ſimpliciter, quod vt dicitur in primo de Ortu & Interitu, contex. 11. duo denotat, nempè principale, & vniuersè; Et inde oritur duplex acceptio ipſius, hoc aliquid: vna pro accidente, per quam dum homo fit albus, dicitur fieri non ſimpliciter, ſed aliquid: altera pro parte, vt dum non vniuerſum corpus curatur, dicimus nō ſimpliciter, ſed aliquid eius curari. Tertiò, vſurpatur pro ſubſtantia contradiſtincta à cæteris Prædicamentis, vt in tertio Phyſic.contex. 3. & in 7. Metaphyſicæ cont. 7. dum materia dicitur non quid, nec quale, &c. Quartò, magis propriè vſurpatur pro indiuiduo ſubſtantiæ, per ſe ſubſiſtente, contradiſtincto ab Vniuerſali, vt in Prædicamento Subſtantiæ. Quintò, vſurpatur pro quolibet exiſtente, contradiſtincto à nihilo, de quo dicimus, quod non nihil, ſed aliquid eſt. Sextò, pro permanēte & æterno, vt apud Platonem in Timæo dicentem pronomina oſtenſiua competere his quæ permanent, vt Materiæ & Ideis. Dum dicimus aliquid, magis denotamus imperfectionem, dicendo verò quid, vel hoc aliquid, potiùs perfectionem. Ex his patet, quomodo Materiæ competat, vel non competat, vt ſit aliquid, vel hoc aliquid.

Aliquid, et hoc aliquid, ſex modis vſurpatur.

An Materiæ competat actus Entis, quem entitatiuum appellant? Opiniones variæ. Cap. VI.

DECVRSIS attinentibus ad quæſtionem, an Materia ſit, ſequitur vt de attinentibus ad quid ſit, verba faciamus: inter quæ primò conſiderandum occurrit, an Materiæ actus aliquis competere valeat? Qua de re tres ſunt opiniones principales: Vna veterum Philoſophorum; putantium Materiam eſſe id totum quod res eſt: nam eam ſolam putarunt Subſtantiam, cætera iudicarunt accidentia: nomine autem Entis, Subſtantiam intelligebant, adeò, vt Materiæ competeret actus & eſſendi, & exiſtēdi, & per ſe ſubſiſtendi. Hæc opinio à Pythagora, Platone, & Ariſtotele reiecta eſt. Propterea opinio altera huic aduerſa eſt D. Thomæ & multorum illum ſequentium, qui inquiunt, Materiam eſſe puram poteſtatem, expertem cuiuslibet actus, cùm eſſendi, tùm exiſtendi, & actum omnem pondera ex forma, vt inquit D. Tho. in prima parte, q. 66. In quolibet. q.3. & alibi, & ob id nec ei putat in Dei Mente reſpondere Ideam, nec eam poſſe per ſe intelligi, nec per abſolutam Dei potentiam ſine forma ſeruari, nec eſſe diſtinctum terminum Creationis, ſed ſolùm cum forma concretā fuiſſe. Eidem ſententiæ adhærere videtur Auicenna ſecundo tract. Metaphyſicæ, cap. 4. Similiter Auerr. duodecimo Metaphyſicæ, contex. 14. inquiens: Vniuerſitatem Materiæ, nō habere eſſe extra Animam, & non intelligi niſi per priuationem. Vtuntur etiam qui huius ſunt ſententiæ varijs auctoritatibus ex Ariſtotele depromptis, & præſertim, quia in ſeptimo Metaphyſicæ, contex. 8. ait, Materiam non eſſe quid, nec quale, nec quantum, & in primo Phyſic. 82. eſſentiam Materiæ nuncupat potentiam. Et in primo de Ortu & Interitu, ait, non eſſe actu, ſed potentia. & ob id in primo Phyſ. 69. ait intelligi per Analogiam. & in decimo Metaphyſicę, cōtex. 24. per negationem, quæ indicant Materiæ nullum competere actum. Idq; oſtenditur rationibus: & primò, omnis eſſentia vel eſt actus purus, vel pura potentia, vel aliquid ex eis compoſitum: materia non eſt actus purus, cum id pertineat ad formam: non compoſitum, cum ſit ſimplex. quare eſt pura potentia. Præterea, quæcunque ſunt ab vno, ita ſe habent, vt cum primò competant vni, per id mox competunt cæteris; ens, eſſe, & actus ſunt ab vno, vt patet ex quarto Metaphyſicæ; Quare primò competūt vni, & per id alijs, id primum nil aliud eſſe poteſt,

An materia competat aliquis actus? — Opinio prima. — Euerſio. — Opinio ſecunda. — Auicenna. — Ratio prima. — Secunda.

præter

Tertia. præter formam, vt etiam dicitur in secundo de Anima, contex. 7. quare materia ex se, nil eorum est, sed omne habet à forma. Confirmatur per definitionem generationis, quæ ob mutationem formæ dicitur mutatio totius in totum. Hinc D. Thom. in primo Physi. 79. inquit, vt potentia ad Qualitatem non est aliquid extra genus Qualitatis, ita potentia ad esse substantiæ non est aliquid extra genus substantiæ, non igitur potentia materiæ est affectio aliqua superaddita essentiæ eius, sed materia sui substantia est potestas ad esse substantiæ, &c. Sic ens diuiditur per actum & potentiam, & cum forma sit actus, materia dicitur omninò potentia. Eiusdem quoque opinionis fuit Ioan. Bacc. 2. Sent. Dist. 12. quæst. 1. Artic. 1. & 2. Quol. quæst. 9. Platonici etiam idipsum sentire videntur, cum materiam constituant infra ens, quia est infra actum, & appellent exemplar diuinitatis expers. Scotus in secundo Sent. dist. 12. & septimo Metaphysicæ, quæst. 5. se medium constituit. Pro cuius opinionis notitia considerandum, quòd ipse vnà cum Henrico, triplicem excogitauit potentiam, vnam agendi, alteram patiendi, tertiam, quam non repugnantiam ex parte obiecti esse dixit, & potentiam obiectiuam nuncupauit. D. Thom. eam redegit ad potentiam agendi. Inquit enim potentiam esse triplicem, vnam patiendi, alteram agendi ex parte agentis, tertiam agendi ex parte obiecti apti produci, ac ita cum Aristotele omnem potentiam ait esse, vel agendi, vel patiendi. His præassumptis, ait Scotus, cum omni potentiæ respondeat actus, potentiæ obiectiuæ respondet actus entitatiuus, per quem obiectum dum extra suas causas reperitur, actu esse dicitur, non amplius potestate, & in serie rerum est collocatum, adeò, vt illi actui in Dei Mente respondet Idea, & per eundem materia sit apta ex se intelligi, & ei non repugnat, vt per Dei absolutam potentiam seruetur seorsùm à forma, & in Mundi creatione actus ille fuit terminus creationis materiæ, distinctus à termino creationis formæ. Quòd autem Materiæ huiusmodi actus competat, patet: quia Materia est ens per se, est substantia, est pars compositi, est Subiectum, ex sententia Aristotelis ingenitum, non natum interire, & actu est id, quod est, quatenus includit esse suum seorsùm à causis, & non est potentia, vt obiectum & Materia, sed vt Subiectum natum formari forma: & ob id rectè enunciauit Alexander, Materiam non egere forma, vt sit, sed vt sit actu.

Io. Bacc. *Academici* *Scotus.* *Ratio.*

Pro resolutione difficultatis explicantur nonnullæ voces. *Cap. VII.*

QVONIAM resolutio propositæ difficultatis exposcit cognitionem variarum Vocum, ideò ab earum explicatione ordiar. Inueniuntur hæ Voces, Ens, Esse, Essentia, Existens, Existere, Existentia, Subsistens, Subsistere, Subsistentia, Inexistens, Inexistere, Inexistentia, Coexistens, Coexistere, Coexistentia. De quarum significationibus cum varia dicantur à varijs, ego id solum proferam, quod approbandum existimo. Ens & Esse, Græcè ὂν, καὶ εἶναι, denotant id primum per quod res sunt & vsurpantur dupliciter, nimirùm pro vero, hoc est, pro reperiri in rerum natura, & pro genere latissimo, quod est ab vno. Differunt autem, quia ens est concretum, denotans id quod est. Esse autem est tanquam ratio & formalitas eius; Hinc differre esse, est differre ratione, vt Materiam Philosophus ait differre à Priuatione τῷ εἶναι. Essentia, Græcè οὐσία, deducitur ab esse, & est minus communis eo, Nam esse, vt dixi nonnunquam vsurpatur pro esse in natura rerum, & constituit Problema de accidente, quod non competit essentiæ; essentia enim significat id quod res est, hoc est, naturam & conditionem rei propriam, seorsùm ab illis, quæ ex accidenti cum ea nectuntur: & hæc est ea, quæ per definitionē explicatur. Adeò, vt essentia, & id quod res est, quod quidditas dicitur, in idem veniant. Ideò approbandam non puto opinionem Auerrois, Zimaræ, & similium, dicentium

Ens & Esse. *Essentia.* *Essentia & quidditas idem.*

tium materiam esse partem essentiæ, non autem quidditatis: nam essentia rei, & id quod res est, in idem veniunt. Similiter veram non puto multorum opinionem, dicentium, essentiam rerum seruari posse in earum causis, quamuis seorsùm nullum inueniatur indiuiduum, id inquam non probo: quoniam esse in causis, est esse potestate, & futurum, non autem est propria rei essentia, quæ per Definitionem explicatur: Definitio enim est rerum existentium extra animam secundum commune earum, vt rectè in primo Natur. quæst. docet Alexander. Existentia, adhuc est vox magis contracta: nam denotat concretum ex essentia, & eo esse quod verum dicitur: adeò, vt sit essentia contracta per singularia, quæ existunt. Hinc sententiæ dicuntur abstrahere à particulari existentia, cum abstrahant à conditionibus singularium, considerando solam essentiam in eis existentem: quæ tamen essentia, non seruatur sine existentia. Hinc demptis primis substantijs, nil aliorum seruari potest, vt dicitur in Prædicamento Substantiæ. Demùm datur subsistentia, quæ substantijs competit per se subsistentibus, cui respondet inexistentia propriè competens accidentibus, quorum esse est alteri inhærere. Datur etiam coexistentia competens illis, quæ sunt eiusdem gradus, & simul nectuntur, vt partes coexistunt & totum constituunt. Materiæ proculdubio competit vt sit in ordine rerum, eique competit esse & essentia, de qua quæritur, an sit eadem cum potentia eius. Insuper ei competit existere in composito, in eoque inexistere, & subijci formæ, non autem subsistere absolutè. Explicatis cæteris vocibus, superest vt de Actu loquamur: Diuiditur Actus ab Aristotele in secundo de Anima in primū, & secundum, hoc est, in formam & operationem. Quæ Diuisio non est præsentis considerationis. Insuper, Diuiditur Actus, in Actum essentiæ, & Actum inexistentiæ: Actus inexistentiæ est Actus essentię complicatus cum conditionibus indiuiduantibus: Actus dicitur: Vel essentiæ quæ est natura propria & conditio cuiusuis rei, quæcunque ea sit, vel Materia, vel aliud quoduis. Et de huiusmodi essentia latè sumpta, dubium est, an nomine Actus denotari valeat: & quod valeat, ita ostendo. Omne quod ex se non est, sed pendet ex alio, vt pendens, dicitur transisse ex potentia ad actū: at præter Deum omnia sunt huiusmodi, quare, &c. Et quamuis Materia ab Aristotele dicitur ingenita, tamen ita ei competit Actus suæ essentiæ, ac si producta esset: Confirmo efficacissimè: quia cui competit nomen formę & speciei, competit nomen Actus, omnis enim forma Actus est, sed cuilibet essentiæ competit nomen formæ & speciei, quod colligo ex Aristotele in primo Physic. cont. 60. & 66. dicente, Materiam & Priuationem esse vnum numero, distingui autem forma, & specie: & per formam ait se intelligere rationem explicantem quid res ea sit, quæ formalitas sępè dicitur. Idipsum confirmo per Themist. in primo Physic. in Digress. de Materia, dicentem quod materia res quędam est in se, & existit Actu; Græcè ἐφ᾽ ὑπάρχουσα ἐνεργείᾳ. Conspicuè Themistius essentię absolutę materię tribuit nomen actus. Et hęc de vocum significationibus.

Essentia nō seruatur in solis causis, nisi potestate.

Existentia.

Essentia nō seruatur sine existentia.

Subsistētia, & inexistētia, coexistētia.

De Actu.

Omnem essentiā posse dici Actū.

Ratio.

Cōfirmatio.

Themistius

Quòd Materia competat Actus entis siue præsentiæ. Cap. VIII.

EXPLICATIS vocibus, constanter affirmo, Materiæ conuenire actū entis siue pręsentiæ: quod varijs rationibus ostendo. Prima ratio elici potest ex Definitione Materię, hunc in modum. Materia est primum Subiectum ex quo inexistente res fiunt, & in quod vltimò resoluuntur, ex primo Physic. 82. Cum sit Subiectum primum antecedens formę & composito, eam considero vt Subiectum primum est: & quęro, vel tunc est aliquid absolutum, non pendens ex forma, vel ne: si non, minimè esset Subiectum: nam quod

Materię cōpetere actū entis.

Ratio prima.

non est, non est Subiectum, & præsertim, quia Subiectum in primo Physic. dicitur
prius Prædicato: si sic, ea igitur est aliquid absolutum nō pendens ex forma, per quod
actu inter ea quę sunt numeratur. Hinc Aristoteles in primo Physic.66. inquit, Ma-
Secunda. teriam numerabilem esse. Insuper, Materia est id ex quo elicitur forma, & quod con-
stituitur pars compositi, non autem subijceretur transmutationi pro eductione formæ,
nec esset Elementum, & pars Substantiæ, nisi esset absolutum aliquod in genere en-
tium. Hinc Aristot. in primo Physic.66. dixit, Materiam esse propè, & quodam modo
Tertia. Substantiam, & magis hoc aliquid, quàm sit Priuatio. Prætereà, Materia est id, in
quod vltimò ea, quæ intereunt, resoluuntur. Quæro de hoc vltimo, vel habet pro-
prium entis & Substantiæ gradum, non pendentem ex forma, vel ne; si non habet,
non fieret resolutio compositi in illud per destructionem formæ, sed periret totum es-
se eius: si autem habet, falsa erit Sententia aduersa, putantium totum id, quod Mate
Quarta. ria est, pendere ex forma. Prætereà, omnis transmutatio exposcit Subiectum manens
idem sub vtroque termino, Subiectum enim dicitur medium, quod actu neutrum est
extremorum, potestate vtrumque. Materia est Subiectum transmutationis, debet ita-
que manere eadem sub vtroque termino, non maneret autem eadem, nisi ei compe-
Quinta. teret esse aliquod proprium, non pendens ex terminis. Prætereà, cum dicant Mate-
riæ seorsùm à forma nullum competere esse actu, sed solùm potestatem, quæro de hac
potentia, vel est potestas sumpta pro Obiecto, vel pro Subiecto: non pro Obiecto, ita
enim nil esset: nam quod est potestate, non est, vt dicitur in 4. Metaphysicæ, cōm.15.
Si autem est potestate pro subiecto, omnis talis potentia nititur fundamento; quod
cum pro suo esse actu sit, potestate est aliud, ne in potentijs detur progressio in infini-
tum. Insuper, hoc ens potestate, cum sit membrum in quod ens diuiditur, dum seca
tur per actum & potentiam, non potest esse potestate ens, sed actu: alioquin non con-
tineretur sub ente, qui actus nil aliud esse potest, nisi actus per quem sit, & in vniuerso
Sexta. existat. Demùm, cum Materia dicatur vna numero, æterna, ingenita, non apta inte-
rire, apta numerari inter ea quæ sunt, sit prædita affectionibus varijs, sit fundamētum
relationis, denotetur per prædicata absoluta, dicendo quòd sit ens, & substantia, pro-
culdubio est necesse vt propria aliqua essentia sit prædita, non pendente ex forma, per
quam actu inter ea, quæ sunt, reperiri dicatur. Hanc Veritatem frequenter patefecit
Aristoteles. Aristoteles cum eam dixerit esse Naturā, esse Bonam per se, Malam ex accidenti; per-
Themistius. inde se habere ac matrem, & magis esse hoc aliquid, quàm sit Priuatio, Themistius lu
cidissimè id affirmat, cum in primo Physic. digrediens in attinentibus ad Materiam
dicat; Materia primò res quædam est in se, & existit actu, mox Materia aliorum intel-
Alexāder. ligitur esse. Alexander etiam frequenter id affirmat: nam in primo Natur. qq. cap. 24.
inquit: cum Materia sui ratione sit ens, & permaneat, seruans sui naturam, recipit for
mam eius quod generatur: non enim possibile est manere, & subijci alicui, quod sui
natura non est. Hinc Materia non eget forma vt sit, sed vt sit actu. Simplicius in pri
Simplicius. mo Phys.56. inquit: Subiectum actu est subiectum, non potentia, & in secundo de Ani
ma, exponens cont.2. ait: Materia dicitur potestate, non quia sit potestate Materia, sed
Substantia est potestate, nec ceu vnquam actu futura, manet enim semper quòd verè
Philoponus est. Philoponus tam lucidè tribuit Materiæ hunc actum, vt nil lucidius dici possit: nam
in primo de Ortu & Interitu, cōm.50. inquit: Materia simpliciter est ens, & hoc modo
generatio est ex ente. Cum autem dico actu ens, quod est in existentia intelligendum
est, quoniā Materia potestate alia existens, actu est materia. Idipsū cōfirmat, cōm. 54.
Insuper, latissimè id affirmat in 11. Disp. contra Proclum, nam cap. 7. inquit, nil dari
Ammonius informe penitùs, adeò, vt non sit actus aliquis; & tunc de Materia loquitur. Ammonius
similiter hunc actum materiæ tribuit, & inquit Materiam esse corpus, & dimensiones
ad eius essentiam pertinere. Colligamus itaque, Materiæ Actum competere, de quo
Greg. Ari. Greg. Arim. 2. Sent. Dist. 12. q. 1. rectè enunciauit, Materiam esse actu in genere eo-
rum quæ sunt, potestate verò in genere formabilium.

Euertuntur

Euertuntur nonnullæ Sententiæ, & rationes aduersæ diluuntur. Cap. IX.

QVICVNQVE aduersæ opinioni sunt addicti, vt vitent aduersas rationes, inquiunt, Materiam esse quidem, at ei non competere actum essentiæ, qui ad formam pertinet: neque existētiæ, quæ competit composito Insuper, inquit Iauellus septimo Metaphysicæ, q. quinta. Materiam an- *Iauellus.* teire futuræ formæ, non quia ex se modo aliquo sit actu, sed per formā præcedentem, nec eam simpliciter esse, sed in composito, & distingui à forma, nō quia vtrique competat proprium esse, & sint duo supposita, sed quia vnum negatur de altero. *Euersio.* Verùm hæc & similia nullius sunt roboris, iam enim conspicuè patefeci, Materiæ proprium esse competere, distinctum ab eo formæ, & prius eo, cui nomen actus optimè congruit. Nam dum dicimus, Materia non est forma, id quod non est forma, vel est aliquid, vel nihil. si nihil, ea quæ gignuntur, ex nihilo fient: si aliquid, vel id pendent ex forma, vel ne; si pendet, falsò Materia ab Aristotele in secundo de partib. Animal. cap. primo diceretur prior origine forma; si non pendet, habet igitur materia proprium aliquid, ex forma non pendens, per quod actu inter ea quæ sunt reperiri dicetur, & ob id ab Aristotele in primo Physicorum dicitur numerabilis, Confirmatur; quia cùm *Cōfirmatio.* forma, tùm materia, prædita sunt propria vnitate, propria natura, quare & proprio esse, quorum vnum est æternum, aliud mortale; Et si id verum esset, quòd materia anteiret futuræ formæ, per formam antecedentem, tunc magis Materia diceretur corrūpi per interitum formę, per quam est, quàm per interitum Priuationis, contra Aristotelem in primo Physic. 82. Insuper, si Materia secundum totum id quod est, penderet ex forma, ea non posset considerari notione prima & absoluta seorsùm à quauis forma: quia ita non esset. Præterea tunc forma largiretur esse Materiæ, quod verum nō est: nam vt rectè in secundo de Anima inquit Themistius, forma largitur esse Compo- *Themistius.* sito, non autem Materiæ: quia Materia vt sit, non eget forma. Demùm, inquit Aristoteles in septimo Metaphysicæ, contex. octauo. Materiam esse id quod superest seiunctis omnibus formis. & in quarto Physi. contex. 15. inquit: Cum enim remoueantur termini & affectiones à Sphęra, nil relinquitur præter Materiam: quare secretis imaginatione formis omnibus, adhuc superest natura propria Materiæ, quæ non superesset, si ex forma penderet. Zimara Theor. 15. inquit, Actum entis posse dupliciter vsur- *Zimara.* pari: vel pro grado quodam entis, vel pro actu respondente potentiæ obiectiuæ, qui sit idem cum actu existentiæ, per quam Materia in Composito prædita sit distincta existentia ab ea formæ. In prima significatione conceditur, non in secunda; Quoniam Actus existendi à forma est. Decipitur profectò cum hæc dicat; tum quia exi- *Euersio.* stentia latè sumpta, non semper à forma est, vt in præcedentibus patefeci. Hinc Themistius & Alexander eam tribuunt Materiæ, cum dicant eam ὑπάρχειν. Tum insuper, quia concedens Materiæ gradum per quem sit, cogitur concedere id, quod respōdet potentiæ obiectiuæ, quatenus est extra suas causas; huiusmodi autem est actus entis, siue præsentiæ. Tum demùm, quia inane est id, quòd addit de Existentia; nam *Existentia.* Existentiæ nomen apud varios in varia significatione vsurpatur. Ex Sententia Scoti Existentia est proprietas quędam ipsius essentię, vt Risibilitas Hominis, quemadmodum affirmat tertio Sent. Dist. 3. q. 6. adeò, vt essentia semper iunctam habeat existentiam, & simul oriantur & pereant; & propterea errat Zimara, qui negans à Materia existentiam, contra Scotum, vtitur nomine Existentię non in ea significatione, in qua ea vtitur Scotus, sed potiùs in qua ea vtitur D. Tho. qui (vt elicitur ex secundo contra *Diluuntur rationes aduersæ.* Gentes, cap. 52.) Existentiam adeò secreuit ab essentia, vt putarit rei posse competere essentiam, sine existentia. His explicatis; superest vt aduersas rationes diluamus.

Nonnulli

Nonnulli reijcere nituntur actum præsentiæ & entis: quia ex sententia Aristotelis, non datur potentia obiectiua, cui Actus ille respondet; Quæ ratio inanis est penitus: nam quòd concedi debeat potentia non repugnantiæ ex parte obiecti, nemini est dubium: solùm dubitatio est, num redigatur ad potentiam agentis, vel patientis: & sat est quòd Materia ita se habet, vt ei competat esse seorsùm à suis causis. Afferebatur Sententia Aristotelis in septimo Metaphysicæ; dicentis Materiam nec quid, nec quale, nec quantum esse. Scotus soluens, ait Aristotelem loqui non ex propria Sententia, sed ex opinione antiquorum. Quæ euasio est inanis: quia veteres putarunt Materiam esse quid, & vniuersam essentiam. Insuper Aristoteles alibi quoque eandem sententiam profert, vt in 3. Physic. dum ens acta, diuidit in decem Prædicamenta. & in decimo Metaphysicæ, dum Materiam ait negatione cognosci. Propterea dicamus, quòd Materia non est quid, &c. Quoniam Prędicamenta constituuntur per formam, cuius Materia est expers, & ad quam est potestate, & dicitur esse Potestate, non vt Obiectum, quia ita non esset, sed vt Subiectum; non autem esset Subiectum, nisi primò absolutè esset aliquid. Quòd autem cognoscatur & per Analogiam, & per Negationem, mihi non obest: nam etiam Deus vtroque eorum modorum noscitur. Materia autem ita noscitur, quia caret actu formali, qui est ratio per quam res per se noscuntur. Insuper instabatur: quia omnis essentia vel est actus purus, vel pura potentia &c. Respondeo, Materia est pura potentia ad formam, est purus actus entis: quatenus non est complicatus cum alio actu: & demùm, est vtrunq; simul, quatenus est purus actus entis, & pura potentia ad formam. Addebatur, quia ens & esse sunt ab vno, ideò debet primò vni competere, & per illud alijs. Respondeo, Ens & esse, dici ab vno varia consideratione: nam vel cõsideramus ens, & esse formale: hoc primò competit formæ, & per eam cæteris. Si consideramus esse absolutè & extra causam, hoc primò in mortalium ordine competit materiæ. Hinc Aristoteles in secundo de partibus animalium, cap. primo ait, materiam esse priorem origine, formam verò dignitate. Addo insuper, quod quamuis ens, & esse, sint ab vno, quatenus includũt ordinem quendam, non propterea vel materia est causa per quã forma sit id quod est, nec vice versa. Ideò Simplicius in primo Physic. exponens, cont. 50. inquit, neque ens à substantia defluit in cætera Prędicamenta, neque per eam cæteris competit, sed primò competit Substantiæ, cæteris verò post ipsam: vt etiam ordo non proficiscitur à primo ad secũdum, vt per primum secundo insit, sed vtriq; & singulis competit æquè cõmunis ordo &c. Ratio sumpta ex definitione Generationis leuis est: nam per Generationem & interitum dicitur mutari totum, quatenus mutatus forma, per quam Compositum est id totum quod est, considerando essentiam propriam eius. Neque etiam obest Sententia, D. Tho. quòd potentia sit essentia materiæ, vt ex sequentibus patebit. Similiter, quamuis Plato Materiam dixerit non ens, non ob id inficiatur esse huiusmodi actum: dixit enim Materiam esse infra ens, quia est infra formam, ait tamẽ quòd ea solum est non ens, pro alteritate, vt patet ex Sophista. Immò in Phędone manifestauit Materię & Ideis rectè cõpetere pronomina demonstrantia, cum semper maneant & seruentur.

Scotus.

Materia est purus actus & pura potentia.

Simplicius.

An Potentia sit essentia Materiæ? Cap. X.

CVm apparuerit Materiæ actum aliquem competere, quomodo potentia ad eam se habeat, nunc se offert considerandum; Ad cuius considerationem vt distinctiùs progrediamur, primò considerandum est, in Materia duplicem reperiri potentiam: Vnam communem competentem Materiæ ex sui conditione ante quam vlla aliena affectione sit prædita, per quam sui natura & conditione dicitur facilis & apta subijci formis: Alteram proximam & propriam, pro definita forma, consurgentem ex dispositionibus, formę recipiendæ

Duplex potentia materiæ.

recipiendæ congruentibus. De hac nulla est dubitatio, omnes enim consentiunt hanc esse accidens & qualitatẽ superadditam Materiæ, varietati obnoxiam. Dubitatio est de prima, quæ Materiam comitatur; eique est coæterna. Ex quo elicio, falsam esse quorundam Sententiam, qui inquiunt, potentiam omnẽ ex forma aliqua antecedente consurgere: nam potentia communis, indefinita ad formas, sequitur Materiæ conditionem, non autẽ formam aliquam, & præsertim, quia sumitur in diuisione entis per actum & potentiam: vna autem differentia opposita, non sequitur alteram. Insuper, cum sit potentia cõmunis, deberet sequi formam aliquam communem, quæ tamen in materia non reperitur. Prætereà, considero magnã esse litem, an affectio & potentia distinguatur à suo fundamento? multi asserunt distingui, tum quia est accidens per se, quod de Subiecto dicitur & ostenditur, tum insuper, quia ab Aristotele statuitur secũda species Qualitatis, cuius Subiectum frequenter est Substantia. Opinionem tamen aduersam veriorem puto: Nam potentia Definitur, quòd sit principiũ agendi, vel patiendi, quod principiũ non est accidens & qualitas rei, sed natura & essentia eius: Dispositio autem solùm est principium, per quod facile agat vel patiatur. Confirmatur per Aristotelem, qui in 7. Phys. necnon in 5. Metaph. numerans species Qualitatis, de Potentia nullum fecit verbum. Hinc Alexander referente Auer. in 7. Phys. potentiam à suo fundamento non secreuit: veluti nec Auic. teste eodem Auerr. in calce primi de Ortu, & interitu. Confirmatur: quia principium agendi vel patiendi, quo est prius, eo magis nomine principij honestari meretur: Cum itaq; ea, quæ sunt, nisi necessitas vrgeat, multiplicari non debeant, nec vlla necessitas nos cogat statuere potentiam à suo fundamento distinctam, colligamus eam pro absoluto in idem cum suo fundamento venire, & solùm distingui extrinsecùs per superadditam relationem, vt latiùs patefeci in secundo gradu Moralis Philosophiæ. Et quia ex aduerso dicebatur, Affectionem esse accidens, quod de Subiecto dicitur, & ostenditur. Respõdeo; esse accidens & Qualitatem secundum modum denominationis, & distingui secundum formam, ob superadditam relationem, & ob id dicitur sequi formam; & interna principia speciei. His præassumptis, tres statuto Conclusiones. Prima est: Potentia communis Materiæ, antecedẽs formis & dispositionibus, intrinsecùs & pro absoluto considerata, est natura, & essentia Materiæ. Altera est: Potentia ea communis considerata extrinsecùs pro superaddita relatione ad obiectum, & considerata secundum formã & modum denominationis, distinguitur ab essentia absoluta Materiæ, & est eius affectio. Tertia assertio est: Potentia propria, ex dispositione consurgens, est Qualitas & accidens, & solũ dici potest essentia Materiæ vt ad huiusmodi formam relatæ. Ex quibus elicio, potentiam Materiæ sine vlla controuersia dici posse Substantiam, & essentiam materiæ, Qualitatem eius, affectionem, & relationem. Insuper, elicio solutionem apparentis controuersiæ in Themistio: nam in digressione de prima Materia inquit: Potentiam non competere Materiæ nisi in secunda eius notione; & adueniente forma euanescere potentiam, & Materiam transire in Subiectum. Oppositum enunciauit in Paraphrasi, contex. 82. inquiens, Potentiam Materiæ semper seruari, & per aduenientem formam minimè destrui: Nam prima sententia est vera de potentia considerata cum superaddita relatione: Altera verò de potentia pro esse absoluto.

Non omnis potentia sequitur formam.

An potẽtia distinguatur à suo fundamento.

Diluuntur rationes aduersæ.

Prima conclusio.

Secunda.

Tertia.

Controuersia in Themistio diluitur.

Ostensio prolatarum Conclusionum. Cap. XI.

QVAMVIS prolatæ Conclusiones per ea quæ præassumpsi, satis sint conspicuæ, vt tamen veritas splendidior fulgeat, in earum comprobatione & præsertim primæ immorabor. Quòd Potentia Materiæ coæua, sit eius essentia, affirmauit Aristoteles in primo Phys. 82. quo loci ostensurus essentiam Materiæ esse æternam, dixit Materiam secundum potẽtiam non gigni nec interire. Simplicius id exponens inquit: Materiæ essentiam esse potentiam ac posse: Materia enim est substantia per potentiã: & quando adest Actus,

Cõfirmatio primæ Conclusionis.

potentia Materiæ remanet, nec permutatur in actum, ne materia pereat, quæ per potentiam Substantia est. Eadē sententia varijs confirmatur rationibus, & primò: Omnis essentia vel est purus actus, vel pura potentia, vel compositum ex vtrisq;: Materiæ essentia nec est purus actus formalis, nec aliquid compositum, vt patet, quare est pura potentia, quæ cum sit gradus, & modo aliquo differentia entis, dici potest actus entis, & præsentiæ. Confirmatur per Aristotelem qui in 2. de Anima, cont. 2. cum substantiā secasset in Materiam, Formam, & Compositum, Materiam dixit esse potentiam, Formam verò actum, & vt actus est ipsamet essentia formæ, ita potentia Materiæ, non autem accidens ei superadditum. Præterea vtor Regula Arist. 12. Metaph. 35. 8. Physic. 37. Si datur compositum ex duobus oppositis, & datur vnum eorum seorsùm, dabitur & alterum: at datur compositum ex actu & potentia, & datur actus purus, qui sui essentia est actus, igitur datur & id, quod sui essentia est potentia. Præterea, si hæc communis potentia coæua Materiæ de qua est sermo, esset Qualitas, & accidens eius, (vt nonnulli aiunt) falsa redderetur Sententia Arist. 7. Metaph. cont. 8. absolutè dicentis, Materiam nec quid, nec quale esse, ita enim esset qualis. Præterea, falsa esset Græcorum Sententia, primum quod recipitur in materia, esse quantitatem, & ob id Prædicamētum Quātitatis secundo loco fuisse explicatum, ita enim Qualitas antecederet. Præterea, falsa redderetur Sententia Aristotelis 8. Metaphysicæ 15. dicentis, ex Materia & forma per se fieri vnum; quia materia est Potentia, forma autem Actus, ita enim non per se, at per aliud, nempè per Qualitatem ex Materia & forma vnum fieret. Præterea, omnis mortalium Qualitas ad aliquem sensum pertinet, & vel prima vel secunda est: hæc potentia Materiæ, quæ à nonnullis dicitur Qualitas, nullo sensu percipitur, & nec prima, nec secunda Qualitas est, vt patet, quare omninò est explodenda; & præsertim, quia penitùs videtur superuacanea, cum sine ea cuncta seruentur, quæ ad ortum & interitum rerum pertinent. His accedit, quod qui potentiam Materiæ aiunt esse Qualitatem, sibimet aduersantur, cum mox dicant, eam opponi Actui oppositione priuatiua: at Qualitas nec Priuatio est, nec priuatiuè opponitur. Vera est itaque prima assertio, quod Potentia communis, sit essentia Materiæ. Quæ etiam fuit opinio Platonis, qui in Timæo asseruit, Potentiam nunquam à Materia seiungi, in eaque seruari, etiam adueniente forma, quod latissimè in libro de Materia patefecit Plotinus. Auerroes vario modo potentiam considerans, varia de ea enunciauit: nam in 3. tract. Paraphrasis Metaphysicæ, dixit eam esse vmbram, hoc est, affectionem Materiæ. Aliquando, esse relationem, & accidens varietati obnoxium, vt in primo Physic. 70. Aliquando, Differentiam & Substantiam, vt in primo cap. de Substantia Orbis, inquiens Naturam primæ Materiæ esse naturam potentię, adeò, vt Potentia sit Differentia Substantialis: & ideo nullam habere formam propriam, & naturam actu existentem, sed eius Substantiam collocatam esse in posse. &c. Nuncupatur ab Auerr. potentia Materiæ differentia, quia est gradus, & modus Entis, & vt ens nonnunquam dicitur genus, ita gradus eius dicuntur differentiæ. Cæteræ Assertiones vt conspicuę, dimittuntur. Ex his elicio minus rectè sensisse Zimaram, qui asseruit, Potentiam esse essentiam Materiæ non in prima, sed in secunda notione, quatenus in sola secunda notione potentiā includit. Hoc inquam verum non est: quoniam potentia semper includitur in Materia, quauis notione concipiatur, nil enim concipi potest seorsùm à sua essentia, & hoc ostendo: quia Materia in prima notione est ens, quare vel est Actus, vel Potentia: non Actus, quia pertinet ad formam, per Aristotelem in 12. Metaphysicæ, quare est Potentia. Sed ipse errauit, quia Potentiam considerauit non pro absoluto, & fundamento, sed cum superaddita relatione. Sed quęret aliquis: dum dicimus, Materia est potestas, vt inquit Aristoteles in secundo de Anima, contex. 2. qualis nam iudicari debeat ea enunciatio? Respondeo, dum potestas profertur in recto, enunciatio est per se, in primo modo, quia Prædicatum est essentia Subiecti: nam affectio & accidens non dicuntur in recto. Dum vero enunciatur in obliquo, & cum denominatione, adeò

Margin notes: Ratio prima. — Cōfirmatio. — Regula Aristotelis. — Ratio tertia. — Quarta. — Quinta. — Sexta. — Septima. — Conclusio. — Plato. — Plotinus. — Auerroes. — Aduersus Zimaram. — Dubitatio. — Solutio.

vt ab-

vt obtineat locum affectionis, enunciatio erit per se, in secundo modo. Si verò consideretur Potentia proxima consurgens ex accidente disponēte materiam, ita erit accidens ex accidenti Materiæ competens.

Proponuntur & diluuntur dubia varia. *Cap. XII.*

POTENTIAM distingui ab essentia Materiæ, Varij varijs nituntur ostendere rationibus: quarum ego potiores quàm breuissimè referam; & diluam. Dubitatur primò; Quia nulla notione potest aliquid seorsùm à sua essentia concipi: Materia in prima notione potentiam non includit, vt in digresss: inquit Themistius, quare potentia non est eius essentia. *Prima Dubitatio.* Et Confirmatur: Quia Materia est ens absolutum, Potentia relatum: Materia est vna, Potentia multiplex. Et demùm, quod est Potentia, non est, vt asseritur ab Auer. quinto Metaphysicæ, comm. 15. Materia autem per se est. Solutio patet ex distinctione Potentiæ consideratæ & pro absoluto, & cum superaddita relatione: pro absoluto, semper includitur in Materia, & est vna, & æterna vt materia, & cum sit gradus entis, etiam dicitur aliquid absolutum, & solum extrinsecùs relatum. Et dum dicimus, id, quod est potestate, non est: verum est, dum consideratur pro Obiecto; at non pro Subiecto: immo pro Subiecto, necesse est vt primo absolutè sit aliquid, mox potestate sit aliud. Hinc Themistius, comm. 81. primi Physic. asseruit, potentiam nunquā deserere Materiam. At occurrit secunda Dubitatio, quia si Potentia non differt ab essentia, cum Materia sit potestate omnia Prædicamenta, vt dicitur in septimo Metaphysicæ, contex. 8. igitur Potentia ad Qualitatem, erit essentia & Substantia Materiæ, & ita potentia ad reliqua Prædicamenta: & cum omne Prædicamentum diuidatur per Actū & Potentiam, in omni Prædicamento reperietur essentia Materiæ, vt pars eius Prædicamenti, quod maximè videtur absurdum. Respondeo per duo fundamenta: Primum elicitur ex Aristotele in octauo Metaphysicæ, contex. 11. dicente, Accidentia non includere Materiam ex qua cōstent, hoc enim solùm competit Substantijs Compositis, sed in qua recipiantur, adeò vt essentia Materiæ sit principium accidentium secundum fieri, non secundum essentiam: Alterum fundamentum est, Quia quamuis Potentia intrinsecùs sit essentia Materiæ, extrinsecùs tamen (vt dixi) distinguitur ratione, & redigitur tanquam principium ad Prædicamentum ad quod refertur, & ita Potentia & Actus dicuntur eiusdem generis. Alia Dubitatio elicitur ex nono contex. 3. Physic. quo loci ostendit Aristoteles, Potentiam distingui à suo fundamento duplici ratione. Primò: Quia si Potentia esset eadem suo fundamento, tunc res moueretur vt actu est, cum moueatur vt est potestate. Secundò: Quia eadem vni tertio, sunt eadem inter se, & quia vni competunt potentiæ ad opposita, illæ potentia erunt eædem; idem inter se, veluti potentia ad sanitatem erit eadem potentiæ ad ægritudinem: quod est absurdum. Soluitur: Quia Aristoteles tunc considerat potentiam extrinsecùs, & cum superaddita relatione, nam considerat mobile, vt mobile est, & ideò inquit, non esse idem simpliciter, & secundum rationem, indicans, quòd quamuis simpliciter hoc est pro absoluto, sint idem, tamen distinguuntur ratione. Dubitatur insuper: Quia asserere potentiam vsurpari pro absoluto, est pugnantia proferre: nam potentiam omnis respicit aliud, & Definitur per id, ad quod refertur: Potentia enim futurum denotat. Respondeo. Cum essentiæ rerum lateant, & præsertim ea Materiæ, & desint nomina earū propria, frequenter eas circumscribimus per connexa notiora veluti essentiam materię dicimus potentiā, denotando fundamentum & absolutū, per id nomen quod relationē præ se fert, & id efficere etiā cogimur quia Materia à nobis noscitur per Analogiā, & per aliquā relationē. Quòd autem id nomen frequenter vsurpetur pro absoluto, pātet: veluti, dum Ens diuidimus per Actum & Potentiam: ac insuper, dum Materiam in recto dicimus Potentiam: & dum asserimus ex Actu & Potentia per se fieri vnum. At

Cōfirmatio. *Solutio.* *Secunda.* *Solutio.* *Tertia.* *Solutio.* *Quarta.* *Solutio.*

Quinta. dubitatur adhuc: Quia Priuatio distinguitur a Materia, quæ tamen est in ratione potentiæ. Insuper Materia Definitur, quòd sit primum principium, ex quo inexistente res fiunt, & in quod resoluuntur. Quæ Definitio, nequaquam competit Potentiæ, *Solutio.* vt patet. Solutio est conspicua: nam Potentia includit Priuationem, dum consideratur cum superaddita relatione: & Definitio Materiæ competit potentiæ considerate pro fundamento, & pro absoluto, non cum superaddita relatione, quæ variatur, & *Sexta.* multiplicatur. Demùm Dubitatur: Cum Potentia, & Actus dicantur inuicem oppo*Opinio quorundam.*ni, qua oppositionis specie opponantur? Nonnulli aiunt opponi non per Relationem, sed per Priuationem & Habitum: nam potentia priuatio est ipsius actus, idque ostendunt; quoniam relata sunt simul natura, & non se mutuò destruunt, potentia est origine prior actu, & ab actu destruitur, nec simul sunt. Insuper quamuis potentia refe*Euersio.*ratur ad actum, non propterea, vice versa, actus dicitur potentiæ actus. Hęc sententia non est approbanda; Primò, Quia priuatio & potentia sunt duo distincta, & priuatio est terminus à quo generationis, potentia verò ad Materiam & Subiectum per*Ratio.*tinet: quare cum actui per priuationem opponatur Priuatio, est necesse vt Potentia à *Aristoteles* Priuatione distincta, modo alio opponatur. Præterea, conspicuè Aristoteles in secundo Phys. 26. inquit Materiam & formam esse ad aliquid. Et profectò Materia per potentiam refertur ad formam, & ita dicitur quòd alterius formæ altera est Materia. Cō*Auer.* firmatur per Auerr. qui in primo Physic. comm. 7. inquit: Si Potentia esset essentia *Opinio propria.* Materiæ, tunc Materia intrinsecùs & sui essentia Relatio esset, indicans potentia referri ad aliud, dum consideratur non pro solo absoluto, sed cum superaddita Relatione. Propterea, dicamus Potentiam tria denotare. Primò essentiam fundamenti; ac ita non opponitur actui, sed ex eis per se fit vnum ex octauo Metaphysicæ 15. Secundò, dum superadditur externa Relatio, dicitur præsupponere Priuationem obiecti, & ita pertinet ad Priuationem, non propria sui ratione, sed ratione eius quod præsupponit. Tertiò, ratione propria denotat relationem, & ad actum refertur, dum considerant tanquam perfectibile natum actu perfici. Rationes aduersæ facilè diluuntur. Instaba*Diluuntur rationes aduersæ.*tur primò, quia non sunt simul, sed se destruunt. Respondeo: actus & potentia perinde se habent ac perfectio & perfectibile, quæ inuicem referuntur, & perfectio pręsens refertur ad præsens perfectibile, & cum eo est simul, futura verò cum futuro. Similiter actus & potentia pro fundamento non se destruunt, sed seruatur & perficitur potentia adueniēte actu, solùm variatur: quia primò erat potentia ad futuram formam, mox verò ad pręsentem. Addebatur, quòd actus non dicitur potentię actus. Respondeo hoc esse falsum, quia vt perfectio perfectibilis ita actus potentiæ dicitur actus, & cum ea per se nectitur, his accedit quod Aristoteles in quinto Metaphysicæ, context. 20. conspicuis verbis hanc difficultatem dissoluit, inquiens: Quęcunq; secundum numerum, & potentiam dicuntur ad aliquid, omnia sunt ad aliquid, eo quod ipsum quod sunt, alterius dicuntur, sed non eo quod ad illud aliud dicatur, &c. conspicuè Aristoteles potentię tribuit relationem, & instantiam ab his excogitatam dissoluit.

Quomodo Materia se habeat ad Priuationem? Cap. XIII.

Quinq; explicanda. CVm apparuerit quomodo materia se habeat ad potentiam, sequitur vt consideremus quomodo se habeat ad Priuationem. Pro cuius exacta notitia quinque se offerunt explicanda. Primò, quotuplex sit priuatio. Secundò, quid sit. Tertiò, quomodo se habeat ad Materiam & Potentiam. Quartò, quomodo sit Principium. Demùm an iure Aristoteles tribuat Platoni, quod Materiā à Priuatione non secreuerit. A Primo ordiens Aristoteles in quinto Metaphysicę, context. 27. varias refert Priuationis significationes.

Nam

Nam datur primò Priuatio ex parte generis; Vel ab vno, vt Intelligentia Saturni dicitur priuata perfectione Dei: quia ei ratione entis non repugnat maior perfectio; Vel vniuoci remoti, vt lapides dicuntur cœci: quia videre non repugnat substantiæ. Similiter Planta dicitur cœca, quia ei vt viuens est, non repugnat videre; Vel generis vniuoci proximi vt talpa dicitur cœca, quia ei vt est animal, non repugnat videre, & hoc ei poximiùs competit quàm Plantæ, Insuper datur Priuatio in specie, vt Homerus dicitur cœcus. Et hæc Priuatio triplex est: vel exacta priuatio, vel diminutio, vel deprauatio, vt rectè declarauit Auerroes 3. Cœli, 35. Insuper priuatio considerari potest, vel in prima materia, & ea est Priuatio indefinita, confusa, vniuersè & indefinitè respiciens formas omnes materiatas, cœcus materiæ, eiusque conditionem sequens: vel consideratur in subiecto proximo & proprio, & ea definita est, sequens dispositionem requisitam pro forma, quæ incipit & desinit. Insuper, priuatio considerata in Subiecto proximo, vel antecedit formæ, & hæc iuncta est cum potentia, vel formam sequitur, à qua ad formam saltem eandem numero, non datur regressus. *Priuatio antecedens & sequens formam.* Demùm hæc Priuatio in Subiecto proximo, vel est formæ ad Substantiam pertinentis, vel accidentis: propriè, & præsertim ea dicitur Priuatio, quæ est formæ ad Substantiam pertinentis, vt enim hæc est propriè & præsertim forma, & præsertim materiæ respondet, ita eius opposita præsertim & propriè est Priuatio. Cum apparuerit quotuplex sit Priuatio, considerandum occurrit, quid sit. Et sumendo Priuationem vniuersè, dico, quod est absentia formæ in subiecto nato eam recipere. Differt Priuatio à negatione: quia negatio solùm remouet, nil ponit, hinc absolutè dicitur non ens. *Quid sit priuatio. Differentia à negatione.* Priuatio verò remouet formam, consignificat tamen Subiectum, & ideò dicitur per se non ens, ex accidenti autem ens; negatio est communior quam Priuatio de quo enim vera est Priuatio, etiam est vera negatio, & non vice versa. Cum Priuatio sit absentia formæ, quæritur, an modo aliquo dici possit forma, qualitas, & affectio aliqua, vel iudicari debeat absoluta absentia? *An Priuatio sit forma. Solutio.* Breuibus dico, Priuationem propriè & per se, esse absentiam, modo tamen aliquo dici posse formam & Qualitatem, & id contingere quinque modis, Primò secundum modum denominationis: nam per priuationem tanquam per dispositionem denominatur subiectum, & dicitur nudum & cœcum, vt dicitur in quinto Physic. contex. 9. Secundò, quia Priuatio proxima & propria, nectitur cum forma antecedente, vt lignum dicitur priuatum forma ignis, cuius Priuatio cum forma ligni nectitur. Tertiò, quia Priuatio propria alicuius, considerata in Subiecto proximo est complicata cum affectionibus, vel disponentibus Subiectum pro futura forma, vt priuatio formæ ignis in ligno arido, vel aduersis formæ, vt cœcitas in Subiecto actu. Quartò, quia iuncta summoperè est cum potentia eique est affinis: potentia autem dum consideratur vt affectio denominans Subiectum, est modo aliquo Qualitas. Demùm, quia Priuatio frequenter vsurpatur pro forma deteriore, secundum quam significationem Aristoteles in secundo Phyfic. 15. dixit, Priuationem esse modo aliquo formam & naturam. Ex his elici potest Solutio difficultatis motæ à Simplicio, in primo Physic. Num detur Priuatio Priuationis? Simplicius absolutè id negat, quod tamen penitùs inficiari non debemus: Nam Priuatio consideratur dupliciter. Primò, per se; vt Priuatio est; secundò, vt modo aliquo est forma: dum ea consideratur per se, eius non datur Priuatio, quoniam omnis Priuatio est formæ: At dum consideratur vt modo aliquo est forma Materiæ, quoniam cuiuslibet Materiæ formæ consideratur Priuatio, etiam priuationis modo aliquo erit Priuatio. *An detur Priuatio Priuationis.*

An Priuatio distinguatur à Materia & quomodo ad eam se habeat? Cap. XIIII.

PRIVATIO adeò cum Materia est iuncta, vt nonnulli putarint eam in idem cum Materia venire: & Aristoteles Platoni tribuit, quòd putarit à Materia minimè distingui. Propterea in primo Physic. laborat pro assignando discrimine: & ex varijs contextibus duodecim præcipuæ differentiæ eliciuntur, quarum prima sumitur ex modo loquendi: nam de omni Priuatione rectè dicimus, ex hoc fit hoc, non autem de omni Materia. Insuper, de eadem Priuatione sæpè vti valemus duobus loquendi modis, dicendo, ex hoc fit hoc, & hoc fit hoc, vt ex immusico fit musicus, & immusicus fit musicus, nō autem de eadem materia. Demùm modus loquendi in obliquo magis congruit Priuationi, quæ est terminus à quo generationis, modus verò loquendi in recto, magis congruit Subiecto & Materiæ, quæ subijcitur & permanet. Altera differentia est: quia priuatio est opposita formæ, non Materia. Tertia, quia Priuatio interit adueniente forma. Subiectum verò & Materia remanet, & redditur pars compositi. Quarta differentia est, quia Materia est magis hoc aliquid, quàm Priuatio: nam remanet & est pars compositi, cui competit, vt sit hoc aliquid. Quinta, Materia est principium geniti per se, Priuatio ex accidenti. Sexta, Materia est magis apta numerari inter ea quæ sunt, quam Priuatio. Septima, Materia & priuatio distinctò modò conspirant ad rerum ortum, Priuatio vt terminus à quo, Materia vt Subiectum. Octaua, Materia sui natura formam appetit, non Priuatio. Nona, Materia est tanquam Mater & benefica, Priuatio machinatur maleficium, nam statim quod in aliquo imaginamur priuationem formæ eius, imaginamur eius interitum. Decima, Materia est mala, fœmina, & turpis ex accidenti, Priuatio, autem per se, immo est ipsamet turpitudo. Vndecima differentia est, quia Materia ex se æterna est, & solùm interit ex accidenti ob interitū Priuationis, Priuatio verò ex se sentire dicitur, quatenus variatur non per aliud, sed per sui conditionem. Duodecima, Materia est Ens, & Substantia ex se, Priuatio, solùm ex accidenti, vt materiam denotat in qua est. Hæ sunt differentiæ, quæ ex primo Physic. eliciuntur, quæ vt clariores reddantur, considerandum est, quomodo priuatio ad potentiam, & materiam se habeat: Pro cuius explicatione dicendum primò reperiri essentiam materiæ, quæ est potentia, quatenus potentia est gradus & modus entis. Secundò, huic fundamento additur relatio ad formam, ex qua relatione consurgit potentia extrinsecùs considerata, necnon priuatio quædam: vniuersa potentia quidem vt valens recipere, priuatio verò vt carens: & quia non diceretur carere nisi esset nata recipere, ideò potentia antecedit, quam comitatur Priuatio, adeò vt Priuatio pro suo esse absoluto non distinguatur à Materia, sed solùm consurgat conditio propria, & distinctio, dum materia refertur ad formam. Afficitur mox materia affectionibus varijs congruentibus varijs formis, ex quibus consurgat Potentia propria, & proxima, necnon proxima & propria priuatio huius vel illius formæ, quæ potentia & priuationes incipiunt & desinunt. Potentia autem statuitur prior Priuatione, tum, quia magis indicat essentiam Materiæ, tum insuper, quia affirmat & ponit aliquid, Priuatio verò remouet. At dubitatur: quia potentia semper præsupponit priuationē, quod enim est potestate, priuatum est: quare Priuatio antecedit. Respondeo, Priuatio & potentia ita se habent, vt vnum exposcat aliud, secundum originem tamen conditio propria potentiæ antecedit, & id quod ab ea præsupponitur, est potiùs negatio, quàm priuatio. Primò enim consideratur Subiectum non habens formam, & valens eam recipere, & cum non habeat, & valeat recipere, dicitur deinde priuatum, adeò vt negatio antecedat, cui succedit potentia, mox consurgit Priuatio. Explicato quomodo

Duodecim differentiæ Materiæ à Priuatione Prima.
Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.* *Septima.* *Octaua.* *Nona.* *Decima.* *Vndecima.* *Duodecima*
Vide p̄ his expositionē 62. cont. 1. Physic.
Cur potentia sit prior *Dubitatio.* *Solutio.*

priuatio

priuatio ad Materiam se habeat, sequitur cōsiderandum, quomodo sit principium generationis & interitus. Qua de re breuibus dico, transmutationem omnem exposcere duos terminos, à quo, & ad quem: & cum generatio sit maxima omniū transmutatiōnum, ideò terminos exposcit maximè distātes & oppositos: maxima distantia & oppositio est inter esse, & non esse, & propterea Aristoteles in quinto Physi. ait, eam versari inter contradictoria: At quia non esse, & esse, sunt termini nimiùm communes nec ex omni non esse, datur transitus ad esse, sed ex eo non esse, cui iuncta est Potentia & Priuatio, ideò iure Priuatio & forma statuuntur termini proprij generationis, & interitus. Et recta ratione id fit: nam hæc est oppositio prima, quæ consideratur in Materia, ad quam cæteræ contrarietates rediguntur, & priuatio necessaria est pro appetitione formæ. rectè itaq; Priuatio statuitur terminus à quo generationis; ad quem verò, interitus. Quæ Priuatio ad duo potest referri: primò, ad generationem, vt transmutatio est, secundò, ad rem genitam: dum refertur ad generationem, dicitur principium eius per se, nam tanquam terminus eam constituit, & sumitur in eius definitione: dum verò refertur ad rem genitam, dicitur principium ex accidenti, tum quia eius est principium, vt accidit Materiæ & necessaria est pro dispositione Materiæ: tum insuper, quia non remanet in re genita, nec eius est pars: Sed instabit aliquis: si Priuatio est principium ex accidenti, quomodo est necessarium, cum omne ex accidenti dicatur posse non esse, vt legitur in primo Poste. necnon in primo, & in 8. Physi. Respondeo, id quod est secundum accidens, quatenus tale est, posse non esse, at si particeps fuerit eius quod est per se, etiam reddetur particeps necessitate: Priuatio vt est secundum accidens, potest non esse, quatenus res genita ex ea non constituitur: at quia vt dixi modo aliquo est per se ideò etiam dicitur principium necessarium. Priuatio partim redigitur ad formam, partim ad Materiam; ad formam, vt in secundo Physic. 15. quatenus modo aliquo disponit & format Materiam; ad Materiam verò, vt in primo Physic. dicitur eadem numero cum ea, quatenus est necessaria, vt sit apta recipere formam, & pro absoluto non distinguitur à materia. Priuatio numeratur inter principia tanquam distinctum aliquod, non autem potentia, quoniam Priuatio ad ortum concurrit modò proprio & distincto ab alijs, nempè vt terminus a quo, Potentia verò non secùs ac Materia, & ideo non numeratur pro principio à Materia distincto. Sed oritur Dubitatio, quia Aristoteles in Postprædicamentis ait, à Priuatione ad habitum non dari regressum: quare male statuitur terminus à quo generationis. Soluitur per duo fundamenta: primum est, quia Priuatio est duplex, vna in Subiecto in actu, vt cæcitas: Altera in prima Materia, & in Subiecto in potentia: prima euertit actum & facultatem: altera solùm actum, & supponit facultatem: prima potest esse terminus ad quem, interitus: at non à quo ortus. Altera è contrario est terminus à quo ortus, non autem ad quem interitus; ideò prima dicitur Priuatio post formam. Altera antecedens formæ. Alterum fundamentum est, quia a priuatione antecedente formę, non dicitur dari regressus ad eam formam, sed progressus, non enim recuperat subiectum formam, quam priùs habuerit, & amiserit, sed eam recipit, quam non habuit, & ad quam est potestate.

Quō Priuatio sit principium generationis et interitus.

Cur ortus et interitus versetur in ter contradicentia.

Dubitatio.

Solutio.

Priuatio et ad formam & ad Materiam redigitur.

Dubitatio.

Solutio.

An Plato & Aristoteles de attendentibus ad Priuationem conciliari poßint. Cap. XV.

INVENITVR frequenter in Platonē Aristoteles in primo Physi. tum quia Materiam à Priuatione non secreuit, tum insuper, quia Priuationem pro tertio distincto principio non numerauit. An autem iure id fecerit, considerandum occurrit. Plotinus En. 4. lib. 4. cap. 13. & sequentibus asserit ex sententia Platonis, & propria, Materiam non distingui à Priuatione, & Aristotelem carpit, quia in primo Physic. dixit Materiam esse numero

Plotinus.

vnam

vnam, cum priuatione, specie verò, & ratione distinctā. Insuper addit, adueniente forma, priuationem non euanescere, sed seruari, cum seruetur potestas, & materia. Missas facio rationes eius, quia re vera leues sunt, & vnicuique licet in eo illas legere.

Euersio. Errat tamen Plotinus primò non distinguens Materiam à Priuatione, quorum distinctio in præcedentibus est explicata. Secundò, perperàm asserit Priuationem seruari adueniente forma, nam terminus à quo, non simul manet cum eo ad quem, cum in oppositi, & præsertim quia termini transmutationis necessariò distinguuntur à Subiecto, cum vnum oppositum non valeat recipere aliud. Insuper, errat, quia considerabat Priuationem vniuersè sumptā, semper cum Materia iunctam, cum potiùs debuisset considerare priuationem illam, quæ aduenienti formæ opponitur, & proximum principium generationis constituit. Prætereà eam communem Priuationem cum negatione confundebat, cum tamen negatio sit Priuatione communior, vt vnà cum Alexandro, Themistius, & Simplicius declararunt. Demùm minus rectè Platonem tuetur, & Aristotelem carpit, quoniam dum accuratè Platonis sententiam consideramus, inspicimus illum Materiam à Priuatione secreuisse, & litem inter illum & Aristotelem potius esse de verbis, quàm de Sententia: Nam Plato in Phędone, constituens terminos Ortus & Interitus, non secùs ac Aristoteles ait, cuncta fieri ex contrarijs, & contraria constituit terminos transmutationis, quæ omnia contraria in formam & priuationem rediguntur tanquam in necessarios & per se terminos ortus & interitus. Prætereà, distinctiùs idipsum in Lyside patefacit, in quo Dialogo referens requisita pro appetitione, ea non secùs ac Aristoteles in primo Physic. 81. asserit esse tria. Appetibile, appetens, & oppositum appetibilis, quod Priuatio est: adeò vt conspicuè patefaciat necessitatem Priuationi, & distinctionem eius à Materia. Prætereà in Phędone, Materiam ait esse hoc aliquid, & permanens, non autem ait esse priuationem, hinc Aristoteles in primo Physic. 80. inquit, Platonem despexisse priuationem, quia machinatur maleficium, numerasse autem materiam, quia est tanquam mater; quibus verbis fatetur Platonem distinxise priuationem à Materia, neglexisse tamen proprium & distinctum modum quo ad generationem conspirat, quia videtur malefica. Re vera itaque Plato & Aristoteles non dissentiunt, nisi per modum loquendi, nam Aristoteles distinctiùs Materiam & priuationem explicauit, & priuationem numerauit inter Principia, quod non fecit Plato. nam Plato in Philebo, numerando principia non seorsùm numerauit priuationem, sed dixit ea esse infinitum, denotando Materiam priuatione affectam, & terminum, denotando formam: demùm conciliantur: quia materia & priuatio pro absoluto non distinguuntur, sed solùm consurgit distincta ratio & formalitas, dum materia refertur ad formam, vt explicans primum Physicorum patefeci.

Litem inter Platonē & Aristotelē ī verbis esse positam.

In expositione cont. 62.

De varijs Materiæ notionibus & nominibus eius. *Cap. XVI.*

VT distinctiùs ad Materiæ descriptiones descendamus, de varijs eius notionibus primò agendum est, omne subiectum primò in se est aliquid absolutum, mox refertur ad aliud. Quare Materia, quæ Subiectum est, dupliciter potest considerari: primò in se, & per prædicata absoluta, secundò cum relatione quadam, vt vnà cum Alexandro, Themistius, & Simplicius in primo Physic. affirmarunt. Dum consideratur notione prima, ei competunt prædicata absoluta, & dicitur ens, substantia, bona, & vna, vt hæc conuertuntur cum ente, & est essentia quædam consimilis: in qua notione, etiam ei competit actus entis, & potentia sumpta pro absoluto, quæ est eius essentia. Nonnulli inficiuntur hā prima notione Materiam dici vnam, & bonam: quia hæ sunt affectiones constituentes

Notiones materiæ.

Notio absoluta.

Sententia quorundā.

tes

tes secundũ modum per se: in prima autem notione solùm Materiæ competunt prædicata per se in primo modo. At errant, cum enim ea prædicata reciprocentur cum ente, vt prima notione materia est ens, ita est vna, & bona: *Euersio.* Ratio aduersa soluitur, tum quia illæ non sunt propriè affectiones, sed potiùs modi entis: tum insuper, quia in prima notione ei competunt nedum prædicata primi, verùm etiam secundi modi per se, dummodo fuerint absoluta. Secundò, consideratur materia cum relatione ad aliud, & hoc fieri potest quatuor modis. *Actio cum relatione quadruplex* Primò, per negationem, dum refertur ad decem Prædicamenta, per actum constituta, & dicitur nec quid, nec quale, &c. vt asseritur in septimo Metaphysicæ, contex. 8. *Prima.* Et hic modus satis est iunctus cum prima notione, quatenus de materia in prima notione veræ sunt negationes, vt Alexander & Themistius affirmarunt: tamen quoniam hoc non fit sine aliqua comparatione & relatione, ideò modum hunc numeraui pro primo includente relationem. Secundò, *Secunda.* consideratur Materia cum Priuatione communi, sequente conditionem suam, quatenus est nata consimiliter recipere formas omnes eiusdem gradus. Tertiò, *Tertia.* consideratur cum Priuatione propria consurgente ex dispositionibus prædefinita forma. Quartò, *Qarta.* vt actu formis varijs est insignita. Quinque itaq; sunt notiones Materiæ, sub duobus capitibus contentæ, quorum vnum est absolutum, alterum cum aliqua comparatione & relatione iunctum. *Sententia quorundã.* Nonnulli viri docti inficiantur Materiæ competere notionem primam absolutam, cum putent id omne quod est, habere ab alio: At decipiuntur: *Euersio.* iam enim patuit materiam ex sui natura esse aliquid absolutum, & propterea notione absoluta concipi potest, vt Græci interpretes concordes asseruerunt. *Aliorum opinio.* Alij inficiantur in prima notione ei competere potentiam; Qui etiam errant, *Eeursio.* nam in prima notione est ens, igitur vel actus, vel potentia: non actus, quare est potentia, summendo potentiam pro absoluto, & pro gradu entis. *Themistius.* Cum autem Materiæ duæ sint primæ notiones, sententia fuit Themistij in primo Physic. ob eas formata fuisse duo nomina, Subiectum scilicet, & Materiam, quæ id habent commune, vt relationem includant: differunt tamen, quia Materia respicit futura, & competit Materiæ, dum refertur ad recipiendam formam; Subiectum verò denotat iam facta, & competit Materiæ formatę, adeò, vt Materia recipiendo formam, transeat in Subiectum. In prima autem notione, neutrum horum nominum ei propriè competit, cum ambo nomina denotent relationem, à qua prima notio materiæ est immunis: ea tamen notione rectiùs dicitur Subiectum, quia hoc nomen non respicit futura, sed iam facta, & præsentia. Hęc est legitima sententia Themistij, vt legenti Græca eius verba redditur notum, quam tamen Hermolaus Barbarus perperàm est interpretatus. *Error interpretis.* Et eiusdem sententiæ fuit Alexander, vt refert Simplicius in primo Physic. 56. *Simplicius.* Simplicius tamen, ea de re secùs sentit: inquit enim Materiam in prima notione rectiùs dici Materiam, dum verò refertur ad formam, vel futuram, vel præsentem, rectiùs dici Subiectum, vel potestate, vel actu. Hæc fuit sententia Græcorum. *Sententia propria.* Putarem tamen ego, formata fuisse ea duo nomina, non ob varias notiones Materiæ, Materia enim quauis notione concipiatur, semper rectiùs dicitur Materia, sed formata fuisse ob duplex genus formarum, quod in ea recipitur, nimirum Substantiæ, & Accidentium: nam Substantiæ est Materia, Accidentium verò Subiectũ. Hinc sola accidentia propriè & absolutè dicuntur esse in Subiecto. *Cõfirmatio.* Hoc confirmo: quia Materia parata est ob formam, & ideò ob varietatem formarum vario nomine denotatur. Hinc Aristoteles in primo de Ortu & Interitu, contex. 25. dixit, propriè materiam esse Substantiæ, mox cæterorum Prædicamentorum, & ob eandem rationem, Cœlum rectiùs dicitur Subiectum, cum sit actu, quàm materia. confundunt tamen ea nomina; & vnum frequenter pro altero vsurpatur. Propria autem eorum significatio distincta est: & quia Subiectum est notius, cũ actu sit, ideò Materia per Subiectum definitur, & dicitur Subiectum primum. *Recessus à Themistio.* Recedo itaque à Themist. Primò, quia non puto formata ea duo nomina ob duas notiones Materiæ, sed ob duplex genus formarum, in quod dirigitur. Secundò, quia puto in quauis notione

tione ſemper ei magis congruere nomen Materiæ, quàm Subiecti, etiam dum conſideratur vt forma, & ob id veram non puto ſententiam illam Boetij approbatam a Themiſtio, eam non dici Materiam præſentis formæ, ſed Subiectum, nã definiri Materia quòd ſit id ex quo inexiſtente res fiunt. Et propterea antequam recipiat formam, dicitur eius Materia poteſtate, cum verò eam ſuſceperit, fit eius Materia actu. Tertiò, diſſentio, quia in prima notione minimè propriè puto poſſe dici Subiectũ, ſed rectiùs Materiam, quia Subiectum magis denotat id quod formatum eſt, & proximius eſt formæ accidentium, á qua materia in prima notione magis diſtat. Hinc Ariſtoteles decimo Metaphyſicæ, non de Subiecto, ſed de Materia inquit, quod negatione cognoſcitur, quæ cognitio per negationem ſatis eſt iuncta primæ notioni Materiæ, nam de materia ſeorsùm a relatione ad formas conſiderata, veræ ſunt negationes, nedum decem Prædicamentorum, ſed etiam priuationis, & potentiæ relatæ, vt etiam vnà cum Alexandro affirmat Themiſtius. Et dum dicimus de Materia in prima notione veras eſſe negationes, non ex eo inferendum eſt Materiam eſſe negationem, hoc enim falſum eſt, vt docet Ariſtoteles in ſeptimo Metaphyſicæ, contex. octauo, ſed ſolùm inferendum eſt de materia ex ſui natura veras eſſe negationes aliorum, veluti dicendo Materia non eſt ſui natura Qualis, & non eſt ſui natura non Qualis, nam ſi ſui natura eſſet Qualis, vel non Qualis, non poſſet cum altero eius oppoſito ſeruari, ſic eſt media per negationem.

De Materiæ circumſcriptionibus. Cap. XVII.

Quatuor modi circũſcribẽdi Materiam.

EXPLICATIS varijs Materiæ notionibus, ſequitur vt de eius Definitionibus, ſiue potiùs circumſcriptionibus verba faciamus. Quatuor ſunt præcipui modi, quibus Materia apta eſt circumſcribi: primus eſt, per negationem: alter per potentiam & communem priuationem, tertius per Analogiam & Metaphoram, quartus, per nomina, ex varijs eius cõditionibus ſumpta.

Modus primus per negationem. Dum primò conſideramus quid Materia non ſit, oritur circumſcriptio per negationem, de qua inquit Ariſtoteles in calce decimi Metaphyſicæ, Materiam negatione cognoſci, & in ſeptimo Metaphyſicæ, cont. 8. eam circumſcribens, inquit eſſe id, quod nec quale, nec quantum, nec aliquod cæterorum Prædicamentorum eſt, & conſiderandum quòd extrema ea ſunt, quę rectè per negationem cęterorum definiuntur; extrema autem ſunt, Deus, & Materia, ideò hæc duo præſertim definiuntur negatione: id tamen ita fit, vt loquendo de Deo, pateſiat præſtantia eius, quia de eo addimus, quòd ſit aliquo eminentius: nam dicimus, Deus non eſt Elementum, ſed aliquid eminentius, non cœlum, non Angelus, ſed aliquid ſupra hæc. De Materia verò indicamus imperfectionem, quia ſubinrelligimus vel addimus, quòd ſit aliquid humilius, dicendo quod ſit infra, & poteſtate: ſic dicimus quod ſit id vltimum, quod remanet, remotis imaginatione cunctis formis, & vt legitur quarto Phyſic. contex. 15. cum ex ſphæra terminus & affectiones remoueantur, relinquitur nil præter Materiam.

Modus ſecũdus per cõmunem potentiam. Definiri poteſt ſecundò, per communem potentiam & priuationem, & tunc dicitur commune ſubiectum aptum fieri omnia, quòd ſit medium inter non eſſe penitùs, & eſſe actu, vt aſſeruit Auerroes in primo Phyſic. 70. & 78. Quòd ſit Subiectum indefinitum, aptum a forma recipere terminos. Quòd ſit exemplar Diuinitatis expers, eiuſque capax, vt Plato enunciauit.

Modus tertius p Analogiam. Tertiò, inquit Ariſtoteles in primo Phyſ. 69. Materiam noſci per Analogiam, hoc eſt, per ſimilitudinem variarũ rationum, quæ Analogia ex varijs peti poteſt: Plato in Timęo eam deſumpſit ex Loco, inquiẽs: quòd Materia ſit Locus, qui nunquam interit, & omnibus, quæ ſiũt, ſedem exibet: Inſuper, eam ſumpſit ex nutrice, ex fœmina, & ex alijs. Ariſtoteles in primo Phyſic. eam ſumpſit ex Materia rerum, quę arte conſtãt, inquiens, Materiam eſſe id Subiectum, quod

per-

perinde se habet ad ea quæ natura constant, ac Materia Arte constantium, ad artificiosa: Sic analogia peti potest ex Silua, ex fece, & ex alijs similibus. Definitio autem ex Analogia deprompta dicitur tradita per Metaphoram: quia primò considera- *Modus quatuor* tur ratio, secundò Analogia, tertiò commutata proportio, quartò Metaphora. De- *tus.* mum circumscribitur per conditiones, affectiones, & effecta eius, & præsertim per transmutationem. Sic definitur in primo Physic. 82. quòd sit subiectum primum ex quo inexistente ea fiunt, quæ gignuntur, & in quod vltimò per interitum resoluuntur. In secundo autem Physic. 28. definitur per solum Ortum, dicendo, esse id ex quo fit aliquid, cum insit, & iure definiri potest per solum Ortum, dimittendo interitum: quia Ortus est id, quod ex se optatur à natura, non interitus. Aristoteles in quinto Metaphysicæ, contex. 4. definiens Elementum, inquit: esse id ex quo res primò *Element* componitur, & est in ea indiuiduum specie, in aliam speciem. Quæ Definitio distincta ratione & primæ Materiæ, & quatuor corporeis Elementis competit, non autem soli primæ Materiæ, vt censuit Scotus, nec solis corporeis Elementis, vt putauit Card. Contraneus in lib. de Elementis. Insuper, definitur ab Aristotele in primo de Ortu & interitu 54. quòd sit commune Subiectum oppositorum, se habens vt genus. Dum tamen eam consideramus vt commune & necessarium principium generationis rerũ, non recedendo ab Aristotele, ita definiendam putarem. Materia prima, est primum *Definitio* Subiectum, ex quo inexistente res Physicæ fiunt, & in quod vltimò resoluuntur Dei *propria.* Prouidentia paratum, pro æterna eorum successione, quæ numero æterna seruari nequeunt. Materia autem Cœli est Subiectum simplex, non egens forma vt actu sit, vi- *Materia* cam recipiens à separato motore, terminatum figura orbiculari, natum moueri sem- *Cœli.* per in orbem.

Finis Primi Libri.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De prima rerum Natura constantium Materia.

LIBER SECVNDVS.

De varijs Materiæ conditionibus: Cap. I.

Affectiones materiæ. Porphyrius.

DECVRSIS principalioribus capitibus eorum, quæ attinent ad quæstiones simplices Materiæ; explicandâ modò: se offerunt attinentia ad quæstiones compositas, de quibus vt distinctiùs agamus, referendæ sunt primò affectiones variæ eius, & conditiones. Porphyrius in lib. de occasionibus; has esse inquit affectiones Materiæ, vt sit incorporea, vitæ expers, informis, permutabilis, infinita, impotens, verum non ens, imago molis, appetitio substantiæ, stans, non in statu, & similes. Vt autem distinctiùs conditiones & affectiones eius intueamur, comparare ea debemus cum forma: cum enim inuicem referantur, & Materia noscatur per

Comparatio Materiæ cũ forma.

formam, per mutuam comparationem clarius refulgent: Forma est gradus Entis supremus, Materia infimus; ea actus, hæc potentia. Forma alteri inest, aliudque sibi subijcit, Materia subijcitur & substernitur. Forma est perfectio, & terminus, Materia id quod perficitur & terminatur. Forma opponitur priuationi, Materia est media, & seruatur cum vtrisque. Forma cum sit terminus generationis variatur, Materia seruatur eadem. Forma est contraria formæ, Materia nulli est contraria, sed campus est litis, & contrarietatum. Insuper quia Forma est Actus, origo est effectionis, Materia potentiæ & perpessionis, & ob id Forma valet mouere facultatem cognoscendi, eamque formare, Materia nec mouere, nec formare valet, & propterea dicitur ignota, & sensum fugiens, cum tamen omne sensibile sit in Materia, vt dicitur in primo de Cælo, & obiectum intellectus sit quiditas Materiata, quòd propterea euenit, quia etiam facultas, hominis cognoscens est cum corpore, & Materia iuncta. Insuper, Forma est cornu copiæ, bonum, & optabile, Materia semper est cornu inopiæ, & tanquam fœmina id optat & quærit à quo perficiatur. Forma ita est pars corporis Physici, vt aliqua ratio-

Pars est totum.

ne sit totum, dicitur enim totum id quod res est, Materia contra, ita est pars vt aliqua ratione sit nihil, nil enim propriæ naturæ rei adest, antequam adueniat forma, vt dicitur in secundo Physic. contex. 11. Hinc etiam in secundo Physic. 31. Materia dicitur pars, Forma vero compositio, & totum. Insuper, Forma & actus est verè vnum, & vnius causa, vt dicitur in secundo de Anima contex. 7. Materia verò est binarium, potestate multiplex, & multitudinis origo. Præterea, Forma est finis, cuius gratia parata est Materia, Ex aduerso, Materia dicitur causa sine qua non, necessaria pro fine, ordinataque in illum. Forma est differentia contrahens, Materia verò tanquam genus quod contrahitur. Formæ non repugnat seorsùm à Materia seruari, vt patet de seiunctis formis, Materiæ autem repugnat. Formæ formosum ordinem in Vniuerso constituunt,

ſtituunt, Materia informis, expers diſtincti ordinis, ſubiacet; Cum autem materia huius ſit conditionis, iure optimo ob priuationem ei iunctam redditur origo ſenij, imbecillitatis, multitudinis, infiniti, interitus, vitij, mali, turpitudinis, monſtri, contingentiæ, caſus & fortunæ, obliuionis, & inſcitiæ, & hæc competunt Materiæ: quia cum ſit infima eorum quæ ſunt, complicata eſt cum Priuatione, & non ente, & propterea vt ex ſe eſt ens, ita eſt initium ortus, ſubiectum formæ, Natura, & pars Compoſiti; ob non eſſe verò eum ea iunctum, eſt origo ſenij, interitus, & malorum, & ob id Ariſtot. in 1. Phyſ. 81. dixit Materiam malam, turpem, & fœminam ex accidenti, non autem per ſe vt male putarunt, qui eam à Priuatione non ſecreuerunt. *Cur materia origo imbecillitatũ?*

An Materia ſit nata per ſe intelligi? Cap. II.

CVM Materia ſine ſenſu ſentiri, & adulterina cognitione dicatur percipi, vt legitur in Timęo, iure de ea quæritur, an ſit apta per ſe intelligi? Et quoniam eſſe aptum per ſe intelligi cõtingit dupliciter, vel quia valeat ſuo Phantaſmate Mentem mouere, vel quia ſaltem propria notione eam valeat formare, adeò vt iudicium Mentis in eã deſinat, de vtraque notione eſt dubitatio. Qua de re tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & vna media. Veteres putantes materiam primam eſſe vniuerſam rerum eſſentiam, & eſſe actu, etiã putarunt eam poſſe mouere & formare Mentem: ſed quoniam eorum ſententia à Pythagora, Platone, & Ariſtotele, iam diu exploſa eſt, ideò ea neglecta, opiniones alias perpendamus. D. Thomas putat eam nullo pacto eſſe aptam per ſe intelligi. Scotus ſe medium conſtituit, inquiens, eam non poſſe mouere ſuo Phantaſmate Mentem, ſed propria notione illam formare, in quam deſinat iudicium Mentis. Cuius Sententia varijs rationibus ab eius aſſeclis confirmatur: & primo: Quod per ſe eſt, natum eſt per ſe intelligi, Materia per ſe eſt, quare eſt nata per ſe intelligi: Minor patet ex præcedentibus. Maior oſtenditur, quia res vt ſe habent ad eſſe, ita ad cognitionem, ex 2. Metaphyſicæ. Hinc ens ſtatuitur obiectum Mentis. Præterea, quod non eſt aptum per ſe intelligi, non accipitur in eorum Definitionibus quæ per ſe intelliguntur, non enim id quòd eſt per ſe, pendet ex eo quod eſt ex accidenti: at Materia ſumitur in Definitionibus rerum natura conſtantium, quæ per ſe intelliguntur, igitur ea quoque eſt apta per ſe intelligi. Inſuper, id de quo vera ſunt prædicata, nata per ſe intelligi, eſt aptum per ſe intelligi: de Materia vera ſunt hæc prædicata, quod ſit ens, ſit ſubſtantia, quę nata ſunt per ſe intelligi, quare ea quoque debet iudicari talis. Præterea, Materia ſuo proprio nomine denotatur, definitur, attinet ad ſcientias inſpectrices, quæ ei non competerent, niſi eſſet apta per ſe intelligi. Demùm, quod in Deo modo diuino includitur, natum eſt per ſe intelligi, nil enim in Deo eſt, quod per ſe intelligi non ſit aptum, cum Deus ſit eminentiſſimè intelligibilis: Materia in Deo includitur, cum recedat à non gradu entis, & Deus includat vniuerſam eius quod eſt latitudinem. Et addebat Scotus in ſecundo Senten. diſtinctione duodecima Materiæ in Dei Mente, Ideam reſpondere; Idea enim vel eſt obiectum in eſſe cognito, vel ratio cognoſcendi, vel ratio per quam cætera imitari valent eſſentiam Dei in definito gradu, & quouis modo vſurpetur, ſemper competit Materiæ Idea. Confirmatur eadem ſententia auctoritate Themiſtij, aſſerentis, in primo Phyſicorum, materiam ſecreta omni forma poſſe notione prima intelligi, quamuis cum difficultate. Ex aduerſo autem ratio, auctoritas, & experientia oppoſitum nobis patefaciunt; nam quamuis concesserim Materiæ competere actum præſentiæ, & eius quod eſt, illum tamen non iudico eſſe talem, vt valeat propria notione formare Mentem, quod oſtendo, & quoniam ab omnibus Academicis, & Peripateticis conceditur, Materiam non eſſe

Per ſe, intelligi, dupliciter.

Opiniones tres.

Prima veterum.

Secunda D. Thom.

3. Scoti.

Rationes pro opinione Scoti.

1

2

3

4

5

Scotus.

Themiſt.

Rationes pro parte aduerſa.

aptam mouere Mentem, quia hoc est officium formæ, in eo solo versabor vt ostendã,
quòd non valeat per se propria notione mentem formare, adeò vt in eam per se desi-
Ratio 1. nat iudicium Mentis; Et primò: quod est proprium formæ, non est tribuendum ma
teriæ; at formare propria notione mentem est proprium formæ, quod ostendo: quia
recipi in alio, terminare, & formare aliud, est proprium formæ, hinc Aristoteles in ter
Ratio 2. tio de Anima, contex. sexto, dixit Mentem esse locum formarum. Confirmatur, quia
sicut sensus in secundo de Anima, dicitur suscipere species sine Materia, ita longè ma
gis Mens, non Materiam, sed species dicitur recipere, cum magis à Materia abstrahat.
Ideò Aristoteles in tertio de Anima 38. manifestans quomodo Anima fiat omnia, in-
quit, Non lapis in Anima est, sed eius forma, ideò Mens dicitur species specierum, &
sensus species sensibilium, vt manus organum organorum, conspicuè Aristo. formã
non materiam ait formare Mentem. Hic actus ad formam pertinens, dicitur ratio in-
telligendi & cognoscendi, & quidditas materiata constituitur per se obiectum Men-
tis. Præthereà, Aristot. in contex. nono, tertij de Anima, loquens de aptis intelligi à Men
te, numerat carnem, & esse carnis, compositum scilicet & formam, non autem nume
rat Materiam. Insuper, in tertio Physicorum cap. de infinito, infinitum dicitur secun-
3 dum se ignotum, at Materia est quoddam indefinitum, termino carens, & origo in-
4 finiti, quare ne dum ex se est ignota, verùm insuper est origo inscitiæ cæterorum. Præ-
tereà, cognoscere aliquid per se, est cognoscere quid est, quare vt res se habet ad quid
est, ita putandum est se habere ad cognitionem: Materia non est pars, sed vehiculum
5 ipsius quid est, vt asseritur in calce secundi Physic. quare ea non est apta per se intelli-
gi, sed esse vehiculum formarum, quæ per se intelligi aptæ sunt. Prætereà Plato in Ti-
Plato. mæo & Academici omnes, inficiantur materiam per se intelligi; Platonem sequitur
Aristoteles, qui nunquam dixit eam intelligi per se, sed vel esse ignotam, vel intelligi
per negationem, vel per Analogiam. Græci interpretes id ipsum affirmant: & quã-
uis Themistius asseruerit Materiam posse appræhendi notione prima seorsùm ab om-
ni relatione, non ob id dixit eam ita per se intelligi, vt notione propria valeat forma-
re mentem, sed solùm quatenus per prædicata nonnulla communia, quę sunt ab vno,
Materia Ideam non respondere. circumscribi valet. Prætereà id quod dicitur à Scoto, quòd Materiæ in Dei mente
Idea propria respondeat, verum non puto: nam Ideæ nomen denotat speciem, quæ
forma est. Hinc Plato magnus Idearum assertor & propugnator, & cum eo Acade-
mici omnes, non Materiæ, sed solùm formæ approbarunt Ideas, & Aristoteles quo-
que in 2. Physicor. 28. Ideam redegit ad formam inquiens, formam, & exemplar con-
stituere vnum genus causæ. Et confirmatur: quia Idea est quid completum, & defini-
tum, soli rei perfectæ & in specie constitutæ competens, qualis non est Materia. De-
mùm Ideæ sunt verè intelligibilia; Materia autem à Platone solùm adulterina noti-
tia vix percipi dicitur.

Resolutio difficultatis, an Materia sit apta per se intelligi. *Cap. III.*

Modi quib. Materia noscitur. Per negationem. Per priora prædicata, communia, et absoluta.

PRo exacta resolutione propositæ difficultatis, prænoscendi sunt mo-
di, quibus Materia cognoscitur: qui hunc in modum rediguntur in
ordinem. Materia cognoscitur vel per negationem, vt dicitur in deci-
mo Metaphysicæ vigesimoquarto, vel per positionem & affirmatio-
nem, qui secundus modus vel ei competit sine relatione, vel cum re-
latione: si sine vel id fit per priora, vel per posteriora; per priora principia nosci non
potest, cum sit simplex, & principium primum, solùm id fieri potest per prædi-
cata communia, & absolutè dicendo quòd sit Ens vel Substantia. Si noscitur per
po-

posteriora, ea vel sunt composita vel operationes; si composita, noscitur per eorum resolutionem; si fuerint operationes, Transmutatio dicitur nos ducere in notitiam Materiæ. Si verò noscitur per relationem, ea vel est pura & simplex relatio, sic materia noscitur per formam ad quam refertur: Si verò non fuerit simplex relatio, sed similitudo plurium rationum, tunc nosci dicitur per Analogiam, quæ Analogia ex varijs accipi potest, vt ex loco, ex silua, ex matre, ex fœmina, ex Protheo, & similibus præsertim tamen & aptissimè sumitur ex arte constantibus, vt patefecit Aristoteles in primo Physicorum 69. Ex his colligo varios esse modos quibus materia apta est cognosci. Insuper pro resolutione difficultatis duas profero Conclusiones. Prima est, Materia cognitione incomplexa nō est apta per se intelligi, nec ita, vt mouere valeat, nec ita, vt valeat formare Mentem, terminando actum intelligendi. Altera est, Materia cognitione complexa nedum manifestari potest per prædicata relata, verùm etiam per absoluta, dicendo quòd sit ens, & substantia, & hoc indicauit Themistius in sua digressione, vt dixi in præcedentibus. Prima assertio conspicua est per dicta in calce præcedentis cap. & eam frequenter approbauit Auerroes, & præsertim in primo Physicorum 69. in 12. Metaphysicæ, 14. & alibi, Nec difficile est rationes aduersas diluere. Dicebatur primò, Materiam esse aptam per se intelligi, cum sit per se ens. Respondeo, per se natū intelligi, duplex esse, Vel per se, hoc est, per prædicata absoluta, ei per se cō petentia, non per aliud, & ita concedo Materiam nosci, & hoc ostēdit ratio, Vel per se, quia valeat formare mentem, & esse per se terminum actus intelligendi, & ita nego Materiam per se intelligi. At addebatur, vt res se habet ad esse, ita ad cognitionē. Concedo: Materia est ens absolutum & per se, ideo per prædicata absoluta cognoscitur, at non est ens qui sit actus formalis, ideò non potest nosci eo cognitionis genere, qui huiusmodi actui congruit, est ens cui repugnat existere seorsùm ab actu & forma, ideò ei repugnat ita nosci. Dicebatur secundò, quod non est aptum per se intelligi, non accipitur in eorum definitione, quæ per se intelligi apta sunt. Respondeo, in eis non accipi vt principale & primò declarans, sed vt iunctum cum eo; ideò inquit Arist. in secūdo Physicorum conte. vlti. Materiam accipi in Definitione, tanquam vehiculum Definitionis. Addebatur, materiam suo nomine denotari, definiri, ingredi scientias. Respondeo, hæc ei competere modo illi consentaneo & iam explicato. Prætereà, etiam inane, & infinitum denotantur nomine, definiuntur, & considerantur in scientijs, cum tamen non sint. Insuper dicebatur: omne, quod includitur in Dei mente, est aptum per se intelligi. Respondeo, esse aptum per se intelligi, vt in ea includitur, in ea autem sunt Materiata sine Materia, Contraria sine Oppositione, Mortalia modo Diuino, inchoata cum perfectione, & demùm secundum eminentiam, non autem in Dei Mente locum habet distincta Materiæ Idea, vt patefeci. At dicet aliquis, cum Materia noscatur per prædicata absoluta, & ea sint apta per se intelligi, est necesse, vt etiam Materia sit apta intelligi per se. Respondeo, ea prædicata absoluta, non sunt vniuoca, & ob id non sunt natura vna in cunctis eadem, sed sunt ab vno, quorum conditio propria in cunctis est varia, & in talibus primò appræhendimus principale, & per illud cum quadam translatione cognoscimus alia, & propterea nec Ens, nec Substantia sunt toto genere nata per se intelligi, & cognitioni absolutæ materiæ semper antecedit cognitio aliqua cum relatione, ob quam dicitur nosci per aliud.

Per posteriora composita.
Per transmutationē.
Per resolutionem.
Per Analogiam.
Conclus. 1.
2
Diluuntur rationes aduersæ.
Solutio 1.
Solut. 2.
Solutio aliorum.

De Materia per absolutam Dei potentiam valeat seruari seorsùm à Forma? Cap. IIII.

Non est dubitatio per Aristo. an materia seruari valeat sine forma.

VT distinctè percipiamus attinentia ad propositam difficultatem, prænoscendum est, hac re ex Sententia Arist. nullam esse dubitationem: ipse enim solùm nouit modum operandi Dei per intermedias secundas causas,& per naturam, de quo omnes consentiunt, non posse materiã seorsùm à forma existere,& seruari:non autem nouit modum alterum operandi absolutum,de quo rectè Theologi inquiunt,quæ potest facere Deus per causas secundas,potest & sine eis, & de hoc est dubitatio. Insuper,dum hoc quæritur,

De quo sit dubitatio.

præsupponitur Deus immensi roboris, & cum valeat efficere omnia quæ sub potentiam cadunt,de hoc tantum est dubitatio, an dicere Materiam seruari seorsum à forma includat contradictionem,nec ne? nã si includit contradictionẽ,non cadit sub potentiam:Si verò eam nou includit , inferendum erit per absolutam Dei potentiam id posse fieri,& de hoc solùm, per principia Peripatetica disputare valemus, an includat contradictionem,vel ne? Qua de re duæ sunt opiniones,D. Tho. existimat id includere contradictionem:Scotus verò ob actum entitatiuum quẽ ei tribuit,id renuit,& ob id asserit per absolutã Dei potẽtiam posse seruari seorsum à forma. Pro qua opinione variæ & hæ præsertim possunt afferri rationes.

D.Thomas. Scotus.

Ratio 1.

Et primò: Magis pẽdent accidentia ex Substantia & suo Subiecto,quàm materia ex forma;sed ea in Sacramento Altaris seruantur sine Subiecto,quare & Materia sine forma.Accidentia magis pendent,quia ac-
2 cidentis esse est alteri inhærere,tũ insuper,quia sunt posteriora Substantia.Confirmatur:quia absolutum distinctum & prius alio, potest sine controuersia seruari seorsùm
3 ab eo ; materia comparata cum forma est huiusmodi ; Insuper,quodcunq; Deus efficit per intermedias causas secundas, potest efficere sine eis , dum non sunt essentia il-
4 lius; at forma est causa secunda,quæ non est essentia Materiæ,quare,&c. Præterea, ablata forma à Materia,cui altera non succedat,vel Materia interit,vel seruatur,non est dicendũ qđ intereat,quia est æterna,& præsertim,quia si interiret , vel transiret in nihil,vel in aliquid,non in aliquid,quia est simplex,si in nihil, hoc fieri non potest ꝑ naturam,sed solùm per absolutam Dei potentiam, & nos supponimus Deũ velle seruare Materiã:si alterum eligis,id est qđ volumus.Præterea,quod Deus sine medio valet
5 creare,etiam sine medio valet seruare , sine intermedia forma creauit materiã , quare
6 sine ea valet illam seruare.Insuper,quæcunq; ex accidenti connectuntur valent secerni;Materia & forma nectũtur ex accidẽti,qđ ostẽdo : nam q̃ sibi exposcunt genus aliquod,etiam exposcunt speciem & definitum indiuiduum, at Materia nullam sibi definitã formã exposcit,quare nec formã.Qđ.n.contingenter se habet ad singularia, contingenter ẽt se hẽt ad speciẽ,& genus eorũ, his vel similib. rationib.

Scotus.

Scotus in 2.Sent. d.12.q.2.asserit,ꝑ absolutã Dei potentiã posse materiam seruari sine forma;Eiusdem opinionis visus est fuisse Philoponus,qui exponens cont.51.primi Physic.inquit,Quãquã Materia nunquam sit sine forma,tñ ea est natura prior,nam Materia sublata , aufertur forma, non vice versa, valemus.n.cogitatione secernere formas à Materia & intelligere eã subsistere cũ nõ egeat Subiecto vt sit , forma aũt neq; cogitatione põt ꝑ se subsistere,& esse sine materia:& si particulares res Deus produxit,constat, qđ tunc ꝑexistebat Subiectũ.Idipsum quoq; videtur asserere Ale.in 3.de Aĩa c.2.

Philopon.

Alexãder.

Sententia aduersa.

Ex aduerso tñ actus ꝑsentiæ materiæ,nõ videtur tãti momẽti,vt ob illũ materiæ nõ aduersetur seruari sine forma,& qđ id cõtrouersiã includat,oñdo,& primò,seruari seorsùm ab altero, est illud actu existere sine altero,actu aũt existere est munus formæ, & ĩcludit formalẽ actũ.

Ratio 1.

Propterea Auer.2.Phy.12.& 3.Cæli 29.dixit,Si Materia existeret sine forma, qđ nõ est actu,esset actu,Est instãtia de Cælo,qđ est corpus simplex,& subsistẽs.

Instantia.

Solutio.

Soluitur, q a cæli Materia varia est,nã est Materia actu , proportione rñdens Elemẽtis cõpositis,

in Cœlo enim inueniuntur iuncta, quæ in mortalibus sunt seiuncta. Præterea, si Materia existeret seorsùm à forma, ea esset natura aliqua absoluta & completa definitæ speciei, & non esset: esset quidem, quia quæ in vniuerso subsistunt, sunt indiuiduæ alicuius speciei: at Materia cum sit potestate, est solùm inchoatio quædam, & non est quid, nec quale, nec quantum, cum tamen omne quod in vniuerso est aptum seorsum existere, aliquid eorum sit. Præterea, tunc Materia esset, & nō esset Materia: esset quidem per asserentes eā seruari: non esset aūt, quia vt inquit Auer. in 8. Phys. cōt. 4. si materia esset immunis ab omni forma, non posset esse Subiectū motus & mutationis, quod est proprium Materię, nam potentia proxima per antecedentem formam cōstituitur. Præterea, vtor ratione Arist. in primo de Ortu & interitu 27. Si Materia reperiretur seorsùm à forma, ea esset in loco, & nō esset: non esset, quia mole careret: esset autem, quia quod generatur ex ea, in loco est. Insuper, ea esset extensa, & non extensa: esset extensa, quia vt legitur in 4. Phys. 15. Materia est effusio & extensio quędam, distincta à magnitudine, quæ superficie & terminis circumscribitur. & est tanquā inane quoddam, vt elicitur ex eodem 4. Phys. 79. & 81. Ex aduerso non esset extensa: quia non esset quanta, & ita daretur interuallum, sine interuallo, dimensio, sine dimensione, tanquam separabile vacuum: idcò inquit Arist. in primo de Ortu & interitu 39. illud aūt, cuius hæc sunt extrema, materia est, quæ sine affectione non valet existere, neque sine forma. Et re vera imaginari nō valeo, quid nā esset hæc Materia seorsùm à forma, & quomodo existeret. Hinc inter miracula Dei nunquam hoc legitur, vt Materiam sine forma seruauerit: Quæ sit tamen absoluta veritas, Deus scit, cui me subijcio.

Ratio 2. 3 4 5 *Conclusio.*

Diluuntur aduersæ rationes. *Cap. V.*

RATIONES, quibus ostendebatur Materiam posse sine forma seruari, facile diluuntur. Dicebatur primò, Accidentia magis pendere ex substantia. Respondeo, ea magis pendere secundum esse absolutè, at non secundum actum existendi, qui est proprius formæ. Insuper, accidentia pendent ex substantia in genere materiæ, non formæ, Deus potest supplere sua potentia munera Materiæ, at non formæ, cum hoc fieri nequeat sine controuersia. At addebatur, quòd accidentis esse est alteri inhærere. Respondeo, debere inhærere alteri quo necessario eget, nisi aliud eminentiori virtute suppleat attinentia ad id, seruando accidentia sine Subiecto, quibus per se competit, vt sint apta alteri inhęrere. Addebatur absolutum & prius posse sine altero seruari, quod non attinet ad essentiam eius. Respondeo, materiam considerari posse & secundum esse absolutè, & secundum actum existendi, prima consideratione est prior, altera est posterior forma; ideò non eget forma vt sit, sed vt actu existat. His addo non semper vnum absolutum & modo aliquo prius, posse seruari sine alio, nam animal sine aliqua eius specie, & species sine aliquo indiuiduo seruari non potest: & vt repugnat dari genus sine aliqua specie, ita repugnat actu existere Materiam, quæ dicitur genus, sine forma quę est eius species. Addebatur ablata forma à Materia cui altera non succedat, vel Materia seruatur, vel ne. Respondeo, hanc rationem petere in principio: nam hoc est id, de quo est dubitatio, an possit forma aboleri, cui altera non succedat? At dices, forma per Dei potentiam potest in nihilum redigi, vt ex nihilo potest creari. Respondeo redigere formam in nihilum, est vna quoque in nihilum redigere Materiam eius, quod diuinæ potentiæ non aduersatur, vt enim concreata fuit materia cum forma, ita vnà in nihilū redigi potest. Addebatur id quod Deus sine medio valet creare, etiā sine medio valet seruare. Respondeo, sine medio Deus constituit esse Materiæ, at per mediam formam ei tribuit, vt actu existat in vniuerso. Dicebatur, Materiam cum forma ex accidenti ne cti. Rńdeo, in rōne includi deceptionē a seiūctis ad coniuncta, non. n. sequitur, Locus

Solutio primæ rōnis. *Diluitur 2.* *Solutio 3.* *Solutio 4.* 5

poteſt eſſe ſine hoc definito corpore,& ſine illo,igitur abſolutè ſine corpore;nam Materiam expoſcere formam contingit dupliciter: vel definitè , vel indefinitè ſumptam , non expoſcit formam definitè ſumptam , ſed indefinitè, veluti etiam ſpecies vt ſit in Vniuerſo, non expoſcit aliquod definitum particulare,cum tamẽ particulare aliquod expoſcat indefinitè ſumptum. Afferebatur ſententia Philop. quam ego miſſam facio, quia multa dicit de prima Materia,& præſertim in diſputationibus contra Proclum, quæ ego valdè dubia iudico, ne dicam falſa.

An Materia ſit vna? Rationes pro vtranque parte. Cap. VI.

DVm principale latet,ea quoque obſcura ſunt , quæ cum eo nectuntur:
Quæri de Materia ſolet,an ſit vna,vel multiplex?& ſi eſt vna, quomodo
ſit vna? Dubitatio eſt de materia prima rerum natura cõſtantium. Qua
de re opiniones variæ ſunt,nõnulli enim eas putant innumeras,alij vnã,
nonnulli plures vna. Innumeras eas dixere Democritus, Leucippus, &
Opinio Democriti & Anaxagoræ. Epicurus,qui Materiam putarũt innumeras Athomos. Similiter Anaxagoras,qui Ma-
teriam dixit innumera mixta ſimilium partium, in Chao confusè incluſa , plures & fi-
nitas exiſtimauit. Empedocles, qui quatuor corporea Elementa dixit Materiam rerũ.
Opinio Empedoclis. Similiter Parmenides conſtituens ignem & Terram , vnã aſſeruere . Heſiodus , qui
Terram; Thales,qui Aquam; Diogenes qui Aerem;Heraclitus,qui Ignem;Anaximã-
Opinio 3. der qui intermedium quoddam aſſeruit eſſe Materiam. Sed quoniam horum Senten-
tiæ iam ſunt exploſæ,quid ſenſerit Ariſt. perquiramus. Philoſophi, qui Ariſtotelẽ præ
ceſſerunt,materiam Cœli ab ea mortalium non ſecreuerunt,Ariſt. fuit primus qui re-
ferente Porphyrio in lib. de abſtinentia ab eſu carnium, eam exiſtimauit diſtinctam ,
nunc autem ſermo eſt de Materia mortalium,quæ primo intuitu videtur non vna,ſed
Dubitatio prima materia mortalium an ſit vna. multiplex: Primò,quia Materia refertur ad formam,& alterius formæ altera eſt Mate-
ria,vt dicitur in ſecundo Phyſ.26.at formæ ſunt multæ,quare etiam Materiæ. Prete-
rea,ad mouendum & agendum non ſatis eſt vnum,ſed pro variarum rerum ortu plu
ra requiruntur efficientia:quare neque ad patiendum ſatis eſt vnum. Deducitur con-
Quod non, ratio prima ſequutio,tum quia inuicem referuntur,tum inſuper,quia agens agit in contrarium,&
patitur à contrario,vni autem vnum eſt contrarium. Prætereà,ſi Materia eſſet vna nu
Secunda. mero,cuncta quæ ex ea fierent,eſſent vnum numero:deducitur conſequutio per Ari-
Tertia. ſtotelem in 5.Metaphyſicæ,12.dicentem,vnum numero id eſſe,cuius Materia eſt vna.
Quarta. Inſuper vnum non eſt origo multitudinis, Materia eſt origo multitudinis indiuiduo-
rum , quare non eſt vna numero . Maior patet , quia quod pendet ex vno , vt vnum
eſt,etiam dicitur eſſe vnum. Minor eſt Ariſt.12.Metaphyſicæ,49.& primo Cœli, 91. di
Quinta. centis,omnia cum Materia iuncta,vel eſſe plura,vel eſſe apta multiplicari. Confirma-
tur,quia vnum numero non poteſt in multis reperiri,Materia reperitur in multis, ne-
dum numero,ſed etiam ſpecie,& genere diſtinctis, materia enim eſt principium om-
Sexta. nium decem Prædicamentorum , vt aſſeritur in 12. Metaphyſicæ. Prætereà , ſi omniũ
eſſet eadem Materia,tunc ex quouis poſſet fieri quoduis , quod falſum aſſerit Ariſt. in
primo Phyſ. diſputans contra Anaxagoram. His & ſimilibus rationibus poſſet aliquis
Rationes quod vna ſit ſuſpicari,materiam non eſſe vnam. Ex aduerſo Ariſt. in primo Phyſ.56.Materiam aſſe
rit vnam,inquiens,ad patiendum ſatis eſſe vnum,& ſi duæ eſſent primæ materiæ,duæ
eſſent primæ contrarietates,quod eſt abſurdũ. Prætereà, in primo de Ortu & interitu
1 43.inquit,hoc rectè dixit Diogenes,niſi ex vno eſſent omnia,non inuicem agerent &
2 paterentur. Prætereà , quæ inuicem permutantur , prædita ſunt communi Subiecto ,
3 mortalia inuicem permutantur , quare commi Subiecto prædita ſunt . Maior patet:
quia

quia pro permutatione requiritur Subiectum aliquod manens idem sub vtroque ter-
mino.Insuper si Materię mortalium essent multæ,vel essent subordinatæ,vel distinctę
penitùs: si subordinatæ,omnis ordo exposcit vnum primum:Si distinctę penitùs, nul- 4
la earum essent absolutè prima,sed solùm in aliquo genere. Confirmatur: quia omnis 5
distinctio est per actum,& formam,Materia autem potestas est.Præterea, si primę Ma
teriæ essent plures,vel cuncta ex quauis earum gigni possent,vel quædam ex vna, alia 6
ex altera fierent; si primum,tunc altera erit redundans;si alterum eligis, nulla earum
erit commune principium. Insuper, vt se habet de prima contrarietate attinente ad 7
Materiam, ita de Materia se habere putandum est, omnis enim prima contrarietas
Subiectum vnum exposcit; contrarietas prima,in quam cæteræ rediguntur,vnica est,
forma & priuatio: quare etiam prima Materia iudicanda est vna. Demùm, vt se habet 8
de primo agēte,ita de primo patiente putandum est se habere: primū agens est vnum,
in quo cuncta dicuntur includi actu, hoc est virtute producendi, quare similiter pri-
mum patiens statui debet vnum,in quo cuncta sint potestate: ideò Stoici & Manichęi
hæc duo dixere prima principia rerum, Materiam, & Deum.

Resolutio difficultatis per varias Distinctiones, & Conclusiones. Cap. VII.

DVM quæritur,an Materia prima mortalium natura constātium sit vna?
prænoscendū,quod Vnum multipliciter vsurpatur. Nam primò datur
Vnū numero, specie, genere,& Analogia,vt legitur in 5.Metaphysicę. *Vnum multipliciter.*
Insuper Vnum numero etiam est multiplex,& pręsertim triplex. Primò
per negationem,quia non sit numero multiplicatum. Secundò per pri- *Vnum numero multiplex.*
uationem,quia sit priuatum distinctione secundum numerum. Tertiò, per affirmatio-
nem,& hoc est duplex,vel per denominationem,quod competit composito, vt Cęsar
est vnus numero, vel vt vnum contra distinguitur à quauis multiplicatione & distin-
ctione,& hoc est duplex;vel actu,vt forma,vel potestate, vt ait Auer. 12.Metaphysicæ
cont.11.His præassumptis,vniuersam difficultatem septem Conclusionibus dissoluen
dam puto.Prima est,si consideratur Vnum numero actu & per denominationem,ma- *Septem Cōclusiones.*
teria nec vna,nec multiplex est,ita enim vnum est compositum, quod per formam est
numero & actu vnū.Hæc assertio est Arist.in primo Phys. 69. dicentis,Materia non ita *Prima.*
vnum Principium est, nec ita ens, vt hoc aliquid, nempè compositum. Secunda as-
sertio est, si Materia consideratur prima notione, per prędicata absoluta & per ea,
quę illi competunt seorsum à relatione,Materia est Vna per affirmationem,& per se, 2
Sumendo vnum vt conuertitur cum Ente.Hęc assertio conspicua est per dicta sub ini
tio quarti Metaphysicæ,nam Materia cum per se sit ens,& substantia, per se quoque
Vna iudicari debet. Tertia assertio, si materia consideratur cum relatione ad decem 3
Prædicamenta,quia nil eorum est,etiam est vna per negationem,quatenus est expers
multitudinis & varietatis pendentis ex formis decem Prædicamentorū. Quarta asser-
tio,si Materia consideratur cum relatione,& cum communi priuatione & potētia, ea 4
est vna per priuationem quatenus est priuata varietate formarum, quas apta est reci-
pere:& hæc est illa Vnitas, similis vnitati generis,vt dixit Arist. secundo Metaphysicę,
cont.7. ita.n.potentia tanquam genus, refertur ad genus materiatarum formarum.
Quinta assertio est,si Materia consideratur extrinsecùs cum superadditis relationibus, 5
tot sunt Materiæ,quot formæ ad quas refertur:& quia primò refertur ad quatuor for
mas Elementorum,ideò Arist.3.Cęli 37.dixit,quadruplicem esse Materiam primam.
Et in primo de Ortu & interitu,cont.29.asseruit, Materiam esse numero vnam, ratio-
ne non eandem.Sexta assertio, dum Materia consideratur vt formarum varietate or- 6
nata,

nata, ita totuplex est, quotuplices sunt formæ quibus distinctè formatur. Hinc Aristo-
teles in 2. Physic. 26. dixit alterius formæ alteram esse materiam, adeò vt hac conside-
ratione Materia ex se vna sit; ex accidenti verò, hoc est per formas, sit multiplex. Po-
7 strema assertio est, Materiam omnem esse vnam secundum Analogiam, adeò vt Cæli,
Mortalium, & Arte cōstantium Materia, sit eadem secundum Analogiam, & propte-
Qualis sit vnitas Materiæ. reà Aristo. in 1. Physi. 69. asseruit, Materiam nosci per Analogiam. At cum Materia va-
rijs modis apparuerit Vna, iure quæritur, num eius Vnitas sit aliquid solùm in Anima,
vel etiam extra Animā? Auer. 12. Metaph. 14. & cum eo Zimara asseruit solùm reperiri
Auerroes. in Anima, secùs ac se habeat de genere, cuius Vnitas secundum affirmationem extra
Animam in speciebus reperitur. Verùm cum apparuerit Materiam modis varijs esse
Sententia propria. vnam, dum quæritur, qualis sit eius Vnitas, interrogatio non vna est, sed multiplex, &
distinctione est vtendum. Nam si loquimur de Vnitate, quæ conuertitur cum ente, &
de multitudine externa, ex potentijs & formis prodeunte, ita est aliquid extra ani-
mam, vt conspicuum est. At dum loquimur de Vnitate per priuationem, & negatio-
nem, quoniam ei solùm competit vt per Animam confertur cum alio, quod vel non
habet, vel eo caret, ita solùm in anima reperitur, ita tamen, vt non repugnet naturæ &
conditioni eius.

Diluuntur rationes aduersæ. *Cap. VIII.*

Diluitur prima ratio ELVCIDATA veritate, facile est, rationes aduersas diluere. Instaba-
tur primò: Formæ ad quas Materia refertur sunt multæ, & alterius for-
mæ altera est Materia: quare Materiæ multæ sunt. Respondeo, Materiæ
proximæ multæ sunt, Materia autem prima est vna pro absoluto, & fun
damento, multiplex extrinsecùs, & ratione, vt patefeci. Addebatur ad
agendum non satis esse vnum. Respondeo, agens primum esse vnum, proximum verò
2 multiplex, vt etiam Materia. Insuper agens respondet potentiæ Materiæ, quæ multi-
plex est, ideò proxima agentia sunt multa. His accedit, quod maior competit distin,
ctio agenti: quia est forma, & actus, quam patienti. Inferebatur, si materia esset vna nu
3 mero, omnia essent vnum numero. Respondeo, non sequi quia dum dicimus Vnum
numero id esse, cuius materia est vna. Denotatur materia proxima prædita accidenti-
4. & 5. bus propriis indiuiduorum, quorum collectio in alio eadem non reperitur. Addeba-
tur vnum numero, non esse originem multitudinis, nec posse in multis numero distin-
ctis reperiri. Dicendum cum Auerroe duodecimo Metaphysicæ, com. decimoquarto,
id esse verum de vno numero actu, non de eo quod potestate est, & est vnum per ne-
gationem & priuationem, quod etiam valet esse origo multitudinis, ob multiplicem
facultatem, ad varias formas. Inferebatur, ita ex quouis, posset fieri quoduis. Respon-
6 deo, id contingere non proximè, sed è longinquo, non per vnam, sed per multas trans
mutationes. Ex declaratis colligo primò, materiam esse vnam, Materiam esse mul-
Quæ colliguntur ex dictis. tiplicem, & eam nec vnam nec multiplicem esse. Colligo secundò, Materiam esse vnā
genere, vt asserit Aristoteles secundo Metaphysicæ cont. septimo, quod verum, est,
quatenus materia est simillima generi, differt tamen à genere, vt declarauit Alexan-
der, secundo naturalium quæst. capit. vigesimosexto, & cum eo Auerroes duodecimo
Metaphysicæ, duodecimoquarto. Colligo tertiò, materiam non vno, sed multis modis
posse dici vnam numero.

An Materia sit bona vel mala? Cap. IX.

CVM materia ex se sit ens,& substantia,iure de ea quæritur,an sit bona, vel mala,formosa,vel deformis? Plotinus vnà cum Stoicis & Manichęis asseruit materiam esse eãdem cum priuatione,& ex se malam.Ideò asse ruerunt relati Philosophi duo esse prima rerum principia, tanquã duos exercituum duces.Deum & materiam, bonum,& malum, ex quorum mutua pugna variæ prodirent victoriæ,& superante Deo effunderentur bona,vincen te materia,affluerent mala,quam pugnam dixere Mundo coęua,de qua loquitur Phi loponus in disp.contra Proclum,Simplicius in epictetum cap. 32.D.Thomas 3. contra Gent.c.15.Auerroes 3.disp. contra Alga. in sol.12. dubij. Quæ sententia partim falsa,partim vera est:falsa quidem, tum quia materia ex Deo pendet ,non autem est principium absolutè primum,contradistinctum à Deo,tum insuper quia ea non est ip sum malum,sed ex accidenti mala est,nempè ob adnexam priuationem,tum demum, quia materia vt ex accidenti est mala,ita etiam ex accidenti est causa malorum.Vera autem quatenus mala prodeunt ex imbecillitate materiæ & ex permixtione eius cũ non Ente,siue cum priuatione,& inde prodeunt monstra,imbecillitates,senium,interitus, & similia.Cum enim non valeat exactè accipere ordinem , prodeuntem ex supe ris principijs, est origo inordinationis,& mali. Proptereà pro resolutione propositæ difficultatis an materia sit bona vel mala,accipiẽdũ est bonum esse quadruplex,Meta physicum,Physicum,Morale,& Diuinũ.Materia non est bona bono diuino,huiusmodi enim est Fides, Spes, & Charitas. Non bono morali, id enim vel virtus est, vel ex ea prodit. Si loquimur de bono Physico, huiusmodi est forma , & perfectio compositorum per naturam,de quo bono loquendo,Forma est principale bonũ,& est bonum secundum formã,materia est bona ex accidenti,quatenus est prædita forma,ex se au tem nec bona est secundum formam,nec mala,est tamen bona secundariò,quia vtilis est & necessaria pro constitutione compositi.Demùm si loquimur de bono Metaphysico,quod reciprocatur cum eo quod est,quia materia ex se est ens,& substantia ex se etiam bona est,& vt est infima in ordine eorum quæ sunt,ita est infima in ordine bonorum.Verùm instabit aliquis;Omne includens conditionem boni, includit conditionem finis;materia non includit conditionem finis,quia finis est forma,vt dicitur in secundo Physicorum;quare nec boni.Respondeo,finem esse duplicem;vnum principalem,& huiusmodi est forma;alterum non principalem,sed ordinatum in principalem,& huiusmodi sunt requisita pro fine , quæ optantur pro fine principali , & omne quod optatur , quatenus optatur , obtinet conditionem finis, & id quod optatur ob aliud,includit conditionem eius boni,quod vtile dicitur.Et progrediendo per notiones materiæ , dicendum est , materiam in prima notione consideratam per prædicata absoluta,esse per se bonam,vt bonum reciprocatur cum ente:Consideratam cũ negatione decem Prædicamentorum,non esse bonam secundum formam: Consideratam tertiò,cum priuatione,esse malam ex accidenti,nempè ob priuationem:Demùm con sideratam cum forma,esse bonam ex accidenti,ex se verò esse vtilem & necessariam. Et quoniam materia partim est ens , partim non ens, ob priuationem , vt est ens , est causa boni , & constitutionis compositorum : vt verò non ens,est origo detrimenti & malorum , quæ tamen mala per Dei prouidentiam diriguntur in bonum , veluti interitus in ortum rerum.Ex his quoque patet,quo modo materia iudicari debeat formosa,& deformis.

Plotinus. Sententia Manichæorum.

Quomodo falsa.

Quomodo vera.

Resolutio. Bonum quadruplex.

Instantia.

Solutio.

Considerantur notiones variæ.

An

An Materia formam appetat? Cap. X.

Quod non appetat. Ratio 1.

ASSERITVR in primo Physic.8 r. Materiam appetere formam, vt turpe pulchrum, & fœmina marem. Quæ Sentētia cum sit dubia, discutienda proponitur. Videtur materiam non posse appetere formā. Primò, quia non cognoscit, inquit autem Aristoteles in 3. de Anima, Plantas non appetere, quia non cognoscunt. Præterea, asseritur in eodem 3. de
2 Anima, appetitum esse quendam motum appetentis, materia non mouetur tendēdo
in aliud, cum sit omninò potestate. Tertiò, vel eam appetit quam habet, vel qua caret:
3 non quam habet, quia ea non eget, non qua caret, quia non est, & non cognoscitur à
materia. Insuper, vel cunctas æquè appetit, ac ita vel omnes simul, vel nullam recipiet,
4 vel vnam appetit magis quàm alteram, at non apparet quam magis appetere debeat,
& præsertim quia est immunis ab omni dispositione. Demùm, si materia formam ap-
5 petit, vel eam appetit per se, vel ex accidenti: non per se, quia in prima notione dum
consideratur seorsùm à priuatione, eam non appetit, sed solùm eam appetit vt priuata: si ex accidenti, hoc aduersatur Aristoteli in primo Physic.8 1. Insuper, tūc esset principium generationis ex accidenti. Ex aduerso Aristoteles in primo Physic.8 1. ait materiam appetere formam, idque ostendit: nam in transmutatione naturali, per quam forma acquiritur, debet aliquid intrinsecùs reperiri, quod formam appetat, id autem vel est priuatio, vel forma, vel materia; non priuatio, quia opponitur formæ, & euertitur per formam, & nil secundum se optat sui interitum; non formā, quia appetitus exposcit indigentiam, forma autem non eget seipsa, quare materia ea est, quæ sui conditione formam optat. Et pro resolutione difficultatis præaccipio appetitum esse multiplicem, & singulis rerum gradibus gradum proprium appetitionis competere. Vt tamen ad rem facit, appetitus est duplex, vnus sequens proximè cognitionem; alter ex cognitione non prodiens; primus dicitur animarius, alter Physicus; primus materiæ non cōpetit, loquendo autem de Physico, hic est duplex, vel enim sequitur formam, & dicitur ὁρμή siue propensio, quo appetitu; grauia appetunt locum inferum, leuia superum vel non sequitur formam, sed conditionem & naturam rei ordinatæ in aliquem finē, quo appetitu materia formam appetit, quatenus sui conditione in eam dirigitur, vt in finē & optimè parata est pro ea facilisque est ad illam recipiendam. Auicenna, & cū eo nonnulli, negarunt materiam appetere formam, & dixerunt, eam solùm ordinata esse in formam, & aptam eam recipere: verùm ij verba mutarunt more Stoicorum; non sententiam, ordo enim ille & promptitudo pro recipienda forma, siue facilitas, ea est quæ nomine appetitus latè sumpti denotatur. Insuper considerandum, quòd appetitus materiæ duplex est, vel materiæ communis & primæ, vel proximę, primus absolutè sequitur conditionem communis materię, vt dixi: alter verò sequitur formam antecedentem & dispositionem pro subsequente veluti menstrua appetunt formam fętus, & lignum aridum ignis. Ex quo elicio conspicuè nonnullos decipi, qui distinctione nō vtentes, absolutè aiunt appetitum materię prodire ex forma antecedente, nam id solùm est verum de appetitu proximæ materiæ. Demùm, animaduertendum, quòd quamuis proximè non omnis appetitus sequatur cognitionem absolutè, tamen appetitus omnis eam præsupponit, nisi proximè & sine medio, saltē è longinquo, & per media: nam appetitus Physicus præsupponit eminentissimam Dei cognitionem, cuius sublimi Prouidentia cuncta in suum proprium & proximum finem diriguntur, & per illū in postremum. Hic appetitus formarum competit materiæ Physicorum corporū, non autem materiæ eorum quæ arte constant, & inde oritur, quòd generatio Physicorum dicitur secundum naturam, ea verò arte constantium, violenta, vt rectè considerauit Auerroes, decimo Metaphy.com. 1. & 11. Verùm adhuc quæret aliquis, hic appetitus materiæ quid nam est, & vnde prodit? Respondeo, appetitus materiæ non est pro-

Quod formam appetat. — *Resolutio.* — *Appetitus duplex.* — *Auicenna.* — *Appetitus materiæ est duplex.* — *Error quorundam.* — *Materia arte constantium nō appetit formā eorum.* — *Quid sit appetitus materiæ.*

priè

priè motus, sed facilitas & promptitudo, vt per transmutationem ab efficiente educa tur forma & constituatur compositum, sequens propriam conditionem materię; hic appetitus apprimè est iunctus cum naturali potentia materiæ, adeò vt ab ea sola ratio ne distinguatur, nam quatenus materia includit naturalem potestatem ad formam, di citur eam appetere, propria ratio potentiæ antecedit, quoniam materia propterea di citur appetere, quia per naturam suam est potestate ad eã formã, non autem contra. Hic appetitus dicitur oriri ex priuatione, non quia priuatio sit causa principalis appe titum producens, non enim absentia producit per se aliquid, sed quia est conditio ne cessariò requisita in appetente ex se autem sequitur conditionem propriam materiæ tamquam affectio eius. At quæritur adhuc, cum omnia quærant bonum, & dirigantur in bonum, num priuatio etiam bonum quærat? Aristoteles in primo Physicorum 80. priuationem asserit maleficam, & cont. 81. negat eam appetere formam, alioquin ap peteret sui interitum. Respondeo, Ens omne vt ens, optare bonum, priuatio ex se non est ens, ideo ex se non optat bonum, sed est malefica, quia est interitus, & non esse eius cuius est priuatio, & cum sit ens ex accidenti, nempè ob materiam, quam consi gnificat, ita ex accidenti & ob materiam appetit formam, & bonum, non est autem absurdum, aliquid optare sui interitum ex accidenti. *Num priuatio bonũ optet.* *Solutio.*

Diluuntur rationes, quibus ostendebatur materiam non appetere formam. Cap. XI.

SPLENDORE elucidatæ veritatis, conspicuè redduntur solutiones aduersarum rationum. Instabatur primò, cum materia non cogno scat, non potest appetere. Solutio iam patet, non enim appetit ap petitu animario, sed Physico. Addebatur secundò, appetitum esse motum. Respondeo id esse verum de appetitu animario, & de illo sententiam eam profert Aristoteles in tertio de Anima: quid autem sit appetitus materiæ, iam patefeci. Instabatur tertiò, quia materia vel appetit formã quam habet, vel qua caret. Respondeo appetere vtramque, nam appetit pro facultate seruare eam quam habet, & apetit perfici ab ea, quam non habet, cum ad eam recipiendam sit natura apta sit. Sed dicet aliquis: cum materia sit ordinata pro cõposito cuius est prin cipium, potiùs compositum, quàm formam videtur optare. Respondeo, eam appetere formam vt finem, cuius gratia, compositum verò vt finem cui. insuper dicitur appete re formam, quia ex ea pendet perfectio compositi, & præter materiam in composito sola forma reperitur, quæ dicatur posse appeti à materia. Instabatur deinde: quia, ma teria vel cunctas formas æquè appetit, vel vnam magis quàm alteram. Respondeo ma teriam proximam non æquè se habere ad formas oppositas, sed proximè eam formam optare, pro qua est parata: Materiam verò primam & communem, eas ęquè, & non æquè respicere: non æquè secundũ institutum naturæ, quæ præsertim optat id quod est melius: æquè autem secundum conditionem & constitutionem materiæ, quę non magis pro vna, quàm pro altera est parata & ordine facilitatis frequenter facilius reci pit viliorem, & hoc intelligi debet de formis eiusdem gradus: nam formas distinctorũ graduum, vt ordinatæ sunt, ita appetuntur, primò enim appetuntur formæ Elemento rum, mox cęterorum sequentium. Demùm instabatur, quia si materia formã appetit, vel eam appetit secundum se, vel ex accidenti, Aristoteles hac de re non videtur sibi constare: nam in cont. 81. primi Physic. ait, materiam sui natura appetere formam: mox inquit, quod eam appetit vt fœmina, & turpis, sed ea est fœmina & turpis ex ac cidenti ob priuationem ei iunctam, quare ex accidenti appetit. Confirmatur; quia ostensum est, essentiã materiæ esse potentiam, essentiã formę actũ potiùs, & actus sunt differentiæ oppositę, mutuò se destruẽtes, quare vna secundum se non appetit alterã. *Solutio pri mæ instãtiæ* *Solutio 2.* *Solutio 3.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Solutio 4.* *Solutio 5.* *Controuer sia in Ari stotele.*

Respon-

Solutio.

Respondeo in appetitu formæ duo considerantur, vnum est appetens, alterum conditio requisita pro appetitu, appetens sui natura est materia, quæ appetit vt materia, vt apta perfici, vt potentia, ideò Aristoteles 8. Metaphysicę 15. inquit, quærere cur ex materia & forma, siue ex potentia, & actu fiat vnum, nihil est quærere, id enim eis competit propria conditione: quia vnum est actus, alterum est potentia: si verò loquimur de conditione requisita pro appetitu, ea est priuatio, vt dicitur in primo Physicorum 81. & à Plat. in Lyside, adeò vt materia sui natura & conditione formam appetat, verùm non sine priuatione; Hinc oritur, quòd materia appetit formam non in prima, sed in secunda notione, quatenus in secunda notione consideratur cum priuatione. Ex quo patet, Aristotelem non secum pugnare: nam primò loquens de appetente, ait materiam sui natura formam optare; mox explicans conditionem requisitam, ait, vt turpe pulchrum, & fęmina marem. Insuper elicio potentiam sumptam pro absoluto, esse essentiam materiæ, cum enim materia appetat sui essentiam, & appetat quia est potentia, colligitur essentiam eius esse potentiam sumptam pro absoluto, quæ ab actu non destruitur, sed perficitur, & ex eis per se vnum constituitur. Sed occurrit alia Dubitatio, & est, an materia appetat formas infinitas? ex vna parte videtur eas appetere, quia successione recipere valet formas infinitas: ex aduerso id videtur falsum, quia tunc simul in ea reperiretur infinitus numerus potentiarũ, & priuationũ, quod infinitum renuitur ab Aristotele. Respõdeo, materiã appetere formas infinitas dupliciter posse intelligi; vel successione, & ita infinitas appetit, quatenus successione innumeras est apta recipere; vel simul, adeò vt simul ei cõpetant infinitæ potentiæ & priuationes, & tũc vtendum est altera distinctione, & dicendũ, habere potẽtias infinitas simul dupliciter posse intelligi; vel sine distinctione in quodam communi facultate inclusas; vel distinctas; secundo modo eas non habet, in fundamento enim naturæ hoc est in prima cõmuni materia, nil est distiuctum: sed eas habet modo primo, non secùs ac species dicitur includere sub se facultate innumera indiuidua, ea autẽ cõmunis facultas ad innumeras formas, redigitur mox ad actum, successione recipiendo distinctas dispositiones pro distinctis formis. Ex his elicitur solutio dubitationis propositæ ab Auer. 1. Cęli, 120. nam quæritur quomodo priuationes & potentiæ sint æternæ pro præterito, & non pro futuro tempore? Solutio est, quia potentia & priuatio communis & indefinita, omni ex parte est æterna, illæ autem quæ intereunt sunt priuationes, & potentiæ proximę, quę vt intereunt, ita etiam oriuntur per ortum dispositionum materiæ. Sed pulchra superest soluenda Dubitatio, & est: cum materia appetat formam, & fœmina marem, num vice versa forma appetat materiam? Respondeo, appetere aliquid, cõtingit dupliciter, vel vt finẽ, vel pro fine: æger vt finem optat sanitatem, pro fine verò medicamenta. Forma appetit materiam nõ vt finem, sed pro fine, hoc est pro suimet conseruatione: dico cõseruatione, quia forma quæ non est, cum non sit, non potest appetere, ea autem quæ est, appetit sui conseruationem.

An materia appetat formas infinitas?

Solutio.

Solutio dubitationis ꝓpositę ab Auerroe.

Num forma appetat materiam.

Quomodo forma sit in Materia? *Cap: XII.*

Alexãder.

Dubitatio.

CVm materia appetat formam, eamq́ue recipiat, quęritur quo pacto deinde forma sit in materia, num per se, vel ex accidẽti; & si per se, in quo modo dicendi per se, ei competat? Mouit hanc difficultatem Alexander in primo Nat. quæst. cap. 26. & cum ostendisset formam non esse in materia, in primo modo dicendi per se, nec, vt accidens in Subiecto, colligit esse in ea in secundo modo dicendi per se, vt par & impar insunt numero. Quæ sententia videtur dubia: tum quia secundum modum dicendi per se, constituunt accidentia propria, qualis non est forma relata ad materiam: tum insuper, quia non magis materia sumitur in Definitione formæ, quàm è contrario, cum inuicem referantur,

immo

immò magis materia cognoscitur per formam; quàm vice versa: cum potentia cognoscatur per actum. Propterea difficultatem soluens, dico, modos omnes dicendi per se, prædictos esse latitudine quadam, & nonnulla principaliùs, alia minus principaliter ad eos redigi. Dum loquimur de modo, quo forma sit in materia; solùm secundum quandam similitudinem; & minus propriè, dicere valemus esse per se. Insuper, addo hac de re varias, & præsertim quinque formari posse enunciationes, quæ etiam mô- *Quinque cõclusiões.*
do vario sunt per se. Nam primò dicere possumus materia est apta formari, & hoc 1
pertinet ad secundum modum per se, quia ea facultas est veluti proprietas sequens naturam materiæ, vt facultas ad ridendum sequitur conditionem hominis. Secundò 2
dicimus, materia est actu formata, & hic est tanquam actus facultatis, & secundi modi per se, vt dum dicimus, Homo ridet, & redigitur ad modum secundum, vt actus 3
eius. Tertiò dicimus, materia actu existit per formam, & pertinet ad primum modum per se, quia forma est ratio, per quam materia actu existit. Quartò dicimus, forma 4
est apta inesse materiæ, & quoniam materiatæ formæ pro suo esse pendente ex materia, in genere materiæ, & materia est prior origine, & pars Definitionis earum, ideò modo aliquo redigitur ad primum modum per se. Si autē forma non penderet ex materia, redigeretur ad secundum, vt dicendo Intelligentia Saturni est apta esse in orbe Saturni. Quintò dicimus, forma est in materia, quæ enunciatio intelligi potest 5
dupliciter: Primò vt sit tanquam actus præcedentis enunciationis, & redigitur ad eundem modum. Secundò vt indicetur formam esse in materia sine vllo medio, veluti dicimus, corpus esse in loco, & colorem in superficie per se, in corpore autem per mediam superficiem, quia ex sententia Themistij est modus alius per se, secundum quem valemus quærere, an forma sit in materia per se, hoc est, sine vllo medio, vel per medias alias dispositiones, & formas? His quinque Enunciationibus addi potest sexta, dicendo, ex materia & forma fit vnum, quæ est per se in secundo modo, quatenus 6
ex eis aptum esse consurgere vnum; est tanquam affectio sequens conditionē earum, vt elicitur ex 8. Metaphy. 15. Sic itaque distincta consideratione modo vario forma est per se in Materia.

An Materia gignantur, & intereat? Cap. XIII.

Sententia est Aristotelis in primo Physicorum octuagesimosecundo, materiam partim gigni, partim non gigni, dum enim consideratur secundum potentiam, hoc est, secundum suam essentiā, nec fit, nec interit. Dum verò consideratur vt iunctam habet priuationem, ob eam gigni & interire dicitur, variantur enim particulares priuationes seruata essentia absoluta materiæ. Quòd autem nec fiat, nec intereat, ostendit, quoniam omne quod fit ex materia gignitur, & quod interit, in materiam resoluitur, quare si materia oriretur & interiret, fieret ex ipsamet materia, & ita esset antequam fieret, & in eandem resolueretur, ac ob id esset corrupta, antequam corrumperetur, & dum esset corrupta, etiam esset, quod includit contradictionem. *Ostensio q̃d materia nō fiat.* Hinc Philosophi veteres id omne quod pro materia sumpserunt, dixerunt esse immune ab Ortu, & interitu. Ea tamen, quæ præsertim sententiam hanc reddunt dubiam, hæc sunt. *Rationes aduersæ.* Et primò ea, quæ inuicē referuntur, videntur esse eiusdē conditionis. Nā Oppositorum eadē est ratio, materia & forma inuicem referuntur, & forma oritur & interit, quare & materia. *Prima.* Præterea, *Ratio 2.* Sententia est Aristotelis tertio Cœli 61. æternorum æterna, mortalium mortalia esse principia, materia est principium mortalium; quare interitui est obnoxia. Tertiò asseritur 10. Metaphy. ęterna pręstare mortalibus, quare si materia esset ęterna, dignitate prę staret formæ, quæ mortalis est. *Ratio 3.* Quartò, æternum & necessarium, non videtur posse *Ratio 4.*

esse origo contingentiæ,& varietatis; materia est origo contingentiæ & inconstantiæ;
Ratio 5. quare non videtur æterna. Demùm,cum materia magis pendeat ex forma , quàm ex priuatione ; & formæ magis propriè cõpetũt Ortus & interitus,quàm priuationi; cur Aristoteles potiùs dixit materiam gigni & interire per priuationem,quàm per formã?

Pro resolutione accipitur. Pro resolutione difficultatis accipio primò Ortum & interitum vel referri ad absolutã Dei potestatem,vel ad modum operandi Naturæ ; si referatur ad primum,cum Theologis dicimus , materiam in mundi creatione vnà cum forma à Deo fuisse creatã, quã
1 creationem Philosophi nõ cognouerunt , cum solùm per opera naturæ progressi sint. Considerando autem modum operandi Naturæ , quæ semper pro rerum ortu materiam præsupponit , dicimus cum Philosophis , materiam nec oriri,nec interire posse.
2 Accipio secundò,æternum esse duplex,vnum supra ortum, alterũ infra ortũ,& subiectum ortui: æternum supra ortum, est præstantius mortali ; id verò quod est infra ortum,& subiectum ortui,est vilius.Ex his elicio solutiones aduersarum rationũ. Dicebatur primò inuicem relata esse eiusdem cõditionis, &c. Respondeo, Materia prima refertur ad vniuersum genus formarũ , quod æternum est, Materia proxima refertur ad formam propriam,& vtrumque incipit & desinit. Addo secundò , etiam æternum posse referri ad mortale per mutationem factã in re mortali,vt Creator ad creaturas.

Diluuntur rationes aduersæ & primò. Prima.

2 Addebatur secundò,principia mortalium esse mortalia,dico propria & proxima non communia & remota,immò principium origine primum ex quo cuncta prodeũt, debet esse æternum. Dicebatur æterna præstare mortalibus. Dico æterna supra ortum,
3 non subiecta ortui,insuper æterna actu,vt diuina. His addo cum Aristotele in primo Nicomachiorum,rem non ob id esse nobiliorem,quia æterna vel diuturnior sit,æternitas solùm est signum præstantiæ rei , quæ actu sit,immò malum quo est diuturnius, eo est deterius , malum autem vt malum,est non ens . Addebatur quartò , æternum
4 non esse originem contingentiæ. Respondeo,id esse verum de æterno actu , & supra ortum posito,non de æterno potestate, & ortui subiecto,hoc enim perennis varietatis & contingentiæ origo est.Demùm dubitabatur,cur Aristoteles potiùs dixerit materiam gigni & interire per particulares priuationes , quàm per formam ? Respondeo; iure id ab Aristotele fuisse dictum , nam priuatio intimior est materiæ, proximior est conditioni eius,& est conditio necessariò requisita pro materia,vt appetat formam,& cum materia ad formam referatur,materia ita relata, priuationem includit , & propterea cont.sexagesimo,& sexagesimosexto, primi Physic. materia & priuatio dicuntur idem numero,& dum variatur priuatio , etiam variatur conditio proximæ materiæ. De forma autem secùs se habet,forma enim est & constituit aliud re vera & absolutè à materia distinctum,ideò vt per priuationem materia fit , & interit , ita per formam fit & interit compositum.

An Materiæ competant inchoationes Formarum? *Cap. XIIII.*

QVONIAM communi veterum Philosophorum cõsensione, ex nihilo nihil fit.Proptereà vt seruaretur formas rerum non fieri ex nihilo,suspicati sunt multi,necessariò in materia insita esse semina quædam & tanquam rudimenta , & inchoationes formarum , quæ ei essent coæterna , quarum absolutio esset deinde generatio formarum. Id autem esse necessarium ostenditur : cum enim formæ per transmutationem ab agente educantur ex materia , vel in ea insunt , vel ne ; si non insunt , non possunt educi , & si educerentur ex nihilo fierent , nam materia & potentia , quæ antecedunt , non sunt

Dari inchoationes formarum.

sunt pars eius: si autem insunt, illæ dicentur inchoationes formarum, quæ generantur. Neque sentiendum est cum Philopono in primo de Ortu & interitu, dicente, formas induci ab Vniuersi opificio, hoc est, ab ordine communium causarum, per Ideas primæ causæ, vel cum Auicenna asserente eas induci ab Intelligentia assistente Mundo mortali: quam datricem formarum nuncupabat, ea enim non vera generatio, sed potiùs creatio quædam formarum esset, ex materia non pendẽtium; aduersus quam sententiam rectè dixit Auer. t. 2. Metaphysicæ 18. agentem non largiri multitudinem, sed perfectionem, & in 7. Metaphy. 31. enunciauit, quod idem est agens disponens & inducens formam. Cum autem multi de necessitate huiusmodi inchoationũ consenserint, dissenserunt de modo, & præsertim in quinque classes sunt distributi?

Aduersus Philoponũ. *Auicenna.* *Sententiæ variæ.*

1 Anaxagoras per Metaphoram nuncupans materiam Chaos, dixitque in ea confusè mixtas reperiri formas omnes mixtorum consimilium, quarum generatio nil aliud esset, nisi earundem ab agente in Lucem eductio. Quæ sententia à Platone primò, mox ab Aristotele in primo Physicorum reiecta est. Propterea est secunda opinio Academicorum, qui constituentes ordinem Idearum Mentis, rationum animæ, seminum Naturæ, & formarum materiæ, dixere inchoationes formarum esse semina coæua materiæ, à Mundi Anima in eam infusa. Quæ sententia est dubia: tum quia Aristoteles eam seriem inficiatur, tum quia semina ex Anima prodeuntia, solùm sunt viuentiũ, cum tamen, non omnia quæ gignuntur, sint vita prædita: tum demùm, quia Anima Mundi à Deo distincta, redundans & superuacanea est, vt suo loco patefeci. Tertia opinio est quorundam interpretum Aristotelis, qui aiunt materiæ coæuam esse formã quandam communem, & genericam, quam nuncupant formam corporis ad substantiam pertinentem, quæ cum sit forma communis, & generica, est tanquam inchoatio cæterarum formarum, non secùs ac genus dicatur inchoatio specierum. Quæ opinio reijcietur ꝑ ea, quæ de huiusmodi forma suo loco dicemus. Propterea est opinio quarta, quorundam asserentium materiæ insita, & coæua esse initia quædam, & tanquam rudimenta singularum formarum, secundum speciem, quæ initia essent tanquam primi gradus formarum producendarum. Quæ opinio etiam explodenda videtur, tum quia non omnis forma est prædita gradibus, sed nonnullæ in indiuiduo sunt positæ, quia vt formæ inuicem pugnant, & mutuò se expellunt, ita earum initia, tum demũ, quia ita genus non esset mutatio totius in totum, vt dicitur in primo de Ortu & interitu. Præterea est opinio quinta nonnullorum, asserentium ipsamet materiam, & naturam eius, esse inchoationem formarum, adeò vt quemadmodum puer viri, ita materia formæ inchoatio sit. Quæ opinio etiam est apprimè dubia: nam si id esset, tunc ea quæ gignuntur essent simplicia, dum enim inchoatum absoluitur, non fit compositio, sed perfectio, vt dum puer fit vir. Præterea inchoatio non est Subiectum eius, cuius est inchoatio, vt Puer viri, materia autem est subiectum formæ. Demùm inchoatio est eiusdem conditionis cum eo, cuius est inchoatio at materia contradistinguitur à forma, & distinctæ est conditionis? Res itaque valdè est dubia & perplexa.

(margin numbers: 2 beside "Propterea est secunda opinio", 3 beside "Tertia opinio", 4 beside "Quæ opinio reijcietur", 5 beside "Præterea est opinio quinta")

Resolutio difficultatis de inchoationibus Formarum. Cap. XV.

VT pateat propositæ difficultatis resolutio, triplici distinctione vtendum puto. Prima est, inchoatio ad duo referri potest, vel ad compositum perfectione præditum, quod propriè dicitur gigni; vel ad eius perfectionem, quæ forma est, & terminus ad quem generationis. *Prima distinctio.* Altera est, si inchoatio refertur ad formam, ea vel propriè est inchoatio, adeò vt sit gradus aliquis formæ, vel est inchoatio latè sumpta, & 2

extensa ad omnem antecedentem dispositionem. Tertia distinctio est, si inchoatio
3 vsurpatur latè, ea vel est dispositio indefinita & communis, vel est definita, & propria
Tres conclusiones. illius formæ, quæ educenda est. His præassumptis tres profero Conclusiones. Prima est, si consideratur inchoatio compositi, Natura & essentia materiæ est inchoatio eius,
1 cum sit parata pro eo, & reddatur pars eius, ita lapides sunt inchoatio ædificiorum,
2 quæ assertio ex se conspicua est. Altera est, si referatur inchoatio ad formam, & vsurpetur propriè pro aliquo antecedente gradu formæ, coæuo materiæ, inchoatio vt inanis
3 reijcienda est. Quæ Conclusio in præcedenti cap. ostensa est. Et confirmatur: quia materia simplicissima est & penitùs potestate. Tertia Conclusio: si inchoatio formæ vsurpetur latè, ea aliqua consideratione concedi debet: nam huiusmodi inchoatio potest esse duplex, vel communis, coæua materiæ, vel propria, incipiens & desinens. Inchoatio communis adhuc est duplex, vel molis, vel sequentium formarum: inchoatio molis, tanquam affectio quædam materiæ, est effusio conditionis eius, in qua recipitur dimensio, vt dicitur in 4. Phys. cont. 15. de qua suo loco verba faciam: inchoatio cæterarum formarum est communis potentia & promptitudo ad eas recipiendas, quæ dicitur inchoatio quatenus mediat inter non esse penitùs, & esse actu in materia, quæ potestate est: dicitur media, & agens, deducens eam potentiam ad actum, dicitur largiri non multitudinem, sed perfectionem. Inchoatio autem proxima & propria, est ea dispositio, quæ inducitur ab agente & incipit ac desinit: de qua vera est sententia Auerrois, quòd idem est agens, disponens, & educens formam, nam ea dispositio est tanquam semen formæ producendæ. Ex his patet, inchoationes partim approbandas, partim reijciendas esse; patet insuper, qua significatione vera sit ea opinio, quòd materia sit inchoatio formarum, ea. n. eatenus approbanda est, quatenus potentia modo aliquo dicitur inchoatio, quæ potentia pro absoluto est essentia materiæ. At superest diluenda principalis dubitatio, quę erat, quomodo formæ non fiant ex nihilo, si nil earũ antecedit? Pro responsione dicto primo cum Arist. in 1. Phys. & 7. Metaphys. id quod
Solutio principalis difficultatis. verè fit, esse compositum ex materia & forma, eique propriè competere principia generationis, & de eo absolutè dicimus non fieri ex nihilo, sed antecedere materiam, tanquam inchoationem eius. Addo secundò, formam quoq; modo aliquo fieri, quatenus est terminus ad quem generationis, qui primò non erat, & deinde est, & cum ita fiat, partim fit ex nihilo, quatenus nil eius antecedit, & per interitum in nihilum sui trãsit: partim non fit ex nihilo, eo modo quo ea quę creantur, & eius ortus contradistinguitur à creatione, cum ex parte subiecti, tum ex parte termini à quo: ex parte subiecti, quia pro creatione non requiritur subiectum, per cuius transmutationẽ ab agẽte producatur forma, vt requiritur pro generatione. Ex parte autem termini à quo, quia pro creatione non reperitur terminus a quo, qui sit forma antecedens, cui iuncta sit priuatio sequentis, ob quod semper generatio vnius est interitus alterius, non enim creatio
Dubitatio. vnius est alterius destructio. At vrgebis adhuc aliquis, quomodo forma poterit educi
Solutio. ex materia, si nec tota, nec eius portio in ea præexistit? Respondeo, forma dicitur educi, non quia præfuerit actu, sed quia præfuit potestate, & educitur ab agente quatenus vna cum materia ab agente denuò producitur, accidentia possunt à qualitate aliqua simili sine antecedente dispositione produci, vt calor à calore, frigus à frigore, formæ autem substantiales educuntur per intermedias antecedentes dispositiones, quæ sunt tanquam semina earum; quæ accidentia disponentia agunt virtute agentis principalis, non secùs ac genitura, quæ in 2. de Gen. Animalium dicitur formare fœtum facultate infusa ab eo, ex quo defluxit: ac ita patet, cuncta pro ortu requisita, per eminentissimam Dei Prouidentiam optimè fuisse disposita, cui soli Honor & Gloria.

Finis Secundi Libri.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De Materia rerum Natura constantium,

LIBER TERTIVS.

De distinctione Materiæ in materiam totius, & materiam partis. Cap. I.

INTER varias quæ ex materia, tamquam ex vetustissimo Chao prodeunt difficultates, ea accurata consideratione digna est, per quam in dubium vertitur, an approbanda sit distinctio materiæ in materiam totius & partis? de qua duo sunt consideranda; Primum, an ea distinctio approbanda sit? Alterum, quænam sit materia totius? Et quoniam materia refertur ad formam, & per eam noscitur, ideò de distinctione formæ in formam totius & partis est disserendum; ab eaque ordiendum. Forma partis est altera pars compositi, vt Anima Animalis, cui respondet materia partis, quæ est altera pars, ex qua conflatur Animal. Forma totius dupliciter considerari potest, vel comparando vniuersalius, cum minus vniuersali, qua comparatione vniuersalius veluti genus dicitur totum, & forma totius: vel comparando essentiã rei, cum his quæ sunt præter essentiam. Et quia essentia tota consurgit ex forma & materia; ideò hoc consurgens dicitur forma totius, cui respondet materia totius, includens accidentia indiuiduantia, quæ sunt præter essentiam, à quib. scientiæ abstrahunt. Hæc distinctio cum formæ, tum materiæ à nonnullis approbatur, ab alijs negligitur. Propterea ego primò nitar ostendere eam esse approbandam, mox aduersas rationes diluam.

Materia est Chaos vetustiss. *Quæ sit forma partis.* *Forma totius.* *Approbatio formæ totius.*

Elicitur hæc diuisio ex Aristotele in secundo Physicorum, 31. qui enumerans varietates formarum, ait: & totum, & compositio, & species, si totum, & compositio denotant formam, ea nil esse potest præter formam totius: nam totum denotat propriè constitutum ex partibus integrantibus, veluti ex membris; compositio verò ex essentialib. quæ præsertim cõponi dicũtur. Similiter in 5. Metaphys. totum dicitur denotare formã. Et confirmatur: quia genera & species per Aristotelẽ in Prædicamento Substantiæ significant Quale: at Quale ad formã pertinet; quare species & genera sunt formæ. Et quia sunt cõposita, & non sunt forma partis, igitur sunt forma totius; quod ostenditur: quia forma partis non prædicatur de composito, non n. homo est anima, genus aũt & species prædicantur de contentis sub eis, quare sunt forma totius. Præterea, Arist. 1. Cæli, 92. inquit, qui dicit Cælum, dicit formam, qui hoc Cælum, formam cum materia. Similiter caro denotat formam, hæc caro formam in materia, at caro, Cælũ, & similia, sunt totũ, & cõpositio quædã. Quod confirmatur: quia Arist. in 3. de Anima, cont. 9. inquit, quod aliud est caro, & esse carnis, quia caro est cõpositũ: At in 1. de Cælo 92. ait, quod Caro est forma, quare cõpositũ quoq; forma est. Præterea, in 2. Phys. cõt. 11. inquit, cõ-

Cõfirmatio. *Ratio.* *Confirmatio ex primo de Cælo.* *Ex tertio de Anima.*

positum dici naturã ob formam, non autem compositũ diceretur natura, nisi id quoq; esset forma. Insuper, frequenter forma vsurpatur pro essentia rei, adeo vt etiã essentia, & ratio materiæ, & priuationis, nomine formæ denotentur, quod patet ex 1. Physicorum 60. & 66. contextib. in quib. Aristoteles ait, materiã & priuationem esse idem numero, distingui specie, hoc est, forma & ratione. Præterea, hanc formam totius conspicuè denotauit Aristoteles in primo de Ortu & interitu, dum loquens de accretione, dixit, id quod crescit seruari idem secundum formam, variari secundum materiam, denotans per formam essentiam rei existentem in particularibus extensam cũ magnitudine, per materiam verò signatas & definitas partes. In eadem significatione etiam in quarto Metaphysicæ disputãs aduersus Heraclitum, dixit, res Physicas variari secundum quantum, seruari secundum quale, denotans per quale formam totius & essentiam. Eadem distinctio, & forma totius conspicuè elicitur ex Auer. & Græcis expositoribus Auer. in secundo Physic. 29. dixit, genus esse formam communem, cũ tamen genus sit compositum. Et in primo de Cœlo cont. 92. ea forma totius ad Cœlum pertinens ab eo dicitur cœlitas, & in 5. Metaphysicæ vnà cum Aristotele ait, totum denotare formam, partes verò materiam. Simplicius in 5. Physic. 11. de hac forma totius loquens, ait, ignis forma in cunctis qualitatibus est, & in substantia quæ subijcitur qualitatibus, adeò vt constitutum ex forma, & materia formam nuncupet. Et in secundo Physicorũ com. 11. idipsum quoque asseruit. Alexander quoque eãdem totius formã conspicuè comprobauit, ideò in primo Nat. qq. cap. 3. inquit: Animal rationale, mortale, si cum materiatis circunstantijs & differentijs sumatur, cum quibus subsistit, quæ alterius alteræ sunt, Socratem constituit, & singulares homines: si autem sine his sumeretur, commune fieret, cuius communis ait esse definitiones, quæ etiam formæ dicuntur. In hac significatione forma, definitio, quid est, & nomen, idem modo aliquo denotant. Hæc autem etiam de composito dicuntur, cuius essentia est forma totius, de qua Aristoteles 7. Metaphysicæ 60. dixit, quod AB. non est A. & B. sed totum simul, inquit enim & syllaba non est Elementa, nec idem b. & a. nec caro, ignis, & Terra, dissolutis enim, hæc non amplius sunt. Elemẽta verò sunt & ignis, & Terra. Est igitur aliquid syllaba non solùm Elementa vocalis & consonans, sed & alterum aliud aliquid &c. Plato quoque hanc formam totius approbauit: nam in appendice Legum inquit non nè verissimè Animal secundum Naturam, tunc affirmamus, cum vna animę corporisque constitutio, vnam suo concursu formam parit? id ipsum elicitur ex Philebo dum pro principijs statuit infinitum, terminum & vnitionem, constat itaque cũ conspicuè dentur forma totius, & patris, & forma referatur ad materiam, quòd concedere cogimur materiam totius, & partis.

Ex primo Physic. — *Ex primo de Ortu & interitu.* — *Ex quarto Metaphysi.* — *Ex Auerr.* — *Simplicius.* — *Alexãder.* — *Plato.*

Quid sit materia totius, & partis, necnon dubia aduersus eam. Cap. II.

CVm apparuerit concedendam esse materiam totius & partis, & constet quid sit materia partis, inquirendum superest quid sit materia totius? Solertissimus Scotus, in 2. Sent. dist. 3. q. 6. concedens materiã totius, inquit eam esse hecceitatem, quæ est postrema realitas, vel formæ, vel materiæ, vel cõpositi cõtrahens naturam essentiã speciei ad esse indiuidui, ac indiuiduũ constituẽs in esse subijcibili, quæ est extra essentiã & quid est speciei, & ab eo statuitur principiũ indiuiduationis. Quæ sententia mihi videtur apprimè dubia, vt latiùs patefaciã in consideratione principij indiuiduationis: nam in forma nil includitur quod sit extra essentiã, cũ forma statuatur essentia simplex. Præterea, materia totius in eis tãtum debet reperiri, in quib. seruatur distinctio formę totius ab ea partis.

Quid sit materia totius. Scotus. — *Euersio.*

At

At huiusmodi distinctio non habet locũ in abiunctis, in eis.n.non consideratur forma
partis, quare nec inerit materia totius; At Scotus illã hecceitatẽ cunctis tribuit præter
quam Deo. Præterea minus rectè realitas vnius oppositi denotatur nomine alterius;
materia, vt potentia, opponitur formę, quę actus est, quare minus rectè realitas formæ,
denotatur nomine materiæ. Propterea dicendum puto, distinctionem formę & mate- *Sententia*
riæ in eam totius & partis, solùm habere locum in formis materiatis, & compositis ex *propria.*
materia & forma, & hoc denotauit Arist. in primo de Cœlo 92. inquiens, hoc esse ve-
rum de formis cum Materia iunctis, quod aliud est caro, & hæc caro, ideo in 3. de Ani
ma cont. 9. dixit, in nonnullis hoc est in seiunctis à materia, carnem & esse carnis, idem
esse: formæ itaque à materia solutæ, non sunt forma partis, cum non constituant com
positum, sed ex se sunt totum & forma totius, in iunctis verò cum Materia, forma par
tis est altera pars compositi, forma totius est essentia totius, consurgens ex materia par
tis, & forma, excludens omne quod est præter essentiam: Materia autem totius consti-
tuitur per differentias, siue accidentia indiuiduantia, quæ sunt præter essentiã à qui-
bus scientiæ abstrahunt. Hoc conspicuè elicitur ex decimo Metaphysicæ cont. 25. quo
loci Arist. loquens de distinctione maris à fœmina, inquit, differre secundum materiã,
quia differunt per accidentia contrahentia ad esse marem vel fœminam, quæ consti-
tuunt materiam totius. At dubitatur aduersus hanc sententiam. Primò, quia huiusmo *Dubitatio.*
di materia erit accidens, nam sunt differentiæ indiuiduales contrahentes naturã com-
munem ad esse indiuidui, nõ secùs ac differentiæ generi additæ illud contrahât ad es-
se speciei, ex quo duo prodeunt absurda, primum, quod materia totius substantiæ sit
accidens: alterum, quod materia sit differentia contrahens, forma verò sit ea quæ con-
trahitur, cum tamen conditio contrahentis sit, vt sit actus, contracti verò, vt sit poten-
tia. Præterea Vniuersale est sola forma communis in materia existens, non composi-
tum. Hinc forma dicitur fundamentum vniuersalis. Præterea Aristot. in primo Physic.
82. definiens materiam, ait, esse primum subiectum, ex quo inexistente res fiunt, & in
quod vltimò resoluuntur: quæ definitio nequaquam competit materiæ totius. Pro so- *Pro solutio*
lutione accipio materiæ nomen esse ab vno, & ad varia extendi, & cum primò & pro- *ne iacitur*
priè competat vni, non est necesse, vt mox cæteris competat cum omnibus conditio- *fundamen-*
nibus, sat est, vt competat cum nonnullis, vt patet de materia Mathematicorũ, & dum *tum.*
definitur, inspicitur illud quod primum est. Ex his elicio solutiones. Dicebatur primò,
differentias indiuiduantes esse accidentia. Respondeo, dum forma totius sumitur pro *Elicitur so-*
vniuersali contradistincto à singularibus, tunc singularia dicuntur materia eius quate- *lutio.*
nùs in eis existit, & sine eis reperiri non potest, dum verò cõsideratur essentia tota con
tradistincta ab eo quod est præter essentiam, sic materia sunt differentię illæ materiatę
indiuiduantes, quæ seruant conditionem materię: Primò, quia vt materia partis est ex-
tra essentiam formæ partis, ita hæ sunt extra essentiã formæ totius: Præterea, quia sine
illis essentia rei materiatæ non subsistit. Insuper, quia dispositiones subiecti ad materiã
rediguntur, quatenus illam disponunt, & materiam proximam cõstituunt, & cum sint
materia secundum aliquam similitudinem, non est absurdum quod sint accidentia.
Addebatur, quòd contrahere est officium formæ. Respondeo, contrahere, & constitue
re varietatem essentiæ, est officium formæ; at contrahere ad esse indiuidui, & constitue
re varietatem indiuiduorum, etiam competere potest materiæ sine qua multitudo in-
diuiduorũ non seruatur, veluti affirmauit Arist. decimo Metaphysicæ, 25. de distinctio-
ne maris à fœmina. Addebatur vniuersale esse solam formam. Respondeo, vniuersale *Aristot.*
sua prima significatione esse solam formam partis, secunda autem significatione esse
solam formam totius, includere tamen materiam partis, hoc nos docuit Ari. in 7. Me-
taphysicæ, cap. decimo, inquiens, vniuersale ex vniuersali forma & materia constare,
singulare verò ex singularibus. Hinc Ari. 12. Metaphysicæ, post cont. 18. actũ & poten-
tiam, hoc est, formam & materiam constituit cõmunia principia decem Prędicamen-
torum, & nisi vniuersalia essent composita, non prædicarentur directè de cõtentis sub

cis. Dicebatur Definitionem materiæ non competere materiæ totius. Respondeo, Definiri tunc materiam pro principali & primo ab vno, quæ Definitio competit materiæ totius secundum quandam similitudinem, vt patefeci.

An Materia sit pars Essentiæ & Definitionis? Cap. III.

QVONIAM approbata est in præcedentibus forma totius, quæ includit Materiam partis; ideò hæc alia emergit dubitatio; an Materia partis sit pars Essentiæ, & Definitionis rerum ex Materia constantium? Dubitatio est de sola Materia partis, quoniam Materia totius, omnium consensione est extra essentiam rei. Insuper nomine essentiæ denotatur id, quod res est, quod per Definitionē explicatur, & ab Aristotele, dicitur οὐσία, φύσις, τὸ εἶναι, τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ λόγος. De proposita difficultate quatuor sunt opiniones. Vna veterū asserentium materiam solam esse id, quod res est, & vniuersam essentiam rerum: quæ opinio iam est reiecta. Alia est quorundam; qui penitùs renuūt Materiam esse partem ipsius quid est, cuius opinionis fuit Zimara. Nonnulli inquiunt eam esse partem, non tamen principalem, vt Scotus. Quidam demùm se medios constituunt, & aliqua ratione asserunt, alia renuunt eam esse partem. Quòd materia sit pars ipsius quid est, & essentię, ostenditur: Primò, quia forma totius est essentia rei, materia partis (vt patuit) est pars formæ totius, quare est pars essentiæ. Præterea; pars Definitionis est pars essentiæ; materia partis est pars Definitionis compositorum, quare est pars essentiæ. Tertiò; quia partes compositi essentiales, sunt pars essentiæ, materia autem & forma dicuntur partes essentiales compositorum. Quartò, ea ex quibus per se fit vnum, sunt partes essentiæ eius; ex materia & forma per se fit compositū, ex 8. Metaphysicæ, 15. quare &c. Præterea, quod est pars rei Vniuersalis, est pars essentiæ; Vniuersale enim essentia est; Materia est pars rei Vniuersalis, & decem Prædicamentorum, ex 12. Metaphysicę. Demùm, quia hæc est differentia inter essentiam rei Materiatæ & formæ solutæ à materia, ea enim est particeps, hæc expers materiæ. Id ipsum confirmatur auctoritate; quia Arist. ob id Platonem carpit, quoniam Plato Hominem dicebat Animam, & rerum essentias, Ideas, ipse autem asserit esse compositum, & ob id in 7. Metaphysicæ inquit, Hominem non esse sine carnibus, indicans Materiam esse partem Essentiæ rerum. Ex aduerso, dicentes formam partis esse id totum quod res est, varijs vtuntur rationibus: & primo, id solum pertinet ad esse rei, & ad quid, quod est actus, non quod est potentia, actus autem ad formam pertinet: hoc conspicuè enunciauit Philosophus in secundo Phys. cont. 11. inquiens, potestate caro aut os, non habet adhuc sui ipsius naturam, ante quàm recipiat formam: quam Definientes dicimus quid est caro, aut os. Prætereà; id est totum quid est rei, per quod distinguitur à cæteris, quæ id non sunt; at distinctio solùm est per actum & formam. Præterea, Aristoteles in secundo Physicorum 28. definiens formam, ait, quod est ratio ipsius quid erat esse, quod sæpe alibi confirmat: Definitio autem debet cum Definito reciprocari. Insuper, id est vniuersa rei essentia, quo præsente, res tota est, & absente, tota abest: hoc competit formæ partis, ob quam Arist. in primo de Ortu & interitu, 22. dixit ortum & interitum esse mutationes totius in totum, cum tamen sola mutetur forma, non materia. Confirmatur, quia quod non est quid, nec quale, nec quantum, non valet esse pars essentiæ rerum, quæ sunt vel quid, vel quale &c. at materia ex 7. Metap. nō est quid, nec quale, quare &c. Hinc Auer. 7. Metaphysicæ, 21. inquit, formam esse quidditatem Hominis, non congregatum ex materia & forma, & proptereà forma ab Aristotele dicitur Endelechia, hoc est, actus & comprehensio vniuersæ perfectionis. Insuper, cum formæ à Materia solutæ sint es-

Dubitatio.
Opiniones quattuor.
Materiam esse partem ipsius quid est.
Ratio 1. *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Ratio 5.* *Ratio 6.*
Arist.
Rationes pro parte aduersa. *Ratio 1.* *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Ratio 5.*
Auerr.
Cōfirmatio.

sentia

sentia vniuersa, non debemas id inficiari de formis materiatis. Hoc indicauit Aristot. in calce secundi Phys. inquiens, Materiam ingredi Definitiones tanquam Materiam Definitionis, hoc est, tanquam vehiculum ipsius quid est, & in 7. Metaphysicæ cap. 10. legitur, carnem & ossa partes esse totius vt materiam, non autem esse partes formæ & rationis, & in 3. de Anima, cont. 9. asseritur in complicatis cum materia carnem, & esse carnis differre, esse autem carnis dicitur totum id quod est caro, & est sola forma, Caro autem includit materiam: Iure optimo itaque suspicati sunt nonnulli, materiam non esse partem essentiæ, & ipsius quid est: Non defuere nonnulli, qui conati sunt opiniones pugnantes conciliare, à quorum sententijs referendis & reijciendis supersedendum censui. Aristot.

Resolutio difficultatis, an materia sit pars Essentiæ, & Definitionis compositorum. Cap. IIII.

PRo conspicua elucidatione propositę difficultatis, quatuor præaccipienda puto. Primum est, apud Aristotelem esse rei, quid res est, formam, & Definitionem, pro eodem vsurpari: hinc forma in secundo Phys. 28. dicitur ratio, & quid erat esse. Addo secundò, nomen idipsum denotare, quod Definitio & quid res est, vt asserit 4. Metaphysicæ t. t. quo loci legitur nomina id significare, quod per Definitionem denotatur, & cont. 28. additur, ꝙ ratio, quam significat nomen, est Definitio, idipsum dicitur in primo Phys. cont. quintò ex quo elicitur, quod nomen confusè id denotat, quod Definitio distinctè explicat. Accipio tertiò, nomina compositorum esse ab vno, & ordine naturæ primò denotare formam, secundò compositum, quamuis secundum vulgarem vsum, contra se habeat hoc asseritur ab Arist. 8. Metaphysicæ con tex. 7. dicente, Animal primò denotare Animam, secundò compositum, idipsum asseritur ab Auerr. 4. Metaph. com. 14. & in Paraphrasi Metaphysicę tractatu secundo. Ex quo elicio, cum nomen compositi sit ab vno, & nomen idipsum denotat quod Definitio, & quid res est, necessariò etiã Definitio, & quid res est, erit ab vno; & primò dicitur de forma partis, secundò de composito ex forma partis & materia. Accipio quartò, formam vsurpari dupliciter, & pro forma partis, & pro ea totius, vt patefeci, & idipsum dicẽdum est de Materia. His præassumptis, quæ omnia ex Aristotele conspicuè eliciuntur, tres profero conclusiones. Prima est: Essentia & id quod res est, in prima significatione nullam includit materiam: patet, quia est forma partis. Hoc asseritur ab Aristotele in secundo Physi. t. 1. dicente, formam esse vniersam naturam compositi. Et in octauo Metaphysicæ cont. 7. affirmante, Animã esse id, quod est Homo in prima significatione. Altera conclusio est: essentia, & quid est, in secunda significatione, includit materiam partis, secundariò tamen & denominatam per formam, hoc patet: quia ea secunda significatione denotatur forma totius, includente etiam materiam partis, quale est vniuersale. Addo tertiò, materiam totius nullius essentiæ esse partem, cum sit aliquid præter essentiam rei. Ex his elicio primò, omnem essentiam esse formam, & denotari nomine formæ, vel partis, vel totius, immo etiam essentia Materiæ ab Aristotele in primo Physicorum 60. & 66. denotatur nomine formæ, dicente, Materiam esse vnam numero cum priuatione, & differre specie, hoc est forma, & ratione. Insuper, elicio solutiones rationum pro vtraque parte relatarum; & controuersiarum in Aristotele apparentium.

Primum assumptum. *Alterum.* *Tertium.* *Quartum.* *1. Cõclusio.* *2. Cõclusio.* *3. Cõclusio.* *Elicitur 1.* *Elicitur 2.*

An

An materiæ competat forma corporis? Opiniones variæ.
Cap. V.

De mole materię opiniones quatuor MAGNA inter viros ſapientes eſt controuerſia de mole & dimenſionibus materiæ. Qua de re quatuor præcipuè ſunt opiniones. Nonnulli enim putāt materiam ſui eſſentia eſſe corpus ſimplex. Alij, non ex ſe eſſe corpus, præditam tamen eſſe forma ſubſtantiali corporis ei coæua. Quidam vtrumque inficiantur, aiunt tamen, eam eſſe præditam dimenſionibus terminorum expertibus. Nonnulli demùm aiunt Materiam nec corpus eſſe, nec præditam forma corporis, nec dimenſionibus ei coæuis, ſed in rerum ortu & interitu cuncta variari præter materiam: adeò vt ſemper fiat reſolutio vſque in primam Mate-
Opinio putantium materiam eſſe corpus. riam. Hæc ſunt opinionum capita ſingulatim perpendenda. Et ordiendo à primo, Exiſtimarunt veterū plurimi, Materiā ſui eſſentia eſſe ſimplex corpus. Ex quorum numero fuerunt Democritus, Leucippus, & Epicurus, qui eā dixere atomos, ſiue indiuiſibile corpus: Inſuper Anaximander, qui eam iudicauit corpus infinitū. Similiter Stoici, Cynici, Cirenaici, & poſt eos Pericles, Lydus eam ſimplex corpus aſſeruerunt, non
Philopon⁹. tamen infinitum. Philoponus in Diſputationibus contra Proclum, Diſput. 11. ex propria ſententia aſſerit, latiſſimeq; oſtendere nititur, Materiam eſſe corpus ſimplex: ideò inquit corpus, vt corpus, mutari non poſſe, ſed mutationibus ſubijci, & vt dātur Qualitates ſubſtantiales, ita ait dari ſubſtantiales Quantitates, quod oſtendit: quia id ſine quo corpus intelligi nequit, eſt eſſentia eius; abſq; dimenſionibus corpus intelligi nequit, quare ſunt eius eſſentia. Hæc eſt opinio eius propria, quamuis in libro de Ortu
Simplicius. & interitu ex Sentētia Ariſtotelis ſecùs loquatur. Simplicius quoque exiſtimauit, Materiam ſui eſſentia corpus eſſe, nam in primo Phyſicorum exponens cont. 69. cum ex opinione Stoicorum & Periclis Lydi, aſſeruiſſet Materiam eſſe corpus, eamque reiecisset, nititur deinde ſententiam illam tueri, quòd corpus ſit, inquiens, molem eſſe duplicem, materialem vnam, alteram formalem, & ait Materiam eſſe molem Materialē; Explicans deinde huiuſmodi molem, inquit, eam non eſſe corpus ex ſe ſubſiſtens, tribus dimenſionibus præditum, ſed potiùs remiſſionem quandam, intenſionem, & indefinitionem incorporeę indiuiduæque naturæ, nequaquam trina dimenſione formali-
Porphyri⁹. ter impreſſam ac definiram: quæ autem huiuſmodi moles ſit, explicat per verba Porphyrij in ſecundo libro de materia, referentis ſententiam Moderati, & dicentis, eam eſſe quātitatem informem, indiuiduam, figuræ expertem, ſuſceptricem tamen formæ, figuræ, diuiſionis, qualitatis, cæterorumque huius generis: Inſuper eandem molē nuncupauit Plato omnicapacem, informem, inuiſibilem effluxum, mente comprehendendam. Hanc aiunt Pythagoram & Platonem nuncupaſſe quantum, non vt formam quantam, ſed quantum per priuationem, diſſolutionem, extenſionem, & ſeparationē,
Concluſio. tanquam fecem & vitam extremam, ac dimenſionem & molem Phyſicam. Sic itaque Materia ex ſententia Philoponi, eſt quantum foraiale, ait enim nil dari informe penitùs: ex ſententia Simplicij, Porphirij, Ammonij, Moderati, eſt quantum materiale. Et quamuis Simplicius in primo Phyſicorum hanc ſententiam explicans, dicat, ſe explicaſſe opinionem alienam de Materia, quę ſua non ſit, tamen in quarto Phyſicorum contex. 16. eandem confirmat: & in quinto Phyſicorum com. nono ait, corpus non perire vt corpus, ſed vt tale corpus. Et in primo Phyſicorum dixit, nedum Cœlum, ſed etiam Materiæ corpus, eſſe æternum; Ex ſententia itaque Simplicij Materia eſt corpus Materiale tanquam effuſio & extenſio quædam, capax corporis formalis, & valdè eius opinio differt ab ea Auerrois, qui negauit materiam eſſe corpus, præditam tamen eſſe dimenſionibus ei coęuis, quæ accidentia ſint & formæ. Ex quo conſtat primò errare nonnullos dicentes, opinionem Simplicij eſſe eandem cum opinione Auerrois; Elicio ſecundò, minus recte hæc duo opinionum capita à nonnullis con-

fundi

fundi, nimirùm materiam esse corpus, & esse præditam forma corporis, nam valdè differunt.

Fundamenta putantium Materiam esse corpus. Cap. VI.

VARIARVM rationum, quæ pro opinione asserentium materiam esse corpus afferri possent, has esse potiores existimo; Cum materia cognoscatur per transmutationem, id est materia, quod cum non varietur, subijcitur cunctis transmutationibus; huiusmodi autem est corpus; materia itaque corpus est. Hinc Aristot. in primo de Ortu & interitu dixit corpus non fieri vt corpus, sed vt hoc, vel illud, quod etiam in tertio de Cœlo confirmauit cont. 29. Insuper, definitur Materia in primo Phys. 82. quod sit subiectum primum; huiusmodi est corpus, id enim quod non est corpus, non est subiectum transmutationum, & cuncta, quæ gignuntur & pereunt, fiūt ex corpore, & in corpus resoluuntur. Præterea, ex non corpore non consurgit corpus; at ea quæ gignuntur sunt corporea; igitur principium aliquod eorum debet esse corpus; huiusmodi nō est forma; quare est materia, forma enim per materiam extenditur & redditur quanta. Consimilem rationem format Aristoteles in primo de Ortu & interitu, inquiens, id quod generatur est in loco; igitur & illud ex quo fit. Quartò vtor ratione Simplicij, in quarto Physicorum exponentis cont. 15. Quod est capax magnitudinis debet esse extensum, & dimensio quædam; materia est capax formalis magnitudinis; debet itaque esse effusio & extensio aliqua, vt enim locus non reciperet corpus & magnitudinem, nisi esset dimēsio quędam, ita materia nisi esset effusio, & dimensio, formalem magnitudinem non reciperet: Et hoc videtur asseruisse Aristoteles in quarto Phys. 15. inquiens, quatenus locus est distantia magnitudinis, videtur esse Materia, hæc namque diuersa est à magnitudine. Præterea, inquit Arist. sub initio secundi de Ortu & interitu, Primò dari materiam, Secundò ei competere qualitates primas, Tertiò, ex eis consurgere Elementa, quare per Aristotelem id est materia, quod subijcitur primis Qualitatibus, id autem corpus est. Et confirmatur, quia Arist. in secundo de Ortu & interitu, concedit Elementa posse dici æqualia secundum materiam, quatenus æqua portio materiæ singulis competit, id autem seruari non potest, nisi materia quantum aliquid sit. Est itaque materia sui essentia effusio, moles, & extēsio quædam; Hinc Ammonius in Prędicam. cùm Quantitatis, tùm Qualitatis, ait, vt dantur Qualitates ad Substantiam Elementorum attinentes, ita dari dimensiones, & Quantitates, quę sint essentia materiæ; Et ob id ipsum Hesiodus enūciauit in rerum origine primò extitisse Chaos, hoc est, susceptaculum, & effusionem, Chaos autem erat materia, vt interpretatur Aristot. in 12. Metaphysicæ cont. 9. Similiter ex sententia Platonis in Timęo, materia locus est, hoc est effusio, & extensio quædam indefinita, quæ magnum & paruum ab eodem nuncupabatur: quæ omnia indicant materiam esse corpus aliquod, ex cuius participatione cætera omnia reddantur corporea & materiata. Hæc opinio quamuis aliquid veri includat, dubia tamen videtur, primò, quia omne corpus vel est in Prædicamento Substantiæ, vel Quantitatis; materia non est corpus attinens ad Prædicamentum Quantitatis, quia id est accidens, neque attinens ad Prædicamentum Substantię, quia id compositum est, cuius principium est materia, principium autem distinguitur ab eo cuius est principium. Pręterea, omne corpus vel Physicum est, vel Mathematicum, vel Artificiosum: materia non est corpus Artificiosum, vt patet: non Mathematicum quia id est accidens: non Physicū, quia id est compositum, est formatum, est per se in loco, cadit sub Sensum, per se est aptum intelligi, quæ pugnant cum conditione materiæ. Pręterea, corpus vt corpus, non valet iudicari primum & irresolubile, qualis iudicatur materia,

Ratio 1. *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Arist.* *Ratio 5.* *Ratio 6.* *Ammoni⁹.* *Hesiodi s.* *Plato.* *Dubitatio.* *Ratio prima pro parte aduersa.* *Ratio 2.* *Ratio 3.*

Aristot. materia, corpus enim in superficies, lineas, & puncta resoluitur. Hinc Arist. in primo de Ortu & interitu, 29. inquit: At verò neque puncta, neque lineas statuendum corporis esse materiam, sed illud cuius hæc vltima sunt; Ex quo hæc elicitur ratio, id quod materiam exposcit, non est materia; magnitudo materiam exposcit, vt dicitur loco relato, & in cont. 31. eiusdem primi de Ortu & interitu; quare magnitudo non valet esse materia; *Ratio 4.* Confirmatur: quia affectiones corporis sunt magnum & paruum, quæ sunt duo contraria; omnia autem contraria Subiectum exposcunt. Hinc iure Arist. in septimo Metaphysicæ cont. 8. inquit, attinentia ad corpus, nempè longitudinem, latitudinem, & profunditatem, non esse Substantias, sed Accidentia; Et propterea minus rectè Ammonius asseruisse videtur, dari dimensiones quæ Substantiæ sint. Et longè magis videtur errasse Philoponus, dum in disputationibus contra Proclum, asseruit materiam esse simplex corpus, idque corpus esse formale, ita enim moueret Sensum, per se esset in loco; at ea quę fierent essent accidentia, quia aduenirent Enti actu, & ex ea & forma non per se fieret vnum; Dubia itaque valde est ea sententia, quòd materia sit corpus. Rationes autem pro ea relatæ, quid roboris habeant, suo loco patebit.

Opinio putantium materiæ competere formam vnam coæuam; quæ substantia sit, & corpus constituat; quam appellant formam corporeitatis. Cap. VII.

CVm apparuerit apprimè dubiam esse sententiam putantium materiam esse simplex corpus: Propterea alij reperti sunt, qui cum putarint materiam non esse corpus, existimarunt tamen materiæ competere formam vnam communem; ad substantiam pertinentem, ei coæuam, per quam corpus constitueretur, ex materia & hac prima, communique forma conflatum, quod corpus nonnulli dixerunt esse genus Prædicamenti Substantiæ; Cu*Auicenna.* ius opinionis fuerũt Auicẽna, Magnus Albertus, Suessanus, M. Antonius Zimara, & alij *Cõfirmatio.* nonnulli Philosophi celebres; eamque necessariam putarunt. Primò, vt per eam tanquam per inchoationem materia appeteret proprias formas; insuper constitueretur, communis quædam priuatio communisque forma, quæ sicut principia communia, & æterna cuiuslibet ortus & interitus, nam sententia Arist. est in primo Phys. oportere principia semper manere, idque approbauerat prius Plato, inquiens, si principia perirent, ortus & interitus non seruarentur ęterna. Insuper, materia & forma inuicem referuntur, & alterius materiæ altera est forma, vt dicitur in 2. Phys. 26. quare vnius communis materiæ, vna esse debet communis forma, quæ pro omnium generatione sit necessaria. Confirmatur: quia oppositorum eadem est ratio; Quare cum potentia materialis, & actus materiatus inuicem opponantur; vt datur vna communis potentia, ita dari debet vnus communis actus materiam perficiens, eique coæuus, & præsertim; quia æternitas magis congruit formæ, quæ præstantior est, quàm materiæ. Insuper in omni genere causę ad vnum primum necesse est deuenire, quare in genere materiatarum formarum, necesse est ad vnam primam, & communem materiatam formam deuenire. Insuper nisi hæc communis forma daretur; formæ, quæ gignuntur & pereunt, ex nihilo fierent, & in nihilum redigerentur. Insuper, agens non largiretur perfectionẽ formarum, sed multitudinem; quod aduersatur Auerr. in 12. Metaphysicæ 18. Pręterea, ea forma, cui nil est cõtrarium, non perit, orta enim inter contraria versatur, formæ corporis in materia prima nil est contrariũ, quare non perit, & æterna est, ita Aristot. in primo de Cęlo colligebat Cęlum non gigni, nec interire, quia motui eius contrarium non competit, & in tertio de Cęlo 29. negat omnia posse gigni, quia corpus gigni non potest, alioquin daretur vacuũ separatũ. Et in primo de ortu & interitu, 33. inquit

inquit in mutua permutatione Elementorũ seruari idem cõmune corpus,& in cont. 40.addit corpus vniuersale non gigni. Præterea, genus Prædicamenti Substantiæ corpus est, quod cum sit vniuocum, est necesse vt per vnam communem formam constituatur, quæ alia esse non potest præter formam corporis, materiæ coæuam. Nituntur nonnulli ostendere Auerr. fuisse huius opinionis, at quia ex primo Physi. 53. ex lib. de Substantia Orbis,& ex Epitome Metaphy: tract. 2. c. postremo, lucidissimè oppositum colligitur, ideò in reijciendo errore conspicuo, morari nolo. Hæc opinio cũ Arist. tum rationi aduersatur. Aris. primò, quia nunquam indicauit huiusmodi formam dari, & valde esset diminutus, si putasset eam dari,& nullibi eam explicasset. Præterea, perperàm definiuisset materiam in 1. Physi. 82. inquiens, esse subiectum primum, ex quo inexistente res per se fiunt,& in quod vltimò resoluuntur, nam concessa hac corporis forma coęua materię, ea definitio non materiæ, sed composito ex ea & forma corporis competeret, vt consideranti redditur notum. Præterea, conspicuè Arist. in calce primi Phys. inter formas à materia secretas, ad Metaphysicum attinentes,& formas mortales attinentes ad Physicum, nullam formam ponit mediam, inquir. n. de principio secundum formam, hoc est, de forma à materia secreta siue vna, siue multiplex sit, primi Philosophi officium est verba facere, de Physicis autẽ,& mortalibus formis, in subsequentibus differetur,&c. Adeò vt solùm numeret formas à materia secretas,& mortales, ex quarum genere non est forma corporis. Et confirmatur: quia si datur huiusmodi forma, vel est considerationis Physicæ, vel Metaphysicæ; non Metaphysicæ, quia non est abstracta, sed materiata; non Physicæ, quia non est natura, cum nõ sit finis generationis,& principium alicuius motus. Insuper, vtor ratione, qua vtitur Aristo. sub initio primi de Ortu & interitu, aduersus veteres, statuẽtes materiã vnã aliquod Elementorũ: Si materia coęuã haberet formã,& esset corpus actu; omnis transmutatio esset accidentium, id. n. quod in Subiecto recipitur, qđ actu sit, est accidens. At soluunt, dicẽtes formas subordinatas posse in eodẽ reperiri, vt in viuente reperiuntur formæ mixtorũ,& Anima. Hęc solutio nõ satisfacit, tũ quia forma ęterna nõ parat pro mortali, tũ quia formę parantes pro subsequẽte, recipiunt magis & minus, qđ non cõpetit formę corporis, tũ demũ, q̃a cęterę formę nõ sunt coęuę materię, propriæ eius,& rõ recipiẽdi reliquas, vt forma corporis, quæ reddit cæteras formas quãtas,& aptas diuidi. Pręterea, vtor rõnibus Aris. in 5. Phys. cont. 8. ostendentis generationẽ non esse motũ, inquit. n. qđ mouetur est in loco, qđ generatur, hoc est subiectum generationis, non est in loco, at si esset corpus, p̃ sẽ esset in loco. Insuper inquit, id qđ mouetur, est, nempe actu, qđ generatur, hoc est subiectũ generationis, non est, s. actu, at si esset corpus, esset actu,& generatio motus esset. Præterea, perpendo reliqua Prędicamenta, nullũ reperitur genus generalissimũ eorũ, qđ per vnã cõem formã constituatur, distinctã ab ea specierũ, veluti non datur vna prima cõis forma Qualitatis, Quãtitatis, Relationis,& cæterorũ, distincta à formis specierũ, quare similiter nõ dẽt dari vna cõis forma corporis constituens genus generalissimũ Substãtiæ, distincta à formis specierũ eius. Hinc Aris. in 1. de Ortu & interitu, cont. 40. inquit, Quantũ vniuersale nõ gignitur, vt nec Animal; quod nec Homo, nec aliqđ singulariũ fit, indicãs perinde se habere de corpore, ac de cæteris Animalib. q̃ colliguntur ex singularib.& seorsùm ab eis nec sunt, nec seruãtur. Præterea, si daretur huiusmodi forma corporis, corpus non esset genus Prædicamẽti Substantię, qđ ostẽdo: q̃a est sent. Aris. in calce 10. Metaph. ęternum & mortale non sunt eiusdẽ generis. Insuper Aris. sub initio 2. de Ortu & interitu, constituẽs ordinem inter principia generationis, primã statuit materiã, eã sequi ait contrarietates Qualitatum, mox Elemẽta, de hac corporis forma nullum facit verbum, vt nec alibi. Insuper, cum omnis forma Substantialis ex se sit indiuidua, quomodo hæc sola quæ nedum est forma Substantiæ, verùm insuper æterna, erit per se apta diuidi,& erit origo diuisionis cęterarũ? & præsertim cũ omne diuisibile sit mortale,& diuisio sit via ad interitũ,& nulla alia æterna forma reperiatur quæ diuidi possit. Præterea, Elemẽta verè possent ex se moueri

De sententia Auerr.

Reijcitur forma Substantialis corporis coæua materię.

Ratio 1. *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Ratio 5.* *Solutio.* *Euersio.* *Ratio 6.* *Ratio 7.* *Ratio 8.* *Ratio 9.* *Ratio 10.* *Ratio 11.*

moueri,& possent moueri in vacuo, quia diuiderentur in formam Elementi mouentē
& corpus actu,mobile,& resistens quod tamen aduersatur Aris.Insuper,si id esset,Phy
Ratio 12. sicus vtens medio transmutationis, non posset resoluere vsque in primam materiam,
sed solùm in compositum ex ea & forma corporis,quia huiusmodi compositum nun-
Ratio 13. quam variaretur.Insuper,euerteretur ratio Arist.in calce 8. Physi. ostendentis moto-
res Cœli esse à materia solutos,nam in cont.78.loquens de formis materiatis, inquit
maius corpus diutiùs seruari & moueri,corpus autem minus seruata proportione mi-
nus seruari,quæ regula redderetur falsa,si daretur forma corporis materiata, & æter-
na,tam diu.n.seruaretur pars, quàm seruatur totum. His & consimilibus rationibus
conspicuè ostendi potest,huiusmodi formam esse commentum quoddam,& conspi-
cuè pugnare cum ratione & sententia Arist. Rationes aduersæ posteriùs diluentur.

De dimensionibus terminorum expertibus coæuis materiæ. Cap. VIII.

CVm apparuerit materiam nec corpus esse, nec esse præditā forma cor-
poris sibi coæua; sequitur vt videamus, an ei competant dimensiones
Auerr. prædicamenti Quantitatis,terminorum expertes,eique coæuæ? Auer.
vir acri iudicio præditus,varijs in locis,præsertim tamen in cap.de Sub
stantia Orbis, cum putarit materiam nec corpus esse,nec præditam for
ma corporis,existimauit ei necessariò huiusmodi indefinitas dimensiones competere:
quod varijs rationibus comprobari potest; Et primò, cum natura per gradus ex imper
Ratio 1. fecto ad perfectum progrediatur, pro prima rerum origine necessarium est commune
Subiectum, extensione & dimensionibus præditum, vt diuidatur in partes, terminis
circumscribatur,reddatque ea quæ recipit quanta,& apta diuidi,nam id quod dimen
sionum est expers, non valet cætera ex accidēti reddere quanta.Hinc materia dicitur
Reijcitur instantia quorūdam. Chaos,vacuum,magnum & paruum, & indefinita moles; Nec obest id,quod dicitur,
accidentia exposcere Subiectum quod actu sit, id enim verum est de accidentibus ter
minatis,nam accidentia inhærent materiæ,& terminos recipiunt à forma,& ob id ac-
cidens pro suo esse absoluto solùm necessariò exposcit materiam; pro esse autem ter-
Ratio 2. minato exposcit Subiectum,quod actu sit. Confirmatur eadem opinio,quia sententia
fuit primò Pythagoræ,mox Platonis, demùm Aristotelis infinitum aduersari formæ,
consentaneum autem esse materiæ,& ex materia oriri,vt patet ex 3.Physi.materia au
tem non esset origo infiniti nisi coæuam haberet quantitatem & molem,finitum enim
& infinitum sunt affectiones Quantitatis,vt asseritur ab Arist.in 1.Physi.Insuper,con
Ratio 3. firmatur eadem opinio ratione,qua frequenter consueuit Arist. vti pro indagāda pro-
pria conditione rerum.Nam id est materia,quo materiata à non materiatis distinguū-
tur,at distinguuntur mole, & extensione,materia itaq; est rudis indefinitaque moles.
Ratio 4. Demùm,id quod requiritur pro quouis Subiecto rerum, & contrario caret, non per-
mutatur in rerum interitu & ortu; huiusmodi autem est moles,nam frustrà moles in-
Cōfirmatio. teriret,vt reficeretur,natura enim nil facit frustra. Insuper, omne quod fit,ex contra-
rio fit,magnitudini in materia nil est contrarium, & quemadmodum Animal vt dici-
tur in 1. Physic. non fit ex Animali,quia iam est,ita nec Quantum ex Quanto. Hinc
Aristoteles in primo de Ortu & interitu 33.inquit, accretionem fieri adueniente ali-
quo quanto, quoniam non acquiritur noua moles, nisi adueniat noua materia. Hæc
opinio approbatur à varijs, & satis consona est rationi, & experientiæ, tamen est du-
Opinio vertitur in dubium. bia, tum quia compositum per se, quale est compositum ex materia, & forma Sub-
stantiæ,debet anteire compositum ex accidenti,tum insuper,quia vt Substantia quo-
uis modo dicitur prior accidente, in 7.Metaphysi.cont.quarto, ita forma Substantiæ

debet

debet esse prior accidente, tũ tertiò, quia nulla materiata forma & diuisibilis, videtur posse esse æterna, vt patuit in præcedentibus tum demum, quia definitio materiæ tradita in 1. Physi. 82. non primæ materiæ competeret, sed congregato ex materia, & huiusmodi indefinita mole; Et confirmantur hæc omnia, quia Arist. in primo de Ortu & interitu, 13. derelinquit tanquam conspicuè absurdum, dari Ens potestate, expers cuiusque actus Substãtiæ, cui competeret aliquis actus cæterorum Prædicamentorum, in quod absurdum illi labuntur, qui sunt huius opinionis.

Opinio putantium materiam nulla sibi coæua molle esse præditam. Cap. IX.

DIVVS Tho. interpres egregius Arist. existimauit materiam nec esse actũ aliquem, nec vllum sibi coæuum actum exposcere, sed in ortu & interitu rerum, semper fieri resolutionem vsq; in primam materiam; Eiusdẽ opinionis visus est fuisse Plotinus, qui in lib. de materia, dixit; in rerũ ortu formã secum deferre molem sibi congruentem. Confirmatur hæc opinio primò, quia definitur ab Aris. Gener. in primo de Ortu & interitu; quod sit permutatio totius in totũ, nullo superstite sensibili. Insuper, quia accidens exposcit subiectum, quod actu sit. Tertiò, quia nulla forma materiata & diuisibilis valet esse æterna. Quartò, quia materia primò & propriè est materia Substantiæ, mox accidentium; vt in primo de Ortu & interitu, quare non valet primò esse materia dimensionum. Quintò, quia ea moles indefinita ad prædicamentum quantitatis attinere non poterit, cum sit æterna. Sextò, materia, nec quid, nec quale, nec quantum est, sed omnia hæc potestate, quare non habet molem sibi coæuam, quia ad eam nõ esset potestate, omne. n. ad quod materia est potestate, est mortale, potentia namq; materiæ ad opposita est, vt patet ex 9. Metaph. Verùm hæc quoq; opinio dubia est. Primo, quia corpus fieri non potest vt in præcedentibus apparuit, quare est coæuum materiæ, sine ortu & interitu. Præterea, cum nec materia, nec forma sint corpora, constitutum quoq; ex eis nõ posset reddi corpus, non. n. ex non quanto fit quantum, vt ex punctis non fit linea, nec ex lineis corpus, contrarium. n. fit ex suo contrario tanquam ex termino à quo, at nõ tanquam ex parte. Præterea, si formæ in materia non quanta reciperentur, non redderentur quantæ, & diuisibiles, formæ. n. sunt diuisibiles, & quantæ ex accidenti, & omne quod ex accidenti est tale, reddi debet tale per id, quod primò ex se tale est, nam huiusmodi ex se tale debet antecedere, quoniam id, quod accidit, posterius est eo, cui accidit, vt legitur in secundo Phy. in calce cap. de casu & Fortuna. Demùm, nisi materia coæuam haberet molem, esset apta diuidi in partes, nec ex se esset origo multitudinis, omne enim quod diuiditur, ob Quantitatem diuiditur, Est itaq; hæc opinio satis dubia, quanti autem roboris sint rationes pro ea relatæ, ex dicendis patebit.

D. Thom.
Plotinus.
Ratio 1.
Ratio 2.
Ratio 3.
Ratio 4.
Ratio 5.
Ratio 6.
Euersio.
Ratio 1.
Ratio 2.
Ratio 3.
Ratio 4.

De mole Materiæ opinio propria. Cap. X.

CVM de mole materiæ singula quatuor principalia capita satis dubia apparuerint, vt de re obscura proferam, quod sentio, non polliceor me nouam allaturum sententiam, sed eam distinctè explicaturum, quam Aristotelis & plurimorum Græcorum puto fuisse opinionẽ. Pro cuius elucidatione accipio primò, vt rerum formas, ita materiã, sequi affectiones nonnullas, quas proprietates appellant, tanquam vmbras earum. Accipio secundò, (vt alibi patefeci,) affectiones partim esse idem cum fundamento, par-

Opinio approbanda.
Primum quod accipitur.

tim diſtingui; ſunt idem pro eſſe abſoluto,diſtinguuntur autem extrinſecùs,& ſecun-
Materiam ſequuntur duæ principales affectiones. dum propriam formalitatem,ac rõnem.His præaſſumptis,dico, materiam ſequi duas
principales affectiones,quarum vna eſt potentia ad materiatas formas ; altera autem
eſt effuſio eſſentialis,materiata dimenſio,ſiue indefinita extenſio, non euertens ſimpli
citatem materiæ;& hoc eſt Subiectum abſolutè primum,in quo mox recipiuntur for
Dimenſio ſiuè effuſio materialis, & dimẽſio formalis. mæ per quas primum illud Subiectum terminis circumſcribitur,& tunc dicitur affici
quantitate formali,& magnitudine,ex trina dimenſione conſtituta,& quoniã hoc ha-
bet à quouis Subſtantiæ forma,ideò quęuis materiata forma dicitur conſtituere cor-
pus,& omne compoſitum à forma habet,vt formaliter corpus ſit , dum corpora inui-
cem permutãtur,ſeruatur materiata dimenſio,inſuper ſeruatur corpus in genere . At
corpus formale,definitum & terminatum,variatur,ideò dixit Ariſto. corpus abſolutè
non gigni,ſed fieri,hoc,vel illud corpus,adeo, vt nec detur forma corporis coæua ma-
teriæ nec dimenſiones formales & indefinitæ,quæ accidentia ſint eidẽ coæua,nec ma
teria ſit formale corpus,ſed eſſentialis effuſio,materiata dimẽſio, & indefinita moles,
tanquam Chaos inane,& ſedes formarum,nec non formalium magnitudinũ:hoc con
ſpicuè ex Ariſtotele elicitur,nam in quarto Phyſi.cont.15.inquit, quatenus locus vi-
detur eſſe interuallum magnitudinis , eatenus videtur eſſe materia,hæc namq; diſtin-
cta eſt à magnitudine,cum contineatur ſub forma , definiaturq; ab ea &c. adeò vt eo
loci Ariſt.conſpicuè diſtinguat interuallum ſiue effuſionẽ materiæ à magnitudine for-
mali,quam recipit,quam effuſionem frequenter nuncupauit nomine vacui ; veluti in
primo de Ortu & interitu,inquiẽs,Si materia ſeruaretur ſeorsùm à forma , daretur ſe-
Plotinus. parabile vacuum,ideò Plotinus dixit à nonnullis materiam dici vacuum,& in 12. Me-
taphy.cont.9.Ariſt.inquit,Chaos denotans ſuſceptaculum,nil aliud eſſe,niſi materiã;
Ita ſeruatur id quod dicitur ab Ariſtotele in ſecundo de Ortu & interitu , Elementa
poſſe dici æqualia,quatenus æqualem materiæ portionem participant . Hæc fuit ſen-
Porphyrius. tentia Porphyrij & Moderati,referente Simplicio,in 1.Phyſico.in exp.cont. 69. nam
Porphyrius referens ſententiam Moderati,dixit : Quoniam aliqua Mens,ratioq; cum
voluiſſet (vt Plato inquit) ortum rerum in materia conſtituendum eſſe,ſecreuit ab ea
per priuationem quantitatem,cum priuauerit eam cunctis rationibus & formis , ma-
teriam autem nuncupauit quantitatem informem,indiuiduam,figuræ expertem , ca-
pacem tamen formæ,figuræ,diuiſionis,qualitatis, cæterorumque huius generis:inſu-
per eandem molem nuncupauit Plato omnicapacem , informem,inuiſibilem, mente
comprehendendam,&c.Conſpicuè Porphyrius cum Platone,& Moderato, ait mate-
riam eſſe indefinitam effuſionem ,hac conſideratione ſeruatur vera ſententia Ammo-
nij in prædicamentis,dicentis,dari dimenſionem,& molem,quæ Subſtantia ſit. Hanc
fuiſſe opinionem Simplicij ex dictis in præcedentibus conſpicuum eſt,ideò in 4.Phyſ.
com.16.dixit,materiam eſſe dimenſionem quandam materiatam,& indefinitam,quę
nõ ſit forma,quantum & magnitudo,ſed diſperſio,effuſio, & infinitudo quædam.In-
Alexand. ſuper,eod.com.inquit, Alexandrum multa dixiſſe vt materiatam dimenſionem à ma
gnitudine ſecerneret,tamen hæc videri confundere & in vnum redigere,adeò vt Ale-
xandro tribuat , ipſum quoq; putaſſe materiatam molem eſſe à formali magnitudine
Auerr. diſtinctam . Sententia Auer. de dimenſionibus interminatis,materiæ coæuis,dum re-
ctè explicatur,non differt à comprobata ſententia,nam dimenſio interminata conſide
ta tanquam affectio materiæ, intrinſecùs, & pro ſuo eſſe abſoluto , eſt eſſentia mate-
riæ,& eſſentialis eius effuſio,extrinſecùs tñ, & pro ſuperaddita propria formalitate,eſt
accidens ad quantitatem pertinens,quod per ſuperuenientẽ formã terminos & perfe-
Qua affectio materiæ ſit prior? ctionem recipit.Scio tamen,aſſeclas Auerr.longè ſecùs eius opinionem explicare; Sic
itaque principalium auctorum,& interpretum ſententiæ ſatis rectè conciliantur ; Et
cum duæ ſint affectiones materiæ,potentia,& moles,quæritur quęnã earum ſit prior?
Puto dicẽdũ,effuſionẽ,& diſperſionem antecedere.Rõ eſt:quia materia nõ eſſet apta
Dubitatio. recipere formas,niſi eſſet diſperſio & effuſio quędam eſſentialis. At dubitabit aliquis,
quia

quia Arist. in primo Physic. disputans aduersus asserentes ens esse vnum & infinitum, inquit, si est infinitum, non est vnum, quia includit Substantiam, & Quantitatē, at per hanc opinionem materia statuitur vnum simplex & indefinitum. Respondeo, infinitum actu & per denominationem, non est vnum, infinitudo autem materiata & essentialis effusio, est vnum & simplex. Sed adhuc instatur: quia Arist. in 3. Phy. loquens de infinito, inquit, nil diuidi in partes nisi quantū sit, at per hāc opinionem, materia cum sit effusio, diuidi poterit sine quantitate. Respondeo nil diuidi actu, nisi quantum, materia autem quamuis sit effusio, solùm potestate est diuisibilis: hinc Porphyrius eam dicebat indiuisibilem, redditur autem diuisibilis actu per quantitatem superuenientem. *Solutio.* *Alia dubitatio.* *Solutio.*

Diluuntur aduersæ rationes. *Cap. XI.*

QVAMVIS ex hactenus declaratis satis cōspicuè eliciantur solutiones rationum, cum approbata sentētia pugnantium, clarioris tamen cognitionis gratia, potiores earum quàm breuissimè diluam. Ostendebatur c. 6. materiam esse corpus, rationes illæ pro eo vim habent, vt ostendāt materiam esse effusionem, & materiatam molē, vt patefeci, ea est Subiectum primum, inuariabile secundum essentiam, cætera quæ ei superueniunt, quamuis seruari possint genere, numero tamen variantur, vt ex dictis patet; At instabatur, quia omne corpus vel est Substantia vel Accidens, corpus autem quod est Substātia, compositum est. Respondeo, id esse verum de corpore actu & formali, de quo etiam vera sunt cætera, quæ eo loci adducuntur, non de effusione, & materiata mole. Afferebātur c. 7. rationes pro forma corporis, coæua materiæ, quæ exigui sunt roboris, nam primò ea forma nō requiritur vt sit inchoatio formarum, quia pro eo sat est potentia materiæ, vt suo loco patefeci. Similiter non requiritur pro constituenda communi priuatione, quia priuatio non sequitur formam, sed comitatur potentiam, & quemadmodum in materia consideratur communis potentia, ita communis priuatio, nec pro ortu debet dari forma communis æterna, quia forma est principium, vt terminus à quo, vel ad quem, termini autem variantur. Addebatur vnius communis materię, vnā deberi esse communem formam. Respondeo, materiam referri ad formas per potentiā, & vt se habet de potentia, ita se debet habere de forma, potentia non est vna numero, & communis, sed vna genere. Addebatur in omni genere esse deueniendum ad vnum primum. Respondeo in genere formarum absolutè, deueniendū est ad vnam primam formam absolutè, quæ Deus est; in genere formarum materiatarū, attinentium ad Prędicamentum Substantiæ id primum debet esse vnum, non numero, sed genere, vt in reliquis Prædicamentis. Dicebatur, ꝙ nisi ea communis forma daretur, formæ fierent ex nihilo, & agens non largiretur perfectionem, sed multitudinem. Hoc persolui, dum loquebar de inchoationibus formarum, nam potentia est inchoatio cuius perfectio est forma & actus. Addebatur, corpus non gigni, quia caret contrario. Respondeo, ea materiata effusio non gignitur, corpus ad Quantitatem & ad Substantiam pertinens non gignitur genere, omnis enim forma Substantiæ dat materiæ vt sit corpus, at variatur numero, & tanquam terminata proprio termino. Dicebatur corpus prædicamenti Substantiæ esse vniuocum, & egere forma vna per quam constituatur. Hæc ratio quæ à nonnullis maximi fit negligenda est, nam genus vniuocum, vt est vnum, ita exposcit formam vnam; at est vnum genere, & si ea ratio alicuius esset roboris, necesse esset omne genus constitui per formam vnam, quod tamen in nullo Prædicamentorum seruatur, vt consideranti notum est. Demùm afferebantur rationes pro dimensionibus interminatis, ex sententia Auerrois, quæ rationes, & sententia quid veri includant, patet ex rectiore explicatione eius opinionis. Rationes pro opinione

Diluuntur rationes 6. cap.

Diluuntur rationes 7. cap.

Ratio quę à nonnullis plurimi fit, negligenda penitus.

Diluuntur rationes pro dimensionibus interminatis.

D. Thome relatæ, per sæpe dicta salutæ sunt, & præsertim quoniã ego cum D. Th. existimo cuncta quæ in composito reperiuntur præter essentiã materiæ permutationi esse obnoxia. Insuper generatio dicitur mutatio totius, quia dũ mutatur postrema differentia, variatur totum: vltima enim forma est totum id, quod res est, vt dicitur in septimo Metaphysi. 43. Sed duæ supersunt diluendæ difficultates, vna est, an materia cum sit materiata moles, prædita sit partibus? Altera an sit in loco? De prima, videtur prædita partibus, omnis enim effusio partes habet inuicẽ distantes. Insuper, vt totum ad totũ, ita pars se habet ad partẽ; sed tota materia est prior tota formali mole, vt Substãtia Accidente, quare partes sunt priores partibus formalis molis. Rñdeo, materiã habere partes potestate, non actu, habere partes essentialis & materialis effusionis, non formalis molis; Et dum dicitur vt totum ad totum, &c. Respondeo, materiam totam antecedere secundum esse absolutè, at non secundum esse formaliter quantũ, & idipsum dicendum de partibus veluti corpus est prius albedine secundum esse absolutè, at non secundũ esse formaliter album. De altera difficultate, dũ quæritur, an materia sit in loco? Arist. hac de re videtur secum pugnare: nam in 5. Physi. 8. ostendens generationẽ non esse motum, inquit: quod mouetur est in loco, quod generatur nẽpè materia, & Subiectum generationis, nõ est in loco. In primo autem de Ortu & interitu, 27. inquit: id quod gignitur, necessariò est in loco, quare & materia, ex qua gignitur. Pro solutione cõsiderandum, ꝙ dum quæritur, an materia sit in loco? id potest intelligi dupliciter: vel an sit in loco vt est pars compositi; vel an si seorsùm existeret, esset in loco: in prima significatione dicendum est, eam esse in loco ex accidẽti, & id tribus modis; primò, quia per formalẽ molem in ea existentẽ, secundò, quia per compositum, quod per se est in loco, tertiò, per Qualitates mouentes secundum locum dicitur vel sursum vel deorsùm esse secundum naturã, siue præter naturam. Arist. in 5. Physi. negat eã esse in loco per se, in primo de Ortu infert eam esse in loco nisi per se, saltẽ ex accidenti. In altera significatione, an materia seorsùm subsistens esset in loco, inquit Scot. in 2. Sent. si materia seorsùm à forma consideraretur extra vniuersum minimè esset in loco quia extra Mundũ locus non est, at si intra consideraretur, ea non esset in loco per circumscriptionem, sed per Definitionem, vt etiam separatæ formæ. At quia iam patefeci, quòd asserere materiam existere seorsum à forma includit contradictionem, propterea dicendum puto, ꝙ materia secundum propriam conditionem considerata, potiùs dicenda esset locus dimensionum formalium, & inane, vt à Platone & ab Aristo. dicitur, quàm in loco: nam quod est in loco, debet ambiri, indefinito repugnat vt ambiatur; Insuper cum sit tanquam vacuum, repugnat vacuo esse in loco, alioquin vnũ interuallum esset in alio. Quare dicamus, ꝙ putare materiã existere seorsùm à forma, variæ sequuntur contradictiones, quarum vna hæc est, quòd simul non esset in loco, & esset in loco: primò non esset in loco, quia non esset: insuper quia esset tanquam inane, cui repugnat esse in loco, vt etiam repugnat conditioni indefinitæ & non terminatæ, cum locus sit terminus ambiens, ex aduerso esset in loco quia quod sit ex ea in loco est, vt argumentatur Arist. in 1. de Ortu & interitu.

Prima dubitatio, an materia sit prędita partibus.

Solutio.

An materia sit in loco.

Solutio.

Sent. Scoti.

Opinio propria.

An Materia sit Principium indiuidua constituens?
Cap. XII.

QVAMVIS indiuidua sint proxima sensib. & primò à nobis cognoscantur, quod tamen principale principium sit, per quod constituãtur, summopere latet, qua de re loquuturus, accipio primò vnum esse quadruplex, numero, specie, genere, Analogia, siue potiùs ab vno & ad vnũ. Horũ quatuor vnũ numero est maximè vnũ, & cętera includit. Insuper accipio tanquam notũ, vnum specie, & genere per formã constitui, vniuersale. n. formam deno-

Vnum quadruplex. Vnũ genere & specie per formam cõstituitur.

denotat,& ex ea elicitur,hinc qui dicit Cœlum,Carnem,& similia vniuersalia,formã denotat,vt asseritur 1.de Cœlo 92. Tertiò considerandum,quod vnũ numero vsurpatur & latè,& propriè;latè,dum ea quæ sunt vnum Subiecto,dicuntur vnum numero, vt in primo Physic.66.materia & priuatio vnum numero dicuntur,indiuiduum autẽ siue vnũ numero propriè,adhuc est duplex, vel speciei,vt Alcibiades,vel generis, vt hoc animal,hoc corpus,præsertim tamen indiuiduum speciei,est propriè indiuiduũ: Dubitatio est de quolibet indiuiduo;præsertim tamen de eo speciei.Quod indiuiduũ est duplex,vel indefinitum,cõstituens enunciationem particularem, vt quidam Homo,vel definitum,& hoc tribus modis indicatur, vel nomine proprio, vel propria circumscriptione,vel pronomine ostensiuo. Insuper,vnum numero,vel consideratur in formis abiunctis, vel in compositis materiatis, dubitatio est de his, nam de abiunctis conspicua est sententia Aristotelis, in eis non differre naturam speciei ab ea indiuidui, & seipsis,sine medio esse id quod sunt, vt constat ex septimo Metaphysicæ,41.8. Metaphysicæ cont.vltimo,& 3.de Anima,cont.9. Similiter in primo de Cœlo,92.legitur in solis iunctis cum materia Cęlum & hoc Cœlum distingui. Hoc autem vnum numero materiatum adhuc est duplex, vel compositum ad substantiam pertinens, vt Alcibiades, vel compositum ex substantia & Accidente, vt hoc album. Dubitatio est de substantia,quod propriè & præsertim vnum numero dicitur, in qua considerantur vna numero forma,vna numero materia, & vnum numero compositum,de quo cõposito est sermo. De huiusmodi indiuiduo loquendo, considerandum est, quòd cum in se sit vnum,etiam est distinctum à quouis alio,& non est aptum vt tale est,competere pluribus. Demùm accipiendum est vnius rei plura posse esse principia,& causas, vt legitur in secundo Physicorũ,ideò etiam indiuiduationis principia, & causæ possunt esse plures. At dubitatio est de principali,& potissima. Quæritur itaque,quodnam sit principale principium constituens postremum indiuiduum materiatæ substantiæ?

Vnum numero.

Indiuiduũ speciei duplex.

Conclusio.

Rationes pro opinione dicentium, Materiam esse principale principium indiuiduationis. Cap. XIII.

De principali principio indiuiduationis, sex sunt opiniones principaliores,nonnulli enim id tribuunt materiæ alij modo cuidam materiæ, qui dam Quantitati,nonnulli simul materiæ & Quantitati,quidam congregato ex accidentibus,quæ nuncupantur indiuiduantia,nonnulli demũ formæ. Quicumque id materiæ tribuunt, rationibus & auctoritatibus satis validis & conspicuis vtuntur. Et primò Singulare,& vniuersale opponuntur ex sententia Aristotelis in secundo cap.primi Poster.quare principale principium constituens Singulare,debet opponi principali principio constituenti Vniuersale;at Vniuersale constituitur per formam;quare Singulare per materiam,oppositam formæ per relationem, & vt potentia opponitur actui; hoc videtur denotasse Aristot. in primo de Cœlo 92.inquiens,circulum denotare formam solam, hunc vero circulum formã cũ materia. Præterea id statui debet principium indiuiduationis,quod est multitudinis, & infiniti est origo;indiuidua enim multa & indefinita sunt, multitudo autem & infinitum ex materia prodeunt, tum ex sententia Pythagoræ, denotantis materiam per binarium,& numerum parem,quæ sunt semina multitudinis & infiniti; tum ex sententia Platonis nuncupantis materiam magnum & paruum,hoc est indefinitũ quoddam & binarium;tum demùm,ex sententia Aristotelis asserentis in 3.Physic. infinitũ ex sola materia prodire,& ob id solùm dari infinitum potestate,hinc in primo de Cęlo 92.inquit,omnem formam in materia existentem vel esse numero multiplicem,vel esse posse,& 12.Metaphys.49.ait:si plures essent primi motores,materiam includerẽt.

De principio indiuiduationis opiniones sex.

1 Quod materia sit principium.

Ratio 1.

Aristoteles.

Ratio 2.

Præte-

Ratio 3. Præterea, id est principale principium indiuidui, quo posito, indiuiduum secernitur à
conditione speciei, & quo dempto, aufertur ea distinctio; at hoc materiæ competit,
nam ex sententia Aristotelis in tertio de Anima, nec non in 7. & 8. Metaphysicæ, in
Ratio 4. seiunctis à materia, ea non distinguuntur. Quartò, cum indiuidua inter se distinguan-
tur vel primo & præsertim distinguuntur forma, vel materia; non forma, quia quę di-
Cōfirmatio. stinguuntur forma, distinguūtur specie, & essentia; quare distinguuntur materia, quod
non contingeret, nisi ea esset principium indiuiduationis. Et confirmatur per Aristote
lem in 10. Metaphysicę 25. dicentem, marem à fœmina distingui non specie, sed mate
ria; at si mas per materiam & corpus distinguitur à fœmina; longè magis per ea distin
Auerr. guentur inter se Indiuidua. Hinc Auer. in prima disp. contra Algaz. in fol. 7. & 8. diffi-
cultatis, conspicuè asserit, indiuidua ab inuicem distingui materia, & ob id asserit, qđ
si Animæ seruarentur post interitum Hominum, esset necesse, vt in vnam venirent.
Ratio 5. Quintò, id conspicuè elici videtur ex Definitione Indiuidui, nam in quinto Metaphy-
sicæ cont. 12. Definit Indiuiduum quod sit id, cuius materia est vna; ex quo hęc elici-
tur ratio, id est principale principium Indiuidui, per quod Definitur; at Definitur per
Arist. materiam, quare ea est principale principium. Hoc asseritur ab Aristotele in septimo
Metaphysicæ cont. 28. dicente, omnis iam talis forma in his carnibus & ossibus, Cal-
lias est, & Socrates, distincta quidem per materiam. Et in cont. 35. vltima materia sin-
gulare est, & 3. Metaphysicę 12. legitur: Multitudo vel est rerum differentium forma;
Alexāder. vel Quantitate; Eiusdem opinionis visus est fuisse Alexander: nam in primo Nat. qq.
cap. 3. inquit: Animal rationale si cum materiatis circumstantijs sumatur, Singulare
constituit, sine eis verò Vniuersale. Idipsum repetit cap. 25. & in primo de Anima, ca.
25. ait: dum speciem Hominis abdicatis materię appendicib. excipimus, nil aliud quā
communem hominem intuemur, quippę quòd singularium Hominum differentia à
Rationes aduersæ. materia proficiscitur. Hæc opinio dubitatione non caret: Nam indiuiduū est id, quod
non est aptum competere alijs, est non distinctum a se, & distinctum à quouis alio: hoc
Ratio 1. non potest ex materia oriri, ea enim nec vnum constituere valet, nec distinctionem, cū
Ratio 2. sit communis cunctis mortalibus, & expers cuiuslibet distinctionis. Pręterea, princi-
pale principium huius debet esse conditionis, vt cum ex se sit tale, cætera sint talia mu
nere eius; materia, & eius partes non sunt ex se indiuiduæ, non natæ subijci alijs, & se-
Ratio 3. paratis à materia, sine materia competit conditio indiuidui. Demùm si per materiam
constitueretur indiuiduum, ea scientia, quæ abstraheret à materia, abstraheret etiam à
conditione Indiuidui; at hoc non accidit, nam Aristoteles in septimo Metaphysicæ
trigesimoquinto, inquit, dari singularia Mathematica, quæ cum sint seiuncta à ma-
teria, ea appellat singularia intelligibilia.

De Principio Indiuiduationis opinio secunda & tertia.
Cap. XIIII.

Principiū essē Quantitatem. EXISTIMARVNT nonnulli principium Indiuiduationis non mate-
riam, sed Quantitatē esse, idque nituntur ostendere. Primò, quia distin
Ratio 1. ctio indiuiduorum non potest constitui per differentias essentiales, illę
Ratio 2. enim constituunt, & distinguunt species, quare constitui debent per ac
cidentales, accidentium autem origine primum est Quantitas, per eā
itaque primò constitui debet. Præterea, id primò constituit indiuiduum, per quod ma
teria in partes diuiditur, & sine quo distinctio, & multitudo indiuiduorum non serua-
Ratio 3. tur: huiusmodi autem est Quantitas. Demùm frequenter Aristoteles conditionē in-
diuiduorum circumscribit per quantum, veluti in 4. Metaphysicę 22. inquit mortalia
fluere secundum quantum, hoc est, secundum conditionem singularem, seruari verò
secun-

ſecundum quale,hoc eſt,ſecundum cōditionem communem.Nec deſunt alij,qui ter- *Opinio 3.*
tiam enunciantes ſententiam,inquiunt accidentia cuncta,ſingulorum propria,& præ
ſertim quantitatem eſſe principium indiuiduationis:hinc ea dicuntur accidentia indi-
uiduantia.Ratio eſt:quia ſi ſolam quātitatem inſpicimus,ea eſt apta in partes diuidi, *Ratio 1.*
pluribusque formis ſubijci. Confirmatur auctoritate Porphyrij, qui circumſcribens *Porphirius*
ſingularia,dixit eſſe ea,quæ ex accidentibus conſtant, quorum collectio non valet ea-
dem in alio reperiri, & in ſecundo Poſter.inquit Philoſophus,ſub eadem ſpecie mul- *Ariſtot.*
tas reperiri differentias,ad eſſentiam non attinentes, quæ ſunt accidentia indiuiduan-
tia:ideò eo loci inquit Philoponus id fuiſſe dictum, quia indiuiduum eſt congrega- *Philoponus*
tum ſecundum accidens. Præterea, illud eſt principium indiuidui, per quod indiui- *Ratio 2.*
duum vnum differt ab altero;at differunt,nón per eſſentiam,ſed per accidentia,ea ita *Ratio 3.*
que ſunt principium indiuidui. Inſuper,id eſt principium indiuidui à quo abſtrahunt
ſcientiæ,quarum officium eſt abſtrahere ab indiuiduis; at abſtrahunt non à materia, *Ratio 4.*
nec à forma,ſed ab accidentibus;ea itaque ſunt principium indiuiduorum. Præterea,
id eſt principiū indiuidui, quod ſingulare ſuperaddit naturæ ſpeciei; at ſuperaddit ſo-
lùm accidens. Hinc Boetius in Porphyrium dixit,ſpeciem denotare vniuerſam eſſen- *Boetius.*
tiam indiuidui, & indiuiduum nil addere niſi accidens. Hę duæ opiniones apprimè *Euerſio.*
dubiæ videntur, non enim indiuiduum Subſtantiæ poteſt primò per accidentia con-
ſtitui,quod oſtendo; Et primò,Vt genus Subſtantiæ ſe habet ad genus Accidentiū,& *Ratio 1.*
ſpecies ad ſpeciem, ita indiuiduum ad indiuiduum,vt genus & ſpecies Subſtātiæ ſunt
priora genere & ſpecieb. Accidentium,vt dicitur in 7.Metaphyſ.cont.4.quare indiui-
duum quoq; Subſtantię,iudicandum eſt prius indiuiduis Accidentiū,prius autem nō
conſtituitur per poſterius.Inſuper,accidentia indiuidua redduntur per Subiectum, & *Ratio 2.*
albedo vnius partis niuis,eſt numero vna, quia Subiectum eſt numero vnum, quare
non poteſt Subiectum reddi vnum numero per eius Accidentia. Præterea,inquit Phi *Ratio 3.*
loſophus in Prædicamento Subſtantiæ,indiuidua eius eſſe Subſtantias primas, & cæ-
tera vel eis accidere,vel de eis dici,Subiectum autem eſt prius his quæ illi accidūt, vt
dicitur in 1.Phyſic.Prętereà,vt Prędicamentum ſe habet ad Prędicamentum,ita indi
uiduum ad indiuiduum; Prędicamentum Subſtantiæ eſt prius origine Prædicamētis *Ratio 4.*
Accidentium;quare indiuiduum Subſtantiæ antecedit origine indiuidua Accidentiū,
& non poteſt per ea conſtitui.Præterea,inquit Themiſtius in 3.de Anima, quòd aliud *Ratio 5.*
eſt indiuiduum,& eſſe indiuidui,vt Socrates,& eſſe Socratis, Socrates includit Acci-
dentia,eſſe eius illa excludit & ſolùm includit principale principium indiuidui,& cum
eſſe Socratis non ſit Accidens,ſed prima Subſtantia,abſurdum eſt dicere Accidēs eſſe
principale principium indiuidui.Præterea,aſſeritur in 2.Phyſ. omne ſecundum Acci- *Ratio 6.*
dens eſſe poſterius eo,quòd eſt ſecundū ſe,& redigi ad id prius,quod eſt ſecundū ſe;at
Accidentia cum Subſtantia conſtituunt compoſitum ſecundum Accidēs,
quare expoſcunt aliquid prius ſecundum ſe, id autem eſt in-
diuiduum,quod dicitur prima Subſtantia;quare id
non conſtituitur per aliquod Accidens,
ſed per aliquam Subſtantiam
antecedentem.

Demùm Accidentia, & præſertim terminata Quantitas, quæ *Ratio 7.*
ab eis ſtatuitur principium principale indiuidui,va-
riantur,ſeruato indiuiduo eodem;quare
ea non ſunt principale prin-
cipium Indiui-
duorum.

De

De Principio Indiuiduationis opinio Quarta.
Cap. XV.

Opinio 4. D. Thom. OPINIO quarta est D. Dhomæ & multorum qui eum sequuntur, & inquiunt, nec solam materiam, nec solam Quantitatem, sed materiā quātam esse Principium indiuiduationis: Hoc elicitur ex D. Tho. in quinto Metaphysicæ exponente cont. 12. & latiùs in 3. parte Summæ, q. 77. art. 2. quo loci inquit, Conditio indiuidui est, vt nequeat in pluribus esse: quod dupliciter contingere potest; primò, quia non sit natum in aliquo esse, veluti formæ immateriatæ ex se subsistunt, & indiuiduæ sunt; secundò, quia quamuis sit natum esse in aliquo, non tamen valet esse in pluribus, vt formæ materiatæ Substantiarum, & Accidentium, quæ ita sunt in aliquo, vt nequeant esse in alio, veluti hæc albedo. Vt pertinet ad primum, materia est principium indiuiduationis singularum formarum in ea existentium: cum enim uiusmodi formæ exposcant Subiectum, & recipiantur in materia, quæ non est in alio, similiter nec forma ei inhærens poterit esse in alio. Vt verò pertinet ad secundum, Quantitas est indiuiduationis principium, ideo enim aliquid aptum est esse in vno solo, quia id ex se indiuisum est, & diuisum ab omnibus alijs, diuisio autem competit Substantiæ per Quantitatem, ac ita Quantitas est quoddam indiuiduationis principium, quatenus formæ numero distinctæ, sunt in varijs partibus materiæ, & ob id Quantitas ex se includit quandam indiuiduationem; Possumus enim imaginari plures lineas eiusdem speciei, differentes positione, quę ad Quantitatem pertinet, &c. Ex his elicitur conspicua sententia D. Tho. quam nonnulli recentiorum sibi vt propriam arrogarunt. Pro cuius opinionis cōfirmatione ea afferri possunt, quæ in præcedentibus pro opinione putantium vel materiam, vel Quantitatem esse principia indiuiduationis, relata sunt. At ex aduerso vt per eā fundamenta confirmatur, ita per aduersas rationes reijcitur, & præsertim per eas quibus ostensum est, accidentia non posse statui principia indiuiduationis. Quibus addo, quòd cum bi duo statuant principia indiuiduationis, vel ea æquè sunt prima, vel vt non æquè, non enim Substantia & Accidens iudicari valent principia æqualiter, & eiusdem gradus. Si alterum eorum est prius, nos id quęrimus, & de eo est dubitatio. At inquit D. Tho. indiuiduorum duas esse conditiones, quæ per ea duo constituuntur, adeò vt neutrum sit principium adęquatum, sed ambo simul. Contra statim, quòd de forma materiata dicimus non esse aptam esse in alio, & competere alijs, indicamus esse indiuiduam, & quia hæc habet à materia, ea sine Quantitate poterit esse principium indiuiduationis. Præterea, ratio D. Tho. videtur leuis, cum dicit huiusmodi formas per materiam non posse esse in alio, quia materia non est in alio, nam instātia est de loco, qui non est in alio loco, & tamen corpus, quod in eo est, valet in alio reperiri. Præterea, quod addit de Quantitate, quòd ex se habet indiuiduationem, videtur pugnare cum eius sententia, quia si seclusa materia seruatur conditio indiuidui, materia nō erit principium necessarium eius. Insuper, quia Iuniorum nonnulli aiunt eam fuisse opinionem Auerrois, conspicuè elicitur eos decipi, ex secundo de Anima 63. quo loci inquit Auerroes, per Hominis Phantasiam, quam ipse vim cogitandi appellat, appræhendi indiuidua decem Prædicamentorum, & expoliari intentionem particularem à sensibilibus communibus & proprijs, eamque collocari in facultate memoriæ, &c. cōspicuè Auerroes his verbis indicat seruari conditionem indiuidui seorsùm ab omnibus accidentibus, quod non contingeret, si per accidentia cōstitueretur: hinc Auerr. in primo de Anima, 63. & 90. in secundo de Anima 60. & alibi, ait, distinctionem & constitutionem indiuiduorum ex forma pendere. Præterea, illud censeri debet principium indiuiduationis, quod cum ex se sit tale, cætera per illud indiuidua redduntur, at materia Quanta non est huiusmodi, vt conspicuum est. Et confirmatur, quia ex sententia D. Thom. Quantitas

Marginalia: *Cōfirmatio.* — *Euersio.* — *Ratio alia.* — *Euersio.* — *Euersio.* — *Auerroem non fuisse eius opinionis.* — *Ratio alia.* — *Cōfirmatio.*

tas non præcurrit,ſed ſequitur formam,cum itaque forma indiuidua ſit ante Quanti-
tatem,non valet per ſequentem Quantitatem indiuidua reddi.Præterea,materia cum *Alia ratio.*
ſit communis,non valet eſſe principium indiuiduationis,nec quantitas interminata,
tum quia eſt communis,tum inſuper,quia non cõceditur à D.Tho.neque terminata:
quia formam indiuiduatam ſequitur,quare nec materia quanta ſtatui poteſt huiuſmo
di Principium. Et confirmatur:quia ſi id eſſet,indiuiduum ſubſtantiæ non ad ſolum *Cõfirmatio.*
Prædicamentum ſubſtantiæ pertineret,quia includeret Accidentia pertinẽtia ad alia
Prædicamenta,quod eſt abſurdum,vt enim ſubſtantia non pendet ex alijs Prædica-
mentis,ita indiuiduum Subſtantię, quod eſt Subſtantia prima, ex alijs pendere non
debet:non itaque materia, nec materia Quanta, vel materia alijs accidentibus coar-
ctata,valet eſſe principale principium indiuidui.

De Principio indiuiduationis opinio Quinta. Cap. XVI.

SCOTVS, ingenio perſpicaciſſimo præditus in 2. Sent. Diſt. 3.q. 6. lo-
quens de principio indiuiduationis,inquit, non propriè ſumptam ma- *Opinio 5.*
teriam,ſed modum materiæ,quem & materiam totius, & hecceitatem
appellat,ſtatuendum eſſe commune & adæquatum principium indiui-
duationis.Pro cuius explicatione conſiderandum eſt, ex opinione eius *Sententia*
primò origine dari naturam ſpeciei,quæ ſit ſpecie vna, non formaliter ſed pro funda- *Scoti.*
mento,quæ reddatur vna formaliter per differentiam conſtituentem ſpeciem,quę na
tura ab eo dicitur vnitas maior vnitate generis,minor vnitate formali ſpeciei, quale
eſt Animal in Homine,& color in albedine.Inſuper imaginatur dari vltimam realita-
tem formæ,materiæ, & compoſiti, primò diuerſam à quauis eſſentia eorum, quæ ſit
tamquam actus contrahens naturam eorum ad poſtremam realitatem indiuidui:quã
poſtremam realitatem ait nuncupari materiam,quia eſt extra eſſentiã ſpeciei, & rem
conſtituit aptam ſubijci,vt differentia ſpecifica conſtituit rem aptam formaliter præ-
dicari. Et quamuis hæc vltima realitas comparata cum forma ſpeciei, ſit quidã actus,
eam contrahens;tamen non dicitur forma,ſed materia, quia eſt præter eſſentiam rei;
nec reddit eam aptam prædicari,ſed ſolùm ſubijci,adeò vt ei repugnet diuiſio in plu-
res partes aptas ſubijci,quæ cum ſint propria materiæ,ideò nomine materiæ denota-
tur,non quidem partis, ſed totius,quæ cõtradiſtinguitur ab eſſentia cuiuſlibet rei ſub
Deo exiſtentis,ſiue ſit forma,ſiue materia partis,ſiue compoſitum. Vtitur pro compro *Ratio 1.*
banda hac opinione duplici ratione.Prima eſt,quia vt Vnitas vniuersè ſumpta,ſequi- *Scoti.*
tur Ens vniuersè ſumptum,& cũ eo reciprocatur,ita aliqua Vnitas aliquod Ens,quare
maxima Vnitas,qualis eſt ea indiuidui,ſequi debet naturam ſpeciei, contrahendo il-
lam,hæc autem eſt illa vltima realitas,quæ hecceitas dicta eſt.Secunda,omnis differẽ *Ratio 2.*
tia redigi debet ad aliqua primò diuerſa,quare differentia indiuiduorum ad primò di
uerſa redigi debet,ea non ſunt natura ſpeciei,quæ in varijs reperitur, non natura ma-
teriæ partis,communis multis,non accidentia,nec negationes,vt conſpicuũ eſt,quare
erunt entitates poſitiuæ contrahentes naturam materię,formæ,& compoſiti,quę hec-
ceitates & materia totius nuncupantur,diſtinctæ formaliter ab eis quæ contrahuntur,
& hanc ait Scotus denotaſſe Ariſtotelem in 5.Metaphyſicæ,cont.12.inquientem,vnũ
numero id eſſe,cuius materia eſt vna,& in 12.Metaphyſicæ 49.aſſerentem actum pri-
mum nempè Deũ immunem eſſe à materia:nam Deum ſolum huius materię expertẽ
exiſtimauit.Ego conſentio cum Scoto, dari materiam, & partis & totius,vt ſuo loco *Conſenſio*
patefeci;diſſentio tamen primò,quia eam Vnitatem mediam inter Vnitatem ſpeciei, *cum Scoto,*
& generis cõmentum iudico.Secundò,quia materiam totius non puto eſſe hecceita- *et diſſenſio.*
tem,

tem,ſed omne quod eſt præter eſſentiam compoſiti. Tertiò,eam materiam totius,non
puto competere cunctis ſub Deo poſitis,ſed ſolùm compoſitis. Quartò,quia non pu-
to eam eſſe principale principium indiuiduationis. Demùm; non exiſtimo Ariſtotelē
Prima diſſenſio. in 5.& 12.Metaphyſicæ per materiā denotaſſe illam hecceitatem: Vt pertinet ad pri-
mum,ea diſtincta Vnitas ſuperuacanea videtur, quoniam ante aduentum differen-
tiæ ſpecificæ,ſemper ea Vnitas pertinet ad genus,& generica eſt,quiā Vnitas formam
ſequitur,inter gradum formæ genericæ,& ſpecificæ non datur medium:ſolùm dicere
valemus,quòd vt materia conſiderari poteſt pro ſuo eſſe abſoluto, & eſt vna, & pro
eſſe relato ad quatuor primas formas Elementorum,& eſt quadruplex,vt aſſeritur ter
tio Cœli 37. ita gradus genericus conſiderari poteſt pro ſuo eſſe abſoluto, pro quo
eſt vnus,& pro eſſe relato ad ſpecificas differentias,& eſt totuplex,quot ſunt differen
tiæ,& modo quodam medius:at hæc eſt diſtinctio, & ordo non abſolutus, ſed ratio-
Secunda diſſenſio. nis,qua ſola conſideratione ea Scoti ſententia approbari poteſt. Vt pertinet ad ſecun
dum,nempè quod materia totius non ſit relata hecceitas,oſtenditur primò,quia mate
ria totius refertur ad formam totius,& ab ea contradiſtinguitur forma totius, quę ab
Ariſtotele in 2. Phyſic. dicitur totum,& compoſitio eſt vniuerſa eſſentia compoſiti,
quare materia totius eſt id omne,quod competit compoſito, & eſt præter eſſentiam
eius:huiuſmodi autem non ſunt illæ poſtremę realitates competentes nedum compo
ſito,verum etiam materiæ & formæ,ſed ſingula accidentia,& conditiones indiuiduan
Cōfirmatio. tes. Confirmatur:quia forma totius denotat totum quoddam,& perfectum, præſup-
ponens partes varias,hoc competit ſoli compoſito,non autem materiæ,& formę. Inſu
per,alienum à vero puto,quòd prima rerum materia conſtet ex materia partis, & for
ma totius. Similiter,ſimplices rerum formæ,ita enim in compoſito triplex eſſet forma
totius,triplexque materia,& præter eas forma quarta partis,& materia quarta partis.
Inſuper,materia non eſſet Subiectum primum,vt dicitur in primo Phyſ.82.ſed aliud
includeret,nempè hecceitatem,per quam redderetur apta ſubijci,dicendo,hęc mate
ria eſt materia,cum tamen numquam dicatur hæc materia,niſi vt includit proprias di
ſpoſitiones. Similiter forma partis non valet includere aliquid,quod ipſius formę ma
teria ſit,ita enim forma eſſet materia ſuimet,& materia rectiùs diceretur forma,quàm
materia,quia propriè materia eſt eius eſſentia,quæ eſſentia dicitur forma totius: hæc
autem abſurda videntur: Inſuper,conſpicuè Ariſtoteles in 8. Metaphyſicę,cont.8. in-
quit,idem eſſe Animam,& eſſe Animæ,quod minimè verum eſſet,ſi Anima include
Tertia diſſenſio. ret materiam totius. Loquēdo de tertio,ſatis lucidè patet ex ſententia Ariſtotelis,ma
teriam totius non competere cunctis ſub Deo poſitis, & Deum ſolum ab ea eſſe im-
munem; nam frequenter ait in omnibus à materia ſeiunctis,in idem venire naturam
ſpeciei & indiuidui,adeò vt in eis idem ſit caro & eſſe carnis;veluti etiam de Anima id
protulit in 8.Metaphyſicæ,cont.8. Inſuper, in 1.de Cœlo 92. inquit. In ſolis conflatis
ex materia & forma,carnem & eſſe carnis diſtingui. Similiter,Cęlum, & eſſe Cęli, ſi-
ue Mundum,& eſſe Mundi,& explicans quæ ſit hæc materia, per quam diſtinguun-
tur,non ait eſſe hecceitatem, ſed corpora ſenſibilia, ſuo ordine mundum conſtituen-
tia. Inſuper cum Philoſophus in 12.Metaphyſicę oſtendat motorem cœli eſſe abiun-
ctum,& à materia immunē,quærit deinde in cont.43.an huiuſmodi motor ſit vnus,
vel plures, & ait eſſe plures,omneſque eſſe abiunctos, & à materia ſolutos ob eandē
rationem,hoc eſt,quia ſemper mouētur,adeò vt non primum ſolùm,ſed motores om
nes conſimiliter ſtatuat expertes materiæ,& de omnibus aſſerit,quòd idem eſt eſſen-
tia,& id cuius eſt eſſentia, ſimiliter in 8. Phyſ. oſtendens Philoſophus motores Cœli
eſſe materia ſolutos, de propriè ſumpta materia loquitur,non autem de illa hecceita
te,& propterea cum in 12.Metaphyſicę 49. tanquā conſpicuè abſurdum derelinquat,
primum motorem eſſe materiatum,non denotauit hecceitatē (vt cenſuit Scotus) ſed
Elicitur aliud. eam materiam à qua in 8.Phyſicorum,& in eodem 12. Metaphyſicę demonſtrauerat
eſſe ſeiunctum. Ex quo etiam patet,quòd cum in quinto Metaphyſicæ cont. 12.inquit
Philoſo-

Philosophus vnum numero esse id cuius materia est vna, nomine materiæ non denotauit hecceitatem competentem etiam simplicibus formis sub Deo positis, sed eã per quam sæpè dixit in compositis ex ea distingui conditionem indiuidui, ab ea specierũ, huiusmodi autem est materia propriè sumpta, quæ est altera pars compositi vt ex relatis, & ex his elucescit etiam veritas & ratio quartæ & quintæ dissensionis.

De Principio indiuiduationis opinio propria. Cap. XVII.

CVM relatæ opiniones satis dubiæ apparuerint, pro resolutione, duas profero assertiones. Prima est, quot sunt principia existẽtiæ indiuiduorum, tot esse principia indiuiduationis. Altera est, cum forma sit principale principium existentiæ rerum, etiam est principale principium indiuiduationis. Pro explicatione primæ, accipio ea, quæ propriè existũt indiuidua esse, & propterea quæ sunt Principia existentiæ, etiã esse principia indiuiduationis. Confirmatur, quia vt Esse & Vnum reciprocantur, ita existere, & vnum numero, principium existentiæ, & vnius numero. Principia existentiæ sunt duplicia, quędam secundum accidens, alia secundum se. Principia secundum accidens sunt proximiora, & notiora nobis, & sunt accidentia propria indiuiduorum, sine quibus indiuidua non existunt, & ad materiã pertinent, cum sint præter essentiam, & sint dispositiones materiæ: hoc principiũ vt nobis notius, explicauit Arist. in 5. Metaph. contex. 12. inquiens, vnum numero esse id, cuius materia est vna; materia autem dicitur vna numero per dispositiones eius. Id clarius expressit Porphyr. in lib. Vniuersalium inquiens, indiuiduum esse id, quod ex accidentibus constat, quorum collectio in alio eadem non reperitur, de qua differentia indiuiduorum per accidentia mentionem fecit Aristo. in 2. Poster. Principia existentiæ secundum se, etiam sunt duplicia, vel externa, vel interna, externa sunt efficiẽs, & finis, vnà cum tempore conspirante ad indiuiduorum productionem, vnius.n. numero vnum numero est efficiens, in eodem numero tempore pro eodẽ numero tempore pro eodem fine. Hinc Arist. in 5. & 8. Physi. pro motu numero vno, dixit requiri vnum numero efficiens, vnum numero tempus, & vnum numero finẽ, siue terminum qui acquiritur. Principia essentiæ & existentiæ interna sunt materia, & forma, per quæ cum res sint, etiam sunt vnũ, idem.n. est Homo, Ens Homo, & Vnus Homo, vt asseritur sub initio quarti Metaph. Hinc vnius numero compositi, vna dicitur numero materia, & vna numero forma. Ex his patet, principia indiuiduationis esse, & accidentia, & tempus & quatuor genera causarum. Dicebatur secundò, Formam esse principium principalissimum, pro cuius notitia animaduertẽdum, quòd quamuis causæ externæ, sint causæ principaliores & dominantur internis, & ob id absolutè nuncupantur causæ; tamen pro rei constitutione internæ principatum obtinẽt, cum composita ex eis constituantur, & ideò id statui debet principale principium indiuidui, quod principalius & intimius illud constituit; huiusmodi sunt, primò forma, secundariò materia; quare forma statui debet principalissimum principium indiuiduationis. Quod confirmatur, quia cum vnum numero sit mox vnum, ex quinto Metaphysicæ, id statui debet principale principium eius, cui maximè competit ratio, & conditio vnius; huiusmodi autem est forma, nam vt asseritur in 2. de Anima, conte. 7. cum Ens & vnum dicantur multipliciter, id quod maxime est tale, actus & forma est. Confirmatur: quia vt se habet vnitas generis, & speciei ad suum principium, ita vnitas numeri ad suũ; at vnitas generis, & speciei formam sequitur, quare & ea numeri. Insuper, conspicuè Aristoteles in 2. de Anima, contex. 2. inquit, per formam constitui hoc aliquid: at hoc aliquid est indiuiduũ Substantię, vt asseritur in Prædicamento Substantiæ. Hinc Simplicius illũ cont. exponens, ait: omne cõpositum & formã est, & hoc aliquid. Quod etiam

1. Conclus. *2. Conclus.* *Explicatio primę.* *Principia existẽtiæ 2.* *Arist.* *Porphyr.* *Principia existentiæ secundũ se.* *Colligitur principiũ.* *Formã esse Principiũ principalissimum.* *Ratio 1.* *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Simplicius.*

lucidius protulit in 1.Physic.com.82.inquiens,Materiam esse indiuiduam, non ex se, sed per indiuiduas formas,quemadmodum etiam formatur ab eis.Nam indiuidua numero differentia,diuisione multiplicantur,& differentijs accidentium: at nec diuisio, nec numerus,nec differentia sunt propria materiæ,sed formarum,&c. His verbis indicat Simplicius formam Substantiæ primò & præsertim constituere indiuiduum; Accidentia verò extrinsecùs.Confirmatur, quoniam id est principale proprium indiuidui, quod est terminus generationis eius,termino enim constituitur id,cuius est terminus; huiusmodi autem est forma.Insuper,indiuiduum per id præsertim est indiuiduũ, per quod nec diuidi,nec multiplicari aptum est; per materiam & molem est aptum diuidi, & multiplicari; sola forma ea est,quæ ex se diuisionis est expers, & alteri competere non pōt,non.n.Anima Socratis vllo pacto est apta alteri indiuiduo competere.Prętereà, id statui debet principale principium, quod in omnibus seruatur,& locum habet; huiusmodi est sola forma,cuncta.n.indiuidua vel sunt forma,vel eam includunt, non autem includunt materiam,vt patet de formis à materia seiunctis,de quib. Arist. in 8.Metaphysicæ cont.vlt.ait,quod statim sunt id,quod sunt,& in eis seruatur natura indiuidui sine materia.Id ipsum comprobatur auctoritate plurimorum illustrium Peripateticorum,nam Auer.10.Metaphy.com.1.& 1.de Anima,90.inquit, formam esse causam, quòd indiuiduum sit vnum,& continuum. Et in 2.de Anima, 60.ait melius esse putare varietatem formæ esse causam varietatis materiæ,quàm vice versa. Et in 1. de Anima 53.inquit,membra Cerui non differre à membris Leonis,nisi quia Anima vnius,differt ab Anima alterius, quare similiter membra Platonis non differunt principaliter à membris Socratis, nisi quia Anima vnius differt ab Anima alterius. Prætereà,in Paraphrasi de partib.Animalium,lib.3.cap.de Corde, ait ostenditur Animam esse vnam,quia quod est vnum, est tale per suam vnicam formam, est.n.vnum per id quod est,habet autem esse per formam suam,& nisi daretur hæc vna forma,non reperiretur in animali vno aliquid per quod tale animal possit vnum appellari, nisi per aliquid posterius suo esse,quod est ipsa materia.Nā si partes Animæ essent tres,& quælibet earum esset distincta Subiecto,vt opinati sunt Plato,Hippocr.& Galen.principia membrorum essent tria,& indiuiduum non esset vnũ nisi per corpus,vt quę sunt vnà per ligamenta,quod maximè est absurdum.conspicuè asserit & ostendit Auer.principale principium indiuidui esse formam,quod patefecit Arist.in 1.de Cęlo 92.inquiēs, hanc carnem,hoc Cęlum,& similia particularia,denotare formam in materia,hoc est, denotare primò formam,secundariò materiam:id autem statui debet principale principium indiuidui,quod primò per eius nomen denotatur, materia autem est causa secundaria,& causa sine qua non,vt etiam ipsius esse rerum. Nam forma secundum se considerata,per varios gradus abstractionis constituit varios gradus Vniuersaliũ, considerata autem cum materia,constituit Indiuiduum,& hoc est id,quod denotauit Alexander in 1.Nat.qq.cap.3. & in 1.de Anima cap. 25.

Ratio 5. *Ratio 6.* *Ratio 7.* *Auerr.* *Arist.* *Alexand.*

Diluuntur rationes aduersæ. *Cap. XVIII.*

Primam quod accipitur. VT aduersæ rationes conspicuè diluantur,pręaccipienda sunt nonnulla, & primò animaduertendum est, in indiuiduis duo considerari, primò est vnitas & esse eorum; alterum est multitudo sub specie; primũ est principale,& necessarium;alterũ minus principale, & nō necessarium, nā ēt sine multitudine seruatur indiuiduum;primum pendet ex forma, alterũ ex materia,vnà cum quantitate, ea.n.origo est indefinitę multitudinis,vt cōstat ex 3.Phys.Accipio secundò,Indiuiduum dici de duob.de cōposito per denominatio-
Alterum. nē,& de principio compositi per originem & causam : cōpositum primò, & pręsertim est vnum per formam. Sed videndum est quomodo forma, & per quid sit vna numero.
Tertium. Ideo accipio tertio, in vniuerso sola indiuidua subsistere, & reperiri,hinc dicebat

Aristo-

Aristoteles in Prædicamento Substantiæ, demptis primis Substantijs, cuncta aboleri; & Auerroes duodecimo Metaphysicæ vigesimoseptimo, vigesimooctauo, & in secundo, de Ortu & interitu vigesimonono, inquit, solum indiuiduum re vera esse, adeò vt statim quòd aliquid in vniuerso actu existit, statim sit singulare: vniuersale autem constituitur actu per intellectum abstrahentem ab existentia in vniuerso, & ob id Aristoteles in proœmio de Anima, context. octauo, dixit, Vniuersale vel nil esse, vel posterius, nil est actu subsistens, posterius autem est, vt abiunctum per intellectum. Hoc præassumpto, dico, principia esse vnum numero per se, vt in vniuerso existunt, & quia existere in vniuerso propriè & primò competit actui, qui forma est, ideò ei primò competit vnum, vt asseritur in secundo de Anima contex. septimo, & per eam competit composito, at quia id non valet tribuere composito sine materia, ideò materia dicitur principium secundarium, & causa sine qua formæ nec existere, nec multæ numero esse possunt. Et ita non est ponenda noua realitas in forma, contrahens naturam speciei ad eam indiuidui, vt censuit Scotus, sed est eadem realitas formæ considerata vt in Vniuerso existẽs, nec per alteram realitatem ab ea formę composit um est vnum numero. Sic itaque indiuiduatio est conditio sequens existentiam rei in Vniuerso, & præsertim formæ, secundò materiæ, & per hæc competens composito. *Quid sit. Indiuiduatio.* At instabatur per Aristotelem in quinto Metaphysicæ 12. dicentem, vnum numero id esse, cuius materia est vna. *Instantia.* Respondeo, Aristotelem sumpsisse materiam in Definitione indiuidui; *Solutio instantiæ.* Primò, quia per materiam denotauit etiam accidentia indiuiduantia, ad materiam pertinentia, quæ sunt principium nobis notius; Secundò, quia considerauit indiuiduum vt particeps multitudinis, quæ ex materia oritur; Tertiò, quia considerauit indiuiduum vt contradistinctum à specie, quæ distinctio solùm competit materiatis, nam in abiunctis in idem veniunt; Quartò, quia Aristoteles explicare voluit propriam formalitatem, per quam forma indiuiduum constituit, nam forma vt in materia, constituit indiuiduum, quę sic actu existit. His accedit (vt cõsiderauit Simplicius,) q̃ materia proxima non est vna, nisi per formam Accidentalem extrinsecùs, intrinsecùs verò per formam Substantialem. At instabatur, quia scientiæ abstrahunt à principio indiuiduationis, cum tamen nõ abstrahunt à forma, quare forma non videtur principium indiuiduationis. *Alia instãtia diluitur.* Respondeo, scientias abstrahere à forma vt actu existẽte in Vniuerso, & ita abstrahere ab indiuiduatione, quãuis non abstrahat à forma pro suo esse absoluto. *Solutio alterius.* Insuper instabatur: quia forma est fundamentum Vniuersalis. Responsio patet; nam forma vario modo sumpta constituit vnum, & numero, & specie, & genere, vnum numero non constituit sine propria materia, vt Vniuersale, & ob id dicitur fundamentum vniuersalis, & præsertim, quia abstractio ex forma fit. Addebatur, id esse principium indiuidui, quo posito, indiuiduum distinguitur ab vniuersali, & quo dempto, non distinguitur, hoc autem materię competit. Respondeo, per materiam non constitui indiuiduum, id enim etiam sine materia seruatur, sed constitui distinctum à specie, & multiplicatum. *Solutio alterius.* Insuper id de materia verum est, vt de causa sine qua non, & secundaria. Dicebatur, indiuidua inter se vel distingui forma, vel materia: non forma, quia constituit distinctionem speciei; igitur materia, vt asseritur ab Aristotele decimo Metaphysicæ, vigesimoquinto. Respondeo, ea primò, & præsertim distingui forma, non quidem absolutè sumpta, sed vt existente in Vniuerso, & quia id ei non competit sine propria materia, ideò id materiæ tribuitur, vt denotetur id per quod contradistinguitur à forma absolutè sumpta, constituente speciem. *Solutio alterius.* Afferebantur rationes pro parte asserentium accidentia esse principium indiuiduorum. *Quomodo accidentia sint & non sint Principium.* Quæ diluuntur, tum quia per ea extrinsecùs constituuntur, & tamquam per notiora nobis circumscribuntur, tum insuper, quia attinent ad materiam, & ad existentiam, nam considerare formam, vt in Vniuerso existit, est eam considerare cum huiusmodi accidentibus. Similiter ex dictis elicitur solutio rationum pro opinio- *Solutio rationum pro opi. D. Th.*

opinione D.Thomę relatarum, nam materia est principium secundarium, causa sine qua non, & origo non indiuidui, sed multitudinis, & distinctionis naturæ speciei ab ea Indiuidui. Rationes pro parte Scoti relatæ, mihi non obsunt, nam concedo indiuidua differre, per aliquid primò, & ex se distinctum, id verò assero præsertim esse formam, vt actu existentem Vniuerso, secundariò verò materiam, & hæc duo inuicem in proprio genere sunt causæ: nam materia formaliter indiuiduatur per formiam, forma verò non est indiuidua sinę materia ex qua est educta, forma itaque principalę principium est.

A quo, & cuius gratia sit Materia? Cap. XIX.

Sententia veterum. HACTENVS apparuit an sit; quid sit, & qualis sit materia, superest modo considerandum, à quo, & cuius gratia sit? qua de re breuibus, & lucidè agens, assero consensisse veteres Philosophos, Materiam esse ingenitam, & æternam, & ob id carere causa efficiente. Ratio huius consensionis est, quia solam nouerunt generationem per transmutationem, & materiam; creationem non cognouerunt; huiusmodi autem generatio non valet materiæ competere, vt conspicuum est: & ob id vnanimes, enunciarunt, ex nihilo nil fieri. Ita asseruerunt materiam gigni non posse, alioquin fieret ex materia, & esset antequam fieret. At cum de eius æternitate consenserint, dissenserunt tamen: quia nonnulli materiam principium absolutè primum existimarunt, ex nullo pendens, ex quo detrimenta & mala prodirent, ex quorum numero fuerunt Academicorum nonnulli, vt Atticus, eius asseclæ, & Plutarchus, vt ei tribuit Ficinus in Plotin.
Manichæi. En. secundo, libro quarto, cap. secundo. Insuper, Manichæi referente Philopono, in dispu. 3. contra Proclum, & Simplicio in Epict. capit. trigesimosecundo, nec non D. Thom. tertio, contra Gentes cap. & Auerr. contra Algaz. dispu. 3. in solut. duodecimę dub. Hi Deum & materiam duo prima principia putarunt, quorum Deus esset ipsum bonum, & bonorum origo, materia ipsum malum, & principium malorum, & ob id inuicem pugnare, & ex imperio vnius, vel alterius, dixere in Vniuerso bona vel mala prodire. Similiter Democritus, Leucippus, & Epicurus, materiam, quam Athomos
Democrit'. Leucippus. Epicurus. Plato. putarunt, dixere ex nullo pendere, à nulloque dirigi. Ex aduerso Plato, & Aristoteles materiam ex Deo pendere, ab eoque dirigi existimarunt; & quòd ex Deo pendeat, in generę finis cōsentiunt, Deus enim est communis omnium finis, cuius gratia sunt omnia, & cui cuncta inseruiunt, nam materiæ duplex est finis; vnus proximus, & est forma, alter remotus, & est Deus: materia enim parata est vt perenni generatione formas recipiat, constituat composita, & inde prodeat Mundi absolutio qui Dei Gloriā enarrat. An autem materia ex Deo pendeat in genere causæ efficientis, lis est. Nam efficiens est duplex; vnum conseruans, alterum absolutè transferens ex non esse ad esse. Existimat Arist: Deum esse causam materiæ conseruantem, nam per Cœli motum, & lumen seruat ordinem Vniuersi, & ortum ac interitum, sine quibus materia non esset. Hinc legitur in nono Metaph. q nisi darentur formæ à molę seiunctæ, nil esset: At inficiatur Deum esse causam transferentem materiam absolutè ex non esse ad esse, vt
Plato. latiùs patefeci in libro De æterna Creatione. Plato autem id magis asserere videtur, nā quamuis materiam, & Animam statuat æternam, in ea tamen æternitate ordinem originis considerat; ex cuius Sententia Principaliores Academici aiunt, ex Diuina Mente Ideis insignita, prodiisse Animas, & præsertim eam Mundi, rationibus

decora-

decoratas, ex Anima autem prodijsse materiam, seminibus fœcundam, per quæ primò constituerentur quatuor simplicia corpora, quæ Elementa nuncupantur, & hanc emanationem æternam, nonnulli æternam creationem appellant, quam originis ordinem per ideas, rationes, & semina, Aristoteles non approbat. Adeò, vt constanter hoc colligere valeamus, materiam ex Deo pendere; nam dicere quòd ex nullo pendeat, desipere est, ita enim Principium absolutè primum non esset vnum, & materia non appeteret formam vt bonum, res enim ob id bonum optant, quia ex ipso bono pendent. Insuper non obtemperaret communi motori, nec in finē quē expetit efficiens, sui natura conspiraret, ea enim cum efficiente non pugnant, quæ ex eo pendent, & præsertim nō est principium primū, cum Deo pugnans, eiqùe oppositum, quia Deo nil est cōtrariū, vt legitur in duodecimo Metaphysicæ. Absoluta autem veritas hæc est, materiam vnà cum forma in Vniuersi productione à Creatore Deo cōcreatam fuisse, cui Honor & Gloria in sæculorum sæcula. *Absoluta veritas.*

De Materia Mathematicorum. *Cap. XX.*

QVAMVIS principale institutum meum sit de Materia Sensibili loqui, cumulatioris tamen doctrinæ gratia, etiam de ea Mathematicorum, quæ intelligibilis nuncupatur, verba faciam. Frequenter affirmat Aristoteles Mathematica includere materiam veluti in tertio de Anima contex. vndecimo, inquiens, rectum esse vt simum, quia est cum continuo, & in contex. nono, eiusdem, affirmat aliud esse magnitudinem, & esse magnitudinis. Hinc in septimo Metaphysicæ trigesimoquinto, & trigesimonono, insuper in octauo Metaphysicæ cont. decimosexto. Materiam secat in Sensibilem, & Intelligibilem, adeo vt omnes de hoc consentiant dari materiam Mathematicorum, quam intelligibilem appellant: verùm quæ sit huiusmodi materia, summoperè dissentiunt. Magnus Albertus in quinto Metaphysicæ tractatu tertio, & cum eo D. Thom. in secundo Physicorum, Aegidius, Gandauensis, Scotus, in sexto Metaphy. quæst. prima, & alij multi viri celebres, existimant materiam intelligibilem Mathematicorum esse Substantiam priorem mole, & qualitatibus sub sensum cadentibus: considerant enim hunc ordinem: primam statuunt materiam primam, quam origine sequi aiunt formam substantiæ, tertiam constituunt Molem, quartam Qualitatem sub Sensum per se primò cadentem. Congregatum ex prima materia, & forma substantiæ asserunt esse materiam intelligibilem, quæ nullo sensu, sed sola Mente compræhenditur, siue illa forma substantiæ sit forma corporeitatis, vt censet Magnus Albertus: siue sit forma alia, per quā corpus constituitur, vt putat D. Tho. nil refert. Materiam verò sensibilem inquiunt esse corpoream substantiam Qualitatibus Sensibilibus præditam, & ab hac abstrahere aiunt Mathematicum. Præcipua fundamenta huius opinionis hæc sunt. Et primò, Sententia est Arist. in 5. Metap. prius posse abstrahi à posterioribus, at nō vice versa: moles cōsiderata à Geometra est posterior cōgregato ex materia prima, & forma substātiali: quare non valet Mathematicus ab ea abstrahere. Insuper Substantia est prior cognitione Accidentibus, ex 7. Metaphy. contex. 4. quare Accidentia seorsùm à Substantia nequeunt sciri; res enim, vt se habent ad esse, ita ad cognitionem. Præterea, si Mathematicus abstraheret à Substantia, tunc versaretur in eo quod non est, quia Accidentis esse est Substantiæ hærere, & abstractio eius esset Mēdacium, quia Molem Mente appræhenderet secùs ac sit. Confirmatur per Aristotelem in 4. Metaphysicæ, conte. quarto, dicentem, tot esse Philosophiæ partes, quot Substantiæ, indicans omnem Philosophiæ partem in Substantia versari. Præterea, Metaphysicus magis valet abstra-

Marginal notes: *Proponitur agēdum de materia Mathematicorum.* — *Dari materiam Mathematicorum consentiūt omnes.* — *Quid sit, opinio Alberti.* — *Fundamenta.* — *1. Fund.* — *2. Fund.* — *3. Fund.* — *Cōfirmatio.* — *Alia ratio*

abstrahere, quàm Mathematicus, cum sit scientia suprema, & tamen non valet abstrahere Accidens à Substantia, sed docet Accidentia esse definienda per Substantiam, & q eorum esse sit Substantiæ hærere. His itaque ac consimilibus rationibus suasi viri docti, asserunt Mathematicum nequaquam abstrahere à Substantia, sed eam in suis definitionibus aliquo trium modorum includere, vel confusè vel distinctè illam explicando, vel sumendo definitiones à Metaphysico; qui per Substantiam definit.

Euersio relatæ opinionis. Cap. XXI.

Euersio prioris opinionis. ASSERERE Mathematicum non abstrahere à Materia, quæ substãtia sit, est conspicuè pugnare cum ratione, & cõditione Mathematicarum scientiarum. Conspicuè Philosophus in 12. Metaphy. 44. inquit, nullam Mathematicarum scientiarum considerare Substantiam, prçter Astronomiam, quæ considerans Molem, & motum Cœlorum, solùm confusè in eius consideratione Substantiam includit. *Ratio 1.* Insuper, in vndecimo Metaphysicæ cap. tertio, legitur, Mathematicum, cæteris derelictis, solam considerare Molem & continuum. *Ratio 2.* Insuper, Philosophus in secundo de Anima cont. tertio inquit; corpus Physicum esse principium cæterorum corporum; at si corpus Mathematicum esset Substantia, id iudicandum esset principium corporis Physici, quia esset prius, non autem corpus Physicum esset principium Mathematici, non enim posterius est principium sui prioris. *Ratio 3.* *Ratio 4.* Prætereà, Arithmetica est prima inter Mathematicas, In qua numeri, qui sunt Accidentia, seorsùm ab omni Substantia considerantur. *Ratio 5.* Idipsum lucidissimè elicitur ex Mathematicis contemplationibus, nam si consideramus prima principia Geometriæ, ea sunt puncta, ex quorum fluxu imaginantur prodire lineas, & ex fluxu linearum superficies, superficiarum denique corpora, nulla excogitata Substantia. Similiter Arithmeticus vnitates principia constituit simpliciores punctis. *Ratio 6.* Prætereà, considerando Definitiones Mathematicas, solam formam eas explicare inspicimus, vt patet ex secundo Physicorum 68. Hinc per solam formam dicuntur Demonstrare & Definire. *Ratio 7.* Insuper, lucidius adhuc id patet considerando affectiones Mathematicorum, quæ nedum excludunt materiam, verùm insuper cum ea pugnant. Inquiunt Mathematici corporis in infinitum augeri, & imaginatione mathematica dicimus corpora rarefieri & densari in infinitum; hæc autẽ pugnant cum materia, quæ substantia sit, cum dentur termini omnium coniunctorum cum ea. *Ratio 8.* Insuper, Mathematica dicitur abstrahere à motu; dicitur scientia ex abstractione, & certissima, quæ ei non competerent nisi abstraheret à materia, quç est Substantia. Nam dicitur abstrahere à motu, nõ quia non valeat considerare motum, vt quantum, sed quia abstrahit à materia, & Substantia, quæ est origo transmutationis & motus. Dicitur certa, quia non considerat Substantiam, & principia interna & latentia, sed solùm Quantum, quod non ita certum est Physico indaganti Substantiam & latentiora principia. Similiter, si solum abstraheret à posterioribus, non diceretur scientia ex abstractione, id enim commune est omni scientiæ, vt prius à posteriore valeat abstrahere, nam etiam Physicus Definiens Quantum, id non Definit per posteriora. Hinc Aristoteles in secundo Physicorum decimooctauo, absolutè inquit Mathematicum abstrahere quantum à Subiecto; Subiectum autem est id, quod prius est, vt dicitur in primo Physicorum quinquagesimosecundo. *Ratio 9.* Demùm, nisi Mathematica abstraheret à prima materia, & suo priore, hæc sequerentur absurda. *Primum absurdum.* Primò, ei non competeret id exquisitum & exactum, quod communi consensione ei tribuitur, id enim ei solum competit, quia abstrahit à materia, quæ inconstantiæ est origo; Hinc planum dicitur tangere sphæram puncto, quod verum est, dum seorsùm à materia consideratur, non autem dum est iunctum materiæ. *Secundum absurdum.* Secundò, tunc Mathematicus consideraret omne genus causæ; sen-

tentia

tentia enim fuit Alexandri,approbata ab Auerr.in secundo Physic.quòd considerans materiam,considerat omne genus causæ.Tertiò,tunc non abstraheret à materia sensi bili,nā Geometra considerans superficies terminatas & figura præditas,id considerat quod præsupponit materiam sensibilem nempè compositū ex materia & forma, quare nititur considerare materiam sensibilem,nam quamuis id compositū non includat Qualitates sub sensum cadentes,tamen dicitur includere materiam sensibilem , quia est apta eas recipere; Hinc quamuis Physicus definiat corpora Physica per solam materiam , & formam , tamen non dicitur abstrahere à materia sensibili,vt patet ex secundo Physic. 19. Quartò, redderetur falsa sententia prolata sub initio sexti Metaphysicæ,quod dempta Metaphysica,Physica esset prima Philosophia,nam ea est prior Philosophia,quæ Substantiam considerat,priore & magis abstracta consideratione,id autem competeret Mathematicæ. Ex his elicio, Mathematicum in solis accidentibus versari , & in sua consideratione nec distinctè, nec confusè Substantiam includere , quod etiam Academici in Mathematicis maximè versati,affirmant, vt elicitur ex sexto,ac septimo Dialogo de Rep.Platonis;Hinc Simplicius Platoni magis,quàm Aristoteli addictus,in primo de Anima,exponens primum cont.ait , Mathematicæ disciplinæ ab his, quæ propriè & præcipuè appellantur scientiæ,superantur , eo quod nullam speculantur Substantiam,nec principia propria ex veris causis eliciunt. Latiùs hac de re loquitur in 3.de Anima 35.inquiens,Mathematicas dici ex abstractione,quia accidentia seorsùm à substantijs considerant. Idipsum affirmat Themistius in primo de Anima,explicans cont. t 6.Alexander in procemio Priorū ait, Geometram separatim de linea,tanquam de natura quadā, quæ per se sit, separatim de plano & solido disserere,quorum tamen nihil absque Physico corpore valet existere. Eustratius in sexto Nicomachiorum idipsum nedum affirmat,sed etiam ostendit,inquiens,Mathematicū imaginatione secernere Quantitatem à Subiecto,& propterea dici scientiam Mathematicam,hoc est,disciplinariam,quia ea quæ nequeunt esse sine Subiecto , disciplina tamen & cogitatione nostra ita abstrahuntur , vt sine Subiecti alicuius intellectione etiam definiantur, vt patet ex definitione Lineæ & Circuli , & clariùs ex definitione numerorum,in qua nil numeratum suscipitur. Colligamus itaque,consensione Platonis,Arist.& principalium interpretum,Mathematicum considerare Quantitatem seorsùm ab omni Substantia.

Tertium ab surdum. *Quartū ab surdum.* *Quid eliciatur.* *Academici.* *Simplicius.* *Themistius.* *Alexand.* *Eustratius.* *Conclusio.*

Quæ sit Materia Mathematicorum? *Cap XXII.*

CVM Materia Intelligibilis non sit Substantia, considerandum superest , quidnam ea sit? Zimara Theor.7.inquit esse Quantitatem seiunctam à Qualitatibus Sensibilibus.Quæ sententia vera non est: quoniam Quantitas est res considerata,vt testatur Arist.11.Metaphysicæ,cui debet materia competere.Propterea,cum Arist. dicamus , huiusmodi materiam esse continuum,& partes; De continuo id asseritur in tertio de Anima 11.nam explicās Philosophus , quomodo rectum sit vt simum,hoc est includat materiam Mathematicam,inquit,cum continuo enim est; Hoc approbauit etiam Alex. in 7.Metaphysicę, com.30.inquiens,interuallū Circuli,quem intellectus à materia secreuit , est materia intelligibilis huiusmodi Circuli. De partibus,quòd sint materia Mathematicorum,asseritur ab Aristotele septimo Metaphysicæ, 39. necnon in secundo Posteriorum , quo loci explicans exemplo Mathematico , quomodo materia sit principium demonstrationis,pro principio vtitur hoc, quod dimidium duorum rectorum sit angulus rectus,dimidium autem pars est; hæ dicuntur materia per quandam Metaphoram & similitudinem. Continuum dicitur materia,quatenus includit potentiam,vt terminetur

Zimara. *Euersio.* *Sētentia vera.* *Alexand.*

netur

netur figura aliqua, insuper vt diuidatur & origo sit multitudinis & infiniti, quæ omnes sunt conditiones materiæ. Partes etiā seruant cōditionē materiæ, tū quia sunt potestate totum, & ex eis totum consurgit, quod formam denotat, vt asseritur in secundo Phys. & quinto Metaphysicæ, tum insuper, quia in partibus fulget diuisio, multitudo, & quædam indefinita conditio. Hæ duæ materiæ ita se habent, vt prima includat secundam, non vice versa. Insuper Geometriæ vtraque competit, Arithmeticæ vna tātùm, nempè partes; Hinc Arithmetica dicitur prior, simplicior, & certior. Insuper, quia materiā sequitur infinitū, iō asserit Geometra cōtinuū esse aptū crescere & diuidi in infinitū. Arithmeticus verò ait, numerū in infinitū crescere. Præterea, quia cōtinuū est discretum, & infinitū, sequitur materiam, ideò asseritur ab Aristotele in procemio tertij Phys. infinitum primò apparere in continuo, nam quia continuum est aptum diuidi in infinitum, ideò numerus ex eo prodiens, est aptus in infinitum crescere. Ex quo refulget conspicua solutio cuiusdam difficultatis, quæ varios turbauit: cum enim affectio prius priori competat & infinitum sit affectio Quanti, consentaneum rationi videtur, vt prius competat discreto, quod prius est. Soluitur quia discretum dupliciter consideratur. Primò, ex parte suæ simplicitatis; Secundò, vt materiæ est particeps: prima consideratione discretum est prius, cum sit simplicius: secunda verò est posterius, nā continuum magis est materiatum, & quia infinitum sequitur materiam, ideò primò apparet in continuo. Ex his quæ de materia Mathematicorum dicta sunt varia elicere valemus, scitu digna, nam primò refulget causa quomodo sine controuersia Mathematicæ dici possint scientiæ certissimæ & incertissimæ, sunt certissimæ ex parte nostri, quia sunt de solis Accidentibus & communibus Sensibilibus sub sensum cadentibus: insuper, includunt exactum & exquisitum notitiæ genus, quatenus à materia abstrahunt, quæ inconstantiæ & varietatis est origo; Ex aduerso, sunt incertissimę, secundum naturam absolutè, quatenus Accidentia considerant ex Substantia pendentia, ignorata Substantia. Insuper, patet ratio, cur dicatur ex abstractione, & dicantur nos parare ad diuinorum contemplationem, sunt enim non de abstractis, sed ex abstractione, quia accidentia materiata considerant non considerato Subiecto, in quibus cum exerceamur, reddimur aptiores ad contēplanda abiuncta & Diuina, & ob id sacerdotes Aegyptiorum eis nauabant operam. Præterea, ob eandem rationem Mathematicæ modò dicuntur Philosophiæ partes, vt ab Aristotele sub initio sexti Metaphysicæ, modo reijciūtur extra limites Philosophiæ: sunt pars Philosophiæ inspectricis latè sumptæ, pro quauis rerum contemplatione: excluduntur autem à Simplicio in tertio de Anima, 35. & ab Alexandro in procemio Priorum, quatenus Philosophia Theorica propriè sumpta, est de substantia, & rebus Diuinis, in quibus non versantur Mathematicæ.

Quomodo Arithmetica prior.

Solutio cuiusdam difficultatis.

Quæ eliciātur ex dictis.

Diluuntur rationes aduersa. Cap. XXIII.

OSTENSO Mathematicas ab ea materia abstrahere, quæ Substātia est: superest vt aduersas rationes diluamus; Quarū præcipua hæc erat; quia posterius non potest abstrahi à suo priore. Zimara Theor. 7. inquit, id solum esse verum, dum prius includitur in Essentia & Quidditate posterioris; Substantia autem non ita se habet ad Quantitatem, cum sit distincti generis. Hęc solutio non satisfacit, tum quia Aristot. in septimo Metaphysicæ cont. quarto absolutè inquit, Substantiam esse priorem Accidentibus cognitione, tū insuper, quia cum necessariò ingrediatur distinctam definitionem Accidentium, obtinet conditionem eorum, quæ pertinent ad rei essentiam. Hinc in eodem Theoremate considerans fortè leuitatem eius solutionis, addit, id debere intelligi de cognitione distincta & exacta. Quæ solutio vera est: Nam quamuis Mathematicæ in suo genere sint perfectione preditæ, absolutè tamen sunt scientiæ apprimè imperfectę. Addebatur, quòd

Solutio primę rationis

Euersio.

Solutio secūdę rationis.

quòd tunc Mathematicus versaretur in eo quod non est, & eius abstractio esset mendacium. Respondeo, aliud est, non considerare aliquid vt Ens, & aliud versari in non Ente: de Mathematico verũ est primũ, at non alterum, versatur enim in quãto quod est, id tamen non considerat vt est, sed vt Quantum. Insuper inhęrere alteri est in rõne accidentis cum hac reduplicatione vt est accidens, at non vt est aliquid absolutè & pręsertim quia substantia est eius causa non in genere formæ, sed Materiæ & Subiecti, à quo Mathematicus abstrahere valet; Nec ob id ea consideratio est mendacium, tum quia ea est abstractio cum præcisione, considerando vnum, derelicto altero, non cum compositione, dicendo id posse reperiri seorsùm ab altero: tum insuper, quia nil Quanto tribuitur, quod ei non competat. Addebatur, quòd euerteretur sententia Arist. dicentis, Substantiam esse priorem cognitione Accidentibus. Soluitur, quia id verum est de cognitione distincta & absolutè perfecta. Dicebatur Metaphysicam magis posse abstrahere, cum tamen non definiat Accidens sine Substantia. Respondeo magis posse abstrahere abstractione prodeunte ex perfectione; hinc considerat abstracta; & ex Accidentibus, & Substantia elicit notiones communiores, veluti Entis, boni & similes; non autem magis abstrahit abstractione prodeunte ex imperfectione cognitionis, qualis est ea Mathematicorum, quæ imbecilitatem denotat, non facultatem & vires. Instabatur insuper, quia tot dicuntur esse Philosophiæ partes, quot Substantiæ. Soluitur primò, quia Aristot. tunc loquitur de partibus primæ Philosophiæ, ea enim versatur cum in Substantia sensibili, tum in abiuncta, & supra sensum posita. Insuper ea sententia, vera est de principali & magis propriè dicta Philosophia, qualis non est Mathematica. Verùm adhuc instare aliquis posset, quia Aristot. 13. Metaphysicę cap. 2. inquit, Mathematica esse priora ratione sensibilibus, quod verum non esset, si Mathematicus abstraheret à Substantia, non enim accidens est prius ratione Substãtia. Solutio colligitur ex eodem cap. nam inquit Philosophus, Mathematica esse priora ratione, vt albedo est prior Homine albo, nam pars dicitur prior toto, & ob id Quantitas est prior Quanto sensibili, vt albedo Homine albo: insuper, est prior, quatenus Quantum antecedit Sensibile proprium, non autem quia Substantiam priorem consideret. Cur autem Quantitati competat vt considerari modo aliquo possit non considerato Subiecto, ratio affertur ab Aristotele in septimo Metaphysicæ, 34. & in secundo Physicorum, dicente, Mathematica esse vt rectum, formas Physicas vt simum, quod certã & definitam materiam in sui ratione includit, & ob id sine ea definiri nequit; At de his hactenus. Deo Laus.

Solutio alterius rationis.

Dilatio postrema rationis.

Dubitatio.

Solutio.

Finis Librorum de Materia.

FRANCISCI
PICCOLOMINEI
SENENSIS,

De quatuor primis Qualitatibus;
LIBER VNVS.

PROOEMIVM.

Fundamentũ fabricæ.

FVNDAMENTVM admirabilis Fabricę huius mortalis orbis, omnium consensione id est, quod Subiectum primum, primaque nuncupatur Materia, quæ eatenus est constans & firma, quatenus eius essentia nec fit, nec interit; absolutè tamen omni mutationum generi sedem prebet, adeò vt de ea enunciare valeamus, quòd sit fundamentũ cõstans, & firmum perennis inconstantiæ & permutationis mortalium. Hoc primum Subiectum, vt sit fundamẽtũ congruens, præditum esse debet essusione aliqua, & extensione, ob quam in partes diuidi, varijs subijci formis, & terminis vnicuique consentaneis claudi valeat. Cui fundamento Quanto, & extenso, accidunt ac hærent Qualitates illæ, quæ ad tactum pertinent, & primæ dicuntur, nẽpè calor, frigus, humor, & siccitas, quæ parant pro Substantiæ forma, eiusque mox sunt instrumenta. Harum beneficio primò constituuntur Elementa, mox per easdem ea inuicem permutantur, modoque vario miscentur, demùm sunt instrumenta communia omnium effectionum & perpessionum, quibus mortalia corpora per naturam sunt obnoxia: & quoniam vt pro rerum productione, ita pro cognitione sunt apprimè necessariæ, ideò accuratè sunt considerandæ; De quibus ego verba facturus, perpendam primò, quę & quot numero sint? mox quomodo circumscribantur, diuidantur, ac inter se distinguantur? & demùm, quæ pro earum distincta cognitione iudicabo requiri, vnà cum Aristotele explicare conabor.

Officia primarũ Qualitatum.

Declarāda de Qualitatibus.

Conditiones Qualitatum primarum, & enumeratio Qualitatum ad tactum attinentium. Cap. I.

QVAERTVR quot, & quæ sint Qualitates primæ, & communes corporum natura constantium? Pro quarũ inuentione vt pateat quid quę ramus, earum conditiones sunt referendæ. Quæruntur primæ Qualitates, non absolutè, sed mortalium; non primæ dignitate, sed origine; Hæ cum sint Qualitates primæ, exposcunt primò vt sint communes cunctis mortalibus, alioquin non absolutè, & in omnibus primæ essent. Insuper, exposcũt vt constituant in suo genere prima sensibilia corpora, adeò vt sint eorum differentiæ

Conditiones primarum Qualitatũ.

quatenus

quatenus ſenſibilia ſunt;& quoniam ad ſenſum pertinent,ideò expoſcunt tertiò,vt reſpondent Senſui origine primo,qualis eſt Senſus tactus. Prçtereà,debent eſſe aptę efficere & pati , alioquin officia permutationum non exequerentur. Demùm cum ſint primæ & communes,debent illis tribus conditionibus eſſe præditæ,quibus ex ſententia Ariſtotelis in primo Phyſ.42.prima generationis principia conſtituuntur,nempè, vt in materia Qualitates alias priores non habeant,ex quibus fiant; non fiant ex ſe viciſſim , adeò vt vna cōtrarietas ex alia pendeat; & ex eis reliquæ omnes mortalium Qualitates prodeant.Et quoniam (vt dixi) huiuſmodi Qualitates ad tactum attinere debeant,ideò pro earum inuentione differentiæ Qualitatum principales ad tactum pertinentes ſunt numerandæ. Ariſt. in ſecundo de Ortu & interitu,cont.8. ſeptem numerat earum oppoſitiones,nempè calidum,frigidum;humidum,ſiccum;graue,leue; aſperum, lene;durũ,molle;lubricum,aridum;craſſum & tenue. At dubitatio, eſt quia prætermiſit rarum & denſum,quarũ oppoſitionem numerauit in ſecundo de partibus Animalium,cap.1.necnon ſub initio octaui Metaphyſicæ;& præſertim hac de re dubitare debemus,quia in8.Phyſ.cont.55.inquit,rarum & denſum eſſe principia omnium affectionum, nam graue leue; molle durum; calidũ & frigidum; raritates videtur eſſe & dẽſitates quædam &c.Cum autem ſint principia, maximè numerari debent . Id ipſum aſſeruit Plato in 10.de Legibus,inquiens,Magnum paruum,rarum & denſum,ſe qui mox calorẽ,& cæteras affectiones. Prætereà, enumeratio videtur diminuta, quia prętermittitur acutum & obtuſum,quæ ab Ocello Pythagoreo inter Qualitates ad tactum pertinentes numerantur. Pro ſolutione accipio non fuiſſe curę Ariſtoteli in ſecundo de Ortu & interitu abſolutè differentias omnes ad tactum attinentes numarare,ſed principaliores. Et quatenus pertinet ad difficultatem primam de raro,& dẽſo, Ariſt.ſecum pugnare videtur,quia in 8.Phyſ.55.inquit, rarum & denſum eſſe principia cæterarum affectionum;in ſecundo autem de partibus Animalium,cap.primo ait, rarũ & denſũ non eſſe Qualitates primas,ſed ſequi primas.Zimara ſoluens, ait Ariſtotelem in octauo Phyſicorum non ex propria,ſed ex veterum opinione fuiſſe loquutũ, veteris enim prętertim materiæ condenſatione & rarefactione res fieri aſſerebant. Ea tamen ſolutio mihi dubia eſt,quoniam abſolutè inquit Ariſt.ea eſſe principia,non autem dici ab alijs.Similiter Plato,vt dixi,eandem ſententiam protulit, qui tamen non cenſuit res fieri condenſatione & rarefactione;& facile profectò eſſet ea via ſoluere cōtrouerſias omnes,aſſerendo Philoſophum non ex ſententia loquutum.Propterea ſecus ſoluens,dico,rarum & denſum dupliciter vſurpari; vel pro ſecundis Qualitatibus ſequentibus alias,in qua ſignificatione Ariſtoteles in ſecundo de partibus Animaliũ dixit ſequi Qualitates primas; vel vt denotant ſitum partium , & ſequuntur motum partium in loco;& quoniam motus ſecundum locum in 8.Phyſicorum oſtenditur primus omnium motuum,ideò iure denſum & rarum dicuntur principia aliarũ affectionum;Hanc ſolutionem elicio ex Ariſtotele,qui in ſeptimo Phyſicorum contex.10.ait, omnis motus ſecundum locum,congregatio quædam eſt & ſegregatio. Et in octauo Phyſicorum 76.ait,congragatio& diſgregatio motus ſecundum locum ſunt. Et pro lucidiore ſolutione dicendum eſt, vel conſideramus ordinem,quo Qualitates pẽdent ex Cœlo,vel quo ex primis prodeunt ſecundæ:ſi ordinem primum conſideramus,rarum & denſum ſunt primę affectiones,quia cœlum operatur Lumine & motu,quibus rarefacit corpora ſublimiora,& denſa reddit remotiora, quod cum efficiat, calefacit, cæteraſque Qualitates producit. Et hanc ſolutionem ego profectò veriſſimam puto: Ariſtoteles in 8.Phyſicorum conſiderabat cætera,vt ſequuntur motum ſecundum locum,quem oſtendit primum; in ſecundo autem de partibus Animal. conſiderat non cauſas communes,ſed proprias. Altera dubitatio de acuto & obtuſo ſoluitur,quia nō ſunt ſenſibilia propria tactus,ſed communia,ad figuram pertinentia;modò autem cō ſiderantur ſenſibilia propria ſenſus tactus. Prætereà non inuicem agunt , non ſunt

principia

Qualitates ad tactum pertinentes quot numero ſint?

Dubitatio de raro & denſo.

Dubitatio de acuto & obtuſo.

De raro & denſo. Zimara.

Euerſio.

Opinio propria.

Dubitatio de acuto obtuſo.

principia aliorum affectionum, & conſpicuè pendent ex alijs, ideò iure ab Ariſtotele prætermittuntur.

Ex Qualitatibus enumeratis ad tactum pertinentibus Quatuor primæ eliciuntur. Cap. II.

Reijcitur graue & leue. EX Qualitatum genere, ſeptem enumeratæ oppoſitiones cum ad tactum pertineant cęteris origine antecedunt; ideò ex eis illæ elici debent, quæ abſolutè ſint origine primæ. Graue & leue non debent ſtatui primæ, tum quia non inuicem agunt, tum inſuper, quia pendent ex calido, frigido, & alijs, tum demum, quia non ſunt principia cæterarum. *Tenue & craſſum.* Tenue & craſſum etiam reijci debent, nedum quia vt ait Galenus in primo de Elem. capit. 9. nec agunt, nec patiuntur, verùm inſuper, quia vt ait Ariſt. tenue redigitur ad humidũ. craſſum verò ad ſiccum. *Lubricũ & aridum.* Lubricum inſuper & àridum derelinqui debent, quoniam inuicem non agunt, ac etiam quia lubricum ad humidum redigitur, cum ſit humidum aliquid paſſum, vt oleum; aridum verò, ſiue friabile ſit exactè ſiccum, adeò vt in puluerem diſſoluatur. Inſuper, competunt huiuſmodi affectiones non ſimplicibus corporibus, ſed mixtis: hinc oſſa & ligna dicuntur arida, pix & oleum lubrica. *Durum & molle.* Idipſum dicendum eſt de duro & molli, non enim inuicem agunt; & durum ad ſiccum, molle verò ad humidum redigitur, vt vnà cum Ariſt. affirmat Galenus in primo de Elemētis cap. 9. *Aſperũ & lene.* Aſperum quoque & lene prætermitti debent; primò, quia re vera non ſunt Qualitates, ſed denotant poſitionem partium, ex eaque prodeunt, vt dicitur in Prædicamento Qualitatis; ſecundò, quia non inuicem agunt, vt dixit Galenus; tertiò, quia vt conſiderauit Alex. lene per naturam pendet ex humido, aſperum verò ex ſicco, & ob id primæ Qualitates dici non merentur; cæteris itaque oppoſitionib. reiectis, ſuperſunt Calor, & frigus, Humor & ſiccitas, quę ſolę primarum conditiones includere vidētur, & ob id iure optimo ſtatuendę ſunt primæ. *Approbantur quatuor primæ Qualitates.* Hæc namque ad tactum pertinent; maximè omnium illum; mouent; ſunt cōes mortaliũ omniũ; primò in materia recipiuntur, non ſuppoſita alia Qualitate, nec earum vna in materia ſupponit alteram, ſed ęquè primò aptæ ſunt in ea recipi. Ex his prodeunt Elementorum conſtitutiones, mixtiones, temperamenta, ortus, interitus, accretiones, coctiones, & huiuſmodi aliæ mutationes ſecundum naturam, nec vna earum ad alteram redigitur. Cum itaque non prodeant ex alijs Qualitatib. nec mutuò ſe conſtituant: & ex eis pendeant cæteræ omnes mortalium Qualitates: & huiuſmodi conditiones non competant alijs, colligendum eſt, has ſolas illas eſſe, quæ mereantur dici primæ. *Pythagoras.* Hinc iure Pythagoras, quem ſequutus eſt Occellus Lucanus eius diſcipulus, has quatuor eſſe dixit Qualitates primas: mox Hippocrates idipſum approbauit, ideò Galenus in primo de Naturalibus capitulo ſecundo inquit, *Hippocrates.* Hippocrates primus omnium, quorum fama ad nos peruenit, demonſtrauit quatuor eſſe omnes Qualitates, quæ mutuò in ſe agerent; & miſceri eas mutuò totas per totas primus nouit, & principia demonſtrationum, quas Ariſtoteles poſteà pertractauit, ſcripta apud eum priorem inuenias; *Galenus.* Inſuper idem Galenus primo Methodi, capitulo ſecundo, inquit Ariſtotelem rationum Hippocratis de natura interpretem eſſe, primumq́ue Hippocratem calidum, frigidum, humidum, ſiccum, adinueniſſe; Ariſtotelem tamen oſtenſionibus eius inuenta comprobaſſe; Quæ Galeni ſententia reſpondet verbis Ariſtotelis in ſecundo de Ortu, & interitu, dicentis, alij enim ſupponentes vtuntur quatuor primis Qualitatibus, & non dicunt, quare tales, & tot ſint. *Plato.* Plato quoque in Timęo, eaſdem innuens Qualitates, dixit, Generationis nutricem, nempè primam

materiam,

materiam, ignitam & humefactam; Terrę insuper & aëris formam suscipientem, passio nesque harum pedissequas perpetientem, omniformem videri. Hos sequutus est Arist. in secundo de Ortu & interitu rationem superaddens. Galenus in præfatione libri de Natura Humana, has quatuor esse Qualitates primas ostendit, tum quia morborum differentiæ has sequuntur, tum quia modi curandi sumuntur ex eis, tum tertiò, quia temperamenta, ætates, & regiones eis respondent; aliæ enim sunt calidæ, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, alię siccæ. Idipsum priùs asseruit Arist. in secundo de partibus Animalium, cap. 2. inquiens, has esse causas mortis, vitæ, somni, vigiliæ, iuuentutis, senectutis, sanitatis, & morbi. Similiter eadē veritas confirmatur: quia hę sunt Qualitates illæ, quæ pro esse rerum mortalium sunt necessariæ, à quib. Cœlum est immune, & quas primò lumine & motu producit. Insuper hæc sunt illa principia, quæ à Physico comprobantur, & tribuuntur Medico, de quibus præsertim verum est, Conclusiones Physicas esse principia Artis Medendi. Et iure sunt quatuor, nam pro mixti constitutione vna oppositio materiam parat, altera permutat & format: præterea humor maximè conducit ad facilè recipiendum, siccum ad retinendum, calor ad formandum, frigus magna ex parte ad contemperandum, adeò vt simul pateat necessitas harum Qualitatum, & eximia Naturæ Ars, Deique Prouidentia.

Galenus.

Aristot.

Dubia aduersus approbationem Quatuor primarum Qualitatum. Cap. III.

Non adeò est conspicua approbata veritas de numero quatuor primarum Qualitatum, quin variæ difficultates eam obumbrent, tenebricosamque reddant: nam octo præsertim sunt quæ pariunt difficultatē. Primò enim grauitas & leuitas duplici ratione videntur his antecedere: Prima est, quia nisi priores essent, errasset, & ordinem peruertisset Arist. qui in libris de Cœlo prius egit de graui & leui, mox in libris dę Ortu & interitu, de quatuor approbatis Qualitatibus; ordo namque respondet Naturæ rerum, & priora, primò sunt consideranda. Altera ratio est, quia vt motus se habet ad motum, ita principium eius ad principium: Latio est prior alteratione, ex 8. Phys. quare principia lationis sunt priora principijs alterationis: grauitas & leuitas sunt principia lationis, quatuor approbatæ Qualitates alterationis; quare grauitas & leuitas absolutè priores sūt. Altera dubitatio est: quia si primæ Qualitates essent quatuor, duę essent primæ oppositiones, quod reijcit Arist. in primo Phys. 56. inquiens, contrarietatem primam vnicā esse, & in omni genere vnicam esse contrarietatem primam, & si plures essent contrarietates primæ, etiam plures essent primæ materiæ, quod est absurdum. Tertia dubitatio est, quoniam ea quæ fiunt ex alijs, non sunt prima: quatuor relatæ Qualitates hūt ex alijs, quod ostendo per Aristotelem in primo Phys. 50. asserentem, solam priuationē & formam esse oppositionem primam, & non fieri ex alijs, cæteras verò ex alijs fieri. Confirmatur: quia calor sequitur motum, Lumen, & raritatem; frigus opposita; siccitas à Lumine, & à calore producitur; humiditas ab oppositis. Quartò, quæ fiunt ex se inuicem, non debent prima iudicari, ex primo Phys. 42. huiusmodi sunt Qualitates enumeratę, humor enim & siccitas sequuntur calorem & frigus, inquit enim Arist. in principio quarti Meteorum, calorem & frigus humectare, desiccare, dura reddere, & emollire, & in quinto de Gen. Animalium c. 3. inquit, calorem per se reddere corpora dura, per calorem enim humor in vapores transit. Confirmatur, quia earum quatuor Qualitatum duæ dicuntur efficientes, duæ patientes, at efficiens est prius patiente, ex 3. de Anima, 19. & actus absolutè est prior potentia ex 9. Metaphysicæ, quare nō omnes sunt æquè primæ. Quinta dubitatio est, quoniā dantur Qualitates his priores, veluti Lux, & Lumē, perspicuū, & opacū, densum & rarū. Hę sunt Qualitates cōmunes

Prima dubitatio de graui & leui.

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Quarta dubitatio.

Quinta dubitatio.

Cœlo,& mortalibus,non pendentes ex quatuor enumeratis,ſed potiùs vice verſa , &
non ſunt Qualitates ſecundæ,cum non pendeant ex alijs ; quare illæ potiùs ſunt iudi-
Sexta dubitatio. candæ primæ. Dubitatur ſextò,cum dentur Qualitates primæ & ſecundæ,quæ earum
debent iudicari præſtantiores,& dignitate priores? Septima dubitatio eſt,cum dentur
7. Dubitat. Qualitates ſecundæ,num valeant competere ſimplicibus corporib. vel tãtùm mixtis ?
8. Dubitat. Poſtrema dubitatio eſt,cum dentur Qualitates primæ corporum mortalium , num ẽt
dentur Qualitates primæ cœleſtium corporũ ? & ſi dantur, quænam ſtatui debeant ?

Diluuntur quinque difficultates primò relatæ; Cap. IIII.

DIFFICVLTATES propoſitæ dignæ profectò omnes ſunt conſide-
ratione, nonnullæ tamen earũ per dicta in præcedentibus ſolutæ ſunt.
Quæ principia quærantur. Nam quæruntur modò principia trãſmutationis mortalium, nõ prima
abſolutè,vt in 1. Phyſi. ſed propinquiora,nec quæritur oppoſitio prima
abſolutè,qualis eſt priuatio,& forma; ſed prima inter qualitates,ad ta-
ctum pertinentes. Inſuper non quæruntur principia prima principalia,ſed organica,q̃
ita ſe habeant,vt inuicẽ agant,& vnũ ad alterũ non redigatur,quo præaſſumpto, con
uertar ad ſolutiones. Inſtabatur primò ; quia vel grauitas & leuitas ſunt priores, vel
Ariſt. ordinem peruertit. Reſpondeo grauitatẽ & leuitatem dupliciter cõſiderari poſſe;
vel ſecundum originem,& ita ſequuntur quatuor primas Qualitates , vt dicitur in 2.
Soluitur prima dubitatio de grauitate & leuitate. de partib. Animalium cap. 1. vel conſiderantur vt circumſcribunt naturam Elemen-
torum & ſunt principia lationis eorum & ordinis Vniuerſi: & quoniam Elementa per
grauitatem & leuitatem primò Mundum ſuo ordine cõſtituunt,mox per primas Qua-
litates inuicem permutantur,ideò iure Ariſt. ordinem ſeruans priùs in libris de Cœlo
diſſeruit de Grauitate & leuitate ; mox in libro de Ortu & interitu,de quatuor primis
Qualitatibus ; & quamuis latio in Vniuerſo abſolutè ſit prior , in his tamen quæ fiunt
eſt poſtrema origine,vt in 8. Phyſ. aſſeritur, primò enim Elementa per quatuor Quali-
tates gignuntur,mox per grauitatem & leuitatem mouentur ſecundum locum, & de-
mùm prætereunda fuit huiuſmodi oppoſitio ob rationes in præcedentib. relatas. Inſta-
Solutio 2. batur ſecundò: quia contrarietas prima vnica eſt &c. Reſpondeo,id eſſe verũ de con-
trarietate prima abſolutè,quæ conſtituit communes terminos ortus & interitus,quæ
in 1. Phyſic. quærebatur,nunc verò quæruntur contrarietates primæ inter Qualitates
tangibiles; illa erat contrarietas primæ materiæ,hæ verò ſunt contrarietates ſimpliciũ
corporum , & conſideratur hic ordo : prima oppoſitio abſolutè eſt formæ & priuatio-
Solutio 3. nis ; ſub hac Qualitates conſtituuntur,quæ diuiduntur in agentes & patientes , agen-
tium primæ ſunt calor & frigus, patientiũ autem humor & ſiccitas. Dicebatur tertiò,
has quatuor Qualitates fieri ex alijs . Reſpondeo,eas permutari quidem & reſolui in
formam & priuationem, vt dixi,at nego eas fieri ex alijs antecedentibus Qualitatibus
ad tactum pertinentibus. Cõfirmabatur : quia calor ſequitur Lumen, motum,& rari-
tatem. Reſpondeo,per duo fundamenta. Primũ eſt,quia illæ non ſunt Qualitates mor
talium,ad tactum pertinentes,inuicem agentes,de quibus eſt ſermo. Alterum eſt , q̃
ſequuntur ea non tanquam cauſas proprias,& per ſe primò, ſed tanquam cauſas com
munes,& ſequuntur vel per ſe,non primò,vel ex accidẽti. Erat quarta dubitatio,quia
Solutio 4. fiunt ex ſe inuicem. Reſpondeo, Actionem primarum Qualitatum eſſe triplicem . Vel
enim eſt per ſe, & prima,vt calor calefacit. Vel per ſe non prima, ſed primam ſequẽs.
Huiuſmodi actio præſertim refulget in mixtorum conſtitutione,& tendit in finem vl-
teriorem,& præſtantiorem , in quem per communẽ naturã primæ Qualitates dirigun-
tur. Vel tertiò eſt ex accidenti , ſic explicatur ſententia Ariſto. in quinto de Generat.
Animalium cap. 3. dicentis , Indurat igitur , tum calor,tum frigus,nam euenit,vt ab
vtriſque humor euaporetur, ſcilicet à calore per ſe , à frigore ex accidenti , vna enim
cum

cum calore humor fecernitur &c. in hac caloris actione confideratur primò excalefactio, quæ eft actio per fe, & propria; hanc fequitur humoris in vaporē conuerfio, quæ eft per fe, at non proxima & propria, fed fequens eam: hanc conuerfionem in vaporem fequitur fecretio diffimilium, quæ fit ex accidenti, vt dicitur in fecundo de Ortu & interitu, cont. 8. Sequitur infuper connexio inter fe, vt partium humidarum adinuicem, fimiliter aridarum remanentium adinuicem, quod etiam ex calore pendet per fe quidem, at fecundariò deficcatio partis remanentis eft ex accidenti, adeò vt in toto actionis caloris progreffu, nonnulla per fe & primò fiant, alia per fe fecundariò, nonnulla penitùs ex accidenti, qua confideratione varia Arift. dicta explicantur, & apparentes controuerfiæ componuntur. Confirmabatur dubitatio, quia agentes funt priores patientibus. Rñdeo effe priores dignitate, at non origine, nec adeò vt vna in materia alteram præfupponat, & ex ea pendeat. Oriebatur quinta dubitatio ex Lumine, perfpicuo, & raro. Refpondeo, inftantiam effe inanem, quia non funt Qualitates agentes, ad tactum pertinentes, & cum fint communes cęlo, minus ad rem faciunt, quia q̃runtur Qualitates primæ, propriæ mortaliũ; Lux Cęli eft Qualitas eminenter includēs Qualitates mortalium, & præfertim calorem; Lux mortalium nō eft prima Qualitas, nec fimplicibus cōpetit, & fequitur mixtionē, & cōbuftionem, vt afferuit Auer. 4. Cęli 32. & in lib. de Senfu & fenfili. Similiter opacum & perfpicuum in mortalib. fequuntur Qualitates primas, nec inuicē agunt. De raro & denfo in præcedentibus verba feci. *5. Dubitat.*

Diluuntur tres poftremæ difficultates. *Cap. V.*

DIGNA eft cōfideratione, nec explicatu facilis dubitatio fexto loco propofita, quæ verfabatur inter Qualitates primas & fecundas, & quęrebatur, quæ earum dignitate prę ftent? Aiunt nonnulli, qualitates primas vt origine, ita dignitate fecundis præftare, id oftendūt primò, quia caufa æquiuoca dicitur præftantior re effecta, vt Lux calore; Qualitates primæ funt caufa ęquiuoca fecundarum, quare funt etiam dignitate priores. Cōfirmant idipfum, quia nil agit vltra gradum fuæ dignitatis; quare cum fecūdæ prodeant ex primis; non valent eis dignitate præftare. Ego tñ partem aduerfam veriorem puto, idq; oftendo primò auctoritate Arifto. qui in fecundo de Ortu & interitu, conte. 7. inquit, Obiectum vifus effe natura prius quatuor Qualitatibus, & per natura prius, non denotauit prius origine, id. n. confpicuē eft falfum, fed dignitate, dignius. n. ab Arift. frequenter dicitur natura prius. Confirmatur, quia vt Senfus fe habet ad Senfum, ita Obiectū ad Obiectum; fed tactus dignitate eft poftremus; igitur Qualitates primæ ad tactum pertinentes, funt ignobiliores Qualitatibus fecundis, quæ attinent ad cæteros Senfus præftantiores. Præterea, inquit Arifto. in 8. Phyfi. in 2. de partibus Animalium, origine priora in eodem, effe dignitate pofteriora; Qualitates quatuor in mortalibus funt origine primæ; igitur funt dignitate poftremæ, magifque materiæ proximæ. Præterea, vt fe habent propriæ mixtorum formæ ad formas Elementorum, ita Qualitates fecundæ propriæ mixtorũ ad primas proprias Elementorum; fed formæ mixtorum, omniũ con fenfione dignitate præftant formis Elementorũ, quare fimiliter Qualitates eorum præftant qualitatibus primis Elementorũ. Demùm, cum Materia ordine aliquo recipiat formas, femper in eodem formarũ genere formæ antecedentes funt imperfectiores, & cōparatæ cum fequētib. funt tanq̃ materiæ proximæ earum. Ratio aduerfa per duo fundamenta diluitur. Primum eft, quia non vna prima Qualitas, fed confpiratio omnium quatuor eft caufa fecundarum Qualitatum, vt multi Homines ducūt nauim, & operantur vltra vires vnius. Alterũ eft, quoniã pro conftitutione fecundarũ Qualitatũ confpirant ēt caufæ cōmunes, nempè Cęlum lumine & motu, ac infuper caufę proximæ principales & dirigentes, nempè formæ Subftantiales, hinc primæ Qualitates

De præftantia Qualitatum.

Opinio quorundam.

Opinio propria.

Diluitur ratio aduerfa

Alex. non sunt causæ adæquatæ pręstantię secundarũ:& hæc ratio[elicitur ex Alexandro 2. nat.qq.c.3. *De septima difficultate.* Erat septima Dubitatio,an Qualitates secũdæ solis mixtis cõpetant? Soluitur,quia Qualitas secunda dupliciter vsurpatur;vel propriè,& est ea,quæ consurgit ex temperamento,idque insequitur,& hæc solis mixtis competit; vel vsurpatur latiùs pro quauis Qualitate sequente primas,in qua significatione leuitas,raritas, & perspicuitas Elementorum dici possunt Qualitates secundæ, quatenus insequuntur non tẽperamentũ,sed connexionem duarum primarum Qualitatum, quod genus secundarum Qualitatum competere potest simplicibus corporibus. De his quoque secundis Qualitatibus quæri põt, an sint præstantiores primis? Et probabiliter vtraq; pars defendi põt,præsertim tñ hoc approbandum videtur,ꝙ sint præstantiores: nam grauitas & leuitas proximiùs inseruiunt naturæ Elementorum, pro motu secundum locum & ordinem Vniuersi; latio autem est præstantior alteratione; & ordo Vniuersi est præstantior generatione & interitu. Similiter,perspicuũ inseruit pro Lumine, & est cõmune ẽt cœlo,à quo absunt Qualitates primæ; & demùm sunt generatione posteriores, quare dignitate sunt priores. Demùm quærebatur, quænam sint Qualitates cœlestis corporis? *De Qualitatibus Cęli.* De quibus loquens breuissimè, dico,septem Cœlo competere Qualitates, quarum princeps & dux est Lumen, eminenter & vnitissimè includens quatuor Qualitates primas Elementorũ: sequuntur mox raritas,respondens calori; densitas frigori; perspicuitas humori; opacitas siccitati; sextò sequitur color non distinctiùs à lumine,sed est ipsum lumen vario modo receptum,& per varia nobis oblatum,qui colores proportione respondent Qualitatibus mixtorũ inanimorũ; septima Qualitas est figura propria,cõpetens Cęlo,quia viuens est, sola.n.viuentia sunt prædita figura propria, adeò vt Cœlo cõpetant Qualitates supra primas mortaliũ positæ. Insuper Qualitates respondentes primis,respondentes secundis inanimorum,& rñdentes Qualitatibus viuentium,quæ Qualitates in Cœlo non ita se habent,vt vna pẽdeat ex altera, ideò omnes seruant modo aliquo conditionem primarum: soli colores præseferunt imaginẽ secundarum,cum prodeant ex Luce,& lumine,nam sunt vel Lux corporis vario modo Lucidi, vel Lumen receptum in corpore magis vel minus denso & perspicuo, vt de his latiùs in lib.de Cęlo. *Conclusio dictorum.* Ad principale itaq; institutum rediens,& prolixè dicta paucis perstringens,assero primò comparando Qualitates Cœli cum illis mortalium,illas primas, has omnes modo aliquo secundas dici posse. Dico secundò, ꝙ dum quæritur prima oppositio constituens communes terminos generationis & interitus mortaliũ, ea est vna,nempè forma, & priuatio. Addo tertiò, quòd dum quærimus contrarietatẽ primarum Qualitatum simplicium corporum ad tactum pertinentium,ea versatur inter Qualitates agentes & patientes,mox agens diuiditur in calorem,& frigus, patiens verò in humorẽ & siccitatem: Et hæ statuendæ sunt Qualitates primæ, quæ si inuicem comparantur, nulla est origine prior altera,dignitate autem calor cæteris antecellit.

Circumscriptiones & nomina primarum quatuor Qualitatum. *Cap. VI.*

Prima Diuisio primarũ Qualitatum. QVATVOR primæ simplicium corporum Qualitates,prima sui diuisione in agentes & patiẽtes diuidũtur, calor.n.& frigus magis formare & agere,humor verò & siccitas potiùs recipere & pati videntur; Elicitur hæc diuisio ex fine,ex Definitione earũ,& ex experientia,cũ.n.his Qualitatibus confici debeant mixta,pro quorũ constitutione necessaria est actio & passio,ideò iure earũ duę debuerunt esse efficientes & formantes,duę verò recipientes & patientes. Quod secundò patet experientia,inductione enim constat,(vt dicitur in principio quarti Meteorum)calorẽ,& frigus,& quę consimilis,& quæ distincti sunt generis,terminare,connectere,permutare,humectare, arefacere, dura vel mollia red-

dere;

dere; arida verò, & humida, tum ipsa secundum se, tum communia corpora quæcunque constant ex vtrisque terminari, & cæteras quas diximus affectiones pati; Tertiò id ipsum elicitur ex earum Definitione, nam vt ait Arist. in secundo de Ortu & interitu, cont. 8. & repetit sub initio quarti Meteorum. Calidum est, quod congregat ea, quæ sunt eiusdem generis; si autem ea fecernit, quæ sunt distincti generis, id efficit ex accidenti, dũ. n. ea connectit quæ sunt eiusdẽ generis, accidit vt ea secernantur, quę sunt distincti generis; Frigidum verò est, qđ consimiliter nectit, & eiusdẽ & quæ distincti generis sunt, nectere autem est agere. Ex aduerso humidum caret termino proprio, facilè terminatur alieno; siccum suo termino terminatum, difficilè terminatur alieno; facilè autem, & difficilè terminari, passionem denotant. Hæ primæ Qualitates in agentes & patientes distributæ, varijs nominibus denotantur. Nam primò nuncupantur communi nomine Qualitates ad tactum pertinentes; At insuper in secundo de Ortu & interitu, cont. 8. dicuntur primæ contrarietates, primæq; differẽtiæ tangibiles. Præterea, in secundo de partibus Animalium cap primo nuncupantur materiæ, inquit. n. Philosophus, humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas, materia corporum sunt compositorum: materia autem dicuntur, quatenus ex eis consurgit temperamentum, seruantur in mixto & Elementi conditionem in parte seruant, quod compositum mox est materia formæ mixti, adeò vt omnes dũ considerantur vt partes temperamenti, & referuntur ad mixti formam, seruent cõditionem materiæ: dum verò inuicem duæ illę oppositiones cõparantur, quod fit ab Arist. in principio quarti Meteorũ, duæ dicuntur materiæ, & pati; reliquæ autem formæ, & agere. Quartò, ab Aristo. in secundo de partibus Animalium, cap. 2. nuncupantur principia Elementorum; Ratio, quia ex earũ connexione Elementa consurgunt, circumscribũt eorum formas, eaq; reddunt corpora sub sensum tactus cadentia. Quintò, dicuntur Elementa, vt patet ex secundo de Ortu & interitu, cont. 16. Ratio est, quia sunt principia in suo genere prima, & interna. Sextò, nuncupantur sub initio quarti Meteorum causæ Elementorum. Ratio est, quia modo aliquo constituunt simplicia corpora, eaq; tanquam instrumenta reddunt apta vt misceantur. Septimò, dicuntur affectiones Elementorum, in 2. de Ortu & interitu, 2 2. Ratio est, quia sunt accidentia Elementorũ propria, attinentia ad tertiam speciẽ Qualitatis; Ideò in 5. Metaph. cap. 14. legitur, caliditas, frigiditas, & reliquę huiusmodi sunt passiones, siue affectiones, per quas corpora alterantur. Octauò, nuncupantur instrumenta: cum enim sint affectiones Elemẽtorum, sunt instrumenta eorum, per quæ inuicem permutantur, & mixtum constituunt. Demùm, quatenus materiam proximè parant pro forma Elementi, dici possunt dispositiones eius: Sic itaque ob varia earum officia, nominibus varijs denotantur.

Calidum et frigidum.

Humidum & siccum.

Nomina primarum Qualitatũ.

Dubia varia attinentia ad Diuisionem & Definitiones primarum Qualitatum. Cap. VII.

Diuisae fuerunt Qualitates primę in agentes & patientes, suisq; Definitionibus circumscriptæ: At cum ex diuisione, tum ex circũscriptionibus, variæ, & arduæ emergunt difficultates. Ex diuisione primò, quoniam Qualitates illæ omnes sunt formæ ex materia pendentes, quæ vt formæ agunt, vt autem pendẽt ex materia ex accidenti patiuntur; Omnes itaque & agentes & patientes sunt. Confirmatur: quoniã omnes generant simile, omnes agendo repatiuntur, omnes in mixti constitutione agunt, patiuntur, remittuntur, & ad mediocritatem redigũtur. Augetur Dubitatio, quoniã male assertũ videtur, vnam oppositionẽ agere, alteram pati, quia vna oppositio non contrariatur alteri, cũ tamen per se omne agens agat in contrarium, & patiens patiatur à contrario; à non contrario autem non patitur, nisi ex accidenti, vt asseritur in 1. Physi. 43. Et quæ sunt

Dubitatio de diuisione in agentes et patiẽtes.

ex accidenti in scientijs prætereunda sunt. Præterea, si calor ab Aristotele dicitur agere, quia humectat, longè magis humor aget cum per se, & magis humectet. Præterea, Arist. non videtur sibi constare, sed pugnantia dicere: nonnunquam enim ait, primarum Qualitatum duas agere, duas pati; nonnunquam omnes agere, vt in mutua Elementorum permutatione, nonnunquam omnes agere & pati, inquiens, omne agens agendo repati, & vice versa, vt accidit in constitutione temperamenti; nonnunquam omnes ait esse materiam, cuius proprium est pati; nonnunquam omnes nũcupat differentias, & formam, cuius proprium est agere. Est itaque diuisio Qualitatum in agentes & patientes apprimè dubia. Nec leuiores difficultates prodeunt ex earum Descriptionibus. Nam primò dubium est, quales sint Definitiones illæ num solùm explicent nomen, vel etiam essentiam? & si essentiam explicant, per quod genus causæ sint traditæ? & præsertim dubitare cogimur, quoniam Philosophus eas tradens, accipit quæ sunt ex accidenti, prætermittit q̃ sunt per se, calidi enim per se est calefacere, frigidi refrigerare, cætera ex accidenti efficiunt. Præterea, ex contrarijs contraria prodeunt: Aristoteles autem tum calori, tum frigori tribuit congregare, & præsertim hoc est dubium, quia caloris proprium est rarefacere, & secernere, non congregare. Præterea, Aristoteles nedum prætermittit quæ sunt per se, & accipit quæ sunt ex accidenti, verùm insuper accipit falsa, calor enim nedum similia nectit, verùm etiam dissimilia, nã à calore in ventriculo varij cibi in vnam Chyli essentiam conuertuntur. Similiter Pharmacopolæ instrumento caloris varia & dissimilia in vnum redigunt, veluti etiam pix & cera per calorem liquefacta connectuntur, & Animal ex varijs conflatum præsertim per calorem formatur, & vnum redditur. Similiter, etiam dubium id est, quod de frigido dicebatur, quod omnia nectat cùm similia, tùm dissimilia; nam frigidi aliquando est secernere, vt hiberno tempore à frigore comprimẽte exprimuntur lachrymæ. Similiter a frigore extinguente calorem incrassantem genituram, fit secretio partis aqueæ ab aërea, vt dicitur in secundo de Gener. Animalium, capitulo secundo. Præterea, instat Auerr. in 4. Meteorum aduersus Definitionem sicci, instantia sumpta ex igne, qui cum sit apprimè siccus, est tamen partium tenuissimarum, & à continente vt à fornace & à Cœlo facillimè figuram recipit. Similem difficultatem proposuit Philoponus de cinere, qui siccus est, & partium tenuissimarum. Præterea, adhuc Aristoteles videtur errare, quia quod competit vni, tribuit alteri, nam connectere officium est humoris, vt dicitur in secundo de Ortu & interitu 49. Aristo. autem id tribuit calori, & frigori. Præterea, cum Qualitatum duæ dicantur efficere, duæ pati, dubium est, an efficiens æquè sint efficientes, similiter patientes æquè tales sint? Demùm, illa etiã quæ dicta sunt de nominibus huiusmodi Qualitatum, difficultate non carent: appellantur enim Principia, affectiones, differentiæ, Elementa, & materiæ, quæ voces pugnantia includunt: nam si sunt principia, antecedunt; si affectiones, sequuntur, & accidunt; si sunt differentiæ, & formæ, non sunt materiæ. His accedit, quòd perperàm ab Aristotele nuncupari videntur Elementa; nam Galenus in primo, de Elemen. capitulo sexto, aduersus Athenæum disserens, ait primas Qualitates Sensibilium corporum posse quidem dici principia eorum, at non Elementa, quoniam conditio Elementi est, vt sit eiusdem generis cum eo, cuius est Elementum; adeò vt corporum corporea debeant esse Elementa. Propterea Qualitates sunt quidem Elementa temperamenti, at simplicium corporum non Elementa, sed principia sunt. Hæc profectò satis conspicuè sententiam Aristotelis, vel euertere, vel saltem dubiam reddere videntur.

In dubium vertuntur descriptiones.

Instantia Auerr.

Dubia attinentia ad nomina.

Explicantur attinentia ad diuisionem primarum Qualitatum in agentes, & patientes. Cap. VIII.

QVALITATVM quæ in Vniuerso reperiuntur, nonnullæ solùm agunt, non autem patiuntur, nisi per metaphoram, vt Lumen. Quędam solũ patiuntur, recipiendo perfectionem, non interitum; vt perspicuum Cœli. Quædam patiuntur etiam cum interitu, vt perspicuum mortalium. Quædam agunt, & patiuntur, non quidem adinuicem, sed ab alio, & in aliud, vt graue & leue, patiuntur, quia ab alio fiunt, & per aliud intereunt, insuper agunt, quatenus sunt principia motus secundum locum. Nonnullæ demùm vicissim agunt, & patiuntur, & hæ sunt quatuor primæ Qualitates, quæ sunt principia alterationis mortalium, quæ in præcedentibus vnà cum Aristotele in agentes, & patientes diuisæ fuerunt. Et pro solutione aduersarum rationum considerandum est, viros sapientes de propositis difficultatibus varia dixisse. Galenus in primo, de naturalibus facultatibus, cap. 3. ait, Aristotelem pugnantia protulisse, inquit enim. Cur igitur Aristoteles in lib. de Ortu & interitu quatuor Qualitatib. vtitur: in Meteorologicis, Problematis, atque alibi, solum duabus? Nam si quis in Animalibus & Stirpibus calidum & frigidum magis agere, siccum verò & humidum minus dixerit, fortasse etiam Hippocratem habebit, qui sibi subscribet, si pari modo in omnibus, nõ arbitror id cõcedet, non modò Hippocrates, sed nec Aristoteles, si eorum quæ in lib. de Ortu & interitu nõ simpliciter ac nudè, sed cum demõstratione nos docuit, meminisse velit, &c. His verbis tria indicat Galenus: primò Aristotelem secũ pugnare, secundò diuisionem illam Qualitatum veram esse in solis viuentibus ob calorem vitalem, tertiò de illis esse veram non absolutè, sed facta comparatione. Sententiam Galeni approbandam nõ putò. Primò enim controuersiam proponere debuisset non inter dicta in varijs libris, sed inter ea, quæ in eodem lib. enunciantur, nam in eodem secundo libro de Gen. & interitu, Aristoteles vtrumque tribuit Qualitatibus his primis, nimirùm quòd duæ agant, duæ patiantur, & quòd omnes agant & patiantur, vt patefeci in præcedenti capit. Insuper dico, Aristotelem non secum pugnare, & cum Galenus asserat sententiam eius esse veram solùm de viuentibus, errat, absolutè enim etiam in simplicium productione calor & frigus magis agunt, vt sensu conspicuum est. Præterea, de omni mixto verum est quòd calor & frigus sunt principia permutantia, coquentia, formantia, connectentia, & secernentia, è contrario autem humor & siccitas materiam parant pro recipiendis permutationibus ex calore & frigore prodeuntibus. An autem sentẽtia Aristotelis debeat intelligi absolutè vel facta comparatione, ex dicendis patebit. Propterea Marsilius in secundo de Ortu & interitu, quem multi Latinorum sequuntur, inquit, sententiam Aristotelis veram esse, non per solam relationem ad viuentia, vt ait Galenus, vel ad mixta, sed absolutè: nam ordo in actione & passione Qualitatum primarum est, vt calor maximè agat, frigus minus, adhuc minus humor, minimè omnium siccitas: de passione & resistentia contra se habet, omnes itaque agunt, & patiuntur; at duæ magis agunt, duæ magis patiuntur. Auerroes in 3. suarum Collectionum cap. 31. inquit, Qualitates patientes habent vt plus patiantur, quàm agant: agentes, vt plus agant, quàm patiantur. Quæ opinio etiam non est approbanda. Primò, quia Aristoteles definiens, & diuidens Qualitates, loquitur non de actione vniuoca, per quam calor calefacit, & humor humectat, sed de æquiuoca, per quam calor terminat, connectit &c. Hi autem considerant actionem vniuocam. Præterea, Aristoteles non considerat actionem vnius contrarij in aliud, quod faciunt isti; sed vnius contrarietatis in alteram. Præterea, Aristoteles absolutè ait, duas Qualitates agere, duas pati, nõ autem ait magis, vel minus agere, vel pati: quæ instantiæ etiam vim habent aduersus Galenum. Philoponus in secundo de Ortu & interitu, soluens huiusmodi ambiguitatem

Qualitatũ varietates.

Opinio Galeni.

Tria Galeni dicta.

Euersio.

Marsilius.

Auerroes.

Euersio.

Philopon⁹.

tem inquit, in mutua Elementorum permutatione Qualitates omnes agere, omnesq; pati; in mixti autem constitutione duas agere, duasque pati. Philoponum sequuntur Lud. Boccat. in quarto Meteorum, & secundo de Ortu & interitu, necnõ Pomponatius in quarto Meteorum, & addit Lud. Boccaf. in secundo de Ortu & interitu, quòd cum id sit verum in mixti constitutione, etiam in eo est verum non absolutè, sed cum comparatione, quatenus duæ magis agunt, duæ magis patiuntur, & est verũ per relationem ad sumpta in Definitione earum Qualitatum, Auerr. similiter in primo com. 4. Meteorum pro solutione vtitur eadem duplici relatione, nempè ad mutuã permutationem, & ad constitutionem mixti. Suessius quoque eiusdem fuit sententiæ: ideò in secundo de Ortu & interitu dixit, Qualitates has omnes in ordine Vniuersi pati, quia à Cœlo formantur & terminum recipiunt, omnes agere in Sensum tactus, omnes agere, & pati in mutua permutatione: at in cõstitutione mixti, duas agere, duas pati. Confirmatur hæc solutio, quoniam Philosophus ostendens, quòd duę agunt, ait eas desiccare, humectare, connectere, secernere, hæc autem efficiunt in mixtorum constitutione, non in mutua permutatione, hinc aqua sola à calore nec incrassatur, nec terminum recipit. Includit profectò relata opinio varia iure optimo approbanda, non tamen omni ex parte videtur vera. Nam primò aduersatur conspicuis verbis Aristotelis sub initio Quarti Meteorum de humido & sicco dicentis, tum ipsa secundum se, tũ communiter ex vtrisque concreta corpora terminari, & cæteris affectionibus affici. Similiter de calido & frigido inquit, in singulis apparet caliditas & frigiditas, tum quę similium, tum quæ dissimilium sunt partium terminare, connectere, &c. Conspicuè Philosophus suam sententiam profert vniuersalem, eamque asserit veram, & de simplicibus, & de concretis. Præterea, Philosophus id approbat per Definitiones, & non est putandum eas Definitiones illis competere solùm cum relatione ad mixtum, & præsertim, quia in secundo de Ortu & interitu Philosophus, datis illis Definitionibus, refert statim Qualitates ad simplicia corpora. Insuper nisi illæ Qualitates ex se haberent vt facilè, vel difficilè terminarentur, non possent hoc tribuere mixtis. His accedit, quòd id quod omnes agant, omnesque patiantur, nedum eis competit in mutua permutatione, verùm insuper in constitutione mixti, quod patet, cum ex earum mutua actione & passione temperamentum consurgat. At qui partem tuentur aduersam, nituntur has instantias diluere, inquiunt enim Ludouicus, & Pomponatius, Aristotelẽ ea verba de sicco & humido protulisse, quod tum secundum se, tum concreta ex vtrisque illis passionibus afficiantur, quoniam non omnes eis competunt, dum simplicia sunt, sed quædam earum tantùm; non enim humor aquæ à calido condensatur: at in mixti cõstitutione eis competunt omnes. Hæc solutio inanis est, quoniã per eam non vitatur, quin Aristoteles dixerit eas affectiones per huiusmodi Qualitates etiã competere simplicibus: & quamuis non competant omnes, id parùm refert; sat est, id esse verum ob affectiones, quæ illis competunt. Prætereà, Philoponus, Auerroes, & Ludouicus, nituntur instantiam soluere de igne, qui cum sit siccus, est partium tenuissimarum & facilè recipit alienos terminos. At si Aristoteles definiret Qualitates cum relatione ad mixti constitutionem, ea dubitatio non faceret ad rem, quoniam ignis est corpus simplex: & tamen illi alia ratione, & via nituntur soluere, quare vel male soluunt, vel secum pugnant. Prætereà, Definitio humidi manifestè competit humori aeris, & aquæ: quare si solùm definirentur Qualitates per relationem ad mixti constitutionem, Definitio non reciprocaretur cum modo considerandi Definitum, sed latior esset.

Lud. Boc. *Pomponatius.* *Sueß.* *Cõfirmatio.* *Euersio.* *Solutio.* *Euersio.* *Instantia de Igne.*

Opinio propria cur Qualitatum duæ dicantur agere, duæ pati, Cap. IX.

VT de re ardua proferam quod sentio, pro lucidiore solutione quatuor enuncio. Primum est, dum Qualitatum duæ dicuntur efficere, & duæ pati, non comparatur vna Qualitas cum sibi opposita, sed vna Qualitatum oppositio cum altera, ideò vna earum dicitur alteram permutare. Alterum est, dum Qualitatum duæ dicuntur agere, duæ verò pati, non consideratur actio Vniuoca, qua calor calefacit, humor humectat, sed æquiuoca, hoc patet ex Aristotele, qui de æquiuoca id explicauit, qua calor consimilia nectit, frigus & consimilia & dissimilia. Tertiò dico sententiam Aristotelis veram esse cum de simplicibus, tum de mixtis, præsertim tamen apparere, & veram esse de mixtis, quia sunt capacia omnium earum affectionum, & in mixtis magis refulgent actiones primarum Qualitatum æquiuocæ. Quartò addo hæc debere intelligi, & esse vera per se, & inspiciendo id, in quod per principale naturæ institutum illæ Qualitates sunt ordinatæ, nã regulæ, & Definitiones intelligi debent per se; ex accidenti enim potest secùs eueni re, vt dum humor extinguit calorem, & Qualitates patientes resistendo superant efficientes. Ex his elicio, sine controuersia dici Qualitates omnes agere, Qualitates omnes pati, & Qualitatum duas agere, duas pati, comparando vnam contrarietatem cum altera, considerando actionem æquiuocam, & id, quod est per se. Elicio insuper, Aristotelem non secum pugnare, cum varia proferat, ob varias comparationes, Demùm colligo, rationes aduersas facilè dilui. Dicebatur primò qualitates has omnes esse formas, & omnes agere, quod concedo facta comparatione inter Qualitates contrarias adinuicem. Addebatur, formam solùm ex accidenti pati, & formam per se solùm agere in contrarium, & ea quæ sunt ex accidenti, esse prætereunda in scientijs, & Definitionibus. Respondeo, formam non pati per se absolutè vt forma est, sed vt materiata, adeò vt pati ei competat per se ratione superadditi. Addebatur, contrarium per se solum agere in contrarium, vna autem oppositio non contrariatur alteri. Respondeo, id esse verum de actione prima, non de sequente eam, de qua loquitur Aristoteles: nam pro hac sat est ea oppositio, quæ versatur inter actum & potentiam, inter formans, & aptum formari, quæ oppositio locum habet in eis duabus oppositionibus inuicem comparatis. At de Qualitatum primarum diuisione hactenus, descendamus ad earum Definitiones.

Quatuor conclusiones. *1. Conclus.* *2. Conclus.* *3. Conclus.* *4. Conclus.* *Quid elicia tur.* 1 2 3 *Diluuntur rationes ad uersæ.*

Considerantur Definitiones primarum Qualitatum. Cap. X.

QVATVOR primæ Qualitates communi Definitione circumscribi possunt, quòd sint Qualitates ad tactum pertinentes, efficientes, & patientes, alias in materia non supponentes, nec aptæ in pauciores redigi, constituentes prima corpora tactu sensibilia, ex quibus cæteræ Qualitates prodeunt, quæ secundæ nuncupantur. Hæ seorsùm Definitionib. proprijs etiam circumscribuntur, dicendo, Calor est Qualitas prima efficiens, primò competens igni, apta ea nectere, quæ sunt similium partium. Frigus est Qualitas prima efficiens, primò competens aquæ, apta connectere, tum quæ similium, tum quæ dissimilium sunt partium. Humor est Qualitas prima patiens, primò competens aëri, carens terminis proprijs, facilè apta terminari alienis. Siccitas est Qualitas prima patiens, primò competens Terræ, facile suis terminis circumscripta, egrè recipiens alienos. Aristoteles circumscribens has Qualitates, id quod singulis est cõmune, vt notũ præ-termi-

Communis circumscriptio. *Circumscriptiones propria.* *Aristot.*

termisit. Similiter non assumpsit cui Elemento primò cõpetant, quia hoc ei non inseruiebat, & alibi erat manifestandum, solùm id sumpsit, quod ei conducebat vt ostenderet duas esse efficientes, duas patientes, aduersus quas Descriptiones varias attuli instantias; Pro quarum solutione considerandum primò occurit, qualesnam iudicandæ sint illæ Descriptiones? *Consideranda pro solutione.* Auerroes in secundo de Ortu & interitu cont. 9. inquit, has non esse re vera descriptiones, sed tanquam sermones explicantes nomen, & addit nomina Græca earum Qualitatum magis denotare actionem, & passionem. Errat profectò Auerroes, tum quia si Græca earum Qualitatum nomina consideramus, non magis actionem, & passionem denotant, quàm Latina, vel alia; tum insuper, quia illæ Descriptiones mira arte sunt traditæ, prætereundo communia & nota, accipiendo magis propria & latentia. Et quoniam Qualitates, cum sint principia quædam, per earum opera debent circumscribi; Ideò considerandum actionem earum esse duplicem, vnã propriam & vniuocam, alteram sequentem propriam & æquiuocam; *Actiones Qualitatũ duplices.* prima est finis proximus, & proprius, altera remotior, in quem per communem naturam actio propria dirigitur; actio prima nil occulti patefacit, actio secunda magis conditionem earum manifestat, magisque instituto Aristotelis inseruiebat, ideò iure per eam Qualitates circumscripsit. Instabatur primò Aristotelem prætermittere ea quæ sunt per se, apparuit prætermitti vt conspicua, nil occulti patefacientia. Addebatur ea accipere, quæ sunt ex accidenti, apparuit per relationem ad vlteriorem finem non esse accidentia. Nam calor per propriam sui naturam per se primò appetit sui cõseruationem, per naturam suæ speciei primò appetit simile generare, at per naturam communem Vniuersi, antecedentia ad sequentia dirigentem, & vlteriorem finem expetentem, appetit alia per quæ definit Aristoteles. *Soluuntur instantiæ.* Addebatur, ex contrarijs prodire cõtrarium. Respondeo id esse verum de actione prima, & propria, sic ex calore calor, ex frigore pendet frigus; non de actione sequente primam, de qua fat est vt modo aliquo sint varia, & fiat modo opposito, veluti calor calefaciendo & rarefaciendo similia nectit. Frigus verò cõdensando, & congelando nectit similia & dissimilia. Addebatur, Aristotelem falsa proferre, quia calor etiã dissimilia nectit. *Lud. Bocc. Pomponatius.* Respondent Ludouicus Boccat. & Pomponatius, Aristotelem inspexisse id quod fit vt plurimùm; sed hi viri grauissimi definitiones ab Aristotele traditas nimium leues reddunt: *Euersio.* exposcunt propriè sumptæ descriptiones, vt quæ in eis accipiuntur, cõpetant omni, soli, & semper, adeò vt tota circumscriptio cum re circumscripta reciprocetur. *Solutio propria.* Propterea, secùs soluens, dico, sententiam Aristotelis per se esse semper veram, inspiciendo institutum communis naturæ, & finẽ vlteriorem; falsam tamen nonnunquam ex accidenti, quod nil refert, quia consideranda sunt ea quæ sunt per se. *De calore.* Et pro notitia animaduertendum, calorem ita nectere consimilia, vt nitatur ea quæ sunt dissimilia in vnam naturam redigere, quæ talia reddere non valet tam quam excrementa secernere, hoc seruatur in coctione alimentorum, in confectione Theriacæ, Mitridati, & similium. Euenit tamen nonnunquam, vt calore ex accidenti connectantur dissimilia, vt dum per decoctionem Mel redditur tenacius, adeò vt amigdalas detineat, pro qua retentione demùm conducit etiã congelatio à frigore facta. Pix & cera dum liquescunt, connectuntur tum ex accidenti, quia partes magis tenues dissoluuntur & remanent tenaciores, tum insuper, quia ambo ea corpora lentore sunt prædita, & ob id sunt in parte similia. *Instãtia de frigore.* Similiter diluuntur instantiæ de frigore secernente, nam id nonnunquam fit ex accidenti, quia per se comprimendo, & congelando, ex accidenti partes magis tenues vitantes compressionum extrudit, veluti etiam ex accidenti secernit ea, quæ per calorem fuerant coniuncta, & modo aliquo permixta, & cõsimilia reddita, vt accidit de genitura, lacte, pure, sanguine & similibus, nam à frigore extinguitur calor genituræ, & eorum quæ aereo quodam spiritu iuncta erant & consimilia redita, quo calore extincto, spiritus, & humor tenuis vitantes compressionem à frigore prodeuntem dissoluuntur & remanet humor crassus, & aqueus; *Arist.* Hoc docuit Aristoteles in quinto de Generat. Animalium, cap. 3. inquiens:

Indurat

Indurat tum calor tum frigus,nam euenit vt ab vtrisque humor in vaporem vertatur, scilicet à calore per se,à frigore ex accidenti, vnà enim cum calore humor seiungitur, nullus enim humor sine calore est,sed frigus non modò indurat,sed densat etiam; calor verò laxat,rarioraque reddit &c.quæ sententia de calore explicata est in præcedentibus,de frigore dico ab eo per se extingui calorem, & corpora comprimi,reliqua fieri ex accidenti. Sed oritur dubitatio,quia si calor & frigus per se agunt in humidum , & siccum,igitur calor ignis agit in siccum ei iunctum , & calor aëris in humidum , & sic de reliquis , nam quod est per se,est de omni,id autem falsum est. Respondeo , has actiones æquiuocas non esse per se & primas, sed fieri per primas. Cum autem calidū non in se agat seipsum calefaciendo, etiam non agit in suam vel humiditatem, vel siccitatem. Insuper calor , & frigus agunt in omne humidum , & siccum sibi non consentaneum. *Dubitatio.* *Solutio.*

Diluuntur instantiæ relatæ aduersus Definitionem humidi, & sicci. *Cap. X I.*

SOLVTIS difficultatibus ad calorem & frigus attinentibus , diluendæ supersunt instantiæ relatæ aduersus Definitiones humidi & sicci. Erat instantia de igne, spiritu,puluere,& similibus,quæ cum sint sicca,carēt termino proprio,& facilè recipiunt alienos. Auerr. respondens,inquit Elementa media cum sint humida, carere terminis densitatis & raritatis, hinc magis & densari & rarefieri possunt, extrema verò adepta esse vltimos terminos,nam ignis summè rarus,terra summè densa est. Hæc solutio approbanda non videtur. Primò , quia ea summa raritas ignis,& densitas terræ potiùs sequuntur calorem & frigus, quàm siccitatem. Insuper , saltem ignis potest condensari, & terra rarefieri,& secundum hoc,non erant terminata. Prætereà, hi sunt termini interni , sequentes formam substantialem Elementorum ; Aristoteles loquitur de externis attinentibus ad figuram, ac ita Definitionis voces sumerentur æquiuocè. Philoponus soluens,ait puluerem,cinerem,& huiusmodi consimilia sicca,terminari quodam proprio termino, nam ex eis fit cumulus. Similem solutionem tradit Ludouicus Buccaf. inquiens ignem sua conditione præditum esse figura quadam propria Pyramidis ; & si alienam in fornace recipit,id ei competit ex accidenti,vt nititur tendere sursùm.Similiter soluit Pomponatius, qō.7. & addit ignem non exactè fornacis figuram recipere. Hæc solutio approbanda non est. Primò , quia ignis cum sit Elementum, ex se caret propria figura,vt asseritur in secundo de Cœlo, & ea Pyramidis nequaquam est figura propria ignis,sed eam recipit,vt nititur tendere sursùm.Prætereà,quæ facilè diuiduntur,facilè terminantur alieno termino ex quarto Cœli,conte. 4.ignis cum sit tenuissimarum partium,facilè diuiditur; quare facilè alieno termino terminatur,hinc facilè & exactissimè recipit intimam Cœli figuram,quam non seruat,sed inde repulsus eam dimittit. Similiter puluis & cinis,alienam figuram vt facilè recipiunt , ita facilè amittūt. Proptereà,secus soluens,duo præaccipio: vnum est, tenue, vt tenue,redigi ad humidū, vt asseritur ab Aristotele in 2.de Ortu & interitu,contex. 1 0. ignis autem cum sit subtilium partium,tenuissimus est, vt dicitur in primo Metaphysicæ , contex.decimotertio. Hoc subindicauit etiam Auerroës in principio Paraphrasis quarti Meteorum, inquiens , ignem esse mollem & tenuissimum , nuncupauit illum mollem ob partium tenuitatem. Accipio secundò, quòd priùs dixi , Definitiones præsertim esse veras in mixtorum constitutione. His præassumptis, dico, de Elementis obscuriùs,de mixtis clariùs eas Definitiones esse veras. Addo ignem, puluerem,& similia,recipere & non seruare figuras alienas,non quia sicca sint,sed ob tenuitatē, quæ participat conditionem humidi,vt apparuit. Addebatur,quòd nectere & copulare est officium humoris, *De humido & sicco.* *Auerr.* *Euersio.* *Philopon.* *Lud. Boc.* *Pomponatius.* *Euersio.* *Solut. propria.*

non

non caloris,vel frigoris. Respondeo,id esse officium humoris,vt glutinis & copulæ; caloris verò & frigoris,vt disponentis copulam.

An Qualitates primæ agentes æquè agant, & patientes æquè patiantur? & num rectè dicantur Elementa simplicium corporum? Cap. XII.

An Qualitates æquè agant et patiantur?

EX eo quòd Qualitatum duæ dicuntur agere, duæ pati,oriebatur dubitatio,an agentes æquè agant,& patientes æquè patiantur? De qua difficultate breuibus,& lucidè loquens,dico. Vel cõsideramus actionẽ primam inter Qualitates cõtrarias,similiter passionẽ,vel actionem, & passionem secundam,quæ versatur inter duas oppositiones. Si primã consideramus,vel absolutè inspicimus id quod possunt,vel quod citiùs,& potentiùs possunt; si consideramus quod possunt, dicendum, omnes æquè agere, quia omnes valent simile producere, & cunctos gradus suæ intensionis efficere. Similiter omnes æquè pati, quia omnes sunt aptæ à contrario penitùs destrui. At si consideramus quæ citiùs id efficiant,& in distantius agant,dico calorem maximè agere, secũdò frigus, tertiò humorem,quartò siccitatem,vt sensu constat. At si consideramus actionem secundã & passionẽ inter duas agentes,& duas patientes,dico duas per se solùm agere,duas solùm pati,& attinentia ad earum Definitiones æquè illis competere,vt enim calor necit similia,ita frigus cùm similia, tùm dissimilia: & vt humor facilè terminatur termino alieno,ita siccitas proprio:attinentia enim ad Definitiones æquè competunt Definitis,supposita eorum æqualitate. Supersunt modo diluendæ difficultates ad nomina Qualitatum attinentes,nam dicebantur materiæ,affectiones,principia, & differentiæ: ex quibus tres prodeunt controuersiæ;prima quia antecedent;erunt simul,& sequentur; secunda erunt substantiæ & accidentia; tertia, erunt formæ & materiæ. Respondeo, has non esse cõtrouersias,quia veræ sunt de Qualitatibus,distincta ratione, nam antecedunt vt disponentes, sunt simul formantes, sequuntur vt affectiones. Insuper, sunt differentię, & formæ circumscribentes formam substantię, ac etiam constituentes Corpus Sensibile sensu tactus,vt tale est: absolutè autem sunt accidentia,sunt materię temperamentorum,& sequentium Qualitatum.Sed id superest considerandum, an rectè nuncupentur Elementa Simplicium corporum? Hac de re consentiunt Aristoteles,Plato,& Atheneus, qui omnia interna, & prima principia nuncuparunt Elementa. Ita Aristoteles frequenter in 1.Physic. prima interna principia nuncupat Elementa.Et in secũdo de Ortu & interitu cont.3.& 16. Qualitates primas quatuor nuncupat Elementa corporum.Similiter Plato in Timęo, figuras,quas statuebat interna principia simplicium corporum Elementa eorum appellat. Propterea refert Simplicius ex Eudęmo in proœmio Phys. Platonem primùm nũcupasse interna prima principia nomine Elementi, & Aristotelem sequutum fuisse illum; Elementa autem corpora non absolutè sunt Elementa,quia non sunt absolutè prima,sed solùm prima inter corpora. Ex aduerso tamen Galenus in primo de Elementis cap.4.& 6.disputans contra Athenęum negat materiam, & formam esse Elementa compositorum, sed ait debere dici principia: similiter negat, Qualitates esse Elementa Simpliciũ corporum, vel mixtorum, sed solùm principia. Ratio eius est; quia conditio Elementi est,vt sit eiusdem generis & ordinis cum his,quorum est Elementum, adeò vt Qualitates Qualitatum,& Corpora Corporum sint Elementa; non autem Qualitates corporum, vel materia & forma compositorum,sed principia vt nuncupabantur à veteribus (referente Aristo.in primo Phys.48.) At fundamentum Galeni nulla ratione comprobatũ est. Propterea cum Platone, & Aristo. dicamus, Elementa rectè dici,de omni principio intrin-

De actione prima. *De actione secunda.* *Dubia de nominibus.* *Solutio.* *An sint Elementa?* *Simplic.* *Galenus.*

intrinsecus constituente,& præsertim de materia, vt dicitur in 7.Metaphysicæ, cōt. 60.est origine prior,nam &(vt inquit Arist.in 5.Metaphys.)conditio Elementi est, vt sit primū,sic literæ dicuntur Elementa Grammaticæ, & orationis, quamuis non sint orationes. Ad id quod ait Galenus,Elementa debere esse eiusdem ordinis,& generis cum his quorum sunt Elementa. Respondeo, sat esse, ut ad idem Prædicamentum referantur,nā accidens non rectè diceretur Elementum Substantiæ, nisi ut circumscribit formā Substātię,nec Substantia accidentis. Primæ itaq; Qualitates primò dicuntur Elementa Tēperamentorum. Secundò Elementorū corporeorū,ut circumscribunt formam Substantiæ eorum,ac ut sunt eorum differentiæ, reddentes ea tangibilia Sensu tactus,& magis ex opinione Galeni deberent dici Elementa, quia putat esse formas Elementorum,quam ex sententia Aristotelis secus sentientis.

De Distinctione calidi, frigidi, humidi, & sicci. Cap. XIII.

Quatuor apparuere prima Qualitatum capita,at sub singulis multæ uarietates locum habent. Primo .n. quęlibet earum vsurpatur vel pro sola Qualitate,vel pro concreto,vt cōsiderauit Galenus in primo de Tēperamentis,c.7.& 1.Aphorismorum,inquiens, usurpari & pro Substātia,hoc est pro cōposito,& pro Qualitate. Similiter Auer.in 5.Metaphysicæ,14.ait nomina denominatiua primò formam,secundò cōpositum denotare,idipsum Arist.in 8.Metaphys.cont.7.dixit de Animali,quod primò Animam, secundò compositum denotat. Insuper diuiduntur secundò per actum & potentiam,ut ea diuisit Arist.in 2.de partib.Animalium,c.3.& Galenus in 3.de Temperamentis,c.vlt.sic ignis actu est calidus. Piper potestate;Et cōsiderandum, quòd calidum potest dici dupliciter,vel efficiendi,ut Piper,& calx,vel patiendi,vt teda,pix,& quæ citissimè incenduntur. Tertiò diuiduntur,quia vel absolutè sunt talia, & hoc competit solis Elementis, dum considerantur vt sincera ; ita enim exposcunt ambas Qualitates summa,vel sunt talia per comparationē. Et hoc pręsertim contingit trib. modis. Vel .n. comparatio fit in cōmuni genere mixtorum,& sic quod est supra æquale,denominatur in eo genere tale absolutè,ut calidum, inter mixta,vel humidū. Vel fit cōparatiu in genere proximo, vt in genere Animaliū, in quo genere quod excedit medium cōpetens animalib. dicitur absolutè tale,vt Leo absolutè calidus formica frigida. Tertiò fieri potest cōparatio in specie,vt comparando Platonis Temperamentum,cū eo Arist. vel absolutè, uel cū relatione ad medium congruens Homini, ita datur calidū absolutè,calidum in communi genere mixtorum,calidum in genere proximo,& calidū in postrema specie, & quod dixi de calido, de cęteris etiam Qualitatib. intelligi debet. De his comparationib. multa dicūtur à Galeno in primo de temperam.c.6. & in 3.c.vlt.necnon ab Arist.in 2.de partib.Animalium,c.2. At prætermissis cæteris uarietatib. consideremus eas,quas in humido actu cōsiderauit Arist.in 2.de Ortu & interitu, 14.quę ad cæteras etiam Qualitates extēdi possunt. Quadruplex statuit Arist. humidum. Nam primò datur humidum vniuersè sumptum,quod ab Arist. fuit definitum. Secundò datur humidum proprie, & est id, quod humiditate sibi per naturam propria, præditum est,secundum uniuersam Substātiā,vt aqua. Tertiò datur humidū solùm extrinsecus,& humore alieno,quod vdū dicitur, ut irroratæ frondes. Quartò datur humidū intus humore alieno,& dicitur madidum,ut spongia, aquā includens imbibitam. Hęc sunt capita principalia ab Arist. indicata,quę Philoponus resoluit in quinque. At si exactiùs capita distinctionum consideramus, non recedentes ab Aristotele,in octo capita ea resoluemus,ita dicentes; Humidum vsurpatur uel pro communi genere,uel pro specie ab alijs speciebus distincta:pro communi genere Definitum primò fuit communi Definitione,& est primum caput: Si usurpatur in specie, Vel est humidum humore naturali, vel alieno, vel utroque: si alieno, uel solùm

Diuisio 1.

Diuisio 2.

Diuisio 3.

Humidū quadruplex.

Octuplex humidum

intrinsecus eo est præditum, uel solùm extrinsecùs, vel intus & extra, & ita habemus quatuor capita. Si fuerit humidum humore naturali, uel est tale solùm intus, ut Coclea, vel solum extra, ut Dactili fructus, vel intus & extra, vt Limachia, & iam prodire septem capita, quibus pro octauo additur, humidum humore cùm alieno, tùm naturali, ut cerebrum puerorum; Hæ varietates in humore satis sunt conspicuæ; ideò Aristoteles eas humori tribuit, considerari tamen possunt etiam in cæteris Qualitatibus, quatenus omnis Qualitas & secũdum naturam, & aliena esse potest, & ualet intus & extra competere. In calore tamen præsertim ea varietas refulget, per quam distinguitur in calorem Cęlestem, Vitalem, & Elementarem. Calor viuentium diuiditur in influentem siue infusum a Corde, & calorem temperamenti. Calor Elementaris in igneum cum sicco iunctum, & aereum. Verum hæ distinctiones tribuuntur calori ob connexa cum eo ex accidenti, per se enim omnis calor, qui actu est calor, est eiusdem speciei specialissimæ.

Quomodo quatuor primæ Qualitates ex Cœlo pendeant. Cap. XIIII.

Arist.

QVatuor relatæ, & explicatæ Qualitates, quamuis in hoc mortalium orbe in genere Qualitarum sint origine primæ, relatæ tamen ad Cœlū, primæ non sunt, sed ex alijs facultate & origine prioribus pendent: est enim Cęlum inter corpora prima potens, primū alterans, fouens, & seruans contenta sub eo. Ideò Arist. in primo Meteorum dixit, necesse mortalem orbem superis lationibus esse continuum, ut omnis eius virtus inde gubernetur, & in capitulo tertio asseruit, hoc mortale corpus, potentia calidū, frigidum, humidum, & siccum fieri, & esse actu, per motum & immobilitatem. Quare cum concedatur ut cætera ad corpus attinentia, ita primas quatuor Qualitates ex Cęlo pendere; de modo est dubitatio, & opiniones sunt uariæ. Vetustiorum Philosophorum nonnulli, è quorum numero fuit Parmenides, duo statuerunt principia prima, Calidū, & Frigidum: Cęlum dixere ignē, & calidum, frigus putarunt esse priuationem caloris competentem collocatis sub Cęlo, ideò dum hæc à Cœlo nō calefiunt, inspicimus frigore sua conditione torpere. Academici asseruere cęlū ex eminentijs Elementorum constare, ac ita Qualitates omnes includere, per quas seruarēt Qualitates mortalium. Sed quoniam Peripateticorum firma & constans opinio est, cęlum esse immune a Qualitatibus mortalium, ideò cum eis careat, dubiū est quomodo in mortalias eas effundere & seruare valeat? Cōfugerunt plurimi ad proprios cęlorum & stellarū influxus, quorū Sententia in lib. de cęlo cumulatè à me reiecta est. Propterea Io. Picus, Vir omni ex parte Illustris, lib. 3. contra Astronomos, c. 4. inquit Si quis quærat a me frigiditatem ne cęlum faciat per se, an ex accidenti? Respōdebo, siquidem quæras quid seipso faciat cęlum, nulla media causa, fieri ab illo per se tantum calorem, cæteras Qualitates ex accidenti, ueluti calor ipse ex accidenti refrigerat, si uerò quid tamquam uniuersalis causa cum secundarijs causis agat, agere illum per se, tàm caliditatem, quàm frigiditatem, tàm siccitatem, quàm humiditatem, adeò ut non minus cum aqua generet aquam, quàm cum igne ignem, nec magis posset sine illo, aqua aquam, quàm ignis ignem generare. Id ipsum ferè per uaria uerba dicitur à Reuerendissimo Episcopo Casertæ, libro decimoquarto Euersionis, Sectione undecima. Hæc opinio mihi dubia est. Primò, quoniam causa communis ad omnia uniuerse tantùm conspirare debet, non autem ad unum per se, ad reliqua ex accidenti. Præterea, efficiens tunc aliquid efficit per se, dum id efficit cum sui reduplicatione; at Cœlum Lucidum, & motum, ut Lucidum, solū illustrat, ut motum, solùm contenta sub eo nectit, uel seiungit, non autem per se primò calefacit.

Quomodo primę qualitates ex Cœlo pendeant.

Opinio prima Parmenidis & aliorū veterū Academic. Opinio aliorū, & præsertim Peripateticorū. Ioan. Picus Mirādulanus.

Episcopus Casertæ. Euersio l.

Syrenius vir doctus lib. 3. de Faro, c. 49. inquit, ex Cœlo per se nullam quatuor Qualitarum prodire, immò nec illuminationem, quia lucidum non illuminat, nisi eius radij repercutiantur. Addit à Cęlo, Lumine, & motu, contenta sub eo seruari, & in Lumine & motu esse Qualitates omnes per se, ut in instrumento, nullam tamen earum Qualitatum per se Cœlum generare posse, quia generationes sunt causarum particularium; Cœlum autem est causa communis, quę nisi per particulares determinetur producere quicquam non ualet. Hæc opinio præter id, quod dicebatur de productione caloris, eadem fere est cū opinione. Ill. Io. Pici, & considerando eam quatenus differt, Primò minus rectè dici puto Lucidum per se illuminare, nam dum aliquid prodit ex propria alicuius forma, & eum eius reduplicatione, dicitur per se ex eo prodire, at illuminare prodit ex forma lucidi, & cū eius reduplicatione, nam Lucidum illuminat, quia Lucidū, quare per se: quòd si requiritur repercussio, id parùm refert, quia repercussio non tradit formam, per quam medium illuminetur; etiam color ut videatur exposcit Lumen, tamen dicitur per se uisibile, nec repercussio illa est, quæ illuminat, sed radius repercussus. Prætereà dicere ęquè ex Lumine & Motu prodire Qualitates experientiæ & auctoritati aduersatur, inquit Aristoteles in primò Meteorum, & in 2. de Cęlo, Motum Cęli calefacere, non ita ait refrigerare. Insuper asserere eas Qualitates esse per se in Lumine & motu, ut in instrumētis, ueluti formę omnes sunt in forma Cęli, & corpora in corpore Cęli, & Motus in Motu Cęli, & fructus in semine: Cęlum tamen nullam earum Qualitarum per se generare posse, hoc inquam varia includit summoperè dubia. Nam esse aliquid in aliquo per se, vt in instrumento, uerum est, quando in eo, cuius est instrumentū, per se est, ut in causa principali, & proptereà negare Qualitates esse in Cęlo per se ut in causa principali, & asserere eas esse in motu & lumine Cęli per se, vt in instrumento, est pugnātia proferre. Propterea dicere esse per se in aliquo ut in instrumento, est loqui non propriè, quoniā esse per se, non ad instrumentū, sed ad causam principalē pertinet, & pręsertim quia si in eis per se essent, ut in instrumento per se, eriā producerentur ab illis, veluti ignis calefacit, nōut ignis, sed vt calidus inquit Arist. in lib. de Sensu & Sensili, & calor per se calefacere dicitur, quamuis sit instrumentū ignis. Demùm asserere Qualitates ex accidenti pendere ex Cęlo, est asserere mundum mortalem, & ordinem eius ex accidenti pendere ex eo, nam eatenus pendet quatenus Lumine & Motu calefit, humectatur, & reliquis Qualitatib. afficitur. Propatereà, pro lucida resolutione præsentis difficultatis, tres profero Conclusiones. Prima est. Nulla primarum Qualitatū per se primo à Cęlo producitur. Altera est. Omnes quatuor Qualitates per se secundariò ex Cęlo pendent. Tertia est. Comparatis inuicem Qualitatib. primò & principaliter ex Cęlo pendet calor. Prima Conclusio ostenditur, quoniam nulla primarum Qualitatū uel Lumine cęli, uel Motu sit, cum eius reduplicatione. Confirmatur, quia huiusmodi Qualitates per se primò fiunt a simili, quare non à Cęlo, quod est expers earū. Insuper id ostenditur, quoniam causa communis non per se primò producit aliquid propriū, sed solùm id quod est commune, cœlum est causa communis. Ostenditur secunda, nempè per se secundariò ex cœlo pendere. Ratio est, quoniam causa communis producit contenta sub communibus, per se secundariò, commune enim primò communia inspicit, mox contenta sub eis. Insuper, cęlum est ob mortalia non prima intētione, sed secundaria, & ideò secundariò etiam producit, vel seruat Qualitates primas eorum. Pretereà ur Qualitatum primarum duplex apparuit actio, vna prima, altera sequens primam; ita Motus & Luminis actio, est duplex, una prima, & proxima, altera eam sequens, hæc tamen sequens non ita est præstantior, vt ea primarum Qualitatum, quoniam non ita principaliter Cœli diriguntur in mortalia, ut Elementa per quatuor Qualitates diriguntur in mixta. Tertia conclusio erat. Ex cęlo, comparatis inuicem primis Qualitatibus, primò & præsertim pendere calorem. Ratio est: quoniam calor proximiùs ex Lumine, & motu pendet, est Qualitas dignitate prior, vitalior,

Syrenius.

Euersio.

Opinio propria.

1. Cōclusio

2. Cōclusio

3. Cōclusio

purgans cætera, ea eleuans & cum Cœlo connectens; insuper secernit ea quæ distincti sunt generis, quod conducit pro ordine Vniuersi; pendent ex eo etiam cęterę Qualitates, sed minus principaliter, per varias distãtias, & mensuras, adeò ut Cœlum Lumine & Motu, nedum vnà cum calore tanquam communis causa producat calorem, & cum frigore frigus, uerùm insuper ipsum quoque etiam sine calore & frigore valeat has, & alias Qualitates seruare & producere, non tamen per se & primò, sed modo a me explicato. Hanc veritatem optimè patefecit Alexander in 2. Nat. qq. c. 3. inquiens; Materiam mortalium sui ratione Qualitatibus carens, sineque figura existẽs à potentia, quæ à Diuinis corporibus manat, cum sit sine actu corpus, formatur, & figuratur, adeò vt id eius, quod proximius est Cęlesti corpori, plus diuina potentia participans formetur caliditate, & siccitate: hę namque sunt primæ ab illis in corpora mortalia prodeuntes passiones &c. Sic manifestat Qualitates ordine aliquo ex Cęlo pendere, ita seruatur distantiam à Cœlo dare frigus, grauitatem, & quietem, propinquitatem verò opposita. Similiter verum redditur id, quod dicitur locum seruare locata, & esse tanquam formam eorum. Nam Locus secundum naturam in definita quadam a Cœlo distantia est constitutus. At de primis Qualitatibus hactenus. Cæteraq; quæ explicanda supersunt, patebunt in Elementorum consideratione. Deo Laus in sæculorum sæcula.

Alexãder.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

De effectione, & perpeſſione operantium per Naturam,

LIBER VNVS.

Quotuplex ſit tactus. *Cap. I.*

Natura uigilans.

QVONIAM Natura, tanquam ſedula Dei famula, nũquam ignauo ocio torpet, ſed uigilanter pro facultate operatur, operando perficitur, eaque præclara efficit opera, quæ natura conſtare dicuntur, propterea huiuſmodi opera indagantibus, neceſſarium eſt exactè prænoſcere, quid ſit efficere, & pati, & cætera cuncta, quæ cũ his iuncta, & complicata ſunt, & quoniam effectioni antecedit tactus, ideo ego à tactu ordiar, mox attinentia ad effectionem, & perpeſſionem pro facultate perpendam. De tactu conſiderabo primò, quotuplex ſit, deinde quid ſit tactus Phyſicus, qui inſtituto noſtro inſeruit. Tactus uſurpatur dupliciter, uel per Metaphoram, vel propriè: tactus per Metaphoram dictus, extenditur etiam ad incorporea, & dicitur tactus uirtutis, qui eſt quadruplex; vel enim incorporeum ſua virtute tangit incorporeum, ut dicimus Deum tangere ſuperas Mẽtes, vel ineorporeum tangit corpus, vt intelligentia mouens Cœlum, dicitur tactu uirtutis Cœlum tangere. Similiter eonuitia dicuntur nos tangere. Vel è cõtrario corpus tangit incorporeum, vt accidit dormientibus, & delirantibus, vel demùm eorpus ſua uirtute tãgit corpus, vt Sol Terram tangit. Hic itaque eſt tactus virtutis, qui ad rem nõ facit. Alter eſt tactus magnitudinum, qui triplex eſt, Mathematicus, Cœleſtis, & mortaliũ Phyſicorũ corporum. Tactus Mathematicus eſt duarum magnitudinum à ſenſilibus Qualitatibus, imaginatione ſecretarum, quarũ ultima ſint ſimul. Tactus cęleſtis eſt duplex, vel Cęlorum inter ſe, uel Cęli, & mortalium, pro quo tactu requiritur, ut eorum ultima ſint ſimul, ac inſuper ſi contactus fuerit Cęlorum adinuicem, ſuperius poteſt mouere inferius, at non uice uerſa, ita primum mobile ſecum ducit motu diurno cæteros orbes. Prætereà mutuò ſibi impartiuntur munera propria, & præſertim Lumen, ut rectè ſenſit Simplicius primo Cœli, vigeſimoquarto, & ſecundo Cœli nono. Si uerò conſideramus tactum Cœli, & mortalium, Cœlum mouet mortalem orbem, in eumq́ue ſua munera effundit, at non uice uerſa, non enim æterna egent muneribus mortalium. At demùm ſi loquimur de contactu magnitudinis Phyſicorum mortalium, hic duplex eſt, uel cum iudicio, uel ſine, tactus cum iudicio cõpetit ſolis Animalibus munere Senſus tactus, de quo agitur in ſecundo de Anima, & ad rem non facit; tactus ſine iudicio etiam inanimis competit; Pro quo conſtituendo, ex ſententia Ariſtotelis in primo de Ortu, & interitu, quatuor requiruntur. Primò, ut magnitudines tangentium diſtinctæ ſint, alioquin non ſe tangerent, ſed continuæ eſſent. Secundò, ut

De tactu.

Tact⁹ per Metaphoram quadruplex.

Tact⁹ magnitudinũ triplex.

Pro uero tactu quatuor requiruntur.

partium poſitione ſint prædita. Ratio eſt: quia eorum vltima debent eſſe ſimul, id ſimul ad locum refertur, ideò illis competit quibus & poſitio competit, & locus. Tertiò requiritur, vt vltima ſint ſimul, & hæc tria ſunt communia omni tactui magnitudinum. Requiritur quartò, vt inuicem agant & patiãtur, & hoc eſt proprium tactus mortalium, Ratio huius quartæ conditionis eſt: quia dum inuicem agunt, nedum ſe tangunt contactu magnitudinum, verùm etiam contactu virtutis. Inſuper, tunc intimius ſe tangunt, cum virtus etiam per interna effundatur. Demùm hoc additur, vt
Definitio tactus. tactus mortalium, a tactu cęterorum ſecernatur, & id quod eſt eius proprium afferatur. Ex his elicitur definitio tactus: nam ſi tactus magnitudinum latè ſumatur, tunc cum Ariſt. in 5. Phyſ. dicimus, tangere eſt diſtinctarum magnitudinum poſitione prę ditarum vltima eſſe ſimul. Et quamuis in 5. Phyſ. Philoſophus ſolùm dicat vltima eſſe ſimul, tamen cætera, quæ addidi, includuntur, & ſubintelliguntur, quæ in primo de Ortu, & Interitu explicantur. At ſi definire volumus tactum mortalium, quem Philoſophus Phyſicum appellat, dicendum erit, tangere eſt diſtinctarum magnitudinum, poſitione præditarum vltima eſſe ſimul, cum mutua actione, & paſſione.

Dubia nonnulla ad tactum pertinentia proponuntur, & diluuntur. Cap. II.

Dubita. 1. EX dictis in præcedēte capite de tactu mortalium, nonnullæ emergunt difficultates. Nam dubitatur primò, quia Definitio tactus videtur redundans; dicitur in ea tactum eſſe diſtinctarum magnitudinum poſitione præditarum. Hoc videtur redundans, quia magnitudo omnis uidetur cōſtare ex partibus præditis poſitione. Prætereà ſi vltima ſunt ſimul, includitur, quòd magnitudines ſint diſtinctę, alioquin eſſet vnū,
2. Dubit. non ſimul, ideò ſat eſſet dicere, quod ultima ſint ſimul. Secundò dubitatur, quia non videtur requiri pro tactu mutua actio, poſterius .n. non requiritur pro priore; actio autem ſequitur tactū; quare nō conſtituit illum. Tertiò dubitatur, quia Ariſt. in quin-
3. Dubit. to Phyſicorum cont. vigeſimooctauo, ait, omnia continua ſe tangere, nō contra, nam maior initio includit minorem; at in continuo vltima partium non ſunt ſimul, ſed
4. Dubit. unum. Quartò dubitatur, an omne tangens tangat tangens, adcò ut omne tangens
5. Dubit. tangatur, uel detur tangens, quod non tangatur? Quinta dubitatio eſt, cum tactus dicatur multipliciter, an dicatur æquiuocè, vel ab uno, & ad unum? Demùm cum tactus
Solutio primæ difficul. dicatur multipliciter, de quo primò, & præſertim dicatur? De prima difficultatę dico, potuiſſe Ariſtotelem breuius definire, dicendo ea ſe tangere, quorum vltima ſunt ſimul, ac inuicem agunt, & patiuntur: nam hæc ſupponunt cætera, tamen dum ſeorſum ſingula explicātur, Definitio cōſurgit clatior, & diſtinctior, & proptereà Definitio non debet iudicari redundans. Et ad inſtantiam de particula, poſitionem habentium, dico non eſſe redundantem, duplici de cauſa: Primò, quia magnitudo etiam dicitur de motu, & tempore, quibus poſitio, & locus non competit; Secundò, quia quamuis in linea, ſuperficie, & corpore, conſideretur poſitio partium, tamen ea poſitio non eſt eſſentia eorum, ſed eſt tanquam affectio, & proptereà cōſiderari poteſt eſſentia abſoluta eorum nō conſiderata poſitione, at dum conſiderantur, ut ſe tangētia tunc neceſſariò poſitionem, & locum ſibi optant, & ideò in Definitione tactus accipi debuit. Ex quo etiā elicitur ſolutio alterius difficultatis, quæ proponi poſſet, & eſt; ad quod Prædicamentum pertineāt tactus? nam dico attinere ad Prædicamentum poſitionis, quia ita poni ut vltima ſint ſimul, poſitione denotat; poſitio autem locum ſup-
Solutio ſecundæ dif. ponit, & ſeruat relationem quandam ad locum. Dubitabatur ſecundò, quia non uidetur pro tactu requiri mutua actio. Reſpondeo, eam pro tactu abſolutè non requiri, & pręſertim pro tactu Mathematico, abſtrahēte a Qualitatib. Sēſibilibus, requiri ta-

men

men pro tactu Physico, ut contradistincto ab alijs, & tanquam considerato in ordine ad actionem, ut sit hoc in loco, unà cum Aristotele. Et dum instatur, quia est aliquid posterius. Respondeo primò, non esse aliquid posterius contactu virtutis, & interno, quia contactus virtutis absoluitur per mutuam actionem. Addo secundò, dum tactus consideratur, vt relatus ad actionem, tunc actio est tanquam finis, & ideò iure sumitur in Definitione. Tertia Dubitatio erat, quia etiam continua se tangunt. Respondeo, continua se tangunt eminenter, at non per formam propriam tactus, contradistinctam à continuo; & ut se tangunt eminenter, ita ultima sunt simul eminenter. Erat quarta dubitatio, an omne tangens, tangat tangens? Arist. inquit, quòd non dum enim tangens agit, & non repatitur, dicitur tangere, & non tangi; ita Intelligentia mouens Cœlum, tangit sua uirtute illud, & non tangitur. Similiter Cœlum tangit mortalem orbem, & non tangitur. Respondeo, si tactus consideretur pro eo solo, quod ultima sint simul, ita dico tangens necessariò tangi: nam cum ultima sint simul, utriusque est cadem ratio, & propterea dicitur contactus, quia unà, & reciprocè se tangunt, ita Cœli, & Mathematica, & Physica mutuò tanguntur, & tangunt: Intelligentia solùm per Metaphoram dicitur tangere, non enim habet ultima, quæ sint apta esse simul cum ultimis magnitudinum, nisi per Metaphoram. At si nos consideramus tactum Physicum cum actione, ita tangens potest tangere, & non tangi, nec tangens refertur ad tangens, sed ad tangibile.

Solutio tertiæ dif fic.

Solutio quartæ dif fic.

Pro solutione quintæ difficultatis, considerandum, quòd omnis uox, uel est uniuoca Græcè Synonima, uel dicitur multipliciter; si dicitur multipliciter, nonnunquam communi significatione dicitur æquiuoca, in qua lata significatione Porphyrius in Vniuersalibus dixit: *Si quis decem genera rerum nuncupet etiam, æquiuocè nuncupabit, non uniuocè*; Et in eandem significatione Aristoteles in Antepraedicamentis definiuit æquiuoca; Nonnunquam uerò æquiuocum vsurpatur pressiùs, pro specie vocis multipliciter dictæ. Vox enim dicta multipliciter, uel dicitur cum proportione, uel fine: si cum proportione, ex ea consurgit Vox Analoga, posita in similitudine rationum, ad quam etiam Metaphora redigitur, uel dicitur sine proportione, & tunc uel æque primò, forte fortuna significat varia, & dicitur æquiuocum à casu, uel varia significat ordine quodam, & dicitur ab uno, vel ad vnum, vt Ens, sanum, & similia. Hanc duplicem æquiuoci assumptionem, explicauit etiam Alexander in quarto Metaphysicæ commen. secundo, inquiens, naturam entis Aristoteles alio in loco communiùs sub æquiuocis statuit, hic autem accuratiùs ab æquiuocis discrepare ait. Philoponus etiam in primo de Generat. & interitu, ait Aristotelem in Antepraedicamentis latè sumpsisse æquiuoca, & locasse sub eis ea etiam quæ sunt ab vno, nunc autem exactiùs uoces seiungere. Elicitur itaque distinctio ex ipsomet Aristotele, qui aliquando vocem omnem multipliciter dictam nuncupat æquiuocam, ut dixi, aliquando verò æquiuocum asserit speciem vocis multipliciter dictæ, ut patet ex primo Moralium Nicomachiorum, capitulo sexto, & ex primo de Ortu, & interitu capitulo, de tactu. His præassumptis, dico, nomen tactus dici multipliciter, at non æquiuocè, sed ab vno. Et dum quæritur de quo primò, & præsertim dicatur? Respondeo aliud est tactum esse eminentiorem, & esse magis propriè dictum: tactus eminentissimus, est in corporeorum, cui subijcitur tactus Cœlorum; at tactus Physicus mortalium, cum mutua actione est magis propriè dictus, quia nomina imponuntur reb. nobis proximis, & notioribus, mox transferuntur ad alia.

Solutio quintæ dif fic.

Alexand.

Philoponus.

linearum eas continuari, similiter superficies, & solida. At dum imaginamur figuras absolutas, & solida eis prædita, ob proprios figurarum terminos, imaginamur etiam vltima eorum esse simul, & non fieri vnum, nam plura indiuisibilia simul posita, ut est ex se, vnum fiunt, at quatenus sunt vltima distinctorum solidorum, propria figura terminatorum conseruantur distincta.

De tactu Physico. Cap. IIII.

LOquuti sumus de tactu Mathematico, superest vt de Physico loquamur, de quo primo occurrit considerandum, an sit? secundò, an duo solida valeant se sine medio vllo tangere? *An tactus sit.* Quantum pertinet ad primum, apparet tactum Physicum non dari, quia vt Physica se tangāt, eorum vltima debent esse simul: at non videntur posse simul esse, quia si sunt simul, sunt in eodem loco; indiuisibilia non sunt in loco. Oritur hæc dubitatio, quia Aristot. in quinto Phisicorum, 22. inquit: Simul esse dicuntur secundum locum, quæcunque in vno loco sunt primo; mox declarans tactum, ait, ea se tangere, quorum vltima sunt simul: quare per esse simul id denotat, quod dicitur simul loco: indiuisibilia autem non esse in loco patet, cum locus tantùm sit corporum. Præterea regula est, inter duo indiuisibilia mediare continuum aliquod, cuius sint termini; at si duo indiuisibilia essent simul, euerteretur ea regula, & indiuisibilia consequenter se haberent. Quod confirmatur: quia imaginor Axem mundi transeuntem per intimam superficiem Orbis Lunæ, & extimam ignis, & quæro, vel ea linea eodem puncto secat vtramque superficiem, vel distincto: si eodem puncto, ita vltima erunt vnum, & continuata: si distincto, tunc non se tangent, quia inter duo puncta eiusdem lineæ mediat portio lineæ. Respondeo, tactum Physicum *Solutio.* à continuo distinctum dari, quia corpora uel sunt vnius, vel distinctæ naturæ: si sunt vnius naturæ, continuantur, ita portio aquæ, alteri iuncta, ob naturam consimilem continuatur cum ea, similiter portio aeris, cum altera eius portione: at si fuerint naturæ distinctæ, etiam eorum vltima seruabuntur distincta, adeò ut distinctio tactus à continuo sequatur distinctionem conditionis rerum, & naturæ earum. Instabatur, quia indiuisibilia non sunt in loco. Respondeo, ea includere positionem, & esse in loco saltem ex accidenti. Insuper esse in loco, quia simul adæquantur, nec seorsùm vnum ab altero ponitur. Addebatur inter duo indiuisibilia mediare continuum. Respondeo, id esse verum de indiuisibilibus in eodem continuo consideratis: at dum considerantur vt termini distinctorum corporum, secùs se habet: nam vt corpora, ita termini eorum possent consequenter se habere. Afferebatur ratio ex Mundi Axe sūprā. Cui respondens, dico: si punctum refertur ad Lineam transeuntem, id fit eodē pūcto: si ad superficies perforatas, fit puncto distincto, adeò vt punctum vnum lineę trāseuntis nectitur cum duobus superficierum, veluti etiam vnum instans temporis potest constituere duo instantia naturę, vt elicitur ex octauo Physicorum, cont. 65. Altera dubitatio est obscurior, an inter duo solida necessariò mediet aliquid? *An inter duo solida mediet aliquid.* Arist. in secūdo de Anima con. 113. inquit, inter ea semper aquam mediare, vel aerem. Quod ostēdit: quia si duo solida iuncta merganttur in aqua, & mox educantur, apparet inter ea humor, qui sine aqua esse nō potest, quare similiter in aere putandum est, mediare aerem. Id confirmatur communi quadam ratione: quia si duo plana, & solida corpora sine medio se tangerent, eleuetur vnum eorum, & seiungatur ab altero, tunc vel dabitur vacuum, vel motus sine tempore. Quod deducitur: quia dum vnum ęquè eleuatur, & secernitur ab altero, aer ingrediēs in locum medium, vel priùs reperitur propè extrema, quàm in medio, vel ęquè simul: si cōceditur primum, tunc dum est in locis extremis, medium erit vacuum; si cōceditur alterum, dabitur motus sine tempore. Huic *Solutio.*

difficultati

tertiam speciem Qualitatis pertinet. Accipiendũ est secundo loco actionem esse duplicem, vnam primam, alteram ex prima prodeuntem, veluti Sol prima actione illuminat, secunda verò calefacit: dum asserimus omne agens agere per contactum, de actione prima id debet intelligi. Addo tertiò, contactum duplicem, vnum virtutis, quo intelligentiæ tangunt Orbes, alterum magnitudinis, si agens fuerit incorporeũ, id erit verum de tactu virtutis; si corporeum, de tactu magnitudinis. Dico quartò, dum asserimus agens agere per contactum, id non ita intelligi debet, vt solùm pars tangens agat, nam totum dicitur agens integrum, & virtute totius agit pars tãgens; sed ita debet intelligi, vt totum quod est agens integrum, agat per mediam partem tangentem. Demùm est accipiendum, quòd agens est duplex, vel sine medio, vel per medium tunc agens vt est agens, ita est tangens: si est agens per medium, tangit per medium: si est agens sine medio, etiam sine medio tangit: hoc nos docet Arist. in primo de Ortu, & interitu, 78. His præassumptis, dico omne agens sub Deo positum, siue spiritale, siue corporeum, siue mediatum, siue immediatum, agere in aliud per tactum. Ratio est: quia per actionem debet aliquid permutari, nil autem permutatur, nisi adsit permutans, vel virtus eius, virtus autem adesse non potest, nisi saltem adsit deferens illam, & propterea est necesse, vt patiens vel tangatur à primo agente, vel saltem a deferente virtutem eius. Hoc esse verum de actione corporum patet, cũ eorum virtus necessariò egeat Subiecto. Similiter esse verum de actione spiritali, patefecit Arist. in 2. de Anima 74. damnans Democritum existimantem si inter nos, & Cœlum mediaret vacuum, exquisitissimè videri ẽ[illegible]cta, quamuis minima quæ in Cœlo essent: nam ex aduerso inquit Arist. per vacuum nil videri posse, quia non adesset deferens vel actiones, vel radios visus, adeò quòd si inter nos, & Solem mediaret vacuum, Sol nequaquam in nos ageret, nec in nos effunderet radios suos: Quamuis Plotinus secus sentiat. Ex his elicio primò, veritatem eius sententiæ quòd omne agens agit per tactum. Elicio secundò, quomodo vera sit ea sententia, de qua Alexander, Simplicius, & Auerroes multa dicunt, Nil agit in extremum, nisi agat in medium: nam ea sententia vera est de actione prima, quæ potest seruari sine secunda, non de secunda prodeunt ex prima, quoniam actio secunda semper primã supponit: at præter eam exposcit subiectum aptum, vt in eo producatur, ita radij solis non reperiuntur in aere, nisi & in igne, & omnibus intermedijs corporibus reperiantur: at calor ex lumine prodiens, in Cœlo non producitur, sed solùm apud nos, quia Cœlum non est capax eius. Similiter Torpedo piscis producit primam actionem, & est agitatio, quæ non attingeret manum piscatoris, nisi deferretur per rete: at stupor qui est actio secunda, non in rete, sed in manu producitur, quia non id, sed manus est capax eius, ita Simplicius in 2. de Cęlo, cont. 2. respiciens actionem primam, rectè dixit nil agere in extremum, nisi agat in medium. Nec errauit Alexander, qui inspiciẽs actionem secundam, id inficiatus est, ut refert Simplicius in 2. de Cęlo, 29. Elicio tertiò, solutiones aduersarum difficultatum, nam incorporea tangunt tactu virtutis, Sol, Stellæ, Lapis Herculeus, Ambra, non agunt in extremum, nisi actio prima deferatur per medium, quamuis deinde actio secũda in eo solo appareat, quod est capax eius. De mixtis in se agentibus dico, si fuerint penitùs similium partium, nequaquam in se agere, si autem fuerint partium dissimilium, vt viuentia, & caro in parte putris, tunc non dicuntur continua, sed contigua, & colligata: ideò Arist. in 1. de Ortu, & interitu, 78. inquit: consitum vnumquodque, & vnum existens non patitur. Et Auer. in 4. Phys. 44. ait continuum est vniforme, & com. 48. addit; cum res eiusdem generis fuerint continuatæ, non agunt, sed cum fuerint contiguæ, & Aristot. 8. Phys. 30. inquit, nullum continuum mouere se, & considerandum quòd corpus potest esse continuum ex parte magnitudinis, non ex parte virtutis, vt caro in parte calida, in parte frigida, & cum ex parte virtutis non sit continua, potest pars calida in frigidam agere.

Alterũ assumptum. *3. Assumptum.* *4. Assumptum.* *5. Assumptum.* *Solutio.* *Elicitur ex dictis 1.* *Elicitur secundo.* *Sĩplicius. Alexand.* *Tertiũ qd dicitur.*

De

De modo, quo Sol distans à nobis, nos calefacit. Cap. VI.

Radij quo modo calefaciunt. *Arist. in secundo de Cęlo.*

Dictum est Solem tangendo per intermedia, per quæ effundit radios suos, nos calefacere; at quia de modo magna est dubitatio; ideò vtile iudico in eius explicatione aliquantulũ immorari. Difficultatẽ pariũt verba Aristotelis in secundo de Cœlo, cont. 42. quæ hæc sunt: Eorum quę sursum sunt, vnũquodque in sphęra fertur, adeò vt ipsa non incen dantur, aerem autem sub sphęra in orbem motu collocatum, necesse est cũ illa fertur incalescere, & hac maximè qua Sol existit infixus, propterea accedente Sole, & orien te, & super nos existente, gignitur calor, &c. & in primo Meteorum cap. 4. inquit. Vt itaque fiat æstus, & calor, satis est etiam sola latio Solis. Velocem enim oportet illam esse, & non longè distare, latio astrorum velox quidem est, distat tamen: ea autem Lunæ deorsùm est, & proxima nobis, verùm est tarda; illa autem Solis ambo hæc satis habet. Fieri autem magis cum Sole ipso caliditatem rationi est consentaneum sumente simile ex ijs, quę apud nos fiũt. Etenim hic, cũ ferũtur corpora, proximus aer mirũ in modũ incalescit, & iure hoc accidit. Vehemẽter enim latio solidi disgregat illũ ob hanc itaque causam pertingit ad hunc locum caliditas; insuper quia ignis aerem ambiens spargitur motu frequenter, & fertur vi deorsùm, &c. Hæc profert Philosophus, vt patefaciat a Cęlo, & pręsertim à Sole mortalem orbem calefieri. At difficultate nõ carent:

Dubitatio prima. Primò, dubium est, quomodo Sol ab aere distans, & motu suo intermedia non mouens, valeat illum calefacere? nam si aer motu calefit, ille non est motus Solis, sed primi Mobilis, & proximè nõ tribuitur mortali Orbi per Solem, sed per Lunam, quare vel primo mobili, vel Lunæ id tribuendum fuit.

Altera dubitat. Præterea dubium est, cur Philosophus productionem caloris Solis motui tribuerit, non lumini, & radijs, cum tamẽ experientia constet, lumen maximè calefacere, quod considerantes, iure officium calefaciendi possemus tribuere Soli, cũ maxime sit Lucidus; & id quod auget difficultatẽ; est, quia in cont. 42. secundi de Cœlo, inquit: Calor autem ab ipsis, & lumen gignitur attrito aere ab illorum latione, natus enim est motus incẽdere ligna, lapides, & ferrũ; quibus uerbis, nedùm calorem, verùm etiam lumen ex motu prodire affirmat, quod apprimè est dubium.

Tertia dubitatio. Tertiò dubium est, quia Arist. in primo Meteorum, cap. 4. inquit De calore, qui à Sole fit, magis quidem secundum se, & diligentiùs in ijs quę de Sẽsu conuenit dicere, calidum enim passio quædam Sensus est, ob quam autem causam fit, cum ea non sint calida, dicendum & nunc, &c. At cũ Philosophus polliceatur se id facturum, in lib. de Sensu, & sensili, in eo id minimè seruare uidetur, dubitatio est obscura, & inuoluta: interpretes uaria dicunt.

Alexander. Alexãder (referente Simplicio) secũdo Cœli 29. dicebat, posse agens agere in extremũ, & non in mediũ, dũ mediũ eius actionis nõ est capax, ut patet exemplo Torpedinis,

Themistius. Themistius obijcit Alexandro, inquiens exẽplum non esse simile, quia rete patitur, & agitatur à pisce.

Auer. Similiter Auerroes ei obijcit, quia mouens motu loci, non mouet extremum; nisi moueat medium, cum latio sit motus primus, & præsertim Alexander uidetur dignus repræhensione, quoniam (vt refert Simplicius) dicebat, Cœlum conterere Elementa; at Sol suo motu non ualet conterere aerem, cum motu sibi proprio nõ moueat intermedia corpora.

Simplici°. Simplicius duas dat solutiones. Vna est ex Sole corporeo prodire radios corporeos, qui per Cœlerum orbes usque ad terrã extendantur, & transeundo per poros aeris, eo transitu interceptum aerem, terendo, & conglobando, calorem producere. Altera eius solutio est, confugiendo ad influxus Cœli, quibus sanitates, ægritudines, diuitias, paupertates, artes, frigora, colores, & similia ait produci.

Euersio. Vtraque Simplicij solutio conspicuè pugnat cum principijs Peripateticorum, quòd radij sint corpora, materiæ expertia, à multis Academicis dicitur. Lucillus secundo Cęli, 44. & Lucem, & radios,

& Lumen

& Lumen esse corpora tenuissima affirmat, quæ meare valeant, perinde ac ventus per loca non admodum solida, & densa. At Simplicius hoc dicens, primò pugnarecũ Aristotele, qui in secundo de Anima, sexagesimonono, & septuagesimo, & latiùs in libro de sensu & Sensili ex instituto affirmat, radios non esse corpora, nec moueri; dein de aduersatur sibimet, tum quia in secundo de Anima cum Aristotele asserit radios non esse corpora; tum insuper, quia inquit radios meare per poros aeris, cum tamen in aere ex sententia Aristotelis non sint pori; ac insuper ipsemet in sexto Physicorum vigesimotertio, inquit Lumen esse corpus, & extendi vsque ad centrum, ne sphæræ sint imperfectæ, ac ita non per poros meare ait, sed per vniuersum corpus medium. Similiter in secundo de Anima, exponens cont. 69. negat radios meare per poros, sed ait vniuersum aerem illuminare, ut etiam sentiunt Academici, qui Lumen esse corpus immateriatum affirmãt, & ideò meare per alia corpora, præterquam per terrea, ut maxime distantia à natura, & conditione eius. Prętereà, aduersatur Sensui, & Rationi, cum dicat illuminatum aerē reddi densiorem, lumen enim calefacit, & attenuat corpora. Altera solutio sumpta ex influxibus, etiam aduersatur Aristoteli, qui solo lumine, & motu censet Cœlum in mortalia agere. Prætereà, ad rem non faciunt, quia dubitatio est de motu Solis, quomodo valeat calefacere distantem aerem. Nonnulli recentiorum inquiunt, motem esse Aristotelis, ante explicationem suæ sententiæ loqui ex opinione aliorum, communis erat Mathematicorum sententia, radios esse tenuissima, corpora, & sphęrica, quę motu velocissimo interceptum aerem tenerent, ac ita calefacerent, & illustrarent. Confirmant hanc sententiam: quia Aristoteles in primo Meteorum, cap. quarto, inquit: De caliditate autem, quam præbet Sol, magis per se, & accuratiùs in ijs quæ de sensu &c. At in ijs quę de sensu, de solo calore à lumine genito, sermo est. Insuper Arist. loquitur de calore, qui propè nos fit, qui proculdubio a solo lumine efficitur: significauit itaq; Philosophus calorem a radijs genitum, quem dixit fieri motu, quia de radijs loquitur, ac si corpora essent, vt aliorum erat opinio, & ideò etiam dixit fieri, nedum calorem, verùm etiam lumen attrito aere. Hanc opinionem non puto veram. Primo, quia non est rationi consentaneum, quòd Arist. eo loci per motum solis denotet motum radiorum solis, quos supponat corporeos, & de illis radijs nullam faciat mentionem, sed solùm de magnitudine, & velocitate Solis. Prætereà consueuit Arist. loqui, ex aliorum sentẽtia in locis alienis, & dum nil refert pro causa assignanda quouis modo se habeat: at liber de Cęlo non est locus alienus considerationis radiorum Solis, & pro assignanda causa productionis caloris; adeò refert supponere eos esse corporeos, vel non corporeos, quòd si non fuerint corporei, vt re uera non sunt, causam nequaquam assignasset, & dubitationem solùm falsa solutione soluisset. Prætereà apertè Philosophus existimat motu Cœli produci calorem; Si itaque vi, & efficacia Luminis, ut per unam causam, & motu uniuersi Cœli vt per alteram, calor producitur, minus rectè Aristoteles eos duos modos in unum redegisset, & quod est deterius, prætermisisset causam potiorem, per quam Sol calefacit, quæ est, quoniam lucidissimus est, & debuisset de multitudine Stellarum Firmamenti, & vario aspectu Planetarum mentionem facere. His accedit, quòd in re difficili asserere contextum esse deprauatum, vel Philosophum loqui ex sententia aliorum, est difficultatem non diluere, sed subter fugere. Fundamenta etiam huius opinionis leuia sunt; nam dum inquiunt in libro de Sensu, & Sensili Aristotelem de solo calore esse locutum, qui ex lumine pendet, & ob id per motum denotasse vehementem actionem radiorum, perinde ac si corpora essent, & suo motu id efficerent. Respondeo, in eo libro, neque etiam de huiusmodi calore Aristotelem verba fecisse, sed inquit id se declarasse in libro de Anima, inquit enim: Vt demum est de lumine, in illis quòd sit color perspicui secundum Accidens; quando enim inest aliquid igneum in perspicuo, præsentia illius lumen est, priuatio verò tenebræ, & cætera. Dicamus itaque Aristotelem in primo Meteorum propofuisse considerandum,

Opinio altera.

Euersio.

Euertuntur fundamenta.

Solutio.

randum, quomodo cum Cœlum non ſit calidum, calefacit; in his autem, quæ de Senſu ait eſſe agendum de calore ſecundum ſe, ut de re Senſili. Vel aſſeramus Ariſtot. in primo Meteorum ſignificaſſe, quòd conſideratio generationis illius caloris magis pertineret ad librum de Senſu, ſed quoniam eius explicatio erit neceſſaria pro explicandis incenſionibus Meteorologicis, propterea fuit coactus præuenire, & eo in loco id declarare, quod mox in libro de Senſu, ut antea declaratum non repperit, ſed ſolùm ait, ſe alibi de Lumine egiſſe. Ad aliam confirmationem, dum inquitur in primo Meteorum loqui de calore, qui propè nos ſit, qui calor non à motu, ſed à lumine fit, quare per motum uim luminis corporei ſignificauit. Reſpondeo, hoc minimè eſſe uerum: quoniam Philoſophus eo loci tenebatur loqui de calore, quo incenduntur Meteorologica, quæ non propè terram, ſed in ſublimi incenduntur. Et quamuis Ariſtoteles dicat de calore, qui propè nos eſt, tamen ita loquitur, quia comparat locum incenſionum cum Cœlo, & ſphæra ignis, ideò inquit etiam fieri calorem per detruſionem partium ignis: his accedit, quò ille calor genitus à motu etiam ad nos attingit.

De modo, quo Sol ſuo motu nos calefaciat, opinio Auerrois; & propria. *Cap. VII.*

Auerr. AVerroes in ſecundo de Cœlo, 42. relata, & reiecta opinione Alexandri, referens ſuam, inquit: Cum Cœlum agat in mortalem Orbem; & ſit præditum varijs orbibus, id tamen conſiderari debet tanquam corpus unum ligatum varijs ligamentis non corporeis; & quod agat in Elementa non per intimam ſuam faciem, ſed per uniuerſam ſuam altitudinem, & præſertim per partẽ eius denſiorem, ueluti conſpicimus corpus maius operari potẽtius, quamuis exigua ſui parte tãgat, quoniã partes omnes vna ad agendum conſpirant, & ea pars magis agit, cui competit vis maior, quamuis non tangat externa corpora in quæ agit, ueluti dicimus, Cor Hominis maximè calefacere manum, ſupra thracem poſitam. Cum itaque Cœlum ſit corpus unum, Sol ſit Stellarum maxima & lucidiſſima, maximè dicitur agere, ac ob id iure Ariſt. id tribuit Soli; Et ad difficultatem, dum dicitur, agens agere per tactum, concedit id Auerroes, & inquit, Cum Cœlũ ſit corpus unum, ſat eſt quòd tangat per infimam partem eius.

Conſideratur ſententia Auerr. In hac ſolutione conſiderandũ primò, quòd etiam Alexander id dixit, quamuis carpatur ab Auerroe, ſed nouit id non eſſe ſatis: nam inquit Simplicius, & aſſerit Alexander rationi eſſe conſonum, per partes Cœli tanquam unius corporis actionẽ fieri. At adhuc eadem remanet dubitatio, quoniam dum aliquod corpus per aliquam ſui partem, operatur, ſemper ea pars principalis in partes medias agit effundendo per eas uires ſuas: At ſol ſuum motum non effundit per inferiores Orbes, motus enim quo incenditur aer, eſt motus Firmamenti, qui defertur per intermedios Orbes, non autem Solis, ut principalis partis, ſed potiùs Lunæ, proximè mouentis mortalia: & rationes quas Auerroes, attulit aduerſus Alexandrum, etiam tum habent aduerſus ſententiam ſuam. Res itaque eſt ſatis obſcura, & aliorum ſententiæ apprimè dubiæ. Qua de re,

Opinio propria. (vt dicam quod ſentio) tres profero. Concluſiones: Prima eſt, Ariſtotelem per motum Cœli, quo mortalia calefiunt, denotaſſe motum diurnum, quem frequenter

Concluſio 1. motum totius appellat, cum eo uniuerſum, excepta Terra, moueatur. Addo ſecundò, iure optimo officium calefaciendi tribuiſſe Soli. Demùm, dico, iure id

Concluſio 2. officium tribuiſſe potiùs motui, quàm lumini; Prima concluſio eſt, nota; cum ſolum motus totius ſit uelociſſimus, & per cuncta media effundatur; Hinc in pri-

Concluſio 3. mo Meteorum, capitulo tertio, ait; Lato primo Eelemento, nempè Vniuer-

ſo Cœlo in orbem,& corporibus quæ in eo ſunt, nempè Stellis, id quod inferioris Mundi illi proximum eſt,motu diſgregatum incenditur,& calorem efficit. Dicebam ſecundo loco,munus calefaciendi iure tribui Soli; Ratio eſt,quia radijs Solis eleuantur vapores,& halitus, qui per radios eleuari,ex eis pendentes ſequuntur motũ diurnum eorum,ideò dicuntur moueri motu Solis; *Declaratio.* *2. Cõcluſ.* Hoc elicio ex Ariſtotele,qui in ſeptimo capitulo primi Meteorum loquens de Cometis, inquit; quando igitur per Stellam aliquam facta fuerit huiuſmodi concretio,néceſſe eſt,vt appareat eandem latione moueri Cometam,qua fertur Stella. Cum autem conſtiterint per ſe, tunc remorari,& retardari videntur: huiuſmodi autẽ eſt latio Mundi,qui circa Terram eſt,&c. Hic locus verè dignus eſt conſideratione,ex eo enim elicitur motum,quo reuoluuntur halitus eleuati,eſſe diurnum; ac inſuper eos ſequi Stellam a qua eleuantur, cum autem magna ex parte eleuentur a Sole,ideò ſequi dicuntur Solem,vt motum motu diurno. Addebam tertiò, Ariſtotelem præſertim fuiſſe loquutum de calore ex motu prodeunte,non autem ex lumine,& ratio eſt,Prima,quia loquebatur de incenſione, *Declaratio.* *3. Cõcluſ.* qua in ſublimi fiunt Meteorologica,ea autem fit per motum,cum radij ſolum propè terram vim conſpicuam habeant: Altera ratiò eſt: quia motus antecedit, & defert corpus lucidum,lumen autem in ſecundo de Anima *69*.dicitur præſentia corporis lucidi. Tertia eſt: quia etiam lumen operatur cum motu attenuando,& permutando partes halituum,adeò vt cum primò,tum proximè calor ex motu pendeat,lumen autem cum ſit præſentia, & repræſentatio lucidi, dicitur motum ſequi,ideò in primo Meteorum capitulo tertio dixit,fieri magis cum Sole ipſo caliditatẽ, rationi eſt conſentaneum. & in ſecundo,de Cœlo 42.ait,æſtum a Sole fieri aſcendente, oriente,& ſupra nos exiſtente,&c. includens, & denotans vnà cum motu Solis,etiam lumen, quod Solem ſequitur. Ex his eliqitur Solutio difficultatis,& notum redditur quomodo Sol non agit in extremum,niſi per medium,cum radij eius per Vniuerſum extendantur,& ſequantur motum diurnum eius; vapores autem ſequuntur radios Solis,vt cauſam eorum. At inſtabit aliquis, quia per ea quæ dixi ſolùm aſſignatur ratio, cur *Inſtantia.* Solem ſequantur duplices halitus,non autem quomodo aer. Reſpondeo,motu præſertim excaleſieri,& incendi halitus eleuatos. Addo ſecundò, Ariſtotelem conſideraſſe ſublimem aeris regionem, tanquam halitum ſiccum, & fomitem incenſionis, infimam vero,vt halitum humidum,& aquam diſgregatam ambientem Terram, vt patet ex primo Meteorum capitulo tertio,& quarto. At una adhuc ſupereſt dubitatio & eſt,quomodo attrito aere, gignatur nedum Calor, verùm etiam Lumen? *Poſtrema Dubitatio* De Calore id patet: De Lumine adhuc dubium remanet. Alexander (referente Simplicio) dixit eam generationem ſolùm ad calorem eſſe referendam,non ad Lumen,feciſſe tamen mentionem de Lumine, quia multi putabant ex Lumine oriri calorem; at hoc non reſpondet verbis Ariſtot. non enim ait ex Lumine calorem oriri, ſed vtrumque ſequi attritionem aeris. Propterea dicamus Ariſtot. de lumine feciſſe mentionem duplici de cauſa. Prima eſt, quia in aere attrito, & attenuato exactiùs lumen recipitur. Altera eſt, ut denotet lumen ſequi motum,eſſe præſentiam lucidi, & vnà cum motu per Vniuerſum effundi; Tertia addi poteſt, quia incendendo halitus, etiam lumen producit per mediam incenſionem.

An aliquid in se agere valeat? Cap. VIII.

EXplicatis illis, quæ ad notitiam tactus pertinebant, expedit modò, vt cominus ad declarandam effectionem, eique oppositam perpesionem accedamus, de qua hoc primo considerandum occurrit, An agens agat in simile, vel in contrarium? Qua de re breuibus vnà cum Arist. dico, agens per se, & proximum, partim esse simile, partim cõtrarium. Nam in fine actionis simile est, cum institutum agentis sit reddere patiens sibi simile, in principio autem dico posse considerari dupliciter vel actu, siue secundum formam, vel potestate, siue secundum materiam: actu est contrarium, & ex contrariis inter consurgit pugna, & actio, potentia verò simile, quia contrariorum eadem est materia. At cũ hęc sit resolutiõ difficultatis, occurrit tamen hęc dubitatio, An idem in se agere valeat? Philosophus in 8. Phy. à cont. 40. ostendit nil sine distinctione motoris, & mobilis posse mouere se quod etiã affirmat in primo de Ortu & interitu cont. 48. & 87. aduersus quã sententiam variæ occurrunt difficultates, quę eã reddunt obscuram. Vt autem paratiores ad difficultatis resolutionem accedamus, accipiendum primò est in hac cõsideratione, nomine actionis denotari vniuersè effectionem omnem, pertinentem ad quatuor genera permutationum competentium Substantiæ, Qualitati, Quantitati, & Vbi. Accipiendum secundò, dum quærimus an idem in se agere possit per idem, non denotari idẽ specie, vel genere, vel analogia, de qui-

3. bus dubium non est, quod in se agere possunt, sed idem numero. Accipiendum tertiò, aliquid in se agere posse dupliciter intelligi, vel primò, & per se, vel secundò & ex accidenti, non est dubium an ex accidenti, constat enim Animam mouendo corpus

4. ex accidenti mouere se dubium est, an id contingat, per se, & primò. Quartò accipiendum, actionem, & motum posse accipi, & propriè, & per Metaphoram, propriè competunt corporibus, per metaphoram transferuntur etiam ad incorporea, vt ad Intelligentias Coeli, quæstio est de propriè sumptè actione, & perpessione, quia tamen Plato dixit, Animam se mouere, cumulatioris explicationis gratia, etiam de motu

5. Animæ aliquid dicam. Demùm accipiendum est, dum asserimus aliquid se mouere, vel in se agere, id posse, dupliciter intelligi, vel quòd se moueat sine distinctione partis mouentis, & motę, vel cum earum distinctione, dubium est, an sine partium distinctione aliquid valeat in se agere? Quæritur itaque, an idem numero sine distinctione partis mouentis, & motæ, valeat se per se mouere, aliquo genere motus? In hac difficultate ita progredior. Explicabo primò sententiam Aristotelis, & fundamenta; Secundò referam dubia; Agam tertiò de motu corporum; Quartò de motu animæ; Demùm dubia soluam.

An agens agat in simile? Solutio. An idem agat in se? Primum quod accipitur. Alterum. Conclusio. Ordo seruandus.

Ostenditur nil in se agere posse, mox in dubium reuocatur. Cap. IX.

PHilosophus in primo de Ortu, & interitu, quadragesimooctauo, inq t. Si simile ageret ĩ simile, idẽ ageret in se, quod si esset, nil reperiretur ĩ Vniuerso expers mutationis, quod apprimè est absurdum. Deducitur Cõsequentia, quia si similitudo esset ratio agendi, maximè simile maximè ageret; at idẽ sibimet est maximè simile; quare maximè in se ageret. Et quoniã cui cõpetit ratio agẽdi, cõpetit & actio; oĩa in se agerẽt, & cũcta mutationi essent obnoxia. Quòd idẽ sit maximè simile, Patet: quoniã similitudo est q̃dã cõnexio, & vnitio, quę ĩ vno numero, exactissimè ĩcluditur. Pro hac

Ratio 1. Idem sibi maxime simile.

deductione considerandum, quòd similem consequentiam format Arist. in Rhetoricis, inquiens: Si simile esset iucundum simili, idem maximè sibimet esset iucundum nam maior vnitio eminenter minorem includit, veluti etiam in quinto Phys. 28. legitur, omnia continua se tangere, & se tangentia consequenter se habere, non autem vice versa; veluti etiam habitus dicitur dispositio, non è contrario. Confirmatur eadem sententia, quòd idem non agat in se, quia terminus à quo actionis, & occasio, est contrarietas; terminus verò ad quem, quo præsente desinit aliquid moueri, est similitudo: at in eodem non reperitur terminus à quo, sed solùm finis: igitur non potest seruari motus, & actio, alioquin esset inanis. Præterea argumentatur Arist. in 8. Phy. post cōtex. 40. si aliquid in se ageret, idem ad idem esset actu, & potestate, quod est absurdū cum actus, & potentia sint differentiæ oppositæ, prodeuntes ex principijs distinctis. Præterea, id ipsum Philosophus ostendit progrediendo per species motus, & ducēdo ad absurda, nam si idem se moueret, quia genus non seruatur sine aliqua specie, idem feret, & feretur, docebit, & docebitur, sanabit simul, & sanabitur, eadē sanatione. Insuper eandem sententiam confirmare valemus per definitiones potētiarum, traditas à Philosopho in quinto Metaphysicæ, 17. & 9. Metaph. 2. Definitur potentia agens, quòd sit principium permutandi aliud, quatenus aliud; patiens verò, quòd sit principium, per quod permutetur ab altero, vt alterum est. Ex his patet conditionē agentis & patientis esse, vt distinguantur, id autem quod est conditio alicuius, etiā est de omni, considerandum tamen, quòd dum in Definitionibus dicitur alterum, vt alterum id nō habet vim reduplicationis, alioquin omne alterū pateretur, & ageret, in quod vis alterum, quod falsum est, vt dicitur ab Aristotele in primo de ortu, & interitu, 49. sed habet vim conditionis necessariò requisitæ, & rationis, ob quam cum in parte sit simile, in parte varium, permutetur ab alio, vel dicamus, per alterū denotari, nō quod vis alterum, sed potestatē simile. Præterea materia, & efficiens non ueniunt in idem numero, vt patet ex 2. Phys. 70. quare nec principium agēdi, & patiendi. Colligit itaque Philosophus in 8. Phys. hoc solo modo posse aliquid se mouere, ut id quod ex se mouetur, constet ex parte mouente, & parte mota: & in primo de Ortu & inter. colligit agentia, & patientia differre forma, & actu conuenire materia, & potestate. At varia ex aduerso occurrunt, quæ sententiam Aristotelis reddūt obscuram. Primò Elemēta sine distinctione agentis, & patientis, videntur motu secundum locum mouere se, de quibus ait Auer. 4. Cœli. 22. formam Elemētorum ut forma, mouet, ut in materia, mouetur. Præterea, diuiditur operatio 9. Metaphysicæ 16. in immanentem, & transeuntem, immanens manet in agēte, vt visio, intellectio, & similia, quare per eas agēs aget in se. Tertiò, hoc patet ex Antiperistasi, dum calor hyeme repulsus ab ambiente frigore, & frigus æstate repulsum ab ambiente calore, se perficiunt, quod non contingeret nisi agerent in se, ita uirtus coniuncta reddit se potentiorem, & aqua excalefacta se refrigerat. Quartò, idipsum ostenditur, considerando cum Democrito, & Epicuro motum Atomorum se mouentium, cum Theologis motum Angelorum, à se motorum, cum Platone Animam se mouentem, cum Arist. in secundo de Gen. Anim. ca. 3. Mentem extrinsecùs accedentem, quæ ob id mox cap. 4. aduena dicitur, & cum Pythagora considerando transitum Animarum per varia corpora. Præterea, Sententia Arist. dubia est, ob facultates animi nostri cognoscentes, vis enim imaginandi imaginatur se, Mens se intelligit, in inuentione idem est addiscens, & docens, quod tamen Arist. in 8. Phys. absurdum indicat, & cum Anima sentiens sit essentia vna, Sensus tamen extrinsecus mouet communem, & hic Phantasiam. Demùm confirmatur dubitatio, quoniam Arist. in 8. Phys. cont. 40. non absolutè colligit absurda sequi, si dixerimus idem agere in se, sed solùm ea sequi, dum motor fuerit vniuocus, quare de agente æquiuoco id non indicauit absurdum,

Marginal notes: Confirmatio. — Ratio 2. — Ratio 3. — Ratio 4. — Ratio 5. — Rationes aduersæ. 1. — 2. — 3. — 4. — 5. — 6.

De motu corporum, an idem agat in se? Cap. X.

De motu corporum. Agens uniuocum, & æquiuocu. Patefacta difficultate eius considerationis, an idē in se agat, progredien do ad eius solutionem occurrit, primò agendum de motu corporum; Qua de re loquens Scotus in secundo Sent. Dist. 2. q. 9. & 10. Gregorius Arim. 2. Sent. dist. 6. q. prima, Art. 3. necnō Gandauēsis, in 8. Phy. in quæst. de motu grauiū, & leuium, aiunt motorem esse duplicē, vnū vniuocum, ut calidum calefaciens, alterum æquiuocum, ut vinum inebrians: si fuerit vniuocum, non valet in se agere: at si fuerit æquiuocum, valet. Hanc resolutionem eliciunt ex Aristotele in octauo Physicorum 40. contrahente sententiā suam ad motorem vniuocum, vt dixi, rationem varietatis assignant, quia absurdum est idem relatum ad idem, eodem modo esse actu, & potentia; at modo vario, nequaquam est absurdum, potest enim aliquid esse actu per virtutem producendi formam, potentia uerò ad recipiendam eam: id confirmat Scotus, per Animalia, quibus cōpetit potentia efficiendi & recipiendi accretionem, actum sentiendi, imaginādi, & intelligendi. Similiter aqua feruens includit uirtutem producendi frigus, & illud recipiendi. *Gand.* Eandem sententiam explicat Scotus in primo Sent. dist. 3. q. 7. Gandauēsis pro ea confirmanda hac vtitur ratione: quia si ex accidenti potest aliquid se mouere, igitur idem potest includere facultatem producendi, & recipiendi, & non inuicem pugnār: nam quæcunque inuicem pugnant, nec per se, nec ex accidenti iungi possunt, si autem *Euersio.* non pugnant, poterit aliquid agere in se, & mouere se. Hanc sententiam approbandā *Solutio.* non puto, quod colligo ex Definitione potentiarum, ut patuit. At respondet Gregorius Arim. eas Definitiones debere intelligi de alterante, non de mouente motu loci. Alij inquiunt, potentiam semper respicere aliud, si non re, saltem ratione distinctum, vt accidit, dum aliquid ēst actu virtutis, potentia ad formam. At vtraque Solutio reij- *Euersio.* cienda videtur. Et primo prima, quia si id cōtingeret ratione efficientis æquiuoci, huiusmodi efficiens nedum habet locum in latione, verùm etiam in alteratione, vt Piper potētia est calidum, & actu virtutis aqua feruens facultate producendi frigida; & potentia, & sic de multis. Præterea Aristotelis in Metaphysica vt debuit, & illi scientiæ congruit, latissimè sumpsit voces, & pro sua latitudine eas explicauit, ideò nono Metaphysicæ contex. primo ait, latiùs extendi actum, & potentiam ipso motu, & nono Metaph. cont. secundo, absolutè colligit nil posse à se pati, & in quinto Metaphysicæ, context. 17. principium illud transmutandi alterum, nuncupat absolutè principium motus, mutationis, & quietis. Altera quoque solutio non est approbanda, quoniam actus & potentia, quæ sunt origines agendi, & patiendi, rediguntur ad materiā, & formam, vt inquit Philosophus in 12. Metaphysicæ, materie autē, & forma, absolutè, non sola ratione distinguuntur, Præterea sola distinctio rationis non est satis pro constituendi principijs oppositis transmutationis materiatæ, qualia enim sunt principia, talis effecta, & econtrario. Præterea Aristoteles in octauo Physicorum post contex. quadragesimū, sepè colligit hoc solo modo contingere idem mouere se, ita vt cōstet ex parte mouente, & parte mota: quæ conclusio ex horum sententia redditur fal- *Graci.* sa, quia etiam modo alio aliquid posset mouere se. Ideò Græci putant formari ibi ab Aristotele rationem à sufficienti modorum enumeratione, cum destructione cæterorum modorum, colligendo illum vnum solum modum: ex horum autem sententia Aristoteles rationem formasset imperfectam, & nullius roboris. Insuper si eorum opinio vera esset, euerteretur vniuersus progressus Arist. in octauo. Phy. quo nos deduxit ad motores immobiles: Nam ad eos nos deducit iacto hoc fundamento, omne quod mouetur moueri ab alio, re distincto; At si contingere posset, ut aliquid se moueret, euerteretur id fundamentum, & rueret omne quod niteretur eo: nam dicerem ego

ex sententia Scoti, Gregorij, & Gandauensis, Cœlum mouere se, nec egere externo motore, Elementa egent motore externo, vel vt generentur, vel vt remoueatur impedimentum; at Cœlum ob nullam ex his causis eo eget, quare valebit se mouere sine distinctione motoris, & mobilis, ac ita euertetur vniuersa ratio Aristotelis. Præterea inquiunt, quòd nil se moueat, non esse verum de motore æquiuoco, addo pro minore, sed Aristoteles loquitur de motu loci, cuius motor est æquiuocus, quare id principium non inseruiet Aristoteli, nec faciet ad rem, non enim verum de eo erit, de quo ibi est sermo. Præterea extat locus pulcherrimus in primo de Ortu, & interitu, cont. 73. vbi Philosophus disputans contra Democritum dicentem, Atomos ex se descendere, inquit. Amplius autem quid est, quod mouetur? Si enim aliud, Atomos patietur, si autem ipsa se, aut diuidua erit, & per vnum mouebit, per aliud mouebitur, aut secundum idem contraria ei inerunt, &c. loquitur de motu loci, cuius motor ex horum sententia est æquiuocus, & tamen absurdum iudicat ex se moueri, ueluti etiam in 8. Physic. 32. & in primo de Ortu, & interitu 87. inquit nullum continuum mouere se, hoc est nil consimile. Demum hoc redditur conspicuum perpendendo singula exempla, & fundamenta, quibus illi vtuntur, cuncta .n. potiùs eis aduersantur, quàm faueant. Inquiunt primò aliquid posse esse actu per uirtutem, potestate autem ad formam; at quæcumque his duobus prædita sunt, etiam cōstant ex principijs distinctis, ex quib. ea prodeant. Et ratio est; quia continere uirtute est eminentius, quàm continere forma, propterea quæ uirtutem includunt, nequaquam per idem principiū sunt in potentia ad formam, potentia enim respicit perfectionem, non degenerationem eius, ueluti Elementa à forma habent principium efficiendi, à materia patiendi; similiter Piper a forma habet uirtutē calefaciendi à materia vt calefiat, ita animalia per distincta principia includunt potentiam, ut sint maiora, & uirtutem augēdi de aqua se refrigerante, nec non de sensibus, & Mente, in postrema parte quid sit dicendum, patebit. Ad confirmationem Gandauensis, quia si ex accidenti potest aliquid se mouere, non omninò pugnant actus, & potentia, adeò vt nequeant eidem competere. Respondeo, iure ex accidenti posse aliquid in se agere, non autem per se, & primò. Ratio uarietatis est, quia dum ex accidenti aliquid se mouet, id pendet ex principijs distinctis, adeò vt vnum actionis, alterum passionis sit origo, quod conceditur ab Aristotele. At dum dicimus per se primò aliquid mouere se, non seruatur distinctio principiorum, ideò non conceditur, veluti si anima mouet se mouendo corpus ex quo pendet, id non est absurdum, nam seruatur distinctio principiorum actionis, & passionis quæ non seruaretur si diceremus animam per se primò mouere se. Demùm confirmatur horum sententiam aduersari principijs Aristotelis, nam Aristoteles in octauo Physicorum eleuans nos ad primum, quod se mouet, vult id primum esse compositum, & constare ex parte per se mouente, & parte per se mobili. At si aliquid, ut hi putant, posset se mouere sine principiorum distinctione non id compositum, sed hoc esset statuendum, primum se mouens, ut censuit Plato, quare Philosophus conclusionem collegisset penitùs inanem. Colligamus itaque sententiam illam pugnare cum opinione Aristotelis, & loquendo de motu corporum, nequaquam contingere posse, ut idem moueat se, sine distinctione principij efficientis, & patientis.

Confirmatio Gandauensis reijcitur.

Confirmatio uerioris sententiæ.

Conclusio.

De motu Animæ, & incorporeorum, ex sententia Aristotelis. Cap. XI.

Sententia Arist. cur sola corpora moueãtur.

DE incorporeorũ motu, multa à Theologis Scholasticis dicuntur, quæ ego missa faciam, & pauca quędam ex uarijs, quæ mihi occurrũt, dicenda, eaque breuissimè referam. Sententia est Arist. experum corporis per se moueri non posse. Ratio eius sententię est, quia passio, & potentia ex materia prodit, vt dicitur 9. Metaphysicæ cont. 2. in primo de Ortu, & interitu 55.77. in primo de Cęlo 103.136. & alibi. Cum itaque passio prodeat ex materia, & prædita materia sint corpora, iure sola corpora patiuntur, & mouentur. Altera ratio est; quoniã omne mobile habet partes, ut ostenditur in 6. Physicorum cont. 7.32.87. nam omne quod mouetur, vt mouetur, partim debet esse in termino à quo, partim in termino ad quem, dum enim solùm est in termino a quo, non cępit moueri, dũ solùm in termino ad quem, dicitur motũ, vt itaque moueatur, partim in uno, partim in altero esse debet, quare habet partes, quas habere non potest, nisi includat materiã quantam: incorporea non habent partes, ideò non mouentur, & hæc ratio præsertim habet uim de motu secundũ locum. Tertia ratio elicitur ex cont. 88. sexti Physicorũ, quæ huiusmodi est. Si indiuisibile moueretur tẽpus in quo moueretur constaret ex indiuisibilibus; nã semper in ipso nunc mutatũ esset, moueretur autem nunquam, adeò quòd & tẽpus, & motus, quæ mobili respondent, ex indiuiduis constarent; eiusdem enim est rationis in ipso nunc moueri, & indiuisibile moueri, ut dicitur in contex. 90. at consequens est absurdum; quare similiter absurdum est indiuisibile moueri per se, nam si mouetur, solũ mouetur ex accidenti, ut colligit Aristoteles. Præterea, Aristoteles in primo de Anima, post cont. 38. idipsum latissimè ostendit, inquit enim: omne quod mouetur est in loco; Anima nõ est in loco. Similiter incorporeũ nullũ in loco est, quare nõ mouetur. Præterea, omne quod per se mouetur, vel mouetur secundũ, vel præter naturam, & si uno motu mouetur secundum, opposito mouebitur præter naturam, & si in vno loco quiescit per naturam, in alio requiescet præter naturam, quorũ oppositorum nullum cõgruit Animę, & incorporeis, quare nec motus. Præterea, Si Anima ex se mouetur, poterit ad libitũ è corporibus egredi, in eaque ingredi, ac ita poterunt per naturam mortui reuiuiscere, & animę se ut amicus amicum visitare, quæ tamen principijs Aristotelis sunt aduersa.

Ratio 1.

Ratio altera.

Ratio tertia.

Ratio quarta.

Aduersus. Platonem.

Deinde quia Plato dixit Animam numerum se mouentẽ, Aristoteles ita argumentatur: omnis motus, vt motus, remouet mobile è sua natura, & constitutione, quare si Anima est sui essentia motus, remouebit se ipsam è sua essentia, & cõstitutione, quod absurdum est dicere; quare, &c. Cum hęc sit sententia Aristotelis perpendamus, quid de ea dixerint Scotus, & D. Th. Inquit Scotus, in 2. Sent. Dist. 2. q. 9. nil prohibere indiuisibilia moueri, quid ostendit per motum sphæræ super Planum; nam sphæra puncto tangit planum, & quamuis fortè apud nos exactè sphęricum, exactè planum non detur, id tamen nil refert, sat enim est, quod si daretur, tangeret planum puncto, & supra id moueri posset. Quod confirmat, quia si Cubum, vel linea per aerẽ moueretur, primum punctum Lineæ, & anterior superficies Cubi, per interuallum continuatim transibit, quare nil prohibet indiuisibilia continuatè moueri. Auctoritati Aristotelis respondet Scotus, inquiens, illum non absolutè negare indiuidua moueri, sed solùm asseruisse non ita moueri, ut continuatio motus pendeat ex eo indiuisibili, nam tunc penderet solùm ex interuallo, non ex mobili. D. Thom. uidens motum illum ab Aristotele declaratum non posse Angelis cõpetere, in primo Sent. Dist. 37. in prima parte Summæ, q. 53. & Quol. 9. & 11. imaginatus est aliud genus motus per Metaphorã dictum, ex indiuiduis conflatum, & aliud tempus similiter, ex indiuiduis cõstitutum, motum angelorum mensurans, optimè enim nouit ex sententia Aristotelis, mobile,

Scotus.

D. Thom.

motum,

motum, & tẽpus sibi mutuò respõdere. Quicquid sit de absoluta ueritate nota Deo,
procul dubio horum sententiæ aduersantur principijs Arist. à quibus se non recedere
profitentur. Quod ostendo; quoniam Aristotelis in primo de Anima, absolutè iudi-
cat absurdum, Animam posse moueri, alioqnin posset ad libitum ingredi in corpora,
egredi, & meare per varia corpora: non cõsiderat Aristoteles à quo motus habeat, ut
sit continuus, sed absolutè an incorporea moueri possint. Cum itaque id quod sequi-
tur ex sententia Aristotelis sit absurdũ, & id similiter sequatur posita opinione Sco-
ti, & D. Thom. inferendum est, eorum opinionem pugnare cum opinione Aristote-
lis. Præterea Aristoteles in sexto Physicorum, 86. ait, indiuisibilia solùm ex acciden- *Ratio 2.*
ti moueri posse; at ex horum sententia ea per se, & non ex accidenti tantùm mouen-
tur. Insuper, in cont. 89. ostenditur indiuisibile non posse moueri, quia mobile prius *Ratio 3.*
transit locum se minorem, quàm æqualem, indiuisibile non valet transire locũ se mi-
norem; quare primò transibit ęqualem, quod si conceditur, tunc interuallũ per quod
mouetur, ex indiuisibilibus constabit, cuius oppositum inquit Philosophus se demõ-
strasse. Hæc ratio absolutè ostendit indiuisibile moueri nõ posse. Præterea, euertere-
tur progressus, & sententia Aristotelis in 8. Physicorum absolutè ostendentis, nil se
mouere posse, & primum se mouens cõstare necessariò ex duobus: at ex horum sen-
tentia primum se mouens poterit esse simplex, ac etiam primum mouens nõ necessa-
riò erit immobile. Præterea aduersus Scotum ita argumẽtor. Si Aristoteles id solùm *Ratio 4.*
ostenderet, quòd motus indiuisibilium non est continuus ratione mobilis, igitur ma-
le absolutè colligeret, indiuisibilia solùm moueri posse ex accidenti. Præterea, ratio
formata in cõt. 89. & supra relata, absolutè ostendit indiuisibile nõ moueri, alioquin
interuallum ex indiuisibilibus constaret. Præterea, non quærit Philosophus in sexto *Aduersus*
Physicorum per quid motus sit cõtinuus, sed absolutè an indiuisibile moueatur, qua- *Scotum.*
re si Aristoteles id solùm ostenderet, quod illum ostẽdere putat Scotus, Conclusio,
nec instituto, nec ostensioni Aristotelis respõderet. Insuper, erraret Philosophus à se-
cundum quid, ad simpliciter, esset enim idem, ac si diceret, motus indiuisibilium nõ
est continuus ob mobile, igitur indiuisibilia non mouentur. Præterea, alia quoque ra-
tione aduersatur Aristoteli, nam Aristoteles in quinto Metaphysicæ 18. in secundo,
de Gener. & interi. 62. motum ait continuum ratione mobilis: at si uera esset sentẽtia
Scoti, Aristoteles nec integram, nec necessariam causam continuationis motus assi-
gnasset. Similiter sententia D. Tho. uidetur cum ea Aristotelis pugnare: nam primò *Aduersus*
multiplicat res sine necessitate, immò multiplicat tempora, cum tamẽ Aristoteles in *D. Thom.*
quarto Physicorum asserat, tempus nõ posse esse plus uno. Præterea si motus, & tem-
pus ex indiuisibilibus constarent, nec tempus illud esset tempus, nec motus ille esset
motus, deduco consequentiam, quoniam uel sunt cõtinua, uel non: si sunt continua,
igitur falsum est quod cõstent ex indiuisibilibus, non enim ex eis consurgit continuum:
si nõ sunt continua, ille motus nõ erit motus, quoniam motus est actus imperfectus:
actus autem imperfectus tendens ad perfectionem, non est sine continuo. Similiter
tempus est mensura moræ, & conseruationis rerum, mora est cõtinuum aliquod, qua-
re etiam tempus debet esse cõtinuum. Prȩterea semper tempus est mensura alicuius
primi motus, qui sit cõtinuus, & ęternus, at huiusmodi motus, cuius hoc excogitatũ
tempus sit mensura, cuius sit, nec constat, nec assignare potest, ut consideranti reddi-
tur notum. Præterea, Aristoteles in cõt. 88. argumentatur à destructione consequen-
tis, hunc in modum. Si indiuisibile moueretur, daretur tempus & motus cõstituta ex
indiuisibilibus: cõsequens est absurdum, quare & antecedens. E contrario D. Thom.
arguit à positione antecedentis, dicendo, sed indiuisibile mouetur, igitur & tem-
pus, & motus eius ex indiuisibilibus constant. Ex quo patet apertè, illum pugna-
re cum Aristotele. Ad instantiam Scoti de sphæra reuoluta, uel ducta supra Pla-
num, & de anteriori superficie Cubi, dico, ea moueri (ut dixit Aristoteles) solùm
ex accidenti ad motum corporis, ac ut pertinet ad ea, continenter dicuntur muta-

ta,non autem mouentur,at ſi per ſe mouerentur, darentur mutata ſine antecedente mutatione.

De motu Animæ, ex ſententia Ariſtotelis. Cap. XII.

Tres inter pretū Scopi. PRo motu incorporeorum conſideranda occurrit opinio Platonis, & perpendendum,an cum ea Ariſtotelis conciliari poſſit?qua de re,tres ſunt interpretum Scopi.Nonnulli nituntur eos conciliare,vt Simplicius,Cardinalis Beſſarion,& alij.Nonnulli negligunt cōcordiam, & tuentur Platonem,negligendo Ariſtotelem,ut multi Academicorū, & cum eis Macrobius. Ego exiſtimo illos non idem ſentire & Ariſt.

Sententia Platonis. magis Phyſicè magiſque propriè loqui.Plato Deum conſiderauit tanquam Centrū, ex quo cuncta ducerentur.Mentem ſiue non participatam,ſiue participatam,dixit eſſe immobilem Circulum:dixit Circulum,quia pendet ex Centro, ac in id conuertitur;dixit immobilē,quia indiuiduè per Ideas operatur, & intelligit abſque vlla eius varietate:ſolùm dicitur moueri,quatenus ex ſe excitatur ab eſſe ad agere.Ei ſuccedit Anima rationalis, quæ dicitur circulus ex ſe mobilis, cui quarto ſuccedunt corpora mota ab alio.Anima per rationes diuidue operatur,ex una alteram inferendo, & ex una in alteram progrediendo,eaſque connectendo & ſecernendo, & ob id rationalis

Quatuor grad⁹ motuum. dicitur.Ex Platonis Sententia (ut rectè etiam cōſiderauit Simplicius in tertio Phyſicorū cont.8.) quatuor conſiderantur gradus motus. Nam primò cōſideratur motus inordinatus materię,quę per potentiam excitatur ad generationem, de quo Plato in Timæo mentionē facit. Alter eſt motus Mentis,quæ ex ſe excitatur ab eſſe ad agere. Tertius eſt motus actionum Animæ per rationes. Poſtremus eſt motus corporum ab

Verus mot⁹ duplex. Anima.Primi duo nō ſunt verè motus,ideò prætermittuntur. Verus autem motus dicitur duplex,vnus primus,& eſt motus Animæ, cui reſpōdet primum tempus, quod eſt terminus æternitatis,in quod deſinit æternitas. Alter eſt motus ſecundus,cui etiā ſecundum tempus reſpōdet,nempè corporum.Motus Animæ eſt multiplex, de quo

Plato. loquens Plato decimo de Legibus,inquit, Vniuerſa ergo quæ in Cœlo ſunt, quæ in Terra, & quæ in Mari,ſuis motibus anima ducit,quorum nomina ſunt uelle,cōſiderare,curare,cōſultare,rectè & non rectè opinari,lætari,dolere,audere, metuere,odiſſe,

Simplici⁹. diligere,& cætera.Simplicius hos motus cōſiderans, dixit Platonem ſolis uerbis ab Ariſtotele diſſentire.Plato enim latiùs ſumpſit motum, & eos nuncupauit motus, quos Ariſt. non motus, ſed principia motus nuncuparet, ideò in ſexto Phyſicorum cōt.32.inquit,moueri animam,cum ſit indiuidua,quia nō corporeo mouetur motu,

Theophraſtus. ſed vult,intelligit,iudicat,cōtemplatur, quod cōfirmat auctoritate Theophraſti qui in primo naturaliū,dixit, Appetitū,ardoremque Animi,& cupidinem,corporeos eſſe motus,& ex corpore ducere ortum:iudicia autem,& ſpeculationes, nō tranſeunt in alterum,ſed in ipſa Anima ſunt actus,& perfectiones. Idipſum cōfirmat auctorita

Strato. Ariſto. te Stratonis Lampſaceni,diſcipuli Theophraſti, qui dixit Animæ actiones eſſe motus.Plato itaque latiùs, Ariſt. preſſiùs uſus eſt nomine motus:immò Ariſtoteles quoque nonnunquam actiones Animæ nuncupauit motus,& Phantaſiam definiens,dixit eſſe motum à Senſu factum,& dum quæritur, an motui animæ cōpetat Definitio motus,tradita ab Ariſtotele in tertio Phyſicorum?Reſpōdet Simplicius in 8.Phyſic. 44.cōuenire motui animæ Definitionem motus ab Ariſtotele primo traditam,quòd ſit actus eius,quod eſt poteſtate non alteram,quòd ſit actus mobilis. In ſexto autem Phyſicorum 32.ait,poterit etiam aſſignata deſcriptio motus competere motib. Animæ,aut cunctis,aut pluribus includentibus aliquid potētię.Rationi Ariſtotelis,quòd ſi aliquid ſe moueret,idem eſſet actu,& potētia. Reſpōdet Simplicius in octauo Phyſicorum,44.inquiens,re uera ſimplex nō erit ſe ipſo mobile;at anima prædita eſt va-

rijs rationibus quarum nonnullæ cum sint actu, mouent alias, quæ sunt potestate, sic idem homo in inuentione, discens, & docens esse dicitur. Hæc Simplicius. Alij nõ solliciti de concordia, & adhærentes Platoni, nituntur opinionem eius a calumnijs Peripateticorum vendicare. Ideò inquit Macrobius in secundo de Somnio Scipionis; Censet Aristoteles se probare nil se mouere, at non probat. Insuper, asserit Aristoteles dari vltimũ in motu, quod mouetur, & aliud non mouet, quod non est verum, nullum n. corpus moueri potest secundum locum, quod non è loco repellat aliud. Addit, tertiò, dum Anima se mouet, ea est actio sine passione, vt Sol Lucet, calet ignis. Cui simile profert Marsilius in Conuiuio Plat. inquiens, Anima se mouet nõ transitiuè, sed absolutè, vt dum dicimus Deus stat, Sol per se lucet, nam tẽporalis discursio ex se ipsa competit Animæ, &c. Proculdubio de nonnullis ad motũ Animæ attinentibus, Plato, & Aristoteles non dissentiunt: at dicere, quod absolutè consentiant, vt censet Simplicius, est conspicuus error. Consentiunt profectò de his Sex. Primò, quia ambo asserunt in mouentibus, & mobilibus non dari progressum in infinitum, sed veniendum esse ad primum, vt dictur à Plat. in 10. de Legibus, & ostenditur ab Aristotele in octauo Physicorum. Secundò, ambo consentiunt, primo non mouente, cæteros motores mouere non posse, ordinatorum enim, secundum essentiam, posterius nõ operatur sine priora. Tertiò, ambo inquiunt mouere se, esse proprium uiuentium, quod dicitur à Platone in Phædro, ab Aristotele autem in secundo de Cęlo. Quartò, ambo aiunt primum ex mobilibus mouere se, & se mouens esse principium inter ea, quæ mouentur. Quintò, consentiunt, quia ambo inquiunt Animam non ita moueri, ut mouentur corpora. Demum, ambo dicunt non moueri Animam ex loco ad locum, nisi iuncta alicui corpori, ex Aristotele hoc patet, ex Platone similiter: quia semper constituit Animam alicui uehiculo iunctam. At cum de his consentiant, dissentiunt deinde. Primò, quia Arist. inquit: primum se mouens esse Corpus uiuens, Plato ait, primum se mouens esse Animam. Secundò dissentiunt, quia considerando motus Animæ per Metaphoram dictos, non eodẽ modo illis se mouet anima ex sententia Arist. ut ex sententia Platonis. Ratio uarietatis est, quia Plato animæ tribuit rationes, Ideis respondentes, ob quas cum nobiscum iuncta per externa Obiecta fuerit excitata, magis ex se ualet sentire, & intelligere, quã ex sentẽtia Arist. qui rationes eis non esse insitas extimauit. Hinc in primo de anima 65. inquit, non animam sentire, uel intelligere, sed hominem per animam: ob eandem rationem, ex sententia Platonis anima iuncta uehiculo aereo, uel æthereo, ualet sentire quod efficere non ualet, ex sententia Arist. putantis pro obeundis huiusmodi muneribus necessaria esse instrumenta propria. Tertiò differunt in explicãdo modo, quo anima sit principium uero motus animalium. Nam ex sententia Platonis anima ob rationum distinctionẽ ualet magis ex se ad motum excitari, & mox sine corporeis instrumẽtis mouere corpora, quàm ex sententia Arist. Hinc Plato Animas uehiculis iunctas, ad libitum moueri existimat, quamuis ei non competant instrumenta corporea, quod tamen non ualet efficere ex sententia Arist. qui pro motu animantium necessaria iudicat instrumenta, ut patet ex tertio de anima necnon ex lib. de motu Animaliũ. Quartò dissentiunt: quia Arist. putat Deum proximè mouere Cœlum, & esse proximum principiũ motus eius, ut declaraui in libro, de Cęlorũ motoribus: Plato nec Deum, nec Mentem proximè mouere censuit, sed Animam in tertio gradu posita, ob distinctionem rationum. Quintò dissentiũt, quia Plato putat Animas ex se excitari ad motum in orbem, & ex se in orbem mouere, & ideo iunctas stellis, eas mouere in orbem, ut etiam Elementa corporea, quæ iudicauit prædita Anima: mouere autem mortalia motu progressiuo, & recto ob oppositas propensiones corporum. At ex sententia Arist. animæ nullus respondet motus proprius, & ideò ualet quouis motu mouere corpus. Ex his elicio primò, errare Simplicium, & eos qui Arist. cum Platone de omnibus cõsensito affirmant, nam ex distinctis Principijs, & medijs, uaria effecta prodeũt.

Macrobi' damnans Arist.

Marsilius Ficinus.

Sententia propria.

Sex de quibus Plato, & Arist. cõsentiunt

Quinque de quibus dissentiũt.

Primum.

Secundũ.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Ex dictis elicitur 1.

Insuper

2 Insuper minus rectè ait Simplicius, Definitionem vnam motus cōpetere motui animæ, non alteram, cum illæ duę Definitiones reciprocentur, & solū distinguātur, quatenus vna est per terminos magis Metaphysicos, altera per magis Physicos. Tertiò
3 apertè Simplicius aduersatur Arist. dicenti motum ab eo Definitum solùm cōpetere quatuor Prędicamentis, quæ sunt cōposita ex actu, & potentia, cum ipse Definitionē transferat ad animam, & eius motum, nam sentire, & intelligere ad ea quatuor Prędicamenta non pertinent. Quartò ab Arist. recedit, dum ostēdens quomodo anima ex
4 se moueatur, ait, id ei competere ob uarias rationes animæ insitas, cum Arist. eas nō tribuat animæ, sed asserat eam esse penitùs potestate. Insuper si ea distinctio rationū esset satis, male Arist. in 8. Phys. colligisset pro cōstituendo motu esse necessarium, ut primum se mouens ex duobus essentia distinctis cōstet, nam diceret esse unum duplici ratione preditum, ac ita uniuersa doctrina Arist. in octauo Phys. euerteretur. Prę-

Ratio maximi momenti. tereà, cum Plato dicat animā se mouere, & ex eo in 10. de Legib. colligat esse immortalem, quęro, vel se mouere competit soli animę Hominis, uel etiam illis iumentorū, & ferarū? Si soli animæ Hominis, tunc cętera animalia nō se mouerent, nec eorum anima esset principium motus, nam inquit Plato in phędro, animam propterea moueri aliud, quia primò se mouet, secundus enim motus pēdet ex primo. Si autem etiam cæteræ animæ se mouent, etiam animę muriū, & ranarum erunt immortales. Hæc instantia maximi est roboris, & plurimū turbauit varios Academicos, adeò ut in varias iuerint sententias, quas ut alibi a me relatas, & reiectas, nunc missas facio. Ea e-

Diluūtur instantię Macrobij. tiam, quæ a Macrobio objiciuntur Arist. leuissima sunt; nā quòd Arist. ostenderit nil se mouere, patet ex 8. Phys. quo in loco etiam patefeci, quomodo detur ultimum mouens in corporibus, nam datur ultimum in ordine essentiali. Insuper, datur ultimum ob condensationem & reciprocationem corporum mutantium locum, & sibi mutuò locum concedentium. Demùm, id quod addunt, asserere animam ex se moueri, esse idem ac dicere, solem ex se lucere, ex se calere ignem, & Deum stare, minimè uerum puto: Nam dum dicimus Solem ex se lucere, indicamus affectionem Soli competentem, non includentem actionem, & passionem; at dicere animā mouere se, indicamus actionem cum passione iunctam, & est idem, ac dicere, Solē illustrare se, ignem se calefacere, quod nemo diceret; nam si daretur motor mouēs sine mobili, daretur unum relatorum sine altero. Similiter, dum dicimus, Deum ex se stare, indicamus Deum nō

Conclusio. esse aptum moueri, non autem ei tribuimus actionem siue patiente, vel contra. Colligamus itaque ex sententia Arist. nil siue corporeum, siue incorporeum, in se agere, & se mouere actione distincta ab essentia.

Diluuntur rationes, quibus ostendebatur posse aliquid in se agert, & se mouere. Cap. XIII.

Diluitur Ratio 1. Decursis cæteris, superest modò ut rationes aduersas diluamus. Instabatur primò, quia Elementa sine distinctione motoris, & mobilis dicuntur mouere se. Hac de re uerba feci in quęst. de motu grauium, & leuium: nunc breuibus dico, instantiā esse leuem, quia in Elementis reperiuntur duo distincta principia, quę sunt origines agendi, & patiendi, & hoc indicauit Auer. inquiens: formam ut formā mouere, & esse principiū agen-

Instantia. di, vt verò est in materia, moueri, quia materia est origo passionis. At instabit aliquis, quia Elementum mouetur, vt est mobile, est mobile ut subiectū motum, est subiectum

Solutio. ut est actu, est actu per formā, quare forma per se patitur, & subijcitur motui. Respondeo, mobile catenus primò, & per se moueri, quatenus est potestate, quę oritur ex materia: & quamuis Subiectum motus debeat esse actu, non tamen actus est origo passionis, sed aliquid ex accidenti motum, & necessariò requisitum, vt subiectum sit actu;

Erat

Erat instantia secunda de actionibus immanentibus. Respondeo, actionem immanen- *Dilvitur*
tem vsurpari dupliciter; uel pro eadem cum essentia, vt separata se intelligere dicun- *Ratio 2.*
tur, de qua nō est dubitatio, cum sit sine distinctione, & passione, vel pro distincta ab
essentia agentis, de qua loquens, dico, non ob id dici immanentem, quia nō exposcat
principiū agendi, & patiendi distincta, sed solùm quia in alienum subiectū non trāsit,
nec opus remanet effectum, sed ipsamet actio finis est pendens ex agente, pro esse, &
conseruatione, & hoc patet progrediendō per omnia opera, quę actionis nomine de-
notantur, veluti saltare, canere, sunt actiones immanentes, cum tamen earum princi
pia efficientia, & patiētia sint distincta: similiter, uita dicitur immanens quatenus in
viuente seruatur, Animamque insequitur, cum tamē Anima principium uitæ, & cor- *De actu ui*
pus recipiens eam, sint distincta. At erat instantia de actu uidendi, intelligendi, imagi *dendi.*
nandi, similiter ratiocinandi, quo aliquis in se scientiam parit. De his multa dicūtur *D. Thom.*
à D. Tho. & asseclis eius, qui inquiunt, Animā vt formatam specie Obiecti producere *Scotus.*
judicium, ex se autem illud recipere. Scotus in primo Sent. Dist. tertia, quęst. 7. soluit *Lud. Boc-*
per distinctionem actus formalis, & uirtutis, reiectam in pręcedentibus. Lud. Boccaf. *caf.*
putat actionem pendere ex Obiecto, passionem pertinere ad potentiam, uel actio- *Solutio*
nem ab intellectu agente produci, passionem recipi in possibili. De his non est hic di *propria.*
sputādi locus, propterea breuibus dico, duplicem posse fieri comparationem: Vnam
inter Obiectum, & facultatem cognoscentem, secundum quam Obiectum mouet, fa-
cultas uerò mouetur: Alteram inter facultatem & actum iudicandi Obiectum, &
tunc facultas agit iudicando, Obiectum uerò iudicatur: quòd si huiusmodi judicium
manet in iudicante, id accidit, quia actus Obiecti, & facultatis est unus & idem, ut di
citur in 2. de Anima, & quia iudicium respicit Obiectum, quod tendit in facultatem
animæ, ideò ex accidenti solùm facultas in se agit, quatenus iudicat Obiectum mo-
uens animam, absolutè tamen iudicium ex parte iudicantis solùm exposcit funda-
mentum actionis. His accedit, quòd anima nil recipit ut subiectū, nisi concurrat Ma-
teria, ideò Memoria exposcit congruens temperamentum, adeò ut facultas sit origo
iudicandi, seruans uerò vt Subiectum sit compositum: si autem facultas aliqua, & prę
sertim Mens se iudicat, id facit ex accidenti, per eius opera, & iudicando alia, ut eli-
citur ex tertio de Anima. Ad id de inuentione, per quam ratio parit scientiam in
se. Respondeo, semper seruari distinctionem Obiecti, & facultatis ut duorum prin-
cipiorum actionis, & passionis. Insuper, dum ratiocinamur ex uno, inferimus aliud,
& Mens est actu ratione principij, potentia verò ratione Conclusionis. Erat tertia
dubitatio de Antiperistasi, de qua inquit Hippocrates in libro de Natura fœtus; hye *De antipe*
me per pluuias condensati partes externas Terræ, & ob prohibitam transpirationē, *ristasi.* *Hippocra-*
internas calefieri, ut patet de fimo. At ea ratio uidetur leuis: quoniam etiam ubi *tes.*
externæ partes pluuijs non densantur, at sub domibus, & locis coopertis id ipsum ac
cidit. Pręterea de uisceribus Terræ, & fimo non uidetur par ratio, quia in fimo inest
putredo, quæ non reperitur in antris & cauitatibus Terrę. Dicebat Epicurus, ex rela- *Epicurus.*
tione Lucretij,

Frigore cum premitur porro omnis Terra, coitque.
Et quasi cocrescit, fit scilicet in coeundo.
Exprimat in puteos, si quem gerat ipsa calorem &c.

At si id esset, tunc reliquæ partes terræ remanerent frigidiores, cuius oppositum sen-
su constat. Insuper addebat,

Frigidior porrò in puteis æstate fit humor,
Arescit, quia Terra calore, & semine si qua
Forte vaporis habet, properè dimittit in auras &c.

Hoc etiam non satisfacit: quia nulla facta mutatione densi, & rari partium Terræ
continentium aquam, similiter aqua redditur frigidior. Præterea, æstiuo tempore
plus aquæ gignitur in uisceribus Terræ, quàm hyberno, quod non accideret,

Galenus. si tunc vapores in aerem prodirent. Galenus in tertio de Simplic. Medicamentorum facultatibus, c. 8. uidetur dicere, aquam puteorum hyberno tempore nobis potius videri, quàm re vera esse tepidam, ob aerem, & nostri corporis constitutionem; at non propterea inficiatur, hyberno tempore aliquantulum esse calidiorem, quàm æstiuo, vt perperàm nonnulli ei tribuunt, sed solum putat tunc videri calidiorem, quàm sit, alioquin aduersaretur rationi, experientiæ, Hippocrati, & Aristoteli, cuius sententię se subscribit in 1. Aph. in expos. Aph. 15. Ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, &c. quo etiam loci inquit id accidere, quoniam ut ait Arist. calor internus per
Solutio. frigus ambiens tendit ad centrum, & unitur; æstate uerò ad simile exit. Dicamus itaque, in antiperistasi pro caloris, uel frigoris accretione, multa conspirare. Primò, simile internum nectitur cum externo simili, derelinquendo intrinsecùs contrariũ. Secundò, id contrarium à contrario secretum remanet sincerius, magis iunctum, ac ita potentiùs operatur, & intensiùs apparet: Hæc sunt potiora, & principaliora. Conducunt mox & alia, nam æstate externi meatus calore ambientis aperiũtur, & internus calor ob id facilè euaporat, ueluti contra hyberno tempore obstruũtur meatus, & calor ob prohibitam transpirationem crescit. Præterea, & quartò, accidit nõnunquam ab externo calore consumi, & extrahi humorem internum, cuius eductionem, & consumptionem sequitur interni caloris consumptio, interitum autẽ caloris sequitur frigus. Quintò, his accedit, quòd ab ambiente contrario repercutiuntur actiones cõtrarij inclusi, ac ita quodam modo geminantur, & potẽtiores redduntur pro destructione contrarij secum permixti, adeò ut semper primò, & per se contrarium agat in contrarium, quam actionem sequitur quædã perfectio agentis ex accidenti, ut pater per
Instantia. ea, quæ conspirare dixi. At dicet aliquis, adhuc non uidetur soluta dubitatio, quia nil agit vltra propriũ gradũ, quomodo itaque per antiperistasim contrariũ inclusum red
Solutio. ditur gradu intensius? Respondeo, frequenter non reddi intensius, sed uideri, quatenus primò erat cum contrario iunctum, non quidem per ueram mixtionem, sed per iuxta positionem, & compositionem, mox remanet ab eo seiunctũ. Quod si accidat, etiam reddi intensiùs secundum gradum, id fit ex accidenti, quatenus destructionem
De motu Animæ. unius sequitur constitutio alterius. Instabatur quarto loco per motum Animæ, Angelorum, & Atomorum. De Atomis Aristoteles absolute negat, & dari, & posse moueri, vt patet ex primo de Genet. & interitu. De alijs multa dicunt Theologi Scholastici: At ex opinione Arist. dico, vt nata esse in loco, non mutant locum, nisi per lationem, ita non nata esse in loco, & nata solùm ex accidenti alicubi esse, sine vllo motu & transmutatione alicubi esse, vel non esse. Sic Aristot. in secundo de Anima, septuagesimo, de lumine loquens, ait esse, & non esse in medio perspicuo, sine eius latione, & solùm per præsentiam, & absentiam corporis lucidi; Hoc modo Mens dicitur extrinsecus accedere, ut etiam aperta fenestra dicimus lumen extrinsecùs ingredi. Simili modo & ratione inquit Aristoteles, in primo de Cœlo; 111, & 112. multa esse, & non esse sine ortu, & interitu. Tetigit in parte hanc solutionem Simplicius, in sexto Physicorum trigesimosecundo, inquiens, haud tamen Anima dicitur esse in corpore, ueluti in loco, & nase, sed habitudine quadam, quare ut separetur, non eget alio corpore, quod secundum locum moueatur, sat enim est ineptitudo corporis ad non recipiendum splendorem Animæ, & hoc est Animam separari, &c. Erat quinta dubitatio de Phantasia, & Mente se cognoscentibus, & de facultatibus Animæ, quarum una mouet alteram. Hæc dubitatio per dicta in præcedentibus est soluta, nam cognitio est duplex; Vna per essentiam, qualis est ea Dei, quæ expers est dissimilitudinis, & passionis; Altera est cum quadam passione, & ob id semper adest distinctio per se cognoscibilis, & cognita, Mens, & Phantasia ex accidenti se cognoscunt noscendo alia, vna facultas mouet aliam ob varietatem instrumentorum, & quatenus una est formata specie obiecti, altera includit potentiam ad illam. Addebatur sextò, Aristotelem contrahere suam sententiam ad motorem uniuocum,

Hac

Hac de re multa dixi in 8. Physicorum exponens cont. 44. ideò nunc breuibus dico; si sequimur Auerroem, per motorem vniuocum, debemus intelligere motorem propriè dictum, contradistinctum a motore dicto per Metaphoram: si sequimur Simplicium, intelligere debemus motorem per se, contradistinctum a motore ex accidenti; si sequimur expositionem meam, debemus ex eis uerbis elicere sequi ea absurda, de quocumque dixerimus quod moneat se, & agat in se: nam si idem est ferens, & latū, ferens feretur: si idem calefaciens, & calefactum, calefaciēs calefiet; si idem est docēs, & addiscens, docens docebitur, & ideò inquit Aristoteles, vniuersè sequi ea absurda, de quibuscumque dixerimus, quod moueant se, & ita per motorem uniuocum denotat motorem motum eodem motu, indicando sententiam suam esse uniuersalem. Remanet diluenda dubitatio de aqua feruente, refrigerante seipsam, de qua multa dicū- tur ab alijs, quæ non refero, sed breuibus dico. Ad refrigerandam aquā multa conspirare, Primò, aqua feruens non est simplex, sed composita ex partibus igneis, & aqueis inuicem agentibus & pugnantibus. Secundò pro eo conducit ambiens, non ita calidum. Tertiò conducit humor aqueus, crassus, igneum calorem extinguens, uel saltem siccum terreum, desunt, ut in ferro feruēte, hoc denotauit Aristoteles in prima parte Probl. 42. inquiens, potum extinguere calorem febris, ut enim ignem hunc uisui manifestum, ita & delitescentem illū naturæ humor extinguit. Quartò etiam conducit, quia calor in aliena materia eger conseruante, & nisi feruetur, marcescit, eget enim cōtinuo restaurante, eius autem interitum sequitur frigus. Demū ad id conspirat propensio aqueæ naturæ ad frigus sibi proprium. Hæ causę ita in ordinem rediguntur. Aqua feruens refrigeratur, uel per causam priuantem, & hæc est ignei vaporis exhalatio, uel per causam producentem, quæ uel est externa, vel interna; si externa, est ambiens; si interna, uel id facit ex accidenti, & est humor aqueus, conspirante conditione caloris egente in aliena materia conseruante, cuius interitū necessariò sequitur frigus, vel id facit per se, & est varietas, & dissimilitudo partium aquæ feruentis, cū pro pensione aquæ per suam naturam ad frigus, quod est accidens proprium eius: ex horum conspiratione consurgit causa tota & perfecta.

De aqua feruente.

An simile agat in simile. *Cap. XIIII.*

Cum apparuerit idem in se sine distinctione agentis & patientis agere non posse, perpendendū est, an saltem possit agere in aliud sibi simile? Philosophus in primo de Ortu, & interitu id negauit, inquiēs, si simile ageret in simile, etiā ageret in se; tamen quia ex aduerso nonnulla se offerunt, quæ sententiam hanc reddunt obscuram, ideò cōsideranda, & explicanda proponitur. Pro notitia autem difficultatis considerandū primò est, aliquid posse dici simile, uel ex parte materiæ, uel formæ; si formę, uel genere uel specie: si specie, vel cum distinctione graduum, vel sine. Non est dubitatio de consimilibus materia, nec genere, ita enim etiam contraria cōsimilia sunt, quæ per se inuicem agunt: neque etiam de consimilibus specie, cum distinctione graduum, vt tepidum, & calidum, nam remissum obtinet locum alterius contrarij, ideò patitur ab intenso, dubitatio itaque est de consimilibus specie, & gradu, num inuicem agere possint? Accipiendum secundò, difficultatem debere intelligi de agentibus, & patientibus per se, non ex accidenti; regulæ enim dantur de his, quæ per se sunt. Additò tertiò, res propriè dici similes per Qualitates, ut enim per essentiam res dicuntur eędem, uel diuersæ; per Quantitatem æquales, uel inæquales; ita per Qualitatem similes, uel dissimiles. Latè tamen similitudo ad alia quoque extenditur: dubitatio præsertim erit de simili per Qualitates, cumulatioris tamen doctrinæ gratia

Simile multiplex.

De quo sit dubitatio an simile agat in simile.

etiam de cæteris aliquid dicam. Ea quæ præsertim consideratione hanc reddunt ob-
Dubia diluenda. scurã, hæc sunt. Primò Arist. in 8. Phys. 78. supponit corpus quo fuerit maius, eo diu
Primum. tiùs operari, & in primo de Cęlo, eo operari vehementiùs, vt etiam in primo Meteo-
rum: ex quo elicitur partes cõsimiles se mutuò perficere, & propterea inuicem agere.
Veluti etiam tres candelæ splendidiùs medium illustrant, quamuis sint consimiles,
quàm vna sola, & secunda magis illustrat medium, a prima illustratũ, similiter & ter-
Secũdum. tia. Pręterea inquit Aristoteles in prima parte Probl. 5.6. & 5.7. maiorem flãmam ad
Tertium. se rapere minorem, quare flãma agit in flammam. Tertiò formatur hæc ratio: efficiẽs
potest agere vltra proprium gradum; igitur potest agere in simile: cõsequutio patet,
quia cum produxerit sibi simile in gradu, agens pro vlteriore gradu, aget in simile.
Assumptum ostenditur, tum quia hyberno tempore a frigore aeris non summo con-
gelatur aqua, & fit glacies, quæ est excessus frigoris, & æstiuo tempore ab ambiente
aere mediæ regionis, non summè frigido, fit grando; tum insuper quia sæpè inspici-
mus flammam exiguam, & debilem, ingentem & potentissimum ignem parere. Quar
Quartum. tò, afferuntur exempla varia, id ipsum patefacientia, nam lapis consimilem lapidem
percutiendo frangit, Gladius hebetat Gladium consimilem, oculus agit in oculum,
dum mutuò se vident, simile seruat simile, & corpus densius eodem gradu calidum,
Pro parte aduersa. quia vehementiùs operatur, agit in rarum: simile itaque agit in simile. Ex aduerso di
xit Philosophus; si simile ageret in simile, idem ageret in se, cuius oppositũ est osten
sum. Insuper in primo Physi. 43. ait, omne agens agere in contrarium, omne patiens
pati à contrario, & in primo de Ortu inquit, de similibus nulla est ratio, cur vnũ po-
tiùs quam aliud debeat esse agens; Cõfirmatur: quia præsente fine desinit mobile mo
ueri; pręsente similitudine præsens est finis; quare tunc desinit moueri, nã finis agen-
tis est reddere patiens sibi simile, Pręterea, omne agens agit ut est actu, patitur vt po
tentia; at similia quatenus similia, consimiliter sunt actu, non autem unum actu, alte-
rum potentia est. Demùm, omne agens in id agit, quod ei repugnat; simile non repu-
gnat, sed consentaneum est simili, quare in id non agit.

Resolutio difficultatis, An simile agat in simile. Cap. XV.

PRo resolutione propositę difficultatis, cõsidero primò actionẽ esse du-
plicẽ, vnam spiritalẽ, qua uisibilia agunt in Sẽsum, alterã materiatã,
& corporeã. De vtraque loquar: & quia actio materiata etiam vsur-
patur dupliciter, uel pro sola alteratione, vel pro quauis motione, e-
go de singulis verba faciens, tres profero Cõclusiones, Prima est. Si-
Prima cõclusio. mile nõ agere in simile, est uera de actione spiritali. Altera est, eadem
regula uerior adhuc est de omni actione materiata. Tertia, verissima est de alteratio-
Secunda. ne, de qua etiam loquitur Arist. in capitulo, de actione, & perpessione. Quod pertinet
Tertia. ad primam, multi inficiantur regulam ueram de actione spiritali, ut patet de oculo si
Explicatio prima. milem, & se uidente. At conspicuè decipiuntur: nã Aristoteles in 2. de Anima, 71. de
Visu, & alijs Sensibus, eã profert, inquiens susceptiuum colorũ debere esse sine colo-
re, sonorum sine sono, & ita de cęteris. Insuper in 3. de Anima, cont. 4. eandẽ profert
de Mente potestate, receptura intelligibilia. Ideò rectè Auerr. inquit, regulam esse ue
Explicatio secũdę. ram de omni receptione, & perpessione cum spiritali, tum materiata. Secunda Cõclu
sio erat, regulam esse ueriorem de actione materiata. Ratio est: quia in ea reperitur
uerior contrarietas, uerior actio, & passio, & uerior oppositio actus, & potentiæ, cũ
Explicatio tertia. uera contrarietas non seruetur sine materia. Dicebatur tertiò, uerissimam esse de
alteratione, de qua etiam præsertim Philosophus regulam profert. Et ratio est:

quia

quia uetissima contrarietas in primis Qualitatibus consideratur, attinentibus ad Sen
sum tactus, & illę etiam sunt origines propriarum alterationum, & permutationum,
ut patet ex secundo lib. de Ortu, & interitu. At pro dubitationum resolutione duo oc *Duo consi*
currunt consideranda. Vnum est, an agens experat reddere patiens sibi simile in gra- *deranda.*
du, uel potiùs in actione, uel in utrisque? Alterum est, cur densius, & maius uehemen- *Primum.*
tiùs operetur, quamuis non sit intensius secundum gradum? De prima difficultate *Secūdum.*
Marsilius, & multi Latinorum, iudicant institutum agentis esse reddere patiens sibi *Opinio*
simile in actione. Ratio est, quia agens ita experit reddere patiens simile, ut agit, sed *quorundā*
agit actione, quare in ea experit id reddere simile. Confirmatur; quia vnumquodque
agens valet reddere patiens sibi simile in gradu; quare cum agens maius, & densius
operetur uehementiùs, valebit producere simile, etiam in actione, & propterea, dum
reddiderit simile in gradu, adhuc in illud aget, si fuerit rarius, ut reddat illud sibi simi
le in actione, ac ita simile in gradu, in simile operabitur. Hanc sententiam a uero alie- *Euersio.*
nam puto, pro quo ostendendo, suppono duo corpora in gradu summè calida, quo-
rum unum sit densius & maius, alterum rarius, & minus: densius operabitur uehe-
mentiùs, neque ob id aget in rarius, quia nullum caloris gradum in eo producere va-
let. Praetereà agens id per naturam efficere experit, quod in eius facultate positum
est, ex eoque pendere valet: hoc autem id solùm est, quod pertinet ad gradum, non
quod pertinet ad actionem auctam per densitatem, uel extensionem, quae pendet ex
alio. Praetereà, generatio ducit ad actum primum, qui est forma, non ad actum secun-
dum, qui est actio prodiens mox ex forma. Praetereà, vis maioris actionis valet produ
cere simile in gradu, quod sit vehementioris actionis, vt palea incensa comburens li-
gna, & generans carbones maioris actionis, quod non faceret, si expeteret producere
simile in actione, immò dum erit simile in actione, adhuc aget in illud, producendo
vlteriorem gradum formae. Quod demùm confirmatur; quia vis agentis est ipsa-
met forma, quae ita agit, ut est, esse autem eius in gradu est positum, quare id expe-
tit producere. Quaerebatur secundò, cur corpus densius, & maius, supposita pari- *Cur corp'*
tate graduum, uehementius operetur? Respondeo, id ex eo euenire, quia vbi plus *densius, &*
materiae adest, plus etiam repetitur formae, nam se habent ut plura indiuidua iun- *maius ope*
cta; quae potentiùs operantur, quàm unum. Insuper, id quod est densius, operatur *retur ve-*
uehementiùs, quia virtus consimilis, & coniunctior, & ab opposito magis seiuncta *hemētius.*
potentiùs operatur. Sed quaeritur, cum omnis forma valeat producere simile in *Dubitatio*
gradu in quo erit posita, & collocata, eritne ea maior actio, quae densiori, & maiori *Solutio.*
competit? Respondeo, eam in quatuor esse positam. Primò quatenus citiùs consimi-
le in gradu producit. Secundò, quia diutiùs operatur, quatenus magis aduersis cor-
rumpentibus repugnat. Tertiò, quia operatur in distantius. Quartò, quia semper
ualet simile in gradu producere, quod non ita semper ualet efficere corpus rarius, &
minus. Colligamus itaque, efficiens non operari ultra suum gradum, & solùm ex- *Cōclusio.*
petere reddere patiens sibi simile in gradu.

Diluuntur rationes, quibus ostendebatur simile agere in simile. Cap. XVI.

EXplicata veritate, supersunt diluendae aduersae rationes, quarum pri-
ma erat, quia partes consimiles iunctae reddunt totum potentius. Re *Solutio*
spondeo, non ob id eas inuicem agere, sed iunctas magis unà cōspira- *primae ra-*
re ad agendū in aliud, & seruandum se, veluti plures homines ad ali- *tionis.*
quid efficiendū conspirantes, quamuis inuicem non agant, tamen id *De lumine*
valent efficere, quod singuli seorsū non valent. Afferebatur instantia de cādelis con- *cādelarū.*

ſimilibus accenſis. De quibus ſimiliter dico, quod non inuicem agunt, ſed vnà conſpirant ad illuſtrandum medium, quod non propterea reddunt ſecundum gradum illuſtrius, quàm ſit lux ſingularum ſeorſum, & pro diſtinctiore ſolutione dico primo, lumen in medio habere eſſe ſpiritale, ut in lib. de Viſu pateſeci, adeò ut in medio nil aliud ſit, niſi repræſentatio corporis lucidi. Addo ſecundò, lumina variarū candelarum in medio non ſecùs ſeruari diſtincta, ac etiā ſeruentur actiones uariorum viſibilium, nec lumen vnius agere in lumen alterius, & ideò in medio tunc reperiuntur plura lumina, & minus tenebrarum, non autem lumen vnum agere in aliud: ea autem lumina ſeruari in medio diſtincta, indicant & vmbræ variæ, & directio radiorum in loca varia, & repræſentatio uariorum lucidorum, & ſimilia. Propterea cum D. Thom. non ſentio, putante lumen in medio habere eſſe materiatum, & reddi unum. Hinc Ariſtoteles in ſecundo de anima dixit, lumen eſſe præſentiam lucidi, quia eſt actus perſpi-
Inſtantia. cui, repræſentans corpus lucidum, nō ſecùs ac actio uiſibilium. Et ſi quis inſtat, quia
Solutio. plura accidentia, ſolo numero differentia, in eodem ſubiecto eſſe nequeunt. Reſpondeo, id eſſe uerum de accidentibus materiatis, non de ſpiritalibus. Ratio differentię eſt: quia ſpiritalia non uerè ſunt accidentia in Subiecto; ſed repræſentationes alterius per medium, & ideò diſtinctionem habent ab illis, quorum ſunt repræſentatiō, & actio. Inſtabatur inſuper, quia ſimile trahit ad ſe ſimile, ut flamma flammā, immò multi medicorum aiunt medicamenta trahere humores, ratione ſimilitudinis: ſimiliter inſpicimus Plantam, dictam Valeriana, trahere alteram ſimilem, ſibi locò proxi-
Solutio al terius inſtantiæ. mam. De flamma dico, maiorem flammam trahere ad ſe humorem minoris, in illumque agere, non autem in flammam, niſi ex accidenti, ex ſimilitudine ſolùm id habet, ut inuicem facillimè connectantur, vt aqua cum aqua, flamma cum flamma, at nō ob id inuicem agunt, ob eandem quoque rationem aqua per humida loca facilius fluit, quam per arida, ſimile cum ſimili facilè nectitur, quia cuncta per naturam expetunt ſui conſeruationem, ſimile autem conſeruatur ſimili, quia plura ſimilia iuncta, poten-
De Plātis tiùs corrumpenti reſiſtunt. De Valeriana, Palmadactilo, & ſimilibus Plantis, quarum una adhæret alteri, uel ab altera permutatur, ſiue perficitur. Reſpondeo, id oriri ex uarietate maris, & fœminæ, & uirtutis earum, una enim ueluti mas habet facultatem, & temperamentū diſtinctum ab eo alterius, & una eſt apta perficere, altera perfici: ea quę eſt apta perficere emittit ſpiritus quoſdam, à quibus cum altera perficiatur, per naturam conuertitur ad eam, ut inſpicimus de Helitropio, cuius flores, & folia conuertuntur ad Solem, adeò quod ſi una agit in alteram, id ortū ducit ex diſſimilitudine actus, & ſimilitudine potentiæ, nonnunquam autē id accidit (vt dixi) quia ſimile ſimili ſeruatur, ideò cum eo nectitur, & contrariū pro facultate vitat. Quomodo medicamenta trahant humores, a medicis explicatur, qua de re loquitur Ariſt. in prima particula Prob. 40. & 41. nec ait fieri ratione ſimilitudinis, ſolū inquit calida purgare per ſupera, aquea per vrinā, Terrea per infera, & id fieri actione, & contrarietate primarum Qualitatū, uel liquefacientium, vel feruore excrementa turbantium, vel flatus excitantium, & ita ſecum ducentium ea, quæ permutarunt, conducente facultate expultrice uiuentis, per naturā aduerſa expellentis, adeò ut mutua actio ſemper prodeat ex diſſimilitudine. Afferebatur alia inſtantia, quia agens valet vltra gra-
Agens nō operari vltra gradū. dum operari. Reſpondeo, id eſſe falſum; oſtendebatur, quia ab aere glacies, & grando frigidiora gignuntur, cū glacies ſit exceſſus frigoris. Dico primò, nil prohibere quin hiberno tempore aer ambiens ſit ſummè frigidus, quamuis enim glacies ſit exceſſus frigoris, non ob id uice uerſa omnis exceſſus frigoris eſt glacies, quia preter exceſſum frigoris alia requiruntur; Addo ſecūdò, frigus aeris ambientis non eſſe cauſam cōgelationis integrā, nam pro aqua congelanda pręſertim duo conſpirare debent, vnū agentis, alterum ex parte patientis: ex parte patientis, nempè aquæ, requiritur vt pura nō ſit, ſed mixta cum halitibus quibuſdam ſiccis, & terreis, quod nobis patefacit aqua, in quam glacies diſſoluitur, quæ craſſa, & terrea quodāmodo eſt: ex parte agētis requi-

ritur

ritur frigus ambientis,& halituum cum aqua permixtorum,per quod frigus,calor fluē
tis aquæ partim extinguitur,partim extruditur, humor verò tenuis, partim vnà cum
calore extruditur,partim etiam a frigore cōdensatur,ac ita cōsurgit glacies. Hoc nos *Aristot.*
docuit Arist.in secundo de partibus Animalium,cap.4.inquiens;Sanguis fibris detra
ctis non valet congelari, fibratum enim natura terrea est, quæ si non eximantur,cogi
tur,ut Terra humida frigore:cū enim calor exprimitur,humor vnà trahitur, atq; eua-
porat. Insuper in quinto de Gener.Animalium,cap.3.inquit,Indurat igitur tū calor,
tum frigus,nam euenit vt ab vtrisque humor euaporet,scilicet à calore per se a frigo-
re ex accidenti, unà enim cum calore humor educitur, nullus enim humor sine calo-
re est,&c.Philoponus tamen cont.3. primi de Gener.inquit, aut quod verius est fri- *Philopo-*
gus condensans partes aquæ,reddit aquam duram;addo ego(vt dixi) tenuiorem hu- *nus.*
morem educi,remanentem cogi. Ex his colligo,non agere ultra gradum, sed contra-
ria inuicem pugnare. Afferebantur demùm instantiæ de lapide consimilem fran-
gente, de gladio consimilem hebetante, de oculo vidente consimilem. Respon- *Instantiæ*
deo lapides, & gladios inuicem agere, non ratione similitudinis, sed oppositio- *postrema*
nis. Nam primo mouentur oppositis motibus, uel saltem vnus mouetur, quiescit al- *diluuntur.*
ter. Secundò considerantur vt actu dura, potentia fragibilia, ac ita ambo sunt actu,
& potentia per actum agunt,per potentiam patiuntur. Sed est dubitatio, cum sint pa *Dubita-*
ria,& actio prodeat ex proportione maioris inęqualitatis,quomodo se mutuò supe- *tio.*
rant,& franguntur? Respondet Clarissimus Boccaf.id accidere,quia pars percutiens *Solutio.*
agit uirtute totius. At hoc non satisfacit, tum quia similiter patiens resistit uirtute to *Lud. Boc-*
tius,hinc maius seruatur diutiùs:tum insuper,quia si fuerint duo plana,æqua,extēsa, *caf.*
& inuicem se percutientia,se frangunt, vt de duobus speculis accidit, etiam si secun- *Euersio.*
dum vniuersam extensionem se tangant. Ideò dicamus, duritiem frangentem supe- *Solutio*
rare non duritiem alterius,sed facultatem resistendi,ideò frangit id vt potentia fran- *propria.*
gibile agit;vtrumque vt actu durum,sic inuicem agunt,quia ambo includunt actum,
& potentiam, vt sæpè ait Arist. Ad instantiam de oculo, dico,oculum agere ut colo-
ratum,pari,& recipere ut perspicuum. Addo insuper cum Alexandro, recipere non
totum oculum, sed partem mediam, quæ cum sit perspicua, non habet proprium co-
lorem,color enim est actus terminati, non interminati perspicui, sed potiùs includit
inchoationem quandam omnium colorum,adeò ut ob id omnes recipere valeat tan-
quam perfectiones eius inchoationis. At de his latiùs in proprio loco.

De resistentia quid sit, opiniones variæ. Cap. XVII.

QVoniam pro notitia attinentium ad reactionem, necessarium est præ-
noscere resistentiam, quæ profectò cognitu est difficilis, ideo de ea
mihi breuibus differendum propono. Quæritur, quid sit Resisten-
tia? Qua de re operationes quatuor sunt: Vna est Petri Pomponatij in *Quid sit re*
tractatu de Reactione, parte secunda, cap.3.dicentis, Resistentiam *sistentia.*
non esse actionem, neque passionem, sed impedimentum quoddam, *Pompona-*
ideò inquit, Resistere esse, impedire, vel penitùs, vel in parte actionem a- *tius.*
gentis. Hunc sequitur Victor Trincauella in quæstione de Reactione; Inquiunt *Victor*
hi, Resistentiam, & Resistere, congruenter declarari per impedire, quia minus a- *Trinca-*
ctionem denotat, quàm resistere. Hoc confirmant per Aristotelem, qui in octauo *uella.*
Physic.32.inquit, Pilam non moueri a pariete impediente, & ei resistente; simili-
ter hoc patet, quia paries sine ulla actione impedit transitum uenti, eique resistit.
Insuper confirmatur: quia corpus non mouet aliud corpus, nisi moueatur, paries re-
sistens vento, & Pilæ non mouentur, quare non agit, & mouet. Hanc opinionem *Euersio.*
apprimè dubiam puto,cum enim dicant Resistere esse impedire,adhuc remanet dubi

tatio

tatio, quidnam sit Impedire, num actio, vel passio? nam verba vel actionem, uel passionem denotant, nec uerbum datur, quod alterum horum non significet. Prætereà, Impedire, uel originem ducit ex materia, uel ex forma, siue quod idem est, uel ortum ducit ex actu, uel ex potentia: si ex forma, & actu, erit actio: si ex potentia & materia, passio erit. Confirmatur, quia Impedire uel est actus primus, vel secundus: non primus, non enim est forma aliqua, & finis alicuius generationis: sed est actus secundus, qui secundus actus, vel passio, vel actio quædam esse debet, præsertim tamen actio. At dicet aliquis, impedire actionē, non est agere, sed actioni obsistere, & eam euertere. Hoc nullius est roboris: quia agendo repellimus actionem aduersam, eique obsistimus, ut vno contrario repellitur alterum. Confirmatur, quia omnis facultas, uel est agens, uel patiens; ea resistentis est facultas quædam, ac potentia; ideò, uel est agens, uel patiens, alia facultas tertia, quæ neutrum sit, non reperitur. At confirmabatur aduersa opinio per Aristotelem in 8. Phys. 32. dicentem, pilam non moueri a pariete resistente. Respondeo, Aristotelem non negare parietem nullo pacto mouere, sed solùm primò, & per se, inquit enim, Qui remouet impedimentum, est ut moueat, est autem ut non, vt qui columnam euulsit, aut qui lapidem remouet ab utre detinentem illum; secundum accidens enim mouet; ut repercussa Pila non a pariete, sed a proijciente mota est, &c. Constat Aristotelem concedere, quòd moueat ex accidenti, nam proijciens pilam, eam mouet, dum repercutitur per intermediū parietem. Addebatur parietem sine actione prohibere transitum uenti, & non posse mouere, nisi moueatur. Respondeo, id esse uerum de mouente primò, & per se, non de mouente ex accidenti; nam quòd paries agat in pilam, & uentum, ex eo patet, quia si pila fuerit uitrea, frāgitur, in super agit, quia est principium quietis, remouens transitū, & actionem alterius.

Instantia. *Solutio.* *Diluūtur rationes aduersæ.*

Opinio 2. Altera opinio est, quòd resistere sit pati: nam quod opponitur agenti, ab eo patitur: resistens opponitur agenti, quare patitur. *Euersio.* Hæc opinio deterior est priore, quoniam omnis passio ortum ducit ex materia; resistētia oritur ex aliquo actu opposito. Præterea, repellere à se passionem, & pati, opponū tur; resistere est repellere a se passionem: non itaque resistere est pati, nā unūquodq; quatenus resistit, eatenus nō patitur. Demùm si resistere esset pati, id quod maximè esset aptum pati, maximè resisteret, quod falsū est, materia enim cum maximè sit apta pati, nihil resistit. At dicebatur, quod opponitur agenti, patitur. Dico, quod opponitur agenti recipiendo eius actionem, patitur; at non quod repellit eam.

Opinio 3. Tertia opinio est quorundam, dicentium resistentiam esse Qualitatem de secunda specie, nam pro secunda specie Qualitatis numeratur potentia & impotentia; resistentia est impotentia ad patiendum, & potentia ad obsistendum. *Euersio.* Quę opinio etiam non est vera, quia aliud est loqui de actu secūdo, aliud de primo. potentia & impotentia sunt formæ, & primi actus, dubitatio est de actu secundo, prodeunte ex primo, aliud est loqui de principio, ex quo prodit resistentia, & loqui de actu resistentię.

Opinio 4. Ideò inquiunt alij, Resistere dupliciter vsurpari, uel pro resistentia Animalium, vel pro ea inanimorum. Resistentia Animalium denotat nixum, conatum, & intentionē neruorum, ac musculorum, quæ actio est. Resistentia verò inanimorum nil aliud est nisi potentia vel impotentia ad patiendū, pertinens ad secundam speciem Qualitatis. *Euersio.* Hæc opinio leuissima est, primò, quia uterque ille resistendi modus, cùm Animalibus, tum inanimis competit. Veluti dum ignis suo calore actionem frigoris repellit, tunc non secus ac Animal intentis neruis suo contrario resistit. Similiter in uiuentibus repellitur potentia, & impotentia ad patiendum, ueluti Animaliū ea quæ sunt densioris cutis magis lædentibus, & aeri ambienti resistunt. Insuper, vt dixi, dubitatio est de actu secundo, non de facultate, & actu primo.

Quid sit resistentia, Opinio propria. *Cap. XVIII.*

VT pateat quid sit resistentia, accipiendum primò Resistentiam vel at- *Diuisio re*
tinere ad animam, vel ad corpora. Resistentia ad animam pertinens, *sistentiæ.*
vel attinet ad cognitionem, vel ad actionem; si ad cognitionem, ita
aduersis rationib. disputãdo resistimus opinioni alterius; si ad actio-
nẽ, per hanc dicimur & tentationibus; constãtia resistere, & duro cor
de inspirationib. Si resistentia attinet ad corpora, ea vel est spiritalis,
vel materiata; si spiritalis, ita dicimus opacum resistere radijs lucidi, & actionibus vi
sibilium; si materiata, ea est triplex. Prima est resistentia sumpta pro repugnantia ex
natura, & conditione rei, ob quam resistẽtiam dicimus lapidem in vacuo non moue-
ri momento, quia repugnat, vt idem corpus simul sit in locis distinctis, & in eodẽ lo-
co simul sit principium, mediũ, & finis eius: hoc resistentiæ genus à nonnullis conce
ditur, ab alijs reijcitur, qua de re differui in consideratione motus grauiũ, & leuiũ: at
quia hæc non propriè est resistentia, nec ad rem facit, ideò dimittitur. Altera resisten-
tia competens corporibus natura constantibus, ea est, quæ consurgit ex qualitatibus
rectè subiectum disponentibus pro repellenda actione agentis, veluti durum dicitur
resistere secanti. Tertium genus resistentiæ consurgit ex actione qualitatis repellẽtis,
vel minuentis contrariũ suum; secunda dici potest resistentia priuatiua, hoc est mi-
nuens actionem agentis, vel penitùs illam repellens, altera positiua, hoc est minuens
vires agentis. Secunda potest seruari sine eo quod agens repatiatur, tertia nequaquã,
ideò secunda locum habet in motu Cœli, non tertia; Secunda magis propriè, tertia
minus dicitur resistentia. Exemplum vtriusq; est Miles, lorica, & Clipeo inimico re- *Exẽplum*
sistit, resistentia secundi generis, ense verò ei resistit, minuendo vires illius, resistentia *duplicis re*
tertij generis. Et cũ multiplex sit resistentia, hi soli duo postremi modi sunt præsen- *sistentiæ.*
tis considerationis, nam cæteræ sunt resistentiæ per Metaphoram dictæ. Insuper, se- *Rebus per*
cundò considerandũ est, reb. per naturã duo competere, primum, vt se pro facultate *naturam*
tueantur; alterũ, vt simile procreent. Ob primũ resistunt aduersis, ob alterum agunt *duo cõpe-*
in ea, & quamuis agendò aliquando resistant, & resistendo etiã agant, tamen semper *tunt.*
distinguũtur ratione, & instituto. At quæritur, quid primò, & præsertim forma expe *Quid pri-*
ctat, num resistere & se conseruare, vel agere, & procreare simile? Cui difficultati bre- *mò expeta*
uibus respondẽs, dico, institutũ esse duplex, vel vniuersæ naturæ, vel naturæ propriæ; *tur.*
si inspicimus naturã vniuersam, per hãc forma vt directa ab vniuersa natura, & pars
eius, primò expetit finem cõmunem, vlteriorem, & præstantiorem, nempè procrea-
re simile, & conseruare speciẽ, at per appetitum, & institutum proprium, expetit fi-
nem, & bonum propriũ, nempè salutem, & conseruationem sui. Accipio tertiò, resi- *Resistentia*
stentiã, vel secundo, vel tertio modo sumptam, semper ortum ducere ex aliquo actu, *oritur ex*
id.n. quòd penitùs est potestate, & quatenus est potestate, non resistit, vt patet de pri *actu.*
ma materia, & iure profectò, resistere.n. est pugnare, opponi, aduersari, repellere,
quod non ex potestate, sed ex aliquo actu ortum ducit. His præassumptis, dum quæ- *Resolutio*
ritur quid sit resistentia? Dico resistentiã omnem, vel secundo, vel tertio modo sum- *principalis*
ptam, pro absoluto esse actionem, differre tamen ab ea ratione, & instituto. Quod sit *difficulta-*
actio, patet, quoniam id quod prodit ex forma, actio est; resistentia ex actu, & forma *tis.*
prodit; vitare, &c. Insuper, resistere, opponi, & pugnare, ad actionem pertinet. Quòd
sit distincta ratione, constat ex dictis, dicitur.n. resistentia, vt refertur ad suæ dispo-
sitionis conseruationẽ, vt verò refertur ad productionem similis, dicitur actio. Resi- *Definitio.*
stentia ab alijs vario modo definitur: ego ita definiendum puto. Resistentia est pugna
patientis cum agente, ex oppositione prodiens, vt agentis actionem pro facultate re-
pellat, pro suæ cõstitutionis conseruatione. Et considerandum, quòd quamuis omnis
resistentia sit actio, non tamẽ contra, omnis actio est resistentia, nam resistentia præ-

supponit

fupponit femper quandam antecedentem actionem, quæ antecedens actio, refiftentia non eft, adeò ut refiftentia fub ratione refiftentiæ dicatur pofterior origine, non tempore, actione principali, cuius eft refiftentia.

Dubia aduerfus ea, quæ de Refiftentia dicta funt. Cap. XIX.

Proponuntur dubia. VT ea, quę de refiftẽtia dicta funt, clariora reddãtur, difficultates nõnullę è medio tollẽdę funt. Quęritur primò, cũ refiftẽtia fit actio, nũ Qualitates quantũ agunt, tantũ refiftãt? Dubitatur fecũdò, quia fi refiftẽtia effet actio, tunc vel daretur agens fine patiẽte, vel Intelligentiæ mouẽtes Cęlũ, paterentur: cõfequentia deducitur, quia Cęlũ cũ moueatur certa quadã, & definita velocitate, etiã dicitur refiftere, quę refiftẽtia fi eft actio, vel caret patiente, vel intelligentia patietur, cum aliud pro patiente affignari non poffit. Pręterea, omnis actio prodit ex potentia agente, potentia agẽs eft principiũ tranfmutãdi aliud; at refiftens non permutat aliud, fed impedit, ne permutetur ab alio. Pro folutione harum, & confimilium difficultatum, confiderandũ primò eft, actiones, & refiftentias per nouem pręfertim uariari poffe. Primò, per varietatem naturæ Qualitatis, veluti calor maximè agit, humor minus, pro fui fimilis productione. Secundò, variari poffunt per varietatem extenfionis, nam maius vehementiùs agit, & refiftit. Tertiò, per varietatem rari, & denfi. Quartò, per varietatem moti, & quiefcentis, ut aqua calida agitata digito magis calefacit. Quintò per uarietatem temporis, nam longiori tempore maior fit actio. Sextò, per coniunctionem vel fecretionem partium agentis, partes enim iũctę potẽtiùs operantur. Septimò, per varietatem diftantiæ agentis, & patientis. Octauo per varietatem medij. Nonò, per uarietatem Qualitatum connexarum.

Actiones & refiftentiasq nouẽ variari cõtingit, &

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

Confiderandum fecundò, Qualitates quo funt pręftantiores, magisque præfeferentes formã, eo magis agere ꝑ fui fimilis productione, hoc enim principaliffimum eft, & naturę maximè confentaneum, minus autem difponunt Subiectum pro fui conferuatione, & hoc patet primò de calido, fecundò de frigido. Ex aduerfo, Qualitates quo magis funt materiatę, ut humiditas, & ficcitas, quæ relatæ ad reliquas, gerunt materię vices, eo magis agunt, & difponunt Subiectũ pro fui conferuatione.

Qualitates præftantiores magis agunt pro fui ꝑpagatione.

His præaffumptis, me conferens ad difficultatum folutionem, quęrebatur primò, num Qualitas quantum agit, tantum refiftat? Refpondeo, Qualitas quantum agit pro fui conferuatione, tantum refiftit, non autem quantũ agit pro fimilis productione, vel quod idem eft, Qualitas quantum agit priuatione, tantum refiftit, non quantum agit pofitiue, tantum refiftit priuatiuè, ita feruatur Qualitatum quafdam magis agere, quàm refiftere, alias minus.

Nũ Qualitas quantum agit, tantum refiftat.

Solutio 2. Inftabatur fecundò, quia fi refiftentia effet actio, uel daretur agens fine patiente, uel intelligentiæ mouentes Cęlum paterentur. Refpondeo, ea quæ dixi, præfertim, & propriè debere intelligi de actione primarum Qualitatum, de qua eft fermo. Addo fecundò, Cœlum effe Corpus actu, & refiftere per actum fuum, quæ tamen cum non fit per contrarietatem, non eft propria refiftentia, fed folùm latè fumpta, non enim Cœlum mobile formam includit motori oppofitam. Dico tertiò, eam latè fumptam refiftentiam, effe actionem quandam priuatiuam, quatenus per eam minuitur uelocitas motus, & cõferuatur refiftens in fua conftitutione.

Solutio 3. Inftabatur tertiò, quia agens eft principium tranfmutandi aliud. Refpondeo, agens definitur per effe principium motus, uel quietis, ita natura terræ eft principium efficiens quietis eius. Refiftentia Cœli, eft actio; primò ut minuens actionem; fecundo vt feruans in parte fuam difpofitionem. Definitio tamen principij efficientis primò, & propriè de principali intelligi debet, de refiftentia Cœli non propriè, cum etiam non fit propriè actio.

An

An omne agens agendo repatiatur. Cap. XX.

SÆpè afferitur ab Arift. motores Phyficos, quorũ cõmunis eft materia, mouendo moueri, agendo repati, veluti in fecundo Phyf. 71. & 73. in tertio Phyf. 8. in primo de Ortu, & inter. 53. & 54. in quarto de Gen. Anim. c. 3. & alibi. Quę fententia quoniã per varias inftantias redditur obfcura, ideò pro eius elucidatione ꝓponitur confideranda. Qua de re difputaturus, explicabo primò attinẽtia ad notitiã difficultatis. Referã fecũdò opiniones nõnullas. Tertiò opinionẽ meam patefaciã. Demùm dubia foluã. Pro notitia propofitę difficultatis, accipio primò Actionis nomẽ quadrupliciter vfurpari, primò, vt actio contradiftinguitur ab affectione, ex Sexto Moralium Nicomachiorum; fecundo, ut dicitur de actione Qualitatum ad tertiam fpeciem attinentium, conftituente alterationem; tertiò, vt extenditur ad omnem materiatum motũ, & mutationem, quartò, ut etiam extenditut ad actiones fpiritales, quas Philofophus in fecundo de Anima, 57. perfectiones nuncupat. Nomen actionis in hac difficultate non in prima, nec in quarta fignificatione ufurpatur, non enim ad rem faciunt, fed in fecunda & tertia, in qua fignificatione à Philofopho ea fententia profertur: agẽs agẽdo repati. Accipio fecundò, aliud effe motorem moueri, & contramoueri, nam motor corporeus non mouet nifi moueatur, non tamen femper contramouetur ab eo q̃d mouet, ut patet de Cœlo mouente mortalia. Addo tertiò, motorem effe duplicẽ, vnũ proximum, alterum remotum. Dubitatio eft de proximo, qui etiam eft duplex, uel fecundũ fe, vel ex accidenti; Dubitatio eft de motore fecundũ fe, nã ea funt cõfiderãda, quæ funt fecũdũ fe. Dico quartò, motorẽ proximũ & fecundum fe, vel habere cũ mobili communem materiam, vel non, quod non habet cõmunem materiam non repatitur. Dubitatio itaque eft, an omne mouens proximum & fecundũ fe, habens materiam communem, dum mouet motu materiato & corporeo, neceffariò contramoueatur? Ea quæ pręcipuè fententiam hanc reddunt dubiam, hęc funt. Primò cœleftes orbes communem inter fe habent materiam, & tamen fuperior mouens inferiorẽ nõ contramouetur. Prætereà, fi mouens contramoueretur, hęc fequerentur abfurda, primò actio prodiret ex proportione minoris inęqualitatis, quod aduerfatur Arift. in feptimo Phyf. & idem relatum ad idem, fuperaret, & fuperaretur. Infuper idem moueretur motibus contrarijs, nempè medium, & extremæ partes mouentis. Prætereà, agens nunquam poffet reddere fibi fimile patiens, quia fi repateretur, remitteretur, & redderetur debilius; Tertiò experimenta uaria uidentur oppofitum patefacere: primò augens nõ augetur; ferens non fertur; proijciens non proijcitur; Lapis Herculeus trahens ferrum, nõ trahitur; interficiens, non interficitur; generans, non gignitur; gutta vini, & fcintilla Ignis patiũtur à magna aquæ portione, & nõ agunt. Infuper, agens valens operari per diftantiam quattuor pedum, non repatitur ab eo, quod folùm per diftantiam duorum pedũ operari valet, dum magis quàm per duos pedes diftant. Demùm dubitatur, quia dictum eft fententiam non effe veram de agente fpiritali, & de eo quod non habet communem materiam; At de actione fpiritali inquit Pomponatius, oculus unus videt alterum, & ècontrario, uidetur ab eo, manus una frigida iudicat alteram calidam, & iudicatur ab ea; duo amici mutuò occurfu inuicem fe lætitia afficiunt; Lupus videns agnum lætatur, & uice uerfa, triftatur agnus. Addit Ludou. Boccaf. Per fpeculum oculus dexter uidet finiftrum, & uice uerfa, ab eo uidetur, Addo ego, radios fpiritales, necnon fpiritale actiones vifibilium ab opaco repati, & repercuti. Demùm quòd fit uerum effe de his, quæ non habent communem materiam, ita oftendo: omnis Refiftentia eft Reactio: omnis motus eft cum Refiftentia: quare omnis motus eft cum Reactione. Maior patet ex declaratis in præcedentibus.

Ordo feruandus.

Actionis nomẽ quadrupliciter vfurpatur.

Aliud moueri & cõtramoueri.

Motor duplex.

Conclufio.

Dubia.

An agens repatiatur, Opiniones aliorum. Cap. XXI.

Opinio Calculatoris.

DE proposita difficultate variæ sunt opiniones, ego principaliores referam. Calculator, cui veteres accuratam nauabant operam, varijs Conclusionibus difficultati respondebat, quarum duæ potiores hæ sunt; Datur Reactio in Qualitatibus alterantibus, non per eandem contrarietatem, sed per distinctam, vt ignis agens in aquam per calorem, repatitur per humorem. Insuper, si Reactio appareat per eandem contrarietatem, id vel est ex accidenti, vel non per easdem partes agentis & patientis: ex accidenti quatenus Ignis agens in Aquam per calorē, repatitur per humorem, quem sequitur remissio caloris. Hæc opinio aduersatur experientiæ, rationi, & auctoritati.

Euersio.

Primo experientiæ, inspicimus. n. dum aqua feruens cum frigida miscetur, quæ solo calore, & frigore opponuntur, vtrasq; partes remitti, contēperari, & ad medioctitatem redigi, quare datur Reactio per eandem contrarietatem, easdem partes, & secundum se. Similiter, dum manus duæ vna frigida, altera calida inuicem agunt, & se contemperant. Aduersatur rationi: quia contrarium per naturam, & secundum se in suum contrarium dum fuerit præsens, operatur, omne. n. agens agit in contrarium, & a contrario patitur. Præterea, quotiescunq; duo inuicem agunt, non per eandem cōtrarietatem, vel partem, non dicuntur agendo repati, dum. n. dicimus agens repati, indicamus idipsum repati, quod agit, & per eandem formam, & præsertim, quia dum passio non est a contrario, dicitur ex accidenti, vt patet ex 1. Phys. 74. Similiter dum est per partem, id autem quod est ex accidente, nō includitur in regulis; Et confirmatur: quia quamuis Cœli (vt ait Simplicius:) mutuo sibi munera impartiantur, non ob id repati dicuntur. Demum, aduersatur auctoritati: nam inquit Arist. in 4. de Gener. Anim. c. 3. Causa vt motus soluatur est, quia omne agens patitur a patiente, vt quod secat, hebetatur ab eo quod secatur, quod calefacit, refrigeratur a calescente, denique omne mouens, excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu, vt quod pellit, pellitur quodāmodo, quod premit, premitur; interdum etiam fit, vt quod agit, magis patiatur, quā agat, & refrigeretur quod calefacit, calescat quod refrigerat, &c. Conspicue Philosophus per eandem contrarietatem, & partes concedit Reactionem quod patet in agentibus, & patientibus vna sola contrarietate oppositis, vt aere, & igne, quæ secundum omnem partem se mutuo remittunt.

2. Opinio.

Altera opinio Celebris est Marsilij, Pauli Veneti, Alberti de Saxonia, Caietani, Iacobi Forolíuiensis, & multorum aliorum, qui inquiunt, quattuor primas Qualitates non æque agere, & resistere, sed ordinem actionis opponi ordini resistentiæ, calor enim maxime agit. Secundo, frigus, tertio, humor, quarto, siccitas. De resistentia contra se habet: nam siccitas maxime resistit, secundo, humor, tertio, frigus, quarto, calor.

Dissensio.

Hi de hoc primo fundamento consentiunt, dissentiunt autem, quatenus quidam aiunt, Qualitatem omnem magis agere, quam resistere, alij id negant, & inquiunt, duas magis resistere, quam agere, nempe siccitatem, & humiditatem, reliquas magis agere, quam resistere, & latitudinem resistentiæ æquari latitudini actionis: addunt id natura factum fuisse ob recompensationem, vt si quid cito ageret, & reficeretur, cito etiam ob exiguam resistentiam periret. Hinc aiunt Medici, deterius esse, labi in siccitatem, quam humiditatem, quia siccitas ob resistentiam, cum difficultate vincitur & contemperatur. His iactis fundamentis, respondentes difficultati, inquiunt, actionem semper prodire ex proportione maioris inæqualitatis uirtutis agentis, ad resistentiā: ita ignis quamuis maxime agat, tamen repatitur, quia parum resistit, at si efficiens aliquando ita superat patiens resistēdo, vt agendo, tunc agendo non repatitur. Hæc etiam opinio approbanda non videtur, primo, quia non

Euersio.

seruat regulam Arist. vniuersalem; quod omne agens proximum habens materiam communem, repatiatur, veluti dum superat actione, & resistentia. Aristot. autem

cam

eam profert vniuersalem,& quod ita intelligi debeat ostẽditur, quia inquit in quarto de Gen. Animalium, cap. 3. motum ob id solui, quia agens repatitur, at hoc est commune omnibus. Prẹtereà per eam opinionem passio cum resistentia confunditur, & quod pertinet ad materiam, tribuitur formę: omnis actio prodit ex forma, passio verò ex materia: ideò si patiens patitur, id non habet ex una, uel altera Qualitate, sed ex materia. Hinc Arist. in cõt. 55. primi de Ortu, & interitu, dixit, Si Qualitates essent a materia solutæ, non paterentur. Et in cõt. 43. asseruit, nisi essent ex uno omnia, hoc est, ni si haberent communem materiam, non inuicem agerent, & paterentur. Prẹtereà experientia constat, sæpè agens non superare resistentiã, & tamen agere pro facultate, ut si niteret euellere columnam, vel prosternere pinum, agerem profectò, at non superarem. Prætereà, asserere omnium quatuor primarum Qualitatum resistentiam esse minorem actione, aduersatur sensibus, multa enim sicca inueniuntur obscurè agentia, & vehementer resistentia, vt ferrum, Adamas, & similia. Si dicimus cum alijs, latitudinem resistentiæ æquari latitudini actionis, præter id quod (vt dixi) experientiæ aduersamur, etiam in maiora labimur absurda. Primò sequetur, quòd cum siccitas sit summè resistens, humiditas non summè agens, siccitas per nullam humiditatẽ vincetur, neque etiam si esset summè agens, quoniam nunquam superaret resistentiam summã, æqualem summę actionis. Similiter contra, cum humor ex horum sententia magis resistat, quàm agat, & magis agat, quàm siccitas; sequitur, ut magis resistat quàm siccitas, & proptereà à sicco nunquam poterit permutari, & pati, quod experientiæ aduersatur. Neque absolutè dicendum, Qualitatum duas magis agere, duas magis resistere, sed considerando actionem pro sui conseruatione, dicendum est, omnes æquè agere, & resistere. Insuper addendum, resistentia priuatiua siccum, & humidum, positiua verò, calidum, & frigidum magis resistere.

De Reactione, Opinio propria. Cap. XXII.

Cum relatæ opiniones apparuerint minus ueræ, prætermissa aliarum opinionum relatione, dico cũ Arist. in 3. Phys. 8. nec nonin primo de Ortu, & interitu, 77. Composita agentia, & patientia, ex duobus constare, ex forma nimirum & materia, siue ex actu, & potentia, eaque per formam, & actum agere; per materiam, & potentiam pati; nec aliam præter hanc esse assignandam rationem, cur agantur, & patiantur. Addo secundò, quòd aliud est agere, aliud uincere, & superare. Similiter, aliud est pati, aliud vinci, & superari, unumquodque per formam aptum est agere, si fuerit forma agens, & per materiam aptum est pati, non tamen unumquodque est aptum aliud uincere, & superare, nisi adsit ratio maioris inæqualitatis; sic etiam formica agit in columnam, quamuis eam non superet, nunquam forma remouet passionem à materia, sed solam ualet remouere uictoriam. Pro huius confirmatione locus est pulcherrimus in undecima parte Prob. 28. quærit Philosophus, cur quædam obstrepunt, mouenturque subitò, ut Archæ, quæ nullo mouente, quod sensu percipiatur, crepant? sic Aere insensibili omnia corrumpuntur, quæ tempore pereunt? An simile est hoc guttis, & lapidibus, quas Plantæ emergentes attollunt: nam ab insensibili actio sensibilis prodit, adeò vt fateatur Arist. quoduis firmã præditum posse agere in quoduis præditum materia, non tamen semper uincere: ac ita explicatur eius sententia, dum inquit, mouẽs debere vincere, ut legitur in secundo Phys. & in quarto Meteorum, cont. 10. Confirmatur idipsum per Aristotelem in calce primi de Ortu, & interitu, 89. dicentem: Quando misceibilia pote statib. ęquãtur quodãmodo, tũc trãsmutatur vtrũq; in dominãs sui ipsius natura, nec fit alterum, sed intermedium, & commune, adeò ut quamuis alterum uincat, tamẽ ipsum quoque patitur ratione suæ materiæ. Accipio tertiò, actionem agentis esse dupli- cem,

Primum assumptũ. *Alterum assumptũ.* *Sententia Aristot.* *Assumptũ tertium.*

cem, vnam primam, alteram ſecundam, ſequentem primam, vt Sol illuminat, & calefacit: Cœlum mouet, & calefacit: Torpedo agitat Rete, & ſtupore afficit manum piſcatoris; Dum dicimus agens non agere in extremum, niſi agat in medium, ac inſuper agendo repati, id verum eſt, & intelligi debet de actione prima, non de ſequente primam, quia ſecunda actio non ſequitur primam, niſi in Subiecto apto ad eam recipiendam. Addo inſuper, actionem primam ſemper eſſe, vel lationem, vel alterationem, nam cęteræ ſemper has præſupponunt. Ideò Plato in Parmenide, & poſt Platonem Galenus, duos dixere eſſe motus, lationem, & alterationem, nam conſiderarunt ſimplices, & ideò in his conſideratur Reactio, non in alijs. Conſidero demùm, quòd cum dicatur ſiccum maxime reſiſtere reſiſtentia priuatiua, id non omni ex parte verum eſſe: nam priuatio minus reſiſtit formæ, quàm forma priuationi: ſiccitas comparata cum humore obtinet locum priuationis, quare minus reſiſtit. Confirmatur experientia, nam linum ſiccum citò, & facilè merſum in aqua humectatur, non autem ita facilè, cum fuerit humectatum, deſiccatur; quod ſi multa ſicca diu ſeruantur illæſa, id accidit, quia denſa, & dura ſunt, & maximè reſiſtunt ſiccantis, non autem humectanti, dum humor meare poteſt per partes eorum. Inſtantia de Hectico ad rem non facit, quia non eſt difficile Hecticum ut ſiccum humectare, ſed difficile eſt reficere, ac reſtaurare humorem radicalem, & viuenti conſentaneum. Colligo itaque, omne agens proximum, per ſe habens materiam communem, agendo actione corporea, ita repati, ut vel contra moueatur, vel diſponatur pro oppoſita Qualitate, & paſſione.

Quomodo duo soli motus.

Conclusio.

Diluuntur Rationes aduerſæ. Cap. XXIII.

SVperſunt diluendæ rationes aduerſæ, prima inſtantia ſumebatur ex orbib. Cęli cōmunē inter ſe materiā habentib. & nō repatientibus, diluitur per tria fundamenta. Primū eſt in Cęlo non reperiri uerā materiā, quę origo eſt paſſionis, per quā res poſsūt eſſe & nō eſſe. Alterum eſt, quod etiā conſiderādo materiā cōpetente orbib. Cœli, illā non penitùs & vniuocè eſt eadē, ſed ſolum ordine quodam, & ab vno. Tertiū eſt, quòd ueram non puto cōmunem ſententiam, orbes inferiores duci, & rapi à ſuperiorib. vt loquens de Cęlo patefeci: ſed intelligentia probria Orbis, vt cupiens aſſimilari ſuperiori motori, mouet motu conſimili ei, quo mouet ſuperior. Inſtabatur ſecundò, ducendo ad uaria abſurda, & primò, quia prodiret actio ex proportione minoris inæqualitatis. Reſpondeo, actio cum uictoria expoſcit maiorem inæqualitatem: at ſine victoria eā non expoſcit. Sat enim eſt conditio patientis, ex materia, & potentia prodiens. At inſtatur: quia etiam potentius aliquando à debiliore ſuperatur, ut lapis à gutta: Reſpondeo, dum id accidit, non eſſe comparādam guttam vnā cum lapide, ſed guttas omnes ſingulatim cadentes cum eo, ita.n. ex multis modicis fit unum ſatis. Hoc in loco conſiderandum eſt, quòd Galenus in quinto de Simplicium medicamentorum facultat. c. 5. inquit; quæ à frigore pariter, & ſiccitate induruere, ea excalefacere pariter, & madefacere expedit, nam ſicut opus mouētia, calore, & humiditate ſecūdum naturam cōtemperatis, ſed tanto expedit medicamen eſſe calidius, quanto exuperauit frigiditas, tantoque humidius, quanto & uicit ſiccitas: Ita Galenus inquit medelam debere fieri per contrariū æquale ſecundū gradū; Nonnulli damnant Galenū, dicentes deberi fieri per cōtrariū potētius, quia ab æquali nō prodit actio. Sed errant; quia ab æquali prodit actio cum temperamento, ut dixit Ariſtoteles in primo de Ortu, & interitu, 89. imò nedum ab æquali, ſed etiam à minori actio prodit, ut patuit; Sētentia eſt Auerrois in quarto Meteorum, cont. 10. Si Elementa haberent Qualitates ſummas, non temperarentur, & admiſcerentur, nam ſi potentiæ eſſent æquales, non

De Cælorū actione.

Solutio 1.

Galenus.

Euerſio quorundā.

ageret

ageret unâ in alteram sibi parem. Laborarunt asseclæ Auerrois prò eo defendendo, Dixit Zimara eam sententiam debere intelligi de æqualitate, non in gradu, sed in actione,& resistentia. Quæ explicatio uera non est. Primò, quia etiam dum resistentia est maior, agens repatitur. Secundò, quia Auerroes eo loci non de resistentia, sed de gradu Qualitatum loquitur, nam inquit non inueniri in Elementis duas Qualitates in fine, Qualitas dicitur in fine, dum est in gradu supremo. Confirmatur: quia Auerr. caliditatem aeris negat esse in fine, sed eam ignis, id ipsum de humore aeris, & aquæ affirmat: similiter, siccitatem ignis negat esse in fine, cum tamen asseclæ eius asserant summè resistere. Quare dicendum absolutè puto, sententiam Auerrois veram non esse. Addo, errorem prodijsse ex deprauatione sui contextus, cum enim Aristoteles dicat, Nec putrescit id quod congelatum est, nam magis frigidum est, quàm aer calidus, ideò non uincitur, id autem quod mouet, uincit &c. Verba contextus Auerrois hæc sunt. Et frigiditas aquæ est maior quàm calor aeris, & intensior, ideò admiscetur aer cum aqua,& temperatur: at si essent pares, & æquè potentes, ac æquarentur, non admiscerentur, nec temperarentur, &c. ob hæc deprauata uerba fuit coactus Auerroes errare,& id non fecit sine suspicione erroris, ideò in principio sui Com. dixit, & uult dicere ut mihi uidetur, &c. indicãs se dubium. Deducebatur ad aliud absurdum, quia idem moueretur motibus contrarijs, inquiunt nonnulli ea contraria recipi in medio, non intrinsecùs, sed sátis extrinsecùs, ideò ut ea quæ spiritaliter deferũtur per mediũ, possunt esse in eadem parte medij, ita & hæc. Quæ solutio est falsa: quia accidentia necessariò sunt in Subiecto; in eodem autẽ Subiecto, nullo modo possunt inesse contraria. Quare dicamus, in Reactione Qualitates contrarias, vel recipi in distincta parte medij, vel si in eadem parte recipiuntur, in ea recipiuntur cum remissione, & de his se habet, ut de aere agitato a contrarijs ventis. Addebatur insuper quòd agens nũquam redderet patiens sibi simile. Respondeo, id non sequi, tum quia agens non semper superatur,& remittitur in gradu, sed frequenter solùm disponitur: tũ insuper, quia quãuis partes proximę patienti remittantur, tamen a distantioribus,& connexis reficiuntur. Instabatur tertiò, quia augens non augetur, ferens non fertur, generans non generatur. Patet responsio, per id quod dixi veram esse sententiam de motu primò, non de consequente, ferens deferendo & eleuando onus, deprimitur ab onere: generans per Qualitates alterantes, tẽpatitur per eas. Afferebatur instantia de scintilla ignis,& guttæ uini in mare proiecta; Philoponus com. 135. primi de Ortu, & interitu, & cum eo Ludouicus Boccaf. aiunt, non agere ob paruitatem. At contra ita non seruant regulam uniuersalẽ; Insuper aduersantur Aristoteli dicenti, etiam ab insensibilibus inferri passionem. Quare dicamus, ea exigua parùm,& insensibiliter agere,& nisi remittant, saltem in parte disponunt partes proximas, quas tangunt. Afferebatur instantia de agente per distantiam quatuor pedum in patiens, ualens agere solùm per distantiam duorum. Respondeo, actionem,& repassionem seruari, & considerari in ea parte medij per quam fit contactus, omne enim agens agit per contactum. Insuper instabatur, quia Lapis Herculeus trahit ferrũ,& nõ repatitur, Ambra similiter trahit paleas. Respondet Lud. Boccaf. eos lapides spiritaliter operari, ideò non repati; Idipsum uidetur dicere Alexander secundo nat. qq. c. 24. inquir. n. Herculeum lapidem ad se trahere ferrum, ut Obiectum optabile. Hęc solutio non est approbanda, tum quia actio spiritalis nõ efficit per se motum corporeũ, qualis. n. est actio, talis est motus ex ea prodiens, tũ insuper, quia nil in eis assignari põt, quod spiritaliter agat, nec apparet, quæ nam sit ea spiritalis actio. Dicamus itaque, lapidem operari per formam suæ substantiæ, ut per principiũ effectionis, per temperamentũ, & Qualitates alterãtes, ut per instrumentum, quæ cum alterent medium, & ferrum, etiam repatiuntur, & sensim minuũtur: hinc ferrum magnum, uel nimium distans, non ualet trahere, & si alio lapis illiniatur, quia permutatur temperamentum, non trahit ferrum. Instabatur deinde, quia etiam de actione spiritali regula uidetur uera. Pro solutione animaduertendum

Sententia Auerr. nõ vera.

Vitatur aliud absurdum.

Aliud absurdum uitatur.

Diluitur 3. instantia.

Philoponus. Lud. Bocc.

Instantia de Lapide Herculeo.

De actione spiritali.

in actione spiritali tria considerari posse; primò motionem factam ab Obiecto, secundò iudicium Obiecti, tertiò affectionem ex iudicio prodeuntem. Si consideramus motionem factam ab Obiecto per actionem spiritalem, in ea reperitur nō propria repassio à contrario, sed sola repercussio, ita radij solis, & actiones rerum visibilium à speculo repercutiuntur, hęc solùm seruat imaginem repassionis, quatenus percutiendo repercutiuntur, vt pila à pariete, non tamen ita repatiuntur, ut lucidum obscuretur, album denigretur. Secundò, si cōsideramus iudicium, in eo non est repassio; quia est sola perfectio, non transmutatio cum materia. Si consideramus affectiones sequentes iudicium, ita iudicia varia, rerum variarum, vel congruentium, uel aduersarum, variæ in varijs sequuntur affectiones sine ulla connexione, & repassione, non.n. lætitia unius agentis in aliud, repatitur, & minuitur, & sic de cæteris. Dubitabatur demùm, quia omnis Resistentia est Reactio, omnis motus est cum Resistentia, igitur omnis est cum Reactione. Respondeo, omnem motum esse cum Reactione uel positiua, qua patitur mouens, uel priuatiua, qua minuitur actio eius, & in tempore efficitur: regula est de repassione agentis, non de diminutione actionis. Sed pulchra est dubitatio de Elementis, quæ cùm moueantur, & agant in medium, nedum agendo non repatiuntur, & minuuntur, uerùm potentia perficiuntur, & crescit eorum uis, ob quam quo diutiùs mouentur, eò feruntur velociùs. Respondeo, In motu grauium considerari Reactionē quatenus grauia, & leuia agendo in medium, ita repatiuntur, ut minuatur uelocitas motus, & quo medium fuerit densius, eo magis minuatur, & id quod mouet diuidendo medium, etiam repatitur; quod si eueniat, ut motus reddatur uelocior, idest ex accidenti, uel quia quo magis mouentur grauia, & leuia, eo uehementiùs à tergo repellantur, uel quia per accessum ad suum locum extrinsecùs, modo aliquo perficiuntur.

Diluitur postrema instantia.

Dubitatio de Elementis.

Solutio.

Quomodo per actionem efficientis gignatur compositum, & educatur forma, opiniones aliorum. *Cap. XXIIII.*

QVoniam agens propterea agit, vt formam educat, quæ est finis motus, & cōpositum constituit, ideò, ut cōsiderationi actionis cōgruentē imponamus finem, de hoc eius fine tenemur verba facere, de quo non leuis est dubitatio. Pro cuius notitia considerandū primò, quinque præsertim esse modos generationis rerum. Primus est per cōmunicationē
1. quo dicimus Deū patrē, generare filium, & ambos simul spirare spiri
2. tum sanctum. Alter est per creationem, quo ex nihilo nouum aliquid fit. Tertius per
3. spiritalem propagationem, & imitationē, quo ait Philosophus in 3. de Anima, Homi
4. nem per Animam fieri omnia. Quartus per Physicam generationem. Quintus per ge
5. nerationē artificiosam, & violentam. De primis tribus non est sermo, non enim sunt præsentis considerationis, sed de reliquis, & præsertim de generatione Physica agendum est. De qua opiniones veterum variæ fuerunt, non enim apparet quomodo forma, quæ non præfuit, ex non esse transferatur ad esse, ideò dixere nonnulli, ut Democritus, Leucippus, & Epicurus, generationem, & interitum nil esse aliud, nisi connexionem atomorum & seiunctionem. Vel ut Empedocles existimauit, connexionem & secretionem quatuor Elementorum. Alij asseruerūt, ut Anaxagoras, latere formas rerum in Chao, & materia, & per causam efficientem in apertum deduci, ac latentes manifestari. Tertiò putarunt alij, ut Thales Milesius, Diogenes, Heraclitus, & similes, generationem, & interitum nil esse aliud, nisi condensationem, & rarefactionem eius Elementi, quod commune principium constituerunt. Quæ tres opiniones ut à Platone primò, mox ab Aristotele reiectæ, prætermittantur. Quarta opinio fuit Platonis, qui admirabili quadam serie cuncta ex Deo prodire existimauit, insolubilique catena inuicem ligari, & in Deum redire, constituit enim pro rerum gradibus

Quinque modi generationis.

De generatione Physica.

Opinio Platonis.

sub

fub Deo Mentem,fub Mente Animam,fub Anima Naturam,fub Natura materiam. Menti tribuit Ideas,Animæ Rationes, Naturæ Semina, Materiæ Imitationes, Vmbras,& participationes Idearum,adeò ut agens permutando materiam, munere femi num,imitatione quadam,& quafi vmbra,propriç Ideç materia formetur,ac perficiatur: ita in libro, de Ortu, & interitu inquit Philoponus, formas induci ab Vniuerfi opificio, hoc eft, à ferie communium caufarum per caufas proprias ad opus proprium contractarum. Hæc non eft creatio,quia fit per femina,& cum permutatione materiæ. Cui opinioni in parte fimilis eft opinio Auicennæ, & eorum qui ab Intelligentia infima, quam largitricem formarum appellant, formas infundi afferuerunt, non tamen fine permutatione materiæ, & proprij feminibus, fine difpofitionibus. Quæ fententiæ dubiæ funt: nam ordo ille Idearum, & rationum reijcitur ab Ariftotele: ea Intelligentia,quæ formas infundat,nullibi ab eo ponitur, quæ fi darentur adhuc fententia effet dubia,quia forma, quæ producitur, eft diftinctæ effentię ab Idea, & ab intelligentia,cum una fit æterna,& abiuncta,altera materiata,& materialis,adeo, ut adhuc remaneat eadem dubitatio quomodo ea forma ex nihilo fui fiat. Præterea,per huiufmodi opiniones euertitur conditio propriorum efficientium,quæ eft, vt fimile producant,ita enim nil mortalium generaret, fed folùm pro fui fimilis productione difponeret, ideò rectè in feptimo Metaphyficæ, inquit Auerroes idem effe agens difponens, & inducens formam; ut enim agens per accidentia ualet difponere, ita per formam propriam ualet fimile generare. Propterea dixere alij, reperiri in materia inchoationes,& tanquam rudimenta quædam omnium formarum,ne fiant ex nihilo, quæ mox ab agente poftrema perfectione donarentur. Quæ etiam opinio eft dubia: nam in fecundo libro de Materia, inchoationes reieci, & iure profectò, quia inchoatio eft quidam gradus formæ, at non omnis forma habet gradus, & recipit magis, & minus. Prætereà efto, quòd habeat gradus, illi non poffunt effe gradus effentię,omnis enim effentia in indiuifibili eft pofita,& eft ut numerus, quemadmodum in octauo Metaphyficæ,contex.10. docet Ariftoteles, quare erunt gradus exiftentię,& indiuiduales: in omni autem gradu exiftentiæ,uniuerfa effentia includitur,ac ita non gignetur noua fpecies,& in eadem materiæ parte fpecies oppofitę feruabuntur, & feruabitur fpecies fine indiuiduis eius; quæ omnia apertè cum uero pugnant.Nec defuerunt,qui eas inchoationes nil aliud effe dixerunt, nifi effentiam materiæ,adeò ut natura,& conditio materiæ ea fit,ut fit rudimentũ, & quędam inchoatio omnium formarum, quę mox ab agente perficiatur, & ob id agens ab Auerroe in 12.Metaphyficæ 18.dicitur largiri non multitudinem,fed perfectionem.Quę fententia etiam eft dubia:quia forma,& materia funt principia adeò diftincta, & diftantia,necnon conditionis adeò variæ,ut unum non poffit cenferi inchoatio alterius, inchoatio enim eiufdem eft cõditionis cum re,cuius eft inchoatio.Prætereà, inchoatio non recipit aliud vt Subiectum, nec ex ea cùm perfectione adueniente fit compofitum,fed fimplex confurgit forma; at materia recipit formam, & ex eis compofitum confurgit.

Opinio Auicennæ.

Euerfio.

Opinio alia.

Euerfio.

Alia aliorum opinio.

Euerfio.

Opinio propria. *Cap. XXIIII.*

VT itaque fentẽtiam,quam & veriorẽ,& Principijs Peripateticorũ magis confentaneam iudico,patefaciã,dico,pro Phyfica rerũ generatione tria requiri: Cõmune efficiens, Cõmune Subiectũ, & Efficiens propriũ,quod per formã propriã,Cõmune efficiens, cõmuneque Subiectum ad opus proprium contrahit; agens itaq; propriũ confpirante cõmuni per primas Qualitates, vt per inftrumenta permutat Subiectum, quod penitùs eft poteftate, & facultate, ac uirtute fuæ formæ generat fibi fimile,

Pro Phyfica generatiõe tria requiri.

le, ad quam generationem conspirat Materia, quæ subijcitur, permutatur, & sua potentia inclinat ad formam, Conspirat Forma agentis sua virtute, & conditione, cum enim sit actus, & quædam participatio boni, conditio boni est fœcunditas, & sui met propagatio, ideò generatio dicitur opus naturalissimum, cum prodeat ex conditione naturæ, vt est participatio boni. In hac productione non calor agentis transit in patiens, non enim forma ex materia pendens, ex vna materia transit in aliam, sed calor agentis per contactum patientis, conspirante, patiente, similem generat. Hinc dicitur educi ex potestate materiæ, non quia in ea præfuerit, sed quia ab agente per Subiecti permutationem efficitur. Quod dixi de calore, intelligatur de cæteris Qualitatibus, quæ disponentes subiectum, uirtute agentis, sunt tanquam semen futuræ

Distinctio generationis à creatione. formæ substantialis, quæ gignitur. Ita patet, quomodo generatio distinguatur à creatione, quæ non exposcit permutationem Subiecti, nec facultatem agentis proprij, & dispositionem per accidentia, tanquam per semen, adeò vt uirtute proximi agentis consimilis, educatur forma cum interitu alterius, sed absolutè ab agente primo inducitur: Forma autem per generationem dicitur fieri ex nihilo sui, at non ex nihilo absolutè, quoniam ut contradistinguitur eius generatio à creatione, pro ea requi-

Quomodo Ens fiat. ritur materia, ex cujus potentia modo declarato educatur. Ita soluitur dubitatio, quæ Veteres turbauit, quæ erat, si Ens fit, uel fit ex Ente, uel ex non Ente, ut patet ex primo Phys. & primo de Ortu, & interitu. Ita in parte uera est sententia Philoponi in Disputatione contra Proclum, dicentis: Omne quod fit, ex nihilo fieri, quatenus forma nil sui præsupponit. Similiter in uerum sensum redigi potest sententia asserentium dari inchoationes formarum, non ponendo in materia forma corporis, ei coæternam, quæ sit inchoatio formarum, vt nonnulli existimarunt, neque in ea materia constituendo gradus formarum, sed solùm considerando potentiam materiæ, quatenus mediat, ut dixit Auer. in primo Physic. inter non esse penitùs, & esse actu: ac ita, quatenus magis ad actum accedit, quam non Ens penitùs, dici potest quædam inchoatio. Demùm in parte seruatur induci formas ab Vniuersi opificio, & a largitore formarum, quatenus forma non educitur, non conspirantibus communibus causis, essentialiter ordinatis, & non educitur nisi uirtute formæ operantis, ut est quædam participatio summi boni, & capitis eorum omnium, quæ sunt cui soli Honor & Gloria.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE ELEMENTIS.

LIBER DVO.

De Nomine & Conditionibus Elementi, Cap. I.

ELEMENTA ut suo ordine Mundum constituunt, sui
conseruatione illum seruant, suaque ordinata partiũ vi-
cissitudine, varietatum innumerarum sunt origo; ita sui
cognitione & splendore cætera cuncta ex eis prodeuntia
patefaciunt, & illustrant: & quoniam multa includunt,
quę difficultatẽ pariunt, ideò in eorum cõsideratione ac-
curatè uersari tenemur. Horũ declaraturus ego Cõditio- *De nomine Elementi.*
nes, Naturam, numerum, & affectiones, à nominis expli-
catione ordiar. Elementi nomen ex potentia Aristotelis
in decimo Metaphysicæ, cont. 2. absolutum non est, sed
relatum, ueluti Ignis prius est Ignis, mox dum refertur ad mixtum, dicitur mixti Ele
mentũ. Quod etiam asseruit Auerroes tertio Cœli, 31. & approbauit Galenus in pri
mo de Elementis, cap. 6. Insuper, cum dicatur alterius Elemẽtum, etiam dicitur prius
eo cuius est Elementum, vt asseritur ab Arist. 12. Metaphysicę, cont. 19. Pro Elemẽti *Cõditiones pro Elemẽti constitutione.*
cõstitutione variæ conditiones requiruntur. Et quoniam Elementum tripliciter põ
test considerari, primò in genere, secundò ut Elementũ Mundi, tertiò ut Elementum
mixti; ideo triplici consideratione conditiones eius assignari possunt. Dum Elemen-
tũ vniuersè & in genere consideratur, tres puto esse eius Cõditiones. Prima, ut ex eo *1. Cõditio.*
intrinsecùs aliquid constituatur, quæ elicitur ex eius Definitione tradita ab Aristote-
le in quinto Metaphysicæ, cont. 4. & 3. Cœli 31. quæ est, ex quo cõponitur, siue quod
inest, &c. Est Dubitatio, quia Aristoteles in primo Physicorum inter Elemẽta etiam *Dubitatio*
priuationem numerat, nam in cõn. 48. Contraria constituentia terminos generatio-
nis appellat Elementa, & ait etiam Elementa esse tria includendo priuationem, cum
tamen priuatio non sit pars rei. Respondeo, Aristotelem tunc inspexisse principia *Solutio.*
per se, & nomine eis competente denotasse omnia tria. Insuper priuatio dicitur Ele
mentum, ut partim ad materiam, partim ad formam redigitur; nam dicitur in primo
Physicorum 66. eadem numero cum materia, & in secundo Physic. 14. dicitur modo
vti quo forma: per se tamen priuatio Elementum non est. Altera Elementi condi- *2. Cõditio.*
tio est, ut sit primum. Hanc refert Aristoteles in quarto cont. quinti Metaphysicę, in-
quiens: id cuiusque est Elementum, quod primum cuique inest. Hanc conditionem
approbauit Galenus primo de Elementis, cap. 4. inquiens, non ob id aliquid esse Ele
mentum, quia ex eo fiant alia, sed quia primum, & simplicissimum. Tertia conditio *3. Cõditio.*
est, vt sit eiusdem generis cum eo cuius est Elementum. Ratio est: quia Elementum est
internum principium, rem constituens; principia autem intrinsecus constituentia ad

idem

idem genus cum eo cuius sunt principia, referuntur. Hanc tertiam conditionem au-
ctoritate Alexandri 12. Metaphysicæ, cont. 20. approbauit Auerroes, inquiens: Ele-
mentum, & id cuius est Elementum, sunt eiusdem Naturæ; sed Elementum in ea na-
Sententia Galeni. tura est simplex, id cuius est Elementum est compositum. Clarius ab Aristotele, &
Auerroe idipsum approbatur in eodẽ 12. Metaphysicæ, particula 19. dicentibus, Ele
menta Substantiæ esse Substantias, Relationis Relationes. Hæc tertia conditio non
in ea significatione debet intelligi, in qua sumebatur a Galeno in primo de Elemẽtis
c. 6. & 8. & in primo, de Natura Humana, c. vltimo, quibus in locis ait, ita debere esse
eiusdem generis, ut solùm corpora sint Elementa corporũ, & Qualitates Qualitatũ,
non autem incorporea corporum, adeò ut ex sententia eius materia & forma solùm
debeant dici principia Physicorum corporum, non autem Elementa, & sequutus est
Galenus sententiam Hippocratis, & vetustiorum Philosophorum. Ex sententia ta-
men Arist. & Platonis, secus est dicendũ, vt patefeci in Lib. de Qualitatibus primis.
Hinc Simplicius ex sententia Eudemi in proœmio Physicorum, ait Platonem fuisse
primum, qui interna prima principia, nuncupauit Elementa. Et Aristoteles sequutus
est eum. Hæc itaque tertia conditio ita intelligi debet, vt explicatur ab Aristotele in
12. Metaphysicæ 19. dicente, Elementa Substãtiæ esse Substantias, & Relationis Re
lationes, adeò ut ad idem Prædicamentum referantur, non autem quod cũ non sint
Plutarch. corpora, non ualeant dici Elementa corporum. Plutarchus in lib. de Placitis Philoso
phorum, cap. secundo, ponens discrimen inter Principium, & Elementum, ait Princi
pium esse primum & simplex: Elementum uero compositum? Quæ sententia solùm
est uera de Elementis corporeis, contradistinctis ab eorum principijs, non autẽ abso
Dubitatio lutè? Sed cum Elementum debeat esse eiusdem generis, dubiũ est quomodò quatuor
Qualitates ab Aristotele in secundo, de Ortu & interitu, cont. 3. & 16. nuncupentur
Elementa simplicium corporum? Hoc explicaui in libro de Qualitatibus, ideò nõ re-
peto. Tres Elementi conditiones profectò ueræ sunt, cum de materia prima, tũ de for
ma, & propterea ambo nomine Elementi denotantur; præsertim tamen materia, ut
existimauit Eudæmus, & cum eo Alexander, referente Simplicio in primo Physico-
rũ, quę etiam fuit sententia Aristotelis in 7. Metaphysicæ, 60. dicẽtis, Elementũ esse
in quod resoluitur aliquid, vt in materiam. Ratio est: quia materia est prior origine, di
citur tamen etiam de forma, ut intrinsecùs rem constituit, & prima est, & Aristote-
les omnia principia prima, rem intrinsecùs constituentia, Elementa nuncupauit. Et
quia forma est duplex, vna formans, altera assistẽs, nomen Elementi rectè dicitur de
forma formante: de assistente autẽ uel non dicitur, vel minus propriè, solũ ad eam ex-
tendi potest Elementi nomen, dũ consideratur vt pars compositi, veluti Aristoteles
in secundo de Gener. Animalium, c. 3. uim seminariam ait porportione respondere
Elemento Stellarum. Et Auerroes per Elementum stellarum respondens uirtuti se-
minariæ censuit denotari Intelligentias, quæ sunt Elementa hoc est formę quędã Cę
lorum. Ex dictis elicitur solut. huius difficultatis; quę rectius sint Elementa rerũ natu
ra constantiũ, non simplicia corpora, uel potius principia prima, cõstat .n. quod quã-
Quæ rectius dicã tur Elemẽta. uis Galenus loquens secundum veteres, neget Principia prima debere dici Elementa
corporũ, tamen uerè ea sunt Elementa, & rectius eo nomine denotantur, quàm sim-
plicia corpora, cum sint prima absolutè; nam ea ut absolutè sunt prima, ita sunt abso
lutè Elementa, simplicia uerò corpora, nũ absolutè sunt Elementa, tum quia nõ sunt
prima, tum quia non sunt pura, sed uocantur Elementa ex sententia putantiũ ea es-
se prima absolutè, ut Empedoclis, uel cum additione corporei; dicendo esse Ele-
menta corporea, quatenus inter corpora prima sunt. Cœlum dicitur Elementum
Cœlũ Elementũ primum. Mundi, & sub initio 31. de Cœlo dicitur Elementum primum, nã Mundus ex eo prin-
cipalissimè cõflatur, & est purissimũ & simplicissimum, & primum omniũ corporum,
Cõditiones Elementi. ideò maximè omnium corporum Elementi nomine meretur honestari. Relatis con-
ditionibus Elementi sumpri pro genere, loquens de cõditionibus Elemẽti corporei;

dico

dico corpus simplex dupliciratione posse dici Elementum, uel per relationē ad mundum, uel per relationem ad mixtum. Elementum corporeum relatum ad Mundum, quinque conditiones exposcit. Prima est, ut sit primum, & simplex inter corpora, adeò ut ex alio corpore non sit conflatum. Secunda, ut definitum locum in ordine Vniuersi sibi exposcat. Ratio est, quia Mundus ex horum Elementorum ordine consurgit. Tertia, ut inter huiusmodi corpora sit cōgruens ratio uirtutis, & molis; ut seipsa ualent seruare, & unum non adeò superet alterum, ut illud ualeat destruere. Quarta, ut prędita sint supremo & ultimo. Ratio est, quia ordo & primum & ultimum exposcit; Elementa autem debent esse ordine prædita, ut Vniuersum constituant. Quinta, ut inter ea detur primū ex quo facultas prodeat, ordinans, dirigens, & seruans alia, hoc enim requiritur pro cōstitutione uerioris principij cuiuslibet ordinis. Hę conditiones congruenter simplicibus corporibus competunt, & præsertim Cœlo, adeo ut iure Elementū primum ab Arist. dictum sit. Tertiò, si considerantur conditiones Elementorum, ut referuntur ad mixtum, dicimus conditiones huiusmodi Elementorum esse, ut sint prima inter corpora mortalia, ut sint apta seorsum subsistere, ut sint prædita duplici prima Qualitate, per quam inuicem agant, patiantur, & misceantur. Demùm ut non penitùs aboleantur, uel seruentur in mixto, sed in quandam mediocritatem redigantur. At de his conditionibus distinctiùs loquar in libr. de Mixtione.

Corpor: i relati ad Mūdum.

Ut referuntur ad mixtum.

De Diuisionibus & Definitionibus Elementorum.

Cap. II.

Diuiditur Elementum primò in Elementum actu & potestate, tunc Elementum actu est, dum est in eo cuius est Elementum, nam ante cōstitutionem eius solū dicitur Elementū potestate. Insuper, Elementum potest dici Elementū uel absolutè, & est primum absolutè in cōpositione alicuius, uel per cōparationem, ut syllabæ dicuntur Elemēta dictionem; & carnes, ossa, & nerui; Elementa membrorum. Tertiò Elementum diuiditur, quia vel est compositionis tantùm, ut materia, & forma, vel cōpositionis, & mixtionis, ut quatuor Elementa mixti, vel compositionis & ordinis, ut simplicia corpora suo ordine Mundum constituentia. Pulchra hoc in loco se offert diluenda dubitatio, & est, quæ melior sit Elementorum constitutio, & dispositio; an seorsum a mixto: vel potius in mixto? Nonnulli aiunt melius disponi seorsum, quia sic sunt sincera in mixto uerò inueniuntur potestate, & castigata. Academici aiunt oppositū, nā Elementū in mixto actu est Elementum, & est propinquius ulteriori fini, in quē per Vniuersi naturam dirigitur. Soluitur Dubitatio, quia Elementum consideratur dupliciter, uel pro suó esse absoluto, vel cum reduplicatione, ut Elementū est pro suo esse absoluto melius se habet dū est sincerius, at consideratum ut Elementum, quia in mixto actu est Elemētū, & proximius est fini ulteriori, in eo habet esse perfectius. His prępositis, Definitiones Elementi considerandæ occurrunt. Duas tradit Arist. Elementi Definitiones, unam tertio Cęli, 3 1. inquiens, Elementū est id corporū, in quod alia corpora diuiduntur, inexistens potentia vel actu, quod diuidi nequit in partes distinctę speciei. Hęc definitio cōpetit Elemētis corporeis, de quib. in eo libro loquitur Philos. non materiæ & formæ, nā pro genere sumitur corpus, & considerandum, quod Arist. definiuit Elementum ut actu est Elementum, nam tunc verius est Elementum & ut tale, est præditum potiore dispositione. Sed dubium est, an ea definitio competat simplicibus corporibus solùm per relationem ad mixtum, uel etiam ad Mūdi cōstitutionem, adeò ut etiam competat Cęlo. Breuibus dico, Arist. eo loci considerare, Elementa corporea mortalia, eaque definire per relationem ad mixtum, nam diuidi in Elementa non Mundó propriè cōpetit, sed mixtis mortalibus, & præsertim quia addit,

2. Diuisio.

3. Diuisio.

Quæ melior sit dispositio Elementi.

Solutio.

Definitiones Elementi. Prima.

Dubitatio

Slutio.

idem genus cum eo cuius sunt principia, referuntur. Hanc tertiam conditionem au-ctoritate Alexandri 12. Metaphysicæ, cont. 20. approbauit Auerroes, inquiens: Elementum, & id cuius est Elementum, sunt eiusdem Naturæ, sed Elementum in ea na-tura est simplex, id cuius est Elementum est compositum. Clarius ab Aristotele, & Auerroe idipsum approbatur in eodē 12. Metaphysicæ, particula 19. dicentibus, Elementa Substantiæ esse Substantias, Relationis Relationes. Hæc tertia conditio non in ea significatione debet intelligi, in qua sumebatur a Galeno in primo de Elemētis c. 6. & 8. & in primo, de Natura Humana, c. vltimo, quibus in locis ait, ita debere esse eiusdem generis, ut solùm corpora sint Elementa corporū, & Qualitates Qualitatū, non autem incorporea corporum, adeò ut ex sententia eius materia & forma solùm debeant dici principia Physicorum corporum, non autem Elementa, & sequutus est Galenus sententiam Hippocratis, & vetustiorum Philosophorum. Ex sententia tamen Arist. & Platonis, secus est dicendū, vt patefeci in Lib. de Qualitatibus primis. Hinc Simplicius ex sententia Eudemi in procemio Physicorum, ait Platonem fuisse primum, qui interna prima principia, nuncupauit Elementa. Et Aristoteles sequutus est eum. Hæc itaque tertia conditio ita intelligi debet, vt explicatur ab Aristotele in 12. Metaphysicæ 19. dicente, Elementa Substātiæ esse Substantias, & Relationis Relationes, adeò ut ad idem Prædicamentum referantur, non autem quod cū non sint corpora, non ualeant dici Elementa corporum. Plutarchus in lib. de Placitis Philosophorum, cap. secundo, ponens discrimen inter Principium, & Elementum, ait Principium esse primum & simplex: Elementum uero compositum? Quæ sententia solùm est uera de Elementis corporeis, contradistinctis ab eorum principijs, non autē absolutè? Sed cum Elementum debeat esse eiusdem generis, dubiū est quomodò quatuor Qualitates ab Aristotele in secundo, de Ortu & interitu, cont. 3. & 16. nuncupentur Elementa simplicium corporum? Hoc explicaui in libro de Qualitatibus, ideò nō repeto. Tres Elementi conditiones profectò ueræ sunt, cum de materia prima, tū de forma, & propterea ambo nomine Elementi denotantur; præsertim tamen materia, ut existimauit Eudæmus, & cum eo Alexander, referente Simplicio in primo Physicorū, quæ etiam fuit sententia Aristotelis in 7. Metaphysicæ, 60. dicētis, Elementū esse in quod resoluitur aliquid, vt in materiam. Ratio est: quia materia est prior origine, dicitur tamen etiam de forma, ut intrinsecùs rem constituit, & prima est, & Aristoteles omnia principia prima, rem intrinsecùs constituentia, Elementa nuncupauit. Et quia forma est duplex, vna formans, altera assistēs, nomen Elementi rectè dicitur de forma formante: de assistente autē uel non dicitur, vel minus propriè, solū ad eam extendi potest Elementi nomen, dū consideratur vt pars compositi, veluti Aristoteles in secundo de Gener. Animalium, c. 3. uim seminariam ait porportione respondere Elemento Stellarum. Et Auerroes per Elementum stellarum respondens uirtuti seminariæ censuit denotari Intelligentias, quæ sunt Elementa hoc est formę quędā Cęlorum. Ex dictis elicitur solut. huius difficultatis; quę rectius sint Elementa rerū natura constantiū, non simplicia corpora, uel potius principia prima, cōstat. n. quod quāuis Galenus loquens secundum veteres, neget Principia prima debere dici Elementa corporū, tamen uerè ea sunt Elementa, & rectius eo nomine denotantur, quàm simplicia corpora, cum sint prima absolutè; nam ea ut absolutè sunt prima, ita sunt absolutè Elementa, simplicia uerò corpora, nū absolutè sunt Elementa, tum quia nō sunt prima, tum quia non sunt pura, sed uocantur Elementa ex sententia putantiū ea esse prima absolutè, ut Empedoclis, uel cum additione corporei, dicendo esse Elementa corporea, quatenus inter corpora prima sunt. Cœlum dicitur Elementum Mundi, & sub initio 31. de Cœlo dicitur Elementum primum, nā Mundus ex eo principalissimè cōflatur, & est purissimū & simplicissimum, & primum omniū corporum; ideò maximè omnium corporum Elementi nomine meretur honestari. Relatis conditionibus Elementi sumpti pro genere, loquens de cōditionibus Elemēti corporei, dico

Sententia Galeni. — *Plutarch.* — *Dubitatio* — *Quæ rectius dicātur Elemēta.* — *Cœlū Elementū primum.* — *Cōditiones Elementi.*

dico corpus simplex duplici ratione posse dici Elementum, uel per relationē ad mun *Corpori relati ad Mūdum.*
dum, uel per relationem ad mixtum. Elementum corporeum, relatum ad Mundum, quinque conditiones exposcit. Prima est, ut sit primum, & simplex inter corpora, adeò ut ex alio corpore non sit conflatum. Secunda, ut definitum locum in ordine Vniuersi sibi exposcat. Ratio est, quia Mundus ex horum Elementorum ordine consurgit. Tertia, ut inter huiusmodi corpora sit cōgruens ratio uirtutis, & molis, ut seipsa ualent seruare, & unum non adeò superet alterum, ut illud ualeat destruere. Quarta, ut prędita sint supremo & ultimo. Ratio est, quia ordo & primum & vltimum exposcit, Elementa autem debent esse ordine prædita, ut Vniuersum constituant. Quinta, ut inter ea detur primū ex quo facultas prodeat, ordinans, dirigens, & seruans alia, hoc enim requiritur pro cōstitutione uerioris principij cuiuslibet ordinis. Hę conditiones congruenter simplicibus corporibus competunt, & præsertim Cœlo, adeò ut iure Elementū primum ab Arist. dictum sit. Tertiò, si considerantur conditiones Elementorum, ut referuntur ad mixtum, dicimus conditiones huiusmodi Elementorum esse, ut sint prima inter corpora mortalia, ut sint apta seorsum subsistere, vt sint prædita duplici prima Qualitate, per quam inuicem agant, patiantur, & misceantur. Demùm ut non penitùs aboleantur, uel seruentur in mixto, sed in quandam mediocritatem redigantur. At de his conditionibus distinctiùs loquar in libr. de Mixtione. *Vt referuntur ad mixtum.*

De Diuisionibus & Definitionibus Elementorum.
Cap. II.

DIuiditur Elementum primò in Elementum actu & potestate, tunc Elementum actu est, dum est in eo cuius est Elementum, nam ante cōstitutionem eius solū dicitur Elementū potestate. Insuper, Elementum potest dici Elementū uel absolutè, & est primum absolutè in cōpositione alicuius, uel per cōparationem, ut syllabæ dicuntur Elemēta dictionem, & carnes, ossa, & nerui; Elementa membrorum. Tertiò Elementum diuiditur, quia vel est compositionis tantùm, ut materia, & forma, vel cōpositionis, & mixtionis, ut quatuor Elementa mixti, vel compositionis & ordinis, ut simplicia corpora suo ordine Mundum constituentia. *2. Diuisio. 3. Diuisio.*

Pulchra hoc in loco se offert diluenda dubitatio, & est, quæ melior sit Elementorum constitutio, & dispositio, an seorsum a mixto: vel potius in mixto? Nonnulli aiunt melius disponi seorsum, quia sic sunt sincera in mixto uerò inueniuntur potestate, & castigata. Academici aiunt oppositū, nā Elementū in mixto actu est Elementum, & est propinquius ulteriori fini, in quē per Vniuersi naturam dirigitur. Soluitur Dubitatio, quia Elementum consideratur dupliciter, uel pro suo esse absoluto, vel cum reduplicatione, ut Elementū est: pro suo esse absoluto melius se habet dū est sincerius, at consideratum ut Elementum, quia in mixto actu est Elemētū, & proximius est fini ulteriori, in eo habet esse perfectius. *Quæ melior sit dispositio Elementi. Solutio.*

His prędas sumptis, Definitiones Elementi considerandæ occurrunt. Duas tradit Arist. Elementi Definitiones, unam tertio Cęli, 31. inquiens, Elementū est id corporū, in quod alia corpora diuiduntur, inexistens potentia vel actu, quod diuidi nequit in partes distinctę speciei. Hęc definitio cōpetit Elemētis corporeis, de quib. in eo libro loquitur Philos. non materiæ & formæ, nā pro genere sumitur corpus, & considerandum, q̄ Arist. definiuit Elementum ut actu est Elementum, nam tunc verius est Elementum & ut tale, est præditum potiore dispositione. Sed dubium est, an ea definitio competat simplicibus corporibus solùm per relationem ad mixtum, uel etiam ad Mūdi cōstitutionem, adeò ut etiam competat Cęlo. Breuibus dico, Arist. eo loci considerare, Elementa corporea mortalia, eaque definire per relationem ad mixtum, nam diuidi in Elementa non Mundo propriè cōpetit, sed mixtis mortalibus, & præsertim quia addit, *Definitiones Elementi. Prima. Dubitatio Slutio.*

quod

quod inexistunt in mixto potestate vel actu, quod ait adhuc a se nõ esse explicatũ, id enim fit in primo & secundo de Ortu & interitu. Alteram Elementi definitionẽ tradit Arist. in quinto Metaphysicæ cont. 4. inquiens: Elementum est, ex quo componitur, primo inexistente, indiuisibile specie in aliam speciem. Dubium est, cui Elemento hæc definitio competat? Putauit Scotus eam definitionem non Elementis corporeis, sed soli primæ materiæ competere, nam ea est, ex qua res primò componitur. Et opinionem non puto approbandam. Primò, quia officiũ Metaphysici est, uoces considerare uniuerse, & secundum commune genus, non cum contractione, quod præsertim in eo quinto lib. seruauit Arist. Prætereà, conspicuè Arist. se exemplis explicans inquit, ut uocis Elemento, ex quibus componitur uox, & in quæ ultima diuiditur, illa uerò non ampliùs in uarias uoces ab ipsis specie distinctas, sed & si diuidantur, particulæ earũ eiusdem speciei sunt, ut aquę particula aqua, similiter etiã corporum Elementa dicunt, ea dicentes ultima, in quæ corpora diuiduntur, illa uerò non amplius in alia, specie differentia corpora, &c. Cõspicuè Philosophus indicat definitionẽ illã esse cõmunem, & non materiæ propriã. Propterea ex aduerso nonnulli uiri sapiẽtes, inter quos est Illustrissimus Card. Contarenus, in suo præclaro lib. de Elementis, inquiunt, definitionẽ illam non primæ materia cõpetere, sed solis simplicib. corporib. relatis ad mixtum. Ratio eorũ est, quia prima materia non rectè dicitur indiuisibilis specie, & forma, cum forma careat, sed rectè dicitur de simplicibus corporibus. Quæ opinio etiam approbanda non uidetur, quia Philosophus varijs exemplis patefacit se uniuerse & latè definiuisse Elementũ, ut uniuerse considerari debet à Metaphysico. Quare dicamus cũ Auer. Arist. definiuisse Elementũ ut Elementũ est, hoc est uniuersè & in genere: quæ definitio vera est, cũ de materia & forma, tũ de Elemẽtis corporeis, & de his uera est siue referantur ad mixtũ, siue ad Mundi constitutionẽ. Fundamenta aduersarũ opinionum læuia sunt, dicebatur pro opinione Scoti, solam materiam esse eã, ex qua res primò cõponuntur. Dico eam esse primam absolutè, simplicia autẽ corpora esse prima inter corpora. Dicebatur pro secunda opinione, materiã nõ diuidi in partes eiusdem speciei. Respondeo, per duo fundamenta. Primum est, eam particulam definitionis indiuisibile specie, in aliam speciẽ debere intelligi per negationem, adeò ut in partes distinctæ speciei non possit diuidi, uel quia absolutè diuidi non possit, vel si diuidatur, partes non sint distinctæ speciei, & ita per negationem sumpta, nullo pacto repugnat Materię. Alterum est, quod etiam partes materiæ dum per molem ei coæuam diuiditur, possunt dici eiusdem speciei, sumendo speciem pro ratione, natura, & essentia, ueluti Arist. in primo Phys. 60. & 66. in hac significatione dixit materiam distingui specie à priuatione, hoc est essentia & ratione. Sed dubitatio est, qũo ea Definitio competat Cœlo, cũm in Cęlo reperiãtur partes distinctæ naturæ & cõditionis, nam Luna specie distinguitur ab alijs Stellis: & stella ab orbe? Respondeo, dum Cęlum numeratur inter Elementa Mundi, sumitur pro Elemento vno ut contradistinctus a quatuor Elementis, re uera tamen tot sunt Elemẽta quot orbes qui quamuis non distinguãtur specie uniuocè, sub genere posita; distinguuntur tamẽ specie ab uno, collocata sub genere ab uno. Dum autẽ fit comparatio inter Stellã, & Orbem, quamuis adsit aliqua uarietas, essentia tamen est eadem, nam lõge maior uarietas reperitur in partibus mortalium Elementorum, quàm Cęli; sic itaq; rectius orbes quàm Cœli nomine Elementi denotantur, & Cęlum est diuisibile saltem per designationem, ut ab Astronomis in signa & gradus diuiditur, Philo Iudæus in libro de Vita contemplatiua, Elementa definiens, dixit, Elementũ est inanimis materia a seipsa immobilis, subiecta opifici suo, a quo transformatur in omnia Qualitatum genera. In cuius definitionis consideratione morari nolo. Galenus in primo de Elementis cap. primo, dixit Elementum esse rei particulam, sui natura primam, & simplicissimã quę in alias diuidi non possit. eius definitio est similis definitioni traditæ ab Arist. in quinto Metaphysicæ, in qua Galeni definitione, id subintelligi debet, ut sit eiusdem

generis

Marginal notes: 2. Definitio. — Dubitatio Scotus. — Euersio. — Cardinalis Cõtaren. — Euersio. — Verior opinio. — Dubitatio — Solutio. — Philo Iudæus. — Galenus.

generis cum eo cuius est Elementum, modo ab eo explicato; alioquin ea Definitio competeret materiæ componenti corpora, quod inficiatur Galenus.

De numero Elementorum. Cap. III.

Explicato Nomine, Conditione, & Definitione Elementi, sequitur vt de Numero agamus, & cum Elementi nomē de varijs dicatur, sermo est de numero corporeorum Elementorū, quæ sub Cęlo collocātur. Qua de re duo se offerunt consideranda: Primū est, an hæc quæ communi voce dicuntur Elemēta, pro suo esse absoluto nota sint vel ne? *Duo consideranda.* Alterū, an constet ea esse Elementa, & de quibus constet uel nō constet? A primo ordiens, dum hęc simplicia corpora pro suo esse absoluto cōsiderantur, conspicua & manifestissima sunt, & iure; nam ea primò sunt prędita Qualitatibus primis, maximè Sensum primum mouentibus, ideò primò nobis sub Sensum cadūt: hoc indicauit Aristoteles in secundo de Ortu & interitu, cont. 16. inquiens, quatuor connexiones primarum Qualitatum respondere simplicibus manifestis corporibus, manifesta ea dixit Philosophus. Hinc nemo veterū inficiatus est, dari Terram, Aquam, Aerem, Ignē. Hoc optimè nouit Galenus, ideò in primo de Elementis c. sexto, disserens aduersus Athenęū, inquit, constare dari huiusmodi corpora ut Substantiæ sunt, non autē constare ea esse Elementa. *Galenus.* Idipsum affirmauit Philoponus in Exp. cont. 43. primi de Ortu & interitu, in quo Aristoteles proponit cōsiderandum de uocatis Elementis siue sint, siue non, hoc est an sint Elementa, uel ne? *Philopon.* Sed oritur dubitatio, quia Auerroes in 4. de Cęlo, 32. ait Aristotelem ostendere speciem sui Subiecti, nempè, Ignem esse, at si ex se constaret, non ostenderetur. *Dubitatio* Respondeo Aristotelem non ostendere dari Ignem, id enim nemo inficiatur, & Aristoteles id supponit vt notum, solùm ostendit esse corpus leuissimum, eminere omnibus sursum latis, ac ita locū proprium in ordine Vniuersi sibi optare, & includere conditionem Elementi, & hoc denotare etiam uoluit Auerroes, ideò dixit, Cætera Elementa apertè inspici in suis locis, Ignem autem solum inspici per partes extra suum locum positas, & hac ratione ex eius opinione Arist. demonstrauit speciem Subiecti, quia in lib. de Cœlo considerantur simplicia corpora, vt Elementa Mundi, quæ in primo de Cœlo cont. 5. dicuntur partes secundum speciem, hoc est partes Mundi, specie distinctæ, & suo ordine Mundi formam constituentes, ac insuper sint species nō Subiecti proximi librorum de Cœlo, sed remoti, nempè corporis Physici. *Solutio.* Cum autem ex se constet hæc simplicia corpora pro suo esse absoluto, apud nos reperiri, perpendamus alterum caput, an constet ea esse Elementa, hoc enim est aliquid posterius, & ignorari potest cognito primo. De quo loquens, dico, non patere, sed latere ea esse Elementa, non enim patet ea esse prima inter corpora, & ex eis cætera fieri. Hinc Democritus, Leucippus, Epicurus, negarunt ea esse Elementa, & dixerunt, ea fieri ex prioribus corporibus, nempè ex Atomis. Anaximander similiter non censuit ea esse Elementa, sed fieri ex priore alio corpore. Anaxagoras non hæc, sed cuncta corpora similium partium dixit Elementa. Empedocles putauit ea esse Elementa, at errauit: quia censuit esse prima, & Elementa absolutè, non constituta ex prioribus principijs & Elementis. Alij philosophi concesserunt quędam eorum esse Elementa, id negantes de alijs, ut Thales, Aquam solam dixit Elementa, Diogenes, Aerem, Heraclitus Ignem. Patet itaque ea esse. At an sint Elementa, & quot, & quæ eorum sint Elementa, apprime latet. Ideò Elementa esse quatuor eget ostensione, & Aristoteles in comprobando eo numero, laborauit, non in ostensione, quòd ea corpora pro suo esse absoluto reperiantur.

Rationes quòd Elementa ſint quattuor. *Cap. IIII.*

Rationes quinq; ex Ariſt. *Ratio 1.* COrporea Elementa ſub Cęli orbe poſita eſſe quattuor, quinque rationibus inuenio Ariſt. probaſſe. Prima elicitur ex 2. de Cœlo, cont. 18. & 19. quæ ita formatur. Reperitur in Vniuerſo Cœlum, quod ſui natura æterno motu in orbem vertitur, quare neceſſaria eſt Terra, quæ in medio requieſcat, circa quam reuoluatur. Reperitur in ordine primorum corporum Terra, igitur debet reperiri Ignis ei contrarius per Qualitates loco mouentes, ex quibus pendet ordo Elementorum Mundi. Nam ſi unum contrariorum ſecundũ naturam reperitur, debet reperiri & alterum, alioquin Vniuerſum non eſſet Vniuerſum; Datur Ignis & Terra, igitur dari debẽt Aer & Aqua, corpora intermedia. Deducitur Conſequutio, quia Terræ Aer, Igni Aqua per Qualitates alterantes opponuntur, & poſito vno contrariorum, concedi debet & alterũ. Hęc ratio oſtendit Elementa eſſe quattuor, referendo ea ad Mundum, quem ſuo ordine conſtituunt; & eſt conſentanea libris de Cęlo, in quibus Elementa ad Mundi conſtitutionem referũtur.

Ratio 2. Altera Ratio elicitur ex 4. Cęli, 36. & 37. cont. cuius medium eſt grauitas & leuitas, quam oppoſitionem ſequuntur motus recti varij, & loca ſubordinata varia, cõſtituentia ordinem Vniuerſi. Pro formanda ratione ſuppono Mundũ eſſe ſphęricum, & ſub Cœlo duos inueniri extremos terminos motuum rectorũ ex Cœlo pendẽtes, conſtituentes locum ſurſum & deorſum. Accipio ſecũdò, in hos terminos Elementa moueri per grauitatem & leuitatem. His præaſſumptis, ita argumẽtor. Datur ſub Cęlo Corpus vnum in loco ſurſum per naturam cõſtitutum, & leuiſſimum datur aliud, quod cunctis ſua grauitate per naturam ſubſternitur, & hæc duo ſunt Ignis & Terra, ideò neceſſe eſt dari duo alia media, quę per comparationem grauia, & leuia ſunt: nam ſi dantur extrema, quibus non repugnat medium, etiam dari debent media, & præſertim quia in ęternis eſſe, & poſſe, non diſtinguuntur:

Inſtantia. *Simplic.* At dicet aliquis, concedo dari medium, ſed aſſero id eſſe vnum. Inquit Simplicius media debere eſſe duo, quia ut datur graue & leue abſolutè, ita debet dari graue & leue per comparationẽ. At per hoc non remouetur dubitatio, quia dicam idem medium æquale, eſſe & graue & leue per comparationem.

Solutio. Reſpondeo, id dici non poſſe. Primò, quia æquè graue & leue non datur, cum ſit aliquid indefinitum, forma autem ſemper ad vnum definita eſt. Inſuper medium unum non replet vniuerſam diſtantiam extremorum, quia in ea latitudine conſideratur inclinatio ad unum, & inclinatio ad alterum extremum. Præterea, vt inter calidum & ſiccum, & frigidum & ſiccum non vnicum eſt mediũ, ſed duo, ita inter ſummè leue, ſequens calidum & ſiccum, & ſummè graue, ſequens frigidum & ſiccum, duo debent eſſe media. Hæc quoque ſecunda ratio ut formatur in libris de Cœlo, ita vim habet oſtendendi Elementa eſſe quattuor per relationem ad ordinem Vniuerſi.

Ratio 3. Tertia Ratio elicitur ex ſecundo de Ortu & interitu, cuius medium eſt connexio, ſecundum naturam quattuor primarum Qualitatum, & vim habet pro oſtendendo numero Elementorum cum relatione ad mixtum, Elementa enim per quattuor primas Qualitates redduntur inuicem miſcibilia; & ita formatur. Tot ſunt Elementa, quot ſunt complicationes ſecundũ naturam quattuor primarum qualitatum; ſed hæ ſunt quattuor; quare & Elementa quattuor ſunt. Hęc ratio vim habet ex Regula tradita in tertio Phyſicorum, trigeſimoſecundo, quę eſt, In ęternis ea quę poſſunt eſſe, etiam ſunt, cuius Regulę fundamentum eſt perfectio Mundi, & conditio Vniuerſi.

Ratio 4. Quarta Ratio Elici poteſt ex ſecundo de Ortu & interitu, quadrageſimo nono, quę ſic formatur. Tot ſunt Elementa mixtorum, ex quot perfecta mixta conſtãt; at ea conſtant ex quattuor; quare ea quattuor ſunt; quod conſtent ex quattuor, oſtenditur; nam mixta propè nos exiſtentia plurimum terrę includunt, & quoniam mixta nectuntur terminosque recipiunt, quod eis non competit ſine Aqua; ideò etiam ex

Aqua constant. Et quoniam hęc in mixto sunt cum remissione, & remissio pendet ex contrarijs; ideò in mixto Elementa etiā reperiri debēt, quæ contraria eis sunt: huius modi autem sunt Aer contrarius Terræ, & Ignis Aquæ. Et confirmatur per dicta ab Arist. in lib. de Respiratione, quia tot in mixtis reperiuntur Elementa, quot sunt imperia Elementorū in mixtis perfectis; sed in Viuentibus, quæ sunt mixta perfectissima, imperia Elementorum quattuor sunt; quędam enim sunt Terrea, vt Plantæ, quędā Aquea vt Pisces; quædā Aerea, vel Ignea, vt Volatilium & Campestriū uiuentiū genus. Quinta Ratio elicitur ex 2. c. primi Mēteorū, quæ est sumpta ex illa Elementorū Mundi conditione, quæ erat vt includant congruentē rationem ad inuicem, adeò quòd vnū, non ita superet aliud, vt valeat illud destruere. Cum itaque in ordine Vniuersi Terra & Aqua nobis proxima conspicua sint, reliquū interuallum vsque ad Cęlum si vel solo Aere, vel solo Igne repleretur, nimium id excederet & destrueret contenta Elementa; quare ut seruetur ratio, & æqualitas facultatis Elementorū, hoc interuallum duobus Elementis repleri putandū est, nempè Igne, & Aere, quæ ratio ostendit Elementa quattuor Mundi. Galenus ratione, ex experientia sumpta, Medicis familiari, Elementa esse quattuor ostendit, vt patet ex 1. de Elementis, c. 3. Nam tot sunt Elementa mixtorū, in quot per interitū mixta resoluuntur: at ea inspiciuntur resolui in quattuor Elementa, dū. n. moritur Animal, primò efflatur Spiritus Igneus; mox Vapor Aereus, dum incipit putrescere; tertiò fluit humor; Demùm superest Terra, & Cinis. Similiter, qui ex nimia purgatione moritur, non ex vnius tantū, sed ex quattuor humorū, Elementis quattuor respondentiū, nimia purgatione moritur, & in ca. 5. addit in Animali inueniri Frigida, & Sicca, patefacientia Terrā, Humida & Fluentia, Aquā, Calorem Igneum, & spiritū indicantes Ignem & Aerem. Præterea, mixta ex eis conficiuntur & constant, per quæ crescunt, nutriuntur, & seruantur: at hoc habent ex quattuor corporib. quæ in Vniuerso inueniri inspicimus, quare ex eis conficiuntur, & constant, & propterea eā iudicanda sunt Elementa mixtorū. Pythagoras quoque & Academici, eiusdē fuere opinionis, & quoniam Physica per Mathematica explicabant, ideò ratione partim Physica, partim Mathematica vtuntur. Inquiunt. n. Cum Mūdus per Ignem sit visibilis, per Terram verò tangibilis, & ex his Mundus soliditatem, & splendorem habeat: hæc duo manifestissimè in Mundo reperiuntur, quæ cū sint solida, & extrema, & ligari debeant: solidā duobus Medijs Geometricis necessariò ligantur, quare dari debent duo alia media Elementa, per quę extrema nectantur. Ita colligunt Elementa esse quattuor. Notissimum est apud Geometras, Numeros, Cubos solidos, duob. medijs ligari, non solidos verò, sed planos, unico, vt 8. & 27. qui sunt primi Cubi, per 12. & 18. ligantur, vt. n. 27. ad 18. ad 12. & 12. ad 8. se habent, semper. n. seruatur ratio sesquialtera. Sic secundus Cubus cū tertiò ligatur duobus medijs, ratione sesquitertia: tertius cum quarto ratione sesquiquarta, & similiter de cæteris. Alia Academicorū Ratio sumitur ex numero primarū regularium & circumscriptibilium figurarum, nā patefacit Euclides lib. 13. a. Demōstratione 13. vsque ad 17. quinque esse figuras cōstituentes solida regularia, hoc est æquiangula & æquilatera a sphæra, ac ab inuicem apta circumscribi. Vna est duodecim facierum, Mundo Vniuerso congruens. Altera, Pyramis, competens Igni. Tertia, octo facierum. Quarta viginti, respondentes Aeri, & Aquæ. Quinta Cuba respondens Terræ. Vt itaque figuræ primæ circumscriptibiles sunt quinque; ita quinque sunt prima corpora, nempè quattuor Elementa, & Mundus totus ex eis conflatus, quæ Elementa in singulis singula inueniri existimabant, & Cœlum ex eorum eminentijs constare asserebant, & præsertim ex Igne. Prior Ratio erat Arithmetica, hæc secunda magis Geometrica, de quibus Proclus in Timæum, & Marsilius multa dicunt, quæ prætereo. Nam Academici per huiusmodi Mathematica denotabant originales numero, numerorumque rationes, de quibus dicimus cuncta numero

Confirmatio. *Quinta Ratio.* *Galen.ex perientia vtitur.* *Pythagoras & Academici* *Alia Academicorū Ratio.*

& mensura fuisse producta, adeò ut Sensus, Experiētia, Ratio Physica, Geometrica, & Arithmetica, mira consensione Elementa esse quattuor nobis ostendant. Proptereà *(Pythagorei.)* Pythagoræi quaternarium numerum asserebant plenitudinem, tum Corporis, tum Animi Mundi, & iureiurando testabatur esse quadruplicem fontē Naturæ, perpetuò fluente, ex quo numerus quaternarius Elementorum flueret, & per quem seruaretur. *(Confirmatio.)* Quod etiam comprobatur, quia pro exacta Mixtorum constitutione, requiritur Humor Aereus & Aqueus perfectiones recipiens, Siccum Terreum eas seruās, Calor Igneus formans, Frigus Aqueum & Terreum contemperans Calorem & coercens. *(Postrema Ratio.)* Demùm, eandem veritatem patefaciūt quattuor primas Qualitates necessarias pro mixtione, respondentes quattuor Elementis. Similiter quattuor principalia mixtorum Temperamenta, quattuor Animalium Humores, quattuor ætates, quattuor Anni Tempora, quattuor principalia Zodiaci pūcta constituētia Solstitia, & Aequinoctia. Quattuor principales Mundi partes, Oriens, Occidens, Auster, Boreas, quæ cuncta prima capita, ad primas Qualitates, ad simplicia corpora, ad Mixta, ad Mundum paruum, & magnum attinentia, tam mira consensione sibi mutuò respondent, vt constanter numerum quaternarium Elementorum nobis indicent & patefaciant.

Dubia de Numero Elementorum. Cap. V.

(Non dari Elemētū.) Aduersus approbatum numerum Elementorum variæ & pulchræ emergunt difficultates. Primò, nullum uidetur reperiri sub Cęlo Elementum, quoniam Elementum debet esse Corpus primū, simplex, expers figuræ, colorum, saporū, & odorū, quod nulli ex enumeratis Elementis competit, vt conspicuum est. Hinc Plato de eis loquēs, dicebat, nedū non esse Elementa, uerū neque etiam esse syllabas, hoc est, non esse cōposita prima, ob eorum impuritates. *(Quod sit unum.)* Prętereà, conditio Elementi ex quinto Metaphysicę, cont. quarto, est, vt sit primum, & in ratione primi, ut sit vnum: quare conditio Elementi est, vt vnum sit, & inter corpora huiusmodi est solum Coelum, cū ipsum solum sit inter corpora primū. *(Quod duo.)* Tertiò Elementa videntur tantùm duo, Terra & Ignis, quia Elementū cum sit simplex, debet esse extremum, nō mediū; nam Aqua, & Aer, quæ mediant, partim grauia sunt, partim leuia, partim densa, partim rara, partim tendunt sursum, partim deorsum. Ideo Aristoteles in secundo de Ortu, & interitu, cont. uigesimosecundo, dixit, extrema & sincerissima duo sunt, Ignis, & Terra, media & mixta magis, Aer, & Aqua. *(Quod tria.)* Prętereà, Elementa solùm uidentur tria, quia Ignis ex quorundam sententia Elementū non est, cum sit combustio, & tanquā Forma in aliena Materia. His difficultatibus non est difficile respondere. *(Solutio primæ Rationis.)* Soluitur prima: quia aliud est quærere, an Elementa sint quattuor, & quærere, an seorsum sincera & pura in Vniuerso reperiantur: qua de re, in progressu erit sermo. Nunc itaque dico: si Elementa appareāt impura & permixta, id non auferre conditionem Elementi, sed magis constituere, quia sic sunt Elementa, uel penitùs actu, vt in mixto perfecto, uel disposita ad huiusmodi actum, vt in mixto imperfecto, veluti, quamuis materia non reperiatur seorsum a forma, sed solum in composito, non ob id desinit esse Elementum, & hoc suis verbis indicare voluit Plato. *(Solutio secundæ Rationis.)* Addebatur, secundò, conditionem Elementi esse, vt sit primum, & propterea vnum. Respondeo, id esse verum de Elemento absolutè, non in genere corporum. Nam Elementum primum absolutè materia est, quæ etiā est una. Insuper Elemēta proxima possunt esse plura, vt multa sunt Elementa Grammaticę, nam sat est, vt ea plura constituant gradum vnum, adeò vt vnum eorum non componatur ex altero, ut litera vna non componitur ex altera. Coelum non potest dici Elementa mortalium, quia non ea constituit,

Plato ita putabat Elementa esse quattuor, vt etiam Cœlum ex eis constitueretur. At ex sententia Arist. Elementa quattuor solùm sub Cœlo locum habent. Dicebat tertio, Elementa solùm esse Duo, nempè extrema. Respondeo, medium esse multiplex, & solum medium per mixtionem & compositionem ex extremis destruit conditionem Elementi: at Aer & Aqua non sunt media per compositionem, sed per comparationem, & relationem: Arist. autē prælata verba indicabat extrema in Vniuerso magis inueniri pura & sincera, quam media, at non ob id esse magis Elementa. Erat postrema dubitatio de Igne, qui non rectè uidebatur inter Elemēta numerari, quæ cum egeat exactiore consideratione, seorsum distincto Capite explicabitur. *Solutio 3æ Rationis* *Postrema dubitatio.*

An inter Elementa numerandus sit Ignis. Cap. VI.

HEraclitus ex Corporibus solum Ignem censuit Elementum. Parmenides ei addidit Terram, inquiens, Ignem, & Terram Elementa. Arist. in primo Metaphysicę, Ignem maximè omniū dixit esse Elemētum, cum sit partium tenuissimarum. At ex aduerso nonnulli uiri docti, concessis reliquis tribus Elementis, Ignē sustulerunt, & rationib. varijs ex ordine Elementorū illum explodere conati sunt, inquiunt n. *Heraclit.*

Si Ignis esset Elementū, & proximè sub Cœlo locum haberet, sub purissimo, & salutari Corpore, id corpus positum esset, quod permutat, turbat, & incendit alia corpora. Prætereà, si Cometæ, Faces, cæteræque Meteorologicæ incensiones, quæ comparatæ cum Sphæra Ignis, sunt Corpora exigua, tàm vehementer nos calefaciunt, quid accideret, si totus superus locus, sub Luna positus, Igne esset plenus, nōne collocati essemus tanquam in medio fornacis? nonne Vniuersus noster Orbis cōbureretur? cū experientia constet, exiguo igne, vastissimas Siluas, latissimas Regiones, magnasque vrbes incendi; Ignis .n. si adsit combustibile, crescit in immensum, & continenter redditur potentior. Tertiò, Si supra Aerem esset Ignis, cur quanto altiùs supra montes eleuamur, minus à calore turbamur? aerem inuenimus frigidiorē, & in Montibus altissimis, etiam sub Aequatore positis, niues apparent cōgelatæ & perennes? Prætereà, si Ignis inter Elementa esset numerandus, etiam esset necessarius pro mixtorum constitutione, quod tamen verum non est: quia Ignis vel dissipat mixta, vel extinguitur, & pro constitutione mixtorum sat est Calor Cœlestis unà cū tribus Elemētis & præsertim quia Corpus leuissimum summè distans à loco mixtionis, ad illum per naturā non est aptum descendere pro mixto constituendo, quod etiam approbasse visus est Arist. qui in secundo de Ortu & interitu, c. 1. & in secundo de Gener. Animalium, c. 3. inquit ex igne & Glacie nil fieri. Prætereà, si ignis esset Elementum, vel hoc cōpeteret Corpori sub Luna posito, vel flammæ propè nos existenti, non Corpori sub Luna posito, quod ostenditur per Aristotelem in primò Meteorum, capitulo quartò, dicentem, quod enim est sursum vsque ad Lunam corpus, alterum est ab Igne & Aere, & hoc eius purius, & id minus sincerum, & addit id incendi aliquando motu Cœli; At ignis non incenditur, cum sit summè calidus, & post pauca addit, circa aquā autem & contigua ei, sunt Aer, & quod per consuetudinem uocamus Ignem, non est autem Ignis, excessus enim calidi, & tanquam feruor est ignis, &c. Cōspicuè Aristoteles negar collocatum sub Luna esse Ignem. Similiter Flammæ, quibus vtimur, & propè nos sunt, Elementum Ignis non constituunt, tum quia hic non est Locus Elementi Ignis, tum quia alimento egent, alioquin extinguuntur; ideò per Plutonem claudum, semper alteri hærentem denotantur, ut ait Philo in Libro de Mundó non interituro: tum quia certam non habent Sedem, Ordinem, Locum, & congruentem Magnitudinem, & demùm, sunt tanquam forma in aliena Materia, non autem corpus simplex. Prætereà, id quod mixtorum est Elementum, in omni perfecto *Ratio 1.* *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.* *Arist.* *Ratio 5.* *Ratio 6.*

mixto debet reperiri, hoc Igni non cōpetit, natura dantur mixta summè frigida sum meque grauia, in quibus Ignis qui facillimè extinguitur, & sine calore non seruatur, locum ullo pacto habere non potest. Theophrastus in suo libro de Igne, illum ex numero Elementorum uidetur explodere, & sub initio libri De Proprietatibus Elementorum, legitur, Existimarunt nonnulli Veterum, quod ignis non sit Elementum, sed alteratio, & combustio Aeris. Nō itaque iniuria Cardanus in secundo libro De Subtilitate, Ignem infieiatur esse Elementum, & idipsum alij quoque uiri docti existimarunt.

Theophrastus.

Cardanus.

Diluuntur Rationes, quibus ostendebatur Ignem non esse numerandum inter Elementa. *Cap. VII.*

IAm eximia Sapientū consensione, adeoque firmis rationibus ostensum est, Elemēta esse quattuor, ut per rationes aduersas minimè turbari, sententiamque mutare debeamus, & præsertim, quia si uim aliquam habent, id solùm ostendunt, quod Elementum Ignis nō est purum, & quod qui propè nos reperitur, nō est Elemētum Igins. Vt autē ueritas clarior fulgeat, & aduersæ instantiæ exactiùs diluatur, explicandū primò est, quid nomine Elementi Ignis intelligere debeamus. Vsurpatur nomē Ignis nonnunquā pro Luce, ut apud Platonē in Timæo. Nonnumquā pro Spiritu calido & sicco, qui facilè incēditur, & dicitur fomes incensionis. Tertiò pro Flāma. Quartò pro Carbonibus. Et profectò, nil horū iudicari debet Elemētum Ignis. Plato Cœlum nuncupabat Ignem, in quo reliqua Elementa in igneam cōditionem essent redacta, Cœloque competere putabat illam Ignis conditionē, quę Lux dicitur, & est Ignis nō urens, sed diē pariens. Similiter Plotinus Cęlum dixit Ignē. Hinc Plato in Appendice Legū, Animalia Cęlestia dixit Ignea, & dicere ex sententia Platonis Cęlum esse Ignem, & constare ex eminentijs Elementorum, nō est pugnantia enunciare, quia cętera in Cęlo eleuata sunt ad conditionem Ignis, qui cęteris pręstat, sub Cęlo ex eius sententia est Aether, quem in Timæo ait esse partē aeris supremam, nitidissimam, purissimam, & agilissimam, & hanc Arist. nomine quarti Elementi appellat, sub qua ponitur aliud Aeris genus, crassius, & turbulentius, in quo plurimi uapores reperiuntur. Ea itaque suprema Aeris purgatissima portio, ut ab Arist. ita a Platone Elementū quartum iudicatur, uelut dum in Timæo ex quatuor Elementis tria inuicē permutari affirmat; nā Terram ait permutari non posse. Hoc itaque supremū corpus perinde se habet, ac aer nitidissimus, purgatissimus maximè attenuatus, & desiccatus, quod a Platone Aether, ab Arist. Elementū Ignis dicitur, & nonnumquam nuncupatur fomes incensionis, quia in eo plurimi reperiuntur halitus calidi & sicci, apti incēdi, ut Aer apud nos dicitur uapor humidus, & Aqua disgregata; quo nomine præsertim denotatur in 1. Meteorū, quia tunc huiusmodi halitus considerantur, qui sunt materia Meteorologicorū. Ignis autem in hac significatione, vt est corpus tenuissimū, & purgatissimum, non est aptus cōburi, cum nil humoris includat; non eget alimento, cum non sit incensio; non lucet, quia lux incensioni cōpetit; non comburit, quia est tenuissimum & purgatissimum, comburere autem competit incensioni. Insuper, est Cęlo simillimum, est prædirum loco supremo, & mole Elemento congruēte, ad hoc via est ille halitus, qui calidus est & siccus, & per cōbustionem magis attenuatur, purgatur, & in Elementū Ignis transit. Ex hac Elemēti ignis explicatione facilè est rationes soluere, quibus ex serie Elemētorū ignis excludebatur, omnes enim prodeunt ex praua assumptione nominis Ignis, inter Elementa numerādi. Hoc Elementum apud nos reperitur commixtum cum cęteris corporibus, & frequenter à Lumine, motu, & incensionibus gignitur, ideò non est necesse, ut dum mixta apud nos fiunt,

Elementū Ignis quid sit.

Plato.

Plotinus.

Fomes incensionis.

Diluūtur rationes aduersæ.

fiunt, descendat ignis ex supero ad inferũ hunc locum, & cum Ignis propè nos sit impurus, aptior est ut misceatur, est enim fini proximior. Immo cũ conspicuè apud nos Ignis impurus inspiciatur, eliceie ualemus dari Elemẽtum Ignis: nam Corpus quod reperitur commixtum cum alio, etiam debet reperiri seorsum, ut aptum est reperiri. Quòd si ascendentes in Montes, Aerem inuenimus frigidiorem, id nil obest; tũ, quia ea eleuatio relata ad distantiam à Cœlo, exigua est, & paucorum stadiorum; tum, quia id est ex Accidenti, ob distantiam radiorum Solis à loco repercussionis; tũ tertiò, quia id euenit ob maiorem Vaporum copiam a Ventis agitatam, quæ in ea Aeris regione reperitur; tum demum, quia (vt dixi) Elementum Ignis non ualde calefacit, nec comburit. Cometæ & incensiones cum reuera sint incensiones, sint Ignis in materia densiore, & re vera incendantur, iure optimo maximè nos calefaciunt. Quod si etiam inueniuntur mixta grauissima & frigidissima, adeò vt nil Ignis in eis inueniri appareat, non propterea putandum est, omnino Ignis esse expertia, cum mixta omnia perfecta per coctionem fiant, coctio autem ex ignea facultate pendet. Cicero in secundo de Natura Deorum comparans Ignem propè nos existentem cum Elementari, dixit, Hic hoster Ignis, quem usus vitæ requirit, confector est, & consumptor, idemque quocumque inuasit, cuncta disturbat & dissipat. Ignis uerò Elemẽtarias corporeus, vitalis, & falutaris, omnia conseruat, alit, auget, sustinet, sensuque afficit. Alexander in secundo Nat. quæstionum, capitulo decimoseptimo: Ignem pro Elemento sumptum nuncupauit fomitem Incensionis. Quæ sententia absolutè uera non est: nam incensio humorem exposcit, & præsertim quia ... est uapor quidam siue spiritus medius inter Elementa, non Elementum; nisi dicamus, ab eo nuncupari fomitem intensionis; quia in eo quod Elementum Ignis est, magna copia huiusmodi halituum reperitur, ex qua denominationem recipit.

Cicero.

Alexãder.

Distributio Quattuor primarum Qualitatum in quattuor Elementa. Cap. VIII.

VT quattuor apparuere Qualitates primæ, quattuorq; earũ secundum naturã connexiones, ita quattuor apud nos refulsere simplicia corpora, Elementi nomine denotata, quibus singulis singulæ Qualitatum connexiones cõpeterent, una tamen primo, altera secundario: nam Ignis primò dicitur calidus, secundò siccus; Aer primò humidus, secundò calidus; Aqua primò frigida, secũdò humida; Terra primò sicca, secundo frigida, ita ab Arist. in secundo de Ortu & interitu, Qualitates in Elementa distributæ fuerunt. Qua de re duo cõsideranda occurrũt: primũ est, cur singulis Elementis duæ Qualitates primæ cõpetant, non una tantũ? Alterum est, cũ primò una, & quæ sit talis? Quod pertinet ad primũ, dico ob sex potissimũ causas debere Elementa duplici Qualitate esse prędita. Prima elicitur ex cõditione oppositionũ eorũ Qualitatũ, quæ cum sint primæ & cõmunes, per uniuersam materiam effundi debẽt, adeò ut nulla materiæ portio altera oppositarũ Qualitatum denudari ualeat. Secunda Ratio elicitur ex conditione materiæ, quæ cũ sit commune principium mortalium, nec Substantiæ compositum constituere ualeat sine pręcurrente aliqua dispositione per huiusmodi Qualitates, est necesse vt in omni eius parte alterã earum includat. Tertia sumitur ex conditione corporatorum Elementorũ, quę ut suo ordine Mundũ constituant, & secundũ naturã sint distributa, est necesse ut continentis & cõtenti Qualitas una sit cõmmunis, ut mutuò seruentur & seruent, non penitùs sint cõtraria, & per congruentia media ex extremo in extremũ fit trãsitus, ita inspicimus Ignẽ cũ Aere communẽ habere Calorem, Aerem cũ Aqua humorẽ, Aquã cũ Terra Frigus; Terram cum Igne Siccitatẽ, adeò ut cũ in parte pugnent, simul etiã felicissimè cõnectantur. Quarta

Cur Elemẽtis duę qualitates cõpetant.

Ratio elicitur ex conditione mixtionis, & mixtorum, quorum hae sunt Elementa, vt enim ex eis congruenter prodeat mixtum, necesse est singula prædita esse Qualitate una agente, altera patiente: ita enim omnia agunt, omnia patiuntur, omnia terminãt & terminantur, omnia obeunt munera formantis, & formabilis, perficientis & perfe-
5 ctibilis. His quinta additur Ratio sumpta ex reliquis Qualitatib. similibus secundis, quæ quattuor Elementis competere debent, & sunt leuitas, grauitas, raritas, dẽsitas, perspicuitas, & opacitas, quæ non Qualitatem unam primam solum sequuntur, sed
6 connexionem duarum; Sexta Ratio Elicitur ex perfectione Vniuersi, nam in eo inueniri debent omnia non pugnantia, & perfectionem aliquam indicantia, & quoniam complicatio quadruplex, duarum primarum Qualitatum pugnam non includit, & perfectionem aliquam donabat; ideò putandum est in Vniuerso reperiri; non autem
Cur Qualitatū una primò cōpetat. inueniretur, nisi quattuor primis corporeis Elementis competeret. Et cum duæ Qualitates singulis Elementis competant, quoniam vni non æquè primò plura competere valent, & constituta in Vniuerso, sunt prædita ordine; ideò putandum est, unam competere primò, alteram secundariò. Igni omnium consensione primò competit Calor, & iure profectò, ut enim Calor est suprema Qualitatum mortalium, maximè formam præseferens, ita Ignis supremus est, & maximè formalis omnium Elementorum. Insuper, Calor maximè purgat, ordinem seruat, nectendo similia, proximum ex motu & lumine prodit, Corpus attenuat: ideò primò competere debet Elemento sic primo, quod Coelo sit proximius; Constituto hoc fundamento, Igni scilicet primò Calorem competere, conspicua, & necessaria refulget distributio cæterarum Qualitatum, nam sub Igne est Aer, qui cum sit calidus & humidus, nec calor ualeat ei primò competere, quia primò competit Igni, cogimur dicere, ei primò competere humorem. Sub Aere est Aqua, frigida & humida, cui non potest primò tribui humiditas, quia concessa est Aeri, ideò necessariò iudicari debet primò frigida. Sub Aqua est Terra, frigida, & sicca, & quia frigiditas tributa est Aquæ, cogimur ei primò siccitatem tribuere. Sic itaque singulis Elementis duæ competunt Qualitates primæ, singulis una earum primò competit, & quæ primò competit uni, non primò competit alteri.

An Aer sui Natura sit Calidus & Humidus. Cap. IX.

DIstribuentes quattuor primas Qualitates Elementis, Aeri vnà cũ Aristotele Calorem & humorem tribuimus, quod ostendit Aristoteles
Cur Aer Calidus. in secundo de Ortu & interitu, ex eo, quod Vapor est Calidus & humidus: Aer autem est tanquã Vapor, & iure Calidus iudicari per na-
Ratio 1. turam debet, quoniã a Calore producitur, eleuatur, & seruatur, à frigore autem densatur, & in Aquã vertitur; vnumquodque autem per
Ratio 2. Naturã tale iudicari debet, quale est id, per quod gignitur & seruatur. Idipsum cõfirmatur a Philopono ratione sumpta ex leuitate: cum enim sui natura sit leuis, etiã sui natura iudicari debet calidus; deducitur consecutio, quoniam ignis est leuis, uel quia siccus, vel quià calidus, non quia siccus, nam terra sicca est & grauissima, quare est leuis, quia calidus, & propterea cũ Aer sui natura sit leuis, etiã sui natura iudicari debet calidus. Eadẽ ratio formari potest, sumendo pro medio raritatem, nam quod sui natura est rarum, sui natura iudicari debet calidum, quia calidi est rarefacere, vt ait Philosophus in secundo de Ortu & interitu, decimoseptimo, frigidi autem condensare, &
Ratio 3. ignis quia calidus rarus est, non quia siccus, cum Terra sit sicca & densa. Tertiò id ipsum elicitur ex loco: nã distãtia a Cęlo dat frigus & grauitatẽ, propinquitas opposita. Præterea locantis & locati cõmune aliquid per naturã esse debet, Ignis est locus

Aeris quibus communis non est siccitas, quare est caliditas, & cum in cæteris Elemẽ-
tis contentis, & continẽtibus id seruetur, etiam putandum est seruari in Aere & Igne. *Ratio 4.*
Præterea, nisi id esset, tunc Aer & Aqua prędita essent eisdem Qualitatib. ambo enim
essent frigida, & humida, & propterea, vel vnicum constituerent Elementum, vel alte
rum eorum esse superuacaneum; Et confirmatur, quia si ambo per naturam essent fri-
gida, & humida, ambo esse deberent consimiliter rara & leuia. Præterea, si id esset, tūc *Ratio 5.*
complicatio calidi cum humido nulli Elemento competeret, quod maximè est absur
dum, cum enim reliquæ connexiones primarum Qualitatum alicui Elemento compe
tant, non est putandum mortalem orbem has perfectione carere, vt in eo Elementum
non reperiatur, cui hæc connexio per naturam conueniat. Præterea, cūm Elementa *Ratio 6.*
per Qualitates sint mensuræ Tẽperamentorum, vt rectè asseruit Galenus, nisi Elemen
tum daretur calidum & humidum, carerent mixta ex ea parte propria mensura, & da
retur mensuratum sine congruente mensura, & natura ex ea parte diminuta penitùs
appareret. Præterea, cum Aer secundum maiorẽ eius partẽ, liberè à Cęlo reuoluatur *Ratio 7.*
in orbẽ, quo motu corpora calefiunt, putandū est, Aerẽ quoq; secūdū naturā calefieri,
& calidum à Cœlo seruari. Insuper, æstiuo tempore & in Regionibus calidis, inspici- *Ratio 8.*
mus Aerem seruari serenum, nitidum, purum, frigore verò turbari verti in nubes, &
pluuiam, quod indicat sui natura esse calidum, & propterea Veri, Pueritiæ, & Sangui
ni respondet, sua natura calidis & humidis. Alexander in secundo de Anima, ad ostẽ- *Ratio 9.*
dendum idipsum, varijs vtitur rationibus, & hac presertim: quia quęcunque facilè in-
uicem permutantur, Qualitatem aliquam habent communem; Ignis & Aer facillimè
inuicem permutantur; quare communi Qualitate sunt prædita: hæc non est humor,
igitur calor eis communis est. Iure itaque Pythagoras, Plato, & Arist. Aerem asserue
runt calidum, & humidum. At non defuere, qui varijs rationibus hanc veritatem *Rationes*
conati sint in dubium reuocare, è quorū numero fuerunt Stoici, qui illum sui natura *aduersæ.*
frigidum affirmarunt. Idipsum putandum est existimasse Empedoclem, de quo Arist. *Empedo-*
in contex. 19. secundi de Ortu & interitu inquit, quòd Elementa in duo diuisit, igni cę *cles.*
tera opponens, ignem enim putauit calidum, cætera frigida. Cicero, sequens Stoicos, *Cicero.*
similiter asserit esse frigidum. Galenus, in libro, quòd Animi mores sequantur corpo- *Galenus.*
ris temperaturam, cap. 4. ait, Aerem ex se esse frigidum, calefieri autẽ ab igne. Carda- *Cardanus.*
nus in secundo de Elementis, singula Elementa asserit frigida, reddi autem calida à cę
lo, & Stellis, nam ignem ex numero Elementorum eiecit. Potiora fundamenta huius *Ratio 1.*
opinionis hęc sunt: nisi enim aer sui natura maximè frigeret, quomodo sub Septem-
trione continuas niues, grandines, & glacies produceret? nil enim agit vltra suum gra
dum, glacies autem est excessus frigoris, ut in secundo de Ortu & interitu, inquit Ari-
stot. Insuper, unumquodque Elementum tale est iudicandum, quale est in media sua
Regione, nam in ea maximè seruat conditionem propriam; at Aer in media eius Re- *Ratio 2.*
gione omnium consensione friget, cum in ea gignantur pluuiæ & grandines. Præte- *Ratio 3.*
reà, de frigore aeris frequenter conquerimur, de calore nequaquam, præterquam de
eo qui à Sole producitur tempore æstiuo. Præterea, si Aer sui natura esset calidus, *Ratio 4.*
quomodo sine sui interitu per totam hiemem seruaretur frigidus? quomodo à Bo-
rea vento frigidissimo purgaretur? quomodo hyberno tempore dum est serenior, ma
gis frigeret? Insuper, cætera Elementa cum difficultate propriam Qualitatem exu- *Ratio 5.*
unt, nec sine eorum aliquo interitu: at Aer remoto calefaciente, statim euadit frigi-
dus, & nedum non interit, sed potiùs purior apparet. Demùm, experientia constat, *Ratio 6.*
quòd humorem per naturam sequitur frigus, & propterea, cum Aer sui naturam sit
humidus, etiam videtur iudicandus frigidus. Colligunt itaque nonnulli, Aerem sui
natura frigidum esse, & Arist. in primo de Ortu & interitu, 24. de Aere & Aqua ait,
ambo esse perspicua, & frigida.

Diluuntur Rationes, quibus ostendebatur Aerem sui natura frigidum. Cap. X.

QVoniam firmissimis Rationibus patefeci, Aerē sui natura calidum esse, proptereà vt aduersæ Rationes diluantur, nonnulla præaccipienda sunt.
Primum quod accipitur. Primū est, Elemēta in Vniuerso omnia reperiri impura, permixta, & alterata, vt in progressu ostendam, & præsertim Aerem, qui cū sit medius, tenuis, & facilè alterabilis, facilè alienas Qualitates recipit: hinc Aristoteles in primo Meteorū dicebat, Aerem nobis proximum esse tanquam Vaporem, & Aquam disgregatam; si quis Aerem inuenire vellet puriorem, deberet illam inquirere in parte superiore, vel media, per æquam distantiam à suis extremis; nam ea quæ dicitur media eius Regio, in qua Pluuiæ, Niues, & Grandines gignuntur, Ventisque agitatur, est nobis satis proxima, & absolutè pertinet ad infimam Aeris portionem: & proptereà mirum non est, si ex accidenti, ob Vapores Aqueos, sui natura frigidos, à repercussis radijs derelictos, frigida appareat, & ea quoque nonnunquam vires sui caloris patefacit, veluti dum æstiuo tempore per
Alterum quod accipitur. antiperistasim ex ambiente eius calore prodeunte Grando producitur. Aliud fundamentum est, quod calor apud nos maximè eget communi aliquo conseruante, ideò nisi à Cœlo seruetur, facilè euanescit: nam formæ quò sunt præstantiores, eo maiorem cum Cœlo habent connexionem, & magis supero conseruante, egent alioquin
Tertium quod accipitur. in deterius, ob materiæ conditionem, labuntur. Vltimò addendum est, quod dum Aer fuerit frigidus, minimè est purus, sed alteratus, solùm videtur purus, quia non adeò est crassus, & densus, vt dum per Austrum, Nubes & densi Vapores in eo recipiuntur.
Diluuntur Rationes aduersæ. His præascriptis, facile est Rationes aduersas diluere. Dicebatur primò, frigore Aeris sub Aquilone gigni glaciem, & Niuem, dico id nō fieri per frigus proprium Aeris, sed per alienum productum in Aere nobis propinquiore à spiritibus frigidis, ex Terra
Ratio 1. & Aqua eleuatis, qui cum sint tenues, facilè per aliena corpora meant, cum eis miscentur, illaque alterant, & præsertim in Aqua suas vires ostēdunt, cum sit sui natura frigida, & alienum calorem facilè exuat. Hanc veritatem patefecit Arist. in quinto de Gener. Animalium, cap. tertio, inquiens, in congelatione a frigore secerni humorem tenuem: nam per huiusmodi spiritus frigidos & siccos, extinguitur calor alienus Aquæ, & vnà cum eo dissoluitur humor quidam tenuis: hinc Aqua prodiens ex Niue & Glacie, est crassior, & terreum aliquid includit, quod accidit, quia per congelationem humor tenuis vnà cum calore secretus est, & id Terreum quod inerat in spiritu, remanet cū Aqua permixtum: hinc etiam dicimus, Glaciem esse viam ad Terram, & gigni præsertim vigentibus Ventis Septentrionalibus frigidis & siccis, qualis est Terra, & hoc etiam in congelatione seruandum est, quod vt calor iunctus sicco, ita frigus sicco iun-
Solutio 2. ctū, acutiùs agit & intimiùs operatur. Addebatur, Aerē in media sui Regione esse frigidum, iam dixi, non esse verum de Regione eius media per æqualem distantiam ab
Ratio 3. extremis, sed solùm de illa, quæ nobis est valdè proxima. Et conquerimur de frigore
Ratio 4. non quidem puri, sed impuri Aeris, & de frigore Ventorū & disgregatæ Aquæ. Addebatur, seruari tota hyeme Aerē cum summo frigore: dico, nō seruari Aerē purum, sed mixtum cum halitibus, qui dum fuerint frigidi, sunt magis tenues, quàm calidi & humidi humore Aqueo, & seruatur frigidus in Regione infima, non in verè media, & su-
Ratio 5. prema. Dicitur purgari à Borea, quia ab huiusmodi Vēto repelluntur vapores Aquei, & afferuntur halitus sicci, frigidi, & magis tenues, faciliùs autem ab aere aufertur calor quàm humor, ob conditione propria caloris, quę vt dixi maximè eget apud nos conseruante, & maximè ob eius præstantiam ex Cęlo pendet. Addebatur etiam, quòd hu-
Ratio 6. morem sequitur frigus. Respondeo, frigus sequi humorem crassum & Aqueum, non
Instantia. Aereum & tenuem. At dicet adhuc aliquis, motus purgat corpora, & si quam in ea in-

ducit

Ducit Qualitatem, profectò calorem inducit, quare cum motu Aer purgetur, & per motum reddatur frigidior, vt patet, dum agitatur a Ventis: Aer itaque purior frigidus est. Respondeo, Aerem superum, per motum diurnum seruari calidum, & incēdi in eò halitus: proximum autem nobis videri reddi frigidum primò, quia tardè mouetur, secundò, quia per Ventum afferuntur halitus frigidi, tertiò, quia per motum & euentationem repellitur a nobis Aer ille, qui nos ambiebat, & a nobismet fuerat præcalefactus. *Solutio.*

An rectè dictum sit Aerem esse primò humidum, & Aquam primò frigidam? Cap. XI.

NON iniuria ambigunt viri docti de eo, quod ab Arist. in 2. de Ortu & interitu dictum est, Aerem primò esse humidum, & aquam primò frigidam: nam quod ad primum pertinet, humor manifestissimè magis competit Aquæ, quàm Aeri; Aqua n. est quæ nos humectat, non Aer: immò Aer sincerus potiùs humorē desiccat. Augetur dubitatio: quia hac de re Arist. sibi constare non videtur, nam in 4. Meteorum, contr. 29. inquit, siccū maximè proprium esse Terræ, humidum verò Aquæ: Nec alterum minus dubium est, nempè Aquam primò esse frigidam, id enim potiùs terræ competere videtur ob distantiam eius & a Cœlo, & quietem: nam ex distantia pendet frigus. Et confirmatur: quia frigidi est condensare, Terra autem maximè densa & grauis est. Confirmantur adhuc hæ ambiguitates, quia frigus ab Aqua facilè remouetur: humor verò summa cum difficultate, quod nobis indicat, non frigus primò competere Aquæ, sed potiùs humorem. Hæ difficultates profectò leues nō sunt: pro quarum Solutione accipio primo, dum dicimus vnam vel alteram Qualitatem primò vni Elemento cōpetere, non denotari intensionē, uel remissionem, nam vt in progressu patebit Elementa exposcunt ambas Qualitates sinceras, sed denotari ordine, quo Qualitates Elemētis per naturam competunt. Accipio secundò, quòd dum singulis Elementis vnā Qualitatē primò cōpetere patefacere uolumus, supposito ꝙ Igni primò cōpetat Calor, quod cōcedunt oēs, & Sensus patefacit, nō secùs possumus id facere, ac factum sit ab Arist. nam tūc Aeri non amplius Calorem, sed humorem cogimur primò tribuere, & similiter cogimur Aquæ tribuere nōn humorem iam tributum Aeri, sed frigus, Terrę siccitatem. Accipio tertiò, humorem esse duplicem, unum sumptum absolutè pro facilè terminabili termino alieno, ut definitus fuit in secundo de Ortu & interitu, & hic primò cōpetit Aeri: Alterum, pro humore crasso magis conducēte pro cōstituendis mixtis humidis & connectendis eorū partibus, quo humore maximè humida est Aqua. Distinctio hęc elicitur ex ipsomet Arist. sub initio libri de Sēsu & Sensili, dicēte, Sed tamen inter Aerem & Aquam illud interest, ꝙ humor Aqueus constantiùs quàm Aer impressa vestigia retinet, & faciliùs loco clauditur: & in secundo de Ortu & interitu 49. pro connexione partiū mixti asseruit conducere humorem Aqueum. Hinc rectè dixit Olympiodorus, humorē crassum conducentem pro mixtis, magis competere Aquæ, humorē uerò tenuem, facilè terminabilem alieno termino, primò competere Aeri. Ex his facilè modò est elicere Solutiones difficultatū, nam instātiæ aduersus humorē primò Aeri tributum, qui primò Aquæ videtur competere, solutæ sunt, per ea quę dixi de duplici humido, & similiter ostēsum est, Arist. non secum pugnare. Quod autē pertinet ad frigus, quod potiùs terræ videtur primò cōpetere, iam dixi, quod si gradum inspicimus, in vtrisq; frigus est summum. Insuper, quamuis distantia a Cœlo sit causa frigoris, non tam est causa integra, quoniā frigus non est priuatio, sed forma; ideò pro causa non solā habet distantiam, quæ priuatio est, sed cum sit affectio, sequitur formā, & naturam propriam Elementi. At dicebatur, Terrā maximè

An aer primo sit humidus. *Quod nō. Ratio 1.* *Ratio 2.* *An aqua primo frigida sit, qd non.* *Confirmatio.* *Pro solutione accipitur 1.* *Accipitur secundo.* *Accipitur tertio.* *Olympiodorus.* *Diluūtur rationes aduersæ.*

ximè grauem & densam esse. Respendeo, grauitatem & densitatem non sequi solum frigus, sed frigus cum sicco iunctum. hinc durum & densum ad siccum redigitur; & Aqua dum per Glaciem ad Terram inclinat & vergit, sicca redditur & condensatur. Addebatur postremò, ex Aqua facilè extrudi frigus, non ita humorem; Hanc difficultatem nititur soluere Alexander in primo Nat.qq.cap.7. at eo dimisso, dico primò, id accidere ex propria conditione huiusmodi Qualitatum: nam calor & frigus quæ sunt Qualitates magis formam præferentes, & efficientes, facilius ex Subiecto repelluntur quam humor & siccitas, quæ magis naturales sunt & patientes. Addo secundò ex Aqua non abijci frigus superstite ea pura, sed mixta cum Vaporibus Igneis. Dico tertiò, non adeò Frigus ab Aqua repelli, quia virtute & facultate fruetur, Aqua enim quousque remanserit humida, facultatem seruat refrigerandi Corpora, & frigus sibi consentaneum facilè recuperat.

Alexander.

An Elementa ambas Qualitates exposcant summas, Rationes pro vtraque parte. Cap. XII.

Vnicuique Elemento consensione omnium duæ primæ Qualitates competunt, hoc tamen apprimè dubiū est, de quo Ratio cū Sensu pugnat, & opiniones sunt variæ, an singula Elementa sincera & pura, Qualitates ambas sibi summas & sinceras exposcāt? Nā vna ex parte Arist. in secundo de ortu & interitu, 23. vnicā singulis videtur tribuere sincerā, inquiēs, Sed tamē simpliciter cū quattuor sint, vnius vnūquodq; est: Nā Terra sicci magis, quàm frigidi; Aqua frigidi magis, quàm humidi; Aer humidi magis, quàm calidi; Ignis calidi, magis, quàm sicci. Id ipsum patet Sensu, nunquā enim Aer apparet ita calidus vt ignis, & si magis excalefiat, in Ignē vertitur. Confirmatur, quia summū calorē sequitur siccitas, aer autē est primò humidus. Præterea remotio à Cęlo dat frigus, propinquitas calorē, quare Ignis maximè debet esse calidus cum sit propinquior, Terra maximè frigida. Insuper, excellentia, & summū in omni genere vni soli competit, quare eadem Qualitas summa non potest per naturam duobus cōmpetere. Præterea, vt se habet de Definitionibus, ita putandum est se habere de rebus Definitis; at Definitiones primarum Qualitatum, traditę ab Arist. & à me relatæ in lib. de Qualitatibus, non æquè competunt Qualitatibus Elementorum, veluti, secernere aliena, & nectere similia, magis competit calori Ignis, quàm aeris: terminari termino proprio, magis competit sicco Terreo, quam Igneo, & sic de cæteris Definitionibus. Quare colligendum est, Qualitates quoque definitas, nō æque summas eis cōpetere. Demùm vtor ratione Auerrois in quarto Meteorum, com. 10. Si Elementa prædita essent Qualitatibus summis, non essent per naturam apta misceri, & proptereà non essent Elemēta. Cōsecutio deducitur, quoniam Qualitates summę sunt ęquè potentes, quæ se mutuò superare non valent, & ideò, vel medium per mutuam actionem non constituerent, vel id semper esset æquale, cum Qualitates sint æquè potētes.

Quod non ambæ sincere.

Ex aduerso tamen videtur putandū, ambas debere esse summas. Primò quia Qualitates simplices sunt summæ, Qualitates simplicium corporum debent esse simplices igitur & summæ. Maior patet, quoniam remissio est imparitas & connexio cū cōtrario. Minor etiam est conspicua, quoniam quale est Subiectum, tales debent esse eius affectiones. Preterea, quod est primum, est summum, nam remissio est recessus a primo: Qualitates primorum corporum debent esse primæ, & affectiones eis recta ratione respondēt, igitur debent esse summæ. Similiter debent esse sinceræ, cū Elementa sint corpora prima, simplicia, & sincera. Preterea, id quod penitus est secundum naturam propriam, debet esse summum & sincerum, nam remissio est recessus a propria natura Qualitates primę secūdum propriam naturam, & primò, competunt simplicibus corporibus,

Pro parte alicera.

poribus, ideò summæ & sinceræ esse debent. Præterea, omne quod primò & non per participationem alterius vni competit, summū esse debet, nā participatio est ea quæ fit per gradus: at Qualitates primæ primò competunt singulis Elementis, & non vni per participationem alterius prioris, igitur summæ esse debent. Insuper, mensuræ Temperamentorum debent esse summæ & simplices; Qualitates primæ Elementorū sunt mensuræ Temperamentorum, Temperamenta enim mensurantur per recessū ab illis. Preterea remissum non est aliquid sui natura & conditione certum & definitū, potest enim esse & magis & minus: at cum Elementa sint corpora prima, simplia, & definita, definitas, & certas exposcunt primas Qualitates, & in indiuiduo positas; huiusmodi autem id solùm est, quod est summum, & sincerum. Præterea, si Aqua esset minus humida, quàm aer, non posset aerem in se conuertere, nam minor humor nō superat, & minuit maiorem. Præterea, in Elementis, quorum vna Qualitas est communis pro mutua eorū permutatione nō vna sola Qualitas mutanda esset, sed vna penitùs delēda, altera minuenda, vel perficienda. Arist. autem in secundo de Ortu & interitu, vnicam ait esse mutandam. Insuper, cum Terra concedatur summè sicca, quia maximè à Celo distat, ideò etiam summè frigida concedi debet. Similiter, cum Aqua concedatur summè frigida, & appareat summè humida, ideò summè frigida & humida concedi debet. Preterea, cum Ignis sit summè calidus, & calorem Igneum sequatur consumptio humoris, etiam concedi debet summè siccus: quod confirmatur per Arist. in secūdo de Celo, 37. dicentem, remissionem esse impotentiam, quæ a puris & simplicibus Elementis abesse debet. Res itaque pro omni parte satis dubia, & obscura est.

Referuntur Opiniones variæ, & resoluitur Dubitatio quomodo Elementis Qualitates summæ conueniant.

Cap. XIII.

Quemadmodum de omni ea difficilia, ita de hac opiniones variæ sunt, quæ in quatuor principales rediguntur. Vna earum est Auicennæ in postremo cap. sui libri de Cœlo, dicentis, nonnulla Elementa exposcere ambas Qualitates summas, alia vero non omnes, nam Ignem inquit esse summè calidum, summeque siccum, Terram solum summè frigidam, aerem nullam Qualitatem habere summā, Aquam non summè frigidam, magis tamen humidam aere. Auicennam sequitur Albertus Magnus in secundo de Gener. & interitu, 23. & Albertum D. Thom. exponens eundem context. Hoc videntur elicere ex Aristot. in context. 22. dicentis, Extrema quidem & sincera Ignis & Terra, media autem & mixta magis, Aqua, & aer, &c. Idipsum potest ratione comprobari. Nam Ignis cum sit Cœlo iunctus, summè est calidus, cuius calorem summum sequitur summa siccitas. Terra maximè distans, est summè frigida, summum autem frigus non sequitur euersio cuiuslibet humoris. Media Elementa vt loco, ita conditionib. debent censeri non summa, sed remissa, vt etiā sunt remissè grauia & rara. Hanc opinionē approbandā non puto. Primò, quia cuncta Elemēta cū sint Elementa & prima, cōsimiliter debent esse simplicia & summa, & non vnū magis quàm alterū. Præterea, omnis remissio est imbecillitas, & recessus à primo, recedere autē à primo, est recedere a cōditione Elementi. Deinde conspicuè aduersantur Aristoteli, qui aerem primò humidum & aquam primò frigidam affirmauit. Ideò est alia opinio quorundam, asserentium Elementa omnia exposcere Qualitatem vnam summam, alteram verò per suum contrarium castigatā & remissam; hoc aiunt asseruisse Aristotelem, dū Elementis singulis singulas Qualitates primò competere asseruit, non autem ambas. Quę opinio etiam non est approbanda, & presertim euertitur per rationes quibus ostendi Elementis Qualitates ambas debere

Opiniones quattuor. *Opinio prima Auicen.*

Euersio.

2. Opinio.

Euersio.

bere

bere competere summas. Præterea si id esset, tunc Elementis singulis nõ duæ solę, sed tres competerent Qualitates, numerata remittiente, nec verè essent simplicia, sed cum contrario iũcta, & per contrariũ remissa, nã quales sunt affectiones, & differẽtiæ, tale indicari debet id cui, competunt. Propterea est opinio tertia Alexandri, in secundo

Opinio 3. Nat. qq. ca. 17. & in primo Meteorum, com. 13. necnon in libro de Sensu & Sensili, com. 30. asserentis Elementa vnicam habere Qualitatem summam, & de hoc consentit cum illis qui sunt opinionis secundæ: dissentit verò, quia Qualitatem alterã inquit remissam, non per contrariam, sed per naturam propriam & conditionem. Eiusdem opinionis etiam fuit Ammonius, ideò in Prædicamento Substantiæ ait, Qualitatem alteram Elementorum esse remissam, non per contrarium, sed vt vita Animę est diminutior vita Mentis, non per contrariũ, & puritas. Lunæ est diminutior puritate cęterorum Cœlestium orbium, non per contrarium, ita Qualitas altera Elementorum, & hæc est remissio formæ sine contrario. Hæc opinio etiam non uidetur approbanda,

Euersio. quoniã in his quæ sunt ab vno, potest considerari remissio & recessus à primo per gradus formarum sine contrario, vt in Cœlo, Mente, & Anima: at in vniuocis, non reperitur ordo prioris, & posterioris secundum formam, ideò in eis non seruatur remissio sine contrario, vel gerente uices contrarij, ut sæpè ait Aristoteles, Qualitates autem Vniuocæ sunt, & omnis calor est eiusdem speciei vltimæ, similiter frigus. Præterea, in his oppositis, quorum altero materia nudari non potest, non fit remissio nisi per contrarium; huiusmodi sunt quattuor primę Qualitates; quarũ nunquã materia exuit vnum gradum, vnius, quin induat graduum oppositæ, nam vt totum ad totum, ita pars se habet ad partem, & vice versa: ideò si vno gradu nudaretur subiectũ, non recipiendo oppositum, similiter posset nudari omnibus, & pręsertim quia omnes sunt consimilis rationis. Exempla sumpta à vita, & Cęlo, ad rem non faciunt, quia il-

Opinio quarta verior. læ non sunt remissiones, sed conditiones ab vno subordinatæ, & nõ vniuocæ. Propterea est opinio quarta cæteris præferenda, Elementa sincera & pura exposcere ambas Qualitates summas. Huius opinionis fuit Galenus in primo De Elemẽtis, cap. sexto. & in lib. De Natura Humana. Similiter Philosophus in secundo de Ortu& interitu, vigesimotertio. Hinc Auerroes in tertio de Cœlo, 77. dixit: Ignis non est Ignis actu,

Resolutio. nisi cum calore, & siccitate, quæ sint summæ. Vt autem Resolutio pateat clarior, & aduersæ rationes conspicuè diluãtur, quattuor profero tanquam Theses. Primum

Cõclusio 1. est, dũ Mente Elementa vt sincera & pura concipimus, exposcunt ambas Qualitates summas. Alterum est, si considerantur Elementa ut inueniuntur in Vniuerso, in quo

Cõclusio 2. impura & permixta inspiciuntur, nõ ambas habent Qualitates summas, sed vel nullã,

Cõclusio 3. vel alteram tantùm. Tertiò dico, cõparatis inuicem Elementis extrema vt inueniũtur in Vniuerso sinceriora, quã media, ita Qualitatibus prædita sunt sincerioribus, & hoc asseritur ab Arist. in 2. de Ortu & interitu, vigesimosecũdo. Demùm addo, remis-

Cõclusio 4. sionem primarum Qualitatum in gradu, non fieri sine permixtione cum contrario, vt patefeci: at si remissio fuerit in sola actione, ea potest fieri sine contrario, nam actio potest remitti per uariam connexionem cum distincta Qualitate, & Subiecto magis vel minus raro, & si Alexander & Ammonius hanc remissionẽ denotassent, rectè sensissent; at ipsis suis exemplis remissionẽ in gradu visi sunt denotasse. Hæ Cõclusiones ex prius dictis conspicuæ sunt, & comprobabuntur per dicenda de imparitate Elemẽ-

Diluuntur vniuersæ Rationes. torum. Ex quibus elicitur Solutio aduersarum Rationum: Nã Arist. dum dixit, singulis Elementis Qualitatẽ vnam magis cõpetere, denotauit non remissionem in gradu, sed ordinem, quo suo Subiecto competunt. Sensus patefacit Qualitates competentes Elementis nobis occurrentibus non esse summas, tum quia sunt impura, tũ quia iudicat actiones potius quã gradus. At dicebatur, summum calorem sequi summam siccitatem; Respondeo, id minimè verum esse, quoniam calor & cum siccitate, & cum humore seruari potest, nos autẽ decipimur, quia inspicimus calorem Igneum cũ sicco iunctum desiccare, at id facit calor non ut calor, sed ut Igneus, hoc est cum sicco iũ-

ctus:

dus; nam in Igne puro summũ calorem ita sequitur summa siccitas, vt in puro Aere summa hũmiditas. Addebatur, Terram ob distantiam à Cœlo, debere esse frigidiorem Aqua;& Ignem Cęlo propinquiorem,calidiorem Aere.Hæc instãtia iam in precedentibus est soluta, cui solutioni addo rationem illam si quam habet uim, solùm ostendere Elementa ita esse affecta, quatenus actu in Vniuerso inueniuntur, non autẽ quatenus absolutè considerantur vt sincera,prima,simplicia, & pura. Addebatur, excellentiam vni soli competere. Respondeo id esse uerum de his quæ sunt ab vno, adeò vt per primum competat alijs,non de Vniuocis. Addo excellentiam vno modo sumptam vnĩ soli competere,vt calor siccus, vni competit,calor humidus alteri. Dico Tertiò eam Sententiam esse ueram de Gradu Formæ,non de Subiecto, ut summa albedo denfinitum exposcit gradum supremum, potest tamen Subiectis uarijs cõpetere. Addo demùm, excellentiam primò uni soli competere, at secundariò posse competere alijs. Instabatur postremò, quia Definitiones earum Qualitatũ ab Aristotele traditæ non æquè competunt omnibus. Respondeo, primò eas competere omnibus æqualiter in suo genere,ut patefeci.Addo, Aristotelem in tradendis Definitionibus præsertim id considerasse,quod eis competit in constitutione mixti.

An in Vniuerso inueniantur Elementa sincera, & pura. Cap. XIIII.

ASseui Elementa in Vniuerso impura & permixta inueniri, quod an sit uerum,satis est dubium,& dignum ex se ut accuratè cõsideretur: Et quoniam sinceritas considerari potest cùm in Vniuerso Elemẽto,tùm in partib. insuper cùm in Substãtia tũ in Qualitatib. ideò de singulis hoc obseruato ordine uerba faciã. Nã primò,ut excitemur, rationes afferã pro utraq; parte. Secundò,eligã & approbabo partẽ, quã puto ueriorẽ. Tertiò, diluã Rationes aduersas. Dũ Mentis aciẽ in Cœlum uertimus, intuemur illud omni ex parte sincerum & purum, at dum in orbem mortalem conuertimus,contrarietati & uarietati obnoxium, nullum Elementum secundum totum inspicimus sincerum,in omnibus enim conspicuè refulgent impuritates,ideò de hoc consentiunt omnes, nullum apud nos reperiri Elementum, quod secundum totum ab impuritate sit immune. Propterea de hoc solo est dubitatio, an in eis saltem partes aliquæ inueniantur sinceræ.Quod inueniantur, primò ostẽditur, quoniam in Vniuerso nil reperitur, quod toto suo genere sit præter naturam affectum: at impuritas,& remissio est dispositio præter naturam, ut dicitur in secundo de Cœlo, trigesimo septimo; est enim impotentia, & imbecillitas quædam: quare non est tribuenda uniuerso generi Elementorum.Et confirmatur,quia dispositio præter naturã est uiolenta; nil autem uiolentum est æternum, nec uniuersæ speciei competit, alioquin daretur posterius sine suo priori, dispositio enim præter naturam est posterior, & est recessus a dispositione secũdum naturam, & potest competere nonnullis particularibus,at non uniuersę speciei.Preterea,in eo quod perfectum est,nil inuenitur quod sua perfectione sit destitutum:Mundus est corpus absolutè perfectum, quare nil in eo inuenitur quod postrema perfectione careat:& quia Elementa suo ordine modum constituunt, & sunt primæ partes Mundi, minimè putandum est saltem in partibus nonnullis,ea non esse prædita sua puritate,& sinceritate. Et confirmatur, quia ut dicitur in tertio Physicorum,32.In æternis esse & posse,non distinguuntur, & præsertim dũ conducunt pro Vniuersi perfectione. Preterea, idipsum Inductione redditur notum, nam progrediendo per species singulas,quæ Vniuersum complent, nulla earum inuenitur, quæ aliqua in parte sua postrema perfectione non fruatur, quare id quod in cæteris inspicitur,de Elementis negare non debemus.Insuper experientia nos docet;

Ordo seruandus.

Inueniri partes sinceras in Elementis. Ratio 1.

quòd cum Elementa præter naturā fuerint affecta, per naturam propriam constitutionem naturalem recuperant, veluti Aqua præcalefacta ex se redditur frigida, constituta extra suum locum, ex se in eum reuertitur, quare cōsimiliter putandum est, quòd dum fuerint in suo loco, & abfuerint contraria, omnem dispositionem præter naturā longè à se repellant, conducente communium causarum fauore, & rectà constitutione. Præterea, omne quod reperitur complicatum cum alio, & ei non repugnat reperiri seorsum à suo contrario, etiam seorsum reperitur: At datur mixtum in quo Elementa impura inueniuntur, & nil repugnat ea inueniri seorsum à cōtrario; igitur etiā inueniuntur. Elicitur hæc ratio ex Auerroe in primo de Cœlo, com. 8. & confirmatur, quia conditio miscibilium est ut sint apta seorsum reperiri, vt dicitur in primo de Ortu & interitu, cap. de mixtione. Præterea nisi daretur Elementa pura, nō daretur motus rectus simplex, nam motus simplex simplicium est, consequens ab Aristotele in primo de Cœlo iudicatur absurdum, quia tunc daretur motus simplex secundum naturam, qui nulli competeret. Insuper comprobatur eadem sententia auctoritate Aristotelis in 3. de Gener. Animal. ca. 11. dicentis, Ignis apud nos est forma in aliena materia. Sed Genus hoc apud Lunam quærendum est, indicans apud Lunam inueniri purum. Et in secundo de Ortu & interitu, 22. ait extrema & sincera Ignis & Terra, indicans extrema inueniri sincera, media verò esse nō absolutè mixta, sed impuriora extremis, cum sint in medio contrariorum posita. Demum, opera sunt quæ nobis patefaciunt conditionem rerum, sententia est Aristotelis in quarto Meteorum, tunc unumquodque esse perfectum, dum valet simile procreare: at partes variæ Elementorum generant alias sibi similes, quare sunt prædita postrema perfectione. Hæ sunt potiores rationes, quę nobis suadere videntur inueniri in Vniuerso Elementa secundum aliquas partes sincera & pura. Ex aduerso tamen variæ se nobis offerunt rationes, & auctoritates, quæ magis vrgent, & efficaciùs ostendunt in Vniuerso nullam Elementorū partem inueniri quæ pura & sincera omnino sint. Hoc conspicuè affirmat Aristoteles 2. de Ortu interitu, 20. inquiens, non est autem Ignis & Aer, & vnumquodque dictorum simplex, sed mixtum, simplicia verò huiusmodi quidem sunt, nō tamen eadē, vt quod Igni simile igneum, non Ignis, & quod Aeri, Aereum, non Aer. Similiter de cæteris, Ignis autem est excessus caloris, ut glacies frigoris, ideò nec ex Glacie, nec ex Igne aliquid fit, &c. Nec dicendum cū D. Th. quòd Aristoteles non ex propria, sed ex Empedoclis sententia loquatur, conspicuè Philosophus ex propria opinione loquitur, nec id ex sententia Empedoclis proferre valuit, cū ei tribuat, quòd existimauerit Elementa inuicem permutari non posse, nec vllo pacto remitti. Similiter minus rectè ait Philoponus Arist. per mixta denotasse composita ex materia & forma, nam aliud est mixtum, aliud compositum; Arist. ait ea esse mixta: insuper, ait esse Ignea, non Ignem, Aerea, non Aerem: at sola compositio ex materia & forma nō destruit, sed constituit naturas Ignis, & Aeris. Simplicius ostendit Elemēta non esse sincera, quoniam corpus præditum Qualitatib. secundis sequentibus Temperamentū, minimè purum est; at singulæ partes Elementorum à nobis videntur vt colore, vel perfecto vel imperfecto prędita, singulæ degustantur vt prædita aliquo sapore, nulla itaq; earū est sincera & pura. Præterea, ex Galeno satis pulchræ eliciantur rationes. Nā ordiendo ab Aqua si daretur pura, vel esset congelata, vel fluens, non congelata, quia Glacies est uia ad Terrā, & proprio termino circumscribitur, quod humido aduersatur, & est aliquid Meteorologicum; Hinc Alexander in 1. Nat. qq. cap. 6. rectè inficiatur Glaciē esse aquā, puram, non fluentem, quia non est summè frigida, Glacies enim frigidior est, cum dicatur excessus frigoris. Et confirmatur, quia Aristoteles in 5. de Gener. Animaliū, cap. 3. inquit, Dum cōgelatur Aqua, vnà cum calore humor secernitur, & nullus reperitur humor tenuis & fluens sine calore. Et hæc Ratio valdè est efficax, & confirmatur, quia si daretur Aqua pura, præsertim ibi reperiretur, vbi maior est Aquæ copia, potentiùs ualens se à contrario incolumem seruare: at in mari est salsa & permixta.

Rationes pro parte aduersa.

Aduersus D. Thom.

Aduersus Philoponum.

Simplici.

Rationes ex Galeno deprōptæ. De aqua.

Similiter loquendo de Igne si datetur Ignis purus; vel esset cum incensione, vel ne? cum incensione non est purus, sed tanquam forma in aliena materia, egens alimento. insuper, incensio non est sine humore, & luce, at Lux in mortalibus est Qualitas secūda, non competens sinceris Elementis, vt rectè dixit Auerroes; Si non fuerit incensio, non erit summè calidus; nam inquit Arist. incensionem esse excessum caloris. Hinc Arist. in secundo de Ortu & interitu, 28. inquit, Maximè flamma Ignis est, hęc autem est fumus ardens, fumus autem ex Aere & terra constat: si itaque flamma ab Aristot. dicitur maximè Ignis, & ea nō est Ignis purus, igitur sincerus Ignis non datur. Descēdamus ad Terram. Si datetur Terra pura, ea deberet esse densior Adamante, & grauior quouis alio corpore, cum reliqua ex Terra grauitatem & densitatem recipiant: at portio terræ huius conditionis nūsquam, & nunquam inspecta fuit. Nec prodest suga afferentium huiusmodi Terrā puram propè Centrum inueniri, nam fugere ad Cētrum est fugere ad tenebras, & præsertim, quia per innumeras fossiones Terræ nunquam inspecta est: in attinentibus autem ad Sensum tenemur fidem adhibere Sensui. Et confirmatur, quoniam Arist. in lib. de Longitudine & breuitate uitæ, affirmat, cuncta sub Luna posita vbicumque reperiantur, semper iunctum habere contrarium corrumpens; & vbi materia reperitur, etiam adesse cōtrarietatem; quare etiā in Centro terræ contrarium & impuritas locum habent. Et Auerroes in quarto Meteorum, commen. decimo, inquit, Elementa non inueniri in locis suis sincera & pura. Idipsum patet de Aere, nemo enim purum Aerem inspexit, sed vel non summè calidum, vel frigidum, vel cum Vaporibus permixtum. Quòd autem suprema pars, quę fomes incensionis dicitur, non sit Elementum purum, constat: quia est Vapor, & aliquid Meteorologicum, de quo loquēs Aristoteles in primo Meteorum, dixit: Quem propter consuetudinem nuncupamus Ignem, non est autem Ignis, &c. Demùm hoc confirmatur satis firma & efficaci Ratione. Nam Elementa ita putandum est in Vniuerso repetiri vt melius sunt affecta & disposita, at dum sunt impura, absolutè sunt melius disposita: quod ostendo, quoniam ea quæ in Vniuerso reperiuntur subordinata sunt, ut dicitur in 12. Metaphysicæ, 51. subordinatorum autem vnumquodque eo est melius dispositum, quo proximius fuerit ulteriori fini: Elementum mixti est Elementum, ideò impuritas Elementorum est uia ad ulteriorem finem, & est secundum naturam totius Vniuersi, & secundum naturam Elementi, ut Elementum est. Confirmatur, quia esse Actu, est præstantius quàm esse potestate, Elementum sincerum, solùm est Elementū potestate, Elementum impurum est Elementum partim actu, partim potestate, ideò quamuis Ignis, & unumquodq; aliorum, ratione propria, ut sincerum, sit magis tale, absolutè tamen præstantius est, dum est impurum & permixtum. His accedit, quòd eorum impuritas varias & insignes Vniuerso præbet utilitates. Ita enim Elementa faciliùs inuicem permutantur, aptiùs miscentur, plura generant, sunt locus aptior, & temperatior Animaliū, præbent Animalibus alimentum, non adeò inter se pugnant, sed aliqua amicitia ligantur, & omnia in Vniuerso ita sunt constituta, ut magis conducunt pro perfectione Vniuersi. Non itaque sunt omni ex parte sincera.

De Aere.

De sinceritate Elementorum Opiniones variæ & Resolutio difficultatis. Cap. XV.

VT ardua est quæstio de Elementorum sinceritate, ita sublimia ingenia non consentiunt, sed de ea varia sentiunt, & enunciant. Plurimi interpretum Aristot. existimant reperiri in Vniuerso Elementa secundum partes absolutè sincera, & pura. Alij inquiunt reperiri pura secundum Substantiam, non recipientē magis & minus, impura verò secundū Qualitates. Alij nulle pacto. Alex. vir summę auctoritatis, in 2. de Anima c. 30. conecdit dari Elementa pura, & in

Opiniones variæ de Elementorum sinceritate.

Alexander.

& in secundo Nat.qq. cap. 17. colligit Ignem sub Orbe Lunæ alimento non egere, & esse sincerum, & purum, cum contrario non mixtum. Ex aduerso tamen Plato, & omnes qui eum sequuntur, inficiantur dari Elementa sincera, ideò in Philebo legitur, vnumquodque Elementorum apud nos esse exiguum, & vile, nec vllo modo sincerum, & integrum, nec vim natura sua dignam seruare. Et in Timæo ait Plato, hæc nedum non esse Elementa, vt sunt materia & forma, immò, nec sillabas, hoc est ex solis primis Elementis composita, sed inuicem permixta. Simplicius Platonem sequens, frequenter negat Elementa inueniri pura, veluti in primo de Cœlo, com. 8. & 20. necnon in 4. Physic. in expositione contex. decimi Sententia Alexandri asserentis dari Elementa pura, cumulatè reijcitur per rationes priùs relatas. Plato eatenus minus rectè sensisse visus est, quatenus existimauit Elementa ob id non esse pura, quia sunt prædita Anima, corpus autem viuens includere debet omnia Elementa, ideò dixit omnia Elementa esse in omnibus, sed in Cœlo esse redacta ad conditionem Igneam, & eminentiorem sinceritatem, in Terra ad conditionem Terream, in Aqua ad Aqueã, & sic de cęteris, nam Elementa Animę sunt expertia, nec ita sunt permixta, vt permixta esse debent viuentia Corpora. Similiter probandam non puto sententiam Simplicij, in 4. Physic. relatam, quod si darentur Elementa pura, non caderent sub nostros Sensus, quoniam cum eis non conuenirent, cum instrumenta Sensuum mixta sint: hoc inquam verum non puto, quia proculdubio Sensu tactus perciperentur, qui est aptus percipere omnes Qualitates tangibiles, nec requiritur vt Corpus Sensum mouens ita sit mixtum, vt instrumentum eius. Quod patet, quia videmus Cœlũ. Philoponus in secundo de Ortu & interitu, 22. opiniones pugnantes conciliare nititur, inquit enim, Si Ignem per visibile, & Terram per tãgibile vnà cum Platone in Timæo definiuerimus, omnia Elementa erunt in singulis, cum omnia & visibilia, & tangibilia sint. At si cum Aristotele ea definiuerimus per terminari, & nectere similia vel dissimilia, ita poterunt esse sincera; & si poterunt, etiã erunt. Hoc concilium dubium est, quia dum sinceritatem Elementorum consideramus, essentiam & Qualitates inspicere tenemur. De his est dubitatio, quæ si erunt impura, etiam Definitiones ab Aristotele traditæ eis competent per magis & minus, non autem consimiliter. Propterea absolutè cum Aristotele dicendum puto, in Vniuerso Elementa sincera non inueniri, veluti etiam existimauit Galenus in lib. Hippocratis de Natura Humana, com. 38. necnon in libro de Elementis, cap. 5. & 6. Et pro Resolutione difficultatis dico, Elementa posse dici sincera, & pura duplici consideratione. Primò, id referendo ad illud exactum & purum, mente conceptum, competens Elementis, dum absolutè considerantur, vt prima & simplicissima, necnon tanquam mensuræ temperamentorum, & mixtorum, qua consideratione puto Elementa pura nec secundum Substantiam, nec secundum Qualitates in Vniuerso reperiri, & hoc patefecerunt Rationes supra relatæ. Secundò, referri potest ea puritas ad Elementa, vt includentia eam puriorem dispositionẽ, quę eis seorsùm in Vniuerso est apta competere, qua consideratione concedo dari Elementa pura, quæ est sinceritas non absoluta, sed potior, quæ eis competere valeat, & hoc ostendunt Rationes aduersæ, quam resolutionem veram puto, cùm de Qualitatibus, tùm de formis Substantię Elementorum: quia mutuò se consequuntur, & formæ Elementorum intensionem, & remissionem suscipiunt, vt suo loco te patefeci.

Plato. — *Siplicius.* — *Aduersus Simplicij.* — *Philoponus.* — *Euersio.* — *Resolutio.*

Diluuntur

Diluuntur Rationes, quibus ostendebatur dari Elementa omninò sincera. Cap. XVI.

EX resolutione difficultatis facilè modo est elicere solutiones aduersarum Rationum,& Variarum difficultatum. Nam quæri solet, an aqua pura & sincera debeat esse congelata, vel fluens? Respondeo, neutram esse absolutè purá, vt patefeci, sed quatenus valet in Vniuerso reperiri, Aqua fluens est sincerior, cum non sit Meteorologicum aliquod, & tam conspicuè impura ut glacies. Similiter quæritur, num Ignis purus sit incensio, vel potiùs id tenue corpus, quod sub Luna reperitur? Respondeo, absolutè nil eorum esse Ignem purum, ut iam patefeci: facta autem comparatione, & considerãdo Ignem ita purum ut aptus est reperiri, dico id Corpus quod sub Lunę Orbe reperitur, esse Ignẽ purum. Ita diluitur controuersia quæ apparet in Aristotele: nam in primo Meteorum inquit, illum non verè esse Ignem, sed per consuetudinem dici Ignem, indicans ibi Ignem purum non reperiri. At in 3. de Gen. Anim. ca. 11. ait, Genus hoc, nempè veri Ignis, apud Lunam debere quęri, nam est purus, & non purus, distincta consideratione, vt patefeci. Rationes alię aduersę facilè diluuntur. Dicebatur primò, nil in Vniuerso reperiri, quod toto suo genere sit præter naturam: patet Solutio, nam patefeci Elementa constituta in cursu & fine mixtionis, potiorem dispositionem includere, esse proximiora postremo fini, & esse secundum naturam Vniuersi, præferendam conditioni propriæ: sat est, ut inueniantur eo modo pura, quo inueniri ualent, ac ita Vniuersum erit omni ex parte perfectum. Addebatur, Aquam pręcalefactam ex se reddi frigidam. Respondeo, Elementa ex se recuperare eam potiorem dispositionem, quam assequi apta sunt, pro qua etiam conducunt & conspirant causæ communes & proprię. Dicebatur, quòd ea quę reperiuntur coniuncta, etiam inueniuntur seiuncta. Côcedo, ut apta sunt inueniri. Ita etiam exponendus est Aristoteles, inquiens Elementa extrema esse sincera, dico esse sincera, facta comparatione, nõ absolutè, & vt apta sunt subsistere. Addebatur, quod non darentur motus recti simplices. Respondeo, sat est, ita esse simplices, vt inueniri possunt. Insuper, sunt simplices, quia non semper est remissio in Qualitatibus loco mouentibus. Demùm, ea impuritas non est talis, ut motũ reddat propriè mixtum, quia semper motus dicitur simplex, quousque ex remissione non consurgit forma mixti, quę sit principium motus mixti. Dicebatur postremò, Elementa esse perfecta, cum ualeât simile generare. Dico, ita esse perfecta, ut apta sunt esse, in qua dispositione ualent simile generare, nam huiusmodi perfectio latitudine est prędita, ut patet de uiuentibus. Sed pulchra ex dictis emergit Dubitatio. Cum considerentur Elementa pura, & non pura, num eorum nomen dicatur de illis Vniuocè, uel Æquiuocè, ueluti, cum Ignis dicatur de Flamma, Carbone, Igne posito sub orbe Lunæ, & de sincero penitùs, num dicatur Æquiuocè? Alexander in secundo Natur. qq. ca. 21. ait, dici Æquiuocè, quod etiam affirmat Auerroes in secundo de Ortu, & interitu, 21. in primo de Cęlo, 91. & in quarto de Cœlo, 32. Cui difficultati respondens, dico, Elementa posse considerari, uel secundum essentiam, uel secũdum gradus existentiæ: si cõsiderantur secundum essentiam, nomina dicuntur Vniuocè, nam essentia in indiuisibili est posita: at si considerantur secundum gradus existentiæ, & connexionis cum alio, sic dicuntur non quidem Æquiuocè à casu, sed ab uno, quatenus ordine quodam includunt gradus existentiæ alicuius, & definiendo id compositum ex oppositis uario modo definitur ac definiatur simplex & purum.

Dubitatio de Aqua soluitur.

De Igne.

Diluuntur aduersæ Rationes.

Dubitatio.

Alexander.

Solutio.

An Qualitates consimiles distinctorum Elementorum sint eiusdem speciei. Cap. XVII.

Quod sint eiusdē speciei. Competit eadem Qualitas duobus Elementis veluti Humor Aeri, & Aquæ, Siccitas Igni & Terræ. Quæritur an sint eiusdem speciei? Arist. semper videtur supponere esse eiusdem speciei, ideò solus quattuor statuit Qualitates primas, & ait Elemento quibus Qualitas vna communis est, facilius inuicem permutari, quoniam vnica Qualitas est permutanda, & in Cont. 24. primi de Ortu, & interitu, ait, In mutua Elementorū permutatione si qua maneat affectio eadem. Similiter quattuor solas tradit definitiones earū, quæ omnia indicant, humorē omnē esse eiusdē speciei, & ita de cæteris Qualitatibus primis, alioquin Tēperamenta nō ex quattuor, sed ex octo Qualitatib. cōficerētur. *Quod distinguantur specie.* Ex aduerso, Qualitates illæ videtur distinctæ, nam Aqua excalefacta quãtuis sit calida & humida, tamen non est Aer, quia seruat humorem Aqueum non aereum. Similiter aer refrigeratus non est aqua, quia eius Humor non Aqueus, sed Aereus est: neque etiam Terra summè excalefacta Ignis est, quia seruat siccum Terreum, non Igneum. Insuper, calor Igneus comburit, destruit, quod non efficit calor Aereus. Propterea *Auer.* Auerroes sæpè inter calores discrimen ponit, & præsertim inter cœlestem, & Elementarem, veluti 12. Metaphysicæ, decimoctauo, secundo de Gener. Animal. cap. *Simplici.* 3. quarto Cęli 32. & alibi. Simplicius in secundo, de Cęlo cont. 11. ait alteram Terræ, alteram Ignis esse siccitatem, idipsum asserit Philoponus in primo de Ortu & interitu, 72. Cōprobantur hæc omnia; quia calor consumens humorem, non est idem specie, cum calore humorem seruante, calor Ignis & Aeris ita inuicem se habent. Similiter calor febrilis conspicuè differt à calore proprio, & naturali, ille necat, hic vitã seruat; ille actiones lædit, hic perficit; ille coctionem impedit, putredinemque affert, hic facit opposita. Hinc Auerroes in secundo cap. de Substantia orbis ait; forte non est à ratione alienum, vt calor de Cœlesti & Elementari dicatur Æquiuocè, cum eorum actiones sint variæ, ita calor erit duplex, vnus numeratus inter Qualitates passibiles; alter, qui non est è numero huiusmodi Qualitatũ &c. Confirmatur, quia si duo Elementa eandem specie includerẽt Qualitatem, in principijs rerum inueniretur aliquid redundans; sat enim est, ut vnum sit Corpus calidum, & similiter de cæteris, pro rerũ generatione & conditione. Pro resolutione loquar de calido, in quo plures quàm in cæteris apparẽt varietates, & quod de eo dicam, de cæteris Qualitatibus intelligatur. *De calido.* Calidum vsurpatur dupliciter, & pro Substantia cálida, & pro Qualitate. Pro Substãtia non est dubium multiplex dari calidum specie, vt Spiritus, Flamma, & similia. Si sumitur pro Qualitate, vel est calidum virtute, ut Lumen, Motus, Piper, quę specie distinguuntur, ut patet. Vel actu, & hoc uel vsurpatur latè pro quouis ad calidum, uel ad aliam Qualitatem reducibili, & hæc etiam specie distinguuntur, ob multas uarietates, eorum in secundo de Ortu & interitu ab Aristotele declaratas: Vel demùm, consideratur calor pro Qualitate, & propriè sumpto calore, de quo est dubitatio. Et utendum est distinctione speciei, & dicendum; esse distinctæ uel eiusdem speciei, contingere dupliciter, uel absolutè, & secundum propriam essentiam, uel ex accidenti ob coniunctam cum eis considerationem absolutè & secundum essentiam propriam, omnis calor est eiusdem speciei specialissimæ ex accidenti uerò; & ob id coniuncta distinguitur *Calorem omnē esse eiusdē speciei.* specie. Quod autem secundum propriam naturam omnis calor sit eiusdem speciei; ostendo, nam Qualitatum index est sensus, qui omnem indicat consimilem, & non decipitur circa proprium Obiectũ. Confirmatur ratione cōspicua, quia Calor Ignis agens in Aquam, eam disponit ad formam aeris, & uertit in aerem, quod non efficeret, nisi Calor Ignis & aeris essent eiusdem speciei. Similiter inspicimus sæpè Calorẽ aeris augeri per Calorem Ignis. Præterea, conspicuè patet, omne frigus oppositum

calori

calori eiusdem esse speciei, quare idipsum de calore est dicendum. Insuper, quòd calor à Cœlo productus non distinguatur specie à calore Elementari, ostenditur per Aristotelem in secundo de Cęlo, 41. & in primo Meteororum, asserentem à Cęlo per motum calefieri mortalia, incendi, & in Ignem verti. Quòd etiã calor vitalis ab Elementari nõ distinguatur specie, elicitur ex Aristotele in 2. de Anima, 41. & secundo de partib. Animalium, cap. 7. asserente, Ignem, nomine Ignis denotando vitalem calorem, non esse causam, sed concausam, hoc est instrumentum nutritionis, indicãdo calorem vitalem à calore Igneo non distingui; & iure profectò, cum calor vitalis in spiritu sit positus, qui ex Elementis producitur. Rationes aduersæ facilè diluuntur. Dicebatur primò, quòd Aqua excalefacta non est Aer. Respondeo, non solus calor & humor constituunt Aerem, sed præsertim propria forma, Aqua excalefacta est via ad Aerem, & quoddam mixtum, cuius calor in vaporibus cum ea mixtus est collocatus, non autem ei est intimus, hinc facilè euanescit. Id ipsum dicendum de Aere refrigerato, & Terra excalefacta. Addebatur, siccum Igneum distingui a Terreo. Respõdeo, distingui specie ex accidenti: ob connexa opera autem variantur varietate dirigentium, connexorum, & mensurarum, ob quæ dicebatur differre specie ex accidenti, nõ absolutè & secundum propriam essentiam. Ita limitanda est Sentent. Simplic. Philosophi, & Auerrois, alioquin falsa esset. Hinc Auerroes in secundo de Cœlo, 41. ait, Ignem vt ab Igne, ita a Cœlo gigni posse. Neque in Elementis reperitur aliquid frustrà, & reddundãs, quamuis eadem Qualitas duobus Elementis competat, quoniam est necesse singula Elementa unam agentium, alteram patientium Qualitatum includere, vt in præcedentibus patefeci, & hoc varias præbet vtilitates.

Diluuntur Rationes aduersę.

Quattuor Elementorum, quodnam sit præstantius. Cap. XVIII.

Elementorum quodlibet pro Mundi ordine & perfectione, pro Mixtorum constitutione, & demùm pro viuẽtium nutritione & conseruatione esse nedum vtile, verùm insuper summoperè necessarium, Ratio Experientia, & Cõsensio Sapientũ patefaciunt: cum quodlibet eorũ proprio perfectionis gradu sit præditũ, tamẽ nõ exigua est, quodnã eorũ dignitate cęteris præstet & antecellat? Qua de re sententiæ sunt variæ: Nã Philosophi varij varijs Elemẽtis principatũ tribuerunt, ut Thales Milesius Aquæ, Diogenes Aeri, Heraclitus Igni, Hesiodus Terræ, præsertim tamẽ lis vertitur inter Ignẽ & Terrã, hæc n. sunt quæ sibi maximè principatũ operare videntur. Pro parte Terræ est Hesiodus & Pherecydes Chius; Insuper etiã nostri Theologi post Cęlũ Terrã aiunt creatam, In Principiò n. creauit Deus Cœlum & Terrã, adeò, vt Terra ea sit, quæ ob eius præstantiã post Cęlum meruerit inter creata corpora numerari. Et quemadmodũ datur Paradisus Cęlestis, ita datur Terrestris, non autem Aereus vel Aqueus. Plato in Timæo, de Terra loquens ait, Terram autẽ altricem nostram, circa Polum per Vniuersum extensum alligatã, diei noctisque effectricem esse voluit, necnon primam, antiquissimamq; Deorum omnium, qui intra Cęlum sunt geniti. Conspicuè Plato Terrã cęteris Elementis videtur præferre. Auicenna in suo lib. de Cœlo, c. vltimo, eandem sententiam approbans, inquit Naturam inter Elemẽta primo expetere generationem Terrę, cæterorum verò Elementorum non primò, sed secundò, quia Terra illis egebat ut custodiretur: Confirmatur eadem sententia: quia Cœlum pro suo perenni motu eget Terra in medio quiescente, vt dicitur in 2. de Cęlo, non ita eget alijs. Simplicius in 2. de Cœlo, 47. ait, Pythagoreos Terrã nuncupasse Thronum, carcerem, & custodiam Iouis, quæ indicant præstantiam Terræ, quæ comprobatur Rationib. quorum prima sumitur ex loco: nã in loco præstãtissimo corpus

De præstãtia Elementorum sententia variæ.

Pro præstãtia Terræ.

Plato.

Auicenna.

Pythagoræi.

Ratio 1.

præstan-

præstantissimum poni debet; locus autem præstātissimus est medius, qui etiam est tu-
Ratio 2. tissimus. Insuper, Terra est locus & sedes Hominis, & præstantiorū Animaliū, ut Cœ-
Ratio 3. lum Dei & superarum Mentium. Prætereà, in mortalibus corpora mouentur vt re-
Ratio 4. quiescant; adeò ut eorum quies dignitate præstet motui, cætera Elementa continēter
mouentur & agitantur, sola Terra tanquam Regina, in sua sede requiescit. Insuper,
Terræ prestantiam & dignitatem patefaciunt Homines, qui Terram colunt, Terram
emunt, Terram statuunt diuitias & delitias suas, Terræ cupiunt euadere Domini, de
Terræ finibus & possessione contendunt; eam solam & prodeuntia ex illa, ut Fru-
ctus, Metalla, & Lapillos preciosa appellant, ex Terra alimenta hauriunt, & demùm,
illi soli dicuntur Principes, Reges, & diuites, qui non Aeri, vel Aquæ, sed Terræ præ-
sunt, eiusque sunt Domini. Hinc Terra dicitur Antiqua Mater, nupta Cœlo, ut com-
muni patri, dicitur matrix & custos Hominum, adeò ut iure principatum sibi optare
Pro parte aduersa. videatur. Ex aduerso tamen Arist. Terram ut loco, ita dignitate infimam iudicat, pu-
tat enim ordinem præstantiæ corporum respondere ordini locorum, & iure, nam con
tinens est tanquam forma, terminus, & perfectio contenti: hinc mobile primū, quod
dicitur locus Dei, est mensura ordinis, & præstantiæ cæterorum simplicium corpo-
rum, adeò ut distantiora ab eo, etiam sint ignobiliora; propinquiora verò, præstantio
ra. Hinc instinctu quodam naturæ, communi voce, dum vile aliquid indicare volu-
mus, dicimus id esse fecem, puluerem, & Terram. Quod rationibus ostenditur, & pri-
mò. Similiora Cęlo sunt præstantiora, Cęlum est perspicuum, & cum eo tria superio
ra Elementa, sola Terra se offert aduersa Cœlo, & adeò opaca, ut sua opacitate sit o-
rigo Noctis, Tenebrarū, & Eclypsis, reliqua Elemēta sunt capacia Radiorum & Lu-
minis, Terra cum radijs pugnat, eosque repellit. Præterea, calor Qualitatum agentiū
est præstantissimus, amicus naturæ, purgans, attenuans, & eleuans, Terræ competit
oppositum eius. Similiter Qualitatum patientium Humor est præstantior, cū sit tan-
quam forma, & fundamentum vitæ, cuius oppositum cōpetit Terræ. Præterea, Ignis
in actione est potens, penetrando in alia acutus, in productione formans, in mixtione
perficiens, in mixtorū constitutione origo splendoris & lucis, in uiuentiū productio-
ne summè vitalis, partes habet tenuissimas, plurimum includit formæ, minimum ma
teriæ, sua conditione maximè est purus, alienas Qualitates reijciens, solus nō est ob-
noxius putredini, est Cœlo vt loco, ita conditionibus summè consimilis, a Cœlo mo
tu & lumine primò & præsertim seruatur, una cum Cœlo tanquam eius socius conti
nenter reuoluitur, figuram extimam proximè à Cœlo recipit exquisitissimè rotun-
Simplici. dam, quę omnia conspicuè Ignis præstantiam nobis patefaciunt. Hinc Simplicius in
Plotinus. primo Physicorum, quinquagesimoprimo, ait, Ignis dum manet Ignis, quia similior
est formę, non recipit contraria, ut reliqua Elementa, & Plotinus, En. prima lib. sex-
to, cap. tertio, inquit, Ignis pulcher est præter cætera corpora, nam si cū cæteris com-
paretur, formę obtinet locū, causa est Lucis, & pulchritudinis cæteris, eis est eminen-
tior, subtilior, & incorporeæ naturæ propinquior, solus non recipiens aliena, cum ea
alia recipiant, calorem primus habet, emicat, fulget tanquam species, &c. Hinc uete-
res Ignem verebantur extinguere, ne uiderentur naturæ coelitus viuæ, vim inferre.
Alexāder Et Alexander in secundo Natur. quæstionum, capitulo tertio, & cum eo Auerroes
in primo de Ortu & interitu, com. decimooctauo, inquit, mixta quæ
plus Ignis includunt, esse præstantiora. Ita Ignem vt velo-
cissimum, ita omnium corporum potentissimum
Conclusio. iudicamus. Colligamus itaque Ignem vt
loco, ita dignitate cæteris
Elementis altio-
cellere.

Ratio.

Resolutio difficultatis de Præstantia Elementorum. Cap. XIX.

APparuit Elemento ignis primum dignitatis Locum esse tribuendum: at quia Rationes aduersæ non exiguam afferunt difficultatem, ideo pro resolutione difficultatis, & aduersarum rationum solutione, duo præaccipienda sunt. Primum est, apud nos vt plurimum euenire, ut quæ magis sunt necessaria, etiam sint viliora, & origine prima, quod patet exemplo Materiæ, & multorum aliorum, & nos frequenter pluris facimus ea, quæ magis nobis necessaria sunt, ut pluris facimus panem quam literas. Accipio secundo, præstare alteri, dupliciter contingere, vel conditione propria, uel munere alieno, veluti prima materia quamuis conditione propria sit vilis, tamen vt induta præstantibus formis, plurimum dignitatis includit. His præassumptis, dico Ignem absolute & sua conditione præstare Terræ, Terram tamen maxime nobis esse necessariam, & ob semina, & munera a Cœlo recepta reddi præstantiorem, & preciosiorem. Ex quo aduersarum Rationum Solutiones facile eliciuntur: nam authoritati de promptæ ex Genesi, vbi legitur, In principio creasse Deum Cęlũ & Terram, dico, eã indicare imperfectionem Terræ, fit enim mentio de duplici corporum extrema conditione, nempe pręstantissima, & uilissima, quorum corporum vnum est tanquam forma, alterum tanquam materia, connotando cætera vt contenta inter ea. De sententia Platonis in Timeo, nuncupantis Terram antiquissimam Deorum omnium, infra Cœlum genitorum, Inquit Foxius, Platonem nomine Terræ denotasse Vniuersum mortalem orbem, per Deos ueto Homines; Sed errauit: nam Plato conspicue de Terra loquitur, vt contradistincta a cæteris Elementis, hinc illam nuncupat altricem nostram, diei noctisque effectricem, nec per Deos denotauit Homines, primo, quia eos non consueuit nuncupare Deos, cum sint mortales. Respondeo, quia non sunt eiusdem ordinis cum Terra, adeo, ut inter eos & Terram cadat ea comparatio. Tertio, quia ex sententia Platonis in Phedro, mortalis orbis non est Deus unus, sed quattuor, ob quattuor Animas Elementorum, Mentis compotes. Dicamus itaque, Platonem nomine Terræ, proprie Terrã denotasse, & per Deos intra Cœlum genitos, denotasse Cætera Elementa, quæ in Phedro Deos appellauit. Terram dixit antiquissimam, tũ, quia maxime præsefert materiã origine primam, tũ quia maxime est necessaria, tum quia pro Cęli motu primo requiritur tanquam Centrum, tum demũ, quia in eodẽ Timeo, Plato dixit, cuncta Elementa inuicẽ permutari excepta Terra. Ponitur Paradisus Terrestris non Igneus, uel Aereus; primo quia Homo sua corporis conditione est incola terræ. Secundo, quia Terra alienis muneribus maxime est ornata. Auicennæ, dicenti naturã primo expetere Terrã, Respondeo, eã expetere ratione necessitatis, & pro motu Cœli, non absolutè, cętera Elementa dicuntur conducere, pro salute eius, ut Princeps pro salute Populorum, & formę pro perfectione materię, est enim auxilium Regium non seruile. Insuper considerandum, Elementa ad duo referri posse, primo ad motum Cœli, ita dicimus pro Cęli motu necessariã esse quietem Terræ in medio, secundo, ad ordinem conseruationis a Cęlo, ita dicimus Cœlum proxime seruare Ignem, mox per consequutionem cætera, de sententia Pythagoreorum, dicentium Terram esse Thronum Iouis, carcerem & custodiã. De sententia Pythagoreorum alibi plura dixi, nunc breuibus dico, eos huiusmodi Metaphoris uaria denotare voluisse, Terrã dixere Thronum, quia in ea ab Hominibus colitur Deus, in eaque refulgent varia iudicia Dei, per uarias Hominum sortes. Dicitur carcer Iouis, quia uiri vitiosi qui filij Terræ dicuntur, cum uiuant vitam corporis, & sequãtur pro pensiones eius: apud inferos cruciantur, & dant pęnas suorum delictorum. Dicitur custodia Iouis, tum quia praui in terris sub Iouis custodia quasi carceribus detinẽtur, tum

Pro resolutione primũ quod accipitur.

Alterum quod accipitur.

Resolutio

Solutiones aduersariũ Rationũ.

Foxius.

Explicatur sententia Platonis.

De sententia Pythagora.

tum insuper, quia Cœlum voluitur circa Terram, quasi terræ vt centro sit alligatum. Ratio sumpta ex loco soluitur ab Aristotele in secundo de Cœlo septuagesimoquarto, dicente, medium esse duplex, vnum perfectionis, alterum molis, Cœlum est medium perfectionis, ex quo vt ex Corde pendet salus Vniuersi orbis. Terra est medium molis, & in loco medio secundum molem, quod medium non semper est præstantius. Insuper, Mundus consideratur dupliciter, primo, secundum orbiculatam eius figuram, ita Terra est in medio: Secundo, inspiciendo motum rectum Elementorum, & ordinem quo cuncta pendent ex primo, qua consideratione Cœlum dicitur supremum, Terra infima, Cœlum sursum, Terra deorsum, reliqua verò media. Addebatur, Terram esse sedem Hominum. Respondeo, id euenire non ex præstantia, sed ex necessitate Terræ, non ex dignitate absoluta, sed aliunde recepta, non ex conditione humanæ Mentis, supera petentis, sed ex conditione corporis mixti in quo dominatur Terra, & alimenta recipit ex ea. Afferebatur ratio sumpta ex quiete, dico ex ea colligi oppositum, nam motu recto mouentur corpora vt quiescunt, hoc est vt assequantur locum suum, quem cū fuerint assequuta, quo erunt præstantiora, eo magis imitantur Cœlum, & una cum eo reuoluuntur in orbem, non autem ocio torpent.

Medium duplex.

Cur Terra sit quasi mater.

Terra dicitur antiqua, & communis mater, primo, quia plurimum materiæ tribuit Animantibus; secundo, quia ea seruat & nutrit per semina aliunde recepta, est mater corporum non Animorum. Dicebatur, Terram plurimi fieri. Respondeo, plurimi fieri ob munera aliunde recepta, & ob necessitatem, nam Terra pura frigida solum, & sicca, fœcunda non est, & nullius est precij, redditur autem fœcunda per mixtionem cum alijs. Et cum Terra absolute Elementorum omnium ut vilissima, non ob id uidetur Ignis præstare cæteris: nam pulchra se offert Dubitatio, quia videtur Aer dignitate præstare Igni, primo, quia Aeri competunt duæ Qualitates præstantiores, nempe Calor & Humor, quæ ambæ formam denotant, siccitas autem Ignis potius priuationem: Et confirmatur: quia Temperamentum Igneum, calidum, & siccum, non est optimum, sed potius Aereum, calidum & humidum, id enim bili, hoc uero sanguini humorum præstantissimo respondet. Pro solutione dico, ordinem dignitatis Elementorum respondere ordini Qualitatum primo eis competentium, vt enim calor humori, humor frigori, & frigus siccitati præfertur, ita ignis, cui primo competit calor, præfertur Aeri, cui primo competit humor, & Aer Aquæ cui primo competit frigus, Aqua Terræ, cui primo competit siccitas. Insuper, quamuis siccitas absolute sit uilior humore, tamen iuncta calori illum reddit acutiorem, & aptissimum ad efficiendum, formandum, & penetrandum in alia. Ad instantiam de mixtis, dico, mixta dupliciter considerari, primo, absolute vt mixta, qua consideratione, vt recte ait Auerroes in primo de Ortu, & interitu, 18. & affirmat Alexander in secundo Nat. quæst. mixta magis ignea sunt præstantiora. Secundo, vt ordinata in aliquem vsum, ita varia mixta præferri possunt, ratione varietatis finium, pro quibus conducunt. Insuper secus se habet de Elementis, quorum officium in mixto est formare, & formari; terminare, & terminari, secus de mixto quod ex formante, & formato, & præsertim ex calido & humido constare debet, absolute enim formantia præferuntur, quod præsertim competit igni. Colligamus itaque, ordinem absolutæ præstantiæ Elementorum respondere ordini eorum in Vniuerso, adeo, ut Terra omnium sit vilissima & infima.

Num Ignis præstet.

Resolutio.

Cōclusio.

Cur

Cur aqua non vndique Terram ambit.
Cap. XX.

DVm Simplicium Corporum ordinatiſsimam ſeriem intuemur, inſpi-
cimus ſuperiora vndique ambire contenta, idque ſeruari in omnibus
præterquam in Aqua & Terra, non enim Aqua vndique Terrã intra *Dubitatio*
ſe claudit, ſed plurimæ Terræ partes inſpiciuntur aridæ, proxime iun- *apponitur.*
ctæ cum Aere non inundatæ Aquis, cuius varietatis cauſa latet, & di
gna eſt ut accurate indagetur, & præſertim quia ea videtur diſpoſitio præter naturã,
& violentã, cum aqua ſit Locus Terræ ſecundum naturam, nil autem uiolentum ſit
æternum; Augetur dubitatio, quia aiunt plurimi uiri docti, qui Maria & Terras pera- *Augetur*
grarunt, partes Terræ aridas, eſſe plures partibus inundatis. De re hac eximiã parien *dubitatio.*
te admiratione, variæ ſunt ſapientum ſententiæ: Legitur in lib. de proprietatibus Ele *Opinio 1.*
mentorum qui falſo Ariſt. adſcribitur, exiſtimaſſe nonnullos Philoſophus, Terram
in origine Mundi fuiſſe exacte rotundam, & undique Aquis circũſitectam, ex commo
tione autem Aquarum, quæ Terrã perforarunt, ortum duxiſſe montes, & ſinus mari-
um. Quæ ſententia vera non eſt: tũ quia indicatur id non fuiſſe factũ propter finem, *Euerſio.*
ſed ex neceſsitate materię duxiſſe ortum illum; quia ex ſententia Ariſt. Mundus eſt
æternus, & ęterna eſt diſpoſitio hęc Elementorum; tum demum, quia ſi Mundus fuit
creatus, vt re vera in principio creatus fuit, non per impetũ Aquæ quęrentis ſui natu-
ra locũ ſuper Terram, id factum fuit, ſed Dei prouidentia conſtituente Animalibus,
& præſertim Homini ſedem. Propterea inquiunt alij, ex ſiccitate Terrę id ortũ duce- *Opinio 2.*
re, quę in nonnullis partibus humorem aquę conſumens, terram reddit ab inunda
tione incolumem. Quæ ratio etiam approbanda non eſt, primo, quia Terra vndique *Euerſio.*
ſui natura eſt conſimiliter ſicca, ideo ut ad eam pertinet, conſimiliter vndique ſe ha-
bere deberet. Inſuper cum Aqua ſit locus proprius Terrę, & nullum Elementorum
conſumat locum ſuum, non debet a Terra conſumi, & præſertim, quia Aer magis eſt
contrarius Terræ, quã Aqua Conciliator Differentia 13. & cum eo Aſtronomorum *Opinio 3.*
nonnulli, aiunt Stellas quaſdam Vertici Septentrionali proximas, ſub eo Vertice, ſi *Cõciliatoris.*
ue Polo; Aquas detinere, ne fluant, & Vniuerſam Terram inundent. Quę opinio lon- *Euerſio.*
ge abeſt a vero. Primo, quia influxus diſtincti a Lumine & motu ſuo loco exploſi
ſunt, Lumen autẽ & motus Cęli id minime efficiunt, & pręſertim quia ſub Polis exi
guã habent vim. Præterea, experientia docet, nullibi Aquas reperiri quæ præter na-
turã ab alio detineantur ne fluant, ſed vbicunque littora, vel ripas ſuperant, neceſſa-
rio fluunt. Hinc Ariſt. in 1. Meteorum ait Maria ex Septẽtrione cõtinenter fluere in
Meridiẽ. Ideo alij dixerunt, hoc factũ eſſe Prouidẽtia Dei pro ſalute Animaliũ; Sed *Opinio 4.*
hoc nõ remouet difficultatẽ: non eſt dubitatio de fine & Prouidentia Dei, ſed de cau
ſa efficiẽte & proxima, per quã ea diſpoſitio competit Terrę. Dicamus itaque, huius *Sententia*
tam ſalutaris & admirabilis conſtitutionis Terrę & Aquæ, non unã, ſed varias diſtin- *propria.*
cto genere eſſe cauſas. Nã ſi de fine loquimur, conſentiunt ſapientiores omnes, emi- *Finis.*
nenti prouidentia Dei factum eſſe, vt Terra in nonnullis partibus eſſet arida, alio-
quin Mundus non eſſet omni ex parte perfectus. id .n. eſt neceſſarium pro generatio
ne Metallorum, Plantarũ, & pręſtantiorum Animalium, inſuper, pro conſeruatione
& nutritione eorundem; Pręterea, id etiam conducit Terrę ut liberius recipiat radios
ſyderum, exactiuſque ſeruet ſiccitatem ſuam. Demum, ita redditur locus mixtioni
magis accõmodatus, cum de nedũ ab Aqua verum etiam ab Aere tangatur. Miſſas fa
cio alias utilitates, & cum modo ſit Dubitatio, dico, id oriri ex nonnullis cauſis per
ſe, ex alijs ex accidente; Cauſę per ſe, in uario genere ſunt varię, De fine iam dictum
eſt. Forma eſt ipſamet affectio competẽs Terrę, nempe eleuatio montium, depreſsio *Forma.*

val-

vallium,& inundario & ariditas. Assignandæ sint causæ in genere efficientis & materiæ,causa efficiens remota est Cœlum,& præsertim Sol, qui suo lumine & motu excalefaciēs partes Terræ madidas,vapores gignit, montes eleuat,cauitates,meatusq; varios in Terra parit,adeo vt Cœlum sit causa communis & remota, Lumen & motus,sint instrumenta eius,calor,spiritus,& vapores geniti,proxime & intimius operantur,partes nonnullas Terræ eleuant,cauitates pariunt,sinus & ualles efficiunt, in quas aqua sui natura fluens,effunditur,& partes nonnullas magis eleuatas Terrę deserit aridas.Hoc seruari inspicimus in panis constitutione, dum enim calor in mixtū ex aqua & farina operatur, partes nonnullas eleuat, meatusque varios in eo efficit. Pro hoc etiam conducit causa per priuans, nempe distantia Terræ a Cœlo, cū enim Elementa ex se figuræ sint expertia, figuramque a Cœlo recipiant,quia Terra ab eo maxime distat,imperfectissime omnium figuram rotundā recipit,& præsertim,quia siccum Terreum cum difficultate figuratur;hinc ob inęqualem partium extremarum

Materia. eius a Centro distantiam, non æque mergitur sub Aqua. Vt pertinet ad causam in genere Materiæ,huiusmodi causa est conditio Terræ densa & crassa,quæ iuncta cum humore Aqueo, illum imbibit, & per superuenientem actionem caloris varias recipit figuras,& inde prodeunt varij halitus qui meant per viscera Terræ, & pariunt Terremotus,eleuantes & deprimentes partes Terræ,adeo, vt aqua per sinus & viscera eius fluere valeat:Et cum Terra,sit apprime dissimilis, & sit in medio Mundi, per centrum,non molis,sed grauitatis eius,iure euenit,vt partes a Centro distantiores rę

Causæ ex maneant aridę.His accedunt ex accidenti impedimenta nonnulla, detinentia fluxū.

Accidēti. Exemplo id nobis ostendit Arist.in calce lib. Meteorum,necnon author libri de proprietatibus Elementorum,referunt enim Sesostrem & Darium Reges,destitisse a sectione & fossione cuiusdam portionis Terræ inter duo maria positæ,ne ob id variæ regiones inundarentur, in quas ob impedimentum oblatum per illam Terræ portionem eleuatam,Aquę detinebantur ne fluerent.

Colliguntur ex dictis Varia, vtilia cognitu & rationis aduersæ diluuntur. Cap. XXI.

Primū q elicitur. QVoniam ex dictis conspicuum est, Elementū Aquæ in cauitatib.& sinib.Terra recipi,& ob id Vniuersam Terrā non inundare,inde elicio primo Terrā & Aquam non uere duos distinctos orbes constituere, sed ex eis vnum consurgere,ita se habentem, vt portio ad Centrum vergens Terrea sit,portio vero a Cētro distantior, partim Aqua,par tim Terra sit.Hinc eorū Sententiam approbandam non puto,qui in Centro Vniuersi Tartarū & ingentem Aquatū copiam inueniri existimarunt, ac inde quatuor principia flumina ortum ducere: nam proculdubio ea esset constitutio omnino præter naturam,cum Terra sit grauior Aqua,& sui natura mediū quærat.In

Alterū q elicitur. super elicio,quod dum per Astronomica instrumenta mensuratur ambitus Terrę,nō

Tertiū q elicitur. solius Terræ,sed coniuncti ex Terra & Aqua globum mensurari;Colligo insuper,dū dicimus per vmbram Terræ Eclypsari Lunam,eam esse vmbram non terræ solū, sed coniunctæ ex Terra & Aqua,quod totum per terram redderetur opacum.Præterea,

Quartum q elicitur. colligo, Aquā nulla uiolentia detineri a Stellis ne fluat;nam si ducantur lineæ a Centro Terræ, longiores erunt quæ ducentur ad montes, Terram aridam, quam quę ad

Quintum q elicitur. extimam superficiem Aquæ.Insuper,colligo eam Terrę dispositionem ab inundante Aqua liberam non penitus esse contra naturam, sed esse secundum naturam potius, quatenus conducit pro vlteriore & potiore fine,& quatenus pendet ex principijs &

causis

causis secundum naturam operantibus. Insuper esse secundum naturam propriam, quatenus ad id Terra sua ariditate conspirat, & per id vberius recipit actiones Luminis, & munera Cœli, & cumulatius redditur Elementum mixti. Et quamuis in parte concedatur non esse secundum propriam naturam, tamen id non competit Vniuersæ Terræ, sed parti, quæ partes etiam variantur, vt variantur loca inundationum, adeò vt nil idem numero uiolentum, nec in Vniuersa specie sit æternum. His demùm addo, quòd quamuis vniuersa Terra non inundetur Aquis; Vniuersa tamen ambiri dicitur vel ab Aqua, vel ab Aqueo, quatenus Aer proximus Terræ est tanquam Vapor & Aqua disgregatã, ut dicitur a Pilosopho in primo Meteorum, & etiam partes aridæ Terræ, frequenter pluuijs, fluminum inũdationibus, Rore, & Pruina humectantur. Ex his etiam elicere ualemus, quòd recedentia a Cœlo, ordine quodam priuentur dispositionibus Cœli, nam Ignis secundum extimam superficiẽ exactè est sphæricus, non ita secundum intimam, per quam inclinat ad figuram oui, quia sub polis minus Ignis reperitur, Aer nec secundum extimam, nec secundum intimam est sphęricus, magis tamen est talis, quàm Aqua, Terra demùm minime omnium est Sphærica. Similiter superiora corpora liberiùs & velociùs mouentur, Terra demùm requiescit: superiora sunt Lucida & perspicua, media sunt tantùm perspicua. Terra nec Lucida, nec perspicua? Quare si præclaras Cœli dispositiones magnifacimus, terga vertamus Terræ, & properemus ad Cœlum. *Sextum quod elicitur.* *Conclusio.*

Finis Primi Libri de Elementis.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE ELEMENTIS.

LIBER SECVNDVS.

Proponitur agendum de formis Elementorum & capita opinionum referuntur; Cap. I.

QVAMVIS plura & varia pro Elementorum notitia in priore libro sint explicata, tria tamen adhuc accurata consideratione digna explicãdã supersunt, quorũ vnum attinet ad eorum formas, alterum ad muruam permutationem, tertium ad Lationem. Ordiens a formis, considerandum propono, quæ iudicari debeant Substanriales *De formis Elementorum.* formæ quattuor simplicium corporum, quæ Elementa nuncupantur? Pro notitia accipio quatruor hæc uocata Elementa tripliciter posse considerari. Primò vt sunt Substantiæ, & corpora naturalia, ex duplici natura constituta. Secundò vt Elementa Mundi. Tertiò ut Elementa mixtorum. Primò enim origine sunt corpora naturalia. Secundò, suo ordine Mundum constituunt. Tertiò, *Dubitatio* mixta. Sed hoc dignum occurrit inquisitione, quænam earum trium cõsiderationum *Solutio.* maiorem simplicium corporum indicet perfectionem? De qua breuibus dico, comparationem dupliciter intelligi posse; Primò, inter esse absolutè & esse relatum, & ita esse absolutum præfertur, cum sit fundamentum relationis, prius natura & dignitate, relatione ei superueniente; Secundò inter fundamentum seorsum à relatione, & illud cum relatione iunctum, secundum quam comparationem, dum relatio præstantiam indicat, & ordinem in ulteriorem finem, complicatum ex fundamento & *Elementa per tria cõstituũtur.* relatione est præstantius fundamento solo, adeò ut cum Ignis sit & Ignis, & Elementum Mundi, & Elemenrum mixtorum, dignior est ut Elementum Mundi, quàm vt Elementum mixtorum, quia refertur ad Mundum qui præstantior est, & dignior est dum consideratur, vt Elementum mixti, quàm vt ignis absolutè. Insuper animaduertendum, quòd vt triplex est consideratio simplicium corporum, ita per tria proximè constituuntur, nam sunt Elementa Mundi per grauitatem & leuitatẽ; sunt Elementa mixtorum per quatruor primas Qualitates, sunt simplicia naturalia cor- *De formis Elementorũ opiniones quattuor.* pora, per proprias formas, quæ sunt Naturæ & Substantiæ eorũ, de quibus quænam sinr, modò considerandum proponitur. Res ardua & obscura est, de qua præsertim quattuor sunt opiones. Nonnulli, è quorum numero est Auerroes, aiunt huiusmodi formas esse grauitatem, & leuitatem. Alij quartuor Qualitates alterantes; Quidam inquiunr simplicia corpora constitui per cõspirationem Qualitatum loco mo-

ucntium

uentium,& alterantium simul, tanquam differentiarum constituentium propriam eorum formam, esse aliquid distinctum à Qualitatibus alterantibus & loco mouentibus, quod sit prius illis,& quia Sensum fugit, ideò per illas circumscribitur.

Opinio & Fundamenta asserentium grauitatem & leuitatem esse proprias formas simplicium corporum.

Cap. II.

EXistimauit Auerroes grauitatem,& leuitatem, vel summas, vel comparatione medias, esse naturas formas Elementorum, ideò in quarto de Cœlo com. primo inquit, manifestum est quòd formæ Elementorum sunt grauitas & leuitas,& com. 1. addit grauitatem & leuitatem esse principia efficientia motum, & asserere ea esse accidentia impossibile est. Idipsum affirmat 3. Cęli, 17. & in primo de Cœlo, 17 inquit,& intelligi debet per descriptionē grauis & leuis natura, quę nata est mouere à medio, vel ad mediū, quamuis ea nomina populariter solū dicuntur de accidentibus. Clarius idipsum affirmat in secūdo de Anima, com. 108. inquiēs, Quales solū Aequiuoce dici de calido & frigido,& de graui & leui, nam graue & leue sunt in Prædicato Substantię,& non percipiuntur tactu, nisi per motū dum mouetur à graui, & leui, conspicua est sententias Auerrois: nā ex eius opinione dicendum est, Grauitatem & leuitatē dupliciter vsurpari, primò, pro vera forma, quæ est principium motus, secundò, pro cōpressione corporis & propensione ad proprium locū; in prima significatione est uera,& propria forma Elementi, in secunda est accidens. Fundamēta opinionis huius varia sunt, vnum est, id est forma & natura, quod est internū principiū motus, ex definitione Naturæ, tradita in secundo Physi. Grauitas & leuitas sunt huiusmodi, quod patet ex eorū definitionibus. Nam Aristoteles definiens graue & leue in primo de Cęlo, 17.& quarto, de Cœlo, cont. 2. inquit; esse id quod natum est ferri ad medium, vel à medio,& in quarto de Cœlo, 24. ait, vt sanabile fertur ad sanitatem, quia sanabile, ita graue tendit deorsum, quia graue,& leue sursum, quia leue. Alterū fundamentū elicitur ex secundo de Anima, 108. nā grauitas vel est Qualitas, ut multi censent, uel Substantia: non primū, quia esset sensibile propriū tertiæ speciei Qualitatis, quod falsum est, non enim percipitur grauitas nisi per motum, ex ea prodeuntē, quare est Substantia & uera forma Elementi. Pręterea, si grauitas & leuitas essent Qualitates, quia non sunt primæ, essent posteriores quattuor primis Qualitatibus,& sequerentur eas, quod si esset, tunc errasset Aristoteles qui prius egit in libro de Cęlo de graui & leui, mox in libris de Ortu & interitu de quattuor primis Qualitatib. non itaque sunt accidentia & Qualitates, sed Naturæ & Substantię, de quibus ut priorib. primò fuit agendum. Pręterea, Elementa prius sunt Elementa Mundi, quā mixti, sed sunt Elementa Mundi per grauitatē & leuitatem, Mixti uerò per quattuor primas Qualitates, igitur grauitas & leuitas sunt priores quattuor primis Qualitatibus: prius autē Qualitatibus primis nō potest esse Qualitas, quare sunt Naturę & Substātiæ. Et confirmatur, quia vt se habet latio ad alterationē, ita principium lationis ad principiū alterationis; sed ex 8. Physicorum latio est prior alteratione, igitur grauitas & leuitas, quæ sunt principia lationis Elementorū, antecedūt primas Qualitates quæ sunt principia alterationis,& propterea nō debent iudicari Qualitates, sed Substātiæ, alioquin daretur Qualitas prior Qualitatibus primis. Hinc Arist. in primo de Cœlo per lationes simplices nos ducit in notitiam naturæ simplicium corporum; lationes autem Elementorum ex grauitate & leuitate pendent,& eas nobis pa-

Opinio Auerrois.

Primū Fundamētum.

Alterū Fundamētum.

Tertiū Fundamētum.

Quartum Fundamētum.

Cōfirmatio

refaciunt. Et quia Cœlum non mouetur motu recto, infertur, nec graue, nec leue esse. Cum autem grauitas, & leuitas ex sententia Auerrois sint veræ formæ Elementorũ, ideò in 4. de Cœlo com. 40. inquit, formas Elementorum esse diminutas; & loca eorum quamuis sint accidentia, tamen esse causas earum, ut etiam quattuor primæ qualitates earumdem sunt causę. At de Substantijs præstantioribus inquit contra se habere, nam earum differentiæ non valens esse accidentia, cum tamen differentiæ Elementorum ex alio Prædicamento sumantur, nam sumuntur ex loco quod accidens est, cum definiantur per sursum & deorsum.

Reijcitur opinio putantium Grauitatem & Leuitatem esse formas Elementorum. Cap. III.

PVtantes grauitatem & leuitatem esse formas Elementorũ conspicuè pugnant cum uerbis Philosophi, numerantis grauitatẽ & leuitatem inter Qualitates ad tactum pertinentes, non secus ac calorẽ & frigus *Euersio opinionis Auerrois.* vt lucidè patet ex 2. de Anima, c. de tactu. Et 2. de Ortu & interitu, cont. 6. ex 7. Physic. 11. & 15. & ex 2. de partibus Animalium, c. 1. & in quinto Metaphysicę, c. de Qualitate, grauitatẽ & leuitatẽ numerat *Solutio.* inter affectiones eorum quę mouentur. At soluunt nonnulli, dicentes Sententiã Aristotelis debere intelligi de grauitate sumpta pro accidente, Auerroem autem de altera *Euersio.* fuisse loquutum. Quæ Solutio inanis est. Primò, quia ea grauitas, quã Auerroes inquit esse accidens, nil est aliud nisi propensio, & motus, ideò dixit in 2. de Anima, 108. grauitatem principalem non sentiri nisi mediante motu, at Aristot. locis relatis non de motu loquitur & propensione ad Locum, quæ non sunt Qualitates, sed de forma quã sequitur huiusmodi propensio, & eam dicit esse Qualitatem sequentẽ quattuor Qualitates primas, quod de motu dici nõ potest. Præterea Auerroes quarto Cœli, 40. fatetur locum & Qualitates quattuor esse causas formarum Elementorũ, & differentias Elementorũ sumi ex alio Prædicamento à Substantia, ex quo patet Auer*Diluuntur rationes aduersæ.* roem denotasse eam grauitatẽ de qua dixit Arist. quòd sequitur primas Qualitates. Præterea grauitas & leuitas verè sunt contraria, quæ vera contrarietas à Substantia abest. Insuper, si essent propriæ formę Elementorũ, Arist. debuisset dicere mixta verè constare ex graui & leui, quæ manifestè seruantur in mixto, & tamen in 2. de partib. Animaliũ, c. 1. dixit, componi propriè ex quattuor Qualitatibus. Non itaque putandũ est, grauitatem & leuitatem esse formas Elementorũ. Rationes aduersæ facilè diluuntur. Dicebatur primò, id esse Naturã & Formam, quod est principium internum motus. Respondeo, Naturam esse principiũ internum principale, grauitas & leuitas sunt interna instrumenta principij principalis, circũscribentia illud. Addebatur, grauitatẽ & leuitatem non esse Qualitates, cũ non per se primò percipiantur Sensu. Respondeo, Qualitates quę sunt Sensibilia propria, sentiri per suas actiones, actio graui*Dubitatio* tatis & leuitatis sunt propẽsio & motus, ideò per hæc percipiũtur. Sed pulchra emergit Dubitatio, quia Sẽsibile propriũ non sentitur per cõmune, sed vice versa: grauitas *Solutio.* & leuitas sunt sensibilia propria, motus verò Sẽsibile cõmune. Respõdeo, Sensibilia propria non sentiri per cõmunia, nisi ea cõmunia sint actio propriorũ; at motus est actio grauitatis, qui motus etiam cũ sit Sensibile commune, sentitur proximè per ali*Alia instantia.* quod propriũ, nempè per densitatem & resistentiam mobilis. Sed instatur, quia sic etiã forma Substantialis poterit dici Sensibilis per se, quia per motum quem efficit sentitur. Respondeo, rationẽ non esse parem, nam Animalia diuiduntur verè in motorẽ & mobile, adeò vt Anima per instrumentũ agat in corpus, & per id moueat externa: de graui non sic se habet, nam mouet externa sine alio medio, & ideò grauitas di*Tertia instantia.* citur Sensibilis per se, non autẽ forma Substantialis. Instabatur adhuc, quia latio est

prior alteratione. Respondeo, esse priorem absolutè, at non in eodem, nam in eodem est postrema. Cur autem Aristoteles priùs egerit de graui & leui, in libro de primis Qualitatibus patefeci. Ex his colligo approbandam non esse sententiam Auerrois in quarto de Cœlo, cont. quadragesimo, dicentes differentias Elementorum sumi ex alio Prædicamento à Substantia, nam differentiæ sunt in Prædicamento à latere, & per reductionem, & semper rediguntur ad id Prædicamentum, cuius sunt differentię. *Aduersus Auerroë.*

Opinio & Fundamenta dicentium quattuor primas Qualitates esse formas Elementorum. Cap. IIII.

Græci interpretes ferè omnes de hoc consentiunt, Qualitates primas esse formas Elementorum, at quomodo sint formæ, explicatur vario modo. Nonnulli aiunt, formam Elementi esse Qualitatem illam, quæ primò ei competit, adeò vt calor sit forma Ignis, humor Aeris, & sic de cæteris. Alij aiunt ex duarum Qualitatum concursu tamquã differentiarũ, consurgere formã Elementi. Nonnulli addunt, etiã grauitatem vel leuitatẽ, adeò vt calor, siccitas & leuitas, vnà conspirantes constituant formã Ignis. Galenus in lib. de Elementis, dixit primam materiam & quattuor Qualitates esse principia rerum: præsertim tamẽ modus secundo loco relatus approbatur à Græcis, quamuis Simplicius in 2. Physicorũ com. 1 tertiũ approbet. Alexander varijs in locis primas quattuor Qualitates dicit formas Elementorum, & præsertim in primo de Anima, c. de tactu, & sub initio eiusdem libri inquit, in Igne calorem & siccitatem formam facimus, & ab ijs, atque in ijs genitam leuitatem. Idipsum affirmat in secundo Nat. qq. capitulo de Sensu & Sensili, com. 36. Simplicius quoque idipsum sæpè repetit, ut in quinto Physicorũ, com. 11. in 7. Physicorum, 23. in primo de Cœlo, 36. & in Prædicamento Substantiæ, declarans eam proprietatem quòd non recipiat magis & minus. Philoponus eiusdem fuit opinionis, vt elicitur ex Commentarijs librorum de Ortu & interitu, & ex disput. vndecima, contra Proclum, capitulo quinto, quo loci ait, dari Qualitates, & Quantitates ad Substantiam attinentes, & calorem non esse accidens, sed differentiam constituentem Substantiã Ignis. Ammonius, quem Græci interpretes plurimi faciunt, eiusdem fuit opinionis, nam exponens Prædicamentũ Quantitatis inquit, Calor in Igne est Substantialis qualitas; in corpore trina dimensio est Substantialis quantitas. Idipsum sæpè repetit in Prædicamento Substantię, & Qualitatis. Fundamenta huius opinionis varia sunt, principalissimum est hoc, quià operatio patefacit formam, nulla autem operatio Elementorũ est, quæ non prodeat ex primis Qualitatibus, per eas enim inuicem agunt, inuicem permutãtur, similia generant, mixtùmque constituunt, quòd si loco mouentur, latio quoque ex primis Qualitatibus pendęt, cum ex eis pendeat grauitas & leuitas, & ob id a Simplicio & Alexandro, cum primis Qualitatibus nectuntur pro Elementorum cõstitutione. Pręterea, Natura artificiosissima est, superuacaneis non abundans, & quod efficere valet per pauciora, nõ efficit per plura; at per quattuor primas Qualitates perfici possunt omnia attinentia ad Elementa, ideò alia non sunt addenda. Aristoteles frequenter id approbasse visus est: nam in secundo de partibus Animalium, capitulo secundo, ait, sunt enim hęc, vt alio loco exposuimus, initia Elementorum calidum dico, frigidum &c. Et in 2. de Ortu & interitu, cont. 6. ait, primum quidẽ principiũ est potentia Corpus Sensibile, secundũ, Contrarietates, nẽpè calor & frigus. Tertiũ, iã Ignis & Aqua. Cõspicuè inquit Philosophus, Elemẽta cõsurgere ex quattuor

Opinio Græcorũ. *Galenus.* *Alexãder.* *Simplicius.* *Philoponus.* *Ammonius* *Fundamẽtum principale.* *Alterũ.* *Aristot.*

ptimis Qualitatibus,& Qualitates primò in materia recipi,& inde prodire Elemēta; accidens autem non est principium Substantiæ,nec prius ea,sed econtrario. Hinc in cont.16.eiusdem secundi libri,Qualitates appellat Elementa, non dicerentur autem Elementa Substantiæ,nisi essent Substantiæ;Easdem in cont.8. nuncupat Differentias,& in cont.36.inquit:Si primę Qualitates essent infinitæ,Elementa definiri non possent: Quę sententia non esset uera,si essent Accidentia, quoniam Substantię non definiuntur per Accidentia.Id ipsum lucidius affirmat in duodecimo Metaphysicę, vigesimosecundo, inquiens,Num omnium eadem sint Elementa, an est quidem vt sic, est autem vt non,puta forsan Sensibilium Corporum vt forma calidum, & alio modo frigidum,vt priuatio:materia verò quod potentia hoc primum secundum se, Substantia autem & hoc,& quę ex his duobus sunt principijs, vel si aliquid ex calido & frigido fit vnum,&c.Conspicuè Philosophus calorem & frigus statuit principia Substantię,ideò in tertio de Anima,cont.decimo,ait. Sensitiuo calidum & frigidum cognoscit,& quorũ ratio quędam est Caro.Pręterea,in secundo de Anima,t.t7. inquit quattuor Qualitates esse differentias corporis,vt Corpus est;at Corpus est genus Pędicamenti Substantię; quare primę Qualitates sunt differentię Pędicamenti Substantię.
Auerroes. Auerroes in duodecimo Metaphysicæ, uigesimosecundo ait, calorem esse formam quorundam Elementorum. Et in calce digressionis in quartum Meteororum,conspicuè in hanc sententiam venit,inquiens, constare formas mixtorum, non esse aliud,nisi complexionem,siue Temperamentum medium in vnoquoque eorum, quod sequitur aliquod accidens eorum,quæ numerauimus. Hæc cõprobantur: quoniam ut docet
Galenus. Galenus in libro de Temperamentis, omnes facultates mixtorum, vt mixta sunt,ex Temperamentis prodeunt, non ex alio,& noscentes Temperamenta, noscimus vires,& vice versa, & mutatis Temperamentis,mutantur uires; Temperamenta autem ex Qualitatibus primis prodeunt. Demùm eadem sententia confirmatur ab
Alexãder. Alexandro referente Auerroe, octauo Metaphysicæ, cont.5.quia id est Substantia alicuius,quo remoto remouetur eius Substantia; at remotionem primarum Qualitatum sequitur remotio Substantię Elementorum, & remotionem Temperamenti remotio Substantię mixti; quare Temperamenta,& Qualitates sunt Substantia eorum.

Ostenditur Qualitates primas non esse Formas Elementorum. Cap. V.

Qualitates nõ esse formas Elementorum.

Quattuor primas Qualitates esse Naturam, & formam propriam Elementorum,cùm rationi,tùm auctoritati conspicuè aduersatur,vbiq; enim ab Aristotele inter Accidentia, & Qualitates Tertię speciei numerantur. Eadem dicuntur principia alterationum ad Qualitatē atrinentium,dicuntur principia secundarum Qualitatum,adeò vt eiusdē ordinis,& generis cum illis statuantur. Insuper uerè sunt contrariæ, sunt Sensibilia propria Sensus tactus; Sensus autē non percipit Substantiam, nisi ex Accidenti, vt dicitur in secundo de Anima, sexagesimoquinto. Manifestè recipiunt magis & minus,quod Gręci negant competere formę Substantię. Pręterea, hę Qualitates in mixtis sunt Accidentia, adsunt, & absunt sine interitu Subiecti, id autem quod vni est accidens, alteri non valet esse Substantia, cum sit Ens absolutum, non positum in relatione, & per eam variabile. Præterea, inquit Aristoteles sub initio secundi de partibus Animalium, mixtionem non ex Elementis esse, sed ex uirtutibus eorum, calore nimirùm, frigore, & alijs: at si hæ essent formæ,cum mixtio sit ex eis,verè & absolutè dicerentur esse ex Elemētis,forma enim ea est, quę rē constituit,eique largitur esse. Insuper,in lib.de Sensu & Sensibili inquit.Ignis non

agit, vt Ignis, ſed ut calidus, at ſi calor eſſet eius forma, agēs per calorem, verò ageret, vt Ignis eſt. Præterea, 3. Metaphyſicæ, t 7. inquit, Quæ verò maximè Subſtantiam ſignificare uidentur, ſunt Aqua, Ignis, Terra, ex quibus compoſita Corpora conſtant, horum autem calores, frigora, & ſimiles affectiones, non ſunt Subſtātiæ &c. Lucidiſſimè Philoſophus inficiatur, Qualitates primas eſſe Subſtātiam & formas Elemētorum. Preterea, in octauo Metaphyſicę cont. 5. Qualitates primas ait eſſe non Subſtantias, ſed affectiones Rerum Senſibiliū, quod clarius affirmat in quinto Metaphyſicæ, enumerans ea quæ ſignificantur nomine Qualitatis: nam cum primo dicat Qualitatē dici de differentijs Subſtantię, ait mox, Qualitates etiam dici affectiones Subſtātiarum mobiliū, ut calor, frigus, albedo, nigredo, grauitas, & leuitas, manifeſtè Philoſophus quattuor primas Qualitates contradiſtinguit à differentijs Subſtātiæ, & inquit eas eſſe affectiones, non ſecùs ac calores; & in cont. 6. ſecundi de Ortu & Interitu, aduerſus Empedoclem ait, quod ſi Elementa inuicem non mutarentur, non daretur alteratio; at alteratio ad Prędicamentum Qualitatis pertinet. Pręterea, in primo, de Ortu & interitu, z 4. conſpicuè ſtatuit huiuſmodi Qualitates Accidētia, inquiens in mutatione Elementorum ſeruari nonnunquam communes affectiones, vt frigus, & perſpicuitatem, Subſtantiam verò mutari totam. Et in ſeptimo Phyſ. mutationē huiuſmodi Qualitatum ait eſſe alterationem. Nec dicendum eſt cum Simplicio, quòd ſit alteratio pro via, mutatio autem ſubſtantię pro termino, nam in motu via non differt ab eius termino, niſi per magis & minus. Præterea, inquit Philoſophus in calce 4. Meteorum, actionem formę Ignis magis latere, actione formæ Carnis & Mixtorum, quæ ſentētia eſſet falſa, ſi calor eſſet forma Ignis, cum actio caloris ſit manifeſtiſſima. *Carpitur Simplici.*

Præterea, ſi quattuor Qualitate, eſſent formæ Elementorum, Temperamenta ex eis conſurgentia eſſent formæ Mixtorum, quod fatetur Galenus, qui putans Qualitates eſſe formas Elementorum, etiam cenſet Temperamenta eſſe formas Mixtorum, quod tamen eſt falſum, quia Temperamenta percipiuntur Senſu, & prædita ſunt omnibus conditionibus Accidentiū. Immò ſi quattuor primæ Qualitates eſſent formę Elemētorū, quia illæ ſunt Accidentia, cogeremur cum veteribus Philoſophis aſſerere, ſolā Materiam eſſe Subſtantiam, formas autem omnes eſse Accidētia, quoniam in formis ſubordinatis quales ſunt primæ, tales ſunt cæterę, quę eas ſequuntur: quare ſi primæ formæ Elementorum ſunt quattuor, Qualitates etiam, Temperamenta, & ſequentes formæ Mixtorum, erunt Qualitates, & Accidentia. Hinc Galenus ſequens principia ſua in lib. quòd Animi mores ſequantur Tēperamentum, Animam quoque nil aliud eſſe, niſi Temperamentum exiſtimauit. Inſuper, Temperamento non eſse formā Mixtorum, ex eo redditur notum, quia mixta frequenter inſignibus quibuſdā facultatibus inſpiciuntur prędita, quæ ex ſolo Temperamento prodire non poſsunt; ideò exiſtimandum eſt, præſtantiore aliqua forma ea eſse prędita, cum Temperamentum ſit inſtrumentum, vt dum Herculeus Lapis trahit ferrum, Ambra paleas: & pręſertim id fateri cogimur, cum appareat corpora varia, eodem Temperamento prędita, varijs facultatibus eſse ornata. *Conclusio.* Colligamus itaque, Qualitates primas eſse Accidentia, & non eſse Naturam, & Formā Subſtantię Elementorum.

Reijciuntur

Reijciuntur solutiones, quibus Græci vtuntur pro seruanda sua opinione. Cap. VI.

Ammonius. VT veritas lucidior fulgeat, & fundamentã, eius firmiora reddantur, pẽdendi sunt modi quibus Græci vtuntur, vt suam Sententiã tueantur, & aduersis rationibus satisfaciant; Nã dum ostenditur eas Qualitates esse Accidẽtia, & ob id nõ esse Substantias & formas Elemẽtorum. Respondet Ammonius in Prędicamento Substãtię, inquiẽs, eas posse dupliciter considerari. Primò, vt suscipiũtur in Subiecto & materia, Quãta ac ita sunt Accidẽtia. Secundò, vt cõplent naturã Elemẽtorũ, & ita sũt Substãtiæ, adeò vt sint mediæ cuiusdã cõditionis. Insuper, inquiunt cõsequutionẽ hãc carere necessitate, sunt Qualitates, igitur non sunt differentiæ completens Substantiã: nam inquit Simplicius in primo de Cœlo, 36. Aristotelem differentias non nũcu pare Substantias, vt patet ex prędicamẽto Substantię, & ex 5. Metaphysicæ, dũ differentias numerat inter Qualitates, & in Quale prædicari affirmat. Insuper, addunt alij, passionem dici tum de forma, tum de actione eius, & magis dici de actione, quæ in recipiente est passio: Hoc eliciunt ex Auerr. octauo Metaphysicæ, 5. dicente, & scire debes, quod actio formæ Ignis est calor maximus, & motus ad supera, calor igitur in Igne est sicut sectio gladij ad gladium, & actio manus ad manum, non quasi ablatio in ablato, &c. Conspicuè Auerroes calorem accipit pro actione, ideò inferunt facultatem calefaciendi esse formam Substantiæ, actum verò esse Accidens: nam formæ Elementorum cum sint imperfectissimæ, actionem edunt mouentem Sensum, ita calor alterat per actum qui est Accidens, generat verò per formam Substantiæ, & idem est agens disponens, & inducens formam. Præterea addunt, quia formæ Elementorum imperfectæ & mediæ sunt, ideò sunt Substantiæ Elementorum, Accidentia uerò mixti, quod eis competit ob mixtionem: nam in Elementis inueniũtur summè, in mixtis remissę, & eis competunt tanquam propriæ, his vt aduenæ & alienæ: aiũt etiam Substantiæ, nec secundum materiam, nec secundum formam, nec secundum compositum competere contrarium; sed secundum differentias, quæ à forma differunt, forma enim consurgit ex genere, & differentijs: hoc dicitur à Simplicio in secundo Physicorum vndecimo, in primo de Cœlo, 36. necnon à Philopono in primo de Ortu &

Philoponus. interitu exponente contextum 22. & 49. Philoponus tamen per modum loquendi differt à Simplicio, quatenus inquit Substantiæ competere contrarium secundum formam, ut etiam ex sentẽtia Alexandri dixit Auerroes in primo Phys. 52. Ratio differẽtię est, quia Simplicius considerauit formam totius, Philosophus verò & Alexander, differentias & formam partis. Insuper aiunt, Substantiam recipere magis & minus, non secũdum formam consurgentem indiuisibiliter ex differentijs, sed secundũ differẽtias, omnis enim forma in indiuisibili est posita, vt ait Simplicius in 3. de Anima, sexto Phy. & sępè alibi. Ideò in quinto Phys. cont. quinto ait, Si appareat tempus aliquod pro ortu requiri, id non ortus est mensura, sed motus earum formarum, & alteratorum quę sunt in ortu, adeò ut permutatio in calido, & alijs Qualitatibus antequã consurgat ex eis forma, dicatur Alteratio: dum autem subitò forma consurgit, dicitur Generatio. Rationem, qua ostenditur non esse Substantias, quia percipiunt Sensu, vario modo soluunt. Primò aiunt, Sensu percipi differẽtias, non Formam, & Substantiam. Insuper aiũt, percipi nõ eas, sed actiones earũ, vt etiã dixit Auerroes in secundo de Anima, 108. de graui & leui. Præterea aiunt, differentias Substãtię posse accipi ex

Euersio solutionum. alio Prædicamento. Hę distinctiones & Solutiones quibus viri docti vtuntur, pro seruanda sua opinione, tamen conspicuè sunt absurdæ, ut potiùs comprobationes aduersæ sententiæ, quàm defensiones propriæ opinionis iudicari mereãtur, Nam primò, asserere eas Qualitates distincta consideratione esse substantias, & Accidentia, absurdũ

est:

est: quia Substantia est Ens absolutum, non sequens nostram considerationem, &
qualis est vni, talis est omnibus, id enim quod per se & absolutè est tale, ad quodcun-
que referatur, semper est tale. Insuper, dicere quòd vni sint Accidentia, alteri sint
Substantiæ, & quod differentiæ sint Accidentia, & Substantiam compleant, est pu-
gnantia enunciare: Si enim sunt Accidentia non valent constituere Substantiam,
cum nil extendi valeat vltra propriũ gradũ, Hinc Arist. in primo Phys. tanquã absur-
dum deserit, quòd ex non Substantia fiat Substãtia, & quod non Substantia sit prior
quàm Substantiã, quod tamen hi tanquam verum enunciant. Et quamuis differen-
tiæ dicantur in Quale, id tamen est Quale ad Essentiale attinens, non Accidens. Et
confirmatur per Arist. septimo Metaph. 43. dicentem, differentiam postremam esse
totum id quod res est, at accidens non est esse Substantiæ. Præterea, assere differen-
tias esse contrarias, & recipere magis & minus, non autem formam & Substantiam,
est pugnantia proferre: quia quales sunt differentiæ, tale est constitutũ ex eis, nam eius
conditio ex constituentibus, & principijs prodit ideò conditiones principiorum e-
tiam seruantur in constituto ex illis, & præsertim, quia differentiæ explicant Essentiã
Rei, quare si explicantia sunt Accidentia, etiam id quod explicatur erit Accidens.
Hinc rectè Porphyrius dixit, quia differentia constituit Essentiam rei, non recipit ma- *Porphyrius.*
gis & minus. His accedit, quod quibuscunque competit contrarietas, semper ea in dif-
ferentijs est posita, omnis enim contrarietas ex differentijs oritur, diuidentibus genus
in opposita, quare si differentijs Substantiæ competit vera contrarietas, eadem dici-
tur etiam competere Substantiæ. Præterea, asserere actiones esse Accidentia, & Sen-
su percipi, formas verò ex quibus prodeunt esse Substantias, est in re conspicua con-
spicuè hallucinari: nam Actiones Sensibilium propriorum, sunt imitationes & repræ-
sentationes earum, ideò, quales sunt actiones, tales sunt formæ, & præsertim dum a-
ctiones sunt vniuocæ, & diriguntur ad similis productionem, veluti quales sunt actio-
nes colorum, tales iudicamus colores, quare ut actio Caloris nempè Calefactio est
Accidens, ita Calor iudicandus est Accidens. Confirmatur, quia dum Arist. quat-
tuor Qualitates inter Accidentia numerat, non earum actiones considerat, sed for-
mas, vt in Subiecto reperiuntur, hinc eas appellat affectiones Corporum Sensibiliũ,
vt patet ex locis relatis. Confirmatur, quia Obiecta nostrorum Sensuum non sunt *Obiecta*
actiones, sed formæ, quę in Subiecto sunt, & ob id Sensus dicitur recipere species sine *Sensuũ nõ*
materia, & iudicare Qualitates existentes in Subiecto per earum actiones, nõ autem *sunt actio-*
iudicare Substantiam nisi ex Accidenti. Præterea, actio pro forma sumpta, non dif- *nes, sed for-*
fert a termino ad quem, qui est forma, nisi per magis & minus, quare ut actio Vniuo- *mæ.*
ca est Accidens, ita Forma quæ est terminus ad quem, consimilis formæ agenti, iudi-
canda est Accidens. Demùm, aduersus horum sententias conspicuè pugnant verba
Philosophi in lib. de Sensu & Sensili, dicentis, res agere, hoc est, in externa proximè
operari, non vt tales, hoc est per formam eas constituentem, sed per suas contrarieta-
tes: sic Ignis non agit vt Ignis, sed ut Calidus. Et pro notitia clariore eius loci, ani-
maduertendum, quòd Igni varia valemus tribuere. Primò, quòd generet Ignem, & *Ignis agit*
hoc ei competit ut Ignis. Secundò, quòd calefaciat, & hoc facit vt calidus; hinc omne *vt calidus,*
calidum calefacit, quamuis non sit Ignis. Tertiò, quòd proximè in externum agat, *ut ignis, &*
quod similiter ei competit per eius Qualitates. Quartò, operatur pro mixti constitu- *vt Elemẽ-*
tione, quod ei competit vt Elementum est. Forma itaque Ignis dirigit instrumenta, *tum.*
& generat Ignem, Calor proximè agit in externum calefaciendo illud: at si calor es-
set forma Ignis, tunc calefaceret vt Ignis, quod negat Arist.

Quae sint formae Elementorum Opinio propria.
Cap. VII.

Tres Conclusiones. Ex euersione obliquarum opinionum, facile est rectiorem elicere, vt
quod lucidius fiat, tres profero Conclusiones. Prima est: Nec graui-
tas, nec leuitas cum Auerroe, nec quattuor primę Qualitates cũ Grę-
cis iudicari debent vel Formae, vel Differentiae formam constituen-
tes Elementorum, vt absolutè sunt Corpora Physica. Altera est: dum
inuicem comparantur opinio Auerrois, & ea Graecorum, ea Graecorum pręferenda
est opinioni Auerrois. Tertia est: Verę formę Elementorum sunt quid distinctum a
relatis, quę dum Simplicia Corpora considerantur, vt sunt Elementa Mundi, rectè
per graue & leue circumscribuntur: dum verò considerantur vt Elementa mixtorũ,
& inuicem permutantur, rectè circumscribuntur per quattuor primas Qualitates.
1. Conclu. Prima Conclusio ex pręcedentibus est conspicua. Altera ostenditur: quia forma re-
2. Conclusio. ctius circumscribitur per Accidens prius & ei proximius, quàm per distantius: quat-
tuor Qualitates primę sunt priores graui & leui, vt suo loco patefeci: quare per eas
rectius circumscribuntur formę Elementorũ, quàm per graue & leue. Pręterea, quat-
tuor primę Qualitates omnes sunt extremę, & Elementis competunt summę, graue
& leue sunt extrema, in extremis Elementis, media in medijs, ideò illę magis pate-
faciunt conditionem simplicem Elementorum, quàm hę. Pręterea, id pręsertim pa-
tefacit formã, quę est natura Elementorum, quod inseruit pro opere maximè consen
taneo naturę; at huiusmodi operatio est generare simile, quod Elementis competit
per quattuor primas Qualitates; ideò hae praesertim patefaciunt & circumscribunt
eorum formam. Demùm Elementa priùs loco mouentur per quattuor primas Qua-
litates, quàm per graue & leue, quoniam quod est causa causae, est causae pendentium
ex ea: quattuor primae Qualitates sunt causae grauitatis & leuitatis: quare & lationis
Quo sententia Auerr. possit praeferri. pendentis ex eis. Ex aduerso tamen sententia Auerrois praeferri potest, quatenus la-
tio proximius pendet ex graui & leui, per quam lationem simplicia corpora sunt
Elementa Mundi, & prioria scriptis, ut sunt Elementa mixtorum; hinc iure Ari-
stoteles prius egit de graui & leui, quàm quattuor primis Qualitatibus. Diceba-
3. Conclusio. tur Tertiò, veras formas Elementorum esse quid distinctum ab enumeratis, quod pa
tet ex prius dictis: & quoniam commune est omnibus Substantiae formis vt lateat,
& elucescant per opera, ideò addebam formas Elementorum, vt sunt Elementa Mun
di, rectè circumscribi per graue & leue; & quoniam ità considerantur in lib. de Coe-
lo, propterea in eo libro sermo est de graui & leui, nam propriè & proximè haec sunt
principia lationis, & propensionis Elementorum, per quam suo ordine Mundum
constituunt. At dum considerantur vt principia sunt generationis & mixtionis,
quod fit in lib. de Ortu & interitu, rectè circumscribuntur per quattuor primas Qua
Conclusio. litates; quod seruatur in eo libro. Ex his colligo, quod cum Arist. modò per
graue & leue, modò per quattuor Qualitates circumscribat formas
Elementorum, quia omnes non possunt iudicari formae,
cum vnius vnica sit substantiae forma, iure putan-
dum esse, nil eorum verè & absolutè esse
formam, sed circumscribere id la-
tens, quod re vera est for
ma absoluta quat
tuor Elemen
torum.

Solutio aduersarum Rationum. Cap. VIII.

VT rationes aduersę facilè diluãtur, & illæ præsertim, quæ pro opinione Græcorũ relatę fuerunt, accipiendũ primo id, quod in lib. de Qualitatib. primus declaratũ fuit, nimirùm quattuor primas Qualitates ob varia earum munera varijs nominib. fuisse denotatas, nam cũ primò absolutæ sint, Qualitates passibiles nuncupatæ sunt: deinde ab Arist. materiæ mixtorũ, Elementa, causę Elementorũ, affectiones, & differentiæ: nomen autẽ differentiæ eis cõpetit. Primò, quia sunt differentiæ corporũ tangibilium, vt tangibilia sunt. Secundò, quia circumscribũt formas Elementorũ. Tertiò, quia proximè reddunt corpora inuicem permutabilia, & miscibilia, tãquam instrumenta necessaria. Accipiendum secundò, ꝙ cum hæ Qualitates necessariò cum formis Elementorũ connectãtur, & supponantur ab illis pro dispositione necessaria materiæ, inde oritur, quod illis demptis, pereunt Elementa, vt etiã destructis Temperamentis, pereunt formæ mixtorũ, adeò vt pereant Elementa & mixta ob Qualitatũ & Tẽperamentorum interitum, non proximè, sed per consecutionem, quatenus illis peremptis abolentur formæ, quarũ interitum proximè sequitur interitus compositi, quod rectè explicauit Auerroes 8. Metaphysicæ contex. 5. & 3. Coeli, 67. Ex his facilè eliciuntur Solutiones aduersatum Rationum. Dicebatur primò, nullam Elementis competere operationem, pro qua non sunt satis primæ quattuor Qualitates. Respondeo, id assumptum esse falsum, nam generationis consimiliũ quattuor Qualitates non valent esse principale principium, quia principale principium generationis Substantiæ debet esse Substantia. Similiter ipsius mixti non valent esse principalia Elementa, quia Elementum Substantiæ debet esse Substantia, & propterea solùm iudicari debent idonea instrumenta, non principalia principia, veluti etiam dixit Arist. in 2. de Anima, & in secundo de partibus Animalium, de calore relato ad Animam: quamuis enim calor videatur efficere opera Animæ nutrientis, non tamẽ est Anima, nec principale principium, sed instrumentum, hoc est commune omnibus Substantiæ formis, quod in externum non agant, nisi per aliquod Accidens intermedium, tanquam per instrumentum, quare cum quattuor Qualitates proximè agant in externum, non sunt iudicandæ formę Substantiales, sed Accidentia, ita Natura nec abundat superuacaneis, nec deserit principalia & necessaria principia. Addebatur, Arist. id sensisse, quia Qualitates nuncupat differentias Elementorum, & Elementa mixtorum, patet solutio ex dictis. Dicebatur Arist. in secundo de Ortu & interitu, statim post materiam numerasse quattuor Qualitates, de formis autem Elementorum nullam fecisse mentionem. Respondeo, Qualitates vt disponentes materiam, antecedere formas Elementorũ, vt verò eorum affectiones & instrumenta, sequi. De formis Elementorũ non est facta distincta mentio. Primò, quia circũscribuntur per Qualitates. Secundò, quia vt distinctè a Qualitatib. includuntur in tertio gradu, cum Philosophus dicat primò dari materiã, secundò contrarietates, tertiò Elementa, per Elementum denotat formam ea constituentem, qua præsente, dicitur adesse Elementũ, immò, si Qualitates essent formæ, tertius gradus non distingueretur a secundo. Insuper, Philosophus eo loci numerat principia attinẽtia ad materiã, Qualitates vt disponẽtes ad materiam pertinent, formę seorsũm nõ erant numerandę, sed Elementa cõstituta ex illis, quia hęc sunt materia mixtorum. Afferebatur auctoritas ex 12. Metaphysicę, 22. Respondeo, eo loci ab Aristotele calorem & frigus dici formas, & Substantias, tum quia formam circũscribant, tum insuper, quia veteres putarunt esse formas. Exẽpla autem frequenter afferuntur ab Arist. ex opinione aliorum. Addebatur, auctoritas Auerrois ex degressione in quintum Meteorum, asserentis, formas mixtorum nil esse præter Temperamentũ. Respondeo, per dicta in lo-

Primũ qd accipitur.

Alterũ ꝙ accipitur.

Diluuntur aduersæ rationes.

Aristot.

eis proprijs esse explicanda, quę obiter dicuntur in alienis; Sæpè Auerroes damnauit opinionem Alexandri, quòd Qualitates primæ sint formę Elementorum, & soluit rationes eius, ut in 8. Metaphisicæ cõ. 5. & 3. Cęli, adeò ut minimè suspicari valeamus Auerroem fuisse illius opinionis. Quare vel dicendum, id protulisse ex sententia Alexandri, vel quòd per complexionem & mixtionem denotauerit formam mixti ex mixtione consurgentem, quæ per Temperamentum circunscribitur. Dicebatur, omnem facultatem mixtorum sequi Temperamentũ, patefeci oppositum de nonnullis principalibus facultatibus. Insuper dico, sequi Temperamẽtum ut Dispositionem, ut Instrumentum, & secundum Sensum, non autem primò, & secundum Rationem.

An formæ Elementorum recipiant magis, & minus, afferuntur Rationes pro vtraque parte.

Cap. IX.

Formas Elementorũ non intendi et remitti. VT distinctiùs fulgeant formæ Elementorũ, & pateat quò ex eis prodire valeant formę Mixtorũ, necessarium est pręnoscere, an recipiãt magis & minus, quod satis est difficile cognitu, & opiniones sunt variæ: Nã quòd id eis nõ cõpetat, primò, enunciatur ab Arist. in Prędicamẽto Substantię, dicẽte, Substantiã nec intensionis, nec remissionis esse capacẽ. Id confirmatur, quoniã carẽs cõtrario, nõ recipit magis & minus, id enim fit per contrarium, vt sæpè ait Philosophus; Substantia caret contrario; quare nec magis, nec minus recipit. Insuper, si formæ Elementorum reciperentur in materiam per gradus & cum successione, tunc ad Substantiam esset motus, quod inficiatur Philosophus in 5. Phys. quarto. Hinc D. Thom. & Græci asserunt, formas Elementorum nec magis, nec minus recipere. Ex aduerso, Sẽsus, Ratio, & Auctoritas, nobis patefaciũt oppositum. *Pro parte aduersa.* Sensus hoc nobis indicat, cùm inspiciamus inueniri Elemẽta non pura, & magis vel minus sincera; inspiciamus Accidentia comitantia formã, & eam circũscribentia, vt quattuor primas Qualitates, & grauitatem ac leuitatem, intẽdi & remitti. Insuper id patet Ratione, quoniã formæ ordinatæ pro constitutione sequẽtiũ formarũ, debẽt recipere magis & minus, alioquin nõ possent p variã remissionẽ multiplex genus aliarum formarũ parere: Formæ Elementorũ paratæ sunt pro cõstitutione formarũ mixtorum, quæ multiplices sunt; quare oportet vt per varias meiuris & remissiones ad eas producendas conspirent, quòd eis nõ posset competere, nisi intenderentur & remitterentur, veluti nec medij colores, nec medij sapores consurgere posset, nisi extremi remitterentur, nam medium conflatur ex extremis, & quia extrema sincera & pura nequeunt seruari simul, ideò necesse est, vt remittantur. Hanc veritatem sæpè Arist. patefacit in lib. de Ortu & interitu, nam in primo lib. cont. 84. *Arist.* inquit, mixtum esse potestate aliquid miscibilium, quæ erant antequam miscerentur, & non destruuntur, nec seruantur actu, &c. His uerbis indicat, seruari cũ remissione. Quod confirmat cont. 88. inquiẽs, miscibilia mutuò pati, mutari sui natura in dominans; & non fieri alterum, sed medium & commune; & in Epilogo colligit, miscibilia pro mixti constitutione nec debere interire, nec seruari eadem, quæ prius, & clarius in secundo lib. cont. 48. inquit, ea quæ miscentur imminuere sibi mutuò excellentias, nec manere solam materiam, nec alterum contrariorum actu penitus, sed fieri medium, & in calce contextus addit, & primò quidem Elementa ita transmutantur, ex his autem carnes, ossa, & similia fiunt, calido facto frigido, frigido autem calido, dum ad medium uenitur, quod neutrum est: id autem medium est multiplex, & non indiuiduum, &cæt. Hæc dum rectè accipiuntur, & non peruertuntur, conspicuè patefaciunt formas Elementorum intendi & remitti. Nec ualemus dicere, solùm remitti Qualitates, quoniam medium consurgens nedum est temperamentum, & Qualitas,

litas,

litas, verum insuper forma mixti, quæ Substantia est, & præsertim, quia id constituit medium & remittitur, quod est miscibile, huiusmodi autem sunt formæ & Substātiæ Elementorum: inquit enim Philosophus, miscibile esse aptum seorsum subsistere; Insuper, id confirmatur per Aristotelem in secundo de Ortu & interitu, 22. dicentem, hæc quæ Elementa appellantur, non esse simplicia, sed mixta, nō esse Aerem, sed Aereum, quod non contingeret, nisi formæ Elementorum remitterentur, veluti nō dicimus id de Animalibus, quia Animæ non remittuntur. Prætereà, natura nullū gradum prætermittit inanem, ideo non debet dari transitus ab Accidentibus ad Animas, nisi per formas quasdam medias, participantes conditiones extremarum: huiusmodi sunt formæ Elementorum, & formæ mixtorum consurgentium ex eis, quæ quatenus tradunt esse simpliciter, sunt Substantiæ, ut autem intenduntur & remittuntur, habent aliquid commune cum Qualitatibus primis, & Accidentibus, & adeo sunt illis proximæ, ut Græci interpretes, & Galenus ab eis illas non secreuerint; Hinc rectè dixit Auerrois in tertio de Cœlo, 67. Nisi formæ remitterentur, nil gignetetur forma distinctum ab illis, non enim ex formis non aptis remitti, noua forma cōsurgere valet. *Auerr.*

Opiniones variæ, & euersiones quarundam.
Cap. X.

DE proposita difficultate tria sunt opinionum Capita, duo extrema, & vnum medium, nonnulli enim absolutè inquiunt nullam Substantiæ formam recipere magis & minus. Alij ex aduerso inquiunt omnem. Quidam se medios constituentes, aiunt, quasdam recipere, alias minime. Primum caput approbatur à D.Tho. putante nullam formam Substantialem recipere magis & minus, ob rationes primò à me relatas. Græci de conclusione consentiunt cum D.Thoma, dissentiunt de modo: nam Græci considerantes formam totius, consurgentem ex genere & differentijs, inquiunt, quòd quamuis differentiæ recipiant magis & minus, tamen forma consurgens indiuisibilis est, & ideò recipiunt magis, & minus, ut Accidentia sunt, non vt sunt Substantiæ, vel Substantiam constituunt; Hoc dicitur ab Ammonio, in prædicamento Substantiæ, à Simplicio in secundo Physicorum commento nono, & in quinto Physicorum undecimo, necnon ab Alexandro septimo Metaphysicę, 17. At D.Thom. id negat, etiam de differentijs: nam differentiæ, formę sunt. Hęc opinio ex parte Conclusionis, nempe quod formę Substantiales nō recipiāt magis & minus, falsa est, ut declaraui. At adhuc magis est falsa ex parte modi approbati a Græcis: nam dicere differentias recipere magis & minus, non autem formam, est pugnantia proferre, vt enim se habet de differētijs, ita de forma consurgente ex eis. Similiter absurdum est asserere, quòd recipiant magis & minus, ut Accidentia, non autem ut Substantiam complent. Si enim sunt Accidentia, non valent complere Substantiam, & cum pro absoluto sint idem, non valemus dicere quod vno modo sumpta non recipiant, altero recipiant magis & minus. Prætereà inquit Simplicius in septimo Physicorum, formam substantiæ in indiuisibili esse positam, quia se habet ut de domo, cuius forma dicitur consurgere in appositione ultimæ tegulæ momento, at si id esset, tunc quæuis exigua mutatio in mensura Qualitatum constituentinm Elementa, erit interitus Elementi, & in Vniuerso nullo pacto inuenirentur formę Elementorum, quia (concedente id Simplicio) Elementa sincera non dantur, & ideò non dabitur ea indiuisibilis mensura constituēs Elemēti formā, nec poterimus dicere quid sint hęc Elemēta, quę in Vniuerso inueniūtur, ueluti Aqua, nam ea non erit Aqua, cum careat Aquæ forma, nec erit mixtum, cum

Tria opinionum capita.

D.Thom.
Græci.

Euertitur sententia Græcorum.

non prodierit forma mixti ex mixtione, quæ forma mixti ex eius sententia etiam non recipit magis & minus, non itaque approbanda est ea sententia, quòd formæ Elementorum non recipiant magis & minus. Propterea est opinio secunda ei aduersa, quòd omnis forma Substantiæ, quæ in materia recipitur, suscipiat magis & minus. Huius opinionis fuit Antonius Andreas in vndecimo Metaphysicæ, quæstione vnica, & sunt ferè omnes qui sequuntur Scotum, hi autem, formam Substantiæ dupliciter considerari, vel secundum se, vel vt recipitur in materia, siue quod idem est, vel secundum gradus essentiæ, vel existentiæ, secundum se, & per gradus essentiæ non recipit magis & minus, sed vt in materia recipitur, & per gradus existentiæ distinctionem eliciunt ex Aristotele in octauo Metaphysicæ, contex. decimo dicentem: Formas & Essentias rerum, esse vt numeros, & in indiuiduo esse positas, sed siquidem quæ cum materia, hoc est recipiunt magis & minus, ut in materia recipiuntur. Confirmatur: quia materia & forma sunt ad aliquid, & alterius formæ altera est materia, vt dicitur in secundo Physicorum vigesimosexto; quare cum materia per uarios gradus paretur pro forma, etiam forma per uarios existentiæ gradus in ea recipietur, quod nobis patefaciunt opera formarum in materia existentium, quæ recipiunt magis, & minus. Hanc opinionem etiam approbandam non puto. Ratio est; quia remissio tributa est formis, ut ex eis formæ aliæ prodire ualeant, uel ad uarias subsequentes disponant, de Anima non sic se habet, nō enim ex Animarum mixtione, debent aliæ formæ prodire, nec debent disponere ad varias subsequentes formas materiatas, cum postremæ sint, & propterea carent ratione, & fine, ob quem debeant recipere magis & minus. Præterea, cum Animæ sint formæ materialium perfectissimæ, cuiusdam totius completi conditionem includētes, satis supra materiam eleuatæ, magis cæteris indiuisibiles iudicari debent, nam ut inquit Aristoteles in secundo de Anima, Plantarum Anima ita est una, ut potentia sit multiplex, & diuisa Planta, Anima redditur actu duplex; seruans semper rationem totius, unius, & perfecti, hinc unam in corpore sibi principem sedem exposcit, quod inferioribus formis non competit. Præterea, cum Aristoteles, in Prædicamento Substantiæ dicat, eam non recipere magis, & minus, secundum hanc opinionem ea proprietas nulli Substantiæ competeret. Insuper, Anima non est prædita aliqua opposita forma eiusdem gradus, per quam ualeat remitti, ut prædictæ sunt formæ Elementorum. Demùm non omnis forma Accidētium recipit magis & minus, ut asseritur ab Aristotele de figura, & alijs quare longe minus omnis forma Substantiæ quæ est perfectior, & de qua id negat Aristot. Propterea est opinio tertia & media, quę est Auerrois in 3. de Cœlo, 67. & alibi, dicentis, formas Substantiæ Elementorum recipere magis, & minus, non autem alias, cum enim formæ Elementorum sint infimæ, & medient inter accidentia & formas Substantiæ perfectiores, etiam participant conditiones extremarum. Auerroem mox sequuntur alij multi; Quam opinionem omni ex parte approbandam non puto, nam quod formę Elemētorū recipiāt magis & minus affirmo, & iā est ostensū, sed addo ēt formas mixtorum infra Animam positarū tales esse: nam formæ materiatę sunt triū graduū, vel sunt simplices & primę, ut illæ Elementorū, vel cōsurgūt ex earū mixtione, vt formę mixtorū, uel mixto superueniunt, ut Animæ. Quemadmodum formæ Elementorū recipiunt magis & minus, ita id ipsum cōpetere existimo formis mixtorū, & Ratio est cōspicua, omnis enim forma cōsurgens ex formis quæ magis & minus recipiunt, necessariò intenditur, & remittitur, huiusmodi sunt formę omnes mixtorū, nam prodiens ex alio, seruat conditionem eius ex quo prodit, & hoc patet inductione de Coloribus, Saporibus, & Odoribus medijs, qui cū cōsurgāt ex extremis recipientibus magis & minus, ēt id seruāt. Insuper, omnis forma parans pro uarijs subsequentibus formis, debet recipere magis & minus, formæ mixtorū ita se habent, parant enim pro uarijs Animis. De Anima autem secùs se habet, ea enim nec consurgit ex mixtione,

Opinio 2. Omnē formā intendi.

Arist.

Confirmatio.

Euersio.

Opinio 3. & media.

Euersio in parte.

Materiatę formę triu graduum.

rie, sed mixto per actionem agentis superuenire dicitur, nec parat pro subsequentibus materiati formis. Hinc Arist. in primo de Anima 65. inquit, si Senex reciperet oculũ Iuuenis, videret vt Iuuenis, indicans formas mixtorum remitti, non autem Animas. Hoc patet de Metallis, quę conspicuè magis & minus recipiunt, & aurum vel purius, & maioris precij, vel impurius est. Hoc tamen verum est, quòd formę mixtorum non ita intenduntur, vt formę Elementorum, quę intendunrur & remittuntur per formas oppositas: nã formę mixtorum, non ita habent oppositas, sed intenduntur & remittũtur per consecutionem, & per intentionem formarum Elementorum, ex quibus consurgunt, vt etiam Colores, Sapores, & Odores medij. Præterea, approbandam nõ puto rationem, qua Auer. ostendit formas Elementorum intendi; nam ait id accidere, quia mediant, ut retuli; At hæc non est potissima Ratio, nec necessaria, quia non omnes formæ Accidentiũ recipiunt magis & minus, ut Relationes quæ sunt imperfectissimæ, magna ex parte nõ id recipiunt, quare non est verum, formas Elementorum remitti, quia inclinant ad cõditionẽ Accidentiũ, sed potiùs, quia sunt formę prędite cõtrarijs eiusdem gradus, paratę pro constitutione sequentium formarum mixtorum. *De Metal lis.*

Opinio propria de intensione & remissione formarum Substantia. Cap. XI.

Dua Conclusiones. Cum cæteræ opiniones satis dubiæ apparuerint, ideò vt referam quod sentio, duas profero Cõclusiones, Prima est, Anima non recipit magis & minus. Altera est, Formę infrà Animã positę recipiũt magis & minus. Prima Cõclusio ostẽsa est per ea quæ dixi aduersus opinionẽ Antonij And. Secũda, per ea quę dixi aduersus duas alias opiniones.

Gradus essentia. At pro exactiore notitia considerandum, Gradus esse duplices, uel essentiæ rerum, uel existentiæ. Gradus essentiæ, in duob. locum habent, vel in natura ab vno, ut in perspicuo, vel in vniuoca, vt in corpore Physico mortali, & in generibus Prædicamentorũ. Si considerantur in natura ab vno, tunc constituunt species varias, de quib. commune dicitur, non Vniuocè, sed ordine aliquo, ideò nonnunquam dicuntur esse eiusdem speciei, nonnunquam distinctæ, vt se hẽt de Orbib. Cęli. Si autem considerantur in Natura Vniuoca, tũc per omnem gradum essentiæ uariatur species, siue ea fuerit essentia Substantiæ, siue Accidẽtis. Hoc denotauit Porphyrius in cap. de Differentia loquens vniuersè de differentia magis propria, & inquiens, eã nõ recipere magis & minus, qa essentia rei, nec magis nec minus recipit. Hoc docuit Arist. in 8. Metaph. cont. 10. inquiens, Et quemadmodũ numerus non habet magis & minus, ita nec quæ secundum formam Substantia est, sed siquidem quæ cum materia &c. Per Substantiam secundũ formam, denotauit essentiã rei, nam in eo cont. de rerum essentia loquitur, quæ à Pythagora per numeros explicabatur. In hac significatione uera est sententia Aristotelis, quòd Substantia nõ recipit magis & minus, & de huiusmodi gradibus essentię vere enunciare valemus, quòd per intensionem variantur species. Altera ex parte inueniuntur gradus existentiæ ad indiuidua attinentes, competentes formæ nõ absolutè, sed ut in materia recipitur: gradus essentiæ, essentia inter se distinguuntur: at gradus existentiæ ad indiuidua attinentes, solùm distinguuntur ex accidenti, ideò de his rectè dicitur, quod magis non constituunt varietatem speciei. Hi gradus nonnullis formis ex propria earũ conditione repugnant, vt Circulo, Quadrato, & similibus, quæ in indiuisibili sunt positæ: nonnullis non repugnant, hi nuncupãtur gradus indiuiduorum, & existentię, à quibus scientię abstrahunt, hos denotauit Arist. in 8. Methaphysicæ 10. inquiens, Substantiã secundum formam non recipere magis & minus, sed siquidẽ eam quæ cum materia, loquitur cũ conditione. Primò, quia non omnis forma

Pulchra dubitatio. quæ in materia recipitur, intenditur & remittitur. Secundò, vt gradus existentiæ distinguat à gradibus essentiæ, quasi dicat, formę recipientes magis & minus solùm id habent vt sunt in materia, hoc est per gradus existentię. Sed hoc dignũ est consideratione. Si commune est omni essentię non recipere magis & minus, & cùm Substãtię, *Solutio.* tùm accidentium; similiter & Substantiæ & Accidentibus id competat, vt in materia recipiantur, cur Aristoteles de Accidentibus concessit, de Substantijs negauit, quòd magis & minus recipiant? Rationem varietatis hanc esse puto: nam forma dicitur intendi vt in materia recipitur, & per eã Subiectum denominatur esse in alio, & per id aliud denominari, propriè Accidentibus competit, quorum esse est alteri inhærere, ideò iure eis tribuitur intensio & remissio: Substantiæ autem id conuenit vt commune aliquid habet cum Accidentibus, nempè vt in alio recipitur. Ex aduerso cuilibet essentiæ repugnat intensio; & quia essentia propriè, & primò dicitur de Substantia, ideò absolutè dicitur Substantiam non intendi & remitti, immò essentia accidentiũ, quæ non intenditur, frequenter ab Aristotele nomine Substantiæ denotatur, adeò ut accidentia quatenus Substantiæ conditionem participant, dicantur non intendi, substantiæ verò dicantur intendi, vt participant conditionem quandam Accidentium, qua de re plura dixi in lib. de Philosophia ciuili, quæ nunc missa facio.

Diluuntur aduersæ Rationes. Cap. XII.

Soluitur prima Ratio. Explicata sententia quam veriorem puto, superest vt diluam Rationes aduersas. Instabatur per Aristotelem in Prædicamento Substantiæ dicentem, Substantiam non recipere magis & minus. Dicamus Arist. in Predicamentis loqui populariter, non autem exactè de rebus, ut aiunt omnes Græci interpretes. At in 8. Metaphysicæ, contexu 10. propriam sententiam explicauit, vt retuli. Addamus, id tribui Substãtię quatenus essentiæ rerũ non cõpetit, quæ essentia primò, & propriè dicitur de Substantia, & quia Substantia non propriè prædicatur per denominationem, accidentib. uero opposita *Soluitur secũda Ratio.* competunt, ut patefeci. Instabatur secundò, quia Substantię non competit contrariũ, ex sententia Aristotelis. Respondeo, Substantiæ non competere contrarietatẽ externam, natam acquiri continuatè in eodem Subiecto, quod actu sit, quæ requiritur pro motu, competere tamen contrarietatem internã, attinentem ad differentias, ut in prima Philosophia sæpè affirmat Aristoteles, redigens oppositionem differentiarum ad contrarietatem, & præsertim competere formis Elementorum, vt propinquiorib. primis Qualitatibus, quibus Materia omnino denudari non potest: formæ autem mixtorum solùm participes sunt huius potioris contrarietatis, quatenus consurgunt ex formis Elementorum, easque modo aliquo includunt; ideò etiam per eas ut dixi, reci- *Soluitur tertia Ratio.* piunt magis & minus. Erat Tertia dubitatio, quia ad Substantiam esset motus. Respondeo cum Aristotele in quinto Physicorum cont. decimo, ad Substantiã non esse motum, quia nil est ei contrarium, hoc est, quia ei non competit cõtrarietas requisita pro motu, quæ est oppositio formarũ apta recipi continuatè in eodem Subiecto actu: nam quod mouetur, debet esse Subiectum actu, quod seruetur idem sub utroque termino; quod enim mouetur, non fit absolutè, sed cum sit fit tale, uel tantùm, ideò quod mouetur, dicitur esse in loco; & motus dicitur transmutatio ex Subiecto in Su- *Instantia.* biectũ, ex 5. Physic. At Elementis hoc competit. Sed instatur; quia si formę Elemẽtorum remittuntur, termini remissionis non erunt esse, & non esse, ut generationis, sed *Solutio.* forma perfectior & impfectior, vt se habet de motu. Respõdeo, eos non esse terminos postremos trãsmutationis Elemẽtorũ, sed medios, nos aũt tenemur in denominatione motus considerare terminos extremos, & Subiectũ: in Subiecto actu, locũ habent termini secundum formã oppositi; in Subiecto potestate, termini oppositi per priua-

tionem & habitũ,& tales cõpetunt mutationi Elementorũ. Insuper dũ in eadẽ specie consideratur motus per magis & minus,ea tunc dicitur alteratio,vt asseritur in 5. Phys. 19.quia habet aliquid commune cum ea. Quod autem generatio includat continuationem,non est absurdum, immò necessarium, ut elicitur ex definitione motus tradita in tertio Phys.quæ competit etiam ortui,interitui, & clariùs ex sexto Physicorum. His accedit,quod esse,& non esse includitur in omnibus terminis motuum, & proptereà motus omnis est generatio quædam, ut sæpè docet Philosophus.

De mutua Elementorum permutatione. *Cap.* XIIII.

Elementa instrumento grauitatis & leuitatis congruentẽ in Vniuersi ordine sibi locũ adipiscuntur & seruant: Instrumento autẽ quatuor primatũ Qualitatũ se à contrario defendunt simile, generant,inuicẽ permutantur, mixta constituunt, & sunt principia proxima generationis Substantiæ Mixtorũ.Hine dicimus, nullã fieri generationẽ,ad quã non conspiret aliqua Elementorũ permutatio.Permutãtur inuicẽ Elemẽta,quia prædita sunt contrarietate,& cõmuni Subiecto,de cuius possessione eorũ formæ contendunt.Expetunt,& pro uiribus nituntur Elemẽta sua actione,appetitu quodam proprio;primò seipsa seruare; secundò, per instinctum naturæ uniuersæ species expetunt generare simile;ut successione seruentur æterna; tertiò, ex accidenti expetunt interitum contrarij.Elementa inuicem permutari, Ratione & Experientia constat,& id patet non de quibusdam tantùm, sed de omnibus, nam omnium est cõsimilis Ratio. Hinc iure damnandus est Empedocles,qui Elementa inuicem permutari inficiatus est.Similiter minus rectè Parmenides id negauit de Igne & Terra, Heraclitus de Igne,Diogenes de Aere, Thales Milesius de Aqua, Orpheus, & Hesiodus de Terra. Nam quibus competunt conditiones requisitæ pro mutua permutatione, competit mutua permutatio,Conditiones autem consimiliter cõpetunt singulis Elementis,quod conspicuum est,nam pro mutua permutatione primò requiritur Subiectum commune, secundò triplex:una formæ & priuationis,constituens terminos per se ortus & interitus,altera formarum eiusdem gradus, quæ nequeant simul seruari in eadem materia,nam priuatio semper cum aliqua forma iuncta est, tertiò, pro instrumento requiritur contrarietas externa Qualitatum alterantium,quarum alteratio est via in generationem;hæc autem singulis Elemẽtis cõpetunt; quare singula sunt apta inuicem permutari. Permutantur autem nõn simul secundum totum, sed secundum partes. Ratio est,quia totum denotat speciem, partes indiuiduã, mutatio est inter indiuidua,non inter speciem totam,& speciem. Etiuic Elementum totũ, in aliud totũ simul non permutatur, cum unumquodque comparatum cum alio, eius sit facultatis vt illi uiribus quodãmodo æquetur, non autè id superet, uel superetur ab eo, & ad huiusmodi conseruationẽ etiã conspirant Cœli suo Lumine & motu.Hinc Elementa dici possunt modò aliquo æqualia,quod dicebatur ab Empedocle,& approbatur ab Aristot.in secundo de Ortu & interitu. At dignũ hoc est cõsideratione,quomodo Elemẽta inuicem comparata, dici possint æqualia:nam si inspicimus terminatam eorũ molem, proculdubio inæqualia sunt, veluti Aer longè maior est Aqua. Ideò dicamus,ea esse æqualia iustitia,mora,facultate,& materia,omnia.n. cognitientibus terminis sunt prædita,omnia sunt æterna,omnia sunt prędita ea facultate, qua se valent seruare, & demùm,dicũtur æqualia secundũ materiã,& indefinitã molẽ,ut elicitur ex 2.de Ortu & interitu 37.quatenus imaginamur communẽ mortaliũ materiã in quattuor æquas partes esse diuisam, & singulis Elementis æqualem portionem fuisse tributam,

Quid primo optent Elementa.

Requisita pro mutua permutatione.

Quomodo Elementa sint æqualia.

ideò in quarto de Cœlo, 37. inquit Philosophus, quattuor esse materias ob quattuor primas potentias ei competentes, ad quattuor formas Elementorum: sunt autē Elementa terminis inæqualia, ob varietatem rari & densi: hinc dicimus, Ignem maiorem Aere, Aerem Aqua: de Aqua autem & Terra est dubitatio: nonnulli.n. Aquam putat minorem Terra, vt Philoponus in 2. de Ortu & interitu, 37. & cum eo alij, quæ de re certi esse non valemus, cum non constituant distinctos orbes, sed in vnum redigantur:

Arist.

Arist. tamen, huic parti adhærere videtur, quod Terra sit minor, cum concedat æqualitatem partium materiæ, & Aqua sit rarior. Et iure profectò, cum.n. simplicia corpora æquè sint Mundi & mixtorum: Elementa, & materia prima æquè se habent ad quattuor primas Elementorum formas: rationi consonum est, vt æquā portionem materiæ includant, & secundum terminatam molem ita inuicem se habeāt, vt se habere inspicimus in mutua eorum permuratione, adeò vt quemadmodum in mutua permutatione pars vnius se habet ad partem alterius, ita totum se habeat ad totum, veluti asseruit Arist. in 2. de Ortu & interitu, 37. & clarius in primo Meteorum, cap. 3. inquiens: Necesse est eandem rationem habere quam habet exigua portio, ad genitum ex Aqua Aerem, & totam Aquam ad totum Aerem. Et præterim seruabitur Aqua maior Terra, si id considerabimus; quod dicitur ab Aristotele in primo Meteorum a Nubibus vsq; ad Terram non Aerem esse, sed rarefactam Aquam, & in vapores Aqueos versam.

Reijcitur decupla ratio inter Elementa.

At cum Elementa ambientia maiora sint inclusis, non propterea putandum est, ea inuicem decupla continuata proportione ligare, adeò vt Aqua decuplo sit maior Terra, Aer Aqua, & Ignis Aere, hoc enim Sensui, & Rationi aduersatur, ita enim in Vniuerso interuallo incluso intra Cœlum, solùm reperiretur Corpus maius Terrena mole, millies centies, & decies, quod falsum est, quoniam id interuallum includit longè maiorem molem, vt patefaciunt suis mensuris Astronomi. Præterea, hoc conspicua experientia patet: nam Aqua, dum per Glaciem, & Crystallum in Terram vertitur, parùm videtur minui, at dum per Vapores in Aerē permutatur apparet reddi maior plusquam centies, vt conspicuum est de oleo in vapores & ignem verso.

Plato.

Plato in Timæo, inficiatus est in mutua permutatione Elementorum rationem illam decuplam seruari, sed dixit, ex Aere duplū Ignis gigni, ex duplo cum dimidio Aeris vnam Aquā, de Terra nil dixit, quia illam negauit in alia verti posse, indicās forsè potiùs difficultatem, quàm quòd omnino mutari nequeat. At sententiam Platonis maiora sequuntur absurda, ita enim non seruabitur ea æqualitas portionum materiæ.

Conclusio.

Colligamus itaque, Elementa omnia, inuicem per partes esse apta permutari, & simul dici posse inæqualia secundum molem terminatam, æqualia verò modo declarato.

Triplex Elementorum terminus.

Est animaduertendum, quòd triplex terminus consideratur in Elementis. Primus in raro & denso, & hic sequitur formam propriam Elementi, necnon connexionem duarum primarum Qualitatum, Elemento competentium. Alter terminus consideratur in mole totius Elementi, qui terminus pendet ex causis communibus, ex ordine partium Mundi, & ex definita portione materiæ, & raritate insequente naturam & conditionem propriam Elementi, non autem hæc definita moles totius Elementi sequitur propriam formam eius, quoniam vt inquit Aristoteles in secundo de Anima 41. Ignis, si adsit combustibile, crescit in infinitum, sunt enim partes Elementorum tanquam indiuidua specierum, quorum numerus definitus non est: Tertius terminus Elementis competens est figura, quam Elementa a continente recipiunt.

Conclusio.

Colligamus itaque Elementa omnia esse apta inuicem secundum partes permutari, partim esse æqualia, partim minime, & triplices eis competere terminos.

Elementa

Elementa non æquè facilè inuicem omnia permutari. Cap. XIIII.

HOc habent commune Elementa vt omnia sint apta inuicem permutari, differunt tamen, quia nonnulla faciliùs, alia difficiliùs mutari valent, nã Elementa, quę vna cõmuni Qualitate ligantur, vt magis similia, faciliùs inuicẽ permutãtur, nã vna sola eorum Qualitas mutanda est, & quemadmodum Elementa in orbem communi Qualitate ligantur, ita in orbem facilè in inuicem permutantur, vt terra in Aquam, hæc in Aerẽ, hic in Ignem, quæ mutua permutatio, si species Elementorum consideramus, finita est, cum numerus Elementorum sit finitus: at si consideramus partes quæ sunt tanquam eorum indiuidua, est infinita, sunt enim partes successione infinitæ, & hunc in modũ ea mutua permutatio seruatur æterna. Hæc facilitas mutuæ permutationis nõ est consimilis; variatur enim ob varietatem densitatis, & Qualitatis permutandę, veluti ignis in Terram ob oppositionem in densitate & grauitate difficilè permutatur. Terra in Aquam difficiliùs permutatur, quam Aqua in Aerem, quia siccitas Terrę difficiliùs mutatur, quàm frigiditas Aquæ, tamen dum traduntur Regulę, semper debent intelligi suppositis cęteris parib. Elementa autem contraria, cum difficultate inuicem permutantur, magis enim inuicem distant, & plura mutanda sunt, vt enim mobilia secundum locum faciliùs in proximum, quàm in distantem locum transferũtur, ita quæ secundum propriam Substantiam, & Qualitatem permutantur, faciliùs in id transeunt, quod est similius. Addo tertiò, ex duobus Elementis contrarijs per ea, quæ illis competunt tertium Elementum gigni posse, veluti ex Igne & Aqua inspicimus gigni Aerem, perempta siccitate Ignis, remanente calore, & perempto frigore Aquę superstite humore. Hęc permutatio dicitur facilior, quàm ea quę est in contrariũ. Primò, quia ea est permutatio in Elementum tertium vna communi qualitate ligatum, & consimile. Secundò, quia Qualitates Elementi tertij quod gignitur, ambæ præextiterunt in corruptis, nec denuò penitùs vlla earum est producenda. Et animaduertendum ex duobus contrarijs posse tertium fieri, non vnico, sed duobus modis, nẽpè vel per mutuam actionem contrariorum, vt ex mutua actione Ignis & Aquæ inspicimus gigni Aerem, vel per actionem tertij in ea duo contraria, veluti per actionem Ignis in Terram, & Aerem, superstite siccitate Terræ, & calore Aeris, percipimus consurgere Ignem. Ex hactenus dictis quattuor prodeunt difficultates, Prima, an omnia Elementa sine medio inuicem valeant, permutari? Altera, an verum sit, quod Elementa, quorum vna Qualitas est communis, faciliùs inuicem permutentur? Tertia, an quando ex duobus Elementis contrarijs consurgit Tertium, id Tertium sit vnum numero ex illis genitum, vel potiùs duo numero, vt etiam ex duobus genita sunt? Postremò, cum Elementa sint Substantiæ intrinsecùs constitutæ, non per quattuor Qualitates, sed per propriam Substantiæ formam, minus rectè Aristoteles explicans eorum mutuam permutationem, solùm considerat mutationem Qualitatum, non autem propriæ formæ. Probatum difficultatum solutione ordiar à postrema, vt à faciliore, & conducente pro solutione cæterarum. De qua breuibus dico, alterationem esse viam ad mutationẽ Substantiæ, & quòd dicitur de via, intelligi debet de termino, & quod est verum de Qualitatibus, est verum de propria forma: sermo tamen est de Qualitatibus; Primò, quia sunt notiores & circumscribunt formam. Secundò, quia vniuersa facilitas & difficultas in earum actione & permutatione est posita, nam propria forma sequitur eas tanquam disponentes.

Facilitas mutuæ pmutatiõis varia est.

Ex duob' contrarijs gigni tertium.

Quattuor dubia.

Solutio pstremæ difficult.

An omnia Elementa sine medio sint apta inuicem permutari. Cap. XV.

Quod nulla mutatio careat medio.

Plato.

Themisti⁹ Simplici⁹. Pro parte aduersa.

COmpertum est, Elementa omnia posse inuicem permutari, dubium tamen est an singulis id cōpetat sine alio medio Elemento. Nā primò apparet, nullam eorum mutationem carere medio, quoniā Elementa ex parte Qualitatum & propriarū formarum, sunt tanquam extrema recipientia magis & minus: quę autē sunt huiusmodi, non valent inuicem sine medio permutari. Id confirmatur, quia experientia constat, Elementa omnia inuicem permutari, per quosdam medios halitus, hinc duo halituum genera constituta sunt communia principia Meteorologicorum, quæ prodeunt ex mutua permutatione Elementorum, uel eorum transitu in mixtū. Prætereà quamuis Ignis & Terra communem habeant siccitatem, tamen sunt adeò in cæteris opposita, adeoque per densum & rarum, leue & graue, perspicuumque & opacum, ab inuicem distant, vt sine medio inuicem mutari posse non uideantur, & præsertim, quia in Terra nil humoris inest, per quod incendatur; Elementa autē uidentur verti in Ignem per incensionem, hinc incensis lignis, superest cinis tanquam Terra, quæ in Ignem uerti non potuit. Proptereà Plato inficiatus est, Terram in alia Elementa verti posse, indicans summam difficultatem. Confirmatur, quia si Terra sine medio uerteretur in Ignem, seruaretur forma Ignis cum maiori densitate, quàm sit illa Aeris, quoniā cum densitate Aeris non esset Terra, nimium enim esset rara, quare esset Ignis. Si Elementa communi qualitate prædita sine medio non inuicem permutantur, longè minus permutare poterunt contraria, quòd ostenditur, quia si Aqua debet in Ignem verti, quia calor potentiùs agit, & frigus faciliùs quàm humor aufertur ab Aqua, ea primò fiet calida, & in Aerem trāsibit, mox destructo humore, uersetur in Ignem. Similiter Ignis non uidetur in Aquam posse verti nisi primò humectetur, & fiat Aer. Hinc Themistius referente Auerroe, in primo de Cęlo, com. decimo censuit Elementa contraria per medium aliquod necessariò permutari, ut etiam Simplicius in primo, de Cœlo, vigesimoprimo. Ex aduerso tamen Aristoteles in secundo de Ortu & interitu, asserit etiā Elementa contra posse sine medio inuicem permutari, quamuis difficiliùs, & iure optimo profectò, nam si materiam inspicimus, ea æquè est apta quamlibet Elementorum formam sine medio recipere: si consideramus formas Elementorum, illæ sunt eiusdē gradus, nec vna vt recipiatur in materia, præsupponit aliam: si tertiò consideramus dispositiones pro forma Elementi ex primis Qualitatibus prodeuntes; quia illæ Qualitates æquè sunt primæ, etiam ęquè primò parare possunt pro qualibet Elementi forma. De Terra, quòd proximè in Ignē vertatur, patet ex fumo, quo exēplo vtitur Aristoteles in secundo de Ortu & interitu, nā fumus ex Terra & Aere constat, & ut pars Aerea fumi, ita Aerea sine medio in Ignem vertitur. Similiter Fabri ærarij pacefaciunt Aquam igni contrariā sine medio verti in Ignem, dum super incensos carbones effundunt aquam, quæ proximè in ignem uertitur. Quod etiam Terra sine medio vertatur in Aerem, indicant halitus illi sicci, qui a Sole educuntur ex Terra.

Conclusio.

Mediū duplex.

Colligamus itaque Elementa omnia sine medio posse inuicem permutari. At pro solutione aduersarum Rationum, accipio medium permutationis Elementorum esse duplex, unum secundum magis & minus, & de hoc non est dubitatio: constat enim huiusmodi medium semper adesse, semper enim Elementa per medios aliquos halitus inuicem permutantur. Aliud est medium distinctum specie, vt inter Aquam, & Ignem mediat Aer, & de hoc est dubitatio; de quo dico, Elementa omnia sine medio inuicem permutari posse. Quod confirmo ratione sumpta ex efficiente, omne agens proximum præditum instrumentis, pro sui generatione est aptum mutare aliud in quod agit, proximè in seipsum; Elementa omnia sunt huiusmodi, quare

re in quodcumque aliud agant, valent illud proximè in se permutare. Animaduertendum tamen, quod Elementa contraria, dupliciter considerati possunt: Primò ut contraria in ordine vniuersi, loco seiuncta in per medium agentia, & ita suum contrarium in se non sine medio permutant, sed in medium aptū faciliùs ex eo fieri, vt Ignis in distantem Aquam agens, eam permutat in Aerem. Vel considerantur vt seorsum ab ordine Vniuersi, partes contrariorum cōnectuntur, vt dum aqua in Carbones effunditur, vel Ignis in Aqua suffocatur, sic potest sine medio unum in alterū verti. His præassumptis facile est aduersas rationes diluere. Prima sumpta ex medio secundum magis & minus soluta est, non enim de eo est dubitatio. Dicebatur secundò, mutationem fieri per medios halitus. Respondeo id esse medium per magis & minus, sunt.n. Elementa inuicem permutanda remissa & permixta, vt de fumo dixit Arist. Addebatur instantia de Terra, dico id fieri summa cum difficultate, fieri tamen posse ut patuit de fumo. Et quamuis Terra nil humoris habeat, nil tamen prohibet, quin permutatis cæteris, vertatur in Ignem, vt inspicimus Pyrium puluerem apprimè siccum ob congruentes dispositiones citissimè in Ignem verti. Dicebatur, quòd seruaretur forma Ignis cum maiori densitate, quàm sit illa Aeris. Respondeo, eam seruari, at nō puram sed remissam, in medio, secundum magis & minus. Ostendebatur contraria sine medio non inuicem permutari, ut Ignis maximè agēs per calorem, primò Aquam in Aerem vertit. Respondeo, id contingere vt plurimū, at potest etiam sine medio distinctæ speciei ea permutatio fieri, dum ita sunt iuncta, vt simul inuicem efficacissimè agant, adeò vt medium solùm adsit secundum magis & minus, nam Ignis calefaciēs, id efficit in tempore in quo etiam aliquid siccitatis producere ualet. De Themistio, & Simplicio dico, eos considerasse difficultatem, & id quod accidit ut plurimùm: insuper considerasse Elementa contraria in ordine Vniuersi, loco seiuncta, non partes eorum seorsum ab ordine Elementorum inuicem iunctas.

Diluuntur rōnes aduersæ.

An Elementa communi Qualitate iuncta. faciliùs inuicem permutentur, & quomodo ex duobus contrarijs fiat tertium.

Cap. XVI.

DIctū est Elementa communi Qualitate iuncta, faciliùs quæ contraria inuicem permutari. Quæ sententia difficultate non caret: nā uidetur cum Experientia, & cum Ratione pugnare. Cum experientia, quia longè facilius Aqua in Ignem transit, quā Terra, nam Aqua suo humore est alimentū Ignis, vt patefaciunt Fabri ærarij, nō Terra. Præterea, varietas difficultatis permutationis ortum ducit ex varietate proportionis inter agens & patiens; nam si proportio fuerit eadem, etiā eadem erit difficultas, at contrarij ad contrariū eadem est proportio, quę similis per vnā Qualitatē ad simile, vt .n. vnum permutans se habet ad vnum permutandū, ita duę Qualitates contrarię permutantes ad duas permutandas, vt elicitur ex Regulis septimi Phy. Præterea, Ratio mutuæ actionis & permutationis est cōtrarietas, quare vbi maior cōtrarietas, ibi maior actio, & facilior permutatio, nam Elemēta similia mutuò se seruant, & vnū est locus alterius, contraria verò mutuo se permutant. Pro solutione difficultatis tria sunt accipiēda. Primū est, Regulas semper debere intelligi per se, cū reduplicatione, & cęteris paribus: sic similia faciliùs inuicē permutántur, quatenus sūt cōsimilia & terminus acquirēdus est vicinior, at ex accidenti vt unū maximè densum, alterū maximè rarū, vt virtus permutans est magis uel minus potens, vt Qualitas mutāda faciliùs, vel difficiliùs remouetur, & ob alia huius generis, potest secus se habere, ita inspicimus, q mutatio quę debet fieri à calore (cæteris paribus) citiùs fit, secundò quæ à frigore, tertiò, quę ab humore, postremò, quę a siccitate. Accipiendum secundò,

Experientia.

Tria prę accipiūtur Primū q præaccipitur.

Secundum qd præaccipitur.

dò, transmutationem posse dici difficiliorē vel ex parte operis efficiendi, vel ex parte proportionis agentis ad patiens: nam dum opus efficiendū est maius, quamuis seruetur eadē Ratio agentis ad patiens, absolutè tamen dicitur difficilius, velun difficilius esse dicimus construere duas domos, quamuis per duos ædificatores cōstruantur, quā construere vnā, & indicamus difficultatem quatenus duę debent construi à duobus ædificatoribus, cum vna ab vnico construatur. Addendum tertiò, vnum maximi pondetis, & est, dū contraria duo simul iuncta à suis oppositis sunt permutanda, ea ob cō iunctionem efficaciùs resistunt, & magis se valent seruare, quā dum vna Qualitas est similis, ob similitudinem enim datur contrario facilior aditus, quia adest tanquā hostis internus inimicum introducens, ideò etiā ex parte agentis & patientis Elementa communi Qualitate iuncta, faciliùs inuicem permutantur. Ex his facilè eliciuntur solutiones. Instātia sumpta ex Aqua, quæ faciliùs in ignē vertitur, quā Terra Soluitur, dicendo, id contingere ex accidente, ob densitatē Terræ, & alias oppositiones. Addo secundò, Puluerē Pyrium, & Terram in fumo disgregatum, citissimè in ignem verti: id confirmo, quia lignum aridum, & Terreum, facilius comburitur, quàm viride, & Aqueū. Ratio sumpta ex similitudine proportionis, soluitur per secundū & tertiū assumptum. Tertia Ratio soluitur: nā vbi maior contrarietas, maior & multiplicior est actio, & ob id opus dicitur effici maiori cū difficultate, non faciliùs. Superest diluēda posttema dubitatio, quæ erat, quo ex duobus contrarijs fiat tertium Elementū, vt ex fumo Aereo & Terreo fit Ignis. Hac de re duo sunt Obiecta. Primum, an tertiū genitum ex illis duobus sit vnum numero, vel potiùs duo, vt etiā duo sunt illa ex quibus gignitur? Alterum est, an ex duobus contrarijs ita fiat tertium, vt reuera nulla noua Qualitas pro eo tertio constituendo gignatur, sed solùm consurgat ex Qualitatibus duabus, quæ præfuerunt in corruptis? De primo dicebat Alexander id Tertium esse vnum numero, quod confirmatur exemplo, quo vtitur Aristóteles sumpto ex fumo includente Aerē & Terram, ex quo tamen vnica consurgit flāma. Philoponus è contratio inquit, Tertium genitum esse vnum specie, duo numero, quia duę sunt materię eorum, vnum autem numero est, cuius materia est vna ex quinto Metaphysic. cont. 12. Respondens dico, Elementū tertium posse fieri ex duob. contrarijs dupliciter: vel permixtis, vt in fumo, ita uera est sententia Alexandri, vel nō permixtis, sed seorsum positis, & tunc dicimus partes quasdam tertij fieri ex vno, alias ex alio Elemēto, qua consideratione vera est sententia Philoponi; Magis tamen consentanea est considerationi Arist. sententia Alexandri, quàm ea Philoponi: quia dum tertium consideratur vt numero distinctū, tunc non propriè cōsideratur generatio vnius Tertij ex duobus contrarijs, sed potius generatio consimilis ex cōsimili, vt partis Ignis ex Aere, & partis Ignis ex Terra. De altera difficultate, an debeant nouæ Qualitates gigni, Arist. id negare uidetur, & cum eo Alexander, dicentes, ex seruatis Qualitatibus contrariorū, consurgere Tertium, & ob id generationem aiunt esse faciliorem, quā Elementi contrarij ex contrario. Ex aduerso, Philoponus inquit necessariò in materia Terræ pereunte frigore gigni calorem, & in materia aeris pereunte humore, gigni siccitatem; cum hæ Qualitates ita se habeant, vt nunquam aboleatur vna, quin ei succedat opposita. Respondeo, veram esse sententiam Philoponi, nunquam enim vna primarū Qualitatum aboletur, quin ei succedat opposita. Nec est putandum, quòd dum Terra & Aer in ignem transeunt, siccitas terræ effundatur per Aerem, non enim Accidens migrat ex Subiecto in Subiectū, ideò necessariò noua Qualitas gignitur. Neque hoc negarent Aristot. & Alexander, verùm quia hæc noua Qualitas non ita educitur, quin in parte modo aliquo præextiterit, nec educitur ex uniuersa materia, sed tantū ex parte, in qua non reperiebatur, ideò Alexander unà cum Arist. dixit, ex Qualitatibus remanentibus contrariorum Elementorum, consurgere Tertium. At obijciet aliquis, quia tūc hęc generatio nō erit facilior ea, quę est ex contrario: quia similiter duę Qualitates erunt corrumpendæ, & duæ gignendæ. Respondeo, non esse corrumpendas & generan-

Tertiū ꝗ praeccipitur. — *Solutiones instātiarū.* — *Quomodo ex duobus contrarijs fiat tertiū.* — *An id tertiū sit vnū numero.* — *Alexāder.* — *Philopon'.* — *Solutio.* — *An noua Qualitates fiant.* — *Solutio.* — *Dubitatio* — *Solutio.*

generandas in vniuersa materia, sed solum in parte, adeo, vt ad earum generationem ipsa etiam Elementa corrumpenda conspirent, cum eas in parte includant.

De Motu secundum locum Elementorum, & vniuersè de motu grauium & leuium. Cap. XVII.

Decursis cæteris ad Elementorum notitiam attinentibus, superest demùm, vt de eorum latione loquamur. Latio enim corpori competit absoluto, & formato, vt dicitur in octauo Physicorum, ideò sequens originis ordinē, de ea posttemo loco mihi disserēdū proposui, quamuis Arist. inspiciens ordinem Vniuersi, recta Ratione prius de ea verba fecerit: nam inspiciendo varia & ratione varia, idipsum modò prius, modò posterius considerari potest. Ego autem hunc ordinem mihi seruandum duxi, quia continuato sermone cuncta attinentia ad Elementa mihi explicanda proposui. Quæritur itaque, a quo, & quomodo grauia & leuia secundū locum moueantur? Qua de re verba facturus, explicabo primò, voces nonnullas, secundò, considerabo quisnam sit motor eorum, tertio, agam de modo quo mouentur, demùm, perpendam nonnulla attinentia ad resistentiam, & regulas proportionis motus eorū. Dum quęritur, à quo grauia & leuia moueantur, nomine grauium & leuium, nedum simplicia corpora denoto, verùm mixta quoque quatenus mouentur per Elementum, dominans in eorū mixtione: nomine verò motus denoto latione, non quidem omnē, sed eam quæ illis cōpetit secundum propriam naturam. Insuper, cum inquiratur principium motus, quoniam principium est duplex, efficiens, & patiens, de efficiente est sermo, ex cuius explicatione refulgebit patiens. Prætereà, quia motor est duplex, vnus proximus, alter remotus, de proximo & proprio est dubitatio; nam constat cœlum esse motorē communem & remotum omnium mobilium per naturam. Et quoniam motor adhuc esse potest duplex, vel per se, vel ex accidente, insuper, vel principalis, vel instrumentarius: Dubitatio est de motore proximo principali, & per se. Demùm, quia potentia ad motum est duplex, una in Subiecto remoto, vt in ligno est potentia ad motū sursum, quia potest comburi; altera in Subiecto proximo, vt in Igne iam genito: prima potentia dicitur remota, essentialis, & ad actum primum; altera proxima, ex accidenti, & ad actum secundum; quæ distinctio traditur ab Arist. in 8. Physic. 32. Dubitatio est, à quo moueantur Elementa non ex potentia essentiali, & prima; proculdubio enim ex ea transferuntur ad actum à generante, sed ex potentia proxima, hoc est cum genita fuerit. Quæritur itaque à quo principali motore, proximè & per se cum Elementa genita fuerit; moueantur in suum locum; qua de re loquitur Philosophus in octauo Physicorum, latiùs tamen in quarto de Cœlo, sed adeò obscurè, vt quæ fuerit eius sententia dubitent viri docti.

Proponitur dubitatio.

Quid nomine grauium denotetur.

Conclusio.

De Motu grauium, & leuium opiniones variæ. Cap. XVIII.

De motu grauium, & leuium variæ fuerunt Philosophorum sententiæ; Empedocles (referente Arist. in secundo de Cœlo 85.) existimauit Cęli reuolutione repelli grauia ad medium, & per ea grauia, a medio extrudi leuia, non secus, ac dum Aquam in vase reuoluimus, in qua sit mersus lapis, inspicimus per Aquæ reuolutionem lapidem ad medium repelli. Quæ opinio vera non est. Primò, quia expulsio est motus præter

Empedocles.

Euersio.

ter naturam, grauia autem ad medium feruntur secundum naturam. Insuper. que per reuolutionem repelluntur ad medium, cum quadam reuolutione & non directè ad illud tendunt, grauia autem & leuia per rectam lineā ascendunt & descendunt. Tertiò in conuallibus & Thalamis, non reperitur reuolutio facta a Cœlo, & tamen etiā in illis locis grauia descendunt. Demùm, tunc grauia magis à Cœlo repellente distātia, *Academici.* & maiora tardiùs mouerentur, cum tamē inspiciamus fieri oppositū. Propterea Academici, & cum eis Zenarchus, Ptolemęus, & alij multi, dixerūt, Elementa omnia vel per naturam moueri in orbem, vt tria superiora, vel in suo loco requiescere, ut Terrā. Motum rectū dixerunt non secundum naturam, sed reditum in naturam. Nam hi putarunt, Elementa omnia esse prædita Anima, per quam in suo loco Vniuersitates eorū reuoluerentur, vel requiescerent; partes autē ex proprio loco repulsæ, ab Anima totius, in illum traherentur, non secus ac a Lapide Herculeo inspicimus trahi ferrū. De qua opinione multa dicuntur a Plotino, à Marsilio in sua Platonica Theologia, *Euersio.* lib. 4. cap. 1. à Simplicio in digressionibus primi de Cęlo; & ab alijs, quæ missa facio. Hęc opinio proculdubio pugnat cū Sententia Arist. ac insuper cū Experientia, & Ratione. Primò enim ea nititur falso fundamento, iam patefeci in lib. de Cęlo simplicia corpora sub Cœlo posita esse Animæ expertia. Præterea, cum natura propria Cœli & mortalium corporum sit distincta, etiam motus ex natura eorum prodeuntes, debent esse distincti, motus autem in orbem Cœlo competit secundum propriam naturam, quare non Elementis. Pręterea, si per imaginationem Terra Vniuersa detineretur sub orbe Lunæ, lapides, & partes seiunctæ ab ea, secundum propriam naturam nō ad Terram Vniuersam, sed ad Centrum tenderent; vt docuit Arist. in secundo de Cęlo. Demū si id esset, tunc maior portio terrę tardiùs, quàm minor descenderet, vt difficiliùs à lapide Herculeo trahitur grauius, & maius ferrū, quàm minus, experien- *Opinio 3.* tia tamen nobis patefacit oppositum. Ideò est opinio tertia, asserentium Elementa *Euersio.* moueri à suo loco, cui competat facultas trahendi illa. Sed hoc ad rem non facit, nam Elementa mouentur a loco vt à fine, & tanquam forma seruāte, non vero proximo efficiente motum, finis .n. non mouet nisi per Metaphoram, locus habet facultatē conseruandi locatum, cū ob definitam eius à Cœlo distantiam, à quo seruantur mortalia, tum ob conditionem corporis ambientis, at hæc non sunt illa, quæ proximè moueant Elementa: motor .n. proximus debet tangere, non distare a mobili, & vt fine præsente absolutus est motus, ita dum Elementa fuerint adepta locum, in eo requiescunt. His accedit, quòd tunc motus ille esset tractio quædā, & reijcitur, vt opiniones *Opinio 4.* aliæ, cum tractio violentiam includat, & cōditiones eius. Propterea est opinio quarta, asserentium Elementa moueri à medio, per quod feruntur, nam à medio repelluntur à tergo. Hinc in tertio de Cœlo vigesimooctauo; medium dicitur conducere cū pro motu secundum naturam, tum pro violento; & in quarto Physicorum 71. osten- *Euersio.* ditur Elementa in vacuo non posse moueri. Hæc opinio etiam approbanda non est, nam quamuis medium conducat pro motu Elementorum, tamen non est causa efficiens principalis, & per se ipsius motus: quod ostenditur primò, quia medium est corpus, corpora non mouent, nisi moueantur, ideò vt moueat, debet moueri. Sed tūc eadem emerget dubitatio de motu eius à quo prodeat. Prætereà, idem non mouet Physicè, proximè, & per se, motibus contrarijs: at per idem medium grauia & leuia secundum naturam contrarijs motibus mouentur. Demùm, idem non mouet idem motu naturali & violento; medium autem (vt dixi) vtrique motui conducit; non itaque est *Opinio 5.* motor ille proprius & proximus, qui quæritur. Ideò est opinio quinta nonnullorum interpretum Aristotelis, vt D. Tho. & quorūdam aliorum, asserentium Elementa moueri à generante. Hoc eliciunt ex Aristotele in octauo Physicorum, 32. asserente, ea à generante moueri, à remouēte autem impedimentum moueri ex accidenti: Id ostendunt, quia dans formam, dat sequētia illam; motus autem Elementorum formā sequitur. Id explicant exemplo affectionum: vt .n. Risibilitas tribuitur Homini a genitore

dante

dante formam, ita motus Elementorum eis tribuitur à generante, qui enim lignum vertit in ignem, dicitur mouere lignum sursum per formam ignis. Aegidius sequens D. Thom. vtitur exemplo sumpto à Vaporibus, qui dicuntur communi consensione à Radijs Solis, à quibus generantur, eleuari sursum. Iauellus in octauo Physicorum, vtitur pro D. Thō. hac ratione. Si duo ita se habeant, vt remoto impedimento, vnū necessariò sequatur aliud, dans primū, dicitur simul & proximè dare alterū: sed formam Elementorum necessariò sequitur latio in suum locum; igitur dans eis formā, dicitur tradere illum motum, forma autem à generante tribuitur. Confirmatur, quoniam ex Arist. in 4. de Cęlo, tendere in suum locum, est tēdere ad formam; at motus ad rei formam ex generante prodit. Explicatur exemplo proiectorum: nam proiecta, quamuis recepto principio motus à proijciente non tangantur, tamen semper dicū- tur mota à proijciente, etiā si statim proijciens pereat. Similiter, generans Elemēta, tribuens formam, quamuis ea non tangat, semper tamen dicitur proprius motor eorū. Simplicius similiter in 2. de Anima, 39. ait ex sententia Arist. Elementa à generante moueri: In octauo autem Physic. 32. ait, Elementa moueri ab alio. Mox exponens cont. 33. se ancipitem indicat, asserit tamen, à generāte moueri: quia facit formam aptam ita moueri, nā ex sententia Simplicij Natura non est principiū efficiēs, sed patiens, & est idoneitas quędā ad formam aliquam, & motum, quam idoneitatē mobile à generante recepit. Themistius idipsum affirmat in 8. Phys. 32. inquiēs, vt instruens discipulū est causa vt discipulus ea speculetur, quę didicit; ita generans leue, est causa, vt sursum tendat. Consentiunt itaque hi grauia & leuia à generāte moueri: dissentiunt, de generante, quodnam sit. Nonnulli aiunt esse Cœlū, cuncta dirigens in suum locū. Alij asserunt esse generans proprium & proximū, & hi rectiùs sentiūt: nam Ignis nō à Cęlo fertur sursum, sed potiùs à cōburente proximo largiēte formā. Putare motorem proximum & per se, Elementorū, esse generans, est aduersari Experientiæ, Auctoritati, & Rationi. Primò Experientiæ: quia inspicimus absente generante moueri Elemēnta, nos quærimus motorē proprium & proximū, qui per contactum moueat, omne. n. proximū agens agit per contactum, vt legitur in 1. de Ortu & interitu. Prætereà, ea Solutio ad rē non facit: quia nō est dubitatio à quo moueantur Elementa ex potentia essentiali, cōstat. n. ita moueri à generante, sed quęritur cū genita fuerint, à quo proximè moueantur. Pręterea, si generans mouet, vel id facit per aliū motorem mediū, vel sine eo: si primum, non erit motor proximus qui quęritur: alterum eligi non potest, quod ostendo pręassumptis quattuor. Primū, motor est actus motoris & mobilis, ex 3. Phys. Secundū oīs actus exposcit proximum & per se principiū, ex quo prodeat. Tertiū, eiusdē agentis nō possunt esse proximè & per se, duo actus. Quartū, actus generantis proprius & per se, est generare, ex 3. Physicorū. Ex his conflatur Ostensio. Quod est proximum & per se principiū generationis, & formæ, non potest statui proximū & per se principium lationis, ex tertio assumpto: Generans est proximum, & per se principiū generationis, ex quarto assumpto; ergo non lationis. Quare lationis aliud statui debet principiū proximū & per se, ex secundo assumpto, & Cōfirmatur: quia actus primus & secūdus, sunt actus duo subordinati, quare proxima eorū principia duo subordinata esse debēt. Prętereà, generās quod dicitur mouere, vel est Cęlū, vel generans proximū; non Cęlum, quia est agens commune & remotū, & omne corpus ita mouet, vt mouetur; Cęlum autē mouetur in orbem, & ita in orbē mouet superiora Elemēta: nunc sermo est de motu recto. Insuper motor secundum naturam, non producit proximè & per se motus contrarios, quales sunt motus recti. Si asseris proprium motorem esse id, quod proximè generat; contra, forma generans, & genita, sunt duo particularia, quæ inuicem ordinantur ex accidenti; ordinata ex accidenti non includunt hoc, vt posterius agat virtute antecedentis; ideò forma moti non potest proximè mouere virtute generantis. His accedit, quòd motor proprius & proximus mouet per tactum, generans non

Aegidius.

Iauellus.

Simplicius.

Themistius.

Ostensio.

tangit Elementa, dum mouentur. Demùm motor corporeus proprius & proximus non mouet nisi eodem motu moueatur.

A quo proximè moueantur grauia & leuia, opinio Propria. Cap. XIX.

Tres conclusiones. CVm relatæ opiniones satis dubiæ apparuerint, vt lucidè patefaciam quod sentio, tres propono Conclusiones. Prima est Grauia & leuia proximè & per se a sua forma mouētur. Altera est, inter putantes ea moueri a generāte, & putantes moueri à propria forma, lis in verbis est posita, cū de re consentiant. Tertia est, hæc inuicē non pugnare, Elementa moueri à generāte, à propria forma, à medio, à loco, & à remouēte impedimentū, nam omnia rectè sumpta vera sunt. *Prima Cōclusio Elementa mouere a sua forma.* Quod pertinet ad primum, quod proximè à sua forma moueantur, ostendo Auctoritate Aristotelis in octauo Physicorū trigesimosecundo, dicentis, leue recepta forma statim operatur, vt sciens speculatur, & ignis comburit, nisi quid impediat. Conspicuè hæc indicant Elementa moueri a forma, cum ea recepta forma, statim moueantur, & operentur. Et id confirmant exēpla. Insuper 9. Metaphysicæ 18. inquit, grauia & leuia in se habere motū, & operari semper, ac ita imitari æternos motores. Et in 4. de Cęlo, cōt. 2. inquit, operationibus grauitatis & leuitatis non esse imposita nomina, nisi quis [illegible] hoc est inclinationē appellet, quę dicitur [illegible] nā est excitatio quædā ad motum, & quarto Cœli, vigesimoquarto, ait: graue & leue habent principium motus in se, sanabile & ægrotabile, externum, & loquitur vt patet de principio efficiente. Et in primo de Cœlo octuagesimooctauo, legitur: si in infinitū descenderet graue, in infinitum cresceret velocitas & grauitas. Manifestissimè Arist. affirmat, grauia & leuia proximè moueri a sua forma per grauitatem & leuitatem; quod frequenter affirmat Auerroes, & præsertim secundo Physi. cont. primo, & tertio; quarto Physi. 71 10ctauo. Phys. 30. & *Ratio 1.* 32. quarto Cœli, 22. 24. & alibi. Confirmo id ipsum rationib. Nā grauia & leuia per id proximè mouentur, quod sine medio sequitur, & quo seruatur motus, at sine medio alio principali motore sequitur formam, & per eā seruatur motus, quare per formam proximè mouent, & hoc coguntur fateri etiam illi, qui asserunt moueri à generante, nam inquiunt, dans formam, dare sequentia formam, quare concedunt, motum proximè sequi formam; Et quoniam suam sententiam comprobant exemplo proprietatum, ex eodem elicio comprobationem, quòd proximè moueantur à forma, quia proprietates proximè sequuntur formam, & per eam vt per causam demonstrantur, *Ratio 2.* nō autē per principium generans. Prætereà, forma grauium & leuium est propriè & per se natura, igitur est propriū & per se principium internum motus, non patiēs, sed efficiens, quia formæ ut forma, est agere, non pati; id enim habet a materia. Præterea, *Ratio 3.* Natura conditione res producit, vt simul eis largiatur principium, & facultatem assequendi suam perfectionem, quod principium est propria eorum forma, quare consimiliter Elementa, vt a forma habent vt sint, ita per eam habent facultatem assequendi perfectionem propriam, quæ in eo consistit, vt sint in suo loco. Confirmatur: quia *Ratio 4.* ea est causa efficiens motus, quæ eadem est principium quietis secundum naturam, mouentur enim Elementa, vt in suo loco requiescant: at quietis Terrę principium statuitur natura Terrę, vt patet ex secūdo de Cęlo, quare eadē erit principiū producens motū. Hinc Arist. in 2. Phys. 29. causam efficientē descripsit per esse principiū motus *Ratio 5.* vel quietis. Eadē ueritas ex eo elicitur; quia nisi grauia & leuia per suam formā in propriū locū tenderent, inanes redderentur ostēsiones Arist. in 1. de Cęlo pro ostendendo Mundo vno, ex eo, quia omnia grauia per suam naturā in vnū medium confluunt, & leuia in unum extremū. Similiter inanes redderentur Regulę sumptæ ex propor-

tionibus grauium & leuium, pro inferendis proportionibus velocitatis & tarditatis: nam Regulæ proportionis motuum, ex virtute motorum & resistentia eliciuntur. Et *Ratio 5.* demùm id confirmatur per Arist. in 2. Physic. cont. 5. dicentem, tendere sursùm, cõpetere Igni a natura, & secundum naturam. Natura autem Ignis, forma eius est, quare per propriam formam mouetur, & iure, nam motus Elementorum est actus secundus eorum, actus secundus ex primo prodit, qui forma est, adeò quòd vt Homo ridet per formam suam, ita Ignis sursum tendit per suam formam; generans non proximè producit huiusmodi opera, sed per formam mediam. Nec asserere valemus, quòd forma mouens sit instrumentum generantis. Primò, quia forma est per se natura, quare per se principium motus. Secundò, quia generãs & genitum sunt eiusdem speciei, & forma vnius speciei non operatur ut instrumentum alterius, & si quis dicat, & generans esse Cœlum, tunc formæ erunt causæ secundæ, & propriæ, non autem instrumenta, ut dum Sol, & Homo generant Hominem. Sic itaque rectè Scotus in 2. Sẽt. Dist. *Scotus.* 2. q. 10. & Greg. Arim. in 2. Sent. Dist. 6. q. 1. asserunt grauia & leuia a sua forma moueri. *Moueri à sua forma dupliciter.* At pro lucidiore notitia animaduertendum est, quòd moueri a sua forma, contingit dupliciter, vel ita, vt ea forma cum resistentia interna per propria instrumenta, & ad libitum moueat, uel ita, vt solùm resistentia sit externa & formã necessariò sequatur motus. Elementa non mouentur a propria forma primo modo, sed secundo. Hoc ostendit Arist. in 8. Physi. post cont. 28. ubi ostendit, ea non moueri a seipsis, nam eo modo ex se moueri, est proprium uiuentium, vt dicitur in 2. de Cœlo, & asseritur à Plat. in Phædro, eo namque modo solùm ex se illa mouentur, quæ prędita sunt instrumentis motui inseruientibus & cognoscunt: hinc mouentur & quiescunt ad libitum: grauia autem & leuia solum ex se mouentur, quia mouentur per suam formam, ita tamen ut eam necessariò sequatur motus, remoto impedimento. Hinc nonnunquã dicuntur habere principium motus solùm patiens, non efficiens, ut in 8. Physic. 32. quatenus ita mouentur, vt per naturam diriguntur, & non ad libitum, nec per instrumenta motus. Ea quæ primo modo se mouent, uerè ex se moueri dicuntur, & absolutè dicuntur prædita principio mouente: ea autem quæ secundo modo per formã mouentur, comparata cum primis, dicuntur moueri ab alio, quia ita mouentur vt per instinctum & impetum, & propensionem naturæ feruntur. Hinc pro distinctione à primis propria eorum forma dicitur ratio, per quam ita mouentur: hoc docuit nos Aristoteles in octauo Physicorum, trigesimosecundo, inquiens, Ratio ob quam grauia feruntur deorsum, est, quia sunt grauia. Nam ait, quare ad suum locum mouentur leuia, & grauia, causa est, quia sui natura apta sunt aliquo, & hoc est ipsi graui & leui esse, hoc quidem ipso sursum, id autem ipso deorsum definitum. Id ipsum enunciat quarto Cœli, 24. Constat itaque grauia & leuia proximè moueri a sua forma, & pro distinctione a motore interno magis proprio, eam formam dici rationem, ob quam ita mouentur. Ratio autem est forma & causa. *Conclusio.*

Explicatio secundæ Conclusionis quod lis sit posita in verbis. Cap. XX.

Vamuis putãtes grauia & leuia moueri a sua forma & a generãte sum mopere inter se pugnare videantur, tamen si rẽ & Sententiã accuratè perpẽdimus, facilè inspiciemus vniuersã litẽ positã esse in verbis. *Cõclusio.* Et ꝙ hoc dicere cogamur, patet primò, quia vtrũq; dicitur ab Arist. nam sæpè inquit moueri a propria forma vt retuli: nonnumquam etiam ait moueri à generante, ut in octauo Physicorum. Quare si hęc inuicem pugnarent, Aristoteles pugnantia enunciasset. Pręterea omnes consentiũt,

ea moueri a generante mediante forma, quare omnes concedere coguntur proximè moueri a forma, adeò vt generans & forma ordine aliquo moueantur. Quòd D.Th. id concedat, patet: quia ille est qui ait, dans formam dat sequentia formam, quare fatetur motum proximè equi formam. Hoc luce clarius explicauit Petrus Vernias, qui

Petr' Vernias. sequens D.Thom. absoluit expositionem D.Thomę Librorum de Cœlo, & in 4. de Cęlo, 25. inquit: generans est id, quod mouet grauia & leuia, id tamen quod proximè mouet, est grauitas & leuitas, & multa addit per quæ idipsum cõfirmat.

Aegydius. Ægydius quoq; cogitur idipsum fateri: inquit enim, quod natura grauis est ratio, qua generãs mouet grauia; At asserere hoc, nil aliud est, nisi dicere, ꝙ proximè a sua forma & natura moueantur, nã Ratio non est instrumentum, uel Materia, sed est rei forma, qua actionũ est principium, ut ratio quòd Homo rideat, est, quia est capax Rationis.

Simplici'. Simplicius quoque, qui in 8. Phys. ait, Elementa moueri a generante, in 4. de Cœlo, 24. conspicuè fatetur proximè moueri per internam formam, nam ait, quæ secundum locum mouentur in seipsis habere uidentur principium transmutationis, grauitatẽ & leuitatem, nam graue & leue dum mouentur, in seipsis habent principium motus.

Philopon'. Philoponus, 4. Physic. in digress. de uacuo, inquit grauitatem esse causam efficientem motus deorsũm, & leuitatem causam efficientem motus sursum. Similiter hoc ma-

Themisti' nifestauit Themistius, inquiens, generantem se habere ad motum, vt se habet docẽs ad contemplationẽ addiscentis; at docens est causa remota, habitus addiscentis proxima. Fatentur itaque omnes, Elementa ordine quodam a generante & propria for-

Cõclus.3. ma moueri. Ex his colligo comprobationem tertiæ Conclusionis, quæ erat, nil repugnare, quin dicere valeamus, grauia & leuia a varijs moueri, nam vel considerantur in potentia remota & essentiali, vel proxima: si in potẽtia remota, quæ est ad actum primum, sic proximè mouentur a generante. Dum autem fuerint in potentia proxima, uel consideramus motorem per se, uel ex accidenti; motor ex accidenti est remouens impedimenta. Motor per se uel mouet per Metaphoram, vel propriè: per Metaphoram mouet Finis, huiusmodi est locus; Mouens propriè, uel est externũ, uel internum; externum est medium, sine quo grauia & leuia non mouentur, & per quod a tergo repelluntur: internum est propria forma, quæ proximè instrumento grauitatis & leuitatis motũ efficit, quæ ab Arist. dicitur ratio, per quam ita mouentur, ueluti in secundo Posteriorũ medium demonstrationis dicitur ratio, & causa ipsius passionis.

Dubitatio At iure dubitabit aliquis, si consentiunt, quomodo tam acriter inuicẽ pugnant, & ra-

Solutio. tionib. varijs inter se contendũt. Respondeo, dũ aliquid reperitur, quod mediat, & obscurè, diminutè, ac ambiguè aliquid cõtinet, sine contradictione dicere possumus qđ id cõtineat & nõ contineat, vt ꝙ stirpes animalia sint, & non sint Animalia; quòd dilucul ũ sit, & non sit dies; similiter se habet de forma grauium & leuium, ea non ita mouet vt Anima Animalia, nec Elementa resistentiam habent internam, nec ex propria cognitione & electione habent, vt ita moueantur, nec mouentur, nisi præcurrat motus aliquis, ideò absolutè non se mouere dicuntur, sed moueri & dirigi ab alio, in re itaque ancipiti, nonnulli inspexere principale dirigens, & antecedens, alij proximè exequens, & inde orta est pugna; cum tamen Arist. inspexerit vtrumque, & vtriq; dederit quod eius est proprium, vnum nuncupauit principium motus, aliud Rationem,

Statuę Dedali. per quam proximè ita mouentur; Exemplo nobis esse possunt statuæ Dedali, de quibus, ait Plato in Menone, quod nisi fuissent ligatæ, fugiebant, illæ dum fugiebant, dicebantur quidem moueri a Dedalo, qui principium motus inseruerat, proximè tamen ab inserto principio mouebantur. Idipsum dicendum est

Duo dubia. de generante & forma insita, in motu Elementorum. Sed duo se offerunt dubia, primum est, si vtraque sententia est vera absolutè, qui rectiùs loquantur, num qui dicunt moueri a generante, vel potiùs, qui a propria forma? Alterum est, dum dicimus moueri a generante, nomine generantis quid intelligere

debeamus,

debeamus, num proximum, vel cõmune, quod est Cœlum? De prima difficultate dico, dum interrogatio est multiplex, utendum est distinctione, & quicunque sine distinctione absolutè respondent, aberrant. Cum itaque illi respondeant sine distinctione, non rectè respondent. Aristoteles in 8. Physi. 32. rectè respondet, vtens distinctione potentiæ ad actum primum, & secundum; insuper distinguens absolutum & proprium motorem a ratione, nam propria forma est ratio, per quam ita moueantur; generans est causa prior; at forma est causa proximior & magis propria, cum sit natura; ideò facta cõparatione, illi rectiùs loquuntur, qui aiunt a sua forma moueri. Quærebatur secundo, quid per generans intelligere debeamus. Iauellus censuit denotari Cœlũ: Alnernias complens expositionem D. Tho. librorum de Cęlo, putauit denotari proximũ generans. Respondeo, sententiam Aristotelis esse ueram de omni generante, ut generans est, & ut est generans, ita est mouens; si fuerit generans cõmune, est moues commune, si generans proprium, mouens proprium. Aristoteles tamen præsertim proximum denotauit, ut ignis mouet lignum seorsum conuertendo illud in ignem. At instabatur in præcedentibus, quia inter particularia eiusdem speciei solùm est ordo secundum accidens, & vnum non operatur uirtute alterius. Respondeo, aliud est operari uirtute alterius, & operari uirtute propria, recepta ab alio, ignis ascendẽs sursum, cum ascendat per propriam formam, & naturã, dicitur ascẽdere uirtute propria, recepta tamen ab alio. Insuper quamuis inter duo definita particularia sit ordo secundum accidens, tamen dum vniuersè & indefinitè sumuntur, ordo est essentialis, ut dicendo cum Aristotele in secundo Physicorum 26. Sol & Homo generant Hominem. Similiter Cœlum & Ignis generant Ignem.

Qui rectè loquũtur

Quid denotetur nomine generantis.

De modo, quo Elementa mouentur. Cap. XXI.

Cum apparuerit Elementa & à generante & à propria forma moueri, de modo, quo à propria forma moueantur, nõ leuis est dubitatio, & varij varia dicunt. Cum enim Elementa sint corpora consimilia, instrumentis & interna resistentia destituta, non apparet quomodo per suam formam moueri valeant, & præsertim quia Arist. in 8. Physi. 32. ait, ea non esse prædita interno principio efficiente, sed solùm patiente. Auerr. 3. Cœli 28. propè calcem, asserens tũc se modum patefacere à se approbatum inquit; In Elemento, forma ut forma agit & mouet, vt autem est in materia, mouetur, & cùm non valeat in se agere quia Elementum, non diuiditur in motorem & mobile ei resistens, ideò consideratur hic ordo. Primò, Elementum ex potentia essentiali mouetur a generante, siue ex potentia accidentali gratie mouetur ab eleuante, aut à remouente impedimentum. Secundò id grauè ita motum mouet medium. Tertiò per motum medij ex accidenti mouetur id graue, adeò vt moueat se ex accidẽti, quia nõ in se agit sed in medio. Cuius diuisionem sequitur descensus grauis, & 4. Cęli 22. vtitur exemplo Nautę, qui se mouet mouendo Nauim. Hinc in uacuo Elementa non possent se mouere, vt ait 4. Cęli, 22. 3. Cœli, 28. 4. Physi. 7 t. & alibi. Zimara in sua quæst. quæ circũfertur manu scripta, ita retulit sententiam Auerrois, eamque approbat, & defendit, & profectò rectè eam retulir. Quam tamen approbandam non puto, & ratio est: quoniã lapis eleuatur dum incipit descendere, vel primò ipse mouetur, vel primò incipit moueri mediũ: non mediũ, quia id diuiditur, & mouetur a graui descendẽte, corpus autẽ non mouet nisi moueatur, quare primò id quod mouetur, est corpus graue, quod cũ primò origine moueatur quęro à quo proximè moueatur, nõ ab alio, quia nõ adest alius proximus motor quo a seipso, quare primò origine à se & sua forma mouetur. At inquit Zimara, q. primò incipit moueri ab eleuãte illud, uel a remouente impedimentũ, quę solutio nõ est vera, quia remouẽs impedimentũ, siue eleuãs, est motor ex accidenti, ut inquit Arist. omnis aũt motor ex accidenti requirit motorẽ proximũ & per se. Pręterea imaginor

Auerroes.

Ordo pro motu.

Zimara. Euersio.

aliquem eadem manu clausa continere lapidem & ignem, dũ manum aperit statim graue descendet ignis ascendet, quæro a quo proxime ita cõtrarijs motibus moueantur non à manu, quia manus aperta non mouetur, sed derelinquit ea suæ naturæ, nec in ea agit, quare a sua propria natura incipiũt moueri; quod confirmo, quia imaginor lapidem filo suspensum & alligatum, qui progressu tẽporis filum frangat, profectò filum franget sua grauitate, suoque motu de orsum, & tamen tunc abest, & eleuans, & remouens impedimentum, nam eleuans & remouens impedimentum solùm disponunt lapidem, vt valeat moueri, non autem mouent agendo in mobile, hoc ipsum patet exemplo ignis in medio Aeris geniti, qui statim per suam leuitatem mouetur sursum, & lapidis proiecti sursum, qui euanescente violentia per suam formã incipit descendere. Hoc confirmo exemplo Nautæ, quo vtitur Auerroes, qui mouendo nauim mouet se; at nauta ita mouet nauim, vt ipse sit qui primò moueatur, quare etiã graue ita ex accidenti mouetur per diuisionem medij ab eo factam, vt primò origine ex se moueatur. Prætereà, si Elementa solùm se mouerent ex accidenti, tunc formis eorum non competeret definitio naturæ, definitur enim natura, quòd sit internum principium motus, non ex accidenti, vt Medicus se curans, sed secundum se, vt dicitur ab Aristotele in secundo Physicorum. Prætereà, si Elementa se mouerent solùm ex accidenti, tunc eorum motus non esset secundum naturam, sed violentus, quoniam pendens necessario & essentialiter à violento, violentum est, vt quod pendet a facto à casu, dicitur casu fieri 2. Physic. com. 44. at ex Auerrois sententia motus Elementorum necessariò & essentialiter pendet ex motu violento, nempè ex diuisione Aeris, quæ violenta est, quare motus inde prodiens violẽtus erit. Colligamus itaq; dum grauia,

Conclusio. Elementa primo ex se moueri.

vel leuia extra suum locum ablato impedimento incipiunt moueri, quòd primò origine eam et Elementa sint, quæ proxima per suam formam moueri incipiat, & ob id moueatur medium & diuidatur, adeò ut nisi medium resistens adesset, vt pertinet ad resistentiam medij nullum posset assignari tempus in quo mouerentur, vt dicitur ab Arist. in 4. Physico. 71. dico autem primò origine incipere moueri ex se, quoniam si tempus inspicimus, simul tempore mouetur graue, & scinditur mediũ, at non scissio medij est causa motus grauis, sed vice versa. Verùm cum primo Elementa ex se mo-

Quomodo ex se moueantur.

ueantur, hoc apprimè dubium est, quomodo id eis cõpetere valeat, nil enim mouet se nisi diuidatur in motorem & mobile, vt ostenditur in 8. Physic. Elementa non ita diuiduntur, quia carent instrumentis, & materia cum sit potestate, nõ est ea, quæ possit resistere formę mouenti, Scotus in 2, Sent. Dist. 2. q. 10. inquit, sat esse, vt inter mo-

Scotus.

torem & motum sit distinctio rationis, & hæc seruatur in Elemento, quod primò ex se mouetur, nam totum mouet totũ per formam, mouetur quia formatũ, veluti etiam Angeli per solam distinctionem rationis ex se mouentur. Vtitur etiam Scotus distinctione efficientis in vniuocum & ęquicum: agens vniuocum necessariò agit in aliud, vt calidum calefacit non se, verùm aliud, similiter frigus & humor. At agens æquiuocum valet in se agere, vt intellectus intelligens, sensus sentiens, in se producunt actũ intelligendi & sentiendi. Ratio est, quoniã actus virtutis producendi, & potentia ad formam producendam, non inuicem pugnãt, ita aqua calida semetipsam refrigerat.

Euersio.

Et hac distinctione etiam vtuntur Gandauensis, & alij multi. Verùm hæc opinio & Aristoteli & rationi aduersatur; Aristoteli primò, qui in octauo Physicorũ, post cont. quadragesimũ, latissimè ostendit hoc solo modo aliquid ex se moueri, vt cõstet ex parte mouente & parte mobili, adeò ut non solam cõstituat distinctionem rationis, sed absolutam, & ex natura rei. Præterea, nisi repugnaret dari motũ, in quo motor à mobili sola ratione distingueretur, vt de motu Angelorum & Elementorũ inquit Scotus, tunc Aristoteles in octauo Physicorum suis rationibus non assequeretur id quod cupit, nam sibi ostendendum proposuit in mouentibus & mobilibus esse deueniendũ ad primum, quod ita ex se moueatur, vt constet ex motore immobili & parte mobili, at si aliquid sola distinctione rationis posset ex se moueri, dicerem Cęlum æternum,

& inge-

& ingenitum, ita ex se moueri, sine alio immobili morore, & præsertim quia mouens motu locali, est motor æquiuocus. At respondet Scotus, & cum eo Gandauensis *Solutio.* satis esse Philosopho manifestare motum Elementorum necessariò præsupponere motum alium, nam ex potentia essentiali mouentur ab alio. Verùm hæc solutio non *Euersio.* satisfacit, quoniam si aliquid ita posset ex se moueri, tunc non præsupponeret necessariò motum alium, & præsertim, quia dicerem primum mobile esse Cœlum æternum, quod semper ita motum est. Præterea hoc patet considerando ostensiones Aristotelis: nam ostendit nil mouere se, alioquin sequeretur, quod idem relatum ad idem, esset actu & potentia, haberet id & non haberet, & idem alterabit, & alterabitur, docebit, & docebitur, sanabit, & sanabitur, quæ dereliquit ut conspicuè absurda. At respondent Scotus & cum eo Gregorius Arim. in secundo Sentent. *Solutio.* distinct. 6. q. 1. artic. 3. Aristotelem loqui de motore uniuoco, non de æquiuoco, quod colligunt ex Aristotele in octauo Physicorum, cont. 40. dicente, quod si aliquid se moueret, idem erit calidum, & non calidum, similiter de alijs quorum necesse est motorem esse uniuocum, &c. Contrahit itaque Philosophus suam sententiam ad motorem uniuocum, motor autem Elementorum dum ex se mouentur est æquiuocus. Hæc euasio inanis est, Primò, quia si sententia Aristotelis esset vera solùm de motore uniuoco, quia mouens secundum locum est motor æquiuocus, non esset vera de latione, & *Euersio.* tamen Aristoteles etiam de latione mentionem facit, inquiens; si idem moueret se, tunc idem feret & feretur eadem latione. Immò tunc inanis redderetur uniuersus progressus Arist. in octauo Physicorum: nam Aristoteles nos deducit ad motorem immobilē loquendo de latione, at nisi etiam de latione esset verum quod nil valeat mouere se, & quod solum sit satis distinctio secundum rationem, profectò Arist. nil necessariò colligeret, quia semper dicerem cum Scoto in latione esse satis distinctionem rationis. Præterea est conspicua sententia Arist. in primo de Ortu & interitu 73. quo loci disputans contra Democritum asserentem Atomos descendere, inquit; uel diuiduntur in motorem & mobile, & ita non erunt Atomi, uel secundum idem contraria ipsis inerunt, quæ ratio inanis esset, si sat esset distinctio secundum rationem. Præterea, motor æquiuocus corporeus non in se, sed in aliud formam producit, ut Piper, & Zinziber non se calefaciunt, sed aliud, de Aqua quomodo excalefacta refrigeretur, alibi patefeci, & præsertim in lib. de Actione & passione.

Quomodo Elementa primò origine cum genita fuerint ex se moueantur, opinio propria. Cap. XXII.

Cum apparuerit Sententia Scoti, Gregorij Arim. & Gandauensi de modo quo Elementa ex se incipiunt moueri satis dubia, ideò dico Elementa *Opinio propria.* ex potentia accidentali proximè per propriam formam moueri, & de hoc consentio cum Auerroe. Addo secundo, ea primò origine ex se moueri, & per eorum motum diuidi medium, de hoc dissentio ab Auerroe, consentio cum Scoto, & Gregorio. Dico tertio, Elementa non ex se moueri per solam distinctionem rationis, sed per essentialem distinctionem originis actionis & passionis, nam corpus graue totum mouet, totum mouetur, ita tamen ut origines & primæ rationes agendi & patiendi sint distinctæ: nam quamuis sola forma, non moueat, est tamen prima & integra ratio agendi. Similiter quamuis sola materia non moueatur, est tamen integra ratio patiendi, & ita non sequitur absurdum, quod idem relatum ad idem, sit actu & potentia. Hoc non valuit dicere Scotus: quia capiebat seruare pro motu Angelorum, quòd etiã simplex posset mouere se, at si Arist. nouisset Angelos mutare locum, dixisset ut de Humana Mente, & de non aptis moueri, quod sint & non sint alicubi sine motu, & transmutatione, ut etiam in primo de Cœlo de non aptis

aptis gigni & interire dixit, quòd sunt, & non sunt sine Ortu & interitu. Addamus demùm Elementa dum habent requisita pro motu, semper moueri, ac ita imitari separatas substantias, quæ semper agunt, vt dixit Arist. Requisita autem pro motu eorum quattuor sunt, propria forma, medium congruens, distantia à proprio loco, & absentia impedimenti. His explicatis, duo supersunt diluenda dubia. Primum, cur Aristot. in octauo Physic. dicens omne moueri ab aliquo, suam sententiam per motorem uniuocum contraxit? Altera dubitatio est, cum motus Elementorum sit secundum naturam, per quod principium dicitur esse secundum naturam, num per agens, vel per patiens? De prima difficultate loquutus sum in libro de Actione, & passione, ideò nunc breuibus dico à varijs vario modo Sententiam illam explicari. Auerr. ait denotari motum vniuocum idest propriè sumptum, non æquiuocum, vt est actus intelligendi, de quo nomen motus æquiuocè dicitur, & idem ualet se intelligere. Simplicius dixit denotari motum per se, pro excludendo motu secundum accidens, quo aliquid se mouere valet; hæc quamuis sint vera, non tamen uidentur præsertim conducere pro instituto Arist. eo in loco. Ideò dico Aristotelem id addidisse, quoniam necesse est motorem esse vniuocum, ut indicaret suam sententia vniuersè esse veram de mouentibus se: nam dum idem est mouens, & motum ferens, & latum, calefaciens & calefactum, motor est vniuocus; ideò Aristot. reddens rationem suam uniuersalem, ait eam vim habere, & ea absurda sequi de omni prædito motore vniuoco, hoc est de omni mouente se, non autem id dicit ut velit concedere motorem æquiuocum mouere se, ut putarunt Scotus, Gregorius, Gandau. & alij multi. De alia difficultate inquit Scotus secundo sent. dist. 2. quamuis Elemēta a sua forma moueantur, tamen in 8. Phys. 32. dicuntur habere initium motus in se non actiuum, sed passiuum, quia motus solùm per principium passiuum debet dici naturalis. Hæc sententia non est approbanda. Primò, quia Arist. in octauo Physic. 32. non inquirit per quid motus Elementorum dicatur naturalis, de hoc enim uerbum non facit, sed à quo moueatur. Præterea, si Elementa mouentur per propriam formam, profectò per originem actionis erit naturalis, nempè per formam, quæ est natura eorum non per originem passionis, quæ est materia, & ex se ad eum motum non habet propensionem. Præterea conspicua est sententia Aristotelis in octauo Physicorum, 27. asserentis totum Animal, quia ab Anima interno principio mouetur, moueri secundum naturam, quamuis corpus contra propriam naturam moueatur, ait Philosophus motum Animaliū esse Physicum ratione motoris. Dicamus itaque motum Elementorum præsertim dici secundum naturam: quia prodit ex propria eorum forma, quæ natura est, & internum principium principale motus.

Requisita pro motu Elementorum.

Cur Arist. contraxit suam sententiā per motorē vniuocum.

Per quid motus secūdum naturam.

Scotus.

Euersio.

Conclusio.

Quæ sit resistentia in motu Elementorum, per quam mouentur definito tempore. Cap. XXIII.

DEcursis cæteris attinentibus ad notitiam motus Elementorum, superest, vt id explicemus de quo in parte postrema disserendum proposui, nēpe vnde oriatur resistētia. Duplex cōsideratur resistētia, vna interna, altera externa. In motu Elemētorū Auer. Achillinus, Zim. Gād. & alij multi: solùm aiunt reperiri resistentiam externam, quæ attēditur penes densitatem, & raritatē medij, non autem internam, & Arist. de nulla alia vllibi mentionem fecit, & regulas velocitatis tradens, solam inspexit resistentiā medij, nunquam aliā: quod præsertim patet ex quarto Phys. 71. 72. & 73. Confirmatur, quia intrinsecùs in Elemēto nil repugnare motui potest, nō forma, quia nil sibi repugnat; non materia contradistincta à forma, quia est penitus potentia, quæ non resistit; nec pars vna resistit alteri, vt in animali, quia partes Elementorum sunt consimiles, quare

Resistentia duplex.

Opinio quorundā.

vni-

vniuersa resistentia ex medio pendet. Hæc opinio aduerarur rationi, & experientię. Rationi primò, quia dempta per imaginationem omni resistentia medij, veluti cõtingeret in uacuo, adhuc motus deberet fieri in tẽpore, non momẽto, alioquin simul tempore initium, medium, & finis rei mobilis essent in eodẽ loco, & ita initium esset cum fine mobilis, quod conspicuam includit pugnam. Præterea, si imaginemur cum Ptolemęo & Zenarcho, quòd Elementa per naturam moueantur in orbem, proculdubio tunc non haberent medium impediens, nec propterea sine tempore mouerẽtur, veluti etiam Cęlum quamuis sit procliue ad motum in orbem, & careat resistẽtia medij, tamen mouetur in tempore. Pręterea, utor alia ratione, qua utebatur Auempaces, & refertur ab Auerroe in 4. Phys. 71. & est, quoniam si continuatio motus Elemẽtorum solùm prodiret ex resistentia medij, tunc motus eorum solùm esset in tempore, & esset motus per impedimentum ex medio prodiens, & esset motus eorũ ex accidẽti, cum tẽpus sit de requisitis pro motu, quod apprimè est absurdum, ita enim motus eorum non constitueretur per attinentia ad motorem & mobile, nec posset dixi secũdum naturã. At Respõdit Auerroes, falsum esse, quòd medium impediet, nam mediũ constituit non impedit motum, & dicitur cõducere tribuendo ei successionem, & addit quod si medium impediret, & Elementa sine resistentia medij possent moueri secundum naturam sine impedimento, sequeretur quòd darentur motus naturales qui nunquam reperirentur in Vniuerso, cum nõ detur uacuum. Solutio Auerrois nõ satisfacit. Primò, quoniam requisita pro motu relata ab Arist. in quinto Phys. sunt quinq; nempe mobile, motor, terminus a quo, ad quem, & tempus: medium autem resistens non numeratur inter requisita pro motu, sed cum prima quinque cõstituant motum, resistentia medij solùm uidetur impedire. Præterea, si medium requiritur pro constitutione motus naturalis, quia per motũ naturalem appetunt grauia citissimè assequi finem, ideò solùm medium rarissimum cõstitueret motum naturalem, id autem quod densius erit, sua maiori densitate nõ necessariã, solùm impediet motũ naturalẽ. Instãtia Auerrois diluitur, quia solùm Cœlum est immune ab omni impedimento, & uiolentia, Elementa semper dum mouentur, iunctã habent uiolentiã aliquam, & dispositionem præter naturam, ideò ut non inueniatur in uniuerso sincera & pura, ita eorum motus non inuenitur sine aliqua uiolentia, & præsertim quia repugnat dari uacuum ratione ordinis Vniuersi, ideò repugnat dari eorum motum aliquem sine impedimento medij. Præterea, ad principale redeundo, ea opinio, quòd omnis resistentia pendeat ex medio, aduersatur experientiæ, nam tũc velocitas motus absolutè sequeretur rationem grauis ad resistentiam medij, adeò ut corpus qua ratione esset grauius, ea moueretur in eodem medio uelocius, quod experientię aduersatur: nam si duę formentur pilę eiusdem molis, vna ex ligno, altera ex Plumbo, plumbea erit grauior ratione plus quàm quadrupla, & tamen in descensu nedum nõ erit quadruplo uelocior, immo nec duplo ut experientia patefacit & innumeræ consimiles instãtiæ possent afferri. Propterea dicamus, resistentiam in motu secundum naturam esse duplicẽ, unã externam & aduentitiã, prodeuntẽ ex medio, quã concedunt omnes, alterã internã. Quæ interna resistentia est duplex. Vel prodiẽs ex corpore mixto, prædito alia propensione, & hæc competit animalibus nõ autem simplicibus corporibus: Vel prodit ex cõmunibus internis requisitis pro omni motu, & sunt mobile, & duo termini, nẽpè locus quem deserit, & locus quem acquirit. Hæc tria cum sint continua, non possunt sine continuatione & tempore uariari, alioquin idem mobile simul esset in locis distinctis & distantibus, & principiũ mobilis esset simul cum fine. Ideò hæc repugnãtia & conditio requisitorum pro motu, parit continuationem, & dicitur resistentia interna, quã cógitur etiam concedere Arist. cum in secundo de Ortu & interitu, 62. dicat: cõtinuus autem est motus, utrum quia quod mouetur, continuum est, an in quo mouetur, veluti locum dico, aut passionem? Manifestum, quia id quod mouetur continuum est, quomodo enim continua est affectio, nisi uia res cui accidit cõtinua est: si, autem

motus

Euersio.

Solutio.

Euersio.

Non omnẽ resistentiã prodire ex medio.

Sententia propria.

Arist.

motus est continuus, quia id in quo est continuè, soli loco hoc conueniet, magnitudinem enim aliquam habet, &c. conspicuè Philosophus ait motum esse continuum ratione mobilis; quòd autem sit continuus etiam ratione eius ad quod tendit, solùm competit motui secundum locum, quia locus continuus est, non autem ait esse continuum necessariò ob resistentiam medij. Similiter in sexto Phys. dixit motum esse cōtinuum, quia mobile dum mouetur, partim est in termino à quo, partim ad quem; sic itaque in motu grauium, etiam resistentia interna est concedenda. Nonnulli his addunt pro causa successionis motus limitationem agentis naturalis & finiti, nam motor finitus limitatus est ad definitum gradum uelocitatis, ut dicitur in calce octaui Phys. & hæc causa etiam à Philosopho in digressione de vacuo assignatur: At hec ad rem non facit, quia modò sermo est de resistentia, agens autem non sibi resistit. Præterea, limitatio agentis potiùs constituit definitum terminum formæ acquirendæ, quàm definitum tempus assequendi sine producendi illum, ut tertius gradus caloris limitat actionem, vt ultra tertium gradum agere non ualeat, sed tempus non cōstituit, & nisi contrarium pugnaret, sine tempore illum produceret, ut Sol sine tempore illuminat, quia Lumini contrarium non competit. Resistentia itaque in motu Elementorum partim externa est, ad medium pertinens, partim interna, prodiens ex continuatione & diuisibilitate rei mobilis loci. Hanc internam resistentiam approbauit Auempaces, referente Auer. in quarto Phys. 71. approbauit Scotus in 2. Sent. dist. 2. q. 9. Necnon Philoponus in quarto Phys. in digress. de uacuo. Vt pertinet ad hanc internam resistentiam, dicendum est, quòd omnia Elementa remota resistentia medij mouerentur in tempore, & mouerentur omnia æquè citò, nam resistentia consimilis esset, ideò dum consideratur proportio inter mobilia grauia, uel leuia, & motum, semper supponenda est successio consimilis prodiens ex interna resistentia, mox ultra definitam illam remissionem velocitatis, omnis alia remissio maior vel minor, ortum ducit ex medio & ex uarietate densitatis eius, & proportionis diuidentis, & diuisi, adeò quòd si in vacuo essent simplicia corpora, & in eo mouerentur, æquè citò mouerentur: quia resistentia interna consimiliter se habet; & de hoc minus rectè puto sensisse alios, nam Democritus referente Simplicio quarto Physic. 74. putauit Atomos in uacuo nō æquè citò moueri, similiter Auēp. Scotus, & Philoponus, à maiori virtute & grauiore mobili putarūt velociùs pertrāsiri id spatium, quamuis fuerit inane. Hinc non ualuerunt uarias difficultates soluere, quas mox referam & dissoluam.

Sententia quorundā. *Conclusio.*

Proponuntur varia difficultates attinentes ad resistentiam, & proportiones motuum. Cap. XXIIII.

Res ardua quę exactiùs discutitur, & intimiùs cōsideratur, eo apparet obscurior & difficilior, hoc euenit in re de qua agitur, nam primò occurrit hæc dubitatio; si in motu grauiū & leuiū præter resistentiā medij et adesset resistentia interna, diminutus esset Arist. qui cum alibi, tū presertim in quarto Phys. 71. vniuersā resistentiā tribuit medio, & de interna nō loquitur. Insuper tūc Elementa in vacuo moueri possent, quoniā adessent requisita pro motu, quod tamē reijcitur in quarto Phys. Tertiò si daretur resistētia interna, tūc corpus finitum à virtute infinita definito tēpore moueretur ob internā resistentiam, & pugnam, ne simul sit in locis distinctis. At Arist. in calce octaui Phys. 79. oppositū asserit. Quartò dubitatur, quia si resistentia in vacuo penderet ex distātia partium mobilis, & terminorum, tunc mobile in vacuo infinitè velociter deberet moueri, quoniam ea pugna posset uitari cū duplo gradu velocitatis, cū triplo, & sic in infinitum, adeò ut ea successio & tempus sub sensum nō caderet. Insuper sequeretur, quòd eadē ratione illuminatio non posset esse uniuersa simul, Lumen enim

Dubitatio 1.

enim transiens per mediũ nõ posset simul esse in principio, medio, & fine interualli. Dubitatur quintò verũ forma rei grauis vel leuis possit resistere i motu illius rei. Sextò dubitatur, quoniam de motu grauium & leuium Arist. varia enũciauit, quæ sensui, & experientiæ aduersantur, & regulas proportionis velocitatis, & tarditatis motuũ, tradidit, quæ apertè videntur falsę, nã dixit corpus graue eiusdem naturę qua ratione fuerit maius, ea ferri velociùs, q experintiæ aduersatur, non.n. lapis duplo maior duplo est velocior, nec quadruplo maior quadruplo est velocior, sed ęquè citò maior, & minor lapis per aerẽ descendit, & qua velocitate quatuor quartæ lapidis descẽdunt seiunctæ, eadẽ descendunt coniunctæ. Insuper inquit Arist. corpus quo fuerit grauius eo fertur velocius, hoc aduersatur experientiæ: Nam si duæ formentur pilæ æquales, vna plumbea, altera lignea, quamuis plumbea sit longè grauior, nõ tamen eadẽ proportione est velocior, sed ferè æquè velociter videntur descẽdere, similiter inquit Philosophus, in primo de Cęlo, si in infinitum cresceret grauitas, in infinitũ cresceret velocitas, & in 8. Phys. 79. ait si vis infinita esset in magnitudine finita, nõ posset assignari tempus in quo moueretur, hoc esse falsum ex eo constat, quia corpus maius dũ fuerit consimile, non mouetur velocius quàm minus, quare si in infinitum cresceret corpus, & grauitas, non in infinitum cresceret velocitas. Septimò damnandus videtur Arist. quoniam huiusmodi regulas & proportiones velocitatis motuum prodeuntes ex magnitudine & paruitate mobilis, transtulit etiam ad Cęlum, nam in cont. 46. secũdi de Cęlo ait celeriorem esse maioris circuli velocitatem, rationi est consentaneum, circa idem cẽtrum cõstituti, vt enim in alijs maius corpus velocius fertur, propria latione, ita in his quæ mouentur in orbem, &c. Hæc cum dicat Philosophus uidetur confundere ea, quæ per suam propensionem & formã mouentur, cum his quæ mouentur a motore separato, quorum tamen distincta est ratio, cum grauia, & leuia moueantur cum resistentia externa, non autem Cęlum, imò cum Cęlum solũ in habeat resistentiã internam, & moueatur ab externo mororc, quo fuerit maius, eo deberet moueri difficiliùs & tardiùs, veluti etiam fatetur ipsemet Arist. in eodem secũdo de Cęlo, loquẽs de motu Cęlorum, nã difficilius esse dixit mouere plura quàm pauciora, at de grauibus & leuibus secus se habet, similiter in cont. 70. ait maioris esse uirtutis c̃ rbem mouere pluribus Stellis præditũ, quo loci inq t Auer. si orbis plures haberet Stellas, vel non moueretur, vel non eadem velocitate: at hæc conspicuè pugnant cum relatis ex cont. 46. Octauo inquit Arist. qua ratione medium fuerit densius, eadem motũ eiusdem mobilis esse tardiorem, quæ regula sensu recipitur falsa, quamuis enim aqua sit plusquã decuplo densior aere, non ob id pila plumbea per aerẽ decuplo est velocior, vt patet mensurando pondus eius pilæ in aere & in aqua. Demùm nõnulli Mathematici Arist. damnant, quia videtur errasse nedũ in principijs resistentiæ, & proportionis motuum, verùm insuper in cõmutatione proportionum, nã inquit Philosophus in quarto Phys. quod eadem est proportio velocitatis motuum eiusdem corporis mobilis per distincta media, quę est inter densitates eorum mediorũ, vt si aer est decuplo rarior aqua, motus in eo erit decuplo velocior; at id esse falsum ita ostẽdunt si Lapis 20. librarum mouetur per medium resistens decẽ gradibus resistentiæ tempore vnius horæ, si minuitur resistentia & fit quinque graduum velocitas per regulas Arist. erit duplo maior, verùm hoc proportioni non respondet, quia duplum excedit dimidium vt viginti, decem per medietatem sui, excedit autem quinque, hoc est quartam partẽ non per duas partes sui, adeò vt consurgere debeat motus duplo velocior, sed per tres quartas, & proportione quadrupla, quare motus deberet esse nõ duplo, sed triplo velocior, quoniam ex excessu consurgit velocitas. Hęc profectò adeò sunt ardua, & tam conspicuè patefaciunt regulas Arist. esse falsas, vt valdè sit arduum Arist. a calumnia vendicare: & origo errorum id esse videtur, quia Arist. solam in motu grauiũ & leuiũ assignauit resistentiam externam, ex medio sumptam D. Th. cupiens Arist. defendere in attinentibus ad resistentiã, dixit, quòd Arist. in quarto Phys. nõ absolutè ait omnẽ resistentiam

In dubiũ vertuntur regulę motuum, traditę ab Aristotele.

Damnatur Arist. a nonnullis.

Ardua dubitatio. D. Thom.

resistentiam prodire ex medio, & sine ea moueri grauia sine tempore, sed solùm tuetur sententiam veterum asserentium adæquatam causam motuum esse vacuum, & sine eo non posse dari motum, & idipsum dicitur a Scoto in 2. Senten. distinc. 2. q. 9. Verum hæc defensio est inanis? Primò, quia non putabant veteres vacuum esse adæquatam causam velocitatis, sed eam prodire ex varietate Atomorum; quarum nonnullæ magis, aliæ minus essent motui accommodatæ, vt refert Simplicius; hinc Animam dicebãt constare ex Atomis valdè mobilibus, insuper Arist. in 4. Phys. 71. conspicuè ex propria sententia ait velocitatem, & tarditatem oriri, vel ex varietate medij, vel ex varietate mobilium, magis, & minus grauium. Et confirmatur, quia vbiq; Arist. dum hac de re loquitur, idipsum enunciat, vt in 1. de Cęlo. 51. & 52. inquit; maiora

Scotus. ferri velociùs, & vt crescit grauitas; ita velocitas: Propterea Scotus addit Arist. per resistentiam medij denotasse omnia, quæ conducunt pro resistentia; & antecedunt

Euersio. adeptionem formæ, & termini motus. At errat, quoniam Arist. seipsum declarat, inquiens in vacuo non inuenire aliquid quod resistat, & sit causa successionis motus, adeò vt contra veteres inducentes vacuum pro motu, dixerit, si daretur vacuum, non daretur motus, & in cont. 71. & 74. se declarans, quid denotet per medium resistens, solùm hoc retulit ad densitatem, & raritatem eius; adeò vt per horum dicta Arist. a calumnia non vendicetur.

Explicatur sententia propria pro diluendis instantijs aduersus sententias Aristotelis, de proportionibus motuum.

Cap. XXV.

Profectò qui diceret Aristotelem nunquam errasse Aristotelem redderet non Aristotelem, sed Deum, Homo enim omnis est mendax, nec proprijs viribus valet semper veritatem intueri; sat est pro Arist. præstantia affirmare, illum inter Mundi sapientes summopere refulsisse. Ac vt pertinet ad propositas difficultates, vt partim Aristot. tueamur, partim ea seruemus, quæ sensu & experientia constant, di-

Dari duplicem resistẽtiam. co primò, præter resistentiam medij dari in motu grauium, etiam resistentiam internam, a me explicatam, per quam mobilia consimiliter moueantur, adeò vt varietas superadditæ tarditatis ex sola resistentia medij prodeat, & Arist. ex resistentijs hanc solam externam inspexit, & eam inspiciens regulas tradidit, & iure profectò: Primò, quia ea est sensu notior; secundò, quia ea sola variatur, non autem interna; tertiò, quia nunquam fit motus in vacuo, adeò vt apparere valeat, quæ sit velocitas ex sola interna resistentia consurgens; quartò, quia Arist. interuallum distinctum a corpore medio non concessit: ideò considerando diuisionem & partes interualli, per sua fundamenta nil considerare valuit nisi attinentia ad corpus intermedium. Hoc præas-

Quomodo Arist. regulas dederit. sumpto: Addo secundò Arist. dedisse regulas more Mathematicorum, qui vnum sępè considerant, non consideratis alijs, cũ eo iunctis: ita Arist. regulas dedit prodeuntes ex proportione externæ resistentiæ, & grauitatis, cęteris imaginatione seiunctis, & quoniam dum ad actum rediguntur, connectuntur cum alijs, per quæ variantur; hinc oritur, ꝙ quamuis illæ regulæ ex se, vt traduntur, sint verę, tamen dum ad actum rediguntur, ob nexum cum materia, & alijs, apparent falsæ, vt patet de sphæra quam

Ex regulis Arist. ... eliciuntur ... Mathematici dicunt tangere planum in puncto. Dico tertiò, ex regulis ab Arist. traditis, depromptis ex gradibus facultatis motoris, & externæ resistentiæ, posse elici regulas omnes rectas velocitatis motiuæ, pertinentis ad alia, adeò ut Aristoteles breuibus virtute & facultate cuncta dixerit ad huiusmodi proportiones pertinentia, nam consimiliter assignari possunt regulæ attinẽtes ad omnia, per quæ variatur velocitas. Addo quarto loco, velocitates motuum per multa variari posse, nam cum per solam

resi-

resistentiam internam sint consimiles, variantur tamen primò per resistentiam externam medij secundum densius, & rarius. Deinde per figurã mobilis, nam corpus Plũbeum si fuerit sphæricum velociùs descendit; quàm si fuerit planum & latum. Insuper variatur per consimilitudinẽ, & dissimilitudinem, quam mobile habet cum medio, veluti plumbum aqueum velociùs descendit per Aquam, quã aliud corpus non Aqueũ, & Lignum per Aerẽ descendẽs non minus videtur velox, quàm ferrum, vel Lapis; similiter carbones extincti. Et ratio duplex assignari pōt. Prima est, quia ligna sunt Aerea & grauia: vt grauia descendunt, vt Aerea ob familiaritatem quam habent cũ Aere velociter in eo descendunt, vt etiam spiritus velocissimè sumpto principio motus mouentur per Aerem Altera ratio est, quia pro velocitate motus conducit propulsio mobilis à tergo per Aerem facta, cum itaque Lignum ex se satis velociter descendat, Aer à tergo propellens, & insitum Aerem sequens, faciliùs, & vehementiùs lignũ impellit minus resistens, & magis Aereum, quàm ferrum & plumbum. Ex his modo eliciuntur solutiones omnium aduersarum rationũ. Dubitabatur, & carpebatur primò Arist. quia de sola externa resistẽtia verba fecit. Patet respōsio, nam quòd dixit de externa, vt nobis notiore, indicauit debere dici de alijs, & præsertim quia alibi eã tetigit, inquiens motum secundum locum esse continuum ob continuationẽ mobilis, & loci. Dubitabatur secundò: quia concessa resistentia externa, Elementa possent in tẽpore moueri in vacuo, quod negat Arist. Pro responsione tria dico. Primũ est, supposito vacuo & conseruatione mobilis in eo Elementa absolutè non mouerentur, tum quia in eo non seruatur sursum & deorsum, tum insuper quia non seruatur conspiratio communis causæ nempè Cœli per eius motum. Dico secundò, supposito, quòd cętera non impedient, & possent moueri, non mouerentur sine tẽpore ob resistentiã internam. Addò tertiò, quòd inspiciendo solam resistentiam externam, quam solam Arist. inspexit, dum regulas dedit, nullum posset assignari tempus in quo moueretur, vt dixit Philosophus. Tertiò dubitabatur, quia si daretur interna pugna & resistẽtia, corpus finitum à uirtute infinita non moueretur sine tempore, quoniam ob internam resistentiam includit pugnantia. Respondeo, si solam resistentiã externã inspicimus, rectè dixit Arist. quòd nullũ tempus assignari posset, in quo moueretur, quia infiniti ad infinitum nulla est proportio; at posita resistẽtia interna, per eam posset tẽpus assignari, q ioniam includentia contradictionem sub nullam potentiam cadunt, nam implicat u corpus paruum simul sit per vniuersum locũ maiorem. Dico tamen quòd si vis moue ns est interna, ut grauitas in graui, tũc ut crescit corpus, ita crescit uirtus, & seruatur e adem proportio & propterea non citiùs mouetur maius, quàm minus corpus, suppo sito tamen quòd corpus sit finitum, & in eo sit virtus materiata infinita, ut supponit Arist. in 8. Phys. 79. tunc ut ad externam resistentiam pertinet, quam considerauit Ar ist. nullum posset assignari tempus, quod tamen assignandum esset ob resistentia m i ternam. At si motor fuerit externus, potest crescere virtus non aucto corpore, & se uata eadem resistẽtia corporis, quo virtus mouens est maior, eo motus est velocio r, s tuata tamen semper definita uelocitate, & tẽpore, quod requiritur ob resistentia n i ternam. Hinc approbandam non puto sententiam Scoti secundo Sent. d. 2. q. 9. d ice atis, virtutem infinitam posse statim & sine tempore cōstituere mobile in termino ad quem, nam uis, nec finita, nec infinita valet ea efficere, quæ contradictionem Inc lud unt. Dubitabatur quartò, quia in vacuo resistentia illa interna posset seruari per mo tum velocem in infinitum, & eadem deberet seruari in illuminationem. Respon deo, quamuis per rationem progredi valeamus in infinitum, seruandos attinẽtia ad pu gnam terminorum, & partium mobilis, tamẽ in natura omnia sunt definita, & termi nata, adeò ut definitum tempus requiratur pro constituendo motu, & uitanda ea pugna, & adeò definitum debet esse tempus, ut semper motus primi mobilis, q ui est mensura cęterorum, & minimus sit velocior. Ad instantiam de Lumine dico esse inanem, tum quia Lumen in medio habet esse spiritale, tum insuper

Velocitas per multa variatur.

Diluuntur aduersæ rationes.

Solutio 1.

Solutio 2.

Solutio 3.

Solutio 4.

quia locum non occupat; ideò satis est præsentia Lucidi. Dubitatur quintò, vtrum for-
Solutio 5. ma Elementi, quod mouetur, valeat pro eo motu resistere? Respondeo, eam nõ resiste-
re reddendo mobile proclue in oppositum, nulla enim forma renititur & suæ actioni resi-
stit, conducit tamen pro resistentia interna prodeunte ex pugna partium mobilis, ut
sint simul in distinctis locis, nam quamuis origo eius resistentiæ sit materia quanta,
non forma, tamen non fit sine forma, quoniam quod mouetur est corpus actu, & ter-
minatum, termini autem ex forma prodeunt. Sexta instantia versabatur circa regulas
proportionum motus, nã dixit Arist. corpus quo fuerit maius, vel grauius, eo ferri uo-
Solutio 6. locius, quod experientiæ aduersatur. Respondeo, Aristotelem solum cõsiderasse gra-
ue, ut motorem medium ut resistens, & ex hoc sumpsisse regulas: at quia lapis nedum
diuidit medium, sed etiam est ipsum mobile, & adest insuper resistentia interna, ideò
regula materiæ iuncta apparet fallax, vt enim quatuor quartæ lapidis mouetur seorsum,
ita simul iunctæ: crescit n. & resistentia interna & interuallum medij diuidendi.
Similiter de altera regula dicendũ est, quæ erat, corpus quo fuerit grauius, eo ferri uelo-
locius, nam Aristoteles solùm inspexit resistentiã externam & more Geometrico de-
dit regulas supposita cæterorũ paritate, & cæteris imaginatione secretis, id ipsum est
dicendum de cæteris regulis. Erat septima dubitatio, quia minus rectè illæ regulæ
Solutio 7. extendebatur ad Cœlum. Respondeo, quamuis inter motum Cœli & grauium, &
leuium sit aliqua varietas, attamen hoc habent commune, ut ambo includant propor-
tionem ad suum motum. Prętereà vt in maiori corpore graui maior est grauitas, ita
maiori circulo Cœli maior & latior iuncta est vis mouens, hinc præsertim motor di-
citur esse in circulo maiori & velociori in 8. Physic. 84. ob hanc similitudinem Arist.
8. suas regulas etiam iunxit Cœlo. Octaua instantia pertinebat ad medium, non enim
eadem proportione motus est tardior, quia medium est densius. Hæc soluta est per
sæpè dicta, nam vera est solùm inspiciendo resistentiam externam & considerando
9. do graue, ut diuidens medium ut diuisibile. Instabatur postremò, quia Aristoteles
errare uidetur in commutatione proportionum. Respondeo eam instantiam esse
inanem, quoniam dum consideratur uelocitas motus consurgens ex proportione mo-
toris ad mobile, totum mouens & totum resistens considerari debet, quia totum est,
quod mouet, & totum quod resistit, hinc quamuis uiginti superent per vnam medie-
tatem & sui partem, superent autem quinque per tres partes, tamen illæ partes non
sunt æquales, non enim sunt medietates, vt prima, sed quartæ. Insuper regula Ari-
stotelis ita debet intelligi, quòd qua proportione motor superat resistentiam, eadem
proportione consurgit velocitas, adeò ut si agens ad patiens includit proportionem
maioris inæqualitatis duplam, consurgit definita velocitas, si fuerit tripla, triplò erit
maior, si quadrupla, quadruplo: ratio autem quadrupla est duplò maior dupla. Immò
ostendo, quòd si consideraremus solum excessum ut illi considerandum aiunt, secus
res se haberet, ut illi dicunt, nam uiginti superant decem per decem, superant quin-
que per quindecim, & totum hunc excessum considerantes, inueniemus non esse du-
plum ipsorum decem, sed sexquialterum. Dicamus itaque considerandum esse to-
tum agens, & totam resistentiam, & ut uiginti ad decem est ratio dupla, ad quinque,
est quadrupla duplò maior, ita, ut pertinet ad solam externam resistentiam, erit du-
plò uelocior. At grauia sua propensione inclinantur ad Centrum, nos autem pro-
pensione Cœlestis animi properemus ad Cœlum, & in eo requiescamus. Deo Laus.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE MIXTIONE

LIBER VNVS.

Proponitur de Mixtione agendum, & nomina nonnulla explicantur. Cap. I.

QVONIAM natura intrinsecus, latenter, ac diuina quadam Arte Mixta constituit, & ex Mixtione formas varias, & præclaras educit, quæ mortalem hunc Orbem reddunt insignem, & formosum. Propterea Mixtionis consideratio utilis simul, ardua, & sublimis est. De qua cum mihi disserendum proposuerim, vt ordine utar, explicabo primò uoces nonnullas; secundò *Ordo servandus.* perpendam an sit; tertiò quid sit; mox quomodo fiat, & qualis sit; demùm, dubia nonnulla potiora dissoluã. Varia sunt nomina cum Mixtione iuncta & complicata, quorum tria sunt principalia, nempè Compositio, Mixtio, & Temperamentum: adsunt deinde, & alia ut Confusio, Iuxtapositio, Accumulatio, Esse simul, & similia, quæ uel denotant modos quosdam compositionis, uel conspicuè a Mi- *Compositio quincuplex.* xtione secernuntur. Compositionis nomen dupliciter usurpatur, primò latè, & est tanquam genus mixtionis, cuius quinque sunt gradus. Nam prima Compositio est ex potentia, & actu, siue ex materia & forma. Secunda ex quattuor primis Simplicibus corporibus, simulque ex eorum Qualitatibus, pro Mixti, & Temperamenti constitutione. Tertia ex Mixtis similium partium pro compositione membrorum. Quarta ex membris pro constitutione totius corporis uiuentis. Quinta ex gradibus rerum pro Mundi constitutione. Hi sunt gradus compositionis attinentes ad naturam, præter quos inueniuntur compositiones nonnullæ ad Artem pertinentes, ut ex granis componitur cumulus, & ex literis syllaba. Hi omnes relati gradus in duo prima capita rediguntur, vel enim est compositio cum alteratione aliqua compositorum, vel sine; insuper, vel est cum ordine, uel sine. Secundò usurpatur nomen compositionis pressius, ut compositio contradistinguitur à Mixtione, in qua significatione ea dicitur compositio, in qua componentia uel sinceta seruantur, ut materia cum forma componitur, uel unam tertiam naturam non constituunt, sed alterantur solùm, ut aqua, & uinum componi dicuntur, & grana uaria in constitutione farinæ. Mixtio uerò est, dum per alterationes unum tertium consurgit, in qua significatione Aristot. in primò de Ortu & interitu 84. & 90. dixit, Mix- *Mixtio.* tionem non esse Compositionem, & ab ea distingui. Insuper Alexander in suo li-

bro de Mixtione, secernens Mixtionem a compositione, dixit, Mixtionem solùm esse corporum dissimilium; Compositionem uerò etiam esse eorum, quæ similia sunt, & eiusdem speciei, ut compositio granorum frumenti in cumulo, hinc non omni ex parte uera est sententia Philoponi in 1. Phys. 47. dicentis, Compositionem ex eis constare, quę sint distinctę naturę & speciei: nam ea etiam componuntur, quę sunt eiusdem speciei. Mixtionis autem nomen tripliciter usurpatur. Primò pro iuxtapositione & confusione minimorum distincti generis, uel conditionis, sine alteratione, ut milites duorum inuicem pugnantium exercituum misceri dicuntur, & similiter grana uaria hordei, tritici, & milij. De hac mixtione dixit Aristot. in libro de Sensu & Sensili, ea ad sensum misceri, quę contingit ad minima diuidi, ut equi uarij, semina uaria, & homines, hominum enim homo singulus, & equorum equus, minimus est. Secundò usurpatur pro iuxtapositione cum alteratione, sine consurgente temperamento, & noua forma, ut frequenter miscentur Pharmaca, & aqua cum uino. Tertiò usurpatur pro perfecta, & propria Mixtione; quæ est miscibilium cum alteratione & citra interitum vnitio. Primæ sunt Mixtiones secundum sensum. Hæc tertia est vera Mixtio, & secundum rationem, ex qua temperamentum; & noua forma consurgit, de qua nos sumus verba facturi. Quicunq; primas quattuor qualitates statuunt formas Elementorum vt Alexander, & Galenus, Temperamentum à forma Mixti non secernunt. At qui id inficiantur, etiam hæc duo distinguunt, nam Temperamentum consurgit ex Qualitatibus, forma vero Mixti ex formis Elementorum. Aristot. autem vt qualitates à propria forma secreuit, ita temperamentum a forma Mixti, ideò in primo, de Ortu, & interitu 86. dixit, iuxtapositionem non esse Temperamentum, neque mixtionem, constituens Mixtionem à Temperamento distinctam. Quæ quamuis secernantur, tamen ita se habent, vt nulla fiat Mixtio sine vero siue Temperamento, hinc etiam Aristot. dixit affectiones non misceri, illæ enim contemperantur inuicem, non miscentur; Mixtio autem substantiarum est.

Temperamentū, & forma Mixti distinguuntur.

Conditiones Mixtionis, & miscibilium. Cap. II.

Quattuor in Mixtione considerantur.

Conditiones miscibilium.

VT exactiùs pro Mixtionis notitia paremur; cōditiones cùm Mixtionis tum miscibiliū prænoscere tenemur, quæ accurratè ab Arist. referuntur in capitulo de Mixtione, & in ordinē ita redigi possunt. Nā quattuor considerare valemus. Primò cōditiones miscibiliū. Secundò requisita prò actu Mixtionis. Tertiò, quæ Mixtionē reddunt facilem. Quartò attinentia ad Mixtionē ipsam, & Mixtū. Cōditiones miscibilium quinque sunt. Prima, vt communem habeant materiam. Secunda, vt sint contraria. Tertia, vt vicissim agant, & patiantur. Quarta, vt sint apta secerni, & seorsum subsistere. Quinta, vt molem aliquam tribuant Mixto, non autē Qualitatem tātùm; Hinc ait Aristoteles, Stannū cum cęteris metallis non misceri: quia dissoluitur in halitus, & solùm colorem derelinquit. Hæ conditiones & ex verbis Philosophi eliciūtur, & rationi sunt consentaneæ, ut consideranti redditur notum. Pro actu verò Mixtionis tria requiruntur. Primò vt miscibilia modo quodam æquentur viribus, adeò vt prius desinant posse inuicem agere, quàm vnum eorum alterum destruat, Secundò vt nec ambo, nec alterum penitùs aboleatur. Tertiò ne sincera seruentur, sed ad medium quoddam redigantur. Dum aūt consideramus ea, quæ Mixtionē reddunt facilē, & miscibilia, exactè & facilè miscibilia, inueniemus esse tria; primùm vt sint humida; secūdò vt nō sint tenacia, & lentore prædita, sed facilè apta diuidi; tertiò ut nō citò & facilè resoluātur, ut diximus de Stanno. Demùm pro Mixti, & Mixtionis cōstitutione quattuor requiruntur; primò miscibilium alteratio; secundò eorum vnitio; tertiò ut

Pro actu Mixtionis.

Quæ facilē reddunt Mixtionem.

Pro Mixti constitutione.

seruentur

ſequentur modo aliquo vires miſcibilium, quarto ut quæuis pars Mixti ſit Mixta. Ex
cōditionibus relatis facilè modo eſt definitiones elicere. Nam Miſcibilia ſunt corpo- *Miſcibile*
ra, communi materia prædita, inuicem agentia & patiētia, apta ſeorſum ſubſiſtere & *quidquid.*
ex eis unum fieri. Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnitio. Ex his cōſtat Mixtionē *Mixtio.*
differre à Cōpoſitione, ab Ortu & Interitu, ab Alteratione, ab Accretione & Latiōe,
ita tamē, ut ſine cōſpiratione aliqua harum omnium mutationum fieri nequeat. Sed
dignum eſt conſideratione, ſi Mixtio eſt quędam motio, quomodo dicitur differre ab
omni genere mutationum? Inſuper cum ſit quædam motio, ad quod genus mutatio- *Dubitatio.*
nis redigitur? Reſpondēs dico, Mixtionem præſertim eſſe complicationem ex altera *Solutio.*
tione, & generatione; & quia terminus ad quem eſt forma Mixti, quæ eſt ſubſtātia, idō
ad generationem redigitur tanquam modus eius, dicitur tamen differre à generatio-
ne, quæ eſt vnius ex vno penitùs corrupto. His decurſis, conſiderans ea quæ propriè *Propriè*
miſcibilia ſunt, dico eſſe quattuor Elementa, munere quattuor primarum qualitatū, *miſcibilia.*
ea enim verè ſunt prædita conditionibus miſcibilium, & cætera que miſcentur, ut
miſceri uidentur Mixta quędam, munere & facultate quattuor incluſorum Elemen-
torum miſcentur. Ideò ego de eorum Mixtione mihi differendum propono, inde
enim refulgebit conditio cuiuslibet alterius Mixtionis.

An detur Mixtio ex quattuor Elementis. Cap. III.

QVæritur an quattuor prima Simplicia corpora, quæ Elementa dicuntur, re *Elementa*
vera ſint Elementa, adeò vt per naturam ſint apta miſceri, id enim uide- *non poſſe*
tur eis non competere. Primò per regulam communem, ut totum ſe ha- *miſceri.*
bet ad totum, ita pars ad partem, qua utitur Ariſtot. in primo de Hiſtoria *Ratio 1.*
Animalium; at Elementum totum non eſt aptum miſceri, alioquin Mundus in
Chaos rediret: quare nec partes. Prætereà, Terra & Ignis non ſunt miſcibilia; igi- 2
tur nec Aer, nec Aqua, cum ſint eiuſdem ordinis. Aſſumptum oſtenditur: quia vna
conditio miſcibilium erat, vt ſint humida, ea autem ſicca ſunt. Deducitur conſe-
quentia per Ariſtotelem, in primo de Ortu, & interitu, *90.* dicentem, miſcibile referri
ad miſcibile, quare ſi Terra & Ignis non ſunt miſcibilia, nec alia Elementa cum eis
miſceri poterunt. Confirmatur per eundē Philoſophū dicentem, Stannū nō miſceri,
quia Aereū; quare longè minus miſcebitur Aer. Prætereà, ſi Elementa miſcentur, vel 3
miſcētur a ſe, vel a Cęlo, vel ab Arte; nō a ſe, quia Mixtio eſt cōtra naturā propriā eo
rum, cùm ſit remiſſio; non a Cœlo, quia eſt mouens commune, æquè reſpiciens uni-
uerſitates Elementorū, ideò vel miſceret vniuerſitates eorum, uel nullā partem: non
Arte, quia Elementa, nō ſubijciuntur Arti, & Mixtum non conſtaret natura. Quartò 4
ita argumentor Elementa per naturā expoſcunt ambas Qualitates ſummas, ideò per
naturam non ſunt apta miſceri: deducitur conſecutio per Auer. in 4. Meteorum com.
1 o. dicentem, ſi Elementa haberent ambas Qualitates ſummas, non poſſent miſceri.
Confirmatur, quia Elementa, vel æquantur virib. in Mixtione, uel unum ſuperat alte
rum; ſi vnum ſuperat, deſtruet aliud, non miſcebitur; ſi æquantur virib. vel nil conſti-
tuent, vel ęquale; at Mixtum æquale magna ex parte nō cōceditur. Prætereà, Elemen 5
ta cum ſint imperfectiora Mixto, non valent ſui cōditione, & uirib. Mixtum cōſtitue-
re, non. n. vilius valet ſuis uirib. conſtituere præſtantius, & vltra gradum ſuæ cōditio-
nis agere. Præterea, utor ratione relata ab Ariſtotele, Elementa in Mixto, uel ambo 6
pereunt, & erit interitus; vel ambo ſeruātur, & erit cōpoſitio contradiſtincta Mixtio
ne, vel unū perit ſuperſtite altero, & erit interitus vnius, ortus alterius, Mixtio āt nul
lius. Demū qūo putare valemus dari Mixtionē ſecundū naturā, cū Mixtio pręſertim 7
dicatur fieri propè Terram, in quem locum Ignis, non niſi violentia deſcendit, nec
conſtat a quo uiolentia ei inferatur, vt pro Mixtione deſcendat. Hæc ea ſunt quæ

præsertim Mixtionem reddunt dubiam. Ex aduerso tamen ratione, experientia, & consensione constat dari Mixtionem. Nam dantur causæ & principia omnia requisita pro Mixtione, quare datur & Mixtio. Assumptum constar primò ex parte materiç, nam Elementa sunt materia Mixtorum includentia conditiones, & instrumenta pro

Ostéditur dari Mixtionem. Ratio 1. Mixtione accommodata, & ob id Elementa nuncupãtur, Elementum enim proprie

2. Mixti esse Elementũ. Dein Ostenditur ex parte formę, nã opera, ꝓprietates, & actiones variorũ corporũ præstantiores actionibus, & facultatibus Elementorũ, indicant

3. nobis formam Mixti eminentiorem formis Elementorum: Tertiò ostẽditur ex parte efficientis, quod duplex est, vnum commune, alterum proprium, commune est Coelum per motum & lumen, proprium & proximum est oppositio Elementorum, per quam inuicem agunt, & medium constituunt. Hęc duo efficientia vna conspirantia, ita se habent, ut commune vlteriorem finem, nempè formam Mixti præsertim expetat, proximum verò, finem proprium, hoc est cui conseruationem, & similis productionem, communem verò vt a communi dirigitur, & dum assequi nõ valet finem

4. proprium, saltem consequitur communem & absolutè potiorem. Quartò ostenditur ratione finis, & quia finis est duplex, vnus generationis, alter rei genitæ, & finis rei genitæ est duplex, cuius, & cui, ex his omnibus elicitur necessitas Mixtionis. Finis generationis sunt variæ Mixtorum formæ, quæ formosum reddunt mortalẽ orbẽ, finis cuius gratia, siue scopus est bonũ propriũ, quo fruũtur species Mixtorũ & immuneræ vtilitates quas Mundo & homini Mixta præbent; insuper est pax litium Naturæ, cũ enim omnia pendeant ex uno, omnia in pacem & vnitionem diriguntur, ut ipso uno pro facultate fruantur: finis cui Mixta inseruiunt est triplex. Vnus cõmunis & est absolutio vniuersi. Alter minus communis magisque proprius, & est dispositio pro anima mortalium, & præsertim hominis, cui cætera mortalia subijciuntur. Tertius est finis postremus cuius gloriam enarrant, & est Deus, cui omnia seruiunt, adcò ut cũcta munere Mixtionis per orbem reuoluantur in Deum. Nam Coelum lumine & motu Elementa gignit & seruat; Elemẽta Mixtum constituunt; Mixtorum postremum est corpus hominis, quod cum sit anima sublimi præditũ, eaque sit Mentis particeps, vertitur in Deum, & cum eo proximè & felicissimè nectitur. Pro Mixti constitutione nõ

Munere Mixtionis cuncta reuoluntur i Deũ. Cur non miscentur uniuersitates Elemẽtorum.

miscẽtur Elementorũ uniuersitates, sed solùm partes. Ratio est, quia id aduersatur & propriæ eorum Naturæ, & cõmuni propriæ, quia id est quidam interitus eorum: communi, quia periret ordo uniuersi. Hinc ne Elementa uniuersa misceantur, detinentur a seipsis cum contrario pugnantibus, & à Coelo ordinem & secretionẽ seruante, hoc tamen includunt vniuersitates quòd impuræ sunt, vt partes magis ad Mixtionẽ sint paratæ. Præterea, pro Mixtione necessaria est diuisio miscibilium in partes, & partiũ iuxta positio, quòd vniuersitatibus competere non valet sine mundi confusione. Lo-

Necessaria est diuisio. Locus mixtionis.

quens de loco Mixtionis dico misceri Elemẽta & in uisceribus Terrę, & in Terræ ambitu, & in Aqua, & in Aere; præsertim tamẽ, in ambitu Terræ, nempe in mutuo cõtactu trium Elementorũ Terræ, Aquæ, & Aeris, in quo lumẽ uires suas præsertim parefacit. In igne non conficitur Mixtum, quia officium ignis est connectere consimilia, & dissimilia secernere. Insuper ignis nimiùm est in actione efficax, adeò ut cætera cõburat potius, & ĩ se cõuertat; quàm misceat, & sphæra ignis est secretior ab alijs cęterisque sincerior, adeò ut Mixtioni locum non præbeat. Demùm Mixta ut plurimùm seruant imperium molis Terræ vel Aquæ, hæc autem in sphæra ignis non inueniuntur.

Dubitatio. Solutio.

Sed oritur dubitatio de vermibus Pyralibus, quos Arist. in 5. de Historia Animalium cap. 19. ait gigni in fornacibus Cypri, & in flamma uiuere, & uolitare. De his dico primò dubium esse an id sit uerum, multa enim profert Arist. in lib. de Historia Animalium ex relatione aliorum, non ex propria sententia: hinc in secundo de Gen. animal. cap. 3. & in secundo de Ortu & interitu, ait, ex igne & Glacie nullũ gigni animal: & cõfirmatur quia ignis non putrescit, ex quarto Meteorũ. & concesso id esse uerum, dico eos uermes nõ gigni in sphæra ignis, sed in fornacibus ex materia aliqua putri lapidũ

vel lignorum, Proprius itaque locus est ambitus Terræ. Hinc expedit, quod vniuersa non sit inundata aquis, vt etiã cum aere nectatur, & cumulatiùs recipiat vires Luminis. Ignis aũt debuit longiùs abesse à loco mixtionis, vt ad mixtionẽ cõtemperatior accederet, & qui ꝑ mixtione est necessarius, magna ex parte subministratur à radijs Solis, & motu. Hinc pro efficienda mixtione, debuit Cęlum esse Lucidum. Terra opaca. Intermedium, perspicuum, vt Lumen ex Cęlo effunderetur in Terrã, ita enim Solis & stellarum radij repercutiuntur à Terra, geminantur, redduntúrque potétiores, & cum in Terræ antris & cauitatibus tanquam in Naturæ ollis recipiantur, gignunt fossilia, Metalla, & alia consimilia: ad efficiendum idipsum conducit motus Cęli, pro quo necessarium fuit, vt corpora intermedia facilè essent mobilia, ita enim cumulatiùs motu Cęli agitatur. Terra verò tanquã sedes mixtionis debuit requiescere, vt facultates infusas accõmodatiùs reciperet, easque tanquam in sinu seruaret & foueret, calor tamen solis operatur intimiùs, & ignis potiùs vt Faber, quàm vt materia mixtionis conspirat. Hinc Plato in Philebo Vulcano & Dionysio tanquã opificibus miscendi officiũ tribuit. Et quoniã pro fine felicius assequendo, media congruentia requiruntur, ideò Natura de cunctis solicita, pro mixtione aptissima media parauit, q̃ sunt impuritas Elementorum, & duo halituum genera, in quæ Elementa primò mutantur, dum ex propria natura, & conditione recedunt, quæ duo halituum genera sunt mixta imperfecta, ex quib. proximè prodeunt Meteorologica, mox mixta perfecta, tanquã finis eorum. Constat itaque dari mixtionem, & cuncta optimè pro mixtione esse parata. Hinc putandum est nedum mixtum vnum gigni ex altero; veluti carnem ex sanguine, quod solùm fieri posse putarunt nonnulli, verũ insuper ex Elementis mixta noua ex integro gigni, & hoc nobis patefaciunt noui vapores, qui quotidie gignuntur, & sunt via ad mixtionem, ac insuper id ipsum redditur nõtum, quia quotidie mixta varia in Elementa resoluuntur, & nisi denuò vice versa ex Elemẽtis noua gignerentur mixta, iam mixta omnia in Elementa resoluta fuissent: est itaque necesse vt vice versa denuo ex Elementis noua mixta gignantur.

Dispositio Vniuersi, pro Mixtionis constitutione.

Plato.

Etiam ex integro mixta gigni.

Diluuntur rationes, quibus euertebatur Mixtio. Cap. IIII.

Voniam experientia & ratione compertum est, dari mixtionem, propterea putandum est rationes aduersas solùm extrinsecùs probabilitatem quandam præseferre, absolutè tamen necessitate carere. Instabatur primò, quia totum Elementum non est aptum misceri. Respondeo, Elementum totum dupliciter posse considerari, vel separatim, vel simul; separatim est miscibile, non autem totum simul, ob rationes relatas, & impedimenta? Et ad formã argumenti, vt totum ad totum &c. Respondeo rationes ex proportione sumptas in Mathematicis includere necessitatem, dum solùm considerantur attinentia ad rationem & proportionem; in Physicis verò ob connexionem cum materia, & varietatum causis, carere frequenter necessitate, vt in re proposita, quia adsunt causæ repugnantes pro toto, & non pro partibus, ideò solùm dicere valemus, vt totum ad totũ diuisim sumptum, ita pars ad partẽ. Dicebatur secundò, Terram & Ignẽ non esse miscibilia, quia sicca, aerem quia resoluitur. Respondeo, non humida non posse misceri sine humido, at sicca cùm humidis optimè misceri, vt dicitur in secundo, de Ortu & interitu, 49. Similiter Aerea iuncta cũ valdè calidis, & solidis non miscentur, vt stannum cum ære, sed per actionem caloris in halitus resoluuntur, at vnà cum illis quæ congruenter eis respondent, vt Aer cum Aqua & reliquis Elementis optimè misceri valent. Dicebatur tertiò, Elementa non misceri nec à se, nec à Cęlo, nec ab Arte. Respondeo,

Diluũtur aduersę rationes 1.

2.

3.

ſpondeo, miſceri a Cœlo per lumen & motū, ut a cauſa cōmuni, & præſertim a Sole
producente calorem, a Luna excitāte humorē, conſpirantibus etiam cæteris Stellis
per aſpectus varios. Dico ſecundo miſceri a ſe proximè per actionem quattuor Qua
litatum prędi tarum definita quadam menſura, pro conſtitutione variorū Mixtorum
requiſita, quæ actio ad varios refertur fines, vel proximos, vel remotos, vt explicaui.
Demùm nonnunquam tanquam a miniſtra naturæ producuntur per Artem, nec ten-
4. tem per Magiam Phyſicam agētia cum patientibus. Inſtabatur quartò, quia Elemen
ta expoſcunt ambas Qualitates ſummas, ideò non ſunt miſcibilia. Reſpōdeo, inanē
eſſe illam conſecutionē. Primò, quia in Vniuerſo Elementa nō inueniuntur ſincera,
nec prædita qualitatibus ſummis. Secundò, quia ſe valent ſuperare magnitudine par
tium, corpus. n. maius, cæteris paribus, eſt operoſius. Tertiò, quia Qualitatum quæ-
dam potentiùs, aliæ debiliùs operantur. Quartò, quia etiam æqualia in gradu valent
inuicem agere & ad mediocritatem redigi, ut in libro de Actione & paſſione patefe-
ci. Quintò, quia ea ſententia Auerrois ſumpſit occaſionem ex deprauatione ſui con-
5. textus, vt alibi declaraui. Inſtabatur, quia Elementa inuicem agentia ſi fuerint ęqua-
lia producent mixtum æquale, ſi vnū ſuperat alterum, deſtruet illud, non autē miſce-
bitur cum eo. Reſpondeo, vt miſcibilia miſceantur, debere æquari non abſolutè, ſed
modo aliquo, adeò vt prius deſinant poſſe inuicem agere, quàm vnum conuertere
aliud in ſe, & illud deſtruere. Præterea, quāuis æquentur gradibus, non ob id æquan-
tur actione. Inſuper inſtabatur, quia non videntur Elementa poſſe mixtū conſtitue-
Philopon. re, cum eo ſint imperfectiora. Philoponus, in primo de Ortu & interitu, t. 18. inquit,
formas Mixtorum ex ſententia Medicorum eſſe effectā temperamētorum, re vera ta
men ab vniuerſali opificio extrinſecùs induci in materiam Temperamento paratam.
Euerſio. At errat, Primò, quia Medici nō dicunt formas mixtorū eſſe effecta Temperamento-
rum, ſed vel eſſe ipſamet Temperamenta, vt Hippocrates, & Galenus, vel conſurgere
ex Mixtione & temperamento, vt inquiunt alij, vel ab Intelligentia diſtributrice for
marum infundi, vt exiſtimauit Auicenna. Secundò errat, referens ſuam ſententiam,
quia formæ per naturam nō valent infundi, ſed educi: ea enim eſt creatio: hæc gene-
ratio. Tertiò, quia videtur innuere id fieri per ſeriem idearū & rationum, ut elicitur
Simplici. ex com. 86. quas ideas frequenter reiecit Ariſtoteles. Simplicius non longè ab eo re-
cedens, putans Vniuerſum & Elemēta eſſe prædita anima, exiſtimauit ex anima vni-
uerſi prodire ſemina, eaq; tribui materiæ, quarum beneficio gignerentur mixta, inſi
gnibus uirtutibus prædita: at cum hoc dicat, ut ſeruat principia Academicorum, ita
Alexāder. euertit ea Peripateticorū. Alexander in ſecundo Nat. qq. cap. 3. inquit, mixta & præ-
ſertim viuentia gradū præſtantiæ recipere a Cœlo, utente natura Elementorū tan-
quam materia, cuius ſententia verior eſt, ex Cœlo. n. maior ea perfectio prodit, & pręſ
ſertim quia (vt attinet ad Elementa) id quod non valet efficere Elementum unum,
efficit conſpiratio multorum, vt ex varijs uocibus conſurgit harmonia eis pręſtātior.
6. Afferebatur ſexto loco ratio ab Ariſtotele relata, nām Elementa, uel ſeruantur, uel
pereunt. Dico nec omninò ſeruari, nec interire penitùs, ſed fieri medium, & commu-
ne, ut patebit, quomodo autē pro Mixtione concurrat, uel deſcendat ignis iam pate-
7. feci. Sed pulchra emergit dubitatio, nam dictum eſt Elementa proximè per contra-
Dubitatio rias qualitates efficere mixta, quod uidetur dubium, quia materia & efficiens non ue-
niunt in idem: Elementa autem & qualitates in ſecundo de partibus Animalium ca-
pit. primo, dicuntur materia mixti. Confirmatur, quia inſtrumentum generationis
non eſt pars rei genitæ: Qualitates autem Elementorum ſunt pars temperamenti
mixti. Augetur dubitatio, quia mixta cum non expetantur ab Elementis, etiam lon-
gè minus uidentur expeti à cauſa communi, cum ea ſit nobilior, & nobilius nō ope-
Solutio. ratur ob uilius, tanquam ob finem. Reſpondeo, proximū Fabrum mixtionis & gene-
rationis mixtorum eſſe calorem, pręſertim a Cęlo productum, eleuantem uapores,
purgantem, & formātem, qui non eſt pars Temperamenti mixti, ſed externus, pręter
quem

quem tamen etiam Qualitates Elementorum inuicem agentes, & se mutuò contẽperantes mixtum constituunt, eiusque Temperamenti sunt partes. Et ad instantiã, quia materia & efficiens non veniunt in idem, & instrumentum non est pars rei, quæ producitur. Respondeo, materiam primam non efficere; at materias proximas per earũ Qualitates posse efficere, & distincta ratione dici materias, & efficientes. Nã Qualitates Elementorũ sunt materia, vt sunt partes Temperamenti, & tanquam dispositiones parant materiã pro forma mixti: sunt efficientia, quia sunt instrumenta proxima agentia & se contemperantia pro educenda forma mixti. Instrumenta Artificiosa & externa non sunt pars rei, quæ gignitur, at interna naturæ, quæ etiã sunt dispositiones materię seruari possunt in re genita, cuius tamẽ non sunt partes principales, agẽs autem commune, & nobilius, quãuis non ex primo instituto, & principaliter, tamen secundario potest operari pro minus nobili & opem ferre Regiam, non seruilem.

Quid sit Mixtio. Cap. V.

APparuit Mixtionem esse, sequitur vt declaremus quid sit, id autem ex definitione refulget, pro cuius notitia considerandum tria posse definiri, Mixtionem vniuersè sumptam, Mixtionem ex quattuor Elementis, & Temperamentum, Mixtionem vniuersè sumptam definiuit Aristoteles in calce primi de Ortu & interitu, quòd sit miscibilium alteratorum vnitio. Quæ definitio dupliciter potest explicari. Primò, vt constet ex sola materia & forma, nã miscibilia alterata sunt materia proxima, vnitio verò forma. Secundò explicatur ab Alexandro, quem sequitur Philoponus, quòd constet ex materia, forma, & efficiente, nam asserunt quod sit vnitio miscibilium per alterationem, inquit enim Alexander in cap. de Mixtione, Mixtio est intercedente actione & passione corporum, iuxta se positorum, per transmutationem, citraque interitum vnitio, quæ est latior quædã explicatio definitionis ab Arist. traditæ includens tria genera causarum. Prima tamen explicatio magis videtur consona verbis Aristotelis quia aliud est dicere mixtionem fieri per alterationem, vt ait Alexander, & esse alteratorum vnitionẽ vt ait Aristoteles; primum denotat efficiẽtem, alterum verò materiam proximã. Et supervacaneum puto addere citra interitum, quoniã quę penitùs abolentur, vniri non valent, non enim vnum redduntur, quæ non sunt. Aristoteles itaque solũ explicare voluit quid sit Mixtio, quod fit per causas internas, nã causam efficientem prius declarauerat, dum dixerat, quæ miscentur debere esse contraria inuicẽ agentia, finis quis sit in præcedentibus patefeci, ex quibus si definitionem explicantẽ quid, & propter quid, elicere volumus, competentem omni Mixtioni, dicemus, Mixtio est miscibiliũ alteratorum vnitio ex eorum mutua actione & passione cõsurgens, vt inde varia mixta prodeant, pro vniuersi perfectione. Hęc definitio vera est de omni Mixtione, siue Qualitatum, siue corporum: propriè tamen Mixtio corporũ est, & pręsertim simplicium, ideò eam definientes dicere valemus, Mixtio est quattuor corporatorum Elementorum alteratorum vnitio, ex mutua eorũ per primas Qualitates actionẽ & passione consurgens, pro Mixtorũ corporũ constitutione, vt Vniuersum omni ex parte sit perfectũ. Hæc definitio cum sit per omne genus causæ, explicat quid, & propter quid, & est vniuersa demonstratio sola partium positione differens, vt cõspicuũ est. Tertiò definiri potest non Mixtio ad substantiam Elementorum pertinens, sed Tẽperamentum consurgens ex qualitatibus. Hoc definitum fuit ab Auicenna in cap. de complexionibus dicente, Cõplexio est Qualitas ex mutua actione & passione cõtrariarum Qualitatum Elementis cõpetentium consurgens, quarum partes in eam paritatem rediguntur, vt plurimũ vnius, tangat plurimum alterius. Rectè nouit Auicẽna Temperamentum non ad substantiam, vt putauit Galenus, sed ad Qualitatẽ pertinere,

Definitio Mixtionis.

Definitio integra.

Mixtio elemẽtorũ.

Quid Tẽperamentum.

tinere, vt etiam rectè nouit formas Elementorum non esse qualitates primas, ideò Temperamentum definiens pro genere sumpsit qualitatẽ. At id quod vltimò additur quorum partes &c. minus rectè in definitione Temperamenti accipitur, nam per ea verba vel vult explicare Temperamentum, vel viam & modum quo fit; si Temperamentũ, non rectè ait partem vnam Temperamentorũ tangere alterum, quoniã Temperamentum est vnum per continuationem non per solum contactum, cum quæuis pars mixti sit mixta & consimilis; si modum & viam explicat, magis errat, quia quãuis pro mixtione conducat, diuisio miscibilium in exiguas partes, tamen non semper est necesse vt in minima diuiduntur, sed fortè ita loquutus est Auicenna: quia censuit Elementorum formas in mixto sinceras seruari. At eo prætermisso ex sententia Aristotelis Temperamentum, ita definiendum puto, Temperamentum est vnitio per remissionem quattuor primarum qualitatũ, ex mutua earum actione prodiens, parans pro forma mixtorũ, eique inseruiens. Quæ definitio, vt consideranti est notũ, constat ex omni genere causæ, & ex se est conspicua, vt etiam satis est conspicua definitio mixtionis ex Elementis, præter id quod attinet ad genus, & dicitur vnitio, quæ est forma communis mixtionis. Nam quæ sit hæc vnitio, quomodo fiat, difficile est videre; & explicari non potest, nisi primò appareat, quomodo Elementa seruẽtur in mixto; & in hoc collocata est ferè vniuersa difficultas attinentium ad mixtionem; propterea accuratè id considerare & explicare tenemur.

Quomodo Elementa seruentur in Mixto, opinio prima. Cap. VI.

Empedocles. EMpedocles qui quattuor Elementa existimauit esse prima principia rerum, etiam existimauit ea inuicem permutare nõ posse, sed ex eis cætera omnia fieri, & propterea generationem omnem esse mixtionem: Et cum Elementa, nec secundũ qualitates, nec secundũ substantiam permutari posse putauerit, coactus fuit dicere, ea in mixto omni ex parte seruari sincera, & mixtionẽ fieri per eorũ in partes diuisionẽ, & iuxta positionẽ, vt refert Aristoteles in primo & secũdo libro de Ortu & interitu. Nec non Galenus in lib. de Humana Natura com. 2. *Stoici.* Stoici quoque cum Empedocle in parte consenserunt, illi n. & præsertim Chrysippus (referente Alexãdro in c. de mixtione) tres putarunt dari mixtionis modos, quorũ principalior esset, dũ ignis & Aer rariora Elementa per reliqua duo densiora mearent & coextenderẽtur, ita tamen, vt vnà cũ eis seruarentur illæsa & sincera: quæ miscibilia dicebant cõi spiritu per omnia meante necti ac seruari. Hi consentiunt cũ Empedocle, quatenus aiunt Elementa seruare sincera; dissentiunt aũt de duobus; primò, quia Empedocles Spiritum illum cõem non excogitauit; secundò quia Stoici Elementa coextendi putatũt, *Fernelius.* Empedocles non coextendi, sed per exiguas partes iuxtaponi. Fernelius Vir doctus lib. 3. Physiologiæ, cap. 3. eiusdem fuit opinionis, dixit enim in mixto substantiam & accidentia seruari sincera. Auicenna in primo suæ Sufficientiæ, c. 10. & modo aliquo in quinto Metaphysicæ, quẽ sequitur Magnus Albertus, eiusque sententias explicat, cum illis in parte consentit, putat enim substantias Elementorũ seruari sinceras; differt, putans qualitates castigari & remitti, nam Auicenna qualitates à forma Elemẽtorum secreuit, quod non fecerunt Empedocles, & Stoici. Et quoniã Aristoteles di- *Auicenna.* xit in primo de Ortu & interitu, inquit ex sententia Auicennæ, quia potẽtia dupliciter vsurpatur, vel pro essentia quę potest, vel pro dispositione & affectione, id debere intelligi de essentia; insuper (vt inquiunt alij) dicuntur seruari potentia, quia nõ libera & soluta, sed ligata & iuncta seruantur. In mixto Qualitates seruari sinceras, experientia

rientia

rientia & exemplis varijs nitebantur ostendere Stoici, nam Thus, Storax, Castoreum & similia, resoluta in vapores, illęsas seruant eorum facultates. Aurum tenuissimè extenditur sine lęsione suæ naturæ. Ignis sincerus per vniuersum ferrum meat. Medicamenta varia contemperantur sine vlla eorum læsione. Id ipsum patet de odorib. varijs per aërem effusis, de luminibus per vniuersum perspicuum extensis, & similibus; Seruari aũt sine læsione substantiam ostendebatur à Chrysippo, quia Elementa elic̃iuntur ex mixto illæsa. Insuper quia in mixto seruantur facultates Elementorum validissimæ, facultas autẽ comitatur essentiam. Id ipsum ostendebatur ab Auic. quia substantia non recipit magis & minus, quare vel penitus abolentur, vel integra seruatur; non primũ, quia esset interitus, & ortus; igitur alterũ est approbandũ. Aduersum opinionem Auicẽnæ disputat Auerroes in 3. de Cælo 67. nam proculdubio ea opinio & præsertim illa Empedoclis & Stoicorũ, aduersatur materiæ, formæ, conditione mixtionis, rationi, & sensibus. Quod ostendo, nã primò absurdum est putare, seruari substantias & qualitates sinceras, id enim vel fieret cũ penetratione corporum, vel per solam iuxtapositionem minimarum partium; non primum, non enim ea datur vt in quarto Phys. ostenditur; si eligitur alterũ, tunc ea non erit verè mixtio, sed solum cõpositio, erit mixtio secundũ sensum, non secundũ rationem, vt aduersus Democritũ, ex Empedoclem argumentatur Philos. & conspicuè ab Auicenna indicatur mixtapositio, cum in definitione complexionis dicat, plurimum vnius tangere plurimũ alterius, tunc. n. se maximè tangunt corpora, dũ per minima mixta ponuntur. Præterea; per eã opinionẽ varia euertuntur, quæ recta ratione mixtioni competunt, & præsertim quòd quæuis pars mixti sit mixta, & ex quauis exigua parte singula possint secerni. At soluunt nonnulli dicẽtes in mixtione iungi & cõfundi materias miscibiliũ, formas verò coextendi, & ita quãuis partem esse mixtã. Verùm qui hoc dicunt, primò aduersantur principijs Empedoclis, statuentis Elementa simplicia & nõ apta permutari. Secũdò labuntur in hoc absurdum, q̃ formæ ex subiecto proprio in alienum transeant. Tertiò, quòd formæ eiusdẽ gradus inuicẽ oppositæ simul in eadem materiæ parte seruentur: quòd si cõtingeret, tunc generatio vnius Elemẽti posset esse sine interitu alterius. Et forma mixti posset seruari cum sua opposita priuatione, quia cũ forma vna semper est iuncta priuatio formę oppositę, cum tamẽ Arist. in primo Phy. dicat, adueniente forma perire priuationẽ eius. Præterea, dũ loquimur de sensibilibus proprijs credendũ est sensui, qui in eorum iudicio non decipitur: Sensus hominis exactissimus est tactus, sensibilia propria eius sunt primæ qualitates, tamen aũt indicamus eas in mixto non reperiri sinceras. At respondet Magnus Alb. tract. 6. c. 4. inquiens, Si quæris an tãta sit caliditas mixti, quanta simplicis corporis, dico de quãtitate essentiæ nil prohibere tantã esse, sed est effusa in variam materiam, ideò nõ est tanta in actiõne, cum sit remissa per contrariũ, verùm cum dicat esse ęqualem secundum essentiam, quia secundum essentiã nil recipit magis & minus, ad rem non facit, nos enim consideramus gradus existentię & indiuiduales, per quos formę in materia secundũ magis & minus recipiuntur, vt dicitur in 8. Metaphysicę, cont. 10. Pręterea, quæcunque vicissim agunt & patiuntur, manifestè se mutuò remittunt, & eorũ actio & passio est cum interitu; non autẽ esset cum interitu, si qualitates seruarentur illęsę & sinceræ. Insuper, nisi remitterẽtur, ex eis non cõsurgeret noua forma vt ex remissione extremorũ colorum consurgunt medij; & nisi extremi remitterentur, nõ possent medij consurgere. Pręterea experientia constat, in vino vehementem & magnã flãmam statim extingui, quare non est putandum in eo exiguas & sinceras ignis partes seruari sinceras. Demum si in mixtis sincera seruaretur Elemẽta, etiã sincerę seruarentur eorũ facultates; quæ tamen valdè refractæ & diminutæ seruari videntur. Quare putare Elementa seruari sincera, secundũ Essentiã & Qualitates, est euertere materiam mixtorum, quæ non erit potestate; est euertere nouã formam mixti; quæ non valet cõsurgere nisi antecedentes remittantur; est euertere conditionẽ mixtionis,

Auerroes aduersus Auicennam.

Solutio.

Euersio.

Solutio.

Euersio.

nis, quæ est vt miscibilia non sincera seruentur; est euertere prima fundamenta naturalis scientiæ, & sensibus aduersari. Nec sententia Auicennæ approbanda est, asserentis seruari substantias sinceras, refrangi Qualitates, quia tunc inde consurgeret solũ Temperamentum, non aũt forma mixti. Insuper Aristoteles ait, non seruari nec alterum, nec ambo; dum absolutè dicimus aliquid seruari, vel non seruari, id denotamus quod nomine & definitione explicatur, id aũt substantia est, non accidens. His accedit, quod ea erit compositio, non mixtio. Præterea affectiones & opera ea sunt, quæ nobis patefaciunt substantiam, nec eam secùs cognoscere valemus; affectiones autẽ & opera sensib. iudicantur remissa. Insuper Aristoteles inquit, in mixto seruari miscibilia non actu, sed potestate. Dicebat Auerroes ex sententia Auicẽnæ Aristotelẽ denotasse essentiã Elementi, quę potest; At ea explicatio aduersatur Aristoteli diuidenti eo loci ea quæ sunt per actum & potestatem, & asserenti seruari potestate nõ actu, adeò vt potentiam accipiat tanquam contradistinctam ab actu; huiusmodi autem nõ est potentia sumpta pro essentia, quæ põt, ea enim est potentia agendi, quæ actus est. Insuper errare videtur Auerroes minus rectè referendo sententiam Auicennæ, nam

Contra Auerroem. Auicenna dixit seruari potestate, quia seruantur ligata, nõ libera & soluta, vt rectiùs ait Albertus. Verùm ita ligata non mixta, sed composita & iuxtaposita iudicari debent. Insuper etiã ex sententia Anaxagoræ, Democriti, & Empedoclis miscibilia seruabantur ligata, & seruabatur potẽtia sumpta pro facultate & essentia, quæ põt: tamen ab Aristotele reijcitur dicente eam non esse mixtionẽ, quia secundum essentiã integra & sincera seruari putabant. Præterea, natura nil facit inane, & formã in vniuersa aliqua specie non derelinquit sine instrumentis suis proprijs: instrumẽta miscibilium sunt quattuor primæ Qualitates; quare nõ est putandum in genere mixtorũ seruari formas sinceras, & Qualitates, quæ sunt instrumenta castigandi & remittẽdi. Hinc Aristoteles in secundo de Gen. Anim. c. 3. ait facultatis & instrumentorũ eius, eandem esse rationẽ.

Diluũtur rõnes aduersa. Rationes aduersæ facilè diluuntur, vtebãtur Stoici exẽplo Thuris & similium: Dico non misceri eos odores cũ suo contrario, sed per aliquod tẽpus seruari spiritus Thuris, in quibus insunt odores, & per quorum euaporationẽ sensum mouent; at dum miscentur cum contrarijs, remittuntur, & sensim pereunt. Quod aurum possit reddi ob sui puritatem tenuissimũ, verum est; at non ob id sine remissione potest eum contrario aliquo misceri, & sincerum cum eo seruari. Instantia de Ferro candenti est maioris roboris, in eo enim & calor ignis, & Temperamentum Ferri, & substantia vtriusq; sine lęsione seruari videtur. At dico non meare substantiam ignis per eam ferri, sed in Ferri meatibus recipi spiritus igneos, qui prius erant pleni aere, in ferro aũt solum recipi Qualitatem igneã, per quam ferrum disponitur ad formam ignis, vt etiã se habet de aqua feruente, Temperamentum ferri alteratur, non ita tamen, vt nil proprij frigoris in eo seruetur, quod si maximè calefacit, & paleas incẽdit id facit per spiritus igneos in eo receptos & per sui densitatem. Venena meare videntur per viuentium corpora ob acumen facultatis eorum, & ob tenuitatem spirituum ex eis prodeuntium; nec miscentur cum corporibus, sed meant per poros, & spiritus inficiunt, & dum miscentur cũ aliquo contrario, vt cum antidotis, conspicuè remittuntur. Lumen per aerem spiritaliter effunditur, non autẽ miscetur, nec cum perspicuo, nec Lumen cum Lumine, quia contraria nõ sunt, & ob id non remittitur. Medicamenta transeunt per meatus varios ob tenues eorum partes, & seruant vires sinceras quousq; cum contrario non miscentur; at dum miscentur cum moderantibus, & cũ oppositis, remittuntur, & vires amittunt. Ratio Chrysippi, quia Elemẽta educuntur ex mixto, soluitur; quia educuntur recuperando gradus, quos per remissionẽ perdiderant. Similiter si aqua educitur ex vino, cũ quo erat pmixta, vel linteo aqua madefacto, vel lino Mentę succo insperso, vel vt inquit Alexander spongia in eo diluto vino mersa, vel alio instrumento, dicendum id accidere, quia aqua nõ verè est mixta, cum vino, adeò vt noua forma prodierit, sed est confusa, veluti etiam se habet de ap-

parente mixtione multorum simplicium medicamentorum. Quòd autem Elementorum formæ valeant refrangi & remitti iam, cumulatè suo loco ostensum est.

Opinio secunda quomodo Elementa seruentur in mixto, eiusdemque euersio. Cap. VII.

OPinio altera aduersa primæ est D.Tho. Ægidij, Gregorij Arim. Scoti in secundo Sent. d. 15. Conciliatoris differentia 16. Marsi. Inguē. Lud. Boccaf. & plurimorum virorum, sapientia illustrium. Hi de hoc consentiunt formas Elementorū in mixti constitutione penitùs aboleri, & nouam mixti formam, è materia educi. Dissentiunt tamen, quoniam D.Thom. putat etiam Elementorum Qualitates omninò perire, nouasque gigni. Aliorum multi aiunt eas non perire penitùs, sed remitti & in parte seruari. Fundamenta huius opinionis varia sunt, veluti ex sententia D.Tho. quia formæ Substantiæ non remittuntur, & in eodem vnica est forma, non multæ; ideò superueniente forma mixti, cæteræ penitùs abolentur. Ex sententia Scoti, quia terminus à quo perit, & non seruatur cum termino ad quem, mixtione autem formæ Elementorum sunt terminus à quo, forma mixti ad quem, quare hac superueniente, illæ necessariò abolentur. Insuper in eodem nequeunt reperiri & seruari varia supposita substantiæ, & variæ quantitates, quæ tamen reperirentur si in eodem variæ formæ Elementorū seruarentur, nam quæuis forma cōstituit compositū substantiæ, & dant ei ut sit corpus. Addunt rationes alias, quarum potiores in progressu patebunt. Inquiunt hi, in mixto seruari Elemēta potestate, quia seruantur in forma mixti eminentiore, & seruari eorum uirtutem, ut seruatur facultas Animæ nutrientis in sentiente, vel saltem in Qualitate consimili, vt ait D.Th. vel eadem remissa vt inquiunt alij, & addunt mixtum dici medium, non per compositionem extremorum in eo, sed per consimilitudinem cum vtrisque. Hæc opinio approbanda nō videtur, nemo enim veterum existimauit miscibilia per mixtionem penitùs aboleri, nam dicere esse mixta, & esse destructa, est pugnantia dicere, id enim ꝙ non est, non potest esse mixtū. Insuper ea sententia aduersatur naturæ & conditioni Elementi: conditio Elementi est, vt seruetur, vt sit pars rei, vt intrinsecùs eam constituat, quemadmodū per Definitionem explicatur, nam Aristot. in 5. Metaph. cont. 4. Elementum definiens, inquit, esse id, ex quo cōponitur primo inexistente indiuisibili specie, in aliam speciē; conditio itaque Elementi est, ut inexistat, & ex eo aliud cōponatur. Nec satisfacit euasio Scoti, dicētis Aristotelē tunc definire Elementū sumptum pro materia, non pro simplici corpore, iam.n. in li. 1. de Elementis patefeci definitionem illam esse cōmunem omnib. quib. cōpetit, ut sint Elementa. Præterea in 3. de Cęlo, 31. inquit Philosophus, Elementū est id corporū, in quod alia corpora diuiduntur, quod inest potentia uel actu, &c. Nou dicerentur mixta resolui in Elemēta, si penitùs perijssent, sed solū denuò ex mixto Elementa gigni. Clarius idipsum elicitur ex eodē tertio de Cęlo, 31. & 32. cum Philosophus asserat in ligno, carne, & similib. mixtis, inesse potestate Ignē, & Terrā, quia ex illis secernuntur, in Igne aūt, carnē aut lignū non inesse, nec potestate, nec actu, secernerentur n.q;, &c. Cōspicuè Philosophus asserit conditionē Elementi esse, vt inexistat. Ideò Simplicius eo loci inquit, oēs.n. Elementū dicebant, in quod inexistens diuidūtur corpora. Præterea, qui ita sentiūt, euertunt conditionē Materiæ, quæ est, vt maneat, & sit pars; nam definitur in 1. & 2. Physic. ꝙ sit id, ex quo fit aliquid inexistente. Elementa autē sunt materia proxima mixti, & numerantur in 2. Physic. 3 t. inter ea, quib. competit materiæ Definitio. Præterea euertunt cōditionē mixtionis & miscibilium, inquit.n. Philosophus in 1. de Ortu & inter. necnō in secundo, miscibile nō penitùs aboleri: at dū forma perit, totū perit, forma.n. est totū id quod res est, ut dicitur in secūdo Phys. 11. & alibi. Similiter

D.Thom. Aegidius.

Fundamenta.

Euersio.

Simplicius.

miſcibile debet eſſe aptum ex quauis parte mixti ſecerni, ut dicitur in ſecundo de Ortu & interitu, id autem quod non eſt, ſecerni non poteſt. Similiter euertunt definitionem Mixtionis, quæ eſt, vt ſit alteratorum vnitio, non corruptorum, ideò dicebat Alexander, citra interitum vnitio. Similiter, non ſeruant mixtionem ab ortu & interitu diſtinctam; verè enim erit interitus Elementorum, ortus autem mixti. Præterea, euertunt verba Philoſophi in ſecũdo de Ortu, 48. dicentis, ea quæ miſcentur deſtruere ſibi mutuò excellentias, & ſeruari non materiam ſolam, neque alterum contrariorum, ſed fieri medium, vt ex horum ſententia non ſolæ excellentiæ caſtigantur, ſed abolentur penitùs, & ſola materia remanet. Inſuper, in eodem context. addit Philoſophus, & primò quidem, Elementa ita tranſmutantur, ex his autem carnes, & oſſa, & ſimilia fiunt, calido facto frigido, frigido autem calido, cum ad medium venerint, quod neutrum eſt, mediũ autem eſt multiplex, & non indiuiſibile, &c. conſtanter Philoſophus affirmat miſcibilia refrangi & ſeruari caſtigata, non autem interire: hinc in 2. de Anima, 52. dubitat, cur Senſus non ſentiunt Elementa, ex quib. organa inſtrumenta conſtant; Et in ſecundo de Cœlo, 22. necnon in tertiò de Cœlo, 68. inquit, Elementa carere propria figura, alioquin non poſſent mixta ex eis fieri, cum in mixtis figuras varias ſuſcipere debeant; Et in primo de Generat. Animalium, c. 18. inquit, ſemen non decidere ex omnibus corporis partibus, alioquin decideret ex Elementis, quæ omnia conſpicuè ſupponunt Elementa ſeruari in mixto. Neque dicendũ

Mixtio ad Subſtantiã pertinet. eſt, perire formas Elementorum, ſeruari autem Qualitates remiſſas ut nonnulli aiũt, quia mixtio ad Subſtantiam propriè pertinet, non ad Qualitates, niſi ſecundario: ideò Ariſt. loquens de miſcibilibus, præſertim Subſtantiam conſiderauit. Præterea,

Non ſeruari Qualitates ſolas. Ariſt. formas Elementorum per Qualitates circumſcribit, quare id quod profert de Qualitatibus, etiam de formis debet intelligi; & præſertim, quia propriarum affectionum, & formæ eadem ratio eſt; hic patefecit Philoſophus in ſecundo de Ortu & interitu, 48. dum Qualitates ad medium redactas, dixit conſtituere carnes, & alia mixta. Et in 3. de Anima, cont. 10. inquiens, Senſitiuo igitur calidum & frigidum iudicas, & quorum ratio quædam eſt caro, nam caro eſt ratio primarum Qualitatum per circumſcriptionem formarum Elementorum. Confirmatur idipſum per Ariſtotelem in ſecundo de Anima 113. dicentem, humidum non reperiri in mixtis ſine Aqua. Præterea, ſi ſolæ ſeruarentur Qualitates refractæ, non formæ, tunc mixtio eſſet vnitio, & medium non formarum Subſtantiæ, ſed Accidentium, cùm tamen id mediũ non mixtum, ſed Temperamentũ ſit, Confirmatur, quia dum inferior forma ſeruatur facultate in eminentiore, ut nutriens in ſentiente, ea nequaquam dicitur mixtio, quare ut ſit mixtio formæ Elementorum ſecùs ſeruari debent. Et confirmatur, quia inferior non ſeruatur in ſuperiori cum remiſſione & mediocritate; Elementa autem cum remiſſione ſeruantur, & medium cõſtituunt. Rationes aduerſæ in progreſſu diluentur.

Opinio tertia de modo, quo Elementa ſeruantur in Mixto. Cap. VIII.

Opinio 3. Cum opiniones extremæ ſatis dubiæ apparuerint, propterea adeſt opinio media Auerrois, & multorum qui eum ſequuntur. Hi dicunt in mixto ſeruari formas Elementorum aduerſus D. Tho. & Scotum: addunt ſeruari refractas contra Auic. Empedoclem, & Stoicos: inſuper inquiunt, hoc eſſe uerum, cùm de formis, tùm de Qualitatibus Elementorum aduerſus eos, qui id concedunt de Qualitatibus, negant de formis. Sententiam ſuam præſertim eliciunt ex Ariſtotele ſæpè repetente Elementa non aboleri penitùs, nec

De quo diſſentiãt. ſeruari ſincera, ſed interire excellentias, & fieri medium commune. Et cum de hoc conſentiant, diſſentiunt mox de modo, quo formæ Elementorum refractæ

fractæ

fractæ feruentur in mixto. Nonnulli enim, vt Alexander Achillinus, in secundo de Elementis, articulo tertio, & cum eo alij, inquiunt, Elementa primò diuidi in partes minimas, eas partes iuxta se poni, earum Qualitates & formas refrangi, & inde cõsurgere Temperamentum, & formam mixti; adeò vt forma mixti effundatur per omnes particulas, & in qualibet reperiatur vna cũ forma Elementi cuius est portio, & cũ sit forma superueniens prohibet particulam illam nominari per formã Elementi. Hanc opinionem alienissimam à vero existimo, ita enim mixtio esset minimarum partium iuxtapositio, reiecta ab Aristotele in primo de Ortu & interitu, necnon in secundo, & in libro de Sensu & Sensili, & erit mixtio secundum Sensum, non secundum Rationem, & absolutè. Præterea, inquit Aristoteles in secundo de Ortu & interitu, 47. aduersus Empedoclem, Contingit itaque non ex quauis parte carnis elici ignem, & aquam, cum tamen debeat ex qualibet parte posse elici. Hæc instantia consimilem habet vim aduersus hos, quoniam aiunt ex minimo Aquæ non posse elici Terrã, neque èconttrario. Præterea, cum formæ earum partium sint remissæ, & remissio fiat per oppositũ, necesse est, vt in eis inueniantur formæ remittentes, non igitur seruabitur forma vnius particulæ remissa, seorsum ab alijs. Præterea, forma semper respondet materiæ, quare si in vniuersa materia reperitur forma consimilis mixti, vt carnis, auri, & similiũ, oportet vt etiã materia sit consimilis; non autẽ talis esset, si una exigua portio esset Terra, alia Aqua, & sic de cæteris; & præsertim, quia forma omninò consimilis, non valet educi nisi ex materia omninò consimili. Insuper, hi conspicuè aduersantur Auerroi, quem nituntur sequi: nam Auerroes tertio Cęli, sexagesimoseptimo vult consimilem esse rationem Qualitatum & formarum substantię; Cum itaque in illis exiguis partibus inueniuntur Qualitates remissæ cum suis oppositis, etiam est necesse, vt in eis consimiliter inueniantur formæ Elementorum. Præterea, Auerroes in codẽ com. disputans aduersus Auicennam, inquit accideret ei, ut quælibet portio vnius Elementi esset distincta à portione alterius; at hoc ipsum accidit his, qui sunt huius opinionis. Demũ, sequentur hæc absurda: primò, nulla particula mixti erit mixta, cum non constet ex omnibus Elementis; secundò, in mixto quantum esset vnius Elementi, tantum esset alterius, quoniã minima Elementorum sunt æqualia. Propterea Põponatius, Suessanus, & alij nonnulli probabiliùs inquiũt pro mixtione necessariã esse iuxtapositionem partium Elementorum, mutuam actionem & passionem, quam mox sequitur coextensio formarum cum remissione, adeò ut in quouis minimo insint omnes quattuor formæ Elementorũ, vt etiam cum remissione insunt quattuor Qualitates, quib. quattuor formis nõnulli aiunt superuenire quantam, nempe formã mixti. Alij id negantes, inquiunt mixtum esse has quattuor formas contẽperatas definitaque proportione ligatas, nõ secùs, ac harmonia sit mutua ratio, congruensque proportio variarum vocũ, vt existimauit Aureolus: quã sententiam Greg. Arim. 2. Sent. Dist. 15. ait fuisse celebrẽ. Neque etiam desunt, qui dicunt formam mixti esse formã Elementi dominantis, & ob id mixtum moueri per Elementũ dominans, & hoc existimauit Cardanus. Hæ opiniones apprimè sunt dubiæ, & cum uero pugnare uidentur. Nam primò, dicere formam mixti esse formam Elementi dominantis, omninò est absurdum. Primò quia nulla forma remissa est absolutè forma alcuius speciei, alioquin ea species ex sui conditione non esset aliquid perfectum, sed refractum. Secundò, quia sic mixtum esset imperfectius Elemento simplici & intenso, nam forma remissa est imperfectior, quàm sincera. Tertiò, tunc mixtum non differret specie ab Elemento dominante, remissio enim non constituit uarietatẽ speciei. Similiter, mixtum vnum non differret specie ab alio, in quo Elementum dominaretur. Neque etiam dicere valemus formam mixti esse congruentem proportionem quattuor formarum Elementorum. Nam ea proportio uel sumitur secundum formam, & ita est accidens, est enim quædam consonantia earum. Vel sumitur pro fudamento, nempè pro formis Elementorũ proportione præditis, & ita non erit forma una, & vna simplex

Achillin. *Euersio.* *Pomponius.* *Suessius.* *Aureolus* *Cardanus.* *Euersiões*

plex essentia, cum illæ formæ sint multæ. Prætereà, si aderit ea multitudo formarum Elementorum, quæro, quid detinebit eas, ne secernantur, ne vicissim continenter agant, & pugnent: ita argumentatur Aristoteles in secundo, de Anima, 39. aduersus Empedoclem, inquiens, quid est quod continet, quæ in contraria feruntur Ignem & Terram? distrahentur enim nisi adsit aliquid prohibens, &c. nam quousque formæ seruantur distincta, etiam seruantur facultates & propensiones earum. Prætereà, in omnibus inspicere licèt, quòd dum formæ remittuntur, non ob aliud remittuntur, nisi vt ex eis noua forma consurgat, vt patet de albo & nigro, dulci & amaro, & reliquis, & ea forma consurgens, simplex quædam essentia est, non autem proportio extremarum. Quod confirmo, quia si manerent quattuor formæ Elementorum, & noua non consurgeret, quæro, Mixtum per quid in specie constituetur? non per formã consurgentem, quia eam non concedunt, non per formam Elementi dominantis, vt iam patefeci, & præsertim quia tunc ferè omnia Mixta essent eiusdem speciei, cũ in plurimis dominetur Terra: non per omnes simul, quia plures formæ conspirantes nõ constituunt speciem vnam, non enim ex varijs specieb. conficitur vna species: non per proportionem, quia est accidens. Præterea, si seruantur in Mixto quattuor formę Elementorum, & noua ex eis non consurgit, necessariò tribuẽt esse remissum, omnis enim forma, vt est forma, ita dat esse, nisi vlterior forma superueniat, quare Mixtum erit quater substantia, quater corpus. Neque demùm putare valemus in quouis Mixto quinque reperiri formas, quattuor Elementorum & quintam Mixti, quia Mixtũ semper erit coaceruatio, & confusio, quousque formæ Elementorum seruabuntur distinctæ, & semper inuicem pugnabunt, donec distinctæ seruabuntur, vt enim seruantur formæ, ita seruantur facultates, & propensiones. Præterea, Mixti forma superueniens cum sit Natura, debet esse principium alicuius motus, quæro, vel est principiũ eius motus cuius est principium Elementum dominans, vel distincti: non distincti, quia Mixta inanima vno mouentur motu; vel eiusdem, & ita in Mixto vnius motus, duo erunt principia efficientia, quod est absurdum, & præsertim, quia Aristoteles solùm inquit Mixta moueri per Elementum dominans. Insuper, si Mixtum inanimum præditum esset duplici gradu formarum, verè poterit diuidi in motorem & mobile, & poterit ex se moueri, quia forma Mixti erit principium agens congregatum ex alijs, erit patiens & resistens, quod tamen verum non est, cum de motu eorum non secus se habeat, ac de motu Elementorum, solùm enim mouentur vt grauia & leuia.

In mixto nõ esse formas quinque.

De modo, quo Elementa seruantur in Mixto, Opinio propria. Cap. IX.

DVbiæ satis apparuerunt relatæ opiniones, propterea illis prætermissis, rationem, & Aristotelem sequens, pro lucida resolutione difficultatis, duas profero Conclusiones. Prima est, in quouis Mixto inanimo, quod est consimilium partium, vnica forma reperitur constituens illud in specie. De hoc consentio cum Diuo Thoma, & Scoto; dissentio ab alijs. Altera est, ea forma consurgit ex formis Elementorum remissis, non tamquam ex terminis à quo, sed tamquam ex partibus, non secus ac colores medij & sapores consurgunt ex extremis, adeò vt forma consurgens sit essentia vna, & simplex, veluti est forma omnis, ita tamen, vt qui fuerunt gradus formarum Elementorum, euadant gradus formæ Mixti, & hoc pacto Mixtum & medium fient ex extremis, non tanquam ex terminis à quo tantùm, sed modo aliquo tanquam ex partib. & de hoc dissentio a Scoto, & per hoc seruo Elementa magis in Mixto seruari ac faciã illi. Vt autẽ hæc resolutio appareat clarior, præaccipio id, quod iam patefeci, formas Elemen-

1. Cõclus.

Altera.

Primum quod accipitur.

Elementorum intendi & remitti. Accipio secundò, ob id Dei prouidentia paratam esse intensionem & remissionem formarum, vt ex eis remissis, nouę formæ consurgerent, nam si formæ mediæ ex extremis solùm consurgerent, tanquam ex terminis, & non tanquam ex partibus, non fuisset necessarium formas extremas remitti. Ex quo colligo, ex Elementorum formis formã mixti consurgere. Addo insuper, formam illam consurgentem absolutè esse vnam, & simplicem essentiam, facultate verò & participatione tot esse, quot sunt illæ, ex quibus consurgit, secundum magis & minus, ut magis vel minus remissæ sunt: sic rectè Auerroes tertio Cœli 67. affirmat, vt ex coloribus extremis consurgunt medij, ita ex Elementis consurgere mixta, & eorum formas; hoc ordine Natura seruatur fœcundior, & antecedentes formæ sunt tanquam inchoatio, & semen sequentium. Forma mixti consurgens, absolutè dicitur vna, quia vnius vna est forma per quam est, & in specie constituitur; facultate tamen & participatione dicitur totuplex, quot sunt formæ ex quibus consurgit: nam cum fiat ex eis, & ita fiat, vt gradus formarum Elementorum euadant gradus formę mixti, iure etiam seruant facultates earum, & illæ omnes participationem; sic seruatur sententia Aristoteles in primo Physicorum, dum extrema fiunt ex medijs, fieri ex contrario quatenus in medio cum remissione & per participationem insunt contraria. Hoc confirmatur, quia natura superuacaneis non abundat, & cum illi gradus formarum remissarum non aduersentur nouæ formæ, una cum ea seruantur complentes essentiam eius. Sic etiam in intensione formarum, dũ aduenit vlterior gradus, antecedens non perit, sed in subsequente tanquam præstantiore & latiore seruatur. Hæc forma mixti sine controuersia dici potest forma una, quia absolutè est una essentia consimilis, forma quanta, vt ex quattuor Antecedentibus cõsurgit, forma quadruplex, vt includens gradus & vires quattuor formarum. Ita seruatur sententia Auerrois in primo de Cœlo com. octauo, dicentis, in mixto plura esse principia motus, nam sunt plura per participationem, redacta tamen in unum. Similiter rectè seruantur omnia, quę ab Aristotele de mixtione dicta leguntur, & præsertim quomodo miscibilia non penitùs pereant, sed fiat medium. Elucescit etiam quomodo mixta moueantur per Elementum dominans, nam mouentur per formã mixti, quatenus unius vel alterius Elementi maiorem portionem includit, vt colores medij uel magis, vel minus congregãt, uel disgregant visum, quatenus vel vnius, vel alterius extremi maiorem portionem includunt. Insuper explicat Definitio mixtionis, quod sit alteratorum unitio, dicitur alteratorum, tum quia fit per actionem primarum Qualitatum, & alteratio uia est, tũ insuper quia mutatio in eadem specie per magis & minus dicitur alteratio, ut asseritur in quinto Physicorum decimonono. Additur, quod sit unitio: quia ex remissione una forma consurgit, & est unitio Qualitatũ in Temperamento, ut parantium, formarum vero in forma mixti, ut perficientium. Insuper seruatur id quod dicitur in primo de Ortu & interitu, 84. miscibilia seruari potestate, non actu, pro cuius notitia considerandum, formam aliquã reperiri in alio potestate, sex modis posse intelligi; Primò, quia sint iunctæ & ligatæ, non liberæ, vt dicebat Auicenna, & hoc iam reiectũ est. Secundò, vt sint potestate ad actum primum, ueluti formę generãdæ dicuntur includi in materia potestate, qui modus etiã non competit formis Elementorum, alioquin solùm in mixto seruaretur materia, & miscibile periret, quod reijcit Aristoteles. Tertiò, ut sit potestate ad actũ secundum, ueluti habitus Geometrę dormientis, & ob id non speculantis; qui modus etiam non est approbandus, quoniam formæ inanimorum semper pro facultate operantur. Quartò, ut facultas eius includatur in forma eminentiore, ut facultas Animę nutrientis in sentientem, qui modus etiam mixtioni non congruit, quoniam ea est facultas non remissa, sed eminentior, nec est opposita actui, sed est actus eminentior, non prodiens ex mixtione. Quintò, forma potest dici potestate, quia refracta est, vt inquit Philoponus, sed hoc quoque non est satis: nam forma refracta, antequam noua forma consurgat, semper dicitur actu esse in aliquo,

Alterum.

Primum quod colligitur.

Alterum.

Forma mixti et una & multiplex.

Definitio mixtionis.

Quo formę Elemẽtorum seruentur potestate.

& subiectum denominatur per eam, secundum magis & minus, non: sic se habet de mixto, non enim caro dicitur terra. Ideò addamus modum sextum, & dicamus formas Elementorum esse in mixto, & seruari potentia, non actu, quia præter id quod remittuntur, noua forma consurgit, in qua, potestate dicuntur includi, quatenus reddūtur pars, & gradus quidam illius, nec amplius dant esse proprium. Hæc est potentia ad actum primum integrum, ad actum secundum perfectum, ad esse absolutum & liberum, non solùm tanquam partem alterius.

Confirmatio. Confirmantur hæc omnia per Aristotelem in primo de Ortu & interitu, octuagesimoquarto, dicentem, miscibilia in mixto modo aliquo seruari, alio non, actu quidem altero existente quod factum est ex ipsis, potestate autem aliquid vtriusque, &c. Cum dixit aliquid vtriusque, cōspicuè indicat, formas miscibilium refractas seruari tanquam gradus & modos formæ mixti;

Alexander. Hæc ut puto fuit sententia. Græcorum interpretum. Nam Alexander in capitulo de mixtione inquit, Temperamentum ab Ortu & interitu, segiungitur quod in his tantum alterum in alterum transeat, in Temperamento verò plura corpora vicissim agentia in idem coeant, donec abiecta contrarietatum excellentia, ob quas diuersa erant, & contraria unicam ex omnibus illis potestatibus Qualitatem effecerint, vnita simul eorum materia, & fit vnum quoddam corpus, & quatenus ad Subiectum, & quatenus ad Qualitatem attinet, (insuper addit) secerni Elementa ex mixto adiectione aliqua ad perfectionem, non generatione penitùs, ideò si ea quæ ad huiusmodi perfectionem conducere possunt, illis adhibeantur, facilè in suam naturam recurrunt, non tamen ut eadem sit Aqua, aut idem vinum quod prius erat, id quod denuò secernitur, neque enim prius in mixtione secernebantur, alioquin iuxta positio, non Temperamentum fuisset, &c. manifestissimè Alexander in mixto unicam constituit formam consurgentem ex formis refractis miscibilium, & separationem fieri restituendo eis id, quod per remissionem fuerat ademptum, & quia quod superadditur non est idem numero cum adempto, ideò quod separatur, non dicitur numero idem cum præcedente, quamuis seruetur idem gradus, qui præfuerat in mixto, & præsertim quia seruatur non amplius, ut gradus formæ mixti, sed ut gradus formæ Elementi.

Simplici⁹. Simplicius quoque manifestè affirmat Elementa in mixto castigata seruari, & ex formis Elementorum mixti formam consurgere; ideò in tertio, de Cœlo, contextrigesimo, & trigesimoprimo, ait, Elementa seruari remissa, idque confirmat per Definitionem Elementi ab Aristotele traditam, & auctoritate Theophrasti dicentis, ex oculis nōnunquam flammas secerni; nec non Negotij Alexandrini Medici, id ipsum asserentis. Cum autem Simplicius dicat Elementa in mixto seruari, ex fundamentis eius elicimus ex seruatis formis consurgere formam mixti, vt etiam in secundo Physicorum ait, ex caliditate, siccitate, & leuitate tanquam ex differentijs consurgere formam Ignis; ideò in tertiò de Anima vigesimosexto, ait colores medios, quamuis simplices, constare tamen ex extremis, ob communicationem & participationem eorum.

Plato. Plato in Timęo eiusdem uisus est fuisse sententiæ, ideò de mixtione loquens ait, non desinunt Elementa agitata dissolui priusquàm aut omninò cum dissolubilia sint depulsa, ad cognatum refugiant, aut expugnataqn vnum quiddam ex multis superanti simile tandem euadant, familiariterque cum victore permaneant. & in Conuiuio in Oratione Eryximachi, inquit, in harmonia non amplius contrariari graue cum acuto, nec in Temperamento Qualitates.

Conclusio. Colligamus itaque in mixto formas & Qualitates mutuò se refrangere, coextendi, & ex eis vnam consurgere formam, adeò ut qui fuerunt gradus formarum Elementorum, euaserint gradus formæ Mixti.

Propo-

Proponuntur dubia varia ad Mixtionem pertinentia: Cap. X.

Qvm modum patefecerim, quo puto ex sententia Arist. Elementa seruari in Mixto, superest, vt pro clariore veritatis elucidatione dubia varia diluam, quæ explicatæ sententiæ aduersari videntur. Primò diluendæ occurrunt rationes pro opinione Scoti, & D. T. relatæ. Nam dicebatur pro D. T. formas Substantiæ non recipere magis & minus, & nil eorum quæ præfuerunt in re corrupta posse in re denuò genita seruari præter materiam: quæ assumpta non esse approbanda iam cumulatè suo loco patefeci. Dicebatur pro Scoto, Elementorum formas esse terminum à quo Mixtionis, qui nõ seruatur cum termino ad quem. Respondeo, eas nõ seruari eo modo, quo sunt termini à quo, nam sunt termini a quo, dum considerantur ut sinceræ, & superstites gradus considerantur ut gradus formarum Elementorum, non autem formæ Mixtorum, quo pacto minimè seruantur, sed solùm seruantur ut remissæ, & ut gradus formæ Mixti cõsurgentis. Addebatur, quòd ita Mixtum esset quattuor supposita, & quater corpus. Hęc ratio vim non habet aduersus opinionem meam, sed aduersus eam Auicennæ, cum enim ex quattuor formis vnica forma consurgat, nil absurdi sequitur, & præsertim, quia solâ forma Mixti dicitur dare esse, non autem gradus formarum Elementorum, qui non seruantur ut gradus eorum. Sed aliæ adhuc se offerunt ambiguitates obscuriores, quarum una est, quia non apparet, quomodo per ea quæ dixi, seruetur sententia Arist. in secundo de partibus Animalium, cap. primo dicentis, Cum itaque triplex sit compositio, prima statui potest ea, quæ ex primordijs conficitur ijs, quæ Elementa appellantur, Terram dico, Aquam, Aerem & Ignem: sed melius fortasse dici potest, ex uirtutibus confici Elementorum, ijsque non omnibus, sed vt antea expositum est: humiditas enim, siccitas, frigiditas, & caliditas, materia sunt compositorum, cæteræ autem differentiæ eas sequuntur, &c. His verbis indicat Philosophus, non verè misceri, & seruari formas, sed Qualitates tantum, ideò ex eis deprompsit Galenus id, quod Aristoteli tribuit in primo de Natura Humana, in expositione secundæ particulæ, inquiens, Quidã solas primas Qualitates per se totas inuicẽ temperari affirmant, vt Peripatetici, alij & substãtias, ut Stoici. Huic difficultati respõdens dico, ob quinque causas præsertim Arist. ita fuisse loquutum, & Mixtionem qualitatibus tribuisse. Prima est, quia cõsiderauit virtutes Elementorum, ut contradistinctas à Subiecto, & materia, nam uirtutes miscentur & coextenduntur, materia cũ sit consimilis solùm per partes iuxtaponitur. Altera est, quia Elementa redduntur miscibilia proximè per quattuor primas Qualitates, inuicem agentes. Tertia, quia proxima materia formæ Mixti est Temperamentum consurgens ex quattuor Qualitatibus. Quarta quia Arist. per Qualitates circumscribit formas Elementorum, & Qualitates primas considerat ut cõtradistinctas à sequẽtibus, nempè a grauitate, leuitate, dẽsitate, raritate, perspicuitate, & opacitate, ex q̃bus non propriè fit mixtio, & hoc Arist. indicauit inquiens, cæteræ autẽ differentiæ eas sequuntur, & hæc est ratio potissima. Quinta ratio est, quia quattuor primæ Qualitates, cum sint in mixto, etiam seruant nomen proprium, non autem formæ Elemẽtorum. Ex his colligo primò minus rectè Galenum ex illis uerbis sumpsisse ex sententia Arist. solas Qualitates misceri, non substantias, nam ea uerba protulit ob relatas causas; In secundo autem de Ortu & interitu conspicuè manifestat Substãtias Elemẽtorum misceri, & consurgere Substantiam mediã, immò potiùs id elicitur ex principijs Galeni, putantis eas Qualitates esse formas Elementorum, & Temperamentum formam Mixti. Colligo secundò, minus rectè putasse Stoicos misceri Qualitates, & Substantias, quia ex eorũ sententia, vt substãtia erat sola materia & corpus, corpora autem ut corpora, & portiones materiæ cum dimensionibus misceri non possunt, sed

Diluũtur rationes p D. T. relatæ.

Dubitat. 1.

Galenus.

Solutio.

Quid primo colligatur.

Quid secundo colligatur.

componi

componi tantum, necti, & iuxtaponi, portiones enim materiæ non sunt contrariæ: mixtio consideratur inter contraria inuicem agentia & patientia, miscentur itaque ex sententia Aristotelis Elementa per formas & Qualitates primas, adeò vt ob re-

Conclusio. missionem quæ fit per contrarium, formæ coextendi dicantur, quod non ita est intelligendum, vt putemus formas ex vno Subiecto effundi in aliud, id enim falsum esset, non enim forma ex materia pendens, ex Subiecto in Subiectum transit, sed per mutuam actionem similem formam in alia materia produci putandum est, remittendo formam antecedentem illius.

Agitur de interno termino ad quem Mixtionis. Cap. XI.

QVoniam Mixtio est transmutatio quædã, & omnis transmutatio prædita est proprio interno termino à quo, & ad quẽ; ideò iure optimo quęritur quinã sit terminus ad quem proprius & internus eius, quod præsertim est dubium, quia ex Mixtione duo consurgunt, vnum est Temperamentum consurgens ex Qualitatibus, alterũ forma Mixti consurgens ex formis Elementorũ, ideò dubium est, cui nam horum

Dubitatio de termino ad quẽ mixtionis. id sit tribuendum. Quicunque Qualitates, & Temperamenta a formis substantię non distinguunt, quorum numero est Galenus, de hoc ambigere non tenentur, at cum re

Opinio. Lud. Boc. vera distinguantur, ideò id considerãdum proponitur. Qua de re duæ sunt opiniones nonnulli enim vni, alij alteri id tribuunt. Ludouicus Boccaf. id tribuebat Tẽperamẽto ex quattuor Qualitatibus, quod parat pro forma Mixti, veluti etiam id facit Alexander, in c. de Mixtione; at Alexander Temperamentum cum forma Mixti confun-

Comprobatio. debat. Cõprobatur hæc opinio primò per definitionem Mixtionis, quæ dicitur alteratorum vnitio, nam ille statuẽdus est terminus internus Mixtionis, qui est terminus alterationis; at alterationis Elementorũ terminus est Temperamentũ, alteratio enim ad Qualitatem pertinet; quare ẽt id erit terminus Mixtionis, terminus namque debet respondere viæ, quæ dicitur alteratio. Præterea si terminus esset forma Mixti, tūc Mixtio esset generatio Mixti; at Arist. ait Mixtionem à generatione secerni. Insuper, Arist. de generatione Mixti seorsum verba facit, nempè in principio quarti Meteororum: quare aliud est Mixtio, aliud generatio Mixti, alioquin Arist. fuisset redũdãs; & confirmatur hoc per opposita, Mixtioni enim opponitur resolutio, generationi verò Mixti putredo: vt itaq; resolutio differt à putredine, ita Mixtio à generatione Mixti. Demùm hoc confirmatur per Aristotelem in secundo de partibus Anim. c. primo, dicentem, Mixtionem esse ex virtutibus, hoc est ex primis Qualitatib. Elementorum, transmutationis autem earum internus finis & terminus, nõ substantia, sed qualitas est, veluti est Temperamẽtum, non itaque iniuria varij viri celebres huius fuere opi-

Euersio. nionis. Quam ego minimè approbandam puto, sed existimo proprium & internum terminum esse formam Mixti, Temperamẽtum verò esse postremam dispositionem pro forma Mixti: quod ostendo, nam qualia sunt Elementa Mixtionis, talis est terminus ꝓprius eius, Elemẽta corporea, vt talia sunt substãtiæ, quare & terminus. Quòd sint substantię patet ex definitione Elemẽti, quæ est ex quo fit aliquid cum insit; cum ait id quod fit ex eis sit substantia, etiam illa vt eius Elementa substantiæ sunt. Confirmatur per definitionem Mixtionis, nã dicitur vnitio miscibilium, vnitio autẽ variarum substantiarum substantia esse debet, forma enim propria ea est, per quam aliquid redditur vnum, non autẽ accidens. Præterea ille est proprius finis & terminus, quo solo præsente, Mixtio est absoluta; sine enim pręsente desinit moueri, vt dicitur in primo de Ortu, & interitu: At hoc soli formę Mixti competit, quousque ea nõ

adest, mixtio non est completa, ea præsente, absoluta, & completa iudicatur. Præterea, mixtum vt mixtũ, differt specie ab Elemento miscibili; differentia specifica substantiarum ad substantiam pertinet; quare mixtum per formam substantiæ dicitur mixtum, & ea sola est proprius terminus mixtionis. Insuper, qualis est via, talis est terminus; via mixtionis nedum est remissio Qualitatum, verùm insuper formarũ substantiæ, vt apparuit; ideò terminus & Qualitatem & Substantiam debet includere: Qualitatem quidem vt parantem, Substantiam verò vt perficientem. Hoc manifestè affirmat Arist. in secundo de Ortu & interitu, 48. inquiens: & primò quidem Elementa ita transmutantur, ex his autem caro, ossa, & consimilia fiunt, &c. Conspicuè Arist. ait, quæ fiunt per mixtionem esse Substantias, & propterea terminum mixtionis constituit Substantiam. Hoc affirmauit Auer. in primo Phys. 57. inquiens, Aristotelem in lib. de Ortu & interitu loqui de generatione vnius ex multis, hæc autem mixtio est, quæ non diceretur generatio, nisi terminus proprius eius esset substantia, nã datur generatio vnius ex vno, & vnius ex multis, qualis est generatio mixti ex Elementis, & est modus quidam generationis. Quare dicendum puto, finem mixtionis internum esse duplicem, vnum disponentem, alterum proprium & perficientem, nã mixtio est complicatum quoddam ex alteratione & generatione, ex parte alterationis pro termino habet Temperamentum, ex parte mutationis Substantiæ recipientis magis & minus, pro termino habet formam mixti, & hic est terminus proprius & principalis. Rationes aduersæ facilè diluuntur; Fundamentum sumptum ex definitione mixtionis, quæ dicitur vnitio alteratorum, iam est euersum per ea quæ dixi, & præsertim, quia alteratio vt in principalem finem, dirigitur in formam Substantiæ. Addebatur, quòd tunc mixtio esset generatio. Respondeo, mixtionem non esse generationem vnius ex vno, tanquam contrarij ex contrario, vt Aeris ex Aqua, cum vniuerso interitu antecedentis, in qua significatione Arist. ait mixtionem à generatione distingui, dico tamen cum Auerroe, in primo Phys. 57. esse generationẽ vnius ex multis modo aliquo seruatis, ita tamen vt noua forma consurgat. Dicebatur tertiò, quòd Arist. de Generatione mixti seorsum loquitur, nempè in principio quarti Meteorum. Respondeo, generationem mixtorum similium partium dupliciter considerari posse. Primò vt proximè consurgit ex conspiratione quattuor Elementorũ inuicem agentium, & se mutuo remittentium, adeò vt medium consurgat, & ita dicitur mixtio, cui opponitur resolutio. Secundo, vt mixti forma consurgit, & ex actione caloris contemperati a frigore, & passione humoris contemperati à sicco, & terminati à calore proprio, præcurrente coctione, cui generationi mixti opponitur putredo, secundum quam cõsiderationem de ea loquitur Aristoteles, in quarto Meteorum. Prima consideratione mixtum solùm gignitur proximè ex Elementis, ex quorum remissione fit caro, os, & vnumquodque aliorum mixtorum, vt ait Arist. in secundo de Ortu & interitu, 48. Secunda consideratione magna ex parte mixtum vnum fit ex alio, vt caro ex sanguine, sanguis ex Chylo. Ea prima consideratio antecedit secundam, ideò Arist. prius de mixtione, mox de mixti generatione loquutus est: Opposita horum, nempè resolutio & putredo, manifestant varietatem eorum modorum generationis mixti. Addebatur demùm, mixtionem fieri per Qualitates, & ex Qualitatibus. Respondeo, fieri per eas vt per instrumenta, & ex eis vt ordinatis ad formam mixti. Quomodo autem intelligenda sit sententia Aristot. prolata in 2. de partibus Animalium, in præcedentibus patefeci.

Opinio propria.

Diluuntur rationes aduersæ.

Quo-

Quomodo ex varijs formis Elementorum, & ex variis actionibus gigni possit noua Mixti forma. Cap. XII.

Quomodo ex varijs formis cõsurgat forma vna.

NOn exigua est dubitatio, quomodo ex varijs Elementorũ formis consurgere valeat forma vna,& ex varijs actibus actus vnus,cum tertium semper dicatur consurgere ex actu,& potentia, non ex potentia & potẽtia, nec ex actu,& actu.Et præsertim id difficultatem parit,quod dictum est, gradus formarum Elementorum,euadere gradus formæ mixti, nam illi vel sunt gradus essentiæ,vel gradus existentiæ:non essentię,quoniam omnis forma in indiuisibili est posita,& se habet perinde ac species numeri,vt dicitur in 8. Metaph. cont. 10. Neque dici possunt gradus existentiæ,quia illi sunt gradus indiuiduales, non distinctę specie, varietas autem inter Elementum & mixtum non est varietas secundũ numerum & indiuiduum,sed secundum speciem. Respondeo, minimè esse absurdũ dicere ex formis Elementorum nouam formam consurgere, cum earum remissio in vlteriorem formam dirigatur,& dum id fit,non omnia obtinent locum actus,sed semper aliquid gerit vicem actus,aliud potentię: & loquendo de formis hoc contingere potest quattuor modis.Primò,in formis subordinatis,quarum antecedens parat pro subsequente,vt Temperamentum pro forma Mixti,& hæc pro Anima,nã antecedẽs seruat conditionem potentię. Secundò, facta comparatione inter duas cõtrarietates pro constitutione vnius Temperamenti,nam calor & frigus sunt tanquam actus,humor & siccitas tanquam potentia,vt patet ex quarto Meteorũ.Tertiò,inter duo cõtraria se remittentia,nam remittẽs vt remittens,dicitur actus,vt remittitur, potẽtia. Quartò,inter Elementũ dominans,& alia,Elementũ enim quod dominatur,est tanquam actus,reliqua vt potentia. Qui modi omnes locum habent & apparent in Mixtione, pręsertim tamen tertius & quartus ad rẽ faciunt, vt cõsideranti redditur notum. Sed quęrebatur, quinã sint illi gradus? Respondeo, eos esse gradus existentiæ includentes essentiam,non enim datur gradus existentię seorsum ab essentia,adeò vt ex illis varijs essentijs Elementorum,includentibus conditiones actus & potentię vt dixi, coniunctis cum proprijs gradibus existentię eorum, consurgat essentia vna, & vna existentia Mixti. At instabit aliquis,quoniam sic forma consurgens non erit simplex. Respondeo,formã consurgentem esse & simplicem & Mixtã, simplex est, quia est vna consimilis essentia, vt forma domus quamuis ex partium varietate cõsurgat, tamẽ vt forma,per quam domus est domus,dicitur essentia simplex; ex formis varijs non recipientib. magis & minus,non consurgit tertiũ simplex,ideò dicimus,ex duabus speciebus non consurgere tertiam: at dum recipiunt magis & minus,deferendo propriũ esse,valent tertium constituere. Ex aduerso,forma Mixti dicitur Mixta,quia non est forma prima alias non sequens,ex alijs non cõsurgens,vt formę Elementorũ: hine motus ex Mixti forma prodiẽs,dicitur Mixtus,quia fit cũ aliqua remissione. At adhuc ambiget aliquis,quomodo contingere possit,quod in vino & consimilib. Mixtis seruari possint gradus ignis impotentes & remissi, cũ in vino carbones & flammę efficacissimę,statim extingui inspiciuntur. Respondeo, seruari eos gradus non distinctos,sed inclusos in forma & Tẽperamento Mixti,& seruari, nõ vt gradus Ignis, sed vt formę vini,seorsum ab oĩ pugna & contrarietate,nec amplius agunt variorum Elementorũ gradus adinuicem,sed redacti in vnam formam, conspirant ad agẽdum cum alijs,& seruandũ se. Verum alia adhuc occurrit dubitatio; Si forma Mixti cõsurgit ex formis Elementorum,quomodo ex conspiratione earum,tot varia Mixtorum genera,quę penè sunt innumera,prodire valent? Nã ex coloribus extremis, pariter ex saporibus,pauca media consurgunt, at Mixtorũ formæ quę dicuntur mediare inter eas Elementorũ, penè innumeræ sunt. Respondeo ex duobus contrarijs vt ex albo & nigro,pauciora consurgere posse; at ex conspiratione quattuor Qualitatũ, vel quat-

Solutio. *Instantia.* *Solutio.* *Dubitatio* *Solutio.* *Dubitatio* *Solutio.*

quattuor formarum Elementorũ, longè plura: quoniam proportiones consurgentes ex conspiratione graduum quattuor formarũ sunt longè plures, cum per singulorum varietates variari possint, & præsertim plurimę formę ex eis valent consurgere, quia essentiæ rerum sunt, vt numeri in indiuisibili constitutæ, & facilè variabiles.

An mixtum omne fieri debeat ex quattuor Elementis? & num mixta misceri valeant? Cap. XIII.

CVm Mixtio sit vnitio miscibilium, & forma Mixti ex formis eorum consurgat, iure optimo quæritur, an ex vno vel duobus Elementis Mixtum fieri valeat, aut potiùs sit necessarium pro Mixti constitutione oĩa quattuor Elementa conspirare? Qua de re opiniones sunt variç. Affirmauit Cardanus in lib. de Mixtione, Mixtũ non constare ex Igne, nec ex Aere, sed tantũ ex Terra, Aqua, & Cęlesti calore; sed errat, tũ quia reliqua non essent Elementa Mixti, tũ quia Mixta in Elementa quattuor videntur resolui, tum insuper, quia calor Cęlestis distinctus specie à calore Elementorũ non reperitur, cũ Cęlum tantum facultate sit calidum, & omnis calor sit eiusdem speciei. Scotus in 2. Sent. dist. 15. q. vnica, inquit, Mixtum ẽt ex vnico Elemento per passionẽ ab alijs Elementis illatam posse gigni: ex quo inferebat Elementa, in Mixto non seruari, alioquin ex omnibus necessariò conficeretur. Respondens itaque dico, Mixtum posse confici ex vnico, vel ex duobus Elementis, dupliciter intelligi posse. Vel ꝓximè, & hoc non contingit, quoniã ea quę sunt secundũ essentiam & ex se ordinata, ita se habent, vt sequentia necessariò pręsupponant omnia antecedẽtia; Elemẽta & Mixta, necnon eorũ formæ, sunt ordinatæ secundũ essentiam; quare forma Mixti proximè pręsupponit omnes formas Elementorũ. Confirmatur per Arist. dicentẽ, Mixtũ esse medium, esse commune, esse vnitionem miscibilium, & esse tale, vt ex singulis eius partib. elici possint omnia Elementa. Et in secundo de Ortu & interitu, 49. inquit, oĩa Mixta corpora, quę in loco medio sunt, ex omnib. constare Elementis, sic mediũ etiã dicitur ex vtrisque extremis constare, & hoc patet: quia remissio fit per oppositum, in Mixto autẽ Elementa remissa sunt. Secundò dico, id intelligi posse non ꝓximè, sed per medias mutationes, & remissiones factas à contrarijs, adeò vt aqua gr. ex. per varias passiones illatas à contrarijs recipiat gradus aliorũ Elementorum, ac ita proximè ex singulis fiat id Mixtũ, quod ex Aqua sola genitum esse videtur. Sic inspicimus ex vaporib. eleuatis ex aqua, Mixta varia gigni, & propterea ex eo quod illa Mixta gignuntur ex Aqua, non valemus inferre cum Scoto, Elementa in Mixto non seruari. Sed alia adhuc se nobis offert dubitatio soluenda, & est, an quẽadmodum ex quattuor Elementis & eorũ formis gignitur Mixtũ, & noua Mixti forma consurgit, ita mox ex primis Mixtorũ formis, subsequẽtes alię gigni possint, & noua Mixta fieri? Ex vna parte id fieri posse exẽpla varia patefaciũt, nã Medici ex varijs simplicib. medicamentis, iubent Mixta confici. Pharmacopolę cõponũt Theriacã, Mithridatũ, & alia plura, miscendo Mixta varia. Coqui ꝓ epulis parãdis varia Mixta permiscẽt, ignique pro perficienda Mixtione apponunt. Confirmatur, quia remissio formarum ordinatur in productionẽ sequentis formæ, dictum autem est etiam formas Mixtorũ remitti, quare ex eis quoque nouę formę prodire valent. Pręterea, id confirmant alij, quia Qualitates cõpetentes Mixto conflato ex varijs Mixtis, efficiunt opera præstantiora, quàm competentes conflato ex solis Elementis, vt patet de Theriaca, & similibus. Quod aiunt cõtingere: quia operantur virtute formarũ Mixtorum, quæ sunt pręstãtiores formis Elemẽtorũ. Insuper, inquit Aris. in Cap. de Mixtione, guttã vini non misceri cũ magna aquę portione, quia deperditur, & stãnũ non misceri, quia in halitus vertitur, quare ea Mixta, q̃ non deperduntur, nec in halitus transeũt, poterũt misceri,

Opinio Cardani. Euertitur

Opinio Scoti.

Sol. propria.

An mixta misceri valeant. Pro affirmatione.

fceri,per regulam si affirmatio est causa affirmationis,negatio erit causa negationis, & è contrario. Ex aduerso tamen existimo minimè id esse concedendũ. Primò,quia si ex Mixtis noua Mixta fierent Arte,&t fierent natura. Ars enim Mixta efficit æmulando naturã,& tanquã Maga & ministra eius;at per Naturam ea sequentia Mixta nequaq̃ inspicimus gigni,nisi antecedat resolutio Mixti in Elementa,vel fiat in eis permutatio Qualitatũ,& graduum formarũ Elementorũ,adeò vt proximè ea sequentia Mixta non secus ac prima,ex proportione formarũ Elementorum cõsurgant,veluti inspicimus in ventriculo ex varijs cibis in eo cogestis, gigni Chylũ, nã calor coquẽs & excrementa secernens,permutat propria eorum tẽperamenta, vnum cõmune tẽperamentum inducens, quod mox sequitur forma Chyli, non secus ac si ꝓximè ex Elementis fieret. Cõfirmatur,quia si id esset,tunc in formis Mixtorũ daretur ꝓgressus in infinitũ,quod renuitur à natura. Deducitur consequentia,quia pari ratione ex sequentib. Mixtis alia gigni possent in infinitum. Prætereà, vt omne temperamentũ proximè consurgit ex qualitatib. Elementorũ,ita omnis forma Mixti præsupponens temperamentum,proximè ex formis Elementorum consurgere debet, nam vt tẽperamentum se habet ad qualitates Elementorũ, ita forma Mixti ad formas Elemẽtorum. Et confirmatur,quia vt ex antecedentibus temperamentis non fiunt tẽperamẽta sequentia,sed omne tẽperamentum est ex quattuor primis qualitatibus,ita ex formis Mixtorũ non est putandum consurgere nouam aliam sequentem formam. Quare difficultatem soluens dico Mixtionẽ esse duplicẽ. Vnam secundum sensum,& hãc concedo fieri posse ex varijs Mixtorum formis,ea tamen non Mixtio est,sed cõpositio,confusio,& iuxtapositio,vel cum aliqua alteratione vel fine. Alterã secundum rationem & verã,de qua loquens adhuc dico eam fieri ex formis Mixtorum dupliciter intelligi posse;vel ita vt proximè ex formis antecedentiũ Mixtorum sequens forma consurgat,& hoc patefeci non esse concedendum; vel ita per actionẽ caloris permutentur tẽperamenta, & gradus formarum Elementorum,& per interitum præcedentium formarum Mixtorum,noua forma consurgat,sequens proximè tẽperamentum & gradus formarum Elementorum,& hoc concedendum est. Hunc in modũ dico ex varijs alimentis gigni chylum;ex varijs herbis per sublimationẽ gigni humorem aliquem Mixtum,adeò vt proximè illud quoque ex Elemẽtis gigni dicatur. Ex hoc elicitur solutio alterius difficultatis,nã quæri solet,an Arte possint Mixta gigni? Quã soluens dico,ea confici Arte posse dupliciter intelligi;vel ea vt agente principali;vel vt Maga & ministra Naturæ:ab Arte vt,ab agente principali,nec Mixtũ,nec vlla substantia gigni potest. Ars.n.est habitus Mentis,& accidens;at nullum accidens ꝓpria facultate valet efficere substantiã. Ab Arte autem vt ministra Naturæ,nectente agentia cum patientibus,& Mixta,& substantiæ variæ effici possunt;ita tamẽ est,si ex mixtis alia Mixta producat,id solùm faciat modo iam explicato,nõ secus. Rationes aũt aduersæ facilè diluuntur,afferebãtur instantiæ sumptæ ex medicamẽtis, ex Theriaca, Mithridato & Epulis. De quib. dico,eas non esse Mixtiones,sed cõpositiones,& iuxtapositiones cum aliqua alteratione. Addebatur remissionẽ formarum ordinari in sequentem formã,& formas Mixtorum remitti. Respondeo id esse verum de prima remissione,quæ est ea Elementorum, non de sequente prima, vt patet etiam de coloribus,nam quãuis ex extremis consurgant medij colores, qui etiã recipiunt magis, & minus,non propterea ex Mixtione mediorũ mox alij producantur. Ratio varietatis est,quia prima remissio verè fit à principali contrario:vt albi à nigro; sequẽs verò remissio Mixtorum non fit à forma Mixti cõtraria,sed à prima cõtrarietate, vt si remittitur color viridis,id accidit,q̃a remittitur vel albedo vel nigredo in ea inclusa;similiter si remittitur forma argẽti,vel carnis,ideò remittitur,quia remittitur cõditio alicuius Elementi in eis inclusi,adeò vt vniuersa intẽsio & remissio Mixtorũ in formis Elementorũ vt in origine sit collocata,& propterea ex sola Elementorum remissione noua Mixti forma consurgit. Confirmabatur aduersa sentẽtia per opera præstãtiora,

Pro parte aduersa.

Resolutio difficultat.

An arte possint gigni mixta.

Diluũtur aduersæ rationes.

Ratio varietatis.

ra, ex sequentibus Mixtis prodeuntia. Respondeo, ea opera prodire ex compositione, iuxtapositione, & congruente proportione formarum Mixtorum in composito inclusarum, id enim, quod vna seorsum efficere non valet, perficiunt multæ simul, vt patet de harmonia ex varijs vocibus consurgente. Afferebantur etiam instantiæ de vino & stanno, quæ dicebantur non misceri, quia pereunt, quare si non perirent, & seruarentur, possent misceri, cum tamen ea quoque Mixta sint. Respondeo, possent misceri secundum sensum, non verè; & si propriè miscerentur, id fieret modo in præcedentibus explicato.

An dentur Mixta grauiora vel frigidiora Elementis? & cur quædam cum difficultate miscentur? Cap. XIIII.

CVm Mixta ex Elementis consurgant; & id omne, quod habent, ex eis recipiant; iure optimo quæritur, quomodo dari possint Mixta grauiora Terra, vt dari inspicimus nonnulla, veluti aurum & plumbum? Insuper quomodo inueniantur Mixta, quæ suo frigore stupefaciunt, & necant, quod non facit Aqua, & Elementum vllum, veluti venena, Opium, Mandragora, & similia? Inquiunt nonnulli, hoc eis competere per formam Mixti potentiorem Elementis. Quod non videtur dicendum, quia grauitas sequitur densitatem; Terra autem densissima est omnium. Insuper sequitur Qualitates primas, quæ Elementis competunt summæ, non Mixtis. Ideò alij dicunt, Mixta nonnulla esse grauiora Terra nobis proxima, at non ea quæ proxima est Centro. Quod etiam non videtur dicendum, quia nunquam per profundissimas Terræ fossiones huiusmodi Terra grauior est inspecta. Propterea, respondens dico, Terram puram non dari, & ea quæ à nobis inspicitur, impura est, prædita poris Aere plenis, & à calore solis rarefacta; metalla autem loco Aeris includunt Aquam, ac insuper congelationem & condensationem, & ob id videri grauiora non Terra absolutè pura, sed ea, quæ inuenitur. De venenis frigore necantibus, dico, ea præsertim non operari per gradus formæ Qualitatum, sed virtutis; nam operantur per formam Mixti, vt per agens principale; per Temperamentum, vt instrumentum eius, instrumenta autem vario modo directa, & virtute variorum dirigentium varia producunt. Insuper, Mixtum familiariùs, & intimiùs agit in Mixtum, quàm Elementum: hinc Mixta nutriunt, non Elementa; & frigus cum aliquo deferente iunctum intimiùs refrigerat, vt intimiùs refrigerat Aqua aliquantulum præcalefacta, quàm actu frigida. Addo tertiò contrarietatem versari inter ea, quæ sunt eiusdem gradus, & sub eodem genere, ideo iure vnum Mixtum magis est contrarium alteri Mixto, quã Elementum Mixto, & ita magis propriè id destruit. Hinc oritur, quòd venenum vni, non est venenum alteri, vt Sturnus nutritur Napello, quod alijs est venenum. Ob id etiam remedia aduersus venena non sunt simplicia corpora, sed Mixta, & animal præditum veneno, etiam includit Antidotum ne sibi obsit, quod Mixtum est. Sed quæritur adhuc, cur tenacia & lentore prædita, vt pix, oleum, & similia difficilè misceantur? Respondeo, Mixta non propriè misceri, sed componi, & iuxtaponi, nisi fiat permutatio in gradibus Elementorum inclusis, & præcedat interitus eorum, cũ difficultate aũt componuntur, quia per lentorem & tenuitatem cũ difficultate in exiguas partes diuiduntur; ea tamen inuicem dum liquescunt, exactiùs nectuntur, q̃ cũ alio, qa sunt consimilia, & per lentorẽ mutuò se detinẽt, ita cera cũ pice facilè cõponitur,

Euersio sententiæ quorundam.

Alia opinio.

Solutio propria.

Cur tenacia non misceantur.

& secundum sensum miscetur: Oleum quãuis non misceatur cum Aqua, sed supernatet, miscetur tamen secundum sensum cum lixiuio. Ratio est, quia lixiuium includit facultatẽ cineris sicci, qua incidit lẽtorem olei; ac insuper quia lixiuium per cinerem redditum est magis Aereum, quã Aqua, & ob id similius oleo. Sed adhuc alia occurrit dubitatio, vnde oritur quod cinis, & Aqua, similiter calx & Aqua non ita miscentur, vt maiorem constituant molem, nam patet experientia, & affirmat Aristoteles in quarto Physicorum, Vas plenum cinere tantum Aquæ recipere, quantum si nil cineris in eo esset: idipsum inspicimus de gypso & calce. Respondeo, id ortum ducere ex facultate cineris & calcis calefaciendi, & desiccandi, derelicta in eis post combustionem ab Igne, qua facultate contraria Aquæ, plurimum humoris Aquæ in halitus vertunt, vt sensu constat: insuper ex aduerso, à frigore & humore Aquæ plurimi halitus sicci inclusi in cinere, & calce, extenduntur: his tertiò accedit, quòd id Aquæ, & cineris terrei, quod superest, condensatur, ex quorum rrium conspiratione, id euenire putandum est, ideò inquit Aristoteles in primo de Ortu, & Interitu, 90. ea quæ sunt huiusmodi, non misceri vt stannum cum ære, sed balbutire, hoc est diminutè, & imperfectè seruare attinentia ad mixtionem.

Dubitatio de vase pleno cinere.

Solutio.

An detur mixtum æquale penitùs. Cap. XV.

An detur mixtum æquale.

SAtis celebris & ardua est dubitatio ac inter viros doctos frequenter agitata, an detur mixtum, quod æquale ad pondus nuncupant, hoc est absolutè æquale, adeo vt æquas partes cùm Qualitatum, tùm formarum Elementorum includat? Nam lis adhuc est sub iudice, & pro omni parte extant rationes, & opiniones, de qua vt proferam, quod sentio, præaccipio vulgatam distinctionem Temperamenti æqualis, in æquale ad iustitiam, & æquale ad pondus. Æquale ad iustitiam est id Temperamentum, quod tale est, quale congruit illi rei, cui competit, & est simile Iustitiæ distributiuæ, per quam vnicuique tribuimus, quod seruata Geometrica proportione ei congruit. Æquale ad pondus est id, quod absolutè, & exactè æquale est, & dicitur ad pondus sumpta Metaphora à ponderibus, omni ex parte æqualibus, nobis notioribus. Posset tamen ea distinctio per verba magis propria tradi, dicendo vna cum Aristotele in quinto Moralium Nicomachiorum, & cum Academicis, medium, siue æquale esse duplex, vel Geometricũ, vel Arithmeticum: Medium Geometricum in consimili ratione est positum, vt sex mediant inter nouem, & quattuor, & est id quod dicebatur æquale secundum Iustitiam: Medium Arithmeticum & positum in æqualitate absoluta Quantitatis, vt sex mediant inter nouem & tria. Primum medium pertinet ad Iustitiam distributiuam: hoc autem ad eam in commutatione positam, & hoc est id quod nuncupant æquale ad pondus. Cum itaque consideretur æquale Geometricum & Arithmeticum: de æquali secundum Iustitiam Geometricam & distributiuam, non est dubitatio, omnes enim consentiunt id dari, quoniam Natura distribuens Temperamenta, singulis speciebus illud tribuit, quod eis congruit, & dum indiuiduum aliquod præditum fuerit Temperamento medio, quod suæ speciei respondet, optimè per naturam dicitur constitutum. Dubitatio est de medio & ęquali Arithmetico, quod ad pōdus dicitur, hoc autem considerari potest & in Qualitatibus, & in Substantia; in Qualitatib. potest considerari vel in vna sola contrarietate, vel in ambabus, & de omnibus est dubitatio. Quæritur itaque an in Temperamento, & forma mixti, detur æquale Arithmeticum, siue ad pondus, & absolutè. De hac difficultate sunt opiniones, & rationes pro vtraque parte. Putantes dari, his & similibus vtuntur rationibus, & primò, quibuscunque competit & magis & minus, cōpetit etiam ęquale & inęquale: Temperamento

Aequale Geometricũ, & Arithmeticũ.

Dubitatio est de medio Arithmetico.

Opinio cõcedentium

mento ex contrarijs omnium consensione competit magis & minus, vt magis calidum & minus calidum:quare etiam competit æquale & inæquale. Prætereà,non fit transitus ex extremo vno ad aliud, nisi per medium: at in constitutione Temperamentorum fit transitus ex magis ad minus calidum; similiter ex magis ad minus humidum; quare fit per medium æquale. Et quoniam in transmutationibus, omne per quod fit transitus, potest esse terminus ad quem transmutationis; Igitur etiam medium, & æquale poterit esse terminus ad quem, & ita dabitur id æquale. Insuper, Natura fœcundissima est,& efficit omnia quæ fieri possunt,& pro Vniuersi perfectione conducunt, & in æternis esse & posse non distinguuntur, quare cum nil repugnet dari medium,idque conducat pro Vniuersi perfectione,inferendum est necessariò dari, & reperiri. Et præsertim, quia Temperamentum est præstantius intemperato, medium declinantibus à medio, quare cum dentur intemperata & declinantia, longè magis putandum est dari Temperamentum, & medium. Prætereà, dum datur vnum relatorum, debet dari & alterum: mensura, & mensuratum inuicem referuntur, inclinantia ad extrema mensurantur per medium; quare cum dentur inclinantia, & mensuranda, est necesse, vt detur medium, quod dicitur mensura eorum. Confirmatur auctoritate Aristote. qui in secunda parte prob. 22. quærit, cur corpora Temperata facilè labuntur in morbos, facileque curantur? quod cum quærat,vt notum supponit dari temperata. Et in secundo de Anima instrumentum tactus in medio esse positum affirmat, vt per illud valeat sensus extrema iudicare. Hinc iure Galenus inter Temperamenta etiam æquale enumerat. Ex *Galenus.* aduerso Auerroes in primo de Cœlo,com.septimo, in secundo de Ortu & interitu, *Pro parte* 48.in quarto Meteorum decimo,in secundo suarum Collectionum capitulo postre- *aduersa* mo,& decimo Metaphysicæ,com.32.Temperamentũ & Mixtum æquale reijcit.Ra- *Auerroes.* tiones potiores pro hac parte hæ sunt;Si daretur Mixtum exactè ęquale,euerteretur Aristotelis sententia in primo de Cęlo dicentis,Mixta moueri, sibique locum optate per Elementum,quod dominatur in eis;quare si daretur Mixtum ęquale,id & proprio motu,& proprio loco careret,quod naturæ corporum aduersatur.Propterea inquit Auerroes in primo de Cęlo,com.7.si daretur Mixtum ęquale,id vel non moueretur,sed vbiq; quiesceret;vel moueretur in alijs locis,& quiesceret in medio grauiũ & leuium,quod corpus ita se habens non reperitur.Prætereà in Mixtione semper aliquid reperiri debet,quod obtineat locum formantis & actus,cuius facultate forma Mixti educatur: at si cuncta fuerint æqualia, nulla aderit ratio,ob quam vna potiùs quàm altera forma educatur,& in eo medio nil reperietur, quod actus & formantis valeat obtinere conditionem.Confirmatur,quia ab æqualibus non prodit actio cum Imperio, adeò vt aliquid noui constitui valeat,id enim quod constituitur est vnum, & ideò ab aliquo vno,definito,& determinato constitui debet,plura autem & ęqualia penitùs,nil definitum & vnum constituere valent.Insuper,Mixta omnia gignuntur in loco alicuius Elementi,quo in loco pro Mixti constitutione plus illius Elemẽti reperiretur,cuius est locus;& hoc enunciatur ab Arist. in secundo de Ortu & interitu,49.dicẽtis,Terra inest in omnib.Mixtis, quia vnumquodque maximè est in suo *Arist.* loco;Mixta autẽ præsertim fiunt in loco Terræ.Prætereà,sententia est Arist.in principio quarti Meteorũ,tunc gigni Mixta, dum Qualitates efficientes superabunt patientes,& calor terminum tribuerit humori,quare pro Mixti constitutione requiritur Imperiũ alicuius.Insuper Arist.in primo de Ortu & interitu,89.ait, misceri Elementa,dum eorũ facultates adęquantur quodã modo:addebat quodã modo,indicãs nõ penitùs ęquari.Clariùs 10.Metaphysicę,23.inquit,media constare ex extremis, & includere vnius extremi magis, alterius minus. Plato in Timęo idipsum affirma- *Plato.* uit,inquiens,tunc misceri Elementa,dum fit vnum ex multis superanti simile, adeò vt familiariter cum victore cætera permaneant. Inquiunt itaque Aristoteles, Plato, & Auerroes, in Mixtis semper Elementum aliquod dominari. Idipsum affirmant

Auicenna, Algazel, & multi viri celebres. Non desunt tertiò nonnulli, qui partes has conciliare nituntur, & præsertim Auicennam cum Galeno, vt Conciliator Differentia 18. dicentes. Galenum concessisse æquale exactè, solùm secundum imaginationē, & in transitu; non autem quòd species aliqua Mixti id sibi exposcat, & seruet, insuper id concessisse facta comparatione cum reliquis Temperamentis, non autem absolutè, vt vola manus Hominis dicitur prædita ęquali Temperamento, quia ad id magis accedit, quàm Temperamentum aliarum partium.

Resolutio difficultatis de Mixto æquali. Cap. XVI.

Triplex Temperamentum.

Apparuit valdè dubium, an detur Mixtum exactè ęquale. Pro cuius resolutione accipio primò, quòd vt ex sententia Arist. in principio secundi de partibus Animalium, triplex est compositio; ita triplex cōsiderari potest Temperamentum: vnum consurgens ex Elementis, eorumque Qualitatibus: alterum ex Mixtis consimilib. constituentibus membra; tertium ex membris constituentibus animal, quod Tertium dicitur Temperamentum totius Animalis, præsertim vigens in Corde, ciusque spiritibus, & de omnibus dubitatio est, an detur ęquale penitùs, præsertim tamē dubitatio est de primo, tanquam de origine, & fundamento cęterorum Temperamentorum.

Alterum quod accipitur. Accipio secundò Temperamentum ex primis Qualitatibus consurgens considerari posse dupliciter; secundum vnicam contrarietatem, veluti calidi & frigidi, tantùm; vel secundum vtranque simul: primum est Temperamentum ęquale in parte; alterum absolutè, faciliùs est dari Temperamentum ęquale in parte, quàm absolutè, nam id potest esse sine hoc, non contra, non enim Temperamentū compositum erit ęquale, nisi ambo simplicia id constituentia fuerint ęqualia.

Tertium quod accipitur. Accipio tertiò, (& hoc dignum est consideratione;) quòd loquendo de Temperamento simplici, vera est regula non dari transitum ex vno extremo in aliud, nisi per omnia media. Ratio est, quia via inter duo contraria vnica est, & simplex; at loquendo de Tēperamento composito ex vtrisque contrarietatibus, vera non est, quia via non est vna & simplex, sed duplex, vt duæ sunt contrarietates, ideò in transitu potest adesse æqualitas inter duo contraria, & non inter reliqua duo. Et quoniam Qualitates secundæ, vt colores, sapores, & odores, prodeunt ex Temperamento composito primarum Qualitatum, ideò vt in Temperamento composito non est necesse transire per omnia media compositorum Temperamentorum; ita in mutatione inter contraria secundarum Qualitatum, non est necesse per omnia media transire, nam etiam principiorum ex quibus pendent, non sunt simplices. Demùm, accipio æqualitatem contrariorum in

4. duobus posse considerari, uel in gradu eorum, uel in actione: dubitatio est de gradu, non de actione, nam actio per multa connexa variari potest. His præassumptis, dico; nil repugnare dari Mixtum exactè æquale, ne dum in parte, uerùm etiam absolutè; & cum nil repugnet, dico etiam dari & reperiri cùm in attinentibus ad Vniuersi perfectionem, & in æternis, ut sunt species rerum, quod potest esse, etiam sit, & huiusmodi Mixtum propria Mixti forma etiam erit præditum. Quod

Ostēditur dari mixtū æquale. ita ostendo, quia si quid pugnaret dari, uel esset, quia aduersaretur Naturæ communi, uel propriæ: non communi, ea enim expetit Vniuersi perfectionem, & graduum omnium plenitudinem: non propriæ, quia si calor gr. ex. seruatur cum intensiore, & remissiore frigore, etiam seruari potest cum æquali, & similiter de humido cum sicco. Præterea; si aliquid huiusmodi æqualitati aduersaretur, id potissimum esset, quia in Mixto alterum contrariorum semper obtinere debet locum formantis, & actus, quod soli dominanti competit; at hoc minimè obest, nec æqualitatem euerti. Primò, quia ut dicitur in primo Phys. cōtrariorum semper unum obtinet

locum

locum actu,& excessus alterum priuationis & defectus,& id quod actus locum obtinet formare dicitur,hoc enunciatur ab Arist.10.Metaphysi.cont.7.dicente, colores medios ex albo confici & per album vt per actum mẽsurari, sic in omni mixto calor est qui format,& terminum imponit humori,vt dicitur in quarto Meteorum,& quã uis mixtum secundum gradum fuerit frigidius,vel ęquè frigidum, tamẽ facultas formandi & terminandi,calori cõpetit:quare si calor infra medium terminare & forma re valet,longè magis poterit id efficere constitutus in medio.Secundò,id non obest, quia contrarietatum semper vna obtinet locũ formantis,nempè calor & frigus,altera materiæ & formati. Tertiò, quia quamuis adsit ęqualitas graduum,tamen adest varietas virtutis & facultatis agendi,nil itaque pugnat dari Temperamentum ęquale.Et propterea Arist.nunquam tale medium renuit,nec aliquis Gręcorum interpretum,imò addo,nedum exactè ęquale in mixtorum genere reperiri, verum insuper id eius esse facultatis,vt qui id destruunt,simul construant, nam qui id medium renuit, inquit Temperamenta esse inæqualia, quæ cum sint inæqualia recedunt à medio, ideò præsupponunt medium,ita argumentatur Arist.in 2.Phys.aduersus eos qui dicunt cuncta fieri casu,nam cum casus sit recessus ab eo quod est per se, & non detur posterius sine priori,est necesse vt præsupponant causam per se efficientem. Nec sat est dicere pro mensura recessus satis esse mente concipere medium,nam mensura rei secundum naturam existentis,in rerum natura,non in sola mente, reperiri debet, alioquin mensuratum non responderet mensuræ,& natura constituisset propriè mensurabile sine propria mensura; & mensura non esset primum illius generis, & daretur in rerum natura posterius sine suo priore.

Euertentes æquale, id construunt.

Diluuntur Rationes aduersæ. *Cap. XVII.*

Signum rectæ explicationis singularum difficultatum id præsertim est, vt per eam rationes aduersæ facilè diluantur, hoc conspicuè cõpetit relatæ explicationi,per eam enim instantię omnes facillimè diluuntur. Afferebatur auctoritas Auerrois, Algazelis, & Auicennæ, quibus ego obijcio Galenum,rationes validiores, & leges Naturæ non itaque hac de re cõsentio cũ Auerroe. Addebatur, quòd tunc mixta non mouerentur per Elementũ dominans.Respondeo,mixta vt & Elementa moueri per graue,& leue,Horũ imperium est duplex,vel absolutum,vt in mixto inęquali, vel in relatione & cõparatione positũ,vt in mixto ęquali, hoc enim in Igne & Aere graue est,ideò descendit;in Terra & Aqua est leue,& ideò ascendit; in medio aũt secundum naturam quiescit, adeò vt in Aqua partim mergi, partim supernatare debeat,quod nonnullis lignis in parte competere inspicimus.Addebatur,in mixto semper vnum contrariorum debere obtinere locum actus & formæ, qua ratione vtitur Auerroes 10.Metaphysicæ,vigesimotertio.Ad hoc autem iam in præcedenti cap.responsum est.Instabatur insuper,quia vnũ debet gigni & consurgere facultate vnius, non quattuor ęqualium.Respondeo,id vnum esse calidum coquens terminans,suaq; actione superans,quamuis non semper gradu. Insuper dicebatur, mixtum maiorem portionem illius Elementi includere,in cuius loco gignitur.Respondeo hoc esse verum vt plurimum,non autem esse necessarium,nam etiam in Aere gignitur Aqua,& ob id in ea etiam mixtum Aqueum gigni posset;imò non desunt,qui in Aere putent lapides nonnullos gigni posse,vt sagittarum,fulguris, qui tamen Terrei sunt. Prętereà,si aderit imperium molis,non propterea aderit imperium graduum & facultatis. His accedit,quòd mixtio vt plurimùm fit in contactu,& medio grauium & leuium. At adhuc instatur, quia dum dicimus mixtum esse ęquale, ea ęqualitas vel est posita

Signum rectæ explicationis.

Instantia vna, in mole, uel in gradu formæ: si in mole, adeò ut æqua Ignis & Terræ moles sit in mixto, sic mixtū non erit Temperatum, quia æqua moles ignis potentiùs agit, & ob id *Altera,* reddet mixtum calidius, & magis igneum. Præterea, si imaginamur quattuor æquas portiones Elementorum, ita conspirare pro gignendo mixto; quia aer & ignis facilè dissoluunt, & magis dissoluentur, quàm Aqua, & Terra, & ita mixtū Terreum & Aqueum remanebit; si dicimus æqualitatem seruare in gradu formarū, quia nonnullæ *Solutio,* operantur potentiis, ideò similiter constituent mediū inæquale. Respondeo, mediū debere considerari in gradibus formarum, ut se habet de medio colorum, & saporū, hoc medium potest consurgere ex actione unius contrarij potentioris in aliud minus potens, ueluti dum Ignis potentior Aqua, agit in Aquam, ualet in ea calorem usque ad Temperamentum æquale producere, mox desinere agere, & ita agēs potentius ualet medium efficere rerum. Affert Auer. uerba Arist. in 10. Metaphysicæ c 5. dicentis, *Aristot,* Medium erit magis minusve tale, quale est utrumq; extremorum, quare & hoc contrariorum medium erit, Et cętera media composita sunt, quod.n. minus quàm hoc est tale, id ex hisce modo quodam constat, respectu quorum eo dicitur modo, &c. his verbis conspicuè videtur Arist. affirmare, media plus unius extremorum includere, *Solutio,* quàm alterius. Respondeo, contextum Auerrois esse deprauatum, nam in eo legitur medium constare ex uno magis, ex altero minus: at si uerba Philosophi perpendātur non deprauata, solùm ex eis elicitur media uel magis uel minus distare ab extremis, ac ita per ea non euertitur ęquale. Insuper addo Aris. & eo in loco, & in primo dę Ortu & interitu, octuagesimonono, nec non Platonem inspicere id quod frequentiùs accidit, & inspicere facultatem actionis, at si æquantur in gradu, non ob id ęquantur facultate & actione.

An temperamentum sit qualitas vna, & forma vna? Cap. XVIII.

APparuit ex quattuor Elementorum formis consurgere formam unam mixti, quę sit natura & principiū motus illius. Dubitatio est dę Temperamento ex Qualitatib. cōsurgente, an sit re uera qualitas una, uel *An Tēperamentum sit Qualitas una.* potiùs multę? Dubitatio non est leuis, & de ea opiniones sunt uarię. Inquiunt nonnulli ex quattuor primis qualitatibus, constituentibus duas contrarietas, non unā, sed duas consurgere formas medias, unā ex calidi & frigi- *Opinio qd sint duæ.* di remissione prodeuntē, alteram ex remissione humidi & sicci. Ratio est, quia duarū contrarietatum non unū, sed duplex est medium. Cum itaq; illæ sint contrarietates *Euersio.* duę, etiā media iudicanda sunt duo. Huius opinionis fuit Conciliator Diff. 16. quam tamen approbandam non puto, quia mixtio definitur, q sit unitio alteratorū, non autem esset unitio, nisi ut ex formis consurgit forma una mixti, ita ex Qualitatibus cōsurgeret Temperamentū, quod esset Qualitas una. Hinc Arist. in primo & secundo de Ortu & interitu inquit, per mixtionē fieri medium, & cōmune, non asit esse unum cōmune medium Qualitatum, nisi ex eis una forma prodiret. Ratio aduersa facilè diluitur: nam ut ex duabus Qualitatib. contrarijs consurgit una media Qualitas, ita ex oppositione efficientiū & patientiū tanquam ex actu & potētia, absolutè forma una, *Opinio altera.* quæ Tēperamentum dicitur consurgit. Propterea, est alia opinio quorundam, putantium ex quattuor Qualitatibus in mixto non unam simplicem prodire formam, quę eas facultate contineat, sed cūctas seruari distinctas, adeò ut Temperamentum nil sit præter rationē mutuam, & harmoniā earum Qualitatum vicissim: Et horū nonnulli inquiūt, Qualitates illas seruari sinceras, ut Empedocles, Stoici, & Fernelius, non secus, ac in harmonia percipimus uoces oēs seruari sinceras. Alij dicunt seruari remis-

sas,

sas, qui etiam in duas classes sunt distributi, vel, n. inquiunt seruari easdem numero, quæ præfuerunt in elementis, vt Marsarius Inguen. q. 22. vel numero distinctas, vt D.Tho. & alij, qui in interitum putant semper fieri resolutionem vsque in primam materiam. Hæc opinio minus quàm prima approbanda videtur. Tum quia dum forma vna per oppositam remittitur, remittens & remissa non seruantur distinctæ. Tum quia nisi adsit vnitio, non dicitur absoluta mixtio; vnitio nō adest, nisi forma sit vna. Tum tertiò, quia si illæ formæ seruantur distinctæ, semper seruabunt oppositionem inter se, & inuicem agent & patientur, mixtum autem similium partium non agit in se. Tum demùm, quia Arist. in 2. de Ortu & interitu, 48. conspicuè inquit ex qualitatibus medium vnum constitui, quòd nullum extremorum sit actu, facultate autem vtrumque. Confirmatur, quia finis vnius motus debet esse forma vna; & finis remissionis formarum est, vt ex eis forma noua consurgat. De harmonia ex vocibus consurgente non est par ratio, quoniam harmonia nō consurgit ex mutua actione & remissione vocum, vt temperamentum, sed ex sola vocum compositione, vt aptæ sunt voces componi. Et si quis quærat, an harmonia sit forma vna, vel ne? Breuibus & lucidè respondeo, voces ex quibus consurgit dupliciter posse considerari; vel pro earum esse absoluto, & ita sunt formæ & voces variæ; vel considerantur pro mutua ratione & esse relato, & ita vna est proportio, vnaque forma, vt pulchritudo consurgens ex congruente ratione variorum colorum. Ideò est opinio tertia Auic. in cap. de Temperamentis, & multorum aliorum dicentium ex quattuor Qualitatibus Temperamentum consurgere, quod sit Qualitas vna secunda, & forma vna simplicis essentiæ, vt sunt colores medij, & sapores. Hinc Auicenna definiens Temperamentum, dixit esse Qualitatem, quæ ex mutua actione & passione primarum qualitatum Elementorum consurgeret, quorum partes ad eam paruitatem sint redactæ, vt plurimum vnius tangat plurimum alterius, hoc est, vt quatenus fieri potest, per singulas partes mutuò se tangant, & connectantur. Hæc opinio præstat cæteris, quia seruat formam mixtionis, nempè vnitionem tum Qualitatum, tum formarum. Confirmatur, quia Arist. per Qualitates circumscribit, & explicat attinentia ad formas Elementorum, quare putat vt de vno se habet, ita se habere de altero: at ex formis consurgit vnica mixti forma; quare & ex Qualitatibus Temperamētum consurgere debet, quod sit forma & qualitas vna. Pro resolutione difficultatis & magis conspicua elucidatione accipio Temperamentum esse duplex, vnum mixtorum similium partiū, vt carnis, nerui, & similium, aliud mixtorum dissimilium partium, vt membrorum, & totius animalis. Si loquimur de temperamento mixtorum similium partium, dicò Temperamentum esse Qualitatem & formam unam simplicis essentiæ, mediam & communem, consurgentem non secus ex gradibus primarum Qualitatum, ac ex gradibus formarum Elementorum consurgat forma mixti, quæ simul sit forma vna actu, multiplex verò facultate. Hoc comprobatur sensu, nam tangentes huiusmodi mixta, iudicio vno iudicamus eorum Temperamentum, iudicium autem vnum unius formæ esse debet, quia iudicium est res iudicata per imitationem. At si loquimur de Temperamento dissimilium, hoc est membrorum, & totius Animalis, tunc id quatenus est dissimilium partium, non inuicem mixtarum, sed compositarū, non est Qualitas vna absolutè, sed tot, quot sunt partes dissimiles: & non secus de eo se habet, ac patefecerim se habere de harmonia, adeò vt Temperamentum manus, & totius Animalis, sit quædam congruens ratio variorum Temperamentorum. Verùm si id consideretur, vt commune aliquid habet, & communi aliquo fundamento nititur, vt Temperamentum totius Animalis positū dicitur in Corde & spiritibus eius, sic quia spiritus sunt mixtum consimile, etiam Temperamentum totius uiuentis hac consideratione dicitur esse Qualitas vna. Est itaq; temperamentum mixti consimilium partium, de quo præsertim est dubitatio, Qualitas una, & forma una, quod in c. de Mixtione

Euersio.

De harmonia, an forma una.

Opinio 3.

Resolutio.

Conclusio.

mixtione conspicuè enunciauit Alexander, inquiens, Elementa inuicem agentia, & patientia, eo vsque progredi, donec abiecta contrariorum excellentia, ob quam diuersa erant, & contraria, unicam ex omnibus illis potestatibus. Qualitatem effecerint, &c. Id ipsum quoque fateri coguntur illi, qui existimant Temperamentum esse formam mixti, cum vnius unica debeat esse forma: Nam cum omnia pendeant ex uno, cuncta in vnum tendunt, ut ipso uno pro facultate fruantur; in unum ueniunt corpora constituentia uniuersum; in unum ueniunt miscibilia contraria, constituendo mixtum; in unum ueninnt inanimorum formæ, quæ diriguntur ad Animam; in unum eleuantur Animæ, dum nectuntur cum Mente; in vnum demùm veniunt Mentes, dum eleuantur in Deum caput unicum omnium, & finem postremum, quo nil magis unum excogitari potest, cui soli honor.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

CONSIDERATIO MVLTITVDINIS

Formarum, in eadem indiuidua substantia, rationes pro parte, quòd vnica sit. Cap. I.

VT exactè refulgeant attinentia ad Mixta, & præsertim ad viuentia
corpora necessarium est noscere, num in eodem indiuiduo variæ
formæ ad substantiam attinentes seruari valeant, vel ne? Et quo- *Ordo ser-*
niam opiniones sunt variæ, propterea referam primò rationes *uandus.*
putantium id fieri non posse; Patefaciam secundò, opinionem
aduersam magis esse rationi consentaneam; Perpendam tertiò,
numerum eorum, quæ simul seruari possint. Demùm diluam
rationes cum approbata sententia pugnantes. Quæritur itaque, num eiusdem indi- *Qua de re*
uidui valeant esse plures formæ, dubitatio est non de corporeis Elementis, quibus *sit dubit.*
omnium cōsensione vnica competit forma, sed de mixtis, & præsertim uiuentibus.
Insuper, dubitatio est non de formis accidentium, quæ plures esse possunt, sed sub-
stantiæ. Demùm dubitatio est, non de formis assistentibus, sed formantibus. Quòd *Vnius vni-*
vnius numero substantiæ vnica sit forma, his præsertim rationibus ostendi potest. *cā esse for-*
Primo, vnius rei vnica est natura essentia, & definitio, quare vnica forma, id enim *mam.* *Ratio 1.*
quod res est, ex forma pendet. Præterea, ex multis quæ actu sint, vel actus, non *Altera.*
consurgit unum, sed vnum consurgit ex actu & potentia, vt legitur in 8. Metaphy- 3.
sicæ 16. forma autem omnis actus est. Insuper, adueniens enti quod actu sit, dicitur
accidens, & transmutatio ea dicitur accidentis, vt docet Aristot. in primo context.
primi libri de Ortu, & interitu, necnon in 31. secundi libri, & id ipsum approbat A-
uerroes in primo Physi. 63. disputans contra Auicennam tribuentem materię formā
corporis coęuam, quare cā forma quæ antecedenti adueniret accidens esset non sub-
stantia. Præterea, multitudinē formarum hæc sequuntur absurda. Primò, euerteretur 4.
definitio Ortus, & interitus, quę dicitur transmutatio totius in totū. Secundò, vnius
Ortus non semper esset interitùs alterius, nec vice versa, dum enim educeretur secun-
da forma & seruaretur antecedēs, esset Ortus sine interitu, & dū periret superstite an
tecedēte, esset interitus sine Ortu. Tertiò, idem numero pluries esset substantia & cor
pus, quoniam per omnem formā substantia & corpus constituitur. Quartò, generatio
subsequentis formę esset motus, quoniam ei competeret subiectum actu, quod aduer-
satur sententię Arist. in quinto Phys. cont. 8. Pręterea, Natura superuacaneis nō abun 5.
dat, propterea, cum omnia seruari possint ad substantias attinentia, statuendo formā
vnicam, vt seruant illi qui sunt huius opinionis, frustrà statui videntur plures. Insup 6.
termini à quo, & ad quem transmutationis, cū sint oppositi, non valent simul seruari,
forma antecedens est terminus à quo in eductione sequentis, quare nō seruatur simul
cum ea. Demùm, si in viuente, de quo magis videtur, quod sit pręditum multitudine 7.
formarum, multę formę reperirentur, veluti carnis, nerui, & anima, tunc pereunte vi-
uente, deberent cum sua forma seruari; at Arist. oppositū enunciat, inquit enim & in

calce

calce quarti.Meteorum,& in primo de partibus Animalium, recedente Anima, non seruari carnes,& ossa nisi æquiuocè.Et in secundo de Anima inquit, facultatem vegetandi includi in sentiente,vt figuram trium laterum in quadrato,quadratum autẽ est forma vna,non duæ.Insuper,in septimo Metaphysicæ cont.43. ait in substantia rerũ non esse ordinem,qui tamen adesset,si multæ in eodem essent formæ.Et Auerroes,in lib.de Substantia orbis cap.primo ait,fieri non posse ut subiectum vnum habeat plures formas,& propterea si materia prædita esset propria forma, aliam formam non reciperet. Iure itaque D.T.in prima parte Summæ q.76.Artic.3.& secundo contra Gentes cap.58.& frequenter alibi,constanter huic parti adhæret,quem sequuntur etiam alij multi viri sapientes.

Rationes pro Multitudine formarum. Cap. II.

Pro multitudine. Ratio prima. MVltitudo formarum substantiæ in eodem composito,sensu,ratione, & auctoritate satis conspicuè redditur nota: Et vt pertinet ad sensum, quia formę per accidentia noscuntur,in eodem cõposito,& viuente, refulgent accidentia distinctorum graduum,sequentia formas distinctas quare etiã distinctę formę in eis reperiri debent, veluti in homine insunt colores attinentes ad formã mixti, perturbationes attinen-
Secunda. tes ad animã sentientẽ,& habitus Mentis attinentes ad Mentẽ.Insuper in eodẽ viuẽte inspicimus varia Tẽperamenta partiũ,veluti carnis,ossiũ,& neruorũ indicantia varias eorum mixtorum formas. Similiter inspicimus partes varias per naturã moueri motibus varijs,vel sursum,uel deorsum ut grauiores sunt vel leuiores,motus autẽ se-
Tertia. quentes naturam patefaciunt formam,quę natura est,ex qua pendent.Præterea,omne quod ex se ad libitum mouetur, distiguitur in motorem & mobile, in principium mouens,& corpus resistens,nil enim sibimet resistit;Animalia ex se & ad libitũm mouentur;quare constant ex anima mouente,& corpore moto,quod cum resistat,est ne-
Quarta. cesse vt sit actu per formam alteram,ab anima distinctam.Præterea,efficaciùs id confirmatur:nam principia distinctorum motuũ debent esse distincta:Animalia sunt prędita principijs distinctorum motuũ;quare sunt prædita distinctis formis, quæ motuũ sunt principia.Minor enunciatur ab Arist.in octauo Phys.27.dicẽte,Animal totũ Natura ipsum ex se moueri,corpus autem contingit & natura & præter Naturam moueri,refert enim & quali motu moueatur,& ex quo Elemento constet, conspicuè Philosophus vniuerso Animali,& corpori distinctũ tribuit principiũ motus Physici, quod principium natura,forma,& substantia est,ideò inspicimus Animalia per naturã corporis ruere & tẽdere deorsum,per Animã ambulare, volare, & natare, & ob aduersã naturæ corporis propẽsionẽ inspicimus ea laxari,& debiliora reddi,dum per Animã mouentur,& præsertim dum ascendunt, quæ non euenirent nisi distinctis formis, &
Solutio. principijs motus essent prædita. Verũ qui sunt aduersæ opinionis soluendo inquiũt, formam superiorem eminenter, & virtute includere cuncta pertinentia ad inferiores,adeò vt Anima ne dum fungatur officijs proprijs Animæ,sed etiam cõstituat corpus cui competunt grauitas,& aliæ affectiones,per quas ruit,tendit deorsum,& resi-
Euersio. stit Animæ,secùs moueti.Hęc solutio inanis est penitùs.Primò, quia ab eadem forma non prodeunt pugnantia,& ei formę resistentia,alioquin idem sibimet aduersaretur. Insuper,facultas, vt alibi patefeci, ab essentia siue fundamento pro suo esse absoluto non distinguitur,ideò non seruatur facultas antecedentis formæ nisi seruetur essentia nec facultas formæ pugnat eum forma cuius est facultas. Insuper forma, quamuis sit eminentior,tamen simplex est,& cum sit vna, vnico operandi modo est prędita, non varijs,& pũgnantibus,quales apparent in animalibus.Et confirmatur,quia forma siue facultas formæ inferioris includitur in superiore, dum fuerint eiusdẽ conditionis,

veluti

veluti formæ Elementorum in forma mixti quæ ex eis consurgit, & gradus inferior Animę materiatæ in gradu superiori; at forma Elementi, siue mixti in Anima includi non potest, quia sunt distinctæ conditionis, quatenus forma mixti ex antecedentibus cõsurgit, Anima verò corpori temperato superuenire dicitur; similiter gradus formæ mortalis non includitur in æterno, vt cœlorum motores nec uidere, nec audire dicuntur. Insuper, ad principale redeundo, una forma quæ per oppositas differentias cum altera non pugnat, sed parat pro ea, non debet interire, adueniente illa: forma Temperamenti parat pro Anima, nec pugnat cũ ea per differentias oppositas, ut pugnant variæ formæ Temperamentorum ad inuicem, & uariæ Animæ, quare non debet forma Temperamenti interire, adueniente Anima, & pręsertim, quia natura salutem quęrit, nec interimit nisi coacta. Insuper, varij gradus interitus attinentium ad vnum animal nobis conspicuè patefaciunt distinctos gradus formarum eius. Nã moritur primò animal per interitum animæ, superest cadauer, cuius partes seruant formam mixti, mox illæ per putredinem intereunt, & tunc perit forma mixti, qui gradus etiam apparent in ortu. Confirmatur, quia dũ pereunte animali supersunt ossa & nerui, si propriæ eorum formæ non seruantur, sed nouæ gignuntur, à quo producuntur? nil potest afferri, quod eas generet, & præsertim cum gignãtur per coctionem, ut dicitur in quarto Meteorum. Prætereà, ex uarijs Philosophi uerbis ea multitudo formarum elici potest, legitur in primo de Anima, 90. Animam continere corpus, & in secundo, de Anima trigesimonono, aduersus Empedoclem dicitur, animam conectere partes corporis, ne secernantur ab inuicem, per varias earum propensiones. Insuper in primo de Anima quinquagesimooctauo legitur, animam non posse esse formã, & rationem mixtionis, quia uariæ sunt huiusmodi rationes, quibus caro, os, & similes partes præditę sunt. Et in calce quarti Meteorum habemus, extrema ita esse constituta, vt extrema materia, solùm sit materia, extrema forma, solùm sit forma, intermedia verò, distincta ratione, & formæ sint, & materiæ, & addit ex corporibus similium partium, vt ex materia fieri uiuentia. & in secundo de Anima cont. 10. dicitur, ex anima & corpore ut ex oculo & facultate videndi constitui animal: cum itaque caro, & corpus dicantur materia animæ, non est putandum ea recipere esse ab anima, alioquin idem esset materia suimet. Prætereà, in primo Physicorum uigesimooctauo, aduersus Parmenidem Philosophus ex multitudine partium definitionis, vt ex eo quòd homo est Animal & bipes, colligit ea, quę sunt esse multa & lucidiùs in octauo Metaphysicæ, cont. vndecimo, approbat in materia ordinẽ formarũ, inquiens quædam fieri cum progressu ad ulteriora, alia cum resolutione. Et in primo Physicorum, cont. octuagesimosecũdo, inquit materiam primam esse ultimũ, in quod ea quæ pereunt, resoluuntur: at nõ daretur progressus ad ulteriora, nec darentur gradus resolutionis & productio remanentium per resolutionem, nisi daretur multitudo formarũ. Et præsertim, quia datur & materia prima, & materia proxima, & vtraq; ab Arist. in quinto Metaphysicæ cont. quinto, dicitur Natura, non autem materia proxima esset natura distincta à prima, nisi formam includeret, natura enim est substantia, non accidens. Ex relatis uerbis rectè consideratis lucidè elicitur in animali uarias inueniri formas, adeò ut colligere valeamus, ut Mundum magnum, ita paruum, nimirum animal, includere formas plures, & ex eis constare. Hinc Alexander in secundo Nat. q. c. tertio, inquit Cœlum uti Elementis tanquam materia in productione Animæ, adeò ut materia eius per aliquam antecedentem formam actu sit. Simplicius quoque affirmans in secundo Phy. in animali reperiri naturam & animam distinctã à natura, cogitur fateri in eo uarias formas reperiri, cum natura sit formã. Insuper, in primo de Anima 94. in animali gradum facultatis vegetandi statuit distinctum ab eo sentiendi, & in secundo de Anima 21. in homine hunc ordinem considerat, primam statuit formam corporis mixti; secundam Animam mortalem; tertiam, rationis compotem; quartam Mentem participatam. Philoponus conspicuè concedit multitu-

Ratio 5.

6.

Confirmatio.

Aristot.

Alex.

Simplicius.

Philopon.

Auerroes. multitudinem formarum. De Auerroe quoque ambigere non debemus, nam varijs in locis in eodem concedit varios gradus formarũ, & præſertim tertio Cœli. 67. quo lo- *Galenus.* ci rationes diluit multitudini formarum aduerſas. Galenus in libro, quod animi mores ſequantur corporis Temperaturam, conſpicuè concedit multitudinem formarũ *Platonici.* animalis, cum principalium membrorum eius varia ſint Temperamenta. Platonici, omnes eandem multitudinem concedunt, cum in viuente conſiderent naturam infra animam poſitam, mox animam diuidant in formantem, & vtentem; Ac inſuper, Mentem participatam addant. Adeò, vt iure optimo colligere valeamus, in eodẽ viuente mortali, plures reperiri ſubſtantiæ formas.

De numero graduum formarum, quæ in eodem ſeruari valent. Cap. III.

OStenſa multitudine formarum in eodem indiuiduo, ſequitur vt de earum numero loquamur, nam in eodem plures reperiri poſſe conſentiunt mul- *De numero formarũ* ti, qui tamen de numero diſſentiunt, & opiniones ſunt quattuor. Nonnulli enim putant, in eodem tot formarum inueniri gradus, quot eius *Opiniones quattuor.* ſunt prædicata per ſe primis modis. Alij aiunt eſſe quattuor: Quidam tres. Nonnulli duas tantùm. Primę opinionis fuit Ioannes Gandauenſis in ſecundo Metaphy- *Opinio 1.* ſicæ q. 10. dicentis, in eodem indiuiduo tot eſſe formas, quot ſunt prædicata vniuoca, quæ de eo dicuntur in primo modo dicendi per ſe, adeò ut in Alcibiade, tum Alcibiadis, tum hominis, tum Animalis, tum intermediorum, ac generis ſupremi inueniantur formæ formam tamen Alcibiadis non aiunt ſubſtantiam, ſed accidentia propria, quæ indiuiduum conſtituunt. Nititur hoc colligere ex Ariſt. qui in ſecundo Metaphyſicæ cont. 10. oſtendens in formis non dari progreſſum in infinitum, loquitur de prædicatis & partibus definitionis, magis vel minus communibus, in quibus cum non datur progreſſus in infinitum, colligit nõ dari progreſſum in infinitum in formis, quod inaniter feciſſet, niſi putaſſet ſingulis prædicatis, proprias reſpondere formas. Id ipſum colligitur ex primo Phyſ. cont. 28. necnon ex ſecundo de Gen. Animalium cap. tertio, quo loci inquit, non ſimul gigni animal & equum, quod verum non eſſet, niſi eis diſtincta forma reſponderet, & pro hoc comprobando varias affert *Euerſio.* rationes, quas vnicuique apud eum legere licet. Hanc opinionem minimè approbandam puto, nam quamuis nonnunquam diſtinctis prædicatis reſpondeant formæ variæ, id tamen non eſt ſemper; frequenter enim ex eadem forma per varios abſtractionis gradus, varia eliciuntur prædicata, quæ uera ſunt de multis, & ſunt natura una, non numero, nec ſpecie, ſed genere, vel minus vel magis communi. Nam ſi prædicatis ſingulis per ſe in eodem indiuiduo formæ variæ reſponderent, tunc cum ignis, ſit & ignis, & corpus inanimum, & corpus, & ſubſtantia, non eſſet ſimplex, ſed compoſitus ex formis varijs. Similiter, albedo non eſſet forma ſimplex, ſed & albedinis & coloris, & qualitatis patibilis, & qualitatis formas includeret. Id ipſum contingeret de quattuor primis qualitatibus, quæ tamen, & primæ, & ſimpliciſſimæ ſtatuuntur, & Ariſt. ſub initio ſecundi libri de Ortu, & interitu, conſtituens ordinem inter principia, pro conſtitutione Elementorum, ait primam eſſe materiam, eam ſequi qualitates, tertiò ſuccedere Elementa, eam intermediam formarum multitudinem nunquam excogitauit. Præterea, omnis forma ſubſtantiæ, eſt Natura; omnis Natura eſt principium motus; ſi itaque Elementa ſunt prædita pluribus formis, etiam erunt prædita multiplici Natura; & multiplici principio motus, quæ ſi quis inficiatur eſſe abſurda, neſcio quid erit aliud, quod ei abſurdum uideri valeat, ſolum frequenter dixit Philoſophus media contrariorum conſtare ex extremis, at extrema ut albedinem & nigredinem conſtare ex varijs formis nunquam enunciauit, nec indicauit. Ex

conſi-

confirmatur, quia illæ subordinatæ formæ in albedine & nigredine, vel cadũt sub sen sum, vel ne; si non, nec mente percipientur, nil enim sensilium appræhenditur mente, quod non cadat sub sensum; dicere autẽ quòd sensum moueant, aduersatur experien tiæ, dum enim intuemur albedinem, nil in ea inspicimus nisi formam eius; de attinẽti bus aũt ad sensũ, sensui adhibenda est fides. Nec difficile est aduersa fundamẽta euer tere. Et pro notitia cõsiderãdũ, quod in accidentib. semper, in substantijs vt plurimũ prædicata eiusdẽ cõmuniora, & minus cõmunia, eliciũtur per rationẽ ex eadẽ forma, cõmunius & minus cõmuniter cõsiderata, nã artificiosissima est natura, quæ nũquam superuacaneis abundat: at Mens est quæ constituit uniuersitatem in reb. eliciẽdo ex minus communibus communiora, vt ait Auerroes 12. Metaphysice, com. 4. nec ob id ea communiora iudicanda sunt entia rationis, cum ex forma eliciantur eique respon deant, hoc indicauit Arist. in septimo Metaphysicæ, cont. 43. inquiens, Si genus non est præter eius species, aut si equidẽ fuerit, est, vt materia, vox enim generis materiã denotat, differentię verò species & Elementa ex hac faciunt, &c. Conspicuè affirmat Philosophus genus nonnũquam non esse præter species, & non indicare formam di stinctam, nonnunquam verò indicare formam antecedentẽ, se habentem perinde ac materiam vltimæ formæ. Idipsum indicare voluit Arist. in primo Phys. 28. disputans aduersus Parmenidẽ, & ex multitudine partiũ definitiõis colligẽs multitudinẽ eorũ quę sunt, nõnunquã. n. genus & differẽtia ex distincta forma eliciuntur, & quãuis fre quẽter ex eadẽ forma, semper tamẽ multitudinẽ indicãt, quoniã Genus non esset Ge nus, nisi rebus forma distinctis competeret. Nec differentia contraheret & distingue ret, nisi daretur res variæ, quę Genus habent commune, & per differentias distinguũ tur; ex quo etiam patet nostrę sententiæ minimè id aduersari, quod dicitur in secũdo Metaphysicæ cont. 10. quo loci ostensurus Philosophus in formis non dari ꝓgresũ in infinitum, transfert sermonem ad prædicata per se in primo modo, nam iure id effi cit, ut ratione a maiori ad minus ostendat in formis non dari progressum in infinitũ; si enim non datur in prædicatis per se, longè minus dabitur in formis, quæ pauciores sunt; insuper id facit, quoniam prędicata primi modi, quamuis nõ sumantur ex distin cta forma, denotant tamen formã ratione, & modo concipiendi distinctam, ita osten dit nedum in formis omninò distinctis, verùm neque etiam in distincto earum conci piendi modo dari progressum in infinitum, in qua significatione etiam Auer. in secũ do Phys. 28. ait, cùm genus, tùm differentias esse formas.

Diluũtur rationes ad uersa.

Aristoteles.

De numero Formarum in eodem indiuiduo opiniones aliæ Cap. IIII.

DEcursis attinentibus ad primam opinionem, occurrunt alij, qui in homi ne quattuor statuunt formarum gradus; primò enim inueniri aiunt gra dum formarum mixtorum, vt carnis, neruorum, & ossium; secundò ani mam nutrientẽ, essentia distinctã a sentiente tertiò ipsã sentientẽ; quar tò Mentẽ. Quod autem anima nutriens distinguatur à sentiente ostenditur; tum quia Fœtus prius incipit nutriri, quàm sentiat; tum quia modus operãdi eius est ualdè di stinctus, operatur enim per naturam, sentiens verò per cognitionem; tum demùm, quia prodit ex principio vario, inquit enim Arist. in secundo de Gen. Animaliũ c. 4. necnon libro tertio ca. 7. vim nutriendi produci à fœmina, vim autẽ sentiendi a solo mare; hinc Plantæ quamuis non distinguantur in marem & fęminã, tamen generant, cũ solùm producant facultatẽ nutriẽdi. Hanc opinionẽ quamuis iudicem probabilio rem prima, non tamen approbandam existimo. Ratio est, quoniam alibi patefeci for mam disponentem pro subsequente materiata forma suscipere magis & minus, quod animæ nutrienti non cõpetit, non. n. potest remitti per aduersam formã nutriendi, ut

Opinio 2.

Euersio.

formę Elementorũ,cũ ei huiusmodi oppositũ non cõpetat,neque per formas antecedentes ex quibus consurgat,vt formæ mixtorum consimilium per formas Elementorum ex quibus consurgunt, non.n.anima nutriens ex antecedentibus mixtorum formis consurgit,sed eis supernenire dicitur.Insuper, inquit Arist.in secundo de Anima 31.vegetalem esse in sentienre,ut figuram trium laterũ in quadrata;at quadrata non sunt duę distinctę formę,sed vna. Insuper, in primo de Anima 58.absurdum iudicat Arist.in eodem multas esse animas, ideò inquit similiter etiam absurdum est Animã esse rationẽ mixtionis, non.n. eadẽ est ratio per quã caro & per quas os efficitur euenict igitur corpus totum multis animis esse præditum, &c. Præterea, in secundo de Anima loquens de anima mortali apta diuidi ob extensionem, ait esse unam actu in toto uiuente, potestate verò multas, nec multas esse animas, sed partes, ut patet ex context.20.solùm de Mente inquit aliã esse rationem. Demùm,quod maioris momenti esse iudico, est, quia nisi in animali nutriens, & sentiens essent forma vna, non valeret nutriens esse principium generationis animalium, nil enim agit vltra proprium gradum,& propterea nutriens non posset producere formam sentientem, quod tamen rectè seruatur statuendo earum unicam essentiam. Rationes aduersæ facilè diluuntur.dicebatur primo,fœtũ prius incipere nutriri,quàm sentiat. Respondeo, tunc vel nutriri per animam & instrumenta animæ matris, uel cum primò producatur gradus nutrientis confusus, & inchoatus, deinde absoluitur, & perficitur per eductionem gradus sentientis, in quo præcedens includitur facultate, & virtute,ut lumen diminutius in clariore. Addebatur,earum facultatum distinctum esse modum operandi.Respondeo, id euenire ob instrumenta uaria, & quia materiatarũ formarum sequens valet efficere id, quod antecedens, & eminentiore modo, ueluti forma mixti dicitur mouere per Elementum præpotens.Dicebatur tertiò,eos animę gradus gigni per varia principia.Respondeò, quamuis fœmina in productione valeat extendi usque ad productionem virtutis nutrientis, ut patet de Plantis, tamen dũ in eodem etiam inuenitur vis sentiens, vterque gradus ex sentiente prodit, includente facultate & virtute etiam nutrientem, & hoc patet, quia Arist. negat fœminæ cõpetere semen prolificum,& solùm ait fœminam præbere materiam, & eam posse concipere sine effusione sui inchoati seminis.Propterea,est opinio tertia, quod in homine solùm duo formarum gradus inueniantur,nimitùm gradus formæ mixtorum,vt carnis, & ossium,& gradus animæ; quæ sit essentia vna uarijs facultatibus prædita; quæ opinio ut pertinet ad animã verissima est,unica enim in homine est Animæ essentia, creata & infusa à Deo in ortu singulorũ, at Arist.hanc veritatem non cognouit, sed duplicem in homine excogitauit animæ essentiam,unam ex materia prodeuntem,& mortalem,alteram,nimirum Mentem immortalẽ, & æternam, quæ sola extrinsecùs aduenire t,ut dixit in secundo de Gen.Animalium c.3.ideò in secundo de Anima 21. eam nuncupauit genus aliud animæ,& solam dixit segiungi posse,vt æternũ à mortali;& eiusdem sententię etiam fuit Plato, qui caput dixit sedem partis æternæ, pectus verò mortalis.Propterea præsuppositа sẽper veritate absoluta, cui constanter adhæreo,dicendum puto,in homine tres inueniri formarum gradus,primus est formarum mixtorũ,secundus animæ egentis organis, tertius Mentis. Gradus primus est principium constitutionis Hominis;alter mediũ;tertius finis,& postrema perfectio.Gradus primus est multitudine præditus,vt carniũ,ossium, neruorum & similium; secundus præditus est non multitudine in eodẽ, sed extẽsione, est enim anima ex mareria educta pars in parte & tota in toto,tertia vbi est,tota est,& extẽsione caret. Primus gradus est formarũ,quæ sunt infra instrumenta;alter formarum ægentium organo, tertius est formæ formarũ supra instrumenta collocatæ, cuius imperio cæterę subijciuntur.Primus ab altero mouetur;medius mouetur,& mouet; Mens solùm mouet & dirigit.Primus operatur per Temperamentum;alter per instrumenta; Mens sua sola cõditione & essentia.Primus solùm inseruit;medius præcipit,& inseruit;Mens solũ imperat

Marginal notes: *Diluũtur ratiões aduersę.* — *Opinio 3.* — *Sententia absolute vera.* — *Opinio 4. Arist.*

perat & libertate est prædita, adeò vt quemadmodũ Natura plurima absoluit numero ternario, vt enunciauit Aristoteles in tertio Meteorum, loquens de Iride; in primo de Cælo, cont. 3. loquens de trina dimensione, necnõ in secundo de partib. Animaliũ cap. 1. loquens de trina corporum compositione; ita pro hominis absolutione tres formarum gradus conspirant, hominemque omni ex parte perfectum constituunt. Cõfirmatur idem ternarius numerus ex trino ordine Qualitatum, nimirùm corporis, ut colores; animi, vt virtutes in more positæ; & Mentis, ut habitus eius. Insuper ex ordine motuum; nam corpus sua grauitate descendit; Animus mouet illud ad omnem differentiam positionis; Mens constituit motum artificiosum. Sic in Elementis tanquam in principijs cæterorum corporum, vnica est forma; in viuentibus omni ex parte mortalibus tanquam in medio est forma duplex; in homine, vt in fine collocatorum sub Cœlo reperitur finis ternarij numeri. Primus gradus consurgit ex mixtione; alter ex semine; tertiùs extrinsecùs accedit. Primus gradus interit per putredinem; secundus per mortem; tertius ab interitu est immunis. Hanc ego puto fuisse opinionem Aristotelis de numero formarum in eodem indiuiduo.

Proponuntur, & diluuntur tria dubia, ad ea quæ dicta sunt pertinentia. Cap. V.

Declarata de numero formarum in eodem indiuiduo opinione Aristotelis, pro variarum difficultatum resolutione, tria declaranda supersunt. Primum quomodo ex varijs formis unum constituatur? Alterum quid sit dicendum de formis partium? Tertium quomodo forma inferior in superiore includatur, vt principium nutriendi in eo sentiendi? Ordiens à primo, inquiunt nonnulli viri docti ex subordinatis formis tanquam ex partibus unam consurgere formam, vt dum senario additur unitas, absoluitur una cum alijs septenarij forma, sic totũ & suæ partes simul sumptæ, & forma in indiuiduo est posita, quia consurgit ex ea indiuiduorũ connexione; nec fit, quia in eo indiuiduo est constituta, quod ex productione postremæ formę cõsurgit. Ideò Simplicius in 2. Phys. 11. inquit formã ignis in aggregatiõe coloris, siccitatis, & leuitatis esse positã, & dũ additur ultima regula, dicitur cõsurgere forma domus. & in 5. Phys. cõ. 9. inquit, formã momẽto fieri. Hanc opinionẽ approbandã nõ puto. Nã forma omnis est simplex essentia: variæ subordinatæ formę nõ sunt simplex essentia: nõ itaq; sunt una forma. Præterea, si forma una ex eis varijs cõsurgit, vel ea forma una sunt illęmet formę varię, vel est aliud eis superueniẽs ut forma septenarij est alia ab vnitatib. Nõ hoc secundũ dici põt, qa vnitates illę sũt materia numeri septenatij, subordinatę aũt illę formę nequeũt dici materia superuenientis, sed postrema differentia & forma dicitur totũ id ꝙ res est, ut patet ex 7. Meta phys. 43. Nec põt dici primũ, quia formę illæ non sunt vna natura, uno modo mouẽs & operans, sed distinctę. Insuper, tũc in substãtia propriè esset ordo, quod rejicitur ab Arist. in 7. Meta. 43. Præterea, si id esset tũc explicaturi quid sit homo, teneremur explicare cũctas subordinatas formas, ex quib. forma hominis cõsurgit, alioquin uniuersam eius essentiã nõ explicaremus, qđ tamẽ definiẽtes nõ facimus. Pręterea Arist. solũ manifestauit cõsurgere formã unã, uel ex uarijs gradib. eiusdẽ rõnis, vel ex formis oppositis dũ remittũtur, ut in mixti cõstitutione, at ex subordinatis formis nunq̃. Cõfirmatur, qa si una cõsurgeret forma, antecedẽs nõ resisteret subsequẽti, nec moueret distincto motu, ut resistere, & mouere percipimus formas carniũ, & ossiũ, antecedẽtiũ. Pręterea, si vna cõsurgit forma, quid est nectẽs eas distinctas formas? nõ aliud quid ab eis, cũ nil aliud adsit, si nectũtur ex se, igitur una erit tãquã potẽtia & materia, altera ut act⁹ & forma, ex q bus nõ una forma cõsurgit, sed ea postrema dicitur absolutè forma. Exẽplũ de numeris nõ est simile, qa illę unitates nõ sũt uarię subordinatę formæ, sed sunt materia intelligibilis numerorũ. Sentẽtia ẽt Simplicij nõ est approbãda, nõ enim

Quomodo varia forma in eadem connectantur.

Opinio 1. Simplici⁹.

Euersio.

enim ex affectionibus ignis consurgit forma eius vt in lib. de Elementis patefeci. Nō itaque dicendum puto ex subordinatis formis formam vnam consurgere, sed rationi magis consentaneū iudico, existimare formas antecedentes disponere & constituere *Opinio propria.* materiam proximam sequentis, quæ sola absolutè forma dici mereatur. Nam quāuis materia sit apta recipere formas omnes, nō tamen æquè primò & proximè, & requiritur ordo nedum ex parte formarum, ut multi censent, verùm insuper ex parte materię, cum enim materia & forma sint ad aliquid, & alterius formæ altera sit materia, vt dicitur in secundo Physicorum vigesimosexto, est necesse, vt ordo requiratur ex parte vtriusque. Hinc ab Aristotele in quartò de Cœlo trigesimoseptimo, materia dicitur quadruplex, quatenus primò dicitur prædita quattuor facultatibus respicientib. quattuor formas Elementorū, quas solas est apta primò recipere: nec educūtur sequētes formæ, nisi materia antecedentibus fuerit prædita & parata Forma; itaque postrema ea est, quæ absolutè est rei forma, de his loquendo, quæ formant, & hæc per differentiam ultimam explicatur, dum non latet, ex cōposito autem antecedente elicitur genus proximū, quod materiam significat. *Quomodo forma antecedēs includatur in sequente.* Ex primæ difficultatis resolutione facilè elicitur, quid de tertia sit dicendū, quomodo inquā forma prior in subsequente contineatur, nam quadruplex potest fieri cōparatio. Prima inter formas Elementorum, & eam mixti, & quoniā ex illis hæc consurgit, quæ seruat facultates earum, ideò Aristoteles in primo de Ortu & interitu ait seruari & contineri potestate. *Quotuplex comparatio. Prima.* Altera cōparatio fieri potest inter formas mixtorū, nempè carnis, ossium, & similiū, & animam, & hæ non dicuntur includi in anima, quia seruantur distinctæ, & solū parant pro anima, quibus cum superueniat anima, dicitur actus corporis, & recipi in proprio & definito subiecto, ut dicitur in secundo de Anima, vigesimosexto. *Secunda.* *Tertia.* Tertia comparatio uersatur inter animam nutrientem & sentientem, de qua Aristoteles in secundo de Anima trigesimoprimo, ait vegetatiuum esse in sensitiuo, vt triangulum in quadrato, quadratū autem est figura vna includens facultate triangulū, quare similiter gradus vegetandi est in sensitiuo vt in essentia prętantiore, in qua includatur imperfectior, de qua dicere valemus, quòd sit in eminētiore, vt senarius in septenario, cum tamen septenarius sit forma simplex. *Quarta comparatio.* Quarta comparatio versatur inter Phantasiam siue sensum, & Mētem, de qua ex sententia Aristotelis dicendum est, perinde se habere, ac de perspicuo relato a lumine, à quo perficitur, & seruatur ab eo distinctum. Declaratis cæteris superest considerandum, quid sit dicendū de formis varijs partium eiusdem animalis. *De formis partium.* Et quia partes sunt duplices, quædā consimiles, vt caro, ossa, & nerui; aliæ dissimiles, quæ mēbra dicuntur, vt pes, manus, & oculi; partes huius secundi generis non constituuntur per formam aliquā substantiæ propriam, distinctā ab anima, sed constituuntur per connexionem variarum partium consimilium, & superuenientem animam, ideò iure in obitu omninò æquiuocè seruari dicuntur, longè magis quàm partes consimiles, ut dixit Aristoteles in calce quarti Meteorum. Pro notitia autem partium consimiliū animaduertendum est, in animali duplex considerari Temperamentum, unum totius, vigens in corde, cui anima superuenire dicitur in corde residens. Alterum est Temperamentum consimilium partium, quod variarum uarium est, ut carnis, ossis, & neruorū, cui respondet propria forma mixti, & in animali tot sunt huiusmodi formę, quot sunt partes consimiles, quæ postremam perfectionem recipiunt ab anima, per quam omnes nectuntur, redduntur unum, & in specie constituuntur, in specie enim constituitur id quod totum, & perfectum est. Huiusmodi igitur partes considerarę secludum ultimam formam, unum sunt, & specie non distinguuntur; consideratæ uerò secundum formā propriam, sunt variæ & distinctæ speciei, at minus propriè. In obitu animalis seruari valent huiusmodi formæ, & tunc in propria speciei cōstituuntur, sunt enim unaquęque totum aliquid, seiunctum ab altero, non enim interitui animæ succedit forma aliqua, eas partes nectens, ideò Aristoteles ī calce primi de Anima dixit magis animam continere corpus, quàm vice uersa, recedente enim anima, corpus

dissoluitur

dissoluitur, dicitur autem interitus animalis, ortus alterius, quatenus variatur totum, & formę, quę prius rem in specie non propriè constituebant, re vera constituunt, quæ partes seruatæ per formas proprias sunt eadem vniuocè; at per formam postremam æquiuocè, & potiùs dicuntur seruari æquiuocè, quàm vniuocè, quia postremam perfectionem recipiunt ab anima, minus tamen seruantur æquiuocè, quàm membra ob formam propriam mixti, quæ vt dixi, non ita competit membris.

Diluuntur rationes cum multitudine formarum pugnantes. *Cap. VI.*

Ostendebatur in eodem seruari non posse plures formas, quia vnius rei vnica est natura, & essentia. Soluitur per Aristotelem in septimo Metaphysicę, dicentem postremam differentiam esse id totum quod res est, cæteras parare ad eam, adeò vt postrema natura & essentia vnica sit. Dicebatur secundò, ex multis, quæ sunt actu, non fieri vnum. Respondeo, cum Aristotele in calce quarti Meteorum dicente, solā postremam formam esse absolutè formam, & actum; intermedias verò esse formas, & materias: nam quatenus ad sequentem parant dicuntur potestate & materię. Addebatur tertiò, aduenientia ei quod actu sit, esse accidentia. Respondeo, id esse verū, dum absolutè fuerit actu, at non dum fuerit partim actu, partim potestate: Aristoteles id obijcit veteribus Philosophis sub initio primi de Ortu & interitu, quia pro materia statuebant vnum quattuor Elementorum; forma enim vnius Elementi non parat pro altera, sed pugnat cum ea, quia sunt eiusdem gradus in ordine formarum. Similiter forma corporis coæterna materiæ non recipiens magis, & minus, non disponit ad formam mortalem, ideò Auerroes in primo Physicorum, id obijcit approbantibus formam illam corporis, at de formis mixtorum in tertio de Cœlo septuagesimoseptimo, secus se habere affirmat, quo loci multitudinem formarum cōcedit. Dicebatur quartò, multitudinem formarum varia sequi absurda: primum erat, quia euerteretur definitio generationis, non enim esset mutatio totius. At hoc non sequitur, quia variata postrema forma, vt sæpè dixi, variatur totum, & subiectum proximum accidentium sub sensum cadens non seruatur idem. Nec sequitur aliud absurdum, quòd vnius ortus non sit alterius interitus, quia semper variatur species rei, vt dixi; His accedit, quòd dum Aristoteles definit generationem, non resolutionem, & compositionem considerat, sed mutationem vnius eiusdem gradus in alterum, vt ignis in aerem, sanguinis in carnem, & similium. Addebatur, quòd idem numero pluries esset substantia, & corpus. Hoc non sequitur, quia per antecedentes est substantia & corpus, per formam postremam est substantia talis, & tale corpus, eius speciei quod patefecit Aristoteles in secundo de Anima, cont. 10. inquiens, ex Pupilla & virtute videndi constitui oculum, ex corpore autem & anima animal. Neque etiam sequitur, quod eductio sequentis formæ sit motus, quia non fit in subiecto, quod maneat actu idem sub vtroque termino, sed totum variatur, nec amplius eadem definitio & nomen ei competit. Quòd autem cuncta sine multitudine formarum seruari nequeant, iam patefeci, dum necessitatem huiusmodi Formarum manifestaui. Instabatur sextò, quia termini à quo, & ad quem, simul seruari nequeunt. Respondeo, terminum à quo, non esse formam antecedentem, sed priuationem ei iunctam, quæ perit aduenient forma. Instabatur septimò, quia si in viuēte seruaretur multitudo formarum partium consimilium, tunc pereunte, vel recedente anima, partes illæ seruarentur eodem vniuocè, cum tamen Aristoteles dicat solùm seruari æquiuocè. Hoc solutum est per ea quæ dixi in calce præcedentis capitis. Similiter patefactū est quomodo figura trium laterum includatur in quadrato, & facultas nutriens in sentiēte.

Diluitur ratio prima. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Diluitur Sexta.* *Septima.*

Insuper

Inſuper eſt declaratum eſſentiam in indiuiduo eſſe poſitam, non autem in ea ſeruari ordinem, cum forma poſtremò formans ſit totum id quod res eſt, vt in eo cont. 43. enunciat Ariſtoteles. Prætereà dum Auerroes in cap. de Subſtantia orbis, ait vnius rei vnicam eſſe formam, ſe declarat in tertio de Cœlo, 67. manifeſtans id eſſe verum de forma poſtrema, quæ eſt eſſentia rei, per quam in ſpecie conſtituitur. At vrget adhuc D. Thom. ratio, prima Summæ q. 76. ſecundo contra Gentes c. 58. Opuſc. 3. cap. 91. 92. & ſæpè alibi, quia data formarum multitudine, adeò vt genus & differentia non ex eadem, ſed ex diſtincta forma ſumantur, vt corpus & ſenſitiuum, ſiue animal. Tunc ſuperius non per ſe in primo modo diceretur de inferiore, vna enim forma non dicitur de altera per ſe primo modo, ſed huiuſmodi prædicata ſunt eadem cum ſubiecto, vt dicitur in ſeptimo Metaphyſicæ, cont. 20. Reſpondeo, in prædicatione per ſe primi modi accipi pro ſubiecto, inferius conſtitutum per formam poſtremam, præſupponentẽ formas alias modo declarato, de quo poſtremo non per ſe dicuntur formę, vel forma a formis partium, non enim dicimus hominem eſſe carnem, ſed ſolùm prædicantur, vt ſeruant conditionem totius, nimirùm vt omnes conſtituunt ſubſtantiam & corpus, adeò vt animal dicatur corpus, quatenus ad eius conſtitutionem, & corpus & anima conſpirat & prædicatur, non vna forma de altera, ſed ſubordinatæ formæ, cum conditione totius, de conſtituto ex eis, & hac ratione dicuntur non diſtingui à ſubiecto, quia includuntur in eo, de quo dicuntur. Sed vna ſupereſt diluenda difficultas, nam ego dixi in animali duos ſolùm reperiri gradus formarum mortaliũ, partium ſcilicet, & Animæ. Ariſtoteles in ſecundo de Gen. Animalium cap. 3. videtur concedere plures, inquit enim non ſimul gigni Animal & equum, quare in equo cùm animalis, tùm equi inuenientur formæ, quæ animæ mortales ſunt. Reſpondeo, Ariſtotelem tunc præſertim conſideraſſe attinentia ad hominem, cuius dedit exemplum, quod tamen in Græco codice deeſt, & ob id ſtatim de mente loquitur, ac inſuper attinentia ad actum ſecundum animæ, ea enim primò communia quædam opera exercet, vt nutrire, & confuſe ſentire, mox verò propria ſuæ ſpeciei, ea tamen communia ex eadem eſſentia prodeunt, at minus diſtincta & dearticulata, qua conſideratione in primo de Anima vigeſimoquarto, dixit Mentem non competere ſingulis hominibus. Hanc ego puto de numero formarum fuiſſe opinionem Ariſtotelis, quę eatenus ſolùm à me approbatur, quatenus decretis Theologorum non aduerſatur.

FINIS.

FRANCISCI

PICCOLOMINEI

SENENSIS

IN ACADEMIA PATAVINA PHILOSOPHI PRIMI.

Librorum ad Scientiam de Natura attinentium

PARS QVARTA.

In qua Meteorologica explicantur, & connexa cum eis.

Ad Serenis. ALPHONSVM II. Ferrarię Ducem Principem Heroicum.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, Apud Hæredes Francisci de Franciscis. M D C.

SERENISISSIMO
ALPHONSO II.
FERRARIAE DVCI
PRINCIPI HEROICO
DOMINO COLENDISS.

Franciscus Piccolomineus perennem precatur felicitatem.

QVEMADMODVM communi populorum opinioni apprimè aduersum, ita veritati summopere consentaneum iudicaui semper, constanterque censui, vniuersam hominis perfectionem, rectamque constitutionem in legitima eius, liberaque seruitute esse collocatam, & iure optimo profectò, nam seruitus seruientium animos conuertit ad supera, cum imperium vice versa eos deflectat ad infera, hinc populos tunc rectè institutos iudicamus, dum seruando Leges sui legitimi Principis, ei libenter famulantur, & seruiunt; & quid dico de Populis? cum ipsi quoque Principes, eorum curæ destinati eatenus, præsertim ceteris præstent, quatenus eminentius, & proximius inseruiunt Principi vniuersi, eiusque mandata, iura, & leges seruant, à quibus dum recedunt, in tyrannidem, & deterrimam feritatem dilabuntur, solus Deus ille est, qui cum ex alio non pendeat, sed ex se sit ipsum bonum, ipsaque perfectio, superiore Domino non eget, cui seruiendo perficiatur; Propterea ego Principes omnes, virtute regia insignes, vt Dei eminentiores ministros, & tanquam proximos Deos, summopere semper sum veneratus & colui, & te præsertim (HEROICE PRINCEPS) quem iam diu & Regiæ familiæ lumine, & propriarum virtutum splendore, tanquam proximum sydus fulgere inspexi,

vniuersamque Europam splendidissimè illustrare, nam Dei Leges constantissimè seruans, Populos tuæ serenitati libere creditos, eximia tranquillitate, miráque eorundem incolumitate felicissime regis; Propterea mirum non est si ab eis tam intimè diligaris, quod si liceret oculis corporis eorum corda intueri, in singulis Arma, imagines, egregiaq; facinora Atestinorum Principum, & tui præsertim exactissimè impressa inspicerentur, ob quæ ego iam ante multos annos me totum tibi deuoui, & per Ferrariam, Vrbem celeberrimam transiens, Sublimitatem tuam eximia humilitate, & reuerentia salutare fui ausus, à qua supra merita mea humanissimè semper exceptus fui. Auxit autem & amplificauit hanc meam erga tuam dignitatem propensionem, Perillustris Antonius Montecatinus vir Sapientia, Prudentia, & probitate insignis, quem ego multi facio, & tanquam meipsum diligo, hic cum tuæ Amplitudini honorificentissimè, & constantissimè inseruiat, me quoq; cum eo iunctum ad id ipsum, vt mihi liceret, efficiendum direxit, & induxit; propterea iam diu optaui signo aliquo (vt mihi liceret) conspicuo, hanc meam animi constitutionem, conspicuam reddere, & cum potior mihi modo non se offerat occasio, hos de rebus sublimibus Libros, desiderio tuæ Sublimitatis flagrantissimo animo tuo sublimi & heroico dico, & appendo. Diu felix viue, & vale. Patauij kl. Ianuarij M D XCVII.

INDEX PRINCIPALIVM CAPITVM HVIVS LIBRI

METEORVM.

Libri de generatione Mixtorum.

Libri de Putredine.

De Ortis ex putri.

An

De concoctione.

F I N I S.

INDEX SINGVLARVM RERVM ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOC QVARTO VOLVMINE EXPLICANTVR.

Cadauer

C

Frigus

Meteorum

N

O

S

T

V

Et

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

METEORVM LIBER VNVS,

In quo lucidè & breuibus de illis agitur, quæ ab Ariſtotele in tribus Primis Meteorum Libris explicantur.

Inſtitutum Auctoris. Cap. I.

SVBLIMIA & multiformia Naturæ opera, quæ ſenſibus noſtris ſe offerunt, & modo vario & recondito ex latentibus cauſis prodeunt, inſignem in ingenuis animis excitant admirationem, ex qua oritur deſiderium ſciendi, quod ortum creſcit, auctum nos excitat ad cauſarum indagationem, & expletum ſapientiam parit: Meteora inter cætera eximiam pariunt admirationem, cum ſint inſignia, communiter noua, conſpicuè ſenſus excitent, modoque latenti ex communibus cauſis prodeant, veluti Fulgura, Tonitrua, Terræmotus, Cometæ, Venti, & ſimilia. Propterea Iris, inter Meteora formoſiſſima, Thaumantis, hoc eſt admirationis fertur filia, quia non ſine admiratione ſe nobis offert, deſideriumque Philoſophandi in nobis parit. Hinc ſuo trino colore, triformem inſpectricis Philoſophiæ conditionem nobis indicat, nimirùm Phyſicæ, Mathematicæ, & Diuinæ, quæ ſolo admirationis ſtimulo, ſublimium ingeniorum acumine excogitatæ, & formatæ fuerunt. Iure optimo igitur ſermo de Meteoris gratus eſt omnibus, & præſertim ingenuis animis, plurimumque delectat, & prodeſt: de quibus ego nonnulla breuibus, & lucidè explicaturus, à nomine ordiar, & inde inſtitutum Philoſophi, in libris Meteorum eliciam. Meteoron Græcè, Latinè eleuatum, ſublime, in ſublimique pendens dici poteſt, quo nomine illa denotantur, quæ ex Elementis prodeunt aliquid paſſis, dum per intermedios halitus inuicem permutantur, vel ad Mixti cõſtitutionem tendunt, & proprio aliquo nomine, diſtincto ab eo Elementorum deſignantur; dicuntur autẽ ſublimia, tum quia halitus, ex quibus prodeunt, in ſublime ferri nati ſunt, quãuis nõnunquam in viſceribus terræ violentia aliqua detineantur, tum inſuper, quia magna ex parte in ſublimi fiunt, tum tertiò, quia tanquam ſublimia, & inſignia ſe nobis offerunt, ad ſuique contemplationem inuitant, tum demùm, quia ex ſuperis communibus cauſis per lumen, & motum, ſatis proximè ortum ducunt, earumque ordinem ſequuntur. Ex quo elicere valemus, quodnam fuerit inſtitutũ Ariſtotelis in libro Meteorum, & præſertim in tribus primis? Nam de Subiecto eorum librorum ſententiæ ſunt variæ, & prætermiſſis illis, qui cum Alberto aiunt, Corpus mobile ſimplex, tendens ad Mixtionem, vel vt alij, Ens mobile, eſſe Subiectum; Philoponus, & Olympiodorus, pro Subiecto ſtatuere videntur affectiones Elementorum, ex principijs externis prodeuntes, dum à ſua natura recedunt, vel pro mutua permuta-

Meteora eximiã pariunt admirationem.

Meteorũ quid.

Inſtitutum Ariſt. in li. Meteorũ.

De ſubiecto libri Meteorũ opiniones variæ.

tione vel pro constitutione mixti; quæ sententia est dubia, quoniam Meteorum est aliquid compositum, non autem est sola affectio, & affectiones ostenduntur de Subiecto, non autem sunt Subiectum. Propterea, alij tantum verbis recedentes a primis, inquiunt Subiectum esse mixtum imperfectum, quorum nonnulli nomine eo intelligi volunt duplex genus halituum, quorum cetera de quibus agitur, aiunt esse affectiones; At duplex halituum genus ab Aristotele in primo Meteorum statuitur commune principium, & materia Meteorum, non autem Subiectum de quo Meteora, vt affectiones considerentur. Et confirmatur, quia Aristoteles affectiones considerat non halituum, sed Pluuiarum, Incensionum, Maris, Iridis, Terræmotus, & similium. Alij autem nomine mixti imperfecti intelligi volunt, cum halitus duos, tum insuper, quæ ex illis efficiuntur; Quæ opinio etiam est dubia, quia communia principia in scientijs distincta sunt a Subiecto earum, quare cum duo halitus ab Aristotele in primo libro statuantur principia Meteorum, non recte iudicari possunt species Subiecti, alioquin essent principia sibimet. Ideò alij nomine mixti imperfecti solùm aiunt denotari ea imperfecta mixta, quæ ex halitibus ortum ducunt; quæ opinio etiam dubitatione non caret, tum quia pluuia absolutè denominatur aqua, nō autem mixtum imperfectum, nam quamuis non sit sincera, nihil refert, quia Elementa omninò pura non inueniuntur, sed solùm concipiuntur animo; tum insuper, quia duplex halitus est corpus imperfectè mixtum, magisque pluuia, & flamma; tum demum, quia Iris, & prodeuntia ex reflexione, non sunt mixtum imperfectum distinctum à Vapore. Similiter venti, & Terræmotus. Propterea, prætermissis aliorum opinionibus putarem ego esse dicendum, Subiectum libri Meteorum, nil aliud esse, nisi ipsum met Meteorum, intelligendo nomine omne, quod vel ratione principiorum, quæ sunt duplex halitus, est aptum fieri in sublimi, vel magna ex parte in sublimi producitur, eique competit nomen aliquod proprium, distinctum ab eo Elementis, & duplicis halitus, ita Pluuia, Venti, Cometæ, & similia, quamuis non sint magis mixta, quàm halitus, & sæpè non sint magis mixta, quàm Elementa, quæ inueniuntur, nomine Meteori denotantur, & ab Aristotele tanquam species Subiecti considerantur. Ex quo constat, quomodo inscriptio sumpta sit, vt eam sumere consueuit Aristoteles ex genere subiecti, de quo agitur, circumscripto per locum; in quo aptum est fieri, & per sublime intelligere debemus non Cœlum, sed vniuersum interuallum, quod a nobis, vsque ad Cœlum extenditur, qui etiam locus sursum dicitur, in quem feruntur leuia. Nonnulli tamen veterum Philosophorum putarunt Meteora nonnulla etiam in Cœlo produci, non enim existimarunt id esse distinctæ naturæ ab ea Elementorū. At ex sententia Aristotelis solùm sub orbe Lunæ apta sunt fieri, vt solùm sub orbe Lunæ duplex halituum genus reperitur. Meteorum itaq; in ea significatione sumptum, in qua explicatum nuper est, statuatur Subiectum libri Meteorum, & Definiri potest quod sit halitus, vel aliquid ex halitu proximè genitum, conditione aliqua sibi propria præditum, per quam distincto nomine ab eo Elementi, & halitus designatur. Cuius prima capita quattuor sunt, vel enim consistunt in motu, vt Venti, & Terræmotus, vel in permutatione halitus in aliud, vt incensiones, vel in congregato ex motu & permutatione, vt pluuia, & similia; vel in radiorum reflexione, vt Iris.

Opinio propria.

Meteorū quid.

Quattuor capita Meteorum.

Dubia

Dubia nonnulla attinentia ad Subiectum, & explicatio quarundam eius denominationum. Cap. II.

APparuit Subiectum libri Meteorum nil aliud statui debere, nisi ipsummet
Meteorum, hoc est omne magna ex parte aptum per intermedios halitus
fieri in sublimi, cui nomen proprium competat, distinctum ab eo Elemen-
torum, & halituum. At oritur dubitatio: quia tunc mixtum imperfectum *Dubitatio*
nullibi consideraretur vt Subiectum. Insuper, non cōstat, quid de quarto Meteorum *Solutio.*
sit dicendum, in quo de mixtis perfectis sermo est. De prima difficultate dico, mixta
imperfecta patere, tum ex declaratione mixtionis, tum ex consideratione Meteorũ,
tum demùm ex declaratione mixti perfecti, perfectum enim est regula, & mensura cũ
suimet, tùm imperfecti, vt rectum sui, & obliqui: nec imperfectum, vt tale est, expo-
scit considerationem distinctam ab ea perfecti. De quarto Meteorum alibi patefaciã
librum illum ex parte principiorum necti cum secundo de Ortu, & interitu; ex parte
autem rei, de qua agitur, necti cum tribus Meteorologicis, vt finem eorum, quatenus
in eo consideratur mixtum consimilium partium, quod est finis præcipuus Meteorũ,
nam via, & finis eiusdem sunt considerationis, & præsertim quia modò aliquo ex du-
plici halitu gignitur, vt patet de Metallis, & fossilibus Huiusmodi Meteora, de qui- *Cur Me-*
bus est sermo, nuncupantur ab Arist. in procœmio Meteorum Circularia, quæ deno- *teora dicã-*
minatio eis competit; Primò, quia sunt communia, apparentia cunctis hominibus, & *tur Circu-*
nationibus. communia autem sæpè Circularia dicuntur; Secundò, quia sequuntur Cę- *laria.*
li reuolutiones: Tertiò, quia quattuor anni temporibus magna ex parte per Circulũ
fiunt, & variantur: Quartò, quia multa Circuli formã seruant, vt Iris, Corona, Gran-
do, Turbo, & similia; Demum, quia plurimorum generatio Circulum seruat; quate-
nus fiunt ex vaporibus sursum eleuatis, qui mox frigore condensati, in locum inferũ
redeunt, de quo Circulo, loquens Arist. in 1. Meteorum, c. 9. inquit, Fit autem huius-
modi Circulus, imitans Circulum Solis; simul enim ille ad latera permutatur, vt hic
sursum, & deorsum. Insuper, eadem Meteora in eodem procœmio dicuntur fieri secun- *Cur dican-*
dum naturam quidem, inordinatiorem, tamen primi Elementi corporum. Quę sen- *tur fieri se-*
tentia explicari potest, primò intelligendo nomine primi Elementi corporum mate- *cundũ na-*
riam primam, ex qua mortalia corpora constituuntur; nam plurima Meteora ex ne- *turã inor-*
cessitate materiæ prodeunt, & ex materia habent, vt ordinem frequenter deserãt, quę *dinatiorẽ.*
expositio defendi posset: rectiùs tamen puto dicendum, nomine primi elementi cor- *Qua va-*
porum denotari Corpus Cœleste, quod est primum inter Corpora, qua Elementa *leat prædi-*
Mundi dicuntur, de quo sub initio tertij de Cœlo, loquens Aristoteles dixit, se de pri- *cere.*
mo Elementorum verba fecisse. Mitto eos, qui nomine primi Elementi putant deno-
tari Ignem: dicuntur autem Meteora fieri secundum naturam cœlestis corporis, qua-
tenus ex eo satis proximè pendent, agente in hæc mortalia Lumine, & motu, operan-
tibus secundum naturam, & Cœlo per naturam competentibus dicuntur tamen fieri
secundum naturam inordinatiorem, non quia Cœlo duplex natura competat, quarũ
vna sit ordinatior altera; sed id intelligi debet per relationem ad alia, quæ ex Cœlo
pendent, quæ in tres gradus sunt distributa: Nonnulla enim necessariò fiunt, vt ordi-
nes temporum, ortus Stellarum, varietates dierum, & noctium; de quibus etiam est
scientia: Alia hæc sequuntur vt plurimum, veluti ariditates, pluuię, sterilitates, vber-
tates, & similia, quæ multis varietatibus sunt obnoxia, & huius generis sunt Meteo-
ra: Nonnulla demum casu, & fortè fortunà eueniunt, quæ non dicũtur euenire secun- *Astrono-*
dum naturam. Ex quo patet, quæ & quomodo valeat Astronomus per Stellas præno- *mus. Me-*
scere, & prædicere, nam quæ sunt primi ordinis, cõstanter scire valet, quæ sunt secũdi *teora cur*
ordinis valet prædicere, tanquã uentura, vt plurimũ: postrema verò solũ ex accidenti, *ordinis di-*
& hæc oĩa sunt opera, ex natura prodeũtia, illa aũt, quę ex nostra libertate proficiscũ- *cantur ex-*
pertia.

tur, vt talia sunt, non subijciuntur Cęlo. Meteora dicūtur inordinati oni obnoxia, primò, ex parte temporis in quo fiunt, vel seruantur, quod non est definitum, secundò, ex parte figuræ, nam incensiones varijs figuris se offerūt formatæ, tertiò, ex parte magnitudinis, & vehementiæ, vt patet de Terræmotu, Pluuia, Ventis, & alijs; Demùm ex parte modi, quo producuntur, vt incensiones non fiunt eodem modo, nonnunquā enim fiunt per motum, aliquandò per lumen, & sæpè vna incensio producit alteram, ita quoque variantur loco, in quo fiunt, at cum attinentia ad particularia varientur, vniuersalia tamen prędita sunt principijs suis, ex quibus & non ex alijs prodeunt, ob quę de illis scientia Physica est.

Ordo Considerationis Meteorum. *Cap. III.*

Voniam vt in sententia, ita in ordine sequendum Aristotelem mihi propo sui, ideò ordine ab Aristotele seruato de Meteoris verba faciam: Ordo considerari potest, primò in toto libro, mox in partibus eius: Vt pertinet ad librum totum Meteorum, consentiunt omnes, post octo Libros Physicorum, quattuor de Cœlo, & duos de Ortu, & interitu, sequi quarto loco libros quattuor Meteorum. Cuius ordinis ratio ex rerum natura petitur, primò enim Corpus Physicum vniuersè est considerandum; secundò, mundus totus, de quo primò dicitur Corpus Physicum, absoluendo explicationem partis æternæ eius, nempè Cœli, per quam multa competunt mundo: tertiò, declarāda sunt communia mortalibus, absoluendo explicationem quattuor Elementorum, sine quibus nulla fit generatio, & interitus, vt dicitur in secundo de Ortu, & interitu, contex. primo; quartò, declaranda sequuntur illa, quæ Elementis competant, ex eisque fiunt, dum à sua natura recedūt, & huiusmodi sunt Meteora, vt patet ex dictis in præcedentibus: quorum Meteorum consideratio vltima est inter attinentia ad considerationem naturæ infra animam collocatæ: nam Meteorum consideratio tanquam finem, includit etiam considerationem mixti perfecti, de quo agitur in quartò Meteorum. Hunc ordinem nobis patefecit Philosophus, cum in procemio librorum Meteorum, tum in calce libri quarti, in procemio, dum Epilogo colligens dicta in præcedentibus libris, addidit, Remanet autem aliquid huius Methodi, quod omnes veteres Meteorologiam nuncuparunt; Cum dixerit, eius Methodi, solùm superesse Meteorologiam non valuit nomine Methodi denotare vniuersam naturalem scientiam; alioquin falsum esset, quòd sola superesset pars Meteorologica, sed denotauit considerationē naturæ, infra Animam positæ, quam sequitur consideratio Animæ, & viuentium, quæ mox a Philosopho explicanda referuntur. Hinc vniuersa Philosophia de Natura secatur in partes duas, in quarum prima, declaratis communibus, agitur de Natura infra Animam constituta, in altera, de Natura ad Animam extensa. Eundem ordinem patefecit Philosophus in calce quarti Meteorum, dum declaratis attinentibus ad naturam infra animam positam, ait agendum esse de attinentibus ad viuentia. Hinc cum liber Meteorum sit terminus primæ partis Naturalis scientiæ, iure Aristoteles tanquam in medio constitutus, in eius procemio colligit dicta omnia in pręcedentibus, & dicenda proponit. Et hęc de ordine vniuersi libri. Vt verò pertinet ad ordinem partium eius, diuiditur consideratio Meteorum in quattuor libros, in quorum primo explicantur quattuor pręcipua capita, agitur enim de ordine corporum collocatorum sub Cœlo, vt pateat locus generationis Meteorum, Materia eorum, & causę a quibus producuntur: Secundò, sermo est de sublimibus incensionibus, quales sunt Stellę cadentes, Cometę, & Via lactea: Tertiò descenditur ad ea, quę in media Aeris Regione gignuntur, & agitur de Pluuia, Niue & Grandine, & etiam descenditur ad Rorem, & Pruinam; Quartò, agitur de Fluuiorum, & Fontium ortu. In secundo Libro

Ordo Libri Meteorum.

Diuisio Principalis scientiæ de Natura.

Ordo partium libri Meteorū. De quibus agatur in 1. libro. De quibus agatur in 2. libro.

agitur de Mari, de Ventis, de Terræmotu, de Tonitruo & Fulgure. Nectitur autem cum primo libro, ob Maris, & Fontium connexionem. In Tertio absoluitur sermo de Tonitru, Fulgure, & connexis, ac etiam sermo est de illis, quæ ex Radiorum reflectione apparent, vt de Iride, Halo, Virgis, & similibus; in cuius postrema parte descendit ad Metalla, & Fossilia, tanquam ad finem eorum, quæ ex duplici halitu ortum ducũt. Nectitur liber tertius cum secundo, quia in calce secundi sermo est de Terræmotu, & initium traditur considerationis Tonitrui, & Fulgurum, quæ absoluitur in tertio libro: Fulgura autem cum Terræmotu ratione principiorum, satis iuncta sunt. Cum autem in calce tertij libri descendisset Aristoteles ad perfectè Mixta, tanquam ad finem principalem Meteorum, vt constaret modus generationis eorum, & parerent communia, ad eorum notitiam pertinentia, agit in quarto libro, de Mixtorum generatione, de Putredine, de Coctione, & de Communibus Mixtorum affectionibus: quæ consideratio conspicuè nectitur cum declaratis in calce tertij libri. In horum ordine, seruauit Aristoteles ordinem naturæ, nam ortus est à Meteoris simplicioribus, quæ ex vno halitu fiunt, vt ab Incensionibus, & Pluuia; mox descendit ad ea, quę ex complicatis prodeunt, vt ad Tonitrua, & Fulgura; Insuper, orditur ab Incensionibus, vt præstantioribus, & superioribus, descendens ad Pluuias, & Niues, orditur à Mixtis imperfectioribus, descendens ad perfectiora, & minus simplicia, orditur ab illis, quæ magis sunt Meteora, & à quibus præsertim sumitur nomen libri, descendẽs ad minus Meteora; orditur ab illis Meteoris, quæ veriùs sunt, vt Incensiones, descendit ad ea, quæ potiùs apparent, vt Iris. Cum itaque ordo ab Aristotele seruatus rectę rationi sit consentaneus, ego Aristotelem sequens, ab eius ordine non recedam.

De quibus agatur in 3.

De quarto libro Meteorũ. Qualis sit ordo seruatus ab Aristotele.

De ordine partium Vniuersi, & præsertim mortalis Orbis. Cap. IIII.

ORdo ex Dei prouidentia prodiens, est natura rerum, & Vniuersi orbis est forma, decus, & ornamentum; caput ordinis corporum sunt separatæ Mentes; caput ordinis separatarum Mentiũ est Deus; Ordo corporum duplex est, vnus versatur inter simplicia & Mixta, alter inter simplicia ad inuicem, cuius ordinis caput, & custos Cęlum est. Plato quinque considerauit prima subordinata corpora, quorũ supremum, quod Cęlum dicimus, Ignem nuncupauit, id enim constare dixit ex eminentijs quattuor Elementorum, & pręsertim ex Igne; sub Cęlo collocari dixit Aethera, quo nomine subtiliorem, & calidiorem Aeris partem denotauit, id aũt ab Aristotele fomes incensionis nuncupatur: sub Aethere Aerem; sub Aere Aquam, sub Aqua Terram reperiri enunciauit, vt conspicuè elicitur ex appendice Legum, dum quinque numerat Animaliũ genera, Ignea, Aetherea, Aerea, Aquea, & Terrea. Necnon ex Timæo, in quo Aerem secat in partem puriorẽ, camque dicit Aethera, & densiorem, quam Aeris nomine absolutè denotat. Verùm dimisso Platone, & explicatione sententiæ eius, Aristotelem sequens, dico, supremum Corporum esse Cœlum, quod Quinta dicitur Essentia, quatenus est distinctæ naturæ & conditionis ab ea quattuor Elementorum; nam Architas, & Aristoteles fuere primi, qui (referente Porphyrio in libro de abstinentia ab esu carnium) essentiam Cœli ab ea quatruor Elementorum distinctam existimarunt. Sub Cœlo est Ignis, omnium Elementorum leuissimus, & purgatissimus: sub Igne Aer; sub Aere Aqua; sub Aqua Terra, ĩ medio Vniuersi collocata; Hæc quinq; subordinata simplicia Corpora, sunt Elemẽta corporea Mundi, quatenus sunt prima inter Corpora, quæ suo ordine Mundũ constituunt, & in duo genera rediguntur, quorum vnum, nempè Cęlum, immune est ab omni contrarietate, & permuta-

Ordo Vniuersi.

Plato.

Arist.

Elementa Mundi.

tione interna,tum Substantię,tum Quantitatis, tum materiatæ Qualitatis, maximè tamen mobile est motu secundum locum, & modo aliquo secundum receptionē luminis, vt patet de Luna:reliqua autem simplicia Corpora sub Cœlo posita, & contrarietatibus,& permutationibus omnibus sunt obnoxia. Corpus Cœleste se habet vt forma,reliqua vt materia;id propria figura est terminatũ,hæc figuram ab eo recipiunt;id eminentem viuit vitam,hæc quas habent vitales vires,ex Cęlo hauriunt;id non eget alieno corpore seruante, hęc seruantur ab eo;id ab alio Corpore nō recipit perfectionem,hęc à Cęlo perficiuntur,& tanquam spiritum inde recipiunt, ideò iure dicitur à Philosopho in primo Meteorum,necesse esse, mundum mortalem superis lationibus esse continuum,vt omnis eius facultas inde regatur;regitur autem,seruatur,& perficitur instrumento Luminis, & Motus, regitur tanquam à causa cōmuni cuncta fouente;Et regitur primò esse,quia dempto Cęlo,mortalia Elementa abolerentur,nec gignerentur,nam Sol accessũ,& recessu est causa generationis,& interitus rerum,vt dicitur in secundo de Ortu,& interitu.Secundò regitur pro cōseruatione,quia per Cęli motum æternum,seruatur æterna permutatio mortalium,vt declaratur in octauo Physicorum.Tertiò,regitur pro opinione,nam primo non mouente, cætera mouere non valent,vt in eodem octauo Physicorum ostenditur. Quartò, pro ordine,ex Cœlo enim & motoribus eius, pendet ordo mortalium Corporum, & dũ dicimus à Cęlo regi virtutem omnem mortalium,nomine virtutis denotamus naturam vniuscuiusque Corporis,nam loquendo de libera Hominis voluntate,dicēdum est,eam considerari dupliciter;Primò,vt libera est,& conditionem mentis sequitur, qua consideratione Cœlo præest,eique dominatur & Astris; Secundò vt est functio muneris Hominis,& exequutio eius,quod præeligimus,& ita cum Cęlum conspiret ad Hominis generationem,& conseruationem,etiam conspirat ad actiones eius omnes,opem ferendo,pro quauis parte media præeligantur,sic latione Cęli,quæ est supra naturam,reguntur motiones mortalium secundum Naturam, violentæ aũt sunt recessus ab eis;Ita varijs Animalibus,Plantis,Metallis,Elementis,Membris,& Ætatibus varij dicuntur præesse Planetę, cum tamen oēs vniuersè ad ferendam omnib. opem conspirent.Meteora non fiunt in orbibus Cœli,sed sub Cœlo, & præsertim in Aere,pro quorum distinctiore notitia, considerandum est, quod cum magna sit Aeris altitudo,medians inter Aquam,& Ignē,ea à varijs in varios gradus distribuitur: vt tamen instituto nostro inseruit,in tres congruenter,tanquam Regiones diuiditur, in supremam, mediam,& infimam,quæ diuisio per relationem ad Cęlum, & secundum distantiam ab eo,& Centro singulis Elementis competit; at in Aere præsertim consideratur,& secundum distantiam,& secundũ Qualitatem,& dispositiones eius: dum consideratur secundum distantiam,dicimus supremam eius partem accedere ad naturam Ignis,infimā ad eam Aquæ,mediam magis seruare conditionem, & naturam Aeris,quæ est,vt sit calidus,humidus,& mediocriter leuis;at dum cōsideratur secundũ varietatem Qualitatum,& dispositionum eius, dicimus supremam Aeris Regionem esse eam,quæ super altissimos Montes est collocata,mediam descendere vsque ad culmina mediocrium Montium,infimam vsque ad Valles,siue Aquam, adeò vt media,& infima Regio Aeris,hac secunda consideratione, sint portio quædā exigua infimæ Regionis primo modo consideratę,nam eleuatio maiorum Montium parũm superat mensuram decem milliarium, cum tamen mensurantes interuallum à Terra ad Orbem Lunę,dicant esse centum,& nouem millium,& trigintaseptem milliariorum,vt existimat Gauricus,vel secundum Eratostenem,nonagintaseptem millium,& quingentorum milliariorũ, cuius tam magni interualli porrio apprimè exigua est eleuatio supra Terram maiorum Montium, vt conspicuum est;quod etiā est verum,si id consideretur,quod nonnulli referunt,nempè in Tenariffa,vna ex septem Insulis Fortunatis,vltra columnas Herculis, Montē reperiri per sexaginta milliaria eleuatum,ex quo constat eorum error,qui nituntur ostendere Aerem,sui natura esse frigidum,

Cælum.

Quomodo mortalia regantur a Cælo.

Varia distinctio regionũ Aëris.

Interuallum, & distãtia Terræ à Cælo.

Reijcitur ratio ostendentiũ Aërem frigidum.

frigidum,dicẽtes,talem esse Aeris propriam Qualitatem,qualis est Aer in media Regione:at in media Regione,in qua nubes congelantur,est frigidus,quare Aer sui natura frigidus est; Maior huius rationis est uera, de medio secundum distantiã à Cœlo. Minor de eo falsa est,& solùm est vera de medio in secunda cõsideratione:dum enim Aer hac secunda consideratione in Regiones distribuitur, dicimus in suprema gigni Incensiones,in media Congelationes,nempè Pluuias,Grãdines, & Niues,in infima Rorem,Pruinam,& similia,& quælibet earum Regionum latitudine aliqua est prędita,adeò vt genita in eis, modò sublimiùs,modò inferiùs gignantur. In sphęra etiam Ignis,huiusmodi varietates inueniuntur,quarũ infima similior est Aeri,& halitus recipit humidiores,media est purior,ad quam halitus magis exsiccati,& iam in Ignem versi eleuãtur,suprema est omnium purgatissima,satis similis conditionis Cęli,à quo seruatur; Aristoteles infimam Aeris Regionem appellat Aquam disgregatam, sphæram Ignis nuncupat fomitem Incensionis, quod præsertim est verum de infima eius parte, in qua plurimi halitus, Incensioni aptissimi repetiuntur.

De duplici Halituum genere, & communibus causis Meteorum. Cap. V.

CVm Cęlum Stellis ornatum velocissimo perenni,& continuo motu,reuoluatur,suo lumine,& motu agens, in globum ex Terra,& Aqua cõflatum illumque calefaciens, & attenuans eleuat ex eo duplex halituum genus, quod communi nomine à Græcis ἀναθυμίασις dicitur;nam ex partibus aridioribus eleuat fumosum halitum, qui καπνώδης nuncupatur, & est halitus calidus,& siccus, ex aridiore parte eleuatus, aptus facilè inflammari, qui sua leuitate, ei à Sole, & Stellis tributa,sursum tendens, ad mediam, & supremam Aeris Regionem ascendit, & aliqua ex parte ad eam uocati Ignis quo loci incensus, pro varia eius dispositione, & forma varia offert spectra, quæ ignita Meteora nuncupantur. Hæc cum præsertim in suprema, Aeris Regione fiant,puto tamen nonnumquam etiam fieri in sphæra nuncupati Ignis, & saltem in infima, cum ille non propriè ab Aristotele dicatur esse Ignis, sed potiùs fomes quidam incensionis, vt patet ex quarto capite primi Meteorum. Meteora, ex huiusmodi fumo genita, varijs denotantur nominibus, nonnumquam enim absolutè dicuntur Aereæ,vel superæ Flammæ,nonnumquam verò ignitæ affectiones,inflammationes Aereæ,incensæ imagines,& spectra ignita nuncupantur; Arabes eas appellant Assub. Aliud genus halituum, quod ex Aqua, & humidiore terræ parte eleuatur,vapor est,qui à Græcis ἀτμὶς dicitur, & est halitus sui natura frigidus,ob humorem Aqueum,extrinsecùs tamen calidus uirtute producentis, producitur enim virtute Solis, & Stellarum calefacientiũ,at ita excalefactus, & leuis redditus, eleuari valet vsque ad Aeris mediam Regionem, in qua à frigore coarctatus,primò in nubem vertitur,mox in Pluuiam,Grandines,& Niues,& cum fuerit calidior,& leuior,eleuatur etiam aliquando ad supremam Aeris Regionem, in qua tamen non in nubem vertitur ob calorem,& motum eius Regionis, sed disgregatus trãsit in Aerem,vel cum halitu sicco permiscetur.Hi duo relati halitus, hoc habent commune,vt à calore luminis,& motus Cœlorũ producantur,& eleuentur:Differunt tamẽ,primò,quia halitus siccus eleuatur ex parte magis Terrea,humidus ex Aquea.Insuper,primus est calidior,cũ calor in eo nectatur cum sicco,siccitas autem acuit calorem.Tertiò differunt,quia halitus siccus,magis seruat calorem,humidus verò minus, cum humor Aqueus calorẽ suffocet,& extinguat.Quartò differunt,quia halitus siccus est leuior, & facilè aptus incẽdi, humidus verò non ita se habet:at cum natura,& conditione distinguantur,nunquam tamen omninò separati subsistunt,sed modò ma

Duplex genus halituum.

Meteora quibus nominib⁹ nũcupentur.

Differentię halituum.

gis

gis,modò minus permixti sunt;Halitus calidus,& siccus,semper aliquid humoris includit, alioquin nō incēderetur,humor.n.est materia incēsionis,& cōsumpto humore,extinguitur flamma,quæ continenter ex humore reficitur; Similiter halitus calidus,& humidus insertas habet partes quasdam siccas, actione caloris productas, & hoc nobis indicant Corruscationes,& fulgura, quę ex nubibus prodeunt, genita ex halitu sicco,incluso in nubib.Similiter id nobis indicat portio Terrea, quæ apparet in Aqua,in quam Grando, & Nix resoluūtur,hinc ex ea halituum permixtione,multæ Meteorum varietates ortum ducunt. Quomodo autem a Sole,& Stellis non calidis,lumine,& motu mortalia corpora calefiant,& a Cęlesti calore duo halituū genera producantur,in libro de Cęlo cumulatè patefeci,proptetea id nō repeto. Hoc solum superest declarādum,quomodo media Regio Aeris dicatur frigida, adeò ut eius frigore vapores coarctentur,& vertantur in nubes,cum tamē Aer sui natura ab Arist. dicatur calidus,& nil violentum ualeat esse æternum,ut legitur in 2.de Cęlo,38.Cui difficultati respondens,dico,Regionem frigidam Aeris dici mediā, non secundū distantiam,cum ita potiùs sit portio infimæ Regionis,sed secundum uarietatem dispositionum Aeris,& eorum,quæ in Aere producuntur,ea autem est frigida ex accidenti,non ex propria natura,& conditione: id frigus ortum ducit partim ex priuatione conseruationis caloris, partim ex præsentia causarum refrigerantium: ex priuatione primò,quia calor huius est conditionis, ut ob sui præstantiā maxime egeat causa cōseruante,maximè.n.ex Cœlo pendet,seruatur autem lumine,& Motu; At Regio illa Aeris,cum sit infra altitudinem maiorum Montium, motu Cœli parùm agitatur, & cum per aliquot milliaria distet a cōuallibus Terrę,Radij a Terra repercussi, nedū redduntur debiles ob distantiam a loco repercussionis,uerùm insuper ob distantiam Radij descendentis ab ascendente, qui angulū in Terra constituentes, quo magis ab angulo recedūt,eo magis distant ab inuicem. Insuper,ea Regio est frigida ob causam refrigerātem,quoniam vapores ex Aqua eleuati, quamuis excalefacti sint, tamen ob humorem aqueum,seruant conditionem aquæ,ideò a radijs derelicti,redeunt in propriam constitutionem, ut aqua feruens apud nos,remoto calefaciēte, frigus propriū recuperat;Et ad instantiam,quia nil uiolentum est æternum,dicendum est,primò,id non penitùs esse uiolētum,cum sit secundum ordinem Vniuersi, per causas operantes secūdum naturā, vt patuit. Insuper, Elementa per naturam in mixti constitutionem tanquam in finem ulteriorē, & præstantiorem diriguntur; Addendum secūdò, nil esse uiolentum in tota specie,& in partibus eius: in hoc mortalium orbe semper aliquid uiolēti reperitur,seruatur ea dispositio Aeris præter propriam naturā successione quarundam partium eius,non autem in eadem Aeris portione. Ex his,quæ hactenus dicta sunt,facile est colligere communes causas Meteorum.Nam ordiendo a materia,proxima Meteorum materia sunt duo genera halituum, remotior sunt Elementa,ex quibus eliciuntur,& præsertim Terra,& Aqua, dico præsertim, quoniam etiam ex Aere,& Igne constitui possunt. Ratio est,quoniam omnia Elementa sunt apta inuicem permutari, ut in secundo de Ortu, & interitu ostenditur, permutatio extremorum est per media, mediant autem halitus, ideò ex Aere refrigerato,& condensato gigni possunt nubes,quæ sunt tanquam uapor frigore condensatus. Similiter ex Ignis condensatione,per humorem,uel frigus, medium gigni potest alicui halitui simile,magis propriè tamen dicuntur halitus,dum corpus ex densiore fit rarius; Loquendo de efficiente Meteorum, efficiēs commune est Cęlum suo lumine,& Motu,proximum autem sunt Qualitates primæ,calefacientes,refrigerantes,humectantes,uel desiccantes materiam proximam. Forma Meteorum duplex considerari potest,una quæ sit Substantia,alia Accidens; forma,quæ Substantia sit,propriè Meteoris non competit, quia sunt mixta imperfecta, quæ huius sunt conditionis, ut noua forma non prodierit,ideò forma Substantialis non est distincta ab ea Elementorum, uel magis,uel minus pura,præterquàm loquendo de Metallis, & fossilibus,quæ cum

Quomodo media Aeris Regio sit frigida.

Cōmunes causæ Meteorum.

Materia Meteorū.

Efficiens.

Forma.

sint

sunt finis imperfectè mixtorũ,propria forma sunt prædita;forma,quæ fit accidens ua- *Finis Meteororum.*
riorum Meteorum, uaria est, & sunt figuræ,magnitudines, colores, motus, & variæ
imagines,quę per repercussiones repręsentantur.Demùm loquẽdo,de fine,hic multiplex est,vnus generationis,& est forma Meteorum; alius rei genitæ,& hic uel est cõmunis,uel proprius,finis communis ratione mutuæ permutationis Elemẽtorum, est conseruatio æqualitatis Geometricæ eorum,Elementa enim secundum quandam virtutem,& congruentem rationem,ad inuicem debent esse æqualia,ne unum ualeat alterum destruere,ratione uerò cõspirationis ad mixtionem,finis est mixtum perfectũ, quæ omnia in mundi perfectionem diriguntur;Loquendo autem de finib.ꝑprijs, & vtilitatibus,quas prębent, hi uariorum Meteorum, uarij sunt, unus tamen apprimè communis est expurgatio eius Elementi,in quo Meteora fiunt, veluti per conuersionem Nubium in pluuias expurgatur media Regio Aeris, per incẽsiones expurgatur Regio supera,insuper pluuijs irrigatur Terra,crescunt plantæ,õ,ctemperatur Aere,ut in eo fœliciùs uiuant Animalia,& præsertim Homo,qui cum sit finis mortalium omnium,etiam est finis eorum,quæ in eis, vel ex eis generantur.Mitto utilitates varias, quas præbent,& Fontes,& Ventos, & alia huius generis, cum, eę sint conspicuæ.

Diuisio Meteorum, ac eorum in ordinem distributio. Cap. VI.

Quoniam pro distincta explcandorum notitia, expedit ut primò capita eorum referamus, in ordinemque redigamus, ideò a Meteorum ordinata serie ordiar, quæ cum proximè, ex duplici halituum genere prodeant,ideò ex halituum distinctione,& ordine eorum quoque distinctio,& ordo refulgebit. Omnis halitus,vel est calidus,& siccus, ex parte Terrea,aliquo humore prædita eleuatus,& dicitur fumus,& fomes incensionis, vel est calidus, & humidus, ex parte magis Aquea productus,& dicitur Vapor humidus, Vapor Aqueus, & Aqua disgregata; si fuerit siccus, & Terreus, aut superiora petit, aut ob aliquam Terream conditionem, siue quia in uisceribus Terræ sit productus,intra viscera Terræ clauditur; si ad supera tendit, uel ascendit ad sublimem Aeris Regionem, uel ad mediam, vel ad infimam tantùm; si ascendit in sublimem, tunc si fuerit copiosus, ordinatus, & causam in Cœlo habuerit conseruantem, gignitur Via Lactea; Si verò fuerit portio aliqua minor, ordine carens, satis crassa, pinguis, & calida, vel sub Stella aliqua posita, vel seorsum, ita tamen vt iuncta alicui Stellæ videatur gignitur Cometes, hoc est, Stella Crinita, siue stella barba prædita,siue prædita cauda,nam hæ dicuntur tres eius principaliores varietates;Si verò halitus nulli Stellæ apparuerit iunctus,nec adeò fuerit densus, & pinguis,& incendatur,tunc ex varia eius constitutione, figura,& motu, variæ prodeunt incensionum formæ:inde enim ortum ducũt Columnæ,Pyramides igneæ,Faces,Capræ saltantes, Ardentes stipulæ, Stellæ labentes, vel fluentes Dali,hoc est Torres, siue Titiones ardentes, Lampades, Lanceæ ardentes, siue Trabes, & huius generis incensiones, quæ etiam in infima Regione Sphæræ nuncupati ignis, aliqua ex parte gigni possunt, cum ad eam quoque huiusmodi halitus ualeat eleuari. At si huiusmodi fumus, & halitus siccus, in mediam Aeris Regionem ascenderit, tunc uel intra Nubem clauditur, uel infra subsistit: si clauditur, & erumpit, uel erumpit incensus, vel sine incensione; si erumpit incensus, uel id facit cum scissione, pulsione, & strepitu, & oritur Tonitruum, & corruscatio; si erumpit incensus, & sine strepitu, uel solùm propè effunditur,& dicitur simplex corruscatio,siue fulgetrum,uel infera petit, & per Aerem terræ proximum effunditur,& dicitur Prægster;si autem erumpit ex Nube sine incẽsione, uel erumpit totus simul sine pugna cum partibus Nubis, & dicitur Pro-

Meteororum prima capita.

Via Lactea.

Cometes.

Incensiones variæ.

Tonitruũ.

Corruscatio.

Prester.

Procella. Procella. Vel erumpit complicatus, cum partibus nubis, & cum eis pugnans, & gigni
Turbo. tur Turbo; At si ex aduerso intra nubẽ non clauditur, sed potius infra subsilit, cũ non
adeò fuerit calidus, & leuis, tunc vel est copiosus, non facilè aptus incẽdi, & à frigore
mediæ Regionis deorsum repellitur, cum tamen sui cõditione nitatur tẽdere sursum;
Venti. & consurgunt Venti. Vel est exiguus, & tunc si deorsum repellitur, & incenditur, gi-
Stella cadens. gnitur Stella cadens, vel Lampas quædam alteram accendens, uel Draco volans, uel
illuminatio alia consimilis, igneũq; spectrum nobis proximum. Verùm si huiusmodi
Lampas. halitus in media Aeris Regione persistat, & per radios Solis, uel Stellarum colorem
recipiat, aut etiam incẽdatur, tũc si in medio fuerit crassus, & amplus, in ambitu sub-
Voragines. tilior, consurgunt Voragines, Hiatus, Foueę, & Ignes cruenti. Si tertiò huiusmodi ha
litus siccus, ascendens ad solam infimam Aeris Regionem eleuatur, tunc æstiuo tem-
Chauma. pore gignit Chauma, hoc est incensionem quandam Aeris propè nos existẽtis, inficit
Terram, & Plãtas, & descendens in Mare, id reddit salsum; At si ex aduerso huiusmo
di halitus in visceribus terrę includatur, tunc vel pugnat cũ vapore humido in cauer-
Terremotus. nis Terręque voraginibus clauso, & exitum quærit, & prodeunt species Terręmotus,
quæ ob varietatem effectuum, uario modo denominantur. Vel mouetur sub Terra, &
Therma. miscetur cum Aqua, uel cum uaporibus aqueis, & prodeunt balnea; uel Thermæ, &
cum strepitu ębullientes, turbidæ Aquæ; Aut demùm, non miscetur cum Aquis, uel
Aqueis uaporibus, sed uel sui motus uelocitate, uel per antiperistasim, uel a pręexistẽ
te Igne incenditur, & inde prodeunt ex uoraginibus Terrę incensiones, erumpentes
Tartarei Ignes. flammę Aetnę, Tartarei nuncupati Ignes, & per Aerem inspersi cineres, & similia. Et
hæc sunt Meteora, quæ ex halitu calido, & sicco ortum ducunt. Verùm si altera ex
parte halitus fuerit calidus humidus, & Aqueus, hic uel supera petit, uel ĩ Terrę antris
& uisceribus clauditur: si petit supera, uel petit mediã Aeris Regionem, uel residet in
infima, si mediã, uel sublimiùs in ea eleuatur ad partem calidiorem, uel in medio eius
requiescit, uel infra medium detinetur: si in medio resider, ibi per frigus ambiens cõ-
Pluuia. densatus uertitur in nubẽ, ex qua gignũtur Pluuiæ & imbres; si infra mediũ detinea-
tur per frigus uertitur in nubem, & cum frigus sit uehemẽtius, ea nubes cõdensata cõ
Nix. gelatur, & in Niuem uertitur; si tertiò ad sublimiorem mediæ Regionis partem eleuã
tur, in qua magis urget calor, tunc fiunt ea, quæ ob contrarij caloris ambitum, ex uehe
menti frigore prodeunt, nam uel a frigore citò Nubes in Aquam uertitur, & gignũtur
Nimbi. Nimbi, qui sunt præcipites quædam, & repentinæ pluuiæ, uel ob uehementiorem fri
goris actionem, nedum nubes citò in guttas uertitur, uerùm insuper, guttę Aquę cõ-
Grando. gelantur, & fit Grando. Si verò vapor, infimã Aeris Regionem non pertransit, quo-
niam in ea vt cęteris, prędita est latitudine, ideò, vel magis in ea, uel minus ascẽdit, si emi
nentius eleuatur & copiosus fuerit, ac insuper roridus, & ferè in guttulas aquæ cõmu
tatus, redditur tanquam speculũ soli, & per radios in eo repercussos, tricoloratũ ar-
Iris. cũ nobis repræsentat, qui dicitur Iris. Si uerò multus fuerit, minus roridus & rarior,
Sol geminus. solique a latere assideat, consurgit ex radiorum solis receptione, tãquam alter Sol in
Nube, ut in speculo apparens, & ex receptione radiorum Lunę, tãquam altera Luna?
Dum verò ea Nubes a latere posita, fuerit magis rorida, & inequalior, gignuntur Vir
Virga. gę, Ferulę, & similia, ob varietatem Nubis recipientis, & repręsentãtis Radios, & Lu
men. Si autẽ Vapor fuerit paruus, nec ita pluuialis, & roridus, sed crassior, & dissimilis
Area. & Sub Sole, vel Luna positus, cõnsurgit Area, siue Corona, & est tanquã circulus al-
bis, in eius extremitate nigrior, ambiens tanquam centrum Solem, uel Lunam, uel a-
liam fulgentem Stellam. At si ex aduerso Vapor non eleuatur ad superiorem infimæ
Regionis partem, sed subsidet in ea, uel est multus, & copiosus, adeò ut a frigore cõ-
Nebula. denseatur, in pluuiam autem conuerti nequeat, consurgit Nebula, siue Caligo. Si uero
Pruina. Vapor non fuerit multus, & propè Terram, a frigore superuenientis noctis refrigere-
Ros. tur, tunc vel vehementer frigescit, adeò vt congeletur, & cõsurgit Pruina, tãquam exi
Manna. gua Nix, vel diminutiùs frigescit, & fit Ros, uel eius species aliqua, veluti Manna, &

Mel

Mel. Demùm si Vapor nõ in Aerem eleuatur, sed in Terræ antris, & voraginibus includitur, ex eo gignuntur Flumina, Riui, Fontes, & Paludes. Hæc sunt capita Meteorum, de quibus breuiter, & lucidè in hoc libro mihi agendum proposui.

Mel. Flumina.

De incensionibus, & flammis nonnullis in sublimi apparentibus. Cap. VII.

Explicatis communibus, ad Meteorum notitiam attinentibus, ad propria descendens, iure optimo a sublimioribus incensionibus ordiar. Hæ namque magis Meteorũ conditiones seruant, cum sint sublimiores, magisque cum Cœlo, & eius motu sunt iunctę, ac insuper, quodãmodo sunt simpliciores. Gigni possunt halituum incensiones, primò per celerem eorum motum, secundò per Radios directè repercussos, tertiò per sphæram Ignis Aeri proximam, illumque magis excalefacientem, quartò per violẽtas partium Ignis inspersiones in Aerẽ, quintò per antiperistasim, vt in Nubibus per frigus ambiens, fumus inclusus incenditur. Cum Meteorologicarum incensionum quinque valeant esse causæ: Antiperistasis tamẽ, siue frigoris ambitus, & radiorũ repercussio, præsertim id efficiunt in partibus Aeris nobis propinquioribus; celeritas motus, & connexio cum sphæra Ignis in sublimioribus; inspersio autem violẽta partium ignis in intermedio. Cũ igitur fumi sui conditione calidi, & sicci, per radios solis & sua leuitate in sublimiorẽ Aeris Regionem ascenderint, per celerem reuolutionem, conspirante calore eius Regionis, necnon conditione fumi, facilè apti incendi, in flammam vertuntur, & ex varia eorum figura, motu, magnitudine, & constitutione, variæ prodeunt incensionũ formę, & Meteorum genera; Nam si fumus fuerit amplus, satisque extensus, non tamẽ valdè pinguis, & densus, & incẽsio per varias eius partes progrediatur, prodeunt illæ, quę Ardentes stipulæ nuncupantur. Si verò fumus sola longitudine fuerit præditus, & aliquantulum densus, ac consimilis, dum incipit vna ex parte incendi, & ob densitatem incensio satis firma apparet, & per partẽ incensam, reliqua portio fumi illustratur, tunc inspicientibus se offert tanquam Fax, vel Cãdela incensa, vel Torris, siue incensus Titio, Græcè [illegible]; Si autem fumus, secundum vniuersam longitudinem ardeat, apparebit vel tanquam Trabs, vel Columna, vel Lãcea, vel Pyramis flammea; at si non in longitudinem fumus fuerit extensus, sed potiùs in orbẽ redactus, & incipiat incendi in medio, illustrando reliquas ambientes partes, apparebit tanquam Lampas incensa; Si autem fumus, & latitudine, & multiplici partiũ inordinata varietate fuerit præditus, & incipiat incendi, eius incensio ob fumi inordinatam dissimilitudinem, sine ordine, & dissimiliter videtur moueri partim celeriter: partim tardè, & inde prodeunt ea Meteora, quę Capræ saltantes nuncupantur, cuius Animalis motus apprimè est expers ordinis; Si demùm Fumus solùm in longitudinẽ sit extensus, nec valdè pinguis, & densus fuerit, sed facilè, & cito aptus comburi, & sit cõsimilis, tunc incipiens incendi ex vna parte, decurrit incensio per vniuersam fumi longitudinẽ, & præsefert imaginem Stellæ volantis, siue decurrentis. Huiusmodi incensiones magna ex parte in suprema Aeris Regione gignũtur, modò sublimiùs, modò Terræ proximiùs, nec ob id inficior eas nonnunquã in infima sphęrę Ignis Regione gigni posse, cum ad eam quoque huiusmodi Fumi eleuẽtur, vt affirmat Arist. accidit tamen frequenter, vt citiùs incendantur, quã ad eam peruenerint: Insuper, dũ ad eam fuerint eleuati, adeò redditi sunt sicci, & rari, vt incensio nec appareat, nec seruetur; Incensio enim non seruatur sine humore, qui eius est fomes. Incensa itaque huius generis Meteora sunt fumi ad superam Aeris Regionem magna ex parte eleuati, loci calore, celerique motu incensi ob uarietatem dispositionis, Figuræ, Magnitudinis, & Motus, variarum rerum præseferentes imaginem, & ob id, varijs nominibus designati;

Quomodo halitus incẽdũtur.

Stipulæ ardentes.

Fax.

Trabs.

Lampas.

Capræ saltantes.

Stella volans.

Definitio incẽsorũ Meteorũ.

signati; Dicuntur autem Fumi incensi, quia Flamma ab Aristotele dicitur Fumus ardens: at similiter etiam dici possent incensiones Fumorum.

De Cometis. Cap. VIII.

Varietas stellarum. STellæ, quæ in sublimi inspiciuntur, vel sunt re vera, & propriè Stellę; vel tales non sunt, sed apparent; vel partim sunt, partim apparent; De propriè dictis Stellis non est modò agendum; si solùm apparent, vel citò labuntur, & resoluuntur, vel firmiores sunt, & diuturniores, si citò labuntur, vel gignuntur in Supera Aeris Regione, de quibus in præcedenti capitu. verba feci, vel in media per extrusionem a Nubibus, de quibus infra loquemur; Si manere videntur, & non citò dissoluuntur, vel sunt Fumi incensi, Stellæ imaginem præseferentes, sine Coma, & Barba, & tunc absolutè dicuntur Stellæ apparentes, & imagines Stellarum, non Stellæ, ac ita nonnunquam aliquæ novæ Stellæ apparent Cœlo sereno, quæ progressu temporis delitescunt. *Stellę apparentes.* Vel ob Fumi figuram, & dispositionem, ea incensio præsefert imaginem Stellæ præditæ, vel rotunda Coma, vel oblonga Barba, & id accidere potest, vel quia huiusmodi Fumus incensus sit directè positus sub aliqua Stellarum Cœli, vel liberior sit, & sub nulla Stella collocatus, & inde *Cometes.* prodeũt duo Comatarum Syderum genera, quorum vnum solum uidetur Stella, alterum partim est, partim videtur, dum ea incensio sub Stella aliqua fuerit posita, frequenter sublimior est, quàm altera, & mouetur motu illius Stellæ, & diuturnior est; quia quamuis Fumus illæ facilè ob calorem superioris Regionis consumatur, tamen continenter reficitur nouis halitibus, qui per radios illius Stellæ eleuantur, & nectuntur cum præcedente Comete; qui verò sub Stella aliqua Cœli nõ sunt positi, & proximiores nobis sunt, minus velociter mouentur quàm illi; quoniã Aer proximior sublimitati Montium, tardiùs circumfertur; Vt facta est mentio de Stellis, Barba, & Coma præditis, ita existimandum est nobis, Stellas posse apparere præditas & Cauda, & Pilio, & Brachio, & Cornu, & alijs similibus partibus, quę figura nedum consurgit ex Fumo incenso, uerùm insuper ex Lumine incensionis, in parte non incensa refulgente; & varietas colorum Cometarum ortum ducit, tum ex maiori, & minori densitate Fumi, tum ex varietate humoris eius, tum ex uaria Luminis incensionis receptione, in halitibus connexis; *Definitio Cometis.* Est itaque Cometes Fumus, in Supera Aeris Regione ardens, vel sub uera aliqua Stella, vel seorsum positus, præseferens imaginem stellæ Coma præditæ, uel Barba: at si apparuerit prædita Barba, dicitur Pogonias, de his *Virgilius.* Virgil. libro primo Georgic.

Nec diri toties arsere Cometæ.

Ex his elicitur Ratio, cur Comete indicent Ventos, ariditates, & calores, nã indicant Imperium eorum halituum, ex quibus ea omnia ortum ducunt; Fertur quoque eos *Lucanus.* protendere interitus Principum, Regnorumque euersiones. Hinc Lucanus, crinem horrendi Syderis eum appellat. Alij verò Stellam crinitam, horrentem, crine sanguineo, quod verum est ex accidenti, quatenus per huiusmodi temporum cõstitutiones, crescit, & excitatur Bilis flaua hominum, postquam promiores redduntur ad iracundiã ad vindictam, & ad bella, quę huiusmodi euentuum causę sunt; Et quamuis illic innumeri vilis conditionis homines pereant, tamen magis consideratur obitus unius Principis, quàm decies millium aliorum; & quoniã interitus unius Principis, [illegible] *Cæsar Augustus.* sio, est ortus, uel elatio alterius, ideò Cometæ nonnunquam nonnullis se indicãt amici, & cõducunt pro elatione, gloria, & dignitate eius, vt fertur de Cęsare Augusto; qui *Democriti.* cum in sui Imperij initio Cometem refulgentem inspexisset, ei tanquam [illegible] *Leucippi.* que dignitatis fautori, in Vrbe Roma templum erigi, sacrificiaque [illegible]. Hæc de Cometa sententia est Arist. de quo varij uaria dixere, nã Democritus, Leucippus,

& Ana-

& Anaxagoras existimarunt, Cometas esse connexiones duorum errantium Syderum, luminisque eorum conspirationem Pythagorei putarunt præter septem Planetarum Stellas octauam reperiri, ex se Coma præditam, quæ cum perinde, ac Mercurius frequenter Soli sit proxima, rarò appareat, dum tamen ab eo congruenter distat, a nobis inspicitur. Hippocrati, eiusque discipulo Eschilo tribuunt, quòd putarint unam ex Stellis cœli reperiri, quæ sua natura, & conditione halitus traheret, & Cometem tunc gigni, & apparere, dum Radij nostrorum oculorum per eos halitus uersus Solem repercuterentur: Aliæ quoque cùm veterum, tùm recentiorum Philosophorum de Cometis fuere sententiæ, quas ut minus probabiles, silentio prætereo; neque etiam in reijciendis relatis immorabor, cum breuitati potissimùm studeam. Poetæ quoque de Cometis varia eleganter finxerunt, quæ non sine delectatione apud eos legi possunt.

& Anaxagoræ sentētia.
Pythagorei.
Hippocratis sētētia

De Via Lactea. Cap. IX.

Conspicuum, & admirabile, cùm apud philosophos, tum apud Poetas apprimè celebre est Meteoron illud, quod Via Lactea dicitur, de qua Ouidius primo Metamorphos.

Est uia sublimis, cælo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso,
Hac iter est superis, ad magni tecta Tonantis:

Hæc via ob albedinem a Lacte nomen duxit, & dicitur obliquus Lactis Circulus ex Lacte Iunonis, vel Opis productus, vt Poetæ fingunt. Insuper, dicitur Via, in qua Apollo aduersus Gigantes pugnauit. Circulus virtutibus dicatus, Via Animarum, Sedes Heroum, Circulus Beatorum copia refertus, & via ad diuum Iacobum ducens: hæc est non Circulus, sed Zona latitudine prædita, secans Cœlum in duo hemisphæria, per Signa Geminorum & Sagittarij. Quamplurimi non aliquod Meteorum, sed portionem Cœli indicarunt: Aristoteles tamen inter Meteora Viam Lacteam numerat, & ex halitu calido, & sicco, in supera Aeris Regione gigni affirmat; Quæ sententiæ conciliari debent; quoniam in Vniuerso non reperitur effectus sine sua causa, nec contra, causa, cui per Naturam proprius non respondeat effectus: & propterea si datur in octaua Cœli sphæra Via ob densitatem, & Stellas in ea positas, lucidior reliquis Cœli partibus; & per Lucem eleuantur halitus, & incenduntur; est necesse, vt etiam ex huiusmodi Aetherea Zona, tanquam causa pendeat Zona alia fumorum in Aere, tanquam effectus suæ causæ respondens: ac etiam vice versa; si datur Via Lactea in Aere, ita ordinata, & seruata, est necesse, vt reperiatur in Cœlo alia eam seruans, & in ordinem redigens. Hinc Via Lactea pro triplici vsurpari potest, & pro cœlesti tantùm, & pro sola Meteora, & pro congregato. Aristoteles in libro Meteorum præsertim eam pro parte Meteora considerauit, tanquam magis pertinente ad illum locum, nec ob id siluit cœlestem, sed eam ut causam indicauit, inquiens, Circulum, in quo Lac aspicientibus apparet, esse maximum, & ita dispositum, ut Tropicos excedat, & locum illum esse præditum Astris maximis, & fulgentissimis, quæ Sporades, hoc est sparsæ, & sine ordine effusæ uidentur, a quibus continuè sicci halitus trahuntur, &

Via Lactea.

congregantur, & ubi copiosior est huiusmodi Stellarum numerus, ibi quoque appa- rer duplari Via Lactea, adeò ut causę accretionem, & diminutionem sequatur, ac- cretio, & diminutio rei effectę. Id, quod pertinet ad Viam Lacteam Æthercam, est consimile semper; id tamen, quod attinet ad Meteorologicam, multis uarieta- tibus est obnoxium: Sed cum detur Via Lactea Ætherea, & Aërea, uidendum primò quid sit ea Aetherea; secundò, quę Aërea, ex quibus refulgebit, quid sit congre- gatum ex utrisque. *Via Lactea Aetherea. Opiniones variæ.* Vt pertinet ad Aetheream, Theophrastus, referente Macrobio de somnio Scipionis, existimauit eam esse Zonam densiorem Cœli, & esse compa- gem duorum hemisphęriorum. Nonnulli dixere, illum esse locum transpirationis Mundi, ne ignis extinguatur, & ut mundus expurgetur. Philoponus putauit, esse colorem proprium illius partis Cœli, cuius causam assignare non valemus. Alij esse multitudinē exiguarum Stellarum, quarum Lumen nobis tantùm, non proprius Color, & Figura appareat. Alij multitudinem Stellarum illuminantium, vnà cum *Aristot.* densitate eius partis: quæ sententia verior est. Aristoteles inquit, Pythagoræorum nonnullos putasse, hanc Viam productam fuisse a Stella aliqua deserente locum suum eo tempore, quo Phaeton male duxit currum Solis. Alios dixisse Solem per hanc Viam aliquando fuisse progressum, mox iter illud exustum vel consimili ꝑpes- sione affectum dereliquisse. Anaxagoræ autem, & Democrito idem Philosophus tri- buit, quòd existimauerint, Viam Lacteam esse Lumen proprium, quarundam Stellarum, quæ à Sole sub horizonte existente non inspicerentur, & illustraren- *Opinio verior.* tur. In quibus opinionibus reijciendis non morabor, sed breuissimè cum Aristo- tele dico, Viam Lacteam Aetheream esse Lucidarum Stellarum copiam simul, & eius partis maiorem densitatem, ut enim Stella est densior pars Orbis, ita rationi consonum est, partem Orbis maiori Stellarum copia præditam, densiorem esse, & quia est densior, cùm Lumine proprio, tùm eo intensiùs à Stellis recepto, apparet *Definitio Vię Lacteę Aetherę.* magis alba. Via itaque Lactea Ætherea, est Zona octauæ Sphæræ, diuidens eam in duo hemisphęria per Signa Geminorum, & Sagitarij, ob dispersarum Stellarum vel apparentium, vel non apparentium copiam, & eius partes densitatem, inten- sius Lumen recipientis, coloremque album aspicientibus offerentis. At perpenda- mus, quomodo per Viam Lacteam Æthercam constituatur Aërea. Dixere nonnulli *Via Lactea Aërea.* Aëream Viam Lacteam nobis apparere per reflexionem Radiorum uisui inseruien- tium, a uaporibus ibi existentibus ad Solem. Quam sententiam nonnulli adscri- *Hipocrates. Diodorus.* bunt Hippocrati, & eam reijcit Aristoteles uarijs rationibus. Alij, ut Diodorus, re- ferente Macrobio, dixere esse Ignem coaceruatum, in vnam curui limitis semitam. Alij, esse reflexionem Luminis Stellarum Ætherea Viæ a vaporibus sub ea existen- tibus. Alij denùm, esse Lumen productum ex incensione halituum ibi existentium, non secus ac Cometes fit incensio illa Lucida, sub aliqua Stella posita. Quam sen- *Opinio Aristoteles. Definitio.* tentiam approbauit Aristoteles, & ideò dixit Viam Lacteam perinde se habe- re ad uniuersam illam Zonam Cœli, ac Cometes se habet ad Stellam vnam: & definiens, dixit Viam Lacteam esse Comam maximi circuli, ob halituum co- piam. Cum autem de Via Lactea, Aërea, varia probabiliter dicantur, puto ego non vnam esse causam eius efficientem adæquatam, sed conspirationem mul- tarum, nam eius materia profectò est halitus magna ex parte calidus, & siccus, non tamen humore omninò carens; Causa in genere formæ est Figura, & Co- lor, per quem visui offertur. Causa efficiens principalis est, Via Lactea Æthe- rea, pro qua constituenda uaria conspirant, ut dixi; Causa minus principalis, mi- nus necessaria, minusque firma, est incẽsio partium eius copię halituum, illuminatio ab huiusmodi incensionibus; & illuminatio a Sole, dico illuminatio, quo- niam in Via Lactea Radij non omninò repercutiuntur, cum halitus non sit densus,

sed

sed recipiuntur, franguntur, & lumen redditur tanqum proprium, non secùs ac id fiat in Area, siue Corona, & seruatur ea Via æterna, & consimilis per causam principalem Ætheream, variatur in parte ob alias. Insuper, seruatur æterna, non in eadem partem Aeris, vel halitus, sed in varijs consimilibus, sola successione æternis, ut media etiam Aeris Regio semper friget, & vaporibus abundat; Est itaque Via Lacta Aerea halituum siccorum copia, in sublimi Aeris Regione in Zonam redacta, incensionis particeps, sub Ætherea posita, ab eaque seruata, quæ per Lumen præsertim Ættereæ & alterius illustrantis causæ, magnæ, & candidæ, Viæ imaginem nobis offert. Ex distincta Definitione vtriusque Viæ Lacteæ, conspicuè elicitur, quid sit congregatum ex vtrisque. Est enim simulacrum magnę, & candidæ Viæ, secans Vniuersum in duo hemisphæria, transiens per Sagittarium, & Signum Geminorum, sedem principalem habens in octaua Sphæra, originem ducens ex multitudine Stellarum, & densitate eius partis, proximè tamen apparens in supera Aeris Regione, in halituum copia, per partem Ætheream eleuata.

Definitio Viæ Lacteę Aereæ.

Definitio cōgregati.

De Varijs figuris, in Aere sublimi apparentibus. Cap. X.

COnuersi in Coelum, frequenter in Aere sublimi inspicimus Colores varios, varias Figuras, Centauros, Armatos equites, Montes, Dracones, Foueas, Voragines, & similia, quorum causæ ex præassumptis principijs facilè elici possunt. Nam ex Lumine vario, modo vario repercussio, vel recepto, & fracto, in halitibus, densitate, copia, conditione, & positione distinctis, hęc omnia ortum ducunt. Pro quorum distinctiore notitia, de colorum varietate aliquid breuiter est dicendum. Color, qui nobis se offert; uel est verus, & propriè sumptus, & hic consurgit ex Temperamento & actione primarum quattuor Qualitatum in mixto perspicuo, & terminato, de quo in libro de Sensu, & Sensili sermo est; vel est color apparens, qui vel solùm apparet ob deprauationem instrumenti uisus, & perturbationem spirituum eius, vt accidit vehementi febre, uel morbo alio graui correptis, & delirantibus: Vel apparet ob Lucem, & Lumen, cum tamen a Lumine non sit specie distinctus; & hic instituto nostro inseruit: qui Color; vel apparet ob conditionem corporis Lucidi; vel per externum aliquod. Ob primum inspicimus Stellas uarias, varijs coloribus præditas; & Astronomi uarijs Planetis tribuunt Colores varios; & Fumi uarij incensi, ob maiorem uel minorem densitatem, & portionem terream, uel aeream, Flammam pariunt distincti coloris. Similiter incensiones in aere productæ, varios nobis colores offerunt, uarijsque Figuris præditos, ob varietatem Figuræ fumi ardentis. Si autem Colores per externum aliquod variantur; id externum, uel mediat inter oculos uidentis, & Lucidum; uel a latere est positum: si mediat, vel est Coloratum, uel non: Si fuerit Coloratum, ut dum Radij transeunt per uitrum uiride, vel rubeum, apparet Lumen eodem Colore infectum: Si non fuerit Coloratum, vel tale medium est purum, & Radijs liberum dat transitum, & tunc Colorem non parit, immò nec in eo Lumen apparet, nisi repercutiatur ab opaco aliquo, & dum per tale sincerum medium inspicitur, corpus lucidum uidetur parùm a nobis distare, quia potenter, & sine uarietate mediorum nos mouet. Si uerò id medium

Coloris distinctio.

fuerit densius, & fuerit vapor aliquis, vel consimilis, vel dissimilis, tunc in eo radij franguntur, quæ fractio est quædam imperfecta repercussio, per quam fractionem lumen redditur, tanquam proprium eius corporis, in quo fit fractio, & se offert nobis, vel Album, vel Rubeum, vel Puniceum, secundum varietatem eius, in quo frangitur & recipitur. Si verò corpus, per quod, vel in quo inspicitur Lumen, non mediat, sed fuerit a latere positum, tunc si fuerit terminatum, & parùm leue, adeò vt solum Radios repercutiat, non figuram; tunc solùm apparet lumen, quod vel magis vel minus fulget, ob varietatem repercutientis; nam si corpus repercutiens fuerit album, splendidius redditur lumen, obscurius verò si fuerit nigrum. Ratio est: quia Album plus splendidæ conditionis includit, quæ per radios manifestauit: hinc dum parietes domus dealbantur, redditur domus lucidior; Si verò id Corpus non repercutiat tantùm, sed ob eius perspicuitatem Radios recipiat, per densitatem verò cum aliquo humore Aqueo iunctum, eos frangat, tunc Coloratum apparet Colore, vel obscuriorē, si fuerit densius, & magis Terreum, vel clariore, si fuerit vel rarius, vel a Terreo immunius. Nonnunquam etiam accidit, quod pars densior, dum Terrenæ fœcis fuerit expers, Lucidior, & magis Alba apparet, quia intensius recipit Lumen, vt euenit de partibus Lunæ. Prodeunt itaque apparentium Colorum varietates, vel ex varietate Corporis lucentis, vel ex varietate medij, per quod inspicietur, vel ex varietate oppositorum repercutientium, siue frangentium; Prodire etiam possunt ex positione varia, & distantia, vel repercutientium, vel recipientium repercussiones, vt patebit de Coloribus Iridis: his demùm addendum est, Colores varios variam quoque nobis offerre distantiam, eleuationem, & depressionem: nam obscuri, quia debiliùs mouent, magis distare videntur, & ideò nobis repræsentant Foueas, Cauitates, & Voragines; Albi verò, quia oculos mouent vehementiùs, videntur proximiores, & elatiores, quia colorum varietate vtuntur Pictores, & perspectiui, pro repræsentandis eleuatione, depressione, distantia, & alijs similibus. Ex his itaque eliciuntur Causæ variorum Colorum, distinctarum Imaginum, Cauitatum, Fouearum, & Voraginum, in Aere apparentium; Et quoniam huiusmodi Causæ facilè, & citò mutantur, ideò etiam spectra huiusmodi citò apparent, & facilè variantur; Sunt igitur huiusmodi Meteora spectra ex halitibus præsertim humidis in Aere apparentia, per radios Lucidi corporis formata, Splendore, Magnitudine, Colore, Figura, & distantia, varia, facileque variabilia, ob varietatem positionis, & conditionis principiorum, ex quibus pendent.

Pariès albus Lucidiorē reddit domū.

Conclusio dictorum.

Definitio.

De Pluuia, & Niue. *Cap. XI.*

DEcursis Meteoris, quæ in Suprema Aeris Regione refulgent, ea sequuntur explicanda, quæ gignuntur in media, nempè in ea Aeris parte, quæ inter sublimes, & mediocres Montes posita est; Dum halitus per Radios Solis sursum eleuantur, illi qui sunt humidiores, & grauiores, vel supra mediam Aeris Regionem non ascendunt, vel si ascenderint, ob Calorem, & motum superioris Regionis disgregantur, nec valeant in Nubes verti, magna tamen ex parte mediam non pertranseunt, in qua a Radijs derelicti, necnon ab halitu calidiore, qui superam Regionem petit, a frigore eius Regionis condensantur, conspirante adeò cōditione propria eorum halituum, qui ex humido Aqueo & frigido educti, alienum calorem facilè extinguunt, condensati autem primo in Nubes trāseunt, quæ mox exactiùs refrigeratæ, densantur magis, & vertūtur in guttas Aquæ, non secùs, ac in operculo Lebetis, in quo ferueat Aqua, inspicimus Vapores eius iterum in guttas,

& Aquam

& Aquam redire, adeò ut Circulus quidam ex Aqua per medios Vapores in Aquam constituatur, & quoniam guttæ illæ Aquæ fiunt grauiores Aere, ideò per Naturam de- Pluuia. scendunt, & inde oritur Pluuia, ὑετὸς Græcis dicta, cui competunt, & nomen commune pluuiæ, & nomina quædam propria: Nam si nubes dissimilis fuerit, & parùm fœcunda, tunc exiguæ, & raræ guttæ gignuntur, quæ descendentes, à Græcis dicuntur Pseccades, quasi irrorationes, & guttæ exiguæ, Rori simillimæ; Si autem nubes fuerit spissior, & copiosior, fiunt imbres: & si eueniat, vt Nubes aliqua, ob eius dispositiones, & causas vehemēter alterantes, ferè tota simul uertatur in Aquam, ac impetu quodam descendat, tunc gignuntur Nimbi, & pluuiæ illę, quę à Græcis dicuntur Nimbi. Laurotetæ, hoc est, immodicę, impetuosę, & vehementes, quæ frequenter fiunt tempore æstiuo, per antiperistasim, vt grandines; Est itaque Pluuia, Aqua, ex nube in Aeris media regione, a frigore condensante genita, in guttas distributa, descendens pro Definitio. Pluuiæ. Elementorum æqualitate seruanda, Plantisque nutriendis. Pro notitia autem finis, animaduertendum, Empedoclem, Epicurum, & Veteres Philosophos putasse, Plu- Finis Pluuiæ. uiam gigni nō propter finem, sed per quandam materiæ necessitatem. Aristoteles in secundo Physicorum ait gigni, ut crescant messes. Alexander inquit gigni pro seruanda æqualitate Elementorum, & mundi ordine, quæ non seruarentur, si Aqua in halitus resolueretur, qui mox uice versa in Aquam non redirent; At pro concilio dicendum, ęqualitatem Elementorum, & mūdi ordinem, esse finem principalem, accretionem verò messium, & vtilitatem, quam præbet viuentibus, secundarium; Insuper addamus, ęqualitatem illam esse finem conuersionis absolutè, Vaporum in Aquam, accretionem verò messium esse finem modi, & loci eius generationis: nam secùs etiam posset ea æqualitas seruari; Si autem eueniat ob vehementius frigus, vt nubes condensata antequam vertatur in Aquam congeletur, gignitur Nix, quę est congelata Nubes, rara perinde ac lāna, nec non alba, ob lucidos spiritus, qui in nube præ- Nix. fuerunt, cum frigido humore permixtos, qui albedinem pariunt, veluti etiam spuma alba est: Producitur Nix, in media quidem Aeris Regione, sed aliquantulum infra locum, in quo magna ex parte gignuntur Pluuiæ. Accidit etiam nonnunquam, vt Nix descendens a calore aliquo Aeris liquefeat, & uertatur in Pluuiam, adeò vt quæ in altioribus locis est Nix, in inferioribus sit Pluuia: veluti nonnunquam degentibus in Conuallibus pluit, in Montibus uero Nix apparet. Similiter accidere potest, quòd Homines, in sublimibus Montibus degentes, vel iter per eos facientes, infra se in Conuallibus inspiciant pluuias, ipsi verò in lucido, & sereno Aere sint constituti, quod mihi contigit per Alpes, & Apenninum iter facienti: illæ tamen sunt exiguæ pluuiæ. Nix itaque est densa Nubes, in inferiore mediæ Regionis Aeris parte, a frigore congeleta, & ob lucidos spiritus cum Definitio. Niuis. Aqueo humore permixtos albedine prædita.

De Grandine. Cap. XII.

QVotiescunque Vapores illi Aquei crassiores, magisque Terrei fuerint, & per frigus mediæ Regiones in Nubes transeunt, & Nubes in guttas Aquæ, si per antiperistasim, hoc est, contrarij alicuius ambientis calorис circunstantiam, frigus proprium earum simul iunctum redditur potentius, & ualidius operatur, tunc guttæ illæ citissimè congelantur, & in corpora rotunda congelatæ Aquæ vertuntur, quæ Grando a Latinis dicitur, a Græcis verò χάλαζα. Fit autem id nonnunquam in superiore mediæ Regionis parte, quæ ca-

lidior sui con ditione est, nonnunquam verò in inferiore parte eiusdem mediæ Regionis includente plurimum caloris, à Radijs Solis producti, & dum gignitur per antiperistasim in parte supera, descendit cũ maiori impetu, & strepitu; hinc frangitur, & rotundior, ac minor redditur: dum verò in inferiore, minorem patit strepitum, est inæqualior, & maior, quia partes per exiguum interuallum descendentes, non mutuò se frangunt. Et putandum est congelationem Aquæ in Grandinem ferè simul tempore fieri cum conuersione Nubis in Aquam, alioquin non apparerent portiones Grandinis adeò magnæ, vt frequenter apparuerunt: nam portiones inspectæ sunt ponderis vnius libræ, non autem tam magnæ inspectæ sunt guttæ descendentis Aquæ. Insuper putandum est, nonnunquam conuersionem quoque illam Nubis in Aquam, fieri per ambitum contrarij caloris, adeò ut cùm productio antecedentis Aquę, tùm Congelatio eius in Grandinem, ex contrarij caloris circunstantia ortum ducat, quæ sensim erescat, & reddatur potentior. Ex his elicitur Ratio, cum Grandines potiùs Vere, & præsertim in principio, & fine Aestatis gignantur, quàm tempore hyemis: nam cũ præsertim fiant per antiperistasim, tempore hiberno plurimum adest materiæ, sed ab est ambientis caloris oppositio: in principio & fine Aestatis adest vtrumque: in medio autem parùm materiæ pro gignenda Grandine in Aere reperitur: at si eueniat ut etiam materia, per Ventos delata adsit, gignantur Grandines celeriùs, & cum maiori strepitu, & impetu. Hinc quoque elicitur Ratio, cur in Aetiopia, & partibus Terræ calidioribus, vel non pluat, vel pluat tempore Æstiuo, & cum impetu vehementi. Ratio enim est: quia ex illis Terræ partibus aridis, Vapores pro gignenda Pluuia non eleuantur, & qui eleuantur, à vehementi calore sensum cõsumuntur; At si eueniat, vt per Ventos illuc Vapores deferantur, illi à contrario calore circumprẹhensi, citissimè per internum frigus vertuntur in Aquam, & Nimbos pariunt. Conducit etiam pro facilis congelatione ut Vapores illi, & Nubes à calore sic & ibi uigente fuerint præcalefactæ: nam Aqua præcalefacta faciliùs mox congelatur, & id accidit, nedũ ob relatam antiperistasim, uerùm etiam quia per præcalefactionem redditur rarior, & penetrationi frigoris parator. Est itaque Grando ex parte materiæ Nubes densior, & Aqua, ex parte formę Glacies, & congelatio: fit autẽ a frigore per se, a calore, ex accidenti, & gignitur præsertim tempore Veris, & in principio, & fine Aestatis. Insuper, gigni potest in supera, media, & infera mediæ Regionis Aeris parte, & cum inclusos habeat plurimos halitus Terreos, ideo Aqua, in quam liquefacta resoluitur, ualdè apparet impura, Tetrea, potui non apta. Definitio Gradinis hęc esse potest; Grando est Aqua, in media Aeris Regione, per ambientis caloris pugnam, à frigore congelata, in rotundasque portiones diuisa, in Terram cadens; Et animaduertendum, quòd nonnunquam circa finem Februarij, uigente Borea, descendit Nix quædam exigua Aquea, quæ a frigore ambientis Aeris magis congelata, uertitur in exigua quædam grana Coriadri sachato coopetti formam seruantia, & sunt medium quoddam inter Niuem, & Grandinem, nam extrinsecùs, sunt Grando, intùs Nix, & uulgò dicitur Grandula, siue Gragnola.

Aqua per antiperistasim.

Aqua præcalefacta faciliùs cõgelatur.

Grando quid sit.

Definitio Grandinis.

Grandula.

De Pruina, Rore, & Glacie. Cap. XIII.

ET fœcundæ sunt duæ Aeris superiores Regiones pro gignendis varijs Meteoris, ita infima non est sterilis, sed in ea quoque & Pruina, & Ros, & alia multa gignuntur. Cum enim interdiu per Solis Radios quotidie Vapores quidam exigui in infimam Aeris Regionem eleuentur, euenit vt Sole recedente, superuenienteque Nocte, eius frigore condensentur; & condensati, si frigus fuerit exiguū, vt tēpore Veris, & Aestiuo, necnō regnante Austro, gignitur Ros, qui est tanquam exigua quædam Pluuia, irrorans faciem Terræ, & a Græcis dicitur δρόσος cuius guttæ quædam in folijs plantarum apparent; Si verò frigus fuerit validius, tunc Vapor magis frigescit, & congelatur, & inde oritur Pruina, Græcè πάχνη quæ tanquam exigua, quædam Nix, in pratis, & plantis inspersa apparet. In horum generatione non antecedit conspicua Nubes, vt in generatione Pluuiæ, & Niuis, sed fiunt Aere sereno; putandum est tamen, quod antecedat aliquid, loco Nubis, nam vapores illi dum primò condensantur, antequam uertantur in Rorē, & Pruinam, obtinēt locum Nubis, At quia sunt exigui, & per Aerem effusi, serenitatem non perturbant: & quamuis Ros gigni dicatur regnante Austro, Pruina potiùs regnāte Borea, nō propterea putandum est fieri eo tempore, quo spirant, & Aerem agitāt, tūc. n. impediunt congregationem Vaporum, sed cum spirare desierint, vel leuissimè spirant. Insuper, gignuntur sereno Aere, non nubiloso, quoniam dum in Aere sunt Nubes partim Vapores illi, cum Nubibus connectuntur, partim ob copiam eorum Vaporum non facilè ab Aere, cum quo sunt permixti secernuntur, & permutantur, vt accidit nobis, dum crudorū humorum copia abundamus, qui cum difficultate secernuntur, & expurgantur. Prætereà etiam frigus, tunc impotentius operatur. Insup, gignuntur tempore vespertino, & matutino: vespertino quidē, quia tunc a Radijs Solis derelicti, frigescunt, & decidūt: matutino verò, quia accedente Sole liquescit Aer, & decidunt humores Aqueis, & frigidi eius, hinc diluculo, Sole propè ortū existēte, maius quoddam frigus percipimus, & libentiùs dormimus. At dubium est, cum in hac infima Aeris Regione gignatur Ros, qui est exigua quędam Pluuia, & Pruina, Nix exigua, cur etiam non gignitur aliquid Grandini simile? Cui difficultati respondēs, dico, Grandini apud nos Glaciem respondere, vt etiam dixit Plato in Timęo, quæ tamen nō in Aere, sed supra Terram, & in Aqua gignitur, in hoc proximo Aere nil gignitur Grandini respondens, quia Vapor cum sit exiguus, & extensus, dominante frigore, facilè congelatur, antequam vertatur in Aquam, & fit Pruina: cum autē fuerit in Aquā conuersus, quia ea in Aere non est in guttas congregata, sed per Aerem, tanquam humor effusa, non potest congelari, & in Grandinem verti; accidit tamen, vt nonnunquam in Grandibus redacta, in guttas congeletur, nec etiam id potest fieri per antiperistasim, Aere existente tepidiore; quoniam in vapore exiguo frigus includitur exiguum, nec valet vehemēter resistere, & operari, sed facilè cedit, & superatur; Glacies autem ex Aqua gignitur, suprà terram existente, & ea respondet aliqua ex parte Grādini, quatenus ambo sunt Aqua congelata; Differunt tamen, quia Grando magna ex parte fit per circunsistentiā caloris, cum distinctione guttarum in Aere, dum Nubes in Aquam transit, Hinc propriè est aliquod Meteorum, cum Glaciei nil horum competat, ut conspicuum est. Hine etiam minus propriè inter Meteora numeratur, cum non tam proximè ex halitibus ortum ducat: numerari tamen potest inter Meteora, quatenus est affectio quædam Elementorum, nec gignitur sine aliqua halituum conspiratione: nam Glacies gignitur à frigore ambientis, conspirante propria conditione Aquę, ad frigus propensæ, cum permixtione frigidorum, & Terrestrium halituum, & extrusione caloris vnà cum tenui humore, hine dum Glacies liquescit, in Aquam vertitur, quę est crassa, & Terrea. Ros itaque est Vapor exiguus, per infimam Aeris Regionem

Ros. *Pruina.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Glacies.* *Definitio Roris.*

gionem effusus, a moderato noctis frigore, in Aqueum humorem versus, Terram, & plantas irrorans, proportione Pluuiæ respondens. *Definitio. Pruinæ.* Pruina est Vapor exiguus, per infimam Aeris Regionẽ extensus, a vehementi frigore congelatus, & perinde ac exigua Nix, supra terram, & plantas effusus. *Definitio. Glaciei.* Glacies est Aqua, à frigore ambientis cõgelata, conspirante propria conditione Aquæ, ad frigus propensæ, cum permixtione frigidorum, & Terrestrium halituum, & exacta caloris, cum tenui humore extrusione. Ita Gliacies dicitur via quædam ad Terram.

De Manna, Melle, Ladano, & Nebulis. Cap. XIIII.

VApor ille, qui interdũ ex humida Terra à radijs Solis elicitur, & in proximam Aeris Regionem extollitur, semper sicci aliquid includit vel magis, vel minus, ex qua permixtione varietas quedam Temperamenti halituum cõsurgit: & si eueniat, ut Vapor sit pinguis, & crassus ob mixtionem Aquæ, Aeris, & Terræ, & a calore ambientis congruenter coquatur, ac superueniente nocte a frigore moderato condẽsetur, supraque terram, & plantas descendat, gignitur Manna, & Mel: *Manna. Mel.* nam Manna Grecè [illegible] est species quędã Mellis Roris, quæ primo est liq da, mox redditur durior, & se habet sacchari instar, super plantas effusi, Mel Grecè [illegible], eodẽ modo gignitur; differt tamen a Manna, quia est mollius, & magis liquidum, re uera tamẽ species quędam Mannę indicari debet, & ambo mox species Roris, ad quorum productionẽ conspirant, & cõditio propria Vaporum nedum ex Terra, & Aqua, sed etiã ex plantis, frugibus, & floribus haustorum. Insuper Tẽperies Aeris, calor coquens congruens, & etiam Qualitas eius plãtæ, & corporis, in quo recipitur, potissimum.n. ex Orno, & Frassino colligitur: ideò huiusmodi Manna, & Mel, non in quauis Terræ parte, tẽpore, & Regione producitur; in frigidioribus enim ob frigus, & intẽperiem Aeris nõ gignitur, in Italia parùm eius gignitur, & colligitur præterquã in Calabria, ex qua defertur optima, copiosius autẽ colligitur in Oriẽte, quo loci Aer est purior, calor potentior, & cõstitutio cunctorum accommodatior. Nec gignitur quouis anni tẽpore, sed in principio ęstatis ante dies Caniculares, & debet colligi ante ortũ Solis, alioquin à Radijs eius partes magis tenues resoluuntur, & id remanet, quod est deterius, & magis Terreum. *Definitio Mannæ.* Est itaque Manna liquor roridus, & dulcis, in infima Aeris Regione ante ortum Caniculę genitus ex Vaporibus, in quibus humor cum sicco sit congruenter mixtus, & a calore moderato coctus, qui mox frigore Noctis aliquantulum coagulatus ante ortum Solis supra terram, & folia cadens, primò liquidior est, mox redditur durior, & nonnullis tanquam granis præditus. *Mel roridum.* Mel autem roridum est idipsum, sed mollius, & solùm lentore quodam preditum. Numerant nonnulli inter species Roris, etiam liquorem illum suaui odori prędìtum, quem Ladanum appellant, qui tempore Veris, in Regionibus calidioribus, & pręsertim in Cypro ex folijs Ladani, tanquam sudor prodit. *Ladanus.* Ladanus autem est planta, quę dicitur species Cisti, quam Arabes Chasum nuncupant, & quoniam hirci, & Capręæ depascuntur, barba, & pilis inguinum plurimum illius liquoris colligunt, ideò Pastores ex pilis caprarum huiusmodi pinguedinem eliciunt, quam mox colant, purgant condunt, & uendunt; quę, ut odoris est suauissimi, ita etiam utilitates uarias prębet, ut legere licet apud Medicos. At reuera, Ladanum numerare non debemus inter species Roris in Aere geniti, sed putandum potiùs esse liquorem, qui tanquam sudor pinguis ex folijs Ladani tempore Veris exuberet, cum tantùm ex eius plantę frondibus eliciatur. Colligitur autem Ladanus, nedum elicẽdo pinguem illum humorẽ ex pilis captarum, uerùm etiam funiculis quibusdam agitando folia Ladani. Demùm in Aere nobis proximo caligines, & Nebulę apparent, & sunt duplices, uel enim sunt *Nebula.*

reliquię,

reliquiæ,& tanquam partes steriles Nubium, ex quibus Pluuiæ sunt genitæ, adeò vt id,quod superest,tanquam sterilis portio Nubis ex media , in infimam Regionē Aeris descendens,nebulam generet,& hæc propriè dicitur Nebula & signum est futuræ serenitatis;vel secundò gignitur Nebula ex copia Vaporum,qui ex debili & imbecil lo calore ex conuallibus,& paludibus eleuati,in infima Aeris Regione derelicti , ob copiam non valent in Rorem,vel Pruinam verti,& ideò caliginem pariunt, quę frequenter futurę pluuię est origo,frequenter enim vapores illi multiplicantur,attollistur magis,& in nubes vertuntur;hinc non iniuria dicitur,Nebulam descendentē indicare serenitatem,ascendentem verò futuram Pluuiam: prima est propriè Nebula, & sterilitas Nubis , altera est Caligo, quæ, nisi dissoluatur à Sole , semen est futuræ Pluuiæ. Est itaque Nebula, Vapor copiosus, & densus, infimam Aeris Regionem obumbrans,quæ est vel residuum præcedentis Nubis , vel initium sequentis. *Definitio Nebulæ.*

De nonnullis , quæ in Aere non sine insigni admiratione genita leguntur. Cap. VX.

QVoniam genitorum in Aere quæruntur causæ,& multa in eo leguntur genita,quorum causa latet,ideò de modo generationis eorum occurrit differendum. Liuius libro primo. Decade prima, refert pluisse lapides,& libro tertio. Decade prima ait,pluisse carnes. Plinius,libro secundo Naturalis Histor. c.56.refert pluisse & lapides , & Carnes. Cicero in libro de Diuinatione inquit,sanguinem pluisse Senatui enunciatum est,& in Topic.sępè lapidum,vel sanguinis,vel lactis imber effluxit. Suessanus in primum Meteorū testatur se vidisse Suessæ pluere sanguinē. Similiter Auerroes propè calcē secundi Meteorum loquens de Fulmine,inquit;& narrauit Auicenna , id quod contingit ex terrea conditione huius exhalationis in Terris Casaam & Turch,inueniri in ēis locis,in quę decidunt Fulmina,corpora nonulla similia Ferro , & Aeri,& ipsum laborasse,vt ea liquefaceret,vel incēderet,nec valuisse,quia dissolue bantur,& conuertebantur in Ignē ; Id tamen in Terris nostris inspectū non fuit, nec aliquis ex secta Peripateticorū id enunciauit. Insuper,narrauit Auicenna,ꝙ in Cordu ba cecidit die sereno lapis magnus præditus odore sulfuris, quē testatur se vidisse; & hoc non est remotū. Similiter referunt nonnulli,in Saxonia pluisse lapidem pendere 300.librar.quē aiunt adhuc Ensisemij in tēplo seruari. Albertus Magnus refert,nedū pluisse Sanguinem,& Lapides,verùm etiā Carnes,& Ranas,& Vitulos,quod appro bat auctoritatē Auicennę. De Ranis,quòd cū pluuijs decidant, & de lapidea sagitta , quę cum fulgure descendere iudicatur,est opinio popularis,& approbata , adeò vt si id inficiemur,conspicuè cum approbata experientia,& communi sententia pugnare videamur. Hęc nonnulli viri docti renuunt penitùs:alij omni ex parte approbant;nō nulli se medios constituunt , quædam renuunt , alia concedunt,cum quibus ego sentiendum puto;& pretermissis miraculis , quæ ego in dubium non verto, loquens per principia Naturæ,dicendū puto, lapidem 300.librarum non potuisse in Aere gigni; non enim ex halitu sicco in Aerem eleuato,in eodem loco tantum Terrei simul con gregari potest,vt lapidem tam magnū constituere valeat, & presertim, quia eius generatio quietem aliquam exposcit, qua in Aere caret. Ideò dicendum puto cum Aristotele in primo Meteorum , cap. de Cometis, hæc enunciante,quando in Aegopotamo ex Aere cecidit lapis,à spiritu eleuatus cecidit; &c. Sic itaque à Vento,qui Turbo dicitur,valuit magnus ille lapis eleuari,& mox alibi cadere. De Vitulo, absolutè dicendum puto,in Aere nō posse gigni; tum quia Vitulus non ex halitibus proximè gigni potest,sed ex semine:tum insuper,quia eius generatio,tempus,& locum proprium exposcit:tum demum , quia generatio viuentis exposcit humorē rectè coctū,

Liuius. *Plinius.* *Cicero.* *Suessanus.* *Auerroes.* *Albertus Magnus.* *Opinio propria.* *Quid refe rat Arist.* *De vitulo.*

in quo vitalis facultas recipiatur, quę congruens humoris coctio, non fit in Aere, sed in locis, in quibus humor crassus inueniatur, & proptereà Ranas quoque in Aere produci non existimo: neque etiam puto, eas statim ex guttis in terram cadentib. gigni; nam tempus exposcit earum generatio pro disponenda & formanda materia; sed puto huiusmodi ranulas priùs ex ꝓprijs principijs in terra fuisse genitas, & latere in rimis & cauitatibus Terræ, & superueniente pluuia eis salutari, exire, & saltare. Quare si Vitulus cecidit, alibi à Vento fuit eleuatus, vt à vehementi Vento eleuatos ferunt mulos, etiam salma grauatos. Similiter quod dicitur etiam de carnibus, verum non puto in Aere fuisse genitas, caro enim est pars Animalis, quæ non ex halitibus, sed ex sanguine gignitur. Nec generatur Caro seorsum ab alijs partib. Animalis. De ferro, & lapideis sagittis, minus impossibile iudico, nam hęc proximè ex halitib. producuntur, proptereà exiguas quasdam eorū moles in Aere gigni posse existimo, & præsertim in Regionib. calidioribus, ob siccorum halituum copiam & Imperium caloris, citissimè operantis, veluti in Arabia & etiam Corduba, in finib. Hispaniæ posita, non autem in Regionibus Polo proximioribus. Demùm de pluuia sanguinea primo dico, propriè sumptum sanguinem pluere non valuisse, ille enim non seorsum, sed in solo Animali gignitur virtute Cordis, vel Hepatis: sed si id contigit, ea erat Aqua, rubeo sanguinis colore prædita, qui color ortum duxit ex permixtione sicci Terrei, cū Vapore, ex quo Aqua genita fuit, ex qua permixtione varia prodeunt, veluti etiā gignitur Mel Aereum & Manna, quod pręsertim fit in Regionibus calidioribus, dummodò humor non desit, & fit non in media, sed potiùs in infima Aeris Regione, in qua maior halituū est permixtio; & fit, dū Pluuia est tenuis, & exigua, quoniā exigua portio faciliùs permutatur, faciliusq; recipit alienos colores: & Pluuia in infima Aeris Regione genita, semper exigua est, nam est tanquam Ros copiosus, & abundans. Hæc sunt, quæ de his ego dicenda puto, me semper sapientiorum iudicio subijciens.

Rana. — *De carnibus.* — *De ferro & lapideis sagittis.* — *Pluuia sanguinea.*

De Fluminibus. *Cap. XVI.*

HActenus eorum Meteorum explicatæ sunt causæ, quæ & in media, & in infima Aeris Regione ex Vaporibus ortum ducunt: & quoniam ex eisdem etiam in visceribus Terræ prodeunt Flumina, ideò de Fluminibus quàm breuissimè verba faciam. Inspicimus in omni Terræ Regione, ex visceribus eius per Fontes varios, varia prodire Flumina minora, & maiora, quę in ingeniis animis, & de rerū cognitione solicitis, non exiguam excitant admirationem; non enim apparet, vndè prodeat, vndeque ortum ducat tam magna Aquę copia, quę diu, noctuque vberrimè ex Fontib. manat. Plato in Phędone ait, Terrę globum perinde, ac Animal quoddam Magnū, varijs cauitatibus, & vasis esse prępditum, tanquam venis, in quibus tanquam eius humores magna Aquę copia, partim purior, partim impurior reciperetur, & per quę in varias partes, vel cum maiori, vel cum minori impetu effunderetur; Originem autem Aquarum, & fundamentum dixit esse Tartarum, de quo Homerus cecinit,

Longe nimis Barathrum stat sub Tellure profundum.

Ex Barathro autē, siue Tartaro, quattuor pricipalia Flumina fluere dixit, nēpè Oceanum, Acherontem, Pyriflegetontem, & Stygium flumen, siue Cocytū, ex quibus, ac etiam ex Barathro, alia minus principalia ortū ducere. Sententia Platonis in parte est similis sententię Nostrorū Theologorum, dū ex Terrestri Paradiso quattuor principalia effluere Flumina affirmant. Hinc eo loci Plato de Terra pura, locoque fœlici verba facit, tanquam de Paradiso Terrestri. At ex Platonis verbis, recta ratio conseruationis fluminum non elicitur, neque etiam consentaneum est naturę Elementorū, quod maior Aquæ copia in visceribus Terræ sit collocata, cum ea dicatur tanquam leuior

Flumina. — *Plato.* — *Homerus de Barathro Flumina ex Barathro.*

leuior ambire. Sentētia autem Nostrorum Theologorum differt ab ea Platonis; & à me semper commendatur. Nam Plato subobscurè, & imperfectè solùm tetigit nōnum quam ea, quæ leguntur in Genesi; proptereà dixere alij, in Terra plurimos meatus, & voragines reperiri, in quibus pluentes Aquæ congregarentur, & ex quibus congregatæ effluerent, fluminaque parerent; Quorum sententia etiam non satisfacit, tum, quia experientia docet, flumina per pluuias crescentia, citissimè decrescere, & quæ per pluuias fluunt, citò deficere: tum insuper, quia in Regionibus, vt in Africa, in quibus vel rarò, uel nūquam pluit, flumina plurima, & magna vbertimè fluunt; tum demùm, quia experientia docet, Fontes ex Montibus ortum ducere; Aquæ autem pluuiatiles non in Montibus, sed in conuallibus congregantur. Proptereà dicamus cum Arist. in Terræ partibus à Centro distantioribus, & præsertim in Montibus, a Sole magna ex partes eleuatis, & conseruatis, cōstantibus ex impuriore, & rariore Terra, meatus, voragines, antra, & cauitates varias reperiri, in quibus uaporum magna copia includitur, qui partim sunt geniti ex Aere illo, qui attrahitur, dū Meatus oriuntur, ne detur vacuum, qui mox a frigore Terræ condensantur; partim producuntur intra Terram a Radijs Solis, quorum vis effunditur, & meat etiam per terræ cauitates: ex huiusmodi Vaporibus, deinde magis a frigore condensatis, Aqua gignitur, nō secus ac gignatur in media Aeris Regione, & gignitur diuisa in exiguas partes in varijs Montium cauitatibus, quæ mox descendens, in loco aliquo communis congregatur, ex quo ortum ducit Fons, qui per continuatam illam partium Aquæ generationem & congregationem conseruatur, & fluuium parit, continenter fluentem, pro cuius accretione etiam conducunt pluentes Aquæ, illæ tamen præter essentiam fluuij iudicari debent, pluuiatiles enim Aquę, ex Montibus in Valles descendentes, Torrentes pariunt, nō propriè dicta flumina. In quorum fluminum generatione primò cōsiderare debemus, quòd vt in media Aeris Regione, Vapores, & Nubes, magna ex parte eleuātur a Radijs Solis, non autem ex Aere fiunt, ita contra, in Antris, & cauitatibus Terrę, magna ex parte à frigore Terrę, ex Aere attracto gignuntur, cum Radij Solis potius Vapores trahātur sursum. Secundò, dignū est cōsideratione, quod ut in media Aeris Regione, parū Aquę Aestiuo, plurimū hiberno tempore gignitur, ita uice versa in uisceribus Terræ plurimū Aestiuo, minus hiberno tempore generatur. Ratio est: quia ob caloris ambientis circumsistentiam, Aestiuo tempore uiscera terræ sunt frigidiora, adeò vt dicere valeamus, dum Aestas uiget in Aere, in terra vigere hiemem, & vice versa. Similiter tertiò considerandum est, quod in illis Regionibus, in quibus uiget calor, & rarò pluit, plus Aquæ in uisceribus Terræ gignitur, & flumina sunt uberiora, & puriora, quā in illis, in quibus frigus potiùs in Aere dominatur, cuius uarietatis ratio ex dictis conspicua est. Hinc refulget mutua munerum naturæ recōpensatio, rerum reciprocatio, eximia quę prouidentia Principis Vniuersi. Flumen itaque grecè [illegible], est Aqua copiosa, per alueum vberrimè, & continenter fluens, ex vno, uel pluribus Fontibus, per riuulos ortum ducens, influens in flumen aliud, vel demùm in Mare. Riuus Grece [illegible], est exigua portio Aquæ, uel ex cauitate Montis, vel ex fluuio aliquo, aut natura, aut arte deriuata, & continentur fluens. Torrens Grece [illegible], est Aqua copiose fluens, ex Pluuia, & Niuibus accretionem recipiens, magna ex parte Aestiuo tempore fluere desinens, & Niuibus accretionem recipiens, magna ex parte Aestiuo tempore fluere desinens. Fons est tanquam caput fluuij, & est principium ex quo aqua in uisceribus Terræ, primò diuisim genita, mox collecta, extrinsecùs fluit, & Riuum, uel flumen generat. Fontes, uel apparent in collibus, quibus altiores Montes supersunt, uel in radicibus Montium, nam in Montium cauitatibus aqua gignitur, hinc experientia docet, ex altioribus Mōtibus maiora flumina erūpere, & uice versa, flumina omnia, ex Monte aliquo ortum ducere. Dantur etiam deinde Paludes, stagna, & lacus. Lacus Græcè [illegible], est Aqua multa, & profunda, in latitudinem extensa, eo loco orta, & perennis, ex qua Riui, & flumina prodeunt. Stagnum Grecè [illegible], est copia aquæ effusa,

& stans

Opinio Aristotelis.

Fontes

Torrētes.

Primū cōsiderandū.

Alterū cōsiderandū.

Tertiū cōsiderandū.

Definitio Fluminis.

Definitio Riui.

Definitio Torrētis.

Definitio Fontis.

Definitio Lacus.

Stagnum quid sit.

& ſtans magna ex parte ex fluuijs collecta,& non perennis: ſumitur tamen nonnunquam pro Aquę copia, ex mari, vel Flumine aliquo, in depreſſum locum effuſa, ex quo non effluat, ſed in eo quieſcat, & a Flumine, vel Mari ſeruetur perennis, vt ſe habet de Stagno Orbetelli, & alijs multis, Mari proximis. Palus Græcè λίμνη est Aquæ copia parum profunda, plurimumque extenſa, magna ex parte non perennis, dicitur etiam de magna, plurimumque extenſa Aqua, prædita ſuis ſcaturiginibus, & Riuis, ex qua Flumina ortum ducunt, ut ſe habet de celeberrima palude Męotide, in quam Tanais Flumen influit, quod in Aſia ex Monte Paranaſſo ortum ducit.

Palus qd.

De Permutatione Partium Terræ, & fluxus Fluuiorum. Cap. XVII.

QVemadmodum omni ex parte conſimile ſeruatur Cœlum, ita Orbis Elementaris, ſub eo poſitus, omni permutationum generi eſt obnoxius, quæ pmutatio pręſertim refulget in globo, ex Terra, & aqua conflato, tanquam ſolidiore, magiſque ſub ſenſum noſtrum cadente: nam reliqua duo Elementa, vt magis fluentia Cœloque proximiora, conſimiliorem ſeruant partium ordinem, & diſpoſitionem. Terra igitur, quæ Aquę iuncta, vnum globum conſtituit, collocata in medio Vniuerſi, percuſſa à Radijs Solis, eoſque repercutiens, quamuis lumini non ſit peruia, tamen in partibus exterioribus, quæ rariores ſunt, eos intra ſe recipit, multiplicique repercuſſione frangit, a quibus excaleſit, modiſque varijs permutatur; & quemadmodum farinam, cum Aqua mixtam, a calore permutatam, inſpicimus intus rariorem reddi, meatibus affici, & in parte aliqua extolli, in alia deprimi, idipſum putandum eſt euenire de Terra, cum humore Aqueo iuncta, a radijs Solis excalefacta, nam ex ea excalefactione pendet, ut partes non longè a ſuperficie diſtantes reddantur rariores, attollantur, nonnullæ aliæ depreſſæ remaneant & inde quoque ortum ducunt halitus uarij, a Radijs & Terra humida geniti, qui incauitatibus Terræ incluſi, per eas deferuntur, nec parum conducunt pro variorum meatuum productione, Montiumque eleuatione, & conſeruatione. Et quoniam huiuſmodi cauſæ, multis varietatibus ſunt obnoxiæ, ideò etiam cuncta, quæ ex illis pendent multipliciter variantur. Nam eleuati Montes progreſſu temporis redduntur aridiores, minusque apti ad gignendam Aquam; ideò ſenſim illi decidunt; valles eis iunctæ attolluntur; & Montes alij conſurgunt; & cum Terra, quæ ſolidior eſt varietur, longè magis permutatur Aqua ei iuncta, adeò ut modò partem vnam Terrę inundet, modò alteram, nunc creſcat in loco aliquo, in eodem mox decreſcat, ex quibus permutationibus ortum ducunt permutationes habitationum: Nam partes Terrę primò inhabitabiles, redduntur habitationi aptiſſimę, & uice uerſa. Similiter inde ortum ducunt permutationes curſus Fluminum, tum eorum, qui ſupra terram fluunt, tum ſubterraneorum, nam cum mutentur Mõres, nec ſemper ęquè ſint apti gignerę Aquam, mutantur etiam Fontes, & conſequenter Flumina; Inſuper obſtrũtur ſępè meatus per quos Aquę tranſeunt, replentur aluei harena, & cęno: mutantur Valles, ideò etiam mutantur curſus Fluminum, & creſcunt atque decreſcunt: Hæ tamen tam magnæ permutationes non exiguo, ſed lõgo temporis curſu, & ſenſim fiũt, adeò vt tempus, quo abſoluuntur, ætatem ſuperet multorum hominum, & proptereà nos magna ex parte latet. Fiunt huiuſmodi permutationes, nedum natura, modo iam explicato, verùm inſuper violentia, & arte: Violentia, vt dum per Terręmotus vehementes aperiũtur Montes, attolluntur Valles, & vis Fluminum variè obſtruuntur: arte verò, vt terræ partes incidendo, attollendo, fodiendo, & inundantem Aquam ex vno loco in alium deducendo, ita mortalium omnium eſt viciſſitudo. Nil enim eſt æternum

Montium generatio.

Viciſſitudo habitationum.

Cur nos lateant magnæ mutationes Terræ.

Mortaliũ viciſſitudo.

æternum. Quòd aufertur ab vno, tribuitur alteri, qua vicissitudine natura refulget vberior: Mundus formosior: & Dei prouidentia admirabilior. At iure optimo quæret aliquis, ut cũ per naturam plurimæ Terræ partes inundentur, num euenire etiam possit, vt simul per exuperantem pluuiarum Copiam, vniuersa Terra cooperiatur Aquis, & fiat inundatio Vniuersalis? Nonnulli audent id affirmare, nam cum fiant in partibus, inferunt id posse fieri in Vniuersa terra: quos minus rectè sentire existimo; tum, quia per Vniuersi naturam, partes nonnullæ Terræ debent seruari aridæ, pro multorum Animalium conseruatione, & ortu: tum quia nimium uariaretur congruens ratio, quę inter Elementa seruari debet: nam etiam si aqua duplo redderetur maior, Vniuersam Terram non inundaret, ob vallium, & decliuium locorum amplitudinē: tũ demùm, quia non valent per naturam, tot in media Aeris Regione congregari nubes, ut id efficere apræ sint. Propterea dicamus, Vniuersalem inundationem, de qua legitur in Genesi, non Natura, sed absoluta Dei potentia & miraculo fuisse factam: per naturam verò solùm putandum est inundationes quasdam partium fieri posse, veluti tempore Deucalionis, & Pyrræ legitur inundatam fuisse Greciam, tempore Ogigis, Achaiam, & Beotiam, nam conspirare possunt per naturam causæ, quæ sint satis pro inundatiõne partis Terræ, at non pro inundatione Vniuersæ. *De inundatione vniuersa.*

De Mari, & attinentibus ad illud, Cap. XVIII.

MAre ut amplum est; & profundum, ita indagantibus causas conditionum eius, Mare magnum difficultatum offert, ego tamen de paucissimis, breuibus, & lucidè uerba faciam. Mare Græcè θάλασσα est copia Aquæ maxima, cuius portio principalior, & maior est Oceanus, reliqua verò Maria sunt portiones minores, minusque principales, quæ ratione varietatis littorum, & Regionũ, quas attingunt, nominibus uarijs denotantur, ut Arabicum, Persicum, Britannicum, Germanicum, Indicum, Scythicum, Ibericum, Baleaticum, Ligusticum, Tuscum, siue Tyrrhenum, & sic de cæteris. Diuiditur Mare in Oceanum, & Mediterraneum: nam Oceanum dicitur Vniuersam Terram ambire, Mediterraneum verò per medias Terras, in uarias partes effundi; & diuidi. Experientia tamen docuit, Mare omne esse Mediterraneum, quatenus non datur Mare, quod sine intercisione facta a partibus Terræ Vniuersum eius globum amplectatur, & ambiat, vt uetustiores existimarunt: plurimæ enim terræ partes inuentæ sunt habitationibus aptissimæ, quæ inundatæ Aquis a ueteribus iudicabantur; dici tamen potest, Oceanum vniuersam Terram ambire per comparationem, quia magna ex parte, & magis quàm cætera Maria eam ambit. Aqua maris non manat ex Fonte aliquo, & effunditur, non enim ex fonte, tam magna Aquæ copia prodire posset: insuper, si id esset, flueret more fluminum; & dulcis esset, cum tamen Mare extra non fluat, sed intra proprium locum coerceatur. Fluxum quendam, & refluxum, in seipsum recipiens, quare putandum est ut cęterorum Elementorum, ita Aquę dari locum quendam principaliorem, in quo Elementum uniuersum sit congregatum, quod mox per partes varietur, distinguatur, variaque suæ conseruationis principia sortiatur. Et si eueniat, vt in nonnullis Marium partibus, fontes ex Terra manare videantur; id est ex accidenti, non autem quòd fontes illæ sint principia propriarum Aquarum Maris. Insuper, quamuis contineret Flumina uaria, vberrima, & Regia in mare influant, non tamen ob id crescere videtur, quia ex aduerso, plurimum eius per radios Solis in vapores dissoluitur, plurimum desiccatur a Terra, qua de re multa eleganter Lucretius protulit, quæ apud eum legantur. Est itaque Mare Elementi Aquæ præcipua congregatio, intra locum proprium septa, & constituta, salsedine prędita, non extra fluens, sed

Mare. *Maris Diuisio.* *Mare omne Mediterraneũ.* *Definitio Maris.*

in ſeipſum fluxum quendam,& refluxum ſuſcipiens,Ex quo patet,quid ſit Mare. Sed duo ſe offerunt conſideranda,quorum in Definitione facta eſt mentio. Primum eſt, vnde ſalſedinem recipiat. Alterum,quomodo fluat & refluat. De ſalſedine,variæ fuerunt Veterum opiniones,nōnulli,vt Empedocles, dixere Mare eſſe tanquam ſudorē Terræ,ſudor autem ſalſus percipitur. Quæ ſententia vera non eſt,tum quia Mare non Terræ ſudor eſt,ſed Elemētum ita principale ut Terra;tum quia ex Terra, tam copioſus ſudor manare non poſſet, cum ſui natura ſit ſicca, & minor quam Aqua; tum demùm,quia fontium Aqua,ex cauitatibus Montium deſcendens, longe magis, quā ea Maris,uidetur eſſe ſudor terræ,cum tamen ea dulcis ſit. Alij,vt Plato in Timæo, dixere Aquam Maris recipere ſaporē ex Terra quę per Aquā tranſit,Nōnulli dixerunt in Mari Montes ſalis reperiri,ex quibus ſalſedinem recipiat. Quę ſententia etiā approbanda nō eſt,præſertim quia ſal,ex Aqua ſalſa gignitur ſuper Terram effuſa,& excalefacta,effectus autem non rectè ſumitur pro principio ſuæ cauſæ. Inſuper, ex eo non appareret,cur ſimiliter Aqua fluuiorum ſalſa non ſit. Propterea Ariſtoteles in ſecundo Meteorum , cauſam ſalſedinis, Maris ait eſſe permixtionem exhalationis Terreſtris calidæ,& ſiccę cum Aqua. Pro cuius ſententiæ latiore explicatione accipiendum primò eſt,quòd cū Elementa, vnà cum Mundo ex falſa ſententia Ariſtotelis ſint ęterna,affectionis eorum potiùs cauſa conſeruans,quàm abſolutè efficiēs,aſſignanda eſt. Accipiendum ſecundò, ſalſedinem ortum ducere ex ſicco Terreo combuſto, & cum humore permixto,quod nedum exiſtimauit Ariſtoteles,verùm etiā Plato, qui in Timęo loquens de generatione ſalis,dixit gigni ex mixtione humoris Aquei,cū tenuioribus Terræ partibus,Ignis acumine deſiccatis. Idipſum patet experientia:nam aqua ſalſa eſt denſior dulci,quare non niſi ob mixtionem cum Terreo aliquo talis reddi poteſt,hinc ſi percoletur,& purgetur a Terreo,redditur dulcis. Accipio tertiò,Elementa puta in Vniuerſo non reperiri,ut ſuo loco patefeci, hinc quamuis Mare, maiorem Aquæ portionem includat, ea tamen pura non eſt, ſed cum Terreo præcalefacto permixta,ideò Ariſtoteles in tertio de Generat. Animalium,capit. 11. ſcriptum reliquit, aquam Maris humidam,multoque corpulentiorem eſſe potulenta, atque ſua natura calidam,vt particeps omnium partium,ſit videlicet humoris, Aeris, terrę. Cōſidero quartò , iure optimo Dei prouidentia ordinatum eſſe , ut maxima aquæ copia non fluens ſit ſalſa,nam ſi ſalſa non eſſet,cum non fluat,putreſceret,ſalſedo autem præſeruat eam a putredine. Inſuper ita redditur aptior pro ortu,nutritione,& conſeruatione piſcium,& præſertim maiorum,cum ſit calidior,& craſſior, ac etiā pro nauigationibus. Accipio quintò, aquam Fluuiorum, & cæteras ex vaporibus productas, eſſe tanquam aquas ex ſublimatione & purgatione ortas,& proptereà,non ſalſas eſſe,ſed dulces,ut etiam aqua Maris arte per ſublimationem,& dum percolatur redditur dulcis. His præaſſumptis,dico,Salſedinem eſſe affectionem aquę maritimę, ex ſicco Terreo præcalefacto, & cum humore permixto prodeuntem , vt magna aquæ copia non fluens incolumior à putredine ſeruetur,& pro multorum uiuentium ortu,& cōſeruatione eſſet aptior,& quamuis in Mare continenter magna copia aquæ dulcis per Flumina ingrediatur,ſeruatur tamen ſalſedo, quia ex aduerſo per ſolem innumeri vapores eleuantur,qui ex portione dulciori,& leuiori educuntur,remanente portione ſalſa,tanquam excremento, & parte minus concocta , qualia ſunt excrementa Animalium,adeò vt adſit mutua recompenſatio. Et ſi quis obijciat,quia ſalſedo non uidetur affectio aquæ Maris, cum non competat omni , & ſoli : nam Maria Arabiæ dicuntur dulcia, & alia nonnulla ; Similiter ait Ariſtoteles in ſecundo Meteorum, in Paleſtina ſtagnum reperiri adeò amarum , & ſalſum , ut in eo nullus piſcis oriatur , nimia enim ſalſedo, ita eis obeſt , ut temperata prodeſt. Huic obiectioni reſpondens , dico, Maria Arabiæ magna ex parte dulcia uideri , ob ingentia flumina, & magnam Aquæ eorum copiam, repellentem aquam ſalſam craſſiorem, & grauio-

rem,

Marginal notes: *De ſalſedine.* — *Plato.* — *Ariſt.* — *Primum quod accipitur.* — *Alterum, quod accipitur.* — *Tertium quod accipitur.* — *Quartum quod accipitur.* — *Quintum quod accipitur.* — *Definitio. Salſedinis.* — *Dubitatio.* — *Solutio.*

rem, ad medium, & fundum Maris: nam Flumina omnia dum ingrediuntur Mare, reddunt id in ea parte dulce: Stagna autem si fuerint amara, talia sunt, uel quia ortum ducunt ex Mari, & cum eo nectuntur, uel quia eorum Aqua fuit præcalefacta, & permixta cum Terra exusta, & Mineralibus nonnullis, ut accidit de Aqua Thermarum, adeò ut ex accidenti solum amara sit. Hinc Aristoteles in secundo Meteorum inquit, exusta Terra, uel magis vel minus, omnimodas recipit uarietates saporum, & colorum, Aluminis enim, & Calcis, & aliorum similium facultatibus afficitur, per quas meantes Aquæ eum sint dulces, permutantur, & nonnullę redduntur acetosę, adeò ut incolæ aceti uice eis utantur, vt in Sicania Siciliæ & cætera. Patet itaque ex dictis, quid sit Mare, & quę causa salsedinis eius. *Aristoteles.*

De motibus Maris. *Cap. XIX.*

Quamuis Mare non more Fluminum fluat, sed perinde, ac Princeps Aquarum in sua sede resideat, & a Fluminibus tributa recipiat, quattuor tamen motuum genera in eo inspiciuntur; Primus est motus adęquationis, secundus agitationis, tertius fluxus, quartus fluxus, & refluxus. Quod ad primum motum pertinet, quia uaria, & ingentia Flumina vberrimè in Mare influunt, & in unum Mare, magis quàm in alterum; & Aqua sui natura in decliuia fluit, ideò pro æquatione pars vna Maris, recipiens Aquam, fluit in sibi proximam, & Mare unum in aliud sibi iunctum, ita Mæotis ob ęquationem in Pontum fluit, Pontus in Aegeum Mare, quorum motus in angustijs, & propè littora patet, ut in secundo Meteorum testatur Philosophus. Et Maria Septentrionalia in Meridionalia, tanquam decliuiora fluunt, quod præsertim accidit, quia in Septentrione plus Aquæ gignitur ob frigus eius Regionis, in Meridie plus eius consumitur ob calorem Aeris. Alter est motus agitationis uiolentius, competens Aquæ Maris, dum agitatur, uel per Terræmotus, uel a Ventis, vel a Remis, & consimilibus. Tertius est motus fluxus. Nam quamuis Maria non ita fluant, ut flumina, tamen eis ex accidenti, Et secundum partem fluxus aliquis competere potest, uel quatenus ob fluminum copiam Mare unum fluit in aliud, uel quatenus ex accidenti alicui parti Maris iuncti sunt Fontes, ex quibus scaturiens Aqua fluit in partes alias, Verum hi non sunt propriè fluxus, sed ad motum æquationis rediguntur, & Mari solum ex accidenti competunt. Quartus autem motus ille est, qui propriè Mari competit, & dicitur fluxus, & refluxus, & adeò est obscurus, ut fluxum pariat opinionum, & ingenia hominum mirum in modum agitet, & extorqueat. Pro cuius explicatione accipio primò, fluxum Maris dupliciter usurpari, vel pro eius motu ex Orienre in angulum Meridiei, ex hoc, in angulum Occidentis; tertiò, in angulum mediæ noctis; quartò, ex hoc, in angulum Orientis, & id absoluitur tempore uiginti quattuor horarum, tribuendo vnicuique quattæ horas sex, adeò ut Mare, dum in nostro littore decrescit, crescat in opposito. Secundò, usurpatur fluxus Maris, pro quodam Aquarum eius æstu consimili nostræ inspirationi, & exspirationi Aeris, quo æstu Aqua modo inflatur, & eleuatur, modo contrahitur, & deprimitur. Nonnulli tribuerunt Mari motum primum tantum; alij secundum. Recentiores, in Mari magis uersati, ei tribuunt utrumq;. Nã in Oceanò duplex apparet motus unus ab Ortu in Occasum continuè; ob quem recedentes a Nerito promontorio Hyspaniæ, & petentes Angliam, tardiùs ad eã perueniunt, quàm reuertantur. Similiter ex

Motus Maris.

Motus Acquatio nis.

Motus agitationis.

Motus fluxus.

Fluxus & refluxus.

Primum quod accipitur.

Ach' Maris.

ex Hispania soluentes, ad Insulas a Columbo repertas in Occidente, citiùs perueniũt ad eas, quàm reueitantur, vno mense accedunt, tribus redeunt. Alter est motus ille qui dicebatur Aestus alicubi adeo est conspicuus, ut in Flandria inspiciantur aliquando Flumina retrorsum in Fontes redire, & in Anglia Flumẽ Tanais, Hi motus, etiam apparent in Mari Mediterraneo, at non adeò conspicuè æstus Maris apparet. Alter quoque motus redditur motus: nam qui nauigãt in Adriatico propè Illiriam, Dalmatiam, & Albaniam, percipiunt motum Aquæ versus Occasum, quæ accedens ad Venetorũ littora, uertitur versus Meridiem, inde versus Apuliam. hoc est, Orientẽ, adeò. vt Circularis appareat motus Maris Mediterranei, nam ab Hellesponto tendit in occasum, inde ad columnas Herculis, & cum reuertatur per costam, & littora Africę, & Aegypti, tendit in Syriam, & Ortum. Cum itaque hi duo motus in Mari appareant, *Strabo.* quorum causa latet, vtriusque inquirenda, & tradenda est. Qua de re nil distinctè profert Arist. Nam veteres attinentia ad Mare magis latebant. Ait Strabo in principio primi libri, dixisse Homerum, ter in die Mare emittere vndas, & ter eas contrahere, *Plato.* cum tamen nõ ter, sed bis id efficiat. Plato uniuersam causam huiusmodi agitatio, nũ elicit ex conditione Tartari, hoc est Barathri, siue Voraginis in medio Terræ, in qua tanquã in vase pensili, maxima Aquæ copia cum spiritibus mixta reperiatur, & ob id, ut in respirantibus, Flatus cõtinenter emittitur, & recipitur, sic & ibi spiritus vnà cum humore elatus, uehementes ventos excitat, & humor fundamento carens, & indifferens ad omnem differentiam positionis, modò sursum, modò deorsum mouetur, *Euersio.* & refluit. Hæc sententia nequaquam uidetur consentanea rationi. Primò, quia Aquę locus non est medium Vniuersi, ut alibi fatetur Plato. Secundò, quia motus, ordine, & mensura prædito, causa assignari debet ordinem eminenter includens: fluxus Maris seruat ordinem, cuius ordinis nulla per dicta a Platone refulget ratio, solùm ex ea interna Aquæ a spiritibus agitatione posset elici ratio continuatæ, & perennis agitationis quarundam Aquarum, quæ alicubi continenter feruere uidentur, cum ta- *Opinio quorundã.* men sint frigidæ. Propiereà multi uiri docti inquiunt, æstum Maris fieri per excalefactionem pendentem ex motu, & lumine Lunæ, sed hoc mihi dubium, & mirabile videtur, quomodo Luna, quæ parùm lucet, & exiguum parit calorem, ualeat suo lumine tam magnam Aquæ molem rarefacere, & agitare, & præsertim, quia sæpè Nubes impediunt transitum Radiorum eius, & facies Lunæ uersa ad Mare, lumine caret, adeò ut hęc causa conspicuè uarietur, cum tamen non uarietur æstus Maris.

De Fluxu, & Aestu Maris. Cap. XX.

LOquens de Fluxu Maris, cum causa summoperè lateat, aliorũ opiniones nõ damno, sed solùm de illis dubito, & cum nil certi proferre valeam, id dicam, quod rationi, & principijs Aristotelis summoperè mihi uidetur consentaneũ. Iactis primò fundamentis nonnullis, quorũ *Fundamẽtũ primũ pro resolutione.* primum id est, quod sub initio primi Meteorum ab Aristotele profertur, nẽpè mortalem Orbem necessariò necti cum superis lationibus, & inde uirtutẽ eius omninò gubernari. Accipio secundò, per Cęlos, & cõmunes cau- *Secũdum fundamentum.* sas in huius mortaliũ orbis, & partiũ eius permutatione, primò gigni halitus, tanquã cõia semina & principia cæterorũ, & propterea huiusmodi halitus, mirũ in modum cũ Lumine, & Motu Cęli iũcti sunt, adeò ut facilè sequãtur quãlibet mutationẽ eius: & hinc pręsertim oritur mira Sympathia, & Antipathia partium Mũdi mortalis in- *Tertium fundamentum.* ter se, & cum Cœlo. Accipio tertiò, id quod dicitur ab Aristotele in primo Meteorũ capitulo septimo, de Comete loquente, nempè quòd dum a Stella aliqua eleuatur, & trahitur halitus quispiam; tunc halitus ille reuoluitur, & sequitur motũ illius Stellę.

His

Quartum fundamentum.

His quartò addo, Mare cum ſit apprimè permixtum, plurimos includere halitus cali dos, & ſiccos, Lumine pręſertim Solis, & Lunę productos, & conſeruatos, ac ob id mi rum in modum, cum Cœlo, eiuſque Lumine, & Motu eſſe iunctum: conducente ad hoc etiam, quòd Mare locum obtinet Elementi Aquæ, ſuo ordine mundum conſtituentis, & propterea ſequitur maximè cõditionem motus totius Vniuerſi: motus au-

Motus totius.

tẽ totius eſt motus diurnus, vt ſępè reſtatur Philoſophus, quo motu primò mouetur Supremum Mobile, mox Orbes Planetarum, tertiò, Mundus totus Elementaris, pręter Terram, quę cum eo motu non moueatur, inſeruit tamen ei loco Centri immobilis, circa quod Cœlum reuoluitur. Demùm, accipio Cęlum in mortalia agere Lumi-

Quintum quod accipitur.

ne, & Motu, non ita tamen, vt Lumen, & Motus cauſę ſint principales; ſed cauſa principalis eſt Cœlum: Lumen autem, & Motus ſunt inſtrumenta, & propterea etiã modo vario operantur, vt variorum Syderum ſunt Lumina, & Motus: Experientia autẽ conſtat, Lunam nobis propinquiorem, etiam per conditionem eius propriam miram cum humoribus mortalium habere connexionem, adeò ut ex eius coniunctione cum Sole, vel oppoſitione, conſpicua refulgeat humorum cõmotio, & pręſertim in ægris tanquam debilioribus, & exuperantiam alicuius humoris includentibus. His aſſumptis, ordiens a motu Maris ab Ortu in Occaſum, qui in Oceano maior, & liberior apparet, in Adriatico obſcurior eſt; & ob littorum impedimenta imperfectior; dico, hũc eſſe motum Aquę Maris, tanquam partis Vniuerſi, qui ei ſecundum naturam totius

Definitio Fluxus.

competit, & originem ducit ex primo motore, & mobili; proximè autẽ ex Luna, qui intermedios halitus, partim extrinſecùs mare ambiẽtes partim in eo incluſos, vt pars hæc cum ſuo toto conformetur, ſuamque perfectionem conſeruet. Pro notitia huius Definitionis, conſiderandum primò, motum diurnum ſingulis Elemẽtis competere,

Motũ diurnum eſſe motum totius.

pręterquam Terræ, & eſſe ſecundum naturam, nòn propriam eorum, ſed totius Vniuerſi, qui motus, cum competat Igni Aquæ, & Aeri ſupra Montes poſito, etiam competere debet infimæ Aëris Regioni, quæ mobilior eſt, quàm Aqua, in eo tamẽ minus apparet, minuſque ordinẽ ſeruat; tum ob diſtantiam, tum ob impedimenta Motium, tum etiã, quia Venti in eum habent magnum imperium. Inſuper animaduertendum, quòd cum huiuſmodi Motus competat Aquæ per Lunam, vt propinquiorem, & ſua proprietate & conditione, cũ humore coniunctiorem, quemadmodum Luna ſingulis diebus regreditur a motu diurno, per duodecim fere gradus, per quos ſuo motu ab Occaſu fertur in Ortum, ita putandum eſt, hunc regreſſum cõpetere motui Maris, ve luti Ariſt. in primo Meteorum dixit ſe habere de Cometę alicui Planetæ iuncto, cui

Regreſſus Cometarũ

ut Planetę, competit regreſſus. Loquendo uerò de altero motu Maris, qui æſtus dicitur, & refluxus; hic profecto cum ſit inflatio, ac elatio quędam Aquæ, & contractio,

Aeſtus.

ex alio proximo principio, quàm ex halitu, & ſpiritu quodam prodire nõ poteſt, qui cum Aqua, & ei iuncta Terra ſit commixtus: hinc qui hunc ęſtum accuratè ſeruarũt, perceperunt a fundo, & infima Aquę parte initium ſumere, ac inde per alias extendi, & eleuari: huiuſmodi ſpiritus, cum maximè producantur à Sole, maximè etiã cum eo connexionẽ habent, & ſympathiam, & propterea putandum eſt, præſertim à Solis radijs excitari, regulã tamen, & ordinem recipere à Luna, quia cũ humore Aqueo ſunt iuncti, adeò ut ad hunc æſtum producendũ conſpiret Motus diurnus primi Mobilis; conſpiret Sol ſuis Radijs eo motu reuolutus; conſpiret Luna, ſua proprietate connexa cũ humore; conſpirent ſpiritus effuſi, per Aërẽ permixti cum Aqua, & iuncti cum Terra: propterea non quia illi halitus à Luna excalefiant, vel refrigerẽtur, ita excitantur, ſed quia ſua conditione, cum ea ſunt iuncti, ſympathiamq; habent, & quia moto neruo, mouetur iuncta cum eo, & exigua facta permutatione in principio, fit maxima in pendentibus ex eo; ideo iure optimo elatio, & excitatio eorum ſpirituũ ſequitur, & æmulatur pro facultate motum ſuorum principiorũ, & pręſertim Lunæ. Eſt igitur

Definitio Aeſtus Maris.

æſtus Maris elatio, & contractio Aquarum eius, proximè pendens ex cõmotione ſpirituũ permixtorum cum Aqua, ſequẽtium, & æmulantiũ pro facultate Motũ diurnũ

receptum in Luna, tanquam principium eorum, ob consensionem, quã habent cum eo, initium suscipiens a parte infima Aquæ, vt pro viribus, in motu cũ Vniuerso conformetur. Hoc motu potiùs mouetur Aqua Maris, & Salsa, quàm Aqua Fluminum, tum quia magis cum halitibus est permixta, tum etiã, quia magis Maria seruant conditionem totius Elementi Aquæ, quàm Flumina: quod si dari dicuntur Flumina, quæ refluant, vt dicitur de Fluminibus Flandriæ, & Britanniæ; putandum est, id eis cõpetere in ostijs, ob connexionem, quam habent cum aqua Maris, à cuius Fluxu coguntur sæpè regredi & in principia redire. Similiter uice versa, si Maria sub Aequatore carent Fluxu, vt fertur, putandum est, fluxum eis cõpetere exiguum, & fugientem sensum ob amplitudinem Circuli sub Aequatore positi, ob copiam Fluminum limpidorum in ea ingredientium, & maiorem eorum puritatem, & præsertim quia à calore vehementi illius Zonæ, halitus secernuntur ab Aqua, & dissoluuntur. Similiter in Mari Tyrrheno, neque apud Ligures, neque apud Gallos æstus apparet, ob varietatem profunditatis, positionis, & aspectuum. Demùm, cum in Mari duo illi motus appareant, putandum est, eos ex parte principiorum esse coniunctos, quoniam illi met spiritus, qui excitati æstum pariunt, etiam vt magis cum Vniuerso conformentur, Mare mouent ab Oriente in Occidentem, vt mouentur prima, & communia eorum principia. His addo, quod si quæ dantur Maria, quæ ut legitur, solùm singulis Mensibus semel æstuant, adeò vt vsque ad plenilunium crescant, mox contrahantur, putandum est, quod cum non valeant ob imbecillitatem spirituum æmulari principium primũ, nempè motum diurnum, æmulantur proximum, nempè motum Lunæ.

De Ventis, quid sint. Cap. XXI.

De Ventis tria cõsideranda. *Quid ventus sit.* *Vitruuius.* *Stoici.* *Anaximander.* *Metrodorus.* *Aristot.*

Ventorum consideratio, vt est utilis, & iucunda, ita per spiritum in quo versatur, varias excitat, nobisque offert difficultates, de quibus loquens, tria præsertim considerabo; primo quid sint; secundo, quomodo, & à quo moueantur: tertiò, quot sint, & quomodo diuidantur. Dum primò quæritur, quid Ventus sit, inquit Vitruuius libro primo cap. 6. Ventum esse undam currentis Aeris, cum incerta redundantia moti, excitata ab actione caloris in humorem, dum vis caloris exprimit uim spiritus flantis. Stoici dixerunt, Ventum omnem esse impetum fluentis Aeris, qui ob locorum varietatem, varijs nominibus denotaretur. Anaximander existimauit, Ventum esse fluxum Aeris crassioris, cuius subtiliores humidioresque partes Sol consumpserit. Metrodorus Chius, censuit Ventos gigni ex humido halitu, ex Aqua per Solem eleuato, a Soleque excalefacto, & desiccato; eo, luti ex pituita excalefacta flatus in nobis gigni experimur. Sed dimissa uariarum opinionum relatione, ab Aristotelem ueniamus, qui in secundo Meteorum, de Ventis loquens, eam sententiam reijcit, quòd Ventus sit Aer motus, nam potest Aer per se ria agitari, & moueri, ut experientia patet, cum tamen Aer ille motus non, nisi per metaphoram, dicatur Ventus; ut per metaphoram Flabello dicimus uentum excitari, & fieri. Similiter damnat sententiam dicentium, Vẽtum ex uapore illo gigni, ex quo fiunt pluuiæ, modo tamen uario, adeò vt per eius motum constituantur Venti, per concretionem verò, pluuiæ. Ex propria autem sententia affirmat Ventum gigni ex halitu sicco, præcalefacto, eleuato ex Terra per calorem Terræ insitum, & per Radios Solis, dum enim huiusmodi halitus non ascendit ad superam, nec ad mediam Aeris regionem, sed infra mediam coercetur, uel quia a frigore mediæ Regionis repellitur, uel quia densior, crassior, & minus calidus est, & impetu quodam mouetur, Ventum constituit, quæ sententia comprobatur, tum quia uenti desiccant, tum insuper, quia velociter mouentur, quod est proprium, siccorum spirituum, tum demum, quia nubes, quæ sunt halitus humidi, quamuis in media Aeris Regione sæpè moueã-

tur, non tamen dicuntur Ventum constituere, sed agitari à Vento: Sic itaque Venti sui conditione sicci sunt, non tamen consimiliter, sed vel magis, vel minus: & si nonnulli Venti dicuntur humidi, vt qui flant ab Austro, id eis competit, vel quia ad nos deferunt nubes, vel quia minus cæteris sicci sunt; Similiter Venti dicuntur calidi, vel magis, vel minus, quia huiusmodi halitus à calore excitantur, & cùm sint sicci, sunt apti facilè incendi: & cum dicimus, Ventum gigni ex halitu calido, & sicco, id intelligi debet, non absolutè, sed secundum imperium, nam duo halituum genera, non pura, sed permixta semper sunt, vel magis, vel minus, & huiusmodi permixtio, præsertim competit halitibus Ventorum, tum quia suo motu cum alijs miscentur, tum quia Terræ sunt proximi, quo in loco omnia halituum genera confusa inueniuntur, tum demùm, quia proximi sunt principio, ex quo eliciuntur, & per secretionem non sunt adhuc expurgati. Hinc Ventorum alij dicuntur calidi, & sicci; alij calidi, & humidi; nonnulli frigidi, & sicci; quidam frigidi, & humidi: quod verum est, uel facta inter eos comparatione, vel ob conditionem loci ex quo spirant, uel ob Vapores quos ad nos deferunt, cum tamen sui conditione omnes sint calidi, & sicci. Et si quis instet, quia Venti nos refrigerant, & hyberno tempore congelant Aquas: Dicendum est, id accidere triplici de causa, nam refrigerant: uel secum deferendo halitus frigidos: uel repellendo à nobis Aerem ambientem, a nostris spiritibus præcalefactum, & afferendo non præcalefactum: vel tertiò, quia quamuis illi halitus sicci, primò sint calidi, cum sint à calore uel Terræ insito, uel Solis producti, tamen quia ea siccitas est Terrea, & facilè calorem deserit, & cùm frigore sui conditione nectitur, ideò facilè refrigerantur, & præsertim à frigore mediæ Regionis Aeris, à quo repelluntur, refrigerati autem cum sint tenues, sicci, & mobiles, maximè per intima meant, & uehementer refrigerant; dicuntur tamen Venti absolutè calidi, & sicci, considerando principium generationis eorum, nam illi halitus à calore producuntur, & uenti non spirant sine præcurrēte aliqua agitatione facta a calido, ut in sequenti cap. latiùs patebit. Adhuc instabit aliquis, quoniam ut dicebatur, pituita in nobis flatus gignit, pituita autem humidos, non siccos parit halitus. Insuper: Vitruuius loco supra relato experientia ostendere nititur, Ventum fieri per actionem caloris in humorem, percipimus enim uasa Ænea, aqua semiplena, desuper prædita ore angusto, igníque apposita, statim quòd aqua feruere incipit, emittere per angustum os magno impetu flatum, quasi uentum: quod etiam percipimus fieri in cadis uini, dum uina recentia ebulliunt: Ad hæc dico, primò, agitationem, & motum uarijs quidem halitibus competere posse, non tamen omnem esse Ventum, sed agitationem magnam, uehementem, & in Aere factam, quæ per alitus efficitur magis tenues, & mobiles, Addo secūdò, Aristotelem inspexisse id quòd accidit ut plurimū m, nam ut plurimùm uentus fit per spiritum tenuem & siccum, à calore excitatum, euenire tamen potest, ut etiam fiat per uaporem humidum, uel dum præcalefactus, per angusta loca exitum quærit, uel dum a frigido aliquo corpore, cui occurrit repellitur, id tamen nunquam fit sine mixtione, cum aliquo spiritu sicco, & tenui: Hinc iure Venti dicuntur spirare, & spiritus nuncupantur.

Venti sicci.

Halitus Ventorum valde permixti.

Dubitatio.

Solutio.

Alia dubitatio.

Solutio.

A quo moueantur venti? Cap. XXII.

DEclarata materia, & essentia Ventorum, quæ in halitu calido, & sic eo moto est posita, non leuis se offert dubitatio, à quo, & quo pacto moueantur? nam halitus illi Ventum constituentes, uel mouentur secundum naturam, uel præter naturam: non secundùm naturam, quia cum sint mixti, moueri debent motu Elementi dominantis, Elementa autem per naturam motu recto, non in obliquum mouentur: si dicitur moueri uiolentia, dubium

De motu Ventorum.

bium est, quid tam magnam eis inferre valent violentiam, vt per tam magna interual
la, tanto impetu moueantur; Augetur dubitatio, quia motus violentus in progressu
remittitur, & redditur tardior. Vẽti in principio leuiter spirant, ut ait Aristoteles, &
Auerr. experientia docet, in progressu autem vehementiores redduntur, Auerroes in octauo
Physicorum 36. inquit, motum Ventorum esse secundum naturam, & moueri ab
interno, vt etiam ferrum per Qualitatem à lapide Herculeo receptam, ad illum mo-
uetur. Quæ sententię est dubia, nedum ob rationem iam relatam, verùm insuper;
quia idem non mouetur per naturam motibus varijs; at Ventorum ualde varij, dissi-
Arist. miles, & sine ordine, & regula sunt motus, quod naturæ maximè aduersatur. Aristote
les inquit, Ventos materiam recipere ex Elementis inferioribus, nempè ex Terra, &
aqua, moueri autem desuper, & id confirmat, inquiens id ex eo constare; quia ante-
quàm Venti spirent, si Nubes, vel Caligo in Aere fuerit, apparent moueri, & earum
motus est signum futurum Venti: At quid sit hoc desuper mouens, adhuc non patet;
num sit Sol excitans, & agitans suo Lumine spiritus, vel cęlum suo motu in Orbem;
vel media Aeris Regio, quę vel suo frigore repellat spiritus, vel sua reuolutione impe
Theophrastus. diat halituum ascensum? Theophrastus id retulit ad conditionem halituum, qui cum
sint sicci, iuncti cum humore, sunt partim graues, partim leues, & ob id nec ascendũt,
nec descendunt penitùs, sed medio quodam modo mouentur; aduersus quam senten-
Sententia propria. riam varia possunt afferri, quibus pretermissis, pro Solutione dico; pro motu Vento-
rum varia conspirare, ex quibus consurgit completa causa motus eorum. Nam cõspi
Conspirantia varia pro motu uentorum. rat mutua actio caloris, & frigoris, quæ variorum motuum est origo, ut legitur in lib.
de motu animalium; Conspirat Sol, qui suis Radijs excitat, & dissoluit spiritus, dũ
excitat mouet eos, dum resoluit etiam dissoluit ventos, hinc uigente summo frigore,
& summo calore, venti non spirant: Conspirat motus cœlicum enim cœlum mouea
tur in Orbem, reddit quodammodo singula Elementa præter terram procliuia ad eũ-
dem motum secundum naturam totius. Cõspirat proximiùs media Regio Aeris, quę
partim suo frigore halitus calidos, & siccos a se repellit, & propellit deorsum, partim
sua reuolutione impedit multorum halituum ascensum, & motum rectum. Cõspirat
Terra, quę cum repulso spiritui transitum prohibeat, est causa vt in obliquum mouea
tur; uentus enim illuc non tendit, vnde exitus ei non patet. Demùm conspirat ꝓpria
conditio spirituum, qui cum ex parte dominantis sint Aerei, Aer est huius conditio-
nis, ut recepto aliunde principio motus, ex se deinde eo motu moueatur, ut docet Phi
losophus in quarto de Cęlo, & in octauo Physicorum loquens de motu proiectorũ,
Auerr. qua postrema ratione, & cõsideratione dixit Auerroes in octauo Physicorum 36. mo
tum Vẽtorum esse secundum naturam. Ratio addita a Theophrasto, cum hac postre-
ma connectitur, & motui illi aliquam affert opem, quamuis nec tota, nec principalis
causa sit; Auerroes principalem erigit. Horum principiorum motus, quędã sunt com
muniora, quędam magis propria & proxima, mouentur autem ad uarias differentias
positionis ratione varietatis loci, ex quo halitus eliciuntur, & differentiæ positionis
eius a quo fit repulsio, nam repulsio fit in oppositum eius, a quo fit pulsio. Præbent
Venti varias utilitates, ut conspicuum est, una tamẽ earum ad Vniuersi perfectionẽ,
& conseruationem pertinens hæc est, ne aer terræ proximus sua quiete putrescat, &
reddatur locus non saluber, nec aptus pro conseruatione Viuentium. Aristoteles defi
niens Ventum, dixit esse copiam sicci halitus, ex Terra prodeuntis, circa Terram mo
ti. quam Definitionem latiùs explicantes, causasque externas addentes, ita dicere va
Definitio propria. lemus. Ventus est copia sicci halitus, ex Terra per calorem prodeuntis, circa Terram
ad uarias differentias positionis moti, per agitationem prodeuntem ex actione calo-
ris in humidum frigidum, & repercussionem a media aeris Regione frigida, ut Aer
Terram ambiens incolumior a putredine seruetur.

De

De numero Ventorum. Cap. XXIII.

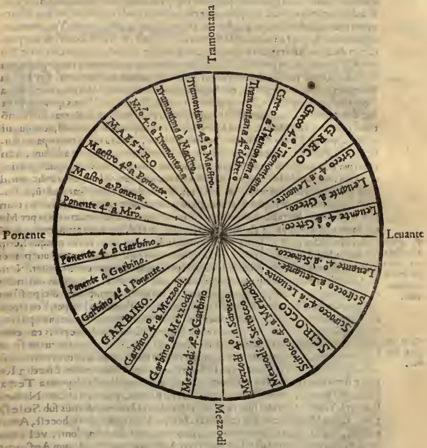
DE numero Ventorũ variæ ſunt opiniones; Inquit Ariſtoteles in quar- *Ariſtoteles.*
to de Rep. c. 3. priſcos diuiſiſſe Ventos in duos, nempe in Boreales, &
Auſtrales, cæteros putaſſe eſſe portiones horũ, & receſſus ab eis. Alij *Vẽti duo.*
mox diſtinctius eos conſiderantes, diuiſerunt in quattuor, ita Poetæ
quattuor circumſcribunt Ventos, reſpõdentes principalibus pũctis *Quattuor.*
Orizontis, nempè Orienti, Occidenti, Septentrioni, & Meridiei: Sed
quoniam hi quoque magna latitudine ſunt prædıti, ideò alij ſingulos eos diuidentes
in duos, Octo numerarunt, addendo eos, qui ſpirant a punctis interſectionis Tropico *Octo.*
rum, & Orizontis. Inſuper, quoniam adhuc inter Tropicos, & Polos, ſatis magnum
eſt interuallum, ideò alios quatuor addiderũt flantes a punctis deſignatis per Polos
Zodiaci, & ab oppoſitis. Nautæ quia maximè utuntur beneficio Ventorum, & diſtin *Duodeci.*
ctio eorum maximè eis eſt utilis, ideo Vniuerſum Orizontem in triginta & duas par
tes diuidunt, et triginta duos ſeruant Ventos, quos etiã exactioris diſtinctionis gra
tia, in portiones minores diuidunt. Et cum tam uariç appareant de Ventorum nume *Triginta*
ro opiniones, non propterea pugnant inter ſe, quia ex omni Terræ parte eleuãtur ha *duo.*
litus, & in Orbem ex omni eius differentia ſpirare ualent, magis tamen ex una, quàm *Cõciliatio.*
ex altera, ob maiorem, & minorem copiam halituum, ei parti competentium; Circu
lus autem, & in plures, & in pauciores partes diuidi poteſt, conſiderando tamen eorũ
Temperamenta, & puncta principaliora, quattuor principales ſtatuendi ſunt Vẽti;
Inquit Ariſtoteles plures, & copioſiores ſpirare uentos ex parte Boreali, quã Auſtra
li, tum quia nos incolæ ſumus partis Borealis, & eos magis percipimus, tum inſuper,
quia in ea parte plus humoris repetitur, ex quo eliciuntur halitus. Hinc Ariſt. decẽ
ponit Ventos, quorum ſex ait ſpirare ex parte Boreali, quattuor ex Auſtrali, mox vn
decimum addit: Vt autem diſtinctio, numerus, & nomina clariùs appareant, duç ſub-
ſcribuntur Figuræ, quarum prima ad Philoſophos, altera ad Nautas pertinet.

Quidam vtuntur his cárminibus
at minus rectè in parte.

Sunt subsolanus, Vulturnus, & Eurus Eoi,
Circius, Occasum, Africus, & Zephirus afflant,
Adueniunt Aquilo, Septentrio, & Chorus ab Arcto
Atque die Medio Auster, Africus, Nothus, Euro, Auster.

Nautæ hac Deſcriptione vtuntur.

Prin-

Principales octo Ventos maiusculis designatos, lineis nigris pingunt, & nuncupant principales, octo alios, inter principales in medio positos, nuncupant medios, eosque lineis uiridibus designant: sexdecim reliquos intra eos positos nuncupant intermedios, & quadrantes, lineisque rubeis signant: addunt in descriptionibus nonnunquam lilia & cruces, lilium signant uersus Septentrionem, crucem uerò uersus Orientem.

Venti contrarij. Horum Ventorum, illi dicuntur oppositi, & contrarij, qui per Diametrum maximè distant, & hi dicuntur non simul spirare, non quia aliquando simul non spirēt, sed quia simul sine pugna, & impedimēto, & in eadem parte Aeris spirare, & seruari nequeunt, & dum simul spirant, & pugnant, ingens fit strepitus, magnaque plantarum, & ædificiorum euersio, & qui potentior est, demum repulso opposito, uictor, & tanquam triumphator decurrit per Aerem. Pro exactiori notitia horum Ventorum, accipiendum est, quòd cum quinque statuantur, & Cœli, & Terræ Zonæ, & duę præsertim dicantur habitationi hominum aptissimæ, illę nempè, quæ mediant inter Tropicos, & duos circulos per Polos Zodiaci constitutos, quarum una vergit ad Polum Australem, cuius incolæ dicuntur nobis Antipodes, altera ad Verticem, siue Polum Borealem, in qua nos degimus, qui Septentrionales dicimur. Distributio explicata Ventorum, intelligi debet, & uera est vt monet Aristoteles, de Ventis spirantibus in hac Zona, non in altera; nam Ventus, qui spirat a Polo Arctico, & Boreas dicitur, nō transit Zonam Torridam, & apud Meridionales rarò spirat, & tenuis est, ut neque uice versa, qui flat a Polo Antarctico, peruenit ad nos, & qui a nobis nuncupatur Auster, non a Polo Antarctico spirat, sed a parte Meridionali, vergente ad illum, non enim per tam magnum interuallum extenduntur Venti, & præsertim, quia agitatio, non tam magnam habet vim, vt vniuersum Aerem agitare valeat; his accedit, quod media Regio sua caliditate spiritus dissoluit, & cum Aristoteles dicat Austrū, & Boream frequenter spirare, quia flant a partibus per quas non transit Sol, cū tamen transeat per nostrum Meridianū, dicendum est, quod non transit cōtinuato cursu per Meridianum uersus Polum, ut ab Ortu ad Occasum, sed solùm obiter attingendo partē nostri Meridiani inter tropicos inclusam. Putandū tamen est in altero quoque hemisphærio, ultra Aequatorem alios spirare Ventos, qui consimiliter in quattuor principaliores, & mox in minus principales diuidi possint, quod experientia constat: Nautæ.n. qui ultra Aequatorem nauigant, alios seruant Ventos, & nominibus distinctis eos appellant: qui Venti, dum comparantur, cū his nostri hemisphærij, dici possunt Australes, ut nostri omnes comparati cum illis, Septentrionales. Insuper, Venti, qui uni Regioni sunt sereni, alteri frequēter sunt Nubilosi, & Nimbosi; nam in ea parte, ex qua spirant, sereni sunt, repellendo ab ea Nubes, nisi sua frigiditate priùs eas condensent, quàm repellant; Insuper, nisi eis id accidat, quod Cæcię, qui dicitur in se nubes conuoluere, & trahere: cum enim propè terram spiret, & montibus occurrat, in sublime tollitur, & in se conuertitur. Insuper flans prope Terram, nubes è media Regione Aeris non repellit, sed potiùs eas ibi congregat, repellendo Vapores a Terra: In ea uerò parte, in quam Vēti tendunt, Pluuias pariunt, pellendo in eam Nubes. Præterea, Venti Orientales sunt calidiores Occidentalibus: quia diutiùs sub Sole spirant; Quod Meridionales sint calidiores. Insuper Venti, qui Ethesij, hoc est, Anniuersarij, & certo anni tempore spirantes denominantur: sunt Aquilonij, vel vt ait Strabo libro tertio, sunt Subsolani, qui (vt ait Aristoteles) post Solstitium Aestiuum & circa ortum Canis spirant, & spirant interdiu, noctē autē spirare desinunt, nō spirant in Solstitio Aestiuo, quia tunc Sol nobis proximus, citiùs desiccat humores Terræ, quàm ex eis halitus eliciat, cum autem aliquantulum ab eo recesserit, calor est moderatior, adeò vt Aquæ congelatæ liquescant, & Terra tum proprio, tum Solis calore exsiccata, fumum & halitum emittat, noctu autem desinunt flare,

In altero Hemisphærio alios spirare Vētos putandum.

Cęcias trahens Nubes.

quia

quia congelata a noctium frigore, desinunt liquari, & halitus suppeditare, ut inquit Aristoteles, & cũ eo Theophrastus. Hos alij quidam Venti, similiter Boreales, certis diebus præcurrunt, tanquam prænuncij, qui ob id prodromi, hoc est, præcursores denominantur, de his tamen nõ leues sunt difficultates, quas, ut a præsenti instituto alienas, missas facio; Insuper, Venti vnde incipiunt flare, exigui sunt, in progressu crescunt, ut de Fluminibus accidit, quæ ob nouæ Aquę concursum, augentur. Hinc Boreas propè Polos unde flare incipit, exiguus est, nobis autem aliquantulum distantib. est vhemens, in fine tamen Venti minuuntur, adeò ut uigor eorum sit in medio. Actio Solis Ventos excitat, & sedat: excitat, producendo halitus, & suo calore agitando frigus, & humidum: sedat autem, dissoluendo halitus, & consumendo humores: hinc duo dicuntur ventos sedare, frigus vehemens, & calor. *Venti prodromi cursores.* *Vigor Ventorum in medio.*

De Turbine, & Procella. Cap. XXIIII.

Inter ventos numerari possunt etiam Turbines & Procellę, quæ cum habeant connexionem cum fulguribus, post fulgurum explicationem in principio tertij Metorum ab Aristotele declarantur. Procellæ, quas Græcis ἐκνεφίας, hoc est, ex Nubibus extrusas appellant, duplices sunt, vel propriè, vel secundum similitudinem dictæ: Procellæ propriæ sumptæ, fiunt, dum in Nubibus includitur spiritus calidus, & siccus, qui à nobis in parte supera condensatis uiolentia deorsum extruditur, & frequenter id fit unà cum Pluuia: Secundum similitudinem uerò, fit dum Venti aduersi, unus post alterum, uel ambo simul Nubem in partes oppositas agitant, mox deorsum partim ob mutuam pugnã, partim ob Nubem repelluntur, adeò ut ex Nube prodire uideantur: nam Venti inuicem pugnantes, uel uigent propè Nubes, & tunc a Nubibus repelluntur deorsum, vel vigent magis propè Terram, & tunc cum quadam reuolutione repelluntur a Terra sursum, & secum eleuant Corpora propè Terram eis occurrentia: quod etiam non nunquam efficit Turbo, qui cum primò deorsum a Nube fuerit expulsus, mox a Terra repercutitur sursum: Ventus, qui Turbo dicitur, & a Græcis τυφῶν appellatur est tanquam species procellæ, cum ipse quoque ex Nube excutiatur. pro cuius, & cęterorum ei coniunctorum notitia considerandum est, quod cum uapore frigido, & humido, in media Aeris Regione constituto semper est permixta portio aliqua halitus sicci, & calidi, qui halitus dum fuerit magis tenuis, calidus, & in partes diuisus, extrusus a Vapore, qui condensatur, & incensus, Fulgura generat: dum verò fuerit densior, simul iunctus, & a Vapore distinctus, tunc excussus cum uiolentia a Vapore frigido, qui condensatur, totus simul celeriter, sine partium eius intercisione tendit deorsum, & generat procellam, idque fit potissimum Autumno, & nonnunquam Vere, quæ procella citò desinit. Si autem ille halitus magis fuerit in partes diuisus, minusque a Nube seiunctus, tunc cum mutua pugna inter partes Nubis, & partes illius halitus extruditur, ex qua mutua partium pugna consurgit primò reuolutio quædam in Nube, mox halitus ille, ita reuolutus vnà cum aliqua Nubis portione permixtus, versus Terram sine incensione descendit, & Terram attingens, ab eaque repercussus, sua reuolutione, & vi euellit Plantas, Ædificia, & varia Corpora, eaque in Aerem eleuat, & hic est τυφῶν, qui Turbo dicitur, & ut inquit Aristoteles, est tanquam procella non concocta, quia halitus illum generans non est a Nube secretus. At si ille halitus fuerit calidior, & magis tenuis, & ob id incendatur, totusque simul deorsum a Nube excutiatur, gignitur πρηστήρ, hoc est incensio, quæ est tanquam Ventus Igneus Aerem illustrans, & descendens in Terram, comburit nonnunquam Syluas, & alia ei occurrentia, non sine ingenti spectantium terrore. Si autem quar- *Procella.* *Turbo.* *Incensio.*

to eueniat, ut maior fit Vaporis copia, citiusque apta in Aquam uerti, tunc ferè tota simul in Aquam transit, & velocissimè in Terram cadens, Imbrem producit, Græci ὄμβρον, quæ est pluuia vehemens, cum impetu, & desinens, & per Metaphoram dici posset procella aquea. Reuolutiones autem Ventorum, quæ propè Terram fiunt, ex uarijs possunt ortum ducere. Primò, ex extrusione cum pugna ex Nube inter partes Nubis sicci halitus, vt dictum est de Turbine. Secundò, ex pugna oppositorum Ventorum. Tertiò, ex dispositione partium Terræ, partim subsidentium, partim elatarum. Quartò, ex pugna halituum, propè Terram existentium, partim humidiorum, & frigidiorum, partim ficciorum, & calidiorum, vicissim pugnantium, mutuoque se alterantium, & agitantium; Est itaque Ecnephias, siue Procella, spiritus calidus, & siccus, aliquantulum densus, qui a densiore, & frigida Nube desuper condensata, totus simul excutitur, & directè deorsum tendens, sine incensione, & cum impetu Terram petit. Turbo uerò est, spiritus calidus, & siccus non incensus, cum partibus densioris Nubis complicatus, cum quibus pugnans, in orbem reuoluitur, & cum eis iunctus, descendens in Terram, uaria euellit, & eleuat. Prester, siue incensio, est spiritus calidus, tenuis, & siccus, qui totus simul ex Nube extrusus, ob motus velocitatem, & causas alias excalefacientes, incenditur, & incensus Aerem illustrat, & nonnunquam usque in Terram descendit. Imber est Aqua citissimè, & ferè tota simul ex Nube genita, quæ magno impetu in Terram cadens, citò desinit.

Imber. Reuolutiones Ventorum. Procella quid. Turbo. Prester. Imber.

De Terræmotu. *Cap. XXV.*

Terræmotus.

Terræmotus Græcè σεισμός, tanquam rei immobilis, & Centri Vniuersi motus, vt vehementer Corpora nostra concutit, ita animos perterrefacit, & ad latentis causæ indagationem excitat, & impellit, de qua Veterum Philosophorum variæ fuere sententiæ, quibus silentio obuolutis, in verioris causæ explicatione morabor. Apparuit duplex esse genus halituum, qui ex Terra, & aqua, actione caloris eliciũtur, vnum humidum, & potiùs frigidum, quàm calidum alterũ, siccius, & calidius: primum est crassius, minusque mobile, alterum magis tenue, & mobilius. Quod duplex halituum genus, vt extra Terram in Aere apparet, ita quoque in Visceribus, in Antris, & cauitatibus Terræ reperitur, cum enim Terra, tanquam spongia & pumex, varijs uoraginibus, & cauitatibus sit prædita, & non detur inane, necesse est, ut sint plenæ, uel aqua, uel halitu aliquo humido, vel sicco. His assumptis, dum Terra concutitur, quia ex se ea non ita mouetur, est necesse, ut moueatur uel ab aliquo extrinsecùs ambiente, uel ab aliquo in eius cauitatibus incluso: primum dici non potest, quia nil externum valet concurere Terram, non aqua fluens super eam, ut conspicuum est, non Venti, quia ut plurimum, ac etiam vehementiores Terræmotus fiunt Aere extrinsecùs existente tranquillo, nec aliud aliquid externum id efficere potest, & præsertim, quia si externum aliquod concuteret Terram, non partem, sed Vniuersam agitaret, cum Terræ cõtinuatæ sint, continui autem motus est vnus, ut dicitur in quinto & decimo Metaphysicæ: at in Terræmotu, non Terra tota, sed partes agitãtur, quare cogimur fateri, Terræmotum fieri ab aliquo, in eius uisceribus incluso, ita enim vehementiùs partem, in qua includitur, concutere poterit, cum intimiùs nectatur cum ea, magisque ei dominetur: id autem inclusum agitans, non est anima Terræ, cum ea careat; non aliquid Terram quasi humeris detinens, quia a nullo detinetur, sed per suam naturam in medio requiescit. Quare erit, uel Aqua, uel Vapor humidus,

humidus,vel Halitus ficcus;non duo prima,quia minus sunt mobilia, minusq; apta ad mouendum;quare tertium illud est,nempè Halitus calidus,& ficcus,ex quo fiunt Venti,& Tonitrua.Quòd Terram concutit,& agitat:idq; multiplici ratione,& signo confirmatur,primò,quia id Terram concutit,quod ad mouendum aptissimum,& va lidissimum est huiusmodi sunt spiritus calidi,& ficci,sine quib.nulla fit pulsio vehe-mens,nullusque motus præter naturam velox,& cum impetu, per quos solos inspici mus vehemẽtissimè,& summis virib.moueri,& eleuari Corpora,vt patet de Tormẽ-ris bellicis,de fulgure,& de Cuniculis,siue nuncupatis Minis,per quas etiam oppida euertuntur. Præterea experimur in nobismet,in quibus Meteorologica varia secundum similitudinem gignuntur,dum ex improuiso nonnunquam concutimur,& dum pulsu agitantur arteriæ,id solùm fieri actione spirituum in nobis inclusorũ. Insuper experientia apparuit,frequenter post Terræmotus, vehemẽtes erupisse impetu quodam ex Terra huiusmodi spiritus,per quos agitabatur,quasi flatus quosdam,& nonnunquam in exitu fuisse ab illis partes quasdam Terrę eleuatas,nonnullas depressas, montes scissos,lapides magno impetu euomitos, cineres per magnum interuallũ effusos,& alia huius generis facta,quę ex alio principio,quàm ex spiritu prodire nõ va luerunt. Similiter,dum gignuntur Terrę motus,audiuntur nonnunquam soni,tanquã mugitus Terrę,producti à spiritibus egredientib.cum impetu, & percussione, ex angustis meatibus,qui soni etiã nonnunquam sine Terræmotu audiuntur, dum illi spiritus faciliorem habent exitum,& valent sua percussione producere sonum, non astit concutere Terram. Præterea, idipsum confirmatur considerando conditionem temporum,in quibus fiunt Terræmotus,gignuntur enim dum Imperium obtinent,agitarique incipiunt huiusmodi spiritus,veluti tempore Veris,& Autumni,quo tempore etiam in Aere plurimi Venti vigent,nã vehemẽs calor,& frigus,huiusmodi spiritus, vel dissoluit,vel extinguit,& condensat,ideò Aestiuo,& Hyberno tẽpore minus sentiuntur Terrę motus.Insuper,eadem ratione præsertim vigent Terrę motus tempore maturino,dum per eleuationem Solis huiusmodi spiritus excitãtur,& magis ẽt fiunt nocte,quàm die,quoniã nocturno tempore ob Antiperistasim ambiẽtis frigoris, huiusmodi spiritus potẽtiores redduntur,& si Terrę motus fiunt interdiu,pręsertim fiũt circa Meridiem,dũ Sol potentior reddit Aerem serenum,& halitus repellit in Viscera Terræ.Simili quoq; ratione vigent, & vehementiores gignuntur Terrę motus, dũ Aer extrinsecus serenus,& tranquillus est,indicãs Vniuersam spirituum copiã intra Terram esse inclusam,qui etiã si nonnunquam fiunt flante Vento, minores persentiuntur,cum minor intra Terram tunc vigeat copia spirituum; ob eandẽ quoq; causam,frequentes sunt Terrę motus,dum pręcesserunt Anni constitutiones aridę, abundantes spiritib.calidis,& ficcis,qui etiamsi gignantur nonnunquam tẽporib. pluuiosis,id accidit,quia tunc per copiã Aquæ in cauitatibus Terræ receptæ, spiritus ficci, in angustum repulsi,contrahuntur,& vehementiùs exitum querunt.Prętereà,considerando conditiones partium Terrę,in quibus fiunt,idipsum elicere valemus,gignũ tur enim Terrę motus in partib.Terrę aridiorib.spongiosis,pręditis cauitatibus,ita tamen, vt Terra cum aliqua densitate resistat, exitumque impediat,non autem sit Arenosa,& gignuntur frequenter in locis maritimis,vbi Mare in angustũ desinit, & spiritus ficcos impellit,& in angustum redigit,gignitur tamen potiùs in Terra finitima Mari,quàm in insulis exiguis,in medio aquarum constitutis,quia copia aquarum,vel impedit eorum spirituum productionẽ,vel productos obtundit,impotentioresq; reddit; Nec ob id inficior in eis quoque, & in Medio Mari sentiri posse Terrę motus, ob connexionẽ partiũ Terrę,cõcussarũ cũ Mari. Hinc Nautę affirmant,ẽt in medio Mari,se Terrę motus persensisse. Demùm comprobatio eiusdem sententię,ex eo conspicuè elicitur,quia nonnunquam dum in Terrę motu spiritus ex Terra erũpunt, eijciũt cineres,lapides adustos,& alia similia,patefaciẽria causam Terrę motus esse calidam, & ficcã,quales sunt spiritus,ex quib. in Aere Vẽti,& in Nubib. Tonitrua generãtur.

Motor Terræ halitus calidus & ficcus.

Mugitus Terræ.

De conditionibus Terræ.

Quomodo Spiritus in cauitatibus Terræ inueniantur, à quo moueantur, & quot modis Terram concutiant. Cap. XXVI.

Quomodo in cauitatibus Terræ Spiritus inueniantur.

APparuit Terræ partes per inclusum Spiritum calidum, & siccum concuti; at quomodo huiusmodi Spiritus in cauitates Terræ ingrediantur, à quo moueantur,& quot modis Terram agitent,adhuc non patuit, Propterea dico,duos esse modos,per quos Spiritus in cauis Terræ partibus inueniũtur:vel enim in visceribus Terræ gignuntur à calore Terræ,& Solis; vel extrinsecùs geniti in eam ingrediuntur, quod accidit, vel quia ab externo frigore per Antiperistasim intus pelluntur;vel flantibus oppositis Ventis,vnoque eorum dominante, alter cedens,in cauas Terræ partes,per occurrentes meatus ingreditur;vel ob egressum Aquæ ex fontibus, & consumptionem humidorum vaporum ab ipsa attrahuntur, ne detur vacuum,vt frequenter mingentibus accidit,dum exeunte vrina, Aer externus frigidus ingreditur,& tremorem parit; Nonnunquam etiam huiusmodi spiritus repelluntur à Mari, & cum non valeant in Aerem exire,in cauas Terræ partes ingrediuntur,mox exitum quærentes, Terram concutiunt, idque efficiunt, non inclusi in medio,vel propè medium Terræ, ibi enim Terra apprimè est solida, cauitatibus carens, præterquam exiguis, & si etiam ibi caua esset, & adessent Spiritus,illi non essent apti Terram concutere ob magnitudinem, & grauitatem superuenientis molis Terræ, quæ concussioni obsisteret; Neque etiam id efficiunt spiritus collocati in cauitatibus superficiei Terræ proximis,quia facilè exeunt,& varias habent transpirationes: sed hi potiùs efficiunt Ventos quosdam subterraneos, quos ex cauis Terræ partibus exire experientia docet, vt splendidè, & non sine sublimium ingeniorum admiratione apparet in Illustri Palatio Conoli nomine, inter Patauium, & Vicentiam Vrbes splendidissimas posito. Similiter huiusmodi spiritus non longè à superficie Terræ distantes,iuncti cum aliquo humore Aqueo,eleuant,nonnunquam exagitant Aquam,adeò vt feruere videatur,quamuis frigida sit:exemplo nobis esse potest præter cæteras, insignis Vorago illa propè olim nuncupatum Corsignanum, nunc verò Pij secundi Pontificis nomine Vrbem Pientiam, ex qua Voragine, & hiatu in circulum redacto,continenter extolli, & efferuescere, non sine strepitu inspicitur Aqua frigida,& impura,tanquam cum calce, vel cinere Mixta; Nonnunquã ẽt hi sublimiores subterranei spiritus exeuntes,pariunt sonos,sine cõcussione Terræ;Insuper incensi,& iuncti cũ humore in Mineris,& locis Sulphureis Aquas excalefaciunt, generant Thermas,& Balnea varia producunt,saluti hominum cõducentia;Quare colligendum est,Spiritus cõcutientes Terram,inclusos esse in cauitatib.medijs,propinquioribus tamen superficiei Terræ,quàm Centro:hi violentia intra Terram, in locis angustis detenti,quærentes exitum, Terram concutiunt. Sed dubium est, à quo tam vehementer,& tam ingenti impetu moueantur,cum enim sint Corpora inanima,nõ ex se mouentur,& præsertim eo motu,qui non est rectus,nec eis per naturam competit.Pro notitia considerandũ est,multa posse conspirare ad eorum motum, nã primò à Ventis à tergo repellentib.impelli possunt;insuper,à Mari vrgentib.Aquis,in locis angustis;nonnunquam præter naturam comprimuntur, & per naturã vitant pro viribus violentam illam constitutionem:similiter,nõnunquam à frigore coarctati, per Antiperistasim vires accipiunt, & locum sibi naturalem quærunt; Principale tamen principium motus eorum hinc petendum puto, accipiendo nullum reperiri violentũ motum,qui non supponat motum sc'd'm naturam, ex quo pendeat, Insuper, accipiendo huiusmodi oẽs Spirituum motus,qui omninò sc'd'm naturam non sunt,originẽ ducere ex alteratione,nẽpè excalefactione,& refrigeratione,vt in lib.de motu Animaliũ docet Philos.nã calefactionẽ sequitur raritas,& pulsio;refrigerationẽ densitas,& tractio;pulsionẽ aũt,& tractionẽ sequũtur mox alij mot⁹.Hoc denotare voluit

Venti subterranei. Conolo.

Pientiæ Vorago.

Dubitatio

Conspirantia pro motu Spirituum.

Principale principiũ motus spirituum.

Aristoteles in 7.Physic.cont. 10.inquiens, omnem motum secundum locum esse cõgregationem,& disgregationem, hoc seruatur in motu Spirituum, ex pugna.n.inter calidum,& frigidum,vna ex parte agentes,& humidum,& siccum, ex altera patientes,oritur agitatio,& motus Spirituum, qui cum sint calidi, fugiunt frigus, cum sint sicci,expelluntur ab humido, & crasso,cum sint leues, & præter naturam infra Terrã collocati,quærunt locum superum,cum sint tenues,& præter naturam in locis angustis coarctati,per naturam quærunt locum Ampliorem,& dum nonnunquam, vt furentes agitati incéduntur,maiori impetu exitum quærunt,ac ita insignibus virib. Terram quatiunt,& dum plurimi fuerint,& exitus non pateat, non semel, ac bis terram concutiunt,sed multoties, & per plures dies: id.n.faciunt nõnunquam per dies quadraginta,nonnunquam etiam per biennium. Modi autem quibus huiusmodi spiritus concutiunt Terram,varij sunt,qui tamen ad duo prima capita rediguntur,quæ ut pateant,& per nobis nota, in eorum notitiam ducamur,considerandum est, quod cum Homo sit paruus Mundus,in quo ut cætera,ita uaria Meteorologica locum habent, & præsertim similia Terræ concussioni, duo in eo percipiuntur fieri a Spiritu concussionum genera, vnum est pulsus arteriarum, aliud est violenta quædam concussio repentè facta a spiritu aliquo externo per meatus ingresso, vt accidere dixi post Vrinæ exitum; His rectà ratione respondent in Terra duo agitationis modi, vnus similis Pulsui,alter similis Tremori: similis pulsui est dum Spiritus fuerit angustior, & magis secundum longitudinem,quàm secundum latitudinem extensus, qui ita constitutus, nititur eleuare partem Terræ supra se positam, non secùs ac Spiritus eleuat arteriam; Similis autem est Tremori dum copia Spirituum, magis secundum latitudinem extensa est, & Spiritus fuerint plures, & hoc secundum genus Terræmotus frequentiùs fit,quàm primum, quia frequentiùs Spiritus mouẽtes,magis secundum latitudinem extensi,& effusi sunt, quàm solùm secundum longitudinem,ac insuper ita se habẽtes magis valent terrã cõcutere,magisq; ei dominatur, & præsertim, cum sint copiosiores.In quouis autem horum duorum generum,multę varietates inueniri possunt,prodeuntes ex maiori, vel minori copia Spirituum; ex varietate figuræ cauitatum,in quibus reperiuntur, ex maiori,vel minori distantia a superficie Terræ; ex varietate Temperamenti Spirituum, vel magis,uel minus calidorum; ex uarietate partium Terræ,quæ agitantur; ex varietate modi, quo ex terra erumpunt, & ex alijs similibus. Hinc Terręmotuum quidam dicuntur scindere partes Terræ; alij percutere solùm; nonnulli perforare; alij euertere; quidam Tremorem efficere; nonnulli pulsare, alij vehere partes Terræ; nonnulli eas eleuare, vel deprimere; alij repellere; quidam cum mugitu desinere; alij cum incensione erumpere. Sed pulchra se offert dubitatio, an dari possit Terręmotus, per quẽ non pars sola, sed Vniuersa terra concutiatur? apparet id contingere posse, quia Terra est Corpus vnum continuum, continui autem vnus dicitur esse motus, vt patet ex quinto Metaphysicæ cont.8. necnon ex 10.cont.1. Ex aduerso id fieri posse non videtur, cùm ratione causæ,tùm ratione effectus: non ratione causæ, quia Spiritus, qui comparatus cum Vniuersa Terra, exiguus est,nec est positus in Centro eius,non valet Vniuersãm Terram vincere, & superare,neque etiam ratione effectus; quia si Vniuersa Terra concuteretur, tota simul præter naturam esset disposita,& Cœlum circa firmum,& immobile non reuolueretur,quod etiam experientia patet: quia Terræmotus,qui percipiuntur in vna Regione,non percipiuntur in altera; Et dum dicitur continui motum esse vnum, id debet intelligi per se,dum continuum mouetur, vt continuum, non autem dum diuiditur in partes,per virtutem mouentem innãtam vni parti, & non alteri. Colligamus itaque,per naturam non posse Terram simul totam concuti, id tamen posse fieri per absolutam,& immensam Dei potentiam, & talem putandum est fuisse Terræmotum illum magnum,qui legitur in sacris literis, factus in Passione Domini, & Resurrectione, vt etiam tunc Eclypsis Solis absolutè fuit Eclypsis, & Vniuersalis. Terræmotus

Modi concussionum Terræ.

Duo modi agitatiõis.

Varietates motuum Terræ.

Terræmotus vniuersalis.

Definitio Terræmotus. itaque per principia naturæ genitus, est concussio partium Terræ à Spiritu calido, & sicco, in angustis Terræ cauitatibus, præter naturam incluso, exitumque sui natura quærente.

De Tonitruo, Coruscatione, & Fulmine. Cap. XXVII.

Qvemadmodum Elementa sunt saluberrima, & iucundissima Homini dum tranquilla fuerint, & rectè constituta, ita ex aduerso, dum fuerint turbata, & irritata, vrbes euertunt, Homines perdunt, & vniuersos Populos perterrefaciunt: hoc facit Terra per Terræmotus, Aqua per inundationes, Aer per Pestilentias, Ignis per Fulmina, quę singula adeò vehementia sunt, ut in dubium vertatur, quid eorum magis perturbet Animos & perterrefaciat. Verba feci de Terræmotu: sequitur, vt de Tonitruo, Coruscatione, & Fulmine loquar. De his opiniones Veterum fuerunt variæ, ego tamen solùm sententiam Aristotelis, quam veriorem iudico, explicabo. Apparuit duplex genus halituum, dictumque fuit, non inueniri pura, sed semper inuicem permixta, vel magis, vel minus, ac insuper latitudine Temperamenti, & tenuitatis esse prædita, adeo vt vel magis, vel minus calida, humida, & tenuia sint. Dum itaque in media Aeris Regione inueniuntur Nubes cum quibus copia Spirituum siccorum, & calidorum sit permixta, incipit deferi Nubes à calore, in parte superiore tendente ad sibi familiare calidum, & ideò nubes remanens frigida, primò in parte superiore condensatur, ac ita frigida, & condensata repellit impetu quodam, & violentia spiritus calidos, & siccos deorsum, qui spiritus ita expulsi, dum fuerint crassiores, & minus calidi, liberumque habeant exitum, tunc sine strepitu, & incensione deorsum tendunt, & producunt Ecnephias, siue Procelias, necnon Turbines; incensi verò pariunt Presteres, de quib. in capite de Ventis verba feci: At si fuerint calidiores, magis tenues, magisque cum Nube permixti, tunc a parte supera Nubis, quæ ob relatam causam primò incipit condensari, violentia quadam repelluntur, qui cum Nube permixti, cum sint calidi, & tenues, cũ humido, & frigido pugnãt, quæruntque exitum, & enitentes a Nube liberari, huc, & illuc, tanquam furentes tendunt, & ob id incenduntur, impetumque faciunt in Nubem, quam frangentes, strepitum & Tonitruum pariunt, & dum sparsi, & pauciores exeunt, pariunt Coruscationẽ copiosiores autem, & coniuncti impetu quodam infera petentes, generant Fulmina, *Tonitruũ Coruscatio. Fulmen.* adeò vt generatione primum sit Tonitruum, hoc sequitur Coruscatio, tertiò succedit Fulmen. Sonum intra Nubes parit non extinctio præexistentis Ignis, vt multi Veteres existimarunt, & præsertim Empedocles, Anaxagoras, & Pythagoras, sed Spiritus calidi, & sicci, cum Nube inæqualium partium permixti, à superiore Nubis parte expulsi, ac per Antiperistasim; & motum incẽsi, impetum in partes Nubis inæquales faciente, easque frangentes, veluti apud nos accidit, dũ Castaneę, vel ligna super Ignẽ posita, vehementer & citò excalefiunt, & per interios spiritus incẽsos, cum strepitu, partes ligni exitum impedientes, frangunt, & cum percussione & sono in externum Aerem erumpunt; adeò vt sonum pariat, non extinctio, tunc enim magis incenduntur, sed fractio, & percussio, & quamuis prius fiat Tonitruũ, quàm Coruscatio, prius *Coruscatio cur priᵒ appareat.* tamen Coruscatio nobis apparet, quia Lumẽ spiritale in momento effunditur, sonus verò, quia motum habet connexum exposcit tẽpus. Gigni autem potest Coruscatio, sine Tonitruo, dũ spiritus inclusus in Nube rarior fuerit, similiter Nubes fuerit facilè cedens fumo erũpenti, & tunc splendor apparens, minus fulget, minusque Aerem illustrat: hinc distincto nomine à nõnullis nuncupatur, & dicitur Fulgetrum. Simili- *Fulgetrũ.* ter gigni potest Tonitruum sine Coruscatione, dũ spiritus Nubem percutit, & agitat & intus frangitur, exire tamen non potest, vel si exit, non est ita incensus vt Aerem illustret, Coruscationẽ quoque, non semper, sed rarò sequitur fulmen, hoc est spiritus

tus incensus, Terram petens, quia frequenter spiritus Coruscationem pariẽs effundi tur, permiscetur cũ Aere proximo, & extinguitur. Dum autẽ fulmen gignitur, & erũ pit, ei semper antecedit, ac etiã sequitur spiritus aliquis non incensus, priùs ex Nube exiens, uel etiam unà cum eo: hinc euenit, ut ait Arist. quod qui à fulmine percutiun tur, priùs sentiunt motum aliquem Spirituum, qui etiam ab incenso spiritu expellun tur. Gignuntur autem Tonitrua, & fulgura, præsertim tẽpore Veris, & Autumni, quibus temporibus, tanquã medijs, magna in Aere repetitur duorum halituum inuicem pugnantiũ permixtio, nam dum frigus uiget, exigui, & impotentiores sunt spiritus calidi, & sicci, dũ verò viget calor, nubes, & uapores humidi, & frigidi pauci sunt, & im potentiores, adeò ut nec uiolentia repellere, nec resistere valeãt spiritibus calidis pręporẽtibus. Aestiuo tempore, & pręsertim sub Cane, gignitur Chauma in Aere, & circa Terram, hoc est fômes quidam incẽsionis, quia plurimi halitus calidi, & sicci repe riuntur cum Aere permixti, eleuati ex Terra à Radijs Solis, a quibus etiam halitus hu midi per noctem eleuati desiccantur, & in calidos, & siccos permutãtur, adeò ut aer appareat tanquam fumus quidam, ferè incensus, mirum in modum nos calefaciens. *Definitio Tonitrui.* Est igitur Tonitruum sonus in Nube, productus a spiritu calido, & sicco, a Nube quæ in supera parte incipit condensari, expulso, impetumque faciẽte in partes Nubis, quæ ei obsistunt, easque frangente. *Quid Coruscatio.* Coruscatio est fulgor repentę in media Aeris Regione apparens, & desinens, prodiens ex spiritu calido, & sicco, incenso, non multo, & sparso, ex Nube, a qua repellitur exeunte. *Quid Fulmen.* Fulmen est spiritus igneus, tenuis, copiosus, simulque iunctus eximia quadam violentia à Nube expulsus, magna celeritate, & impetu Terram petens. Et quoniam huiusmodi incensi spiritus uarietate sunt præditi, & inter se distinguũtur, vel copia, uel incẽsione, vel tenuitate, uel motu, inde prodeunt varia genera fulminũ, quæ præsertim in quattuor capita redigi possunt: *Quattuor genera Fulminum.* Nam vel directè petunt Terram, dum per Nubem permixtam, & obsistentem minus impediuntur; uel eam petunt obliquè, & cum aliqua reuolutione, dum per obsistentẽ Nubem, tale principium motus susceperint; uel cõstant ex spiritibus acutioribus qui facilè transeunt per meatus corporum, & solùm densa scindunt, & lædunt; vel cõstãt ex spiritibus crassioribus, prima occurrentia corpora, quamuis minus densa lædentibus. Quę duo postrema genera ab Aristotele referuntur: hinc ait fulmen magis tenue, resistentia ad urens, a Græcis Poetis nũcupari [illegible], siue Argetem, aliud uerò [illegible], quod tamen ab alijs nuncupatur [illegible], & id, quod directè tendit dicitur [illegible], quod autem obliquè [illegible], Helicium. In libro de Mundo ad Alexandrum, de his quattuor fulminũ generibus mentio fit, principalia tamen ea duo sunt, quæ ex distinctione spirituum prodeunt; quę uerò sumuntur & distinctione motuũ, sunt uarietates eorum. Et Ouidius tertio Metamorph. duo principalia fulmina circumscribens, dixit,

Nec qua centimanum deiecerat igne Typhœa,
Nunc armatur eo, nimium feritatis in illo est,
Est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum.
Sæuitię, flammæque minus, minus addidit iræ,
Tela secunda uocant superi.

At iure dubitabit aliquis, num uera sit vulgaris opinio, quòd fulmen sit Corpus lapideum, sagittæ cum cuspide, & dentibus formam habens; quod inter homines circum fertur, & sagittæ fulmineę nomine denotatur? *Dubitatio.* Aristoteles de eo nullam fecit mentionem, & iure profectò, nam huiusmodi corpus vel in fulmine reperitur, uel non: si non reperitur, negligatur: si reperitur, id est ex accidenti, quia essentia fulminis non est ille lapis, sed spiritus igneus, & tenuis incẽdens, & deficcãs corpora, diuisus in partes varias, & simul per eas scindens, & incendẽs Corpora uaria. *Solutio.* Solùm remanet dubitatio num huiusmodi lapis possit in nube per spiritus illos gigni? Multi id negant, ego tamẽ non puto id non posse fieri, cũ. n. spiritus ex Terra, & Aqua eleuentur, seruant aliquid

sicci,

ficci,& humidi,quod calore decoctum redditumque denfius & craffius,poteft vi quadam efficaci citiffimè in Lapidem verti,exiguum,& folidiffimum,& tunc dum huiufmodi tela cum fpiritu Igneo defcendunt,confimilia funt plumbeæ pilæ, quæ per tormenta bellica admirabili impetu,& magna cum ftrage impellitur,puto tamen, id rariffimè accidere,& lapides, qui pro huiufmodi fagitis circumferuntur,in Terra, non in Aere magna ex parte gigni.

De Iride, Halo fiue Area fiue Corona, de Parelijs, fiue geminato Sole, & Virgis. *Cap. XXVIII.*

IRis, fiue Cœleftis,& Iunonis Arcus, tam formofa, & admirabilis fe nobis offert,ut iure dixerit Plato filiam effe Thaumantis, hoc eft admirationis,ob infignem admirationem,quam in afpicientium animis parit. De hac nobis modò differendum occurrit,& fimul etiam de Halo, quę eft tanquam Area, & Corona quædam, necnon de Palrelijs, qui funt tanquam Soles duplicati,& de Virgis,de his enim fimul eft agendum,cum ex eadem caufa oriantur,nempè ex repercuffione Radiorum in Nube, & fractione. De quibus verba faciens,primò nonnulla accipiam in eorum notitiam nos manuducentia;fecundò,quæ eis competunt referam,quorum tertiò nitar quàm breuiffimè unà cũ Aristotele caufas tradere. Accipio primò de attinentibus ad vifum, tres effe principaliores opiniones, nonnulli aiunt nos videre per folam Radiorum ex noftris oculis emiffionem;alij per folam receptionem actionis rerum vifibilium in oculo;quidam per vtrũque:tertiæ opinionis fuit Plato: Ariftoteles fecundæ: Alij nonnulli primę,ut in lib. de Vifu patefeci. Accipio fecundò;quod dixi de modo,quo videmus,etiã debere intelligi de repercuffione,& reflexione in fpeculis per quæ videmus,nam primi aiunt reflecti Radios oculorum,fecundi actiones vifibilium,tertij congregatum ex vtrisque. Accipio tertiò,quòd in affignanda caufa Iridis,& cõnexorum,nil refert,fiue vtamur reflexione Radiorum oculi,fiue actionum rei uifibilis. Tẽpore Ariftotelis vulgatiffima erat Mathematicorum opinio,qui Radios oculorum reflecti dicebãt,ideò in lib. Meteorum,cum adhuc eam fententiam nõ reieciffet,quod facit in lib. de Senfu, & fenfili, vtitur populari aliorum fententia,quod fæpè facere confueuit, dum extra propriũ locum de re aliqua verba facit,& præfertim,quia vt inquit Alexander, nil refert, pro caufa affignanda. Hinc ca. tertio tertij. Meteorum ait Ariftotele, nil refert permutari quod videtur,aut permutari vifum,vtroque enim modo idẽ euenit. Similiter putandum eft nil referre,fiue dicamus reflecti vnum,fiue alterum. Accipio quartò,quòd dum fpeculum non eft vnum,& continuatum,fed multa parua,& propè pofita, tunc ea non repræfentant figuram rei vifibilis,fed folùm colorem: figuram unã,non fimul repræfentant, cum fint multa,nec valent tot repræfentare,quot funt ob paruitatem, quod experiẽtia patet,dum fpeculum in partes multas frangitur,quę mox iuxta pofitæ aliquid repræfentent. Et ratio eft: quia partes exiguę ferè indiuifibiles apparẽt,figura autem expofcit varietatẽ partium, color verò nequaquã: hinc figura in exiguo apparere non poteft,color autem non ex pofcit partiũ uarietatem. Infuper, poteft color fine figura repræfentari, quia eft fenfile proprium, quod primò mouet,figura verò eft fenfile commune; quod non fentitur fine proprio,hoc feruatur in Nubibus,nã antequam condenfentur,non repercutiunt Radios,fed recipiunt,& frangũt,dum verò condenfantur,quia difponuntur ad innumeras aquæ guttas,euadunt tanquam innumera fpecula exigua, iuxta fe pofita,hinc colorem aliquem non autem figurã folis repræfentant. Infuper accipio,quod quamuis omne corpus folidum,aliqua opacitate præditum repercutiat, veluti etiam Terra Radios Solis repercutit, non tamen id ita facit,

Ordo feruandus. *De modo, quo uidemus.* *Primum, quod accipitur.* *Alterum, quod accipitur.* *Tertium, quod accipitur.* *Quartum, quod accipitur.* *Quintum, quod accipitur.*

facit, vt uisui appareat; ratio est: quia cũ non sit planum, Radios partim in se recipit, partim repercutit, adeò vt non simul eos tãquam vnum sensibile repercutiat, nam vt fiat exacta repercussio visui consentanea, prętet medij perspicuitatem, octo requiruntur, primò soliditas speculi, secũdò leuitas, tertiò aliqua externa perspicuitas, quartò, vt speculum careat colore proprio, quintò congruens magnitudo, sextò opacitas in parte intima, septimò conueniens distantia, octauò conueniens positio, quorum ratio conspicua est: his addi potest quies. Accipio sextò non leuem esse controuersiam de conditione colorum apparẽtium in Nubibus, an sint re vera Colores, an solum appareant? Quidam aiunt lumen in medio habere esse Reale, & esse Qualitatem in Subiecto, etiam putant eos uerè esse colores, distinctos tamẽ specie à coloribus ex mixtione Elementorum consurgentibus: At cum ego existimẽ, ut suo loco patefeci; lumen in medio solùm spiritualiter reperiri, & solùm esse imitationem, & repręsentationẽ corporis lucidi ideò dico, eos esse colores nõ materiatos, sed spiritales, qui appareant non per solam deprauatam imaginationem, & Sensum, ut delirantes ob ęgritudinem se varios uidere colores affirmant, qui tamen sanis non apparent, sed uerè sint eo modo, qui rei spiritali competit, nempe per imitationem, repręsentationem, & actionem spiritalem, per medium momento delatam, adeo ut illi colores non sint distincti a lumine uario modo recepto, fracto, & repercusso. His præassumptis, addo insuper, ob uarietatem Dẽsitatis, Magnitudinis, Positionis, Figurę, & aliorum similiũ, cùm Nubis, tum Corporis lucidi, uarias, & multiformes in Aere fieri repercussiones Radiorũ, ob quas uariæ distinctarum figurarum, & colorũ se nobis offerunt imagines, pręcipue tamen quattuor sunt, ex quarũ notitia in cognitionẽ cæterarũ facilè ducimur; Ea aũt sunt, Iris, Halo, Parelia, & Virgæ, Gręce [illegible] principalissima harum est Iris, siue Cœlestis arcus, triplici colore insignis, puniceo, uiridi, & purpureo; Hæc præsertim à Sole producitur, nonnunquam etiam produci potest a Luna dum fuerit Lumine plena. Insuper apparet in Aqua Maris noctu agitata remis, apparet circa lucernam Aere existente humido, & dum inspergitur nonnunquam Aqua, de ea tamen Solis est agendum, ex cuius notitia cæteræ, quæ sunt imagines eius, redduntur notæ. Magna ex parte unicus apparet Cęlestis arcus, nonnunquam tamen apparent duo, quorum unus interior, alter exterior est, plures duobus Aristoteles ait non apparere: nonnulli tamen affirmant, se tertium quoque uidisse, sed ualdè obscurum. Apparet huiusmodi arcus in Nube opposita Soli, & matutino, & uespertino tẽpore apparet maior portio arcus, sed circuli minoris, circa meridiem uero apparet portio minor, sed circuli maioris, nunquã autem apparet maior semicirculo, nec propterea putandum est, quod a Solo producatur circulis totus in Nube, & a nobis non uideatur unquam plus dimidio, frequenter autem minus: Nam huiusmodi Arcus gignitur in Nube proxima Terræ, & nobis, quæ non ambit Terram Vniuersam, & si etiam eam ambiret, non ad eam undique radij peruenire possent ob umbram Terræ. Insuper, post Aequinoctium Autumni, dum breuiores sunt dies, omni hora diei apparere potest, diebus autẽ Aestiuis, in Meridie non fit, & potiùs apparet in Occasu solis, quàm in Ortu. Colores Iridis, ita sũt dispositi, ut principalioris, & inclusę Iridis arcus superior sit puniceus, medius sit uiridis, tertius, & infimus purpureus: ex connexione autem arcuum, punicei, & uiridis, consurgit color quidam rubeus, adeò ut colores quattuor quodammodo esse uideantur, & dum apparet Iris duplicata, duo Arcus ita se habent, ut unus sit maior altero, & amplectatur alterum, ambo tamen consimilibus coloribus sunt prædìti, ordine opposito dispositis, adeò, ut Iris maior minorem ambiẽs in parte intima sit punicea, in rubeum desinens, in media uiridis, in suprema purpurea: & huius secundæ Iridis colores sunt aliquantulum obscuriores coloribus primæ. Addit Aristoteles hos esse colores, quos solos ferè nõ ualent pictores exprimere, quoniam hi sunt simplices, pictores autem cum permixtione aliorum colorum eos imitãtur. Cum ab Aristotele dicantur simplices, inquiunt nonnulli, eos non ita esse simplices,

Requisita pro exacta repercussione.

Sextum accipitur.

Prodeuntia ex repercussione Radiorũ.

Dispositio colorum Iridis.

Colores Iridis simplices.

ces,vt album,& nigrum,cum saltem oriantur ex permixtione nigri, aut fusci cum luce. Sed qui hoc dicunt, non exactè percipiunt sententiam Aristotelis & differentiam colorum Iridis a coloribus pictorum, nam colores Iridis non distinguűtur specie a luce,& omnes sunt lux intẽsiùs,vel remissiùs suscepta,& repræsentata & ita omnes sűt simplices,non consurgentes ex mixtione cum contrarijs, & hoc quoque debet intelligi de consimilibus coloribus apparentibus in Nubibus. Ideò Aristoteles addidit ferè

Alo. hos solos esse, &c. Et hæc de historia Iridis. Alo, quæ & Corona, & Area dicitur, est Circulus,qui sæpè integer apparet circa Solem,& Lunã,& Astra splendidiora,dicitur apparere frequenter integer, quia nonnunquam etiam incompletus, & concisus apparet. Insuper,præsertim apparet circa Lunam,& apparere potest omni hora,cùm diei circa Solem,tùm noctis circa Lunam,& Sydera, præsertim tamen apparet, dum corpus lucidum,sub quo reperitur,fuerit propè Circulum Meridianű: Iris potest duplicari, & non fit sub lucido corpore, sed in parte opposita, & tricolor est. Corona verò nec duplicari potest, nec est tricolor, sed unius coloris, vel magis, uel minus conspicui, & lucidi, nec fit in parte opposita, sed sub corpore lucido, adeò ut mediet

Parelia. inter aspicientem,& corpus lucidum. Parelia, hoc est iuxta Solem, siue Solis imaginem præseferentia,sunt multiplicati Soles,qui a latere solùm gignuntur,non in parte opposita, vt Iris, neque sub, vt Corona: hinc solùm apparent interdiu, non au-

Plinius. tem noctu, & solùm iuxta Solem, vt nomen denotat, non iuxta alia Sydera; Plinius tamen refert, idpsum noctu apparuisse de Luna, & trinas fuisse Lunas inspectas, ea autem non fuere Parelia, hoc est Solis imagines, & iuxta Solem, sed imagines Lunæ,quæ tamen dum plena est,fit æmula Solis,& solùm id ei competit in pleni lunio,dum oritur,uel ad Occasum rendit: Parelia apparent,uel ascendente, vel descẽdente Sole ad Occasum,raro aurem fiunt Meridie, quamuis etiam ea hora apparuerint: Nam inquit Aristoteles in Bosphoro duo Parelia simul cum Sole orta per totũ diem apparuisse. Vt pertinet ad numerũ,ut plurimùm solùm apparent gemini Soles, unus verus,alter imago eius,nonnunquã tres,adeò ut uerus Sol, inter duas eius imagines mediet,plures non legitur fuisse inspectos,quamuis nonnulli referant,ante Papię bellum sex Soles fuisse inspectos,quod ob congruentem Nubiũ,tanquã speculorum constitutionem potuisse contingere,purandum est. Color Pareliorum est color

Virga. similis ei Solis,cum sint imagines eius. Virgę cum Parelijs multa habent communia, nam apparent a latere Solis,& solùm iuxta Solem fiunt,& Oriente Sole, eoque tendente ad occasum,raro circa Meridiem; differunt tamen numero,quia Virgarum numerus non est definitus,nam multæ apparere possunt,quę sunt tanquam Virgę, lumine Solis coloratæ. Insuper differunt colore, quia apparent coloratæ ferè triplici illo colore, quo colorata est Iris. Et hæc de historia.

Afferuntur causa dictorum, de Iride, Corona, Parelijs, & Virgis. Cap. XXIX.

CVm retulerim attinentia ad quæstionem,quia est,assignanda modò est causa, ut appreat propter quid, & oriatur scientia. Ea omnia, quæ relata sunt, hoc habent communem, ut ex reflexione Radiorum corporis lucidi oriantur, differunt tamen uel modo quo fiat reflexio, uel uarietate lucidorum,quorum Radij reflectuntur,uel uarietate Vaporum, a quibus fit reflexio. Pro quorum notitia considerandum, quòd ea, quæ a nobis inspiciuntur directè, vt dum per medium exactè perspicuum aliquid in se ipso intuemur, uel inspiciuntur cum reflexione, quæ reflexio, uel est absoluta, & sine fractione, siue effusione radij, qui inspicitur, ut dum per rectè paratum speculum fit reflexio; uel est cum fractione quadam, & effusione Radij, & hoc contingit dupliciter, uel ita, ut

re-

reflectens è regione opponatur rei uisibili,& videnti,vt dũ per oppositam Nubẽ, cũ aliqua fractione radij Solis ad nos reflectuntur,uel ita,ut flectens,& frangẽs medier, vt dũ per Nubem mediã inspicimus aliquod lucidũ, quæ nubes primò origine recipit,& frangit Radiũ sua humida & densa conditione,mox ita fractũ,illũ ad nos reflectit,non.n.fit ea fractio,& effusio sine aliqua reflectione:& Arist.uno reflectionis nomine,cũ absolutam reflexionem,tùm eã cum fractione iunctam,denotauit, ideò dixit ea omnia esse reflexionem, immo in omnib. vnà cum reflexione connectitur etiã quædã fractio,uel maior,vel minor,ob humorem nubis, nã id accidit de Radio recepto in Nube,quod de atramento recepto in carta humida,quod ob recipientis humiditatem per eam effunditur;immò addo,quòd nisi luminis in Speculo fiat fractio aliqua,nõ apparet in eo color a lumine genitus,color.n.propterea in Speculo apparet, quia lumen fractione redditur quodãmodo proprium eius, & ita euadit tanquã eius color,ut etiã se habet de lumine in Luna recepto. His assumptis,facilè modò est causas relatorũ explicare: Et ordiar ab Halo,siue Area. Stellæ lucidiores,& præsertim Sol,& Luna sua luce halitus eleuauit,qui sequuntur motũ eleuantis,tanquam sui parẽtis, ideò si sub Luna,Sole,uel Stella aliqua splendidiore Vapor reperiatur,medius inter Sydus,& nos,qui Vapor sit æqualis,& minutarũ partiũ,tunc ob Radios Syderis transeũtes per huiusmodi Vaporẽ,refulget in eo Lumẽ,tanquã color Syderis, & Vaporis,qui Radij cũ recipiantur,& frangantur in ea Nube,& inde ad nos trãseant, dicantur modo aliquo reflecti & nobis repræsentare tanquã Aream,& Coronã Syderis,quæ rotunda est,cũ Sydus,cuius est imago,sit rotundũ,& est consimilis coloris,in medio tamẽ clarioris,in ambitu nigrioris,quia Nubes est cõsimilis, est aut color,vel splendidior,vel minus splendidus,ut Nubes rarior,uel densior fuerit,& cũ sit minutarum partium,iuxta se consimiliter positarũ,apparet color, non autẽ figura Syderis,adeò ut Halo,siue Area,sit Corona apparens in Nube densa, consimili minutarũ partium,sub aliquo splendido Sydere,in qua non figura Syderis,sed color cõsimilis appareat,in medio tamẽ clarior,in ambitu nigrior, præsertim autem fit Halo sub Luna,quia Sol potentior magis Vapores dissoluit,Sydera alia impotẽtiora sunt pro attrahendo Vapore,Luna medio modo se habet, & dũ inspicimus eam Coronã densari,& ad nigrũ uergere,ea concretio,& is color,futuram pluuiã significat, dũ emarcescere,& consumi,præsagimus serenitatẽ;dum uerò dissipari,Ventum. Ea Corona, vt plurimùm integra apparet, nonnunquam tamen ob inæqualitatem cõcretæ Nubis solùm eius apparet portio aliqua,non integer Circulus, ut etiã ob aliquã Nubis inęqualitatẽ,color clarior,& obscurior apparere potest. Insuper,ea Area in medio cãdidior apparet,in ambitu nigrior,quia mediũ directè subijcitur Syderi,ideò potẽtiùs illustratur,& uirtute Radiorum magis attenuatur,magisq; Sydus repræsentat,circulus ambiens uidetur nigrior,tũ ob oppositas causas,tũ insuper, ob candorem medij, iuxta positi,& coniũcti. Inquit Arist. huiusmodi Coronã fieri circa Terra magis,quia locus ille a Vẽto est liberior,quib. uerbis denotat,Coronã fieri in suprema parte infimæ Regionis Aeris,quæ dicitur liberior a Vẽtis, quatenus Vẽti magis uigent suprà mediocres colles Terræ,quã infra,quod experiẽtia patet, dũ.n.supra mediocres colles eleuamur,semper uentũ aliquẽ spirantẽ percipimus, & hæc de Corona. Iris aũt apparet nõ sub Sydere,sed ĩ parte Aeris ei è Regione opposita,adcò ut uidẽs mediet & fit dũ Nubes incipit densari,& iã ferè in Aquæ guttas uerti,quę est tanquã congregatũ ex plurib. exiguis coniunctis speculis,quę cũ figuram non ualeant repręsentare, repræsentant colorẽ,ex Radiorum reflexione apparentem,uarium ob uarietatẽ graduum reflexionis,nã ea Nubes,cũ Aquea fit,& ante Pluuias fit uia ad eas, post uerò seruet reliquias pluuiæ,atra est,& distat a Sole. Hinc præsefert colorem nigriorem quã, Area,quæ pendet ex Nube proximiore Astro,& minus parata,ut in Aquã uertatur,propterea in Iride Radius candidus,& splendidus receptus in nube nigriore,primò in parte,quæ proximius occurrit,& per quam ualidior fit repercussio,parit colorẽ puniceũ,nam talis color apparet, dũ splendor candidus cũ nigro permiscetur, ut patet

Causæ attinentiũ ad Arcum.

Definitio Coronæ.

Iris.

Colores Iridis. patet exẽplo Flammæ apparentis in fumo lignorũ uiridium,ac ita refulget ambitus maior,& extimus Iridis puniceus,mox cũ repercussio fiat debilior, cõsurgit ambitus medius uiridis,qui color est proximior nigro,quã puniceus,ex quorũ duorũ colorum iuxta positione,apparet color quidã rubeus,qui mediat inter puniceum alriorẽ,& uiridem nigriorem:demũ primò cũ repercussio ad hoc fit debilior,producitur tertius, & infimus ambitus purpureus,magis inclinans in nigrũ;cæteræ repercussiones inferiores,cum apprime sint debiles,delitescunt,& ideò soli tres relati colores apparent, mox uerò solum nobis se offert color proprius Nubis. *Iris secunda.* Et si fiat secunda Iris,tũc principalis iudicanda ea est,quæ est inferior,in qua etiam colores uiridiores apparent:colores autem superioris Iridis apparent languidiores,& præpostero ordine dispositi, adeò ut intimus sit puniceus,medius uiridis,supremus purpureus:ratio autem huius oppositi ordinis duplex esse potest;una,quia secunda Iris consurgit ex repercussione prioris, repercussio autem ita fit,ut in parte speculi propinquiore id repercutiatur, quod propinquius est:hinc in speculo oculus noster dexter, uidetur sinister, & sinister dexter,ut consideraui Plato in Timæo: *In speculo oculus dexter uidetur sinister* Altera causa est, quia si Iris interior est principalis & in arcu maiori ualidior,fit repercussio(ut ait Arist.) & ob id consurgit color puniceus.Similiter,in intimo Arcu superioris Iridis,qui proximior est,extimo inferioris,idem color debet apparere;cum fiat in eo repercussio illius ualidioris repercussionis. *Tertia Iris.* Vltra subordinatas duas Irides,tertia gigni non potest, quia nimiũ debilis euadit repercussio,quamuis dicant nonnulli,se tertiam Iridem uidisse, quod forte ob congruentissimam Nubiũ dispositionem,& positionem Solis cõtingere potuit cũ Iris etiam a Luna fieri possit,dum lumine est plena,tarò tamẽ fiat,& Arist.annis supra quinquaginta se bis tantũ referat eam obseruasse,non tamen putandum est, simul a Luna duas Irides gigni posse,ob imbecillitatẽ Radiorũ eius.Insuper Iris a Luna producta magis alba apparet,quoniam ut ait Arist.in Nube atra, & noctu fit,propterea ut Ignis Igni additus,ita nigrum,iuxta nigrum positum,efficit,ut quod remisse album est,quale est puniceum;album appareat.

Cur Iris rotunda. Iris iure optimo figuram circuli recipit,cum.n.producatur a lucido sphærico, undique effundente Radios suos,undiq; consimiliter fit repercusio, ex qua cõsimilitudine,& cõsimili distantia,a corpore lucido,ut a Cẽtro, rotunda figura consurgit, & num-

nunquam Iris apparet maior Semicirculo, quia Centro corporis lucidi, è regione opponitur centrum Iridis per diametrū progredientem a Cētro Solis per Centrū Mundi, versus quod præsertim radios Sol effundit, arcum constituentes, & per Centrum Iridis, ideo si Corpus lucidum fuerit in Oriente, & horizōte, Centrū Iridis erit in horizonte, ex parte Occidentis, & tunc poterit apparere Semicirculus. At dum corpus lucidum supra horizontē eleuatur, quo magis accedit ad meridiē, eo magis Centrū Iridis deprimitur sub horizontem, & Diameter transiens a Sole per Centrū Mundi, & Iridis ex parte Solis eleuatur, ex parte autem Iridis deprimitur, & ideò minor portio circuli Iridis supra Terram remanet, & inspicitur: Hinc iure dictum est, φ quo lucidum corpus magis fuerit eleuatum, eo apparet minor portio Circuli Iridis, quamuis ea sit portio Circuli maioris: Quod autem portio sit maioris Circuli, ex eo accidit, quia dum Astrum est magis eleuatū, centrum Iridis magis est depressum, & quāuis magis sit depressum, tamen distantia terminorum Arcus ab inuicem seruatur eadem, & ideò redditur arcus maioris Circuli, & præsertim cum magis distet a suo Cētro. Hæc ostenduntur ab Arist. Mathematicis ostensionib. quę a varijs explicantur, in quibus tanquam in re ab alijs acta non morabor, & præsertim, quia de his breuissimè mihi agendum proposui; Ex his quoq; elicitur Ratio, cur post Æquinoctium Autūnale dieb. breuioribus, quacunq; hora diei fieri possit Iris, cum. n. tunc Sol parùm eleuetur supra horizontem, & non accedat ad verticē horizontis, semper portio circuli Iridis remanere potest supra horizontem, quod non accidit, dum Sol eleuatur ad verticem horizontis, nam tunc Circulus oppositæ repercussionis totus sub horizōte deprimitur, cum eius Centrum vergat ad oppositum verticis nostri capitis. Sed quæritur, dum apparent duo Irides, cū Aer medius inter eos non apparet colore aliquo alieno præditus, sed solùm proprio? Insuper, an verum sit quod Iris nunquam appareat maior Semicirculo? De prima difficultate, prætermissis varijs, quæ dicuntur ab alijs, dico ego, id euenire, quia secunda, & superior Iris non est principalis, nec primogenita a Radijs lucidi corporis, sed est imago primæ, & consurgit ex secunda repercussione Radiorum, quemadmodū Radij in vno speculo repercussi, mox repercutiuntur in opposito, quæ secūda repercussio, non fit in id quod est coniunctum, sed in oppositum primo speculo, ideò exposcit aliquam distantiam, & propterea mediū, ut remaner immune a receptione radiorū repercussorum, ita immune remanet ab alieno colore. De altera difficultate dixere nonnulli, referente Auerroe, se vidisse Circulū Iridis supra horizontē perfectum, uel ferè, quod si contingit, & verum est, dicendū erit, vel contigisse ob rectam constitutionem nubium, congruentemq; earum Soli oppositionem, cum fuerint magis in Aere eleuatæ, magisq; congregatę, nō effusæ valde supra Terram, & propterea apta suscipere, nedū colores Iridis, verùm insuper figurā circularem Solis, vt accidit de Parelijs, ac ita sententia Arist. erit vera vt plurimùm, erit vera ex relatione suorum antecedentium, qui aliter eam non inspexerunt, & demùm erit vera de veriore, & simpliciore Iride, non de ea, quæ ob Nubis congruentē constitutionem, etiam Parelij cōditionem aliquā seruat. Iris itaq; est tricolor Arcus, ex reflexione vel prima, uel secunda Radiorum Solis, aut Lunæ ab opposita Nube ad nostros oculos consurgens, nō maior Semicirculo, sed eo minor, quo ab Astro magis supra horizontem eleuato producitur Parelia, & Virgę: similiter ex repercussione Radiorum Solis ortum ducunt, sed hęc non sub Sydere vt Corona, nec è regione, vt Iris, sed a latere fiunt, non alterius Syderis, sed Solis tantùm, nam quotiescunq; Soli vel a dextris, uel a sinistris, vel vtraq; ex parte Nubes astiterint, quæ sint inęquales, & satis densæ, & proximæ, vt in guttas Aquę mutentur, tunc ob inæqualitatē, & multitudinem, & paruitatem speculorū, non apparet in eis figura Solis, sed tantùm color, & propterea Radij Solis, in ea repercussi ob candidum, cū atro mixtum, colores varios repræsentant, & puniceum, & viridem, & purpureum, vt dictum est de Iride, & illæ nuncupantur ῥάβδοι, seu Virgæ, quæ sunt tanquam directæ, & inordinatæ Irides, a Solis latere collocatæ, & tales quoque apparent Nubes proximæ Soli, dū inspiciuntur

Dubit. 1.
Altera dubitatio.
Solutio. dubitationis.
Sol. 2. dubitationis.
Definitio Iridis.
Parelia et Virga.

Quid Virga. in Aqua, quamuis directè Nubes aspicientibus ita coloratæ non videantur. Est itaque Virga apparitio variorum colorum consimilium coloribus Iridis, in Nube inæquali densa, & per particulas plurimas, ferè in Aquam commutatã, consurgens ex refractione Radiorum Solis in ea, vt in speculo, à latere Solis, in mediocri distantia collocato, cuius numerus non est definitus: nam Virgæ, & plures, & pauciores esse possunt. Dum verò Nubes fuerit rarior, non tam proxima Aquæ, & fuerit cõsimilis, & à latere Solis collocata, mediocriter distãs, tũc in ea ut in speculo vno, etiã figura Solis apparet, ideò cõsurgit Pareliũ, quasi Sol alter, iuxta primũ apparẽs, & nõnũquam cùm à dextris tũ à sinistris apparet imago Solis, adeò vt videantur esse tres Soles, quorũ qui medius est, verè est Sol. Est itaque Parelium, imago Solis, & tãquã Sol alter apparẽs in Nube rara, & cõsimili à latere Solis posita, cõsurgẽs ex repercussione Solis lucidi in ea tãquã in speculo mediocriter distãte. At iure dubitabit aliquis: Cur Parelia, & Virgæ, vt fiũt à latere Solis, nõ similiter fiũt in Nube per aliã loci differentiã Soli oppositam? Cui difficultati, cũ Arist. respõdẽdũ est, dũ Nubes anteriùs fuerit collocata, si distat valdè, nõ apparet figura, sed lumẽ tantũ apparet, & cõsurgit Iris: Si fuerit proxima Soli, dum fuerit rara, facilè dissoluitur virtute radiorum Solis, ideò nõ apparet Sol alter: si fuerit dẽsa, & proxima, vt vertatur in aquã, celeriter per Antiperistasim in Aquam vertitur, & non apparent Parelia. Ex dictis de Parelijs, & Virgis, etiam elicitur ratio, cur Virgę magis indicent futuram, pluuiam, quàm Parelia? Virgę enim apparent in Nubẽ densiore, per varias particulas, ferè in Aquã commutata. Parelia verò in rariore. Arist. de multiplicatione Lunæ, nil dixit, quia fortè ante eius tempora inspecta non fuit. Pontanus eam explicauit inquiens,

Definitio Parelij. *Dubitatio.* *Solutio.*

Sæpè etiam duplicem in tenebris est cernere Lunam:
Nube nouam referente aliam sub imagine formam.

De Metallis, & Fossilibus. Cap. XXX.

Decursa hactenus ea omnia sunt, quæ fiunt, vel apparent in sublimi, & quæ simpliciora, minusque perfectè sunt mixta: sequitur vt eorum explicatio absoluatur, quæ fiunt in Visceribus Terræ, & tanquam finis cæterorũ perfectionem aliquam mixtionis includunt: huiusmodi aũt sunt Metalla, & Fossilia: Cum enim in lib. Meteorũ, imperfectè mixta considerentur, quorum principia sunt duplex genus halituũ, cõsentaneũ est rõni, vt et mixtũ pfectũ declaretur, nè via careat suo termino, & imperfectũ sua pfectione, & præsertim quia tale mixtũ ex ijsdẽ principijs ortũ ducit. Pro breui aũt, & facili eorũ explicatione, ordiẽdo à cõibus Meteorũ principijs, accipiẽdũ id primò est, q duplex reperitur halituũ genus, inuicẽ tamẽ maximè permixtũ, & denominatũ nomine exuperantis, ex quo duplici genere ortũ ducũt Metallũ Græcè μεταλλεῖον, & Fossile Græcè ὀρυκτόν, quæ nomina, quãuis latè sũpta cõia sint, tamẽ vsurpãtur tãquã ꝓpria, & Metallũ id dicitur, quod ex halitu humido, & Aqueo oritur; Fossile verò, q ex halitu sicco, & calido. Metallũ est Corpus mixtũ cõsimile, q ex Terra eruitur, aptũ liquescere, & duci, ex halitu secũdũ imperiũ humido genitũ, ope caloris, miscẽtis, & coquẽtis, & frigoris cõgelãtis. Liquescũt Metalla oĩa, sed quędã faciliùs, ut Plũbũ, qdã difficiliùs, q plus terrę includũt, ut Ferrũ. Similiter oĩa duci, siue extẽdi possunt, maximè aũt, & ĩ tenuissima folia ducitur aurũ mox argẽtũ, plũbũ minus ducitur, hinc quędã dicũtur Fusilia, quia facilè funduntur; quędã Ductilia, q facilè ducũtur. Metallorũ quędã sũt simplicia, alia mixta: simplicia pręsertim sunt sex, Aurũ, Argẽtũ, Aes, Ferrũ, Plũbũ albũ, Plũbũ nigrũ: Nõnulli addũt Argẽtũ uiuũ, id tamẽ potiùs uidetur uia ad Metalla; quã Metallũ pfectũ, est n. tãquã vapor cõdẽsatus, ex quo nituntur Chymistę Aurũ, & argẽtũ efficere, cum tamen ꝓ naturã lõgè secùs producatur. Nõnulli addũt et Plumbum cinereum. Ammonius cẽsuit alia quoque Metalla inueniri nobis ignota. Metalla mixta sunt Electrũ, cõstãs ex auro, & argento; stannum ex argẽto, & plumbo nigro; Orichalcũ, qd' circumfertur simplex nõ est, sed mixtũ, & arte factũ; An ãt detur simplex, & ꝓ naturã genitũ, dubiũ est.

Definitio Metalli. *Omnia metalla liquescunt, & ducuntur.* *Metalla simplicia, & mixta.* *Metalla mixta quæ sint.*

eſt. Ex aduerſo Foſſile eſt Corpus mixtũ conſimile, quod ex Terra eruitur, ex halitu ſicco terreo dominante genitum, beneficio caloris cõtemperantis, & coquentis. Foſſilium tria ſtatuuntur genera, vnum dicitur Terra, aliud Succus concretus, tertiũ Lapis. Quorum variæ ſunt ſpecies: nam Terra, vel eſt ſimplex, vt ea, quæ Ochra dicitur, vel eſt mixta, & ea quæ mixta eſt, vel miſcetur cum ſicco, vt Melia aluminoſa, vel cũ aliquo Metallo; Huius generis Foſſilium variæ ſunt differentiæ, & denominationem magna ex parte recipiunt ex locis, in quibus producuntur, vt Terra Samia, Lemnia, & ita de ceteris; Aliud genus, quod ſuccus concretus dicebatur, diuiditur in pinguem & macrum: Succus pinguis, qui ob pinguedinẽ facilè cõburitur eſt Sulphur, Bitumẽ, Auripigmentum, & Sãdaracha; Succus macer eſt Nitrũ, Alumen, ſuccus Aeris, nomine proprio carens, Atramentum ſutorium, Erugo, Ferugo, Sal, Chriſocolla. Tertij generis Foſſilium, nempe Lapidum, quattuor numerantur genera. Vnum carens nomine proprio, & denotatum communi eſt, vt Lapis Herculeus, Lapis Aetites, Lapis Hematites; Aliud genus Lapidum ſunt Gemmę, quę ſunt Corpora mixta, ſolida, nitentia, pellucida, vario colore prædita. Tertium eſt Marmor. Quartum, Saxa, & Lapides, ex quibus ædificia conficiuntur. Inter Metalla, & Foſſilia mediant nonnulla mixta, quæ cũ valeant liquefieri, & cõſpicuũ humorem aliquem includant, ad conditionem Metallorum accedunt; vt verò apparẽt Terrea, cum Foſſilibus nectuntur, & dicuntur Lapides liquabiles, vt Pyrites, & Lapides illi, è quorum particulis vitrum cõficitur; Similiter putandum eſt, Chriſtallum ancipitis cuiuſdam eſſe naturæ, necnon Corallum, conſpicuè enim includunt conditiones vtriuſque halitus. Hęc itaque ſunt Foſſilium, & Metallorum genera, quorum communia principia, nẽpè duplices halitus explicat Ariſt. in calce tertij Meteorum, nam per id cum Meteoris ſunt iuncta, & ſunt tanquam finis eorum; conſiderationem autem diſtinctam eorum ſecundum ſpeciem, miſſam facit, vt magis attinentem ad particulares artifices, qui in eis, ut in propria materia verſari debent. Albertus tamen Magnus, Georgius Agricola, & alij viri docti, diſtinctiùs, & cumulatiùs de illis loquuti ſunt.

Definitio Foſſilis. Genera. Foſſilium tria. Terra. Succi. Lapis. Media.

Sententia Platonis cum ea Ariſt. comparatur, & dubia nonnulla diluuntur. Cap. XXXI.

Ariſtoteles, loquens de Metallis, & Foſſilibus, quamuis in parte videatur cum Platone de illis in Timęo loquente pugnare, tamen re vera non diſſentit; ambo affirmant, Metalla, & Foſſilia ex duplici halitu ortum ducere, quamuis Plato obſcuriùs; ambo inquiunt ex halitu humido Terræ, ſecreto à Terra gigni Pruinã & Rorem, ex eo verò incluſo in cauitatibus Terræ, & præſertim in Venis Lapidum gigni Metalla. Hinc Plato dixit Aurum floreſcens per petram compactum eſſe; ambo affirmarunt Metalla fundi. Videntur tamen diſſentire, quia Plato Metalla ait eſſe fuſiles Aquas & eſſe Aquã aliquid paſſam, Ariſt. verò vtrumque negat, inficiatur enim Metallum eſſe Aquam, ſed ait eſſe genitũ ex Vapore Aqueo, & ità non eſſe Aquam aliquid paſſam, ſed humidum quoddã productum ex paſſione, & permutatione Vaporis: At hæc eſt in verbis; nã Plato ea nũcupauit Aquas, quia latè ſumpſit Aquæ nomẽ; & tria, ſtatuit Aquę genera, quorũ vnũ eſt Metallũ, quod dicitur Aqua, quia humor Aqueus in eo imperium obtinet, iure itaque Proclus Calcidius, & Olympiodorus affirmant, Platonem, & Ariſtotelẽ de materia Metallorum idem ſentire; At huic cõmuni amborum ſententię varij uiri docti aduerſantur; & pręſertim Georgius Agricola, libro quarto de cauſis ſubterraneorum, nam quòd halitus humidus non ſit materia Metallorum oſtendere nititur: tũ quia dum Metalla liqueſcũt, nõ in halitũ, ſed in Aquã reſoluuntur: tũ inſuper, quia nõ videtur rationi cõſonũ, tot Vapores in cauitarib. Lapidum,

Conſenſio Platon. & Ariſtot. Diſſenſio eorundem apparens. Conciliũ. Georgius Agricola.

dum,& Terrę includi,vt tā magnā Metallorū copiā producāt.Qđ etiā Fossilia,& Lapides ex halitu sicco produci non valeant,nituntur ostendere: 1ū,quia,si ex huiusmodi halitu generarentur, magna eorum copia in supera Aeris Regione ꝓduceretur, cū ea sit sedes propria huiusmodi halitus, nō viscera Terrę: tum insuper, quia ex halitu adeò tenui,& sicco nequit effici Corpus tā densum, solidum,durum,& compactum, & præsertim,quia vt fatetur Aristot.in secundo de Ortu,& interitu,49.sine humore

Opinio quorūdā. nil solidū gigni potest:at Lapides adeò sunt duri,vt vix frangi queant.Propterea nō nulli Aquā aiunt materiam Metallorum,non Vaporem.Alij inquiunt,Calcē, & Lixiuiū esse materiam eorum,vt ait Albertus Magnus.Nonnulli Calcem & Cerusam, Chymistę ferè omnes inquiunt ex halitib. primò gigni Sulphur & Argentum viuū, mox à Sulphure,tanquam artifice ex viuo Argento ut ex propria materia gigni Metalla.

Materia Fossilium. Auicēna. Similiter de Materia Fossilium varij varia dicunt.Putat Auicenna, materiā Lapidum esse Lutum lētum,vel Aquam compactam.Albertus Magnus ait esse speciem quandam Aquę,& Terrę eorum generationi accommodaram.Georgius Agricola Lutum statuit materiam Lapidum & pręsertim succum eius, qui vehementi frigore cōgelatur.

Defenditur opinio Aristot. Sed hęc & alia huiusmodi,que Aristoteli objiciuntur,leuissima sunt, & plurimi eorū decipiūtur:quia ea considerāt, per quæ inaniter nituntur arte Chimica generare metalla,nam ipsi per ea progrediuntur,quæ longè distant a principijs naturę, recta ratione a Platone,& Aristotele consideratis,valdè enim distat Via, per quā natura progreditur ab ea,per quam progredi nituntur Chimici,& ideò mirum non est, si in eundem finem non perducuntur.Ratio, & Experientia nos docet , quòd ex Elemētis simplicib.ī halitus medios,& ex eis in prima mixta,qualia sūt Metalla, & Fossilia datur transitus,nec est necesse,vt primò Sulphur & Argentum uiuum producantur,cum in cauitatib.varijs Terræ sæpè producantur,in quib.nil Sulphuris,uel Argēti uiui reperitur.Propria itaque Metallorum Materia est uapor humidus, nō sicco penitus destitutus,sed portionem eius,uel maiorem,uel minorē includens, ob quā Ferrum rubiginem edit.

Parens Metallorum. Parens Metallorum est calor Cęlestis,congruenti mensura in cauitatib.Terrę,& pręsertim Lapidum inclusus,non Igneus, nec Sulphureus. Proprius locus generations eorum non sunt ollæ uitreæ quib.utuntur Chymistæ,sed cauitates

Quid Minera siue Fodina. Terræ,& ea,quæ Fodina,Vena, & Minera Metallorum uulgò dicitur, quæ est Terræ sinus congruenter Cœlo subiectus,à quo cum distincta mensura facultatem recipit, per conuenientia instrumenta halitus primò genitos in Metallum commutandi.

Diluuntur aduersa Rationes. Rationes,quæ aduersus sententiam Platonis,& Aristotelis afferebantur facillimè d.l ū tur.Instabatur primò,quia dum Metalla liquescunt,nō in halitus,sed in Aquam uertuntur.Hoc nullius est roboris : quia liquor Metallorum non est Aqua, sed Aqueus, qui si dissolueretur,primò in Vaporem,mox in Elementa rediret.Nec etiā magna copia Vaporum,quæ requiritur pro Metallorum generatione,sententiam approbatam euertit:quia ut continenter noua Metalla,ita continenter,& faciliùs noui halitus gignuntur,& suppeditātur,facilior enim est halituum,quàm Metallorum productio:& quamuis Metalla dicantur gigni ex Vapore humido,non ob id inficiatur Aristoteles pro eorum constitutione etiam requiri Terrā,immò id affirmat,& ostendit, inquiens in calce tertij Meteorum,idcirco,& omnia Metalla igniuntur,& Terram continent, cum contineant siccam exhalationem. Aurum autem solum non ignitur, & cū dicat Aurum non igniri,non ob id negat,Terram includere,cum.n.sit mixtum perfectum, constar ex omni Elemento;at terra,quæ in eo est,purgatissima est, & cum Aqua exactissimè mixta. Hinc Auerroes 4.Cęli,28.air, Aurum non est grauius Argenro, nisi quia constar ex partib.plurib.terræ.Similiter etiam inanes sunt Rationes,quę aduersus Materiam Fossilium relatæ sunt:nam locus mixtionis,& productionis Lapidum, & corporum grauium,& solidorum, non est supera Aeris Regio , sed Terra ; & quamuis in ea Aeris Regione magna halituum copia reperiarur ; non ramen adsunt cætera , quæ pro grauium generatione sunt necessaria , ideò raro solum , &

exigua

exigua quædam Fossilium Corpora, eo loci gigni putandum est. Addebatur, ex sicco, & tenuissimo halitu compactos, densos & graues Lapides gigni non posse. Quæ Ratio solùm ostendit ex solo sicco halitu eos non posse confici, at ex eo permixto, & iuncto cum humido, per varias permutationes optimè gigni possunt. Aristoteles censuit, ex eorum halituum permixtione Metalla, & Fossilia gigni: dicuntur tamen ex vno, vel ex altera fieri, quatenus vel vnus, vel alter in mixtione, & proxima materia imperium obtinet. Contendunt inuicem de præstantia Metalla, & Fossilia, cum ambo preciosa sint; præualent tamen fossilia, cum Temperamentum calidum, & siccum præstat frigido, & humido, vt etiam Ignis præstat Aquæ. Hinc præstantissima Fossilia, vt Gemmæ, preciosiores sunt Auro, & maioris virtutis. Et quamuis Fossilia sint magis Terrea, Metalla autem Aquea; & Terra sit vilior, quàm Aqua, tamen quia cum sicco Terreo plus Ignis permiscetur, quàm cum Vapore Aqueo, ideò præstantissimum Fossilium antecellit præstantissimo Metallorum; per præstantissimum autem iudicatur Vniuersum genus, vt in Topicis, & in primo de Cœlo nos docet Aristoteles. At non ob id tanti ab Homine merentur fieri, quanti fiunt, natura enim hęc subiecit pedibus nostris, nos autem ea nobismetipsis præferimus, & tanquam Idola colimus, propterea id desiderium præter naturam iudicari debet. Varia de Metallis, & Fossilibus occurrerent dicenda, at quia longè absunt a præsenti instituto, ea missa faciens, ad Dei Laudem, & gloriam finem impono.

De præstantia Metallorum, & Fossilium.

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE MIXTORVM ORTV LIBER VNVS.

Proponitur agendum de generatione Mixtorum, & varij gradus considerationis generationis referuntur. Cap: I.

Natura cum ortu summoperè iuncta.

Septē gradus considerationis ortus.

QVONIAM Natura pro facultate expetit, & quærit Esse quod rebus Physicis per Ortum competit, ideò cum Ortu summopetè est complicata; & Ortus dicitur opus maximè consentaneum Naturæ, & ea quæ supra Ortum sunt posita, etiam supra Naturam dicuntur collocata. Propterea Aristoteles in Scientia de Natura accuratissimè ad Ortum & interitum rerum attinentia, considerauit. Septem sunt gradus considerationis generationis. Nam primò, occurrit consideranda vniuersè, quatenus pendet ex communibus & internis principijs eius, & hoc fit in 1. Physicorum. Secundò, vt habet commune aliquid cum omni motu, & ita definitione communi definitur in tertio Physicorum. Tertiò, vt contradistinguitur à propriè sumpto motu, quod efficitur in quinto Physicorum. Quartò, occurrit consideranda generatio vniuersè competens contentis sub Luna, quatenus generatio simpliciter contradistinguitur à generatione in parte, quæ est ea accidentium, qua consideratione definitur in primo de Ortu & interitu, quòd sit mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente. Quintò, occurrit consideranda generatio, quæ est vnius ex multis, & dicitur Mixtio: de qua in eodem libro de Ortu & interitu sermo est. Hunc sequitur generatio eorum quæ Meteora dicuntur: sed quoniam ea sunt inchoata, & non adepta postremum finem & formam, ideò gradum generationis non constituunt. Sed Sexto loco occurrit consideranda generatio Substantiæ Mixti consimilium partium, quatenus ex non Esse ducuntur ad Esse, per mutuam oppositionem Qualitatum, quarum vna formantis & transmutantis, altera formati & patientis officio fungitur: quæ generatio propriè & præsertim competit partibus viuentium; & absoluitur per mediam coctionem, cui interitus ille opponitur, qui putredo dicitur, qua consideratione definitur & explicatur ab Aristotele in principio quarti Meteorum. Datur Septimò generatio viuentium, quæ ex parte principij generantis, nempè Animæ nutrientis consideratur in secundo de Anima; ex parte mēbrorum & instrumentorum ei inseruientium, in lib. de partibus Animalium; ex parte demùm modi, & requisitorum pro generatione, quatenus generatio est affectio viuentium, & præsertim Animalium, de ea sermo est in libris de Generatione Animalium, adeò vt Aristoteles accuratissimè, & miro ordine per omnes gradus progrediens, singula explicauerit ad ortum & interitum Physicum attinentia. Ego autem Aristotelem sequens, loquens de generatione, in sexto considerationis gra-

du

du versabor, & eam considerabo generationem, quæ putredini opponitur. De qua cum agatur in quarto Meteorum, ideò pro lucidiore noritia cùm generationis, tùm sententiæ Aristotelis, tùm attinentium ad illum librum, verba quoque Aristotelis explicabo.

De connexione quarti libri Meteorum cum antecedentibus. Cap. II.

CVm in quarto Meteorum sermo sit de perfecta mixti generatione, quæ non est aliquid Meteorologicum, iure optimo ambigunt interpretes, annon, & quomodo liber ille inter Meteorologicos numeretur, & sibi locum illum vendicet? & varij varia dixerunt. Sententia est Alexandri in proœmio *Opinio. Alexādri.*
illius libri, quartum Meteorum necti cum secundo libro de Ortu & interitu, quam ita intelligunt multi, ut putauerit Alexander librum illum debere sequi secundum de Ortu & interitu, & præferri libris tribus Meteorologicis. Sed errant, quoniam conspicuè Alexander in calce quarti Meteorum unà cum Aristotele ait quarto Meteorum succedere libros de Animalibus, adeò vt conspicuè eos postposuerit libris tribus Meteorologis. Propterea alij dicunt, mixtum imperfectum qualia sunt Meteora, & mi- *Opinio aliorum.*
xtum perfectum, consideratum in quarto Meteorum, esse species æquè positas sub genere mixti: inter species eiusdem generis non datur Ordo, & propterea ut tres libri Meteorum proximè sequantur secundum de Ortu, & interitu, ita quartus Meteorum & hac consideratione aiunt Alexandrum dixisse, quartum Meteorum necti cum secundo de Ortu & interitu, quæ sententia deterior est priore. Nam apprimè absur- *Euersio.*
dum est dicere, Mixtum perfectum & imperfectum non subordinari, & æquè poni sub genere mixti: de omnibus verum est, imperfectum antecedere, esse viam ad perfectum, & ordinari ad illud. Neque etiam quorundam aliorum sententia est appro- *Alia opinio.*
banda, dicentium, quartum Meteorum esse librum seiunctum à Meteorologicis, & male nuncupari Meteorologicum, sed inscribi debere de Mixtis, vt censuit & Suessanus. Veluti etiam non est approbanda opinio Lucilli Philaltei in proœmio lib. de Cœlo, dicentis librum nuncuparum quartum Meteorum, debere iudicari primum de Mineralibus, idque elici ex verbis ab Aristotele prolatis in calce tertij Meteorum. At horum opinio manifestissimè pugnat cum vulgatissima inscriptione illius *Euersio.*
libri, nam inscribitur quartus Meteorum, & cum verbis Aristotelis in proœmio primi Meteorum, quo loci cum philosophus proposuisset explicanda Meteorologica, addit, His explicatis speculabimur, ut valemus, eodem modo de Animalibus, & plantis, cùm vniuersè, tùm singulatim, &c. ex quo elicio hanc rationem; Illi libri, quos sequuntur libri de Animalibus, inter Meteorologicos sunt numerandi; ut patet ex verbis relatis: at quartum Meteorum sequuntur libri de Animalibus, ut dicitur in calce eius libri; quare ex sententia Aristotelis liber ille inter Meteorologicos numerandus est. Et prætereiens varia quæ ab Olympiodoro, Philosopho, Ludouico Boccaf. Pompo *Sententia propria.*
natio, & alijs viris doctis hac de re dicuntur, breuib. dico, quartum Meteorum dupliciter considerari posse, primò ex parte principiorum, ex quibus pendent, declarata in eo lib: secundò ex parte rei de qua agitur; secundum primam considerationem nectitur ille liber cum secundo de Ortu & interitu, ideò Aristoteles in eius initio repetit ea quę de primis Qualitatibus in secundo de Ortu, & interitu declarauerat, ex quarum actione pendent Generatio, putredo, coctio, & cũcta, de quibus in eo quarto lib. est sermo. At ex parte rei consideratę, quia agitur de mixto perfecto, quod est finis, & terminus mixtorum imperfectorum, qualia sunt Meteora; sequitur tanquam finis, tres libros Meteorum: Et quoniam præsertim libri ordinem recipiunt ex re considerata, ideò iure Arist. illum constituit quartum Meteorum; est itaque liber ille Meteorologicus, quia est de fine, & termino, ad quẽ Meteorum nectitur cum secundo de Ortu

tu

tu & interitu per principia; at secundum ordinem rei considerata sequitur tres libros Meteorum. Nec est absurdum vt idem liber per varia nectatur cum varijs, veluti se habet de duodecimo Metaphysicæ, qui ex parte æternitatis motus nectitur cum octauo Physicorum, vt dicitur in cont. 43. ex parte verò rerum, de quibus agitur est duodecimus Metaphysicę: Hoc pacto etiam diluitur controuersia in Alexandro apparēs, qui modo nectit quartum Meteorum cum secundo de Ortu & interitu, ut in procemio quarti Meteorum, modò postponit tribus Meteorologicis, & præfert libris de Animalibus, ut in calce eiusdem libri. De hac itaque mixti perfecti generatione, quæ est finis imperfectorum mixtorum, agit Arist. in quarto Meteorum, cuius sententiam mihi explicandam propono.

Cōtrouersia in Alexandro.

Definitio simplicis generationis. *Cap. III.*

DEfinitur proposita generatio in principio quarti Meteorum hunc in modum. Est autem simplex & Naturalis generatio mutatio ab his virtutibus nempè primarum Qualitatum, cum rationem susceperint ex subiecta materia vnicuique Naturæ. Id quod definitur est gueratio, quę tum quia est affectio, tum præsertim quia pendet ex efficiente secundum esse, & conseruationem, definiri debet nedum per causas internas, verùm etiam per externas, quod seruat Aristot. in hac definitione: Cum enim generatio dicatur mutatio, indicatur communis forma: Cum dicatur a primis Qualitatibus, indcatur id quod proximè permutat, & agit; Per id quod additur, cum rationem susceperint ex subiecta materia, indicatur materia proxima: Et dum demùm additur vnicuique Naturę, indicatur finis; Illa enim cōgruens ratio eatenus dicitur congruēs, quatenus respondet formæ rei producendę, quę est finis generationis. Ita accuratè Philosophus pertinentia ad omne genus causę patefecit. At exactiùs singula perpendamus. Ordiens a re definita, ea est generatio, non quælibet, sed substautiæ, non simplicis, sed mixtę similium partium, non vi aut Arte, sed Natura elaborata. Hæc substantia ex quorundam sententia est ea sola, quę est corpus cōsimile, & est pars viuentis, vt caro, neruus, & similia, id nituntur suadere per verba Arist. qui ante quàm definitionem illā tradat inquit, Primò igitur vniuersè simplex generatio, & naturalis mutatio harum facultatum nēpè primarum Qualitatum est opus, & oppositus interitus, secundum naturam, & ea quidem, & stirpibus competunt, & Animalibus, & partibus eorū &c. manifestè. Philosophus eam generationē ad viuētia refert. Similiter idipsum elici posse uidetur ex calce quarti Meteorū, quo loci Philosophus ait, His explicatis, similiter corpora dissimilium partium explicare oportebit, indicans hanc generationis explicationem ad viuentia dirigi. Hæc opinio partim vera, partim falsa est: vera quidem vt pertinet ad principale institutū Philosophi, & principale subiectum definitę generationis; falsa tamen vt pertinet ad institutum, & subiectum adęquatum; nam si principale inspicimus, cui hæc generatio competit, proculdubio est id corpus mixtū consimile, ex quo viuentium corpora constituuntur, est enim mixtum prę̄stantius cæteris consimilibus, in cuius generatione distinctiùs, & magis propriè refulgent huiusmodi Qualitatum actiones; & mos fuit Arist. in rerum consideratione pręsertim id inspicere, quod præstatius est, vt per id cætera clariùs refulgeant. Hinc de stirpibus, & animalibus distinctam mentionem fecit, nam vires per maximum mensurantur quod possunt; & in calce libri hanc considerationem ad viuētia direxit, quia iā pertinentia ad inanima, qualia sunt Metalla, & Fossilia absoluerat, cū de illis vniuersè disseruisset, nec sibi propo suisset ad singula descendere, sed alijs negociū id dereliquisset, ut patet ex calce tertij Meteorum. Est itaque generatio partium uiuentium principale subiectum generationis, quę definitur: adęquatum tamē est generatio mixti perpefecti vniuersè sumpti, hoc

Definitio.

De re definita.

Opinio quorundā.

Euersio in parte.

Mos Ar.

hoc oſtenditur primò: quia definiti debet cõmunis finis, & proximus mixti imperfe-ẽti, hoc autem eſt mixtum omne perfectum, alioquin Ariſtoteles partẽ finis Meteorum dereliquiſſet, Confirmatur, quoniã in progreſſu quarti libri ſermo eſt de attinentibus ad Metalla, Foſſilia, & alia mixta animę exptia: at ratio ordinis expoſcit, vt primò id declaretur, quod commune eſt omnibus, alioquin Ariſtoteles ex definitione generationis partium viuentiũ tranſiret ad non viuentia, mòx ad viuentia rediret, quæ eſſet magna confuſio & peruerſio ordinis. Idipſum comprobatur per definitionem relatã, quę vniuersè cõpetit omni generationi mixtorũ perfectorũ. Inſuper, cõprobatur per oppoſitã putredinem, quę omni mixto apta eſt cõpetere. Pręterea per ipſummet Ariſt. qui generationẽ hanc, & putredinẽ ei oppoſitã, etiã ad non viuentia extendit, & putredinem inquit competere Elementis omnibus, præterquam igni. Hęc generatio mixtorum conſimilium nuncupatur generatio ſimplex, & naturalis. Simplex dicitur, ut indicetur eſſe ſubſtantię, & diſtinguatur ab alterationibus prodeuntibus ex huiuſmodi Qualitatibus primis. Pręterea dicitur ſimplex, quia eſt ſubſtantiæ perfectæ, qualia ſunt mixta, quę dignitate pręſtant Elementis. Demùm ſimplex dicitur, vt indicetur propria mixti generatio, cui opponitur abſoluta putredo, vt cõtradiſtinguitur à non propria generatione, & impuritate Elementorum, cui opponitur putredo dicta ſecundum partem. Prima verè eſt ſecundum naturam, cum pro termino habeat formam mixti, quæ natura eſt. Altera non ſic ſe habet.

Explicatio partium Definitionis Generationis. Cap. IIII.

APparuit quæ generatio definiatur: explicandæ ſuperſunt partes definitionis. Pro genere ſumitur mutatio, & iure: nam cum ſit generatio ſubſtantiæ, ea non eſt motus, ſed mutatio, ex quinto Phyſicorum. Mutatio poteſt conſiderari dupliciter, & pro via ſiue fluxu, & pro termino, qui acquiritur: Ariſtoteles definiens conſiderauit viam cum termino iunctam, & pro aggregato definiuit; ideò dixit eſſe mutationem, indicando fluxum & uiam: & eſt tanquam forma communis contrahenda per differentias. Addit ſecundò, ab his facultatibus, hoc eſt, primis Qualitatibus, & præſertim à calore contemperato per frigus indicando cauſam efficientem proximam, non quidem principalem, ſed organicam, à principali directam; & hanc accipit, quia conſpicua eſt, & per eam fit alteratio, quę eſt via in formam ſubſtantiæ; calor per ſe ut cauſa principalis calefacit, at ſi generat ſubſtantiam, id facit vt inſtrumentum cauſæ principalis, non enim accidens propria facultate valet ſubſtantiam efficere. Additur tertiò id, quod attinet ad materiandum: Dicitur, cum rationem habuerint ex ſubiecta materia, indicando materiam proximã conſtitutam per humidum & ſiccum, nam ex congruente ratione qualitatũ agẽtium cum patientibus, conſurgit actio conſentanea formę mixti producendę: hæc ratio dicitur ſumi ex ſubiecta materia, quia uniuſcuiusque actus in proprio & definito ſubiecto recipitur: & quamuis calor alterans fuerit conſimile, ex eo tamen ob uarietatem recipientium, varia inſpiciuntur produci. Pręterea, aſſumpto aliquo primo, ſemper ratio dicitur ſumi ex ſubſequente, vt ſi aſſumpſero octo, varia ratio cæterorum ad octo, conſurgit ex varietate eorum, ita de cauſa octo ad quattuor eſſe rationem duplam, ad duo quadruplam, ad vnũ octumplam, ita in Qualitatibus aſſumptis agentibus, ratio varia pendet ex patientibus, & ex eis dicitur ſumi. Et animaduertendum inter primas Qualitates quadruplicem poſſe conſiderari rationẽ. Vna verſatur inter Qualitates contrarias adinuicem ſecundum gradus earum, quatenus una per alteram contẽperatur, ut inter calorem & frigus. Altera inter contrarietates ad inuicem, Qualitatũ agentium, & patientiũ. Tertia, inter quattuor omnes Qualitates ad inuicẽ, ut ex eis

Mutatio genus generatiõis

Cauſa efficiens generationis.

Materia proxima generationis.

Quotuplex ratio primarum qualitatũ?

con-

consurgit temperamentum quartum: inter huiusmodi temperamentum, & formam Mixti generandi, omnes istæ rationes locum habent in generatione Mixti, Aristoteles tamen duas tetigit principaliores, nempè secundam inter agentes & patientes, dum dixit, Cum rationem susceperint ex subiecta materia, & quartam, dum addit, Vnicuique naturæ, nam variæ Mixtorum formæ varia exposcunt temperamenta, & cum dicat philosophus cum agentes Qualitates rationē susceperint ex subiecta materia, per materiam subiectam denotat Qualitates patientes non seorsum à materia, sed cum materia iunctas, quæ est materia proxima, & est materia non formæ Mixti, vt multi exponunt, sed transmutationis ab efficientibus prodeuntis, nam proxima formæ Mixti materia, non est constitutum per solas duas Qualitates patientes, sed præditum temperamento omnium quattuor, vt asseritur sub initio secundi de partibus animalium. Demùm addit Philosophus, Vnicuique naturę, communis expositio est, vt hoc connectatur cum materia, quasi dicat Philosophus, cum rationem susceperint, ex ea quæ est materia vnicuiq; naturæ; Hinc Remigius c.4. de putredine inquit, per naturam debere intelligi non propriam cuiuslibet Mixti formam, sed communem & primam: at errat, quoniam communis forma Mixtorum prior propria non datur, non enim in Mixtis similium partium duæ illæ formæ inueniuntur, & præsertim in Metallis & Lapidibus, quorum ille mentionem facit, & longè minus subscribendum puto sententiæ quorundam aliorum, qui cum Aristoteles dicat [illegible] hoc est, Vnicuique, siue singulorum, aiūt debere intelligi [illegible] hoc est omni, nam ita non indicaretur varia ratio Qualitatum, quæ pro varia Mixti forma requiritur. Propterea dicamus connectendam esse rationem cum natura, nempè, vt ex proxima subiecta materia, constituta per Qualitates patientes, relatas ad agentes, sumatur ratio congruēs pro vniuscuiusque Mixti natura, quatenus pro varia natura, & forma Mixtorū varia requiritur ratio; nam humidum, & siccum vniuersè sumptum, est communis materia transmutationis, ex agentibus prodeuntis; quæ vario modo se habens, & distincta ratione prædita, redditur materia propria transmutationis pro varijs formis. Insuper, cum Philosophus dicat, Vnicuique naturæ, expressit Philosophus, ex dixi, finē mutationis, adeò vt definiatur generatio, quatenus est mutatio iuncta cum termino ad quem; & iure, nam à Physico ita considerari, & definiri debet, seruando semper relationem ad corpus Physicum. Et cum hæc definitio constet ex causis omnibus, iure dici debet definitio sola partium positione à demonstratione seiuncta. Et demonstratio ita formabitur, Quod efficitur à Qualitatibus efficientibus pro vniuscuiusque Mixtorum natura, est mutatio rationem suscipiens ex subiecta materia; Generatio simplex Mixtorum fit à Qualitatibus efficientibus pro vniuscuiusque Mixtorum natura; igitur est mutatio rationem suscipiens ex subiecta materia.

Quid per subiectam materiam denotet?

Propria expositio.

Demōstratio ex definitione.

Quattuor proponuntur, & diluuntur dubia ad Definitionem Generationis pertinentia. Cap. V.

Sex dubia.

Primum.

EX tradita, & explicata Generationis definitione, sex emergunt dubia; quorum quattuor, quę sunt leuiora, primò diluā, mox reliqua maioris ponderis exactiùs explicabo. Dubitatur primò, quia Arist. definiens, sumpsit instrumenta, & pętermisit causam principalē generationis, cum tamen instrumenta non sint sumenda in definitione eorum, pro quib. sunt instrumēta. Respondeo, ob tres causas id fuisse factū. P[illegible]na est, quia huius cōis generationis non datur vnum cōe proximum generans, sed [illegible]ū dantur hæc cōmunia proxima instrumenta. Secunda ratio est, quia huiusmodi Qualitates nedum operantur vt instrumenta, sed etiam, vt agentia per se, sunt enim p se

prin-

principia præcurrentis alterationis, hinc Aristoteles in libro de Sensu & sensili dixit ignem agere nõ, vt ignem, sed vt calidum, quia calefacit proximè vt calidus est. Tertia ratio est, quia definitur, vt dixi, generatio pro fluxu iuncto cum termino, ideò explicandus fuit modus quo fit fluxus ille. His accedit, quòd Aristoteles hæc instrumẽta sumpsit vt nobis nota, indicando per ea id quod illa dirigit; in definitionibus non sunt sumenda instrumenta externa, non remanentia in re genita, nullo pacto operãtia per se, & non circumscribentia principale agens, in quorum genere non sunt huiusmodi qualitates. Altera dubitatio est, quia omnis generatio est alterius interitus, quare si pro generatione qualitates efficientes & præsertim calor dominatur, pro interitu aũt vincitur & superatur, simul efficientes qualitates vincent & vicẽtur & patientes superabuntur & superabunt. Respondeo qualitates efficiẽtes superantes, vel esse distinctas ab efficientibus siue terminantibus superatis, vt in conuersione alimenti in Chilum, calor superans & generans est calor ventriculi, calor superatus est ille alimenti. Vel si sunt eædem, superant pro vno, superantur pro altero, vt in vermium productione & putredine, nam humor & frigus superant pro interitu rei putrescẽtis, superantur aũt à calore pro generatione vermium; De hoc latiùs alias. Tertia dubitatio est, an hæc definitio competat generationi animalium, & Plantarum? videtur.n. debere eis competere, nam Aristoteles inquit, at ea quidem & stirpib. competunt & animalibus, & partibus eorum. Respondeo, viuentia dupliciter cõsiderari. Primò, vt viuentia, nempè vt constantia ex anima & corpore, qua consideratione definitio eis non competit, non.n. definitur generatio pro termino ad quem habet animam, ita.n. definitur in lib. de morte & vita, quòd sit prima participatio animæ nutrientis in calido, vita verò eius mansio & conseruatio. Secundò consideratur viuens & eius generatio ex parte formarum Mixti ab anima suppositarum, cum.n. in viuente duplex sit formæ gradus vnus Mixti, alter animæ: duplex consideratur gradus generationis. Definitio modò tradita competit primo gradui, quæ pro termino proprio habet formã Mixti, nam ab vniuerso calore seminis & geniture, alteratur & coquitur materia humida prolis, & ob variam partium rationem, varia in eo Mixta producuntur cõsimilium partium, ex quorum conspiratione, & connexione fetus consurgit, & hac ratione Aristoteles inquit eam generationem competere animalibus, & partibus eorum. Quarta dubitatio est, si definita generatio est ea, quæ pro termino ad quẽ habet formam Mixti consimilium partium, & ea forma est terminus ad quem Mixtionis, non videtur hæc genere à Mixtione distingui, transmutatio enim ex termino ad quem, conditionem & nomen recipit, vt dicitur in secundo, & in quinto Phys. quare si terminus idem, transmutatio eadem erit, iam enim patefeci Mixtionis internum & proprium terminum esse non temperamentum, vt aiunt nonnulli, sed formam Mixti. Ideò dico Mixtionem ex parte termini à quo, & ex parte viæ & modi, valdè distingui ab hac generatione, & esse origine priorem, & inter ab Aristotele primò declaratam, nam Mixtio dicitur vt consurgit ex quattuor Elementis, & ab Auerroe nuncupatur generatio vnius ex multis, hæc generatio non consideratur, vt ex multis fit vnum, nã frequenter ex vno fit, vt ex Chilo sanguis, ex sanguine caro. Insuper Mixtio dicitur vt ex mutua actione & remissione primarum quattuor qualitatum fit vnum; generatio verò vt patientes qualitates formantur & terminantur, agentes formant & terminant: Generatio supponit Mixtionem, & potest fieri ex Mixto sine noua Mixtione; Mixtio autem non fit sine aliqua generatione, Mixtioni opponitur resolutio, generationi putredo, cùm resolutio tũm putredo est interitus Mixti, sed distincta ratione. Et dum instatur, quia nomen & conditio transmutationis sumitur ex termino ad quem, sine fine. Respondeo peti ex fine secundum propriam rationem considerato: nam quamuis sit idem pro absoluto, est tamen distinctus ratione.

2. Dubit. *Solutio.* *3. Dubit.* *Solutio.* *4. Dubit.* *Solutio.*

Quomodo

Quomodo frigus ad opera naturæ concurrat? Cap. VI.

Qualitates efficientes, quarum beneficio Mixta consimilium partium gignuntur, dicebantur esse calor, & frigus, calorem per se prodesse, permutare & formare fatentur omnes, de frigore autem nō leuis est dubitatio, an per se, vel solùm ex accidenti ad Mixtorum generationem conspiret? Aristoteles nonnunquam indicat id per se efficere, cum id accipiat in definitione, inquiens esse mutationem ab his virtutibus, hoc est, calore & frigore permutantibus; ex definitionibus autē ea, quæ sunt ex accidenti, explodenda sunt. Et confirmatur: quia sæpè pro complenda rerum generatione necessaria est connexio per congelationem ex frigore pendens, vt pro generatione Metallorum & lapidis, quæ demùm congelantur. Similiter necessaria est connexio diuersorum, quæ per se à frigore connectuntur, vt in formandis membris animalium. Ex aduersò in quarto Meteorum capitulo quinto, inquit Philosophus, efficiens autem frigus est tanquam corrumpens, vel ex accidenti, vt dictum est prius, aliquando enim & comburere dicitur frigus & calefacere, non vt calidum, sed quia congregat, & ambit calidum, &c. manifestè Philosophus ait frigus, vel corrumpere, vel ex accidenti prodesse. De proposita difficultate opiniones duæ sunt inuicem pugnantes. Conciliator difficult. sexagesimoprimo inquit, frigus prodesse nedum ex accidenti, & contemperando, verùm etiam per se, & tanquam principale. Cōfirmatur, quia cum omnia quattuor Elementa per se conspirent ad opera naturæ, & Mixti constitutionem; & quædam eorum constituantur per frigus; cogimur fateri etiam frigus per se concurrere. Prætereà omnis forma corporis Physici per se optatur à natura, & per se prodest pro fine naturæ; frigus est forma quædam & affectio corporis Physici; quare pro fine naturæ per se prodesse debet. Insuper Saturnus, Luna, & aliæ quędam Stellæ ex sententia Conciliatoris refrigerant; & quoniam eorum officium non ex accidenti, sed per se expetitur; ideo etiam frigus & eius opus per se expeti putandum est. Similiter opera aquæ & Terræ per se optantur à Natura, ac etiam officium Cerebri, quod est refrigerare; Galenus in libro de simptomatum causis ait frigus nō parùm ad famem excitandam conducere. Demùm ad Temperamenti constitutionem omnia contraria per se concurrunt, & medium dicitur esse commune & particeps nō ex accidenti, sed per se extremorum. Quod si Aristoteles nonnunquam ait frigus cōducere ex accidenti, respondent qui sunt huius opinionis, id debere intelligi pro viuentium generatione, vel facta comparatione cum officio, & beneficio caloris, quod absolutè est præstantius, & magis expetitur. Ex aduerso alij inquiunt frigus solùm conducere pro operibus naturæ ex accidenti, id eliciunt ex verbis Aristotelis in quarto Meteorum priùs relatis. Hinc Auicenna ait calorem esse amicum Naturæ, frigus vero aduersum. Confirmatur ratione, nam generatio de qua est sermo fit coctione, per se concoquit non frigus, sed solus calor, quare, vt ad institutum pertinet, frigus non per se conducit, hinc Auertoes in procemio quarti Meteorum inquit generationem fieri à calore, quoniam commistio non fit nisi per calorem; generatio autem fit per commistionem, & si frigus conducit, id est modo aliquo, indicans esse ex accidenti.

Frigus per se conspirare. *Confirmatio.* *Ex aduerso.* *Opiniones.* *Conciliator.* *Galenus.* *Opinio aduersa.*

Reſolutio difficultatis, an frigus per ſe conducat pro operibus naturæ. Cap. VII.

VT appareat reſolutio propoſitæ difficultatis, perpendere primò tenemur, in quo præſertim ea ſit poſita. Pro notitia animaduertendum eſt, actionem quattuor primarum Qualitatū ad ſex poſſe referri. Primò ad actionem propriam & per ſe earum. Secundò ad actionem quæ per ſe operatur, non autem proxima eſt, nec propria. Tertiò ad conſtitutionem Elementi. Quartò ad conſtitutionem temperamenti. Quintò ad productionem formæ Mixti conſimilis. Sextò ad generationem viuentium. Si referatur ad opus proprium & per ſe; tunc vt calor per ſe calefacit, ita frigus dicitur per ſe refrigerare: Si referatur ad actionem per ſe non propriam, explicatam in definitione primarum Qualitatum, ſimiliter dico, vt calor per ſe nectit conſimilia, & diſſimilia ſecernit, ita frigus per ſe omnia connectit, quamuis non primo, nec proxime. Tertiò ſi referatur ad conſtitutionem Elementi, vt calor per ſe conſtituit Ignem, ita frigus Terram, & Aquam, per ſe dico in proprio genere. Quartò dum refertur ad conſtitutionem temperamenti, omnis qualitas per ſe concurrit; & ambo extrema per ſe conducunt pro medij conſtitutione, quamuis id, quod eſt præſtantius, frequenter dicatur concurrere tanquam forma, & menſura. De his quatuor gradibus non eſt dubitatio; Ex quo patet Solutio variarum inſtantiarum, quæ non faciunt ad rem. Dubitatio præcipua eſt de quinto gradu, nempè de modo quo conducit pro perficiendo Mixto, & educenda eius forma, & etiam modo aliquo de gradu ſexto. De quibus loquens, accipio in eis duo conſiderare, vnum principale, alterum connexum cum principali & neceſſarium pro eo; Veluti in productione Mixtorum principale eſt eductio formæ Mixti, quæ natura eius eſt; minus principale & requiſitum pro eo, ſiue connexum cum eo eſt, vt congelatio in Metallorum conſtitutione. Similiter in productione viuentium, principale eſt id, per quod anima educitur & connectitur cum corpore; minus principalia ſunt congelatio ſeui, retentio, condenſatio aliqua partium, appetitio alimenti, & ſimilia. His aſſumptis, tres profero concluſiones. Prima eſt, vt pertinet ad quattuor primos gradus actionum, & quattuor primas relationes, frigus per ſe conducit pro operibus naturæ. Altera eſt, loquendo de quinto, & ſexto actionis gradu, conſiderando id quod principale eſt, ſolùm calor pêr ſe conducit, frigus ex accidenti, vel contemperando, vel detinendo calorem. Tertia eſt, ſi conſideramus connexa cum principali, etiam frigus per ſe conducit. Prima concluſio nota eſt ex dictis, nam vnumquodque vt ſe habet ad eſſe, ita ad operandum; id enim cuius eſt opus, eſt gratia operis, vt dicitur in ſecundo de Cœlo decimoſeptimo. Secunda concluſio etiam ex aſſumptis ſatis eſt conſpicua, nam productio, & eductio formæ Mixti per ſe, pendet ex officio caloris, cuius munus eſt coquere, formare, & perficere, ſecernendo excrementa, connectendo vtilia, hinc Faber Mixtionis dicitur; ſimiliter generatio Animalium & viuentium omnium, quæ dicitur prima participatio animæ in proprio & naturali calore, proculdubio fit beneficio caloris genituræ, ſeminum, & ambientis. Tertia concluſio ex aſſumptis etiam eſt nota, nam in generatione Mixtorum, & viuentium, varia reperiuntur quæ per ſe ex frigore pendent, vt coagulatio, condenſatio, diſſimilium connexio, appetitus alimenti, & ſimilia. Si igitur vtraque ſententia vera eſt, frigus ſolùm ex accidenti, & frigus per ſe conduceret pro operibus Naturæ. Et ex his eliciuntur Solutiones aduerſarum rationum. Dum Ariſtoteles dixit, Frigus ex accidenti conducere, inſpexit finem, & opus principale; at oſtendebatur frigus per ſe conducere etiam pro fine principali, quia ſu-

Actio quattuor qualitatū ad ex refertur.

De prima relatione.

De ſecunda.

De tertia.

De quarta.

De quinta, & ſexta.

Prima concluſio.

Secunda.

Tertia.

Diluūtur aduerſæ rationes.

mitur in definitione generationis. Respondeo, sumi implicitè, non cum explicatione, uam dicitur fieri ab his virtutibus, hoc est, facultatibus primarum Qualitatum; sed quomodo fiat, in definitione non explicatur, ex progressu autem explicatio petenda est, & includitur in definitione, quia etiam includitur in agente principali nempè in calore contemperato per frigus. Addebatur frigus nonnunquam per se conducere pro complenda generatione. Respondeo, conducere per se pro connexis, at non per se pro educenda forma. Dicebatur, Cerebrum refrigerare. Respondeo id facere contemperando calorem Cordis: cæteræ rationes per iam dicta solutæ sunt. At summoperè laborant viri nonnulli docti pro diluenda instantia, sumpta ex homine, vel ex quouis alio viuente à frigore per congelationem perempto, nam dum plantæ, & animalia per congelationem pereunt, quia vnius interitus est alterius generatio, necessariò tunc id gignitur, quod perempto succedit, eius autem generatio non potest tribui calori, quia in congelato non adest; & si quis adest, non dominatur; quare tribui debet frigori, & quia id quod gignitur est Mixtum, inferendum est frigus nonnunquam per se conducere pro fine principali, & eductione formæ Mixti. Missa facio quæ de hac difficultate à Ludouico Boccaf. & alijs viris doctis dicuntur, & breuibus dico, eos difficultatem magnifacere, quæ exactè considerata inanis est penitùs, nam interit Animal, & superest cadauer, non est putandum id totum formari noua forma, per quam cadauer constituatur, sed putandum est, id quod superest non amplius esse corpus viuum per formam vnam, sed esse corpora varia colligata, ideò inquit Aristoteles in primo de Anima contex. nonagesimo, potiùs Animam continere corpus, quàm contra, quoniam recedente Anima corpus dissoluitur. Est itaque cadauer corpora varia, per ligamenta iuncta, quæ corpora sunt Mixta cõsimilium partium, seruantia propriam Mixti formam, & cum in viuente constituerentur in specie per animam, quæ erat forma postrema, recedente anima sunt in specie per formam propriam Mixti; & hac sola consideratione interitus Animalis est alterius generatio; absolutè tamen, & propriè ea regula est vera de permutatione inter ea, quæ sunt eiusdem gradus, vt inter ignem, & aerem, inter venam, & sanguinem, non de resolutione in componentia nisi modo iam dicto.

De interitu per congelationẽ.

De cadauere.

An Mixtum omne ex parte qualitatis dominantis sit calidum? Cap. VIII.

EX resolutione præcedentis difficultatis, altera obscurior, maiorisque momenti emergit, Dictum est calorem esse fabrum Mixtorum, & per eius Imperium Mixta omnia gigni, quo concesso in hoc labimur, quod absurdum videtur omne Mixtum ex parte dominantis esse calidum, nam genitum suo genitori redditur simile. Quòd autem id sit absurdum, testantur varij viri docti, & experientia nos docet, Mixtorum Temperamenta esse varia, quædam calida, alia frigida, nonnulla humida, vel sicca, vt compertum est de plantis varijs refrigerantibus, & de varijs Animalium partibus, vt de neruo, cerebro, membranis, ossibus, & alijs, quæ Temperamento frigida sunt. De proposita difficultate tres sunt præcipuæ opiniones. Prima est quorundam dicentium dari Mixta, & viuentia, & non viuentia, nedum calida, verùm etiam frigida; Hinc nouem statuunt Temperamenta, quattuor Simplicia, quattuor composita, & nonum æquale, & Temperatum.

An mixtũ omne sit calidum.

Tres opiniones.

Prima.

Hæc

Hæc opinio confirmatur primò: quia Mundus est vniuersum quauis perfectione præditum,& in attinentibus ad eius plenitudinem,esse & posse nō distinguuntur; quare cum nouem considerentur temperamenta,quæ nil repugnat dari,putandum est dari Mixta illis prędita.Simili rōne vtitur Aristoteles in secundo de Ortu & interitu pro comprobando numero Elemētorum, nam quot modis complicari possunt quattuor primæ Qualitates,tot colligit esse Elementa. Præterea,dum loquimur de attinentibus ad sensum,magis sensui,quàm rationi credendum est; temperamenta ad sensum pertinent,& omni sensu percipimus ea cuiuslibet generis inueniri; quare, ne mentis videamur inopes,tenemur ea concedere, sensu enim tactus Mixta varia frigida iudicamus,vel humida,vel sicca,id ipsum per sapores percipimus gustatu,per colores visu,ideò Opiū,Mandragora,& alia suo frigore obstupefacere,& necare dicuntur.Hoc tanquam communi principio vtitur vniuersa ferè medendi Ars,& labentia ad vnum extremum,docet curari per labentia ad aliud.Confirmo id auctoritate Theophrasti in sua Metaphysica dicentis,Cor omniū membrorū maximū esse temperamentum; si inspicimus temperatum æquale secundum gradus, quare cum cætera membra eo sint frigidiora,magis frigida quàm calida erunt iudicāda.Prętereà Mixta principalia super terrā posita magna ex parte sunt Terrea,& Aquea,vt dicitur in secundo de Ortu & interitu;hęc autem sunt Elementa frigida;& qualia sunt Elementa dominātia, talia sunt iudicanda temperamenta.Præterea,inquit Gal.in secundo de temperamētis c.primo,nedum inanima corpora,& partes quasdam viuentium esse frigidas, verùm insuper animalia nonnulla,vt formicas,Apes,culices;muscas,& pſertim animalia exanguia,quę hyberno tempore ob frigus dominans cum difficultate viuunt,quæ si nonnunquam dicentur calida,ait id solùm esse verum,facta cōparatione cum Plantis,vel cum corporib. inanimis, vel cum seipsis defunctis. Et iure videtur dicendum Mixta ex parte graduū potiùs esse frigida, quàm calida, quia calor in actione nimiū est efficax,& cōburens.Rectè itaque plurimi Medici, & Lud. Boccaf. & Pōponat. & aliorū plurimi inquiūt dari tēperamenta ex parte dominantis, ne dum calida, verū, etiam frigida, humida & sicca.Ex aduerso alij reperiuntur,ex quorū numero est Gētilis in primam Fen. primi Can. Auicennæ, qui inquiunt omne Mixtum perfectum ex parte dominantis esse calidum,& humidum, & aiunt hoc esse verum cùm de Mixtis inanimis,tùm de viuentibus;idque attendi potest primò,sumpta ratione ex definitione Generationis,inquit Philosophus tunc Mixta gigni,dū Qualitates efficiētes dominantur patientib.quare nullum Mixtum erit siccum,vel humidum,sed erit calidum,aut frigidum,non frigidū,quia generatio efficitur coctione, quæ ex calore pendet.Prętereà,id ostenditur rōne sumpta ex putredine generationi opposita,quę cum sit interitus proprij caloris,conspicuè indicat conditionē Mixti in calore esse positā. Insuper Mixtum omne pręsertim gignitur virtute Cęli;Cęlum primò,& propriè suo lumine & motu calefacit,suoq; calore generat.Cōfirmatur;quia contemperans non debet vincere contemperatum,frigus conducit vt contemperans; quare vincere non debet.Prætereà, hoc patet considerando generationem Metallorum, quæ cum maximè videantur gigni à frigore,quo condensantur & congelantur,tamen re vera à calore gignuntur, cum per calorem eis competat coctio & eductio formæ, hinc sulphur dicitur pater Metallorum,cuius temperamentum apprimè est calidum,frigus conducit non pro educenda forma,sed pro cōgelando Metallo genito, ideò Chymici igne vtuntur pro permutandis Metallis:Patet itaque Mixtū omne ex parte agētis & formantis esse calidum,ex parte verò materiæ humidum . Hoc quod vniuersè de omni Mixto est ostensum,maximè refulget in viuentibus, quæ gignunt vel ex semine per spiritus calidos, qui reddunt illud fœcundum, vt dicitur in secundo de Generat. Anim.cap.tertio,vel ex materia putri beneficio caloris,& spirituum in ea existentiū, qui calor pro materia & fundamento humorē habet,adeò vt semper calor & humor

Confirmatio. *Theophr.* *Galenus.* *Gentilis.*

sint principia præsertim constituentia corpus viuens; Id patet ex alimẽto, cum enim alimentum proximum debeat esse simile ei quod alitur, alimentum autem proximũ sit sanguis coctus, qui est calidus, & humidus, vel aliquid ei proportione respõdens, elicimus corpus viuens præsertim calidum, & humidum esse; hinc omnia viuentia in principio sui Ortus sunt calida & humida, vt patet de pueris. Hanc sententiam frequenter visus est Aristoteles approbasse, veluti in secundo de partibus anim. cap. 3. inquiens, Coctio alimenti non nisi per caloris vim agitur, ideò viuentia omnia principio caloris sunt prædita: & in libro de vita & morte ait, Generationem esse primã participationem animæ nutrientis in calore naturali; insuper, in lib. de Iuuentute, & Senectute inquit, Vniuersum corpus animalium præditum est calore quodam naturali, & ob id viuentia videntur calida, defuncta verò frigida; & in lib. de respiratione ait, Animam nobiliorem maiorem exposcere calorem, & ob id egere refrigeratione. Huic opinioni adhæret Auerroes in proœmio quarti Meteorum, nec non in secũdo suarum Collectionum c. primo inquiens, Mixtum omne, vt declaratum est in quarto Meteorum, consurgit ex Imperio partis calidæ efficientis, & humidæ patientis, quibus fit Mixtio & coctio. Hæ duæ opiniones extremæ efficacissimis munitæ rationibus, coegerunt nonnullos viros doctos se medios constituere. Propterea Iacobus de partibus, & Vidus Florentinus, Medici sua tempestate celeberrimi, tertiam enunciarunt sententiam; nam dixerunt, vel consideramus Mixta inanima, vel viuentia; si de inanimis loquimur, ea valent esse prædita omni genere temperamenti, vt ostendunt rationes primæ opinionis; si verò loquimur de viuentib. aiunt eis duplex competere temperamentum; Vnum partium consimilium, dum considerantur vt Mixta sunt; Aliud totius viuentis, competẽs vniuerso corpori munere caloris insusi à Corde, cuius temperamenti fundamentum est Cor, & spiritus eius. Hoc totius temperamentum semper calidum est, defunctorum verò frigidum; temperamentũ verò partium potest esse cuiuslibet generis, vt etiam temperamenta cęterorum Mixtorum. Ob duplex hoc temperamenti genus valemus dicere Cerebro competere temperamentum calidum inspiciendo commune & insusum, frigidum vero inspiciendo temperamentum propriè: ita aiunt rationes secundæ opinionis vim habere de temperamento insuso viuentium. Hęc tertia opinio etiam non caret difficultate. Primò, quia rationibus secundæ opinionis vniuersè ostendebatur de omni Mixto, debere esse calidum, cum omne fiat per coctionem. Prætereà aduersus id quod dicunt de duplici temperamento Cerebri insurgit Thomas de Garbo in sua summa medicinali, quia Cerebrum ita refrigerat Cor, vt habet esse in viuente, at in viuente habet esse vnà cum calore insuso, alioquin non viueret, quare vnà cum calore insuso refrigerat, & propterea vt præditum eo calore, adhuc frigidum iudicari debet. Præterea, frigiditatem Cerebri indicat factus, dum scisso capite tangitur; indicant excrementa eius, pituitam patefacientia; hæc competunt Cerebro vnà cum calore insuso, quare cerebrum vnà cum eo frigidum est. Confirmatur ratio: quia frequenter in fundo maris, & in niue gignuntur Mixta, quæ per Imperium caloris non videntur vllo pacto posse gigni. Res itaq; est satis dubia.

Arist. *Opinio media.* *Dubia.* *Thomas de Garbo.*

Re-

Resolutio difficultatis, an mixtum omne sit calidum. Cap. IX.

CVm viri Celebres de proposita difficultate inter se pugnent, putandum est eam esse arduã & obscuram, cui tamen vt lumen aliquod præbeã, & pro resolutione viam facilem parem, quattuor accipio sũmoperè conducentia. Primum est, quòd imperiũ Qualitatũ in mixto duplex esse potest, vel gradnum, vel facultatis agendi, nam cũ calor vehemẽter agat, frequenter quamuis gradu sit remissior, facultate tamen mouendi est potentior: & dum Philosophus ait in constitutione mixti agentis dominari facultatem; agendi considerat, non gradum; facultas agendi respondet gradui, dum cętera fuerint paria. Accipio secundò, quòd aliud est loqui de imperio qualitatis pro rei productione, aliud pro Temperamento constituto, nam pro mixtorum generatione vehementior reperitur calor. Hoc nobis ostendunt ea, quæ Arte sublimandi, & Chymica fiũt, pro quibus conficiendis vtimur igne, cum tamen mixtũ genitum non sit ignis. Accipio tertiò, quòd elicitur ex secundo de partib. animaliũ cap. 2. Qualitates mixtorum esse duplices, vel actu, vel facultate, & virtute, vt Calx, Piper, Zinziber, & similia actu sunt frigida, facultate verò, & uirtute calida. Dũ dicimus agẽtes debere dominari, facultatem & virtutem præsertim consideramus, nam mixta operantur per formã propriam vt per agens principale, per Temperamenta tanquam per instrumenta, vt elicitur ex prima part. Probl. 40. 41. & 42. His quarto loco addo in viuente duplicẽ reperiri calorem, vnum Temperamenti partium, alterũ totius, & infusum, cuius sedes est Cor, & in spiritibus vitalibus viget, qui est calor mitis, & cõtinenter veluti flãma alitur humore. Hi duo calores quamuis absolutè sint eiusdem speciei, ob connexa tamẽ dicuntur ex accidenti distinguis specie, & dum in eodem subiecto coincidunt, in vnum veniunt; nam duo accidentia, solo numero distincta in eodem subiecto esse non valent, vt plurimum tamen sunt in subiecto distincto, vnus in substantia partium mixtarum, alius in spiritib. & est calor Temperamenti eorum, adeò vt absolutè omnis calor viuentium sit Temperamenti, at variorum. Ex his quattuor, quæ assumpsi, variarum difficultatum solutiones elici possunt, ut autem ad præsentem pertinet, tres profero conclusiones: prima est, Pro mixtorum generatione semper requiritur imperium caloris: secunda est, In mixti constitutione omnis qualitas secundum gradũ valet dominari: tertia, Omne viuens, ut uiuens, est calidum. Prima conclusio ostenditur per rationes secundæ opinionis, illæ enim hoc ostendunt, mixta semper gigni imperante calore, & coquente, in qua significatione ea secunda opinio vera est. Altera cõclusio ostenditur per rationes primæ opinionis, & in ea significatione vera est opinio Galeni. Tertia conclusio ostenditur per rationes tertiæ opinionis, attinentes ad eam partem, quod omne viuens ex parte Temperamenti totius, sit calidum, adeò ut omnes illæ opiniones aliquid veri includant, Damnandi tamen sunt earum fautores, qa cum debeant cuncta considerare, & distinctè de illis sententias proferre, sine distinctione absolutè loquuntur. Vt etiam prolatæ conclusiones refulgeant clariores, distinctiùs nonnulla ad eas attinentia sunt explicanda. Dicebatur primò, pro mixtorum generatione semper requiri imperium caloris, id imperium non requiritur, ut semper sit in gradu, sat est ut sit in facultate agendi, & permutandi: insuper non requiritur ut sit actu, sat est ut saltem sit in facultate operandi, nam requiritur imperium pro eductione formæ, hoc autem in actione, & permutatione est positum. Vt pertinet ad secundã conclusionem, ea erat in mixtione constituti omnẽ Qualitatem secundum gradum posse denominari: hæc approbatur nedum à Galen. verùm etiam ab Aristotele, qui in secundo de partibus Animaliũ capitulo secundo, ait dari mixta calida, frigida, humida, & sicca, similiter ab Auerroe in secundo suarum Col-

Primum, quod accipitur.

Alterum

Tertium,

Quartum.

Prima conclusio.

Secunda.

Tertia.

Pro prima Conclusione.

Pro secunda.

lectionum cap. primo, quæ conclusio etiam est vera de actione in aliud, dantur enim mixta, quæ nos vel refrigerant, vel desiccant, & sic de cæteris, quod patefaciunt cibi, syrupi, & medicamenta, dico tamẽ id esse verum secundum gradum, quia secundum virtutem terminantem humorem & attinentem adesse absolutum mixti, secùs se habet, semper enim calor terminare dicitur humorem, & imperium in illud obtinere, quod manifestissimè elicitur ex definitione putredinis, quę cum sit interitus naturæ, & conditionis rei, dicitur interitus proprij & naturalis coloris. Tertia conclusio ex dictis est conspicua, & quoniam ut de efficientibus loquendo calor se habet ad frigus, ita loquendo de patientibus, humor se habet ad siccum; ideò conclusiones de calore prolatę, etiam de humore sunt verę, nam mixtum, si gradum inspicimus, non semper est humidum, neque si vim consideramus agendi in aliud: at si id cõsideramus, quod pro mixti constitutione coquitur, & terminatur, & in quo præsertim consistit essentia rei, id humidum est, & pręsertim in viuentibus: hinc vita in calido, & humido dicitur posita. Ex dictis facilè est elicere solutiones omnium pugnantium rationum, cùm relatarum in præcedentibus, tùm quæ afferri possent. Tres solę supersunt, quę aliquam videntur seruare difficultatem. Vna est de Cerebro, quod quãuis agat, tanquam constitutum in corpore uiuente, & pręditum calore uitali, tamen adhuc refrigerat. Hęc instantia ob tria fundamenta approbatę sententiæ non obest; primum est, quia concedo dari mixta ex parte graduum, & facultatis agendi in aliud frigida; secundum est, quia cerebrum quamuis sit pręditum calore insuso, tamen seruat gradus sui frigoris, per quos refrigerat, nam calor insusus est ei quodammodo externus, & aduena, non destruens temperamentum Cerebri, sed seruans; tertium est, quia quamuis Cerebrum proprio temperamento secundum gradus sit frigidum, tamen id quod terminat humorem eius, & pręsertim attinet ad constitutionem naturę eius, calor est. Altera dubitatio est de Mandragora, Opio, Papauere, & similibus valde refrigerantibus, in quibus calor nulla ex parte uidetur imperium obtinere. Respondens, dico primò, ea non refrigerare ut uiuentia, sed suo temperamento directo à forma mixti eorum. Addo enumerata non esse adeò frigidã, nec dari mixta apta putrescere adeò sicca, quę ex parte Qualitatis terminantis, & disponentis proximè pro esse non sint calida, & ex parte Qualitatis terminatę non sit humida. Tertia dubitatio est de genitis uel in aqua, uel in niue. Respondeo nullibi gigni mixta, & præsertim uiuentia, quin ibi reperiatur aliquid caloris, coquens, terminans, & proximè disponens pro esse mixti, nam ait Aristoteles in tertio de Gener. anim. capitu. undecimo, humor est in terra, spiritus in humore, & omnia sunt plena Anima, hoc est, facultate quadam gignendi uiuentia, & nonnunquam frigus ambiens per Antiperistasim auget uim inclusi caloris, ut accidit de uermibus, quos ait Aristoteles gigni in niue, qui rubei sunt.

Pro tertia.

Dubitatio de cerebro.

Solutio.

De Mandragora.

De genitis in Niue.

An simile gignatur à simili? Cap. X.

LOquuti hactenus sumus de modo, quo primę quattuor Qualitates conducunt generationi Mixtorum similium partium: sed quia Qualitates non sunt agentia principalia generationis substantię, sed instrumenta: & exacta cognitio pręsertim pendet ex notitia causuarum principalium, dico etiam de illis aliquid est dicendum, quod ut fiat, id explicandum occurrit, an simile tanquam ab agente principali fiat à suo simili? Ad cuius explicationem, ut parati accedamus, accipio primò, Simile usurpari dupliciter, uel propriè, & ita constituitur per Qualitatem, ut ęquale per Quantitatem, idem autem, & diuersum per substantiam, & essentiam; uel usurpatur latè pro eodem, in qua significatione modò de eo est sermo. Insuper, Idem quinque modis esse dicitur; uel numero,

An simile fiat à simili?

Simile duplex.

Idem quintuplex.

ro; vel specie; vel genere, vel Analogia, siue ab vno & ad vnum; vel demum virtute, & eminentia quadam, vt Sol virtute dicitur calidus. Dubitatio est de simili specie, vt homo generat hominem. Tertiò accipio, quòd cum generatio sit duplex, vna substantiæ, altera accidentium, de vtraque est dubitatio, præsertim tamen de ea substantiæ. Demùm accipio, ea, quæ fiunt, dupliciter gigni; vel per se, & primò, vt homo generat hominem; vel secundariò & per consecutionem, vt secundæ Qualitates prodeunt ex actione, & Temperamento primarum, sermo est de illis quæ per se & primò gignuntur ab aliquo. Quæritur itaque, an ea, quæ per se fiunt, siue sint substantiæ, siue accidentia fiant a simili specie? De proposita difficultate ab Aristotele varijs in locis varia dicuntur, In primo de Ortu, & interitu, cont. 30. inquit, quæ gignuntur, fieri a simili, uel specie, vel genere, vel actu, In septimo Metaphysicæ, contex. 30. ait, quæcunque non ex accidenti fiunt, ab uniuoco gignuntur, siue fiant Natura, siue Arte, In 12. Metaphysicæ cont. 13. ait substantiam omnem fieri ab uniuoco, mox ibi cont. 18. addit, artificiosa quoque fieri a simili, nam Ars medendi est recta ratio sanitatis, alibi quoque alia profert, quæ in cursu considerationis referentur. Dubitatio profectò, vt est insignis, & vtilis, ita difficultatē non caret, & a viris sapientibus uaria de ea dicuntur. Academici apprimè necessariam putarunt similitudinem generantium, & genitorum, eamque requiri existimarunt in causis proximis, medijs, & primis, hinc dixerunt, Menti opifici Mundi competere ideas, Animæ rationes, Naturæ semina, per quæ tanquam per similia, mox Physica omnia producerentur: formas autem in materia existentes, quas dixerunt imitationes, & participationes idearum, iudicarunt esse non causas primas generationis, sed instrumenta earum, in quibus tamen etiam seruarentur similitudo. Hæc opinio a Peripatetico reijcitur, vt enim pertinet ad ideas, frequenter exploditur ab Aristotele. Prætereà, illæ sunt causæ remotæ, nunc sermo est de proximis; insuper sunt æternæ, æternum autem, & mortale sunt distincti generis, non autem similia. Vt pertinet ad rationes, & semina, etiam ad rem non faciunt, quia modo quæritur similitudo proximi, & totius generantis, vt homo generans est similis genito; rationes & semina, non sunt huiusmodi. Demùm, quia vniuersa ea series idearum, rationum, & seminum a Peripatetico reijcitur. Similiter id non probatur, quòd formæ in materia existentes sint instrumenta Generationis, illæ enim sunt causæ propriæ & primæ, nam quòd hic, qui generatur, sit homo, ille sit Leo, ex alio non pendet, nisi quia hic ab homine, ille a Leone gignitur: alia itaq; via progrediendum est, si rectè seruare cum Aristotele cupimus simile fieri a simili, Theophrastus referente Simplicio in 8. Physic. 40. redigebat ea, quæ fiunt, in tria capita; nam dicebat cuncta fieri, vel a simili, ut Leo a Leone, uel a contrario, vt ab hyberno frigore calor viscerum Terræ, uel ab actu, ut a Sole calor, a ferula vibices. Hæc sententia est dubia. Primò, quia facta à contrario dicuntur fieri ex accidenti, de quibus non est sermo. Præterea, ex ea resolutione non patet, quæ sint illa quæ à simili fiunt. Simplicius eo in loco inquit, Quæcunque per se fiunt, fieri à simili, quæ verò ex accidenti, nequaquam; Id ipsum enunciatur ab Aristotele in septimo Metaphysicæ, dicente, Quæcunque non fiunt ex accidenti, ab vniuoco fiunt. Insuper, idem Simplicius in secundo Physicorum 27. & 71. soluens instantiam de Sole generante hominem, cum tamen Sol non sit homo, ait seruari similitudinem ex parte communis generis, quatenus corporeum & materiatum fit à materiata; & quoniam hoc est similitudo nimiùm remota & tenuis, addit, nisi & agens agat per rationes, quæ sunt in eo. Demùm inquit, quod fit, fieri à simili, loquendo de agente per naturam & proximò, adeò vt hæc sit sententia Simplicij, si agens est Physicum proximum & per se, est simile specie; si fuerit commune & remotum, est simile genere, & per rationes proprias respondentes rei genitæ. Hæc resolutio non caret difficultate, primò enim dum dicitur agens Physicum, proximum & per se, est simile specie, dubium est ob genita ex putri, quæ non à simili specie fiunt, vt dicitur in secundo de Anima, 34. cum tamē prædita

Quid quæritur.

Aristot.

Academici.

Euersio.

Theophrastus.

Dubitatio

Simplici.

prædita sint causa efficiente proxima & per se, nam ait Auerroes 8. Physic. 46. 7. Metaphysicæ 22. & 2. Metaphysicæ 15. nullam speciem esse casu, & ex accidenti. Præterea, quòd dicit de Sole materiato esse similem homini, dubium est, tum quia æterna, & mortalia distinguuntur genere ex 10. Metaphysicæ, 26. tum insuper, quia Cælum est expers materiæ mortalium. Demùm, quòd dicit Solem esse similem, confugiendo ad rationes, profectò principijs Platonis est consentaneum statuentis seriem Idearum, & rationum, non autem Aristotelis. Propterea Auerroes 12. Metaphysicæ, 24. ex sententia Alexandri ait, regulam illam simile fieri a simili esse veram trib. seruatis: primum est, ut sit agens principale non instrumentum; alterum, vt sit proximum non remotum; tertium vt sit per se non ex accidenti, per hæc soluit instantias de uirga efficiente vibices, non sibi similes, de serra secante, nam hæc sunt instrumenta, sectio autem, & vibices sunt in imaginatione, & appetitu agentis principalis, per quas producit similia. Hanc resolutionem sequitur D. Tho. Zimara autem Theor. 16. inquit, si absolutè seruare uolumus simile fieri a simili dicendum cum Auer. 12. Metaphysicæ, 18. similitudinem hac ratione semper seruari, quatenus agens semper est tale facultate, & virtute, quale secundum formam est id, quod efficitur; si uerò seruare volumus fieri à simili specie, tunc afferendæ sunt limitationes illæ tres ab Alexandro approbatæ, eisque addendum, regulam esse veram de substantijs perfectis, non de accidentibus, nec de Elementis, quæ etiam à non simili gigni possunt. Hæc resolutio non est approbanda, nam primò, vt attinet ad explicationem sumptam ex Auer. 12. Metaphysicæ, 18. potiùs debuisset ad fontem confugere, nempè ad Aristotelem in primo de Ortu & interitu, 30. dicentem, omne, quod fit, fieri à simili vel specie, vel genere, vel virtute. Vt verò pertinet ad limitationes Alexandri ab Auerroe relatas, conspicuè errat. Primò, quia illæ non sunt reuera limitationes, sed ipsamet regula rectè explicata. Præterea, manifestè ab Auerroe recedit quem sequi nititur, quoniam ex sententia Auerrois dum illa tria seruantur, regula & de accidentibus, & de omnibus est vera, hinc Auerroes per dicta soluit instantias de vibice, sectione, & dolore, quæ accidentia sunt. Præterea, cum dicat Elementa non semper fieri à simili, quia ignis ob sui imperfectionem ita fit à motu, vt ab igne, hæc est conspicua deceptio, dum enim ignis producitur per motùm non seruantur illæ tres cõditiones, quia non fit à motu primo & per se, sed per consecutionem, nec tanquam ab agente per se & proprio, sed tanquam ab instrumento causæ communis, & quamuis Auerroes 12. Metaphysicæ, 18. dicat ignem fieri à motu vt ab igne, non tamen per id denotat motum esse causam propriam & principalem, sed solùm denotare voluit ignẽ eiusdem speciei ab vtrisque fieri, at non ob id eodem modo, imò Auerroes vult seruatis illis conditionibus, regulam nedum de Elementis verùm de accidentibus quoque esse veram. Insuper, Metalla quamuis sint præstantiora Elementis, tamen minus fiunt à simili, quàm Elementa. Præterea addit Zimara, regulam non esse veram de causa in genere materiæ, quia quod fit, ex contrario fit, quæ limitatio primò est redundans, quia regula profertur de causa efficiente: secundò, contrarietas non pertinet ad materiam, sed ad terminos transmutationis, materia enim dicitur eadem. His accedit, quod vt dixi, illæ tres non rectè dicuntur limitationes regulæ, sed inclusæ in regula rectè sumpta & intellecta, & cum dicantur tres, tamen in vnam rediguntur, dicendo denotari causam rei summam denotatam ab Aristotele in secũdo Physicorum 38. quæ cum sit summa, est etiam propria, vt Ars ædificandi ædificiorum. Est itaque dubitatio satis obscura, & quæ præsertim difficultatem pariunt, sunt orta ex putri, Metalla, Fossilia, Qualitates secundæ ex primis producuntur, quæ à simili specie non videntur gigni.

Auerr. & Alex.

D. Thomas. Zimara.

Aduersus Zimaram.

Quæ præsertim pariunt difficultatem.

Resolutio

Resolutio Difficultatis, an simile fiat à simili. *Cap.* XI.

VT, de proposita difficultate dicam quod sentio. Assero, vel volumus regulam proferre de omnibus quæ gignuntur veram, vel nolumus cũ contractione manifestare, quæ fiant à simili specie. Si primum efficere cupimus, tunc cum Aristotele in primo de Ortu & interitu, 30. dicendum est, Cuncta quę fiunt fieri à simili, vel specie, vel genere, vel facultate & virtute. Si volumus regulam proferre de genitis à simili specie, tunc dicendum, Omne, quod fit, dum fit ab agente per se primò, fit à simili specie, nomine agentis per se primi intelligendo agens summum, & proprium, de quo Arist. in secundo Physic. 38. dixit quærendam semper esse causam summam, & 27. dixerat, tunc nos scire, dum causam primam nouerimus propter quam res est, & cum hoc dicatur, includuntur ea tria, quæ minus rectè nuncupantur limitationes. Rectè sumpta regula, tria videnda sunt; primò, fundamentum eius: secundò, quæ sint principia per quæ proximè simile fiat à simili; tertiò, an ea regula rectè sumpta de omnibus vera sit. Vt pertinet ad primum, fundamentum regulæ, hoc est, quia omne agens per se, primum, & proprium, agit cũ sui reduplicatione, vt calor calefacit ut calor, agens cum sui reduplicatione, quia agit ut est, nõ potest nisi id agere quod est, id autem quod res est, ad speciem pertinet, ideò simile specie producit, hinc forma rerum naturalium ab Aristotele in secundo Physi. 28. dicitur exemplar, quatenus, ut dicebat Alexander, ad sui similitudinem aliud generat: & animaduertendum hoc semper debere intelligi de eo, cui propriè generatio competit, non de illis quæ sunt generatio quædam, ut se habet de motu, nam motus non dicitur gigni, se generatio quædam, ideò motus non debet gigni à motu. Perpendendum secundò, quæ nam sint ea principia per quæ aliquid per se primò aliud producit. Hęc principia duo sunt, unum est anima nutriens, quę est principale, & propriũ principium uerioris generationis; aliud est Qualitas prima, nam per primas Qualitates proximè corpora inuicem permutantur. Vnum pertinet ad substantiam; Aliud ad accidentia, pręter hęc non inueniuntur alia, in agentibus per naturam, hinc Arist. in primo de Ortu, & interitu, inquiens simile fieri à simili, dedit duo exempla, unum de homine generãte hominem, denotandum primum principium, alterum de calido calefaciente, denotando secundum. De uiuentibus hoc explicauit Aristot. in secundo de anima 34. inquiens generare simile esse opus naturæ maximè consentaneum. De Elementis quibus quattuor Qualitates primæ competunt, id patefecit in secundo, de Ortu & interitu, loquẽns de mutua eorum permutatione. Ex his elicitur resolutio difficultatis, quæ hæc est: ea per naturam genita dicuntur à simili fieri, quibus per se primò competunt vel principale principium generationis, vel principalia instrumenta permutationis; hæc autem sunt, & uiuentia, & Elementa, & hæc ea sunt quibus propriè competit agens per se primum, & proprium, de quo profertur regula. Ex his elicio maximè eos decipi, qui Elementa ob imperfectionem minus cæteris inquiunt fieri a simili, cũ tamẽ contra, ob instrumẽta generationis, magis quã Metalla, & Fossilia quæ sunt præstantiora, fiant a simile. Dubitationem afferre possunt ea quæ fiunt per proprietates, quæ quamuis habeant principium per se primum, & propriũ, vt ridere, latrare, tamen nõ fiunt a simili: non enim risus fit a risu, quamuis Animal rationale vt tale est sit principiũ ridendi, per quod risibilitas demõstratur, & sic de cæteris actionibus proprietatum. Cui difficultati respondens dico, has esse actiones, non res propriè genitas, actionibus sat est vt respondeat facultas, nam ridere pendet ex facultate ridẽdi, latrare ab ea latrandi. Hæc quæ hactenus dixi, vera sunt de agente per naturam. At si loquimur de agente per cognitionem, ut de Artifice, tunc adest principium tertium producendi simile, & est notio rei producendæ in Phantasia & mente agentis,

Regula uniuersè uera.
Quę à simili specie.
Regula ne&cte sumpta.
Fundamentum regulæ.
Principia producendi simile.
Dubitatio.
Solutio.
De Arte.

quæ

quæ est tanquam regula, imago & originalis forma eius quod gigni debet, & ex his patet resolutio difficultatis.

Dubia varia ex resolutione difficultatis prodeuntia. Cap. XII.

Dubitatio. VT lucidius pateat, quæ sint ea quę a simili fiunt, difficultates nonnullę sűt diluẽdę. Prima dubitatio emergit ex prima parte resolutionis, nã si dicimus ea quæ fiunt, fieri a simili vel specie, vel genere, vel virtute, tunc etiã quę fiunt à casu, ex accidẽti, & a contrario, dicẽtur fieri a simili, quatenus virtute & facultate, in eo agente continentur. *Solutio.* Respondeo, continere virtute & facultate cõtingit dupliciter, vel per se, uel ex accidenti, quę fiunt à contrario & casu, solùm ex accidenti continentur in agente, ideò absolutè nõ dicũtur fieri a simili, nos autẽ ea quę sunt per se cõsiderare tenemur. *2. Dubitatio.* Altera dubitatio est de Artificiosis, an fiãt à simili specie? *Solutio.* Respondeo, ea fieri partim a simili specie, partim à simili uirtute, partim a simili secundũ partẽ. Fiũt a simili specie per rationẽ, notionẽ, & repręsentationem, non autẽ per eundem modũ existendi, nam Ars cum sit rectà ratio effectibilium, est exemplar rei efficiendæ, cui pro facultate opus efficitur simile. Hinc Aristoteles duodecimo Metaphysicæ decimoctauo, inquit etiam Artificiosa fieri à simili, & id ipsum affirmat septimo Metaphysicę, 30. inquiens: constat ex dictis cuncta quodammodo nisi fiant ex accidenti, fieri a simili, ut res Physicę, aut aliqua ex parte tali, ut domus à domo, aut à Mente, est enim ipsa Ars forma, aut ex parte, aut ex habente aliquã partem; & in cont. 31. inquit: sperma generat, ut quæ ab arte fiunt, habet enim sperma facultate formam, id autem ex quo decidit sperma vniuocũ est, &c. Sic itaque sanitas relatas ad Artẽ sanandi fit a simili specie per repræsentationem; relata ad exercitium, fit a simili facultate; relata ad calorẽ prodeuntem ex exercitio, fiat simili secundum partẽ, calor enim pars est sanitatis, ut dicitur septimo Metaphysicę, con. 30. *3. Dubitatio.* Tertia dubitatio est de ortis ex coitu distinctorum specie, vt de mulo, & licisca, an fiant à simili? *Solutio.* Respõdeo, hęc carere principio proprio & per se primò, & ob id non fieri à simili specie, sed genere, vt dicitur ab Aristotele septimo Metaphysicæ, 28. affirmante, Generationem muli est pręter naturam, & a simili genere proximo nuncupat eam præter naturam, quia per institutũ proprię naturæ, nec asinus, nec equus expetunt muli Generationẽ, sed sui similis. *4. Dubitatio. De Ortis ex putri.* Quarta dubitatio est de ortis ex putri: de his quæritur quomodo fiant a simili? de his similier dico, non habere causam principalem & propriã à qua per se primò fiant, & propterea inquit Aristoteles in secundo de Anima 34. non fieri a simili specie, nam solùm fiũt a simili facultate & uirtute, fiunt enim a Cœlo per lumen & motum eius, vt a causa cõmuni, proximè uerò fiunt à definita mensura caloris, existentis in spiritu putris materię, proportione respondente calori & spiritibus seminis, ideò vt semen non est causa principalis cui competat similitudo in specie, ita nec spiritus & calor putris materię, sed Cœlum supplet vices agentis principalis, ideò dixi carere causa principali & propria; & quemadmodum ab Aristotele septimo Metaphysicę, 31. semen dicitur simile virtute, ita dixi genita est putri fieri a simili virtute, & ob id non dicuntur fieri casu. *5. Dubitatio de Metallis.* Quinta dubitatio est de Metallis & Fossilibus, quomodo fiãt a simili? Dixere nõnulli vt Calaber in suis Metaphysicis disputationibus, ea solùm fieri a simili specie, quamuis enim pro gignendis Metallis varia conducant, tamen ea nec Aurũ sine Auro, nec Argentum sine Argento efficere valent, hinc Chymici pro eorum generatione semper aliquid auri, vel argenti permiscent, quorum facultate, & uirtute cætera operantur. *Euersio.* Hanc opinionem veram non puto, nam id cui competit uirtus producendi simile

etiam

etiam præditum est instrumentis pro eo efficiendo, natura enim non largitur facultatem sine instrumentis; at Metalla, & Fossilia carent huiusmodi instrumentis, & si operantur, non per aliud proximè agunt, nisi per Qualitates primas sui Temperamenti, per quas non ita alterant alia corpora, ut ualeant illa in sui naturam permutare. Præterea, dum aliquid est aptum per naturam generare simile, quo fuerit purius & secretius ab alijs, magis id valet efficere, vt ignis purior magis valet comburere Ligna; at Aurum purum iunctum alteri corpori id non permutat in aurum. His accedit, quòd Metalla a Sulphure, vt a patre, a viuo argento, vt a matre dicuntur habere ortum, non autem a simili specie. Dico itaque Fossilia, & Metalla etiam carere causa principali, & propria, a qua per se primò & proximè fiant, sed fieri munere Cœli, vt communis causæ per definitam mensuram caloris ex eo pendentis recepti in definita, & congruente materia in cauitatibus Terræ, tanquam in naturæ ollis, per duplex genus halituum Meteorologicorum, congruentibus Qualitatibus prę ditum, nam si ex congruente mensura caloris in materia putri gignuntur animalia, longè magis ex definita mensura cœlestis caloris poterunt per duplices halitus in visceribus Terræ gigni Fossilia, & Metalla. Hinc rectè Auerr. in calce digress. in quartum Meteorum ait, nos non egere ponere pro generatione Metallorum, & pro causis efficientibus eorum, nisi Elementa, & corpora Cœlestia, vt dictum est, &c. Et si quis quærat, ea vis proximè generans Metalla, ob quam dicuntur gigni a simili virtute, quidnam est, num substantia, vel accidens? Dico, quòd est spiritus, & substantia, includens formam mixti, & Temperamentum congruens per quod, vt per instrumentum Cœli, operatur, & præsertim id efficit per calorem ex Cœlo pendentem, & cum huiusmodi spiritus, & definita cœlestis caloris mensura, non sit posita in manu & facultate Artificum, propterea inaniter laborant Chymici pro efficiendo vero argento, & auro, & permiscendo aliquid vel auri vel argenti, id conducit pro tribuendo colore, vt cum verum aurum efficere non valeant, saltem efficiant aliquid aureum, quo semetipsos consolentur, & alios decipiant. Hinc Arist. in calce tertij Meteorum dixit Metalla & Fossilia ex duplici halitu gigni, non autem aurum ab auro, uel argentum ab argento, vnius autem speciei vnus est generationis modus, vnaque materia propria. Sexta dubitatio ex dictis oriens est, quia falsum videtur id quod dixi genita ex putri, ex coitu Animalium distinctæ speciei, Metalla & Fossilia, carere efficiente proprio a quo per se, & primò producantur, nam omne quod per se in Vniuerso gignitur, & de quo est scientia, huiusmodi principio debet esse præditum, scire enim est cognoscere caussam summam, & propriam, propter quam res est, vt sæpè dicitur ab Aristot. ea autem sub scientiam cadunt, & per se non ex accidenti tantùm gignuntur. Respondeo, habere caussam efficientem a qua per se primò aliquid fiat, contingere dupliciter, vel secundum formam, & propriam, & ita eam non habent vt dixi, uel facultate, & cõmunem, per definita temperamenta contractam, & ita dico eis competere, & propterea dicuntur fieri a simili virtute, non forma, & cum de illis scientiam quærimus inuenientes naturam spirituum, mensuram caloris eorum, & conspirationem Cœli, iudicamus nos scientiam assequutos.

Auerroes.

Inaniter laborãt Chymici.

Sexta dubitatio.

Solutio.

Vt autem simile fiat a simili specie, requiritur vt habeat causam efficientem summam, & propriam secundum formam, non secundum facultatem tantùm, Omne itaque cui competit causa efficiens, a qua per se primò secundum formam efficiatur, fit a simili specie.

De

De Elementis quomodo fiant a simili specie, & quomodo vnumquodque tunc dicatur perfectum, dum valet simile generare. Cap. XIII.

OStenso quomodo cætera à simili specie fieri, vel non fieri dicantur; superest vt aliquid de Elementis dicamus: de quibus breuiter dico, ea dupliciter gigni; vel primò & per se, & ita semper fiunt a simili; vel secundariò, ex accidenti, & per consecutionem, & tunc non seruatur regula, nec fiunt à simili: cum enim Elementa sint prædita instrumentis idoneis pro eorum generatione, dum per se primo fiunt, a simili generantur, ita Ignis ignem, Aqua Aquam generat.

Dubitatio. Sed quæritur, dum Ignis Lumine, & motu gignitur, quomodo dicatur fieri? Dixere nonnulli Lumen & motum esse instrumenta producentia Ignem uirtute illius Ignis, qui includitur in corpore, vel moto, vel repercutiente radios Solis. Quam sententiam præsertim de Lumine veram non puto, nam lumen agens in Aquam frigidam eam calefacit, ex eaque eleuat vapores, & repercussum ab Aqua, vel marmore frigido etiam calefacit, id autem efficere non valet virtute caloris Aquæ vel marmoris, & præsertim, quia nil agit vltra proprium gradum. Quare dicamus Ignem gigni

Solutio. lumine & motu, vt instrumentis Cœli, facultate, & virtute includentis Elementa, & eorum Qualitates, & præsertim calorem, & fieri tunc non per se primò, sed secunda-

Alia dubitatio. riò, & per consecutionem, & ita non fieri à simili specie, sed facultate, & uirtute. Sed ex hoc maior emergit dubitatio, nam dictum est vnius rei vnicum esse modum generationis. Insuper ait Aristoteles genita ex putri, quæ per Cœli calorem producuntur, & genita ex semine, non esse eiusdem speciei; quare similiter Ignis genitus ab Igne, non, erit eiusdem speciei cum genito a Cœlo. Augetur dubitatio, quia Aristoteles in libro de sensu & Sensili inquit, quòd ignis non agit, ut ignis, sed vt cali-

Solutio. dus, quare ignis non cum sui reduplicatione, & per se primò generabit ignē. Respondens dico, vnius rei per se primò vnicum esse modum generationis, at non per se primò potest esse varius: & dum additur genita vario modo distingui specie, dico id esse verum solùm de viuentibus, quibus propriè competit generatio per Animā nutrientem, non autem de inanimis propinquioribus causis communibus. Sententia prolata in libro de Sensu & sensili alibi a me explicata est, nunc breuibus dico, ignem cōsiderari dupliciter, & ut calefacientem proximeque operantem, & ita ignis agit, ut calidus, non ut ignis, nam etiā si non esset ignis, & esset calidus, calefaceret, secundò considératur, ut generans ignem & dirigens ad eius generationem, & hoc facit, ut ignis:

De secundis qualitatibus. Aristoteles in libro de Sensu, & sensili considerauit ignem prima consideratione. Dubitatio remanet de secundis qualitatibus, quomodo a simili fiant. De quibus dico, nō fieri a simili specie, sed facultate & virtute, nam prodeunt ex actione & Temperamēto primarum qualitatum, ideò rectè Auerros septimo Metaphysicæ, trigesimosecundo, ait, Qualitatum alias gigni a simili, alias sequi mixtionē primarum qualitatū; a simili fiunt qualitates primæ, aliæ autem sequuntur mixtionem illarū, & ob id sapores, colores, & odores sunt inditia Temperamentorum, adeò ut secundæ qualitates careant causa, a qua per se primò secundum formam producantur, sed solùm dicūtur fieri a simili facultate & uirtute, sed quia Aristoteles in quarto Meteorum de gene-

Cur perfectum dicitur quod valet generare? ratione air, Tunc vnumquodque esse perfectum, dum valet simile generare: breuibus, quomodo id intelligi debeat, & verum sit, explicare tenemur. Dico generationem Naturæ mirum in modum esse affinem, & cum ea complicatam. Natura quærit esse rerum, quod per generationem consequitur, ideò iure optimo perfectio rerum secundum naturam in eo est posita, ut ualeat generare. Ex confirmatur, quia fœcunditas

sequitur

sequitur ipsum bonum; fœcunditatem verò sequitur generatio, ideò dum aliquid valet generare est fœcundum; si fœcundum, etiam est bonum. Præterea, generatio sequitur semen, semen sequitur maturationem, maturatio est perfectio, ideò valens generare perfectum est; Deus, cum sit ipsum bonum & summa perfectio, etiam est ipsamet fœcunditas, valens eminentissimè generare. Hæc sententia vera est nedum de perfectione corporis, sed etiam de ea animi, & vt datur proles corporis, ita datur proles animi longè eminentior ea corporis, vt docet Plato in Conuiuio. Hoc indicauit Aristoteles in procœmio Metaphysicæ, inquiens signum scientis est posse docere, hoc est, tunc animus perfectione est præditus, & sapiens est, dum alios tanquam filios sua sapientia formare valet, & sapientiæ libros, quasi animi partus edere. Hæc sententia, quòd tunc vnumquodque sit perfectum, dum valet generare simile, vera est de aptis generare, & præsertim de iuuentibus. Et pro lucidiore notitia animaduertendum, quòd cum perfectio rei in fine sit posita, vt finis est duplex, unus externus qui dicitur finis rei genitæ, alter internus, qui dicitur finis generationis, ita duplex est perfectio, vna externa, altera interna; sententia ea intelligi debet de perfectione interna, quæ est forma, & finis generationis. Insuper, hæc interna perfectio, quæ finis est generationis adhuc est duplex, vel generationis absolutè, uel generationis perfectæ, dum adest forma dicitur completa generatio rei pro esse absoluto, at non pro esse perfecto, nam pro esse perfecto requiritur perfecta moles, perfectaque maturatio corporis, ut ualeat simile generare, hinc accretio dicitur motus ex imperfecta ad perfectam magnitudinem. Ea itaque sententia intelligi debet de aptis generare, adeptis finem non externum, sed internum, non pro esse absoluto sequente formam, sed pro esse perfecto. At cum animus longè sit præstantior corpore, nitamur nos pro facultate reddi fœcundi animo, cuius rectè formati filij sunt dulces nobis, vtiles Mundo, & Deo grati, qui inuito tempore nos post obitum ab obitu seruant incolumes. Deo Laus.

Proles animorum.

De quo sententia sit vera.

FINIS.

FRANCISCI
PICCOLOMINEI
SENENSIS,
DE PVTREDINE
LIBER VNVS.

De putredine agendum proponitur, & referuntur verba Aristotelis. Cap. I.

CONSIDERATIONI de ortu Mixtorum, iure optimo succedit consideratio Putredinis, quæ ei opposita est: prius tamen de generatione fuit agendum, quia est præstantior, optatur a Natura, & est tanquam habitus; putredo verò tanquam priuatio. De putredine autem vnà cum Arist. loquuturus, primò referam verba Philosophi, eorumque sententiam breuissimè explicabo, mox in attinentibus ad eam digrediar, & dubia varia proponam & diluam. *Cont. Aristot.* Philosophus in 4. Meteorum de Putredine hæc profert, Generationi simplici contrarium maximè commune Putredo est, omnis.n. secundum Naturam interitus ad hanc via est, vt senectus & ariditas, hic.n. finis est aliorum omnium Putredo, nisi aliquid vi interierit eorum, quæ natura constant: fieri enim potest vt & caro, & os, & quiduis aliud comburatur, quorũ finis, ipsius secundum naturã interitus, putredo est, propterea humida primò, mox sicca penitus redduntur, quæ putrescunt, ex his.n. orta sunt, & humore siccitas *Interitus.* terminata est opera efficientium Qualitatum. Interitus autem fit, quando dominatur ei quod terminat id, quod terminatur ob id, quod ambit. At vero propriè dicitur putredo in ijs, quæ ex parte intereunt, cum recesserint a natura. Idcircò putrescunt cętera omnia, Igne excepto; nam & Terra, & Aqua, & Aer putrescit; hæc namque omnia materia sunt Ignis. *Putredo quid?* Putredo autem est interitus eius, qui in vnoquoque humido proprius est, & naturalis calor, ab alieno calore: hic autem est ambiẽtis, quare quoniam ob inopiã patitur calidi, quod autem indiget hac facultate frigidum est omne, ambo erunt causæ, & putredo erit communis affectio, tum proprij frigoris, tum alieni caloris. *Explicatio sententiæ Arist.* Hæc ea sunt, quæ de putredine profert Philosophus, cuius sententia in quattuor capita redigitur. Nam primò affirmat & ostendit generationi mixtorum opponi putredinem, & id facit primò, vt constet sermoni de generatione iure optimo succedere sermonem de putredine: *Primum quod habemus.* insuper, ut indicet per naturam comparationem debere refulgere, oppositorum enim eadẽ est disciplina, & opposita iuxta se posita magis refulgent, cum eorum oppositæ sint conditiones. *Alterum.* Secundò putredinem distinguit in duo genera; in oppositam propriæ generationi mixtorum, & in peculiarem quandam aliam putredinem, quæ est putredo in parte, & recessus a propria natura, competens Elementis omnibus, præterquam Igni. *Tertium.* Tertiò patefacit

quid

quid ſit Putredo tradens definitionem eius,quæ eſt, Putredo eſt interitus eius qui in vnoquoque humido proprius eſt,& naturalis calor,ab alieno calore. Quartò pro approbanda Putredinis definitione manifeſtat competientia his, quæ putreſcunt, reſpõdere definitioni: & vice verſa per traditam definitionem ea omnia ſeruari, & eorum rationẽ aſſignari poſſe,quod eſt munus rectè traditæ definitionis, nam per opera & affectiones ducimur in notitiam definitionis tanquam cauſæ, mox per ſumpta in definitione aſſignatur cauſa eorum,vt accidit in regreſſu; ea autem ſeptẽ ſunt, quę ſuo loco diſtinctè explicabuntur, ut autem attinentia ad putredinem exactè refulgeant, ſingula hæc quattuor capita exquiſitè ſunt conſideranda. *Quartum.*

Generationi opponi Putredinem. Cap. II.

Proponitur primò a Philoſopho concluſio hæc, Generationi ſimplici mixtorum ſimilium partium, contrarium maximè commune eſt putredo. Hanc oſtendit duplici ratione. Prima eſt, Id quod eſt vltimum cuiuſlibet mixti geniti, hoc indicari debet communiſſimum, & màximè contrarium principio, ſiue generationi eius: Putredo eſt vltimum cuiuſlibet mixti geniti: quare eſt contrarium communiſſimum generationi eius. Maior patet ex quinto Phyſicorum,ortui enim ſemper opponitur interitus eiuſdem. Minor oſtenditur a Philoſopho,experientia ſumpta ex curſu naturæ mixtorum,nam omnis naturalis interitus viuentium eſt uia in putredinem, ut ſenectus animalium, & ariditas plantarum: dicitur hoc de naturali interitu,quia poſſunt carnes, oſſa, & ſimilia mixta comburi,& non ſecundum naturam interire,& tunc finis non eſt putredo, nec verè oppoſitus ortui naturali. Hac prima ratione præſertim oſtenditur, putredinem eſſe contrarium communiſſimum. Affertur deinde ſecunda ratio, qua præſertim oſtenditur putredinem ortui mixtorum opponi,& ita formatur,Quæcunque oppoſito ordine efficiuntur,ſunt inuicem oppoſita: Generatio mixtorum,& putredo efficiuntur ordine oppoſito: igitur inuicem opponuntur. Maior eſt conſpicua, quia ordo oppoſitus ad oppoſita ducit,& oppoſitas mutationes conſtituit.Minor oſtenditur,nam per generationem,dominante calore,ſiccitas humore terminatur; per putredinem contra,calor proprius vincitur, & humidum non ſuperatum a calore proprio nõ terminat ſiccum,ſed fluit,& ob id ea,quæ putreſcunt,primò redduntur mollia,mox humore euaneſcente & conſumpto,remanent arida,adeò vt demùm in puluerẽ redigantur. Hæc ſunt,quæ in prima parte a Philoſopho proferuntur, quę profectò dubitatione nõ carent: ideò vt veritas clarior refulgeat,dubia quædã potiora proponã & diluam. Concluſio hæc eſt,Generationi ſimplici mixtorum contrarium maximè commune eſt Putredo, quę dubia videtur. Primò,quia Ortus & interitus non ſunt cõtraria, ſed potiùs oppoſita per contradictionem,quia verſatur inter eſſe,& nõ eſſe,vt dicitur in 5.Phyſic. vel oppoſitione ſecundum priuationem, & formam. Secundò, quia non videtur contrarium commune, cum non competat omnibus mixtis, nonnulla.n.comburuntur,non autem putreſcunt; multa etiam præſeruant a putredine,nec ſunt apta putreſcere,vt piper,zinziber,ſal,ſimiliter Metalla inquit Galenus in tertio de morbis vulgaribus non putreſcunt,cũ tamen ſint mixta. Tertiò,non videtur maximè contraria, quia ortui naturali magis opponitur interitus violentus, quàm ſecundum naturàm, quia opponitur duplici ratione,vt patet. Quartò,verè oppoſita ſunt natã fieri in eodẽ;de his non ita ſe habet,generatio enim,quę definita eſt ſolũ competit mixtis perfectis, Putredo autem etiam competit Elementis omnibus, præterquàm Igni. Pro diluẽdis huiuſmodi ambiguitatibus, accipiendum primò eſt id quod dicitur ab Ariſtotele in 5.Phyſic.57. & 58. Vt datur latio ſecundum naturam,& violenta, ita dari ortum & interitũ,cęteraſq; mutationes & ſecũdum naturã & violẽtas. Accipiẽdum

Generatio ni opponitur putredo.
Ratio 1.
Ratio 2.
Concluſio.
Dubium.

ſecundò, oppoſitiones mutationum, & motuum ex varijs accipi poſſe, nam quamuis
vni vno modo conſiderato, vnoque oppoſitionis genere, vnum ſolum ſit oppoſitum;
tamẽ cõſideraro modo vario, & diſtincto genere oppoſitionis, varia opponi poſſunt,
adeò vt in generatione nouem poſſint oppoſitiones excogitari. Prima inter genera-
Nouẽ oppoſitiones generationis. bile, & non generabile, quæ eſt oppoſitio ſecundum contradictionem; Secunda inter
generari & non generari, quaſi inter motũ & quietem, & eſt oppoſitio ſecundũ for-
mam & priuationem; Tertia inter generationem vnius contrarij & generationẽ alte
rius; Quarta inter Ortum & interitum eiuſdem, ſecundũ naturam; Quinta inter Or-
tum violentum & interitum violentum eiuſdem; Sexta inter Ortum ſecundum natu
ram, & interitum violentum; Septima inter Ortum violentum & interitum ſecundũ
naturã; Octaua inter Ortum violentum, & Ortum ſecũdum naturam; Nona inter interi
Duæ principales. tum ſecundum naturam & interitum violentum. Harum oppoſitionũ duæ ſunt prin-
cipaliores: ea quæ eſt inter generationem ſecundum naturam, & interitum ſecundũ
naturam; altera quę verſatur inter generationem ſecundum naturam & interitũ præ
ter naturam, quę ad rem noſtram faciunt. De quibus dico ſecundã eſſe oppoſitionem
inter plura, cum ſit inter modos, & terminos: Alterã vero eſſe magis propriè ſumptã
contrarietatem, magiſque à Phyſico conſiderandam; Phyſicus enim præſertim tene-
tur conſiderare mutationes ſecundum naturam, & præſertim quia huiuſmodi genera
tio, & interitus fiunt ordine oppoſito, vt patefecit Philoſophus. His aſsumptis, cum
quæratur cõmune contrarium generationis Mixtorum, ait Pomponatius q. 16. quar-
Pomponatius. ti Meteorũ, commune contrarium generationi Mixtorum eſse deprauationem pro-
Euerſio. portionis Qualitatum primarum: Quę ſententia approbanda non eſt, quoniam recta
conſtitutio & deprauatio primarum Qualitatum ad alterationem pertinent, nõ ad
Ortum Mixti, qui ab Ariſtotele dicitur ſimplex generatio, & ad interitum, qui dici-
tur putredo; hę namque ſunt mutationes ſecundum ſubſtantiam, & non ſunt muta-
tiones primarum Qualitatum, ſed factæ ab eis: hinc Ariſtoteles definiens ſimplicem
generationem, dixit eſse mutationem à primis Qualitatibus factam, non ait prima-
Propria ſolutio. rum Qualitatum. Dicamus itaque generationi Mixtorum, quę eſt ſecundum naturã,
contrarium cõmuniſſimum ad rem faciens eſse interitum ſecundum naturã, qui pu-
tredo dicitur. Hic namque eſt aptus competere omni Mixto, ſecũdum curſum naturæ &
fit modo & ordine oppoſito modo generationis, qui propriè à Phyſico eſt conſiderã
dus. At inſtabatur primò: quia Ortus & interitus potiùs opponuntur ſecundum con
tradictionem. Reſpondeo, hoc in loco vſurpari cõtrarium latè, pro quauis oppoſitio
Soluitur prima inſtantia. ne: addo inſuper, ſeruari cõtrarietatem in ordine & modo generationis, & interitus,
vt pendent ex Qualitatib. ad quas pertinet propria contrarietas. Secunda dubitatio
Solutio ſecunda. ſoluitur, quia combuſtio eſt interitus præter naturam, & Mixta omnia dum conſide-
rantur vt Mixta, quorum humor à proprio calore terminetur, apta ſunt putreſcere,
quamuis nonnulla faciliùs, alia difficiliùs, nonnulla manifeſtiùs, alia latentiùs; & q̃-
uis accidere poſſit vt ob aliquod connexum non putreſcant, nempè ob calorẽ & ſicci
tatem propriam, vel ob congelationem, ſal autem Mixtum eſt imperfectum. Tertia
inſtantia ſoluta eſt per iam dicta. Inſtabatur quartò: quia Putredo pluribus competit
Solutio 3. quamuis Mixtis. Solutio ex dicendis latè patebit, nunc autem dico vt impuris elemẽ
Cõbuſtio, & putredo. ris competit generatio quædam, ita poteſt competere putredo in parte. Demùm ani-
maduertendum, quod cum Mixta nedum putredine, verùm etiam combuſtione inte
rire valeãt; combuſtio, & putredo habent aliquid commune, & aliquid per quod di-
ſtinguantur; Commune vtriſque eſt, quia ſunt interitus, fiunt à calore externo, &
Mixtum in puluerem redigunt: Differunt verò, quia putredo magna ex parte fit à
calore humido, combuſtio a ſicco: ea eſt ſecundum curſum naturæ, hæc violenta, &
ſecundum accidens; ea fit ordine oppoſito ordine generationis, non autem hæc.

An uerè sit ea sententia Aristotelis, quòd omnis naturalis interitus in putredinem uia est. Cap. III.

Philosophus ut ostenderet Putredinem esse contrarium communem Ortus mixtorum, dixit: Omnis enim naturalis interitus, in putredinem uia est, ut senectus, & ariditas; hic enim finis aliorum omnium Putredo. Hæc sententia ob tria præsertim est dubia. Primò, quia interitus dicitur secundum naturam; cum tamen sit naturæ aduersus & destructio formæ, quæ Natura est. Secundò, quia interitus non uidetur debere dici uia in putredinem, dum putredo est ipsemet interitus; idem autem non est uia & terminus ad quem. Tertiò, quia Aristoteles in secundo Physi. 19. damnat Euripidem Poetam dicentem mortem esse finem, in quem errorem modò Aristoteles labitur, cum dicat putredinem esse finem. Et si quis defendens Aristotelem dicat esse finem per Metaphoram, longè magis poterit defendi Poeta, ad quem maximè pertinent Metaphoræ. Ut distinctius propositas difficultates diluam, explicabo primò uerba & sententiam Philosophi. Generatio, ut ad institutum pertinet, est triplex, prima simplicium corporum, secunda mixtorum consimilium, tertia uiuentium; similiter triplex est interitus, nimirum simplicium, qui absolutè dicitur interitus, mixtorum, qui dicitur putredo, uiuentium qui dicitur Mors, & quoniam generatio est quædam compositio, interitus uerò quædam resolutio; compositio & resolutio opposito ordine progrediuntur; ideò ubi desinit generatio, initium recipit interitus, nam generatio simplicium antecedit generationi mixtorum, hæc autem generationi uiuentium; de interitu quia est resolutio, se habet è contrario; interitus uiuentis antecedit interitui mixti, adeò ut interitus Leonis gr. exempli sit uia ad interitum carnium, & ossium eius, qui dicitur putredo, & hoc denotauit Aristoteles, inquiens, Senium, denotando interitum animalium, & Ariditatem, denotando interitum Plantarum, esse uiam in putredinem, hoc est, in interitum partium consimilium. Insuper etiam loquendo de interitu mixti qui est putredo, possumus dicere quòd sit uia in putredinem; quoniam interitus mixti duo includit, nempè uiã quæ est præcurrens deprauatio, & terminum de quo præsertim dicitur nomen putredinis; sic omnis mixti interitus, sumptus pro præcurrente deprauatione, est uia in Putredinem, quæ terminus est; & hac consideratione dixit Philosophus, fieri enim potest ut caro, & os & quiduis aliud comburatur, quorum finis ipsius Naturalis interitus putredo est; ex hac explicatione refulget solutio secundæ difficultatis. Pro solutione tertiæ, quæ erat; Aristotelem errare & secum pugnare, nuncupando putredinem & interitum finem; dicendum cum Aristotele in quinto Metaphysicæ 23. Finem esse duplicem. Vel propriè sumptum, cuius conditiones duæ sunt, prima, ut sit ultimum, secunda, ut sit optimum, quod exphonitur dicendo, cuius gratia sunt cætera. Alterum dictum per Metaphoram de omni ultimo, quamuis non sit optimum: Mors dicitur finis per Metaphoram, ut inquit Philosophus in eo 23. text. & similiter hoc in loco putredinem ut ultimum dicit finem. Poeta, quem carpit Philosophus in secundo Physi. errauit & defendi non potest, quia dixit mortem esse finem cuius gratia nati sumus, addendo, cuius gratia nati sumus errauit, hæc n. est descriptio propriè sumpti finis, quem Poeti non competit, superest diluenda prima dubitatio, quæ obscurior est.

An interitus dici posset secundum Naturam?
Cap. IIII.

Dubia. Occurrebat considerandum, an rectè Philosophus interitum nuncupauerit secundum Naturam; qua de re loquens, agā primò uniuerse de omni interitu, mox sermonē conuertam ad Putredinem. Non leuis est dubitatio, an interitus rectè dicatur, secundū naturā? nā Arist. secum pugnare uidetur, nonnunquam .n. illum appellat secundum

Arist. pugnātia profert. Naturam; vt hoc in loco, & in quinto Physic. 57. Præterea, in lib. de Morte & uita, necnon de longitud. & breuitate vitæ mortē diuidit in naturalem, & præter naturam; In secundo etiam de Ortu, & interitu 56. ait æqualē esse tempus Ortus, & interitus, qui secundum Naturā; Idipsum comprobatur ratione, nam fieri a natura nil aliud est nisi fieri per principia, quæ naturæ sint, vel instrumenta naturæ, & operentur secundū naturam; interitus autem pendet ex huiusmodi principijs ut conspicuū est, nam ab eodē fit interitus, à quo fit ortus, cum vnius generatio sit alterius interitus; fieri autē secundum naturam est fieri ordine, & legibus naturę, quod interitui cōpetit, ideò iure Arist. illum frequenter appellat, & à natura, & secundū Naturā, & obitum distinguit in secundū naturam, & contra naturam. *Ex aduerso.* Ex aduerso perperam videtur interitus dici secundum naturā, cum sit euersio formæ, quæ natura est. Hinc Arist. in secundo de Coelo, 37, ait, Remissionē uniuscuiusque ob impotentiam autem esse præter Naturam, cum omnes impotentiæ, quæ animalibus competūt, sint pręter naturam, vt senectus, diminutio, &c. idipsum cōfirmat in cont. 38. inquiēs, Impotentiam pręter naturam esse. Et confirmatur ratione, nam omne malum est præter naturam, cum enim natura pendeat & dirigatur a bono, id solum optat quod bonum est, bonum est esse, interitus ducens ad non esse, malum est; quare est præter naturam, & priuatio quæ est interitus dicitur in primo Physic. machinari maleficium. Præterea, generatio est secundum naturam, igitur non interitus; assumptum conceditur, deducitur consequutio per Aristotelem in secundo de Ortu, & interitu, 56. dicentem, ex eodem per se non prodire opposita, quod etiam de agente per naturam enunciauit Philosophus in 8. Phys. cont. 8. Cū itaque a natura per se naturalia fiant, ex accidenti, non dicitur secundum naturam. *Dionysius.* Hinc Dionysius in lib. de diuinis nominibus enunciauit malum carere fine, natura, & efficiente, cum a nullo optetur, & sit recessus ab Ente. Demùm hoc confirmatur, quia nec ortus, nec interitus uidentur posse dici a natura & secundum naturam, considerādo definitionem uiolenti traditam in principio tertij Nicomachiorum, quæ est, Violentum esse id cuius principium est extra nō conferēte uim eo quod agit, vel patitur. *Ortus omnis uidetur uiolentus.* Hæc definitio competit ortui, & interitui, quare uiolentia fiunt non secundum naturam, quod competat, patet, generatio enim fit a principio externo, quia nil se generat ex secūdo de anima, & patiens non cōfert vim, hoc est, non est ad id procliue, sed pro facultate obsistit, cū sit contrarium, uitans pro facultate sui interitum, & expetens sui cōseruationem, quare nedum interitus uerùm nec generatio uidetur posse dici secundum naturam, cum omnis generatio coniunctum habeat interitum patiētis. Res itaque est satis dubia & a uiris doctis tot, & tam

Opiniones quinque. varia dicuntur, vt penè reddatur obscurior, nā quinque principales sunt opiniones. *Prima.* Nonnulli aiunt interitum referri posse ad duplicem naturam, & formam, uel ad repellendam, & dicitur præter naturam, uel ad educendam, & dicitur secundum naturam. Quę opinio dubia est, quia dum noscere uolumus, an aliqua transmutatio sit Physica vel violenta, non terminos transmutationis considerare debemus, sed modum adeptionis eorum per principia agentia & patientia, vt patefecit Philosophus definiens violentum, nam si terminos consideraremus non posset diuidi interitus in naturalē, & violentum, omnis enim interitus esset secundum naturā futurę, & pręter naturam

præsentis

præſentis formæ. Præterea ſi futuram formam inſpicimus, tranſmutatio non erit interitus, ſed generatio, cum forma ſit terminus generationis. Propterea inquiunt alij, cũ quibus conſentit Clariſſimus Boccaſ. interitum ad duo poſſe referri ad materiam, & formam deſtruendam; ſi referatur ad materiã, erit ſecũdum naturã, quia ſui natura & conditione formam appetit; ſi autem referatur ad formam, quę deſtruitur, cum ea deſtruatur, erit cõtra naturã. Hęc opinio eatenus eſt pręferẽda priori, quatenus loquẽdo de interitu, nõ refert trãſmutationẽ ad formã introducendã per quã eſt generatio, ſed ad abijciendam; abſolutè tamen non videtur approbanda, tum quia, vt dixi, non ſunt inſpiciendi termini trãſmutationis, ſed modi inducendi eos, tum inſuper, quia ſi materiam cõſideramus, ea per ſe ſolùm appetit bonum, vt dicitur in primo Phyſicorum 81. non priuationem & malum, tum demùm, quia materia, vt dicitur in quinto Metaphyſicę, dicitur natura, quatenus recipit formam, quę Natura eſt, quare exuere formam, eamque abijcere, eſt ei præter naturam. Ideò tertiò inquiunt alij, interitum dici poſſe ſecundum Naturam cùm ex parte efficiẽtis, tùm ex parte materię, ex parte efficientis, quia optans finem dicitur optare requiſita pro fine, & quia agẽs per ſe agit in contrarium ex parte materiæ, quia ut voluntatis officiũ eſt liberè velle & nolle, ita conditio materię eſt referri ad eſſe & non eſſe. Quam opinionem approbandã nõ puto. Primò, quia dum indicare volumus, an tranſmutatio ex parte efficientis ſit Phyſica, vel ne? conſiderare eum Ariſtotele tenemur, an principium illud ſit internum, vel externum? quod per auctores huius opinionis non ſeruatur. Loquendo autem de patiente, tenemur conſiderare, an ad id ſui natura ſit procliue? quod etiam non ſeruatur vt patet. Pręterea, Materia ſolam formam, & bonum optat, non priuationem. Inſuper quamuis agens per ſe agat in contrarium, non tamen per ſe optat interitum eius, ſed ſui conſeruationem, & propagationem. Præterea, ſi ea ſententia eſſet vera, tunc combuſtio carnium, & ligni eſſent naturales, cum adſint conditiones relatæ, cuius oppoſitũ hoc in loco dicitur a Philoſ. Demũ, materia non ſe habet vt volũtas; nã voluntas per ſe malum renuit, materia autẽ non ex ſe renuit formam antecedentem, tanquam malum, ſed coacta ab agente, ex ſe namque nititur pro facultate eam ſeruare. Ideò quartò inquiunt alij, interitum eſſe ſecundum naturam, quia eſt via in priuationem, quæ in ſecundo Phyſi. 15. dicitur modo aliquo forma, & Natura, vt etiam Generatio ab Ariſt. dicebatur Natura, quia eſt via in formam & Naturam. At qui hoc dicunt conſpicuè allucinantur: nam ſi id conſideraremus, interitus deberet dici natura in recto, ut de generatione inquit Philoſophus, non autem ſecundum naturam. Inſuper ut dixi pro diſtinguenda mutatione Phyſica a violenta, non termini ſunt conſiderandi, quia per hos non diſtinguuntur, ſed modi quibus agentia, & patientia eos attingunt. Inſuper, tunc non ſeruaretur diſtinctio obitus, in uiolentum, & ſecundum naturam, ſed omnis eſſet ſecundum naturam, cum omnis ſit via in priuationem, quæ eſt forma quædam. Similiter omnis generatio eſſet ſecundum naturam. Propterea eſt opinio quinta Simplicij, & Philoponi, qui exponentes quartum context. ſecundi Phyſicorum, aiunt à natura eſſe latius, quàm ſecundum naturam: & interitum, priuationes, deprauationes, & monſtra eſſe quidem a natura, at non ſecũdum naturam, ut errata artificum dicuntur fieri ab Artifice, at non ſecundum Artem. Hæc opinio etiam approbanda non videtur. Primò, quia aduerſatur Ariſtoteli, qui in ſecundo Phyſicorum cont. quinto, inter eſſe a natura, & ſecundum naturam diſcrimen nõ ponit. Inſuper aduerſatur rationi, quoniam omne quod per ſe eſt a natura, vel ab Arte, etiam eſt ſecũdum naturam, vel ſecundum Artem, & ſi quid fiat a natura præter leges eius, vel ab Artifice præter leges Artis, dicitur ab eis fieri ex accidenti, non per ſe; nos autem ea tenemur conſiderare, quæ fiunt per ſe. Inſuper Ariſtoteles, vt ſub initio cap. dixi, frequenter interitum appellat nedum a natura, verùm etiam ſecundum naturam, & confirmatur: quia deſcendens ex principijs ſecundum naturam operantibus, ſeruatis naturę legibus, ſecundum naturam dicitur fieri; huiuſmodi

Secunda opinio.

Opinio 3.

Euerſio.

Quarta opinio.

Euerſio.

Opinio 5.

Euerſio.

Opinio sexta. Philoponus. modi est interitus in fine æui singulorum. Propterea Philoponus anceps sextam quandam protulit sententiam, inquiens interitum esse secundum naturam communem vniuersi, contra naturam vero proprium rei quæ interit, vt dum manus ensi se obijcit excipiens vulnus pro salute totius corporis. Quæ sententia etiam approbanda non videtur. Quia non seruat regulas Aristotelis, qui pro distinguenda mutatione Physica à violenta, iubet inspicienda esse principia proxima efficientia, & patientia, *Euersio.* necnon modum, non autem distinctionem naturæ. Præterea, dum Aristoteles in quinto Physicorum 57. Hoc in loco, & alibi interitum appellat secundum naturam, non naturam communem, sed propriam considerat, nec naturæ communis expetit interitum nisi ex accidenti. Et confirmatur: quia interitus dictus secundum naturam fit seruatis propriæ naturæ legibus, seruato naturæ ordine, in fine periodi vitæ, quæ omnia indicant fieri secundum naturam propriam. Demum, per relatas opiniones non remouetur controuersia apparens in Aristotele, qui nonnunquam omnem interitum, & imbecillitatem, ait esse præter naturam, nonnunquam vero interitum diuidit in præter naturam, & secundum Naturam.

Quomodo interitus sit secundum naturam, Opinio propria. Cap. V.

Prima distinctio. CVm relatæ opiniones satis dubiæ apparuerint, pro lucida & distincta resolutione propositæ difficultatis, duplici distinctione vtendum puto. Prima est, interitum dupliciter posse considerari, vel secundum comparationem cum ortu, vel facta comparatione inter interitus ad inuicem: dum interitus comparatur cum ortu, dicitur præter naturam, quia ortus ex se optatur à natura, interitus autem solum per consecutionem, & ex accidenti. At comparatis interitibus ad inuicem, quoniam quidam fiunt secundum naturæ cursum, alij nequaquam, iure nonnulli præter, alij secundum naturam ab Aristotele dicuntur. *Secunda distinctio.* Altera distinctio est, interitum ad duo posse referri, vel ad institutum naturæ, vel ad modum & principia, ex quibus pendet: si referatur ad institutum naturæ, omnis interitus, seniũ, & imbecillitas dicitur esse præter naturã, cũ à natura non per se optentur: at si referatur ad modum, & principia, sic datur interitus hominis præter naturam, dũ gladio, uel laqueo perit, & secundum naturam, dum perit in fine periodi suę vitę per interna principia secundum naturam operantia: & huiusmodi interitus secundũ naturam, & distinctio à violento maximè patet in viuente, quia periodus conseruationis eius magis est definitus, & magis in finem tendit per consumptionem ex interno pendentem, cum constet ex partibus contrarijs, secundo loco in mixtis, quæ saltem constant ex Elementis, tertio in Elementis, ut dum hyberno tẽpore frequentiores fiunt Pluuiæ, dicimus gigni secundum naturam, at non si ita gignerentur tempore æstiuo, sic soluitur controuersia in Aristotele, & manifestatur, quomodo interitus esse possit secundum naturam: utitur Philosophus in quinto Physi. exemplo accommodatissimo *Exemplũ Arist.* sũpto ex febrientibus, quorũ nonnulli liberantur à febre die Critico, siue iudicatorio, qui secundum naturam, & propriam humorũ conditionem liberari dicuntur, alij die nõ Critico, hoc est, non secundum propriæ naturę cursum. Et quemadmodum interitus, ita & generatio diuiditur in secũdum naturam, & præter naturam, dum una gene- *De putredine quomodo secũdum naturam. M. Alb.* ratio cum alia comparatur, ut docet Arist. in quinto Physic. 57. huiusmodi sunt partus octimestres, ingenia præcocia, accretiones extra cursum communem naturæ, hæc namque, & similia, ratione modi dicuntur non raro, & præter naturam fieri. Sed cum vniuersè de interitu verba fecerim distinctius aliquid de Putredine dicendum superest. Nam dubium est, quomodo putredo dici possit secundum naturam, cum fiat ab externo calore non conferente uim, eo quod agit, vel patitur? Magnus Albertus inquit

putre-

putredinem dici posse secundū naturam, quia calor internus cooperatur cum externo pro humidi consumptione, nam inquit calorem mixti putrescentis cōsiderari posse, & vt calor mixti illius est, ac ita illud seruat, & tanquam igneus, & ita dissoluit, ob defectum principiorum conseruantium. Vgo Bentius vir doctissimus in tertio Artis Medendi, inquit putredinem esse violentam ex parte Principij, quia fit ab externo calore: at mox quia ille calor consideratur in facto esse in re putrescente, ideò dicitur ab interno fieri, & secundum naturam; cōbustio autem semper est a calore externo dum fit, ideo violenta dicitur. Hæ solutiones non auferunt omnem difficultatem, nam tale debet iudicari definitum, qualis est definitio: in definitione dicitur putredinem fieri a calore externo; quare calor, qui putredinis est causa, iudicandus est vt externus, & putredo iudicanda est mutatio ab externo facta, internus autem non potest adiumentum præbere, quia est ille, qui corrumpitur, & nil per naturam adiumentum præbet pro sui interitu. Insuper quamuis calor consideretur in facto esse, tamen relatus ad rem putrescentem, semper dicitur externus. Sed prætermissis disputationibus, pro resolutione dicendum puto, esse secundum, & præter naturam, non vniuocè dici, sed ab vno, & magis propriè & absolutè dici de generatione & actionibus principalibus, secundariò, & secundum quandam similitudinem, & comparationem de interitu: hinc idem interitus, distincta consideratione, modò dicitur præter, modò secundū naturam: mos est Aristotelis definiendo ea, quæ sunt ab vno, inspicere id quod principale est: & in tertio Nicomachiorum definiens violentū, & id quod spontè est, præsertim cōsiderauit humanas actiones. Hoc assumpto, soluens difficultatē per iam traditas distinctiones dico, omnem putredinem comparatam cum generatione & relatā ad principale institutum naturæ, esse præter naturam, per institutum tamen secundarium & facta comparatione cum combustione, & alijs interitibus violentis, vt modo consideratur ab Aristotele posse dici secundum Naturam, quatenus fit ab agente operante secundum naturam, & leges eius in fine cursus proprij æui in loco rei putrescenti congruente conspirante interno & proprio frigore eius, vt ait Aristoteles.

Vgo Bentius. *Euersio.* *Sententia propria.*

De interitu accidentium, an possit diuidi in secundum naturam & præter naturam? & solutiones aduersarum rationum. Cap. VI.

Loquuti hactenus sumus de interitu substantiæ, superest vt aliquid dicamus de interitu accidentiū. De quibus breuibus tria dico, cū accidentia sequantur substantiā & eius sint affectiones; si producūtur ea, quæ sint consentanea substantiæ recipiēti, dicitur secundū naturam; si opposita, præter naturā eius, vt Aqua feruens secundū naturā refrigeratur & extinguitur in ea calor, nam ad id conspirat; si verò frigida calefiat, contra se habet. Addo secūdò, cū accidentibus permanētibus cōpetat modo aliquo propriū æuum, dū ea in fine sui æui secundum cursum naturæ & per principia interna pereunt, dicuntur perire secundū naturam; si secùs, præter naturam, vt si formosa puella per ægritudinem deflorescit, id ei competit præter naturā; at si senio color mutatur, dicitur secundum naturam euadere deformis. Addo tertiò, dum aqua a calore ignis calefit, & interitus proprij frigoris est præter naturā aquæ, tamen potest dici a natura, & secundū naturā, quia fit ab igne secundū naturā calefaciēte, & est via ad generationem aeris, uel ignis, quę dicitur natura, & secundum naturam, quatenus tendit ad formam, quę natura est, & ad quam materia aquę est procliuis, pręsertim tamen denominatio petitur ex conditione proximi patientis. Sed pulchra se offert diluenda ambiguitas, & est, num interitus violentus Physico oppositus ratione aliqua possit dici Physicus, & ex natura prodiens? Respondeo, Naturam esse fundamētum

Quæ accidentia secūdum naturā sint. *Dubitatio.*

tum violentiæ, & Artis, & ab vtrisque necessariò supponi: nil affert violentiam, quin per naturæ principium id faciat, ut si homo lapidem proijcit sursum, id facit per animam, quæ natura est; similiter contra, nil subijcitur violentiæ, quin sui natura sit aptum ei subijci, portio Cœli non potest impelli deorsum, quia non est apta nec natura, nec violentia secùs ferri, ac se habere; sic itaque interitus uiolentus, absoluè & propriè est uiolentus, ita tamen vt ex natura pendeat, & naturam in recipiente supponat. *Diluūtur aduersæ rationes.* His declaratis, diluendæ supersunt rationes quibus ostendebatur interitum & præsertim putredinem non posse dici secundum naturam. Prima ratio sumebatur ex secundo de Cœlo 37. quo loci omnis interitus dicitur præter naturam. At iam responsum est, id esse uerum facta comparatione inter interitum & ortum. Addebatur secundò, omne malum esse præter naturam. Responsio patet ex dictis, nam est præter naturam ex parte primi instituti naturæ, non ex parte modi quo efficitur, & vt comparatur cum generatione, non cum alio interitu. Addebatur, quòd cum generatio sit secundum naturam, interitus oppositus non potest esse talis. Respondeo ortum & interitum ita necti, ut ortus vnius sit interitus alterius; agens optat ortum, interitum uerò vt requisitum pro ortu, & ita interitus non est secundum naturam ex primo instituto, sed ex secundario. Prætereà, ortus unius & interitus alterius non sunt opposita, cum non sint eiusdem: ideò vt natura est principiū motus, & quietis, ita valet esse principium interitus vnius, & ortus alterius. Ostendebatur generationem quoque non esse secundum naturam, quia nil se generat. Respondeo, generationem uiuentium maximè esse secundum naturam, quia vis seminaria & formatrix est interna semini, & non separato conceptui, quod est id quod permutatur, id autem quod permutatur est id quod denominatur & dicitur gigni, tanquam subiectum, sumendo generationem ut fit, non pro facto esse.

De Diuisione putredinis. *Cap. VII.*

Duplex putredo. HActenus explicata sunt pertinentia ad primam partem capitis de Putredine, sequitur vt agamus de attinentibus ad secundam, nempè ad eius diuisionem. Philosophus duplicē ponit Putredinem vnam absolutam, & principalē, quam statuit contrariam generationi mixtorū, & solis mixtis ait cōpetere. Alteram in parte, sumptam modo quodā eius proprio, distincto a præcedente, de qua inquit, At verò propriè dicitur putredo in ijs, quæ ex parte intereunt, cum recesserint a natura, idcircò putrescunt cętera omnia, igne excepto, nam & Terra, & Aqua & Aer putrescunt, hæc namque omnia materia sunt ignis, &c. Antequam Philosophus definiat putredinem, diuidit illam, in putredinem absolutè, & putredinem in parte, hanc ait competere singulis Elementis, præterquam igni, hæc cum non sit absolutè putredo, etiam non est verè contraria absolutæ generationi mixtorum, propterea cum Aristoteles veram putredinem ostendisset contrariam generationi eorum, quasi soluens instantiam, cum hæc non sit contraria, inquit, Propriè dicitur putredo in ijs, quæ ex parte intereunt; cum dicat ἰδίως, non denotat, quod sit putredo propriè sumpta, sed quòd sit modus alius a priore distinctus, modo sibi proprio, putredinis nomine nuncupatus, quæ cum sit putredo in parte, non autem absolutè, etiam absolutè generationi mixtorum non erit opposita, nam ea mox ἰδίως, vt apud nos proprium, vsurpatur dupliciter, vel quatenus denotat principale contradistinctum ab adumbrato, vt dicimus proprium Aurum, vel quatenus contradistinguitur ab eo, quod est commune alijs, vt proprium homini dicitur ridere, in qua significatione, hoc in loco sumi debet indicando esse modum proprium a *Cur in parte?* priore distinctum. Et nuncupatur interitus in parte, quod ad duo potest referri, & ad magnitudinem, & ad gradus existentię, & vtrumque est uerum, nam aer dum dicitur

purri-

putridus, non secūdum omnes gradus est destructus, alioquin non diceretur aer, sed per aliquot conspicuos gradus à propria constitutione recessit. Similiter hac putredine, numquam Elementum vniuersum putrescit, sed solę partes nonnullæ. Aristoteles tamen presertim gradum inspexit, non molem, quia competere parti, non remouet, quin sit absoluta putredo, vt patet de putredine partium carnis per apostemata. Addere etiam possumus dici putredinem in parte, quia ut absoluta putredo opponitur absolutæ generationi mixtorū, ita putredo in parte opponitur generationi in parte, quatenus competit Elementis impuris, & imperfectè mixtis. Hac putredine dicūtur putrescere Elementa, non quotiescunque quouis modo fuerint alterata, & impura, ita enim semper essent putrida, sed dum manifestè a propria, & naturali constitutione recesserint, quod indicauit Arist. inquiens, cum recesserint a natura. Alexāder hoc explicans ait a natura, hoc est, a principio mouente, quod in eis calor est, per quē ad mixti constitutionem tendunt, nam putredo eius caloris esse dicitur. Quæ expositio est dubia, nam calor non rectè dici potest natura Aquæ, vel Terræ. Ideò puto Aristot. denotasse propriam substantiam, & naturam Elementorum, nam quamuis putredo dicatur interitus proprij caloris, tamen tanquam finis est interitus naturæ mixti, & hanc inspexit Arist. loquendo de putredine in parte, quia non propriè Elementis competit calor secundum naturam terminans & formans, ut mixtis. Huic putredini in parte dictæ similis modo quodam est putredo humorum parientium febres putridas, non enim tunc penitùs intereunt, ab hac putredine solus ignis dicitur immunis; Ita puto inducendam & explicandam sententiam Arist. de putredine in parte, quæ tamen posset probabiliter etiam secùs intelligi, dicendo nomen putredinis nō primò & propriè competere & tributum esse illis, quæ secundum totum intereunt, ea enim absolutè resolui & interire dicuntur, sed impositum fuisse illis, quę in parte a sua natura recedunt, & inde fuisse translatum ad interitum mixtorum, adeò ut indicet Philosophus se putredinis nomen latè vsurpasse nō propriè ut etiam faciet in progressu, loquendo de coctione, & in quinto Physi. de latione: Et secundum hanc expositionem ea uox denotabit propriè & principaliter, vt frequentius vsurpatur, & iure ea in parte magis propriè dici uidetur putredo, cum per eam denominentur illa quæ modo aliquo sunt, vt aer, & aqua denominantur putrida, at ea quę omnino periere, & minimè sunt, denominari propriè nequeunt, sed absolutè dicuntur resoluta & perempta. Profectò vtraque expositio est probabilis, & quouis modo id exponatur, nil refert, quia lis solū est de verbis, de quo nempè primò, & magis propriè dicatur nomen Putredinis. At colligamus distinctiones Putredinis, Nam Putredo vel est absolutè totius essentiæ, vt dum caro omnino putrescit, uel secundum partem, ut ea Elementorum, & senium. Insuper uel est uniuersę molis, ut post obitum vniuersa caro putrescit, vel partis vt in vlcere viuentis. Tertio, vel consideratur putredo in corpore inanimo vt in vino, vel in viuente. Quarto vel est secundum Naturam, vt senium, & ea partium viuentis in fine cursus vitę, vel violenta, vt partium defunctorum violentia, & putredo humorum viuentis laborantis febre putrida. Quę a Galeno in primo de differentijs febrium capitulo sexto, triplex dicitur, nam vel fit superata natura uiuentis, vel ea superante, vel partim superante, partim superata.

Alexāder.

Alia expositio.

Distinctiones putredinis.

Quid

Quid sit Putredo in parte, & cur solus Ignis non putrescat? Cap. VIII.

Qua putredo i parte. Duplex statuit Philosophus putredinis genus, vnam absolutè, alteram in parte: quid autem sit putredo in parte, non facilè constat, sed prætermissa opinionum varietate, dico generationem mixti esse duplicem, vnam absolutam, veluti dum gignuntur carnes & perfecta, mixta alteram inchoatam: absolutæ generationi opponitur absoluta putredo, generationi inchoatæ opponitur ea putredo, quæ in parte dicta est, quæ non est sola alteratio, alioquin Elementa semper essent putrida, sed interitus substantiæ mixti secundum partem, iam enim patefeci cùm formas Elemenrorum, tùm eas mixtorum suscipere magis & minus. Hęc putredo secundum partem adhuc duplex est, uel enim competit Elementis inchoata mixtione præditis, de qua Arist. dixit putrescere Elementa omnia pręter ignem; & hęc propriè opponitur generationi mixti in parte: vel competit perfectè mixtis, dum secundum partem, & gradus aliquos a propria natura recedunt, vt putrescere dicuntur humores senum, & gignentes febres putridas. Hæc differt ab altera, quia competit mixtis perfectis, & est via ad putredinē absolutam, vt de senio & uetustate Plantarum dixit Aristot. Putredo secundum partem competens Elementis, non est quilibet recessus a naturali & propria eorum constitutione, non enim dū aqua per medios vapores uertitur in aeream, uel quodlibet Elementum in aliud dicitur putrescere, neque etiam dum in fodinis, & cauitatibus Terræ transeunt in Metalla, sed dum humor & calor inchoatæ mixtionis eorum deprauatur, adeò ut calor humori non dominetur, & humor congruenter non terminetur, ex qua deprauatione dum aer ita putrescit, prodeunt pestilētię & morbi populares, & in cauitatibus Terrę frequenter aer adeò deprauatur, ut inspiratus statim necet homines, quod præsertim accidit in foueis, in quibus seruari solet frumentum, dum aer euētatione caret, & suffocatur calor eius. Putredo secundum totum non potest in dispositionem secundum naturam redigi, ut nonnunquam redigi per expurgationem potest putredo secundū partem. Ex his itaque constat quid sit putredo secundum partē, quomodo sit duplex, & quomodo competat cùm Elementis, tùm mixtis perfectis. Putredo etiam secundū totum potest cōpetere modo aliquo utrisque, nam quod competat perfectè mixtis, patet, cōpetit aūt Elemenris, dū partes nōnullę ita putrescunt, ut ex eis gignātur calices, muscæ, locustæ, & uarij uermes, quod eis competit quatenus ob impuritatem in mixtum transeunt, includens facultate Elementa omnia, nec propterea uerū iudico id quod dicitur ab Olimpiodoro, ex putredine aeris qualeas, & coturnices gigni, non enim ex putri animalia adeò perfecta gigni possunt, nisi id referatur ad prolata ab Aristotele in 5. de historia animalium, cap. 5. dicente, perdices si aduersę maribus steterint, uentusque inde afflet, ubi mares stant, concipere, plerumque etiam uocę marium ingrauescere, uolatu quoque supero marium effici idipsum posse. At cū hoc dicat Philosophus, primò de uarietate non parū dubiro, multa enim historicè tāquā ab alijs audita refert Philosophus, quæ tamen in libris de partibus, & de generatione animalium non approbat: Insuper eo concesso, dico eā generationem non esse ex putri, sed uel per uocem maris excitari per Phantasiam fœminæ humores & spiritus in ea ad concipiendum idoneos, uel per Aerem medium ex mare deferri spiritus prolificos, qui recepti in fœmina summè parata, prolem forment. At perpendamus, cur putredinis in parte solus ignis sit expers? Dico primò, id ortum ducere ex calore ignis, qui cum primò Igni cōperat, à calore alio superari non potest, adeò ut reddatur Igni præter naturam. Addò secundò, id prodire ex siccitate Ignis: nam i!le calor per putredinē interit, qui in humore sedem habet, Ignis autem suo calore humorem consumit: de Terra non sic se habet, non enim dum humectatur, a frigore Terræ humor ita consumitur,

Putredo in parte duplex.

Putredo secundum totum.

Olympiodori senten. Arist.

Cur solus ignis non putrescat? Ratio 1. Ratio 2.

mitur. Tertia ratio elicitur ex conditione ignis, qui nedum purior est cæteris, verùm insuper sua conditione cętera purgat. Quarta ratio elicitur ex conditione putredinis: nam id, quod putrescit per interitum caloris, frigidum remanet, & frigore cōspirante putrescit; ignis autem sui natura calidissimus est. Quinta ratio elicitur ex conditione rei putrescentis, id enim quod putrescit, obtinet locum materiæ; nam est humidū sicco per calorem formatum & terminatum; ignis inter Elementa præsertim formæ obtinet locum. Aristot. huius suæ sententiæ causas afferens, hoc in loco pro causa hanc quintam retulit, in 25. part. Prob. 19. affert primam, & quartam inquiens, Cur Aqua, & Terra putrescunt, Aer autem, & Ignis nequaquam? An quia omne, quod putrescit, calidissimum fiat necesse est, igne autem nil calidius? An quia refrigerari priùs oportet, quod putredinem concepturum est, ignis autem calidissimus semper est, nil autem putrescit cum calidum est, sed refrigeretur ante oportet quàm putrescat. Ratio 3. Ratio 4. Ratio 5.

An verum sit inter Elementa ignem solum non putrescere? Cap. IX.

Sententia illa ab Aristot. prolata, Ignem solum ex Elementis immunem esse a putredine, duplici ratione dubia est: primò, quia ille quoque uidetur putredini subijci; secundò, quia etiam aer a putredine uidetur immunis. Quòd ignis putredini sit obnoxius, ostenditur primò, quia ut Elementa cætera, ita ignis à sua natura per remissionem, & impuritatem potest recedere atq; etiā interire. Insuper in quinto de Historia Anim. capitu. 19. inquit Philosophus, In his quæ iudicamus non putrescere, gignuntur tamen animalia, & in Cypro in ærarijs fornacibus ubi Chalcites Lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne oriuntur pennatæ paulò muscis grandiores, quæ per ignem saliunt, & ambulant, &c. hæ bestiolæ ex putredine ignis gigni videntur, cùm in solo igne viuant. Confirmatur, quia Glacies & Nix proportione igni respondet; at in eodem quinto de Historia Animalium legitur, in niue gigni vermes. Insuper Aristot. in lib. de Morte, & uita inquit, calorem posse interire, & a frigore contrario per extinctionem, & a se, per marcedinem, & consumptionem proprij humoris; marcedo autem est quædam putredo ignis. Quòd autem etiam aer a putredine sit immunis, dicitur a Philosopho 25. part. Probl. 19. asserente nec ignem, nec aerem putrescere; & in secundò cap. de Longit. & breuit. uitæ legitur, ob id pingina non putrescere, quia plurimum includunt aeris, aer autem ad cætera Elementa est tanquam ignis, qui non putrescit. Pro solutione dico primò, Aristotelem loqui de putredine secundum partem, quæ est recessus a propria constitutione. Addo secundò, hunc recessum posse Elementis dupliciter competere, uel sine modo putredinis, & hoc competit omnibus, vel cum modo putredinis, qui est cum interitu proprij caloris mixti imperfecti in humore a calore externo, quod mixtum imperfectum seruet nomen Elementi, & huiusmodi recessus non competit igni, ut patuit in capitu. præcedente. Rationes aduersæ facilè diluuntur, dicebatur primò, etiam ignem posse a sua natura recedere, id concedo; at non per modum putredinis. Addebatur, in igne gigni vermes: primò, id dubium puto, nam inquit Aristoteles in secundo de Generatione Animalium capitulo tertio, ex Igne, & Glacie nullum gigni Animal. Dico secundò, si id uerum est; huiusmodi uermes non ex ignis putredine gigni, sed ex humore aliquo ingestorum lapidum, qui in fornacibus comburuntur, vt etiam vermes rubei, qui dicuntur gigni in niue, non ex Glaciei, uel Niuis putredine fiunt, sed ex aliquo corpore intra niuem

Ignem putrescere.

An aer putrescat.

Diluuntur rationes aduersæ.

putrefcente, participe proprij caloris; qui per antiperiftafim reddatur alienus, & præter naturam. Inftabatur de interitu Ignis per marcedinem. Refpondeo [illegible] quam Ariftoteles tribuit calori, non effe putredinem, quam [illegible] appellat, fed effe euanefcentiam, defectionem & confumptionem flammæ, & caloris, & errat Clariffimus Ludouicus Boccaf. qui eam accipit pro putredine aliqua. His accedit, quod aliud eft loqui de fpiritu calido, & humido, fundamento vitæ, & aliud loqui de Igne: Ariftoteles enim de fpiritu vitali loquitur. Inftabatur demùm, quia etiam Aer nonnfiquam dicitur à putredine immunis, & ob id Philofophus non uidetur fibi conftare. Soluitur inftantia per duo fundamenta. Primum eft quod dicere Aerem non putrefcere, denotat difficultatem non quod penitùs id fieri nequeat, ut etiam accidit de pinguedine. Alterum eft, quia Aer eft duplex, vnus nobis proximus, qui facilè putrefcit, alter fublimis proximus & fimillimus Igni, fe habens ad contenta tanquam Ignis, de hoc Ariftoteles inquit, quòd non putrefcit, quod indicauit Ariftoteles in libro de longitudine, & breuitate vitæ inquiens, Aerem non putrefcere, quia ad reliqua fe habet tanquam Ignis, & in 25. parte Probl. 19. dixit Aerem non putrefcere, quia Ignis plurimum includit.

Definitio Putredinis. Cap. X.

Definitio putredinis. OStenfo Putredinem generationi mixtorum opponi, explicataque diftinctione eius in abfolutam, & fecundum partem, fequitur ut tertio loco vnà cum Ariftotele, de eius definitione loquar, quæ huiufmodi eft, Putredo eft interitus eius, qui in unoquoque humido propius eft, & naturalis calor, ab alieno calore, hic autem eft ambientis, quare, quoniā ob inopiā patitur calidi; quod autē indiget hac facultate frigidū eft omne, ambę erunt caufę, & putredo erit cōis affectio tū proprij frigoris, tum alieni caloris. Hæc eft definitio, quæ ab Ariftotele traditur, & in parte explicatur quę etiam uariarum difficultatum nobis occafiones offert, declarabo autem primò fingulas definitionis partes, mox potiora dubia diffoluam. Res definienda eft putredo, quę non fecùs ac generatio ei oppofita, eft affectio corporis Phyfici, modo aliquo mixti, [affectio;] quia fubiecto competit, & apta eft de eo oftendi, eo definitionis genere definiri debet, quod à demonftratione folo partium ordine, & difpofitione diftinguitur, & præfertim ita definiri debet, dum confideratur ut fit, & ab efficiente producitur, ueluti confideratur putredo, quæ definitur non pro folo termino ad quem, fed pro via ad terminum tendente, & à principio aliquo pendente, hinc definiri debet cùm per internas, tùm per externas caufas, ut etiam definita fuit ei oppofita generatio. Hoc accuratè feruauit Ariftoteles, qui primò formam explicans dixit, quòd eft interitus naturalis caloris, patefaciendo fimul eam generationi opponi, interitus autem

Finis internus. eft quædam priuatio, quæ modo aliquo eft forma, vt dicitur in fecundo Phyficorum 15. Infuper cum dicatur [interitus,] fimul manifeftatur finis internus tranfmutationis, fumptus pro termino ad quem, externus finis non eft addendus, quia interitus, ut malum, caret fine cuius gratia, folùm dicere poffumus effe neceffarium pro alterius generatione, explicatur autem materia proxima, dum dicitur [in vnoquo-

Materia proxima. que humido,] vt enim calor eft principalis pro formando, & terminando mixto, ita humor eft proximum, & principale quod terminatur, efficiens autem eft calor ambientis conferente frigore proprio. At perpendamus exactiùs particulas

Dubitatio. omnes, [putredo eft interitus,] & iure, cum fit contraria generationi, fumendo contrarium latè; At dices, cum fit contraria, debet habere idem commune genus, generatio definiebatur ab Ariftotele, quòd fit mutatio, cur etiam

pro

pro genere putredinis non accipitur mutatio? Respondeo re vera commune genus idē esse, ambo enim sunt mutationes, proximum tamen est distinctum, in definitione generationis sumptum fuit non proximum, sed commune genus, cum contrahentibus illud, ratio est, quia generatio mixti definita, caret ꝓprio nomine, & denotatur nomine communi generationis, ideò non valuit Aristoteles pro genere accipere generationem, ea enim fuisset nugatio, at interitus ei oppositus habet nomē proprium a communi distinctum, ideò accipere valuit genus proximum, & dicere [putredo est interitus.] Insuper, magis propriè generatio dicitur mutatio, quàm putredo, q̄ a mutatio per se ad formam tendit. Addit Philosophus [proprij & naturalis caloris] cū putredo opponatur generationi, ut ea consurgebat ex imperio caloris formantis, & terminantis humorem, ita putredo rectè dicitur interitus illius caloris, oppositorū enim opposita sunt formæ, & conditiones, illæ calor in generatione, vt antecedit & permutat, est efficiēs, ut tēperatus remanet, est tāquam forma cuius putredo est interitus, illę duę uoces [proprij & naturalis,] ex quorūdam sententia pro eodem vsurpātur, adeò vt una explicet alteram, alij putātes denotare uaria, varias tradunt expositiones. Pōponatius inquit calorem dici proprium, vt distinguitur ab externo, & Artificioso, dici naturalem, tanquam ei cōgruentem pro distinctione ab alijs ei non cōgruentibus. Alij aiunt dici naturalem per relationem ad Qualitates, proprium uerò per relationē ad corpus, adeò vt sit Qualitas naturalis, propria eius corporis mixti. Galenus in secundo de differentijs febriū, c. 9. satis probabilem inuit expositionē, inquiens, Rectè putare videtur Aristoteles ab aliena caliditate oriri putredinē, vocant alienam externam, non insitam, neque natiuam in quocunque genere, &c. adeò vt Galenus propriā accipiat ut cōtradistinctam ab aliena caliditate, naturalem verò ut natiuam, & per naturam ei insitam, contradistinctam a non natiua. Sed cæteris silentio obuolutis, veriorem expositionem hanc esse puto, Aristotelem per eas voces denotasse idem, sola ratione distinctum, nam calor ille mixti duobus modis cōsiderari potest, primò vt id mixtum constituit, ac ita dicitur proprius eius, secundò, vt est principium operationū eius, & dicitur naturalis, natura enim principium est operationis & motus. Et ex hoc elicitur ratio cur Philosophus in definitione putredinis præposuit proprium, in definitione verò coctionis postposuit; ratio enim est: quia putredo primò dicitur interitus eius ut rem putrescentem constituit, coctio verò cum sit operatio primò ex eo calore pendet, ut est naturalis, hoc est modo aliquo principium illius naturalis trāsmutationis; sequitur Aristoteles [in vnoquoque humido,] sumptis attinētibus ad formam, affert attinentia ad materiam, vt in generatione dominabatur calor, & terminos imponebat humori, ita in interitu, calor succumbit & interit, qui in humore, vt in principaliore materia reperitur: mentio fit de humore non de siccitate; tum quia calor propè nos semper cum humore aliquo iungitur, tanquam eius materia, tum quia calor proprius ad naturalem humorem refertur, ut fundamentum; tum insuper, quia inter Qualitates patientes est principalior, ut calor inter agentes, siccum autem id contemperat, & detinet; tum demùm, quia humor est qui in putredine primò fluere, & labi uidetur. Ait Philosophus [in unoquoque humido.] Inquit Ludonicus Boccaf. ita loqui, quoniàm in uiuente triplex est humidum, unum Aereum, alterum Aqueum, quæ duo in omni mixto inueniuntur, connectentia partes eius, datur & tertium quod est humidum alimenti, competens solis viuentibus, quod etiam frequenter est causa putredinis; Vt igitur Philosophus ea tria humida denotaret, dixit in vnoquoque humido. Quæ expositio non est approbanda, quia putredo ut ad æquatò subiecto competit omnis mixtio similium partium, in quo non triplex, sed vnicum est humidum, nam humor Temperamentum unicum est, ex Aereo, & Aqueo consurgens; vt etiam vnicus est calor. Præterea, humor alimenti ad rem non facit, quia solis viuentibus competit, & non est ille qui terminatus est à proprio, & naturali calore, putredo autem dicitur interitus calo-

Solutio.

Pomponatius.

Galenus.

Propria expositio.

L. Boccaf.

eam definiuit Galenus dum 11. libro Methodi, cap. 8. dixit, Putredo est interitus totius substantiæ putrescentis, ab aliena caliditate. Hæc dubitatio profectò non leuis est, & propterea viri docti varia dixerunt. Aiunt nõnulli Aristotelem per proprium, & naturalem calorem non denotasse Qualitatem de tertia specie, sed Tẽperamentũ, quod substantia est, q clarius expressit Galenus inquiens, Putredinem esse interitum totius substantiæ putrescentis, adeò ut definitiones sint eędem, sola ratione distinctę. Hæc fuit sententia Erasti viri docti, & confirmari potest, quia Galenus in secundo de differentijs febrium cap. 9. commendat sententiam Arist. de putredine, vt jam retuli. *Solutio alıorum.*

Sed opinio hæc nõ caret difficultate, quoniam Arist. per calorem, illum denotare debet, quem prius definiuit, at nõ definiuit calorem pro substantia, sed pro Qualitate; nam assumpsit Qualitates primas ad tactum attinentes, inuicem contrarias, agentes & patientes, terminantes, & terminatas, quæ non sunt substantia rei. Insuper, Temperamentum ex sentẽtia Galeni est quidem substantia mixti, ut Qualitates sunt formæ Elementorum, at non ex sententia Arist. vt proprio loco patefeci, ideò perperàm hac de re vir hic confundit sententiam Galeni cum ea Aristotelis. *Euersio.*

Propterea rectiùs alij vt Põponatius, & Ludouicus Boccaf. inquiunt, Aristotelem nomine caloris Qualitatem denotasse, frigori cõtrariam, quam præassumpserat, & cuius opera pollicitus est se consideraturum. Et soluentes propositam difficultatem nonnulli eorum inquiũt, defintionem debere intelligi per modum causę, non formę, adeò ut putredo dicatur interitus proprij caloris, hoc est, prodiẽs ex interitu eius, hinc addunt Galenũ nõ dissentire ab Arist. sed Galenũ considerasse terminum, Aristot. verò viam ad illum. *Pomponatius. Lud. Boc.*

Quę sententia etiam est dubia, ita enim Aristoteles diminutus fuisset, nam cõsiderasset minus principale, & prætermisisset id quod est principalius, definiuisset viam derelicto termino ad quem. Et cõfirmatur, quia conspicuè Aristoteles indicat se considerare viam cum termino iunctam inquiens, ea quæ putrescunt, in fimum, & puluere redigi. Ex aduerso Galenus non considerauit putredinem pro termino tantùm, quia causam producentem & efficientem expressit. Insuper, non ualuit interitum. Qualitatis ab interitu substantię tanquã viã a termino secernere, cũ ex eius sententia Qualitates Elementorũ & Tẽperamentũ mixti a forma substantiæ non distinguantur. *Euersio.*

Dicamus itaq;, primò Arist. per calorem denotasse quidem Qualitatem de tertia specie, eam tamen considerasse vt circumscribentem formam substantiæ, nam Arist. in lib. de Cœlo, formas Elementorum per graue, & leue circumscripsit, in libro autem de Ortu, & interitu, & hoc in loco, per Qualitates alterãtes: usurpatur itaque calor proprius hoc in loco, pro calore, & Qualitate, circumscribente tamen formam substantiæ mixti, quę prętertim proprio calori respondet, illumque sequitur. Ex quo elicio Aristotelẽ definiuisse uiam cũ termino iũctam, adeò ut simul mira Arte, & viam patefaciat attinẽtem ad actionem & passionem primarum Qualitatum, & terminum per huiusmodi Qualitates circumscriptum. *Propria sẽtentia.*

Addo insuper duas relatas sententias posse modo aliquo conciliari dicendo cum primis Aristotelem per calorem denotasse substantiã; vt circumscriptam, cum secundis verò, Aristotelem considerasse viam ut circumscribẽtem terminatum, nam calor, cuius interitus est via in putredinem, consideratur vt circumscribens substãtiam, cuius interitus est terminus ad quem putredinis. *Cõcilium.*

Insuper dico in attinentibus ad constitutionem, & conditionem propriam putredinis, Galenum ab Aristotele non dissentire, sed solùm dissentire in connexis cum ea. Quod nõ dissentiat de primis patet, quia in secundo de differ. Febrium capitulo nono, sub initio, Galenus commendat sententiam Aristotelis dicentis putredinem fieri per calorẽ externum, & in tertio de morbis vulgaribus, com. primo inquit, & videtur putredo omnis ex materia quidem gigni humida, ex causa verò efficiente, extraneo, & præter naturam calore & cætera. Hæc eadem est sententia Aristotelis. Dissentit tamẽ de connexis, primò, quia Temperamentum censuit substantiam mixti, & calorem eius ad substantiam attinere existimauit, quod non putat Aristoteles, ideò cum *Galenum ab Arist. non dissentire.*

Arist. dicat putredinem esse interitum proprij caloris, Galenus per sua principia debuit dicere totius substantię. Insuper, ex sententia Galeni non ita omnia mixta ex parte virtutis dominantis sunt calida, vt ex sententia Aristotelis, & ideò vt per principia Aristotelis debemus dicere putredinē esse interitum proprij caloris, sua facultate in omni mixto formantis, & terminātis, ita per principia Galeni debemus dicere esse interitū totius substantiæ mixti. Consentiunt itaq; de natura & conditionib. putredinis: dissentiunt autem de connexis, & ob id sequentes principia sua, per varia verba idem denotant. Modus tamen loquēdi Aristotelis est rectior, & principia sunt veriora, nam explicat viam, & terminum; & rectè putat calorem in omni mixto sua virtute dominari, terminare, & formare, & substantiam mixti, à calore, & Temperamento esse distinctam. Solutio aduersarum rationum ex dictis elicitur.

Qua Putredo ab Arist. definiatur? Cap. XII.

Qua putredo definiatur. ASsertum est in præcedentibus, putredinem esse duplicem, vnam absolutam & totius, alteram secundum partem, dubium non leue est, quā putredinem definiuerit Aristoteles? Inquiunt nonnulli, Aristotelem definiuisse putredinem secundum partem, quorum opinio comprobari potest. Primò, quia putredo secundum totum est interitus totius substantiæ, non proprij caloris. Præterea, putredo secundum totum, iam prius fuerat declarata, & dictum, eam opponi generationi, ac omnem interitum secundum naturam esse viam in eam, & per illam corpora putrescētia primò reddi humida, mox arida, & quod fit, dum id quod terminatur, dominatur. Ideò solùm altera putredo, quæ est secundum partem, remanebat definienda, & ea relatā, statim tradit Philosophus putredinis definitionem, quæ ad putredinem proximè relatam videtur referenda. Insuper idipsum elicitur ex confirmatione eius definitionis, nam inter cætera hoc signum affert, quòd Mare, & aliæ Aquæ in partes diuisæ, putrescunt, non autem simul iunctæ: Aquæ autē competit putredo secundum partem; & quoniam putredo secun-

Opinio aduersa. dum partem magna ex parte est morbifica, hæc præsertim definiri videtur. Ex aduerso Vicomercat. & alij plurimi, aiunt definiri putredinē secundum totum, & iure profectò, nam Aristoteles eam putredinē definit, & per varia signa comprobat, quæ suo instituto inseruit, & quam definire tenetur; at cū Aristoteles egisset de generatione mixti secundum totū, cui opponitur putredo secundum totum, de hac agere tenebatur, Ideò de hac illum egisse putandum est. Et confirmatur, quoniam dum aliquid est ab vno, præsertim agendū est de principali; huiusmodi autem est putredo secundum totum; hinc Aristoteles solùm obiter putredinem secundū partem videtur tetigisse, & statim redijsse ad principalem, definiendo illam, cuius definitio est tanquam mensura alterius. Præterea, putredo secundum partem, qualis est ea Elementorum, minus propriè dicitur interitus proprij, & naturalis caloris, nam Terra, & Aqua sui natura frigida sunt, & dum aliquid caloris includunt, potius præter, quàm secundum naturam eis competit. Præterea, statim data definitione inquit Philosophus, ob id, & sicciora fiunt omnia, quæ putrescunt, & demum Terra, & fimus. Insuper ait in pu-

Resolutio trescente gigni vermes, quæ profectò de sola putredine secundū totum vera sunt. Pro resolutione duo dico. Primum est, Arist. dedisse definitionem comunem vtrique putredini. Alterum est, definitionem illam esse communem non vniuocè, sed ab vno; & Arist. præsertim inspexisse putredinē secundū totum, tanquam mensuram alterius; Hę Cōclusiones ostendūtur ratione, & auctoritate Arist. Ratione primò, quoniam eorū quæ sunt ab vno, dāda est vna communis definitio, quæ etiam sit ab vno, putredo est aliquid ab vno, quare per cōsimilem definitionem explicanda est, definitio enim rei definitæ debet respondere, vt dicitur in 6. Topic. hoc seruauit Aristoteles in definiēdo

do motu, natura, Anima, & alijs similibus; & nisi Philosophus hoc fecisset, suas regulas suumque morem non seruasset. Confirmatur: quia Aristoteles exẽpla dedit vtriusque putredinis. Insuper quod ea definitio præsertim competat putredini secundum totum, patet, nam dum dicimus putredinem esse interitum caloris, cum absolutè loquamur, interitum absolutum, & secundum totum præsertim intelligere debemus; huiusmodi autem est putredo secundum totum, nam per eam, quæ est secundum partem, calor secundum partem interire dicitur, & cum intereat calor proprius, dicitur interire substantia, vt in præcedentibus apparuit: sic putredo secundũ totum est tanquam mensura alterius, quę mensuratur per accessum & recessum ab ea. Quòd autem ea definitio etiam competat putredini secũdum partem, conspicuè patet ex 25. part. Probl. 19. in quo Aristoteles ostendit ignem non putrescere, quoniam ei competere non valent ea, quæ sumuntur in definitione putredinis, nempè, ut eius calor ab externo uincatur, & quod ignis reddatur frigidus, interno frigore; nam id est definitum, cui competit definitio; at Arist. vult putredini in parte, qualis est ea Elementorum competere definitionem: igitur ea quoque est definita. Colligamus itaque Aristotelem definitione putredinis omnem putredinem comprehendisse, præsertim tamen putredinem secundum totum, & secundum naturam, secundariò autem putredinem in parte, & etiam morbificam, vt etiam in 3. Phys. communi definitione motum omnem tum secundum naturam, tum preter naturam complexus est. Rationes, quæ pro vtraque parte relatę sunt, per ea quæ dixi facilè diluuntur, ideò in eis diluendis non morabor.

Putredo secundum totũ est tã quam mẽsura alterius.

Conclusio dictorum.

Alia proponuntur, & diluuntur difficultates ad definitionem Putredinis attinentes. Cap. XIII.

Ex eo quod dictum est putredinem esse interitum proprij, & naturalis caloris, non leuis oritur dubitatio, quoniam calor proprius & naturalis, solum uidetur dici de eo uiuentium, quorum generatio est receptio animę in proprio & naturali calore, non autẽ ita propriè de calore Tẽperamenti mixtorum, cum tamen ex aduerso dixerim, interitũ animalium non esse putredinem, cũ non opponatur generationi mixti, sed uiã in putredinẽ. Augetur dubitatio, quia Alexander senium & ariditatẽ, putredines nuncupauit, quæ tamen uiuentibus cõpetunt. Respondeo, mixtum omne præditũ esse proprio & naturali calore, & gigni per imperium eius, ut suo loco apparuit; calor autẽ uiuentium propriè infusus & uitalis dicitur: Et dum definitur putredo, quod sit interitus proprij, & naturalis caloris, denotatur interitus illius caloris, qui terminat, & per cuius interitum humor dissoluitur, & generationi mixti opponitur, huiusmodi autem solum est interitus mixti; hinc Arist. dixit mortem esse uiã in putredinẽ, senium autem & ariditas posunt dici putredines secundũ partem, quatenus referuntur ad partes consimiles animalium, & Plantarũ, quæ a sua natura recedunt, non autẽ ut sunt vię ad mortẽ uiuentium, adeò ut deinde mors sit verè putredo. Sed pulchra emergit dubitatio, nũ in naturali interitu animalis spiritus, qui sunt corpus mixtũ, dicantur putrescere, ut putrescunt carnes, & alię partes? Respondeo, spiritus esse calidos, siccos, & presertim igneos, & propterea ut igneos non putrescere, sed potius extingui, & marcescere, ut in pręcedentibus dixi, posse tamen putrescere putredine secundũ partem, recedendo a sua natura, dũ priùs redditi fuerint crassi & humidi: hinc spiritus quarundam anicularum, aliquando adeò à sua natura recedunt, ut uenefici reddantur, & infantes necent. Sed adhuc dubitatur, cum putredo sit interitus proprij caloris, num per putredinem proprius ille calor dicatur putrescere? Remigius disputans cum Argenterio, cap. 13. concessit putrescere, id tamen minimè dicendũ est,

Dubitatio

Confirmatio.

Solutio.

Seniũ & ariditas.

Dubitatio

Solutio.

Alia dubitatio.

Remigius.

quoniam

quoniam iam apparuit nomine proprij caloris Aristotelem denotare qualitatem formantem,& terminantem humidum;qualitas non putrescit, sed sola substantia mixta,putredo tamen mixti sequitur interitum caloris, ut requisiti pro mixti constitutione;& dum calor ille consideratur,ut circumscribens formam, eius interitus est ipsamet putredo,per quam compositum denominatur putrescere, vt presentia formæ est ipsamet generatio,per quam non forma,sed compositum dicitur gigni.Sed dubitatio etiam emergit ex eo quod Philosophus dixit,(in uniuscuiusque humido,) nam *Alia dubitatio.* si putredo est apta cōpetere omni mixto,multa inueniuntur mixta ualde arida,vt Piper,quę si putrescunt,eorum putredo potiùs erit interitus caloris in sicco, quā in humido.Preterea si putredo est interitus caloris in humido,dum aer uertitur in aquam, dicetur putrescere,quia interit calor proprius in humido. Et demū cum in re putrescente,etiam inueniatur siccitas,cur de siccitate quoque non sit mentio in definitione,cū tamen in definitione generationis, de omnibus quattuor qualitatibus modo aliquo sit facta mentio?Respondeo in mixto cōsimili, quemadmodum calor semper *Solutio.* locum obtinet formantis,& terminantis,ita humor,cuiuslibet sit gradus,obtinet locum principalioris materiæ,& terminati, siccum enim non eget alieno termino;& dum in putredine consideratur interitus caloris in humido,semper consideratur interitus caloris,ut formantis humidum,& terminantis:in definitione generationis denotatæ sunt qualitates primæ omnes;quia omnes,modo eis consentaneo,ad generationem conspirant;in interitu,cū frigus secundariò conducat,per quandam consecutionē explicatur.Similiter quia siccum non est principalis materia,quæ dissoluatur, sed id potiùs quod post dissolutionem humidi remanet,sat est,vt per cōsecutionem, quomodo se habeat manifestetur,& hoc seruatur ab Aristotele.Instantia sumpta ex mixtis apprimè siccis,soluitur,quia non sunt adeò sicca,quin aliquid humoris termini includant,ac etiā ut ea putrescant,conducit antecedens aliqua humectatio,ideò iure Galenus in tertio de morbis uulgaribus com.primo dixit,& uidetur putredo omnis ex materia gigni humida,& quæ sicca sunt non putrescere. De conuersione Aeris in Aquam per interitum caloris, dico in eo non reperiri calorem, vt terminantem humorem,id enim solùm de mixtis verum est.

Dubia alia proponuntur & diluuntur. Cap. XIIII.

DEfiniebatur Putredo, quòd sit interitus caloris in humido, at dignum est *Quomodo una qualitas in altera?* consideratione, cum ambæ sint qualitates, quomodo una in altera esse dicatur. Pro solutione considero tres esse modos, quibus calor in humore esse possit. Primò, quia fit unà cum eo pro Elementi constitutione, ueluti ambo nectuntur in aere, & tunc non unum in altero esse dicitur, sed ambo simul pro tertij constitutione. Secundò, ut flamma est in humore, & calor uiuentium in humore eorum, & tunc calor sumitur pro substantia ignea tanquam flamma, quæ ex humore reficiatur. Putauit Clarissimus Lud.Boccaf. in hac significatione hoc in loco usurpari calorem,& esse in humido: at eius sententia non est uera,quoniam huiusmodi calor pro spiritu sumptus,alimento egens,est proprius uiuen- *Lud. Boccaf.* tium,non autem competit mixtis,ut mixta sunt, in quem errorem etiam labitur Remigius.Propterea dicamus,tertio modo calorē esse in humoris,quatenus huiusmodi *Remigius.* qualitas in constitutione Temperamenti obtinet locum terminantis,& formantis; humor uerò materiam proximam constituit,quę per calorem formatur, & terminatur,& ideò caloris illius interitum sequitur humoris fluxus & dissolutio.Insuper Aristoteles offerens causam efficientem,dixit, Putredinem ut a causa principali fieri a calore ambientis,a frigore verò interno tanquam a causa secundaria, comitante, & *Dubitatio.* cooperante: at hoc est dubium, quia mixtum consimile non agit in se, ut dicitur in

pri-

primo de Ortu, & interitu, 78. quomodo igitur frigus Temperamenti mixti in sibi iunctum calorem agit? Respondeo, id accidere duobus modis. Primò, quia frigus internum remittit calorem, ac ita reddit illum imbecilliorem, magisque aptum supera ri & vinci, hoc indicauit Arist. inquiens (quare, quoniam ob inopiam patitur calidi, &c.) Secundò id accidit, quia calor internus, ut proprius & naturalis, ab externo patitur, & redditus non proprius & externus patitur & repellitur etiam ab interno, & proprio frigore. At dubitatio non leuis est, quid denotauerit Philosophus per calorē ambientis, nam ambiens est corpus, locatū continens, a cuius calore non uidetur putredo omnis officij, tum quia locantis officiū est conseruare, tum quia frequenter fit putredo per obstructionem, & a varijs intus contētis, & præsertim a calore excremen torum, & insensilium halituum, ex alimento interno prodeuntium. De hac difficultate satis probabiliter inquiunt nonnulli Arist. per calorem ambientis denotasse calorem omnem, vt contradistinctum a proprio & naturali. Et hoc indicauit Galenus in secundo de differentijs febrium, cap. 9. inquiens, Rectè putare uidetur Arist. ab aliena caliditate oriri putredinem, uocans alienam, externam non insitam neque natiuam in quocunque genere, &c. Et ita etiam id exposuit Remigius. Sed dubium est si Aristoteles tam fusa significatione vsus est uoce externi caloris, cur eam contraxit & explicauit per calorem ambientis, inquiens, hic autē est qui ambientis;) Præterea, id, quod est ex accidenti, non debet accipi in definitionibus; res putrescere ob prohibitā transpirationem & detentos halitus est ex accidēti. Præterea Aristoteles putredinem considerat, quæ naturali generationi opponitur; hęc autem est ea putredo, quę mixtis per naturam in fine sui æui, & in loco eis proprio apta est cōpetere. Præterea, consueuit Aristoteles distinguere continens ab ingredientibus, ut patet ex 8. Phyśic. 51. vbi multos motus ait competere animalibus per continens, & per ingredientia. Propterea non recedens a dictis in præcedentibus, dico putredinem esse ab uno, & Aristotelem definiuisse putredinem latè sumptam, præsertim tamen inspexisse principaliorē, quæ secundum naturam est, & generationi mixti secundum naturam opponitur: ideo dixit omnem secundum naturam interitum in hanc esse uiam, & definiens dixit esse interitum ab alieno calore, quod uerum est de omni putredine, addidit hunc autem esse qui ambientis, cōtrahens ad id quod est principale per se, & ad principalem putredinem pertinet, adeò ut definitio primò, & præsertim sit principalioris putredinis, instituto serviens, facultate autem, & per consequutionem sit putredinis uniuersè sumptæ.

Alia dubitatio.

Solutio.

Galenus.

Dubitatio

Solutio propria.

Dubia attinentia ad causam efficientem Putredinis. Cap. XV.

Apparuit quid denotauerit Philosophus nomine caloris alieni, & ambientis, at aduersus eius sententiam uariæ emergūt difficultates. Primò dubitatur, quia nonnunquam putredines fiunt hyberno tēpore, in aqua frigida, sub Polis, regnante frigore, & quoniā actiones ei tribuēdæ sunt quod dominatur, huiusmodi putredines non ex calore, sed ex frigore prodibunt. Confirmatur: quia si frigus internū & proprium conducit pro putredine, & unà operatur, longè magis id efficiet frigus externū cū aduersetur Naturæ mixti. Præterea, cū interitus per se fiat a solo contrario, & agēs per se agat in sibi contrarium, vt dicitur in primo Physicorū, non apparet quomodo possit fieri a simili, nā simile à simili conseruatur. Confirmatur; quia si putredo oriretur ex calore ambientis, in Zona Torrida plurimæ deberēt reperiri putredines, cū tamen longè secus se habeat. Demum non uidetur rationi consonum affectionem eandem ex causis cōtrarijs prodire, vt dicitur de putredine quod fiat à calore, & frigore contraria

Dubitatio de efficientis.

Solutio quorūdā.

traria enim se inuicem impediunt. De hac difficultate inquiunt nonnulli, vt Vgo Bentius, Gentilis Forliuiensis & alij, duplex esse genus putredinis, vnum ex calore, alterum ex frigore prodiens, & aiunt Arist. in 4. Meteorum solùm definiuisse genus primum ex calore prodiens. *Auerroes.* Auerroes in quarto Meteorum cōt. 8. putredinem ex frigore prodeuntem approbat inquiēs, id quod interit hyeme per Putredinem, primò interit per congelationem & exsiccationem ob imperium frigoris in eam rē, quando destruitur calor naturalis per calorem extraneū, &c. Dari modos uarios, quibus res putrescant, profectò inficiari non valemus, at quòd putredo omnis proxime non fiat a calore alieno, & quòd Aristoteles nō amplexus sit putredinem omnē, minimè dicendum puto: Ratio est, quia per putredinem mixta in sua principia resoluuntur, resolutio non fit a frigore, sed a solo calore, frigus .n. cuncta nectit, secernere dissimilia est officium caloris, ex secundo de ortu & interitu. Cōfirmatur: quia ex re putrescente prodeunt putridi halitus, qui non a frigore, sed a solo calore producuntur; frigus autē ambiens a putredine præseruat. Dicamus itaque cum Aristotele & Galeno, putredinē omnē tāquam a causa proxima, & per se, & principali, quæ per definitionem sit explicanda, fieri a calore alieno, a frigore autem, vel ex accidenti, vel secundariò.

Triplex frigus in putredine. Pro notitia considerandum, in interitu & putredine triplex posse considerari frigus, unum antecedens, alterum comitans, tertium sequens; frigus sequens est id, quod remanet in re putrida, extincto calore, de quo Aristotele in vigesimaquinta part. Prob. 19. dixit putrescentia reddi frigida, frigus comitans est frigus mixti, remittens calorē eius, & reddens illum imbecilliorem; frigus antecedens est frigus ambiēs, congelans, quod per se, vt congelans non efficit, sed repellit putredinem, vt etiam combustio est interitus sine putredine, ex accidenti tamē potest esse causa putredinis, quatenus per antiperistasim prohibēns euentationem, uel cōdensando obstruens meatu, & impediens insensiles transpirationes, est causa, vt calor aliquis alienus intus congregetur, & uigeat, qui proprium & naturalem calorem suffocat & ita quamuis originaliter, & ex accidenti a frigore, proxime tamen & per se ab alieno calore fit putredo, & Aristoteles præsertim inspexit putredinem secundum naturā, simul tamen per consecutionem, & facultate, putredinem omnem definiuit. *Auerroes.* Et Auerroes in eo. com. 8. nil aliud denotauit, nisi id quod dixi, & propterea addebat putredinem sequentem congelationem fieri a calore. *Ratio.* Ex dictis hanc elicio rationem: Putredo vel fit a frigore, vel ab humore, vel a siccitatē, vel a calore proprio, siue alieno, non a frigore, nisi modo explicato: non ab humore, quia est principalis materia; non a siccitate, quæ etiam obtinet locum materiæ, & impedimento est putredini; non a proprio calore, qui pro uiribus se conseruat: quare fit a calore alieno. *Solutiones.* Ex his eliciuntur solutiones aduersarum rationū. Dicebatur, putredines fieri sub polis, & tempore hyberno, iam dixi quomodo fiat a frigore. Addebatur contrarium per se, solùm a suo contrario destrui. Respondeo, id esse uerum de actione prima contrariorum, non de sequente primam; de actione per quām contraria inuicem permutantur, non de ea per quam aliud tertium cōstituunt, vel resoluuntur, & demum de actione violenta, non de ea, quæ est secundum naturam per quam calor cum sibi familiari calore connectitur, solum opponuntur per alienū, & non alienum, & per gradus. Instabatur, in Zona Torrida plurimas debere fieri putredines. Respondeo, id non accidere, tum quia corpora in ea regione sunt ualdè arida, redundante humore destituta, tum insuper, quia nimius calor cum sicco iunctus, comburit & desiccat, quæ putredini aduersantur. Dicebatur postremò, idem non per se ex contrarijs prodire. Respondeo, id esse uerum ex contrarijs eodem modo se habentibus & conspirantibus & de actione prima, non de sequente eam, calidum per se a calido, frigidum a frigido producitur, at modo vario, & ordine aliquo, ad eiusdem productionem conspirare valent, ita mors & a frigore per congelationem, & a calore per resolutionem inducitur: Putredo itaque primò a calore, consequenter a frigore valet produci.

Dubia

Dubia alia ad Putredinem attinentia. Cap. XVI:

FEbrium nonnullę dicuntur putride ex humorum putredine prodeuntes, aliæ non putridæ, vt diaria ex spirituum incensione consurgens, & Ethica, quæ est consumptio quædam humoris partium hominis.
De his uarię se offerunt difficultates. Et ordiēs a Febrib. putridis, ex- *Dubitatio de febre putrida.*
perientia patet, in principio earum, laborantes ut plurimū frigore af
fici, ab eoque turbari, quod non accideret si putredo a calore alieno
ortū duceret. Insuper, cum in Febris putridæ accretione & statu uigeat calor, non ap
paret putredinem esse interitū caloris. Prætereà in Vlceribus frequenter reperitur pu
tredo, & pus efficitur coctum, dominante proprio & naturali calore, quod nō eueni
ret, si putredo semper effici deberet per impetū alieni caloris. Insuper, putrescit sępè
pulmo, & pars aliqua interna corporis nostri, seruatis externis illæsis, quod nō uide
retur posse accidere, si putredo semper fieret ab alieno calore. Ex aduerso cōsideran- *De febre non putrida.*
do febres nō putridas, apparet eis quoque cōpetere definitionem putredinis, nam in
omni febre proprius & naturalis calor a sua natura recedit, & redditur laboranti præ
ter naturam, veluti in Ethica calor proprius in humido laborantis a sua natura rece
dit. Pro solutione consimilium difficultatum accipio primò id quod in præcedētibus *Solutio.*
patefeci, putredinem non esse corporis uiuentis, vt viuens est, sed mixti consimilium
partiū, ideo in putrida febre nō dicitur putrescere animal, uel Cor, sed humor aliquis. *Putredo nō uiuētis.*
Insuper accipio febrem habere quadruplex subiectum, vnum originale, & est humor
putrescens; alterum formale, & est spiritus qui incenditur; tertiū, quod est fundamen *Quotuplex subiectū febris.*
tum spirituum, nēpe Cor; quartum adęquatū, & est uniuersum animal, hęc modo va
rio dici possunt subiectum febris. Addo tertiò, in febre considerari hunc ordinem. Pri *Ordo in febre.*
mò actionem inter humorem, & alterantia illum; secūdò, ebullitionem humoris; ter
tiò, connexionem caloris cum spiritibus cordis; quartò coctionem humoris aduersi,
quintò secretionem excrementorum, & humoris, vel per quale, uel per quantum pu
gnantis. Nam primò per varia excitari potest humor, qui cum sit frigidus, ut pituita,
& bilis atra, frigore afficiunt animal; secundò per calorē illi humori alienū, incipit hu
mor ebullire, & tunc uiget calor; qui tertiò communicatur cum spiritibus Cordis, &
pugna oritur inter dispositionem naturalem uitalis caloris, & dispositionē præter na
turam humoris, & dum calor uitalis & dispositio secundum naturam dominatur, hu
mor aduersus coquitur, secernitur, & reijcitur. Accipio quartò, in febriente triplicem *Triplex calor.*
considerari calorem, unum proprium Temperamenti humoris, cuius subiectum est
humor: alterum alienum ab humore, in halitibus, & ambientibus humorem, vel cum
eo mixtis positum; tertium uitalem, qui proprius est animalis: per calorem secūdum
incenduntur humores, & redditur calor proprius eorum præter naturam, per quam
dispositionem incenditur calor uitalis, & incensio effunditur per uniuersum corpus,
in qua incensione posita est natura, & conditio febris. Addo quintò, hāc morbificam
putredinem potiùs esse putredinem secundum partem, quàm absolutam, nec eam es
se quam præsertim considerauit Philosophus, ut dixi in præcedētibus. Sexto loco lo *Febris diaria.*
quendo de febre Diaria, dico, iure eam non dici putridā, quia collocata est in spiriti
bus, qui incenduntur, magisque redduntur ignei: incensio autem nō est putredo, pos
sunt spiritus reddi putridi cum antecedente aliqua humectatione, & incrassatione, at
eorum incensio longè abest a putredine, posse autem spiritus uario modo infici, & al
terari, indicant veneficæ aniculæ, & laborantes morbo Gallico, uel alio contagioso
morbo. Similiter, febris Ethica non dicitur putrida, quia est cōsumptio proprij humo *Febris Ethica.*
ris uiuentis per calorem præter naturam, ut per flammam consumitur oleū, quæ con
sumptio longè abest a putredine, vt rectè etiam declarauit Auerroes in tertio suarum
Collectionum cap. quarto. Ex his eliciuntur solutiones propositarum difficultatum, *Solutiones*

nam apparet cur in principio quarundam febrium uigeat frigus, & cur in accretione crescat calor. Addebatur in vlceribus fieri pus a calore proprio, & naturali. Cui difficultati respondens, dico, in pure duo considerari, primò putredinem portionis humoris, quam dico fieri a calore præter naturam illius humoris, secundò coctionem eius pro secretione & expulsione, quam assero pendere ex imperio proprij & naturalis caloris. *Galenus.* Hinc rectè Galenus in tertio Artis medendi, & in lib. præsagiorum inquit in Apostemate non unam, sed multiplicem reperiri transmutationem. Nec est absurdũ nonnunquam putrescere partem internam, sine externarum lesione, id enim accidere potest, & ob prohibitam eius partis transpirationem, & ob excrementa in eã partem fluentia, & ob varia, quę eam partem sint apta lædere, non alias. De febre Diaria & Ethica quid sit dicendum, iam apparuit.

Difficultates aliæ ad definitionem Putredinis pertinentes. Cap. XVII.

Dubitatio EX putredine tanquam hydra, uno inciso difficultatum capite, noua cõtinenter renascũntur. Nam putare posset aliquis definitionem eius etiam cõbustioni, assationi, & elixationi cõpetere, omnes enim hę permutationes cõpetunt mixtis, & fiunt a calore ambientis destruente calorem proprium eorum in humido existentem. *Solutio.* Cui difficultati respondens, nego definitionem his competere, nam combustio fit a calore uehemẽti & sicco, putredo a calore potiùs humido; combustio primò refertur ad humorẽ, illumque consumit, putredo uerò ad calorẽ, cuius interitum sequitur humoris effusio; Cõbustioni in parte similis est febris Ethica. *De assatione & elixatione.* Loquendo de assatione, & elixatione, eis quoque definitio nõ cõpetit. Primò, quia coctio non est interitus proprij caloris, sed perfectio, vt patet ex eius definitione. Insuper, humor proprius per coctionem nõ priuatur termino, & effunditur, sed a proprio calore exactiùs terminatur, & solũ aliquid alieni humoris consumitur. *An frigus propriũ conducat.* At insuper dubitatur, quia Arist. dixit ad efficiendam putredinem, vna cum externo calore, conspirare frigus proprium, quod apprimè est dubium; frigus enim proprium pręseruat a putredine, adeò ut congelata non putrescãt, *Solutio.* & si de aliquo frigore debuisset Aristoteles mentionem facere, potiùs de externo eã facere debuisset, cum ab eo calor proprius, tanquã a contrario extinguatur. Respondeo, à frigore externo calorem interimi violentia, non secundum naturam; putredo autem dicitur interitus secundum naturam. Insuper a frigore externo fit congelatio non putredo; frigus internum si uehemens fuerit, & congelat, præseruat a putredine, vt patet de Metallis, at quatenus remittit calorem proprium, reddẽdo illum imbecilliorem, conducit pro putredine, & præsertim dũ fuerit frigus ex senio prodiens, *Dubitatio* quod modo aliquo est præter naturam, hinc senes facilè in putredines labuntur. Sed adhuc dubitatur, quia sententia est Aristotelis in primo de Cęlo t. 99. unicuique proprium æuum, vitæque mensuram esse tributam, cuius terminos per naturam egredi non licet: quare si mixtum aliquod alicubi esset collocatum, vbi calor ambientis nõ uigeret, adhuc sine alieno calore ad interitum tenderet, qui interitus si fuerit mixti, quia maximè est secundum naturam, putredo erit, quæ tamen ab alieno calore non fieret. *Solutio.* Respondeo, mixta omninò consimilia, quæ secundum partes modo aliquo dissimiles in se non agant minimè reperiri, ut etiam non reperiuntur Elemẽta pura. Similiter nullibi possunt sub Lunæ orbe poni, vbi aliquid contrarij non eis occurrat, & ita semper ab aliquo ducuntur ad interitum. Ea tamen sententia, vnicuique præfixũ esse terminum sui æui, non ita debet intelligi, ut remoto per imaginationẽ omni corrumpente, id tendat ad finem & interitum, sed quod unumquodque ita per naturam constitutum sit, ut in loco proprio, in quo pręsertim aptum est seruari, & pugnãtibus obsiste-

obsistere, valeat id per huiusmodi definitum tempus efficere, & cum intereat interitus erit varius ratione varietatis modi, & corrumpentium; Hinc Aristoteles in octauo Physicorum septuagesimooctauo ait, corpus quo fuerit maius, eo diutiùs seruari, & mouere, quia diutiùs valet corrumpenti obsistere. Hanc resolutionem conspicuè elicere valemus ex verbis ab Aristotele sub initio libri de longitudine, & breuitate uitæ prolatis, quæ huiusmodi sunt, Dubitauerat, an inueniri possit locus, in quo corpora Physica ab interitu immunia seruari ualeant: soluens inquit, An hoc ita quidem uerum est, ita autem minime, fieri enim nequit materiatum carere contrario, si igitur dum simul fuerint efficiens, & patiens, hoc semper agit, id semper patitur, fieri non potest ut non permutentur; Insuper necesse est exerementa eijcere, ea autem sunt contraria, cum prodeant ex contrario, a quo fit permutatio, si autem reijciatur omne quod actu contrarium est, id quod remanet, erit incorruptibile, an non? sed ab ambienti corrumpitur; ideò omnia in motu sunt, & fiunt, vel intereunt, continens autem aut cooperatur, aut contra operatur, & cætera. Ex his elicitur resolutio difficultatis iam relata, & addendum est eam sententiam vnicuique designatum esse terminum suæ conseruationis, præsertim ueram esse de uiuentibus. *Aristotel.*

Explicatio Primæ confirmationis definitionis Putredinis: Cap. XVIII.

PRopterea & ficciora fiunt quæcunque putrescunt, & demùm Terra, & fimus, exeunte enim naturali calore, simul euaporat naturale humidum, & alliciens humiditatem non amplius adest, allicit autem attrahens calor proprius. *Cont.*

Conditio definitionis exquisitæ est, vt per eam illa seruetur, quæ communi consensione definito competunt, ut legitur in quarto Physicorum. Insuper, vt ex definitione eliciantur causæ eorum quæ competunt definito, alioquin iudicantur dialecticæ & inanes, vt dicitur in Proœmio de Anima. Et demùm ut dubia diluantur, propterea Aristoteles prò com probanda definitione putredinis, septem vtitur signis, sumptis ex his quę in putredine apparent, quorum causæ, ex tradita definitione, & explicatione eliciuntur: eorum primum est, quia putrescentia quamuis primò dum internus calor uincitur, & humor destitutus termino coercente labitur, reddantur mollia, tamen progressu temporis dissoluto eo humore superest Terra, & fimus; Cuius rei ratio vt clarior appareat, explicandus est modus quo fit putredo: de quo cum varię sint sententiæ, hunc ego cęteris præferendum existimo. Pro carne, gratia exemp. putrefacienda, consideratur primò calor ambientis, alienus a calore proprio Temperamenti carnis, qui si fuerit siccus vehemens, & Igneus, egens humore, agit in humorem carnis, eamque desiccat, assat & comburit, non autem reddit putridam; Ignis enim, ut non putrescit, ita putredinem arcet. At si fuerit cum humore aliquo iunctus, nec adeò uehemens, tunc suo humore relaxat partes externas carnis, & non ita egens humore, sua conditione familiariter nectitur cum calore proprio carnis, & inde primò oritur quædam excalefactio, & accretio caloris in carne, qui calor partim est secundum naturam carnis quatenus est pars Temperamenti eius, suoque humori congruens, partim est præternaturam, quatenus terminos proprios egreditur, & tanquam ex origine pendet ex externo; in qua constitutione, si dispositio secundum naturam *Expositio.* *Mod' quo fit putredo.*

vicerit aduersam, non sequitur putredo; at si contra contigerit, tunc calor ita auctus vnà cum Humore magis tenui euaporat, quam euaporationem caloris proprij, cum alieno sibi familiari, sequitur imminutio proprij caloris, & accretio interni frigoris, adeò vt calor proprius non amplius valeat humorem crassiorem superstitem coercere, & vnà cum sicco iunctum detinere, & propterea humor, tanquam sui iuris factus, fluit, & inde id, quod putrescit apparet molle, quo, humore partim ab alieno calore, partim per eius fluxum soluto, remanet siccum Terreum, & puluis. Terminus proprius putredinis est interitus formę mixti, circumscriptæ per proprium, & naturalem calorem, adeò ut in re putrescente quinque hi gradus principales considerentur. Primò, excalefactio a calore alieno, & quædam caloris humidi accretio, quam comitatur relaxatio, & patefactio meatuum. Secundò, euaporatio caloris proprij, cum alieno familiariter iuncti, nec non tenuioris humoris fundamenti eius. Tertiò, interitum caloris proprij sequitur accretio interni frigoris. Quartò, interitum eiusdem caloris sequitur, vt humor crassior sui iuris redditus, fluat, remque putrescentem reddat humidam, & mollem, quo humore consumpto, Quinto superest Terrea portio, & puluis, & tunc, vt ait Virgilius, putris se gleba resoluit.

Quinque gradus in re putrescense.

Rem putrescentem debere primò excalefieri, mox frigidam reddi conspicuè dicitur ab Aristotele uigesimaquinta parte, Problemate decimonono ostendente Ignem non putrescere, quia non potest magis excalefieri, nec potest reddi frigidus. Ex his elicio primò, in putredine calorem externum non primò agere in humorem proprium, cum sit humidus; sed primò familiariter necti cum interno calore. Elicio secundò, mixtum consimile habere internum principium sui interitus nempè frigus, id tamen non esse principium principale, sed operans unà cum principali, & externo. Ex his patent attinentia ad primum signum ab Aristotele relatum. At ex dictis emergunt quattuor dubia. Primum est, quia actio unius caloris non in calorem alterum est referenda, sed in humorem, ex quo alitur, vt dum maior flamma in minorem agit consumendo, & trahendo ad se humorem eius. Præterea, apparuit in præcedentibus viuentia non putrescere, sed mori; putredinem autem competere mixtis consimilibus; at Aristoteles putredinem uidetur referre ad viuentia, cum dicat, & alliciens humorem non amplius adest, alliciens autem humorem, est calor viuentium, quo alimentum trahitur, & coquitur. Tertia dubitatio est; quia, inquit Philosophus putrescentia verti in fimum, at fimus est calidus, & humorem coctum includit, propterea calefacit agros; & nutrit plantas. Demum dubitatur, quomodo id intelligi debeat, quòd calor alliciat humorem. De prima difficultate dico, dum calor siccitati fuerit iunctus, ut Igneus, præsertim in humidum agit, quo nutritur, & ita assat, & desiccat; at iunctus humori, ut Aereus, quia humore non eget, familiariter nectitur cum calido humido mixti, quod præsertim accidit in putredine, & ob id putredo a combustione distinguitur, hinc Aristoteles dixit exeunte naturali calore, simul euaporat naturale humidum, indicando id quod dixi. Et propterea minus rectè nonnulli aiunt in putredine externum calorem primò agere in humidum, & primum quod exit esse humidum, & vnà cum eo euaporare calorem, vt Vicomercatus, & Olympiodorus, nam hoc verum est in combustione, dum calor cum sicco iunctus fuerit, & per hoc soluitur controuersia in Aristotele; quia aliquando ait calorem externum agere primò in humorem, & humorem primò exire, aliquando primò in calorem, & cum eo, familiariter necti, & exeuntem calorem sequi humorem, ut hoc in loco. Dubitatur secundò, quia Aristoteles uidetur putredinem referre ad interitum viuentis. Respondeo, interitum viuentis esse viam in putredines varias partium, & maximè propriè ea putrescunt, quæ

Arist. — *Primū qđ elicitur.* — *Secundū.* — *Prima dubitatio.* — *Secunda.* — *Tertia.* — *Quarta.* — *Solutio 1.* — *Controuersia in Aristotele diuiditur.* — *Solutio 2.*

prius

prius fuerunt partes uiuentium, vt carnes, & Arist. hanc principalem inspexit: nā in cadauere, non adest calor alliciens humorem, ideo redditur aridum & in puluerem vertitur. De cæteris mixtis id eatenus uerum est, quatenus in omnibus calor humorem format, eique terminum imponit, quo consumpto, cum non adsit calor alliciens, ut in viuente, superest Terra & puluis. Tertia dubitatio erat de fimo, qui est calidus, & humidus. Respondeo, in fimo reperiri calorem & humorem non proprium rei, quæ putruit, sed eius in quod res putrida conuersa est, per coctionem factam a calore putrido; at demùm fimus, resoluto eo humore calido, in puluerem vertitur. Quomodo autem calor alliciat humorem, de quo postremo dubitabam, satis patet, nam calor uiuentium humore alitur, eoque vt fundamento nititur; hinc trahit humorē tanquam alimentum, vt flamma maior ad se trahit minorem attrahēdo humorem eius, eamque consumit consumendo humorem. Solutio 3.

Explicatio secunda confirmationis. Cap. XIX.

ET in frigoribus minus putrent, quàm in æstu; hyberno enim tempore exiguus calor reperitur in ambiente aere, & Aqua, quare nil ualet, æstate autem est amplior. Con.

Hoc secundo signo confirmat Arist. putredinem fieri a calore ambientis, nam ea iudicanda est causa putredinis, qua crescente, crescit putredo, decrescente decrescit, & dempta demitur: huiusmodi autem est calor ambientis, & animaduertendum, quod ut Arist. comparat tempus æstiuum cum hyberno, ita varia cōparari possunt, quæ consimilium sint qualitatum, veluti dicimus per uentum Boream frigidum & siccum res a putredine præseruari incolumes, ab Austro uerò calido & humido putrefieri; simili ratione æstiuo tempore carnes in puteis & antris Terræ seruantur sine putredine, hyberno contra in aisteitius putrescunt; Insuper, in locis maritimis, & conuallibus, æstiuo tempore facile res putrescunt, quoniam in eis uiget calor humori iunctus, in montibus verò & locis vento agitatis diuriùs seruantur. Similiter si regiones Terræ inuicem cōparantur, dicimus, in calidis & siccis fieri combustiones, in calidis & humidis putredines, in frigidis & humidis minus res putrescere, minimè autem in frigidis, & siccis. Sed quattuor se offerunt diluendæ difficultates. Prima est, si per calorē ambientis res putrescunt, cur poma & fructus, vt præseruentur a putredine, exponuntur soli, & carnes fumo? Insuper, cur in Vrbibus, vt liberentur a putredine, & peste, incenduntur ignes, comburuntur Iuniperi, pini, & oppida ignium multitudine redduntur salubriora? Tertiò, experientia aduersatur sententiæ Arist. inspicimus. n. hyberno tempore frequentiores esse febres putridas, quā æstiuo, & Tempore Autumni, recedente a nostro uertice Sole, plurimæ apparent putredines, decidunt folia plantarum, quæ putrescunt, similiter multæ herbæ putrescere inspiciuntur; immo hyems, & senium sibi mutuò respondent, senium autem est uia in putredinem. Quartò sub æquatore in Zona, quę dicitur Torrida plures putredines fiunt hyberno, quàm ęstiuo tēpore, nam tempore æstiuo fiunt combustiones potiùs, quàm putredines. Similiter Aristoteles vigesimasecunda parte Problemate decimotertio ait, pascas calefacientes maturare fructus, & calore eorum perficere, non autem destruere, & putrefacere. De prima difficultate dico, humorē matrem esse putredinis, & ut dixit Galenus, sine humore nulla fit putredo, dum. n. humor præualet calori proprio terminanti, res putrescunt, & ob id calor siccus, consumens redundantem humorem, præseruat a putredi-

Expositio. Prima dubitatio. Secunda. Tertia. Quarta. Solutio 1. & 2.

ne, res purgat, & seruat, & præsertim flamma iuniperi, & plantarum odore sicco fragrantium. Ex quo patet solutio etiam secundæ difficultatis. De tertia difficultate quia

Solutio 3. hyberno tempore frequentes fiunt febres putridæ, dico id accidere ex accidenti, ob antiperistasim, ob copiam alieni humoris, ob constipationes & obstructiones a frigore, a cibis crassioribus & humoribus factas, regulæ autem intelligi debent per se. Addebatur tempore autumni, & in principio hyemis, recedente sole plurimas fieri putredines. Respondeo id accidere ob extinctionem caloris plantarum a frigore, quæ priuatæ uita putrescunt & folia cadunt, pro quarum putredine etiam conducit redundans humor, æstiuo autem tempore, folia a calore sicco desiccantur, & arida redduntur. Dicebatur senium & hyemem sibi mutuò respondere. Respondeo, in senio ut in hyeme apparere putredines ob copiam redundantium humorum, & imbecillitatem proprij caloris senum, & si mense Martio plurimi senes pereunt, id accidit, quia eorum corpora per hyemem antecedentem plurimis humoribus repleta fuerunt, qui accedente Sole incipiunt solui, & ob imbecillitatem proprij caloris non possunt uinci, coqui, resolui, & expelli, ex quo pendet suffocatio caloris proprij, mors, & putredo. Postrema dubitatio erat, quia in Zona Torrida æstiuo tempore

De Zona Torrida, pauciores fiunt putredines, quàm hyberno. Respondeo, id accidere, quia calor est siccus, & ob id combustiones potius efficit æstiuo tempore, quàm putredines: hyberno autem tempore in ea regione etiam plurimum caloris uiget magis iunctum cũ humido, ideò magis est causa putredinis; sententia autem Aristotelis debet intelligi in regione temperata, considerata uarietate solùm in calido, & frigido. Addebatur instantia ex Prob. 13. parte 22. in quo ait Philosophus; cur Paleæ fructus duros emolliunt, & maturant, mites autem & concoctos non putrefaciunt, an quòd palea calida attrahens est, ideo suo calore coquit, & facultate sua attrahendi, saniem omnem reuocat, atque imputridos seruat? externus itaque calor, dum redundantes humores trahit, & calorem proprium non interimit, sed fouet, non putredinis, sed conseruationis est causa.

Explicatio tertiæ, & quartæ confirmationis.

Cap. XX.

Tex. 10. ET, neque quod conglaciauit, magis enim frigidum est, quàm Aer calidus, idcircò non uincitur, id autem quod mouet uincit, Neque feruens, uel calidum, minor enim est, qui in Aere calor, eo qui in re est, quare non dominatur, neque facit mutationem ullam.

Expositio. Affert Philosophus his uerbis tertiam, & quartam comprobationem, quòd putredo fiat ab externo calore, nam ea definitio est approbanda, per quam assignatur ratio competentium definito, hoc autem fit per traditam putredinis definitionem, cum enim experientia constet congelata non putrescere, huius ratio ex definitione elicitur, id enim accidit quia putredo dicta est fieri a calore ambientis, qui cum sit remissior frigore glaciei, non ualet id superare, quod congelatum est, & ob id non ualet id calefacere, & calorem proprium eius unà cum humore in halitus uertere, hinc metalla, & glacies, uel non putrescunt, uel summa cum difficultate, & per uarias permutationes. Similiter ex eadem definitione elicitur, feruentia, & ualde calida, iure optimo non uideri putrescere, ut carbones, calcem, sulphur, Aromatica, & similia, nam actio cum interitu oppositi exposcit imperium agentis, aer autem nobis proximus, nos ambiens, im-

Dubitatio prima. becillior est calore interno, & proprio corũ. Inquit Philosophus, id quod mouet uin-

cit,

cit: Insuper ait, id quod non dominatur nullam efficere mutationem, quæ sententia ei aduersari uidetur, quæ profertur in 3. Phys. & in 1. de ortu & interitu, quod omne agens agendo repatitur. Insuper Arist. videtur secum pugnare, quia prius dixerat putredinem esse contrarium commune ortui mixtorum, nunc uerò negat competere congelatis, & ualde calidis. Tertia dubitatio est, quia contrariorum si unum impedit, alterum prodesse uidetur, at Arist. & frigus, & calorem ait obsistere putredini. Confirmatur dubitatio: quia in efficienda putredine calor externus agit non in frigus, sed in internum calorem, modo in præcedentibus explicato, dum frigus internum fuerit vehementius, calor erit imbecillior, & ita facillimè superabitur, & cum externo calore connectetur, hinc Arist. in præcedentibus dixit frigus internum conducere pro putredine. Demùm dubitatur, quia Arist. referens impedientia putredinem, videtur diminutus: nam præter exuperantiam caloris, & frigoris, etiam siccitas obsistit putredini, similiter durities, hinc ossa non uidentur putrescere. Ideo Galenus 11. de simplicium medicamētorum facultatibus dixit, Quibus corpus solidum, & compactum est, ea nequeunt putrescere. De prima difficultate exactè uerba feci in lib. de actione & passione, ideò nunc breuissimè dico, aliud esse repati, aliud moueri, vinci & superari, etiam formica agit in columnam, quamuis illam nec moueat, nec superet, omne agens repatitur, sed non omne superatur, adeò vt sequatur interitus, de quo modo loquitur Philosophus. De secunda difficultate, quia putredo non erit commune contrarium generationis mixtorum, nec erunt apta omnia mixta secundum naturam interire. Iam in præcedentibus uerba feci, nam omnia mixta, ut eorum humor calore terminatur, sunt apta putrescere, quamuis ob alia impediri possit huiusmodi putredo, uel saltem non possit fieri nisi cum difficultate, & per uarias permutationes. Erat tertia dubitatio, quia non uidetur si unum contrariorum impedit putredinem, quòd aliud quoque id faciat. Respondeo, cum putredo fiat a calore humido, non uehementer operante, ab excellentia oppositorum potest impediri, omnes enim exuperantiæ mediocritatem euertunt, id tamen efficiunt modo vario; calor impedit, si fuerit siccus, at iunctus cum humido, id non facit, ideò sanguis cum sit calidus & humidus, facilè putrescit; similiter frigus iunctum cum sicco reijcit putredinem, non autem ita id facit frigus iunctum cum humore, nam pituita frigida, & humida facilè putrescit. Insuper, frigus externum ambientis putredines minuit, minuendo vires externi caloris; frigus internum secundum naturam impedit putredinem, impediendo actionem externi caloris, frigus uerò internum præter naturam, si fuerit uehemens, & congelans, impedit, ut mediocre minuendo calorem proprium auget putredines. Instabatur postremò, quia Arist. dinumerans impedientia putredinem, uidetur diminutus. Respondeo, ei fuisse satis illas referre, quæ patefacerent putredinem fieri a calore ambientis; de cæteris sat est, ut ex principijs eius eliciantur rationes, nam dura non putrescunt, uel quia sunt congelata, ut metalla, vel quia sicca ut ossa, uel quia humor a calore efficacissimè terminatur; sicca non putrescunt, quia putredo est interitus caloris in humido Auerroes in com. 10. præsentis contextus nonnulla dicit de actione, & Qualitatibus Elementorum, quæ cum alibi a me sint considerata, modò missa fiunt.

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Galenus.* *Solutio 1.* *Solutio 2.* *Solutio 3.* *Solutio 4.*

Explicatio quintæ confirmationis. Cap. XXI.

Cont. „ „ „ Similì modo quod mouetur & fluit, minimè putrescit, eo quod non mo uetur, imbecillior namque fit motus a calore, qui in Aëre est, quàm ille sit, qui rei priùs inest, quare nullam facit mutationem.

Expositio. Quintum hoc signum, quod putredo fiat a calore ambientis, sumitur ex motu rei, experientia.n.constat minus putrescere ea, quæ mouentur, quam ea quæ quiescunt, ratio petitur ex definitione putredinis, cum.n.fiat a calore ambientis, alterantis, quia alteratio est motus, & omnis motus fit in tēpore, ideo si corpus citiùs mouetur, quàm ab ambiente valeat alterari, liberatur a putredine, motus.n.velocior tardiorē peruenit & impedit; Considerandū, quod motus potest præseruare mobile a putredine ob quattuor causas. Prima est, quia mota mi- *Motus quo modo præseruat a putredine?* nus subijcisitur actioni externi alterantis. Secunda, quia vt ait Auerroes per motum calor proprius excitatur, perficitur, purgatur, & seruatur. Tertia, quia per motū remo uentur obstructiones suffocātes, consumuntur humores redundantes, & varia excrementa secernuntur, sic aquæ fluentes seruantur puriores. Quarta, quia per motum & agitationem partes mobilis inuicem magis miscentur, nec tam facilè ab inuicē secernuntur, ideò utile est aliquando permiscere vina baculo, dū incipiunt putrescere, vt inquit Albertus, quod præsertim est verum de vino, cum quo aqua fuerit permixta, vt fit Patauij. Ex aduerso tamen, motus nonnūquam ex accidenti valet inducere putredinem, dum motus fuerit nimius, adeò vt internum calorē incēdat & reddat alienū: sic nimio exercitio iuuenes nonnunquàm incidunt in febres putridas, præsertim tamen motus putredinē repellit, ob id Aquæ stagnantes dicuntur mortuæ, & facilè putrescentes, fluentes verò viuæ, & sinceriores. Inquit Olympiodorus, *Olympiodorus.* Aquam fluentem includere aliquid ingenti caloris, fluendi enim conditionem recipit a calore, vt a frigore congelationem. Aquæ autem stagnantes calorem illum habent languētem, imbecillum, & penè extinctum. Hoc quoque verum est de aere, qui in antris & cauitatibus inclusus incrassatur & putrefit. Similiter Terra in Moribus, vento agitata non putrefit; in cōuallib. antris, & propè paludes mucore afficitur, & putrefit. Idipsum cōtingere de plantis compertum est: nam ortæ in collibus, seruātur diutiùs a putredine incolumes, & fructus pariunt consimiles: homines quoque per exercitium congruens minus putredini succumbunt, quàm degentes in ocio, & vmbra. Ideo Arist. 14. part. *Arist.* Prob. 9. inquit, Qui loca edita colunt, tardiùs senescunt; quia senectus est quædam putredo, putrefit aūt quod quiescit, nullo verò modo, aut minus, quod mouetur, &c. At *Prima dubitatio.* duo occurrunt dubia. Primum est, quia verum non uidetur, Aquam per fluxum seruare calorem suum, Aquæ.n.fluentes videntur frigidiores quiescentibus. Altera dubi- *Secunda.* tatio est, quia Arist. par. 22. Prob. 4. inquit, Cur fructus arborum, carnes, & cætera id genus vtribus vehementer inflatis inclusa, valent sine interitu seruari, nec minus quæ accuratissimè obturata vndique fuerint? An quoniam interire omnia solent cum mo uentur, quę autem plena sunt immota seruantur, & ea quæ ita sunt inclusa, pleno vndique interuallo constant, ideò sine interitu seruari valent, eandem sententiam repe- *Solutio 1.* tit parte 25. Prob. 12. De prima difficultate inquit Alexander 3. Nat. qq. c. 14. motus auget innatam cuiusque caliditatem, excitans eam, & accendens, quo loquendi modo indicat non omnem motum, nec in quolibet mobili efficere calorē, sed in eo tantùm quod calore innato & proprio est præditum: hinc ait motum calefacere excitan do proprium calorem. Similiter Aristoteles 25. part. Prob. 18. inquit, Motus trahere potest frigus, cuius inditiū est, quia calida dum mouētur, refrigerantur. Ex his patet ob uarietatem mobilium hæc tria uera esse, motus calefacit, nempè mobilia prædita insito calore, excitando illū, ut patet de Animalibus. Insuper motus refrigerat, nimirùm ea mobilia, quę calorem alienum includunt, vt Aqua calida per motum refrige-

ratur,

ratur, quià fecernuntur faciliùs ab ea halitus calidi. Tertium est, motus nec refrigerat nec calefacit ea corpora, quæ cum proprij, tùm alieni caloris sunt expertia, potiùs tamen per quandam consecutionem calefacit, quatenus attenuat, rarefacit, leuificat, quas affectiones comitatur calor, potiùs quàm frigus. Altera dubitatio obscurior est, nam ex vna parte dicebatur motum auferre, ex altera afferre putredinē, Petrus Aponensis inquit motum esse duplicem. Vnum secundum locum & ex se, ut Animalium: Alterum cum alteratione & ab alio, quæ primo motu mouentur, ob excitationē proprij caloris, potentiùs resistunt putredini, & de his sermo est hoc in loco: quę verò nō sunt nata ex se moueri, vt carnes, & poma, ut mouentur ab alio, ita alterantur, & putrescunt. Hæc solutio nō caret difficultate, quoniam etiam motus ab alio factus, ut vini, aquę, aeris, & similium, preseruat a putredine. Insuper etiam animalia, ut homines dū deferuntur uel curru, uel equo, uel Naui, per motū illū pręseruari dicuntur a putredine, veluti vice uersa per uarietatē aëris & uentorū facilè lęduntur, alterātur, & incidunt in putredines. Demū hoc patet ex uerbis Arist. hoc in loco, nā ait [simili modo quod mouetur, & fluit, minimè putrescit,] fluere aūt non est uinentium: & addēs causam, ait [imbecillior nāq; fit motus ab eo qui in aer est calore, quā ille sit qui rei prius inerat, &c.] Hęc autem ratio cōsimilem de omnibus uim habet, vt conspicuū est. Proptereà, dicamus motū pręsertim & ratione propria pręseruare a Putredine, ob causas à me relatas; ex accidenti autē ratione permutationis ambientis, magis apti alterare, esse causam putredinis. Nec est absurdum opposita uario modo ad idem cōducere, ut etiam summus calor, & summum frigus putredinem arcere dicebantur: & hæc solutio consona est rationibus, quæ afferuntur ab Aristotele.

Solutio secunda. Petrus Aponensis. Dubitatio. Solutio propria.

Explicatur sexta confirmatio. Cap. XXII.

Similli quoque ratione, multum minus putrescit exiguo, in ampliori enim ignis proprius amplior, & frigus inest, adeò vt uires ambientis superet. Ideò Mare in partes diuisum citò putrescit; uniuersum uerò minimè. Similiter aliæ aquæ.

Context.

Sexta confirmatio putredinem fieri a calore ambientis sumitur ex eo, quia experientia constat, multum minus putrescere pauco, quia plus includit caloris proprij, & ob id magis externo calori ualet obsistere: hinc dicimus diuisionem minuere uires & esse uiam ad interitum: Et Aristoteles in calce 8. Physic. ait, In maiori corpore maiorem esse uirtutem, est enim maior virtus non in gradu, sed in extensione; ideò potentiùs agit, quia partes conspirant ad agendum. Quattuor se offerunt difficultates diluendæ. Prima est, quia dum eadem seruatur ratio agentis ad patiens, eadē seruatur actio ex illis prodiens: at eadem est ratio partis ambientis, ad partem, quę totius ambientis ad totum putrescibile: igitur non magis, & priùs putrescet portio, quàm totū. Secundò, uidetur Aristoteles secum pugnare, in pręcedentibus dixit proprium frigus conducere pro putredine: nunc ait maius frigus magis præseruare ab ea. Tertiò, sententia Aristotelis aduersatur experientię; nam dum uolumus res citò putrescere, ut frumentum, uuam, & alia similia, eà accumulamus, & coaceruamus; contrà verò dum cupimus nō putrescere, secamus in partes & extēdimus. Demùm videtur falsum Mare & eius partes putrescere, salsa enim & amara nō putrescunt. De prima difficultate dico minimè seruari eandem rationem, quia diuiditur quidem putrescibile, at aer ambiens iunctus remanet, & quāuis maius corpus a maiori aeris superficie, minus verò a minori contineatur; aer tamen iunctus est & partes iunctæ conspirant ad efficiendum. Pretereà, per diuisionem rei putrescibilis, minuitur uis eius, & ambiens proximiùs hęret internis partibus. Secunda dubitatio iam est soluta in explicatione tertij signi. Tertia dubitatio erat, quia diuisio in partes pręseruat sępè a putredine. Soluitur

Prima dubitatio. Secunda. Tertia. Quarta. Solutio prima. Solutio secunda. Solutio tertia.

per

per tria fundamenta. Primum est, sententiam Aristotelis debere intelligi de corpore vno consimili & continuo, diuiso in partes, vel non diuiso, ideò dedit exemplum de Aqua Maris; non sic se habent grana, & poma, quæ per cumulum priuantur cōgruente transpiratione. Alterum fundamentum est, quia sententia Aristotelis est vera per se, falsa autem ex accidenti; nam corpora non diuisa sunt maioris virtutis, ideò diutiùs seruantur; accidere tamen potest, ut per diuisionem humor redundans faciliùs desiccetur, & ob id minuatur putredo. Tertium fundamentum est, sententiam Aristotelis esse ueram de corpore secundum propriam naturam disposito, non de cadaueribus; nam in cadauere cępit dominari externus calor, qui euentatione minuitur. Postrema dubitatio erat de aqua salsa & amara, quæ non uidetur posse putrescere. Cui respondendum, eam quoque diuisam in partes posse putrefieri, vel putredine secundum partem, vel absoluta, nam includit aqua Maris calorem quendam proprium, qui vinci potest; & est Mare aqua valdè permista, & quamuis salsa, & amara ægrè putrescant, tamen per varias permistiones & alterationes ea quoq; sunt apta putrescere, vt docet experientia: hinc in Mari plurima ex putri gignuntur. Per hæc signa conspicuè patefecit Aristoteles, se dedisse definitionem, quę & putredini absolutè, & putredini in parte conueniret, cum de vtrisque dederit exempla. Hæc autem signa ita in ordinem redigi possent. Nam prohibentia putredinem, uel pertinent ad ambiens, uel ad patiens; si ad ambiens, oritur signum sumptum ex frigore ambientis; si ad patiens, vel prohibet excessu caloris, vel frigoris, vel motu, vel partium vnitione; & prodeunt signa reliqua, quæ vel magis vel minus putredini obsistunt.

Solutio 4.

Ordo signorum.

Explicatio Septimæ comprobationis. *Cap.* XXIII.

Cont. „ Et animalia nascuntur in his, quæ putrescunt, propterea quòd qui naturalis est calor, secretus ea, quæ excreta sunt, cogat. Quid igitur ortus est, & quid interitus dictum est.

Expositio. Inducitur hic contextus a varijs vario modo, sed quoniam id parùm refert, & de sententia tenemur esse soliciti, ideò cęteris silentio decursis, existimo hoc esse signum septimum ad comprobandum putredinem fieri a calore, & esse interitum proprij caloris. Nam in putrescentibus nascuntur animalia, vt in carnibus, vermes; in fimo, Vmblici; ex putrido aere muscæ; ex cadaueribus vaccarum & taurorum, apes; ex illis equorum vespæ; & sic de cęteris. Modus autem generationis eorum elicitur ex definitione putredinis. Nam calor naturalis rerum putrescentium per externum calorem auctus, & redditus alienus, iunctusque cum tenui humido euaporante, se habet tanquam spiritus seminum, eiq; proportione respondet. Hinc coquendo cogit, & terminat ea, quæ secreta sunt, hoc est, humorem crassiorem, qui in re putrida non terminatus a proprio calore fluebat, adeò vt putredo rei antecedentis in secretionem eius desinat, & inde principium recipiat concretio & generatio vermium. Attinentia ad putredinem varia sunt, scitu digna, satisque obscura, adeò vt paucis explicari nequeant; propterea distincto sermone, sumpto alio principio de eis mihi agendum, proposui.

Finis Deo Laus.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE ORTIS EX PVTRI LIBER VNVS.

Proponitur agendum de ortis ex Putri, explicatur ordo seruandus, & referuntur communes quædam conditiones eorum. Cap. I.

GENITA ex Putri quamuis ex se vilia sint, & obscura, ob admirabilem tamen in eis gignendis Naturæ Artem, eximiumq; generationis, & latentem modũ, digna sunt, vt ab animo sapientiæ cupido accuratè considerentur; & præsertim, quia ex generationis eorum consideratione, in notitiam huius veritatis eleuamur, quòd Cœli, ex quibus vitæ portionem aliquam hauriũt, anima, & vita præditi sint. De his autem ex sententia Arist. ego verba facturus, *Ordo seruandus.*
referam primò communia nonnulla, ortis ex Putri competẽtia. Mox pro eorum distincta explicatione progrediar per omne genus causæ, vt in quolibet genere causam propriam eorũ patefaciã. Tertiò, dubia varia proponam, pertinentia ad genita ex Putri. A primo itaq; or- *Orta ex*
diens. Animalia orta ex Putri, vt ex vilib. Principijs proximis prodeunt, ita vilia & *putri.*
imperfecta sunt, vt vermes, & animalia nonnulla, quæ cum incisuris quibusdã vndiq; *Vilia.*
sint prædita, insecta, hoc est, valdè secta dicuntur, & munere earũ ad omnẽ differentiam positionis valent facilè verti. Insuper hæc animalia sunt Temperamẽto satis fri- *Frigida.*
gida, & plurima eorum hyberno tempore moriuntur, cum enim caloris initiũ recipiant ex spiritu Putri & imperfecto, etiam cũ diminutione, & imperfectione id includunt & seruant. Præterea, ob eandem causam sunt breuis vitæ: ex debili.n. principio non valet opus prodire, insigni robore munitum. Insuper, magna ex parte sunt deprauati alimenti, & facilè apta putrescere, vt fungi: hinc magna ex parte non comeduntur ab hominibus. Præterea sæpè, veneni aliquid insitum habent, ob deprauatos *Vita breuis.*
& putridos spiritus, ex quibus oriuntur, ut scorpiones, uespæ, zinzalæ maiores, crabrones, & similia, quæ aculeis sunt munita infectis veneno, aduersis Temperamento *Deprauati alimenti.*
hominis, & non mediocriter lædẽtibus. Vt pertinet ad eorum formam, ea est anima, humilis tamen & exiguæ perfectionis. Elementa non dicuntur gigni ex Putri, sed so- *Veneni aliquid sæpè includunt.*
lùm mixta per putredinem dicuntur in ea resolui. Similiter mixta inanima, ut Metalla & lapides non dicuntur gigni ex putri, quoniam principium genitorum ex Putri, *De forma*
est calor in spiritu rei putrescentis inclusus, qui proportione respõdet calori, & spiri- *eorũ, quæ*
tui seminum, quo uiuentia gignuntur, quoniam est calor quidam non Temperamen- *ex putri gi*
ti corporis, sed potiùs Tẽperamento per spiritus superinfusus, ut calor uitalis anima- *gnuntur.*
lium, quã calor solis uiuentib. competit. Hinc iure Aristoteles in calce cap. de Putre-

dine

dine dixit, In his quæ putrescunt, animalia gigni, non autem de alijs mentionem fecit, si autem ex vlceribus elicitur pus, & sanies, ea non dicitur aliquid ex putri ortũ, sed humor putridus, vel excrementum putredinis coctum, vel non coctum, vt etiam vrina, & feces animalium excrementa sunt. Ex his itaque vniuersè patet, quid de conditione & forma genitorum ex Putri sit dicendum.

De materia genitorum ex Putri. Cap. II.

Materia proxima.

HUmili formæ humilis, & vilis materia respondet. Materia proxima genitorum ex putri est humor ille rei putrescentis, qui primò a proprio calore mixti terminabatur, mox verò destitutus termino labitur, & effunditur. Hic si congruenter a calore superstite coquitur, adeò ut calor ille, qui primò erat alienus a mixto putrefaciendo, & iam putrefacto, reddatur proprius & congruens alicui animali gignendo, tunc animal illud gignitur, cui huiusmodi Temperamentum & calor est consentaneus: qui humor non est simplex Elementum, sed mixtum quoddam, in quo humor præualeat, qui deinde per proprium aliquem calorem terminatur & coercetur, Huiusmodi humor elici potest ex cadaueribus animalium, ex lignis putrescentibus, ex fimo terræ, ex Aere condensato, & humore crassiore præ dito, ex aqua stagnante, ex lapidibus dum comburuntur: nam ex eis humor aliquis prodire potest, qui putrescat, ex quo uermes gignatur, ut enunciauit Aristoteles: similiter ex niue mixta cum Terra & præcalefacta per quandam Antiperistasim. Hinc legitur in quinto de Historia animalium capitu. decimonono, Quin etiam in ijs, quæ putredinem nullam posse recipere existimatur, nasci animalia nouimus, ut in niue vetustiore vermes, qui hirti sunt pilijs, & rubei, quoniam & ipsa nix vetustate rubescit, sed in niue mediæ Terræ candidi, & grandiores inueniuntur, torpent omnes, & cum difficultate mouentur. In Cypro Insula, ærarijs fornacibus, vbi Chalcites Lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ paulò muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliunt, & ambulant; Emoritur, & hoc genus, & illud niuis alumnum; dum hoc ab igne, alterum a niue demotum est. Nec puto hoc pugnare cum ea sententia Philosophi prolata in secundo de Gen. animalium c. 3. necnon in secundo de Ortu & interitu, cont. 21. quæ est ex flamma & glacie nullum gigni animal; nã relata animalia nec ex igne, nec ex niue generantur, sed ex humore aliquo putri ex lapidibus prodeunt, vel ex cõmixtione niuis cum alieno corpore putrescente. Ex glacie absolutè nil gignitur, quia pro generatione mixti & præsertim viuentis, requiritur imperium caloris. Ex flamma nil gignitur, quia combustio resoluit, non autẽ mixtum generat, & desiccat humorẽ; non autem illum cũ sicco permiscet, quod requiritur pro mixti generatione. Hinc ait Arist. in 5. de Gen. animal. cap. 32. ex omnibus propè dixerim vel siccis humescentibus, vel humidis siccescentibus gigni animal potest. Hinc etiam valdè sicca & calida, vt Piper, zinziber, & apprimè amara ut bilis flaua, non sunt cõgruens materia animalium, nec gigni ex eis animalia possunt, nisi post varias cõmixtiones, & permutationes, quia materia generationis eorum debet esse humida, non valdè sicca; debet esse apta nutrire, quia ex eis constamus, ex quibus etiam nutrimur, nutriunt autem dulcia ex libro, de sensu & sensili. Si qui autem vermes ex bile flaua fiunt, id accidit per magnum recessum eius a propria constitutione, adeò ut asserere valeamus ex bile flaua vermes non gigni nimirùm proximè, & sine cõmixtione, gigni autem per varias mutationes, & commixtionem cum alijs. Similiter bilis atra cũ sit frigida & sicca, nõ est materia proxima genitorum ex putri; mixta tamẽ cum pituita, vel alio humore & putrescens potest eorum esse materia; sanguis enim sit calidus, & humidus, dum putruerit, aptiorem materiam valet præbere vermibus aptissimam, tamen Pituita, & præsertim

Vermes niuis.

Diluitur apparẽs cõtrouersia.

An ex bile flaua vermes fiant.

Pituita apta materia vermium.

tim

tim ea, quæ dulcior est, ex qua vermes prodeunt, qui pituitę conditionem seruantes, sunt tardi, molles, albi; Dum autem pituita cũ alijs humoribus permiscetur, ratione varietatis humorum, uermes oriuntur coloribus, & conditionibus uarijs prędıti, hinc pueri & pręsertim candidiores, cum abundent Pituita, etiam uexantur a uermibus; fructus quoque dum comedunt, facilè in intestinis uermes pariunt, tum quia facilè putrescunt, tum quia humores deferunt pituitosos, tum demùm, quia sunt dulces, nam dulcia omnia, cũ sint moderatè calida & humida, facilè uermes pariunt, nutriũt & augent. Similiter excrementa alimentorum, a calorę proprio uiuentis reiecta, ab externoque compræhensa facilè putrent & uertuntur in vermes. Ea quæ de uermibus dixi in uisceribus animalium genitis, etiam de cæteris uera sunt, quæ ex aliorum putredine producuntur, ex quorum uarietate pendet varietas quoque colorum, figuræ, & conditionis uermium, omnis enim forma in sibi congruente materia recipitur, & alterius formę altera est materia, ut dicitur in secundo Physicorum uigesimosexto. Ita ex aere, & uino alata & leuia gignuntur animalia; ex aqua & cęno anguillę; ex humore magis Terreo fungi, & Plantę; ex humore salso frequenter gignuntur animalia ostreacea, nã ex parte humidiore & dulciore animal inclusum gignitur; ex parte salsa & Terrea gignitur testa illud includens; & quoniã huius humoris magna est varietas, & fœcunditas, inde tot genera prodeunt animalium testa munitorum. Demùm quia uenti uarij, uariæ ætates, uaria Temperamenta, varia alimenta, uaria uitæ generationes, & constitutiones aliaque consimilia augent, minuunt, & variant materiam vermium, & genitorum ex putri, yt experientia compertum est, quarum uarietatum, cum sint innumeræ, tres solas referam, quę in hominum & præsertim puerorũ intestinis apparent. Inquit Aristoteles in quinto de Historia animalium capitulo decimonono, tria uermium genera in huiusmodi intestinis gigni: dãtur enim vermes, qui dicuntur lati, & intestinis adhęrent, frustaque pariunt similia seminibus Cucumeris: dantur teretes, & Ascarides, Galenus similiter tertio Aphorismorũ, vigesimosexto, inquit, vermium tres sunt species, nempè Ascarides tenues, qui gignuntur in parte inferiore intestini crassi; & Lumbrici rotundi, qui magis gignuntur in intestinis superioribus; & Lumbrici lati, quorum generatio est rarior; hi sunt longissimi & sæpè extenduntur per omnia intestina; alij nomina mutant, sed cum parum referat, id missum facio, de his varia dicunt medici *Tria vermium genera.*

De causa efficiente genitorum ex Putri. Cap. III.

Academici cum intuerentur ex re putri, animæque experte animalia gigni, quoniam nullius sua facultate non ualet præstantius procreare, *Academici.* arbitrabantur, & Mundum totum, & singulas Elementorum uniuersitates esse animã præditas, cuius munere animalia gignerentur: ex anima enim dicebant prodire semina, quæ in materia recepta huiusmodi animalia producerent. Themistius quoque hanc uniuersi *Themisti⁹.* animam in primo de anima approbauit, ut ei etiam tribuit Auerroes duodecimo Metaphysices, decimotertio. Auicenna hos in parte sequens, Mentem quandam *Auicenna.* excogitauit, Mundo Elementari præsidentem, quam datricem formarum nuncupauit, cui præter cætera hoc quoque officium tribuit. Philoponus in libro de ortu, *Philopon⁹.* & interitu sæpè affirmat formas infundi ab vniuersi opificio, hoc est, ab essentiali serie causarũ supera Prouidentia directarũ. Sed disputationes ad hoc pertinentes silẽtio prætereiens, breuibus dico, generationem animalium ex corporibus inanimis, & ex putri conspicuè patefacere Celeste corpus præpotentem quandam viuere vitam. *Cęlum viuere.* Cum enim ex putri oriantur viuentia, & viuens gigni non possit, nisi a uiuẽte, nec adsit

sit

sit aliud proximius viuens, a quo gigni valeant, fateri cogimur Cœlum viuere, & lumen, motumque eius, facultate quadam vitali esse prędita, per quam valeat corporibus inanimis vitam tribuere. *Quæ conspirant pro generatiõe animaliũ.* Pro generatione eorum animalium, quæ a simili fiunt, tria conspirant, Cęlum, Pater, & Instrumentum. Cœlum est causa communis; Pater propria; semen est instrumentum: ita Sol & homo generant hominem, ex secundo Phys. 26. Pro generatione animalium ex putri Sol siue Cœlum fungitur modo quodam munere nedum causę communis, verùm etiam propriæ, quatenus lumine & motu eius constituitur spiritus, proximè formans animalia, eisque vitã tribuens, qui proportione respondet spiritui, per quem semina redduntur fæcunda, & fætus formatur. Qui spiritus quamuis ab eminenti vita Cœli habeat vt sit uitalis, tamen ut hanc vel illam vitam producat, non habet a Cœlo, ut Cœlum est; sed quatenus in definita materia cũ definita mensura recipitur, congruẽte definitis speciebus animantium. Hinc *Auerr.* Auer. 12. Metaphys. 18. inquit, Calor Solis & stellarum, effusus per aquam & Terram, generat animalia ex putri, & vniuersaliter cuncta, quæ fiunt sine semine. & cont. 13. eiusdem libri ait, Putredo, ex qua fiunt animalia, se habet tanquam semen animalium generantium; uis tamen, quę est in semine, fit ab emittente semen & Sole; in putredine uerò fit a Sole tantùm. *Alb.* Alb. aduersatur Auerroi, & inquit uirtutem illã gigni a calore, qui inest in re putrescente. Et confirmatur: quia gignuntur sępè uermes in fouëis Terrę, & locis ad quę nec lumen, nec motus Cœli peruenire potest. Sed soluitur faciliter instantiã, quia calor cęlestis non semper denuò gignitur, dum huiusmodi animalia producantur, sed genitus in Elementorum uniuersitatibus conseruatur, qui calor & spiritus quamuis materiã & qualitatem quandam habeat ex re putrida, facultatem tamen uitalem non ex ea recipere ualet, cum non viuat; sed ex Cœlo infusam *Aristot.* recipit. Hoc lucidè affirmauit Arist. in 3. de Gen. animalium cap. 3. inquiens, Generantur autem in Terra, humoreque Animalia & Plantę, quoniam humor in Terra, spiritus in humore, calor Animalis in vniuerso inest, adeò vt quodammodo plena sint animę omnia, quam ob rem consistunt celeriter, cum calor ille compręhensus est, comprehenditur autem, & humoribus corporis incalescentibus efficitur uelut bulla spumosa, &c. Insuper in secundo de Gen. animal. cap. 3. inquit, At verò solis calor, & animalium, non modo qui in semine inest, verum etiam si quid excrementi sit; quamuis diuersum sit a natura, tamen id quoque principium habet vitale. Similiter in quinto de Historia animalium c. 19. ait, Commune omnium vermium est, & eorum quæ ex vermibus prodeunt animalium, ut primordium generationis aut a sole, aut a spiritu prębeatur. Mentionẽ facit Philosophus de sole & spiritu, vt patefaciat vtrumque cõspirare pro generatione huiusmodi animalium, ita tamen vt Cęlum vitalem facultatem largiatur & infundat, per quam spiritus redditur fęcundus, & cum ambo conspirent Arist. in quarto Meteorum id quod proximius est explicauit, inquiẽs, Naturalis calor secretus, ea quę per putredinem excreta sunt, cogit, &c. Ille tamẽ naturalis calor ex Cœlo habet vitalem facultatem. *Modus generatiõis a calore.* Sic itaque in putredine calor proprius perit, vt proprius, & cum alieno nectitur, quo exeunte, humor ab eo terminatus labitur, & fluit, mox autem humor ille actione eius caloris coquitur, redditur crassior, & terminatur, ex quo consurgit corpus calore præditum consentaneo animali, quod ex putri oritur; nam primò re putrescente calor alienus dominatur proprio, & humor proprius termino destitutus fluit, mox uerò calor alienus auctus, humorem illũ superat, *Galenus.* coquit, & pro alterius generatione terminat. Hinc rectè Galenus in 3. Aphorismorũ 26. ait; Sola putredo non est satis ad gignendum vermes, sed & calore plurimo eget, cibus autẽ plerumque corrumpitur in vẽtre, & pręcipuè in inferiore puerulis, verùm caliditas in valdè tenellis nondum materiam obtinet, in adultioribus autem, & materia idonea est, & præterea caliditas adest, &c. requiritur itaque calor valens coquere, *Conclusio.* & calor, qui est præter naturam vnius, est secundum naturam alterius. Sic itaque ex

Cœlo

Cœlo viuente effunditur per vniuersum facultas vitalis, inclusa in calore & spiritu iuncto humori, qui in varijs receptus contrahitur & redditur per definitas mensuras proprius varijs speciebus animalium: & huiusmodi spiritus proportione respondens spiritui geniturae, coquit materiam humidam, in qua est proportione respondente menstruis, eam terminat, ex eaque animalia generat: frequentius autem fit vermis & non plāta, quia materia valdè mollis & humida aptior est pro vermiū, quā pro plantarum generatione: ita diximus animalia ex putri gigni. Sed iure optimo quaerit aliquis, dū diximus animalia fieri ex putri, ea particula, Ex, in qua significatione vsurpetur? & quam causā denotet? Pro responsione dico, inspiciendo varia, eam uaria denotare: nam si refertur ad spiritum & calorem, denotat causam efficientem proximam, si ad humorem cum sicco mixtum, materiam: si ad priuationem animae in materia praecurrentem, terminum a quo, & ordinem aliquem, vt conspicuum est. *Dubitatio. Solutio.*

De fine genitorum ex Putri. *Cap. IIII.*

Decursis alijs causis, superest agendum de fine, & quoniam finis est duplex, vnus generationis, alter rei genitae, de fine generationis dubitatio non est, ille.n. est forma, adeò ut finis generationis ex putri. fit anima eorum, qua praesente, animalia dicuntur genita, dubitatio est de fine rei genitae, cuius gratia gigni, & per naturam formari dicuntur. Huiusmodi animalia frequenter dicuntur orta sponte, quatenus non a simili specie fiunt, sed per insita & latentia naturae principia: videntur quodam modo sua spontè ex materia in lucem prodire, tanquam sequentia potiùs necessitatem materiae, quàm ob finem aliquem genita. Hinc oritur dubitatio, num casu fiant? Veteres putantes ea, quae materiam sequuntur, ex eaque prodeunt, casu fieri; haec quoque casu fieri affirmabant. Id ipsum etiā visus est existimasse Aristoteles, qui in septimo Metaphysicae uigesimo-secundo, inquit, Vt in his quae natura fiunt, ita in Arte factis: quaedam fiunt casu; quo loci Auerroes ait denotari genita ex putri, quae quamuis absolutè non fiant casu, similia tamen sunt eis, absolutè Auer. negat fieri casu, quoniam in 8. Phys. 46. & 18. Metaphys. 13. inquit, nullam speciem casu fieri. Hinc Academici genitorū ex putri, tanquam eorum, quae ex primò instituto non optantur, negabant dari ideas. Quidā itaque omninò aiunt fieri casu. Alij similia in parte esse genitis casu, absolutè tamen non fieri casu, quae secunda opinio priori est praeferēda. Ratio est, quia ea quorū principia definita & determinata sunt, adeò vt de illis sit scientia, omninò casu fieri non dicuntur: genitorū ex putri definita & propria sunt principia, per quae de illis scientiā habemus: quare non omninò sunt casu; dicūtur tamen similia illis, quia quāuis praedita sint proprijs & definitis principijs, tamen dū referuntur ad institutū principalis agentis, quia non primò ab eo optantur, nec a simili per cōsimilē formā fiūt, recedunt ab ortis per se, & similia redduntur genitis casu. Sed oritur dubitatio de genitis ex coitu animaliū distinctę speciei, vt de Mulo, & Licisca, an fiant casu? De quibus similiter dicendum est, quod dum referuntur ad propria principia, quae definita sunt, nō fiunt casu; at dum referuntur ad copulam parentum incidenter factam, & ad principale institutum naturae per ea principia generātis ita recedunt a principali scopo, equus enim per institutum principale naturae generat equum, non mulum. Cum itaque orta ex putri nō penitùs fiant casu, & secundario saltem expetantur, ut de his, quę fieri possunt, id semper fiat, quod melius est; iure quaeritur, a quo expetantur, & cuius gratia? D. Thomas septimo Metaphysicę 23. & cū eo Gādauēsis inquiūt a Cęlo expeti. Alij cum his pugnantes aiunt a proxime agente. Sed conciliari possunt, dicendo expeti a Cęlo & communibus causis ratione boni communis, & perfectionis totius uniuersi, conducunt enim ad perfectionem secundum extensionem uni- *An ortae putri fiant casu? Aristot. Solutio. De ortis ex duplici specie. D. Thom.*

tæ: experti autem ab agente proximo & proprio, prædito vitali facultate ratione proprij boni illius spiritus, & cælibris, nam id, cuius est opus, est gratia operis, vt dicitur in 2. de Cœlo 1. 7. sed cum expetantur modo aliquo, & prædita sint fine, adeò vt vniuerso conducant, & vtilitatem aliquam præbeant, quæ sit huiusmodi finis, & vsus, considerandum est. Dico igitur, Primò conducere quatenus plura fruuntur ipso esse, ipsoque bono; maximum enim naturæ bonum est esse, ita enim latius effunditur vita: plures in vniuerso inueniuntur species rerum; materia putris recipit formam, vt valeat perfectionem; Modis pluribus hæc mortalia perficiuntur a Cœlo, & Cœlum modis pluribus sua munera effundit, suamque fœcunditatem, & boni conditionem patefacit. Insuper conducunt homini, quia per plura opera excitatur ad conuersionem in Deum, ad illum magnifaciendum; & noscendum vniuersum re vera & omni ex parte esse vniuersum. Conducunt etiam pro conficiendis varijs medicamentis, hominesque reddunt cautiores, cum debeant cauere ne lædantur ab eis, veluti etiam explicâte hoc Plutarco ex inimicis variæ vtilitates eliciuntur. Præterea conducunt pro expurgandis Elementis nobis propinquioribus, nam expellitur putredo a materia, dum inducitur vita, & cum huiusmodi animalia ex putri oriantur, etiam magna ex parte alimentum putridum quærunt, adeò ut ita quoq; putredines minuant, qua ratione vermes in intestinis nonnunquam vtilitatis aliquid afferunt.

Quis sit finis.

Dubitatio. Verum ex dictis oriri posset dubitatio, quia si orta ex putri cōducunt pro perfectione vniuersi, sequetur vniuersum sua postrema perfectione aliquando esse destitutum, cum contingere possit, ut tempore aliquo in vniuerso nullum indiuiduum inueniatur alicuius speciei ex putri pendentis, ut in 8. Physic. 46. fatetur Auerroes, veluti etiam id contingere posset de ortis ex copula, & coitu animalium distinctæ speciei, ob quæ ait Philosophus in libro de Historia Animalium enunciari adagium hoc, semper noui aliquid affert Africa.

Solutio. Pro solutione dico primò, orta ex putri cōducere perfectioni vniuersi secundum extentionem, quatenus ad plura extenditur uita; non secundum gradum, & intensionem. Insuper conducunt pro vniuersi perfectione præsertim, ut facultate includuntur in suis causis, in quibus seruātur, etiam si nullum indiuiduum eorum in vniuerso reperiatur, ut etiam se habet de ortis ex coitu animalium distinctæ speciei. De genitis a simili secundum speciem, non est par ratio, cum n. non valeant gigni nisi a simili, si nullum in vniuerso reperiretur eorum indiuiduum, nec facultate, nec secundum propriam formam seruarentur.

An ex Putri valeat aliquid gigni? Cap. V.

EXplicatæ sunt hactenus causæ omnes genitorum ex putri, diluēdę modo occurrunt difficultates variæ conducentes pro eorū exacta cognitione: quarū prima est, an verū sit, quod supposuimus, posse ex putri varia uiuentia gigni? Id, n. dubium est, tum quia

Aristot. Ratio 1. Aristot. in 3. de Gen. animaliū c. 1 1. inquit, nil gigni putrescēs, sed concoctū, nam putredo & putridum excrementum est rei coctæ, nihil. n. ex toto efficitur, sed quod inutile est, p id a natura, uel ab Arte detrahitur, &c. tum quia putredo est contraria coctioni, generatio autē fit per coctionem, & contraria simul seruari nequeunt.

Secunda. Hinc Arist. in 4. de Gen. Animalium cap. 8. inquit, Putredo coctioni contraria est, pus autem putredo quędam est, Lac est res concocta penitus,

Tertia. tūm demùm, quia si ea quæ gignuntur fiunt per coctionem, cur in pure cocto non appareant uermes, sed in putrido, & non cocto? & dum in uulnere gignuntur uermes, id est signum imbecillitatis caloris, & priuationis coctionis.

Solutio. Respondens huic difficultati dico experientia constare, frequenter Animalia gigni ex putri: Et dum instatur, quia nil gignitur putrescens. Respondeo, putredinem unius, ueluti carnis, non esse generationem eiusdem,

sed esse viam pro generatione alterius, nempè uermis, & cum gignatur vermis, ille tunc non dicitur putrescens, sed per coctionem genitus, quæ coctio efficitur per calorem alienum ex parte rei putrescentis, proprium tamen, & secundum naturam ex parte vermis, pro cuius generatione humorem concoquit; ita verum est nil gigni putrescens, sed coctum: similiter generatio, & interitus eiusdem rei, quæ inuicē pugnāt, non simul seruantur, sed interitus vnius est generatio alterius, vel via pro alterius generatione. Et ad id quod addebatur, quia ex pure cocto non gignuntur vermes, sed ex fœtido. Respondeo, in pure duplicem considerari coctionem, vnam totius cum imperio caloris proprij viuentis secernente humorem alienum pro expulsione, quæ coctio aduersa est generationi vermium, nam calor proprius operatur solùm pro conseruatione eius cuius est calor, & cum dominetur, impedit generationem vermium ab alieno calore. Alteram in pure consideramus coctionem secundum quasdam partes, cum imperio alieni caloris, & imbecillitate proprij, ex qua vermes prodeunt indicantes imbecillitatem proprij caloris illius animalis, & ferè extinctionem. Sed iure quæret aliquis, cum id, quod putrescit, fit corpus vnum continuum, cur ex eo non vnus gignitur vermis, sed plurimi, & distincti? Respondeo, iure id accidere, nam quamuis id, quod putrescit, fit corpus vnum continuum, tamen per putredinem dissoluitur, & dissolutum calore coquitur. Coctio omnis habet sua excrementa, quæ mediant inter partes coctas, pro ortu vermium, easque partes secernunt, non enim vniuersa materia putris est apta in vermem conuerti. Præterea omnium naturaconstantium, & præsertim in ortu est definita moles secundum maximum, & minimum; ac ita ex facili eius indefinitæ materiæ distinctione; ex naturæ fœcunditate; ex copia materiæ; ex facili generatione vermium; & ex facultate spirituum, & caloris proximè efficientis, euenit, ut innumerus numerus uermium frequenter gignatur. *Dubitatio.* *Solutio.*

An in ventriculo viuentis hominis gignantur vermes?

Cap. VI.

Dubitatio non leuis est; an in ventriculo animalis uiuentis, & præsertim hominis, gigni possint uermes, uel ne? Aristoteles agens de assatione id inficiatur, inquiens, Et animal non fit in ipsa coctione, vt quidam inquiunt, sed in secretione putrida, in uentre inferiore, mox ascendit sursum, digestum est enim in superiore uenrre, putrescit autem in inferiori secretum, ob quam autem causam dictum est in alijs, &c. Galenus quoque in tertiò Aphorismorum uigesimosexto, idipsum existimasse uisus est, nam ait, Aliud genus lumbricorum est rotundum, qui in superioribus magis intestinis generantur, adeò quod ad ipsum ventriculum quandoque ascendūt. Consentiunt itaque hi, uermes non in uentriculo, sed in intestinis gigni, ascendere autem quandoque in ventriculum, & etiam eijci per eos, quærentes alimētum dulcius, quod in uentriculo reperitur, uel ob aliquas obstructiones in intestinis factas, & regurgitationes, ob quas nonnunquam per os etiam crassa excrementa eijciuntur. Ex aduerso alij inquiunt etiam in ventriculo gigni, nam inquit Aristoteles quinto de Generatione Animalium, capitulo decimonono, in his quoque gigni uermes, quę putredinis videntur expertia, ut in fornacibus & niue; quare longè magis gigni poterūt in uentriculo, in quo excrementa, & putredines varię inueniuntur, ut ait Galenus tertio Aphorismorum vigesimosexto. Confirmatur, quia uermes præsertim gignuntur ex pituita, cuius præcipua sedes est uentriculus. Præterea, animalia eo loci gigni possunt, quo & nutriri, & seruari valent; at vermes in uentriculo seruantur, & nu- *Aristot.* *Galenus.*

Cōciliator triuntur. Insuper, vt ait Conciliator, vermes nonnunquam gignuntur in Hepate quin in renibus, in auribus, propè nares, intra pellem, quare etiam in ventriculo, qui videtur locus longè aptior. Nonnulli demùm se medios constituentes, ut Conciliator & Albertus, aiunt in ventriculo rectè affecto vermes non gigni, & hoc aiunt indicasse Aristotelem: in ventriculo autem perperàm affecto posse gigni, quod indicarunt alij. In ventriculo enim sano gigni non valent, primò, ob caloris proprij imperium & vires. secundò, quia vis excrementorū expultrix est efficax, tertiò, quia illo est locus primæ coctionis alimenti, locus coctionis pugnat cum loco generationis vermium; quartò, quia est præditus sensu tactus exacto, ob quem citò repellit, & reijcit aduersa, sic itaque res est dubia, & pro omni parte probabilis. *Resolutio.* Putarem tamen huic præsertim parti esse adhærendum, quòd in ventriculo gigni possint, etiam non adeò laborante, vt cōspicuè appareant læsæ actiones, nam in ventriculo nonnunquam gignuntur vlcera, & magna pituitæ copia in eo coaceruatur, sententia Aristotelis est vera, ut plurimū, & in ventriculo omnino salubri & secundum naturam constituto. Rationes aduersæ parùm obsunt, & facilè diluuntur, nam id solùm ostendunt, quòd rarò cum difficultate, & non tanquam in proprio loco in eo producuntur.

An putandum sit Animal omne gigni ex Putri? & num præter modū generationis animalium a simili, & ex Putri detur modus tertius? Cap. VII.

Animal omne gigni ex putri. EXistimarunt nonnulli confitendum esse animal omne, vel ex semine, uel sine semine gignatur, fieri ex putri, nituntur autem hoc fundamento, quia aiunt omni generationi mixti ex alio mixto antecedere putredinem, quod ostenditur auctoritate Olympiodori dicentis coctionem *Olympiodorus.* ex parte rei, quæ interit, esse putredinem, & alimentum dum coquitur ex parte sui putrescere, ex parte nostri coqui; similiter inquit poma, quæ relata ad nostram nutritionem dicuntur maturari, ex parte suæ naturæ putrescere, quare similiter dum Plantæ, & animalia ex semine fiunt, quamuis ex parte formandi fœtus materia seminis coquatur, tamen ex parte substantiæ seminis dicitur id præcedens mixtum putrescere. Confirmatur, quia per coctionem interit calor proprius, per calorem alionum. Præterea, generatio mixti & putredo inuicem opponuntur; opposita mutuò se consequuntur; & quemadmodum absolutè generatio vnius substantiæ dicitur interitus, alterius, ut patet ex primo de ortu, & interitu, ita in specie generatio mixti per *Hippocrates.* naturam ex altero mixto, erit putredo eius. Et fortè hac consideratione Hippocrates coctionē dixit putredinem, quatenus præcedentis mixti putredo est. Cōstituit tamē Olympiodorus inter putredinem, & coctionem triplicem differentiam, quam nō re*Timon.* fero. Similiter Timon in q. a. quarti Meteorum inquit putredinem posse esse sine coctione, non contra; & ob id ait Aristotelē priùs de putredine, quàm de coctione egisse, id tamen ait esse verum de coctione per naturam, non de ea quę Arte fit. Ex aduer*Pomponatius.* so Pomponatius q. 2 9. inquit, nō esse necesse in mixtorum permutatione, vt generationi vnius antecedat putredo alterius, cum multa fiant per coctionem, & in q. 1 9. loquens de coctione alimenti in ventriculo rectè affecto, inquit, alimentū, quod coquitur, pro ea parte, quæ coquitur, non habere iunctā putredinē, sed solùm pro parte excrementorum, excremēta. n. sunt putredo quædam. Hoc confirmatur per Arist. in 3. de Gen. Animaliū dicentē: nil gignitur putrescens, sed concoctū, putredo. n. & putridum excrementum est rei coctæ, nil enim ex toto efficitur, sed quod inutile est, id a *Resolutio.* natura, uel ab Arte detrahitur, &c. Sic itaque res satis est dubia. Puto tamen absolu-

tè

tè dicendum nequaquam esse necessarium generationi vnius mixti,ex alio antecede re putredinem,alioquin cogeremur fateri animal omne ex semine genitum,ex putre dine gigni,quòd omninò videtur absurdum;neque etiam omninò verum puto excre menta coctionis esse putredinem:sed dictum Aristotelis ita intelligendũ puto, quòd sint facillimè apta putrescere,& tendentia in putredinem,nam excrementa esse pos sunt & cruda,& cocta,& putrida,vt patet de vrina,fecibus,& alijs excrementis,nam si excrementum esset putredo,quia excrementa putrescere mox possunt,daretur pu tredo putredinis.Prętereà,ab eodem calore animalis in viuente, & ex interitu eius dem,sibi elicitur excrementum & chylus:id quod interit est cibus,non excremẽtum; quare si quid diceretur putrescere cibus esset, non excrementum; & si per resolutio nem in unum est putredo,etiam putredo esset per resolutionẽ in aliud; at eum ex eo fit chylus,putrescere non dicitur,quare neque vt ex eo prodeunt excrementa.Prętere rea putredo est interitus mixti secundum naturam: alimentum in uentriculo nõ per naturam,sed in loco nõ proprio per calorem animalis violẽtia interit, & ex eo aliud gignitur;nõ itaq; est putredo.In putredine a calore alieno dissoluitur calor proprius & humor labitur;in coctione & generatione humor coquitur,& cogitur; quare non semper generationi vnius mixti ex alio mixto,& coctioni antecedit putredo. Nec ei generationi,& permutationi cõpetit definitio putredinis,ut instabatur,quoniam ea non dicitur interitus proprij caloris ab alieno, sed perfectio humoris per coctionẽ; calor autem rei quæ interit, solùm ex accidenti, non autem per se interire dicitur, quatenus vnius generatio exposcit alterius interitũ. Ex his elicio triplex esse cõmu ne genus generationis animalium:nonnulla enim gignuntur ex semine, a simili, vel genere, vt mulus,vel specie,ut leo à Leone:nonnulla ex materia putri per spiritus in ea inclusos,ut uermes:alia nec ex semine,nec ex putri, sed ex principijs nonnullis per naturam operantibus,& ad perfectionem tẽdentibus afflatu cęlestium corporum, vt nonnulla, quæ gignuntur ex rore in frondibus excepto & collecto tempore ueris, & erucæ ex folijs brassicæ,ut inquit Aristotelis in quinto de Gen.animalium capit.19. Hæc similia ualdè sunt genitis ex putri,& ambo dicuntur spontè fieri,non tamen ita conspicuè gignuntur ex putri,ut uermes alij, sed ex mixtione quadam humorum & spuma,ut locustæ quædam, & cicadæ.

Dilũitur aduersę rationes.

Triplex commune genus generationis.

Quæ animalia valeant ex Putri gigni? Cap. VIII.

QVamuis ex se compertum sit Animalia nonnulla ex putri gigni, an tamen omnia valeant gigni ex putri? & si non omnia, quæ nam ea sint quæ ex putri gigni valeant? non leuis est dubitatio. Existimarunt nonnulli Animal omne mortale posse ex putri fieri, quod ostendi potest. Primò, quia ut dicitur in 8. Physicorum motor prior potest mouere & operari sine posteriore, at non è contrario: quare cum Sol & homo generent hominem, Sol quoque sine homine valebit illum generare,& præsertim, quia facultas eminentior valet id efficere quod inferior, & aliquid vltra. Propterea, nisi cuncta animalia possent ex putri & sponte gigni, tunc posset mundus priuari sua perfectione, & species quæ dicitur æterna,cum de ea sit scientia,posset interire,quia nil prohibet, quin tẽpore ali quo cuncta eius indiuidua intereãt.Demùm,quia opposita sunt nata fieri in eodem, & generationi mixtorũ opponitur putredo, ideò, ut cuncta mixta sunt apta putresce re,ita cuncta erunt apta ex putri fieri.Hinc democritus,Epicurus, & Philosophi hu ius classis, primam omnium animalium generationem dixerunt esse ex putri, addebant tamen priscis temporibus Terram & Elementa fuisse fœcundiora, & plura va luisse generare,quàm ualeant modò,cum iam sint effœta,& per senium impotentio ra reddita, ideò Lucretius lib.3.dixit.

Cũcta animalia posse ex putri gigni.

Democritus.

Lucreti⁹.

Iamque adeo effeta est ætas, effætaque tellus,
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.

Arist. Et Aristoteles in secundo de R.P. hæc protulit, Putandum est priscos homines, siue ex Terra geniti fuerint, siue ex corruptione aliqua seruati, ignaros fuisse, & imprudentes, quod de Terra natis fertur, &c. non itaque inficiatur Aristoteles posse etiam homines ex putri gigni. *Arabes,* Sapientes Arabes suæ foecunditate & fœlicitate suæ Regionis; similiter Ægyptij inspicientes fœcunditatem ex Nili inundatione prodeuntem, existimarunt nedum cætera Animalia, verùm etiam hominem ex putri sumpsisse originem primam. *Mars.F.* Marsilius Ficinus in Argumento in Menexenum inquit, Scito Platonicam esse sententiam, post vastas Terræ inundationes, ex abundanti humore, atque calore; Terram adeò fœcundam reddi, ut ex ea non Animalia solùm pusilla, qualia nunc, sed grandia etiam, atque ipsi homines vltrò nascantur, quod hic, & alibi sæpè confirmat, &c. idque magis per principia Platonis, quàm Aristotelis dici potest, cum Plato secùs ac Aristoteles Animam propriam putet competere Mundo, & singulis Elementis, cuius facultate animalia cætera, & homines gigni valeant. Et cōfirmatur ratione, nam argumentatur Aristoteles in octauo Physicorum, ut se habet de Mundo paruo, ita putandum se habere de magno. Similiter nos dicere valemus, ut se habet de Animali paruo in regione minus fœcunda, ita putādum se habere de magno in fœcundiore; & præsertim quia difficultas consistit in ascensu ad facultatē cognoscentem, vt hunc ascensum etiam in minus fœcundis regionibus fieri inspicimus, in generatione paruorum animalium, quare non est negandum illum posse fieri in fœcundioribus, pro generatione Animalium maiorum, & perfectiorum. Ex aduerso tamen Peripatetici, & cunctis ratio & experientia nobis oppositum suadent, & iure optimo Auerroes in octauo Physicorum, 46 miratur, quòd Auicenna putauerit hominem non secùs ac murem gigni posse ex putri. *Peripatetici.* Cōfirmatur, quia uiuens adeò perfectum non valet ex tam imperfecto principio prodire, quale est spiritus putris. Insuper tunc natura frustrà Animalibus facultatem generandi tribuisset, nam si ex putri fieri possent, redundans esset facultas seminaria, tributa animalibus; Deus autem & natura nil faciunt frustra; & vnius rei perfectæ definita sunt principia proxima, & unicus est modus generationis eorum. Præterea inaniter huiusmodi animalia ex putri fierent, quoniam nutriri non possent, nutriuntur enim magna ex parte ex lacte, quod paratum inueniunt in generatione ex semine, non aut ex ea quæ prodiret ex putri. Præterea, sententia est Aristotelis, ut in progressu patebit, orta ex putri non esse propriè prædita facultate generandi, & solùm gignere tanquam vermem aliquem, neq; marem, neque fœminā; at homines, & absolutiora Animalia re uera huiusmodi facultate inspicimus prædita, ita nemo fatetur vidisse Canem, Leonē, & similia Animalia ex putri orta, & longè minus hominem. *Resolutio difficultatis.* Dicamus itaque, ex putri solùm animalia gigni vilia, exigua, & valdè imperfecta: ex semine gigni præstantiora: ex modo medio uel tum ex rore & ex alijs naturæ principijs, ea gigni quæ medio quodam modo se habēt. De ranis quòd ita gigni valeant, ferè omnes concedunt, de muribus sunt qui dubitēt, & negēt, id tamē cōcedere nō esset absurdū, de quadā eorū specie, qui minores sunt. *Diluūtur.* Rationes aduersę facilè diluūtur. Dicebatur primò motorē superiorē posse operari, sine inferiore. Respōdeo, posse operari producendo opus suū propriū, sed nō ppriū alterius, sol valet illuminare sine homine, at homo nō valet generare sine Sole; nec uerū est quod superior facultas valeat semper id secūdum formā efficere, quod inferior, sed solùm secundum eminentiam. Addebatur, quòd tunc species non haberēt necessarium nexum cum Mundo: nam possent deleri, & posset Mundus postrema specie nepriuari. Respondeo, Elementa & magis necessaria pro Mundi constitutione eius nimis cum Mundo esse connexa, quia proximè pendent & seruantur lumine & motu Cęli, Animalia longius distant a primis & communibus causis, & ideò nō tam neces-

sariò

fario connectuntur, & nihil repugnaret, vt species aliqua penitùs aboleretur, nec ob id Mundus secundum intensionem esset imperfectior, sed solùm secundum quādam partem extensionis, ob conseruationem tamen specierum Natura inseruit in earum indiuiduis summam propensionē ad copulam, & cum ea summam voluptatem: cum interitu autem iunxit dolorem summum, vt hunc pro facultate vitarent, illam verò pro virib. assequerentur, & per eam fruerentur æternitate, adeò vt nisi prÆter naturā vniuersa species sit affecta, nunquam desinant necti, generare, & sibi seruare se; dispositio autem præter naturam nunquam competit vniuersæ speciei, hinc generare simile dicitur opus naturæ maximè consentaneum: sic Alexander in primo naturalium qq. cap. 23. comparans hominem cum Terra, ait Terram magis necessario reperiri, quàm hominem, & addit enunciationem hanc, quòd homo sit animal ratione, esse veram supposito quòd homo sit. Instabatur adhuc, quia cui competit putredo, etiam est apta competere generatio ex putri, cum sint opposita. Respondeo, rationem esse inanem; primò, quia putredo opponitur generationi mixtorum consimilium, non generationi ex putri, vt apparuit. Insuper animali competit mors, & vitæ participatio viuens est, non autem putredo & ortus ex putri, modi autem participationis vitę variorum, varij sunt, quamuis interitus sit consimilis. Addebatur demùm, quòd ut se habet de paruis animalibus, ita putandum est se habere de magnis. Respondeo, id esse verum de illis, quæ denotant perfectionem, non autem de prodeuntibus ex imperfectione, esset enim perinde ac si dicerem vermes solùm mouentur per extensionem, & contractionem; igitur & animalia maiora. *Alexāder.*

An Plantæ valeant gigni ex putri? & de Ostreis. Cap. IX.

VErmes ex putri gigni sensu percipimus, an autē ita gigni possint Plantæ; non adeò constat. Propterea in dubium vertitur, Magnus Albertus & in 4. Meteorum & in lib. de animalib. inficiatur Plantas ex putri oriri, nam in 4. Meteorum inquit, Plāta nunquam ex putri gignitur; quia ea est substantiæ plurimum Terreæ, humidum uerò, quod per putredinem educitur, tenue est, & valdè aereum, ideò non valet esse materia Plantæ, sed aliorum. Ex aduerso Aristoteles sæpè affirmat, Plantas quoque oriri ex putri, nam in 3. de Generatione Animalium cap. 11. inquit: Generantur autem in Terra humores, animalia, & Plantæ, & in primo de Generatione Animaliū capitulo primo: ait: Plantarum aliæ ex semine prodeunt, aliæ sponte naturæ oriuntur ex putrescente vel humo, vel parte aliqua Plantæ, & in secundo Physicorum contextu septimo, dixit ex putredine lecti lignei Plantam gigni: ita inspicimus ex Terra sine semine frequenter Plantas prodire, vt etiam gignuntur fungi, & tubera Terræ, quæ plantis sunt similia. Nec alicuius roboris iudicari debet ratio, quæ pro parte aduersa adferebatur, quoniam in Terra frequenter apparent putredines cum humore crasso, permisto cum Terra. Preterea, materia genitorum ex putri, non est humor ille tenuis, qui cum calore secernitur, ille enim per spiritum in eo inclusum potiùs fungitur munere geniture, & facultatis formantis, humor autem crassior remanens sine termino & fluens, ille est qui mixtus cum parte Terrea fungitur munere materiæ; fatemur itaque Plantas quoque gigni ex putri: dubium tamen mihi est id quod legitur in secundo Physicorum cont. 7. ex putredine ligni gigni Plantā, nam potiùs gignitur ex alterius putredine, & eo loci Aristoteles loquitur ex sententia Antiphontis. Sed dubitatio est de Ostreis & animalib. affixis lapidibus, quomodo generentur. Aristoteles hac de re satis conspicuè videtur secum pugnare, nam in 3. de Anima, cont. 45. ostendens sensum non esse principium motus secundum locum, inquit;

Magn. Albertus.

Arist.

Diluitur ratio aduersa.

De ostreis.

Similiter,

Similiter neque vis sentiendi est principium motus secundum locũ, multa enim sunt animalium, quæ sensum habent, manent tamen, & immobilia sunt, assidue. Si igitur natura nil facit frustra, nec deficit in necessarijs, nisi in orbatis, & imperfectis, huius modi autem animalia perfecta, & non orbata sunt, signum autem est, quia generare valent & crescunt, & decrescunt, & ob id si motrice facultate essent prædita, etiam munita esse deberent instrumentis pro motu, &c. Ait itaque Philosophus ea generare. Ex aduerso in tertio de Gen. animalium cap. 11. inquit, Omne autẽ genus testaceũ spontè oriri conspicuum hinc est, quòd nauigijs putrescente fece spumosa adnascuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat ante, post per inopiam humoris facto cœno, Ostreæ prouenerũt, vt apud Rhodũ insulam, cum classis applicuisset, & fictilia projecta essent in mare, temporis progressu, cœno obducto testis, Ostreæ in ijs reperiebantur; nihil autẽ partis genitalis emitti ab ijs argumentum est, quod cũ Chij ex Pyrrha Lesbi Insulæ Ostreas viuas detulissent & in loca quędam Maris reciproci æstus & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis interuallo quanquam incremento corporis plurimum profecerunt: quæ autem oua appellantur, nihil ad generationem conferunt, sed indicant meliorem nutritionem ut in sanguineis pingue, &c. Profecto controuersia satis apparet conspicua, & præsertim est dubiũ, quomodo valeant generare. Pro solutione dico primò, ostreacea animalia posse quidem dici perfecta, cum fuerint assequuta attinentia ad suam speciem, & conditionem: hinc ab Aristot. perfecta, & non orbata dicuntur; cui non aduersatur vt etiam dicantur spontè orta: sed cum spontè dicantur orta, & ita orta excludantur a generantibus simile in 2. de anima. 34. dubium est, quomodo in 3. de anima 45. dicantur generare. Quidam aiunt quòd generant simile secundum partes, quia nutriuntur & crescunt, quod non fit sine aliqua substãtiæ partiũ generatione, sed hoc non satisfacit: quia Arist. per id osten dit ea esse perfecta, & etiam imperfecta ut pueri crescunt & nutriuntur. Inquit Simplicius, quòd uel generant, ut Plantæ, quę non pariunt fructũ, sed abscissæ prolificãt; sic ea humorem emittunt conducentem pro multiplicatione, vel generant, sed non simile; prima explicatio aduersatur Arist. in 3. de Gen. animalium, dicenti nõ multiplicari; altera est magis dubia, quia non apparet quomodo & quid distinctæ speciei generent. Dicere possumus, omne genus testaceum oriri spõtè, quia non gignitur per copulam, & semen; quædam tamen huiusmodi animalium generare, emitten do spumã & humorem aliquẽ sui similis formatricẽ. Experientiam autem relatã ab Aristo. esse ueram de Ostreis, non autẽ de omnibus testaceis; insuper nisi generent in vno loco minus apto, poterunt id facere in alio aptiore, hinc nõ desunt qui experientia affirment oppositũ. Sed dubiũ est de lapidibus & metallis, an valeãt gigni ex putri. Puto nõ propriè ea posse dici ex putri orta, quoniã gignuntur per calorẽ siccum; hinc sulphur calidũ & siccum dicitur pater metallorũ, calor siccus cõburit & putredinẽ euertit; similiter inspicimus metalla gigni in fodinis, & Mineris per propria eorũ principia, seorsum ab omni putredine; dubiũ est de lapidibus, qui & in vessica, vrinæ, & in ea bilis generãtur: dicendũ eos minus propriè posse dici ex putri ortos, rectius autẽ dici esse reliquias putredinis, & excrementorũ a calore calido & sicco cõcretas.

Solutio.

Siplicius.

Solutio.

De lapidibus & metallis.

An Orta ex Putri sint eiusdem speciei cum ortis ex semine? Cap. X.

An orta ex putri sint eiusdẽ speciei?

DE ortis ex putri id consideratione dignũ occurrit, an iudicari debeant eiusdem speciei cum ortis ex semine, cum enim animalium quędam solo semine fiant, vt pręstantiora, quędam sola putredine, vt vermes; quædam & semine & putredine, vt dicitur de muribus, & ranis, de his est dubitatio, an sint eiusdem speciei? quæ profecto satis est obscura, tum ob rei naturam de qua est sermo, tum ob uarietatem opinionum, & pu-

gnantium

gnantium rationum, tum demum, quia Arist. modò vnum, modò alterum approbare
videtur. De proposita itaque difficultate uiri multi sapientia celebres inquirunt, huius-
modi animalia eiusdem esse speciei, ueluti Scotus in primo Sent. dist. 2. q. 7. D. Tho-
mas 7. Metaphysicæ 23. Conciliator, Ludocus Boccaf. in secundo, de anima, Epi-
scopus casertæ in Libro Euersionum, & alij plurimi. Rationes pro eorum opinione *Rationes*
potiores hæ sunt. Primò, quæ apparent in arte factis, in accidentibus, & substantijs
inanimis, etiam de viuentibus concedi debent; at in illis inspicimus eadem specie gi
gni posse & casu, & arte, & natura; quare etiam de viuentibus id concedendum est.
Minor est conspicua pro omni eius parte, nam eadem specie sanitas, Arte, casu, & na
tura gigni potest, vt conceditur in septimo Metaphysicæ 23. Similiter idem specie
calor, & a calore, & a motu, & ab alijs producitur: idem quoque Ignis specie, mo-
dis varijs generatur. Præterea cum accidentia, & opera ea sint, quæ nos in notitiam
substantiæ ducunt; quia murium & ranarum quomis modo genitarum eadem appa-
ret figura, eædem affectiones propriæ, idem motus; quare eadem putanda est forma,
& natura. Præterea, argumentatur Scotus; cum semen tantum operetur tanquā in-
strumentum, & virtute Cœli, vel primi motoris: Cœlum, & Deus, quod efficiunt in- *Scotus.*
strumento seminis, etiam efficere poterunt instrumento materiæ patris, nō enim in-
strumenta ea sunt, quæ speciem variant & præsertim id contingere putandum vide-
tur in generatione murium, & ranarum, quæ facilè generantur. Præterea, Stellæ, &
Elementa sunt satis pro naturali interitu viuentium, quare etiam pro eorum genera-
tione, cum oppositorum eadem sit ratio. Insuper, inquiunt falso dici genita ex putri
carere facultate generandi, nam Mures, Apes, & pluuiæ etiam ex putri ortæ genera-
re uidentur. Nec desunt qui dicant Auerroem quoque huius fuisse opinionis, idque *Auerroes.*
eligiunt ex 18. com. 13. Metaphysicæ, quo loci Themistium commendat, quia dixit
eadem animalia ex semine & ex putri gigni posse, & in octauo Physicorum, 46. mira
tur Auicennam putasse hominem non secus ac murem ex putri gigni posse, suppo-
nens esse eiusdem speciei. Sed quia nos de opinione Aristotelis sumus soliciti, per-
pendamus quomodo ex Aristotele uideatur id posse elici, præsertim affertur id quod
in septimo Metaphysicæ, 23. scriptum legitur, inquit Philosophus, Vt in his quę Ar-
te, ita in his quæ natura fiunt, quædam eadem ex semine, & sine semine generantur,
cum absolutè dicat fieri eadem, putandum est existimasse esse eiusdem speciei. Insu-
per, in sexto de Historia Animalium capitulo 15. inquit, sunt quæ, & limo & arena
gignuntur, etiam eorum, quæ coitu, & qui primordio fiunt. Præterea, parte 10. Prob.
66. ait animalium alia nedum coitu, sed etiam sponte procreantur, alia coitu tātum,
vt homo, & equus, his verbis indicat non distingui specie. Præterea, in calce sexti
de Historia Animalium inquit, Quosdam affirmare mures etiam impleri si salem
lambunt; Insuper addit in parte quadam Terræ Persicæ secta mure fetus femi-
neos inueniri prægnantes, hi profectò non erant concepti ex semine, &
tamen sint eiusdem speciei, adeò vt nil prohibeat speciem eandem
per varia principia gigni. Demum in secundo de R.P. inquit,
Putandum est priscos homines siue ex Terra geniti fue-
rint, siue ex corruptione aliqua seruati, ignaros fuis-
se, & imprudentes, quod de terra natis fer-
tur, &c. ex his elici posse videtur Aristo
telem putasse speciem eandem
ex semine & ex putri
gigni pos-
se.

Orta

Orta ex Putri non esse eiusdem speciei cum ortis ex semine. Cap. XI.

Aristot. EX aduerso orta ex putri distingui specie ab ortis ex semine, conspicue ex verbis Arist. elicitur, & ratione comprobatur; nam Aristoteles in primo cap. primi de Gen. Animalium conspicue affirmat distingui specie, nam inquit, Quæ non ex coitu, sed ex putri materia oriuntur, ea generant quidem, sed genere diuersum, quodque gignitur nec mas est, nec fœmina: talia sunt nonnulla è genere insectorum, quod iusta euenit ratione, nam si ex coitu eorum, quæ ex animalibus orta sunt, animalia orirentur, hæc si eiusdem generis essent, primum quoque ortum parentium talem esse oporteret, quod recte ita sentiemus cum ita euenire in cæteris animalibus pateat, sed si dissimilia, quidem & quæ coire inter se possent, generarentur, rursus ex eis alia quædam natura procrearetur, & alia ex ea, idque in infinitum procederet, at natura infinitum renuit &c. Conspicue affirmat & ostendit Philosophus, ea distingui specie. Auerroes. Auerroes in paraphrasi eius loci his rationibus eandem sententiam confirmat, inquiens; Quæ sunt eiusdem formæ, sunt ex eadem materia, quæ sunt eiusdem speciei, sunt eiusdem formæ; quare ex eadem materia, at orta ex putri, & ex semine ex distincta materia producuntur. Quòd autem ea, quæ eiusdem sunt formæ, ex eadem materia gigni debeant, cumulatè eo loci ab Auerroe ostenditur. Altera eius ratio est, si eadem species ex semine, & ex putri gigni posset: Natura fuisset redundans, frustra enim parasset marem & fœminam pro cõseruatione speciei, cum sine ea distinctione seruari ualeat; at natura minimè est redundans, nec dicere ualemus ea per se fieri ex semine, ex accidenti uerò ex putri; quia nulla species est ex accidenti, & species omnis prædita est definitis principijs, per quæ cadit sub scientiam, ex quibus per se gignitur, & constat: quod autem est per se, etiam est de omni, & necessarium. Eisdem rationibus utitur Auerroes in 8. Phys. t. 46. quo loci etiam addit, si homo gigni posset ex Terra, vt uermis, aut id esset necessarium, aut frequenter, aut rarum, non necessarium, alioquin non fieret ex semine, non frequenter, quia tunc raro & contingenter ex semine fieret; si raro, igitur contingenter fieret ex Terra, ac ita eadem species fieret casu, & natura; manifeste Auerroes vnà cum Aristotele affirmat & ostendit ea distingui specie, adeò vt mirum sit de illis, qui Auerroi oppositum tribuunt. Et animaduertendum, quòd ex uarijs principijs uariè deducuntur conclusiones, & propterea, qui putant semen proximè operari uirtute Cæli ut Scotus, uel uirtute alicuius Mentis Mundo mortali præsidentis & distributricis formarum, ut Auicenna, uel virtute animæ Mundi siue Elementorum, vt Academici, magis affirmare tenentur ea esse eiusdem speciei, quia quouis modò gignantur; semper agens principale idem est; At qui putant semen operari tanquam instrumentum parentis, vt Arist. in secundo de Gen. animalium, & idem esse agens disponens, & educens formam, vt putat Auerroes septimo Metaphysicæ 31. & 12. Metaphysicæ 18. hi cum iudicent agentia propria, & principalia genitorum ex semine, & ex putri esse distincta, etiam tenentur putare genita ex illis distingui specie. Quæ sententia cùm ex parte principiorum, tùm ex parte conclusionis verior esse videtur, & cõfirmatur: quia cum mulus genitus ab asino, distinguatur specie ab asino, ob solam distinctionem materiæ, ex qua gignitur: longè magis genitum ex putri distinguetur specie a genito ex semine, cum maior adsit distinctio materiæ, ac insuper agentis proximè. Colligamus itaque genita ex putri & ex semine similia esse, & habere genus aliquod proximum commune, absolutè tamen distingui specie.

Dilum-

Diluuntur aduersæ Rationes. *Cap. XII.*

PAtefacta veriore sententia, facile modo est aduersas rationes diluere. Afferebantur verba Philosophi in tertio Metaphysicæ 22. & 23. dicentis esse eadem? Respondeo, esse eadem genere quodam proximo, & esse simillima; non autem specie ultima; Et quamuis sanitas Arte & natura facta sit eadem specie, nil tamen nobis obest, quia sanitas est accidens, quod fit Arte, tanquam instrumento naturæ, & ob id principale, & proprium agens feruatur idē: at genita ex putri sunt substantiæ, prædita agente principali, & proprio, distincto ab eo genitorum ex semine, & non operante virtute eius. Insuper addo locum illum non esse proprium huius considerationis, hinc Arist. in cont. 23. reijcit id in alium locum, inquiens. Hoc posterius esse considerandum, nempè in loco proprio, qualis est primus de Gen. animalium, ubi ex instituto de hoc agens inquit, distingui specie. Addebatur locus ex sexto de Historia animalium, in quo legitur, Nonnulla eorum quæ coitu gignuntur, etiā̄ gigni ex limo & arena. Respōdeo, esse eadē genere proximo, ut in primo de Gen. animalium tāquam in loco proprio semetipsum explicauit, & idipsum est dicendum de auctoritate sumpta ex lib. Probl. Ea autem quæ referuntur ex calce sexti de Historia animalium, leuia iudico, quia multa scribuntur ab Aristotele in libro de Historia animalium ex aliorum relatione, quæ tamen in libris de partibus & generatione animalium non confirmantur, ueluti Pygmeos, genita in flamma, & similia. Immò Arist. in lib. de generatione animalium inficiatur mustellam posse ore parere, & coruos, ac Ibim ore coire, ut patet ex lib. 3. cap. 6. cum tamen in quinto de Historia animalium cap. 5. de perdicibus referat, quòd concipiāt si aduersæ maribus steterint, flante vento, ac etiam quòd concipiunt sola audita marium uoce, & uolātibus maribus super eas, quia mas in fæminam prolificum spiritum emittat, & fęminæ aperto ore recipiant, hæc conspicuè pugnant cum dictis in lib. de Gen. animalium, ideò putandum est ex aliorum relatione scripta fuisse, quæ deinde Arist. inquirens causas, non approbauit, & id ipsum puto dicendum de murium fętibus, fœtus includentibus. Quod si etiā concederem, approbatæ sententię non aduersaretur, quia dicere fuisse conceptos uirtute animæ, & spirituum animalis eiusdem speciei, vel a mare per efficacē cōmotionem spirituum fęminę. Auctoritas deprompta ex secundo de R.P. leuis est. Mos secūdum Arist. fuit in locis alienis potiùs ex sententia *Mos Aristot.* aliorum, quàm ex propria loqui, cōspicuè Arist. in 4. de Gen. animalium cap. postremo, ostēdit nō dari per naturam primū hominē, nec secùs posse gigni, ac ex semine, Sol enim & homo generant hominem, secūdo Phys. 26. non enim nouit creationem Primi parentis. Explicatis auctoritatibus, supersunt diluēdæ rationes; Prima sumeba *Diluuntur rationes.* tur ex generatione accidentium, Elemētorum, & Arte constantiū. Cui respondeo, de his non esse cōsimilem rationem, nam qualitates primæ, & similiter Elementa, non exposcunt materiam propriam valdè distinctam, sed statim in prima materia, & simplici corpore possint recipi, & sunt formæ huius conditionis, vt altera oppositarum, materia nudari nequeat, propterea facilè & a varijs generantur, cū necessariò sequantur interitum alterius, nec propriè generentur per definitam aliquam animæ facultatem. At de Animalibus longè secùs se habet, vt conspicuum est. Similiter de Arte genitis dixi nō parem esse rationē, quia Agricola, Medicus, & similes artifices, operantur tanquam instrumenta naturæ, cōnectendo per naturalem Magiam agentia per naturam, cum patientib. Dicebatur, accidentia esse eadem. Respondeo, esse ualdè consimilia, nō tamen eadem, hinc mures ex putri orti, ob principij imbecillitatem parùm crescunt, & Ranæ ortæ ex putri, minores sunt, & formæ in parte distinctæ, motus autē secundū locum etiam totius generis piscium, est similis; ac etiam uniuersi generis auium.

anium. Id quod dicebatur a Scoto semen operari virtute non parentis, sed cęli, conspicuè aduersatur Arist. in primo, & 2. de Gen. animalium, vt alibi patefeci. Addebatur, Stellas esse satis pro interitu, quare & pro ortu. Respōdeo, Cęlum, & stellas non esse corrumpentia propria, sed communia, quare similiter non sunt propria generantia. Addo, secùs se habere de corrumpente, quàm de generante, valet homo interficere aues, & pecudes, non autem generare. Dicebatur, etiam orta ex putri generare. At qui hoc dicunt, conspicuè aduersantur Arist. in secundo de anima, 34. excludenti a generantibus simile animalia spontè orta, & ostendēte in primo de Gen. animalium cap. primo, ea non generare, vt in praecedentibus retuli. Versati diu sumus in ortis ex putri, tanquam in prole nostrae materiatae patris consimili, quam cum apprimè vilem & faetidam nouerimus, monemur teneri esse solicitos de prole animorum, cuius beneficio ab interitu seruamur incolumes, & neglecta Terra, eleuamur in Coelum. Deo Laus.

F I N I S.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE CONCOCTIONE EX SENTENTIA ARISTOTELIS In Quarto Meteorum,

LIBER VNVS.

Proponuntur ea quæ ſunt explicanda. *Cap. I.*

QVemadmodum cõcoctio eſt corpori ſaluberrima, ita eius contemplatio eſt animo grata, & nedum Philoſopho, verùm etiã Medico ſummoperè utilis. Propterea de ea ex ſententia Ariſtotelis uerba facturus, occaſionem diſputationis ex eius verbis in quarto Meteorum accipiens, caput vnum coctionis per cumulatam eius explicationem in librum vnum commutabo; primò itaque ipſum audiamus ita loquentem. *Vtilitas.*

„ Reliquum autẽ eſt dicere conſequentes ſpecies, quas dictæ facultates efficiunt, ex ſubiectis quę natura iã conſtant. Eſt itaque caloris quidem coctio, coctionis uerò maturatio, Elixatio, & Aſſatio, frigoris uero inconcoctio, & huius cruditas, ſiue immaturitas, imperfecta Elixatio Græcà [illegible], & imperfecta aſſatio Græce [illegible]. Oportet autem exiſtimare non propriè hæc nomina dici, rebus enim non impoſita ſunt omninò ſimilibus, quare non has, ſed ſimiles oportet putare eſſe dictas ſpecies, quòd autem ſingulæ ſint, dicamus. *Cont.*

Officia & munera primarum quattuor Qualitatum uaria ſunt. Primò enim Elementa conſtituũt, eorumque mutuæ permutationis & mixtionis ſunt cauſæ, vt declaratum eſt in libris de ortu, & interitu: Mox quia in mutua Elementorum permutatione, eorumque via ad mixtum, halitus quidam producuntur, ex quibus Meteorologica conſurgunt; ideo Meteorologicorum dicuntur principia, quę primis tribus Meteorum libris declarata fuerunt. Tertiò tanquam finem, mixti conſimilis generationem complent, eique oppoſitam putredinem moliuntur, de quibus in prima parte quarti Meteorum habitus eſt ſermo. Demùm in mixto earum opera conſtituto, variarum affectionum ſunt cauſæ, vt coctionis, incoctionis, coagulationis, liquefactionis, & ſimilium, quarum præcipuæ cum ſint coctio, & incoctio, inde Philoſophus declaratis attinentibus ad tres præcedentes gradus, de attinentibus ad quartum loquuturus, ſeruato ſemper vt ſui moris eſt Naturæ ordine, de coctione, eius oppoſito, & ſpeciebus vtriuſque differendum proponit, nam quamuis cõſideretur etiam coctio ali- *Expoſitio.* *Officia primarũ Qualitatum.*

qua antecedens generationi, vt coctio pro generatione plantæ, propriè tamē coctio consideratur in re iam per naturam constituta, & conducit pro eius conseruatione & perfectione. De coctione quattuor in præsenti contextu profert Philosophus. Primum attinet ad ordinem iam relatum & ad institutum, quod declaratis cæteris, reliquum est de coctione, & eius opposito loqui. Alterum est diuisio coctionis in maturationem, elixationem, & assationē, quæ beneficio caloris efficiuntur. Tertiò, numerat tres species. inconcoctionis oppositas, ex frigore prodeuntes. Quartò, nos monet ne putemus nomina relatarum specierum propriè esse dicta, & uniuocè, ea enim sunt nomina denotantia præsertim coctiones Arte elaboratas, quibus ut nobis notioribus imposita sunt nomina, & mox translata ad coctiones naturæ, & hoc præsertim est verum de assatione, & elixatione, nam maturatio propriè dicitur ea feminū. Considerandum in verbis has coctiones dici [species consequentes,] dicuntur species non quidem vniuocè & propriè, sed potiùs modi, dicuntur consequentes ab ordine. Insuper dicuntur fieri [ex subiectis, quæ natura constant;] ex subiectis quatenus particula, ex, mutationem denotat ex vno in aliud, coctio enim est mutatio quædam, & vtitur nomine subiecti, quia coctio ad accidentia pertinet, quæ propriè sunt in subiecto, addit circa subiecta quæ natura constant, indicans per coctionem res non recipere esse, sed perfectionem, vel conseruationem, & id dicitur, vt distinguatur a generatione mixti, nam per generationem mixti acquiruntur esse, per coctionem verò quale, nempè perfectionem. Demū ait Philosophus coctionem esse opus caloris, inconcoctionem frigoris, nomine caloris multi putant debere intelligi corpus calidum; nā corpora calida calefaciunt, at id uerum non puto, quia Philosophus inquit species illas pendere ex dictis facultatibus, nomine autem facultatum quattuor primas qualitates denotat, quas definiuit, non autem definiuit qualia, & quamuis quale sit totum, agens nil refert, quoniam Aristoteles non agens totum, sed primam agendi rationem, tanquam causam primam considerat: denotat itaque Philosophus nomine caloris & frigoris Qualitates.

Quattuor de coctione declarāda. — *Considerāda in verbis.*

Tria ex dictis emergentia dubia proponuntur, & diluuntur. Cap. II.

Dubitatio prima. *Secunda.* EX his quę in præcedente capitulo dicta sunt tria oriuntur dubia. Primum est, cum nomina specierum coctionis non sint propriè dicta, num debeant iudicari æquiuoca, vel potiùs ab vno? Alterum est, quia Aristoteles diminutus videtur in proponendis coctionibus, nam eas tantùm proponit, quæ fiunt in his quæ formata sunt, & natura constant; cū tamen etiam dentur coctiones, quæ antecedunt, & sunt viæ ad esse mixti, immò alimentum, quod coquitur, adhuc non est formam, & naturam adeptum. *Tertia.* Tertia dubitatio obscurior est, quia coctio est perfectio in mediocritate posita, cui cōpetit; & nimium & paucum; quare vniuscuiusque speciei coctionis duo, non unicū, ut eis tribuit Aristoteles, competerent contraria. Nec dicere valemus vno nomine vtraque denotasse, tam quia duo extrema valdè distantia unico proprio nomine non denotantur, tum insuper, quia coctionis contrarium ait fieri a frigore, ex quo sola diminutio coctionis prodit. *Solutio 1.* *Nomina coctionum non esse uniuoca.* De prima difficultate dico nomina illa re uera, non esse vniuoca, cum magna eorum, quæ denotantur appareat varietas; hinc Aristoteles se excusauit, inquiens nomina non propriè dici, at uniuoca propriè dicuntur de illis quibus competunt, propterea approbandam non puto sententiam Vicomercatis, dicentis, denotata esse eiusdem speciei, nam quæ sunt eiusdem speciei

vni-

vniuoca sint, & cum non sint uniuoca, etiam non sunt æquiuoca penitùs, quæ dicuntur æquiuoca casu, nam vt ait Aristoteles, seruatur similitudo, & eis utimur in scientia; sunt itaque nomina partim ab uno & ad unum, quatenus in eis inuenitur magis & minus proprium, principalis & minus principale, secundum aliquam similitudinem, non ita tamen sunt ab uno, ut primum sit causa aliorum, sed solùm, quia prædita sunt ordine aliquo, insuper, partim sunt eadem secundum analogiã, quia dicuntur de varijs seruata semper consimilitudine rationis inter agẽtia & patiẽtia, hoc tamen in loco ex proprio instituto solùm cõsideratur coctio per naturam elaborata, & si quærarur, cum sint ab vno, quodnam est principale? Respondeo primum, ut ad rem, facit, esse duplex, unum secundum conditionem & naturam coctionum; alterum secundum impositionem nominũ: secundum primam considerationem primò dicitur de coctione per naturam, cuius Ars est æmula, secundum alteram verò, quia nomina imponimus primò rebus notioribus, qualia sunt arte elaborata, è contrario se habet. Erat secunda dubitatio, quia Aristot. diminutè proponit coctiones, & præsertim, quia dicet finem coctionis nõnunquam esse formam, & Auerroes in proœmio huius libri inquit, Generationem mixti fieri per coctionẽ. Olympiodorus duas dat solutiones. Prima est, coctionem alimenti in uentriculo esse elixationem; & ad eam redigi. Altera est, institutũ Aristotelis esse, loqui nõ de coctionibus factis à facultatibus animæ, qualis est coctio alimenti, sed de ijs tantùm, quæ a Qualitatibus efficientibus producuntur; coctio autem, per quam mutatur forma, non a Qualitatibus, sed a substantia & propria natura perficitur. Hæ solutiones difficultatem non auferunt. Non prima, quia quamuis coctio cibi in uentriculo sit quędam Elixario, nòn ob id competit rei secundum naturã constitutæ, ut proponitur declaranda coctio ab Aristotele. Non secunda, quia quamuis coctio in ventriculo fiat ab anima dirigente, proximè tamen fit à naturali calore Animalis, quod proximum considerat Philosophus. Insup, quamuis mutatio essentiæ & productio nouæ formæ sit opus Naturæ, tamen coctio ex Qualitatibus pendens, non dicitur rei constitutæ per naturam, sed ordinatæ in naturam, cum Qualitates coquentes parent pro futura forma. Propterea pro solutione duo accipio. Primum est, morem fuisse Aristotelis loquendo de his quæ sunt ab vno, præsertim inspicere id, quod principale est, ut legitur sub initio quarti Metaphysicę: & quia propriè & præsertim coctio dicitur perfectio rei secundum naturam constitutæ, ut plantę, & seminis, uel saltem in ea, pro ea, & per calorem eius elaborata, vt coctio cibi, ideò hanc inspexit & explicandam proposuit Aristoteles. Alterum est quòd coctionis duo considerantur termini; unus coctioni internus & proprius, & est congruens Temperamentum humidi cum sicco; alter externus, primo superueniens, & est nonnunquam forma pro qua Temperamentum parat. Aristoteles, ut principaliorem coctionem, ita terminum proprium considerauit, dum ea uerba protulit. Hinc sub initio libri dixit huiusmodi mutationes fieri in Animalibus, plantis, & partibus, hæc autem dicuntur iam per naturam constituta. De tertia difficultate inquit Ludouicus Boecaferreus Aristotelem nomine inconcoctionum denotasse utrumque extremum, & parum & nimium. Quę solutio nõ est approbanda, quoniam Aristoteles, ait inconcoctionem fieri a frigore, quod de nimio verum non est. Insuper, definitiones specierum, quæ traduntur, solùm competent defectui, non excessui. Pomponatius dupliciter soluit: primò inquiens Aristotelem nomine coctionis denotasse non medium tantùm, sed medium cum excessu, adeò ut caro summè elixa, uel adusta dicatur. Quæ solutio non est approbanda, primò, quia id nimiũ, nõ est perfectio, sed potiùs consumptio & interitus proprij humoris. Prętereà, inquit Arist. difficilius esse assare, quã elixare, q. a difficilius est assando mediũ seruare, quod nõ cõtingeret, si nomine assationis etiam nimium denotaretur. Cõfirmatur: quia si ea esset coctio, esset perfectio; si perfectio, non deberet dici nimia, non.

Quæritur coctio per naturam. Quæ sit coctio principalis? Solutio 2. Olympiodorus. Euersio. Solutio propria. Coctionis duo termini. Tertia dubitatio. Lud. Bocc. Euersio. Pomponatius. Euersio.

perfectioni competit nimium. Secundò soluens ait, Aristotelem putasse coctioni, quę media est, duo extrema opponi, loquutum tamen fuisse de vno, ut notiore & magis proprio, non reijciendo, sed simul denotando alterum. Quę solutio etiam non uidetur approbanda, tum quia si alterum est ignotius, ut ignotius magis est explicandum, tum insuper, quia nimium Aristoteles fuisset diminutus, non faciens de eo mentionē, nec eius definitionem & principia propria tradens. Propterea, locus soluens dico inconcoctionis nomen solū defectui congruere, non excessui, id est, quod in coctione est nimiū, est uia ad interitū, consumptio humoris, & marcedo, ut est pomorū, non autem inconcoctio, adeò quòd in actione Qualitatum considerantur tres progressus, & tres termini; primus ad esse mixti, & dicitur generatio simplex; alter ad perfectionē eius, & dicitur coctio, cuius diminutio est in cōcoctio; tertius ad euersionem perfectionis & interitum formæ, quę euersio, dicitur egressus à perfectione, & deprauatio eius, nō autem inconcoctio. Ad instantiam, quia medio duo sunt contraria. Respondeo, Aristotelem non considerasse coctionem ut medium, sed ut perfectionem, & finem eius progressus, qui est ex imperfecto ad perfectum, cui ut termino ad quem opponitur inconcoctio ut terminus a quo, & uia ad illum. Dum autem consideratur coctio ut medium, tunc habet duo extrema, quorum unum est inconcoctio, alterum consumptio, adustio, & marcedo quædam, quod refulget ex declaratione putredinis, quæ est modus quidam interitus ab alijs distinctus.

Solutio propria.

Definitio Coctionis. Cap. III.

Cont. COctio itaque est perfectio a naturali & proprio calore ex oppositis passiuis, hæc autem sunt propria vnicuique materia, nam cum sunt cocta, perfecta sunt & genita. Et principium perfectionis a calore proprio proficiscitur, etiam si aliquo externorum adiumento compleatur, vt alimentum coquitur per balnea, & alia huius generis, attamen principium est internus calor.

Expositio. Philosophus declaraturus coctionem, congruenter a genere orditur, tradens eius definitionem, nonnullasque partes definitionis explicans, definitio est, quod sit [perfectio a naturali & proprio calore ex oppositis passiuis:] in qua definitione pro genere sumitur perfectio, quę cū sit forma, etiā est internus finis transmutationis. Philosophus definiēs generationem simplicē mixti pro genere sumpsit mutationem, quia per eam res mutatur ex non esse ad esse, definiens autem coctionem pro genere accipit perfectionem, quia coctio consideratur in re per naturam constituta, adeò ut per coctionem non recipiat esse, sed perfectionem, quæ perfectio ad Qualitatem attinet, & dirigitur in perfectionem, quæ est forma substantiæ. Addit causam efficientem, [a naturali, & proprio calore,] denotando vt dixi, non substantiam & corpus calidum quod est agens integrum, sed Qualitatem, quæ est prima ratio calefaciendi, qui calor partim est instrumentum, partim est agens principale, dum consideratur vt calefaciens, & consimilia agens, principale est; dum verò consideratur ut parans & disponens pro substātiæ forma, uel præsente, vel futura, instrumentum iudicatur, sola enim substantia ad substantiam dirigit, & congruentes terminos alterationi præscribit. Philosophus loquens de putredine, proprium prætulit naturali; nunc verò de coctione loquens, naturale præfert proprio, quod cum ab alijs non consideretur, puto recta ratione ab eo fuisse factum, nam proprium refertur ad constitutionem rei, & quia per putredinem hæc est quæ euertitur, ideo primò dicitur interitus proprij caloris, naturale vero refertur ad operationem, natura enim principium motus dicitur, & quia coctio est operatio & motus, ideò præfertur naturale dicendo a naturali

Formatio-nis.

Causa efficiens.

turali & proprio calore. Tertio loco Philosophus materiã refert inquiens [ex oppo- *Materia.*
sitis passiuis] Ludouicus Boccaf. putat denotari solum humidum, quia coctio humidi *Lud. Boc.*
est, & inquit Arist. vti plurali, ob varias coctiones variorum humidorum. Quam ex- *Euersio.*
positionem non puto approbandam. Primò, quia si solum humorem denotare voluis-
set, vsus fuisset nomine eius proprio, non communi alijs, id. n. maximè in definitio-
nibus seruandum est. Prætereà quamuis coctio præsertim sit humoris, nõ tamen eius *Expositio*
est secreti a sicco, nam concretio eius per coctionem est una cum sicco. Dicamus ita- *propria.*
que Aristotelem denotasse ambas Qualitates passiuas, præsertim tamen humorem,
eas dixit oppositas, triplici ratione: primò, quia opponuntur inuicem: secundò, quia
vt patientes opponuntur agentibus: tertiò, ut aiunt Alexander & Olympiodorus,
quia oppositionem includunt ex parte terminorum coctionis, per quam ex imperfe-
cto ad perfectionem perducuntur: hinc patet ratio, cur dixit ex oppositis, nam, ex,
denotat terminum a quo, & ita Aristoteles materiam vnà cum termino a quo deno-
tauit, qui opponitur termino ad quem, & id facere debuit, cum coctio sit permutatio. *Explica-*
Data definitione, explicat postremam eius partem, nempè opposita patientia, in- *tio postre-*
quiens, [hæc autem sunt propria vnicuique materia] denotando humidum cum sic- *ma partis.*
co, competens mixtis; quæ pro varietate mixtorum sunt varia, & vnicuiq; propria,
addit Philosophus [hæc cum cocta sunt, perfecta sunt & genita] hoc est, ea corpora,
quibus coctio competit, ex parte coctionis sunt perfecta, ex parte suæ substantiæ sunt
genita; nam generationis duplex est finis, unus generationis absolutè, & huiusmodi
est forma alter perfectæ generationis, & huiusmodi est forma cum perfectione, quæ
uiuentibus competit, dum ualent simile generare: tunc. n. unumquodque perfectum
dicitur, dum simile generare ualet. Postremo loco explicat attinentia ad causam ef- *De causa*
ficientem soluendo tacitam obiectionem, nam principale coquens est calor natura- *efficiente.*
lis & proprius, si alia adhibentur ut balnea, fomenta, odores, & similia calefacientia,
ea adhibeãtur tanquam famulantia calori naturali, uel illum perficiendo, & augẽdo,
uel humores alterando & parando, ut faciliùs a proprio calore superentur. Tres Ari-
stoteles in definitione causas expressit, efficientem, materiam, & formam, & referen-
do formam, retulit finem internum, qui generationis est; finem externum coctionis *Cur dimit*
prætermisit, quia non est vnus & definitus, ideò seorsum illum explicabit, ut patebit *titur finis*
ex sequenti contextu. *externus?*

Dubia nonnulla ex definitione Coctionis prodeuntia.
Cap. IIII.

EX Definitionem notitia pendet cognitio omnium ad rem definitam at-
tinentium, ideò pro ea nòscenda accuratissimi esse tenemur. Ex defini- *Quattuor*
tione coctionis varia prodeunt dubia, quæ in quattuor capita redigun- *dubitatio-*
tur; uel enim pertinent ad rem definitam; vel ad formam; uel ad cau- *num capi-*
sam efficientem; vel ad materiam. Ordiens a re definita, dubitatio prima est, num *ta.*
Aristot. definiat coctionem sumptam pro solo fluxu, uel pro sola forma per fluxum *Attinẽtia*
producta, uel pro congregato ex vtrisque? Altera est, cum coctio sit multiplex, nam *ad defini-*
uel fit Arte, uel Natura; & quę fit Natura, uel antecedit generationi, uel in re iam ge- *tum.*
nita reperitur, dubium est, quam harũ, & nũ unam, uel plures, uel oẽs definiat Arist.
De prima difficultate inquiunt nonnulli, definitam fuisse coctionẽ pro fluxu. Ratio *Solutio.*
est, quia consideratur, vt actio caloris agentis transiens in aliud, & ad perfectionẽm
tendens. Quam opinionem reijciendã puto, quia coctio sumpta pro fluxu, est muta-
tio, quæ in 3. Physic. dicitur actus imperfectus, coctio autem dicta est perfectio. Præ- *Euersio.*
tereà, coctio pro fluxu, ut cõtinua, attinet ad quantitatem, vt recipitur in patiente, di-
citur passio, nõ autem perfectio. Proptereà, alij aiunt definiri coctionem pro forma,

quæ acquiritur, quæ forma est perfectio sumpta pro genere. Quæ opinio quamuis præferenda sit primę, non tamen omni ex parte est approbanda, quoniam proculdubio Arist. definit coctionem pro congregato, præsertim tamen pro forma, quæ pro genere sumitur, quod ostendo. Primò, quia vt definiebatur generatio, ita nũc est definienda coctio; generatio autem definiebatur pro congregato, vt patefeci. Confirmo, quia Arist. definiuit per causam efficientem, per quam præsertim ea definiuntur, quæ cum fluxu, & quatenus fiunt, considerantur. Insuper dixit ex oppositis passiuis, iudicando, ut dixi terminum a quo attinentem ad fluxum. Præterea, Arist. pollicitus est se declaraturum opera primarum qualitatum, vt ex eis pendent; hinc generatio, putredo, & coctio, singulæ definiuntur vt pendent ex qualitatibus primis, hoc est, pro forma cum fluxu iuncta; & quamuis fluxus vt fluxus, sit actus imperfectus, tamen ratione formæ, quæ per gradus acquiritur, perfectio est, vel diminuta vel completa.

Definiri coctionem pro fluxu iuncto cũ forma.

Quærebatur secundò, quam coctionem definiat Arist. Pomponatius ait solam definiri coctionem natura elaboratam, quod elicitur ex causa efficiente, quæ dicitur calor naturalis. Insuper elicitur ex verbis Philosophi proponẽtis declarandas species, quas dictæ facultates efficiunt; ex subiectis quæ natura iam constant; hæ autem non fiunt Arte, sed Natura. Hinc data definitione, instantiam soluit de balneis, & alijs quę Arte adhibentur, inquiens hæc conducere, vt instrumenta, propriè tamen coctionem fieri a naturali calore. Ex aduerso Clarissimus Boccaf. inquit, definitionem vtrisque competere, & per naturalem ac proprium calorem ait denotari non internum, sed contemperatum, & commensuratum. At nimium conspicuè verbis Arist. aduersatur, & nimium longè recedit a propria uocum significatione, dum nomine naturalis & proprij air denotari contemperatum, & commensuratum, & præsertim quia Physica & Artificiosa cum sint distincta, minimè eadem definitione definiuntur. Propterea soluens dico, cum triplex sit coctio, una in re per naturam constituta, altera antecedens generarioni mixti consimilis, tertia Arte elaborata, quæ imitatur vel primam, ut coctio vini, & assatio, uel secundam, ut productio metallorum per Artem Chimicam. Quemadmodum coctio de his dicitur, ita eis definirio competit, Arist. sibi definiendã proposuit coctionem natura elaboratam, ea pertinet ad Physicum, & ei propriè competit definitio, cuius cum imitatio quædam sit coctio artificiosa, iute definitio ei cõpetit per imitationem, hinc Aristoteles frequenter exempla petit ab artificiosis tanquam ab imitationibus nobis notioribus, ita lapides dicit crudos, & sępè incidit in sermonum coctionum arte elaboratatum, indicans similitudine quadam eis competere definirionem; & in capitulo de assatione inquit: Assatio & Elixatio Arte quidẽ fiunt, sed species hæ, ut diximus, uniuersales sunt, & a natura similes quædam affectiones fiunt, quamquam nomina non habent. Colligo itaque definitionem ex instituto competere coctioni naturali & præsertim ei, quæ fit in corpore per naturam constituto, per imitationem verò & similitudinem competere Arte elaboratæ, & præsertim, quia hæc etiam non fit fine auxilio Naturæ.

Quæ coctio definiatur? Pompon. Lud. Boc. Euersio. Solutio propria. Conclusio.

Dubia attinentia ad formam, siue genus definitionis Coctionis. Cap. V.

Dubia de genere coctionis.

PRo genere explicante formam coctionis sumebatur perfectio, de qua cum sit vox communis, multis competens, non leuis est dubitatio, quæ perfectio per huiusmodi vocem denotetur? Et augetur difficultas, quia perfectio extenditur ad omnia decem Prædicamenta; communia autem decem Prædicamentis non rectè sumuntur in definitionibus ex proprio genere & differentijs constituendis. Præterea, si coctio esset perfectio, ut se haberet de coctione, ita de perfectione; quod tamen uerum non est, quoniam coctio potest dici nimia,

mia, inquit enim Auicenna, bilem fieri ex nimia coctione, & sępè dicimus oua & carnes nimiùm esse coctas, perfectio autem nunquam dicitur nimia, perfectum enim est, cui nil deest, nilque addi pôtest, ut dicitur 5. Metaphysicæ 19. De prima difficultate, *Solutio.* quid nomine perfectionis denotauerit Aristoteles, variæ sunt opiniones, ut autem ad verioris inuentionem excitemur, expedit, vt ab earum relatione ordiamur. Auerroes *Auerroes* in procemio huius lib. necnô com. 14. & cum eo Timon. inquiunt, nomine perfectionis denotari Temperamentum ex quattuor primis qualitatibus, siue complexionem, quæ est qualitas secunda, attinens ad tertiam speciem qualitatis, quæ dicitur passio & passibilis qualitas mixti. Nonnulli viri docti arguunt hanc opinionem: Primò, quia sic coctio non magis fieret a calore, quàm ab alijs qualitatibus, cum omnes conspirent ad constitutionem Temperamenti. Secundò, quia coctio est affectio mixti, quare præsupponit Temperamentum & formam eius. Tertiò, si coctio esset ea perfectio, *Euersio.* quæ est Temperamentum, tunc etiam mutatio eius ex calido in frigidum, vel è contrario, quæ congrueret alicui formæ, esset coctio, etiam si nulla humoris fieret permutatio, quod tamen verum non est. Ideo Vgo Bentius vir eruditissimus in secundo *Vgo.* Artis Medendi suasus huiusmodi rationibus, ait, Temperamẽtum esse duplex, unum efficientium, alterum patientium qualitatum, & ait coctionem esse perfectionẽ, quæ fit Temperamentum solum patientium qualitatum. Hanc opinionem nonnulli reijcere nituntur; tum quia non datur Temperamentum efficientium, distinctum ab eo *Euersio.* patientium; tum quia coctio est affectio perfectè mixti, ideò Temperamẽtum & eius formam præsupponit; tum demùm, quia sic omnis mutatio in patientibus, vel ab humido in siccum, vel è contrario esset coctio, quod verum non est; sola .n. mutatio in siccius est coctio. Ideo est tertia opinio Ludouici Boccaf. dicentis coctionem dupli- *Opinio 3. Lud. Boc.* citer vsurpari, vel pro actu primo, vel pro actu secundo: pro actu secundo dicitur fluxus; pro primo est forma & perfectio, quæ est terminus, incrassatio, & consistentia humidi. Confirmatur per Aristotelem dicentem mustum, lachrimas, & pus tunc esse cocta, dum eorum humor a naturali calore consistentiam susceperit; & ob id ait vrinam & feces concoctas polliceri sanitatem, quia indicant imperium caloris super humorem, ac ob id ipsum cocta dicuntur reddi crassiora. Crassitudo itaque, densitas, & consistentia humidi, quæ est qualitas secundæ speciei, Temperamentum præsupponens, est perfectio sumpta pro genere coctionis. Hoc videtur sensisse Olympiodo- *Olympiodorus.* rus, inquiens omnem coctionem fieri a calido humorem condensante. Similiter Alexander cum dicat, dum humidum a proprio calido vincitur, fit coctio: & Aristoteles ait, cum humidum fuerit factum tale, aut tantum, dicitur coctum, & addit omnia hoc pati, cum obtineatur materia, & humiditas, hęc enim ea est, quę terminatur a naturali calore, &c. Hęc opinio satis est dubia, quoniam crassitudo & consistentia humo- *Euersio.* ris dicitur sequi coctionem, non autem dicitur coctio: hinc dicimus cocta reddi crassiora, indicando quòd sequatur coctionem. Pręterea multa sunt cocta, quę tamen non sunt crassa, vt vinum vetus, spiritus, & similia: hinc ait Auerroes in procemio quarti Meteorum, stabilitatem, & consistentiam rei coctę esse accidens: nam si ea non adesset, dummodò adesset congruens Temperamentum, adesset coctio. Prætereà, coctio extrinsecùs pro fine habet naturam & formam, ad quam non sola, nec præsertim humidi consistentia dirigitur, sed vniuersum Temperamentum; res itaq; satis est dubia.

Reso-

Resolutio difficultatis de perfectione ex coctione prodeuntis. Cap. VI.

Opinio propria. Coctionum. Quattuor in coctione consideranda.

Vt ad veritatis inspectionem exactiùs disponeremur, tetuli opiniones varias, & probabiliter de illis disserui; nunc verò pro resolutione dico, Opiniones omnes relatas aliquid veri includere, & aliqua ex parte conciliari posse, quatenus ex omnibus simul iunctis exacta veritatis forma refulget, nam quattuor in coctione considerare valemus. Primò, perfectionem totam rei coctæ, & hanc considerauit Auerroes. Secundò, materiam principalem coctionis & perfectionis, & est humor sicco iunctus, quam considerauit Vgo. Tertiò, id quod obtinet locum formæ coctionis, & est temperamentum efficientium qualitatum, vt dixit Pomponatius q. 27. Demùm, affectionem, & accidens sequens coctionem, & signum coctionis, & est consistentia considerata a Ludouico Boccaf. Arist. tamen inquiens, coctionem esse perfectionem, denotauit perfectionem totam consurgentem ex patientibus tanquam materia, & efficientibus tanquam forma, ideò dixit esse perfectionem ex oppositis passiuis, indicans patientes qualitates concurrere tãquam materiam cum termino a quo. Instantiæ, quę aduersus hanc opinionem ab Auerroe approbatam afferebantur, facilè diluuntur. Prima erat, quia tũc coctio non magis fieret a calido, quàm ab alijs qualitatib. Soluitur, quia coctio mutatio est cuiuslibet qualitatis, modò eis cõgruente, mutatur humor ut principalis materia coquenda, quod non fit sine mutatione sicci contemperantis, quod tum fiat per calorem formãtem, & frigus contemperans, in his quoque reperitur mutatio. Dicebatur secundò, coctionem esse affectionem mixti. Respondeo, coctionem includere quidem Temperamentum, vt species suum genus; ei tamen superaddere congruentem dispositionem, tanquam propriam differentiã; Temperamentum.n. esse potest & congruens & non congruẽs. Addebatur tertiò, quòd tunc mutatio in efficientibus sine ea patientium esset coctio. Soluta est hæc instantia: nam dixi ratio coquendam, vt principalem materiam esse humorem, nec fieri mutationem in efficientibus, quin fiat in patientibus, cum se habeant tanquam materia & forma; & alterius formæ altera fit materia, ut dicitur in 2. Physic. 26. Instantiæ, relatæ aduersus alias opiniones, nullius sunt roboris, dum ita opiniones explicantur, vt ego patefeci, nam quamuis ex quattuor qualitatib. unicum consurgat Temperamentum, tamen quia in eo includuntur duæ oppositiones earum, considerare valemus, quæ illarum obtineat locum formæ, & quæ materiæ, & vnicuique id tribuere debemus, quod ei congruit. Superest demùm, ut diluamus rationes, quibus ostendebatur perfectionem non rectè pro genere accipi, tum quia extenditur ad omnia prædicamenta, tum insuper quia ei non competit nimium, ut coctioni. Soluitur prima, quia dum desunt nomina propria proximi generis, licet uti communibus, contrahendo illa per differentias proprias, ut anima etiam definitur, quod sit actus. De secunda dico, dari minus & magis perfectum, nimium perfectum non dari, quia nimium aduersatur & destruit perfectionem. Similiter datur minus, & magis coctum, at non nimium coctum, & dum dicimus aliquid esse nimium coctum, impropriè loquimur, solùm indicantes id tendere in resolutionem, uel combustionem, uel marcedinem. Bilis flaua dicitur fieri per nimiam coctionem, non quidem bilis, sed sanguinis; dum enim ea coctio refertur ad bilem, non est nimia.

Diluuntur instantiæ.

Diluuntur rationes primæ.

Dubia

Dubia attinentia ad causam efficientem Coctionis. Cap. VII.

Coctio dicebatur fieri a naturali & proprio calore, aduersus quam efficientem causam variæ se offerunt difficultates. Prima est, quia Arist. *Dubitatio prima.* in 2. de anima, & de partibus animalium inquit, Nutritionem, quæ non fit sine coctione, non a calore principaliter fieri, sed ab anima; nunc tamen silētio præteriēs animā, ait fieri a calore. Præterea assatio, & elixatio, nō a proprio, sed ab externo calore efficiuntur. Similiter alimentum *Secunda.* in vētriculo, non a proprio eius, sed a calore animalis coquitur. Insuper poma calore solis, & palearū maturantur. Confirmatur, quia nil se generat; coctio autē est uia ad generationem. Præterea, coctio etiam a frigore fieri potest, vt pinguedo a Galeno *Tertia.* in 2. de Temperamentis dicitur fieri a frigore membranarū; & Theophrastus inquit, nonnullos fructus solo frigore & pruina maturari. Insuper Medici bilem coquere cupientes, vtuntur syrupis refrigerantibus ex endiuia, acetosa, & similibus. Pro solutione harum difficultatū considerandum primò est, quid Aristoteles denotet per naturalem & proprium calorem, & præsertim, quia sibi constare non videtur, primò. n. *Quid Aristoteles denotet p naturalem, et proprium calorem.* definiens genus coctionum, ait fieri a naturali & proprio calore, mox definiens assationem, & elixationem eius species, inquit fieri a calore externo, cum tamen eadem sit ratio specierum & generis. De re dubia opiniones sunt variæ. Pomp. q. 46. ait definiri coctionem natura elaboratā, & eā fieri a calore naturali, & proprio rei coquentis, qui dicitur naturalis, quatenus operatur per instrumēta propria, a natura illi operationi destinata; dicitur proprius rei coquendæ, quia cum ea iungitur, ei cōgruit, eāque perficit. *Pomponatius.* Hæc explicatio satis est dubia, & per eam voces minus propriè vsurpantur, nec est rationi consentaneum, vt idem calor, duorum oppositorum nempè agentis, & patientis, dicatur naturalis & proprius, quod. n. est proprium vnius, nō dicitur proprium alterius. *Euersio.* Insuper, nō rectè externum agens dicitur naturale patienti, cum cōditio naturæ sit, vt sit principium internum. Demum absurdum uidetur, quod Philosophus eisdem vocibus utatur in definienda Putredine & Coctione in distincta significatione. Propterea Lud. Boc. putans definitionem esse cōmunem coctionib. natura, & arte elaboratis, inquit per calorem naturalē & proprium debere intelligi cōtemperatū, & operi efficiendo cōmensuratū, adeò ut resoluat humorē redundantem, nō cōgruentē, & huiusmodi calor dicitur naturalis, & proprius rei cōstituendæ, tanquā fini. *Lud. Boc.* Quę sententia etiā mihi uidetur dubia, nam cōspicuè Philosophus calorem balnei, fomentorū, & similium, quāuis cōtemperatum, secreuit a proprio & naturali, ut patuit. Præterea, Arist. agens de assatione nō ait fieri a proprio & naturali calore, sed ab externo; de maturatione uerò ait fieri a naturali, quia uocū uarietate putandū est varia denotasse. *Euersio.* Cōfirmatur, quia sola naturalia dicuntur fieri a principio naturali, non autē Artificiosa, quæ ut Artificiosa principium habent externum. Pro resolutione difficultatis tria accipio: Primum est, coctionē esse ab uno, & primò dici de elaborata per naturam, & præsertim de competente rei per naturam constitutæ, & hanc præsertim inspicere Arist. *Pro resolutione accipitur: Primò.* Accipio secundò, quòd cum principalē definiat, indicat tamen per varia, quæ profert, eandem definitionem paucis mutatis posse reddi communem, & competere omnibus, veluti etiam in 2. Physic. cum dedisset definitionem naturæ mortalium, eam talem tradidit, vt in 1. de Cœlo. con. 5. paucis mutatis, etiam naturæ Cœli reddiderit communem. *Secundò.* Accipio tertiò, maximè propriè per naturam fieri maturationem, & eam præsertim a Philosopho considerari, quia competit rebus iam per naturam constitutis, minus propriè elixationem qualis est ea cibi in vētriculo, adhuc longè minus propriè assationem, hinc Arist. definiens coctionem, quæ est ab vno, principalissimamque inspiciens, dixit fieri a calore naturali & proprio, & *Tertiò.*

descen-

descendens ad speciem principalissimam, nempè ad maturationem, dixit fieri a calore naturali; definiens elixationem minus propriè a natura factã & ferè æquè aptã fieri per naturam & Artem, neutrum assumpsit, nec naturalem nec externum; definiẽs demùm assationem propriè magis ab arte factam, minimè propriè a natura, dixit fieri a calore externo, qua uarietate patefecit Philosophus, coctiones ob eorũ uarietates nõ propriè esse præditas communi uniuoco; hinc in secundo Post. dicitur, facilius esse definire species, quoniam in generibus latent æquiuocationes, vt dicebatur in secundo primo Phy. & propterea mira Arte inspexit principale, & in cõmuni definitione id expressit, quod principali cõpetit, patefaciens exigua facta mutatione posse definitionem aptari singulis, addendo id, quod unicuique est proprium. **Resolutio.** Ex his elicitur resolutio difficultatis, nam dico Arist. semper usum esse uocibus in propria significatione, quod in definitionibus maximè seruandum est, & per calorem naturalem & proprium denotasse calorem secundum propriam naturam cõpetentem vel rei, quæ coquitur, vt in maturatione, vel pro quo, & in quo, vt in Elixatione cibi in uentriculo & assatione aliqua naturali; at quia assatio magis propriè fit ab Arte, quàm a natura ideo eam definiens, id ei tribuit, quod Artificiosæ cõpetit, ut per eam duceremur in notitiam assationis natura elaboratæ: Sic definitio coctionis primò & præsertim cõpetit maturationi, secundò Elixationi, tertiò assationi natura elaboratæ, explicatæ mox per assationẽ arte cõfectam magis propriè dictam, nobisque notiorem. **Diluũtur instantia.** Instantiæ primò relatæ facilè diluũtur, Prima erat, quia Arist. in definitione sumpsit instrumentum & prætermisit agens principale. Respõdeo, cum coctio sit alteratio, agens proximum & proprium accidens est, & hoc fuit assumendũ. Insuper, agens dirigens nõ est definitum, sed in viuentibus & nõ viuentibus varium est. Tertiò, institutũ Arist. erat patefacere opera primarum qualitatum, & explicare modum, quò ex illis pendeant. De assatione, Elixatione & coctione alimenti in uentriculo satis dictũ est. **De coctione pinguedinis. Frigus quõ maturat.** De pinguedine dico a frigore membranarum cõgelari, coqui tamẽ a calore, vt etiam metalla a calore coquuntur. Addebatur fructus maturari & calore solis, Palearum, & a frigore. Respõdeo, calorem solis vel augere & fouere calorem proprium, uel humorem disponere, ut a calore proprio superetur & negatiuè frigus maturat ex accidenti, vel per antiperistasim augendo calorem proprium, uel sua facultate humorem incidendo, debilioremque reddendo, & rem coquendam parando, sic oleta per gelu coqui modo quodam uidentur. **De Syrupis.** De Syrupis dico, vel eos incidere humores & parare ad expulsionem, quæ non uerè est coctio, vel eos parare, vt a calore facilius vincantur, vel demum calorem congruenter contemperare pro perficienda coctione.

Dubia ad Materiam coctionis pertinentia. *Cap. VIII.*

Dubitatio, ad materiam attinens. PHilosophus patefacturus materiã coctionis, una cum termino a quo, dicebat esse perfectionem ex oppositis passiuis, denotãdo præsertim humorem secundario sicco. Oritur dubitatio, quia in definitionibus primò sumendæ sunt causæ internæ; mox externæ sunt addendæ, vt ita dicitur accensio sanguinis circa præcordia ob appetitum uindictæ; **Prima.** in definitione coctionis id non seruatur, sed primò explicatur forma, secundò efficiens, tertiò materia. Et id ipsum fecit Philosophus definiens generationem, cum tamen definiendo putredinem recto ordine primò formam, **Secunda.** secundò materiam, tertiò causam efficientem retulerit. Altera dubitatio est, quia materia cum alio genere causæ non coincidit, & præsertim forma non uidetur posse dici materia, cum ei opponatur tanquam actus potentiæ; at humor & siccitas sunt formæ, & earum officium per se nõ est pati; quare perperam sumuntur pro materia. **Tertia.** Tertia dubitatio est, quia humor

tei

rei coquendæ,ut alimenti in uentriculo,potiùs dicitur interire,quàm perfici,cum cibus pereat & in chylum vertatur,& præsertim dum consideratur, vt iĉtus cum termino a quo. De prima difficultate dico in definitione affectionũ causas externas postremo loco accipi, ut primò pateat quid,mox propter quid, & constet eam esse definitionem solo partium ordine a demonstratione distinctam:at coctio non ita definitur, non enim habet causam efficientem, & externum finem, quæ tanquam integra causa cum ea reciprocentur, ideò ut clarior refulgeat explicatio, licuit mutare ordinem. Instabatur secundò, quia materia non coincidit cum alia causa. Respondeo, id esse verum de materia prima,quæ penitùs est potestate;at formæ antecedentes, parātes pro sequentibus, quamuis ipsæ seorsum non sint materia, tamē unà cum subiecto quod parant, materiæ proximæ officio funguntur;& quamuis forma,ut forma,nō patiatur,sed agit,primę tamen contrarietates iunctæ cum materia,& adinuicem relatę ita se habent ut una pati,altera agere dicatur. Instabatur postremò,quia quod interit non perficitur. Respondet Olympiodorus coctionem cibi,ex parte sui esse putredinē; ex parte autem nostri usus esse coctionem & perfectionem, ac ita distingui ratione. Quæ opinio iam in præcedentibus reiecta est, nam patefeci non semper coctioni antecedere putredinem. Insuper coctio, vt coctio, est alteratio,non generatio, ideò non est alterius corruptio,internus enim eius terminus Temperamentum est, non forma substantiæ, ideò non sola ratione distinguitur a generatione. Propterea respondeo materiam in permutatione cōsiderari,ut est potestate,potestas autem per actum perficitur;ideò quamuis coctio ex parte termini a quo sit quidam interitus, tamē ex parte subiecti perficiendi & termini ad quem est perfectio, uel parans pro futura forma, vel disponens, ut valeat simile generare ueluti per maturationem.

Solutio prima. *Secunda.* *Tertia.* *Olympiodorus.* *Euersio.* *Solutio propria.*

De fine externo Coctionis. Cap. IX.

AT verò finis alijs Natura est, Natura autem, quam, vt speciem & essentiam dicimus. Alijs in subiectam quandam formam finis est coctionis quando tale redditum fuerit humidum, & tantum, aut assatum, aut elixum, aut putrefactum, aut quouis alio modo excalefactum, tunc enim vtile est & coctum dicimus ueluti mustum, & quæ in tuberculis coeūt cum suppurauerint, & Lachrima cum facta fuerit. Sordes, siue lippitudo Græce [illegible]. Similiter, & alia. *Cōtextus.*

Inducitur hic contra Vicom. quòd cum, coctio dicta sit [illegible] hoc est, perfectio & [illegible] fit via [illegible] hoc est, ad finem, iure qui sit hic finis, Aristoteles ostendit, quæ inductio conspicuum includdit errorem, quia perfectio denotat adeptionem finis interni, non externi, ut domus dicitur perfecta, dum formam suam habet, etiam si nemo habitet in ea. Similiter coctio perfecta est, dum internum finē est assequuta: nunc autem Philosophus loquitur de fine externo. Propterea dicamus, cum finis externus coctionis non sit vnus & definitus, & ob id non potuerit accipi in definitione, ideò, ut ille quoq; pateat, Aristoteles seorsim a definitione illum explicat Pro cuius notitia dicendum, finem coctionis esse duplicem unum internum ob quem dicitur perfectio, alterum externū de quo modo est sermo, qui adhuc est duplex. Vnus natura propria, quę est essentia & forma rei, quæ coquitur, & dicitur finis externus coctionis, quia quamuis sit internus illi subiecto, tamen est extra terminum proprium coctionis, qui est accidens, & congruens Temperamentum; huiusmodi finis externus qui est natura & forma inspicitur in maturatione fructuum, & pterorum, qui tūc maturi dicuntur, dum eorū coctio ualuerit formæ inseruire, pro ulterius generatione, & hunc externum finem primò refert Aristoteles. Alter secundo loco explicatus, est, ut humor & Temperamentum paretur, vt possit optato alicui fini cōducere, qui optatus

Vicom. Euersio. *Sententia propria.* *Finis coctionis duplex.*

finis

finis præsertim est duplex, vel enim est noua forma ex ea materia denuò reducenda, vt se habet de elixatione alimenti in ventriculo, pro recipienda forma chili, vel est dispositio pro secretione, ut se habet de pure tuberculorum, de sorde oculorum, de coctione humorum aduersorum pro secretione, quæ ab Aristotele putrefacta dicuntur, & quia coctio fit per calorem, ideò ut omnia vno verbo perstringat, ait [aut quouis modo excalefacta] *Medici.* A Medicis explicatur hic duplex finis externus postremo relatus. Dum aiunt coctionem esse, uel humoris benigni, uel maligni & aduersi, ex quo etiam constat Aristotelem eandem coctionis definitionem extendere etiã ad coctiones aduersorum humorum, quæ apparent in febribus, & nimia humorum copia laborantib. quæ indicant imperium virtutis, & pollicentur sanitatem.

Tria dubia ex finis externi relatione prodeuntia.
Cap. X.

EX dictis ab Aristotele pro declaratione externi finis coctionis, tria emergunt dubia. *Dubitatio prima.* Primum est, quia uidetur putredinem numerare pro specie coctionis; cum dicat [dum humidum redditum fuerit tale, aut tantum, aut assatum, aut elixum, aut putrefactum, &c.] id tamen uidetur absurdum, quia coctio, & putredo inuicem opponuntur. *Secunda.* Alterum est, an coctio, & putredo ab eodem calore effici ualeant? *Tertia.* Tertium, an dicta de coctione in uiuentibus facta, etiam vera sint de facta in corporib. inanimis. *De prima.* Pro solutione primæ difficultatis accipio coctioni propriè opponi inconcoctionem, putredinem uerò generationi; sed quia coctio nonnumquam pro externo fine habet formam, ideo ratione eius dicitur modo aliquo generatio, & opponitur putredini, quæ est interitus. Insuper ut clarior reddatur dubitatio, & distinctiùs soluatur considerandum, quod Galenus in tertio de Arte medendi inquit, coctionem remouere putredinem, *Sententia Galeni, Aristot.* & Aristoteles in tertio de Gen. anim. cap. 11. inquit, Nil gigni putrescens, sed coctũ, putredõ uero, & putridũ excrementum est rei coctę, & in 4. de Gen. Anim. c. 8. differens aduersus Empedoclẽ, qui Lac pus nuncupauerat, ait, Empedocles non rectè putauit, aut non rectè usus est Metaphora, inquiẽs decimo octaui Mensis, pus extitit album; putredo enim coctioni contraria est, pus autem putredo quædam est, Lac uerò res est concocta penitùs. Insuper in 4. Top. loco 70. ait, Empedoclem dixisse uinum esse aquam putrefactam in Ligno, hoc est, in uite; sic itaque Philosophus alibi damnat ueteres nuncupantes coctionem nomine putredinis; nunc verò in errorem explosum labi uidetur, nam Galenus quoque in sexto Aphorismorum affirmat cõsueuisse ueteres in putrefacta ea nũcupare, quæ nos incocta dicimus. His præassumptis, veniamus ad solutionem apparentis controuersiæ. *Solutio apparentis cõtrouersiæ.* Vicom. soluens, ait Aristotelem modò loqui ex sententia veterum. At non est rationi consonum quod in loco proprio, non ex propria, sed ex aliorum sententia loquatur alibi reiecta. *Vicom. Euersio.* Alij inquiunt, ut Gentilis & Vgo, quemadmodum calor & frigus remissa se compatiuntur, ita coctio & putredo remissa, dũ .n. aliquid desinit putrescere, incipit aliud coqui, ac ita putredo est coctio, & si quis *Gentilis.* instet, quia in statu febris putridæ, materia est summè cocta, nec ob id putredo desinit. Similiter si quis instet per Galenũ in 3. Artis medendi, & in fine de regimine acutorũ, dicentem dum sanguis uertitur in saniem perfectam, adest simul summa coctio, & putredo, inquiunt eam non esse propriè coctionem de qua loquitur Philosophus, *Euersio.* sed ob temperantiam & dispositionem humoris pro expulsione. Hanc etiam sententiam nõ puto approbandam, tum quia Aristoteles non dicit putredinem esse coctionem, ut veteres, sed humidum putrefactum posse esse coctum. Præterea, iam patefeci dicta ab Aristotele de coctione uera esse, nedũ de coctione humoris benigni, uerùm etiam aduersi: hinc definitio coctionis tradita à Philosopho etiam cõpetit coctioni

puris

puris,& lippitudinis, Propreteà foluens dico,putredinē femper forma & ratione distingui à coctione, adeò ut nec coctio fit putredo, nec vice versa, cum definitio vnius alteri non competat,nō enim interitus est perfectio; ac ita rectè Philosophus damnat veteres. Addo secundò,nonnunquam putredinem necti cum coctione, ueluti in ulcere adest putredo carnis & sanguinis,coctio autem puris. Insuper in pure potest aliq d' coqui, aliud sine coctione superesse, ideò Aristoteles in tertio de Generatione Animalium capitulo vndecimo dixit, dum fiunt animalia ex putri, ea non fieri ex parte putrida, ea namque secernitur, sed ex cocta & dulci, quare in pure aliquid potest esse putridum, aliud coctum. Dum itaque instatur, quia Aristoteles alibi ait, coctionem putredini contrariam, nunc uerò humorem putrefactum numerat pro specie coctionis. Respondeo, Aristotelem non putredinem nuncupare coctionem, sed humorem putrefactum dicere coctum, pro denotanda coctione puris, facta pro expulsione, quæ ad maturationem redigitur; & distinguitur ab elixatione, & assatione humoris vtilis, adeò ut uniuersus ille humor vlceris possit dici putridus, dum refertur ad carnem, ex cuius putredine prodijt, & partim possit dici putridus partim coctus, comparatis partibus eius adinuicem, semper tamen distincta ratione, & putridus, & coctus dicetur. De Lacte autem non rectè dicebatur ab Empedocle,quod sit pus albū,quia non est coctio alicuius putridi humoris, sed sanguinis. Et pro notitia exactiore dictorum perpendere debemus sententiam Galeni in secundo Aphorismorum 47. dicentis, In ulcere uarias reperiri alterationes, nam tres eas esse existimo; prima est putredo carnis a calore externo; altera est coctio puris per imperium caloris naturalis uiuentis; tertia est coctio pro ortu vermis,quæ nō fit cum imperio caloris naturalis viuentis,sed a calore præter naturam eius,secundum naturam autem uermis gignendi, quæ coctio non in quauis parte puris recipitur, sed in dulciore, a qua excrementa secernuntur, quia omnis coctio iunctam habet excrementorum secretionem. Per hæc lucida redduntur, quæ varijs in locis enunciantur ab Aristotele.

Solutio propria.

De lacte.

Sententia Galeni.

Diluitur Secunda & Tertia dubitatio, quæ sub initio præcedentis capitis relatæ sunt. Cap XI.

Dubitatio secundo loco proposita erat, an in vlcere coctio Puris,& putredo carnis fiant ab eodem calore? Auerroes uidetur id affirmare, inquit enim: Et cum hoc ita sit, forma permutans materiam pro ea recipienda, & separari faciens primam, calor est, qui relatus ad corpus corruptum, est externus,& putrefaciens; relatus ad uermem genitū ex ipso,est naturalis. At Auerroes dum hæc profert, solùm consi derat duas alterationes, putredinem carnis, & ortum uermis, non coctionem puris per imperium caloris. Insuper, etiam eius sententia est dubia, quia Aristoteles loquens de ortu vermium, dixit, quòd calor secretus constare facit, & generat uermes, adeò ut id tribuat calori interno per coctionem secreto, non externo. Medici nonnulli hos calores ponunt distinctos, cum eorum opera distincta sint. At nec ab Auerroe, nec a Medicis recedentes, dicamus calorem esse qualitatem, quæ in spiritu, & subiecto aliquo reperitur. Qui aliquando omninò est præter naturam, aliquando omninò secundum naturam, & aliquando medius, qui a Galeno secundo Aphorismorum quadragesimoseptimo, dicitur mixtus, omninò secundum naturam est in membro, & spiritu sano; omninò præter naturam in spiritu, & uapore externo, efficiente putredinem; calor medius reperitur in ulcere, & membro

An coctio puris, & putredo carnis fiāt ab eodem calore.

Auerr.

Resolutio.

laborante, partim ſecundum naturam, partim præter, & eſt unus numero calor exiſtens in ſpiritibus alteratis, recedens a diſpoſitione eorum ſecundum naturam, qui receſſus poteſt eſſe talis, vt aliquando præualeat conſtitutio ſecundum naturam, & tunc pus coquitur, aliquando conſtitutio præter naturam, & fit oppoſitum; calor omninò præter naturam, & omninò ſecundum naturam ſubiecto diſtinguuntur, medij verò nequaquam, ſed ſolùm diſtinguuntur origines, cauſæ, & prima fundamenta eorum, ac ita diſpoſitiones ſemper dicuntur ſua natura & conditione variæ. Inſuper accidere poteſt, ut idem calor relatus ad uaria ſit ſecundum naturam unius, & præter naturam alterius, ut dixit Auerroes. In ulcere putredo carnis fit a calore omninò præter naturam, coctio ſanguinis pro nutritione rectè affectæ carnis, a calore omninò ſecundum naturam, coctio puris fit a calore medio, nam fit a calore exiſtente in ſpiritibus alteratis; quorum diſpoſitio ſecundum naturam præualet: at ſi præualeat diſpoſitio præter naturam, pus non coquitur, & dum maximè præualet, & conſtitutio ſecundum naturam omninò ſuccumbit, tunc calor ille præter naturam animalis, poteſt coquere pro ortu vermis, nam calor ille, ut rectè dixit Auerroes, erit ſecundum naturam uermium, & præter naturam carnis, & eſt ſignũ lethale. At inſtabatur, quia Ariſtoteles inquit Vermes fieri non a calore efficiente putredinem, ſed ab eo, qui ſecernitur. Reſpondeo, calorem in ſecretione necti cum externo, & reddi vnum cum illo, non autem ſeruari diſtinctos, & Ariſtoteles ita loquutus eſt, quia in putredine ſemper generatio alterius, præſupponit ſecretionem caloris rei præcedentis. Ita verum eſt, quod coctio facit, ut putredo deſinat, quatenus in ea ineſt imperium diſpoſitionum caloris ſecundum naturam, remouentium putredinem & cauſam eius. Similiter dum pus conficitur, dolores & febres iure fiunt magis, quàm iam confecto, ut legitur ſecundo Aphoriſmorum quadrageſimo ſeptimo, nam in puris coctione repetitur alteratio humorum ab aucto calore, incenſio, extenſio, & pugna diſpoſitionum ſecundum naturam cum diſpoſitionibus aduerſis; at facto pure, partes inuicem per imperium caloris naturalis ſunt ſecretæ, contemperata eſt diſpoſitio præter naturam, & diminuta pugna: Propterea ignea caliditas extinguitur, & dolor lenitur. Poſtrema dubitatio erat, an coctio ab Ariſtotele definita, ſolùm competat uiuentibus, uel etiam non uiuentibus communis ſit? Cuius ſolutio ex dictis in præcedentibus elicitur, cum enim coctio ſit ab uno, Ariſteles ſuo more principalem inſpicit, quam ita definit, ut exigua facta uarietate, definitio extendatur ad omnes, hinc ſub initio libri dixit hęc opera competere Plantis, Animalibus, & partibus eorum, & de coctione enunciauit competere his, quæ iam natura conſtant, at mox in explicatione, coctionem extendit ad omnia, quibus modo aliquo competit.

Generatio uermiũ in apoſtemate eſt ſignum lethale.

Coctio imponit finem putredini.

Dum pus cõficitur, viget dolor & febris.

An definiatur ſola coctio viuentium.

Quando res debeat iudicari concocta? Cap. XII.

Cõtextus. EVenit autem ut ſic omnia afficiantur, cum ſuperata fuerit materia, & humiditas, ea namque eſt, quæ terminatur ab eo, qui in natura eſt calore, dum enim inſit in ea ratio, natura hoc eſt, quocirca, & ſanitatis ſigna sũt huiuſmodi, & urinę, & alui deiectiones, & omninò excrementa, & dicuntur cocta, eo quod indicant naturalem calorem dominari humori, neceſſe autem eſt, quæ coquuntur craſſiora, & calidiora eſſe. Nam quod eiuſmodi eſt, calor corpulentius reddit, & craſſius atque ſiccius, coctio itaque hoc eſt.

Expoſitio. Explicauit Philoſophus in precedentibus primò internum, mox externum finem coctionis, & quoniam tunc aliquid ordinatum in finem eſt abſolutè tale, dum internum finem exactè fuerit adeptum, ideò inſtitutum Philoſophi modò eſt, Regu-

lam

lam tradere, dupliciq́ue signo patefacere, quando aliquid absolutè iudicari debeat coctum: & inde refulgebit, nedum quid sit coctio, uerùm insuper cuius, a quo cuius gratia, qualis, & propter quid talis sit, adeò ut iure explicationi eius ualeat finem imponere. Inquit igitur ita omnia affici, & cocta esse, cum calore naturali, & proprio superata fuerit materia coctionis, & humiditas, hoc est, quæ materia præsertim humiditas est, non autem est eius sine permixtione cum sicco, nam humiditas ea est, quæ per coctionem a calore naturali terminatur, qui calor euadit naturalis & proprius rei coctæ, terminans tanquam forma humorem eius; hinc addit: [dum enim in ea humiditate insit ratio,] congruens caloris ad eam, adeò ut a calore congruenter sit terminata, & reddita crassa. Hæc congruens ratio dicitur natura propria, vel lactis, vel seminis, vel alterius rei coctæ; & Natura dicitur primò, quia est modo aliquo principium operandi. Secundò, quia respondet formæ propriæ, eamq́ue circumscribit. Tertiò, quia Natura etiam dicitur de propria rerum affectione. Quartò, quia Naturam circumscribit & comitatur. Tradita regula dignoscendi quando aliquid fuerit coctum, per duo signa suam sententiam confirmat, eliciendo ex dictis decoctionem eorum, quod etiam fecit loquendo de Putredine. Primum est, quoniam ex eo quòd coctio prodit ex imperio caloris proprij, & naturalis supra humorem, coctiones excrementorum, indicantes huiusmodi imperium, sunt signa sanitatis. Ex quo elicimus excrementa coqui per imperium proprij caloris. Patet insuper omne Temperamentum ex parte seruantis conditionem formæ esse calidum, nam dixit Philosophus naturam rei coctæ, ut cocta est, esse congruentem rationem caloris ad humorem, & imperium supra humorem, in qua etiam congruente ratione collocata præsertim est sanitas. Et excrementa omnia modo aliquo inditia sunt constitutionis totius corporis, proximè tamen eius partis ex qua prodeunt, vt urina dispositionis Renum & Hepatis, ut enunciauit Galenus in lib. 2. de Crisibus. Innotescit autem excrementorum coctio ex colore, consistentia, odore hypostasi, & sapore. Sed dubium est, quomodo idem calor relatus ad eundem humorem, valeat primò ab humore per putredinem superari, mox per coctionē excrementi ualeat illum uincere & superare? Et breuibus dico, id numquam accidere de eodem calore, & humore, nisi facta aliqua permuratione, veluti in ulcere calor externus primò vincit calorē proprium carnis, & inde prodit effusio humoris eius, mox non ille calor proprius, qui terminabat illum humorem, sed calor externus auctus, uel ex se, vel cum interno iunctus, agit non in calorem proprium, sed in humorem effusum, & nullum sequitur absurdum. Affert mox Philosophus alterum signum sumptum ex consistentia & calidirate rei coctæ, cum enim coctio fiat a calore, ideò cocta, ut cocta, sunt calidiora non coctis, nam caloris est calefacere; & quoniam per coctionem calor terminat humorem, & partes tenues resoluit, ideò cocta crassiora redduntur, adeò ut experientia respondet rationi, & ratio experientiæ. Ideò colligit Philosophus [coctio itaque hoc est.] Sed duæ se offerunt diluendæ difficultates. Prima, an cocta sint calidiora? Altera, an sint crassiora non coctis?

Institutum Arist. *Regula.* *Signum primum.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Alterum signum.*

An cocta sint calidiora non coctis? Cap. XIII.

SEntentia est Aristotelis, cocta esse calidiora non coctis, & addit in 3. de Gen. Anim. c. 1. cocta in quouis genere esse dulciora, nam dulce calidum est. Hæc sententia cùm ratione, tùm experientia comprobatur. Ratio est: quia unumquodque tale redditur, quale est principium, ex quo pendet; coctio fit a calore, incoctio a frigore, cocta itaque calidiora sunt. Idipsum patet experientia, nam poma, & vua acerba, refrigerant, & vnumquodque

An cocta sint calidiora? Pro affirmatione.

dum est coctum proprio & naturali calore magis abundat. Hæc tamen sententia dubitatione non caret, & varia se offerunt, quæ illam reddunt dubiam. Nam primò cocta sunt crassiora: igitur minus calida, quia calidi est attenuare, rarefacere, & leue reddere. *Pro generatione.* Prætereà, pueri plurimum habent calidi innati, cum tamen non ipsi, sed adultiores dicantur maturiores, & ualeant simile generare. Prætereà experientia patet dum aliquid est coctum reddi frequenter minus calidum, hinc Coqui iudicaturi, an *Caro assa.* caro assa sit cocta, gladium in eam inijciunt, nam si acumen maximè ab ea excalefit, iudicant non esse coctam: similiter si humor ex ea manat valdè calidus. In his autē *Caro elixa.* quæ elixantur tangunt fundum Lebetis, quod si inuenerint summè feruens, iudicant non esse absolutam elixationem, at si moderatè inuenerint calidum, bulliente in eo aqua, iudicant elixationem esse completam. Similiter ulcera calidiora sunt ante absolutionem maturationis, quàm post. Prætereà, Lac fit ex coctione sanguinis, & ut dicitur in 4. de Generatione Animalium cap. 8. Lac est res cocta prorsus, Lac tamen *Magnus Albertus. Vinum.* est frigidius sanguine. Prætereà, Magnus Albertus instantiam affert de uino, nam dum fit, in principio si uua tangitur percipitur calida, mox uinum exiens non actu calidum percipitur, tale tamen est, ut in cado suo calore ebulliat, & dulce sit, demùm nec actu calidum remanet, nec ebullit, nec est dulce, adeò ut contineatur per matu*Glandes.*rationem uideatur reddi minus calidum. Similiter glandes, sorbæ, pira, & poma, ante coctionem percipiuntur amara, cocta uerò dulcia, amara autem omnia sunt calida ex Galeno in 2. de Simplicium medicamentorum facultatibus. Demùm, cum coctio fiat a naturali & proprio calore, & nil agat vltra suum gradum, nunquam coctum uidetur posse reddi calidius seipso non cocto, nam vlteriorem gradum caloris, nec a se *Prænoscenda pro solutione.* habere potest, cū eo careat, nec ab alio, quia nō esset coctio. Dubia hæc profectò non sunt leuia: pro eorum tamen solutione nonnulla prænoscenda sunt. Primò autem *Primum.* accipiendum, quòd dum dicimus cocta esse calidiora; non est consideranda mutatio unius speciei in alteram, ea enim generatio est, non coctio, sed consideranda est perfectio humoris eiusdem rei, ueluti si piper, aut zinziber in ventriculo uertuntur in in Chylum, mox in sanguinem, non sunt comparanda cum Chylo, & sanguine, sed comparatio debet fieri in eadem specie, ut in Chylo magis, uel minus cocto. Similiter in sanguine, nam per interitum interit calor proprius, per coctionem uerò perfici*Alterum.*tur. Accipiendum secundo loco est, duplicem in coctione considerari posse calorem, unum coquentem, alterum rei coctæ, quæ distinctio conspicua est in his, quæ Arte coquuntur, sententia non debet intelligi de calore coquente, qui sępè dum res coquitur, *Tertium.* est maior, sed de naturali, & proprio rei coctæ. Tertiò, accipiendum est, quòd cum coctio tanquam ad materiam principalem pertineat ad humorem proprium terminandum, dum dicimus cocta esse calidiora, calorem considerare debemus in eo humore existentem, illumque terminantem; non quemlibet illi ex accidenti iunctum. Ex his elicio *Regula quomodo intelligenda.* regulam ita esse intelligendam, cocta, quæ ex imperfecto ad perfectum sine interitu deducuntur, calore eorum proprio, illorum humorem terminante, esse calidiora seipsis, non concoctis.

Diluuntur aduersæ rationes. Cap. XIIII.

Apparuit quomodo intelligi debeat ea sententia, quòd cocta sint calidiora, & per ea quæ dixi, facile est diluere aduersas rationes. Prima erat, cocta sunt crassiora, igitur minus calida. Consecutio caret necessitate, quia secùs se habet in corporibus simplicibus, quorum calidiora sunt subtiliora, secùs in mixtis, quorum humor aereus per coctionem incrassatur, ut patet de genitura. Similiter & humor aqueus mixtorũ per coctionẽ redditur crassior, tũ quia id, quod est magis tenue, per calorem dissoluitur, ut dicitur in quinto de Generatione Animaliũ; tum insuper, quia cũ sicco terreo permiscetur. Instabatur secundò, per pueros minus maturos, & magis calidos: Respondeo primò, pueros plurimũ habere innati caloris secundũ copiã, at nõ secundum gradum & intensionem. Addo secũdò ea, quæ coquuntur esse calidiora, sicciora, ab alienoque humore purgatiora; huiusmodi sunt iuuenes, non pueri. Dico tertiò, progressu ætatis non magis coqui humorem ingenitum, sed potiùs cõsumi, nec in eo recipi maiorem perfectionem, sed in humore alimenti, qui a calore sicciore potentiùs permutatur, semen autem prolificum, quod est signum coctionis, & perfectionis, ex alimento elicitur est enim excrementum utile ultimi alimenti. Sic itaque iuuenes secundum constitutionem totius corporis dicuntur maturiores, non autem quia humor ingenitus sit maiori perfectione prẹditus. Tertio loco afferebantur experimenta uaria, quibus ostendebatur, sępè non cocta esse calidiora. Quibus satisfaciendum est per ea quæ dixi, nam sunt calidiora calore non naturali, & proprio rei coctę, sed externo & coquente, collocato vel in spiritibus igneis, uel in humore alieno, nã dum res coquitur, uiget pugna agentis, & patientis, adest permistio cum excrementis, adest humor tenuis externo calore præcalefactus; at dum humor proprius est coctus, pugna abest, excrementa sunt secreta, humor est crassior & suo proprio calore terminatus, spiritus ignei coquentes sunt dissoluti, hinc caro assa intus minus feruet & ima pars lebetis minus est calida. Quarta dubitatio erat de Lacte. Quæ primò soluitur per fiduciariam reprobationem, nam concesso quòd Lac sit minus calidum sanguine, id non obest; quoniam fit permutatio unius speciei in alteram, interit sanguis, gignitur Lac, comparatio debet fieri inter Lac minus & magis coctum, nam magis coctum proculdubio est calidius & crassius. Secundò soluitur per istantiam, negando assumptum, nam inquit Aristoteles in quarto Meteorum capitulo vndecimo, quæ sunt affecta secundum naturam, calida sunt, & sanguis & genitura, & medulla, & Lac. Confirmatur considerando consistentiam Lactis, albedinem, & dulcedinem, quæ indicant calorem. Hinc Aristoteles in quarto de Generatione Animalium capitulo octauo, ait, Lac est res cocta penitùs, & simile est ei excremento, ex quo fit generatio, hoc est, geniture, cum ex eodẽ generemur, & alamur. Quod si experientia uidetur oppositum patefacere, nam Lac refrigerat, dicendum, Lac ob humorem aqueum facilè priuari calore, & spiritus calidos eius facilè resolui & extingui. Insuper sanguis est corpus mixtum cum bile & alijs humoribus, dum coquitur, & vertitur in Lac, bilis secernitur, & humor proprius sanguinis incrassatur, comparatio autem debet fieri in eodem humore non cocto, & cocto. His accedit, quod ut ait Auerroes in paraphr. de Generatione Animalium libro tertio, capitulo secundo, Albumen oui dicitur calidius uitello; sed quia calor eius magis est iunctus cum humore Aqueo, citò extinguitur, & dissoluitur; & ob id refrigerat, quod uitello non competit, quæ comparatio inter albumen, & uitellum fit etiam ab Aristotele in tertio de Generatione Animalium, capitulo primo. Quintò afferebatur istantia ex uino sumpta. Quę soluitur per solutionẽ tertiæ difficultatis, nam in musto reperitur permixtio cum varijs excremẽtis prẹditis calore, non proprio humoris uini, sed

Diluitur prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Auerr.

Quinta.

alieno. Nam primò vua in Cadis dum coacetuatur, calore externo excalcſit, mox fit ſecretio humoris vini ab excrementis craſſioribus, qua ſecretione facta calor alienus
De vino, eorum excrementorum diſſoluitur, & remanet Muſtũ, quod eſt corpus diſſimilium partium, includens tria genera partium, nempè humorem proprium vini, excrementa nonnulla minus craſſa primis, & ſpiritus quoſdam calidos, tenues, & aereos, per quorum commixtionem muſtum erat dulce, vt per partes terreas aduſtas priuatur dulcedine: hinc per colatoria vinum redditur dulcius tum quia purgatur a partibus terreis, tum inſuper quia ob id non ulterius ebullit, adeò vt per ebullitionem partes aereæ, & dulciores euaporent, ob id quoque vinum, quod primò ex vua educitur, eſt dulcius, cũ primò prodeat humor magis aereus, magiſque a terreo purgatus, colligo igitur vinum per ſuam ebullitionem reddi proprio calore calidius, externo verò minus calidum. Alia dubitatio erat de pomis, quę primò ſunt amara. Soluitur autẽ duo
De pomis. bus modis. Primò cum Auer. in ſecundo de Anima t. 05. & quinto ſuarũ Collectionum, capitulo vigeſimoſeptimo, dicente poma in principio eſſe quidẽ amara, at non ob id calidiora, & propterea inficiatur omnia amara eſſe calidiora. Secundò cum Galeno negante aſſumptum, nempè illa primò eſſe amara, omnia enim amara aſſerit in ſecundo de Simplicium medicamentorum facult. eſſe calida, ſed ex eius ſententia potius dicentur acida, vel auſtera, & proculdubio ſi amara dicuntur, ea erit amaritudo diſtinctæ ſpeciei ab illa abſinthij, & calidorũ, cum prodeat ex diſtinctis principijs. Et hæc ſecunda eſt verior ſolutio, ſic itaque poma matura, vt dulciora, ita calidiora ſunt
De bile & Abſinthio nã cocta ſunt dulciora ex tertio de Gen. Animalium cap. primo. Eſt tamen inſtantia de bile, abſinthio, & huiuſmodi, quæ magis cocta, magis ſunt amara. Cui reſpondendum eſt per coctionem corpora reddi dulciora, dummodo coctio non excedat Temperamentum ex humido & calido, & labatur in aduſtionem: ita enim ob ſicci terrei
Sexta, copiam, mixta redduntur amara, vt patet de cõbuſtis. Erat poſtrema dubitatio, quia nil agit vltra proprium gradum. Soluitur, & loquendo de elixatione & aſſatione Arte elaboratis nulla eſt difficultas, quia coquuntur ab externo, & uehementi calore; loquendo de maturatione a proprio calore, dico id, quod maturatur, non eſſe mixtum conſimile; hinc per ſpiritus calidos in eo exiſtentes, partes, quę coquuntur, redduntur calidiores, quod etiam eis competit, quia per coctionem uapores frigidi diſſoluũtur, qui vt priùs permixti cum calidis remittebant calorem, ita reſoluti deſerũt id, quod calidius iudicatur.

An cocta ſint craſſiora? Cap. XV.

ENunciatum a Philoſopho eſt & approbatum cocta nedum eſſe calidiora, & dulciora, verùm inſuper craſſiora & ſicciora. Quæ ſententia
Cocta eſſe craſſiora. etiam in capitulo de Maturatione cõprobatur, dum dicitur quod ex tenuioribus ſemper craſſiora redduntur ea, quę maturantur, & ob id rerũ crudarum ſucci ſunt tenues, & magis frigidi, quàm calidi; Inſuper Philoſophus in ſecundo Meteorũ, capitulo tertio, inquit, Incoctum maximè eſt excrementũ humidi alimenti, veluti omnis hypoſtaſis, & præſertim, quæ in veſica: Signũ autẽ eſt, quia tenuiſſima eſt, cocta autem omnia conſtare na
Galenus. ta ſunt. Idipſum quoque ſæpè approbauit Galenus, ideo in 4. de Regimine acutorum com. 4. inquit; Digeſtio omnis coquit, adunat, & craſſa reddit, quod & Præſagiorũ
Approbatur ratione. ſecundo com. trigeſimotertio, & in libro de Criſibus confirmauit. Horum ſententia cũ rationi, tùm experientiæ conſona eſt; rationi, quia coctio fit a calore agente in humidum, & reſoluente partes eius magis tenues, ut dicitur in quinto de Generatione Animalium capitulo tertio; ſecernit enim calor ea quę ſunt diſtincti generis, reſoluit ſubtiliora, & id quòd remanet pro facultate commiſcet, in vnamque naturam

tam

ram redigit. Hinc Arist. in secundo de generatione Animalium, capitu. 2. inquit, An non omnia quę accidunt diximus? ne dum enim quod ex Aqua & Terra humidum constat, crassius redditur, verùm etiam, quod ex Aqua & spiritu, ut spuma; quam ob rem crassius redditur quod albescit, cum humor in eo contentus secernatur a calore, & efficiatur spiritus. Experientiæ etiam idipsum respondet, nã pus ulcerum, sordes oculorum, Chylus, Lac, genitura & reliqua similia dum fuerint cocta, crassiora apparent. Ex aduerso tamen varia cũ approbata sententia pugnare uidetur, & presertim, quia si in nostro corpore progressum coctionũ consideramus, continenter cocta uidentur subtiliora reddi, nam Chylus subtilior est alimento, ex quo in uentriculo elicitur, sanguis subtilior Chylo, & sanguis in Epate est crassior, mox redditur magis tenuis, & ob id venę per quas defertur primò sunt latissimæ, quæ in angustissimas desinũt. Similiter bilis flaua quo magis coquitur, eo redditur subtilior, & pituita dulcis dum per coctionem vertitur in sanguinem, non incrassatur, sed inciditur & attenuatur. Insuper, comparando sanguinem Arteriarum coctiorem, cum eo uenarum, proculdubio ille Arteriarum est subtilior. Prætereà, eadem sententia redditur dubia perpendendo maturationes, nã poma immatura, crassiora, tenaciora, duriora & grauiora magna ex parte apparent maturis: hinc matura in Aqua supernatant, immatura, uerò merguntur, quod in vua conspicuè refulget, quæ dum fuerit acerba, parum emittit humoris idque crassũ, & mustũ primò est crassum, mox quo fuerit maturius, eo redditur magis tenue: similiter vlcera primò sunt solida & dura, mox cocta leniuntur, humoremque edunt copiosiorem & magis tenuem. Et Arist. 25. parte Probl. inquit cocta esse molliora non coctis. Tertiò, si attineat ad Elixationem perpẽdimus, in consimiles labimur difficultates, nã inquit Olympiodorus, & experientia docet, carnes, pisces, olera, & similia quæ elixãtur, primò esse duriora, solidiora, & sicciora, mox leniri, & attenuari, adeò vt etiam per sublimationes ex elixatis carnibus tenuissimi humores eliciantur, qui citò, & ualdè nutriunt. Prætereà Arist. in c. de cruditate, inquit, Aquam non maturari, quia non incrassatur, sed elixari, indicans id quod elixatur non debere incrassari. Quartò, augetur dubitatio perpendendo causam coctionis, coctio enim fit a calore: Caloris in humidum agentis officium est, illum attenuare, & ob id Aquam vertit in Aerem, & Aerẽ in Ignem tenuissimum: hinc Aqua, & Aer dũ fuerint calida, subtiliora sunt frigidis, quia frigidi est incrassare & condensare. Demũ veritas redditur obscurior perpendendo varia, quę hac de re Medici celebriores enũciant. Hippocrates in primo & secundo libro Aphorismorum, ait, concocta medicari oportere, cum tamen ex aduerso dicat, dum corpora quis purgare uoluerit, oportere ea reddere fluentia, fluxus autem cum crassitudine pugnat, & Galenus in 2. Aphor. 9. ait humores crudos esse crassos, uiscidos, tenaces, & ob id uires euacuantium subterfugere, at si per coctionem redderentur crassiores & sicciores, magis euacuantib. obsisterent, non enim ex sententia Galeni humores vt faciliùs educantur, debent incrassari, nam quo fuerint subtiliores, eo faciliùs educuntur. Et Auicenna ait per coctionẽ humores crassos attenuari, tenues incrassari, inæquales æquari, adeò ut non semper humores per concoctionem reddantur crassiores.

Arist. *Experientia.* *Euersio.* *Instãtię ex maturatione.* *Ex Elixatione.* *Ex causis coctionis.* *Sententiæ Medicorũ* *Hippocrates.* *Galenus.* *Auicẽna.*

An cocta sint crassiora? Opiniones variæ. Cap. XVI.

Dubia satis apparuit ea sententia, quòd cocta sint crassiora. Propterea opiniones sunt uarię, quæ in duo capita rediguntur. Quidam enim inquiunt, sententiam Aristotelis uniuersè esse ueram, alij solum in parte, at de modo, quo in parte sit uera, dissentiunt. Primo se offert Alexander in secundo Meteorum comm. 14. quo loci explicans uerba sub initio præcedentis, capit. relata, inquit, Hæc autem intelligi debent de coctione humidorum, non enim

Opiniones variæ. *Opinio Alexandri.*

enim ficcorum coctio talis est, sed modo opposito fit, & ob id siccorum excrementa sicca sunt, &c. Distinguit itaque Alexander coctionem in eam humidorum, quam inquit fieri cum incrassatione, & eam siccorũ, ut bilis, & spirituũ, quam ait fieri per

Euersio. attenuationem. Quę sententia dubia est, tum quia adhuc supersunt instantiæ de coctione uini, Pituitæ, pomorum, & similium, quæ sunt humida, & per coctionem attenuantur: tum insuper, quia aduersatur uerbis Philosophi, enunciantis quæ coquuntur necessariò reddi crassiora, & in secundo Meteorum cap. 3. inquit, Cocta omnia apta esse cõstare: tum demum, quia ratio, qua utitur sumpta ex siccitate excrementorum, exigui est roboris, quia quamuis excrementa siccorum sint sicca, tamẽ humor, qui su-

Opinio 2. perest, potest per coctionem incrassari, resolutis partibus eius tenuioribus. Propterea est opinio secunda Gentilis, in prima quarti, & Thomæ de Garbo in Summa, dicentium, primò Arist. loqui de propria coctione, tum de præparatione humorum, pro expulsione, & eductione; addentium secundò, coctionem ad tria posse referri, nempè uel ad humidum, & id aiunt per siccum reddi crassius; uel ad siccum, & id per humidũ attenuari, uel ad iunctum ex utrisque, cui si plus humidi inest, magna ex parte redditur crassius, si plus sicci, è contrario, & cum Arist. humidum inspexerit, ob id aiunt

Euersio. afferuisse coctionem fieri per incrassationem. Hæc opinio magis quam prima dubia est; Primò, quia instantiæ aduersus præcedentem relatæ, etiam uim habent aduersus hanc. Secũdò, quia in eo, quod coquitur, nõ inueniuntur partes siccæ ab humidis seiunctæ, sed iunctæ sunt, & ideò id mixtum considerandum est; non partes seorsum; Demum quia inquit Arist. in quarto Meteorum, cap. de Coagulatione, coctionem fieri per secretionem humidi a sicco, ut dum humor tenuis secernitur, id quod remanet est

Opinio 3. crassius. Propterea est opinio tertia Conciliatoris, Differentia 50. consentientis cum relatis, sententiam Arist. ueram esse ut plurimum; dissentientis verò, quia inquit coctionem esse duplicem, unam humoris utilis, alteram aduersi; eamque humoris utilis esse duplicem, vel relatam ad restaurationem crassi, ueluti carnis, quam ait semper fieri per incrassationem, uel ad restaurationem corporis tenuis ut spirituum & bilis, quam ait fieri per attenuationem; Si uerò contra fuerit humoris aduersi, uel ille est effusus ferè per uniuersum corpus, aut intra, aut extra uenas, & tunc quia eius non vera est coctio, sed præparatio, ideò si fuerit crassus, attenuatur; si tenuis, incrassatur, ut educatur facilius; si verò in parte aliqua firmus sit, uel est ex se calidus, ut bilis, uel per putredinem ut pituita, & tunc vel resoluitur, per attenuationem, vel in saniem uertitur per incrassationem, vel in durum aliquid permutatur. Si uerò humor fuerit frigidus, & durus, attenuatur. Demum si coctio fuerit humoris aduersi in utilẽ

Euersio. redigendi, ut pituitæ dulcis, de eo id est dicendum, quod de benigno siue utili. Hæc opinio cum sua distinctionum multitudine confusissima est, neque id patefacit quod quæritur, nempè quæ absolutè & uerè sit conditio coctionis; nam incrassare vel attenuare, & quid ei per se competat, quidque ex accidenti solùm manifestat humores debere incrassari, uel attenuari pro uarietate externi finis, nec seruat sententiam Aristotelis addentis & necessitatem & uniuersitatem. Præterea, veram coctionem cum

Opinio 4. præparatione confundit, cum tamen ualdè secernantur. Ideò est opinio quarta Olympiodori in quarto Meteorum, dicentis sententiam Aristotelis debere intelligi nõ de quouis genere coctionis, sed de postremo, hoc est, non de cõuersione cibi in Chylum, uel Chyli in sanguinẽ, sed sanguinis in partes corporis nutrientis; Addit insuper, Aristotelem non loqui de coctione humorum crassorum, morbum parientium, quos dicimus maturari, & coctos esse, cum redditi fuerint subtiliores, Deinũ tradit hanc regulam, quæcunque humida potestate tum existunt, ea coctione dissoluuntur, actu uerò

Euersio. humida incrassantur. Hæc opinio approbanda non uidetur. Primò, quia nedum non seruat sententiam Aristotelis omni ex parte ueram, immò neque ut plurimùm. Præterea, minus rectè inficiatur Chylum non coqui per incrassationem, ut patebit; Præterea, spiritus sunt actu tenues, & tamen per coctionem uidentur reddi magis tenues;

ideò

ideò ſecunda pars ſuæ regulæ non videtur vera. Inſuper approbanda non eſt eius ſen
tentia, quòd Ariſtoteles non loquatur etiam de coctione humorum aduerſorum,
pã Ariſt.& de pure, & ſorde oculorũ loquutus eſt, eiſq; id cõpetere affirmauit, quod
coctioni tributum eſt. Propterea eſt opinio quinta Sueſſani in 4. Meteorum, dicentis *Opinio 5.*
coctionem uiuentis, per quam in ſtatum progreditur viuens, fieri cum incraſſatione,
& exſiccatione humoris, cæteras verò & per incraſſationem, & per attenuationem
fieri, pro neceſſitate finis, in quem diriguntur; ſic bilis incraſſatur, attenuat pituita,
& ita de reliquis. Quæ opinio reijcienda eſt, quoniam coctio nõ ex fine habet, ut uno *Euerſio.*
uel altero modo fiat, ſed ex conditione agentis & patientis. Inſuper, reddit ſententiam
ab Ariſt. pro neceſſaria, & vniuerſali prolatam, ſolùm in parte veram. Ideo eſt opinio *Opinio 6.*
ſexta Ludouici Boecaſ. dicentis cum Ariſtotele, vniuerse coctionem omnem fieri cũ
incraſſatione: Pro cuius explicatione ait, id quod eſt coquendum, eſſe corpus mixtũ,
in quo vel humor redundat, vel ſiccitas, uel æquantur; ſi æquantur, id mixtum non
eget coctione; ſi humor redundat, coctio fit per reſolutionẽ exuperantis, & incraſſa-
tione remanentis; ſi exuperat ſiccitas, humor eius debet liquefieri, & ſiccitas redun-
dans ſecerni, ut accidit in coctione panis in ventriculo, quæ ſicci ſecretio non debet
dici coctio, ſed expurgatio; & niſi adſit humor, qui liqueſcere valeat, tunc arte illum
adhibemus, vt comedentes bibimus. Addit, eam ſicci ſecretionem non eſſe dicẽdam
coctionem, ſed illam humidi: non quia calor per ſe in humidum agat, non in ſiccum,
vt quidam aiunt, nam calor per ſe, non vnam, ſed duplicem exhalationem aptus eſt
eleuare, ſed quia coctio fit a calore naturali & proprio, a quo ſola fit humidi redũdan
tis reſolutio, quia ab eo fit optante ſe conſeruare, ſeruatur autem humido, non ſicco.
Ex hac opinione varia prodeunt dubia. Primum dubium eſt, humorem ſicco cõmen- *Euerſio.*
ſuratum non debere coqui, nam poteſt eſſe commenſuratus pro uno, & non pro alio:
inſuper, in quanto, non in quali: nam ait Ariſt. tunc quippiam eſſe coctum, dum hu-
mor talis & tantus fuerit, &c. Inſuper ait, ſecretionẽ humidi eſſe coctionem, nõ eam
ſicci, quod dubium eſt, nõ enim coctio eſt ſecretio, ſed remanentis humidi perfectio,
nec maior de humidorum, quàm de ſiccorum ſecretione eſt ratio, ſemper.n. conſide-
ratur coctio in eo humore, qui ſupereſt. Et quamuis Ariſt. dicat in coctione per calo-
rem aliquid humidi ſecerni, non ob id ait eam ſecretionem eſſe coctionem, nam ea co
mitatur coctionem, coctio autem in ſolo remanente humore conſideratur, & hic eſt
humor, qui cum antecedente comparatur, dum dicitur reddi craſſior.

Reſolutio difficultatis ex propria ſententia. Cap. XVII.

RAtiones inuicem pugnantes, & opiniones variæ ſummoperè dubiam
reddunt difficultatem propoſitam, an ſcilicet coctio neceſſariò iun-
ctã habeat incraſſationem? De qua ut dicam quod ſentio, accipiam
primò nonnulla, explicabo ſecundò ſententiam Ariſt. 3. rationes ad-
uerſas diluam. Accipio primò, aliud eſſe loqui de propriè ſumpta co- *Primum,*
ctione, aliud de quauis præparatione humorũ pro eductione, quãuis *quod acci-*
enim coctio conducat pro humorum ſalubri eductione, non tamen quęuis prępara- *pitur.*
tio humoris coctio eſt, & perfectio a proprio calore facta, ſermo Ariſt. eſt de propriè
ſumpta coctione. Accipio ſecundò, quòd cum coctio ſit perfectio uel humidi tãtùm, *Alterum,*
ut putat Alexander, uel pręſertim humidi, dũ cõſideramus qualis ſit coctio, id humi- *quod acci-*
dum cõſiderare tenemur, quod ſupereſt cũ re cocta, & id cum ſeipſo comparare, prius *pitur.*
non cocto: hinc Ariſt. dixit, tunc quodlibet eſſe coctum, dum humidum tale, & tantũ
fuerit, &c. Tertiò accipio, dum conſideramus quõ fiat coctio, non eſt comparanda *Tertium,*
res una cum altera, ſpecie diſtincta, ex qua ſit genita, aliud enim eſt loqui de genera- *quod acci-*
tione unius ex altero, & aliud loqui de coctione, quę eſt perfectio eiuſdem rei, & alte *pitur.*
ratio,

Quartum qd accipitur. ratio, vt patuit in præcedentibus. Accipio quartò, cum coctio sit affectio humidi, & ad siccum tantùm referatur quatenus humorem contemperat, si dicimus cibum coctum, & humorem coctum, rectè loquimur, nam composito cōpetit ut toti subiecto; humori autem tanquam primæ rationi: at si dicimus siccum coctum, non rectè loquimur, cum ei solum competat ut contemperanti. Et si aliquid nimiùm fuerit siccū, & debeat humectari, vt se habet de Ethico, ea humectatio non est iudicanda coctio, sed cōtemperatio. Similiter, si aliquid sicci terrei secernatur, nec permutetur humor remanens, vt in uino quod per colatoria expurgatur, ea non est coctio, sed expurgatio. *Quid crassum qd accipitur.* Accipio demùm, dum dicimus coquenda incrassari, calefieri, exsiccari, & dulcia reddi, per crassum nō debemus intelligere vel viscidum, vel coagulatum, vel cōgelatum, vel maius redditum, sed humorem magis lentore aliquo præditum, uel modo aliquo cōdensatum, quòd pendet partim ex resolutione tenuioris humoris, partim ex æquatione eius cum sicco terreo, vel permixtione cum spiritu, vt de spuma dixit Arist. in secundo de Gen. Animal. c. 2. His præassumptis, pro resolutione tres profero conclusiones. *Conclus. 1.* Prima est, Omnis coctio propriè sumpta, siue utilis, siue aduersi humoris, fit cū incrassatione. *Conclus. 2.* Altera est, in corpore calido & sicco, vt in spiritu, bile flaua, & similibus, non habet locum vera coctio, sed depuratio, attenuatio, & exsiccatio quædam, & ideò Arist. in secundo de Gener. Animalium, cap. 2. dixit incrassari nō Aqueū purum, sed uel cum terra, vel cum spiritu mixtum, adeò vt eius humoris, non autem spiritus fit coctio. *Conclus. 3.* Tertia conclusio, multa ad coctionem concurrunt, quę attenuantur; hinc Arist. dixit, coctionem fieri per actionem in humidum cum resolutione subtilium, & crassitudine remanentium. *Conclusio* Colligo itaque Aristotelem loqui de propria coctione, quæ in humore superstite rei coctæ reperitur, quæ coctio cum sit humidi, non est humidi Aerei, quoniam est cum calore iunctus, & non eget coctione, sed Aquei, qui vel cum Aereo permiscetur & crassescit, vt spuma; uel cum sicco terreo, & crassescit per cōdensationem; cum sicco Igneo nō permiscetur, vt nimiùm distante & contrario, sed cum eo miscetur potiùs humor Aereus ei proximior; spiritus & bilis, cùm non propriè coquantur, quia includunt humorem Aereum cum sicco Igneo mixtum, hoc tamen habent commune cum his, quę coquuntur, quòd per actionem caloris reddunturicciora & calidiora, non autem crassiora & dulciora, ut ea quæ propriè coquuntur. Vniuersè igitur, quæ propriè coquuntur, crassiora redduntur.

Diluuntur Rationes aduersæ. *Cap. XVIII.*

EXplicata ea sententia, quam ueriorem puto, facile modo est, per ea quę dixi, rationes aduersas diluere. *Diluitur prima instantia.* Instabatur primò, quia alimentum in corpore Animalium continenter & per gradus attenuatur. Solutio iam patet: quia non debet comparari corruptum cum denuò genito, sed comparatio debet fieri in humore corporis eiusdem speciei, ac ita humor Chyli cocti, est crassior eo nō cocti, & etiam uniuersus humor, qui elicitur ex Alimentis, crassior est dum fuerit coctus quàm ante coctionem. At addebatur, comparatio sanguinis arteriarum cum eo venarum, ac insuper bilis, spiritus, & Pituitæ non coctæ cum cocta; De bile & spiritu iam uerba feci: de pituita dico, *De pituita.* humorem non coctæ esse magis Aqueum, magisque uiscidum, at non crassiorem, sumendo crassum ut a me explicatum fuit, nam dum pituita coquitur, inciditur uiscidum eius, & humor Aqueus magis cum sicco terreo uel spiritu Aereo permiscetur, & redditur crassior, ea crassitudine, quam denotauit Aristoteles. *De sanguine arteriarum:* De sanguine Arteriarum & Venarū, dico, sanguinem Arteriarum magis esse permixtum cum spiritibus, hinc copiosiorem spumam parit, & ex eo præsertim producitur genitura, quæ ob spiritus spumosa est, sanguis uenarum est crassior altero crassitudinis genere sibi congruente, nępè crassitu-

dine

dine quadam Aquea, ita uaria quæ coquuntur, modo vario redduntur crassiora. Asse rebantur secundò instantiæ sumptæ ex maturatione pomorum, vlcerum, & uini. Quę diluuntur, quoniam fructus dum maturantur inciso humore tenaciore, & secretis nō nullis excrementis, redduntur quidē molliores: at humor proprius, priùs erat magis tenuis, mox redditur crassior, ut patet de humore immaturæ & maturæ vuæ. Similiter de uino dico, quousque uerè coquitur, humor proprius eius incrassatur, quod si progressu temporis redditur magis tenue, id oritur ex depuratione & secretione partium densiorum, non ex coctione propria in humido facta, nec uinum decem annorū est magis coctum eo unius anni, sed magis expurgatum, vel alia alteratione permutatum. Si poma matura sunt leuiora, id accidit, quia humor Aqueus per coctionem redditus, est magis Aereus, & crassior per spiritus eius. Poma matura edunt plus humoris, quia per maturationē partes frigidę & coagulatæ sunt liquefactę, humor uiscidus est incisus & liberior redditus, & ab excrementis secretus. De ulcere idipsum est dicēdum, quod de pomis, ea .n. sunt poma medicorū. Instabatur tertiò, per attinentia ad Elixarionem. De quibus dico, per Elixationem coagulata liquefieri, solida dissolui, viscida incidi, excrementa uaria per spumam secerni, humorem tamen rei Elixatę superstitem esse crassiorem seipso non elixato; hinc brodia reddūtur per ebullitionem crassiora & lentore quodā prædita. Sublimatio non est coctio, sed secretio unius ab altero. Dubium est, cur oua dum elixantur reddantur dura, poma uerò & alia multa, mollia? Respondeo, humorem oui esse Aereum, & liquidum, prędıtum tenuibus spiritibus qui per elixationē secernuntur & superest id quod magis est terreum, densius, & minus salubre, & præserrim vitellus, qui magis est terreus, humor verò pomorum est coagulatus, non tot spiritib. prędıtus, magisque cū suo sicco permixtus, idcò per elixationem poma liquescunt, humor tamen eorum, qui post elixationē in eis remanet, crassior calidior, & dulcior est: Aqua vt non assatur, ita non elixatur. Elixatio .n. mixtorum est, & per ebullitionem, quamuis Aqua non reddatur densior, expurgatur tamē, & humor redditur magis Aereus, minusque sanitati aduersus. Instabatur quartò, per conditiones caloris. Respōdeo, per calorem secerni humorem tenuē, & ob id superstitem reddi crassiorem, uel per siccum Terreū, uel per vapores Aereos. Afferebantur demū sententiæ medicorum de coctione humorum educendorum. Dico eam vel non esse coctionem, sed incisionem, secretionem vnius ab alio, permixtionē cum tenui syruporum humore, remotionē obstructionum, vel aliud simile genus præparationis. Hinc sæpè fit, per frigida, vel si qua adest coctio ex calore prodiens, ea dum in humore cocto consideratur iunctam habet crassitudinem. At instabit aliquis: Si præparatio pro humorum eductione fit per attenuationem, coctio per incrassationem, coctio pugnabit cum pręparatione humorum pro eductione, & si humores fuerint parati, quia sunt tenues, non erunt cocti. Respondeo, requiritur coctio præsertim ut humores educendi & aduersi, secernantur ab utilibus, qui ita cocti & secreti nisi nimium fuerint densi sed fluant, etiam parati sunt ut facilè educantur, at si fuerint densi, & uię per quas sunt educendi, fuerint obstructæ, debent uiæ apperiri, & humores per aliquam mixtionem cum tenui alio humore reddi fluentes.

De maturatione.

De Vino.

De attinentibus ad Elixationē.

Cur oua, dū elixantur, eua-dūt dura.

Instantia.

Solutio.

De inconcoctione. *Cap. XIX.*

INconcoctio est imperfectio ob indigentiam proprij caloris. Indigentia autem caloris, frigus est; imperfectio autem est oppositorum, patibilium, siquidem vnicuique per naturam sunt materia; concoctio itaque & inconcoctio, sint hoc modo definita.

Declarata coctione, quia oppositorū eadem est disciplina, de inconcoctione agitur, & quia priuatio noscitur per habitum, priùs de coctione, mox de in-

Cōtextus. " "

Inductio.

inconcoctione Philosophus disseruit. De qua verba faciens primò eā definit; secun-
Diuisio. dò Definitionem explicat; tertiò dicta colligit. Definitio hæc est. Inconcoctio est im
Definitio in concoctionis. perfectio oppositorum paribilium ob indigentiam proprij caloris; oppositorum materia eadē est, forma autem & efficiens sunt opposita, ideò Philosophus pro materia idem sumpsit, nempè opposita patibilia, quæ sunt humor & siccitas, presertim tamē humor; formam & efficiētem sumpsit contraria, sumens pro forma imperfectionem, pro efficiente indigentiam caloris proprij, quę frigus est. Imperfectio dicitur forma, tū quia est natura & essentia priuationis; tū quia priuatio est tāquam forma per quā subiectum denominatur; tum demùm, quia iuncta est cum opposita forma: hinc secū do Phys. 15. priuatio dicitur modo aliquo forma. Indigentia caloris dicitur efficiens, quia effectus priuationem denotantis causa efficiens cum priuatione est assignanda, quæ indigentia caloris in subiecto apto calefieri, dicitur frigus, nō quia frigus sit absolutè priuatio, sed quia est forma deterior, & iure ea indigentia est frigus, quia materia ab altero eorum duorum oppositorum omninò nudari non potest, & quātum recipit unius, tantum reijcit alterius, & uice versa, oppositæ Qualitates nempè patientes & præsertim humor, dicuntur materiæ per naturā unicuique nimirū mixto competentes, hoc est, per se & propria conditione ad id per naturam paratæ: & ordinatę. Philosophus definiens coctionē, dixit [ex oppositis passiuis,] quia considerabat progressum ex imperfecto ad perfectum; modò inconcoctio non dicitur ex oppositis, sed [oppositorum] quia eis competit, dum in terminum ad quem non trānsfertur. Insuper loquens Philosophus de coctione assignauit finem externum, quē modo inconcoctionis non tradit, quia priuationis nō datur finis externus & cuius gratia ut dicitur de Eclypsi sub initio octaui Metaphysicæ. Animaduertendum insuper, quòd cum in-
Vox. cōcoctio sit priuatio, uox priuatiua ex sententia Aristotelis in quinto Metaphysicæ,
priuatiua. tria denotat, deprauationem, diminutionem, & absolutam remotionem, vt etiam in primo Poster. dicitur de inconsono. Deprauatio est forma opposita & cōtraria. Dimi
Galenus. nutio est mediū per magis & minus. Absoluta priuatio uerè opponitur, ut priuatio habitui. Hine rectè Galenus in libro de differētijs Symptomatū, considerauit [illegible], idest, coctionis priuationem, [illegible], deprauatam coctionem, & [illegible], diminutam, ac tardam coctionem. Et quemadmodum triplex est incōcoctio, ita triplex consideratur indigentia caloris ei respondens, priuatio, diminutio, deprauatio. At decla
Quattuor dubia. rata sententia uerborum, quattuor se offerunt dubia. Quæritur primò, cum inconcoctio sit triplex, de qua Philosophus modo uerba facit? Dubitatur secundò, quia dimi
Dub. 1. nutus uidetur. Philosophus in assignanda causa inconcoctionis, potest enim inconco
Dub. 2. ctio etiam ortum ducere ex nimio calore, hinc assaturi carnes, curant ne calor sit nimius, alioquin externæ partes adurerentur, & internę essent non coctæ. Insuper, oriri potest ex angustia temporis, ut poma & cibi ante tempus coctionis, carent coctione, actio enim & motus tempus exposcunt. Insuper, oriri potest ex nimia copia humoris & rei coquēdæ, ut de immaturitate dicit Philosophus, quod gulosis frequēter accidit, ac etiā ex aduersa affectione alimenti coctionē vitantis. Tertio quæritur, cur
Dub. 3. Arist. loquens de coctione, dixit fieri a proprio & naturali calore, nunc uerò nō natu
Dub. 4. ralis, sed tantum proprij caloris mentionem facit? Quartò quæritur, vnde eueniat, quod si Legumina vt ciceres, & fabæ, primò feruēte Aqua abluuntur, redduntur inepta Elixationi, similiter si id fiat Aqua frigida, aut Aqua tepore prędita, rectè disponuntur pro elixatione? Insuper cur cinis ea reddit facilius elixabilia? Pro harum difficultatū
Pro solutione accipitur primò. solutione accipio primò id quod sæpè dixi, Aristotelem In his definiendis inspicere principale, & ea arte tradere definitionem, ut illa primò & presertim principali competat, mox exigua facta mutatione ad reliqua minus principalia extēdi possit, princi
Secundò. palis coctio erat maturatio, ita principalis inconcoctio est oppositū eius. Accipio secundo, in priuatione coctionis nos posse duplicem calorē considerare, vnum coquentis alterum rei, quę coquitur. Quod calor sit diminutus vniuersè, verum est de calore

rei

rei coquendæ, nõ ita de calore coquentis, nam vt coquat exposcit tẽpus congruens, & patiens aptum permutari. His assumptis, facile est dubia proposita soluere. Quærebatur primò, quã inconcoctionem definiat Arist. Respondeo definire præsertim eã, quæ sit priuatio coctionis, & præsertim maturationis, vel diminutio; vtraque dici potest destitutio perfectionis, magis propriè tamẽ dicitur de diminutè cocto. Deprauatio minus propriè dicitur incõcoctio, cum denotet cõtrariũ; & vt tale exposcat causam eius deprauationis, tamen quia in cõtratio includitur etiã priuatio alterius contrarij, ideò deprauatio, ut coctionis priuatio, dicitur prodire ex diminutione proprij caloris. Instabatur secundò, quia in coctio ex alijs oriri potest, ut ex nimio calore, ex angustia temporis, copia humoris, & aduersa dispositione. Respõdeo ex nimio calore per se pendere cõbustionem, quæ est lapsus in nimium: insuper dissolutio, uel ariditas, nõ autem inconcoctio. De angustia temporis dico, si consideramus calorem rei coquendæ, semper ante coctionem est diminutus, si calorem externũ, dicendum, supponi, quod agens cõueniẽti tempore egerit, quod ualuerit; nã supponitur agẽs cum conditionibus requisitis pro actione. Addebatur, oriri posse ex copia & difficultate alimentorum. Respõdeo, si loquimur de calore rei coquendæ, semper in cõcoctio eius posita est in diminutione caloris nõ terminantis, vt pro fine requiritur, humorẽ proprium: Si consideramus calorẽ coquentis, dicitur diminutus, quia nõ ita superat rem coquendam, ut pro coctione superare debet, & ideò quamuis Philosophus de immaturitate loquens, id tribuat etiam copiæ humoris, tamen ea causa modo aliquo reditur ad inopiam caloris ut principaliorem, & præsertim quia priuationi causa ea respondet, quæ priuationem includit. Querebatur tertiò, cur Arist. prætermisit naturale? Dicere possumus id denotasse per propriũ, addere ualemus calorẽ naturalem debere esse cõmensuratum & nõ diminutum, & dum talis non est, ut in senibus, quãuis sit proprius, non tamen est absolutè secundum naturam, sed potius præter, vt diminutio & imbecillitas quælibet. Demum quærebatur, cur cinis reddat legumina facilè elixabilia? Respondeo, id efficere sua facultate calefaciendi, desiccandi, & incidẽdi, quæ humorẽ parat pro coctione, ut etiam calx. Legumina si primò feruenti Aqua abluantur, non ualent deinde coqui, quoniã vehementi illo calore partes magis tenues legu minum resoluũtur & remanent partes solidiores terrestres, non mixtæ cum subtilioribus, quæ ineptæ sunt vt coquantur, ueluti efficiunt nonnunquã imperiti medici, qui humores inclusos in cardinib. & nexib. ossium manus, vel pedis, cupientes citò dissoluere, & uehementer resoluentibus vtentes cito resoluunt humores magis tenues, remanentib. partibus eorum solidioribus magisque terreis, quæ nequeunt mox resolui, ut accidit in Chiragra, & Podagra. Oportet itaque primò per tepida & contempera ta lenire, coagulata dissoluere, sicca & terrea cum Aqueis permiscere, ac ita ea iuncta coquere & euacuare, nam dum solæ manent partes densæ & terreæ, quo diutiùs excalefiunt uel ebulliunt, eo redduntur duriores.

Solutio primæ difficul. quã coctionem definiat Arist.

Solutio 2.

An inconcoctio ex alijs causis prodire ualeat.

Dubita. 3. Cur Arist. prætermiserit Naturale.

Dubita. 4.

De Maturatione. Cap. XX.

MAturatio autem est quædam coctio, nam alimenti quod in pericarpijs inest concoctio, maturatio dicitur. Quoniam autem coctio perfectio quædã est, tunc maturatio perfecta est, cum semina quæ in pericarpio sunt, aliud tale perficere ualent, qualia ipsa sunt, nam in alijs perfectum ita dicimus. Maturatio igitur pericarpij est.

Con.

Declarato genere nõ quidem uniuoco, sed ab vno, nẽpè coctione, ad species descendit, & primò sibi declarandam proponit maturationẽ, quæ est species principalissima, subalterna tamen & non uniuoca, nam ea quoque est ab vno; Et quia maturatio est duplex, vel propriè, vel dicta per Metaphoram, orditur a propriè sumpta maturatione, de eaque manifestat quid sit, cuius sit, & quis sit finis eius; mox autem de dicta per Metaphoram eadem tria declarabit. Inquit igitur, quòd ma-

Maturatio duplex

turatio est quædam coctio, id signum particulare, [quædam] non est pars Definitionis, sed indicat coctionem esse genus contrahendum per differentias proprias. Addit [alimenti in Pericarpijs] quod est materia, cuius est coctio. Cōfirmat suam sententiā per finem externum maturationis, qui est procreatio similis, quę semine perficitur.

Expositio.

Duo consideranda.

Vt pertinet ad hanc primam partem, duo se offerunt cōsideranda. Primum est, quid denotet Philosophus per alimentum in Pericarpijs. Alterum est, quomodo perfectū id dicatur, quod ualet simile procreare. Quod pertinet ad primum, uariæ sunt sententiæ, pro quarum notitia considerandum, inueniri has uoces, Menstruum, genitura, semen, fructus, & Pericarpium; Menstrua sunt fœminæ, Genitura est maris, fructus, & semen includunt conditionē cōgregati ex menstruis & genitura, & sunt tanquā conceptus nō separatis in vtero: Semen & fructus re idē sunt, sola distinguuntur ratione; nam fructus dicitur præcedentium, semen futurorum. Hęc eliciuntur ex Aristotele in primo de Historia Animal. c. 18. Mox Pericarpium dicitur inuolucrum fructus, quod nonnunquam est esui aptum, ut Pyrorum & pomorum, aliquando nō, ut nucum, & amygdalarum. Insuper, hoc Pericarpium adhuc est duplex, vel proximum, uel remotum, ita nuces & amygdalæ præditæ sunt duplici Pericarpio; Poma, & Pyra unico; præsertim tamen id quod proximum est dicitur Pericarpium, id enim fructum inuoluit; aliud potius est Pericarpium Pericarpiorum; quędam cum fructu seruātur, ut in pyris, & pomis, & hæc magis propriè sunt pericarpia, alia non, ut leguminum siliquæ, & aristæ frumenti. Pericarpia parata sunt pro maturatione, conseruatione, & perfectione seminum, vt dicitur in secundo Physicorum, 80. His assumptis, inquit Vicomercatus, Aristotelem nomine Pericarpij denotasse fructum, & nomine fructus denotari id, quod esui est aptum, ut pomum & pyrum. Sed errat: nam primò fructū ponit fundamento distinctum a semine, quod aduersatur Arist. vt explicaui. Secūdò, pericarpium pomorum appellat nomine fructus, cum tamen solum sit inuolucrum fructus, qui semen est. Præterea nedū pars ædilis est pericarpium, uerum insuper siliqua omnis & leguminum, & nucum, & de omnib. vera est sententia Arist. Olympiodorus inquit pericarpium esse fibrosum quoddam inuolucrum, quod a natura paratum fuit pro seruādo semine frugum & huiusmodi. Thecam frugū putat hoc in loco denotari; Sed nimium contrahit & coarctat sententiā Arist. Alex. inquit pericarpiū dicitur, quod fructum ambit, in quo quædā est humiditas, cuius putredo est maturatio. Rectè Alex. sententiam Arist. refert ad omne pericarpium, præsertim tamen ad ædile, de quo ait, cuius putredo est maturatio. At cōsiderandum est in eis & præsertim in pyris maturationē conspicue differre a putredine, matura. n. sunt dulciora & grata gustui, nō sic putrida. Dicamus itaq; nomine Pericarpij Arist. a similitudine denotasse omne inuolucrū fructuum, in omni. n. includitur alimentū, quod maturatur; & per alimentum intelligere debemus nedum humorē pericarpij, de quo solo id intelligūt alij, verū præsertim seminis, quia ex sententia Arist. semē est redundans utile alimenti vltimi corporis uiuētis, & maturatio præsertim in semine cōsideratur, quod indicauit Arist. inquiens, tunc esse maturum, & perfectum, dum ualet simile generare. Theoph. in primo de Plantis, c. 18. & sequentibus, duplicem ponit coctionem, unam seminis, alteram pericarpij, & ostendit nonnunquam, vt in domesticis Plantis, maturari pericarpium, ut in pyris, & per eius maturationem semē reddi impotens pro generatione, quia humor seminis trāsit in maturitatem pericarpij. Ideò ne hoc aduersetur Arist. quia tunc est maturum pericarpium, & semen non est prolificum; dicendum est Aristotelem considerasse maturationem relatam ad humorem seminis, nam ut dixi semen etiam dicitur alimentum, & tunc pro principali maturus est fructus, dum semen ualet simile generare. Et quamuis Arist. dicat maturationē esse pericarpij, id nō obest, quia pericarpium cōsiderauit cum semine incluso in eo; & item dixit maturationem esse alimenti, quod in pericarpio, alimenti nomen extenditur etiam ad semen, & humorem eius. Hæc maturatio proximè consideratur in semine, remotiùs

Quid sit alimētum in pericarpijs.

Pericarpium.

Vicomerc. Euersio.

Olympiodorus.

Alexāder

Sententia propria.

Theophrastus.

in inuolucro, adhuc remotiùs in uniuerso uiuente, quamuis ordine originis contra se habeat, ideò tunc uiuentia dicuntur matura, & perfecta, dum semen edunt prolificũ. Secundo loco considerandum proponebatur, quomodo perfectum dicatur, quod ualet simile procreare. Pro notitia considerãdum, aliquid posse dici perfectum primò, mole, numero, & figura partium; secundò gradu, facultate, & uirtute; & hoc præsertim consideratur in præsenti cõtextu. Quod perfectum est duplex, vel sui essentia & absolutè, & huiusmodi est Deus solus; vel in suo genere per participationem, & relationẽ ad aliquid, quæ perfectio in fine est posita, & ex fine pendet, vt nomen Græcum patefacit: huiusmodi finis est duplex, uel internus, uel externus; ideò duplex est rei perfectio, una interna, & est adeptio formæ cum requisitis pro ea, altera externa, ad quam interna refertur, tanquam ordinata ad illam; externus finis perfectionis viuentium est, vt æternitatem assequantur, quam consequuntur per generationẽ, ideò iure tunc unumquodque aptum generare dicitur perfectum, dum ualet generare simile, & hoc dicitur opus naturalissimum: hinc secundo Cœli 17. ait Aristoteles, id cuius est opus, est gratia operis, tanquam externi finis: similitudo generantis & geniti considerantur in seminẽ, ut in instrumento in parente, & natis tãquam in eo quod principale est: signum perfectionis sumptum ex facultate generandi, conspicue uerũ est de Animalibus, & plantis, propriè generantibus; hinc ait Olympiodorus surculos pro insertione non ex quauis planta sumi, non.i.ex nimium veteri, nec ex nimiũ noua, sed ex matura & perfecta: Secundo loco, id signum etiam verum est de Elementis simile generantibus. Tertiò per Metaphoram ab Aristotele in proœmio Metaphysicæ transfertur ad Animorum perfectionem, nam signum scientis est posse docere, & Plato in conuiuio inquit, prolem per quam etiam numero seruamur æterni, ex Animo prodire, per quam prolem uetustissimi sapientes seruantur memoria & uiuunt, hinc ait Aristoteles in 7. Moralium Nicomachiorum, unumquemque diligere opera, carmina, & alia similia eius studio formata, quia sunt tanquam filij Animi, & potioris partis eius, indicantes eius perfectionem.

Cur perfectũ dicatur quod ualet generare simile.

Proles Animorum.

De maturatione per translationem. Cap. XXI.

Dicuntur autem & alia multa matura, ex his quæ cocta sunt, Idea quidem eadem, sed translatione, quia non sunt imposita, (vt antea dictũ est) nomina cuique perfectioni, in his quæ naturali calore, & frigore terminantur. Est autem tuberculorum, & pituitæ, & aliorum huius generis maturatio, ea coctio quæ a naturali est calore, inexistentis humoris, nam quod non uincit, terminare non potest. Itaque ex flatuosis Aquea, ex talibus autem Terrea concrescunt, atque alia quidem per hoc in se adducit natura, alia expellit, maturatio igitur, quid sit dictum est.

Cont.

Quẽadmodum coctio, ita maturatio est vox ab uno. Propterea declarata principaliore, declarat modò alterã, quæ per Metaphorã & minus propriè dicitur: De qua loquens, primò manifestat maturationis nomen nõ uniuocè dici: Secundò declarat quid sit, & quib. cõpetat maturatio per Metaphorã: Tertiò, quõ fiat. Vt pertinet ad primũ, ait, nedum semina, sed alia multa dici matura, & de his dici maturationis nomen secundum eandem Ideam, hoc est, secundum cõmunem quandam & cõsimilem formã & rationem, non vniuocè, sed per translationẽ & analogiam quandam ex seminum maturatione deprõptam. Fit autem huiusmodi translatio, quia nomina propria nõ sunt imposita, plures.n. sunt res, quàm nomina ut dicitur in lib. Elenchorum. Similitudo aũt est, & ex parte caloris coquẽtis, q. est calor naturalis, vel absolutè, uel secũdũ imperiũ, & ex parte rei coctę, qa est humor aliquis ex nobis prodiẽs, & ad nostrũ corpus pertinẽs, inquit aũt Philos. [nõ esse imposita nomina cuiq; pfectioni eorum

Connexio.
Diuisio.

Cur sit mētio de frigore.

rum quæ naturali calore, & frigore terminātur] mentionem facit de frigore, quia coctioni cōducit, vel contemperando calorem, vel coercendo, vel cocta coagulando, & congelando. Explicat secundo loco Philosophus, quorum sit, & quid sit huiusmodi maturatio, inquiens, quòd est maturatiò, & coctio tuberculorum, pituitæ, & similiū, a naturali calore, iuexistentis humoris, & ob id oportet naturalem calorem dominari, & vincere humorem, alioquin eum nō terminaret. Tertiò modum, & ordinem patefacit, quo hæc maturantur, inquiēs, [ea ex flatuosis reddi Aquea, & ex Aqueis Terrea] primò enim tuberculorum, & pituitæ humor est flatuosus, ob spiritus cū humore permixtos, qui vt faciliùs resolubiles, primò a calore resoluūtur, resolutis flatibus, remanet humor Aqueus, qui per coctionem & resolutionem partis magis tenuis redditur crassior, & cū Terreo permiscetur, in qua cōtemperatione positus est finis internus coctionis, ideò demum affertur finis externus, qui præsertim est duplex, uel secretio, ut puris, & inutilium, uel cōuersio in naturam, & substantiam uiuentis, ut pituitæ dulcis, quę vertitur in sanguinem & nutrit. Similiter Arist. per Metaphoram in 3. Meteorum uentum [illegible], dixit coctum, turbinem uerò crudum, nam translatio potest esse & cum maiori, & cum minori similitudine. Explicatis uerbis, quattuor se offerunt dubia, Primum est, quia Arist. sæpè damnat Ideas, nunc tamē has maturationes Idea esse easdem affirmat. Augetur dubitatio: quia in primo Nicomachiorum inquit Philosophus, eorum quę dicuntur secūdum prius & posterius, nō esse Ideam; at maturatio dicitur de his secūdum prius & posterius; igitur male inquit huiusmodi maturationum unam esse Ideā. Altera dubitatio est, quia tuberculorum maturatio, nō a naturali eorū calore fit, sed ab alieno. Tertiò dubitatur, quia definitio maturationis horum, tradita ab Aristotele nō propria est maturationis, sed communis omni coctioni, omnis.n. coctio est a naturali calore inexistentis humoris. Quartò dubitatur, quia non omnia, quę maturantur, demùm redduntur Terrea, sed quædā Aerea, vt patet de oleo, & semine. Ordiens a prima dubitatione, dico Aristotelem nomine Ideæ hoc in loco non denotare Ideas a Platone positas, secretas a materia, vel per se subsistentes, vel Diuinæ menti insitas, sed formam communem varijs, eandem non vniuocè, sed ab vno; non separatam, sed in materia existentem, uel mente comprænhensam. Ita etiam in 2. Physic. 27. formam dixit esse exemplar. Et dum additur, quia eorum quæ sunt ab uno, non datur Idea. Respondeo, eorum non dari Ideam propriè sumptam, & uerè unam, posse tamen de illis dici nomen Ideæ latè sumptum, ut etiā dicitur natura una unitate ab uno, ueluti de perspicuo cōmuni, Cœlo, & mortalibus, dixit Aristoteles in 2. de Anima. In tuberculis, & ulceribus quomodo calor sit præter naturam, & proprius; ac insuper quomodo uariæ in eis inueniantur alterationes cumulatè in præcedentibus patefeci. Erat tertia dubitatio, quia definitio maturationis dictæ secundum translationem, uidetur competere omni coctioni. Respondeo, distingui per materiam ab alijs, indicantem nobis uarietatem formæ propriæ. Addo, maturationem magis esse a calore naturali, quàm sit Elixatio, & assatio. Postrema dubitatio erat, quia non semper quod maturatur, demùm est Terreum.

Finis internus & externus.

Ventus coctus.

Quatuor dubia.

Prima dubitatio.

Secūda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Quarta dubitatio.

De prima, cur utatur nomine Idea.

Tertia dubitatio, an ea definitio competat alijs.

Quarta dubitatio.

Respondeo, id esse uerum ut plurimùm, & præsertim esse uerum de maturatione puris, tuberculorum, de qua loquebatur Philosophus, ut autem uniuersè reddatur uera sententia, debet addi id, quod dicitur in 2. de Gen. Anim. c. 2. cocta reddi crassiora uel per siccum Terreum, uel per spiritum Aereum, vt Spuma, Oleum, & Genitura.

De

De immaturitate veriore. Cap. XXII.

IMmaturitas, Græcè ὠμότης, est, quod contrarium est maturationi, & est cruditas alimenti, quod est in Pericarpio. Hoc uerò est indefinitus humor, quamobrem Spirituosa, aut Aquea, aut ex vtroque est cruditas, cùm autem maturatio perfectio sit quędam, cruditas erit imperfectio: fit autem imperfectio ob inopiam naturalis caloris, & proportionis defectum, ad humorem maturandum, nullus autem humor per se absque re sicca maturescit, Aqua enim humidorum sola nō crassescit, id uerò accidit, aut quia calor exiguus sit, aut quia humor qui terminatur multus, quam etiam ob causam rerum crudarum succi sunt tenues, & magis frigidi quàm calidi, ad esum præterea & potum minus idonei. *Cont.* „ „ „ „ „ „ „ „ „

Declaratur immaturitas, quæ nō secùs ac maturitas ei opposita usurpatur & propriè, & per translationem, & de vtraque Philosophus uerba facit, ordiens a propriè sumpta. De qua agens, tria declarat, primò formā, secundò causam efficientem, tertiò materiam, finem ei non tribuit, cum sit malum, & priuatio. Et animaduertendum, φ ut incōcoctio erat triplex, deprauatio, diminutio, & absoluta priuatio, ita triplex considerari potest immaturitas; præsertim tamen ea cōsiderant, quæ est diminutio & priuatio. Definitur immaturitas quòd sit cruditas alimenti in Pericarpio, ob inopiā caloris naturalis; materia maturitatis, & immaturitatis ut cæterorum oppositorum secundum formam & priuationē eadem est, efficiens autem & forma opponuntur. Forma itaq; proxima immaturitatis est cruditas, siue incōcoctio, remotior imperfectio, quæ dicitur forma; tum quia priuatio est quædam forma ex secundo Physic. 15. tum quia frequenter est priuatio in parte nō absolutè; tum demùm quia nonnunquam est deprauatio, quę forma est: Declarans secundò causam efficientē, inquit [huiusmodi impetfectionem prodire ex inopia naturalis caloris, & ex defectu rationis eius ad humorem maturandum] nam effectus qui est priuatio, causa cum priuatione assignāda est. Oritur incōcoctio vel ex imbecillitate caloris, vel ex copia humoris, vt dicit Philosophus, hæ duæ causæ rediguntur in vnam, nempè in defectum cōgruentis rationis caloris ad humidum, & quia congruens ratio est imperium, siue ratio maioris inequalitatis caloris, ideò causa uniuersa redigitur in defectum caloris. Loquitur tertio Philosophus de materia, quę est indefinitus humor, inquiens, quod [nullus humor per se absque portione sicci maturescit] hoc est ut indefinitus humor eoquatur, mixtus esse debet cum sicco, ueluti humidorum. Aqua sola idest pura, & nō permixta cum sicco aliquo, nō crassescit, & exempli loco accipit Aquam, potiùs quàm Aerem, quoniā humor maturatione egens præsertim Aqueus est, cum frigore iunctus, humor Aqueus potest quidem frigore cōgelari, at ea nec propriè est incrassatio, nec coctio; quod dicitur de Aqua, etiam de Aere uerum est, quòd Aer solus idest seorsum a corpore sicco per calorem nō incrassatur, sed attenuatur & vertitur in Ignem: Incrassari tamen potest, Aer per frigus dum condensatur & transit in Aquam, at ea quoque non est coctio, adeò vt ea sententia, quòd humor solus seorsum a sicco non incrassetur crassitudine competente coctioni, uera sit nedum de Aqua, sed etiam de Aere: sumpsit tamen Aristoteles Aquam loco exempli. Potest etiam ea sententia, quòd Aqua humidorum sola non incrassetur, exponi accipiendo particulam illam [sola] non pro denotante seorsum à sicco, sed pro denotante proprium Aquæ, adeò ut ea tantùm inter humida non crassescat, attamen iam uniuersè dixerat Philosophus; quod [nullus humor absque re sicca maturescit.] Hinc Alexander commentario decimoquarto inquit, Oleum quoque non permixtum cum alio per actionem caloris, non incrassari. Olympiodorus ex his colligit, Elementa simplicia non coqui, nam in siccis, non inest humor coquendus, in humidis nil inest sicci, vt incrassari

Diuisio. *3. Immaturitas.* *Materia.* *Forma.* *Efficiens.* *Materia.* *Alexāder* *Olympiodorus.*

ualeant, & cum non coquantur, etiam nutrire non ualent, sed addit quod cum hoc ad uersari uideatur varijs auctoritatibus Aristotelis dicentis, Elementa inuicē & in mixtum permutari, & Aquam in uinum verti, turius est fortè dicere sententiam Arist. de crassitudine Aquę, potiùs denotare difficultatem, quàm quòd absolutè nō crassescat & nutriat. At eius sententia approbanda nō est, quia Elementorum reciproca permutatio nō est coctio & incrassatio pro coctione, mutatio autem in mixtum non cōpetit uni Elemento seorsum ab altero, sed simul iunctis. Addit demū Philosophus [propterea rerū crudarum succi sunt tenues, & magis frigidi quàm calidi & pro cibo minime idonei, seu pro potu;] Hoc signū est eius, quod dixerat de materia, quòd sit indefinitus humor, & quod ob id cruditas est flatuosa, aut Aquea; nam succi rerū crudarum sunt tenues, quia non sunt permixti cum sicco, & magis frigidi quàm calidi, quia seruant frigus Aqueum a calore nō resolutum, penitius resolutionē primò quę coquuntur, redduntur flatuosa, & tument, mox resolutis flatibus remanent molliora; & quoniam uiuentia humore cocto & dulci nutriuntur, & inter similia facilior est permutatio, ideò immatura nec ad esum, nec ad potum iudicantur idonea, veluti immatura poma, & immaturus succus uuę, nā præter id quòd cum difficultatē superantur a naturali calore, etiā alimentum præbent sua Qualitate insalubre, & ob id etiam Arte alimenta assamus, uel elixamus, vt faciliùs & meliùs nutriantur. Sed oritur dubitatio, quoniā inquiunt nōnulli, priscis temporibus homines fuisse longioris uitæ, quia uescebantur crudis, nō Igne coctis: quos sequens Cardanus in secundo de Subtilitate, inquit calorem Igneum in re cocta semper maligni aliquid derelinquere, quod indicant combusta omnia, quæ aduersa & maligna aliqua Qualitate apparent prædita. Horum sententia approbanda nō est, nam præcurrentes coctiones parant pro subsequentibus, & inter similia facilior est permutatio, & dulcia proximiùs nutriunt; Et quamuis combustio ob cōsumptum humorem & portionem terream derelictam ob sit, id nobis nō aduersatur, quia considerari debet non depriuatio, sed congruens dispositio; deprauatio enim est deterior quàm priuatio, vt ignorantia prauę dispositionis deterior est, quàm ignorantia negationis.

Euersio. *Signum.* *Dubitatio* *Cardanus.* *Euersio.*

De immaturitate dicta secundum Metaphoram. Cap. XXIII.

Cōtextus. Dicitur autem immaturitas perinde ac maturitas multis modis, ideo & sedimenta, & catarri dicuntur crudi, eadem de causa, nam quæ calore non vincuntur, neque concrescunt, cruda omnia nuncupantur, longè autem progredientibus, & fictile crudū est, & Lac crudum, & alia multa dicuntur, si cum calore mutati possint, atque concrescere, expertia passionis manent. Ideo Aqua elixa dicitur non cruda, quia non crassescit, Maturatio itaque & cruditas dictū est quid sit, & propter quid sit vtrumque eorum.

Declarata immaturitate magis propriè dicta, declarat dictam secundum Metaphoram, vt de singulis patefaciat, quòd dicitur ab uno, & indicet definitiones ad principale semper esse referendas, & quoniam in translatione & recessu a principali locum habet magis & minus, ideò Arist. tria facit, primò declarat gradum primum recessus, secundò gradum alterum, tertiò, pro suæ sententiæ confirmatione ait, Aquam non debere dici immaturam, cum maturationis non sit capax. In primo itaque gradu Metaphoricæ immaturitatis se offerunt catarri, & defluxus omnes pituitosi, & sputa, & vlcera, & similia, quę immatura dicuntur, ut etiam sedimenta urinarum, quæ dū sunt matura, apparent secreta, alba, lenia, æqualia, ad imum desce dentia. Vrinæ quoque dicuntur crudę, dum apparent Aquæ tenues, paleari colore destitutæ, cruditas tamen magis propriè dicitur de sedimento, quàm de vrina, quoniam est magis crassum,

Diuisio.

sum, magis aptũ coqui, quàm vrina, quę valdè Aquea est. In gradu à primò remotiore, numerantur lateres ac fictilia omnia, insuper Lac. Ratio est: quia fictilia nõ à proprio calore, sed ab externo coquuntur, nec Natura, sed Arte. At dubitatio est de Lacte, *Dubium de Lacte.* de quo Aristoteles in secundo de Gener. Anim. dixit, quòd est res cocta penitùs, & coquitur a naturali calore. Dicamus, Aristotelem nunc denotare non coctionem *Solutio.* Lactis in viuente per naturam, quæ est maturatio magis propria, quàm ea caearri, sed extrinsecùs arte elaboratam: hinc pastores lac ponũt propè ignem, ut citiùs coaguletur, & etiam decoctionibus utuntur. Demũ in parte postrema patefacit, quæ valeant dici immatura. Inquiens quòd hæc & alia huiusmodi si apta fuerint maturitate perfici, dum carent ea perfectione, dicuntur immatura: Aqua cum non sit apta maturari & coqui, non dicitur uel matura, vel cruda, sed solùm per ebullitionem dicitur elixa. Hæc est sententia verborum. Ex qua tria prodeunt dubia. *Tria dubia.* Primum est, quia Aristoteles fictilibus tribuit maturationem, at cum eorum coctio fiat igne, sicco, & calore externo, potiùs assatio, quàm maturatio nuncupanda uidetur. *1. Dubiũ.* Altera dubitatio est de Lacte, *2. Dubiũ.* cuius si consideramus coctionem per naturam in viuente elaboratam, satis propriè est maturatio: si factam ab externo igne, quam ego sequens Alexandrum, & Albertum dixi, Aristotelẽ hoc in loco denotasse, ea potiùs uidetur elixatio in sero Aqueo, quàm maturatio. Tertia dubitatio est de Aqua, *3. Dubiũ.* quæ cum non crassescit, inquit Aristoteles dicitur elixari, nõ maturari, at cum elixatio sit species coctionis, & omnis coctio competat subiecto aptò incrassari; Aqua ut nõ maturari, ita nec elixari, nec coqui dicetur, & pręsertim quia coctio est affectio mixti. De prima difficultate inq. Albertus *Solutio primæ diffic. de figulo.* figulum & lateres re uera potiùs assari, quàm maturari. Aristot. tamen dixit laterem non maturum, quia loquitur de immaturitate per metaphoram, non de propria, nec eam cõparauit cum assatione. Ludou. Boccaf. inquit, Aristotelem inspexisse communem vsum loquendi, vulgò enim lateres nõ cocti immaturi dicuntur. At hæc non remouent difficultatem, quia docens tenetur rectè loqui, & naturam rerum cõsiderare. Ideò dicamus, lateres dici & maturari & immaturos duplici de causa. *Opinio propria.* Prima est, quia æque ut matura intus & extra coquuntur, non autẽ extrinsecùs solũm desiccantur, & intus remanent humidi, ut ea quę assantur. Altera est, quia figuli & lateres in fornace non proximè ab igne coquuntur, ut ea quæ assantur, sed igneus calor in fornace tanquam spiritus in uiuente corpore recipitur, per quem fit coctio, ueluti panis in furno maturari, non assari dicitur: at si panis uel pasta igni proximè, & sine medio offeratur, diceretur assari. De secunda difficultate nempè de Lacte, *Solutio 2. difficult. De Lacte.* iam dixi Aristotelem denotare coctionẽ ab externo igne. Instabatur, quia ea potiùs est elixatio. Respondeo, eam dici posse Metaphoricam maturationem, & magis propriam ea figuli, quoniam ut rectè considerauit Albertus pro Lactis coctione, etiam conducit calor proprius eius, non ita pro coctione lateris. Ad instantiam, quia potiùs uidetur elixatio. Respõdeo, duplicem in attinentibus ad Lac considerare coctionem, Vnam Seri per quam reliquię Casei cõgregantur, & ea est similis elixationi, cum sit reliquiarum Casei in Sero Aqueo coctarum. Alteram totius Lactis, quæ nõ est in humido, sed humidi, & dicitur maturatio, quia Lac est aptum maturari, & cum per naturam in uberibus satis propriè maturetur, per Artem imitantem naturã, dicitur maturari per similitudinem, & metaphoram. Tertia dubitatio erat de Aqua, *Solutio 3. difficul. de Aqua.* quæ ut non maturatur, ita nõ elixatur, cum nõ coquatur. Respondeo, Aquam propriè non coqui, cum non sit mixta, & ita nec maturari, nec assari, nec elixari: at si per similitudinẽ & metaphoram aliqua coctio ei tribuenda sit, minimè ea erit maturatio, cum non sit a naturali eius calore, nec simili maturationi. Inquit Clarissimus Boccaf. quòd erit similior assationi, *Lud. Boc. Euersio.* quàm elixationi, ob relatam causam, Aristotelem tamẽ sequutum fuisse popularem modum loquendi, dicentium Aquam bulliẽtem elixari, & etiam quia per ignẽ externę partes eius non exsiccantur. Hanc sententiam non puto approbandam: nam ut quæ in humore Aqueo ebulliẽte, dicitur elixari, ita humorem Aqueum ebullientem

tem rectius elixari, quàm assari dicimus. Præterea, assatio competit siccioribus, elixatio autem etiam humidioribus. Dicamus itaque, quòd cũ Aristoteles dixerit Aquam non dici crudam, sed elixatam, iudicauit elixari per similitudinem, quia partes quędam & partes nõnullæ subtiliores dissoluuntur, & humor aqueus nobis assumptus per ebullitionem modo aliquo cõtemperatur & benignior redditur, hinc Medici eam frequenter pro laborantium potu vtuntur.

Solutio ...

De Elixatione. *Cap. XXIIII.*

Cont.

ELixatio autem est uniuersè quidem coctio a calore in humido eius, indefiniti quod in humido inest, dicitur autem nomen propriè in his, quæ elixantur, hoc autem erit, ut dictum est, spirituosum, vel aqueum, concoctio autem fit ab igne, qui in humido est; nam quæ in sartaginibus assantur, patiuntur enim ab externo calore, id autem humidum in quo est, siccum potius reddit ad se attrahendo. Quod uero elixatur contrarium facit; secernitur enim ex ipso humidum a calore, qui in externo inest humido. Quare sicciora elixa sunt assis; non enim in seipsa attrahunt humorem, quæ elixantur, dominatur enim externus calor interno: quòd si interior superaret, nimirum ad se attraheret.

Maturationi, quæ maximè omnium per naturam elaboratur, elixatio succedit, cõpetit maturatio Animalibus, Plantis, & seminibus, ut relatis ad generationem: Elixatio competit alimentis, quæ in uentriculo coquuntur pro cõseruatione, & perfectione uiuentium. Loquens Philosophus de elixatione, singula capita explicat ad eius notitiam pertinentia, declarat enim quid sit, ex quibus causis pendeat, quomodo fiat, quomodo distinguatur a frixione. Quæ sit humus propria elixatio. Quis eius externus finis, quæ apta sint elixari, & demùm manifestat elixationem cum Arte, tum natura fieri. Ex præsenti cõtextu tria elicimus; Primò, Definitionem Elixationis, eiusque in parte declarationem; Secũdo de quo propriè dicatur Elixatio, & quomodo a frixione secernatur; Tertiò, rationẽ ob quam elixa sint sicciora assis. Definitio hęc est [Elixatio est concoctio a calore humido eius indefiniti, quod in humido inest] Forma est concoctio, quę est genus proximum; Efficiens est calor humidus, in Aqua receptus, vel Aqueo. Materia est humor indefinitus rei elixabilis, qui a calore elixãte est terminandus. Inquit Philosophus, Elixatio autẽ est vniuersè, cum dicat [vniuersè,] ait Albertus ea voce fuisse vsum ob uarias causas. Prima est, vt denotaret vniuersitatem elixabilium, omne enim mixtũ per naturam est Elixabile. Altera, ut denotaret vniuersitatem partium totius mixti iam cõstituti, mixtum enim primò per maturationem cõstituitur, mox secundum omnes eius partes elixatur. Tertia est, quia omne, quod coquitur, alijs coctionibus etiam elixari potest, nõ contra. Addit, quòd cum Aristoteles dicat τὸ πάντως, quod uniuersè & totum dicitur, nõnulli id totum accipiunt pro perfecto; alij inquiunt dici totum, quia fit interiùs in organis Physicis, exteriùs in artificiosis, cum maturatio solùm fit interiùs in organis Physicis, assatio autẽ solùm exteriùs in artificiosis; alij, alia quoque addunt, quæ ut parùm vtilia missa facio, & cũ Olympiodoro dico, Aristotelẽ per uocem [Vniuersè] denotasse Definitionẽ traditam esse communissimam, & omni elixationi cõpetere, quouis modo fiat. Et pro notitia cõsidero, quòd Aristoteles definiens maturationem, addebat a calore naturali, cõtrahendo eam ad elaboratam per naturam, & præsertim quia propriè per naturã fit. De assatione dicit a calore externo, & igneo, qđ propriè competit soli artificiosę; obscurè enim assatio per naturam efficitur, de Elixatione neutrum dicit, adeò ut cõpetat utrique: nã satis rectè & arte & natura fieri potest, ita tribuit singulis quod magis propriè eis cõpetit, & ea arte definit ut paucis mutatis valeant definitiones singulis aptari. De coctione autem in genere dixit fieri a naturali & proprio calore, ut

Declaranda.

Diuisio.

Definitio.

Quid per uniuersè intelligatur?

Albertus.

Olympiodorus.

loquen-

loquendo de genere id explicaret quod principale est, & præsentis est consideratio-nis. [Dicitur autem nomen propriè in his quæ elixantur, &c.] Patefacit Philosophus in hac secunda parte, de quo propriè dicatur elixatio, cum enim per vocem vniuersè indicasset se communem tradere definitionem, ideò iure declarat, quæ sint illa quib. nomen, & definitio magis propriè competat, inquiens ea esse, quæ elixantur, hoc est, quę formam elixationis sunt apta verè suscipere; ea autem sunt flatuosa & Aquea, vt explicatum est in præcedentibus, quæ elixatio fit ab igne, hoc est, igneo calore, recepto in humido Aqueo, veluti alimenti coctio in ventriculo dicitur elixatio, quia fit a calore humido, & pręsertim in pueris, & fœminis. Comparat mox Philosophus pro suę sententiæ confirmatione elixationē cum frixione, & assatione, nam frixio ad assationem redigitur, cum elixatione enim calor igneus potēs, per medium humorem Aqueum, operatur in elixabile, & humectans illud ac aperiens externas eius paries, laxioresq; reddens, trahit ad se humorem eius, hinc elixa intrinsecùs remanent humore proprio minus humida, extrinsecùs autem sunt valdè humida humore alieno: dum humor internus trahitur, vnà cum eo trahūtur etiam excrementa varia, spumā constituentia, caloris.n. officium est attrahere, secernere dissimilia, & similia connectere. Ex aduerso, ea quæ assantur, a calore externo sicco proximè coquuntur, a quo partes externæ contrahuntur, desiccantur, earumq; meatus claudūtur, adeò ut interno humori claudatur via, qui manēs intus, seruat internas partes humidiores, & pręsertim, quia calor in interno humore receptus, ad se trahit humorem rei, quæ assatūr, pro quo efficiendo, etiam tertio id conducit, quia humor pro facultate vitat & fugit calorem siccum externum ei aduersum, cum è contrario in elixatione humor internus sequatur externū tanquam ei consimilem & familiarem. De frixione perinde se habet, ac de assatione, tum quia quod frigitur, tangit sataginem calore sicco feruētem, cum quia fit in oleo & pinguedine, in quorum spiritibus subtilioribus, & facilè combustibilibus, calor igneus recipitur vehementer desiccās. Ex his demùm elicitur ratio, ob quam elixa sint sicciora assis, loquendo de proprio eorum humore, quod debet intelligi de partibus propriè assis non de combustis, quibus nō coctio, sed resolutio competit. Rectè considerat Alexander assa intrinsecùs seruare humidiora, dummodo non fuerint præelixata, solent namq; coqui, assanda priùs in parte elixare, id autem faciunt, vt humor internus redundans, in parte minuatur, vt educantur excrementa nonnulla, aperianturque meatus, vt faciliùs & moderatiùs mox assentur, hæc autem dum mox assantur, non adeò seruantur intrinsecùs humida.

Quæ propriè elixātur.

Frixio.

Cur assa intus sugit humidiora sint?

Alexāder.

Dubia quinque ad Elixationem attinentia. Cap. XXV.

EX his quę de Elixatione sunt dicta, quinq; pręcipua oriuntur dubia. Primū est, quia frixioni cōpetit definitio Elixationis, cum fiat per calorē in humido receptū, quare uidetur dicēda elixatio? Alterum est, quia si calor dominās est ille, qui trahit humorē, vt ait Arist. cum & pro assatione, & pro elixatione calor dominās sit externus, in vtrisq; humor videtur debere extrinsecùs trahi. Tertiò, experientia aduersatur sentētiæ Aristotelis: nam si in sartagine carnē suillam pinguē frigimus, vniuersus humor eius effluit, & solùm remanet aliquid aridum, terreū, quod nō ita fit in elixatione eius. Quartò dubitatur, cur frixione citiùs res coquuntur, quàm assatione, cum tamen res, quæ assatur, proximiùs ab igneo calore patiatur. Demùm dubitatur, si frixio est assatio, cur ęgrotis Medici cōcedunt assa, non frixa? & si assa sunt humidiora elixis, cur febre laborantibus, quibus competit victus humidus, potiùs tribuuntur elixa, quàm assa? & nū vt reliquæ coctiones ita frixio, nedum Arte, verùm natura quoque

Quinque dubia. 1. 2. 3. 4. 5.

Prima dubitatio nũ frixio fit elixatio. Olympiodorus. que fiat? Dubia profectò satis pulchra sunt,& digna cõsideratione. A primo ordiens, dicebatur frixioni competere definitionem Elixationis: Inquiunt nonnulli viri celebre, frixionem fieri dum ab igne primò incenditur sartago, mox ab ea calefit quod frigitur, quod excalefactum, agit in oleum, id trahens ad se; hinc ait Olympiodorus, si oleum multũ fuerit, non rectè frixio fit: & Alexander inquit, quę friguntur, a calido, quod in humido est, nõ patiuntur vt ea quæ elixantur, sed ab externo igne, ut quæ assantur; signum autem hoc est, quod humidũ in quo sunt, patitur potius ab illis, & hoc uidetur dicere Aristoteles, inquiens ea quæ in sartaginibus assantur, patiuntur enim ab externo calore, id autem humidum in quo sunt, siccum potius reddunt ad se attrahendo,&c. *Euersio.* Hæc solutio quamuis includat aliquid ueri, non propterea remouet omnem difficultatem, quoniam si in sartagine loco olei esset Aqua, non frixio, sed elixatio fieret, etiam si piscis sartaginem tangeret, quare varietas ex alio pendet. Præterea, si in sartagine plena oleo piscis detineretur suspẽsus, ne sartaginem tangeret; nõ propterea elixaretur, sed frigeretur potius, & partes externæ desiccarentur, quamuis non tam conspicuè & vehementer, ut si tangeret sartaginem. *Solutio propria.* Ideò ea solutio eatenus solùm est vera, quatenus per illum contactum augetur, & perficitur frixio; non tamẽ remouet vniuersam difficultatem, nec patefacit rationem potiorem varietatis, quę sumenda est ex conditione olei, & pinguedinis, in qua fit frixio, nam pinguia quamuis includant aliquid humoris Aquei, id tamen apprimè redditum est particeps cõditionis Aereæ aptæ facilè incendi, ignis autem dum agit per medium Aerẽ, uel Aereum vehementer agit, & desiccat extrinsecùs, & assat; dum uerò agit per mediam Aquã, quia humor eius obtundit acumen caloris, nõ desiccat, sed relaxat externas partes, & humectat: hinc si manu tãgimus feruens oleum, longè acutius lædimur, quàm si tangimus feruentem Aquam: Cõditio itaque olei putanda est causa principalis varietatis; tactus verò sartaginis causa adiuuans, & conducens. Ad Aristotelem, cuius verba retuli, dicendum est, illum hoc denotasse, quod res quæ frigitur, recipiens calorem igneum, uel per sartaginem, uel per igneos pinguedinis spiritus, ad se trahit humorẽ crassiorem pinguedinis, siue olei, adeò ut frixa nedum intus feruent humorem proprium, uerùm insuper feruent portionem humoris pinguedinis, quam traxerunt. *Solutio secũda de assis.* Dubitabatur secundò, si dominans trahit, cum in assatione calor externus maximè dominetur, maximè deberet ad se trahere humorem eorũ quæ assantur. Respondeo, id non efficere: Primò, quia calor igneus exitui viã obstruit exsiccando partes externas: Secundò, quia humor internus fugiens oppositũ siccum ad intima contrahitur: Tertiò, quia calor internus cum humore iunctus, & ebulliens redditur potẽs; in elixatione autẽ se habet è contrario, ut ex dictis patet. *Solutio 3.* Instabatur tertiò, quia pingue dum in sartagine frigitur, emittit humorem suum. Respõdeo, id accidere de pinguedine, quia per calorem, & pręsertim siccum facilè liquescit, & nõ est propriè nata frigi, sed id in quo apta est rectè frixio fieri, & si ponitur ac liquescit in pinguedine, humor eius ob familiaritatẽ in externũ fluit cum eoq; nectitur. *De quarta dubitatione. Cur res citius frigantur quàm assentur.* Quærebatur quartò, cur res citius frigantur quàm assentur, ac etiam citius assentur quàm elixentur? Respondeo, id accidere, quia calor igneus, receptus in oleo, & pinguedine aptis facilè incendi, est potentior, quàm receptus in aere, vt receptus in aere est potentior quàm in aqua. Pinguedo enim aerea & densa ob incensionem eius, & densitatẽ uehementissimè operatur; humor aqueus obtundit uim caloris: aer ob raritatem remissiùs operatur. *De quinta dubitatione. Cur ægrotis elixa potius quam assa concedantur.* Quærebatur postremò, cur ægrotis cõceduntur assa, non frixa? Respondeo, id fieri, quia pinguedo obstruit, & ob copiam humoris eius cum difficultate coquitur; tribuit his quæ friguntur qualitatem insalubrem, & frixa reddit extrinsecùs arida, cum difficultate a calore uentriculi resolubilia. Insuper quærebatur, cur febre correptis elixa potiùs, quã assa tribuantur? Respondeo, id fieri primò, quia assa difficiliùs in ventriculo coquuntur ob cõdensationem, & incensionem ab igneo calore factam: Secundò, quia elixationi Artificiosæ rectiùs succedit elixatio alia, quam assationi, ob similitudinem, nam

coctio

coctio in ventriculo, elixatio est; Tertiò, quia calor igneus siccus tribuens uires suas his quę assantur, magis aduersatur febri, quàm calor humidus Aqueus; Quartò, quia in his quæ elixantur si minus inest proprij humoris, inest plus alieni; Quintò, quia facilius, & consimilius res elixantur, quàm assentur, in his enim, quæ assantur magna est dissimilitudo coctionis in eorum partibus; Sextò, quia alimenta per elixationem magis expurgantur, & per spumam uariæ excrementa secernuntur; Demùm, quia nō rectè assatur caro sine ope pinguedinis, quæ obest ægrotantibus, accidit tamen, ob varietatem ægritudinum, quod nonnullis magis assa, quàm elixa conueniant. Demùm quærebatur, an frixio fiat per Naturam, vel sola Arte? Respondeo, per Naturam non fieri, quia exposcit pinguedinem liquefactam, quę est dispositio præter naturam; Similiter requiruntur instrumenta, quorum similibus natura non utitur, ideò frixio est coctio maximè omnium præter naturam.

An frixio etiam fiat per naturam.

Quæ magis vel minus propriè elixentur? Cap. XXVI.

Context.

NOn est autem corpus omne elixabile, nam neque id, in quo nihil est hu »
moris, ut in lapidibus, neque in quibus inest quidem, sed vinci ob den »
sitatem non potest, ut in lignis, sed quęcunque corpora humorem ha »
bent aptum pati ab igneo calore, qui est in humido. Dicitur autem, & »
aurum elixari, & lignum, & alia multa, non eadem quidem Idea, sed »
translatione, nam differentijs nomina paria non sunt imposita, & hu »
mida quidem elixari dicimus, vt Lac, & Mustum, quandò sapor qui in humido in spe »
ciem aliquam mutetur, ab igne in orbem atque extrinsecùs calefaciente, quare mo »
do aliquo similem efficit dictæ elixationi.

Quod fecit Philosophus de cæteris, seruat etiam agens de elixatione, declarans & quę propriè, & quæ per translationem elixentur, quod ut distinctè efficiat. Primò declarat nō apta elixari. Secundò aptam elixari propriè. Tertiò, quę per Metaphorā. Quartò, quæ medio quodammodo se habent. Nō apta elixari, sunt corpora Terrea, ferè penitùs humore destituta, ut lapides & ossa, quæ nō apta sunt elixari, cum apprimè sint terrea, & si quid humoris habent id eis seruatis non potest liquefieri, nec a calore humido uinci, sed potius a sicco, vt accidit in fornacibus, dum ex lapidib. fit calx quæ est similior assationi, nec ob id vera est assatio, quia nō est perfectio humoris, sed consumptio & resolut. Insuper, elixati etiam apta nō sint mixta humore quidem prædita, adeò tamen cū Terreo iuncto, ut a calore humido uinci, & liquefieri non possit, qualia sunt Ligna, cornua, ungulæ, dentes, & similia, quorum humor solum uincitur à calore sicco vehementi, à quo cōburuntur, non assantur. Ex horum oppositis constituitur definitio elixabilium, & est. Elixabilia sunt corpora humore prędita, nata pati ab igneo calore, qui est in humido. Quę definitio pręsertim competit elixationi arte elaboratæ, tanquam notiori, & cui primò nomen est impositum, mox translatum est ad eā quæ natura fit. Definito verè elixabili, declarat tertio loco eā quæ per Metaphoram elixantur, qualia inquit esse aurum, denotando simul cętera Metalla, & Lignum, & alia multa consimila, quę non eadem quidē Idea, hoc est forma & specie elixationis dicuntur elixari, sed solum per translationē, cum desint nomina distincta & propria. Declaratis quę propriè, & quę per Metaphoram elixantur, numerat quartò loco nonnulla, quę medio quodammodo se habēt, quę sunt humida, parum sicci includentia, ut Lac, & Mustum, quæ dicuntur elixari, dum per ebullitionē ab ambiente igne prodeuntem eorum sapor mutatur, & dulcior redditur, cum enim sapor sit Qualitas foetida, sequens Temperamentum primarum, & præsertim in humido sapido sit collocatus, ideò variato Tēperamento, & mutato humore, uariatur & ipse: Hæc est sententia uerborum. At varię se offerunt difficultates. Prima est, quia Aristoteles

Quattuor quæ declarantur.

Non apta elixari quæ sint.

Elixabile quid.

Quæ per Metaphoram elixentur.

Medio modo se habentia.

1. Dub.

inquit, humorem lignorum non uinci ob densitatem: at contra, ligna sunt rara, varijs
2. Dub. meatibus prædita, & super natant in Aqua. Secūda est, quia etiam ligna elixantur, eo-
rumque humor euincitur, ut patet de Liquiritia, de Ligno sancto, de nuncupata Salsa
pariglia, & similibus, quę facultates uarias tribuūt Aquę, in qua elixantur, & ea rema-
3. Dub. nent destituta proprio humore. Tertio dubitatur, quia Aristoteles inquit, nō propriè
elixabilia non eadem Idea elixabilia dici, cum tamen in præcedentibus, & propriè, &
4. Dub. non propriè matura, eadem Idea asseruerit matura. Dubitatur quartò, qualis sit elixa
5. Dub. tio Metallorum, ab Aristotele per translationem nuncupata. Quinta dubitatio est,
quia Aristoteles in præcedentibus dixit hæc maturari, nunc autem inquit elixari. Si-
militer & Mustum, & præsertim dubitatur, quia hæc potiùs uideatur assari, quàm eli
Problemata diluenda. xari, cum proximè coquantur à calore igneo. Demùm, hæc Problemata diluenda se
offerunt: Primum est, cur Caro cum ebullierit, si abluatur aqua frigida, citiùs mox
elixetur? Secundum, cur Caro animalium seniorum difficiliùs elixetur? Tertium, cur
vitrum primò incensum mox in Aquam mersus, in qua caro elixatur, efficit, ut citiùs
elixetur, quod etiam efficiunt, Nuces, Ossa arida, Cinis, & Calx? Quartò, cur Sal im-
pedit elixationem & præsertim leguminum: hinc nisi cocta fuerint non debent sale
condiri. Hæc omnia profectò & obscura sunt & digna ut accuratè considerentur.

Diluuntur proposita dubia ad elixationem attinentia. Cap. XXVII.

1. Dub. diluitur. An Ligna ob dēsitatem nō elixentur. DVbitabatur primò, an verum sit, quod ligna ob densitatem non elixentur,
cum tamen supernatent in Aqua, & multa non supernatantia, elixentur.
Respondeo, ligna dupliciter considerari; vel pro congregato ex eorum
substantia & aere in meatibus incluso, & ita sunt rara, Aerea, & superna-
tant, excepto Ebeno, vt ait Aristoteles in hoc libro. Vel pro sola eorum essentia,
& ita sunt densa & Terrea, ut dicitur in secundo Physicorum context. 8. & hoc in lo-
co, nam sunt prædita humore Aqueo, cum Terra iuncto, non apto à calore humi-
Varia ligna elixari. do liquefieri. Instabatur secundo, quia varia ligna elixantur, immò Aristoteles vi-
detur secum pugnare, quia in hoc context. primo inficiatur, mox affirmat ligna eli-
xari. Respondeo, Ligna non elixari propriè, elixari tamen per Metaphoram, quæ eli-
xatio per Metaphoram duplex est. Vna, dum Lignum viride igni proximum exca-
lesit, adeò, vt humor Aqueus intus ebulliat, vertatur in vapores, & remanet lignum
intus aridum, vt elixata. Altera est, dum lignum in Aqua positum per ebulliētem A-
quam dicitur elixari. Alexander, Albertus, Vicomercatus, Lud. Boccaf. putāt Aristo-
telem primā denotasse, dum dixit Aurum & Lignum per Metaphoram elixari. Simi-
liter inquiunt, Aurum elixari per Metaphoram, dum per fusionem ex eo elicitur ar-
gentum, adeò yt id non de puro Auro verum sit: Hinc ait Albertus, Aurum liquefa-
ctum, cum latere trito & sale depurari; Similiter Argentum: Cuprum verò cū arena
& sabulo. Probabilis est hæc expositio, mihi tamen probabiliùs videtur dicere, Ari-
stotelē de altera elixatione loqui, facta in Aqua ebulliente, hęc enim est similior pro-
priæ elixationi, & dum absolutè sermo fit de elixatione, semper ea denotatur, quę fit
in humido Aqueo ambiente & feruente; Dum itaque Metalla, & Ligna in feruente
sunt Aqua, modo quodam dicuntur elixari, quia quamuis non emolliantur ut Caro,
& ob id ab Aristot. primo non dicantur propriè elixari, tamē aliquid magis tenue hu
moris eorum uincitur & per aquam effunditur, & aquæ facultatem aliquam tribuit,
Aurum à calore humido aliquātulum dissolui. & lignum remanet proprio sapore & humore destitutum, ut experientia docet, quā-
uis portionem aliquā alieni humoris recipiat. Propterea minus rectè Vicomercatus
inficiatur, lignum per huiusmodi ebullitionē reddi aridius: nā profectò, quod ad pro-
prium eius humorem pertinet, aridius & sine proprio sapore remanet. Similiter etiā

Aurum per ebullitionem in Aqua quamuis ualdè parum dissoluatur, tamen experientia doc., quod etiam aliquid eius dissoluitur, quod experti sunt illi, qui tempore belli timentes ne in manus hostium uenirent, coronatos aureos deglutierunt, mox eos cum fecibus emittentes, inuenerunt minoris ponderis. Hinc quamuis Metalla non propriè nutriant, ut dicitur ab Aristotele in prima particula Problematum, quia per calidum humidum non liquescunt, tamen mixta cum alijs, ea alterant, & per ebullitionem aliquid uirtutis humori impartiuntur; hinc non penitus a medicamentis (ut putarunt nonnulli) sunt arcenda. Addebatur tertiò, non propriè elixabilia, minus rectè dici elixabilia, non eadem Idea & ratione, cum prius oppositum de non propriè, & propriè maturis protulerit. Respondeo, cum ea sint ab uno Idea, hoc est ratio communis notio & species, est eadem & distincta, eadem unitate ab uno, distincta vniuocè. Dubitabatur quartò, qualis sit Elixatio Metallorum dicta per Metaphoram, quæ per iam dicta est soluta. Dubitabatur quintò quomodo Lac, & Mustum elixentur? de Lacte dico, in Vberibus Animalium satis propriè maturati a naturali calore, extra Vbera propè ignem positum, auxilio caloris ignis maturatur per translationem, ut dictum fuit in præcedentibus, at mox appositum igni, ebulliens in sero Aqueo pro secretione Casei, dicitur elixari, non quidem propriè, ut ait Olympiodorus, sed modo quodam medio, nam propria elixatio est in humore Aqueo alieno, & id quod elixatur, redditur mollius, & lenius, Caseus autem durior redditur. De Musto dico, quod dum vnà cum racemis in Cado bullit, vel etiam seorsum ab illis, ea dicitur maturatio quædam, cum sit perfectio a proprio calore, ut dum appositum igni ebullit & decoquitur, dicitur elixari, quoniam id fit per calorem externum, & secernitur spuma, & remanet crassius, & dulcius, minus humidum, & diutiùs seruatur, & errant qui inquiunt hanc coctionem similiorem esse assationi, ut dixi in præcedentibus; Quærebatur, cur per Aquam frigidam Caro semielixa, reddatur citiùs & faciliùs elixabilis? Dico, id pendere ex duplici causa. Primò ex antiperistasi, nam a frigore Aquę, calor alienus in carne receptus, intrinsecus coaceruatur, qui mox vnà cum externo calore feruentis Aquæ, uehementius cum aduerso frigore pugnat. Altera causa est, quia per actiones ex contrarijs prodeuntes, natura & uis rei elixabilis redditur imbecillior, eiusque humor minus tenax, magisque aptus uinci: hinc qui gallinaceos pullos nuper interemptos cupiunt reddere molliores, minusque tenaces, cum reciprocatione iteratis vicibus in feruentem & frigidam aquam eos mergunt, quod etiam de omni carne fieri potest. At dubitabatur, cur de Leguminibus & præsertim de Cicere, & Fabis oppositum inspicimus, nam Ciceres semicocti si frigida aqua abluuntur, non amplius, nisi cum difficultate coquuntur. Respondeo primò, in eis non ita fieri antiperistasim, adeò vt calor intus coaceruetur ob paruitatem granorum. Addo secundò, humorem eorum coquendum magis esse mixtum cum Terreo, qui cum primò excalefiat, & modo aliquo rarefiat, per frigus superueniens, & penetrans, uehementius condensatur, adeò ut mox difficiliùs dissoluatur, Caro autem non adeò Terrea est, & humor eius est magis Aqueus. Sed dubium est, unde pendeat quod Leguminum eiusdem speciei ueluti Cicerum, & Fabarum; quædam facilè, quædam cum difficultate elixentur? Dicendum est, id prodire ex uarietate Terræ, ex qua oriuntur: nam ex agro magis Soli exposito, cuius Terra aliquantulum sit arenosa, & leuior, Legumina oriuntur facilioris coctionis, non enim sunt essentiæ, & Temperamenti nimiùm solidi, sed magis Aerei, veluti sunt illa, quæ oriuntur in agris magis opacis, & quorum Terra est solidior, & grauior, nec vlla ex parte sabulosa

Metalla nõ penitus a medicamẽtis arcẽda.

Diluitur dub.3.

Dub.4. qualis sit elixatio metallorũ

Dub.5. de Lacte, & Musto.

Cur per aquam frigidam caro reddatur magis apta elixari.

Dubit.

Solutio.

Alia dub.

Solutio.

inquit, humorem lignorum non uinci ob densitatem: at contra, ligna sunt rara, varijs
2. Dub. meatibus prędita, & super natant in Aqua. Secūda est, quia etiam ligna elixantur, eorumque humor euincitur, ut patet de Liquiritia, de Ligno sancto, de nuncupata Salsa parigha, & similibus, quę facultates uarias tribuūt Aquę, in qua elixantur, & ea remanent
3. Dub. destitura proprio humore. Tertio dubitatur, quia Aristoteles inquit, nō propriè elixabilia non eadem Idea elixabilia dici, cum tamen in præcedentibus, & propriè, &
4. Dub. non propriè matura, eadem Idea asseruerit matura. Dubitatur quartò, qualis sit elixa
5. Dub. tio Metallorum, ab Aristotele per translationem nuncupata. Quinta dubitatio est, quia Aristoteles in præcedentibus dixit Lac maturari, nunc autem inquit elixari. Similiter & Mustum, & præsertim dubitatur, quia hæc potiùs uideatur assari, quàm elixari, cum proximè coquantur à calore igneo. Demùm, hæc Problemata diluenda se
Problemata diluenda. offerunt: Primum est, cur Caro cum ebullierit, si abluatur aqua frigida, citiùs mox elixetur? Secundum, cur Caro animalium seniorum difficiliùs elixetur? Tertium, cur vitrum primò incensum, mox in Aquam mersus, in qua caro elixatur, efficit, ut citiùs elixetur, quod etiam efficiunt, Nuces, Ossa arida, Cinis, & Calx? Quartò, cur Sal impedit elixationem & præsertim leguminum: hinc nisi cocta fuerint non debent sale condiri. Hæc omnia profectò & obscura sunt & digna ut accuratè considerentur.

Diluuntur proposita dubia ad elixationem attinentia. Cap. XXVII.

1. Dub. diluitur. An Ligna ob densitatem nō elixentur. DVbitabatur primò, an verum sit, quod ligna ob densitatem non elixentur, cum tamen supernatent in Aqua, & multa non supernatantia, elixentur. Respondeo, ligna dupliciter considerari, vel pro congregato ex eorum substantia & aere in meatibus incluso, & ita sunt rara, Aerea, & supernatant, excepto Ebeno, vt ait Aristoteles in hoc libro. Vel pro sola eorum essentia, & ita sunt densa & Terrea, ut dicitur in secundo Physicorum context. 8. & hoc in loco, nam sunt prædita humore Aqueo, cum Terra iuncto, non apto à calore humi-
Varia ligna elixari. do liquefieri. Instabatur secundo, quia uaria ligna elixantur, immò Aristoteles videtur secum pugnare, quia in hoc context. primo inficiatur, mox affirmat ligna elixari. Respondeo, Ligna non elixari propriè, elixari tamen per Metaphoram, quæ elixatio per Metaphoram duplex est. Vna, dum Lignum viride igni proximum excalefit, adeò, vt humor Aqueus intus ebulliat, vertatur in vapores, & remanet lignum intus aridum, vt elixata. Altera est, dum lignum in Aqua positum per ebulliētem Aquam dicitur elixari. Alexander, Albertus, Vicomercatus, Lud. Boccaf. putāt Aristotelem primā denotasse, dum dixit Aurum & Lignum per Metaphoram elixari Similiter inquiunt, Aurum elixari per Metaphoram, dum per fusionem ex eo elicitur argentum, adeò vt id non de puro Auro verum sit. Hinc ait Albertus, Aurum liquefactum, cum latere trito & sale depurari; Similiter Argentum: Cuprum verò cū arena & sabulo. Probabilis est hæc expositio, mihi tamen probabiliùs videtur dicere, Aristotelē de altera elixatione loqui, facta in Aqua ebulliente, hęc enim est similior propriæ elixationi, & dum absolutè sermo fit de elixatione, semper ea denotatur, quę fit in humido Aqueo ambiente & feruente; Dum itaque Metalla, & Ligna in feruente sunt Aqua, modo quodam dicuntur elixari, quia quamuis non emolliantur ut Caro, & ob id ab Aristot. primo non dicantur propriè elixari, tamē aliquid magis tenue hu
Aurum à calore humido aliquātulum dissolui. moris eorum uincitur & per aquam effunditur, & aquæ facultatem aliquam tribuit, & lignum remanet proprio sapore & humore destitutum, ut experientia docet, quāuis portionem aliquā alieni humoris recipiat. Propterea minus rectè Vicomercatus inficiatur, lignum per huiusmodi ebullitionē reddi aridius: nā profectò, quod ad proprium eius humorem pertinet, aridius & sine proprio sapore remanet. Similiter etiā

Aurum

Aurum per ebullitionem in Aqua quamuis ualdè parum dissoluatur, tamen experientia doc., quod etiam aliquid eius dissoluitur, quod experti sunt illi, qui tempore belli timentes ne in manus hostium uenirent, coronatos aureos deglutierunt, mox eos cum fecibus emittentes, inuenerunt minoris ponderis. Hinc quamuis Metalla non propriè nutriant, ut dicitur ab Aristotele in prima particula Problematum, quæ per calidum humidum non liquescunt, tamen mixta cum alijs, ea alterant, & per ebullitionem aliquid uirtutis humori impartiuntur; hinc non penitus a medicamentis (ut putarunt nonnulli) sunt arcenda.

Metalla nō penitus a medicamētis arcē da.

Addebatur tertiò, non propriè elixabilia, minus rectè dici elixabilia, non eadem Idea & ratione, cum prius oppositum de non propriè, & propriè maturis protulerit. Respondeo, cum ea sint ab uno Idea, hoc est ratio communis notio & species, est eadem & distincta, eadem unitate ab uno, distincta vniuocè.

Diluitur dub. 3.

Dubitabatur quartò, qualis sit Elixatio Metallorum dicta per Metaphoram, quæ per iam dicta est soluta.

Dub. 4. qualis sit elixatio metallorū

Dubitabatur quintò quomodo Lac, & Mustum elixentur? de Lacte dico, in Vberibus Animalium satis propriè maturari a naturali calore, extra Vbera propè ignem positum, auxilio caloris ignis maturatur per translationem, ut dictum fuit in præcedentibus, at mox appositum igni, ebulliens in sero Aqueo pro secretione Casei, dicitur elixari, non quidem propriè, ut ait Olympiodorus, sed modo quodam medio, nam propria elixatio est in humore Aqueo alieno, & id quod elixatur, redditur mollius, & lenius, Caseus autem durior redditur. De Musto dico, quod dum unà cum racemis in Cado bullit, vel etiam seorsum ab illis, ea dicitur maturatio quædam, cum fit perfectio a proprio calore, ut dum appositum igni ebullit & decoquitur, dicitur elixari, quoniam id fit per calorem externum, & secernitur spuma, & remanet crassius, & dulcius, minus humidum, & diutiùs seruatur, & erant qui inquiunt hanc coctionem similiorem esse assationi, ut dixi in præcedentibus.

Dub. 5. de Lacte, & Musto.

Quærebatur, cur per Aquam frigidam Caro semielixa, reddatur citiùs & faciliùs elixabilis? Dico, id pendere ex duplici causa. Primò ex antiperistasi, nam a frigore Aquæ, calor alienus in carne receptus, intrìus coaceruatur, qui mox vnà cum externo calore feruentis Aquæ, uehementius cum aduerso frigore pugnat. Altera causa est, quia per actiones ex contrarijs prodeuntes, natura & uis rei elixabilis redditur imbecillior, eiusque humor minus tenax, magisque aptus uinci: hinc qui gallinaceos pullos nuper interemptos cupiunt reddere molliores, minusque tenaces, cum reciprocatione iteratis uicibus in feruentem & frigidam aquam eos mergunt, quod etiam de omni carne fieri potest.

Cur per aquam frigidam caro reddatur magis apta elixari.

At dubitabatur, cur de Leguminibus & præsertim de Cicere, & Fabis oppositum inspicimus, nam Ciceres semicocti si frigida aqua abluuntur, non amplius, nisi cum difficultate coquuntur.

Dubit.

Respondeo primò, in eis non ita fieri antiperistasim, adeò vt calor intus coaceruetur ob paruitatem granorum. Addo secundò, humorem eorum coquendum magis esse mixtum cum Terreo, qui cum primò excalefiat, & modo aliquo rarefiat, per frigus superueniens, & penetrans, uehementius condensantur, adeò ut mox difficiliùs dissoluatur, Caro autem non adeò Terrea est, & humor eius est magis Aqueus.

Solutio.

Sed dubium est, unde pendeat quod Leguminum eiusdem speciei ueluti Cicerum, & Fabarum, quædam facilè, quædam cum difficultate elixentur?

Alia dub.

Dicendum est, id prodire ex uarietate Terræ, ex qua oriuntur: nam ex agro magis Soli exposito, cuius Terra aliquantulum sit arenosa, & leuior, Legumina oriuntur facilioris coctionis, non enim sunt essentiæ, & Temperamenti nimiùm solidi, sed magis Aerei, veluti sunt illa, quæ oriuntur in agris magis opacis, & quorum Terra est solidior, & grauior, nec vlla ex parte sabulosa

Solutio.

Cur caro seniorũ animalium difficilius elixetur. *Cōducētia pro facile elixatione.*

bulosa & arenosa. Quærebatur deinde, cur caro Animalium seniorum difficilius elixetur. Ratio est: quia apprimè est Terrea, humor eius ualdè densus, & cum Terreo mixtus & solidus, adeò ut per calorem humidum cum difficultate soluatur, & solutus insalubre tribuat alimentum. Quærebatur, insuper, cur uitrum & similia, conducant pro facili elixatione? Inquit Albertus id accidere; quia sua siccitate trahunt humores carnium. Quæ solutio est dubia: nam si humorem trahunt, potiùs trahere deberent humorem proximiorem faciliusque aptum trahi: insuper, pro elixatione non sat est, humorem extrahere, sed ille qui in re elixanda remanet, debet coqui, & terminari. Ideò potiùs putandum id accidere, quoniam ea quæ enumerata sunt prædita sunt facultate quadam tenui, acuta, apta incidere, soluere, & attenuare; nam inquit Aristoteles in secundo, de partibus Animalium, in combustis seruari facultatem caloris, quo combusta fuerunt, adeò ut facultate dicantur calida & incidentia. Quòd spiritus tenuis, & uis incidens conducant ad elixandum, indicant vinum & acetum, in quibus carnes citiùs, quam in aqua elixantur. Dubitatio solùm est de ossibus mortuorum, quæ puto ualdè parùm conducere, & si quam præbent opem, id efficiunt, quia sua ariditate uim habent desiccandi subtiliores humores, & incidendi, ut etiam Nuces, quæ comeduntur post pisces, vt sua siccitate contemperent humorem piscium, & sua facultate incidant. Insuper nonnulla enumeratorum etiam conducunt, quia sunt apta calorem vehementer suscipere, & excalefacta vehementer in alia agere, vt Vitrum, Calx, Cinis: hinc lixiuium feruens magis lædit tangentes, quàm feruens Aqua. Demùm quærebatur, cur sal impedit elixationem leguminum? Respondeo, in Calce tria reperiri, Primò humorem Aqueum, ex quo gignitur & in quem dissoluitur. Secundò salsum terreum. Tertiò, adustionem a calore factam: ob siccum adustum desiccat & seruat, ob humorem Aqueum per angusta meantem, & humorem ad se trahentem humectat, ideo in Aqua reddit corpora difficiliuselixabilia, & hoc efficit in Leguminibus, quia sua facultare dissoluendi resoluit humores eorum subtiliores, derelinquēs crassiores minus aptos elixari: hinc elixationi Carnium obesse non uidetur, quia sunt præditę humore Aqueo; similiter piscium.

Dubitatio · *De Sale.*

De externo fine eorum, quæ Elixantur. *Cap. XXVIII.*

Context.

Finis autem non idem omnibus est, neque elixis, neque concoctis, sed alijs esus, alijs sorbitio, alijs alius usus, nam etiam medicamenta dicimus elixari: itaque elixari omnia apta sunt, quæcumque crassiora nata sunt fieri, uel minora, & grauiora, aut quorum quædam eiusmodi, quędam contraria. Propterea quod quę secernuntur alia crassescant, alia tenuentur, ut Lac in Serum & Caseum: oleum autem ipsum secundum se, non elixatur, quoniam nil horum patitur; quæ igitur per elixationem coctio dicitur, hæc est, & nihil refert utrum in Arte factis instrumentis, aut naturalibus efficiatur, ab eadem enim causa omnia erunt.

Diuisio. Declarat elixationis finem externum, nempè vsum quem præbet, & tria facit; primò finem declarat, secundò ut pateant, quæ pro fine conducunt, declarat, quæ sint, vel non sint apta elixari; Tertiò inquit, nil referre si elixatio Arte, vel Natura fiat, quia causa prima eadem est: instrumenta autem non uariant speciem, Ordiens a primo, finis coctionis est duplex, unus internus, & est perfectio humoris; alter externus, & est usus rei coctæ,

De fine coctionis.

ctæ, qui varius est; aliorum sorbitio, ut uini, & ouorum; aliorum esus, ut carnis; aliorum alius esus, ut elixatio medicamentorum, quæ uel intus, uel extra adhibentur, & uel propriè, uel per Metaphoram elixantur. Simul enim Philosophus eorum omnium finem assignat; hinc uniuersè ait, finem non esse eundem omnium, neque elixorum, neque coctorum; Propterea minus rectè Vicomercatus, ait Aristotelem loqui de fine interno, quamuis id quoque ad externum possit referri. Conspicuè enim Philosophus de solo externo loquitur, communi cùm propriè, tum per Metaphoram elixatorum, ut rectè exposuit Alexander. Itaque elixari omnia apta sunt, &c. [declarat secundo loco, quæ sint apta elixari, & quamuis hac de re etiam in præcedentibus sit loquutus, tamen id modo distinctiùs repetit, ut clarior pateat varius usus elixorum, & repetens descendit magis ad singula, latiusque accipit elixabile, ut rectè ait Alexander. Hinc minus rectè inquit Vicomercatus Aristotelem modo loqui de sola elixatione liquidorum, conspicuè enim de omni, loquitur, inquiens; Itaque omnia elixari apta sunt, &c.] & loquens uniuersè de qualibet, inquit omnia elixari, quæcunque crassiora nata sunt fieri (supple) per calorem in humido receptum, ut mel, & humor carnis, uel minora & grauiora, ut cutis quæ contrahitur & pinguia quæ liquescunt. Similiter medicamenta nonnulla, resolutis subtilioribus partibus, redduntur minora, & grauiora, uinum quoque minuitur. Aut tertio, quorum quædam eiusmodi, quędam contraria, propterea quod quæ secernuntur alia crassescunt, alia tenuantur, ut Lac resoluitur in Serũ, & Caseũ.] Serum attenuatur, & non proprie elixatur, cum sit Aqueũ, Caseus in eo elixatur, incrassatur, minuitur, & redditur grauior; hæc seruantur etiam in elixatione cibi in uentriculo, nam crassiora per feces secernuntur, seruantur liquidiora quæ uertuntur in Chylum, mox in concoctione facta in Hepate partes Aqueæ & tenues, quasi serosæ per urinam secernuntur, nonnullæ acutiores magisque igneæ trahuntur ad uesicam felleam, principaliores autem uertuntur in sanguinem. Et cum Aristoteles dicat, quædam crassescere, quædam attenuari, & utatur exemplo Lactis, cui per uarias partes competit vtrumque id potest etiam seorsum in rebus distinctis inueniri, quarum quædam per coctionem tument, & crassiores redduntur, vt Legumina, hordeum, frumentum, Risum, quæ cum sint prædita humore viscido, tenaci, flatuoso, excalefacta attrahendo humorem alienum, tument; alia minuuntur, & humor eorum inciditur, vt dum elixantur Pyra & poma. Addit Aristoteles [Oleum secundum se hoc est seorsum ab alijs corporibus non elixatur, quoniam nil horum patitur,] non enim incrassatur, nec grauius redditur, nam quamuis minuatur, quia tamen est Lentore præditum, nõ resoluitur pars eius Aerea, quin simul resoluatur Aquea & Terrea, ideò quod remanet non reddetur grauius, hinc fumus olei (vt rectè ait Albertus) est crassus, & tenax; Et iure inquit Aristoteles oleum secundum se non elixari, nam mixtum cum cera, vel pice, & alijs lentore præditis, miscetur cum eis, & modo aliquo elixatur, cum aqua non miscetur, sed supernatat, nam aqua non ita lentore est prædita, vt ob similitudinem misceatur cum oleo, & dum in eodem vase ebulliunt portiones aquæ faciliè euaporant, non ita portiones olei. Ratio est, quia Aqua residens, proximior est ferro & igni, insuper humor, qui in vapores vertitur, est Aqueus & minus tenax. Hinc aqua bulliens minuitur, de oleo id non accidit, sed per actionẽ caloris attenuatur, purgatur, & facilè incenditur, hinc ex oleo ebulliente non ita inspicimus eleuari vapores, vt ex Aqua. Demùm, colligit Philosophus, se declarasse quæ sint apta elixari, & addit [nil referre, vel Arte, vel natura fiat elixatio.] Nam multa reperiuntur, quæ quamuis dicantur fieri Arte, reuera tamen non Arte, sed Natura fiunt, cui Ars, tanquam ministra famulatur, nectens tanquam Maga agentia per naturam, cum patientibus, veluti se habet de Agricola, de Medico, de elixante, & alijs. Ex quo patet Aristot. semper inspexisse præsertim coctionem principalem, ita tamen

Apta elixari.

De oleo.

1. Dub. 2. Dub. 3. Dub. De Pharmacis. Alexāder. Sententia propria.

eam explicasse vt facultate, & virtute declarauerit omnes. Oritur dubitatio de Pharmacis an propriè Elixentur. Insuper dubitatio est, quæ coctio sit sublimatio rerum in ollis ab igneo calore facta? Tertia dubitatio est de Lacte, an cum ei competat maturatio & elixatio, competat etiam modo aliquo assatio? De Pharmacis inquit Alexander, non propriè elixari, quia non ebulliunt in aqua, sed in vase sine aqua propè ignem collocato, & calore ignis pars humidior resoluitur, superstite crassiores, ideò in parte est similis elixationi. At aduertendum quòd sumptis Pharmacis latè, quædam propriè, alia magis vel minus propriè elixantur, Sena in brodio elixatur, & brodium vires ab ea recipit: Sena tamen minus propriè elixatur, cum sit arida valdè. Attinentia ad syrupos propriè elixari possunt. Quærebatur secundò, quæ

Quæ coctio sit sublimatio, coctio sit sublimatio florum, herbarum, & similium. Respondeo, sublimationes præsertim fieri duobus modis, vel dum ollæ merguntur in feruentem Aquam, & ita fit quædam elixatio rerum in ollis mersis existentium à calore humido, qualis est ea sublimatio, quæ dicitur per balneum Mariæ: vel fit sine Aqua sublimando, & in vapores Aqueos vertendo flores, frondes, & similia, & ea profectò non propriè coctio dicenda est, sed potiùs quædam resolutio rerum in earum humores, & partes terreas, seruat tamen quandam similitudinem assationis. Quærebatur demùm, an Lacti competere valeat assatio modo aliquo? ait Albertus quod Lac videtur as-

De Lacte, sari dum consideramus quod proximè à calore igneo externo coquitur. At id approbandum non puto, sed absolutè dicendum, non esse aptum assari, quoniam ebullitio humoris Aquei quamuis proximè ab igne fiat, semper ad elixationem pertinet; hinc vinum quamuis etiam sit minus humidum, tamen ab Aristotele non assari, sed elixari dicitur.

De imperfecta Elixatione. Cap. XXIX.

Cont. IMperfecta Elixatio (Græcè Molinsis) inconcoctio quidem est, sed elixationi contraria, est autem contraria, quæ primùm dicta est inconcoctio indefiniti, quod inest in corpore, ob defectionem caloris, qui in humore est ambiente, defectio verò quod cum frigore sit, dictum est: sit autem ob motionem aliam, nam qui concoquit, repellitur, ac
» defectio est, aut ob copiam frigoris, quod est in humido, aut ob multitudinem, quæ
» in re elixanda; nam tunc accidit vt calor qui est in humido, amplior sit, quàm vt non
» moueat, paucior autem quàm vt æquabilitatem præstet, & coquat, quam ob rem im-
» perfectè elixa duriora fiunt elixis: humida autem distincta magis. Quid igitur & qua
de causa elixatio est, atque item imperfecta elixatio, dictum est.

Diuisio, Definitio imperfectæ Elixationis. Declarata Elixatione, quæ perfectio est, declarat eius oppositum, nempè imperfectam Elixationem, de qua tria explicat. Nam primò declarat quid sit, secundò, vnde pendeat, tertiò, declarata colligit. Definitio eius hæc est. Molinsis hoc est inchoata Elixatio, est inconcoctio indefiniti humoris qui inest in corpore ob caloris inopiam, qui in humore est ambiente: in qua Definitione primò ponitur forma, secundò materia, tertiò efficiens, quæ omnia per dicta in præcedentibus sunt con-

Quid per primum. spicua. Considero in verbis, quod Philosophus ait, est autem contraria inconcoctio, quæ primùm dicta est, inquiens primùm, exponi potest vario modo. Alexander ait, quia primùm, dicta elixationi contraria est. Sed prætermissa relatione variarum expositionum, puto dicendum: inchoata Elixatio, quæ primùm, hoc est propriè & principaliter dicitur, indicando, quòd vt Elixatio, ita eius oppositum dicitur multipliciter, & quædam magis alia minus propriè, ea tamen præsertim consideratur & definitur, quæ principalissima est, ex cuius notitia refulgent reces-

ſus ab eà, vt rectum dicitur index ſui, & obliqui. Additur, quod defectio caloris in humore ambiente eſt cum frigore, vt dictum eſt, non enim fit remiſſio caloris, niſi per frigus, vt dicebatur in ſermone de Putredine. Declarans ſecundo loco Philoſophus quomodo fiat Molinſis, air: [fit autem ob motionem aliam &c.] hoc eſt, fit Molinſis per motionem & actionem non factam à calore, vt Elixatio, ſed à frigore oppoſito, & ab humore, coquendo quæ ſuperant, & obtundunt vim caloris, adeò vt qui debet ſuperare & vincere, ſuperetur & repellatur. Manifeſtat mox Philoſophus, vnde pendeat ea caloris defectio, inquiens ex duobus prodire, vel ex remiſſione eius per copiam frigoris exiſtentis in Aqua, vel ex copia & multitudine humoris coquendi; veluti etiā de immaturitate loquens, dicebat eam fieri ob indigentiam naturalis calidi, & rationis defectionem ad humidum. Similiter de aſſatione dicit imperfectè aliquid aſſari ob inopiam caloris aſſantis, quæ inopia oritur vel ex diminutione externi Ignis, vel ex multitudine humoris Aquei in re aſſanda exiſtentis. Sic Ariſtoteles ſemetipſum exponit; nam ratio agentis & patientis deſtruitur, vel per diminutionem virium agentis, vel per accretionem reſiſtentis & recipientis. Mox explicans Philoſophus diſtinctiùs modum quo accidit imperfecta Elixatio, inquit: Nam dum fit Molinſis, [accidit, vt calor qui eſt in humido ambiente, amplior ſit quàm vt non moueat, paucior autem quàm vt æqualitarem præſtet & coquat,] nam mouet quidem, at imperfectè, adeò vt opus perficere non valeat, vt ſæpè fit in ventriculo ſenū, ac etiam Menſe Martio dicimus à Sole moueri quidem humores, at non poſſe diſſolui, & inde prodeunt ægritudines. Affert mox Philoſophus ſignum prolatæ ſententiæ, inquiens: [Quam ob rem imperfectè elixa, duriora fiunt elixis, humida autē diſtincta magis,] hoc eſt, dum aliquid incipit elixari à calore ambientis, humor internus excalefactus redditus rarior, efficit, vt elixabile tumeat, & reddatur durius, vt inſpicimus accidere de Carne, & alijs multis; mox, cum ille humor partim diſſoluatur, partim, coquatur, remanet res elixa leuior & mollior, vt accidit etiam in maturatione Apoſtematum, & ficuum; Et cum addat, [humida autem diſtincta magis &c.] Hoc exponitur vario modo. Alexander putat hoc dici de Elixatione humidorum, veluti Lactis, quæ cum in principio non reddantur duriora, hoc tamen habent, vt humor non ita ſit permixtus cum ſicco, & adæquatus vt in re elixa, quæ expoſitio eſt mihi dubia, tum quia humida minus propriè dicuntur elixari; tum inſuper, quia ea ſecretio Seri à Caſeo, non eſt priuatio elixationis Lactis, ſed potiùs aliquid ſequens elixationem eius. Dicamus itaque, Ariſtotelem loqui de omnibus imperfectè elixis, quorum humor magis eſt diſtinctus, quia per calorem in principio liqueſcit & diſtinguitur à ſicco; at mox per coctionem partium diſſoluitur, partim contemperatur cum ſicco, & fit æquatio quædam.

Quomodo fiat Molinſis.

Unde pendeat caloris defectio.

Dubia ad imperfectam Elixationem pertinentia. *Cap.* XXX.

EX his quæ de imperfecta Elixatione dicta ſunt, quinque præſertim oriuntur dubia. Primum eſt, quòd verum non videtur, omnia quæ elixantur, cum elixa fuerint, eſſe minus dura, vt patet de Ouo, Neruis, & Oſtreaceis. Alterum eſt, an imperfecta Elixatio ſolùm dicatur fieri à diminuto calore, vel etiam à frigore? Tertium, an omne quod elixatur, ante quàm ſit adeptum finem elixationis, poſſit dici imperfectè elixatum? Quartum, quia Ariſtoteles prætermiſit cauſam vnam diminutionis elixationis, & eſt anguſtia temporis. Demùm, minus verum videtur, inchoatam elixationem eſſe contrariam elixationi, quia contraria maximè diſtant, maxima autē

Quinque dubia. 1.Dub. 2.Dub. 3.Dub. 4.Dub. 5.Dub.

distantia non versatur inter diminutionem, & perfectionem, sed inter priuationē vel
Solutio primi dubij. saltem deprauationem & perfectionem. De prima difficultate dico, neruum non esse
aptum propriè elixari: quoniam eius humor non est aptus à calore humido vinci, vt
An elixa sint minus dura. etiam humor Metallorum; De ouo dicendum est, quòd quamprimum in albumine
& vitello apparet consistentia quædam humoris, debet iudicari Elixum, & tunc hu-
mor est magis adæquatus, mox verò, per vlteriorem ebullitionem deprauatur elixa-
tio & non perficitur, hinc ex optimo alimento in deterrimum permutatur, nam resolu-
An diminuta Elixatio etiā fiat a frigore. luto humore tenui, humor crassior, cum terreo Mixtus, durior redditur. Quærebatur
secundò, an diminuta Elixatio etiā dicatur fieri à frigore? quidam aiunt, eam fieri à
solo calido; Ratio est: quia est quædam inchoatio Elixationis & excalefactio. Alij
aiunt etiam à frigore: quia in præcedentibus dicebatur, inchoationem fieri ab indi-
gentia caloris, quæ est quædam frigiditas. Dicendum puto, diminutam Elixationem
dupliciter posse considerari: primò, vt Elixatio, secundò, vt diminuta; si consideratur
vt Elixatio, & alteratio quædam, ea fit à calore, vt verò diminuta, à priuatione ca-
loris, quæ frigiditas est. Hinc rectè ait Alexander eam fieri à calore, & à frigore, quā-
3. Dubit. Soluitur. uis Ludouicus Boccaf. oppositum ei tribuat. Dubitabatur tertiò, an res antequàm
perfectè fit elixata, debeat dici imperfectè elixata? nam videtur quòd non: quia mo-
ueretur motibus contrarijs sine media quiete, quod in quinto, & in octauo Physic.
Philosophus derelinquit vt conspicuè absurdum; deducitur consequutio, quia dum
inciperet alterari, tenderet ad imperfectam elixationem mediam, & ad perfectam,
quæ dictæ sunt oppositæ, sine intermedia quiete. Hanc difficultatem rectè soluunt
Albertus & Ludouicus Boccaf. considerantes duplicem inchoatam elixationem. V-
nam, ob diminutionem temporis, alteram, ob diminutionem caloris: prima non est
opposita perfectioni, nisi per magis & minus, vt nec tepiditas calefactioni, sed potiùs
via ad eam: nā Aristoteles considerat ea quæ prodeunt ex varia constitutione Qua-
litatum, non quæ ex tempore, supponitur enim tempus congruens. Altera est oppo-
sita coctioni, eique competit Definitio tradita, & non est via ad perfectionem, imò
potiùs per leuem excalefactionem à diminuto calore factam, res nonnunquam red-
duntur ineptæ vt rectè elixentur. Insuper, dicere valemus, diminutam coctionem di-
ci oppositam coctioni ratione participationis priuationis, quæ est terminus à quo,
vt tepiditas dicitur contraria calori, & inter huiusmodi opposita datur motus sine
quiete media, vt patet de coloribus, saporibus, & alijs prædictis medio; nam quamuis
Aristot. loquens de inconcoctionibus præsertim considerauerit diminutionem, non
autem absolutam priuationem, tamen etiam considerauit diminutioni competere
oppositionem ratione participationis priuationis, & hac solutione vniuersa dubita-
Solutio 4. & 5 diffi. tio aufertur, non ita per primam. Ex his patet solutio quartæ difficultatis. Instaba-
tur quintò, quia inchoata Elixatio non videtur esse contraria perfectæ, quia non ma
ximè distat. Primò dico, quòd non maximè distat per priuationem, at maximè distat
per deprauationem. Addo secundò, dici oppositam ratione priuationis inclusæ, quæ
est terminus à quo, & terminos extremos esse priuationem & formam eosque esse
mensuram coctionis & diminutionis eius.

De Assatione. Cap. XXXI.

Contex. ASsatio autem est coctio à sicco & alieno calore, ob eamque causam si
quis elixans efficiat, vt non ab humoris, sed ab Ignis calore mutetur, & coquatur, id cum perfectum est, assum existit, nō elixum, & ex vi nimia adustum dicitur: à calore autem sicco fit, cum perfectum, sic eius reddatur. Propterea, horū externe partes, internis sunt sicciores, Elixorum autem contra. Ac in his quæ manu fiunt, difficilè magis est assare, quā eli-

xare

xare, difficile .n. est externa, & interna æquè calefacere, propinquiora nāmque Igni, celerius semper exsiccantur, quare & magis, coeuntibus namque externis meatibus, » is qui inest humor excerni non potest, sed cum meatus conniuerint, intercluditur. »

Loquitur Philosophus de Assatione, de qua quinque præsertim declarat. Primò, quid sit; secundò, tribus signis cōfirmat eam fieri a calore sicco; tertiò, rationē affert, cur assorum externa sint arida, & difficilius sit assare, quā elixare; quartò, eā fieri cùm Arte, tùm Natura; demùm, nonnulla dicit de ortu verminum in intestinis, non autē in uētriculo. Definitio Assationis hæc est. [Assatio est coctio interminati humoris a sicco, & alieno calore,] Coctio est forma, quæ etiā est finis internus communis; interni natus humor est materia, prætermissa ab Arist. vt nota ex præcedētibus, addit à calore sicco, vt distinguatur ab elixatione. Alieno verò pro distinctione a maturatione, [ob eamq; causam, &c.] Hoc est signum quòd primò affert in secunda parte, vt comprobet fieri a calore sicco: nā si Caro sit in olla sine Aqua, non elixari, sed assari dicitur, nā coquitur a calore sicco, & siccior extrinsecùs redditur. [Propterea, horum externæ partes sunt sicciores.] Hoc est signum aliud ad ostendendum idipsum, nam assorum partes externæ inspiciuntur aridæ, & adustæ, quod fit per calorē siccum; elixorum econtrario partes externæ apparent humidæ & molles. [Ac in his quæ manu fiunt, difficile magis est assare, &c.] Hoc est signum tertium, cum .n. assatio fiat a calore sicco externo, proximiora ei magis desiccantur, & difficile est rē assandam ita disponere ut partes eius externæ nō adurantur, & internæ assentur, hinc cupientes rectè, & æquè, (vt fieri licet) partes omnes assare, calorē adhibent in principio moderatum, & partes externas sæpè illiniunt aceto, cum oleo mixto, uel alio simili: hinc assorum internæ partes sunt humidiores humore proprio: Elixorum minus humidæ, vt patuit in præcedentibus. At duę se offerunt difficultates. Prima est, quia caloris sicci officium est attenuare, rarefacere, & aperire, quomodo Arist. ei modo tribuit oppositum. Altera est, quomodo assatio dicitur fieri a calore alieno, nam assatio est coctio, hęc fit a calore Naturali, & proprio, quare etiā assatio, quicquid .n. prędicatur de Prędicato, prædicatur & de Subiecto, & omnē per se cōpetens generi, competit & contentis sub eo. De prima difficultate dico, quòd calor prima sua actione calefacit, at calefaciendo mox actione subsequente efficit varia ob varietatem, vel patientiā, vel connexæ Qualitatis, vel dingentium, nam cum humore iunctus obstruit, inflat, mollificat, minuique resoluit, cum sicco verò dissoluit humorē, acutiùs agit, magis consumit, & accidit, vt dum consumit humores tenues in meatibus existentes, partes externæ contrahantur, vt inspicimus fieri in cute suilla, & in partibus nerueis, ac insuper accidit sæpè ut partes externæ humidæ cum sicco Terreo mixtæ adusto humore, & superstite parte magis Terrea, cohæreant & aridæ connectantur, vt inspicimus fieri in carne, dū assatur, in ligno autē dum excalesit, & humor dissoluitur, partes nō contrahuntur ob earum soliditatem & duritiem. Altera dubitatio iam in præcedentibus soluta fuit, dum explicabatur communis definitio Coctionis, ideò eam non repeto.

Quinq; declaranda.

Definitio Assationis

Primum signum.

Secundum signum.

Tertium signum.

Duo dubia.

Solutio 1.

Cur externæ partes densentur.

Elixationem, & Assationem cùm Arte, cùm Natura fieri. Cap. XXXII.

Assatio igitur & Elixatio fiunt quidem Arte: sunt autem (ut diximus) species vniuersales eædem, & a Natura similes quædam affectiones fiunt, sed sine nomine, imitatur enim Naturam Ars: nam & alimēti in corpore concoctio Elixationi similis est, etenim in humido, & calido a calore corporis fit, atque etiā inconcoctiones nonnullæ fiunt similes prauæ elixationi. *Cont.* » » »

Quoniā Definiens Philosophus assationem, dixit fieri a calore externo, ab eo autem

tem fit per Artem, ideò ut ostendat quomodo etiam factæ per Naturã definitio aptari possit, manifestat cùm Elixationem, tùm Assationem, & Arte & Natura fieri. De Maturatione non loquitur, quia propriè sola natura fit. Profert primò Philosophus

Diuisio. sententiã suam; secundò, eam explicat; tertiò, manifestat diminutam Elixationem etiam fieri per Naturã. Sententia eius hæc est. Assatio, & Elixatio quibus primò imposita sunt nomina, Arte fiunt, sunt autem (vt dictum est in sermone de Elixatione) species ac formæ uniuersales eædem, hoc est, elaboratæ Arte & Natura, habent quidem communia nonnulla eadem, distinguuntur tamen per proxima & propria, cui varietati nomina propria non sunt imposita, ideò utimur communibus, vt notioribus, & nomine præditis. Explicans secũdò suam sententiam, & manifestans, quomodo coctiones Natura & Arte factæ, sint similes, ait Artẽ esse æmulã Naturæ, & quod per naturam elixationis fiant, patet considerãdo coctiones in nobis, & præsertim in ventriculo elaboratas, quæ cum fiant a calore humido, Elixationes censendæ sunt, & in iuuene sano elixationes perfectę fiunt, at in sene & in ægrotis, variæ fiunt incococtiones,

Galenus. ctiones, similes deprauatæ elixationi. Galenus quoque & Hippocrates coctiones in nostro corpore elaboratas elixationes dixerũt: nam Galenus lib. tertio de Naturalibus facultatibus contra Erasistratum, manifestat coctionẽ cibi in uentriculo Elixationem esse, & addit Aristotelem dixisse alimenti coctionem nec primò, nec propriè elixationẽ nominari. Ait Vicomercatus non patere ubi Arist. hoc tradiderit. At procul dubio Galenus locum hunc denotauit, non .n. alibi Arist. hac de re uerba facit, & rectè considerauit Galenus, quòd Arist. inquit elixationẽ, & assationem fieri Arte, & similes affectiones fieri per naturã, indicans magis distinctè fieri per Artẽ, eisque primò imposita esse nomina, & magis propriè illis nominibus denotari, & definitio tradita, magis propriè eis cõpetit: nam quamuis Ars imitetur Naturam, tamẽ in nominum impositione sæpè contra se habet, cum Arte elaborata sint nobis notiora. Co-

Cur coctio in uentriculo sit Elixatio. ctio in uentriculo præsertim dicitur Elixatio, non quia (ut aiunt nonnulli) in eo plurimi humores pituitosi inueniuntur, ea .n. est constitutio præter naturã, sed quia Ventriculus est calidus, & humidus, calorem habet a Corde, & Hepate, humorẽ, ex propria cõstitutione, adeò ut calor sit ei modo quodam externus, humor verò proprius, vt accidit in Elixatione arte facta. Hinc rectè Galenus in libro de Naturalibus facultatibus, dixit, ventriculum esse ollæ similẽ, caput operculo, Ignem autem esse in Corde. Arist. tamen inquiens in corpore, non solam in uentriculo elaboratam coctionem considerauit, sed etiã factam in Hepate, Corde, & Venis, nã humor non assatur, sed elixatur nisi adeò desiccetur & consolidetur, ut corpus durum & siccum constituatur, ueluti os. Sed dubiũ est, cur Arist. non ita dederit exemplũ assationis Physicæ, vt

Cur nõ detur exẽplũ assationis Physicæ. id dedit elixationis? Respondeo, id factũ fuisse, quia Elixatio Physica est magis conspicua, & propria, multisque competens assatio contra, cũ coctio fit humorũ, & fiat a calore humori iuncto; tamen factis varijs cõparationibus, dicere ualemus, quorundã coctiones uel magis uel minus dici posse assationes vel elixationes. Et primò, comparando ætates, dicere ualemus in pueris humidioribus fieri Elixationes, in iuuenibus, Assationes. Secundò, comparando Sexus & Temperamenta, dicere ualemus, in fœmina & Pituitosis, fieri conspicuas Elixationes, in viris & biliosis, Assationes. Tertiò, cõparando partes, eam ossium dicimus Assationẽ, Carnium & Neruorum Elixationẽ. Quartò, comparando Regiones Terræ, dicimus in Aethiopia & Zona torrida, fieri Assationes, in intermedijs, Elixationes, propè Polos, deprauatas & imperfectas Elixationes. Quinto, cõparando anni tempora, Aestiuo tempore dicimus fieri Assationes, alijs potiùs Elixationes, vel perfectas, uel imperfectas. Demũ, comparando inuicem uaria animalium genera, dicimus in animalibus adustioribus, ut in Leone, & Miluo, fieri assationes, in humidiorib. Elixationes, ut in Sue, & anserib. Hęc tamẽ intelligi dẽnt nõ absolutè, sed facta cõparatione, & sũt uera, nõ de totius generatione, & coctione, quę maturatio est, sed de coctionib. factis in partib. corporis iuuenis iã geniti.

De

De ortu vermium in intestinis. *Cap. XXXIII.*

Nec Animalia in coctione gignuntur, vt quidam inquiunt, sed in secre- *Cont.*
tione, quæ in ventre inferiore putrescit, natum sursum ascendit, in su- "
pero enim ventre concoctio efficitur, at quod in infero secernitur, pu- "
trescit, qua autem de causa alio loco dictum est. "

Dixerat Philosophus in Animaliũ corpore, denotans præsertim ventriculum, fieri alimẽti elixationes, & quoniã instare aliquis posset, in ventriculo non fieri, cum in eo gignantur & per os euomantur vermes, ideò obiectioni occurrens, negat assumptum, nempè, eos in uentriculo gigni; nam in eo coquitur cibus prò nutritione, & uiget calor naturalis, & proprius Animalis, qui aduersatur ortui vermiũ, sed gignuntur in intestinis ex crassioribus excrementis, quę secernuntur ex cibo & putrescunt, & inquit Philosophus eos gigni in infero uentre, quoniã præsertim gignuntur in intestinis, non uentriculo iunctis, sed distantioribus, & idipsum affirmat Galenus in secundo Aphorismorum, 26. explicans distinctiùs loca in quibus gignuntur; Qua de re cumulatè disserui in libro de Genitis ex Putri. Et cõsiderandum, quòd rectè Arist. non omne excrementũ nuncupat putridum, vt nonnulli existimant, sed ait excrementa distantia a calore coquente, putrescere, putridũ autem non potest putrescere. Hoc tamen uerũ est, quòd excrementa facilè putrescunt. Prima ratio est, quia reijciuntur & deferuntur ut inutilia a calore coquẽte. Altera est quia sunt prædita humore uatio facilè putrescibili. Tertiò, quia non sunt prædita sot̃ma vna ea seruante. Quartò, quia cum sint excalefacta calore eorũ non proprio, emittunt uapores, in quibus calor externus facilè recipitur. Addit Philosophus, [qua autem de causa alio loco, dictum est, &c.] Hæc uerba ad tria possunt referri. Primò, ad id, quã de causa excrementa putrescant. Secundò, ad id, qua de causa in intestinis gignantur vermes. Tertiò, ad id, qua de causa non in uentriculo, sed in inferioribus intestinis producantur, quouis modo exponantur, parum refert. Credo debere ad id secũdum referri, nempè, qua de causa ex putri uermes gignuntur, & cum addit, causam alio loco esse dictam, Albertus ait denotari libros de Animalibus, & de Alimento, Alexander, libros Problematum, Probabilius puto, dicendum, Aristotelem non locũ unum definitum, sed varia denotasse, & ea omnia, in quib. hac de re verba fecit, nam in calce cap. de Putredine, patefacit, quomodo ex putri gignantur uermes, quem locũ præsertim Aristotelem denotasse puto, vt proximiorem. Insuper, in quinto de Gene. Animaliũ, cap. 19. in tertio de Gener. Animalium, cap. 11. necnon in quatto librò capit. 8. de eadem re loquutus est.

Galenus

Cur excrementa facile putrescant.

De praua Assatione, & de numero coctionum. *Cap. XXXIIII.*

Molinsis igitur elixationi contraria est, ei autem coctioni quæ vt assa- *Cont.*
tio dicitur, aliquid profectò est similiter contrarium, sed nomine "
magis caret. Erit autem simile si [illegible], idest praua assatio, sed non "
assatio fiat, ob defectum caloris, qui aut ob externi Ignis inopiam euo- "
nit, aut ob Aquæ copiam, quæ in eo inest, quod assatur, tunc enim amplior est "
quidem quàm ut non moueat, sed minor quàm ut valeat coquere, concoctio itaque "
& inconcoctio, maturitas & cruditas, Elixatio, & assatio, hisque contraria quid sint, "
dictum est. "

Loquitur demũ Philosophus de opposito Assationis: De quo ait primò, id magis carere nomine proprio, quàm oppositum Elixationis, & iure, nam minus patet. Ad- *Institutũ.*

dit

dir secundò, quòd simile opposito Assationis est [illegible] hoc est deprauata Assatio.
Addit tertiò causam eius,& est defectio caloris,quę uel in eo est posita,quia calor est
exiguus,uel quia humor Aqueus coquendus est copiosus,per vtrunque enim eucrti
tur congruens ratio.Quarto loco explicat modum,inquiens[quod tunc calor est am-
plior,quàm vt non moueat,minor autem,quam ut valeat coquere]quæ omnia parēt
ex dictis in præcedētibus.Postremo loco colligit declarata in uniuerso capite de Co
ctione,vt conspicuum est.Sed cum tres statuātur subalternæ species Coctionis,quæ,
De Numero & ordine coctionum. sit ratio huius numeri,& quis inter eas sit ordo,nec notum est,nec ab Arist.est expli
catum,a quo fortè id prætermissum fuit,quia numerum sumpsit ut communi cōsen-
sione constitutum,& experientia comprobatum;tamē, quia res ex se est digna cōsi-
deratione,& rō numeri a varijs varia refertur,vtile duxi aliquantulū in eius conside-
ratione uersari. Ordiar autem a dubitationibus vt ad ueri inuentionem exactiùs pa-
Coctionem esse unā. remur. Videtur primò dicendum,coctionem non triplicem,sed unicā esse,quia agens
est unum,nempè calor,patiens est vnum,humor Aqueus;forma, quæ internus est fi-
nis,vna est,nimirū perfectio in eo posita vt calor humori terminum tribuat ; quare
Coctio non ualet esse multiplex. Prætereà,quotuplex est contrarium,totuplex est id
cuius est contrarium;at contrariū trium relatarum coctionum est vnum,quare & il-
le.Minor patet; nam pomum cum non sit maturum,etiā est non elixum,nec assum,
Coctione esse plures tribus. simul in suo humore includens oppositum omnium coctionum. Ex aduerso,coctio-
nes uidentur plures tribus,nam ut calor externus est duplex,elixans & assans,ita du-
plex esse potest calor internus maturans,efficiens duas maturitatis species.Demùm,
Maturitas non uidetur distingui ab Assatione,& Elixatione,quoniam vel fit a calore
humido,uel sicco,si ab humido,erit Elixatio;si a sicco, Assatio. Est itaque coctionū
De rōne numeri coctionum. numerus apprimè dubius,nec apparet,quæ sit ratio trinitatis eius.Nonnulli numeri
tationem eliciunt ex calore coquente;nam coctio uel fit a calore Aereo,& est Matu-
ratio,vel Aqueo,& est Elixatio,vel Igneo,& est Assatio,a Terreo nō fit distincta co
ctio,sed similiter fit Assatio,quia sicca est.Alij aiunt,Coctio fit uel a calore secūdum
se operante,& est Maturatio,uel cooperante humore, vel siccitate, & est Elixatio ;
aut Assatio.Alij inquiunt,Coctio fit a calore,hic uel internus,& prodit,Maturatio,
vel externus humidus,vel externus siccus,& prodeunt Elixatio,& Assatio.Demùm
inquiunt nonnulli.Coctio fit,aut a calore contēperato,vt Maturatio;aut a uehemen
ti & humido,ut Elixatio:aut a vehementi & sicco,ut Assatio. Alij rationem numeri
Olympiod. elicere nituntur ex uarietate rerum quæ coquuntur;nam inquit Olympiodorus. Si
Coctio cōpetit uiuentibus,est Maturatio,si inanimis uel Assatio,vel Elixatio. Siue
(ut inquiunt alij,) si Coctio competit solis uiuentibus,est Maturatio,si uerò sine di-
scrimine,& uiuentibus,& non uiuentibus,est Assatio,vel Elixatio. Hæc afferuntur
pro ratione numeri Coctionū,quæ tamen difficultate non carent,& præsertim,quia
distinctio principalis elicienda est ex forma,& fine,efficiens & materia requiruntur
Sententia propria. quidem pro rerum distinctione,at non sunt rationes eius principales.Proptereà,non
neglectis aliorum sententijs,addendum puto,cum Coctio sit perfectio ex calore pro
diēs,ea perfectio,uel posita est in calore Aereo naturali & proprio,vel in calore ma
gis Aqueo,uel magis sicco & Igneo,& inde prodit triplex concoctio. Insuper,ea per-
fectio,uel est consimilis intus & extra,& est Maturatio, vel cum humore intus reuo-
cato,& est Assatio,uel extrinsecus educto,& est Elixatio. Ac ita distinctio ex forma
elicietur,quæ etiam elici potest ex fine eius externo;nā coctio uel parata est pro ge-
neratione,& est Maturatio,uel pro rei genitæ cōseruatione & nutritione, quæ pro
varietate seruandorum,& nutriendorum debet esse uel cum sicco,uel cum Aqueo hu
more iuncta.Rationes aduersæ in calce sequentis capitis diluentur.

De ordine specierum Coctionis. Cap. XXXV.

AT dubius apparuit numerus, ita dubius est ordo specierum Coctionis. De quo verba faciens, accipio primò, quòd cum sint species non subalterna tim positæ, etiam non sunt prædita essentiali & necessario ordine: sed quia collocatæ sunt sub genere non Vniuoco, sed ab vno, valent ratione eius, ordine aliquo esse præditæ, qui ordo à nonnullis petitur ex progressu ætatis Hominis. Homo enim primò per semen generatur, & ea est Maturatio, tum quia semini Maturatio propriè competit, tum insuper, quia fœtus in vtero dicitur similis fructui plantæ iuncto, vt in quarto Aphorismorum ait Galenus: mox vero in ortu puero fit Elixatio, in iuuene magis Assatio. Alij ordinem eliciunt ex his, quæ coquũtur; nam prima est Maturatio, quia competit solis viuentibus; eam sequitur Elixatio, quia magis competit viuentibus ob calorem eorum humidum, quàm Assatio. Præterea, peti posset ex calore, quia Maturatio fit à calore naturali & proprio; Elixatio minus fit à calore naturali & proprio, magis tamen quàm Assatio ob alimenti in ventriculo coctionem, omnium minimè Assatio. At quemadmodum numerus, ita ordo tertiùs peti debet ex forma & fine, ordo enim est natura rerum, ex tertio Cœli vigesimoquarto. Num si formam inspicimus, Maturatio est perfectio maximè secundum naturam. Elixatio, cum fit à calore humido, simili calori viuentiũ, est perfectio, magis secundum naturam quàm Assatio; hinc Aristoteles in sola Assationis definitione assumpsit, quod fiat à calore externo. Præterea, principalissimum opus Naturę est, generare simile, cui conducit primò Maturatio; secundarium, conseruatio, quæ præsertim fit per Elixationem alimenti in ventriculo: Et hæc de numero & ordine Coctionum. Superest vt diluamus rationes cum ternario Coctionum numero pugnantes. Ostendebatur primò, Coctionem esse vnam, quia calor coquens est vnus, at patuit variari per varias conditiones eius, & connexorum; humor etsi vnus sit, tamē varias perfectiones est aptus recipere, & ad varia dirigi, perfectio est vna genere, distincta specie, oppositum, nempè inconcoctio, est vnum genere & fundamento, distinctum ratione, nam idem subiectum aptum est recipere varias perfectionis formas: Maturitatis species non valent esse duæ, quia calor naturalis & proprius Aereus est & contemperatus, quo solo fit Maturatio; Quòd autem Maturatio, nec Elixatio, nec Assatio sit, ex dictis de numero Coctionum conspicuum est. Et pro dictorum omnium exactiore & distinctiore notitia, animaduertendum est, in attinentibus ad coctionem & eius oppositum, septem considerari posse varietatis gradus. Nam primò reperitur negatio competens non aptis coqui, vt vox non apta est coqui. Secundò absoluta priuatio, competens aptis coqui antequam coqui incipiant. Tertiò, diminutio ob temporis angustiam, vt immatura Poma. Quartò, diminutio ob imbecillitatē caloris, vt in Sene, vel ob copiam humoris vt in nimium comedente, & præsertim apta difficillimè coqui. Quintò, consideratur deprauatio ex frigore aduerso pendēs. Sextò, nimia coctio, vt adustio & resolutio. Septimò, coctio & absoluta perfectio. Prima dispositio dicitur opponi coctioni per negationem; secunda, per priuationem; tertia, per diminutionem, quæ redigitur ad priuationem; Similiter & quarta; quinta opponitur oppositione contraria; sexta cum sit extra terminos coctionis, & via ad interitum, potiùs generationi, quàm coctioni opponitur, Aristoteles considerauit præsertim Septimam nempè coctionem, & quartam, nempè inconcoctionem ex imbecillitate caloris, vel ex copia humoris prodeuntem; vna est inchoatio; altera perfectio. Demùm animaduertendum est, quòd Elixatio, & Assatio, similiter earum opposita, magis inuicem, quàm Maturitati eiusque opposito opponuntur; nam oppositio in hac distinctione consideratur. Coctio vel est à calore naturali & proprio, vel externo;

De ordine specierum | *Opinio quorundã.* | *Opinio altera.* | *Opinio tertia.* | *Opinio quarta.* | *Diluũtur rōnes aduersæ.* | *Septē gradus varietatis coctionum.* | *Oppositio coctionũ.*

externo; si ab externo, vel humido, vel sicco; ex prima distinctione prodit oppositio inter Maturitatem, & alias species simul sumptas; ex secunda verò, oritur oppositio mutua Elixationis & Assationis.

An Assa sint humidiora Elixis? Cap. XXXVI.

An assa intus humidiora.

DEcursis varijs ad Coctionis notitiam pertinentibus, tria adhuc mihi superesse videntur, quæ distinctiorem explicationem expostulant. Primum est, an assa intus sint humidiora elixis? Alterum, an concoctio Arte facta, distinguatur specie ab elaborata per Naturam? Tertium, quot in viuente inueniantur coctionum gradus? De primo nonnulla dixi in præcedentibus, in explicanda sententia Arist. addam tamē alia pro notitia exactiore.

Controuersia in Aristotele.

Nam varia occurrunt, quę sententiam Arist. obscuram reddunt, dicentis assa intus humore proprio seruari humidiora elixis. Primò enim Arist. secū pugnare videtur, quoniam 20. part. Probl. 5. inquit, Cur alia elixa, alia assa melius edi possunt? An, quia humidiora non vltra humectare, ficciora non amplius exficcare oportet, elixa autē humidiora, mollioraque redduntur, quæ verò minus humida sunt, hæc igne contecta, ficciora prorsus euadunt, &c. Insuper, est instantia de Vino, Lacte, Chylo, quæ cum elixantur, non priuantur interno humido. Similiter, est instantia de pasta, quæ si elixatur, vniuersa seruatur mollis, immò & intùs & extra mollior & humidior redditur. Si verò assatur, & interno & externo priuatur humore. Prætereà, Carnes assæ ob siccitatē fluxū cohibēt, nō elixę, & æstiuo tempore, potiùs comeduntur elixa, quia humectant; hyberno autem assa, velut etiam uespero potiùs comedimus assa, quia elixa sua humiditate dormientibus nocturno tempore magis obsunt.

Pro diluendis instantijs.

Pro diluendis instantijs omnibus repetendum primò, sententiam Aristotelis debere intelligi de humore proprio rei, quę coquitur, non de alieno. Addendum secundò, sententiam esse veram, dummodo assanda non priùs elixentur; nam præcurrens elixatio humorem educit, externasque partes adeò humectat, ut non tam facilè per Igneum calorem mox adurantur, & coarctentur: præcurrens enim elixatio conducit pro assatione; primò, minuendo internum humorem, adeò ut faciliùs reliquum assus coquatur: secundò, secernendo varia excrementa per spumam; tertiò, ne extrinsecùs tam faciles res comburantur: præcurrens tamen elixatio non debet esse perfecta, ne nimium mox res quæ assatur, remaneat destituta & proprio & alieno humore: præcurrens verò assatio, nedum non prodest, immò maximè obest pro futura elixatione, quia externæ partes desiccatæ difficiliùs elixantur, & humor educendus intus congregatur, & ob condensationem externarum partium exire non ualet, nec ex- crementa secum educere: Hinc coqui, ut elixandum priùs assant, sed assandum primò semi elixant. Addo tertiò, dum dicimus assa intus seruari humidiora, id non debere intelligi de pinguedine, quoniā ea non est aliquid verè aptum assari, sed id in quo res friguntur, & assantur, liquescit enim per calorem siccum. Insuper dico quartò, id non esse uerum de humorum elixatione, quoniam illi non sunt apti nęque elixari, sed sunt id, in quo alia elixantur, & per ebullitionem expurgantur potius, quàm elixentur, ut patet de uino, de quo tamen hoc uerum est, quod per ebullitionem humor eius magis tenuis euaporat, remanet humor densior, & vinum redditur potentius, & diutius seruatur. De Lacte autem loquendo, per ebullitionem humor Aqueus, ex quo per Serum secernitur, id quod elixatur, est pars densior, Caseum continens, minus humorem continens.

Conclusio.

Ex his patet sententiam Aristotelis esse hanc, ea quæ propriè sunt apta assari, & elixari, dum assantur, seruantur intus humore proprio humidiora,

alieno aridiora, quę verò elixantur, è contrario. Insuper patet, quomodo aduersis in- *Diluuntur instantiæ.*
stantijs sit occurrendum, Nam Aristoteles in libro Problematum, considerat humo-
rem Aqueum & alienum; hoc autem in loco proprium. Addebatur, assa cohibere, eli-
xa augere fluxum vētris. Dicendum, id euenire; tùm ob adustionem externarum par-
tium, nam adusta cohibent fluxum, tùm, quia assa seruant facultatem quandam calo-
ris sicci, & Ignei, fluxum sistentis: tum tertiò, quia carent humore Aqueo & alieno re-
laxante uentrem. Superest dubitatio de pasta, quàm diluens, dico humorē pastę vni- *De pasta dubitatio diluitur.*
uersum esse externum, Aqueum, & non proprium farinæ: humor externus per elixa-
tionem non educitur, sed augetur, educitur autem & dissoluitur per assationem; &
calorem siccum, & præsertim dum calor est contemperatus, adeò ut non priùs com-
burat externas partes, quàm internum alienum humorē resoluat; hinc nonnunquàm
panis extrinsecus est combustus, intus est mollis, humidus, & non coctus.

An coctiones Arte, & Natura elaboratæ sint eiusdem speciei? Cap. XXXVII.

ENunciauit Philosophus Coctiones, & Arte, & Natura fieri; inde non
leuis oritur dubitatio, an Elixatio Arte facta, sit eiusdem speciei cū
facta per Naturam? Et quod dico de Elixatione, quæ conspicuè ma-
gis Arte & Natura fit, etiā de cæteris coctionibus intelligi uolo, De
proposita difficultate pro vtraque parte non leues se offerunt ratio-
nes, magniq; momenti auctoritates. Nā quòd distinguantur specie,
elicitur ex uerbis Philosophi, qui dixit, Assatio & Elixatio fiunt Arte, sunt autē ut di- *Qd distinguātur specie.*
ximus species uniuersales eędē & à Natura similes quędam affectiones fiunt, sed sine
nomine, imitatur namque Naturam Ars, &c. Conspicuè ait Philosophus distingui *Arist.*
specie, cum dicat solùm uniuersalia esse eis communia, & esse similes, non easdē, & ca-
rere distincto specierū nomine, & unā esse imitationem alterius, imitatio autem di-
stinguitur specie ab eo cuius est imitatio, vt statua à uero Homine. Præterea, Auer-
roes in Paraphrasi de Gener. Animalium, lib. primo varijs rationibus nititur ostēde-
re, non posse fieri eadē specie per naturam & Arte; hinc negat Arte Chimica posse gi- *Auerroes.*
gni Metalla eiusdem speciei cum genitis per naturam. Præterea, terminus internus
Coctionis, dirigitur ad externum, ut in finem cuius gratia: quare, si externus est spe-
cie distinctus, internus quoque debet talis iudicari; at Coctiones Arte & Natura fa-
ctæ, in fines specie distinctos dirigi uidentur, vt Coctio per Artem dirigitur ad esum,
Elixatio in uentriculo ad Chyli & sanguinis productionem, Chyli coctio nunquam
fieret per Artem, nec sanguinis. Similiter uice versa frixiones, & assationes ut fiunt
Arte, nunquā inspicimus fieri Naturā. Præterea, dum instrumenta sunt distincta, & à
distinctis principalibus agentibus diriguntur, etiam effecta sunt distincta. At calor
Arte coquens, est calor Igneus, Arte directus; calor per naturam coquens, magna ex
parte est calor uitalis, directus ab Anima, siue natura: quare cum hæc sint varia, etiā
effecta putanda sunt uaria. Demū, definitio per propria & proxima varia est, quare &
definitum; cū definitur coctio Arte facta, dicitur perfectio ab alieno calore, facta ue-
rò per naturam, à naturali, & proprio. Iure itaque uidentur distingui specie. Ex aduer- *Quod non distinguantur specie.*
so tamen uidentur esse eiusdem speciei. Primò per uerba Philosophi, qui de Elixatio-
ne loquens dixit, Elixatio igitur hoc est, & nil refert si fiat instrumentis artificialis,
uel Physicis. Preterea, talis est transmutatio, qualis est internus eius finis, sed fines
interni sunt eiusdē speciei, nempè definitio humidi à calore, quare coctiones, uel Ar-
te, uel Natura fiant, sunt eiusdē speciei. Pręterea, sententia est Arist. in 7. Metaph. 9. in

eandem sanitatem cum arte, tùm Natura fieri posse, & quia sanitas coctione humorum fit, eadem coctio natura & arte fieri poterit. Insuper, dum aliquid concurrit ad efficiendum aliud, solùm ut instrumenta per id non variatur forma rei genitæ. At ars coquens concurrit ut maga, vt instrumentum naturæ, nectens agentia cum patientibus: agens autem proprium est idem, nempè calor: quare per artem non uariatur species coctionis. Hinc Aristoteles de Elixationibus arte & natura factis dixit, & nil differt; propter eandem enim causam omnia erunt, indicans agens proprium esse idem, Artem uerò solùm esse instrumentum; Sic eędem Plantæ & arte, & Natura gignuntur. Et confirmatur demùm id ipsum, quia elixatio facta in uentriculo equi, & canis, ut elixatio non est specie & definitione distincta, quare quamuis fiant ab agente dirigente distinctę speciei, quare similiter elixatio arte, & Natura facta nō distinguuntur specie, immò minus distinguentur, cum ars solum sit instrumentum Naturæ. Res itaque est apprimè dubia. Clarissimus Lud. Boecaf. ait, eas coctiones considerari posse dupliciter, uel intrinsecùs & ex parte caloris, & termini, qui est perfectio, uel extrinsecùs ex parte instrumentorum & connexorum; prima consideratione sunt eiusdem speciei; secundā distinctæ, & est idem ac dicere, quod sint eiusdem speciei secundum essentiā, distinguantur specie ex accidenti. Quæ resolutio est dubia, nam fines, dirigentia & subiecta earum coctionum, absolutè uidētur distincta, quare & coctiones: hinc, ur dixi numquam Arte per coctionem uel Chylum, uel sanguinem efficere possemus.

Sententia Lud. Boecaf.

Resolutio difficultatis, an coctiones Arte & Natura elaboreta sint eiusdem speciei? Cap. XXXVIII.

Prima conclusio.

PRo resolutione propositæ difficultatis tres profero Conclusiones. Prima est, coctio Artificiosa & Physica dum per se & cum reduplicatione considerantur, distinguuntur specie: hæc ex se conspicua est, dum enim vna consideratur ut Physica, altera ur Artificiosa, quia hæ rationes sunt specie distinctæ, est necesse, ut considerata secundum eas specie distincta sint. Altera conclusio est, dum ars solum concurrit, ut instrumentum & agens principale, quod est natura, seruatur idem, tunc coctio non uariatur specie: hoc patefecit Philosophus dum dixit coctionem fieri a naturali & proprio calore, quamuis per balnea, & alia externa foueatur, qua consideratione etiam uerum est, quòd dixit, nil referre an fiat in instrumentis naturæ, uel Artis. Tertia Conclusio est, dum agens principale, quod dirigens est, uariatur, vt variatur in Coctione artificiosa Carnis, & elixatione alimenti in uentriculo, tunc coctiones specie vltima sunt distinctæ, quamuis sint eędem specie aliqua subalterna, & hoc ostendunt rationes pro distinctione formatæ, de his dixit Aristoteles, quòd Ars imitatur naturā, & nō sunt imposita nomina propria distinctarum specierum, & quòd distinguuntur Idea. Hinc Philosophus proponens differendum de specieb. coctionum, dixit: oportet existimare non propriè hęc dici nomina, reb. enim non imposita sunt uniuersaliter ijs quę similiter: indicans nomina denotare coctiones artificiosas notiores, quibus non eadē specie, sed similes sunt coctiones Physicæ. Rationes ostendentes, quòd sint eiusdem speciei, facilè diluūtur Aristoteli dicenti nil referre in quibus organis fiant. Respōdeo, nil referre dum Ars solùm concurrit ut instrumentum perficiens, opemque afferens, sed non ut ex integro imitans. Addebatur internos terminos esse eosdem, dico esse eosdem genere, non specie ultima. Verba in septimo Metaphysicæ uigesimotertio prolata, & cōfirmatio ex eo deprompta, quia Ars est instrumentum naturę, consentanea sunt secundæ conclusioni. Dicebatur ultimo loco, Elixationes in uētriculis Animaliū distinctæ speciei, non

Secūda conclusio.

Diluuntur rationes aduersæ.

distin-

distingui specie. Respõdeo primò, per fiduciariam reprobationem, quòd quãuis specie non distinguantur, nil refert, omnes enim perficiuntur per proprium, & naturalẽ calorem, directum ab Anima nutriente, de elaborata per Artẽ secus se habet. Respõdeo secundo, per instantiã, nõ enim absolutè, & penitùs sunt eiusdẽ speciei vltimæ, sed cõmunis, qua Anima nutriens dirigens, mensura caloris, & finis externus specie distinguuntur, & quãuis calor, vt calor, & humor, vt humor, sint eiusdem speciei, tũ vt prædita mensuris varijs, directa ab agentibus principalibus specie distinctis, & ordinata in fines specie distinctos efficiunt ea, quæ sunt distincta specie vltima.

De gradibus coctionum, quæ in animalibus fiunt. Cap. XXXIX.

QVoniam Philosophus de Coctionibus est loquutus, quæ fiunt in corpore per naturã constituto, & præsertim in viuente, ideò pro exactiore cognitione attinentiũ ad coctionẽ, vtile est breuibus de gradibus coctionũ loqui, quæ in viuentium, & præsertim hominum corporib. absoluuntur. Pro quorũ notitia accipiendum primò, coctionum pro viuentib. conducentiũ genus esse duplex, vnum externũ, alterũ viuenti internũ. Genus coctionum externũ, est triplex; uel.n. fit natura tantùm, ut maturãtur segetes in agris; uel Arte, ut carnes assantur; uel natura, & Arte, ut sorba, & similia, quę & paleis, & proprio calore maturantur. At hoc coctionũ genus nõ est præsentis cõsiderationis. Aliud est internũ, & hoc est duplex. Vel cõpetit corporis partib. & humorib. præter naturam affectis, & inde prodeunt coctiones humorũ, & ulcerum, quę fiunt, uel sola natura, uel arte simul, & natura, quæ ẽt non sunt præsentis cõsiderationis. Vel cõpetit uiuenti secundũ naturæ cursum perficiendo, seruãdo, & de harũ numero proponitur disserendum. Qua de re opiniones sunt uariæ. Nõnulli inquiunt internam coctionẽ unicam esse, quia gradus sumitur à termino, & forma rei quæ nutritur, ea aũt est una, nempè Anima, qua uiuens uiuit. Hęc opinio nõ est approbãda, quoniam quotiescunque variatur terminus proprius coctionis, variari dicitur gradus eius, at in viuente nõ semel, sed sępè id fit, veluti in vẽtriculo, in Hepate, & in partibus, quæ nutriuntur, similiter variantur excrementa gradibus coctionum respondẽtia. Propterea alij ex sententia Arist. inquiunt, gradus coctionum esse duos, vnum in ventriculo elaboratum, alterum inchoatum in Hepate, absolutũ in Corde, hinc sanguis frequenter ab Arist. dicitur alimentum vltimum, quia postrema coctione est absolutus. Quæ opinio etiã est dubia, quia præter has datur coctio, quæ fit in membris particularibus, dum sanguine nutriuntur, cuius excremẽta sunt pili, sordes, & insensibiles halitus, & transpirationes. Ideò alij inquiunt esse tres, addendo hanc postremam. Sed dubitatio est de coctione in ore facta, nam in ore quoque alimentum aliquid coctionis recipere videtur, quod affirmasse visus est Arist. in lib. de Iuuent. & Senect. inquiens, Manifestum igitur, quòd vnam quandã operationem oris virtus exercet, alteram autem, virtus ventris circa alimentum, Cor autem est principalissimum, & finem imponit, &c. Ita nonnulli Aristoteli tribuunt, quòd inter coctionis gradus numerauerit coctionem in ore factam, quæ videtur concoctio, quoniam alimentum ore contritum afficitur facultate & virtute aliqua, vt patet de pane, rosmarino, & saluia, quæ ore cõtusa & adhibita cõtusionibus, opem ferunt: sed hi aberrant, non.n. ea, quæ fit in ore coctio est, cum ei excrementa non respondeant, nec alimentum mutet formam, sed solùm est quædam præcurrens dispositio pro faciliori coctione in uentriculo elaboranda, & ita suam sententiam explicauit Aristoteles in 2. de partibus Animalium, capitulo tertio, inquiens, Prima ibi administratio præcipua est, cum per os, partesque ore cõtentas perficitur in Animalib. quorum cibus sectionem exposcat;

Duplex genus coctionum.
Externũ.
Internum.
De quibus coctionib. sit sermo.
Opinio 1.
Euersio.
Opinio 2.
Euersio.
Opinio 3.
Dubitatio
In ore non fit coctio.

at hæc nullius cauſa eſt coctionis, ſed facilitatem coquendi potiùs præbet, cibi enim illa minutatim diuiſio fuit, vt calor facilìùs cõficiendo expediat,&c.cõprobatio ſumpta ex contuſione panis, ſaluiç,& ſimilium,ore facta,nullius eſt momẽti,id.n.pendet non ex coctione, ſed ex mixtione eorum inter ſe,& cum ſputo; In ore itaque neque ex ſententia Ariſtotelis,neque recta vlla ratione fit coctio alimenti. *Opinio Galeni.* Galenus tres ſtatuit coctionum gradus,primum in ventriculo,ſecundum in Hepate, tertium in membris nutriendis. *Opinio Auicennæ.* Auicenna his quartum addit in venis elaboratum, vt patet ex prima primi, cap.de humorib.& ſingulis propria excrementa reſpondere affirmat: nam coctionis in ventriculo excremẽta ſunt fęces,quæ per inteſtina ſecernuntur: Coctionis in Hepate,vtraq; bilis: Coctionis in Venis,vrina: Coctionis vltimò elaboratę in partibus nutriendis, excrementa ſunt ſudores,pili,ſordes,vngues, & ſimilia. At profectò,ea quæ fit in venis, non debet ſtatui diſtincta ab ea, quæ fit in Hepate, quoniam non variatur principale Temperamentum,nec forma ſanguinis, ſed ſolùm expurgatur,ideò rectiùs Galenus ab ea Hepatis illam non ſecreuit,ut nec Ariſt.ab ea Cordis.

Opinio quorundã. Inquiunt nonnulli,coctiones in Hepate,& Corde factas ſtatui debere non vnam,ſed duas;quia ſanguis in Corde perfectionem recipit. Quæ opinio non eſt approbanda: nam ex ſententia Ariſtotelis ſanguis in Hepate paratur;in Corde perficitur,via autẽ & terminus eius non conſtituunt duos gradus; ex ſententia autem Galeni ſanguis in Corde ſolùm alteratur,& magis attenuatur,& excaleſit,non autem per nouã coctionem permutatur, & variã formam recipit. *Dubitatio* Sed eſt dubitatio, quia ex opinione Auicennæ ſanguis cũ debeat nutrire,vertitur in medias quaſdam humiditates,quas nuncupat Rorem,glutinum, & cambium,quare in gradibus mutationis ſanguinis in eas, *Solutio.* varij inuenientur gradus coctionum. Reſpondeo,conuerſionẽ ſanguinis in huiuſmodi medios humores, non debere iudicari coctionem ab ea diſtinctam, qua dicimus ſanguinẽ verti in ſubſtantiam partis nutriendæ, quia ſanguis eſt alimentum vltimũ, & inter formam ſanguinis,& eam partis,non datur forma media diſtincta,ſed ſolùm diſpoſitio media. Auicẽna diſpoſitiones illas medias conſiderauit. Adeò vt ſine controuerſia dicere valeamus ſanguinẽ eſſe, & non eſſe alimentum vltimum: ſimiliter inter ſanguinem,& partem nutriendã dari medium & non dari: Nam datur medium diſtinctum non abſolutè,ſed per magis & minus, Vel datur medium ſecundũ diſpoſitionem mediam,non ſecundum formã diſtinctam. Hinc etiam Galenus conſiderans præcurrentes diſpoſitiones in primo de Naturalib.facultatibus, c.11.dixit, Alimentum primò partib.apponi,ſecundò agglutinari,non reddi ſimile parti, quæ nutritur; quem ordinem puto Auicennam denotare voluiſſe per humiditates eas, quas ſecundas nuncupauit: ac ita nec ab Ariſtotele, nec a Galeno diſſentiet.

De numero Coctionum Opinio propria. Cap. XL.

Coctionis diuiſio. CVM de numero graduum coctionis opiniones videantur variæ, in ſingulis tamen aliquid veri includi exiſtimo, quod ut eluceſcat a coctionis, quæ in Animali fit diuiſione ordiendum puto. Coctio duplex eſt, una communis totius viuentis, altera propria variarum partium. *Cõmunis.* Coctio cõmunis eit duplex. Prima paratur in ore, perficitur in ventriculo. Secunda paratur in Hepate, ex ſententia Ariſtotelis, & perficitur in Corde, vel virtute Cordis. Diſtinctionem hanc optimè nouit Auerroes in ſecundo ſuarum Collectionum, cap.9. *Propria.* Datur ex aduerſo coctio propria, quæ præcurrit conuerſionem ſanguinis in partem nutriendam. Verùm aiunt nonnulli hanc non coctionem eſſe, ſed nutritionem. Hi conſpicuè decipiuntur, quia nutritio ad ſubſtantiã pertinet: at præcurrens præparatio, & Temperamenti conſtitutio, per coctionem fit, & ei competit coctionis definitio, reſpondentque excrementa, quæ per coctionem ſecernuntur. Hæc poſtrema particula-

ris coctio, constituens gradum postremum coctionum latitudine est prædita, nam to multiplex est, quot sunt partes consimiles nutriēdę, specie distinctæ, alia enim est coctio inseruiens pro neruo, alia pro carne, & sic de cęteris, de huiusmodi coctione uera est sententia Aristotelis in hoc cap. de coctione dicetis, finem coctionis nonnunquam esse naturam; & formam, fit autem hæc particularis coctio ab Anima quidem nutriēte & calore infuso tanquam ab efficiente dirigente, & communi; proximè tamē absolui tur a propria forma partis nutriendę, & a calore contemperato per temperamentum eius, adeò ut dicere ualeamus ab Anima nutriente per formam, & temperamentum carnis coqui sanguinem, & gigni carnem, per formam, & temperamentum nerui coqui, & gigni neruum, & ita de singulis. Nam partes Animalis aliqua ratione iudicari debent eiusdem speciei, alia distinctæ; sunt eiusdem speciei, si consideramus formam postremam, & communem uiuentis, quæ est Anima: at si consideramus formas proprias suo temperamento particulari & proprio respondentes, sunt distinctæ speciei, rectiùs tamen dicuntur eiusdem, quàm distinctæ speciei, quia re uera in specie res collocantur completæ & absolutæ, ac insuper collocatur totum, non partes. Ex sententia tamen eorum, qui in uiuente vnicam putant reperiri substantiæ formam, partes omnes vnius viuentis solum dici possunt eiusdem, non distinctæ speciei, cum forma unica sit. In Animali itaque Gradus ueræ coctionis tres sunt, duo cōmunes, tertius proprius, ut etiam tres sunt gradus formarum, quę per coctiones acquiruntur, & excrementorum, quæ secernuntur. Qui gradus cum conspicuè appareant in absolutioribus Animalibus, dubium est, an inueniantur in Plātis. Aiunt nonnulli, in eis unicum reperiri, nempè postremū, ratio est quia inquit Arist. in secūdo de partib. Animalium, c. 3. Plantas ex Terra alimētum haurire concoctum, hinc solùm excrementa eijciunt postremæ coctionis. Hanc opinionem approbandā non puto, quoniam vt eo loci inquit Philosophus, Terra erga Plantas gerit uices ventris, at post coctionem in uentriculo factam duæ alię dantur coctiones, ut patuit, quare Plātis saltē duo competent coctionum gradus: nam cum radices respōdeant Venis Mesaraicis, & præditæ sint meatibus nonnullis tanquam venis, per quas defertur humor, etiam præditæ esse debent coctione ei respondente, quæ fit in Hepate & Venis. Et cōfirmatur: quia etiam huius coctionis emittunt satis cōspicua excrementa, ut incensum, picem, humores aqueos, & similia, nō enim omnia eorum excrementa, sunt excrementa postremæ coctionis. Propterea dico, etiam in planti tres illos coctionis gradus eis congruentes considerari posse. Primus tamen non fit intra plantam, sed in cōnexione radicum cum Terra, dum ex ea hauriunt alimentum, ad quod efficiendum quamuis conspiret calor Solis, proximè tamen & propriè a calore plantæ effici putandum est: ille humor ita coctus respōdet Cylo qui per radices tanquam per uenas mesererij trahitur. Secundus gradus efficitur in meatibus & uijs proportione respondentib. venis, in quibus humor tanquam Chylus uertitur in humorē purgatiorē, magis crassum, alioque Temperamento prēditum. Tertius gradus demùm consideratur in partibus consimilib. plantarum, dum nutriuntur, hi gradus in animalib. asolutiorib. distincti refulgent, in stirpanimalib. confusè; confusius demùm in plantis, cum confusiùs uiuant. Cum itaque coctionum gradus re uera sint tres, aliqua tamen cōsideratione potest dici vnus, quatenus finis postremus unicus est, in quem uniuersa alimenti coctio dirigitur, nempè forma uiuentis. Secundò, possunt dici duo, si consideramus solùm coctiones communes, quarum prima fit in Ventriculo, altera in Hepate, vel Corde. Tertiò, communes possunt dici tres, numerando præparationem in ore factam vel etiam dici possunt tres, dimittendo factam in ore, & numerando coctionem particularem, qua consideratione Galenus tres esse dixit. Quartò possunt dici quattuor, secernendo factam in uenis a facta in Hepate, cum saltem adsit maior quædam expurgatio, ita uera seruabitur sententia Auicennæ. His si addimus præparationem in ore factam, erunt quinque; si distinguimus, ut in parte distinguitur, factam in corde,

Partes animalis quomodo sint, & nō sint eiusdē speciei.

Gradus Coctionū tres.

De coctionibus in Plantis.

Opinio propria.

Coctionis gradus & vnus, & duo & plures.

corde a facta in Hepate erunt sex; addentes Coctionem externam Arte elaboratam, erunt septem; & demùm numerando coctionem externam Natura confectam, erunt octo; harum quæ ueræ, & quæ per Metaphoram mereantur dici coctiones, ex dictis conspicuum est. Ex horum graduum notitia elicimus alimentum esse duplex; proximum, & remotum; Insuper potestate & actu: alimentum actu est alimẽtum iam conuersum, quod quamuis sit redditum pars uiuentis, tamen adhuc seruatur & consideratur distinctio congeniti ab eo, cui apponitur, & nuper conuersi, a præcedente. Alimentum uerò potestate est alimentum antequam in substantiam partis conuertatur, quæ potestas potest esse & proxima & remota. Et quoniam vnumquodque tunc absolutè, & verè est tale, ut dicitur in 2. Physic. cont. 12. dum actu est tale, ideò verè & absolutè alimentum dicitur, quod in substantiam partis est conuersum. Ita explicatur sententia Arist. in 2. de Anima dicentis alimentum in principio esse contrarium, in fine simile; nam antequàm conuertatur, quia priuationem includit, semper contrarium dicitur, cum omnis conuersio fit ex contrario in contrarium. Hoc rectè notrũt Hippocrates, & Galenus, nam Galenus in 1. de naturalib. facultatib. c. 11. inquit, propriè alimentum est, quod nutrit, quod uerò ueluti nutriens est, nondum autem nutriuit, quale est quod agglutinatur, uel quod apponitur, propriè nutrimentum non est, sed æquiuocè; quod autem in uenis est, atque etiam magis quod in uentriculo, id tanquam nutriturum aliquando est, si probè coctum fuerit nutrimentum appellatur, ad hunc modum edulia quæque nutrimenta appellamus, non quia animal nutriant, sed quia nutritura sint. Et hoc est quod ab Hippocrate dicitur, Nutrimentum quod nutrit, nutrimentum est; nutrimentum uerò nutriturum, est ueluti nutrimentum, siquidem quod iam assimilatur Hippocrates nutrimentum appellauit, appositum neque, & agglutinatum, &c. Est itaque alimentum potestate, nec nutriendæ nutrimentum, alimentum uero actu, rei actu nutritæ alimentum; & actus nutritionis non in appositione, nec in agglutinatione alimenti cum parte nutriendà consideratur, sed in actu assimilationis, adeò ut terminus ad quem nutritionis sit forma uiuentis in alimento recepta.

Alimentũ duplex. *Aristot.* *Hippocrates.* *Galenus.*

Finis & Deo Honor, & Gloria.

FRANCISCI

PICCOLOMINEI

SENENSIS

IN ACADEMIA PATAVINA

PHILOSOPHI

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS

IN ACADEMIA PATAVINA PHILOSOPHI PRIMI,

Librorum ad Scientiam de Natura attinentium

PARS QVINTA.

In qua conſiderantur pertinentia ad Animam.

Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo MARCO Cornelio Pătauij Epiſcopo dicata.

CVM PRIVILEGIJS.

VENETIIS, Apud Franciſcum de Franciſcis Senenſem. MDXCVI.

ILLVSTRISSIMO,

AC REVERENDISSIMO

MARCO CORNELIO

PATAVII EPISCOPO,

DOMINO COLENDISSIMO.

FRANCISCVS PICCOLOMINEVS

PERENNEM FELICITATEM DEPRECATVR.

CORNELIA Familia inter illuſtriores, ſplendidioresque vniuerſæ Italiæ familias, omni dignitatis gradu, tanquam ſydus lucidisſimum, ſplendidisſimè fulget; ea enim emicat Sapientia, floret Prudentia, ſplendet Probitate, per Senatores innumeros & integerrimos, qui in vniuerſa Veneta Republica Rerum publicarum regina, in omnique Magiſtratuum gradu, floruerunt & florent; fulget inſuper Pietate, Religione, & Charitate, per inſignes Abbates, Epiſcoposque vigilantisſimos, & præſtantisſimos; fulget præterea illuſtrisſimè per Cardinales amplisſimos, & illuſtrisſimos; ſplendet etiam dignitate Regia, ob Regiam Cypri dignitatem, ei iure optimo competentem; fulget demum ſublimi Serenitate ob Serenisſimam Principis Reipublicæ Venetæ dignitatem, qua olim decorata refulſit, adeo vt omni tam humana, quàm diuina præſtantia, tanquam ſydus ſplendidisſimum, ſplendidisſimè fulgeat, & propterea digna eſt, vt à ſingulis rectè affectis animis, celebretur, colatur, & veneretur. Et lætor ego, quod quamprimum felici ſorte Patauium me contuli, mihi ſe occaſio præbuerit, præſtantiſſimis fratribus tuis natu maioribus, honorificè inſeruiendi. At cum Deo placuerit eos cito in cœleſtem patriam reuocare, lætor modo quod oblata

sit mihi opportunitas, te virum religione, sapientia, & probitate insignem, omni meritorum genere cumulatissime ornatum, Patauijq; Episcopum vigilantissimum colendi, & honorandi; Tu enim nedum ob splendidissimos Corneliæ familiæ radios, verum insuper ob conditiones præclaras tibi proprias, omni dignitatis gradu te meritissimum patefacis. Cupiens autem ego hanc meam erga te animi propensionem, obseruantiam, & obsequium, tibi, studiosisque animis, signo aliquo conspicuo, conditionique meæ congruente, patefacere, Animo tuæ amplitudinis flagrantissimo, hos de Animo libros, præclaro Animo tuo dico, & sacro. Diu vale. Patauij Kl. Octobris, M. D. XCVI.

INDEX PRINCIPALIVM CAPITVM.

De Accretione.

De sensu Visus;

De Sensibus internis.

De

De Humana Mente Lib. Primus,

Liber Secundus.

Diluun-

Liber Tertius:

De facultate qua sua sponte mouentur animalia.

De

FINIS

INDEX SINGVLARVM RERVM ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOC QVINTO VOLVNINE EXPLICANTVR.

A

B

C

Causa

Distantia

Homi-

M

Magia

Mentis

Prin-

Stella

FINIS.

Errata impressoris crudito Lectori corrigenda relinquo hoc tamen præterire non valeo, quod cum liber postremus huius partis, debeat inscribi de facultate per quam animalia sponte mouentur, perperam in capite inscribitur. De Humana Mente Liber Quartus, cum tamen tres soli sint de ea Libri.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE SEDE ANIMAE LIBER VNVS.

PROOEMIVM.

CONSIDERATIO Sedis Animæ, est consideratio sedis & fundamenti Principalium difficultatum, ad Naturalem scientiam attinentium, vtilis præsertim Philosophis, Medicis, & Theologis: De qua ob difficultatem, & Philosophi inter se, & Medici ab inuicem, & Philosophi a Medicis mirũ in modum dissentiunt. Qua de re ego ex sententia Peripateticorum verba facturus, explicatis primo nonnullis ad notitiam difficultatis attinentibus, vt ad veri inuentionem excitemur, opiniones celebriores referam; Mox patefaciam sedem vniuersæ Animæ vnicam esse, non plures. Tertio loco, versabor in opinione Aristotelis, eamque explicabo & approbabo: Quarto, seorsum loquar de sede Mentis. Quinto, perpendam an opiniones celebriores conciliari possint. Demum rationes cum approbata sententia pugnantes pitar diluere. Placeat Deo qui vltima Animorum & felicissima est sedes, aciem Mentis pro inspectione veri dirigere & illustrare.

De sede Animæ sententiæ variæ.

Ordo seruandus.

Explicantur communia nonnulla conducentia pro notitia considerationis de sede Animæ. Cap. I.

QVAERITVR quænam sit Animæ Sedes, ideo & quid nomine Animæ, & quid nomine Sedis intelligere debeamus, prænoscendum est. Nomine Animæ non separatæ Mentes, Cœlorumque Animę denotantur, de quibus modo non est sermo, sed Anima Mortalium. Et quoniam in homine omnes Animæ gradus inueniuntur, & est Homo tanquam regula, & mensura mortalium viuentium, propterea de sede Animæ hominis verba faciam; ex quo patebit, quid de reliquis sit sentiendum. Insuper quoniam ex Aristotelis Sententia diuiditur hominis Anima in partem æternam, & mortalem; quarum dubium est, an eadem, vel distincta sit sedes, ideo lucidioris explicationis gratia, de illis seorsum loquar, ordiens a parte mortali, cui magis proprie sedes competit, mox de sede Mentis disputabo. Quod autem pertinet ad nomen Sedis. Sedes profecto & proprie, & per metaphoram vsurpatur. Sedes proprie sumpta, eorum est, quibus proprie competit locus, huiusmodi autem sunt corpora, propterea Animæ & formæ quæ corpora non sunt, solum per metaphorã & ex accidenti dicuntur prędítæ loco, & se-

Quid nomine Animæ denotetur.

De nomine Sedis.

de, nempe vel ob connexionem cum corpore, vel ob indigentiam instrumentorum, siue communium, siue propriorum, vel ob operationem in corpus transeuntem. Et pro Sedis distinctiore notitia considerandum est, septem inueniri in Vniuerso distinctos rerum gradus, quibus modo distinctos sedes competit. Nam primo occurrit materia prima, quæ duplici Sede prædita est. Primo enim est in loco per compositum: nam quia compositum est in loco, materia quoque in eodem loco esse debet, vel secundum se, vel ex accidenti, vt dicitur ab Aristotele in primo de Ortu & interitu 27. Insuper pro loco habet formam a qua terminatur, magis enim forma continet materiam, quam vice versa, vt dicitur in primo de Anima, contex.90. Secundo occurrunt corpora, quibus proprie, & præsertim mortalibus competit Locus. Tertio inueniuntur cœlestia corpora, & præsertim octaua sphera, siue primum mobile, quibus ex accidenti modo eis consentaneo locus competit, vt patet ex quarto Physic. Quarto, inueniuntur formæ ex materia pendentes, non vtentes instrumento corporeo, siue sint substantiæ, siue accidentia, quæ pro sede & loco habet vel subiectum in quo sunt, vel locum compositi in quo ex accidenti esse dicuntur. Quinto, occurrunt Animæ mortales, instrumento corporeo egentes, quæ duplici ratione sedem habent: Primo, vt sunt formæ ex materia pendentes, & per corpus extensæ, ut formæ aliæ materiatæ. Secundo, vt sunt organicæ, & quoniam instrumentum earum est duplex, vnum commune, nempe calor & spiritus, alterum proximum, & proprium, vt oculi, visus, aures, auditus, ideo hac ratione duplex competit eis sedes, vna proxima & propria, altera prima & communis, quæ est fons & origo communis instrumenti earum, de qua prima & communi sede sermo est. Sexto, reperitur Mens Hominis, medians inter mortales animos, & Cœlestes Mentes a corpore solutas: ea exposcit sedem in humano corpore, non quia sit extensa, nec ob indigentiam communis alicuius, vel proprij instrumenti, sed ob connexionem cum Phantasia, & indigentiam eius pro suo in nobis fungendo munere. Septimo, inueniuntur spiritales notiones, quæ sunt imitationes materiatarum formarum, quarum sedes est Anima, non tota, sed Mens, vt inquit Aristoteles in tertio de Anima, contex.6. His omnibus præsunt superæ Mentes, de quibus loquens Aristoteles in primo de Cœlo 22. & in octauo Physicorum 84. inquit: Cœlum esse locum Deorum. Nunc autem de quinto, & sexto gradu, sermo est. Quæritur itaque sedes Animæ, & humanæ Mentis, sumpta pro parte aliqua principali corporis, cum qua per naturam primo nectatur, & ex qua modo aliquo pendeat, vel pro esse & conseruatione, vel pro suo fungendo munere.

Septem Sedis Gradus. *Primus gradus.* *Secundus gradus.* *Tertius gradus.* *Quartus gradus.* *Quintus gradus.* *Sextus gradus.* *Septimus gradus.* *Octauus gradus.* *Conclusio.*

Duæ proponuntur, & diluuntur Difficultates ex dictis prodeuntes. Cap. II.

EX his quæ de Sede Animæ dicta sunt, duæ emergunt difficultates: prima est, quomodo se habeat quæstio de sede Animæ, ad eam quæ sæpe proponitur, de Principatu membrorum. Altera est, qua de causa Anima sola, non autem aliæ formæ infra eam positæ, exposcat in corpore partem aliquam definitam & principalem, in qua, tanquam in Arce residere dicatur. Quod pertinet ad primam difficultatem, respondeo, eas duas quæstiones pro fundamento in idem venire, eademque solutione solui, ratione tamen, & relatione esse distinctas: nam si sedes animæ est vna, ea erit membrum principale: si fuerint plures, ea quæ fuerit sedes partis præstantioris, erit membrum principalius. Quod autem ratione & relatione distinguantur, patet: nam vna denotat relationem membri ad Animam, altera comparationem vnius membri cum altero. Sed hoc dignum est consideratione, quid sit causa alterius, num scilicet quia membrum est principale, ideo sit Sedes Animæ, vel potius vice versa? Et dicendum, quod quia est Sedes

Prima dubitatio. *Secunda.* *Solutio primæ diffic.* *Dubitatio.* *Solutio.*

des Animæ,ideo præsertim est membrum principale: anima enim ea est, quæ instrumenta constituit, eorum est finis, eisque tribuit facultatem,& perfectionem: præstantia membri,solum est causa in genere materiæ,at anima est causa in genere formæ,& cum distincto genere,sint sibi inuicem causæ,præsertim tamen (vt dixi) id animæ condonandum est. Altera dubitatio erat,cur sola Anima exposcat in corpore definitam partem pro sede. Respondeo,huius quatuor posse assignari causas, prima sumitur ex conditione corporum,cum enim corpora Animæ expertia sint consimilia, nulla est ratio, cur forma potius in vna, quam in altera eorum parte reperiatur. Altera ratio potior sumitur ex præstantia Animæ, eiusque conditione, cum enim præstet mortalibus alijs formis,obeatque functionum munera præstantiora,exposcit corpus præstantius, membris munitum, præditumque proprijs & communibus instrumentis, & quia facultas,& instrumentum se mutuo consequuntur,vt legitur in secundo de Gener.Animalium,cap. 3. ideo vt commune instrumentum exposcit sedem, & fontem, ex quo prodeat,ita Anima partem illam tanquam sedem exposcere dicitur,in eaque vt in Arce residere. Tertia ratio,quæ etiam sumitur ex præstantia Animæ est,quia forma quo est præstantior,eo magis conditionis primi principij est particeps,cõditio primi principij est vt sit vnum, ideo forma eminentior magis ad id quod vnum est accedit: seruatur autem vnitas in Anima nisi ratione extensionis per vniuersum corpus,quod est ei commune cum alijs materiatis formis,saltem ratione principij & principalis sedis, in qua vt in Arce resideat. Quarta ratio sumitur ex gradu distincto, & modo vario constitutionis Animæ: Nam formæ infra Animam positæ vel sunt formæ primæ Elementorum, æque effusæ per vniuersam materiam, in qua maxime sunt immersæ, vel sunt formæ mixtorum consimilium, æque ex mixtione & temperamento,consurgentes, vel sunt formæ quæ temperato corpori dicuntur aduenire,vt sunt Animæ, & quoniam temperamentum corporis Animalium est duplex,vnum proprium distinctarum partium,alterum commune, Anima autem tota communi temperamento respondet, ideo quod est fundamentum communis temperamenti, & vbi id vt in origine viget, etiam dicitur sedes animæ. Commune autem temperamentum viget in spiritu, & calore illo cui in corpore viuente cõpetit definitum principium & origo,& inde mox effunditur per vniuersum corpus,quo cum solum viuentia sint prædita,iure sola Anima dicitur prædita parte aliqua definita corporis,cui tanquam fundamento communis harmoniæ temperamentorum hereat, in qua resideat, & ex qua mox in reliquas partes vires suas effundat.

Dubitatio secũda, cur sola anima sit in definita parte corporis.

Opiniones nonnullæ de Sede Animæ. *Cap. III.*

De animæ sede innumeræ fuerunt virorum sapientum sententiæ, vt ex Plutarcho,Aristotele, Galeno, Firmiano, alijsque colligitur, Parmenides,& Epicurus,Sedem Animæ dixere vniuersum pectus. Straton cen fuit eam esse partem inferiorem frontis. Herophilus cauam cerebri partem, siue basim. Erasistratus sinum cerebri. Diogenes Arteriam cauam cordis. Zenocrates vniuersum corpus. Sed his opinionibus prætermissis, alias probabiliores consideremus. Dixere nonnulli, sanguinem esse animæ sedem: hinc anima cum sanguine funditur. Alij nõ sanguinem totum,sed spiritum,vel tenuem sanguinis partem: ideo Diogenes Animam in cordis arteria dixit esse collocatam. Magna profecto Animæ cum calore,spiritu, & sanguine est connexio, adeo, vt nonnulli Animam aliquid horum esse existimarint. Hinc animus a spiritu & vento deduxit nomen, ἄνεμος enim ventum & spiritum denotat,& Vita Græce dicitur ζωὴ quasi ζέσις hoc est feruor, & reddere spiritum,est exspirare, & reddere Animam. At cum re vera, Anima nec calor sit, nec spiritus, videtur saltem in eo, vt in sede, residere. Quod affirmasse visus est Aristoteles in secundo de part.Animalium,cap.7.inquiens, quod

Opinio Parmenidis. Stratonis. Herophili. Erasistrati. Diogenis. Zenocratis.

Aristoteles

quod enim nonnulli perperam aiunt, animam esse ignem, aut vim aliquam eiusmodi, melius fortasse dixeris Animam in quodam huiusmodi corpore insidere. Ratio est; quia ad obeunda munera calor maxime omnium vim habet administrandi. Idipsum affirmasse visus est in secundo de Gener. Animalium cap. 3. inquiens: sed enim omnis animæ siue virtus, siue potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum quam ea quæ Elementa nuncupantur: denotans spiritum, per quem ait semina reddi fœcunda. Hæc opinio aliquid veri includit: absolute tamen, nec est vera, nec ad rem facit: Nam hoc veri includit, quod calor naturalis, & spiritus sint commune instrumentum Animæ, hoc & ab Auerr. in Paraphrasi de Gener. Animalium, cap. de Cerebro, & a Simplicio, & a Philopono sæpe affirmatur, præsertim in secundo de Anima. Quod autem absolute ad rem non faciat, nec vera sit, ostenditur: quoniam aliud est aliquid esse commune instrumentum Animæ, vt sunt spiritus & calor, & esse membrum principale, ex alio non pendens, & ob id Sedem Animæ de quo est dubitatio. Quod autem Calor, Sanguis, vel Spiritus talia non sint, patet Primo: quia Sedes Animæ est membrum aliquod principale. Secundo, quia Sedes Animæ non debet ex aliqua corporis parte vt ex principio fluere, & pendere. Tertio, debet esse firmum aliquid & permanens, non autem continenter aptum variari. Quarto, cum sit Sedes sensuum, debet esse prædita sensu, & præsertim tactus. Hæ conditiones nec Sanguini, nec Calori, nec Spiritibus competunt, quare non Sedes, sed solum Instrumenta communia, & vehicula quædam, per quæ Anima effunditur in vniuersum corpus iudicari merentur.

Euersio.

Spiritus nō esse sedem Animæ.

Opinio Platonis de Sede Animæ. Cap. IIII.

SILENTIO obuolutis cæteris omnibus de Animæ sede opinionibus, de solis sententijs Platonis, Galeni & Aristotelis, vt de probabilioribus verba faciam, ordiens a Platone tanquam seniore, ex quo Galenus multa deprompsit. Tria in Animali, & præsertim in homine considerauit Plato Principalia membra, quæ partium principalium Animæ essent Sedes: nempe Cerebrum, Cor, & Iecur, in quibus tamen Principatum absolute Cerebrum obtineret. Quod vt lucide constet, verba nonnulla referam, quæ in Timeo leguntur. Inquit enim. Et diuinorum quidem ipse Deus est auctor, mortalium vero generationem, natis suis tradidit absoluendam: Illi igitur suum imitati parentem, principiumque Animæ immortale suscipientes, Animam mortali corpore clauserunt, totumque corpus, Animæ tanquam vehiculum subiecerunt, in quo aliā animæ speciem mortalem fabricarunt, quæ grauibus, necessarijsque perturbationibus afficeretur: illi ergo hæc miscentes, mortale genus composuerunt. Cæterum ne diuinum vlla mortalium contagione, nisi quantum summa necessitas cogeret pollueretur, seorsum ab illo, in alia corporis sede, mortale collocarunt, atque a pectore caput, ceruice, & collo interposito separarunt: in pectore igitur & Thorace mortale genus Animæ posuerūt, cumque id per naturam partim melius, partim deterius esset, disposuerunt rursus Thoracis capacitatem, secernendo sedem tanquam virorum alteram, alterā fœminarum, Cartilaginem enim quandam nomine diaphragma, quod etiam Phrenas vocant, inter hæc mediam posuerunt: partem igitur animę fortitudinis, iracundięque participē, contentiosamque, capiti propinquiorem fecere, vt obediens rationi, vnà cum eà cupiditatum genus vi illata coerceat; si quando rationis in Arce capitis habitantis iussa, cupiditas respuat. Et paucis interpositis. Postremo eam Animæ partem, quæ esculenta, & poculenta cupit, & reliqua omnino quibus corpus indiget, concupiscit, mediæ regioni inter diaphragma & vmbilicum applicuere, vbi quoddam quasi præsepe, ad totius corporis alimoniam extare volebant: & ibidem illam animæ vim tanquam agreste animal alligarunt. Et post pauca. Quoniam vero videbat Deus partem il-

Opinio Platonis.

Verba Platonis.

lam

Iam Animæ talem fore, vt rationem non exaudiret, & si quo sensu pulsaretur nullo modo rationibus obtemperaret, sed simulachris, visisque nocte, dieque raperetur: iccirco naturam iecoris procreauit, & in eius habitationem disposuit. &c. Ex his necnon ex alijs verbis a Platone enunciatis, conspicue elicitur, triplicem statuisse Animæ sedem, triaque principalia constituisse membra, inter quæ tamen caput imperium obtineret: Testes inter principalia membra nunquam numerauit. Sed ex his quæ de opinione Platonis relata sunt, nonnullæ emergunt non negligendæ difficultates. Prima est: quia si caput est Sedes Mentis, & rationis, secretumque est a pectore, ne ratio & consilium turbarentur, quid dicendum erit de iumentis & feris, quorum caput a pectore secretum est, cum tamen sint animalia rationis & consilij expertia? Altera Dubitatio est, quoniam Plato in Phedro, & alibi, Animæ pro sede tribuit vehiculum æthereum non autem caput, vel cor. Tertia Dubitatio est, quia Plato in eodem Timeo medullam inquit esse agrum, & sedem Animæ, non caput, vel cor, ait enim: Cum author rerum mortalium medullam genuit, totius generationis mortalium sementem, fomitemque constituit, postea vero serens in ea, animorum genera alligauit, figuras præterea quascunque, & qualescunq; ex singulis speciebus adesse medullæ oportuit, tot penitus atque tales in prima illa distributione distinxit, & illam quidem medullæ partem, in quam velut agrum quendam, diuinum semen iaciundum erat, globosam, & vndique teretem finxit, atque encephalum hoc est cerebrum iccirco voluit nominari: quia vnoquoque animali denique absoluto vasculum cerebri capax, cephalum, idest caput erat vocandum, quod autem reliquas, mortalesque Animæ vires comprehensurum erat, rotundis simul, oblongisque figuris ornauit, totumque medullam voluit nominari, &c. Conspicue Plato his verbis Animam cum æternam, tum mortalem non in iecore, & corde, sed in medulla collocauit. Quarta Dubitatio est, de facultate sentiendi, nam eam nonnunquam pectori, nonnunquam capiti tribuere videtur: inquit in Timeo: tendunt a lingua venæ ad Cordis sedem, saporum nunciæ. Præterea, cum in Corde locauerit appetitum irascendi, & in Iecore concupiscendi, appetitus non est sine cognitione. His accedit, quod sensus attinet ad partem Animæ mortalē, cuius sedem statuit pectus. Ex aduerso videtur eam tribuere capiti: nā caput iumentorum in iumentis principatum obtinet, cui tamen non mens sed solus sensus competere potest, siue externus, siue internus. Et confirmatur, quia sensus rationi famulantur, & ob id in eadem sede reperiri debent. & præsertim, quia Plato in eodem Timeo capiti tribuit etiam initium motus, quod cum sensu interno, nempe cum Phantasia iunctum est: Hæc dubiam reddunt sententiam Platonis primo relatam. Quibus additur Dubitatio quinta, & est: quia ex sententia Academicorum Anima est tota in toto, & tota in quauis parte. Quare non videtur recte dici ex opinione Platonis Animā esse in partes diuisam, & partes varias in varijs corporis partibus esse collocatas. Postrema Dubitatio est, de Mente supra Animam rationis compotem posita, de qua est dubitatio an Plato in corpore ei sedem assignauerit.

Quæ sit Sēdentia Platonis. *Dubitatio prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.*

Solutio relatarum difficultatum de Sede Animæ ex Sententia Platonis. Cap. V.

Dubitationes propositæ apud Academicos profecto non leues sunt, quas ego breuissime nitar diluere. Prima Dubitatio erat: quia dicebatur caput tanquam Sedem rationis debere a pectore, sede facultatū mortalium distare: instantia erat de iumentis & feris, quæ ratione carent, & caput eorum a pectore distat & præsertim in Grue. Respondeo, Platonem in ea distributione considerasse constitutionem hominis, de quo primo & præsertim ea vera sunt, cætera autem animalia sunt quidam recessus ab huma-

Solutio primæ Dubitationis.

na perfectione:hinc homo eorum dicitur mensura, & seruantur hæc in feris vt in vmbra & imagine. Addo secundo, in feris locatam esse eam animæ facultatem, quæ pro portione respōdet rationi hominis nempe Phantasiam, quæ dicitur Mens brutorum. His tertio addo, non deesse Academicorum plurimos, qui etiam iumentis si non inesse, saltem præesse Animam rationis compotem existimarint & præsertim cum putarint cæteros animæ gradus ex rationali prodire. Hinc Porphyrius in libro de abstinentia ab esu carnium, latissime hoc demonstrare nixus est, & Plato in Phedro, quia Anima est principium motus: inferebat, quod ex se moueatur, ex quo eliciebat in decimo de Repub. esse immortalem: at etiam anima ferarum est principium motus. De hoc plura dixi in libro de humana Mente, Secunda Dubitatio erat: quia alibi ætherum vehiculum dicebat Sedem Animæ. Respondeo, ex sententia Platonis vario modo Animæ competere sedem: nam vel quæritur sedes totius, vel partium, si totius pro vniuerso tempore est propria stella, pro diuturno tempore sub cœlo est vehiculum æthereum, pro breui tempore est vniuersum corpus animalium, quod vehiculum ostreaceum Academici appellant: at nunc sermo est de partibus Animæ, vt sunt principia distinctarū actionum in varijs partibus Animalium. Tertio dubitabatur: quia Plato in eodem Timeo medullam dicebat agrum, & Sedem Animæ. Respondeo, Platonem nomine medullæ denotasse cerebrum, medullam spinæ dorsi, ossium, nec non genituram. Addo secundo, Sedem Animæ vsurpari posse, & pro parte corporis, cum genitura & semine iuncta, in qua consideratur prima origo, & connexio Animæ nobiscum, & huiusmodi est medulla ex sententia Platonis, & præsertim Cerebrum, nam ex anima rationali prodeunt facultates reliquæ. Hinc eam Plato appellat agrū seminum Animæ, vel vsurpatur pro membro corporis, ex quo prodeunt instrumenta, pro fungendo munere alicuius principalis partis Animę, & ita varia membra statuuntur sedes variarum partium Animæ. Dubitabatur quarto, loco de sensu, an sint in cerebro vel in pectore. Respondeo, sensum esse duplicem; Internum, & externum, si de interno loquimur, cuius Princeps est Phantasia, Sedes eius est caput, tum quia comitatur animam rationis compotem, eique poxime famulatur & a nonnullis ab ea nō distinguebatur: tum quia maxime est spiritalis, tum demum quia in iumentis & pueris obtinet locum rationis & ducis, ideo iure in principali & supremo membro debuit sibi locum optare. Si vero loquimur de sensibus externis, illi sunt duplices, nonnulli magis spiritales & animastici, alij magis materiati, spiritaliores sunt visus, & auditus, quos sequitur odoratus: hi collocati sunt in capite, nam comitantur Animam rationis compotem, inseruiunt disciplinę, & in Anima seruantur seiuncta ab hoc crasso corpore: & cum vehiculo æthereo iuncta; Hinc etiam cœlorum animis Academici modo aliquo visum & auditum tribuunt; & quamuis Anima cum æthereo vehiculo iuncta, non percipiat odores, eos tam percipit iuncta cum vehiculo aereo. At loquendo de gustatu, & tactu, qui sunt sensus magis materiati, hi potius sunt in Corde; ideo ait Plato in Timeo, tendere a lingua ad Cor venas saporum nuncias; Absolute tamen, sensus & iudicium tribuuntur capiti, quoniam a potiori petitur denominatio: At instabatur quia in pectore sunt facultates appetentes & exposcentes cognitionem. Respondeo cognitionem cæterorum sensuum per consensionem etiā extendi ad pectus: tamen Plato præsertim considerauit, dum diuisit partes Animæ in partes corporis, originem & principium instrumentorum, ei parti inseruientium pro fungendo suo munere, vt etiam affirmauit Plotinus En.4. lib.3. cap.23. Quinta dubitatio erat: quia ex sentētia Academicorum Anima est tota in toto, & tota in quauis parte, vt etiam cum Academicis existimauit D. Aug. Respondeo, Animam considerari & secundum essentiam, & secundum instrumenta quibus eget pro fungendis varijs muneribus: si consideratur secundum essentiam, vbi est, tota est: & ea præsertim quæ vtens ab Academicis dicitur: at secunda consideratione secus se habet, vt dixi. Insuper vel consideratur proprie sumpta anima, vel considerantur idola & vestigia eius, ea est tota in quauis

Solutio secundæ Dubitationis.

Solutio tertiæ Dubitationis.

Solut. quartæ Dubitationis.

Solut. quintæ Dubitationis.

nis parte, hæc autem diuisa sunt. Postrema dubitatio erat de Mente, pro cuius solutione accipio apud Academicos duplicem esse Mentem, vnã animariam, quæ eadem est cum Anima rationali, de qua idipsum est dicendum quod de Anima rationali dictum est. Alteram supra Animam positam, aptam tamen ab Anima rationali participari. Hinc Homo dicitur Anima rationalis, Mentis particeps, Anima: quia alteri dicitur Anima, ideo magis Sedem exposcit: Mens vero, quia est aliquid absolutum, minus dicitur Sede prædita; dicimus tamen Sedem proximam eius esse Animam rationalem, in qua recipitur vt lumen in perspicuo, & per Animam rationalem dicitur esse in Capite & Cerebro, cum tamen ex se ab omni Sede sit soluta; & hæc de opinione Academicorum. *Solutio sextæ Dubitationis.*

Opinio Galeni, de Sede Animæ & principatu Membrorum. Cap. VI.

GALENVS ex Philosophis præsertim sequutus est Platonem, propterea explicationi sententiæ Platonis, iure optimo succedit explicatio opinionis Galeni. Existimauit Galenus (vt se declarat in lib. quod animi mores sequantur corporis temperaturam) facultatem nutrientem esse temperamentum Hepatis, Irascentem, & vitalem Cordis, de rationali primo ait nil certi se habere, quod aduersus Platonem proferat, in progressu tamen ostendit eam esse temperamentum cerebri. Insuper in septimo de Placitis Hippocratis & Plat. cap. 3. inquit: vnum Principium est in capite cuius munus per se quidem est vt imaginationem, memoriam, intellectionemque præbeat, Aliud vero vt sentientibus animalis membris sensus, & in ijs quæ per appetitionem mouentur motus originem præstet. Alterum principium in corde est, cuius opera per se sunt Animæ tenor, quem τόνον dicunt, & in ijs quæ ratio iusserit, inuicta constãtia. Secundum affectum autem veluti feruor insiti caloris, dum anima vindictam sumere de eo cupit, qui videtur offendisse, per aliud vero id efficit vt membris sigillatim omnibus calorem, arterijsque illam micationis pulsusque agitationem suppeditet. Tertium principium, tertiaque facultas est in Iecore, quæ vniuersam in animali nutritionẽ procurat, ad eandem pertinet iucundarum rerum fruitio, in qua cum vehementius quàm par est monetur, incontinentiam, intemperantiamque procreat, &c. Ex his constat opinio Galeni, quem in parte sequitur Auicenna, sequuntur & alij multi, qui tribus relatis principalibus membris, quartum addunt: nẽpe testes, pro seruanda specie, de quo dissentiunt a Plat. qui inter principalia membra nullibi testes numerauit. Et quamuis Galenus de distinctione trium principalium membrorum, necnon de absoluto principatu Cerebri cum Platone consentiat, de attinentibus tamen ad essentiam, conditiones, & status cum Animæ, tum Mentis, summopere dissentit. At id cum non sit præsentis considerationis, prætermittitur. *Opinio Galeni.*

Principaliaq; fundamentaq; opinionis Platonis, & Galeni. Cap. VII.

OPINIO Platonis & Galeni, vt est præstantissimorum virorum, ita satis firmis fundamentis niti, rationibusque validissimis confirmari videtur, referam ego potiora: Et primo, accipio vt concessum ab Aristotele in secundo de Gen. Animal. cap. 3. naturam facultati instrumenta tribuere, & eandem facultatis & instrumentorum esse rationem, ex quo hæc elicitur ratio: Ea est Sedes & fons facultatis, quæ est origo instrumentorum eius: At cerebrum *Primũ fundamentum.*

cerebrum est principium instrumentorum sensus,& motus,cum sit principium neruorum per spinalem medullam, & nerui sint instrumenta sensus & motus, igitur Cerebrum est sedes facultatis sentientis & mouentis, & cum cerebrum sit sedes sensus, & motus,etiam est sedes rationis,quæ motum dirigit, & cum sensu nectitur, & propterea obtinet principatum inter membra. Secundo ea iudicanda est Sedes facultatis sentientis, & mouentis, a qua nisi pateat via ad reliqua membra, statim ea priuantur sensu & motu: huiusmodi solum est Cerebrum, a quo statim quod viæ ad reliqua membra obstruuntur,destituta remanent sensu,& motu,quod paret ex somno,in quo cum viæ crassioribus vaporibus obstruantur, quamuis cor sit liberum,& pateant viæ ab eo ad inferiora membra, tamen remanent priuatæ sensu & motu; Hinc somnus dicitur affectio communis sensus,& primi sensitiui, & cum conspicue sit affectio Cerebri,& refrigerantia Cerebrum somnum inducant, necessario sequitur Cerebrum esse sedem facultatis sentientis & mouentis. Hoc ipsum nos experientia docet, percipimus enim eos vapores obtundere sensus, qui cerebrum petunt,non qui cor,& Epilepsiam ac Apoplexiam, quibus morbis sensu & motu priuantur membra, non ad cor sed ad cerebrum pertinere. Tertia ratio petitur ex comparatione Cerebri cum Corde,& ex conditionibus eorum. Inquit Philosophus in secundo de Anima sensus consistere in quodam pati,perpessio facile recipitur in re molli,& humida, non in dura & arida, Cerebrum est summe molle, aptum facile formari, cor durum & aridum,ad id ineptum. Insuper calor vehemens turbat rationem,obtundit sensum, frigus pro Prudentia conducit sensusque contemperat, Cor maxime est calidum, ideo iudex esset stolidus & furiosus, nam furor, & ira ad Cor pertinent, quæ non recte in eadem sede cum Iudicio,Prudentia,& Sapientia seruantur. Quarta ratio sumitur ex functionibus muneum,& læsionum consensionibus: experientia enim constat definitas capitis partes, cum definitis facultatibus sentientibus mirum habere consensum: nam si pars capitis posterior læditur,statim memoria læditur, si anterior, vel media,percipimus lædi sensum communem, vel vim imaginandi:quod non accideret nisi in illis partibus sedem haberent. Quod Confirmatur: considerando quomodo disponamur & permutemur,dum per eas facultates operamur,dum enim rei alicuius recordari cupimus,caput deprimimus,partemq; eius posteriorem confricamus, dum imaginari aliquid volumus, eleuamus caput. Similiter qui contemplationi, & imaginationi incumbunt, facile labuntur in dolorem, & imbecillitatem capitis, veluti qui irascuntur, in corde & præcordijs permutationem percipiunt,& per Hepatis intemperiem membra priuantur congruenre alimento, quæ nobis patefaciunt facultates vnde prodeunt ea opera,in eis partibus sedem habere. Idipsum confirmatur per instrumenta externorum sensuum,famulantium internis,quæ non in pectore, sed in capite apparent posita, & anatomici patefaciunt a cerebro tendere neruos ad ea sensuum instrumenta, deferentes facultatem sentiendi,& præsertim ad oculos,aures & odoratum. Quinto, idipsum ostenditur considerando attinentia ad nutritionem. Nam facultatum & instrumentorum eadem est ratio, cor non est principium venarum & sanguinis, quare non est Sedes facultatis nutrientis: Consequutio nota est, assumptum patet consensione Medicorum,idque satis conspicue ostendunt Anatomici peritissimi, patefaciendo venæ cauæ truncum maiorem,& lariorem, tanquã stipitem esse in Hepate, minorem & angustiorem in Corde. Insuper Venas tanquam Plantas, radices suas effusas habere in Hepate,& ob id non continenter agitari,vt agitantur Arteriæ ex corde prodeuntes, sed sine motu & pulsu requiescere. Idipsum ex eo colligere valemus: quia Hepar simillimum est sanguini,cum sit tanquam sanguis congelatus, & læsionem hepatis,sequitur deprauatio sanguinis. Neque sanguis vniuersus meat per Cor,sed nõ exigua eius portio ab hepate per Venas in partes inferiores effunditur. Cum itaque ex hepate prodeat sanguis vniuersus, non autem ex Corde, conspicuum est signum, non Cor,sed hepar esse adæquatum principium sanguinis: Cor autem, quod conceditur

Alterũ fundamentum. *Experientia.* *Ratio tertia.* *Quarta.* *Cõfirmatio.* *Alia Confirmatio.* *Quinta.*

ditur esse principium Arteriarum, solum perficere sanguinem in Arterijs inclusum, nō autem existentem in venis. Quod confirmatur: considerando constructionem ostiorum Cordis: Nam duo ostia cordis ita sunt constituta, vt valde sint dissimilia membranis & orificijs Venæ cauæ, & præsertim quia orificia Venæ cauæ introrsum aperiũtur, vt apta sint dilatato Corde sanguinem in ipsum infundere, cum vice versa, orificia quæ in corde sunt, extrinsecus referentur, & clauduntur intus, vt coarctato Corde sanguinem aliunde receptum continere valeant. Et si quis obijciat, quod Plato in Timeo dixit: Cor vero venarum originem, fontemque sanguinis per vniuersum corpus, impetu quodam manantis in stipatorum regione suspendere voluerunt, &c. Respondet Galenus, lib. 6. de Placitis Hippoc. & Platon. cap. 9. Platonem nomine Venarum denotasse Arterias, vt mos fuit Veterum; Ideo etiam Plotinus En. 4. lib. 3. cap. 23. sententiam Platonis cum ea quæ Medicorum est connectit. Præterea, idipsum constat de principio Generationis, quod non videtur posse statui Cor, cum semen non gignatur in eo. Quare non est Cor vnica Animæ Sedes. Demum vtor ratione sumpta ex Plat. de Repub. Dial. 4. in quo manifestat rationem a facultate irascendi, & hanc ab ea concupiscendi differre, quia varijs mouent motibus, se mutuo turbant, frequenter inuicem pugnant, & ob id Temperamenta distincta, seiunctamque Sedem exposcunt.

Cōfirmatio. *Instantia.* *Solutio.* *Postrema ratio.*

Sedem Animæ vnicam, non plures debere statui. Cap. VIII.

SAtis constans & firma apparuit Platonis & Galeni sententia, Perpendenda modo est Aristotelis; Verum ante quam id fiat, operæpretium est, considerare, & decernere, an animæ sedes vnica statui debeat, vel multiplex: vt mox quæ ea sit, inspicere valeamus. Qui putant eas esse multas, præsertim ex quatuor id colligunt: Primo, ex varietate facultatum. Secundo, ex varietate instrumentorum quibus vtuntur, ex varijs fontibus prodeuntium. Tertio, ex varietate Temperamentorum, quam variæ facultates expoſcunt. Quarto, ex varietate officiorum in varijs partibus refulgentium. Ex aduersō autem Empedocles, Aristoteles, & Stoici, vnicam statuerunt animæ Sedem, Membrũque Principale vnicum affirmarunt. Quod varijs rationibus ostendi potest. Primo ita argumentor, Animal est vnum, ergo forma eius quæ est Anima, est vna, igitur Sedes eius vnica est: Assumpta sunt nota: Consequutio deducitur, quia Vnius Vnica est Sedes, & in omni genere ad vnum primum necesse est deuenire, quare in genere membrorum, ad vnicum deueniendum est, quod primum dicatur. Præterea, hoc ostenditur ratione sumpta ex ordine: ordo est dispositio plurium inter se, & ad vnum primũ, ex quinto Metaphysicæ, contex. 16. membra sunt ordinata & suo ordine constituunt animal vnum, quare est necesse, vt inter ea primum sit vnum. Confirmatur: quia si membra prima fuerint plura, vel erunt iuncta & complicata, vel ne: si non, tunc Animal non esset vnum: si sic, igitur dari debet forma nectens & in vnum redigens, quæ cum vna esse debeat, & in corpore expoſcat sedem, est necesse dari membrum vnum, quod sit sedes eius, & id erit membrum principale, non alia. Præterea, cum Animal sit paruus Mundus ex octauo Physic. 17. & homo sit tanquam Mundi compendium, & imago, vt in Magno Mundo vnicum est Principium primum, vnum mobile primũ, & sedes primi Motoris, ita & longe magis in paruo mundo vnica statui debet Sedes prima. Quod confirmatur: quia Imperium Regium secundum Naturam est optimũ, hoc fulget in vniuerso, quare etiam in eius imagine reperiri debet, & præsertim, quia nunquam totum aliquod recte dispositum, nisi in eo primum sit vnicum, ex quo pendeant, cuique subijciantur cætera. Præterea, principium facultatis formatricis fœtuum, facultas formatrix, & facultas fœtus formati, sibi mutuo respōdere debent, cum

Quod sedes aiæ sit multiplex, ratio quadruplex *Quod sit vna.* *Ratio prima.* *Secunda.* *Cōfirmatio.* *Tertia.* *Cōfirmatio.* *Quarta.*

ordine

ordine quodam ex vno eorum, prodeat aliud: At vis formatrix, quæ in semine reperiur, vnica est, in quauis parte tota, & viget in spiritu seminis: Principium ex quo pendet vis formatrix & spiritus eius, vnicum est, non enim semen vnum ex varijs principijs prodire valet, sed ex vnico, quodcunque pro nunc illud sit: quare similiter facul-

Quinta. tas formati fœtus vnica sede, vnicoque primo principio debet esse prædita. Insuper, cum Anima non sit Temperamentum, vt existimauit Galenus, sed forma Temperamento vniuersi viuentis superueniens, ea debet iudicari sedes animæ quę est commune principium & fundamentum temperamenti vniuersi viuentis, id autē non est multiplex, sed vnicum, idque est Cor, vnicum itaque statui debet principale membrum.

Sexta. Præterea, consensio partium inter se, connexionem & vnitionem earum exposcit, partium animalis adinuicem mira est cōsensio, quare earum est connexio, & in vnum redactio, quod eis competere nequit, nisi sedes prima, primumque principium vnicum

Septima. sit. Insuper, gradus Animæ ita inuicem sunt dispositi, vt sequens supponat antecedētem, ac vnus includatur, & sit in alio, non secus ac trigonum in tetragono, ut dicitur in secundo de Anima: hoc seruari non potest nisi ordinatarum facultatum eadem sit Sedes, alioquin illi gradus essent seiuncti, & vnus non includeretur in altero, & posset

Octaua. sine altero reperiri. Præterea, ex sententia Galeni gradus & facultates animæ nil aliud sunt nisi Temperamentum suæ sedis, suique principalis membri, cum autem ea Temperamenta distincta sint, nec unum includatur in altero, immo inuicem pugnent, Anima nec erit aliquid unum nec una facultas includetur in altera, nec partes eius iunctę

Solutio prima. erunt, quod maxime est absurdum. At qui opinioni aduersæ sunt addicti, soluendo inquiunt: Principium pro prima & præstantissima Sede sumptum, esse unicum, nempe Cerebrum: pro subordinatis tamē facultatibus esse multiplex, ut multiplicia etiam

Altera. sunt instrumenta, & origines eorum. Insuper, addunt de Mundo paruo, ut ad institutum pertinet, & de magno secus se habere: nam ut legitur in secundo de Cœlo, mortalia & inferiora vt assequantur suam perfectionem pluribus actionibus egent, & propterea pluribus instrumentis instrumentorumque principijs debent esse munita.

Reijciuntur Solutiones, diluunturque rationes pugnantes cum vnitate Sedis Animæ. Cap. IX.

DISSERVI aduersus multitudinem principalium membrorum, superest modo vt patefaciam aduersariorum Solutiones leues esse, & rationes eorum facile dilui. Dicebant pro partium ordine id esse satis, vt inter membra principalia vnum dignitate, cæteris præstet. At profectò id

Euertitur primū fundamentum Solutionis. satis non est: quia pro unitione, exquisita consensione, & inclusione unius facultatis in altera, requiritur ut absolute sedes una sit, unumque principium ex quo cætera pendeant. Et dum addunt Mundi & Animalis distinctam esse rationem,

Euertitur alterum. profectò, ut ad institutum pertinet, ratio eadem est: nā quamuis animalium actiones sint multæ, longe plures tamen sunt actiones partium Mundi: Et quamuis etiam illæ sint uariæ, omnes tamen in animali uno per unum primū principium debent esse iun-

Diluuntur rationes aduersæ. ctæ, & colligatæ, adeo, ut ordine quodam ex eo pendeant. Neque etiam difficile est, rationes aduersas diluere; Prima sumpta ex uarietate facultatum, reflectitur, quam-

Solutio prima. uis enim facultates sint uariæ, sunt tamen subordinatæ, & ita se habent ut una includatur in altera, & ubi est una, ibi reperiatur & altera, ut dicitur de Triangulo & Quadra-

Solutio secunda. to. Secunda ratio sumebatur ex distinctione originis Instrumentorum, quæ primo reflectitur per Aristotelem putantem unicum esse fontem omnium organorum, qua de re agam in progressu. Secundo soluitur per fiduciariam reprobationem, quamuis enim Cerebrum neruorum, & Hepar concedatur origo uenarum, id tamen nil refert, quia nos primum & commune instrumentum, non proxima & propria cōsiderare tenemur.

nemur. Instrumentum commune, quod etiam instrumentum instrumentorum dicitur, sunt spiritus, quorum sedes, fons, & officina Cor est. At inquiunt, spiritus in Cerebro contemperari, purioresque reddi, & inde recipere facultatem vt sensui & motui inseruiant; verum hoc non satisfacit: quia in Cerebro spiritus per humorem & frigus incrassantur, & solum mutantur accidentia, seruata essentia: id autem iudicari debet absolutum principium instrumenti, a quo non accidentia sed essentiam recipit, hanc autem habet a corde, in quo spiritus per calorem ex tenui sanguine gignuntur. Ratio tertia sumebatur ex varietate temperamentorum, quam variæ facultates exposcunt, quę leuis est: quia Temperamentum primū & commune, vnicū est, vnaq; eius Sedes, nempe Cor, & ita ratio reflectitur. Similiter diluitur ratio quarta, sumpta ex varietate officiorum, & pugna facultatum: nam quamuis officia sint varia, omnia tamen ordine aliquo ex vno primo pendent, & varietas Temperamentorum non in primo fundamento, & Sede, sed in proximis instrumentis seruari debet: Et quamuis vna facultas pugnet cum altera, non ob id Sedes prima est distincta, quoniam etiam ipsamet cupiditas cum cupiditate, & ratio vna cum altera frequenter pugnat. Non itaq; concedenda sunt plura membra principalia, sed vnicum statuendum est, & præsertim eorum sententia reijcienda videtur, qui inter principalia membra numerant testes: id enim concedi non debet, tum quia membrum principale constituitur per partem aliquam Animæ principalem, generationis autem principium, est vis nutriens, cui pro sede tribuunt Hepar, quare nō possunt eidem competere pro Sede Testes, cum vnius principalis facultatis vnica, & non duæ sint Sedes, tum quia semen est fœcundum per spiritus, qui ex Corde, non ex testibus prodeunt, & Cor virtute & facultate est totum Animal, quod generare valet, & a quo per arterias, spiritus effunditur: tum demum, quia non datur quartum instrumentū præter neruos, venas, & arterias, nec distinctus spiritus, vt valeant quartum principale membrum constituere.

Solutio tertia.

Solut. quarta.

Testes nō esse membrū principale.

De Sede Animæ opinio Aristotelis & Ratio prima. Cap. X.

CVm apparuerit membra principalia non plura sed vnicum statui debere, quod nam illud sit, quod sibi principatum vendicet considerare tenemur. Existimauit Aristoteles in quouis Animali principale membrum vnicum esse, idque esse Cor, in quo vt in Arce Anima resideret, a quo & instrumentum commune nimirum calor & spiritus, & instrumenta secundi ordinis, nempe nerui, arteriæ, & venæ ortum ducerent, vt ex libris de partibus & generatione Animalium elicitur, necnon ex lib. de iuuentute & senectute, & de communi animalium motu. Rationes pro eius opinione ex varijs fontibus elici possunt: & primo, ex communi Animæ instrumento, Nam ea statuenda est communis Animæ sedes, quæ est origo & sedes communis instrumenti eius, huiusmodi est Cor: instrumentum enim commune apprime familiare Animæ, est Spiritus, & Calor, cuius origo, sedes, & officina, Cor est. Soluunt nonnulli viri docti, dicentes instrumentum Animæ esse duplex: vnum quo perficiuntur opera Animæ, & huiusmodi sunt Spiritus, & Calor. Alterum per quod vis defertur, quales sunt nerui, venæ, & arterię. Instrumentum primi generis in varijs membris contemperatur, & vires recipit, instrumentum secundi generis absolute ex membris distinctis ortum ducit. Instrumentum primi generis ex membris varijs recipit formam variam. Instrumentum secundi generis ex membris varijs recipit & formam, & materiam, vt nerui ex Cerebro, venæ ex hepate, arteriæ ex Corde. Hæc solutio triplici de causa iudicari debet inanis, primo: quia pro statuenda sede, & principali membro, id solum instrumentum considerandū est, quod est commune, principalius, & intimius Animæ, huiusmodi est Calor, & Spiritus,

Pro principatu Cordis

Ratio prima.

Solutio.

Euersio.

ritus, qui adeo sunt iuncti cum Anima, vt nonnulli Animæ essentiã ab eis non seiunxerint: non autem venæ, arteriæ, & nerui, quæ sunt potius viæ per quas spiritus deferuntur, & loca in quibus sanguis recipitur, quam proprie instrumenta Animæ; Hinc remanent pereunte Anima. Secunda ratio est: quia de instrumento illo secundi generis, etiam (vt dixi) dubium est, num ex distinctis membris ducat ortum, vel potius ex solo Corde. Tertia ratio est: quia vt pertinet ad instrumentũ primi generis, principale, & commune, id profecto in Corde residet, & ex Corde prodit. Nam seorsum a Corde Spiritus vel ex integro producuntur, vel solum alterantur, & contemperantur: si primum, (quod verum non puto,) proculdubio id fit beneficio Caloris ex Corde pendentis, & coquẽtis: cuncta autem suo primo principio tribuenda sunt, quod enim est causa causæ, etiam est causa pendentium ex ea. Si vero in alijs membris spiritus non gignuntur ex integro, sed contemperantur, quæro, vel id fit per cętera membra, vt instrumenta Cordis, vel tanquã per principalia quibus Cor materiam subministret: si primum eligis, inferam, Cor esse primam & communem Animæ Sedem, cætera esse instrumenta eius. Si alterum approbas, varia sequuntur absurda: nam spiritus contemperatus non est distinctæ speciei, quare non est distinctæ principalis virtutis. Præterea, tunc frigus Cerebri ignobilius, potiori modo ad operandum concurreret, quam calor formalior, & præstantior. Præterea, tunc Testes erunt membrum præstantius quàm cor, quia a corde ad testes ex eorum Sententia deferuntur Spiritus vt tanquam materia formentur, contemperentur, postremamque perfectionem recipiant, & præsertim, quia officium proprium testium quod est specierum conseruatio, erit præstantius officio proprio Cordis: & demum sequeretur, quod frigoris, & refrigerationis initium erit præstantius principio & fonte caloris, calefactionis, & coctionis. Insuper, id quod dicitur a Galeno, & a nonnullis Anatomicis approbatur, nempe ipsum etiam in pulmonibus ex inspirato aere gigni, apprime dubium iudico: tum quia vnius rei vna est propria, & per se in animali generatio: tum quia spiritus sunt tenuissima pars sanguinis, vel ex ea geniti, ideo in eo solo membro valent gigni, in quo sanguis postremam recipit coctionem, id autem fit in solo Corde. Tum demum, quia spiritus sunt corpus mixtum, & exquisitissimũ, quod ex vno solo elemento proxime fieri nequit. Similiter, id quod a nonnullis dicitur de spiritu naturali in Hepate genito, dubium puto: nam spiritus ex sanguine tenui prodeunt, in Hepate sanguis crassus est, nec exacte coctus. Insuper pro obeundo munere Hepatis, spiritus aliquis necessarius non est, cum operetur calore ex corde recepto proprio Temperamento, nec locus ei competat vllus, in quo, ille spiritus recipiatur. Nec profecto dantur in animali spiritus alij, præter eos, qui ex tenuissima sanguinis parte in corde gignuntur, cum enim sint valde calidi & sicci, in solo fonte caloris gigni possunt. Cor itaque est sedes communis, tum animæ, tum primi instrumenti eius, & propterea est sedes prima, & vnica Animæ.

De ortu spirituũ ex inspirato aere.

Ratio secunda, quod solum Cor sit sedes Animæ & principale Membrum. Cap. XI.

Conditio Sedis Animæ.

Altera via qua pro cognoscenda eadem veritate progredi valemus, peti potest ex Conditionibus Sedis Animæ, quæ soli Cordi, eique cumulatissime competunt. Nam conditio primæ & communis Sedis Animæ est, vt apta sit competere cunctis mortalibus Anima præditis, sit in medio posita, vt inde vires per vniuersum corpus valeat effundere, sit in loco munitissimo, iuncta cum cæteris omnibus partibus corporis. Hæ conditiones non alijs, sed soli cordi competunt, vt consideranti redditur notum: nam plantis & cunctis mortalibus viuentibus competit vel cor, vel aliquid cordi proportione respondens;

ſpondens:non ſic ſe habet de Cerebro,& Hepate. Neceſſitas autem Cordis, vt primæ & communis Sedis,conſurgit ex calore,cuius omnium conſenſione eſt fundamētum. Præterea cum Plātis aliquid competat loco cordis, quæro id cuiuſnam facultatis erit ſedes, & quia in plantis ſola ineſt vis nutriens, cogimur fateri,id quod proportione in eis reſpondet Cordi,eſſe Sedem Animæ nutrientis. Ex quo hæc elicitur ratio. Id eſt Sedes facultatis nutrientis viuentium, quod eius eſt ſedes in Plantis, nam omnium eadem eſt ratio: ſed in Plantis proportione reſpondens cordi, eſt eius Sedes,igitur & in vniuerſo viuentium genere. Confirmatur: attinentia ad hanc rationem perpendendo miram conſenſionem ſingularum animæ facultatum, cum facultate vitali,quam conſentiunt eſſe in corde, nam læſa facultate vitali, læſionem ſuſcipiunt facultates omnes. Præterea a prima & communi ſede Animę abeſſe debent excrementa omnia, animæ aduerſa, hæc abſunt a corde, in cerebro autem & Hepate maxime inſunt. Demum monſtra varia inſpecta ſunt deſtituta capite, prædita mutatione & deformitate reliquorum membrorum, at deſtituta corde, vel corde ſecus formato prædita, inſpecta non ſunt, quod indicat fundamentum vniuerſæ fabricæ animantium, ſedem Animæ, & membrum principaliſſimum eſſe cor. At viri celebres, cum ſint aduerſæ ſententiæ, nituntur hoc fundamentum euertere, dicentes hæc indicare cor eſſe membrum maxime neceſſarium non autem præſtantiſſimum & ſedem vnicam. Inſuper addunt, nec Deum in Medio vniuerſi eſſe collocatum, ſed in ſede ſublimi reſpondente capiti: Nec cor in animali locum vere medium obtinere, ſed in medio eſſe vmbilicum, & viliora inteſtina, cor autem ſupra medium eſſe poſitum, & vergere ad partem leuam: vt ipſemet Ariſtoteles fatetur, qui in tertio de partibus Animalium,cap.3.inquit, in animali id quod eſt ſurſum,eſt præſtantius, ſurſum autem eſt caput,& in ſecundo de Cœlo ſurſum cum dextro,hoc eſt cum præſtantiore differentia coniunxit. Loquens de differentijs poſitionis Cœli. Hæ ſolutiones a viris ingenio ſublimibus excogitatæ, nec difficultatem remouent, nec vim noſtrarum rationum minuunt, primo:quia per conceſſa a Medicis non Cor,ſed Hepar, erit maxime neceſſarium, id enim quod eſt primum origine & ſupponitur a cæteris maxime neceſſarium iudicari debet, huiuſmodi autem eſt vis nutriens,non vitalis. Confirmatur,quia maxime neceſſarium eſt ſeruari, augeri, ſimileque generare, quæ ſunt officia non vitalis, ſed Naturalis facultatis. Inſuper, quod addunt de Deo qui in parte ſublimi,& non in medio eſt collocatus,ad rem non facit,docet enim Ariſtoteles in ſecundo de Cœlo 74. medium eſſe duplex, vnum magnitudinis,alterum perfectionis,& naturæ,quæ duo media in Mundo maxime ſeiūcta ſunt,in animali vero minus, Deus abſolute Princeps, medium perfectionis, & Naturæ ſibi, debuit optare, at de forma mortali,egente inſtrumentis, & cuſtodia,ſecus ſe habet,Formę a materia ſolutæ,ſolum ſeruare debent, & continere, non ſeruari & contineri, cum lædi nequeant, ideo in circulo continente, ſeruante, & in contenta vires effundente, locari debent: formæ vero mortales, egentes cuſtodia, & communi inſtrumento debent contineri,& in medio, ac loco munitiſſimo poni. Præterea, ſecus ſe habet de paruo Mundo figurato figura recta,ac de magno figura rotunda circumſcripto, ad cuius centrum viliora deſcendunt, continentia autem obtinent vicem formæ. Similiter id quod dicunt vmbilicum,non cor eſſe in medio animalis,nobis non obeſt, quia in animali tres inueniuntur ſinus,& ventres,Cor eſt in ſinu medio,qui Thorax eſt. Præterea,cor eſt in medio munitiſſimo, non in medio molis abſolutæ. Dum enim exquiſitum molis medium in animali conſideramus,diuiditur animal in partem ſuperam & inferam, & pars ſupera inferiori præfertur, adeo vt cor ſimul ſit & in medio & in parte ſupera & digniore.

Neceſſitas Cordis. *Ratio.* *Cōfirmatio.* *Solutio.* *Euerſio.*

Tertium rationum caput, quod Cor sit Membrum principalissimum, & vnica sedes Animæ. *Cap. XII.*

Cõparatio Cerebri & Cordis. TERTIVM rationum caput peti potest ex mutua comparationũ cerebri, & cordis: Inspicitur cerebrum quasi animæ expers, immobile, cor contra vt fons vniuersæ vitæ continenter mouetur, ex se autem moueri viuentium est proprium. Cor exactissimo sensu præditum citissime percipit lęsiones, cerebrum sensus expers ens non percipit: id autem quod ex se non mouetur, nec sentit, sine ratione statuitur sedes vtriusq; facultatis, recta ratione autem id ei tribuitur, quod ex se mouetur & sentit. Præterea, cerebrum est valde frigidum, plurimis excrementis abundans, cor apprime calidum excrementa a se longe repellens, frigus est inimicum vitæ, solum vtile ad contemperandum, calor est qualitas præstantissima, ex cœlo pendens, amica vitæ, maxime efficax ad operandum, quare cor vt caloris, ita animæ iudicandum est sedes. Præterea, cor perinde ac paruum quoddam Animal ex se viuere, sentire, ac moueri aptum, se nobis offert, quod cũ primo se patefaciat tale, conspicue indicat reliqua membra esse talia per illud. *Cõfirmatio.* Cõfirmatur: quia cerebrum tanquam pondus iners excrementum quoddam, & tanquam materia esse videtur, cor vero formæ & opificis conditiones præ se fert. Hinc Aristoteles in secundo de Gener. Animal. cap.4. inquit, cor primo viuere, vltimo mori, & dum percipere volumus an aliquis sit vita functus, manum imponimus supra regionem cordis, considerando an moueatur, nam vltimo desinit moueri, quare & primo incipit. Hinc Arist. in 3. de partibus animalium, cap.3. dixit, cor perinde ac alterum animal, insitum esse Animalibus eo præditis. Verum qui partem tuentur aduersam, *Solutio.* his non suasi soluentes inquiunt, id quod primo oritur non esse cor, sed venam vmbilici, mox iecur, nec cor esse id quod primo mouetur, nisi motu naturali dilatationis, & constrictionis. Similiter cum cor nec videat, nec audiat non valet id munus alijs impartiri. Præterea, inquiunt alij ex sententia Hippocratis & Theophrasti, membra omnia simul formari virtute seminis, non autem ita vnum prius cæteris, vt id generationi cæterorum conducat, alioquin animal generaret seipsum, non autem totum virtute seminis formaretur. *Euersio.* Hæ solutiones vim nostrarum rationum non labefactant, nam esto quod prius vmbilici vena producatur, quod dubium est, non propterea tunc fœtus viuit, & actiones quæ tunc apparent, non sunt animæ fœtus, sed partim virtutis formatricis seminis, partim animæ matris, non enim viuit fœtus sine principio vitæ, quod omnium consensione est cor. Præterea, dum conceptus adhuc non separatus corde caret, includit tamen spiritum seminarium & aliquid illum seruans vnà cum calore, quod gerit vicem cordis. Præterea, quamuis primo ea vena, vel aliud simile distinctum a corde incipiat gigni, cordis tamẽ generatio primo perficitur & absoluitur. Præterea, cum cor primo moueatur, iure valet esse principium motus aliorũ, & quamuis tunc moueatur contractione & extensione, sat est quod mouetur primo, & motus animalis cognitionem & appetitum sequens semper, supponit motum aliquem naturalem, ex eoq; principium recipit, vt cumulate docet Aristoteles in lib. de communi animalium motu, cerebrum autem cuiusq; motus inspicitur expers. *Sententia quorundã.* At inquiunt nõnulli Anatomici, Cerebrum quoque extensione & contractione moueri, quod profecto inane est, quoniam si id modo aliquo apparet in cerebro, putandum est ei competere per exiguas arterias a corde per cerebri membranas effusas. Id quod dicitur quod membrum vnum Animalis non generet aliud, profecto verissimũ puto, & longe existimo a vero recedere Suessanum & eos qui inquiunt Animal posse generare se per partes, nam semen, & spiritus eius ea sunt quæ vniuersum fœtum per virtutem formatricem formant. Hinc Aristoteles in secundo de Gener. anim. cap.3. ait, Genituram absoluto

luto

luto foetu in halitus dissolui & euanescere; solum vnum membrum potest prius absolui, alimentumque cæteris suppeditare, hoc autem quod primo absoluitur & vltimo moritur cor est. Demum quamuis cor nec videat, nec audiat, sentit tamen sensu tactus, est principium spirituum sensibus omnibus inseruientium, & est fundamentum communis sensus, cum quo tanquam cum centro nectuntur alij. Præterea, adhuc *Reliqua ad comparationem pertinentia.* persistens in eadem mutua comparatione cordis & cerebri, considero cum Aristotele cor nulla graui ægritudine laborare sine interitu totius, nec viuere potest id animal, ex cuius corde portio aliqua quamuis exigua auferatur, cum ex cerebro portiones sine interitu animalis auferantur. Hinc ait Aristoteles in tertio de partibus Animalium, capitulo quarto, cor nulli graui morbo esse obnoxium, & arteriā pulmonis qua iecur nectitur cū vena maiori, parum sine interitu lædi posse, idque ratione recta, hac enim maxime cordi associatur; at vero quæ morbo vitijsque eiusmodi pereunt animalia, his dissectis affectus morbosi in corde inspiciuntur, &c. At nituntur viri docti *Solutio.* rationem hanc dissoluere, dicentes; quod si etiam cor vulneratur, animal aliquandiu viuit, & interni sensus seruantur incolumes, & Galenus in quinto de Locis affectis; *Galenus.* capit. secundo, ait se in quodam homine id vidisse. Insuper Anatomicus Cremonensis fama notus, affirmat se hominem secasse, in cuius corde vlcus erat, quod procul dubio non repente in eo productum fuit. Anathomici magna ex parte sunt addicti *Euersio.* Medicis, ideo pro parte eorum tuenda multa aiunt se vidisse, quorum ipsi sunt authores & testibus carent fide dignis. Et quamuis Medicis concedamus etiam cor læsione aliqua affici posse; id parum refert, tum quia Aristoteles non inficiatur illud posse lædi, sed tantum posse lædi læsione graui sine interitu. Hinc Galenus quoque in quinto de Locis affectis, cap. primo, inquit: læsione statim mori, solum contingere de læsione cordis: tum insuper, quia facta comparatione inter cerebrum, & cor, proculdubio cerebrum pluribus, diuturnioribus, & grauioribus læsionibus est obnoxium sine interitu animalis, quam cor. Demum in eadem mutua comparatione persistens; considerat Aristoteles in quarto de Generat. animalium, capitulo quarto, Animal esse vnum, vel plura, ex corde dignosci, non ex cerebro, si enim cor vel vnum, vel duo fuerint, animal quoque, vel vnum, vel duplex iudicari debet, ferunt ortum fuisse hominem duobus capitibus, & vnito corde præditum, quem profecto putandum est fuisse vnum, ideo aiunt vnum eius fuisse motum, vnam consensionem corporis, & imaginationem, quod non contigisset si cerebrum esset principium sensus & motus: Hinc duo corda necessario exposcunt duo capita, at non vice versa, & hoc est si- *Duo corda exposcunt duo capita, non contra.* gnum euidentissimum, nam id membrum debet iudicari sedes animæ, cuius vnitatem, vel multitudinem, sequitur vnitas, & multitudo animalis, & iure quia Animal est vnum per animam vnam, duplex per duas, at non sunt duæ animæ, nisi sedes fuerint duæ.

Quartum genus rationum, sumptum ex experientia.
Cap. XIII.

QVARTVM genus comprobationum, quod cor sit membrum principalissimum, & communis sedes Animæ, ex experientia sumitur, constat enim experientia dum formatur foetus, quod genito corde antequam formatum sit cerebrum foetus sentit, si pungitur contrahitur, & ad conducentia extenditur, quod nobis indicat non cerebrum, sed cor esse sedem facultatis sentientis. Et siue cor sit primum quod generatur, vt putat Aristoteles, siue id sit Hepar, vel vmbilici vena, nihil refert, sat est quod antequam cor formetur, non adest sensus, eo formato, statim adest, cerebrum autem formatur posterius. Præterea experientia constat, quod præciso capite quorundam animalium, id quod

remanet, per tempus aliquod satis conspicuum, sentit, monetur, & id ego in piscasum expertus, quod non accidit euulso corde. Dicitur tamen de Testudine, & Chameleonte, quod euulso corde viuunt, id autem eis competere putandum est, quia sunt animalia frigida, satis imperfecta, & prædita humore tenaci, & præsertim testudo, & ob id seruatur spiritus & calor ex corde effusus necessarius pro sensu motu & vita eorum aliquandiu seruandis, quod fateri cogimur: quia omnium consensione cor est sedes vitæ, quæ euulso corde per id tempus seruatur, at de ablatione capitis secus se habet, eo enim præciso in auibus & muscis maioribus, ne dum vita, verum sensus & motus conspicuo tempore seruatur. His accedit quod stirpæ animalia carent cerebro prædita autem sunt corde, vel fungente vice eius, quæ tamen sentiunt & ad libitum contrahuntur, & extenduntur. Præterea, in requiete Animalis cum spiritus & facultates in suâ sedem contrahi, ac in ea requiescere debeant, inspicimus non ad cerebrum, sed ad cor reuocari, vt accidit in somno, qui est animalium requies, in quo cum spiritus ad cor contrahantur, deseruntur membra sensu & motu priuata, præcordia vero vigent, seruantur calida, & efficaciora redduntur. At huiusmodi experientijs obijciunt nonnulli, dicentes caput hominis statim præcisum posse loqui, id non fit sine principio motus. Præterea, Paulus Vrbinas, & Columbus Anatomici celebres hac experientia vtuntur, ligant canem supra tabulam, secant citissime Thoracem, ligant vasa quatuor cordis, mox eximunt cor, quo euulso canem soluunt quem aiunt aliquandiu sine corde latrare, sentire & ambulare. Hæc triplici ratione nobis non aduersantur: primo, quia ea quæ dicunt satis sunt dubia, & vt pertinet ad præcisum caput, Aristoteles in tertio de partibus Animalium cap. 10. refert sententiam Homeri canentis caput præcisum loqui:

De Testudine & Chameleonte.

Solutio.

Euersio.

Ipseq; dum loquitur miscetur puluere vertex,

Et in Terra Caria ait, id pro vero iudicari, ipse tamen ex sententia inquit, sed fieri non potest vt caput præcisa Arteria & sine motu pulmonis loquatur, nec apud Barbaros qui capita summa cum celeritate amputant tale quid vnquam euenisse accepimus, idque confirmat: quia cæterorum animalium capita præcisa nequaquam vocem edere audita sunt, similiter scio quosdam peritos Anatomicos enixos fuisse in cane id ipsum facere quod aiunt fecisse Paulum, & Columbum, & nil ad votum eis contigisse, sed corde euulso statim canis perijt. Præterea, si id contingeret, eis non prodesset, quoniam adhuc canis viueret, cum tamen fateantur cor esse vitæ principium. Altera ratio est, quia concessis illis omnibus, dico ea accidere, quia virtus sentiens, & mouens, effusa a corde in reliqua membra, aliquandiu seruatur, cum enim seruetur vis vitalis ex corde prodiens, etiam est rationi consentaneum vt aliquâdiu seruetur vis mouens, & sentiens. Tertia ratio est quia nos in comparatione persistere debemus, & quamuis euulso corde aliquandiu illæ facultates seruentur, diutius tamen, & perfectius seruantur præciso capite, ideo Aristoteles in eodem relato capite tertij de partibus Animalium ait, corpus tamen detracto capite progredi quoquam, non temere credi potest.

Quintum genus rationum ex animi perturbationibus depromptum. Cap. XIIII.

Ratio.

Via quinta ex Animi perturbationibus elici potest, quam Chrysippus & Asclepiades iure optimo magnifecerunt. Nam ea est statuenda sedes sentientis animæ, in qua eius affectiones, & perturbationes resident, & vigent. At hæ vigent in corde, vt de ira, timore, gaudio, & dolore patet. Cor itaque est sedes facultatis sentientis, & mouentis. Vt vis huius rationis clarior appareat, assumendum est, quod appetitus a facultate cognoscente sola

te sola ratione distinguitur, vt dicitur in tertio de Anima 29. quare sedes vnius, necessario est sedes alterius. Cum itaq; confiteantur omnes appetitum irascendi, & cupiendi, sedem habere in pectore, non in cerebro, etiam coguntur fateri facultatem cognoscendi in pectore sedem habere. Insuper accipio dictum Aristotelis in tertio de Anima 54. appetitum esse quendam motum, quare sedes facultatis appetentis, necessario statui debet sedes mouentis, adeo vt hæc firma eliciatur ratio. Sedes eius facultatis, quæ est eadem cum cognoscente & mouente est sedes facultatis noscentis, & mouentis. Pectus est sedes appetitus sensitiui, qui est idem cum sensu, & cum principio motus, igitur pectus est sedes facultatis sentientis & mouentis. At viri præclari cum sint aduersæ opinionis soluentes, dicunt primo cum Platone, cerebrum esse sedem partis æternæ, pectus vero partis mortalis, perturbationes autem ad partem mortalem pertinere: At cum hoc dicant, sententiam Platonis proferunt, rationem autem non soluunt, vt conspicuum est. Confirmatur: quia pars sentiens & mouens, de quibus est sermo, ad partem mortalem pertinent. Propterea inquiunt alij, perturbationes competere cordi, non per proprium sensum, sed per consensum, non quia sit sedes sensus, sed quia cum sede sensus habet consensionem, & sentiendi vim ab ea, nempe a cerebro, recipit. At hoc quoque non satisfacit, quia natura tribuit instrumenta principalia facultate, in corde vigent spiritus, qui sunt instrumenta principalia perturbationum, & propterea in corde residet vis appetens, eadem cum sentiente, ad quam pertinent perturbationes. Præterea, cum sentiens & appetens sint eadem facultas, sola ratione distincta, similiter appetens, & mouens, non valemus dicere in pectore per solum consensum esse motum & sensum, vt autem in sede propria in eo reperiri appetitum, & eius affectiones, hæc enim conspicue pugnant, & mutuo se destruunt. & confirmatur: quia appetitus animalis sequitur cognitionem, quare ea est sedes vnius, quæ etiam est sedes alterius.

Ratio alia.

Solutio.

Euersio.

Sextum caput rationum pro absoluto Principatu Cordis. *Cap.* *XV.*

Postremvm caput principalium rationum elici potest ex facultate nutriente, quæ si ostendetur in corde habere sedem, conspicue constabit non plura sed vnicum statui debere Principale membrum, cum iam de sentiente & mouente id patefecerim: Et primo ita argumentor: Cor est sedes facultatis vitalis, vt fatentur medici, igitur est sedes facultatis nutrientis, siue naturalis, consequutio deducitur, primo quia in digressione de Virtute Vitali patefeci eam ad naturalem redigi, hinc Aristoteles iure de ea seorsum non est loquutus, sed esse principium vitæ, animæ nutrienti condonauit, per eam enim viuentia constituuntur: Secundo deducitur eadem consequutio: quia vis vitalis est fundamentum omnium graduum animæ, qui gradus ita sunt dispositi vt prior in secundo includatur, quare locus facultatis vitalis statui debet locus cunctorum graduum animæ. Præterea, vtor ratione quæ colligitur ex principio lib. de iuuentute & senect. & ita formatur: homo secundum se est animal, & viuens, quare cum vita prodeat ex virtute nutriente, Animal ex sentiente, vt idem homo necessario debet viuere & esse animal, ita per idem principium, eandemque sedem debet habere vtrunque, sed per cor habet vt viuat, igitur & vt sit animal, cum vnum supponat aliud, idque sequatur. Præterea aiunt Medici membra non nutriri, nisi facultate vitali viuant, vt itaque nutriri soli conuenit viuenti, ita ibi debet repetiri principium nutriendi, vbi residet principium viuendi, vt enim officium se habet ad officium, ita facultas ad facultatem, sed officium nutrientis ibi reperitur, vbi præexistit officium viuentis, quare facultas nutriēs & vitalis eandem sibi sedem exposcunt. Et confirmatur: quoniam omnis actio facultatis

Ratio.

Alia ratio.

Cōfirmatio.

tatis nutrientis absoluitur per calorem,& spiritum,qui operantur secũdum naturam, & pro sede cor habent. Præterea inquiunt in Hepate residere facultatem concupiscendi,in corde eam irascendi, at hoc dici non potest, quia appetitus animalis sensum sequitur,& cupiditas dicitur appetitio sensus, quare ibi solum residet cupiditas, tanquam in sede,vbi residet vis sentiendi, alioquin vnum sentiret, aliud appeteret, & fieret per plura,quod longe rectius seruari potest per pauciora,nam mane penitus est secernere facultatem sentiendi ab ea appetẽdi, & est reddere appetitum imbecilliorem, & ignobiliorem secernendo illum a cognitione, & suo principio:propterea recte Aristoteles in tertio de Anima 42.enunciauit. Adhæc autem vis appetendi quæ & ratione & facultate distincta videtur a cæteris, & absurdum est hanc secernere, in virtute enim ratiocinandi voluntas est, & in virtute experte rationis inest vis concupiscendi

Conclusio. & irascendi. Constat itaque cum Animal sit vnum,vnaque anima sit præditum, eam vnicum exposcere primum & commune instrumentum,sedem vnicam, membrumq; principale vnum, idque esse cor, quod cum præsertim de facultatibus mortalibus patefecerim,id ipsum modo de humana mente,superest explicandum.

De Sede humana mentis opinio Platonis & Galeni. Cap. XVI.

QVONIAM humana Mens dicitur genus alterum Animæ, & suspicari ob id aliquis posset, distinctam a parte mortali ei sedem competere, ideo distincte de ea mihi loquendum duxi, cui quo pacto sedes competere valeat iam sub initio libri manifestaui. Plato cõspicue in Timeo inquit cerebrum,& caput Animariæ Mentis esse sedem, & ob id caput membrorum diuinissimum nuncupauit. Claudianus docte & eleganter sententiam Platonis his carminibus retulit:

Plato.

Illa cum corpore lapsæ
Intereunt, hac sola manet, bustoq; superstes
Euolat, hanc alta capitis fundauit in Arce,
Mandatricem operum, prospecturamq; labori,
Illas inferius collo, præceptaq; summæ
Passuras domina, digna statione locauit
Quippe opifex Virtus, confundere sacra prophanis
Distribuit partes anima, sedesq; remouit, &c.

Galenus. *Auicenna.* Galenus vt de essentia rationalis animæ summopere a Platone dissentit, ita quod caput sit eius sedes summopere consentit,quem mox sequuti sunt Auicenna,& alij multi,qui tamen de modo quo vis indicandi sit in capite non parum dissentiunt,Galenus ita putauit illam esse in capite vt nil esset aliud nisi temperamentum cerebri, vt nititur ostendere in libro quod animi mores sequantur corporis temperamentum, adeo vt cerebri temperamentum sit principium ratiocinandi & iudicandi, Plato existimauit eam non temperamentum esse,sed essentiam,ex materia non pendentem, quæ ita esset in cerebro vt in quauis parte tota & indiuidua reperiretur, & capax esset eminentioris mentis supra animam positæ,vt retuli in præcedentibus Auicenna,cui adherent multi, Mentem eum Platone statuit immortalem, eamque cum Phantasia & internis sensibus censuit necti, sed internorum sensuum per sinus cerebri eam imaginatus est distributionem,quam nec Plato, nec Galenus excogitarũt, sensum enim communem

Quod Mens resideat in capite. Ratio prima. in anteriore ventriculo cerebri, memoriam in posteriore,facultates medias in medijs dixit esse collocatas, & in eis censuit propria possidere instrumenta, proprijsque muneribus fungi. Quod Mens in capite vt in sua sede sit posita,id ex eo elici potest,quia pars æterna & mortalis,non eandem sibi sedem exposcunt, cum sint distinctæ naturę & condi-

& conditionis, in pectore facultas mortalis residet: non itaque in eo Mens sedem habet. Præterea, ea pars cuius conditio est operari per naturam, seorsum ab ea est collocanda, cuius officium est operari cum cognitione, sponte, & libere; facultates pectoris per naturam operantur, quare sedes Mentis libere & cum cognitione operantis seorsum a pectore debet reperiri. Confirmatur: quia imperans & dirigens in parte sublimiore exposcit sedem, vt cætera sibi subijciat, Mens imperat, & tanquam dux & auriga diriget, ideo in parte sublimi poni debet. Hinc Aristoteles in secundo de Cœlo contex. 12. dixit, sursum esse id vbi est principium, & facultas mouens, Mens est dux & principium dirigens ipsius motus, ideo sursum locanda est. Præterea, Mens præsertim dicitur nobiscum necti per Phantasmata, & actiones ex eis pendentes, officia Phantasiæ, & Phantasmata in capite apparent, & ex sensibus externis illi qui magis Menti sunt familiares, visus scilicet & auditus, in capite vigent, quare putandum est Mentem quoque in capite sibi sedem optare. Insuper, hæc omnia comprobantur experientia, percipimus enim tunc solum turbari Mentem dum caput, non dum pectus turbatur, & dum caput dolore afficitur, nil valemus speculari, & recte iudicare, nõ autem ita se habet dum pectus læditur, nam in febre correptis quorum cor æstuat, nisi feruor cerebrum attingat, Mens non turbatur, similiter varia capitis temperamenta, variæ figuræ, & magnitudinis, nobis vt signa proxima patefaciunt Prudentiam, Stoliditatem, cæterasq; animi constitutiones, ad Mentẽ eiusq; officia pertinentes, ideo dum indicare volumus aliquem ingenij esse inopem, & ad disciplinas minime aptum, dicimus illum esse pinguis, crassi, & obtusi cerebri. Confirmatur: quia Prudentiæ & caloris, non est eadem sedes, nam calor prudentiam turbat, similiter scientiæ & perturbationis, nam scientia quietem exposcit, in corde magis quam in vllo alio membro calor, & motio vigent, non itaque est sedes congruens Mentis & scientiæ. Hanc sententiam videtur aliquando Aristoteles quoque subscripsisse: Nam in 18. part. prob. 1. ait, Vbi Mens constiterit, & quasi fatigata succubuerit, caput grauat, vtpote quæ sita in eo sit somnumque inducit. Insuper part. 30. prob. 3. inquit, hominem esse prudentissimum, quoniam capite minimo præditus est, minori namque capite præditi prudentiores sunt, & prob. primo eiusdem particulæ inquit: Nonnulli ex his, qui atra bile abundant, cum abunde potarint, dolent, & animo vehementer succũbunt, calor enim naturalis a calore vini extinguitur, calor autem qui eam continet sedem, qua speramus & sapimus, facit vt securo animo simus, &c. ex his elici posse videtur Aristotelem putasse caput esse sedem Mentis, qua speramus & sapimus. Hinc capite consensum tradimus, illud deprimendo, capite honoramus illud denudando, quæ cum ad mentem pertineant, indicant caput esse domicilium, & regiam Mentis, & delinquentes capite priuamus, tanquam membro in quo resideat principium sceleris.

Secunda. *Cõfirmatio.* *Tertia.* *Quarta.* *Cõfirmatio.* *Aristoteles.*

Reijcitur opinio Platonis, & cum Aristotele ostenditur Cor esse sedem Mentis. Cap. XVII.

Aristoteles, & cum eo Alexander in calce sui primi libri de Anima, proculdubio Cor esse sedem Mentis existimarunt, & iure optimo profecto. Cum enim in præcedentibus apparuerit, membrum principale vnicum esse, idque esse cor, cogimur fateri id quoque esse sedem Mentis. Præterea, vtor ratione qua etiam vtitur Alexander, cum gradus animæ antecedentes parent pro subsequentibus, & sequens præsupponat antecedentem, vbi sunt gradus antecedentes animæ, etiam reperiuntur subsequentes: gradus antecedentes (vt apparuit) sunt in pectore, quare & subsequentes: nam in mortalibus non reperitur Mens sine antecedentibus facultatibus. Præterea, sedes est huius conditionis, vt primo & per se sit totius, secundario vero sit partium, eadem tamen totius & par-

Cor Sedes Mentis. *Ratio prima.* *Secunda.* *Tertia.*

& partium est sedes, Mens in homine consideratur vt particula animæ, quare eandem cum tota anima sibi sedem exposcit. *Quarta.* Insuper, cum Mentis duplex sit principale officium, nempe iudicare, & agere, profecto vbi reperitur Mens Practica, reperitur etiam Theorica, cum sola ratione inuicem secernantur. Partem operantem & Practicam locatam esse in corde ostenditur, operatur enim mens vel efficiendo, vel agendo, si operatur efficiendo, ad eam pertinent Artes, quæ egent robore, calore, spiritu & motu, quorum sedes, & origo est cor, si operatur agendo ad eam pertinet Prudentia, dux virtutum moralium, quæ nil aliud sunt, nisi moderationes perturbationum, cum autem omnium consensione perturbationes sint in pectore virtutes quoque morales in eo esse putandum est. Si hæ, igitur & Prudentia auriga earum, si Prudentia igitur & mens, cuius Prudentia est habitus, & maxime profecto rationi aduersum videtur putare Mentem esse in capite, Virtutes vero Morales per quas probarum *Quinta.* actionum est Principium, collocatas esse in pectore. His accedit quod Mens præstantissima partium animæ, sedem sibi exposcit præstantissimam, huiusmodi autem *Sexta.* esse cor iam est patefactum. Præterea, inquit Aristoteles in secundo de Gener. Animalium, cap. 4. Calorem humani cordis purissimum esse, quod temperamentum plane significat, homo enim animalium omnium Prudentissimum est, &c. conspicue affirmat Philosophus cor esse Mentis sedem. Quod etiam ostenditur: quia ea est mentis sedes vnde proficiscitur oratio indicans notiones mentis, ea ex corde per pulmones & asperam arteriam proficiscitur, hinc dicimur ex corde loqui, ex corde prodire verba. Nec assentiendum est medicis nonnullis, putantibus vocem a cerebro gigni, quatenus ab eo per vim motricem mouetur Thorax, iam enim ostendi facultatem *Epicurus.* mouentem in corde vigere. Eiusdem sententiæ etiam fuit Epicurus, ex cuius opinione Lucretius, lib. 3. ita cecinit:

Et dominari in corpore toto
Consilium, quod nos animum, Mentemq́, vocamus,
Idq́, situm media regione in pectoris hæret,
Hic exultat enim pauor, ac metus, hæc loca circum
Letitiæ mulcent, hic ergo Mens, animusq́, est, &c.

Theologi. Theologi quoque eiusdem fuere sententiæ, ideo Origenes lib. 1. cap. 1. de Principijs dixit Cor in sacris litteris frequenter pro Mente, & intelligendi virtute vsurpari. Insuper, Matth. cap. 23. legitur, a corde prodeunt cogitationes prauæ, similiter quid cogitatis mala in cordibus vestris? *Tertullianus.* Et Tertullianus in suo lib. de Anima, multa colligit, quibus cum Arist. tueri nititur, cor esse Principem partium corporis; *D. Hieronymus.* D. Hieronymus in Epist. ad Fabiolam inquit, Plato Animæ principatum Cerebro tribuit, Christus vero pectori, & cordi. Ita internam illam commotionem Natura indidit hominibus omnibus, vt de se loquentes seque indicantes, manum ad pectus apponant, quod Chrysippus Stoicus magnifecit, & leuiter a Galeno paruipenditur. Simili ratione dicimus amicum esse nobis cordi, seruare recepta beneficia corde, diligere Deũ toto corde, & corde ei confiteri, sursum eleuare cor ad Deum, suspiria & salutationes ex corde prodire, Cor amico donare, quæ omnia indicant mentem ex qua ea omnia prodeunt in corde sedem habere. Est itaque cor prima, & vnica sedes vniuersæ animæ.

Diluuntur rationes aduersæ. *Cap. XVIII.*

PRo clariore difficultatis resolutione accipio Mentem nobiscum duobus modis connecti, dupliciq; ratione ei sedem competere, primo per naturam, secundo per operationem, si consideramus connexionem per Naturam, absolute dicendnm est cor esse eius sedem, per naturam enim ita facultates animæ sunt dispositæ, vt sequens supponat antecedentem, & vbi reperitur antecedens, ibi reperiatur & sequens, vt se habet de Triangulo in-

lo incluſo in quadrato,hinc frequenter negat Ariſtoteles partes animę ſecerni loco,&
magnitudine, ſi vero conſideramus connexionem per operationem, vtendum puto
diſtinctione, nam vel inſpicimus ſundamentum, & principale principium operatio-
nis,de quo dicendum id ipſum quod dictum eſt de connexione per naturam;vel con-
ſideramus loca,& inſttumenta non prima communia & principalia,ſed proxima, pro
pria,& ſecundi ordinis,& ita dicimus nonnullas ſenſuum actiones, Mentiſque officia
in cerebro exequi,& apparere. Vt enim cœlum ſuo lumine & motu, per definitas &
varias diſtantias, definita & varia efficit, ita cor ſuo calore, & ſpiritibus menſuris va-
rijs,diſtantia varia, varijſque inſtrumentis proximis varia explet officia. Ex his elicio *Elicitur pri*
primo Cor abſolute eſſe ſedem Animæ,Cerebrum non ſedem,ſed locum in quo non- *mo.*
nulla animæ in corde reſidentis officia explentur, & manifeſtantur. Elicio ſecundo, *Secundo.*
errare eos qui abſolute inficiantur Menti in hominis corpore conuenire ſedem,appa-
ruit enim ei,vt eſt particula animæ,conſenſione Platonis,Ariſtotelis,Galeni,& Theo
logorum modo aliquo ſedem competere. Elicio tertio, comparando cor eum cere- *Tertio.*
bro,in attinentibus ad præſtantiam,cor abſolute,per ſe,ſuaque facultate eſſe præſtan-
tius,caput vero ſolum extrinſecus,per aliud, & per exequutionem quarundam actio-
num,quæ in eo vt in proximo inſtrumento abſoluuntur.Elicio quarto fundamentum *Quarto.*
ſolutionum aduerſarum rationum,illæ enim ſolum oſtendunt nonnullas Mentis actio
nes apparere in capite,vt in membro in quo proxime abſoluuntur, per facultatem ex *Diluuntur*
corde pendentem. Ratio prima ex Platone ſumpta quæ erat Parti æternæ & morta- *rationes ad*
li non eandem conuenire ſedem,primo reflectitur, cum enim pars mortalis paret pro *uerſa et pri*
æterna, inſeruiatque æternæ, eandem ſedem expoſcit, nec pars mortalis turbat æter- *mo, prima.*
nam niſi ex accidenti, & per deprauatam conſtitutionem: ſecundū ſe autem ei ſamula
tur.Inſuper id eſt neceſſarium,quia connexio mentis nobiſcum in ea ſedę fieri debet,
in qua locum habet ſuprema facultatum materiatarum,demum eam rationem nullius
eſſe roboris ex eo patet, quoniam aduerſarij quoque capiti tribuunt nonnullas facul-
tates mortales. Dicebatur ſecundo, facultatem operantem per naturam,diſtinctam *Solutio ſe-*
expoſcere ſedem,ab operante per cognitionem,& libere. Reflectitur ratio: quia vt Ars *cunda.*
præſupponit naturam,ita agens per cognitionem & ſpōte, præſupponit aliquid quod
per naturam moueatur,vt declarat Philoſophus in lib.de communi animalium motu,
& ob id vtriuſque eadem debet eſſe ſedes. Addebatur, quod principium ducens, & *Tertia.*
dirigens,debet locari ſurſum. Reflecto rationem quia ducens & dirigens poni debet
in ſede,& arce munitiſſima,& in medio vt ſingulis valeat vires ſuas impartiri, & con-
gruenter cæteris partibus vt miniſtris vti, ſat eſt vt eius exploratores in parte ſupera
ſint collocati, quales ſunt præſertim viſus & auditus, his accedit quod diuiſo animali
in partes duas,cor in parte ſupera eſt collocatum. Ratio ſumpta ex connexione Men- *Quarta.*
tis nobiſcum per Phantaſmata,iam eſt ſoluta. Afferebantur quinto experimenta va- *Quinta.*
ria & præſertim ſumpta ex ſebre correptis, quæ ratio ſolum indicat, opera illa proxi-
me in cerebro exequi, & ſine congruente cerebri conſtitutione non poſſe perfici,cum
tamen id cerebro competat munere ſpirituum, & facultatum ex corde prodeuntium.
Supereſt vt loca breuibus perpendamus, in quibus Ariſtoteles viſus eſt indicaſſe ca-
put eſſe ſedem mentis,cuius in ſecundo de Anima 21.dixit eſſe rationem aliam. Affe- *Locus ex*
rebatur primo locus ex 18. part. prob. 1.Pro ſolutione accipio authoritates deprom- *18.part.*
ptas ex lib. probl. eſſe leues,cum in eis Ariſtoteles frequenter loquatur probabiliter,
& ex ſententia aliorum. Addo inſuper ſi quædam verba ab Ariſtotele prolata indi-
cant caput eſſe Mentis ſedem, id ſolum indicant quod in capite officia nonnulla eius
exequantur,cum conſpicue in libri de partibus animalium & alibi ex ſententia oſten-
derit membrum Principale vnicum eſſe,& id eſſe cor. Demū dico relata verba dum
recte explicantur ne dum approbatæ ſententiæ non aduerſari, verum potius illam lu-
cidiſſime confirmare,& vt pertinet ad Problema primum decimæoctauæ part. latina
verba parum Græcis reſpondent,quæ hæc ſunt ὅταν δὲ ϛῆ, καὶ οἷον κοπιάσῃ ὁ νοῦς βαρύ-
νει τὴν

νει τὴν κεφαλὴν, τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ ποιεῖ τὸν ὕπνον, hoc eſt, cum autem ſteterit & tanquam laborauerit Mens, caput grauat, his quæ in eo ſunt, & facit ſomnum, quæ verba recte ſumpta nullam pariunt difficultatem, non enim ait Philoſophus Mentem eſſe in cerebro, vt dicit Latinus interpres, ſed in cerebro illa eſſe, quæ graue reddunt caput, ea autem ſunt humores, & excrementa, ob quorum copiam caput inclinat dum a ſpiritibus qui ad cor reuocantur, deſeritur. Similiter Problema tertium, trigeſimæ particulæ, indicat cerebrum & caput eſſe locum in quo officia nonnulla Mentis exequuntur, vt dictum eſt, Problema primum, trigeſimæ particulæ conducit pro approbata ſententia, nam calor eam continens ſedem qua ſperamus & ſapimus eſt calor cordis, & cor eſt ſedes illa, non cerebrum, vt recte etiam Petrus Aponenſis locum illum interpretatus eſt. Addebatur, nos capite conſenſum tribuere, honorare, & capite penas luere, reſpondeo id fieri capite vt parte manifeſtiore, vt inſtrumento cordis, & vt parte in qua nonnulla mentis officia perficiuntur veluti etiam iurantes vtimur manu, vt inſtrumento cordis, & manu fidem damus, & recipimus, cum tamen nemo eam dicat ſedem Mentis.

An Plato, Ariſtoteles, & Galenus de ſede Animæ conciliari poſſint. Cap. XIX.

Præſtantia Plat. Ariſtot. & Gal.

PLATO, Ariſtoteles, & Galenus viri fuere tam ſublimi ingenio præditi, tam exquiſito iudicio ornati, & in omni ingenuarum diſciplinarum genere adeo verſati, quod eam ſibi pararunt gloriam, & id nomen ſibi vendicarunt, vt vix credi poſſit eos erraſſe, & aliqua in re hallucinatos fuiſſe; hinc in ſtudioſorum animis ſuſpicio orta eſt de concilio, adeo vt nõ de ſententia ſed de verbis, & modo conſiderandi inter ſe diſſenſerint. Qua de re ego verba facturus, primo fundamenta referam quæ pro concilio conducere videntur, ſecundo ſententiam Auerrois ſe medium conſtituentis, perpendam, tertio patefaciam eos re vera diſſentire, nec concilio locum derelinquere. Quod pertinet ad primum, tres ſunt diſtinctiones parum differentes, quibus videntur ſententiæ illæ poſſe conciliari. Prima eſt, quia ſedes poteſt eſſe duplex, vel eſſentiæ animæ, vel functionis munerum eius. Altera eſt ſedem poſſe vſurpari & pro ſede communis & primi inſtrumẽti, nempe caloris & ſpirituum, & pro ſede inſtrumentorum proximorum & propriorum. Tertia diſtinctio eſt, ſedem eſſe duplicem, vnam originis & principalem: alteram indicationis & manifeſtationis facultatum, minuſq; principalem; Quibus tribus diſtinctionibus vtentes, videmur poſſe dicere, dum ſedes cõſideratur pro ea eſſentiæ, originis, & primi ac communis inſtrumenti, approbandam eſſe ſententiam Ariſtotelis ſedem eſſe vnicam, & eam eſſe cor. At ſi nomine ſedis intelligimus ſedem functionis munerum, proximorum & propriorum inſtrumentorum, necnon manifeſtationis, ita membra principalia ſunt plura, & recte ſentiunt Plato, & Galenus, & hæc de fundamentis concilij. Veniamus ad Auerroem, Auerroes vir exquiſito & acri iudicio præditus, ſe medium conſtituens, parti huius concilij adhęſit. Nam in tertio de Anima, comm. 6. ſenſus internos in cerebro ait collocatos, & ſubordinatos fuiſſe, & in Paraphr. de partibus Animalium, lib. 2. cap. de cerebro, inquit, cerebrum non eſſe principale principium ſenſus, & motus, conducere tamen pro vtriſque, contemperando ſuo frigore naturali naturalem calorem cordis, ac ita ſenſum, & motum nobiliorem, & incolumiorem reddere; & addit in eodem cap. hæc cogunt nos fateri cerebro conuenire aliquem peculiarem principatum: quod quidem Ariſtoteles concedit de tribus ſenſibus, ſed non de guſtatu, & tactu, vt ſunt ſenſus. Inſuper in ſecundo de partibus animalium, cap. de medulla oſſium, inquit: Sed Ariſtoteles putat id quod vacuitati dorſi ineſt, habere naturam diſtinctam ab ea medullę, videtur enim quid viſcidum, nerueum, prædi-

Fundamenta concilij.

Sententia Auer.

præditum colore distincto ab eo medullæ, cuius vtilitas est cum dorso nectere tanquam clauum, quam vtilitatem ab Aristotele consideratam veram iudicare debemus. At post Aristotelem inuenta fuit vtilitas alia nobilior, quæ est vtilitas cerebri pro sensu, & motu, sic Auerroes in parte se medium constituens, in parte conciliauit, non autem absolute, quia partim recedit a Medicis, inquiens cerebrum conducere pro temperamento, cor pro sensu & motu, partim ab Aristotele, cum dicat illum non nouisse vtilitatem neruorum, & necessitatem eorum pro sensu & motu. At profecto *Euertitur sententia Auerr.* Auerroes in varios, & conspicuos lapsus est errores. Nam primo secum pugnat, quoniam in secundo de partibus animalium vt retuli, inquit Aristotelem vnicam nouisse vtilitatem neruorum: Alteram fuisse inuentam post Aristotelem, oppositum profert in secundo de Anima 108. inquiens, licet hic sermo videatur contrarius sermoni prolato in libro de animalibus, nempe in secundo de partibus animalium, capitulo sexto, sed forte sermo ille fuit vt apparuit illic, nempe vt sciuit de membris animalium illo tempore, tunc enim adhuc nesciebat neruos, & dixit quod instrumentum tactus est *Error primus.* caro, hoc autem in loco pro instrumento tradit aliquid intra carnem, nempe neruos, & hoc conformatur, cum eo, quod post apparuit per Anatomem, nimirum quod nerui conducunt pro tactu & motu, quod itaque sciuit Aristoteles ratione, apparuit post sensu, & mox, commen. 116. repetit id ipsum, nam cum Aristoteles in eo contex. dicat instrumentum tactus esse intus, Auerr. censuit denotari neruos, sic itaque primo inficiatur, mox affirmat Aristotelem nouisse vtilitatem neruorum pro sensu & motu. Alter error est in exponendo Aristotele, dum enim Aristoteles ait, instrumentum *Alter.* tactus esse aliquid intus, putauit Auerroes denotari neruos, cum tamẽ denotetur cor, vt Aristoteles se explicat in libro de partibus animalium, & Græci recte exponunt nec mutauit Philosophus sententiam, vt male ei tribuit Auerroes. Tertio, errat in- *Tertius.* quiens Aristotelem nouisse ratione neruos esse necessarios pro sensu, & motu, cum tamen Aristoteles in secundo de partibus animalium ratione ostendat oppositum, inquiens, nullum exangue esse præditum sensu, nerui sunt exangues, quare, &c. Quarto, *Quartus.* errat in statuendo numero, ordine, & sede internorum sensuum, nam quatuor numerat internos sensus, communem, Phantasiam, vim cogitandi, & memoriam, cum tamẽ Aristoteles nullibi plures quam tres protulerit. Insuper ait, in tertio de Anima commen. 6. Aristotelem quatuor internos sensus locasse in cerebro, & in prima cerebri parte & sinu, locasse communem sensum, cui succederet Phantasia, in medio posuisse vim cogitandi & in parte postrema memoriam, & addit Aristotelem hoc demonstrasse ratione dante causam & esse, cum tamen Aristoteles eos internos sensus nunquam in cerebro locauerit, quare longe abest a vero vt eos esse in cerebro exacta ratione demonstrauerit, immo nec Galenus, nec Plato, sed Auicenna eam per cerebri sinus facultatum distributionem, & ordinem excogitauit: Galenus enim temperamentum cerebri putauit esse facultatem mouendi & iudicandi. Demum cum dicat Auer- *Quintus.* roes in secundo de partibus animal. cap. de cerebro, nos cogi tribuere cerebro principatum aliquem, quod Aristoteles concedit de tribus sensibus, at non de gustatu, & tactu, indicans secundum caput lib. de iuuentute & senect. conspicue decipitur, non enim eo loci Aristoteles pro sensu aliquo, principatum tribuit cerebro, sed contra ex eo quod apparet de gustatu & tactu, infert similiter se habere in reliquis, nempe quod in corde sedem habeant: Verba Aristotelis hæc sunt: At vero ipsum principium sensuum in corde est omnibus sanguinem habentibus, in hoc enim necesse est esse omnium commune sensorium, duos autem manifeste huc tendentes videmus, gustatum & tactũ, quare & cæteros necesse est, in hoc enim & alijs sensorijs contingit fieri motum hæc autem minime tendunt ad eum qui sursum est locum, &c. vt conspicua sunt verba & sententia Aristotelis, ita conspicua videntur esse errata Auerrois.

An per relatas distinctiones concilientur Opiniones de principatu membrorum & sede Animæ. Cap. XX.

Euertitur concilium. PRo conciliandis viris Sapientia illustribus, non sat est extrinsecus communia quædam leuiter inspicere, sed exacte fundamenta, & principia ex quibus cætera prodeunt tenemur scrutari, & perpendere, quod seruans in proposita controuersia, constanter puto eos adeo pugnare, vt concilio locus non derelinquatur, quod cõspicue me patefacturum existimo. *Ratio prima.* Et primo vt a Galeno ordiar, ipse putauit facultatem vitalem esse temperamentum cordis, Naturalem Hepatis, cognoscentem & mouentem cerebri, quare has statuit sedes essentiæ & primas, non autem solum actionum & proximorum instrumentorum, & quemadmodum tria illa temperamenta non veniunt in vnum, ita tria membra principalia nequeunt in vnum redigi & de hoc Galenus hedum ab Aristotele, verum etiam a Platone dissentit. *Altera.* Insuper Galenus absolute Hepar statuit principium venarum, cerebrum neruorum, cum econtrario Aristoteles dicat ortum ducere a corde. *Tertia.* Demum Galenus ait, cor a cerebro recipere facultatem sentiendi: Aristoteles contra ait, cerebrum cum eam sentiendi, tum eam mouendi a corde recipere, quare de principijs & fundamentis dissentiunt. *Aristoteles dissentit a Plat.* Similiter re vera Aristoteles a Platone hac de re dissentit. Nam Plato in Timeo caput ait membrum corporis diuinissimum, cæterorum Principem, cui totum corpus connexum, Dij subesse, & parere iusserunt, existimarunt enim motuum omnium quotcunq; esse queant, compos id fore, sic conspicue Plato capiti principatum tribuit, & originem motus, Aristoteles cordi. *Ratio prima.* *Secunda.* Secundo, Plato in Timeo cerebrum nuncupat medullam, qua de re Aristoteles illum carpit in secundo de partibus Animalium, cap. 7. inquiens medullæ, & cerebri distinctum esse temperamentum, verum de hoc lis posita est in verbis: nam Galenus triplicem ponit medullam, primam cerebri, alteram dorsi: Tertiam reliquorum ossium, & ita late dici potest medulla, at cum Plato addat animam primo in medulla esse collocatam, & præsertim in ea cerebri, de hoc cum Aristotele conciliari nequit, qui putat primo in corde, eiusque calore & spiritu esse positam, a conditione cerebri longe distantibus. *Triplex medulla.* *Tertia.* Tertio Plato semen, siue genituram ex medulla parentis, medullam vero prolis ex semine in Timeo ait gigni, qua de re arguitur ab Aristotele in secundo de partibus animalium his verbis: medulla natura quædam sanguinis est, non vt aiunt quidam (nempe Plato) vis genituræ seminariæ, patet hoc in his qui nuper in lucem prodierint, medulla enim in ossibus quoque eorum sanguinea inspicitur. *Quarta.* Quarto, Plato tribuit cerebro facultatem iudicandi, Aristoteles in secundo de partibus Animalium, cap. 7. oppositum proferens, inquit, cerebrum nullam cum partibus quæ vim habent sentiendi continuationem habere, cum intuitu patet, tum constat, quia cum tangitur nullum efficit sensum, vt nec sanguis, nec excrementum vllum. *Quinta.* Quinto Plato sensum communem, & Phantasiam non censuit essentia distingui ab anima rationis compote, nam in Theeteto ait animam rationis compotem in se contractã per se noscere similitudines, differentias, & essentias rerum, vt vere vtitur instrumentis sensuum, cognoscere externa sensibilia, ac ita vt essentiam vnam, eam in cerebro ait collocatam, seorsum ab appetente facultate, quam ait in pectore positam. Aristoteles contra sentiendi, & ratiocinandi facultates essentia statuit distinctas, appetitum vero & facultatem iudicãdi nec essentia, nec loco putat distingui & omnium sedem esse cor. *Sexta.* Demum ea Platonis sententia, quam in Timeo de conditione, & officio Hepatis profert, sententia Aristotelis non est consentanea, inquit enim naturam Hepatis esse lenem, lucidam, & densam, vt cognitionum ex mente descendens potentia, in ipso iecore velut in speculo figuras suscipiente, aspectuique simulachra reddente, quandoque recepta, terreat ipsum, quãdoque

doq; cognata amaritudinis parte vsa, minasq; intendens, & toti repente suffusi iecori felleos terribilesq; colores ostendat, &c. Hæc profectò nedum cũ Arist. sed cum ratione conspicue pugnare videntur, non enim rationi est consentaneum ex mente cognitionis potentiam ad Hepar descẽdere, Hepar terreri, simulacraq; in eo inspici, cum hoc par nedum facultate iudicandi careat, verum insuper non valeat perterrefieri, nec obtemperare rationi. Hoc tamen verum puto Arist. minus à Platone dissentire, quam a Galeno, consentit enim cum Platone primo, quia animam nõ putant temperamentũ. Secundo, quia ambo animam rationis compotem iudicant æternã. Tertio, quia originem gustatus, & tactus qui sunt sensus magis materiati, ambo tribuũt cordi: nam Plato capiti cõcessit solum sensus magis spiritales, rationiq; familiariores. De gustatu in Timeo dixit, tendunt a lingua venę ad cordis sedem saporũ nunciæ, quod post Platonem protulit Arist. non autem id concessit Galenus. Demum, de corde in Timeo hęc verba consentanea sententiæ Arist. protulit: Cor vero venarum originem, fontemque sanguinis per vniuersum corpus impetu quodam manantis, in stipatorum regione suspendere voluerunt: quibus verbis cor, & venarum, & sanguinis statuit originẽ, adeo vt existimasse visus sit, in hepate parari copiã alimenti, in corde perfici sanguinem. At Gal. in 6. de Placitis Hippoc. & Plat. cap. 9. ait, Platonem nomine venarum more veterum, denotasse arterias, Quæ explicatio dubia est: quoniam Plato non ad aliquas cõtrahit sed absolute ait, Cor esse originem venarum, insuper addit, etiam sanguinis. His accedit, quod si Plato venas cum arterijs confundit, etiam putãdum est quod censuerit earum parem esse rationem, idemq; principium, & præsertim quia post pauca etiã seorsum de arterijs per pulmones transeuntibus mentionem facit. Quare colligamus, per relatas distinctiones nequaquam pugnãtes illas opiniones posse conciliari, sed & Galenum in parte a Platone, & Aristotelem ab vtroque, magna ex parte dissentire.

Aristot. minus dissentit a Platone quam a Galeno.

Galenus.

Diluuntur rationes opinioni Arist. aduersæ. Cap. XXI.

CAsteris fœlici aura decursis, diluendæ supersunt rationes, cap. 7. pro Platone & Galeno relatæ, quarum prima ex instrumentis petebatur: cum. n. Cerebrum sit principium neruorum, sentientis quoq; & mouẽtis facultatis iudicari debet origo. Soluitur autẽ primo per instantiam, mox per fiduciariam reprobationem: per instantiã duobus modis, primo negando cum Arist. in 2. de part. anim. cap. 7. neruos esse instrumenta sensus, tum quia sunt exangues, & exangue nõ impartitur vim sentiendi, tum quia vt dicitur in 3. de hist. Animal. dantur animalia quæ vel neruis carent, vel insensibilibus neruis sunt prædita; tum demum, quia quæuis portio carnis quamuis neruo carens, tamen sensu est prædita: quod si neruosæ partes magis sentiunt, id accidit, quia per neruos magis cum corde nectuntur. Insuper secundo per instantiam soluitur: quia principium neruorum potius Cor cum Arist. quam cerebrum cum alijs statuendum videtur, ratio est: quia Cerebrum potius materiam eis tribuit, Cor vero suo calore & spiritibus soliditatem, formam, & facultatem impartitur, ideo non est absurdum, ob materiæ copiam in recessu a corde maiores inueniri neruos. Soluitur deinde per fiduciariam reprobationem: quia concesso, neruos ex Cerebro prodire, id nil refert, quia nerui & venæ non proprie instrumenta, sed potius viæ & partes sunt per quas spiritus deferuntur, principale autem instrumentum Animæ simillimum, cum quo Anima primo nectitur, & per quod operatur, est calor & spiritus, hoc est, instrumentum illud, quod cum sit commune, primum, & formam præ se ferens, considerandum est pro statuenda sede Animæ, cuius sedes & origo Cor est. His accedit, quod si sequimur principia Galeni, minime seruare valemus a membris principalibus ad reliqua posse effundi vires Animę, qm̃ ex eius sent. in lib. quod Animi mores sequantur corporis temperamentum, facultas non est distincta ab essentia Animæ, & essentia animæ est temperamẽtum suæ sedis, quare cum temperamentum Cerebri non effundatur per cętera membra, facultas quoq; sen

Diluuntur rationes aduersæ.

Aduersus Galenum.

Soluitur secũda ratio. tiendi,& mouendi minime poterit effundi. Altera ratio erat,quia nisi pateat via a Cerebro ad alia membra, ea priuari inspiciũtur sensu & motu: Quę ratio non secus ac prima in aduersarios reflectitur, tum quia clausa via a Corde ad reliquas partes, cunctæ quauis facultate priuantur:tum insuper,quia si ligatis neruis,membra priuantur sensu & motu,id accidit,vel quia simul ligãtur arteriæ,& venæ,vel quia nerui a corde facultatem recipiunt vt dixi,cerebrum autem est instrumentum Cordis,explẽtis opera va-*Albertus Magnus.* ria,per membra varia. Ideo iure dixit Magnus Albertus cor esse instrumentum instrumentorum.Comprobationis sumptę ex Epilepsia,& Apoplexia,solutio patet,id enim accidit nõ quia lędatur prima sedes facultatis,sed quia lęditur proxima,sine qua actio non absoluitur. Vt etiam læso pede non valemus ambulare,quamuis pes non sit sedes facultatis mouentis. Similiter instantia sumpta a somno non obest:quia somnus præsertim est affectio sensus communis,& primi sensitorij, nempe Cordis,vt patet ex lib. de somno & vig. Est tamen modo quodam affectio cerebri vt membri huimidioris, & sedis sensuum non principalis,sed instrumentariæ & proximæ, & cũ viæ obstruantur a Corde ad Cerebrum,remanet caput sensuum officio destitutum.Et quoniam tactus instrumentũ suum non habet in capite vt cæteri sensus, inde oritur, quod dormientes minus priuãtur sensu tactus,quã cæteri,hinc frigus percipiunt,se cooperiunt, socioq; *Aristot.* adherent. Inquit tamen Arist.in 5.de Gen.anim.c.1.accidunt etiam animalibus dormientibus sensus,non modo quę somnia vocant,sed alij,vt ijs qui dormientes surgũt, & plereaq; agunt sine somnio,nam dormientes ambulãt, videntq; eo modo quo vigilantes,&c.& hoc putandũ censeo contingere posse triplici ratione:prima est, quia vis eorum imaginandi,qua ducuntur,efficax est. Altera,quia obstructio viarum a Corde ad Cerebrum facta sit in parte,nõ absolute. Tertia,quamuis clausa sit via,tamen serua-*Soluitur ratio tertia.* tur virtus aliqua in instrumentis proximis sentiendi primo infusa a corde. Tertia ratio petebatur ex mutua comparatione Cordis & Cerebri, nam Cerebrum est humidum, aptum pati,non feruens & turbans iudicium. At ex hac cõparatione conspicue oppositum collectum est,& hæc ratio solum ostẽdit cerebrũ esse instrumentum non cõe & *Soluitur quarta.* primum,sed proximum & proprium quorundam officiorũ. Quarta ratio eliciebatur ex actionibus,cõsensionibus,& dispositionibus capitis,in fungendo munere, & ex instrũs externorum sensuum: quæ ratio solum patefacit actiones nonnullas in Cerebro exequi. Ideo recte Auer.in 3.de Anima,cõm.6.dixit, locum a consensione inducere opinionem,& non verum esse,& in secundo suarum Collectionum,cap.20. addit: tu vides quod ęgrotant facultates apprehẽdentes,læso diaphragmate,nec ob id fuit quispiam qui putarit eas virtutes esse in illo:sic itaq; læso Cerebro, læduntur variæ facultates Animæ,& remedia læsionum adhibẽtur cerebro:tum quia temperat calorẽ,tum quia est locus proximus alicuius actionis,nã in eo perficiuntur opera cõmunis sensus, Phantasiæ & memoriæ,non quidem in substantia & temperamento Cerebri,vt putauit Gal.nec in finibus Cerebri distinctis,vt Auic. sed cũ continuatione & connexione in cõplicationibus bipartiti Cerebri,per tegentes & cõtinentes panniculos, præditos varijs venulis & arteriolis, per quas apparet pulsus quidam in cerebro, & defertur a Corde ad partes illas facultas sentiendi,vt in 2.de partib.anim.cap.10. testatur Philo-*Notandũ.* sophus.Et considerandum est,internos sensus non eam exposcere instrumentorum distinctionem,& deärticulationem,quam exposcunt externi,sed eis instrũ cõmune nẽpe calor & spiritus cõtemperatus est satis.Ratio est:qm̃ externi sensus proxime distincta sensibilia recipiunt, interni vero a re iam per externos iudicata, & magis a materiæ conditionibus secreta, excitantur, ideo sunt tanquam fontes externorum, & eis *Diluitur ratio quinta.* commune instrumentum est satis,quod magis est spiritale. Addebatur quinto, satis efficax ratio sumpta ex principio venarum, sanguinis, & nutritionis, quæ soluitur & per instantiam, & per fiduciariam reprobationem. Primo per instantiam, negando hepar esse principium uenarũ, tum quia uenæ eam soliditatem ab hepate recipere nõ ualent,cum eam non habeat,tum clarius,quia Vena per Cor nõ transit,& in corde solo reperitur sanguis seorsum a uena,quæ signa cõspicue indicant, sanguinem & uenas

ex

ex corde oriri, adeo ut uena caua & magna ex corde ortum ducat uenulæ autem hepatis sint ramuli eius. At instabatur: quia truncus eius, latior apparet uersus hepar, quã uersus cor, hoc a nõnullis peritis Anatomicis ostenditur falsum, & iniecto stylo in dextram cordis auriculam, eoq; transmisso per hepar usq; ad magnam uenam spinæ dorsi adiacentem, patefaciunt truncum cauæ uenæ cordi iunctum maiorem esse. Hinc Vesfalius Anatomicorum Corona, cor iudicauit principium uenarum. Addebatur, uenas non moueri motu cordis sed solum arterias. Respondeo primo per instantiam: nam inquit Arist. in calce lib. de uita & morte, pulsant uenæ omnes, & simul inuicem, quia ortum ducunt a corde. At putant nonnulli, id dici de solis arterijs, quod approbãdum non est, quia absolute ait, pulsare uenas omnes, & id uerum est prope principium & leuiter, adeo ut in progressu delitescat motus. Secundo respondeo, per fiduciariã reprobationem, inquiens, id accidere, quia uenæ sunt molliores, & deferunt sanguinẽ crassiorem, non feruentiorem, tenuiorem, magisq; mobilem, vt deferunt arteriæ: quæ varietas pendet ex varia venarum & arteriarum cum finibus cordis connexione. His accedit, quod experientia compertum est, in viuentium animalium sectione, venã cauam ea ex parte qua cordi adheret, motu cordis agitari, quod minus cõpetit cæteris, quia non tam proxime cum eo connectuntur. At vrgent adhuc: quia si vena caua ex corde oriretur, profecto ex sinu dextro prodiret, quod tamen caret cor multorũ animalium. His accedit, in caua hepatis parte, multas inueniri venas quę nullo pacto cũ corde connectuntur, vt patet de vena quam portam appellant, a qua mox variæ venulæ prodeunt, & per intestina, & ventrem effunduntur. Simili modo Venæ Mesenterij nullam cum corde habent connexionem. Hæ instantiæ minime cogunt, nam quod dicitur nonnulla carere dextro sinu, id inficiatur Arist. quamuis enim ob exiguitatem sinus ille seiunctus non appareat, seruatur tamen semper interuallum, & differentia positionis dextra ventriculi apparentis. Id etiã quod dicunt de Vena porta, & prodeuntibus ex ea, concedendum non est: multæ enim venulæ huius Venæ cum venulis cauç connectuntur dum in substantiam hepatis insinuantur. De venis Mesaraicis, & intestinorum, varia est ratio: cum enim sanguinem crudum, vel nõ purum contineant, nil cum corde commune habere debent, nisi per medium hepar. Sic itaq; cor potius quã hepar est principium venarum, & similiter sanguinis, cum in eius finibus seorsum a venis non parum sanguinis reperiatur. Præterea, cũ sanguis coctione a calore facta producatur, Cor vt caloris, ita coctionis cõmunis alimenti debet iudicari sedes: ac demũ, cum cor sanguinem giguat exactissimum, & nos summe perfectum quo mensurantur vires, inspicere teneamur, iure officium producendi sanguinem cordi cõcedere debemus. Hinc ex sanguine cordis purgatissimo, spiritus ortum ducunt. Nec nobis obest quod obijciebat, quoniam hepar apparet tanquam coagulatus sanguis, nam id solum patefacit hepar parare sanguinẽ, at cor suo calore & facultate postremam adhibet perfectionem. Hinc dum hepar ob sui deprauationem non recte sanguinem parat, variæ prodeunt nutritionis deprauationes. Addebatur non omnem sanguinis partem mẽbra nutrientis, ex corde prodire. Respondeo, concesso quod id accidat, dico primo, nos teneri considerare nutritionem perfectiorum membrorum, ex sanguine perfecto, & absoluto elaboratum. Addo secundo, cum venis etiam necti arterias, & frequenter adeo iungi, vt sanguis venarũ ab eo arteriarum perfici possit. Dico tertio hepar instrumenti loco cordi inseruire, recipiendo ab eo calorẽ, spiritus, & facultatem producendi sanguinem, cum.n. sanguis arteriarum & venarũ sit eiusdem speciei, differens per magis & minus perfecte, etiã est necesse vt ex virtute eiusdem principij pendeat, & præsertim ex virtute eius principij, ex quo vltima perfectio ortum ducit. Nec dispositio ostiorum cordis nobis aduersatur, sed fauet, ita enim constituta sunt, vt cor receptum sanguinem impurum seruet, & perficiat, non autem statim emittat. Demũ, soluendo fiduciariam reprobationẽ, concesso, venas ex hepate oriri, similiter & sanguinem, nõ propterea ex eo inferre valemus, hepar esse sedẽ facultatis nutrientis: tum quia venæ

Vesfalius.

Instantia.

Solutio.

Solutio per fiduciariam reprobationem.

non sunt instrumenta prima, & vera, sed viæ, & tanquam aquęductus vt etiā dicebat Plato: tum insuper, quia hepar sanguinem format facultate non sibi propria sed receptà à corde. Afferebatur ratio sumpta ex semine, quod non in corde gignitur, quæ restituitur: nam spiritus reddentes genituram fœcundam, ex corde, tanquam ex paruo animali quod est facultate totum, prodeunt, quibus spiritibus ita aliud simile animal est aptum gigni, vt id cuius sunt, spiritus sunt apti augere, perficere, & seruare singula membra: hinc in quarto Meteororum tunc vnumquodque dicitur perfectū, dum valet simile procreare: perfectio autem, vt etiam commune temperamētum, primo & præsertim viget in corde. Afferebatur demum ratio ex Plat. deprompta, quia facultates frequenter pugnant, & præsertim ratio & cupiditas; At hæc in præcedentibus soluta est: nam etiam ratio cum ratione nonnunquam pugnat, & idem per varia potest moueri motibus varijs, saltem secundum varias partes; similiter eadem facultas apta est opposita agere: hinc dicitur oppositorum eandem esse frequenter facultatem.

Ratio seminę.

De Sede Animæ duodecim Conclusiones. Cap. XXII.

EX longa disputatione has duodecim conclusiones, ad Sedem Animæ pertinentes, pręter cæteras varias adnexas, elicere & proferre valemus.

Prima est, Animæ non proprie vt corpori, sed per similitudinem tantum, competit sedes, magis tamen ei competit, quam formis infra animam positis vel supra eam collocatis. Ratio est: quia ea sola in corpore definitam exposcit partem, cui hereat.

Altera est, magis anima est sedes corporis, quam vice versa. Ratio elicitur ex Aristotele primo de Anima 90. dicente, magis animam continere corpus, quam econtrario, quoniam recedente anima corpus dissoluitur.

Tertia est, totum corpus non aliquod eius membrum, est tota sedes mortalis animæ, ratio est quoniam ea extēditur per vniuersum corpus, & est perfectio totius, ideo vniuersum est integrum subiectum eius.

Quarta, facta cōparatione inter partes, vnica est sedes animæ, eaq; est cor, vnicūq; est cōe instrumentum, nempe calor eius & spiritus, vnicumq; membrum Principale.

Quinta, Spiritus quorum cor est principium, sunt modo quodam sedes animæ, cū sint tanquam fundamentum, & vehiculum facultatum eius, nec cum Academicis Animæ vehiculum æthereum, vel aereum ab eo distinctum concedere debemus.

Sexta, caput & hepar sunt sedes secundarię, nec sunt sedes animæ absolute, sed quorundam officiorum eius, per facultatem a corde eis tributam.

Septima, membrum principalissimum & præstantissimum absolute Cor est, nam Cor est tale virtute propria, cætera vero facultate ab eo recepta.

Octaua, Menti non competit sedes vt cæteris animæ gradibus ex materia pendentibus. Ratio est: quia instrumento non eget.

Nona, Sedes prima Mentis, vt ei est apta competere Cor est. Ratio: quia per naturam nectitur eum Phantasia, cuius sedes est Cor, quamuis officia quædam eius exequantur in capite.

Decima, Phantasia est sedes Mentis. Ratio: quia per naturam & per actionem nobiscum nectitur per Phantasiam, nec sine ea nobis competit ita in orbem mortalia pendent ex æternis, & redeunt per connexionem ad ea.

Vndecima, totus homo & nō pars eius est tota sedes Mentis. Ratio est: quia Mens non utitur parte ut instrumēto proprio, ei tamen uniuersæ hominis facultates famulantur & inseruiunt.

Duodecima, Sedes postremæ, & ueræ requietis humanæ Mentis Deus est, trinus & vnus, in quo solo repletis uniuersis suis appetitionibus fœlicissime requiescit, quare nos quoque in eo requiescamus, cui Honor & Gloria.

FINIS.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE ACCRETIONE LIBER VNVS.

Proœmium in quo institutum, diuisio, & ordo seruandus manifestatur.

Viuentia quando sint perfecta.

NATVRA tanquam Diuina Ars, nil suorum operum inchoatum derelinquens, cunctis quæ procreat, vel statim postremam tribuit perfectionem, vel saltem eis vires, & facultatem impartitur illam assequendi in viuentium procreatione, cum non valeat primo corporis molem omni ex parte absoluere, hoc seruat, vt facultatem in eis inserat, cumulatissime illam assequendi, quam tunc dicuntur adepta, dum sibi simile valēt generare. Hæc est ea, quæ accretionis facultas dicitur, cuius beneficio viuentium corpora per naturam adeo lātenter & artificiose crescunt, vt nemo eam considerans non miretur, nemo non expetat modum illum mentis acie intueri, & nemo illum intuens non reddat Gloriam Omnipotenti Deo: quod vt nobis competat, de Accretione mihi agendum proposui. & quoniam accretionis nomē varia denotat, & multipliciter vsurpatur, ideo ne ob eius varietatem reddamur ancipites, a varietate significationum eius ordiar. Accretionis nomen dicitur de varijs, quibus vel magis, vel minus proprie competit, quod vt conspicue constet hac Methodo progrediendum est. Accretio est motus attinens ad quantum, duplex autem est quantum, vnum ex accidenti, alterum secundum se: ex accidenti quantæ sunt qualitates, quæ crescere dicuntur, vel intensione graduum, vel extensione Formę. Proprie autem & ex se quantum est duplex, vel discretum, ita dicitur crescere numerus inuidorum, & malignorum, vel continuum, & hoc vel crescit adueniente aliquo externo, vel nullo, si nullo extrinsecus adueniente, id contingit dupliciter: vel cum interitu, vt dum aqua vertitur in aerem, vel sine interitu, vt dum aer densus fit rarus, si autem fiat adueniente aliquo externo, vel illud adueniens est simile, vel dissimile, si est simile, ita crescunt flumina per pluuias, si fuerit dissimile, vel id conuertitur in naturam alterius, vel ne, si non conuertitur, sed solum apponitur, tunc vel consurgit vere vnum, vt circumposito gnomone quadratum crescit quemadmodum in Postprædicamentis inquit Aristoteles. Vel non cōsurgit vere vnum, sed cumulus tantum, vt crescit cumulus hordei, Milij, & Frumenti, addendo grana leguminum, lolij, & alterius generis: si conuertitur in aliud, vel id fit non vera conuersione, vel vera, non vera crescit vinum superaddendo aquam, vera autem conuersione potest vnum verti in aliud, vel non seruatis omnibus cōditionibus principalissimæ accretionis, vt ignis crescit appositione lignorum, vel seruatis conditionibus omnibus, suo loco explicandis, & hæc est proprie sum-

Significationes nominis accretionis.

Accretionis nomē est ab vno. pta,& principaliſſima accretio, ſolis viuentibus per naturam competens munere nutrientis animæ: ex quo patet accretionis nomen eſſe ab vno,& dici de varijs ordine quodam,& quoniam dum ſermo eſt de his,quæ ſunt ab vno,præſertim,& propriè eſt de primo,vt dicitur in quarto Metaph. cont. ſecundo, ideo loquuturi de accretione, primum inſpicere tenemur,ex cuius explicatione eluceſcunt cætera,cum ſint quidam receſſus a primo,& id primum ſit tanquam menſura cæterorum. Hoc inſpicimus ſeruaſſe Ariſtotelem,qui quamuis in primo de Ortu,& interitu verba faciat de tranſmutationibus communibus cunctis mortalibus,tamen de accretione loquens,eam viuētium declarat,quia declarans illam, virtute, & facultate explicat receſſus ab ea. *De qua accretione ſit ſermo.* Nos igitur illum ſequentes,de accretione viuentium diſſeremus. Philoſophus de accretione tribus in locis verba fecit,nempe in tertio,& quinto Phyſic. in primo de Ortu, & interitu,& in lib.de Anima,& viuentibus prima eſt explicatio communiſſima, ſecunda minus communis, tertia adhuc magis propria,& contracta. In lib.Phyſic. conſideratur accretio,vt vna ex quatuor generibus mutationum, ad quantitatem pertinens, in primo de Ortu,& interitu conſideratur, vt vna ex communibus affectionibus corporis Phyſici generabilis, & corruptibilis, contradiſtincti ab æterno, quæ cum ſit ab vno explicatur ea, quæ principaliſſima eſt, vt inde eluceſcant aliæ. Demum conſideratur in lib.de Anima, & viuentibus, vt ab anima nutriente prodiens, & viuentibus competens tanquam eorum affectio: Ego de accretione loquens tanquam de officio Animæ nutrientis, conſiderationem hanc cum libris ad Animam pertinentibus iungendam cenſui,quod vt diſtinctè,& aliquo ordine exequar, quia ex notitia definitionis pendet cæterorum cognitio,ordiar a definitione, definitioniſque partium explicatione,ſecundo loquar de modo quo fit accretio, & vitentur abſurda, conſiderabo, *Ordo ſeruādus.* tertio qualis ſit accretio,& quę ſint eius conditiones, & qua ratione ſeruentur. Demū de oppoſita diminutione,& attinentibus ad fluxum partium verba faciam.

Definitio Accretionis. *Cap. I.*

Definitio accretionis. ACcretio præcipua, quæ ſolis viuentibus competit, & de qua accretionis nomē primo dicitur, cum a varijs vario modo definiatur,exacte tamen,ac per omne genus cauſæ, ita (vt puto) definienda eſt. Accretio eſt motus quo ex imperfecta, ad perfectiorem molem corpus viuentis perducitur per alimentum ab anima nutriente permutatum, quod ſua quantitate ampliores reddit omnes partes,ſecundum formam conſideratas, vt viuens naturalia opera exacte perficere valeat; Hæc definitio cum ſit affectionis alteri competentis,pendentis continenter in fieri ab efficiente,& in finem ordinatæ,iure vt patet ex omni genere cauſæ conflata eſt, ſed quia dicitur accretionem eſſe motum ad *An ad quātitatem ſit motus.* quantitatem pertinentem, ideo hoc primo conſiderandum occurrit, an ad quantitatem valeat eſſe motus,id enim iure optimo dubium eſt, primo: quia cui non competit contrarium,non competit motus,ex Ariſtotele in quinto Phyſic. contex. 10. quantitati per eundem Philoſophum in Prædicamento quantitatis, non competit contra- *Ariſtot.* rium,quare nec motus. Hac ratione utitur Ariſtoteles in quinto Phyſic.contex. 10. oſtendens in ſubſtantia non eſſe motum. Præterea in his, quæ ſunt ad aliquid, non eſt per ſe motus,ut dicitur in quinto Phyſic. contex. 10. Accretio verſatur inter magnum,& paruum, quæ per eundem Philoſophum in Prædicamento quantitatis ſunt ad aliquid, igitur accretio non poteſt eſſe motus. Demum conditio motus eſt ut ſit continuus,Accretio non poteſt eſſe continua, quare non recte dicitur motus, maior elicitur tum ex definitione motus vt alibi pateſeci,tum ex ſexto Phyſic.Minor oſtenditur quia id quod neceſſario nectitur,cum non continuo,non valet eſſe continuum. Accretio neceſſario nectitur cum Ortu,& interitu ſubſtantiæ, quæ nequeunt eſſe cō-

tinua,

tinua,cum ſubſtantia non recipiat magis,& minus, quare accretio non ualet eſſe continua. Hæc ſunt dubia non leuia,nec ſolutu facilia. Pro quorum reſolutione, & notitia generis,ac formæ accretionis,conſiderandi primo ſunt termini inter quos verſatur accretio,ex quorum explicatione pendet reſolutio variarum difficultatum. Qua de re opiniones uariæ ſunt. Inquiunt nonnulli terminum ad quem accretionis eſſe formam ſubſtantiæ,earum partium, quæ ab Ariſtotele in cap. de Accretione nuncupantur ſecundum formam. Quæ ſententia non eſt approbanda, nam termini motus ad id Prædicamentum attinere debent,ad quod pertinet motus, quia motus per terminum ad quem in Prædicamento conſtituitur,accretio pertinet ad quantitatẽ,quare & terminus eius:non itaque eſt ſubſtantia,& præſertim quia ad ſubſtantiam nõ eſt motus. Propterea, alij ut Pomponatius uir doctus aiunt, terminum ad quem accretionis eſſe dimenſionem denuo antecedenti aduenientem, ſiue quod idem eſt, maiorem molem ex acceſſione nouæ materiæ conſurgentem, quam ſequitur maioris loci poſſeſſio, cui etiam opinioni adherendum non cenſeo, tum quia accretio inanimis quoque competeret,cum ille terminus non ſecus illis,quam uiuentibus cõpetat,tum quia dimenſio antecedens,& noua, quę acquiritur ſimul ſeruantur,termini autem per ſe motus quia ſunt oppoſiti,ſimul ſeruari nequeunt, vt patet ex quinto Phyſ. tum demum,quia dimenſio noua,& antecedens,non opponuntur,quare non ſunt per ſe termini motus; Ideo inquiunt alij,terminum eſſe non ſolam formam ſubſtantiæ, nec ſolam dimenſionem,ſed dimenſionem formatam, nam dicebat Ariſtoteles corpora augeri ſecundum formã,& alimentum augere quatenus eſt poteſtate quanta caro. Quæ opinio dubia eſt,nam accretio eſt motus ſimplex, & ab Ariſtotele in primo de Ortu, & interitu ſimplex dicitur, quare eius proprius terminus debet eſſe ſimplex, non autem eſſet ſimplex,ſi conſtaret ex uarijs Prædicamentis,ſubſtantia nimirum & quantitate. Inſuper ita accretio etiam inanimis competeret,cum eis competat ille terminus, demum non conſtat quomodo tunc termini illi ſint contrarij, vt contrarij eſſe debent termini cuiuslibet motus. Nec ex verbis Ariſtotelis ea ſententia elicitur, non enim illis relatis uerbis Ariſtoteles terminos accretionis explicat,ſed requiſita pro accretione. Zimara in Tabula, de re hac uerba faciens ait, terminum ad quem accretionis proprium eſſe extenſionem molis, ſequentem materiam conuerſam in Naturam rei, quæ creſcit,inquit enim alimentum primo verti in ſubſtantiam uiuentis, mox corpus vndique a calore extendi, quam extenſionem dixit eſſe per ſe terminum accretionis,id confirmatur per Ariſtotelem in octauo Phyſ.32.dicentem & quantum extendi tur,niſi quid prohibeat,& hæc prius fuit opinio Burlei, quæ vt puto approbanda non eſt,nam inquit Zimara formale accretionis eſſe extẽſionem materiæ acquiſitæ & iam conuerſæ,in omnem dimenſionem:hæc ſunt eius uerba. At contra ſi id eſſet,tunc alimentum potius creſceret,quam corpus viuens, quia ea extenſio alimento potius quã viuenti competit. Inſuper ille terminus etiam inanimis competit, nec eſt proprius accretionis viuentium. At reſpondet Zimara inquiens extenſionem inanimorum differre a propria accretione uiuentium,quia propria accretio pro termino habet dimenſiones terminatas,ſpecie diſtinctas ab illis,quæ ſunt termini extẽſionis inanimorum,quia dimenſio non eſt per ſe terminus accretionis Phyſicæ, ut eſt dimenſio, ſed quatenus eſt viuentis,quæ diſtinctio ex forma pendet. At cum hæc dicat cupiens vitare vnum abſurdum, in uaria labitur, ſibi enim primo aduerſatur, nam ex vna parte ait formale accretionis eſſe extenſionem materiæ cõuerſæ in eſſentiam alterius, ſi hoc eſt formale, ubi adeſt forma, adeſt eſſentia rei,nam a forma ad formatum, eſt conſequutio neceſſaria,ea forma competit inanimis,quare dicere eis non competere accretionem eſt ſecum pugnare. Præterea, labitur in id abſurdum, in quod labuntur illi, qui pro termino ſtatuunt dimenſionem formatam, quatenus in termino includi ait etiam formam, nam ſi conſideratur diſtinctio dimenſionis terminatæ, uel ab anima, vel non ab anima,aut in termino anima includitur, vel ne, ſi includitur, non erit ſimplex,

Determinis accretionis.
Opinio prima.
Euerſio.
Opinio ſecunda. Põponatij.
Euerſio.
Opinio tertia.
Euerſio.
Quarta. Zimara.
Burlei.
Euerſio.
Solut. Zim.
Euerſio.

plex,

plex,si non includitur nil referet,quod ex vna,vel alia forma pendeat. Præterea,soluens instantiam de rarefactione, quia eius opinionem videtur sequi rarefactionem esse accretionem, inquit rarefactionis terminum per se esse qualitatem, quantitatem autem, solum ex euentu, accretionis autem contra. At cum hoc dicat, etiam secum pugnat,nam dixerat antecedere conuersionem alimenti momento factam,sequi vero rarefactionem,& extensionem, & hoc esse formale accretionis quare euersio alimenti est extra formam accretionis,& sola extensio sequens erit forma, ea autem extensio nil est aliud præter rarefactionem, quare rarefactio ab accretione non distinguetur. Præterea,non fit noua quantitas, sine noua adueniente materia, quare cum alimentum fuerit conuersum in substantiam viuentis,solum potest rarefieri,non autem noua magnitudo per illud addi. Hinc Aristoteles ait,in accretione hoc secundum esse, vt non dicatur fieri sine aduentu nouæ materiæ.

De terminis Accretionis opinio propria. Cap. II.

Opinio verior. DVBIAE satis apparuerunt relatæ opiniones de terminis accretionis,propterea cum Aristotele,& Græcis interpretibus dicendum puto,magnitudinem perfectam, & imperfectam esse per se terminos accretionis. Nam Aristoteles quotiescunque de huiusmodi terminis loquitur, semper hos statuit,nunquam alios, vt patet ex tertio Physic. 5. ex quinto *Arist.* *Alexāder.* Physi.18.ex vndecimo Metaphysicæ,cap.8.ex octauo Physic.62.& locis alijs,Alexāder in primo Natur.qq.cap.7.eiusdem fuit opinionis,inquit enim,an non simpliciter in magnitudinem, & paruitatem mutantur ea, quæ crescunt, & minuuntur, sed quæ crescunt secundum naturam, hæc autem sunt, quæ nutriente anima sunt prædita, & imperfectione ad perfectam molem tendunt,quæ autem minuunt a perfectione recedunt,& in magnitudinem imperfectā contrahuntur.Pro notitia cōsiderandum,quod *Quæ sit magnitudo perfecta.* magnitudo perfecta ea dicitur, per quam corpus,ea præditum valet cōgruenter obire munera naturæ,& præsertim generare simile, quod opus naturalissimum appellatur. Hinc Aristoteles in quarto Meteororum ait,tunc vnumquodque esse perfectum dum valet simile generare. Hæc perfectio proprie solis viuentibus competit, non inanimis. Ratio est,quia sola viuentia valent proprie generare, cum id sit opus animæ nutrientis. Insuper viuens proprie est corpus vnum,suis partibus præditum. Inanimū est veluti multa indiuidua iuncta,& colligata,in quibus id, quod est maximum etiam est minimum,nam minimum ignis valens seorsum seruari,& subsistere,etiam est perfectum,& maximum,& valet simile generare;sic inanima gignuntur cum mole perfecta,ideo non egent accretione,sed eorum accretio est quædam aggeneratio & connexio nouorum indiuiduorum. Cum itaque perfecta moles,quæ solis viuentibus competit,sit per se terminus accretionis, ea perfectio in viuentibus specie distinctis varia est,alia enim est perfectio molis formicæ,leonis,equi,& similium, & ea distinctio pendet ex varietate animæ, & formæ, quælibet enim mortalium anima secum proprios terminos defert. Hinc Aristoteles in secundo de Anima 41. ait ignem in infinitum crescere cum careat anima, & animæ officium esse terminos præscribere, non quod ea anima sit pars termini accretionis,sed terminus ex ea pendet, ab eaque præscribitur. Ex quo constat quomodo in quantitate sit, & non sit contrarietas,nam si quanti- *Quō quantitati competat contrarium.* tas consideratur vt viuenti competens, requisita pro obeundo generationis munere sic prædita est magno, & paruo, non in sola relatione posito, sed absolute & est contrarietas,quæ est satis pro constitutione motus, nam contrarietas quæ pro motu requiritur,est oppositio terminata formarum,quæ cum continuatione sint natæ acquiri in eodem subiecto,quod actu sit:huiusmodi autem oppositio competit moli viuen- *Prima dubitatio.* tium. At duæ oriuntur difficultates,prima est,quia sic accretio nō competet quanto,

vt

vt quantum est,& per se,sed vt est quantum viuentis corporis. Altera est,quia perfe-ctum,& imperfectum sunt ad aliquid, sunt eiusdem speciei, & opponuntur per priuationem & formam, termini autem motus debent esse absoluti, & cum sint contrarij debent esse distincti specie, & cum motus differat per terminos, eius termini debent esse vere contrarij, non autem solum oppositi per priuationem, & formam. De prima difficultate dico, accretionē late sumptam competere quidem omni quanto mortali,at proprie sumptam solis competere viuentibus,ideo hoc verissimum est,ad quātitatem non est accretio,vt quantitas est,ita enim esset ad omnem,sed vt talis est quantitas,nempe perfecta, & quatenus est differentia magnitudinis viuentium, & dum infertur igitur accretio ex accidenti erit ad quantitatem. Respondeo ex accidenti esse ad genus quantitatis,quatenus id,quod est per partem,est modo quodam ex accidenti,dico modo quodam, quia vt inquit Auerroes sub initio quinti Physic. differt per partem,ab eo,quod est ex accidenti,quia quod est per partem, potest esse per se, dum parti tribuitur,& ideo quamuis accretio sit ex accidenti ad quantum,non ob id est ex accidenti ad omne contentum sub eo.Ex his pendet solutio primæ difficultatis. Pro solutione secundæ, quia instabatur perfectum & imperfectum esse ad aliquid, dico se habere de perfecto,& imperfecto,vt de magno, & paruo, inquit Aristoteles in quinto Metaphysicæ 18.in quinto de Gener.anim. cap.7. necnon Alexander in quinto Metaphysicæ 18.& in primo Naturalium qq.cap.7. magnum, & paruum vsurpari, & absolute,& cum relatione,nam dum contrahitur ad species rerum,eis competit magnū, & paruum absolute,sic dantur homines absolute magni,& absolute parui,id ipsum dicendum de perfecto,& imperfecto, quæ insequuntur magnum, & paruum, addebatur quod sint eiusdem speciei. Respondeo sub ratione absolute perfecti, & imperfecti,differre forma,specie,& definitione,& est differentia,quæ est satis pro terminis, & eorum distinctione. Addebatur quod est oppositio per formam,& priuationem, respondeo semper contrariorum vnum formam,alterum priuationem præseferre,absolute tamen imperfecta moles est forma,cum moles sit,& non prorsus priuatio.

Secunda.

Solutio prima.

Solutio secunda.

An Accretio ex parte suorum terminorum sit continua. Cap. III.

QVONIAM accretio est motus, & conditio motus est vt sit continuus, quicquid dicat Auerr.in octauo Physic. 23.ideo videndum est, an accretio ex parte suorum terminorum,qui in præcedente cap.sunt declarati,sit continua;Zimara inquit ex parte propriorum terminorum continuam esse, non tamen id de accretione ita constare, vt de motu loci, nam considerauit Zimara extensionem molis,quæ continua est, at contra si accretio, ob eam extensionem est continua,quæro vel est continua, quia debet assequi maiorē locum, vel ob productionem nouæ molis,vel solum ob eius extensionem, si ratione primi,igitur ex accidenti ei competet vt ipse fatetur,si ob productionem nouæ molis, quia ea moles acquiritur dum producitur substantia,& ea conuertitur per minima,& momento,vt ipse censet,nequaquam ob eam poterit esse continua;si demum id,ei cōpetit solum munere extensionis, ea est rarefactio, non accretio.Pomponatius inquit accretionem ex parte proprij termini non esse continuam,ait enim definitionem motus esse ab vno non, & non eodem modo veram esse de omnibus. At contra tunc ei non competeret definitio motus,quę est actus imperfectus,tendens ad perfectionem, nam omnis talis actus continuationem includit, cum continenter partim sit in termino,a quo,partim in eo ad quem,vt in sexto Physic.ostenditur. Pro solutione itaque considero sententiam Platonis in Parmenide,necnon Galeni in secundo Methodi,dicentium motus simplices solum esse duos,lationem, & alterationem, hi namque duo

An accretio sit continua.

Zimara.

Euersio.

Pomponatius.

Euersio.

Motus simplex.

soli,

soli, ita se habent, vt subiecto competere possint, sine connexione cum alio motu, vt considerandi notum est. Insuper dico motum, & mutationem posse considerari dupliciter, vel ex parte sui termini ad quem, vel ex parte, qua fit, & requisitorum pro eo, vt fiat, si consideratur ex parte sui termini accretio non necessario est continua, ei tamen continuum non repugnat, si autem consideratur ex parte conspirantium ad id vt fiat accretio, sic ea necessario est continua, probantur hæc pro omni parte. Dicebatur primo ex parte sui termini ad quem, non necessario esse continuam, hoc denotauit Aristoteles in octauo Physic. 23. inquiens nonnunquam simul effodi lapidem, & formam aliquam acquiri, addebatur secundo ex parte sui termini, ei non repugnare continuum, id patet, quia terminus est moles perfecta, moles autem continua est, & adeptio perfectionis eius quæ fit progrediendo ex minori ad maiorem molem, potest esse continua, cum moles, quæ acquiritur sit continua, dicebam tertio, ratione conspirantium ad eius constitutionem, necessario esse continuam, hoc ostenditur, quia accretio non fit sine alteratione, & latione, qui sunt duo simplices motus vt dixi, quibus per se primo competit vt sint continui, alijs munere eorum. At consideremus, an accretio sit continua munere alterationis tantum, vel etiam ratione motus in loco, inquiunt nonnulli esse continuam ex parte vtriusque, quia necessario acquiritur locus maior, qui non acquiritur sine successione, & tẽpore, quæ sententia est dubia, quia in accretione consideratur primo appositio alimenti, secundo agglutinatio, tertio assimilatio, dum fit assimilatio proprie per molem fit accretio, sæpe autem id, quod assimilatur non mutat locum, sed eo in loco, in quo erat agglutinatum assimilatur, & vertitur in substantiam viuentis, quare tunc si ea assimilatio fiat simul, etiam locus dicetur simul adeptus; Respondens itaque dico, si consideratur accretio proxime, quatenus fit per assimilationem solam, ea non est necessario continua per adeptionem loci, at si consideratur pro cõgregato ex appositione, & agglutinatione, quæ non fit sine extensione, ita est continua ex parte adeptionis loci, & comitantium dispositionum, sic itaque accretio vt fit, necessario est cõtinua, ex parte autem sui termini non necessario, ita vera est sententia Pomponatij, non omnibus motibus consimiliter continuum competere, similiter liberatur Aristoteles ab apparente controuersia, nam in tertio Physicorum, inquiens motum esse actum imperfectum, indicat esse cõtinuum, quod mox ostẽdit in sexto Physicorum. Ex aduerso autem in octauo Physicorum 23. ait accretionem, & diminutionem nonnunquam fieri simul, nam in octauo Physi. 23. considerat attinentia ad proprium terminum, in tertio & sexto Physicorum, conspirantia necessario ad id vt fiat: qua de re latius verba feci in libris de Motu. At ostendebatur accretionem non esse continuam, quia necessario nectitur cum generatione, & interitu, qua ratione præsertim utitur Auerroes in octauo Physicorum 23. soluitur autem primo per instantiam, mox per fiduciariam reprobationem, dum enim dicitur generatio non est continua, quare nec accretio id assumptum non est verum, nam formæ elementorum & mixtorum consimilium, vt suo loco patefeci, recipiunt magis, & minus, nulla autem fit generatio, sine mutatione aliqua in his facta. Insuper quamuis generatio non esset continua, congeneratio tamen potest esse continua, quia potest dari minus minimo iunctum alteri, quamuis non detur seiunctum, soluitur secundo concesso eo antecedente, negando consequutionem, nam quamuis generatio ex parte sui fit simul, adgeneratio tamen ratione continuationis partium, quæ fiunt, potest esse continua, accretio iunctam habet congenerationem, non autem absolutam generationem, vt dicitur in primo de Ortu, & interitu. Præterea, quamuis etiam ex parte formæ substantię ei aduersaretur continuum, non tamen ei aduersaretur ex parte quanti, & ex parte qualitatum, quæ tunc permutari debent, ideo quamuis non continuate mutetur substantia, continuate saltem paratur ad mutationem, & mutantur partes.

Motus consideratur dupliciter.

Resolutio diffic.

Sententia quorundã.

Euersio.

Sententia propria.

Diluitur in Arist. controuersia.

Solutio aduersæ rationis.

Q̃uo detur minus minimo.

Explican-

Explicantur reliquæ partes definitionis. Cap. IIII.

Constat ex dictis, quomodo accretio fit motus ex imperfectiore, ad perfectiorem molem producens, & hæc est forma communis eius, cui formæ, materia respondere debet, materia autē accretionis est triplex: vna cui vt subiecto competit accretio tanquam eius affectio: altera circa quam versatur vis augens eam permutando: tertia est res, quæ acquiritur, prima dicitur materia in qua, secunda circa quam, tertia ad quam, hoc est viuens, alimentum, & moles, & quælibet per definitionem indicatur, denotatur materia prima, & tertia vnà cum termino eius, dum dicitur ad molem perfectam deduci corpus viuens, accretio enim primo competit viuentibus, cæteris autem secundario, & adumbrate, vt dixi, reliqua denotatur, dum additur per alimentum permutatum. Vt pertinet ad primam materiam, ea est duplex, vel tota, & est corpus vniuersum, vel pars eius, de qua dicimus seruata proportione quamlibet partem augeri, in definitione tamen subiectum totum accipi debet, id autem seruari debet idem sub vtroque termino, & hoc omni motui commune est. Vt pertinet ad reliquam materiam, quod est alimentum, considerandum cum Aristotele idem alimentū distincta ratione tribus conducere, nam vt potentia talis substantia, nempe corporis illius viuentis, nutrit, vt inclu dit aliquid redundans vtile, generat, vt potentia quanta caro, vel quantum os, auget. Materia, ex qua proxime fit accretio, potest dici & actu, & potestate quanta, actu quā ta est mole terminata per formam antecedentem, potentia ad recipiendos terminos per subsequentem, hinc dicitur potentia quanta caro, non potentia quanta absolute, quantum enim absolute non fit, sed necessario materiam comitatur, insuper ita loqui tur Philosophus: vt indicet necessario iunctam habere permutationem substantiæ. Declarata materia, & forma, debet declarari efficiens: id autem est duplex, vel principale, vel instrumentum, principale est anima nutriens, instrumentū est calor coquens, in definitione accipi debet principale, ideo dictum est ab anima nutriente permutatum, nomine animæ nutrientis, intelligo eam, cuius tria sunt officia, nutrire, augere, & generare, vtor tamen nomine nutrientis, & non augentis, vt commune denotem a quo permutatur alimentum, quæ vis nutriens, & augens, extensa per vniuersum corpus, vtens calore tanquam communi instrumento, efficit mutationes cōmunes, vtens vero temperamento, & propria forma, vel carnis, vel ossis, vel neruis, mutat alimentum paratum in carnem, os, & neruos, sic proxime caro fit a carne, os ab osse, neruus a neruo, at non sine ope animæ. Demum addi debet finis accretionis, qui est duplex, vel eius vt motus, vel rei per motum constitutæ: Finis accretionis, tanquam motus, est terminus ad quem, nempe magnitudo perfecta, qui coincidit cum forma, quæ acquiritur, & dicitur finis internus: finis autem rei per motum constitutæ, qui dici potest externus, quia non intrinsecus motum constituit, adhuc est duplex, vel cui competit, & est anima, cui tanquam principio inseruit perfecta moles: animans vero est totum operans, cui vt operanti completo ea perfectio famulatur. Alius est finis cuius gratia, & est operatio; Finis internus patet ex declaratione termini ad quem, & formæ: Finis externus cui inseruit, qui est ipsamet Anima, includitur in fine cui, cōpleto, ideo hic debet explicari, & vna cum eo etiam finis cuius gratia, quod fit, dum dicitur vt viuens naturalia opera exacte perficere valeat. Dicebatur etiam in Definitione, Alimentum sua mole maiores reddere omnes partes secundum formam consideratas, & id addebatur, vt distinctius materia accretionis pateret, & conditio rei, quæ crescit: sed quia ex Definitione elicitur accretionem iunctam habere permutationē substantiæ, ideo quæritur an ea mereatur dici generatio, & interitus: Nam videtur nuncupanda generatio, tum quia denominatio debet fieri a nobiliore, tum quia accretio est via ad perfectionem generationis, vt diminutio ad interitum; via autem denomina-

Triplex materia accretionis.

Materia in qua.

Materia ex qua.

Causa efficiens.

Finis accretionis.

An accretio sit generatio.

tur a

Resolutio. tur a fine. Lucide, & breuibus difficultati respondens, dico accretionis nomẽ dupliciter vsurpari: vel pro eo quod est peculiare, & proprium eius, vel pro congregato ex omnibus mutationibus pro ea necessarijs: in secunda significatione accretio est conspiratio omnium mutationum quę pro ea sunt necessariæ, & dicitur generatio rei perfectæ, ducens ad esse perfectum: denominatur tamen accretio pro distinctione a generatione quæ ducit ad esse absolute. At in prima significatione, ea est motus simplex ad quantitatem pertinens, qui solum potest dici generatio, quatenus motus omnis est generatio quædam, vt dicitur in quinto Physic. ex se tamen dum consideratur inter terminos, qui formæ sunt, est motus a generatione distinctus. Differentiæ autem accretionis a generatione possunt dici octo: nam primo differt ex parte proprij termini, qui est moles perfecta. Secundo ex parte subiecti, quod actu est, & idem manet sub vtroque termino. Tertio ratione communis formæ, nam accretio vere est motus, non autem generatio. Quarto, ex parte efficientis, nil enim se generat, sed auget & perficit. Quinto, ratione connexionis cum loco, & eius mutatione, id enim quod crescit, necessario mutat locum, non ita quod generatur. Sexto, ex parte eius, cui vt affectio competit, vera enim accretio soli viuenti competit, generatio autem etiam non viuẽtibus. Septimo, ex parte materiæ, ex qua, nam pro accretione externa materia aduceniens requiritur, non autem pro generatione, & interitu. Octauo, quia accretio est perfectio rei præexistentis, cui aliquid additur, generatio absolute ex non esse ad esse permutatio est, denotatur ea accretio & diminutio complicata cum cæteris mutationibus per adolescentiam, consistentiam, & senectutem, ideo adolescentia est via ad perfectionem, & ad esse perfectum, senectus est ægritudo secundum naturam, & via ad interitum.

Differentiæ octo accretionis a generatione.

Adolescentia, & senectus.

De modo quo fit Accretio. *Cap. V.*

CVMVLATE satis ea explicata iudico, quæ ad primam partem, nempe ad Definitionem accretionis pertinere videntur. Sequitur secundo, vt de modo agamus quo fit accretio, qui satis est obscurus, & latens, ideo de eo loquitur Auerroes in primo de Ortu, & interitu 38. Philoponus, contex. 94. Alexander in calce, cap. de mixtione, Galenus in primo de naturalibus facultatibus, & alij viri celebres. Pro cuius rei explicatione, accipiendum primo cum Platone corpus viuentium simile esse horto & viridario, in quo & fontes, & aquæductus varij cum latiores, tum angustiores inueniantur, quibus similes in animali sunt vẽtriculus, venæ, arteriæ, ac demum exigui meatus, vel pori, per hos ex hepate, & corde sanguis quasi salutaris aqua, tanquam ex fonte effunditur per vniuersum corpus: qui sanguis ex sententia Aristotelis est alimentum vltimum, & proximum ex parte formæ, quamuis non ex parte dispositionum, ita loquor: quia inter sanguinem nõ paratum, & partem nutriendam mediat quidem aliquid, at non forma distinctum, sed dispositione tantum, sic Ros, gluten, & cambium, quæ ex sententia Auicennę in prima Fen primi Canonis mediare dicuntur, sunt quidem media, per dispositiones superadditas, pro parte nutrienda, at non per formam substantiæ ab extremis distinctam, nisi forte aliquando, per magis, & minus, cum formæ mixtorum conSimilium (vt suo loco patefeci) magis, & minus suscipiant. In hac alimenti per partes corporis distributione, resulgent opera facultatum, animæ nutrienti famulãtium, quæ re vera quatuor sunt: nempe attractio, retentio, assimilatio, & expulsio: trahitur enim primo alimentum cõmune, nempe sanguis, hoc retinetur, vt coquatur, & perficiatur, & dum detinetur, alteratur, & disponitur, adeo vt primo reddatur simile per qualitates, & tunc non nutrit, mox per formam substantiæ, & tunc absoluitur officium nutritionis, sic simile simili nutritur, & quoniam per coctionem secernuntur excrementa, ideo adest vis expultrix, ea reijciens, Auerroes his quatuor, quintum officium & facultatem

Modus quo fit accretio.

Corpus viuens simile horto.

Facultates famulãtes.

culratem addit, nempe, secernendi concoctum a non concocto, siue vtile, ab inutili: at hæc ad præcedentes redigitur, pars enim nutrienda, trahens alimentum, id solum trahit, quod sibi est vtile, dum fuerit recte affecta, inde mox inutile secernitur, at de re hac alibi cumulate verba feci. Insuper in hac alimenti per membra distributione, consideratur motus eius varius, cum ad partes superas, tum ad inferas, de quo dubitatio occurret, a quo fiat, & qualis sit, post alimenti per singulas partes distributionem; Vt absoluatur nutritio tria sunt necessaria, nimirum appositio alimenti, agglutinatio, & assimilatio, quæ recte considerauit admirabilis Galenus in primo libro de Naturalibus facultatibus, nam cum sanguis per venas tenuissimas ad partes nutriendas veluti ad carnem deuenerit, ab ea, tanquã a spongia imbibitur, & præsertim dum calida, & sicca fuerit, veluti ab excalfacto pane inspicimus citissime imbibi vinum, & humorem quemlibet: & quoniam pars nutrienda prædita est meatibus varijs a calore resoluente, & extendente genitis, in quibus semper humoris tenuis aliquid reperitur, ideo fit in eis prima quædam aduenientis cum præcedente humore permixtio, per quam appositionem, & permixtionem membrum extenditur, mox humor ille inclusus, & per angustissimos meatus cum parte nutrienda iunctus, sensim ei agglutinatur, & per calorem a Corde infusum, vt per commune instrumentum animæ, & per propriam formam, & temperamentum partis, vt per contrahens commune, ad proprium, alimentum id redditur simile carni, vel alteri parti, & tunc per substantiam alimentum dicitur nutrire, si autem id, quod denuo fuit conuersum in carnem, superauerit molem carnis resolutæ, dicitur sua mole operari, & augere: si autem mole non superauerit, non dicitur operari quantitate, sed sola substantia, quamuis enim semper substantiam sequatur quantitas, tamen non semper quantitas noua excedit deperditam, ideo nonnunquam eam non seruat, vt in diminutione: nonnunquam solum seruat, vt in consistentia, nonnunquam vero etiam auget, vt in adolescentia, & tunc dicitur accretio. Appositioni consideratæ a Galeno respondet Ros Auicennæ: nam est quædam irroratio, agglutinationi gluten, assimilationi cambium. In hoc accretionis cursu, primo considerare debemus duplicem mixtionem, vna est alimenti aduenientis cum humore antecedente, in poris incluso: altera minus proprie dicta, & est cum parte, quæ nutritur, dum alimentum ei apponitur, & agglutinatur, ideo Aristoteles, in contex. 39. primi de Ortu, & interitu inquit, quid igitur patiens ab hoc, nempe alimento, auctum est, an mixtum, vt si quis vino superinfundat aquam? Auerroes, commen. 38. & Alexander præsertim in calce, cap. de Mixtione, concedunt quidem huiusmodi mixtionem: inquit tamen Auerroes, & recte quidem, eam non esse satis, nam pro accretione alia requiruntur, conducit tamen ea mixtio primo vt accretio sit quædam congeneratio: secundo, vt magis res per omnem partem crescat, tertio, vt facilior sit transmutatio alimenti in id, cum quo miscetur, a quo tamen superatur, & vincitur, quarto, pro vitanda penetratione corporum. Insuper considerandum, quod dum alimentum a re augenda imbibitur, eique coglutinatur, tunc necessario fit extensio, adeo vt extensio antecedat conuersionem alimenti, non autem eam sequatur, vt minus recte cum Ioan. Gandau. in octauo Physicorum, ait Zimara in Tabula. Præterea, animaduertendum, quod dum pro accretione fit appositio, & alimentum attrahitur, id quod trahitur non est minus minimo, non enim posset separatum seruari, plus autem minimo esse potest: at dum alimentum agglutinatum conuertitur, & simile redditur, potest etiam per partes minores minimo, interire, & in partes carnis, vel alterius minores minimis in infinitum conuerti. Ratio est: quia datur minus minimo coniunctum alteri, at non seiunctum, hinc elicitur congenerationem non euertere continuationem accretionis, etiam si forma substantialis magis, & minus non reciperet, adhuc enim seruare potest continuationem ratione continuationis partium, vt quantæ sunt, Membra, & partes, quæ nutriuntur, debent viuere. Ratio est: quia vis vitalis ad naturalem redigitur, ideo per animam nu-

Motus varius alimenti.

Tria antecedētia nutritionem.

Duplex mixtio.

Extēsio antecedit conuersionem.

Quę nutriũtur debent viuere.

trientem partes primo viuunt, secundo nutriuntur, tertio origine crescunt, & cum viuant, vitali & naturali calore sunt prædita, qui calor est instrumentum congruentissimum, ad ea omnia perficienda, quæ pro accretione sunt necessaria, ille enim intus existens, mouet, coquit, purgat, attenuat, extendit, alterat, & simile reddit. Per explicatum modum seruatur accretio, & nullum eam sequitur absurdum, nam accretio fit corporato aliquo, nempe alimento, quod corpus necessario est, & cum fiat alimento corporeo, non ob id datur penetratio corporum, nec vacuum: quia transit alimentum per venas, & poros, miscetur cum præcedente humore, & parte, & a calore fit extensio congregati: Et hæc sunt ea tria, quæ præsertim monente Aristotele vitanda sunt, dum loquimur de accretione, videlicet ne accretio fiat sine aduentu noui corporis, alioquin non adesset plus molis absolute, cum moles sequatur materiam; alterum est, ne detur vacuum, tertium ne corpus meet per corpus.

Tria vitanda.

Quomodo alimentum moueatur ad partes nutriendas. Cap. VI.

PRo nutriendis, augendisque partibus viuentium, alimentum, quod primo in vna parte, veluti in Ventriculo Hepate, vel Corde reperitur, effunditur per vniuersum corpus adeo vt partium eius nonnullæ tendant sursum, aliæ deorsum, quædam ad latus, quod profecto mirum est: nam motus ille ex cognitione non pendet, quæ ad opposita valet dirigere; cum igitur fiat sine cognitione, vel est secundum naturam, vel violentus: non secundum naturam, quia, alimentum graue per naturam non ascenderet, non præter naturam, tum quia sanguis deorsum non fluit, præter naturam: tum insuper, quia non constat, a quo inferatur violentia; Auerroes in septimo Physicorum, commen. 10. inquit, perinde moueri alimentum ad membra, ac elementa ad suum locum, & ferrum ad Herculeum lapidem, vt enim grauia per suam grauitatem feruntur deorsum, & ferrum qualitate a lapide Herculeo recepta tendit ad illum, ita alimentum alteratum, & a membro nutriendo propria aliqua qualitate ei membro simili affectum, ad illud tendit, adeo, vt motus ille fit secundum naturam, quatenus proxime per illud internum principium constituitur, Drusianus Monachus in tertio Artis Medendi, Comm. 60. de tribus carpit Auerroem, Primo, quia inspicimus motum illum fieri per villos cogentes, & vim inferentes, quare non per naturam; Secundo, quia frequenter alimentum consimile, eademque qualitate præditum, vt sanguis, fertur ad opposita membra; Tertio, quia vis nutriens, ea est, quæ cum teneatur seruare viuens corpus, dirigit alimentum ad partes nutriendas, non autem natura, & qualitas interna alimento, illud ad opposita mouet. Propterea ex propria sententia inquit, motum alimenti ad duo posse referri, ad alimentum mobile, & ita esse violentum, & ad motorem, ac ita esse naturalem, nam motor est anima, quæ per villos & cætera instituta perficit motum illum, anima autem est natura, & principium internum, cui opinioni etiam adhæret Ludouic. Boccal. Verum hi minus recte Auerroem carpunt, quoniam mouens alimentum ad membra, est duplex, vnum principale, & commune, quod omnium consensione est anima nutriens, vt patet ex 2. de Anima, & 2. de partibus Animalium, hoc vt notum prætermisit Auerroes, aliud est proximum, & proprium, de hoc est dubitatio, hoc considerauit Auerroes, illi autem de primo illum carpunt. Præterea, minus recte absolute inquiunt motum ex parte alimenti esse violentum, quia alimētum dum fuerit paratum, & dispositum per receptam dispositionē, ad illum motum est procliue. Tertio adhuc errant, cum dicant motum illum esse naturalem ex parte animæ: nam anima est interna animali, at non alimento, quod mouetur;

Sententia Auerrois.

Drusianus carpens Auer.

Sententia eius.

Euersio.

mouetur. Vt autem motus sit naturalis ex parte motoris, oportet motorem internum esse rei mobili, veluti Aristoteles in octauo Physicorum 27. ait, multos motus animalium esse naturales ex parte totius, quia sunt ab anima ei interna, at esse contra naturam corporis grauis, nisi enim motor sit internus mobili, motus non dicitur naturalis ex parte eius. Quare dicamus motum alimenti ad membra ad duo posse referri, primo ad alimentum, secundo ad corpus viuens: si referatur ad alimentum, id vel nō est dispositum, & ita violentia mouetur, vel est dispositum, & procliue redditum, & ita mouetur secundum naturam, & hoc considerauit Auerroes; Si vero referatur ad corpus viuens, cuius Natura est anima, ita vna cum nutritione dicitur motus naturalis. Instantiæ relatæ aduersus Auerroem facile diluuntur. Instabatur primo: quia motus ille fit per villos vim inferentes: respondeo, non semper moueri per villos cogentes, sed cum alimentum fuerit proximum, & paratum moueri, etiam sine villis. Insuper villi aliquando conducunt, quia quamuis alimentum per internam dispositionem fuerit facile ad illum motum, ea tamen dispositio & illud internū principium non est satis, vt non est satis pro motu cœli propensio eius ad illum motum. Dicebatur secundo, illud alimentum moueri ad partes oppositas, respondeo id esse alimentum commune, non proprium partium, quod dum distat, distribuitur, & dirigitur a virtute, quæ vniuerso animali præest, instrumento caloris, calor enim coquens, excrementa secernens, consimilia parans, directus ab anima, alimentum commune primo per vias varias dirigit mox partes nutriendæ proprio calore præditæ partem trahunt sibi congruentem, hinc oportet vt viuant, alioquin alimentum non traherent, alimentum demum paratum, redditum procliue ad illum motum, per naturam modo aliquo moueri dicitur. Tertiæ instantiæ solutio patet ex dictis: sic percipimus a flamma trahi humorem olei, vel ceræ, nam calor per sui nutritionem trahit humorem, & id facit parando illum, adeo vt humor paratus reddatur procliuis ad motum illum. Similis dubitatio est de pane arido, semimerso in vino, vel aqua: nam inspicimus humorem ascendere & madidam reddere partem superiorem non mersam, inquiunt nonnulli re vera aquam non ascendere, sed in aquam vertere aerem inclusum in cauitatibus panis: quæ sententia falsa est, primo: quia aperte aqua minuitur, secundo: id ipsum facit vinum, & acetum, cum tamen vinum non valeat vertere aerem in vinum, nec acetum in acetum. Insuper cur similiter in aquam non verteret aerem sibi proximum non inclusum in panem, ideo dicamus, vnumquodque per naturam id trahere, quod sibi congruum est, dum eo fuerit priuatum, & quoniam panis est mixtum quoddam ex farina, & aqua, qui humor per calorem fuit desiccatus, ideo panis præter naturam aridus, humorem per partium continuationem trahit, imbibens illum sic trahit per contactum, nam pars proxima haurit, mox trahitur a subsequente, & id facit corpus aridum, quotiescunque ariditas ei competit præter naturam, non autem secundum naturam. Insuper, quia siccitas est tanquam priuatio humoris, ideo magis siccum trahit humidum, quàm contra, aridum trahens humidum, id facit per formam suam substantialem, vt per principale mouens, per eius vero dispositiones, vt per instrumenta ariditas concurrit vt terminus a quo, aduersus ei subiecto, hinc humidum ei iunctum ab eo imbibitur vt potus a sitiente, & tractio illa est naturalis, ex parte trahentis, violentus ex parte tracti non parati, ita dicimus aridum, sui natura appetere humidum. Hunc in modum, in bonum sensum redigi potest sententia Alexandri dicentis tractionem fieri per amicitiam, nam in amicitia consideratur indigentia eius, quod diligitur, sic Terra arida seiuncta ab aere, humorem non traheret, quia non sibi congruit, Ignis trahit pro sua restauratione, ideo trahit consumendo, non seruando, panis aridus trahit vt sibi consentaneum, & ideo non consumendo. At duo supersunt diluenda dubia, vnum est: quia dicebatur, alimentum paratum ob eam dispositionem per naturam moueri, at contra ea dispositio est accidens, non autem est natura. Altera dubitatio est, quia adhuc non constat, quomodo anima

Aristot.

Sententia propria.

Diluuntur rationes aduersæ.

Dubitatio de pane trahente humorem.

Opinio propria.

Sententia Alexādri.

Prima dubitatio.

nutriens cognitionis expers recte ualeat alimentum in oppositas partes dirigere: prima dubitatio soluitur, quia non ea dispositio est principale principium motus, sed forma quæ natura est cum ea dispositione, & præsertim, quia ea dispositio non est sine mutatione aliqua substātię, secundum magis, & minus, nam per gradus existentię omnis forma præter Animam recipit magis, & minus. De altera difficultate dico quamuis anima nutriens non cognoscat, tamen quia pendet ex ipso bono, per naturam habet insertam rationem boni, & cum per naturam operetur, id facit, quod bonum est, maxime, autem bonum est sui conseruatio, ad quam dirigit Anima vt princeps, famulantur spiritus, calor, & uenæ ut instrumenta conspirant, partes uariæ trahentes id, quod sibi proprium est, & demum conducit dispositio congruens alimenti, per quam redditur procliue ad illum motum.

Solutio tertiæ diffic.

Conditiones pro Accretione requisitæ quæ sint, & quomodo seruentur. Cap. VII.

IAm apparuit quid sit accretio, & quomodo fiat: vt autem tertio loco elucescat qualis sit, & quæ ei competant, ea sunt accipienda, quæ communi consensione principali, & proprie sumptæ accretioni conueniunt: ea autem sunt tria, vt inquit Philosophus in cap. de Accretione: primum est, vt eius quod crescit quæuis portio molis seruata proportione crescat: Alterum, vt accretio fiat aliquo corporeo extrinsecus adueniente. Tertium, vt id quod crescit seruetur idem post accretionem, quod fuerat ante, ratio primi est: quoniam accretio est affectio vniuersi corporis, non autem tantum partis, per quā totum denominetur, vt visio, & cum sit affectio totius, non debet soli parti competere, id enim quod est per partem est per accidēs: nos autem principalem accretionem, & per se consideramus, demum quæuis pars debet crescere, quoniam accretio fit per facultatem vniuerso corpori communem, & si qua pars non cresceret, ea esset præter naturam affecta, & tunc nec totum absolute vere cresceret, nec seruaretur proportio partium, & figura. Ratio secundi est, vt accretio secernatur a rarefactione, & extensione, ac insuper vt vere fit accretio, hoc est, vere fit adeptio nouæ molis, quæ acquiri non potest nisi noua superueniat materia, moles enim coęua est materiæ, nec denuo gignitur. Ratio tertij est, quia accretio est permutatio per se accidentis, accidens dum per se variatur, & acquiritur, exposcit vt subiectum sit idem sub utroq; termino, nam si subiectum uariatur, accidens dicitur mutari ex accidenti, quia sequitur mutationem alterius, nos autem consideramus mutationem per se. Insuper id requiritur, vt seruetur distinctio inter accretionem, & generationem, termini per se generationis sunt forma, & priuatio, ex quorum uarietate pendet varietas nominis, & definitionis absolutæ rei, termini motus sunt contrarij, nati fieri in eodem subiecto actu, quorum mutationem non sequitur permutatio nominis, nec definitionis, sed utrumque seruatur, cum seruetur subiectum, quod substantia est, cui absolute, nomen, & definitio competit. Hæc sunt quæ pro accretione requiruntur, considerandum modo est, quo modo per ea, quæ dixi hæc tria seruentur, iam patet id seruari quod accretio fiat corporeo aliquo extrinsecus adueniente, de cæteris est dubitatio, non enim quæuis pars uidetur crescere cum continenter partes uiuentis uarientur, & fluant, id autem quod fluit crescere non dicitur, & ob eandem rationem id quod crescit, non uidetur seruari idem sub utroque termino, cum partes nonnullæ fluxerint, & denuo aliæ sint genitæ, præterea si quæuis pars, & quoduis sensile punctum (ut ait Philosophus) deberet crescere, tunc id, quod cresceret, deberet reddi duplum, quia minimis partibus etiā firmissime superaddantur totum duplo maius consurgit, Aristotelis uidens hæc, quæ obijci

Tres conditiones accretionis.

Raito primæ conditionis.

Ratio secundæ conditionis.

Ratio tertiæ.

Quō seruentur conditiones.

Aristot.

possent,

possent,soluens dixit,id quod crescit posse dupliciter considerari, secundum materiã, & secundum formam,idipsum est dicendum de partibus,eas nempe & secundum materiam, & secundum formam considerari posse, qua data distinctione inquit partes omnes crescere,& totum seruari idem post, quod erat ante, verum esse, dum totum & partes considerantur secundum formam,at non dum consideratur secundum materiam; Pro re obscura illustranda vtitur exemplo ab vtre sumpto, per cuius ostium vnum maius,ingrediatur copiosior aqua,per alterum minus effluat, apparet tunc vndique vter crescere, & inflari vndique, crescit totus consideratus secundum formam eius,at non consideratus secundum materiam,hoc est portiones humoris, quæ continenter variantur. Verum Philosophus cupiens difficultates diluere, eas auxit, & in inuios Labirintos,suos interpretes deduxit:cum enim dicat mutari materiam, seruari formam,hoc dubium est, quia forma non transit ex subiecto in subiectum, & præsertim quia materia,& forma sunt ad aliquid, ac alterius formæ,altera est materia,ex secundo Physic. 26. quare non apparet posse mutari vnum sine mutatione alterius, sed quoniam vniuersa dubitatio in eo est posita vt percipiamus quid nomine materiæ, & nomine formæ Philosophus denotauerit, ideo de hoc primo occurrit differendum.

Quæ sint partes rei crescentis secundum Materiam, & quæ secundum formam. Cap. VIII.

QVaeritvr quid significet Aristoteles in primo de Ortu & interitu 35. inquiens caro,& vnaquæque talium partium est duplex, vt & aliarum in materia formam habentium, etenim materia dicitur, & forma, & quamlibet partium crescere secundum formam quidem,fieri potest,secundum materiam non: Nonnulli in quorum numero est Cõciliator, differentia 56.& Albertus,aiunt,partes secundum materiam esse partes consimiles,vt caro & neruus,secundum formam vero esse dissimiles,vt membra. Quæ sententia vera non est,tum quia etiam corpora similium partium augentur, immo Aristoteles dixit ob accretionem earum crescere membra, quare oportet etiam in eis reperiri partes secundum formam, & partes secundum materiam tum insuper quia Aristoteles in primo de Cœlo 92. de omnibus ex materia, & forma constantibus dixit hoc esse verum,vt aliud sit forma, aliud ea cum materia iuncta, quare etiam de mixto consimili id verum esse debet,tum demum quia Aristoteles, vt patet per verba relata, de carne,osse,& consimilibus,dat eam distinctionem, ideo aperte pugnant cum verbis Aristotelis, solum Aristoteles,ait in contex. 37. differentiam illam in organicis magis esse conspicuam. Propterea alij vt Marsilius,Aegydius,Caietanus aiunt per partes secundum formam denotari minima naturalia, quæ seorsum seruari, & operari valent:per partes vero secundum materiam,partes minimorum,& quoniam in huiusmodi minimis reperiũtur pori,ideo dixit Marsilius denotari partes poris præditas,hoc aiunt denotasse Aristotelem dum in contex. 35. dixit quoduis punctum, siue sensile signum reddi maius. Quæ sententia etiam non est approbanda:primo,quia etiam ea minima constant ex materia, & forma,ideo vtrisque partibus sunt prædita, secundo quia minima illa etiam fluunt & varientur, Aristoteles autem id negauit de partibus secundũ formam. Demum hoc non respondet exemplo Aristotelis, vtitur Philosophus exẽplo mensuræ,vel vtris dimetientis aquam, adeo vt aqua materiam, mensura, & vter formam denotet, minima naturalia non se habent ad mensuræ instar. Nonnulli inquiunt partes secundum formam esse humorem ab ortu insitum,quem radicalem appellant,partes secundum materiam esse humorem,& partes ex alimento genitas;Nec desunt,qui opinionem hanc tribuant Alexandro,at errant,tum quia Alexander,vt patebit,alterius est sententiæ, tum insuper quia opinio ex se falsa est,nam Aristoteles cã distin-

Quæ sint partes secũdum formã.

Cõciliator.

Euersio.

Opinio secunda.

Euersio.

Opinio tertia.

Euersio.

distinctionem de omnibus ait esse veram, quæ ex materia, & forma constant, at vterque humor est talis. Præterea vterque humor a calore consumitur, & vterque variatur. Demum exemplum sumptum a carne, & osse, & explicatio per mensuram, & aquam, nequaquam ei congruit, vt patet. Quidam ex recentioribus aiunt nomine materiæ denotari quatuor Elementa & præsertim humorem, nomine formæ denotari formam mixtionis, & animam: quæ opinio etiã approbanda non est, tum quia Aristoteles de omni ex materia, & forma constante ait veram esse distinctionem illam, quare etiam in elementis, & humoribus illæ duplices partes inuenientur: tum insuper quia etiam humores modo aliquo crescunt, tum demum quia anima quoque, & forma mixti secundum partes variantur, nam fluente materia, etiam fluit forma ex ea pendens, & educta. Propterea D. Tho. Auerr. Philoponus, Alexander de hoc consentiunt quod voces debeant vsurpari proprie, ideo nomine formæ aiunt veram denotari formam eius, quod crescit, quæ natura etiam est, nomine autem materiæ id, quod vnicuique formæ, tanquam propria eius materia respondet, nam forma terminans materiam, se habet ad instar mensuræ, cui propriæ, & internæ formæ, respondet extrinsecus in corpore viuente figura sequens formam, ideo Aristoteles dixit in contex. 37. manũ seruata partium proportione crescere, ita hęc distinctio vera erit (vt ait Philosophus) de omni ex materia, & forma conflato, & voces in propria significatione vsurpantur, non autem tam improprie, vt ab alijs. At cum de hoc consentiant viri relati, dubium tamen non leue est, quæ nam sit hæc forma substantiæ rerum, quæ crescunt, quæ autem etiam seruari dicitur, duplex enim est forma, vna totius, altera partis, quam formam denotat Aristoteles? multi aiunt denotari formam partis, quæ est altera pars compositi, at errant quia forma partis, & materia sunt ad aliquid, vt dicitur in secundo Physic. 26. ideo fluente materia, necessario etiam fluit forma, & vtriusque eadem est ratio, non enim transit ex subiecto in subiectum, & confirmatur per exemplum quo vtitur Aristoteles de vtre, & aqua, nam fluente aqua, etiam fluit forma quæ est altera pars eius: Quare dicamus Aristotelem denotare formam totius, de qua dixit in primo de Cœlo 92. qui dicit cœlum, dicit formam, qui hoc cœlum, formam cum materia, & in secũdo Physicorum 31. ait, totum, & compositionem esse formam, nam forma partis est altera pars compositi, cui respondet materia partis, & hæ sunt partes compositam substantiam constituentes, forma autem totius est vniuersa essentia rei, ex materia, & forma consurgens, ea excludens, quæ sunt præter essentiam rei, vt caro, animal, & consimilia: materia totius ei respondens non est hecceitas vt putat Scotus, sed sunt partes cum suis conditionibus indiuiduantibus consideratæ, quæ conditiones sunt accidentia, indiuiduantia, & sunt præter essentiam rei, quæ excludimus dum solam essentiam consideramus & nuncupantur materia, quia materiam contrahunt ad vnam definitam formam & pro ea disponunt, insuper quia sine eis essentia non subsistit, nec seorsum ab eis reperitur denotatur hæc forma totius, dum dicimus cœlum, caro, os, eius partes sunt quælibet portio cum vniuersalis reduplicatione, dicendo caro digiti, vt caro, neruus digiti, vt neruus: portio autem considerata secundum materiam est, dum consideratur cum conditionibus indiuiduantibus, & reduplicatur cum eis, vt dicendo hæc portio carnis, vt hæc signata portio est, & sic de cæteris, quod Aristoteles hoc denotauerit, nec aliud denotare voluerit ex sequenti capite reddetur conspicuum.

Quarta. *Euersio.* *Quinta.* *Quæ forma denotetur.* *Denotari formam totius.*

Quomodo

Quomodo id, quod crescit, seruetur idem, & quauis eius pars secundum formam crescat. Cap. IX.

Vt pateat exactius Aristotelem nomine formæ denotasse formam totius, id considerare debemus, quomodo seruetur Sententia Aristotelis id quod crescit seruari idem, & quamlibet eius partem secundum formam crescere, id enim propterea est dubium, quia fluente materiæ fluit forma, & cum varientur partes, non videtur id, quod crescit seruari idē numero sub vtroque termino. Et ob difficultatem varij, varia dicunt, Marsilius, & cum eo plurimi Latinorum inquiunt, idem numero tripliciter vsurpari: maxime proprie, proprie, & late: maxime proprie, dum nil variatur, sic cęlum idem numero seruatur. Proprie, dum principalis pars seruatur, vt hominis seruatur immortalis anima. Late seruantur reliqua mortalia, quorum partes continenter variantur, at non simul, & manere dicuntur per æquiualentiam: quia partes denuo genitę succedunt loco antecedentium, & earum officio funguntur. Hæc opinio non videtur approbanda, quoniam Philosophus nō considerat accretionem totam ab initio ad finem vitæ, ea enim non est motus vnus: sed considerat partes eius, in quibus magis idem numero seruatur, quam ita late sumptum, vt aiunt illi. Præterea, quod dicunt de forma hominis ex sententia Aristotelis est apprime dubium, ex eius enim opinione Mens sola est ęterna, reliquæ partes animæ sunt extensæ per corpus, ad quas cum pertineat accretio, ille non secus fluunt, ac cæteræ formæ materiatæ. Præterea, id, quod addunt seruari idem, secundum æquipollentiam, ad rem non facit: quia sic etiam aqua vtris maneret eadem, cum tamen Aristoteles dicat eam variari. Ideo inquiunt alij: accretionem verā, solis viuentibus competere: & quia eorum forma est anima, quæ modo quodam super materiam est eleuata, & est tota in toto, & in quauis parte, ideo fluente materia, ea contrahitur, & effunditur in partes denuo genitas. Hæc opinio longissime abest a vero, primo quia Aristoteles eam distinctionem ait veram esse de omnibus ex materia, & forma constantibus, adeo vt etiam de inanimis concedat seruari secundum formam, variari secundum materiam. Præterea, dicere animam contrahi, & extendi, verum non est: & præsertim de Anima plantarum, & iumentorum, forma enim pendens ex materia, non transit ex subiecto in subiectum, nec in materia reperitur, ex cuius potentia non sit educta: nam forma, & materia sunt ad aliquid, & vno variato, necessario variatur & alterum, nec potest eadem forma distinctæ materiæ competere: insuper, non potest contrahi, & extendi, cum solum moueatur per motum corporis, & ob id inquit Aristoteles in secundo de Gener. animalium, cap. 3. non potest extrinsecus accedere: & propterea, dum viuens crescit, non est putandum antecedentem animam per partes denuo genitas extendi, ita enim sequerentur omnia relata absurda, sed putandum est, in partibus denuo genitis nouas extensionis formæ partes gigni per facultatem animæ in antecedentibus præexistentem. Philoponus de re hac se valde ancipitem patefacit, nam comm. 94. ait: quamuis materia fluat, forma tamen manet eadē, vt fluente aqua, eadem in ea seruatur vmbra, Mox comm. 98. sententiam mutat, inquiens, re vera fluente materia, etiam fluere formam, & variari partes, seruari tamen sententiam Aristotelis, quia nos inspicere debemus totum, cuius accretio est passio, & cum intueamur crescere totum, dicimus crescere singulas partes vt sunt partes totius, & quoniam totum denotat formam, ideo dicimus seruari secundum formam, & partes secundum formam, hoc est vt partes totius crescere. Hæc sententia satis est dubia: quoniam totum est suæ partes, quare si adest mutatio partium, aderit etiam mutatio totius. Insuper, ait Philosophus, quamuis partem considerari posse, & secundum materiam, & secundum formam, ideo non considerauit progressum illum a toto ad partes,

Marsilius.

Euersio.

Opinio secunda.

Euersio.

Philoponus.

Euersio.

partes, sed absolute considerauit quodlibet compositum, siue totum sit, siue pars. Insuper, seruari eo modo partes, est seruari nimium improprie, ita enim etiam aqua ex vtre fluens, & ingrediens seruari diceretur. *Quarta.* Nonnulli iuniorum Philosophorũ aiunt Aristotelem non de vniuersa accretione loqui ab initio vitæ, ad ætatem consistentem, sed de parte, quæ vnus motus numero sit, pro cuius vnitate etiam requiritur vnitas mobilis, vt dicitur in quinto, & in octauo Physic. Addunt facta alimenti in substantiam viuentis conuersione, naturalem calorem, in tempore, quod momentum conuersionis sequitur accretionem efficere, extendendo partem corporis nutritam, in quo tempore inquiunt calorem nil partium viuentis dissoluere, quoniam agit in humorem alimenti, ob cuius inopiam solum agit nonnunquam in suum subiectum. *Euersio.* Hæc opinio varia includit cum vero pugnantia: primo, verum non est, conuersionem antecedere extensionem partis nutritæ, vt patuit in præcedentibus. Secundo aduersatur Aristoteli dicenti materiam viuentis fluere, seruari formam: hi autem aiunt, nil viuentis tunc fluere. Tertio, verum non iudico, tunc temporis nil nostri corporis resolui: cum enim corpus constet ex contrarijs, & ex partibus dissimilibus, continenter aliquid eius permutatur, vt dicitur ab Aristotele in libro de Respiratione, & in primo de Ortu & interitu, in cap. de Accretione, ait esse simile fluenti aquæ, & nisi mutaretur ab interno, saltem mutaretur ab ambiente: nam calor agens secundum naturam, in quoduis humidum agit, quod sibi proximum fuerit. Quarto, verum non est, conuersionem alimenti fieri momento, tum quia ea est congeneratio, non generatio, tum insuper, quia forma mixti recipit magis, & minus. *Quinta.* Demum non desunt, qui dicant, humidum ex semine derelictum esse fundamentum vitalis caloris, & id non posse resolui, quia nil agit in suum subiectum, & ex parte eius viuens dicitur seruari. *Euersio.* Sed hæc quoque sententia non est approbanda: primo, quia ex sententia Philosophi non reperitur in viuente ea secretio humoris naturalis, ex semine, & humoris ex alimento geniti, omnis enim humor viuentis ex sanguine oritur, vel menstruo, vel alimenti: genitura autem ex sententia Aristoteles non est materia prolis, ideo non datur humor seminarius, distinctus & seorsum positus: quia (vt patuit) humor adueniens cum antecedente miscetur. Preterea, verum non est, humorem illum non resolui, vt nuper dixi. *Alexãder.* Ideo Alexander in primo Natur. qq. cap. 5. ait, nil viuentes corporis seruari idem ab initio ad finem vitæ. Tertio, omnibus concessis, nil propterea dicunt, quod ad rem faciat: id enim quod seruari debet idem sub vtroque termino est subiectum motus, at humor ille non est subiectum accretionis, sed membrum, vt inquit Aristoteles, veluti crus. Præterea, cum ille humor ex materia & forma constet, ille quoque considerabitur, & secundum materiam, & secundum formam, & variabitur secundum materiam, vt ait Philosophus. Ex his patet, per aliorum opiniones nequaquam seruari posse sententiam illã Aristotelis: id quod crescit, manere idem, & quamlibet partem crescere secundum formam, non autem seruari idem, nec quamlibet partem crescere secundum materiam. *Colligitur sententia vt approbãda.* Ex quo colligo approbandam esse explicationem traditam in præcedenti capite, quod Aristoteles per formam, & partes secundum formam denotet formam totius, & partes extensionis eius, non autem formam partis, quia forma partis vnà cum materia fluit, veluti sunt partes singulæ signatæ, adeo quod manet caro, vt caro, & vt pars carnis, at non hæc, & illa signata pars carnis, nam particulare designatur per materiam, & vnũ numero est id, cuius materia est vna, vt dicitur in quinto Metaphysicæ, contex. 12. & ideo attinentia ad signatas partes, ad materiam modo attinere dicuntur, & nisi concederetur forma totius, dicendum esset denotari formã vt est essentia rei, non vt indiuiduata per definitas materiæ partes. *Approbatio.* Et quod hæc sit recta explicatio sententiæ Aristotelis ex varijs locis lucidissime colligo; nam primo inquit Aristoteles, in quarto Metaphysicæ 22. disputans aduersus Heraclitum, dicentem, omnia fluere: ea fluere quidem secundum quantum, at non secundum quale; id quod hoc in loco ait seruari, vel fluere secundum formam, vel materiam, eo loci ait se-

cundum

cundum quantum, attinens ad materiam, & secundum quale attinens ad formam, nam quantum indicat singulare signatum, quod per materiam quantam denotatur, quale denotat essentiam, & vniuersale, quod est forma totius, vniuersale enim denotat quale, quid, vt dicitur in Prædicamento Substantiæ, Alexander explicans locum illum quarti Metaphysicæ, inquit, similiter se habere de accretione, & confirmat sententiam ibi prolatam, per hanc prolatam in cap. de accretione. Insuper, clarius Aristoteles, in cap. de Accretione, contex. 41. inquit, vt alimentum solum est potentia caro, nutrit, hoc autem forma est sine materia, tanquam facultas materiæ expers, in materia existens: si autem aliqua aduenerit materia, quæ sit potestate sine materia, habens & quantum potestate, ita erunt maiores partes expertes materię, & omnes consentiunt, Aristotelem per expers materiæ, denotare consideratum secundum formam: at alimentum cum dicatur potentia immateriale, profecto est potentia caro, non sola forma partis, ideo aperte tunc denotat Philosophus, hanc formam totius, de qua dixit in primo de Cœlo, qui dicit carnem, dicit formam, & sic potentia caro, est potentia ad eam formam totius, nempe essentiam compositi. Pręterea, Aristoteles, in quinto Metaphysicæ, contex. 11. enumerans significata vnius, inquit: Item vnum ea dicuntur, quorum ratio quid erat esse, dicens, indiuisibilis ad aliam est, quid erat esse rei significantem, ipsa enim per se omnis ratio diuisibilis est, sic enim quod crescit, & minuitur vnum est, quoniam ratio vna, quemadmodum in superficiebus est ipsius speciei, &c. aperte Philosophus semetipsum declarat, inquiens: quod crescit esse vnum, quia vna est ratio, ratio autem est essentia, quæ & forma, & quale dicitur. Similiter in primo de Cœlo 92. ait, Cœlum denotare formam, hoc cœlum, formam cum materia, in idem redigens formam, & essentiam rei, contradistinctam ab ea iuncta cum conditionibus signatis indiuiduantibus. Quod autem eo loci denotet formam totius, ex eo patet: quia ibi ait cœlum, & carnem denotare formam, cum tamen in tertio de Anima, contex. 9. dicat differre carnem ab esse eius, nam caro est forma totius, esse eius est forma partis: hæc caro, est forma totius, cum conditionibus indiuiduantibus, & hoc patefit exemplo ex figura sumpto, quo vtitur Philosophus, & in quinto Metaphysicæ, & in primo de Ortu, & interitu: nam seruata proportione crescunt partes, & figura consimilis seruatur. Huius opinionis visus est fuisse Alexander in calce, cap. de mixtione, inquiens, manere in accretione carnem secundum essentiam, nam carnis essentia intus est, in tanta autem magnitudine non idem permanet ob materiæ fluxum, sed in tali forma idem manet, donec aliquid carnis superfit. Et similiter in 1. Nat. qq. c. 5. inquit: an cum duo sint in eo quod crescit, quale scilicet, & quantum, est enim hoc quod crescit, hoc autem est composita ex vtroque substantia, & cum ipsum quãtum vt materia subijciatur, forma vero qualis locum teneat, quantum quidem non manet idem, quale vero quod est vt forma rei, quæ crescit, manet, &c. Sic itaq; quale denotat speciem, & formam totius, hoc est essentiam, vt patet ex quarto Metaphysicæ 22. quantum vero materiam. Philoponus quamuis obscurius, tamen idipsum indicasse visus est, cum dixit, inspiciendum esse totum, & a toto progrediendum ad partes, vt retuli: at vere totum est essentia rei, & forma totius. Auerroes idipsum indicauit, comm. 38. inquiens, non manere quatenus sunt partes, sed quatenus habent qualitatem: at quale est essentia, & vniuersale. D. Thom. veritate coactus, suis exemplis id ipsum approbauit, nam inquit manere populum, ignem, fluuium, & similia, fluentibus partibus, at manẽt cum conditione communis, nõ autem signatarum partium. Denotat itaq; Aristoteles per formam, essentiam rei existentem in eo particulari quod crescit: sic seruatur caro, vt caro, os, vt os, similiter de cæteris. Quare colligamus Aristotelem per formam denotasse essentiam quæ vel sit forma totius, vt puto, vel saltem sit forma partis, vt indefinite est cum materia iuncta: per materiam vero definitas, & signatas partes per conditiones indiuiduantes, & præsertim per proprium quantum coarctatas.

Alexãder. *Alexãder.* *Philoponus.* *Auerroes.* *D. Tho.*

Difficultates

Difficultates ex dictis emergentes. Cap. X.

Prima dubitatio. EX resolutione huius arduæ,& obscuræ difficultatis, quatuor præsertim prodeunt dubia, quæ resolutionem illam reddunt obscuram: primum est,quia per illam non seruatur id, quod crescit manere idem numero sub vtroque termino,quod tamen necessario requiritur pro vnitate motus, nam idem numero est cuius materia est vna: quare dum dicimus materiam variari,solum seruatur manere idem specie, nõ idem numero:quia essentia ad speciem pertinet. *Secunda.* Altera dubitatio est,quia si per formam intelligimus essentiam, cum essentia sit vniuersale,sequitur non singulare,sed vniuersale crescere,cuius oppositum ait Philosophus commen. 40. inquiens non fieri quantum vniuersale,& præsertim quia mutationes omnes singularium sunt. *Tertia.* Tertio dubitatur:quia essentia, & forma totius non habent partes extensionis,& quantitatis sub sensum cadentes,illę enim sunt partes singularis; At Aristoteles ait, quoduis sensibile punctum reddi maius. *Quarta.* Quarta dubitatio est,quia si inspicimus essentiam vt manet forma, ita manebit materia,vt manet vter, & mensura, ita aqua, seruatur enim aqua vt aqua. At Aristoteles ait seruari formam,non materiam,exemplo aquæ denotatam. *Solutio primæ diffic.* De prima difficultate dico primo,dum Aristoteles inquit id quod crescit debere seruari, minime tunc considerare quomodo accretio sit motus vnus numero, non enim de hoc erat ei sermo, sed id proferre,vt distingueret id, quod crescit, ab alimento quod in alterius substantiam vertitur,& ab aqua infusa in vinum,quæ videtur in vinum verti, ideo nec aqua, nec alimentum crescit. Insuper,id dicit,vt seruet quamuis partem crescere, & adueniente aliquo, vt patet tex. 35. quod recte seruatur per approbatam explicationem. Addo insuper, quod si ob pleniorem explicationem volumus loqui de vnitate accretionis,dico primo accretionem non esse motum vnum ab initio infantiæ vsque ad ætatem consistentem,vt elicitur ex octauo Physic. 23. Addo insuper, particulares accretiones seruare vnitatem quatenus subiectum earum secundum partes solidas, vel nil, vel adeo parum mutatur, vt per id non varietur denominatio, & ea mutatio sensum fugiat. Demum,in accretione id crescere dicitur,quod manet, non quod fluit, id autem idem est. *Simplicius.* Inquit Simplicius in tertio de Anima comm. primo in compositis, in quibus forma inest indiuidua,secundum quam ex Stoicorum sententia dicuntur qualia,quæ simul aduenit,& recedit,eandem per totam ętatem formam manere,licet partes aliæ alibi fiant,& intereant. At sententia Simplicij alibi est perpendenda. *Solutio secundæ.* De secunda difficultate,quæ erat,quia tunc accretio non singularium, sed vniuersalium esset: respondęo,accretionem esse vniuersalium existentium in singularibus,& singularium per conseruationem essentiæ,& vniuersalis in eis, ideo Aristoteles in comm. 40. dixit,quantum vniuersale, non gigni, quod non sit particulare aliquod. Id protulit Aristoteles vt obiectioni huic satisfaceret, & ideo dixit crescere, & fieri quantum, vt est in singularibus. *Sol. tertiæ.* Instabatur tertio,quia essentia non habet partes sensibiles: Respõdeo,essentiam mente secretam,nõ habere partes sensibiles, sed iunctam cum materia eas habere: insuper,non habere partes sensibiles,essentia distinctas, sed essentia easdem,distinctas materia,ideo Aristoteles,in contex. 41. dixit, hæc autem species sine materia,in materia est,indicans crescere essentiam non secretam,sed cum materia, & signatis partibus iunctam, & hac consideratione etiam ei competunt termini accretionis, nam obijciunt nonnulli, huic expositioni quia in essentia non inueniuntur termini accretionis. *Diluitur obiectio quorundam.* Solutio patet:quia termini competunt essentiæ iunctæ cum particularibus,non seiunctæ. Quarta dubitatio erat, quia sic etiam seruaretur materia vt aqua vtris,respondeo,dum considerantur signatæ partes cum conditionibus proprijs earum,tunc considerãtur secundum materiam: *Sol. quartę.* sic in primo Physic. 60. inquit, Philosophus,materiam differre specie,& forma a priuatione, indicans, quod dum considera-

ratur

ratur secundum propriam essentiam, dicitur considerari secundum formam, & hoc conducit pro confirmanda relata explicatione. At vna adhuc superest diluenda difficultas, quia si id crescit, quod manet, manet autem forma, non compositum, quare forma, non compositum crescet: insuper, si viuens secundum omnem partem, seruata proportione crescit, quomodo vnicuique eius parti aliquid additur, cum frequenter portio alimenti adeo sit exigua, vt in tot partes nequeat diuidi. Respondeo, aliud est loqui de eo quod crescit, & denominatur crescere, aliud de eo quod est inspiciendum, vt seruentur conditiones accretionis: id quod crescit, vt ait Aristoteles contex. 34. est crus, hoc est compositum, quod cum crescat seruantur conditiones accretionis, vt ait Aristoteles considerando illud secundum formam, non secundum materiam, hoc est crescit caro composita, & secundum formam eius seruantur conditiones. Insuper quia per formā dixi denotari essentiam, quæ est forma totius, ideo vere etiam dicitur crescere compositum ex materia & forma partis, cum crescat forma totius, non enim crescit hæc signata caro, includens indiuiduantes conditiones, sed caro, non tamen sine materia. At instabatur, quia exigua portio alimenti, non in tot partes diuidi potest, vt vnicuique parti viuentis aliquid eius apponatur. Solutio elicitur ex Aristotele in contex. 36. dicente, non vnicuique parti consideratæ secundum materiam, hoc est signatæ per indiuiduantia signa, aliquid addi: sed consideratæ secundum formam, hoc est essentiam extensam. Dat exemplum Alexander in calce cap. de Mixtione, inquiens: si Terræ in centro vniuersi positæ ex vna tantum parte, veluti orientis, magna Terræ denuo productæ addatur portio, quia grauitas centrum petit ideo tota per medium grauitatis erit in medio mundi, & tunc dicemus terram totam auctam, & quamlibet partem, veluti, medietates, quartas, & sic de cæteris: hoc sensibilius apparet in aqua, cum enim fluuius vnus influat in alium, tota aqua, & omnes partes secundum formam consideratæ dicuntur crescere, quod si verum est de inanimis, longe verius erit de viuentibus, in quibus alimentum per vniuersum corpus effunditur.

Quinta dubitatio. *Solutio.* *Alexāder.*

Quomodo per nutritionem, & accretionem seruetur nedum substantia viuentis, sed etiam figura. *Cap. XI.*

Natura cum in cunctis operibus se admirabilem patefaciat, in attinentibus ad accretionem, hoc præter cætera mirabile est, quomodo ea, quę nō cognoscit per nutritionē, & accretionem, nedum seruet, & perficiat substantiam, uerum insuper figuram quoque, adeo vt in viro adhuc ea appareat effigies, quæ in eo puero prius reperiebatur, cum tamen partes eius omnes fuerint permutatę. Auerroes in primo de Ortu, & interitu 38. ait, naturam esse, quæ seruat figuram illius membri in hora accretionis, & diminutionis. Et duodecimo Metaphysicæ 18. ait, id posse, fieri: quia dirigitur ab intelligentia non errante. At hæc sunt communia quædam dicta ab omnibus. De modo proximo & proprio est dubitatio quomodo id efficiatur. Alexā. in calce cap. de Mixtione, & cū eo Philoponus cōm. 98. primi de Ortu, & int. aiunt, cum facultatis nutriētis officium sit, seruare viuentia, ea maxime seruat si nedum substantiam, verum etiam figuram eorum seruat, & quemadmodum natura per nutriēdi facultatem viuens produxit ea forma præditum, ita de eius conseruatione est solicita: seruatur autem per appositionem, quæ fit singulis partibus seruata proportione, figura enim ex partium proportione cōsurgit, ideo Arist. cont. 37. primi de Ortu & interitu, dixit, manum secundum omnes partes seruata proportione, crescere, seruat natura enim Geometricum medium, Geometricamque iustitiam, de qua in 5. Moralium Nicomachiorum agitur. Hæc profecto verissima sunt: at sunt effecta, quæ inspicimus: nos modum proximum quærimus, quomodo inquam per naturam non cognoscentem, ea effici, & exequi possint. Academici

Auerroes. *Alexāder.* *Philoponus.* *Academici.*

demici per hæc excitati, seriem quandam, & catenam excogitarunt, cuius munere hæc absoluerentur: dixerunt enim cuncta dirigi a Deo per Ideas, & rationes medias, & demum per semina infusa materiæ absolui: quamuis enim Ideæ sint vniuersalium rationes, tamen, & demũ semina etiam singularium sunt. At ab Aristotele ea catena negligitur Ideæ & rationes Menti, & animæ insertæ reijciuntur, & statuitur Natura aliud quidam seminibus per Mundi animã materiæ insertis. Præterea, adhuc dubitatio per ea nõ soluitur: quia similiter quæram, quomodo ea semina, & rationes sine cognitione, ea opera valeant absoluere? Cogimur itaque ad id confugere, de quo loquebar in præcedentibus, & dicere omnia pendere ex Deo, non alia ratione, nisi quia bonus est, & propterea cuncta insitã habere rationem summi boni. Sic ens, & bonum reciprocãtur cum ens sit participatio ipsius boni, ea autem ratio boni non est quid distinctum a forma, & essentia rei, sed est ipsamet rei essentia: & quemadmodum Ars est recta ratio effectibilium, quæ ea efficit etiam sine ratiocinatione per solum habitum insitum, vt dicitur in secundo Physic. & prudentia est recta ratio agendorum, ita natura est recta ratio generabilium, vel in specie, vel in indiuiduo, & ob id Natura dicitur ordo rerum, quia insitam habet rectam rationem ordinis. Et in secundo Phys. 28. Forma dicitur exemplum, quia per naturam producit simile ad exemplar sui, vt recte exposuit Alexander. Hinc natura frequenter dicitur similis arti, vt in secundo Phys. 86. & alibi. Quare, dum quæritur, quomodo natura id efficiat, respondendũ, quod id efficit, quia natura est, cuius id est proprium, cum tanquam bona, sit recta ratio efficiendi illa, quæ bona sunt: ita natura communis ducit ad bonum commune, propria vero ad proprium, in figura consideratur varietas figuræ animalium distinctę speciei, & varietas figuræ indiuiduorum eiusdem speciei, vt pertinet ad primam, ea sequitur formam speciei, vt vniuerse est natura eius, anima enim quæ Natura est ex sui conditione, secum defert terminos magnitudinis rei, & figuram: altera sequitur formam propriam singulorum, & variatur per varietatem caloris temperamenti & materiæ recipientis, se habet autem spiritus, & calor in eo, quod crescit, perinde, ac spiritus ille, qui ab Artifice in materiam vitri inspiratur, quo spiritu, per congruentes vias intrinsecus progrediente, prædito mensura, & directo ab artifice, liquatum vitrum extenditur, & ad habitum dirigentis formatur, & figuratur, dirigens per naturam dirigit consimiliter: quia dirigit vt est, dirigens per cognitionem, dirigit dissimiliter, quia diriget vt cognoscit, & expetit.

Arist.

Solut. principalis difficult.

Proponuntur nonnulla Problemata, & dubia ad Accretionem pertinentia. *Cap. XII.*

VIuentia, quæ sola per nutrientem animam proprie crescunt, seruata partium propotione vndiq; extenduntur, quod præsertim viuentibus competit, quoniam ea sola certam sibi figuram exposcunt, quæ in partium proportione est posita, anima autem, definitis numeris, & mensuris, sua opera absoluit, & facta comparatione inter uiuentia. Hoc lucidius, & exactius illis competit, quæ eminentiorem vitam viuunt, propterea inspicimus in Plantis id seruari obscurius, lucidius in Animalibus absolutioribus, lucidissime demum in homine, qui figura est præditus omnium exactissima, & exquisitissima. Et cum dicamus viuentia seruata partium proportione crescere, non propterea putandum est, eam proportionem in puncto esse positam, nec in parte modo aliquo variari posse. Hinc prodeunt dubia nonnulla, & problemata quædam se diluenda offerunt. Quęritur primo, cur (vt ait Philosophus) pueri primo sint pomiliones prædíti, inquã capite inspecta proportione, maiore inferioribus membris, mox partes inferiores magis crescunt, quam superiores. Insuper qua de causa, ea quæ crescunt, vt ossa, caput, crura,

Primũ Problema.

Secundum.

crura, pro facultate, magna ex parte crescunt, in orbem, & figuram rotundam seruant?
Tertio quæritur, cur in consistente ætate crescit, & reficitur caro, nerui autem, & ossa nec crescunt, nec reficiuntur. Insuper cur primo viuentia magis secundum longitudinem crescunt, mox vero potius secundum latitudinem. Præterea, cum viuentia semper nutriantur, & nutrimentum iunctam habeat molem, cur non semper crescunt? Insuper, cum inanima corpora gignantur prædita sua congruente mole, qua valent simile generare, cur etiam per naturam non gignuntur viuentia absoluta, & perfecta? & præsertim, quia natura nil dicitur efficere imperfectũ, & diminutum. Demũ quæritur, num principium accretionis viuẽtium debeat dici internum, vel externum, & si internum est, num collocatum sit sursum, vel in medio? De qua prima difficultate, cur pueri nascantur pomiliones, vt dicitur ab Arist. in 2. de hist. Anim. cap. 1. dicendum, id prodire ex humiditate, & frigiditate cerebri, in quam partem multi confluunt humores, in eaq; multa excrementa congregantur, quæ mox cursu temporis a calore coquuntur, & secernuntur, alimentum etiam minus secundum naturam fertur ad superas, quam ad inferas partes. Quærebatur secundo, cur partes crescant in orbem? dicendum, id ex eo oriri, quia calor in medio positus, æque est aptus in omnem partem extendere, idq; conducit: quoniam per orbiculatam figuram particulæ exactius connectuntur, magis læsiones vitant, redduntur robustiores, ac demum per id imitantur cœlum, ex quo pendent, immo si vniuersus homo consideratur, in eo inuenietur rotunda quædã figura, cuius vmbilicus est centrum, extremitates pedum, & manuum circũferentiam constituunt, a centro æque distantem. Quærebatur tertio, cur in consistente ætate reficiatur caro, non ossa, & nerui: diuidunt medici membra seminaria, quæ ex semine duxere ortum, a sanguineis, ex sanguine ortis, prima negant refici, sed secũda solum, quia orta ex sanguine per sanguinem reficiuntur; Hac distinctione cum Arist. putante partes omnes prodire ex sanguine vti non debemus, ideo dicamus, neruos pro sui extensione copiosiorem humorem exposcere, ossa puerorum non adeo esse arida, vt seniorum: ideo posse extendi, refici, & consolidari, in viro adulto ossa esse aridiora, & ob id nõ posse amplius extendi. His accedit, quod pueri multo calore sunt prædit, apprime humido, quo valent ea opera efficere, calor autem virorum acutior, & siccior est, adeo vt non valeat amplius humectando extendere. Quærebatur insuper, cur primo viuẽtia præsertim secũdum longitudinem crescant? Ratio vna est: quia calor dum potest, sursum tendit, & recto motu mouetur. Alia est: quia primo ossa, & nerui facilius extẽduntur, cum sint humidiora, quod in progressu fieri nõ potest. Demum primo iacienda sunt fundamenta, & ducendæ lineæ principales, mox cætera addenda sunt, & perficienda. Cur autem viuentia non semper crescant, ratio est conspicua: non enim dum calor fuerit imbecillior, valet plus alimenti conuertere in partes viuentis, quam id fuerit, quod prius fuit resolutum: at de hoc latius infrà. Quærebatur insuper, cur viuẽtia non statim gignantur perfecta, vt corpora inanima? Respondeo, id ex varijs oriri: Primo, inanima non valent se perficere, cum sint corpora consimilia, quorũ pars vna non agit in aliam, at viuentia valẽt ob partium dissimilitudinem in se agere, & se perficere. Secundo, id pendet ex conditione viuentium distincta ab ea inanimorum, inanima enim ob vilem eorum conditionem, dummodo valeant per se subsistere, statim perfecta dicuntur: de viuentibus, quæ sunt maioris dignitatis, secus se habet. Tertio, natura ex imperfecto ad perfectum ducit, nec momento res præstantes perficit, nec ob id dicitur opera imperfecta parere, quia eis largitur facultatem assequendi suam perfectionem, & primo parit opera perfecta facultate, mox ea per illam facultatẽ actu perficit. Demum quærebatur, an principium accretionis sit internum, vel externum, qua de re Arist. sibi cõstare non videtur: nam in cont. 34. primi de Ortu, & int. ait, sed alterãs, & principium motus in eo quod crescit, & quod alteratur est; idq; latius confirmat in 2. de Anima, & de part. Anim. manifestans principium illud esse animam nutriẽtem. Ex aduerso, in 4. de Cœlo, 24. inquit, quod crescit, & sanatur extrinsecus habere princi-

Tertium.
Quartum.
Quintum.
Sextum.
Septimum.
Diluitur primum.
Secundum.
Homo rotũdus.
Tertium.
Quartum.
Quintum.
Sextum.
Septimum.

pium. Et in 8.Phys. 20.& 51. inquit, sola latione animalia se mouere posse. Insuper, cum principium motus accretionis sit internum, adhuc non cõstat vbi sit collocatum: nam in lib.de Iuuent.& seneƈt. ait Arist. Principium motus accretionis esse in medio viuentis. In secundo autem de Cœlo, cont.8. inquit, Principium accretionis esse sursum. *Solutio.* Breuibus dico, omnia quæ dicuntur a Philosopho vera esse: principium accretionis sumptum pro materia,& alimento, quod pro accretione necessarium est, externũ iudicari debet, ideo accretio dicebatur fieri adueniente aliquo; Sic etiam vera est sententia Arist. in 8. Phys. sola latione Animal se mouere, quatenus eo solo motu se ad libitum mouere valet, nullo extrinsecus adueniente, Principium autem principale & instrumentum nempe anima,& calor, interna sunt, insuper principium accretionis est sursum, intelligendo os, per quod recipitur alimentum, vt dicitur in 2.de Cœlo, est autem in medio considerando sedem animæ, quæ ex sententia Aristotelis est Cor.

De diminutione, & primo declaratur quomodo mali, & priuationis detur causa. Cap. XIII.

CUMULATE satis vt instituto nostro inseruiebat, de Accretione loquuti sumus, superest vt demum de eius opposito, nempe de diminutione verba faciamus: sed quia diminutio est malum,& via ad interitum, considerandũ primo occurrit an diminutio detur,& eius causa assignari valeat? *An diminutio detur & quod non. Ratio prima.* Quod diminutio non detur, ita ostendi potest:& primo, calor viuentis vel est efficax, vel debilis: si efficax, accretionem efficiet, si debilis, vt parum valet reficere, ita parũ valebit resoluere,& ob id non diminuet, sed resolutio æqualis erit restaurationi. *Secunda.* Præterea, diminutio est priuatio & malum, nam via est ad interitum, mali autem non datur causa efficiens, omne enim agens operatur propter finem, finis autem obtinet locum boni,'& præsertim natura bonum efficit, cũ pendeat ex summo bono; Hinc Arist. in principio moralium Nicomachiorum ait; omnẽ artem, omnemq; actionem ac effeƈtionem esse gratia boni. *Magnus Dionysius.* Et Magnus Dionysius in lib.de diuinis nominib. inquit: malum destitutum esse essentia, efficiẽte,& fine. Quod approbauit Simplicius in Epiƈtetum. *Tertia.* Præterea, omne quod mouetur, debet manere idem sub vtroq; termino, id quod minuitur, quia minuitur non seruatur idem, quare non debet concedi motus diminutionis. *Quarta.* Demum si aliquid minuitur, vel minuitur id totum, quod præcessit, vel id solum quod remanet, non totum quod præcessit, quia variatur, nec idem est, nõ id solum, quod remanet, quia id nunquam fuit maius. *Quod detur.* Ex aduerso dari diminutionẽ, sensu & experientia constat, adeo, vt superuacaneum sit in ea comprobãda morari. *An detur causa mali & priuationis.* At pro explicatione difficultatum hoc primo considerandum occurrit, an mali,& priuationis detur causa? Ex vna parte apparuit non dari, quia omne agens agit gratia boni. Et confirmatur: quia malum non est ens, cum sit recessus ab ente, lege,& ordine, causę autem sunt eorum, quæ sunt. Ita Algazel negabat priuationum dari causas. Ex aduerso vitiorum dantur causæ,& puniuntur qui peccant, datur causa Eclypsis, per quam demonstratur, datur causa ægritudinis qui etis, cum violentæ, tum naturalis, vt inquit Arist. in 8. Phys. cont. 7.& de Eclypsi id affirmat sub initio 8.Met. *Auer.* Auerr. in 5.disp. soluens primum dub. inquiẽs. Quod dixit Algazel priuationem nõ habere causam, neq; de ea dici quod sit ex se, aut a sua causa: Verba sunt erronea, immo dico, id esse verũ, maxime de illis, quæ per negationem ponuntur.& in disp.7.in sol.4.dub. inquit: declaraui negationis,& priuationis dari causas. Datur itaq; causa priuationis,& præsertim materia,& efficiens, nam forma caret, non enim priuationis est forma, sed ipsamet modo aliquo forma dicitur. In 2.Phys. 15.& 5.Met.c.12. fine quoq; nõnullæ priuationes carent,& præsertim illæ, quæ prodeunt, ex necessitate materiæ, ideo Arist. in 8. Met. cont. 12. dicit Eclypsim fortasse carere fine. *Resolutio. Malum tripliciter dicitur.* Pro resolutione difficultatis, cum quæratur an mali detur causa, accipiendum malum vsurpari tripliciter; primo pro negatione,

ne,secundo pro priuatione,& diminutione,tertio pro deprauatione; Malum sumptũ
pro negatione,absolute est non ens,& nihil ponit: sumptum pro priuatione,remouet
formam,ponit subiectum aptum recipere formam. Suptũ pro deprauatione,ponit su-
biectum, & deprauationem formæ, uel dispositionis eius. Insuper accipiendum cum *Causa debet*
Arist.in 2.Phys.38.& 2.Post.causam semper debere respondere rei effectæ,ideo si ma *respondere*
lum est negatio,causa accipi debet cum negatione,quia a nullo productum est, si pri- *rei effectæ.*
uatio,afferenda causa priuans,ut terra impediens transitum radiorum,est causa Ecly-
psis. Si fuerit deprauatio causa deprauans,& deprauata, ut deprauata consultatio vel
prælectio causa est peccati. Tertio accipiendum quod cum detur malum oppositum *Malum tri-*
enti,quod dici potest Metaphysicum,malum Physicum, & malũ morale,hoc tertium *plex.*
est duplex,vnum culpæ,prodiens ex deprauatione causæ, alterum pęnæ:malum pęnæ *Malum mo-*
prodire potest ex principe iusto, & ex ipso Deo, quia est purgatio ad bonum ducens, *rale duplex*
malum culpæ non potest proxime prodire ex principe iusto,ut iustus est,nec ex Deo,
dico proxime quia etiã Deus modo aliquo est causa peccati,nã eius est causa, primo,
quia legem imponit,sine qua non seruatur peccatum, secundo, quia permittit, tertio,
quia ex eo pendet libertas arbitrij,cuius homo est particeps,demũ, quia per cões cau
sas ad id efficiendũ conspirat,non est malũ,sed ut boni aliquid includit. Accipio quar- *Quartũ as-*
to,aliquid habere causam,dupliciter contingere,vel ex se,& primo,adeo,vt id expeta *sumptum.*
tur,quatenus tale est; vel secundo loco,siue ex accidẽti,hoc explicauit Auerr. 12.Met. *Quintũ as-*
18.loquens de causa priuationis. Demum accipio dum quærimus,an detur causa ma *sumptum.*
li quod præsertim quæstio est de efficiẽte, nam de materia nemini dubiũ, multa enim
naturæ mala,vt senium,imbecillitates,& hmõi,prodire dicuntur ex necessitate mate-
riæ,& ex impotentia,non ex uirtute aliqua. His præassumptis, pro resolutione tria pro *Tres Cõclu*
fero,& prætermisso malo pęnæ,cui aperte cõpetit causa, quia absolute bonũ est, & ut *siones.*
tale expetitur,de malo culpę dico id habere causam potius deficientẽ, quam efficien-
tẽ. Alterũ est,Malũ habet causam ex accidenti,non per se,veluti etiã interitus. Tertiũ
est,Malũ sub ratione boni,& entis,habet causam,at nõ vt malũ,& nõ ens,vel recessus;
Hæc patent ex dictis. Ex quibus elicio conciliũ Auer.cum Algaz.ille affirmat, hic in- *Concilium.*
ficiatur priuationi competere causam,Algaz.id considerat per se,& 1.Auer. vniuerse,
& sine ea reduplicatione;adeo tamẽ,rectius loqui Algazelẽ,qm vt dicitur in 1. Phys.
74.sermo absolute prolatus id significat,quod est per se,nam vt ait Alexander in 2.de *Alexãder.*
Anima,c.45.quod est ex accidenti,est non ens,cũ sit recessus ab ente,hunc in modum
Arist.in 2.Phys.loquens de casu in rectam significationem redigit eorum sententiam,
qui dicebant,Casum,& Fortunam nullius esse causam; ait enim Philosophus, nullius
esse causam per se,at redeundo ad institutum principale,nempe ad diminutionẽ,dico *De diminu-*
diminutionem esse interitum quendam,cum sit via ad interitũ,nec fiat sine aliquo in- *tione.*
teritu,idem Arist.in 2.de Ortu,& int.57.ait generationem esse æqualẽ interitui,deno
tans per generationẽ accretionẽ,quæ est via ad perfectionem, per interitũ vero dimi-
nutionem,diminutio & interitus,ut mala sunt,prodeunt ex conditione,& impotentia
materiæ,& sunt aliquid necessarium,& cum ex se sint mala,ex accidenti redduntur bo
na:quia nil in vniuerso est adeo malũ,quin per Dei prouidentiã dirigatur in bonũ, nã
ducunt ad alterius generationẽ,loquendo de efficiente:diminutio, vt priuatio, accre-
tionis,& perfectionis pendet ex remissione, impotentia, & imbecillitate caloris vt in-
strũi,Quatenus vero iunctã habet effectionem,quandã, & alterationem,dr̃ intrinsecus
fieri a proprio calore, qui cũ sit tanquã flamma, cõtinenter pro sui restauratione agit
in humidũ,ac ita sensim per senium reddimur sicciores, ad id conspirant curæ animi,
quæ cor vrunt,& extrinsecus aer ambiens,& motus, quæ corpora resoluunt,loquẽdo
de fine,diminutio nõ habet finem cui,sed prodit ex imbecillitate, habet autem modo
aliquo finem eius,& est alterius generatio cuius gratia optatur interitus, forma dimi-
nutionis est ipsamet imperfectio molis, materia in qua versatur est corpus, quod mi-
nuitur,materia vero ex qua,est diminutio alimenti cocti,& recte elaborati.

Explicantur nonnulla ad diminutionem pertinentia, & aduersæ rationes diluuntur. Cap. XIIII.

Cur Arist. sit vsus exẽplo vini cũ quo aqua miscetur.

ARISTOTELES de diminutione loquens breuissime, mira tamen arte eã explicauit, vtens exemplo vini, cum quo aqua permisceatur, & aqueum redditur: quod exemplum inquit Philoponus simile est, si referatur ad virtutem, at non si ad molem. Id autem Philosophus consulto fecit, primo, vt ostenderet originem diminutionis esse diminutionem virtutis, pendentem ex permixtione impurioris humoris, cum præcedente puriore, & ex continuata actione, & repassione caloris: Insuper eo exemplo est vsus, vt patefaceret imperfectionem molis, quæ est terminus ad quem, diminutionis, potius attẽdi penes remissionem virtutis, non valentis simile generare, quam penes diminutionem molis: senes enim sunt imperfecti, nec valent generare ob remissionem virtutis, nõ molis; immo senum partes nonnunquam ob excrementorum, & non cocti alimenti copiam intumescunt, cum tamen minui dicantur. Insuper considerandũ, quod diminutio potius consideratur in latitudine, quam in longitudine, accretio autem contra. & ratio est: quia ossa arida, longitudinem constituentia, non cõtrahuntur, sed solum partes humidæ cõsumũtur: euenit tamen vt nerui cõtrahantur, & ob id senes euadant gibbi, quod etiam eis competit ob impotentiam, & diminutionẽ virtutis erigentis; ob quam non valent corpus extollere, & rectitudinem seruare. Demũ considerandum, quod in nutritione decrescentium, raro noua caro, vel os, vel neruus reficitur: sed eorũ nutritio est potius quædam solidorum irroratio, & humoris effusio, veluti dum inspersione aquæ herbas seruamus virides; Congeneratio autem quæ præsertim est necessaria pro cõseruatione viuentis, est restauratio caloris, & spirituum se habentium ad instar flammæ, quæ nisi reficiatur, marcescit. Hic est ille calor, qui continenter humorẽ nostri corporis cum insitum, tum ex alimento genitum, consumit, & ob id carnes senũ redduntur magis terreæ, & resolutis humoribus, & partibus magis aereis, & dulcioribus, remanent partes aridiores, quæ sunt deterioris odoris, coctionis, saporis, & nutritionis. His explicatis, superest vt aduersis rationibus respondeamus; ostendebatur primo, diminutionem non dari, nec dum calor fuerit potens, nec dum fuerit impotens, R. Clariss. L. Boccaf. inquiens, primo a calore resolui partes corporis, mox refici, & restaurari, ideo primo calor erat potentior, mox quia sensim minuitur est imbecillior. Hæc solutio mihi non satisfacit: tum quia calor senum, dum ei præbetur alimentum congruens, frequenter euadit potentior, ideo parum, & sæpe sunt nutriendi: tum insuper, quia calor continenter agit, & in alimentum, & in substantiam viuentis, nam quia operatur per naturam simul agit in omne, in quod agere potest; & ea exigua temporis differentia non valet esse causa eius varietatis. Dicamus potius; instantiam nullius est roboris, alioquin similiter ostenderetur nõ dari accretionem, sed semper diminutionem, quia semper prius est potentius, vel saltem solam consistentiam, si tantum potest resoluere, quantum reficere, & pro solutione dicamus in operibus interni nostri caloris considerari ordinẽ facilitatis, & difficultatis. Facillima, & necessaria est sui restauratio, ex alimento elaborato, secundo nouum parare, tertio difficillimum est, alimentum in solida vertere, insuper facilius est dissoluere, quam reficere, & præsertim quia resolutio frequenter fit ab ambiente, & a nimio motu, insuper dissolutio ex eo pendet, quia calor continenter, & necessario debet refici, quæ restauratio est ei facillima: at nouum parare humorem, & illum in substantiam viuentis conuertere, difficilius est, & ob id in sene seruatur opus quod est prius origine, & est facilius, & necessarium, alterum euanescit. Addebatur diminutionem esse malum: concedo, inferebatur, igitur non habet causam, consequutio negatur, quia sequitur necessitatem materiæ, & ei competit agens deficiens, vt patuit. Instabatur tertio, quia non manet idem sub vtroque termino. Inquiunt nonnulli, id quod decrescit diminutione particulari, & una, manere idem, non autem

Cur diminutio potius sit in latitudine.

Qualis sit nutritio senum.

Diluuntur rationes aduersæ.

Euersio solut. L. Bocc.

Ordo facilitatis.

Solutio secunda.

Sol. tertiæ.

Solutio quorundam.

id,quod vniuersa diminutione decrescit. & ratio est: quia corpus primo resoluitur, mox cum aliquid eius fuerit resolutum,minor portio reficitur quam fuerit resoluta, & dum reficitur, nil resoluitur, & cum minor portio reficitur, tunc dicitur minui. Hæc solutio uaria includit errata,primo uerum non est,quod non continenter aliquid nostri resolnatur,ut prius dixi. Secundo,quia diminutio consideratur in resolutione nostri corporis,non in restauratione,alioquin potius esset accretio,quàm diminutio.Demum aduersatur Aristoteli dicenti secundum materiam semper aliquid fluere. Quare dicamus id,quod minuitur dici seruari idem,pro distinctione ab alimento,nam quod minuitur manet magna ex parte idem,seruans nomen & definitionem,non autem alimentum,secundo manet idem secundum formam, quamuis non secundum materiā, & quæuis pars minuitur secundum formam,non secundum materiam, ut dixit Aristoteles.Demū dico,id subijci motui,quod manet,& seruatur,non quod fluit:& id quod seruatur,dicitur diminutū.At instabatur postremo,id quod remanet non minui, quia nunquam fuit maius. Respondeo, id fuisse maius, quia fuit coniunctum cū partibus resolutis,a quibus mox est seiunctum.Insuper,manet semper idem,dum consideratur secundum formā,ut dixi de accretione. Demum pulchra controuersia ad diminutionem pertinens occurrit in Arist.nam in 2.de Ortu,& int.cont.57.inquit,generationē æquari interitui,intelligendo nomine generationis accretionem,nomine interitus diminutionem. Oppositum profert in 2.de Cœlo,38.inquiens,impotentia præter naturam est,nec ęquali tempore aliquid potest esse pręter naturam,& secundum naturam, neque omnino potens,& impotens,&c. Hęc inter se cōspicue pugnare uidentur,quia diminutio cum prodeat ex impotentia, est dispositio præter naturam:quare non est æqualis ortui,& accretioni. Respondeo,sententiam Aristotelis in secundo de Cœlo, ueram esse de dispositione,quæ est penitus præter naturam, non de ea quæ fit lege, & cursu naturæ,ut diminutio. Insuper Aristoteles in secundo de Ortu,& interitu, præsertim inspicit accessum solis ad nos, afferētem communem generationē,& recessum, afferentem interitum communem,& uniuersalem.Demum sententia in 2.de Cęlo est uera ut plurimum, præsertim, quia paucissimi absoluunt cursum, & attingunt terminum periodi suæ uitæ,eis per naturam præscriptum.

Euersio. *Verior solutio.* *Solutio postrema dub.* *Controuersia.* *Solutio.*

An in viuente ita partes fluant,vt nulla in Ortu producta seruetur eadem, vsque in finem. Cap. XV.

Ex eo,quod Aristoteles dixit,partes viuentium secundū materiam consideratas,continenter fluere,pulchra emergit dubitatio,num omnes ita fluant,& mutentur,vt nulla ab initio vitę ad interitum seruetur eadem, vel necesse sit aliquā seruari eandem, vt illud viuens dici possit idem numero;res est dubia,& rationes afferri possunt variæ,pro vtraque parte,quod nulla seruetur eadem. Ostenditur primo, quia partes secundum materiam consideratæ,omnes sunt eiusdē rationis,quare vt mutantur nonnullæ, ita mutari possunt omnes. Hinc Aristoteles dixit,partes secundum materiam consideratas,similes esse aquæ ingredienti in vtrem,& egredienti: at illæ frequenter mutantur omnes, vt patet de flumine: corpus autem nostrum est simile vtri, in quod ingreditur, & è quo egreditur aqua. Alexander lib.primo, cap.quinto Natur. qq. ait, uullàm in viuente materiæ partem reperiri, quæ eadem sit ab initio ad finem vitæ, quamcunque enim sumpseris,ea permutatur,& nulla eadem numero manet. Insuper,hoc patet exemplo maximarum plantarum,vt Pini,Quercus,& similium, quarum principium est semen exiguum,& mox in magnam molem crescunt, adeo vt rationi sit consonum eam exiguam primo genitam partem omnino posse dissolui,& præsertim quia ex vite, & varijs plantis singulis annis partes variæ exscinduntur, & nouæ ex toto renascuntur, quare si multæ eis competunt partes, nil eius includentes quod primo genitum fuit,

Quo variētur partes omnes. *Alexāder.*

Plato. idipſum de tota planta poſſe contingere putandum videtur. Plato in conuiuio inquit: enimuero eo ipſo in tempore, quo animalium vnumquodque viuere dicitur, idemq; eſſe, vt a pueritia ad ſenectutem, quamuis idem dicatur, numquam tamen in ſeipſo eadem continet, ſed nouum ſemper efficitur, & vetera exuit ſecundum pilos, carnem, *Pro parte aduerſa.* oſſa, ſanguinem, & vniuerſum corpus, &c. idipſum affirmat in Phedone. Ex aduerſo quod neceſſarium ſit partes quaſdam ſeruari eaſdem, euidentioribus rationibus oſtẽditur, & primo, ſi nulla materiæ pars ſeruaretur eadem, non ſeruaretur idem numero, nam vnum numero eſt cuius materia eſt vna, quinto Metaph. cont. 12. ſimiliter idem numero eſt, cuius materia eſt eadem, quare ſi materia omnino fuerit varia, omnino etiam diſtinguetur numero, quod videtur abſurdum, ita enim non ille qui oritur obiret. Secundo nomen de eo diceretur ęquiuoce. Tertio, non ille, qui creſceret minueretur. Quarto, anima nutriens non fungeretur officio ſuo conſeruandi idem numero. Inſuper ait Philoſophus in creſcente mutari materiam, ſeruari formam: ſi ſeruatur forma, igitur eſt neceſſe vt etiam ſeruetur aliquid materiæ, alioquin tranſiret ex ſubiecto in ſubiectum, & non eſſet in ſubiecto, è quo educitur. Præterea, ait Philoſophus, quod minuitur ſimile eſſe vino, cui ſuperinſunditur aqua, at in ea mixtione ſem- *Philoponus* per aliquid vini, & materiæ eius ſeruatur. Præterea, argumentatur Philoponus, cõmen. 94. primi de Gen. Si vniuerſa materia flueret, & reficeretur, tunc animal poſſet ſeruari immortale, non ſecus ac vniuerſitates Elementorum, quæ ſeruantur æternæ per innouationem omnium partium, conſequens eſſe abſurdum, ſatis patet. Inſuper inſpicimus corpora ſenum ſenſim reddi aridiora, quod non fieret, ſi denuo omnes regenerarentur, ea enim quæ denuo gignuntur, humidiora ſunt. Hæc confirmantur authoritate Auerrois in primo de Ortu, cõm. 38. dicentis, materia non tota diſſolutur, ſed ſemper in ea aliquid fixum remanet, quod niſi eſſet, poſſet forma ſeparari; idipſum confirmat in Paraphraſi eiuſdem libri, vtens ratione, qua vſum ait fuiſſe Alexãdrum ſumpta ex cicatrice, & accidentibus, quæ in viuente ſeruantur eadem, quod nõ contingeret, ſi vniuerſum corpus variaretur, qua ratione etiam vtitur Philoponus, cõ- *Medici.* men. 94. Medici inſpicientes humorem ſeminarium, & diuidentes partes in ſeminarias, & ſanguineas, aiunt partes ex ſemine ortas, non omnino conſumi ſed ortas ex ſanguine poſſe penitus variari: hinc aiunt, partes ſeminarias ſi inciduntur nõ refici; id confirmant nonnulli, quia humor ſeminarius eſt radix vitæ noſtræ, & eſt ſubiectum proprij, & naturalis caloris, nil autem agit in ſuum ſubiectum. Inſuper ille humor eſt huius conditionis, vt eo conſumpto moriatur viuens, quare eſt neceſſe vt ſemper ali- *Euerſio.* quid eius ſeruetur, donec ſeruatur vita. Quæ Sententia eſt dubia, quia iam pateſeci humores præcedentes, & denuo genitos permiſceri, eſſe conſimilis conditionis, nec vnũ *Philoponus* diſſolui ſuperſtite alio. Philoponus, cõm. 94. primo concedit partes omnes materiæ *Alexãder.* fluere, mox magis ex ſententia loquens, ait non fluere omnes. Alex. in 1. Nat. qq. c. 5. inquit, non fluere partes omnes, & Auer. hoc ei tribuit, mox in calce eius cap. magis ex ſententia loquens, ait, nil manere idem. Inſuper in 4. Met. cõm. 51. (ſi idem eſt Alex. quod non credo) ait: Manet itaq; dum puer eſt, dum creſcit, decreſcit, & ſeneſcit, idem *Simplicius.* Socrates, eadem eſt ratio de lapide, ligno, auro, & cęteris. Ita Simpl. in 3. de Anima inquit ſeruari idem indiuiduũ ab initio ad finẽ uitæ, dubitatio itaq; eſt ualde perplexa.

Reſolutio difficultatis. *Cap. XVI.*

VT de propoſita difficultate dicã id quod ſentio, & probabilius mihi uidetur: utor primo duabus diſtinctionibus. Prima eſt: Viuentia ſunt *Prima diſtinctio.* duplicia, quædam imperfectiora, ut Plantæ, alia præſtantiora, ut Animalia, & præſertim Homo. Altera diſtinctio eſt, partem ſeruari ean- *Secunda.* dem, contingit dupliciter: uel ſine ulla prorſus uarietate, uel cum aliqua mutatione qualitatum, & perfectionis. His præaſſumptis, duas profero concluſiones.

sìones. Prima est, loquendo de vilioribus viuentibus, sæpe contingere puto, vt totū, & singulæ partes omnino mutentur, non autem de præstantioribus. Altera est, dum seruantur eædem partes vsque ad finem vitæ, non seruantur sine vlla varietate. Ratio primæ conculusionis est, quia initium Plantarum est apprime exiguum, & resolubile, terminus ad quem magnus est, & solidus, insuper Plantæ ob imperfectionem sunt minus vnum, quàm animalia perfectiora. Hinc ait Aristoteles in secundo de Anima, Plantas esse vnum actu, plures potentia, vt etiam aqua eiusdem fontis. Tertia ratio petitur ex innouatione, & regeneratione integrarum partium, quæ non competit perfectioribus viuentibus, ideo Aristoteles in lib. de long. & breu. vitæ ait, Plantas singulis annis reddi iuuenes, non ita animalia. Ratio secundæ conclusionis est, quia singulæ partes continenter ob varietatem partium agunt, & patiuntur, & continentur quoque ab externo mutantur, ideo quamuis seruentur in parte secundum substantiam, variantur tamen accidentia, temperamenta, & formę, quæ remitti possunt, impuriores redduntur, sic seruantur modo aliquo secundum formam, idest essentiam, at accidentia variantur: hoc elucescit ex illo exemplo, quo vtitur Aristoteles sumpto ex vino, cuius partes omnes redduntur impuriores: & hoc indicare voluit Alexander in primo Natural. qq. cap. 5. Et si quis quærat, an ea quæ variantur, vel penitus vel in parte dicantur seruari eadem numero? dicamus, duplicem posse fieri comparationem, vnam inter id, quod est in principio, & id, quod est in fine, & hæc sunt duo distincta numero vel penitus, vel in parte. Alteram inter indiuiduum vnum, cui competat ortus, accretio, & interitus, & indiuiduum alterum, cui ea tria principium scilicet, medium, & finis, competant, & accipiendo indiuiduum pro constituto in toto hoc cursu, & prædito ea periodo, sic idem erit indiuiduum, quia idem principium, medium, & finis ei cōpetet. Ex his elicio primo, pro solutione non esse fugiendum ad distinctionem partium, quæ vel ex semine vel ex sanguine prodeant, omnes enim ex sententia Aristotelis prodeunt ex sanguine, omnes variantur, quædam tamen minus, vt partes solidiores, quædam magis, vt humores. Elicio secundo, solutiones aduersarum rationum; Ostendebatur primo partes omnes variari, quæ quomodo varientur, patefactum est; Ostendebatur ex aduerso, non posse variari omnes, cuius oppositum de Plantis nonnullis absolute concessi, de cæteris in parte. Ratio prima erat: quia tunc non seruaretur idem numero; iā dixi quomodo sit, vel non sit idem numero, quibus addo, quod ob similitudinem regeneratarū partium, & quia non simul vniuersæ variantur, & quia demum sumitur indiuiduum pro cōstituto in cursu vitæ, cui vnum principium, vnum medium, & vnus finis competant, & idem sit nomen, ideo idem numero seruari dicitur, nomen enim & descriptio indiuidui pro hoc aggregato eadem est, & officium animæ nutrientis est seruare, at non sine fluxu partium, Aristoteli dicenti seruari formam, iam dixi denotari essentiam. Exemplum ex vino sumptum est verum in parte, insuper in vino nulla remanet pars, sine aliqua alteratione, & permutatione. Addebatur ratio Philoponi, quia viuens posset seruari immortale: respondeo, id non semper, quoniam ea regeneratio semper est cum aliqua degeneratione, remissione, & impuritate, vt de vino dixit Aristoteles. De Elementis secus se habet: nam partes eorum sunt indiuidua perfecta eiusdē virtutis, apta seruari seorsum, & generare. Addebatur corpora senum reddi aridiora, & magis terrea: dico hoc contingere nedum de partibus ex semine, vel menstruis ortis, verum etiam de ortis ex alimento, calor enim semper humorem trahit, qui dulcior est, leuior, & magis aereus, & inde elicitur ratio salsedinis Maris. Addebatur ratio Alexandri relata ab Auerroe & Philopono, quia seruantur accidentia, & forma non valet ex subiecto in subiectum transire; Respondeo, non transire formam, sed nouam secundum partes extensionis refici, & accidentia seruari in parte similia, non penitus eadem. Postrema ratio sumpta ex seminario humore, facile soluitur: quia ille quoque resoluitur, & cum alio superueniente permiscetur, & dum dicitur eo consumpto consumi vitam: Respondeo, consumpto eo, vel consimili

Prima conclusio. *Secunda.* *Ratio prima.* *Ratio secunda.* *Alexāder.* *Elicitur primo.* *Secundo.* *Ratio Philoponi.*

mili vices eius gerente. Addebatur, nil agere in suum subiectum. Respondeo cum Aristotele in lib. de longit. & breu. vitæ, calorem esse tanquam flammam, & spiritum calidum, & siccum, non autem purum accidens: humorem uero ut oleum, flamma continenter debet refici, alioquin extinguitur. Dicere quod non agat in humorem est idem ac dicere flammam non agere in oleum, agit itaque calor qui est substantia calida tanquam flamma ab humore distincta in humorem ex quo reficitur, & dum amplius refici nequit, tunc extinguitur. Ideo Aristoteles in lib. de longitud. & breuir. vitæ inquit: Alimentum sumentia animalia, & Plantæ intereunt, consumit enim ipsum se ipsum, vt multa flamma consumit paucam, eo quod alimentum consumit, ita insitum calidum primum coquens consumit materiam in qua est, &c. Conspicue Philosophus difficultati satisfacit, & humorem nuncupat materiam eius caloris, non in qua sit tāquam accidens, sed ex qua reficitur, ideo agit in eam. Ex his elicio primo, quomodo id intelligi debeat, quod enunciatur in secundo dę Anima, nimirum viuentia eousque nutriri quousque viuunt, id enim non est necessarium de partibus solidis, quæ non continenter reficiuntur, sed solum de calore vitali sumpto pro spiritu calido, qui se habet perinde ac flamma, quę pro sui conseruatione continenter ex oleo debet refici, ut patefecit Philosophus. Insuper colligo de Plantis, & cæteris uiuentibus, magis dici posse non ea quę nascuntur interire, quam de homine, in eis enim nil superest, quod a permutatione sit immune, in homine autem superest Mens, quam sine medio a Deo suscepimus, cuius essentia mutationi non est obnoxia, ideo niti pro facultate tenemur, eam seruare puram, ut tanquam generosam prolem sine macula Parenti & creatori suo illam restituamus.

Aristot.

F I N I S.

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE SENSV VISVS LIBER VNVS.

De Obiecto visus. *Cap. I.*

OCVLI & Visus inter sensus adeo præstant & fulgent, vt per Metaphorã tribuantur Cœlo, tribuantur Menti, tribuantur Deo, cuncta ad hunc sensum conspirantia, digna sunt consideratione: ideo de cunctis loquens, ordiar ab Obiecto: agam secũdo, de medio, nẽpe de perspicuo, & opaco; tertio de Lumine, quarto, de Functione muneris, & modo quo videmus; quinto, de Facultate videndi; sexto, de Instrumento; & demum de præstãtia sensus Visus. Videndi sensum ob id præsertim maxime diligimus, quia plurimas rerum differentias nobis patefacit, vt docuit Philosophus in Procemio Metaphysicæ. Propterea iure dicitur Dux nostrarum inuentionum; Et quoniam vnius facultatis cognoscentis, vnum debet esse per se, & proprium obiectum, ideo, quodnam obiectum Visus statui debeat, primo considerandum occurrit. Sub Obiecto per se & proprio, nec ea quæ ex accidenti sentiuntur, nec sensibilia communia contineri debent, sed ea cuncta, eaque sola, quæ per se ab eo solo sensu iudicantur: Quæ sensibilia omnia, in vnum commune genus, vel vniuocum, vel ab vno redigi debent, cuius differentię eodem sensu iudicentur: oppositorum enim eadem est facultas, & disciplina. Vt Obiectum sensus visus inueniatur, numeranda primo sunt ea omnia, quę videntur, hęc autem sunt Lucida omnia, & cum eis Lux, Radij, Lumen, & Perspicuum lumine præditum, quę vt videantur, alio non egent; Secundo, colorata, quæ solum videntur præsente Lumine; Tertio, dantur nonnulla quæ in solis tenebris inspiciuntur, vt oculi, & squammæ piscium, fungi nonnulli, quercus putrida, & similia; Demum tenebræ; Hæc cum sint varia, in duo tamen capita rediguntur, in Lucem, ad quam redigitur Lumen, Radius, Splendor, Perspicuum, Illuminatũ, quod solum videtur per Lumen; Vmbra, & Tenebræ, quæ per luminis priuationem iudicãtur; & in colores; Propterea de his duobus est dubitatio, an ambo, vel alterum, vel aliquid commune vtrisque, statui debeat Obiectum proprium, & per se facultatis videndi; Academicorum nonnulli, id sumentes ex Phœnicum Theologia, dixerunt, quod cum in superioribus ea sint coniuncta, quę apud nos seiuncta sunt, vt in attinentibus ad Mentem, primum intelligens, nempe diuina Mens etiam est primum intelligibile, ita in attinentibus ad sensum visus, primum sentiens est primum sensibile, huiusmodi autem dixerunt esse Solem, quem & primum visibile, & primum videntem oculum affirmarunt. Hinc Orpheus, Solem, primũ & communem Mundi oculum nuncupauit, & ob id Sol videtur debere statui obiectum Visus, cum omne quod per se videtur,

Ordo seruã dus.

Cur sensum visus maxime diligamus.

De Obiecto.

Quæ videntur.

Academici.

Orpheus. Opinio prima.

detur,

detur, vel sit Sol, vel quædam eius participatio. Hæc opinio id veri includit, quod
Euersio. Sol est fons præcipuus luminis, sine quo nil inspicitur. Absolute tamen non est vera, primo, quia Sol non videt, cum cœlum careat sensibus, ex tertio de Anima 61. Secundo, quia Sol non videtur, sed solum Lumen ex Sole in alia effusum vt recte ait Simplicius. Tertio, quia nonnulla etiam noctu non præsente sole, videntur. Quarto, quia Sol suo Lumine potius illustrat obiectum visus, quam sit eius obiectum. Quinto, quia facultas materiata, obiectum aliquod materiatum exposcit. Sexto, quia etiã alia lucent
Opinio secunda. præter Solem, vt incensiones, & flammæ. Propterea alij probabilius dixerunt, Lumen debere statui obiectum, omne enim quod videtur, vel est Lumẽ, vel vr per Lumen, &
Simplicius. ut Simpl. enũciauit in 2. de Anima 67. omne quod inspicitur, vel est Lumen, uel Lumi
Alexãder. ni cognatum. Et Alex. in 1. de Anima, c. 13. dixit, Lumen maxime & præsertim uisibile
Auer. est, & est causa vt cætera videantur. Auer. cõ. 72. 2. de Anima affirmauit, Lumen per se
Cõfirmatio. esse uisibile, colorem vero mediante Lumine. Confirmatur hæc sententia: quia uisibilia debent redigi in vnum primum genus, & id statui debet obiectum: hoc primum nõ est color, cum sit posterior Lumine, participatio Luminis, & solum uidentur ope Luminis: quare id primum genus Lumẽ est, & id videtur, debere statui obiectum uisus. Hęc
Euersio. opinio aduersatur Arist. qui in 2. de Anima colorem dixit per se uisibilem, aduersatur experientiæ, quia nil uidemus & per nil terminatur videndi officium, nisi per colorẽ, & coloratũ, nam si Lumen inspicimus, semper id intuemur vt aliquo colore præditũ, aduersatur rationi, quia instrumentum, debet esse immune ab obiecto, vt id recipere
Opinio tertia. ualeat: oculus autẽ omnium partium nostri corporis maxime lucidus est. Propterea,
Galenus. est opinio tertia, dicentium Obiectum uisus esse colorem, hoc enunciauit Gal. in 7. de Placitis, Hipp. & Plat. inquiens, proprium, & primum sensibile sensus uisus, color est.
Plato. Et Plato in 6. de Repub. non dixit Lumen esse obiectum uisus, sed esse iugũ quo obie-
Cõfirmatio. ctum cum facultate, & instrumento uidendi connectitur. Confirmatur: quia Lumen ad colorem redigitur, Lumen enim ab Arist. dicitur tanquã color perspicui, & Lumen
Euersio. dum uidetur, semper uidetur ut colore aliquo præditum. Hæc opinio dubia est, quia male per eam Lumen ad colorem redigitur, nam prius non debet redigi ad posterius, sed econtrario, Lumen est prius colore, & qualitas cœli, quare non Lumen ad colorẽ, sed potius color ad Lumen redigi debet. Confirmatur: quia nõ Lumen per colorem, sed contra, color per Lumen uideri dicitur. Et demum in assignando obiecto, uti debemus uocibus proprijs, dum Lumen dicitur tanquam color perspicui, non proprie sed per metaphoram, dicitur color, hæc itaque opinio non est approbanda.

De Obiecto Visus opinio propria. Cap. II.

Obiectũ tripliciter vsurpatur. Vt constet quodnam statui debeat per se, & proprium obiectum visus, præaccipio huiusmodi Obiectum tripliciter posse vsurpari, primo, pro omni per se visibili, ac ita Color, & Lumen est Obiectum facultatis videndi. Hoc indicauit Arist. in principio, cap. de sensu visus, inquiens, visibile est color, & id quod nomine caret, indicans varia quæ videntur vt luce prædita. Secundo vsurpari potest pro primo quod est causa aliorum vt videãtur: huiusmodi est Lumen, vt recte ex sententia Theophrasti dixit Prisc. Lydus in lib. de Anima, cap. 22. vel demum usurpatur pro eo, in quod definit officium videndi, & proprie facultatem videndi format, quod magis proprie obiectum dicitur, & huiusmo
Prima dubitatio. di est color. At ex hac resolutione varia prodeunt dubia; Primum est, quia per eam
Secunda. non soluitur dubitatio: nam adhuc est dubium quodnam absolute statui debeat obiectum proprium, & adæquatum, quod vnum esse debet. Insuper, si color est obiectum, vel huiusmodi est color vniuersalis, vel particularis, non vniuersalis: quia vniuersale non apprehenditur sensu, non particularis, & quia tunc facultas videndi non appre-
Tertia. henderet omnes colores. Præterea, si color est obiectum, vel huiusmodi est color ex temperamento consurgens, & ita non includeret colores Iridis, & nubium, vel est co-

lor

lor late ſumptus, vel ex temperamento, vel ex lumine in nube recepta prodiēs, & hoc non eſt genus vnum, cum ſint colores diſtincti generis. Reſpondeo, dum dicimus obiectum debere eſſe genus vnum, id verum eſt de obiecto proprie, & eodem modo ſumpto, huiuſmodi eſt color, in quem deſinit actio videndi, Lumen & Calor ſunt duo ſubordinata, & ambo diſtincta ratione ſunt obiecta, vnum vt cauſa, aliud vt terminus, quę ſub ordinatio in ſolo reperitur uiſu, non in alijs ſenſibus ob eius dignitatem: ideo Plato in Timeo dixit, Viſum eſſe ſenſum ſumptuoſiſſimum, cum multis egeat, & expoſcit Lumen, quia eſt ſenſus maxime ſpiritalis, motio etiam colorum ſpiritalis, Lumen expoſcit, ea autem duo ſubordinata, ſi in unum deberent redigi, ob rationes ſupra relatas, potius in Lumen, quam in colorem redigenda eſſent, quamuis color magis proprie dicatur obiectum. De ſecunda difficultate dico, colorem tribus modis poſſe ſummi: Primo, pro hoc definito, uel illo colore. Secundo, pro colore indefinite & vniuerſe ſumpto, exiſtente in particularibus, quod dicitur vniuerſale in re. Tertio, pro colore uniuerſe ſumpto ſecreto per Mentem a particularibus: color tertij ordinis pertinet ad Mentem, color ſecundi ordinis pertinet ad facultatem videndi, & eſt eius obiectum, color primi ordinis pertinet ad particulares viſiones: hoc indicauit Ariſtoteles in calce ſecundi Poſter. inquiens, facultatem ſentiendi eſſe ipſius vniuerſalis, actum vero ſingularium, facultas ſentiendi dicitur eſſe ipſius vniuerſalis, quatenus æque ualet iudicare colorem omnem, quia color eſt, non tamen eſt uniuerſalis ſeiunctì, ſed exiſtentis in particularibus, actus autem uidendi contrahitur ad uaria particularia, facultas & actus dicuntur eſſe eiuſdem obiecti, at non eodem modo. De tertia difficultate dico, nomine coloris debere intelligi colorem omnem, uel ex temperamento, uel ex Lumine prodeuntem, quia conſimiliter mouent, & formant facultatem uidendi, & quamuis non ſint eiuſdem generis ſecundum eſſentiam, tamen ſunt eiuſdem generis per repræſentationem, & apparentiam, & ſunt eiuſdem generis modo quodam ab uno, non uniuoce. *Solutio.*

De Perſpicuo quid ſit, & vnde prodeat. Cap. III.

VT obiecta ſenſuum quæ per externum medium iudicantur, agant in ſenſus noſtros, expoſcunt in medio definitam quandam affectionem, munere cuius ea actio deferatur ad inſtrumenta ſenſuum, ſeruetur conſenſio, & conſurgat connexio extremorum per medium. Hæc affectio inſeruiens pro deferendo ſono, a Grecis dicitur διηχὲς pro deferendo odore δίοσμον, pro deferendo Lumine, & actione colorum, dicitur διαφανὲς Latine perſpicuum, & perlucidum, de quo nunc differendum occurrit. Dari perlucida corpora ex ſe conſtat, ideo ſolum quid ſit, unde prodeat, quibus competat, & quos uſus præbeat, conſiderare tenemur. Perſpicuitas cum ſit aliquid, neceſſario uel eſt Subſtantia, uel Accidens, Non Subſtantia, quia hæc ſolum ex accidenti ſenſu percipitur, & non magis uno, quam altero ſenſu: perſpicuitas autem ſolo ſenſu uiſus iudicatur. Et confirmatur: quia ut conſideranti redditur notū, nec Materia, nec Forma, nec Subſtantia compoſita eſſe poteſt, quare eſt accidens, & cum ſit accidens, ad aliud ullum Prædicamentum non uidetur poſſe pertinere, niſi uel ad Quantitatem, uel ad Qualitatem: non eſt Quantitas, quia ea eſt ſenſibile per ſe, & commune, perſpicuitas autem a ſolo uiſu, & ex accidenti percipitur, ut lumine formata. Confirmatur: quia corpus denominatur perſpicuum, quod non accideret, ſi perſpicuitas eſſet corpus. Eſt igitur Qualitas, & iure, cum per eam corpora denominentur Qualia. Sed cum ſit Qualitas, uel eſt Qualitas prima, uel ſecunda, non prima, quia primæ Qualitates ſunt Calor, Frigus, Humor, & Siccitas, quare eſt Qualitas ſecunda. Quæ ſecunda Qualitas

Medium varioru m ſenſibilium varium.

Quid ſit.

Perſpicuitas eſt Qualitas.

tas vsurpatur dupliciter, vel proprie, & huiusmodi sunt Qualitates ex temperamento prodeuntes, competentes solis mixtis, in quorum genere non est perspicuitas, vel late pro omni Qualitate in mortalibus, sequente primas, quæ etiam Elementis competere potest, & huiusmodi est perspicuitas, grauitas, leuitas, raritas, & densitas, quæ tamen in mixtis magis proprie sunt. Est igitur perspicuitas Qualitas tertiæ speciei, similis Qualitatibus secundis. Perpendendum modo est, vnde prodeat. Dixit Auerroes in secundo cap. de Substantia Orbis, densitatem & raritatem videri causas perspicuitatis, & opacitatis, & ob id Terra cum sit apprime densa, fortasse perspicua non est. Verum hæc causa non videtur esse approbanda, nonnulla enim sunt rara, & non perspicua, vt Lana & lignum aridum, alia perspicua, & densa, vt preciosi Lapides, vitrum, & similia. Potius itaque est dicendum, raritatem & densitatem conducere quidem pro perspicuitate & opacitate, non autem esse causam totam & principalem, sed eam hanc esse, quia perspicuitas habet quandam cum Luce consensionem, & affinitatem, & propterea sequitur naturam & conditionem Cœli, immunem a fece Terrea, vel ei simili, & competit omnibus quæ cum Cęlo, & Luce habent quandam affinitatem, cuius conditionis maxime expers est Terra, & ob id opacitas primo competit Terræ, & includentibus conditionem eius, veluti Lunæ quæ cœlestis Terra esse dicitur; perspicuitas vero primo, sequitur naturam, & conditionem cœlestem, immunem a fece Terrea, & eius conditione; mox conditionem Elementorum cum cœlo affinitatem quandam habentium, & immunium a fece & conditione Terrea. Hinc dum aliquid cupimus perspicuum reddere, a fece Terrea illud nitimur expurgare. Ideo recte Alexander in primo de Anima, capitulo decimotertio, enunciauit, Terram impedire perspicuitatem, idque ei competit ob conditionem suam alienissimam ab ea cœli. Sic in Vniuerso, suprema corpora simul sunt perspicua, & lucida, infima, nec perspicua, nec lucida, Media, cum non sint lucida, saltem sunt perspicua; Cum apparuerit quid sit perspicuum, & vnde ortum ducat, considerandum occurrit an sit natura vna, vel multiplex? Enunciauit Philosophus in secundo de Animà 68. nec aerem, vt aer est, nec aquam vt aqua est, esse perspicuam, sed quatenus in his & perpetuo supero corpore, eadem in est natura; at hoc est dubium, quomodo æternis & mortalibus eadem, valent competere natura. Dicamus cum Aristotele in quinto Metaphysicæ, contextu duodecimo, esse vnum, contingere varijs modis, nimirum, numero, specie, genere, & analogia. Insuper, esse vnum genere, contingit dupliciter, vel genere vniuoco, vel ab vno, perspicuitas est natura vna, non vniuoce, sed vnitate ab vno, primo enim competit æternis, mox mortalibus ordine quodam, & quibusdam exactius, alijs obscurius, non tamen ita est ab vno, vt primum sit causa quod sequentia sint talia, sed solum ordine quodam perfectionis, nil enim commune vniuo cum est æternis & mortalibus. At dubitatio est, quoniam eorum quæ sunt ab vno, non est natura vna in omnibus eadem, Aristoteles autem dixit, eandem perspicui naturam, cœlo & mortalibus competere, dixit Zimara his quæ sunt ab vno respondere conceptum vnum, at non naturam vnam: quod confirmat authoritate Themistij, sed errat, neque enim Themistius id dicit, neq; sententia vera est, nō enim conceptus potest dici vnus, nisi natura sit vna, conceptus enim vnus est per naturam quæ concipitur, cum sit res quæ concipitur per repræsentationem, nam quia res est, vel non est, enunciatio dicitur vera vel falsa. Præterea, aduersatur Aristoteli qui per verba relata, dixit esse naturam vnam. Quare dicamus, his quæ sunt ab uno, competere quidem naturam unam, at non uniuoce, sed ab vno, & similiter putandum est sic habere de conceptu & notione eius.

Qualitates secundæ.

Vnde prodeat perspicuitas.

Auerroes.

Alexãder.

An perspicuitas sit natura vna.

Solutio.

Dubitatio.

Solutio.

Quibus corporibus competat perspicuitas. Cap. IIII.

Explicata perspicuitatis conditione & origine, sequitur vt consideremus quibus corporibus competat, pro notitia considerandum perspicuitatem vsurpari dupliciter, per Metaphoram & proprie; per Metaphoram, tribuitur Menti, ingenio, & alijs nonnullis: proprie autem solis competit corporibus, cui opacitas opponitur. Insuper, accipendum perspicuum esse duplex, vel terminatum, vel non terminatum, distinctio elicitur ex lib. de Sensu & sensili. Perspicuum interminatum est id, quod omnino lumini est peruium, & ab opaco est immune, vt est aër, orbes cælorum & similia, perspicuum terminatum, est id perspicuum, quod cum opaco est iunctum, adeo vt opaco terminari dicatur, veluti sunt metalla & alia mixta, quæ quamuis constent ex Elementis perspicuis, tamen includunt opacum Terreum quo terminari dicuntur, adeo, vt lumini peruia non sint. Hinc Aristoteles Lumen ait esse actum perspicui interminati, colorem vero esse actum perspicui terminati. His præassumptis, cum quæratur quibus corporibus perspicuitas competat, proculdubio ea non competit corpori Mathematico: id enim abiunctum est á Qualitatibus cum primis, tum secundis, sed competit corpori Physico; sed dubium est, an competat omni. Aristoteles in secundo de Anima, 68. dixit competere non omnibus, sed multis corporibus, & confirmatur: quia si in Vniuerso reperitur vnum contrariorum, etiam alterum reperiri debet: perspicuo opponitur opacum, quare cum dentur corpora perspicua, etiam debent dari opaca, & huiusmodi est Terra. Ex aduerso Iulianus in lib. de Sole, Iamblichus & multi Academicorum inquiunt, perspicuitatem competere cunctis corporibus Physicis, vel magis, vel minus, & ea quæ opaca dicuntur, non opaca penitus, sed minus perspicua iudicari debere, veluti Terra. Quod autem etiam Terra perspicuitatis sit particeps, ostendunt, quia in eius visceribus per radios solis multa gignuntur, quod non fieret nisi Terra Lumini esset peruia. Id confirmant: quoniam Terram putabant Anima præditam, Mentis compotem, ex anima, quę vita est, aiunt prodire calorem, & quoniam est vita Mentis, inquiunt ex ea prodire Lumen, & vna cum Lumine perspicuum, quod est via Luminis. Hinc inferunt puras Tenebras non dari, nam adeo potens est diuinum Lumen, adeoque cætera eo egent, vt per omnia meet, cuncta seruans, & perficiens. Confirmatur horum sententia, quia Terra apparet colorata, color dicitur actus perspicui terminati, quare etiam in Terra perspicui aliquid includitur, quamuis sit terminatum. Ideo Alexander in primo de Anima, cap. 13. in secũdo de Anima 39. in lib. de Sensu, & sensili, comm. 13. omnia corpora aliquid perspicuitatis includere affirmat, quod etiam enunciauit Simplicius, in 2. de Anima. 68. Res itaque dubia est. Pro solutione dicamus, in Vniuerso inueniri, & corpora prędita perspicuitate interminata, veluti aer, orbes cœlorum, & similia, & corpora opaca penitus, veluti est Terra sincera, & pura, vel saltem ei proxima. Et corpora prædita perspicuitate terminata, qualia sunt mixta, includentia perspicuitatem, crasso Terreo terminatam, vt metalla. Dantur etiam quædam prædita perspicuitate, partim termino prædita, partim non, vt vitrum, lapilli preciosi, qui simul & colorati & lumini peruij sunt. Concedendum est itaque opacum: hoc tamen verum est quod cum Terra pura non detur, vix reperitur Terra omnino perspicuitatis expers, sed quãuis in parte lumini det aditum, id tamen efficit per exiguam portionẽ, & tam obscure, vt sensum fugiat. Alexander dixit omnia corpora aliquid perspicuitatis includere, quia Terra apud nos pura non reperitur, cætera autem vel sunt perspicua sine termino Terreo, vel termino prædita. Rationes aduersæ facile diluuntur. Soluitur prima, quia per radios Solis varia gignuntur, in antris & cauitatibus Terræ, externæ superficiei proximioribus, ad quas radij effundi valẽt per meatus exiguos terræ aere plenos. At in visceribus intimioribus Terræ, nullum mixtum

Diuisio perspicuitatis. *Quibus corporibus cõpetat perspicuitas.* *Iulianus.* *Iãblichus.* *Alexãder.* *Simplicius.* *Resolutio.* *Alexãder.* *Diluuntur rationes.*

gignitur. Addo insuper, radios potius facultate, quã propria essentia ad eas partes extendi: cum enim radij calefaciant superam Terræ faciem, per illam excalefiunt mox interiores ei iunctæ partes, quo calore, varia mixta gigni possunt. Addebant, cuncta debere perfici & seruari a Cœlo per Lumen. Respondeo, pro generatione Terræ etiam conducere Lumen Cœli, id tamen est necessarium pro conseruatione ordinis Vniuersi, & totius Elementi Terræ, at non pro distincta conseruatione singularum partium eius. Id quod addunt de Anima, Mentis compote, per Terram effusa, & per reliqua Elementa, reijcitur ab Aristotele in primo de Anima. His explicatis duæ occurrunt difficultates: Prima est, quomodo dari possit perspicuum terminatum, nam id simul erit perspicuum, & opacum, quæ duo sunt contraria, & inuicem pugnantia. Altera est, quomodo dari possit corpus, quod simul sit Lucidum & perspicuũ, vt ignis, cum recipiens debeat esse nudatum forma recipienda. Prima dubitatio soluitur, dicendo, contraria posse simul seruari cum aliqua remissione, in mixto, ita in eodem seruari potest & opacitas & perspicuitas, & exiguum opacum potest plurimum perspicui terminare, quia facile est inficere, & fœdare id quod purum est. Altera dubitatio soluitur, dicendo, perspicuum esse duplex vel actu, vel potestate: perspicuum cum luce, est perspicuum actu, sine luce vel Lumine, est potestate. Corpus Lucidum non valet recipere lumen, pro eo gradu in quo habet, sed pro eo quo caret, vt Cœlum ex se lucidum, vlteriorem gradum luminis recipere aptum est: in Luna hæc omnia insunt, ea ex se partim est opaca, hinc parit Eclypsim in Sole, partim lucida, cum sit ex se prædita luce aliqua exigua & obscura: partim demum est perspicua, cum recipiat in externis partibus lumen a Sole.

Prima dubitatio. *Secunda.* *Solutio prima.* *Solutio secunda.* *Luna.*

Quos vsus Perspicuitas, & Opacitas præbeant. *Cap. V.*

Vtilitas perspicuitatis.

Nil in Vniuerso reperitur redundans, quod vtilitatem aliquam non præbeat: ideo perspicuitas, Cœlo & mortalibus competens, fine destituta iudicanda non est. Eximia profecto vtilitas ex perspicuitate in vniuersum effundi videtur: nam eius auxilio Cœlestia munera per Vniuersum effunduntur: nisi enim cuncta vsque ad Terram perspicua essent, non mearet per ea Lumen, cuius munere gignuntur, seruantur, & perficiuntur mortalia. Ideo recte Prisc. Lydus, Simplicio coætaneus, in Theophr. de Anima, cap. 17. inquit: Perspicuum esse speciem conciliatricem eorum corporum, quæ in generatione sunt posita, pro recipienda Luminis perfectione. Lumen & perspicuum adeo familiaria sunt, & per naturam iuncta, vt Lumen nõ nisi in perspicuo recipiatur, ac insuper valeat sua facultate reddere corpora perspicua. Cum enim Lumen calefaciat, attenuet, & purget, purgando & attenuando, reddit ea perspicua: Et cum Lumen sit Qualitas quædam Cœlestis, id solum vitat quod Terreum est, & a Cœli conditione summe distans. Terra cum non sit perspicua, sed opaca, quamuis Lumen non recipiat, tamen id non recipiendo, ei inseruit, nam repercutiendo radios, eos geminat, potentioresque reddit; Et mira Prouidentia factum est, vt opacum in centro Vniuersi positum sit, ita enim inferioribus corporibus non obest, superioribus vero prodest, reflectendo radios in ea. Et quamuis Terra opaca sit, tamen in supera eius facie cum lumine nectitur, redditur fœcunda, & innumeras parit mixtorum & viuentium species. Insuper conducit perspicuum pro generatione colorum tanquam materia proxima pro officio videndi, & pro diei constitutione. Tres hoc in loco se offerunt diluendæ difficultates: Prima est, cum perspicuum dicatur capax Luminis & tenebrarum, num eodem modo eorum sit capax? Altera est, an re vera Lumen in perspicuo recipiatur? Tertia, quomodo perspicuum videatur. Soluitur prima dubitatio præassumendo

Solutio primæ diffic.

assumendo tenebras esse priuationem luminis, & quia forma est quæ recipitur, non autem priuatio, & potentia respicit formam, non priuationem, alioquin daretur priuatio priuationis, ideo dico, in perspicuo non duas esse potentias, sed vnam, eamque ad Lumen, & Lumen in eo recipi, non tenebras, quia Tenebræ cum sint priuatio, nil aliud sunt nisi absentia Luminis in subiecto apto recipere Lumen; Si tenebræ essent contrariæ Lumini, & non pura priuatio, vt nonnulli existimarunt, tunc potentiæ, & formæ quæ reciperentur, duæ essent. Hinc Simplicius dubitauit in secundo de Anima, an potentia ad Lumen & tenebras vna sit, vel duæ: nam si tenebræ sunt priuatio, potentia est vna, si sunt forma contraria, potentiæ erunt duæ. Altera dubitatio erat, num re vera Lumen in perspicuo recipiatur; Sententia fuit Auicennæ sexto Naturalium, cap. primo & septimo. Lumen non recipi in perspicuo, sed in corpore opaco, & colorato, quod cum extrinsecus illustretur, dicitur illustrari perspicuum: nam perspicuitas nil denotat nisi priuationem impedimenti, perspicuitas enim impedimento non est corpori colorato, distanti nec a lucido illustretur. Eiusdem opinionis fuerunt Aucmpaces, Linconiensis, & alij viri docti: Quibus profecto assentiendum non puto, quoniam nil transit ad extremum, nisi in medio recipiatur, insuper in medio perspicuo varia apparent opera Luminis, nam attenuatur, calefit, purgatur, quæ non fierent, nisi Lumen in eo reciperetur. Insuper, ab Aristotele, Lumen dicitur actus, & color perspicui, & perspicuum dicitur videri per alienum colorem, nempe per Lumen, & si medium esset inane, quia non posset deferre Lumen, etiam non posset a Lucido corpore opacum distans illuminari. Putandum itaque est, Lumen in perspicuo recipi, non autem a nobis inspici, nisi a solido & opaco repercutiatur, quia (vt suo loco patebit) Lumen in medio habet esse spirituale, agentia autem spiritaliter non percipiuntur, nisi vel per repercussionē, vel directe in nos agant. Quærebatur postremo, quomodo perspicuum videatur? Respondeo breuibus, perspicuum non videri per se, nec vt sensibile commune, quia solo visu percipitur: nec vt proprium, quia non mouet sua forma instrumentum videndi, sed sentiri ex accidenti, non vt sensibile vnius sensus, ex accidenti percipitur ab alijs, nullo enim sensu per se percipitur, nec vt Substantia: nam Substantia ab omni sensu ex accidenti percipitur, perspicuum a sola facultate videndi. Insuper, Substantia non defert sensibile alicuius sensus, perspicuum vero tanquam medium defert actiones colorum. Neque sentitur ex accidenti vt pura priuatio, quemadmodum videbatur existimare Auicēna, quoniam perspicuum præter id quod non impedit transitum visibilium, etiam Lumine formatur, per quod videtur. Quare colligendum est, perspicuum sentiri ex accidenti a solo visu, quatenus videtur per formam alienā, nēpe per Lumen, & videntes per mediū perspicuum cætera per se visibilia, dicimur videre perspicuum, præsertim tamen iudicatur sensu interno, ope sensus visus: Et dum accidit vt idem sit perspicuum, & coloratum, vt vitrum viride, id tanquam coloratum videtur per se, vt perspicuum videtur ex accidenti, modo explicato. Ex his colliguntur Definitiones.

Soluitur secunda. Auicenna. *Euersio.* *Solutio tertiæ diffic.*

Color est actus perspicui terminati, ex eius lucidiore cōditione tanquam flos emicans, oculo congruens, in quem spiritaliter ope Luminis agit. *Definitiones. Color quid.*

Perspicuitas est Qualitas secundis similis, sequens conditionem corporis a Terrea fece immunem, competens ordine aliquo cœlo & mortalibus, lucidorum munera visibiliumque actiones in alia deferens. *Perspicuitas quid.*

Perspicuitas terminata est secunda Qualitas, constituta ex interminata perspicuitate, & opacitate Terrea, per quam terminatur, & colorum est fundamentum. *Perspicuitas terminata quid.*

Opacitas est Qualitas secundis similis, nec luminis, nec tenebrarum capax, sed tenebrarum origo, Lucido obsistens, eiusque radios reddens repercussione validiores. *Opacitas quid.*

De Luce & Lumine an ſit corpus, opiniones variæ.
Cap. VI.

Quinque de Lumine declaranda.

APPARVIT quid ſit perſpicuum: at niſi refulgeat Lumen, in tenebris verſamur, Luminis conſideratio cum ex ſe vtilis eſt, & præclara, tum pro notitia attinentium ad Viſum, apprime neceſſaria. De quo agens, hæc quinque capita præſertim nitar explicare. Primum, an ſit corpus. Alterum, ſi non eſt corpus, an ſit Qualitas ſpiritalis. Tertium, quibus competat, & ex quo principio fluat. Quartum, quos vſus præbear. Demum, pro quo requirarur vt videamus, num pro medio, vel pro obiecto. Ordiens a primo, cum quæratur an Lumen ſit corpus, accipio octo in attinentibus ad Lumen conſiderari gradus, reſpondentes octo gradibus conſtituentibus Vniuerſum; In gradu ſupremo, eſt Lucidum, nempe Sol, proportione reſpondens Deo. In ſecundo, Lux eius, proportione reſpondens Sapientiæ Dei. In tertio, Radius ex Lucido prodiens, reſpondens cęlorum Mentibus. In quarto, Lumen reſpondens Animæ rationali. In quinto, ſplendor apparens in vmbra, ex radio repercuſſo a ſpeculo, & ſimilibus, reſpondens animis brutorum. In ſexto, Vmbra prodiens ex leui repercuſſione Luminis, veluti arbores vmbram parientes impediunt directum tranſitum radiorum, ſed non leuem & obliquam luminis repercuſſionem, vmbra proportione reſpondet Naturæ, & formis infra Animam collocatis. In ſeptimo gradu ſunt tenebræ, reſpondentes priuationi primæ Materiæ. In octauo, reperitur opacum, reſpondens conditioni materiæ, quæ eſt tanquam ſex rerum. Hi gradus ita ſunt iuncti & colligati, vt inferiores per ſuperiores perficiantur, & ex eis pendeant, & per inferiores detur aſcenſus ad ſuperiores. Cum itaque gradus varij ſint, ego potiſſimum loquar de Lumine, & tenebris: ex quorum explicatione cæteri refulgebunt. De Lumine (vt genus appareat) primo conſiderandum occurrit, an ſit corpus: qua de re opiniones ſunt variæ. Nonnulli exiſtimantes Lumen eſſe corpus, vt Democritus, Leucippus, & Epicurus, dixere, dari ex corporibus defluxus quoſdam, qui eſſent tanquam exuuiæ, & ſimulachra rerum, & ideo ex Lucido corpore putarunt defluere ſimulachrum eius, quod cum ſit ſimulachrum corporis, ſeruat conditionem eius, Hinc cecinit Lucretius lib. 4.

An Lumen ſit corpus. *Octo gradus ad Lumen attinentes.* *An Lumen ſit corpus.* *Opinio Democriti, Leucippi, et Epicuri.*

Præterea ſi quæ penitus corpuſcula rerum
Ex alto in Terras mittuntur, Solis vti Lux
Ac vapor, hac puncto cernuntur lapſa diei
Per totum cæli ſpatium, diffundere ſeſe,
Perq́ volare mare, ac Terras, Cœlumq́ rigare. &c.

Putarunt itaque hi, radios eſſe corpora, meare per poros, ac momento effundi. Cuius opinionis etiam fuit Empedocles. Ex aduerſo multi Academicorum dixere, Lumen eſſe quidem corpus, ſed ſpiritale, quod cum materiæ ſit expers, meare valet per materiata corpora, non enim putarunt abſurdum, corpus vnius generis, meare per aliud diſtincti generis, vt corpus Prædicamenti Quantitatis, ſimul eſt cum corpore Prædicamenti Subſtantiæ, Huius opinionis præſertim fuit Iamblichus; Plato frequenter indicauit Lumen eſſe corpus, & præſertim in Timeo, dum Lumen dixit eſſe ſpeciem ignis, at ignis corpus eſt. Inſuper, dum dixit ex Lumine prodeunte ex oculis, & ex externo, vnum confici corpus. Ariſtoteles etiam nonnunquam Lumen dixit corpus, vt in vndecima parte, Problematum 33. inquiens: radios autem corpora eſſe dixeris. Et in ſecundo de Cœlo, 44. inquit, Calorem & Lumen gigni attritu a Solis latione aere, & quia Sol non tangit niſi per Lumen, ideo denotauit Lumine teri aerem, quod non fieret, niſi eſſet corpus. Hinc Lucillus Philalteus, eo loci ait, Lumen eſſe corpus, & Flam. Nob. in primo de Ortu & interitu, inquit, Ariſtotelem loqui ſuppoſita

Empedocles *Academici.* *Iāblichus.* *Plato.* *Ariſtot.* *Lucillus.* *Flaminius.*

posita veterum vulgata opinione, quod Lumen sit corpus. Simplicius hac de re loquens, non sibi constat: nonnunquam cum Aristotele negat Lumen esse corpus, vt in secundo de Anima 62. nonnunquam ait esse corpus, & transire per meatus aliorum corporum, vt in secundo lib. de Cœlo 29. Nonnunquam esse corpus, cui reliqua corpora impedimento non sint, vt in sexto Physic. 23. Non defuere nonnulli, qui Lumen dixere esse spiritum ex Anima Vniuersi, Mentis compote prodeuntem, & per omnia effusum, quam etiam Quintam nuncuparunt essentiam. *Simplicius.*

Rationes putantium Lumen esse corpus, & aduersa.
Cap. VII.

QVOD Lumen sit corpus, Philosophi varij, ex varijs desumpserunt, Democritus & Epicurus utebantur ratione sumpta ex defluxu exuuiarum & simulachrorum ex rebus, quem Lucretius lib. quarto varijs experimentis nititur comprobare, quæ silentio prætereo. Academici id ostendunt: quia colores mouent Lumen, quod exit ex oculis, & cum externo lumine nectitur, quod Lumen non moueretur, nisi esset corpus. Insuper, id eliciunt ex perfectione spherarum cœli, sphera enim vt sit perfecta, debet extendi usque ad centrum, non autem ita extenderentur, nisi Lumen per quod extenduntur esset corpus: quo fundamento vtitur Simplicius in 6. Phys. 23. Insuper, vtuntur fundamento sumpto ex Mente, vnà cum anima, effusa per omnia: nam ex mente cuius anima est particeps, dixere prodire Lumen tanquam spiritum, & cum Lumine perspicuum; Hinc Iulianus in lib. de Sole, ex opinione Iamblici & Phœnicum dixit Lumen esse diuinum actum, ab actu diuinæ Mentis per cuncta extensum. Stoici id approbarunt ratione sumpta ex connexione corporum, suo ordine vniuersum constituentium, quæ cum sint varia, exposcunt quasi communem spiritum, quo nectātur, huiusmodi est Lumē, quod non necteret corpora, nisi esset corpus. Comprobatur etiam eadem opinio rationibus nonnullis communibus, veluti: quia Lumen turbat oculos, agitat eorum spiritus, quod non efficeret, nisi esset corpus. Insuper Lumini & radijs competunt conditiones corporum, figurantur enim, extenduntur, ingrediuntur, egrediuntur, repercutiuntur, quæ solis corporibus competere posse videntur. Non itaque iniuria plurimi celebres Philosophi, Lumen esse corpus existimarunt. Ex aduerso tamen, Aristoteles in secundo de Anima 69. inquit: Lumen itaque non ignis est, neque omnino corpus, neque defluxus corporis vllius, esset enim corpus aliquod, sed est præsentia ignis, aut alterius huiusmodi, in perspicuo, &c. His verbis Philosophus damnat sententiam Platonis, & Democriti, ac insuper, opinionem suam profert, pro qua comprobāda vtitur præsertim duabus rationibus: prima sumitur ex penetratione: Nā si Lumen esset corpus, quia meat per corpora, corpus vnum mearet per aliud, & cum sit corpus Prædicamenti Qualitatis, corpus eiusdem Prędicamenti, mearet per aliud. Altera non sumitur ex motu, nam si Lumē esset corpus, quia sine tempore effunditur per vniuersum hemisphærium, daretur motus corporis per maximum interuallum sine tempore, quod fieri nequit; Nec dicere valent id fieri tempore exiguo, & nos latere, quoniā de motu per exiguum interuallum id dici posset: at per maximum, nulla ratione potest concedi. Similiter absurdum est, dicere, quod transeat per meatus medij, nā tunc non corpus medium totum esset lumine pręditum, sed soli meatus. His accedit, quod nec aër, nec aqua, nec ignis, sunt corpora prædita poris. Similiter vitare non valent absurda, dicendo, quod Lumen sit corpus materiæ expers, nam sat est quod est dimensionibus præditum, dimensio enim vna non meat per aliam, vt docet Philosophus in quarto Physic. loquens de Loco. Præterea, dicentes Lumen esse corpus materiæ expers, inquiunt esse substantiam, quod reijcitur: Primo, quia nulla Substantia per se percipitur sensu, Lumen autem per se visibile est. Secundo Communis Substantia immunis a

Rationes. *Academici.* *Iulianus.* *Stoici.* *Opinio Aristot.* *Lumen non ex substantia.*

Materia, dicitur Mens, & est Intelligens, quod Lumini non competit. Insuper, si lumen, quia est corpus materię expers, meare potest per materiata corpora, saltem meare non poterit per corpora eiusdem generis: at experientia constat, plura lumina in eodem perspicuo recipi. Præterea, corpus non recipit magis & minus, vt dicitur in Prædicamento Qualitatis, sed solum maius & minus, Lumen autem & intensius, & remissius esse potest. *Alexāder.* Missas facio rationes Alexandri in secundo de Anima, cap. 36. & in lib. de Sensu, & Sensili, necnon Magni Alberti, Philoponi, & aliorum. Cum itaque res apprime sit dubia, & nō sit rationi consentaneum, viros sapientes omnino delirasse, *Resolutio.* vtendum puto concilio aliquo, & dicendum. Lumen esse corpus, dupliciter posse intelligi, vel proprie, vt proprie semper loquutus est Aristoteles, & ita non est corpus, omne enim corpus vel Physicum est, naturam includens: vel Mathematicum, quod est accidens: vel Artificiosum, Lumen: nullius generis horum corporum esse potest, vt consideranti notum est. Vel potest dici corpus per metaphoram, per similitudinē, per imitationem, & per participationem conditionum, in qua significatione Lumen potest dici corpus, cum sit spiritalis quædam repræsentatio Lucidi, quod corpus est: *Rationes aduersæ.* & in hac significatione puto Platonem dixisse Lumen corpus esse. Rationes pro parte putantium Lumen esse corpus, uel sunt leuissimæ, uel hoc solum patefaciunt, quod sit corpus modo explicato, Aristoteles in libro Problematum, ex aliorum sententia ait Radios esse corpora, Locus ex secundo de Cœlo 42. in Libro de Cœlo a me explicatus est, quod non repeto.

Quid sit Lumen. Cap. VIII.

APPARVIT quid Lumen non sit, declarandum modo occurrit quid sit, cum Lumen non sit corpus, & sit aliquid, vel est Substantia, vel accidens; non Substantia, quia per se cadit sub sensum, quare est accidens, non Quantitas, quia iam apparuit non esse corpus & intendi ac remitti, quod corpori non competit, & præsertim quia Quantitas ea est, quæ primo in materia recipitur, Lumen autem in sola materia non valet recipi, sed in corpore absoluto & perfecto: Nec ad aliud Prædicamentum redigi posse videtur, nisi ad Qualitatem, per Lumen enim corpora perspicua dicuntur Qualia. Insuper, omnia quæ per se, & primo sensum mouent, Qualitates sunt: quare Lumen vel proprie, vel *Res in Prædicamento varijs modis.* per similitudinem, est Qualitas, & ad Prædicamentum Qualitatis pertinet: Nam res ad Prædicamenta varijs modis rediguntur, vt alibi patefeci, cuncta enim vel directe sunt in serie Prædicamentorum, vel sunt infra Prædicamenta, vt indiuidua, vel supra, vt principia, vel locantur a latere, vt differentiæ: Vel sunt in Prædicamento per similitudinem, & eminentiam conditionum, vt æterna: vel per repræsentationem, vt spiritales actiones. Cum itaque Lumen ad Qualitatem pertineat, quæritur, quod esse ei competat in medio perspicuo, an spiritale, vel potius reale, adeo vt sit Qualitas in per- *Opinio D. Tho.* spicuo vt in subiecto recepta. Nonnulli aiunt ei competere esse principale, & reale, vt D. Tho. in secundo de Anima, exponens contex. 70. Similiter Philoponus in disp. contra Proclum cap. 7. & 8. necnon Ioan. Baccon. in secundo Sent. Dist. 13. qui tamē vtitur distinctione, inquiens, Lumen relatum ad medium, habere esse reale vt in subiecto, relatum vero ad sensum visus, habere esse spiritale, & id ipsum dicit de cunctis sen- *Rationes.* sibilibus, per medium delatis. Pro horum comprobanda opinione, hæ possunt afferri rationes; & primo, id quod solum habet esse spiritale, & non materiatum, non cadit sub sensum, sed eo cætera sentiuntur: Lumen nedum est id quo Lucida videntur, sed etiam est id, quod videtur, & sensum mouet, quare &c. Insuper, qualis actio, talis forma, Lumen producit actiones reales, & materiatas, attenuando, & calefaciendo, est itaque forma Physica in materia recepta. Præterea, per actiones spiritales veluti colorum,

lorum, medium non denominatur, per Lumen denominatur illuminatum. Insuper Aristoteles ait, per Lumen videri perspicuum, esse actum perspicui, esse tanquam colorem perspicui, quæ indicant esse in perspicuo, vt in subiecto, non tanquam in solo deferente; Confirmatur: per colores Iridis, qui sunt Lumen receptum in nube, & numerantur inter Meteorologica, non inter spiritalia. Similiter cum Sol tribuat Lumen Lunæ, & reddatur tanquam proprium Lunæ, id Lumini non competeret, si solum haberet esse spiritale, sed tantum a Luna repercuteretur, vt repercutiuntur a speculo actiones Colorum. Hanc opinionem approbandam non puto, sed existimo, Lumen in medio solum reperiri spiritaliter, repræsentādo Lucidum, vt actionem & imaginem eius. *Euersio.* Quod ostendo, perpendendo conditiones vtriusque generis formarum: Nam formæ & Qualitates quæ tanquam principales in subiecto recipiuntur, sunt prædítæ contrario, recipiuntur per transmutationem subiecti, in tempore, propagantur vsque ad definitum quendam terminum, mouentur moto subiecto, permiscentur cum affectionibus alijs subiecti, non sunt imago, & repræsentatio alterius, non sunt totum in quauis parte, nec in eadem parte subiecti distinctæ seruantur multæ Qualitates solo numero differentes. Lumini opposita competūt, nam plura Lumina distinctorum Lucidorum distincta seruantur in eadem parte medij, & per quamlibet partem repræsentat totum Lucidum, & agitato medio a ventis, non agitatur Lumen, & sic de cæteris. Præterea, sensibile reale positum supra sensum non sentitur: Lumen attingens oculum videtur, Formæ quæ tanquam in subiecto recipiuntur, in qualibet constitutione mouent sensum: at Lumen solum directe ferit oculos, repræsentando Lucidum. Formæ principales receptæ in subiecto, seruantur aliquandiu recedente formante, Lumen nequaquā. Præterea, eadem qualitas non potest competere cœlo, & mortalibus, subiecta enim distincti generis, non sunt apta recipere eandem formam, at Lumen ex Sole prodiens per vniuersum effunditur. Demum, si Lumen & forma, quæ in medio recipiatur vt in subiecto, vel inducitur, vel educitur, non inducitur, alioquin crearetur, vel migraret ex subiecto in subiectum, neque etiam educitur, quia eductio formæ est per transmutationem subiecti, at perspicuum non transmutatur. Colligamus itaque Lumen siue *Conclusio.* referatur ad medium, siue ad oculum, esse actionem, & Qualitatem spiritalem, repræsentantem Lucem, quæ est Qualitas principalis corporis Lucidi. Huius opinionis etiam fuit Prisc. Lydus in Theophrasti explicatione de sensibus: necnō Diuinus Iamblichus, & Magnus Syrianus, Aristoteles hoc conspicue indicauit, dum in secundo de Anima, necnon in libro de Sensu & sensili, dixit Lumen esse præsentiam Lucidi: nam spiritale cum sit imago, & repræsentatio alterius, dicitur præsentia illius: quia est id per imaginem, actionem, & repræsentationem. *Prisc. Lydus.* Eiusdem opinionis fuit Scotus in secundo Sent. Dist. 13. Auerroes in secundo de Anima 70. id ipsum existimasse visus est, inquiens, Lumen esse præsentiam intentionis in perspicuo. Recte etiam Simplicius in secundo de Anima 67. dixit, Lumen esse actum agentis in perspicuo, non tanquam in subiecto, nam separatur, & sequitur Lucidum corpus, iunctum illi. *Scotus. Auerroes. Simplicius.* Neque difficile est aduersas rationes diluere. Pro quarum solutione accipio tantū Lumen, non aliud apud nos reperiri, quod primo, & proprie sit spiritale: cum enim Lumen ex cœlo prodeat, experte materiæ, vel saltem ex corpore participe conditionis eius, vt ex Igne cælo proximo, hac conditione, & proprietate est præditum, vt spiritaliter effundatur, & eius ope mox colores spiritaliter agunt. *Diluuntur rationes aduersæ. Solum Lumen est primo spiritale.* Accipio secundo superiora facultate, & eminentia ea includere, quæ per propriam formam competunt inferioribus; Hinc absurdum non est, Lumen cum sit repræsentatio primi, & potentissimi Lucidi, posse nonnulla efficere, quę fiunt a formis materiatis, veluti etiam Aristoteles in libr. de Motu Animalium dixit, res imaginatione conceptas mouere facultate rerum quarum sunt imagines. His præassumptis, soluitur prima ratio ex eo sumpta, quia Lumen videtur, nam Lumen non proprie videtur, sed coloratum, vel Lucidum, & dum in nubibus intuemur Lumen, non secus id videmus, ac imagines rerum a speculo repercussas. *Diluitur ratio prima.*

Hinc

Hinc nisi adsit repercussio aliqua, non videmus Lumen, & ob id ratio retorquetur. *Simplicius.* Hinc recte Simplicius in secundo de Anima, 74. dixit, non videri Lumina in medio, sed colores, & Lucida per ipsum. *Diluuntur aliæ.* Addebatur, Lumen producere actiones Physicas, & per Lumen denominari medium, patet solutio ex secundo assumpto: nam actio spiritalis est vehemens, & operatur facultate principalis agentis: hinc actio albedinis, quamuis sit spiritalis, tamen obest oculis, nimium agitando spiritus eius, ita etiam dum transeunt nubes inter Solem, & Plantam formant Terram colore viridi, adeo vt viridis denominetur, quamuis ille sit color spiritalis, & imago viriditatis Plantæ. Addebatur, Lumen esse actum perspicui, & tanquam colorem eius. Respondeo, Lumen esse actum illuminantis, vt producentis: perspicui, vt deferentis, colorati, vt eius quod virtute Luminis agit spiritaliter, dicitur tanquam color: quia vt coloratum videtur per colorem, ita perspicuum per Lumen, quod est actio Lucidi; Et quia ea actio per medium defertur, dicimur per Lumen videre perspicuum. Instabatur per colores Iridis, & Lumen Lunæ: dico, colores Iridis esse spiritales, & esse repræsentationem corporis Lucidi, in nube Meteorologica, ideo inter Meteorologica numerari. Similiter dico, Lumen ex Sole prodiens, & in Luna receptum, habere esse spiritale, sed quia Luna etiam Luce aliqua propria est prædita, propterea, quamuis Lumen a Sole receptum sit spiritale, tamen cum propria Luce iunctum, redditur tanquam proprium Lunæ, tribuendo lumini proprio perfectionem.

Quid sit esse Spiritale. Cap. IX.

APPARVIT Lumen esse imaginem lucidi, eique competere esse spiritale; At dubium modo est, quidnam sit hoc esse spiritale. *Auicenna.* Censuit Auicenna in sexto suorum Naturalium, cap. 1. & 7. Lumen in medio non recipi, sed in superficie opaci, in qua cum insint colores potestate, rediguntur ad actum, recipiendo a Lumine formam, adeo, vt esse spiritale eius in medio, nil aliud sit, nisi mutua relatio lucidi & opaci, sine impedimento medij, & pura *Auēpaces.* Lucidi repræsentatio. Eiusdem opinionis fuit Auempaces, & Linconiensis. Nonnulli recentiorum parum ab Auicenna recedentes, inquiunt in medio, quod dicitur illuminatum, nihil recipi, sed solum per id, sine impedimento aliud repræsentari: nam vt nomen, quamuis nil recipiat, tamen dum alicui imponitur, id significat: ita perspicuū, cum sit Lumini subordinatum, per solam Lucidi præsentiam redditur instrumentum *Alexāder.* Lucidi, pro eo repræsentando. Id ipsum visus est sensisse Alexander: qui in secundo de Anima, cap. 38. dixit, perspicuum non ita Lumen recipit, vt quæ alterantur, sed ita patitur, vt si quis pati dixerit eum, qui ex sinistro redditur dexter, cum nec moueatur, *Euersio.* nec affectionem suscipiat. Hæc sententia iam in præcedentibus, cap. 5. est reiecta, & iure profecto: nam si perspicuum nil deberet deferre, tunc per medium inane possemus videre, quia inane non impedit: quod aduersatur Aristoteli in secundo de Anima, disputanti contra Democritum. Præterea, nil agit in externum, nisi sua prima actione agat in medium, actio enim fit per tactum, ex primo de Gener. & interitu, quare non valet Lucidum agere in opacum distans, nisi agat in mediū, & præsertim, quia inquit Auicenna colores recipere esse a lumine: at extremum non valet formare extremum, nisi eius actio prima recipiatur in medio. Præterea, cum medium dicatur repræsentare Lumen, vel ea repræsentatio in medio est aliquid, vel nihil: si nihil, nil repræsentaret, si aliquid, igitur in medio aliquid recipitur. Hinc Aristoteles in secundo de Anima 73. dixit, colorē mouere perspicuum: at quod mouetur, recipit aliquid. *Scotus.* Propterea est opinio Scoti in secundo Sent. Dist. 13. dicentis, Lumini in medio competere esse spiritale, ac (vt ait) intentionale, quæ intentio, siue id esse spiritale, est res quædam, & præter id est signum, nam omne signum est res, at non contra. Est itaque

Lumen

Lumen in medio talis res, vt ſit intentio, & ſignum, & ita intentio, vt ſimul ſit res. At dubia videtur ſententia Scoti: nam cum dicat Lumini in medio competere eſſe ſpiritale, etiam ait per id eſſe ſpiritale reperiri in perſpicuo, vt accidens in ſubiecto, ideo dubium adhuc eſt, quidnam ſit id eſſe ſpiritale, & ea res quæ ſimul ſit ſignum. Præterea, id quod in alio recipitur vt in ſubiecto, habet eſſe principale, & proprium, non autem ſpiritale, & præſertim quia vel inducitur, & tunc crearetur; vel educitur, & tunc haberet eſſe principale, & proprium. Propterea pro reſolutione tria præaccipio: primum eſt, quod rebus competit eſſe, tribus modis: vel per originē, vt in prima cauſa, vel per formam propriam, vt homo, qui animal rationale eſt: vel per imitationem, vt imago hominis dicitur homo. Ens ſpiritale (de quo loquimur) eſt eſſe huius tertij generis. Accipio ſecundo, Rem & Ens dupliciter vſurpari, vel vt contradiſtinguitur a nihilo, ac ita actiones ſpiritales ſunt Res. Secundo, pro Ente principali, contradiſtincto ab imagine, & imitatione eius, in qua ſignificatione, actiones ſpiritales non ſunt Entia, & Res, ſed imagines. Accipio tertio, eſſe in alio, contingere dupliciter vel vt in Subiecto, ac ita in alio illæ formæ ſunt, quæ educuntur ex eius potentia, quibus competit eſſe principale, quo pacto actiones ſpiritales non ſunt in medio: Vel eſt in alio tanquā in repræſentante, & deferente imitationem, in qua ſignificatione ſpiritales actiones ſunt in medio. Ex quo colligo quod Ens ſpiritale, eſt res per imitationem, egens medio vt deferente, & id quod principale eſt, repræſentante. Hoc ens ſpiritale relatum ad medium, eſt Qualitas per imitationem, & ſimilitudinem: relatum ad principale, dicitur actio eius: adeo, vt ſimul ſit Ens, non ens, in medio, non in medio, Qualitas, non Qualitas, actio, non actio: nam de illis quæ ſunt ancipitis conditionis, diſtincta conſideratione, & ſignificatione ea vera ſunt, quæ inuicem pugnare videntur. Imitationes nec creari, nec gigni dicuntur, ſed per ſolam principalis præſentiam dicuntur eſſe in medio ſine vlla generatione, nam principales qualitates illę ſunt, quę egent Subiecto, ex cuius potentia educantur, & ob id Ariſtoteles dixit Lumen eſſe præſentiam Lucidi in perſpicuo. Et quamuis Alexander per verba in præcedentibus relata, viſus ſit id ſenſiſſe: Auicenna tamen in libro primo de Anima, cap. 13. ſecus loquitur: inquit enim perſpicua quæ perluſtrantur Lumine, quodam modo moueri, id potiſſimum argumēto eſt, quod vbi plerunque colores viſuntur in Lumine, Lumen colori ſibi oblato concolor efficitur, purpureum a Purpura, ab Herba herbaceum; Conſpicue Alexander fatetur medium perſpicuum modo aliquo affici per imitationem, vt etiam affirmat Themiſtius, ſequens Alexandrum in Parphraſi contex. 68. & 69. ſecundi de Anima. Colligamus itaque, Lumini in medio competere eſſe ſpiritale, & id ſpiritale Ens, non eſſe puram relationem, ſed actionem, Qualitatem per imitationem, formam quandam ſecundam, imaginem primæ, actionem alicuius principalis, quæ expoſcat deferens, & repræſentans, non proprie ſubiectum. Ex quo patet ratio, cur momento huiuſmodi ſpiritales actiones effundantur: nam ſolum apparent per præſentiam principalis, nec vere gignuntur, ſed ſunt & non ſunt, ſine ortu & interitu: nec creantur, quia creatio eſt ſormæ principalis, non imitationis eius, nec abſolute tranſeunt ex non eſſe ad eſſe, ſed tranſitus eſt ex non imitari ad imitari, ex non repræſentari ad repræſentari; Et hac conſideratione Lumen dicitur extrinſecus aduenire, vt inquit Simplicius in ſecundo de Anima, 75. id tamen eſt verum per Metaphoram.

Dubitatio.

Tria præaccipiuntur.

Quid Ens ſpiritale.

Concluſio.

An lumen seruari possit sine Medio, & an motu Lucido moueatur Lumen. Cap. X.

Opinio Plotini. Ex eo quod dictum est, Lumen, & spiritales actiones non egere medio tanquam proprio subiecto, oritur dubitatio an Lumen sine medio seruari possit. Existimauit Plotinus, Enn.4.lib.5.cap.6. Lumen non egere deferente, sed etiam in vacuo, & sine deferente seruari posse. Ratio est: quia nō pendet ex medio, sed ex corpore lucido, vt vita ex Anima. Id confirmat: quia potius Lumen continet illuminatum, quàm contra. Reijcitur hæc

Euersio. sententia ab Aristotele in secundo de Anima, 74. & iure: nam omne quod repræsentatur debet per aliquid repræsentari, Lucidum Lumine repræsentatur, ideo debet dari medium repræsentans. Insuper, omnis vmbra, & imitatio eget fundamento. Ens spiritale est vmbra quædā, & imitatio. Præterea, omnis actus exposcit id cuius est actus, Lumen est actus perspicui. Demum, cum id esse spiritale sit tenuissimum, si accidens ob eius diminutionem eget fundamento, longe magis ens spiritale: & quamuis non pendeat ex medio, quia educitur ex eius potentia, tamen pendet ex medio vt deferen

Alia dubitatio. te imitationem, & repræsentationem. Sed maior emergit dubitatio, & est, an moto corpore Lucido, & variato medio, Lumen idem seruetur, & sequatur corpus Lucidū: vel potius continenter Lumen nouum per nouam actionem, in distincto medio pro-

Plotinus. ducatur. Opiniones sunt pro vtraque parte: nonnulli in quorum numero est Plotinus, En.4.lib.5.cap.6. inquiunt lumen seruari semper idem, & sequi corpus Lucidum.

Simplicius. Cum his est etiam Simplicius, ideo in secundo de Anima, comm.67. dixit: Lumen dicitur actus, quia in perspicuo ingignitur, nō vt in subiecto, sed separabiliter ipsi adest, ipsumque perficit, nunquam seiungens se ab eo quod ipsum adducit, sed in illo radicatus est, & lucido translato vnà transfertur, at non ita transmutatur transmutato perspi

Cōfirmatio. cuo, &c. Confirmatur hæc opinio: quia Lumen est actio spiritalis, non pendens ex medio, sed ex eo tātum cuius est imitatio, & propterea vt seruatur, & reuoluitur lucidum

Opinio aduersa. corpus, ita putandum est seruari & reuolui Lumen, & imaginem eius. Ex aduerso est Philoponus in prima disp. contra Proclum, qui inquit Lumen in perspicuo gigni præsente Lucido, & interire eo recedente, non autem sequi Lucidum, & id ipsum ait existimasse Proclum. Similiter D. Tho. & quicunque putant Lumen esse in perspicuo, vt accidens, & Qualitatem in Subiecto, coguntur idipsum affirmare, quoniam accidens non migrat ex subiecto vno in aliud. Et cōfirmatur hæc opinio: quia absurdum videtur in distincto perspicuo idem numero seruari lumen, idem enim & vnum numero est, cuius materia est vna, ex quinto Metaphysicæ. Præterea, Lumen dicitur actus, & perfectio perspicui, distincti autem perfectibilis distincta est perfectio, cum sint ad aliquid. Insuper, si id esset, tunc Lumen Solis nos illuminans semper esset numero idem: & si Lumen, etiam artificiales dies, quare dies præteritus esset idem cum præ-

Resolutio. senti, & ijdem numero dies reuerterentur, quod apprime videtur absurdum. Pro solutione dico, Lumen esse duplex, vnum prodiens ex flamma, & Lucido variabili, aliud ex Lucido æterno: de prodeunte ex Lucido mortali non est dubitatio, nam eo variato, necessario variatur Lumen: solum est dubitatio de prodeunte ex Lucido, quod nō variatur, & præsertim ex Sole, de quo loquendo, supposito (vt ostensum est) quod ei competat esse spiritale, dicendum puto, id Lumen posse dupliciter considerari: vel ex parte suæ conditionis, vt est spiritalis imitatio, & repræsentatio lucidi, ac ita cum Lux sit eadem, etiam imitatio, & imago ex ea fluens est eadem, & sequitur Lucidum. Vel consideratur ex parte repræsentantis, ac ita est varium, quatenus includit distinctam relationem ad Lucidum, & delationem per varias partes perspicui. Et confirmatur: quoniam spiritalia sunt totum in toto, & totum in quauis parte deferentis, cum non

educantur

educantur ex eo, vt patet de actionibus colorum, & propterea vt actio coloris est tota in toto ambiente aere, ita est tota in ea parte quæ vni oculo respondet, & repræsentat totum visibile, & similiter est tota in altera parte, quæ alteri oculo respondet, & cum repræsentet idem numero visibile, quia eadē vni tertio, sunt eadem inter se, istę actiones ex parte suæ conditionis inter se non distinguuntur, sed eædem sunt: sic Lumen Solis in Oriente, ex parte sui, est idem cum Lumine in Occidente, & sequitur Lucidū, nec variatur, nisi variato lucido, vt eadem est imago vnius rei, quæ per varia specula repræsentatur, & eadem numero vox, a varijs auditur, solum adest varietas ex parte nostri, & partium repræsentantium, ea autem ex se, nec fit, nec interit, sed eadem prodit ex eodem lucido, idq; insequitur: & dum nubes obumbrant Solem, non destruunt Lumen, sed impediunt ne Sol per aerem nobis repræsentetur. Similiter Lumen non diuiditur, quia ea sola diuiduntur quæ extenduntur, spiritalia non pendentia ex materia, non extenduntur, sed sunt totum in toto, & totum in quauis parte: solum diuiditur Lumen per diuisionem lucidi, vt dixit Auerr. in prima disp. in sol. 8. dubij: Ita Lumen non proprie, sed tantum per Metaphoram per fenestras ingredi, vel egredi dicitur, an non sit corpus, nec Qualitas extensa, & materiata, sed solum dicitur adesse, vel non adesse repræsentatio Solis. Similiter repercussio radij, est ipsiusmet Lucidi iterata repræsentatio, adeo, vt radius primo progrediens, mox repercussus solum differant, quia progrediens est imitatio prima, repercussus secunda, & quasi imitatio imitationis, variata, per repercutiens, quod eiusmodi actiones contra reddere aptum sit, & ea sententia idem numero est, cuius materia est vna, vera est de materiatis, non de spiritalibus, & imitationibus, & vera est, vt ex materia pendent ad eamq; referuntur.

An Illuminatio sit operatio immanens, An ex pluribus Luminibus in medio consurgat Lumen vnum. De distinctione Luminum, & de alijs ad Lumen attinentibus. Cap. XI.

CVM Lumen sequatur corpus Lucidum, & nec in perspicuo recipiatur vt in subiecto, iure quæritur, an sit operatio immanens, vel transiens. Academici aiunt esse immanentem, vt Platoni tribuit Philoponus in prima disput. contra Proclum: nam se habet ad Lucidum, vt vita ad animam. Vita nono Metaphysicæ 16. dicitur immanens, & iure: nam Lumen pro fundamento habet Lucidum. Ex aduerso D. Thom. & alij multi, aiunt, esse operationem transeuntem, cum recipiatur in alio, & per aliud deferatur, nec secus dicere possunt, qui existimant Lumen esse qualitatem herentem medio perspicuo, tanquam subiecto. Respondens dico, illuminationem esse similem operationi transeunti, pendenti ex producente, pro esse, & conseruatione, ut etiam motus, dico similem, quia diuisio operationum immanentium, & transeuntium proprie competit principalibus operationibus, non imitationibus, & iure dicitur transiens, quia Lumen non in lucido recipitur, nec per id Lucidum denominatur, sed perspicuum distinctum a Lucido: hinc a Lucido per Metaphoram dicitur moueri perspicuum. Academici eam dicunt operationem immanentem, sumendo immanentem pro pendente a suo principio secundum esse & conseruationem. Sed dubitatio occurrit de vmbra, num scilicet dum reuoluitur Lucidum, circa corpus aliquod opacum erectum etiam ex aduerso reuoluatur vmbra, ut reuoluitur Lumen sequens Lucidum. Respondeo, nequaquam umbram reuolui. Ratio est: quia vmbra est priuatio, in perspicuo, priuatio nō circumfertur, sed solum dicimus quod consurgit priuatio eiusdem Luminis in distincto perspicuo: est eadem ex parte formæ cuius est priuatio, distincta ex parte partium perspicui. Sed quæritur adhuc: Si quis stet iuxta fluentem aquam, in qua eius imago appareat

Academici.
D. Tho.
Solutio.
Academici.
Vmbra.
Alia dub.

apparcat num in fluente aqua eadem seruetur imago, vt seruari videtur, vel potius cõtinenter varietur. De hac difficultate id ipsum est dicendum, quod dictum est de Lumine moto Lucido. Sed maior occurrit dubitatio an ex præsentia plurium Lucidorum in eodem medio consurgat Lumen vnum, vel potius tot Lumina seruentur distincta, quot sunt Lucida. Aiunt nonnulli, ea lumina secundum esse reddi vnum, seruari tamen distincta secundum imitationem, & repræsentationem: quæ sententia non est approbanda: quia esse Luminis est repræsentatio, & imitatio; De hac difficultate qui tribuunt Lumini esse reale, & aiunt in perspicuo recipi vt in subiecto, etiam tenentur dicere, ex eis vnum consurgere, quia plura accidentia solo numero distincta, in eodem Subiecto recipi non possunt. At quoniam ea sententia est reiecta, & ostensum, Lumini competere esse spiritale, ideo cum sit imitatio, & repræsentatio, etiam in eodem medio Lumina distinctorum Lucidorum seruantur distincta, vt etiam spiritales actiones distinctorum alborum. Hinc per quamuis partem medij repræsentantur distincta lucida, pariunt distinctas vmbras, & progrediuntur in distinctas partes oppositas. Et hæc etiam est sententia. Perspectiuorum, & Academicorum. Verum aliæ adhuc se offerunt difficultates: nam quæritur Primo, an Lux & Lumen distinguantur specie. Secundo, an omne Lumen sit eiusdem speciei, similiter & Lux omnis. Tertio, num Lucidum simul dicatur vniuersum perspicuum illuminare, vel prius partem sibi proximam, mox distantem. Pro solutione accipio in specie locari res, non imagines rerum, imagines vt imagines rediguntur ad speciem rei cuius sunt imagines, per imitationem & repræsentationem, pro suo autem esse proprio, in specie non sunt, ideo non eiusdem, nec distinctæ speciei esse dicuntur a lucido, sed non eiusdem speciei: vera enim est negatio non affirmatio. Ex hoc elicitur solutio primæ dubitationis, an Lux & Lumen sint eiusdem speciei: nam sunt eiusdem speciei per imitationem, absolute autem, nec eiusdem, nec distinctæ, sed non eiusdem speciei esse dicuntur. Similiter soluitur secunda dubitatio, an omne Lumen sit eiusdem speciei: nam per imitationem vt se habet de luce, ita de Lumine, pro suo esse absoluto, nec eiusdem, nec distinctæ speciei est, sed non eiusdem speciei, & non distinctæ speciei, quia proprie, cũ non sit forma, sed imitatio, ad speciem non pertinet. De Luce secus se habet, ea enim est Qualitas Lucidi, & si Lucida fuerit eiusdem, & conditionis vel distinctæ, similiter Lux, veluti est Lux incensionis & Lux Lapilli preciosi, sunt distinctæ speciei. Lux cuiuslibet flammæ est eiusdem speciei, Lux Cœli & mortalium, non eiusdem speciei sunt, nec eiusdem generis vniuoci, nil enim commune vniuocum æterno, & mortalibus, sed sunt eiusdem generis ab vno, primo enim Lucida sunt Cœlestia, secundo mortalia, & sunt ab vno cum magna varietate, adeo, vt Auerroes in secundo, cap. de Substantia Orbis dixerit, Lucem, & illuminationem, de cœlestibus & mortalibus, magis videri dici æquiuoce quam per prius & posterius: at re vera absolute æquiuocat; Quæ dicuntur æquiuoca, a casu non sunt, cum pertineant ad eundem sensum, & consimiliter conducant pro inspectione colorum, sunt tamen prædita principijs valde distinctis. Erat tertia dubitatio an Lucidum simul, vel potius cum quadam successione, & ordine medium illuminet? Philoponus in secundo de Anima, digrediens pro attinentibus ad sensum Visus, inquit, Lucidum cum successione partium perspicui id illuminare, illuminando primo partem sibi proximam, & per eam reliquas. Quam sententiam approbandam non puto: quia tunc seruare non possemus a Sole Vniuersum hemisphærium momento illuminari, in momento enim non seruatur successio. Præterea, ea est actio spiritalis, quæ est actus perfectus, simul totus, non habens partem post partem, vt motus qui ob id dicitur actus imperfectus. Demum, quia illuminatio est non principalis forma, sed imitatio eius, imitatio autem vnius totius, simul tota esse debet. Et hæc est opinio Aristotelis in lib. de Sensu & sensili, negantis illuminationem esse partis post partem. Quod autem Lumen per successionem partium medij extendatur, consentaneum est opinioni putantium ei competere esse reale, vt Qualitatibus in Subiecto exi-

An in medio plura Lumina vel vnũ.

Alia diffic.

Solutio.

Auer.

Solutio tertiæ diffic.

Philoponus

Euersio.

cto existentibus: nec est absurdũ, quod imitatio Lucidi consurgens ex sola præsentia Lucidi, simul sit in partibus medij distinctis. Vtilitates prodeuntes ex Luce & Lumine, tam vberes, præclaræ, & salubres sunt, cunctisque notæ; vt superuacaneum sit in eis recensendis morari. *Conclusio.*

Est itaque Lux cœli Qualitas prima cœlestis, sequens conditionem naturæ cæli, & visui congruens, facultate includens Qualitates primas mortaliũ, & præsertim calorem. *Definitio.* Lumen ex parte causæ est præsentia Lucidi, ex parte perspicui est actus spiritalis eius, totus simul. Absolute autem Lumen est spiritalis imitatio Lucidi, in medio perspicuo, ex Lucidi præsentia prodiens, visuique congruens.

De Tenebris. *Cap. XI.*

QVoniam oppositorum eadem est disciplina, & opposita proxime posita, magis elucescunt: ideo explicationi Luminis, succedit consideratio Tenebrarum. De quibus agens, breuibus perpendam, an sint, quid sint, & quibus competant. Pro quorum explicatione, considerandum, de tenebris tres fuisse Philosophorum opiniones. *Opiniones tres.* Nonnulli negarunt dari puras tenebras. Alij eas concesserunt, & dixerunt esse formã Lumini contrariam. Nõnulli dixerunt esse puram Luminis priuationem, in medio perspicuo. Primæ opinionis fuit Iamblichus in lib. de Mysterijs Aegyptiorum, necnon Iulianus Platonicus, in lib. de Sole, adeo enim potẽs dixerunt esse cœleste Lumen, vt per omnia mearet. *Iāblichus. Iulianus.* Hæc opinio in præcedentibus cap. 4. reiecta est, & præsertim, quia in attinentibus ad sensum, tenemur fidem sensibus adhibere, sensu constat dari puras tenebras; veluti noctu in clausis domicilijs & Terræ antris, adeo, vt dicere ibi adesse exiguum Lumen, sit conspicue pugnare cum sensu. *Euersio.* Confirmatur quia datur opacum (vt apparuit) quare & tenebræ ex opaco pendentes. Ideo est secunda opinio Prisc. Lydi, in Theophrastum, cap. 7. concedentis Tenebras, & dicentis esse formam contrariam Lumini. *Opinio secunda.* Quod etiam alij viri docti affirmarunt; nituntur id ostendere primo, quia Tenebræ efficiunt Eclypsim Lunæ. *Ratio.* Præterea, lædunt oculus nostros; pariunt in animis timorem, ab eis ad Lumen datur regressus, non autem a priuatione ad formam, præditæ sunt causa efficiente, nempe opacitate. Hæc opinio non est approbanda, primo, quia tunc Lumini Cœli competeret contrarium: insuper, tunc per se caderent sub visum, vt nigredo contraria albedini, non momento Lumen per medium tenebricorum effunderetur. *Euersio.* Demum apparet eas, ex sola absentia Lucidi consurgere. Propterea, rectius videtur sentire Aristoteles qui in 2. de Anima, contex. 70. Inquit: Sunt autem tenebræ, priuatio Luminis in perspicuo. *Opinio tertia.* Confirmatur: quia contraria sub communi genere continentur: Luminis & Tenebrarum nullum est commune genus. At pro resolutione difficultatis dicamus: *Resolutio.* Tenebras dupliciter posse considerari primo, ex parte sui, ac ita sunt pura priuatio & sola absentia Luminis in perspicuum. Secundo, ex parte connexorum cum eis, & hac consideratione sunt modo quodam forma, quia tenebras ob recessum solis comitantur frigus, humor, & similia denotantia formam: Rationes aduersæ facile diluuntur: nam si pariunt Eclypsim, id accidit, quia Eclypsis est priuatio. Lædunt oculos tum per connexa, tum quia oculis consentaneum est Lumẽ, quo per tenebras priuantur: tum demum, quia ocio torpescunt; ingerunt tenebræ timorem, quia nos priuant duce patefaciente uiam, & manifestante aduersa; producuntur ab opacitate, non ut a generante simile, sed ut ab impediente transitum radiorum; sunt itaque tenebræ sui conditione priuatio, & opponuntur non Luci, sed Lumini, nam Lucidæ, & Luci contrarium non competit: & quoniam Lumen in solo perspicuo aptum est esse, ideo tenebræ quoque in solo perspicuo inueniuntur. Quod affirmauit Aristoteles in secundo de Anima, 71. inquiens; eadem natura (nempe perspicuum) modo Lumen est, modo tenebræ. Ex quo infero; in centro Terræ non reperiri tenebras

bras,nisi adsit aër,uel corpus aliud perspicuum,aptum recipere Lumen,nō enim Terra opaca valet Lumen recipere. Infero etiam, nullum corpus esse capax tenebrarum. *Conclusio.* Ratio est:quia priuatio non dicitur recipi,sed forma, & datur potentia ad recipiendam formam, non priuationem. Sunt itaq; tenebræ priuatio Luminis in perspicuo, ex absentia Lucidi,& impedimento ab opaco prodeunte.

Pro quo requiratur lumen,ut videamus,opiniones variæ.
Cap. XIII.

Quatuor opiniones. LVMEN pro visu esse necessarium consentiunt omnes:at pro quo requiratur, magna est controuersia. Et opiniones sunt quatuor. Nonnulli aiunt,solum requiri pro obiecto illuminando. Alij,solum pro medio. Quidam,pro vtrisq;. Nonnulli demum inquiunt,requiri,& pro obiecto,& pro medio,& pro instrumento Visus. Primæ opinionis fuerunt *Auēpaces. Auicenna. Linconiens.* Auempaces (referente Auerr. in 2. de Anima 67.) Auic. in 1. Natur.cap.1.& Linconiensis,hi dixerunt colores in tenebris nō actu, sed solum potestate esse colores:nam putarunt ex mixtione consurgere in mixto dispositionem quandam pro recipiendo Lumine,quæ dispositio esset tanquam materia coloris,in qua Lumen tanquam forma reciperetur,& ex varietate receptionis prodirent formæ variæ colorū, & si alicui corpori Lumen superueniat, in quo ea dispositio non reperiatur, vt in uitro, tunc solum *Epicurus* Lumen apparet. Eiusdem opinionis longe prius fuit Epicurus,cuius sententiam eleganter retulit Lucretius lib.2. inquiens,

Præterea quoniam nequeunt sine Luce colores
Esse, neque in Luce existunt primordia rerum,
Scire licet, quam sint nullo velata colore,
Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris,&c.

Cōprobatio. Pro hac comprobanda sententia vtebatur Epicurus exemplis, & experientia sumpta ex collo Columbæ, cauda Pauonis, & nube, quæ per variam Luminis receptionem *Linconiēsis.* varijs coloribus apparent colorata. Linconiensis experientia vtebatur sumpta ex pariete albo, per quem aula magis conspicua redditur,quam per alium colorem, quod nobis indicat Lumen esse naturam,& essentiam coloris:& ob id parietes disponuntur pro colore albo,vt domus clarior & fulgentior reddatur: & ob eandem causam albedo visum disgregat,quia plurimum Luminis includit. Præterea, id ipsum confirmatur:quia experientia cognoscimus,quod quamuis illustretur medium,tamen nisi Lumen attingat obiectum, non inspicitur, statim autem quod obiectum est illustratum, statim apparet,etiam medio existēte obscuro,immo obscuritas medij nobis prodest: *Aristot.* inquit enim Aristoteles in quinto de Gener. Animalium,cap.primo,hominem in profundo puteo constitutum, etiam interdiu posse videre Stellas. Id ipsum alia quoque conspicua experientia confirmatur: quia Lumen in medio minime inspicitur,nisi ab obiecto aliquo opaco repercutiatur,hinc noctu non videmus radios solis transeuntes per aerem,& Lunam illustrantes. Quod patuit experientia, confirmatur ratione, & *Ratio.* primo:Luminis conditio est patefacere, & manifestare,quare pro eo requiritur quod patefaciendum est, huiusmodi autem est obiectum. Insuper Lumen pro eo requiri- *Aristot.* tur,quod cum ex se sit materiatum,debet spiritaliter agere,talis est color. Hoc affirmauit Aristoteles in tertio de Anima 18. inquiens, Lumen facere potentia colores, actu colores. Et in secundo de Anima 86.inquit:vt colores non videntur sine Lumine,ita acutum & graue non audiuntur sine sono:at sonus est iunctus cum acuto & graui, quare similiter Lumen debet esse iunctum cum colore. Insuper, actiones rerum sensibilium deferuntur ad internos sensus,apud quos non est Lumen, ideo est satis vt *Auēpaces.* lumen illustret obiectum. Id confirmabat Auempaces:quia recipiens debet esse nudatum eo,quod recipere debet:recipienda est actio coloris, qui color includit conditionem

tionem

tionem Luminis, quare medium recepturum actionem coloris, debet esse immune a Lumine. Quod confirmo: quia omnis potentia vna, exposcit obiectum quod vnum sit: vis videndi est potentia vna, quare vnum exposcit obiectum, & cum videamus colorem, & Lumen, & Lumen non redigatur ad colorem, quia est simplicius, est necesse vt color redigatur ad Lumen, & sit Luminis participatio, per quam spiritaliter moueat instrumentum Visus. Requiritur itaque Lumen pro solo Obiecto. Et si quis obijciat, quia Aristoteles in secundo de Anima inquit, colorem mouere perspicuum actu, hoc est illuminatū: explicabat id Auempaces (referente Auerroe) quod color moueat perspicuum actu, hoc est redigendo id ex potestate ad actum: quæ interpretatio parū est consona verbis Philosophi; Ideo rectius Auicenna in sexto Naturalium, inquit, vt perspicuum sit actu, non est necesse vt aliquid recipiat, sed tunc dicitur actu, dum coloratum est illuminatum, & hac ratione obiectum illuminatum dicitur mouere perspicuum actu. Ex aduerso est Auerroes D. Tho. & multi viri docti, putantes Lumen esse necessarium pro medio, & a primis disentiunt, tum quia putant non requiri pro Obiecto, tum quia aiunt requiri pro medio, & recipi in medio, tum demum, quia negant colores recipere esse a lumine, & affirmant etiam in tenebris seruari; Lumen requiri pro medio, eliciunt ex Definitione coloris tradita ab Aristotele, quæ est, quod color sit aptus mouere perspicuum illuminatum. Insuper, ex Definitione Luminis, quæ est, vt sit actus perspicui interminati, at coloratum terminatum est; Lumen non requiri pro Obiecto ostenditur Primo, quia in Obiecto non recipitur sed ab eo repercutitur. Secundo, quia color est per se visibilis, quare formam per quam videtur, non habet a Lumine. Tertio, quia obiecta cæterorum sensuum, per propriam formam, non per aliud extrinsecus receptum mouent sensum, quare similiter color. Alij tertio, suasi rationibus vtriusque partis, dixere, Lumē requiri, & pro medio deferente & pro obiecto mouente. Plato autem in sexto de Repub. addidit etiam requiri pro instrumento, nempe pro oculo, & dixit Lumen esse iugum, quo res visibilis cum vidente nectitur, & ob id oculum nuncupauit Solarem. Et in Timeo, igneum, ob Lumen, quod pro eo requiritur. Et hæc pro opinionum varietate.

Opinio secunda.

Tertia.

Quarta.

Resolutio difficultatis pro quo requiratur Lumen. Cap. XIIII.

VT de proposita difficultate lucide patefaciam quod sentio, quatuor profero Conclusiones. Prima est, Lumen requiritur pro obiecto. Secunda, requiritur pro medio. Tertia, requiritur pro instrumento. Postrema, colores in tenebris partim sunt potestate, partim actu. Prima conspicue in præcedentibus est ostensa, & eam protulit Aristoteles in tertio de Anima 18. Hinc Theophrastus in lib. de sensibus, Prisc. Lydus, & Simplicius constanter affirmant, Lumen pro obiecto requiri, & iure: nam coloratum cum ex se sit materiatum, virtute Luminis spiritalis, spiritaliter agit, quod ei non competeret, nisi illustraretur. Altera Conclusio Lumen requiri pro medio, elicitur cum ex Definitione Luminis, tum ex Definitione coloris: Nam Lumen pro eo requiritur in quo recipitur, & cuius est actus: at dicitur actus perspicui interminati, & hac ratione Aristoteles Lumen semper retulit ad medium: nam cum recipiatur in medio proximo Obiecto, illustrat Obiectum: hinc requiritur Lumen, non pro vniuerso medio, sed pro parte iuncta rei visibili, qua illustrata, illustratur visibile, & in ea parte fit translatio Obiecti materiati in spiritale, & ob id Aristoteles dixit Lumen reddere potestate colores, actu colores. At pulchra emergit dubitatio. Si Lumen requiritur pro Obiecto vt moueat, & pro medio vt moueatur, idem conducit pro actione, & passione eiusdem, quod videtur absurdum. Respondeo, Lumen in medio non mouetur, sed est id quo imitatio coloris prodiens ex colore virtute Luminis, manifestatur per medium adeo ut semper unà cū colore agat illumq; patefaciat, & manifestet, pati

Theses quatuor.

Prima conclusio.

Secunda cōclusio.

Dubitatio.

autem per Metaphoram competit perſpicuo, cui non competit agere, ſed eſſe id per quod aliud repræſentetur, quod non habet a Lumine. *Tertia.* Tertia Concluſio, quod Lumen requiratur etiam pro inſtrumento conſpicua eſt, niſi enim oculi fulgerent, non eſſent inſtrumentum videndi, nam cognitio expoſcit mutuam quandam conſenſionem & ſimilitudinem facultatis, & Obiecti, vt dicitur ab Ariſtotele in ſexto Nicomachiorum, cap. primo. Hinc Plato, Pythagoras, & Galenus in decimo de vſu partium, oculum dixere Solarem, & igneum. Id affirmauit Ariſtoteles in lib. de Senſu & ſenſili, inquiens: Aſpectus æque Lumen intus & extra expoſcit, vt cernere valeat. Id affirmauit & comprobauit Scotus in ſecundo Sentent. Diſtinct. 13. Similiter Simplicius in ſecundo de Anima 74. & 75. inquiens Lumen eſſe neceſſarium & pro Obiecto, & pro vidente. At dum dicimus, Lumen requiri pro inſtrumento videndi, id Lumen non debet eſſe externum, nam obeſt, ſed internum, ex ſpiritibus prodiens: & propterea rectius dicitur Lux, & oculus Lucens, quam illuminatus, nec Lux oculi debet eſſe nimia, ſed moderata, oculi enim nimium fulgentes diminutius vident. *Quarta.* Addebatur quarto, in tenebris colores partim eſſe actu, partim poteſtate: Nam actus colorum eſt duplex, vnus per quem abſolute ſunt, & in ſpecie collocantur: Alter, per quem ſpiritaliter agunt, ille eſt prior, hic poſterior: hinc ille poteſt dici tanquam materia poſterioris. Colores in tenebris includunt actum primum, ſed non ſecundum; & pro explicatione conſiderandum, in mixto ex Elementis inueniri perſpicuitatem terminatam ab opaco Terreo, cum aliqua portione Lucidi corporis, qualis eſt ignis, ex qua præſertim prodeunt colores, qui ſunt tanquam inchoatæ & adumbratæ Luces, quæ per Lumen ſuperueniens alterum actum recipiunt, per quem valent ſpiritaliter moue re. Ex quo patet diſcrimen inter colores Iridis, & mixtorum. In coloribus Iridis reperitur actus & forma illa ſecunda, in nube recepta ſine prima, ideo non diſtinguuntur ſpecie a lumine. Ex quo etiam conſtat, Lumen requiri pro obiecto, non vt abſolute ſit, quemadmodum Auicenna & Linconienſis, viſi ſunt putaſſe, ſed ſolum pro actu ſecundo, vt ſpiritaliter moueant: obiecta autem cæterorum ſenſuum, in medio non ſunt ſpiritaliter, ideo alio non egent, ſed ſolum ſpiritaliter in ſenſu recipiuntur, virtute animæ indicantis. *Quo colores ſint & nõ ſint eiuſdem ſpeciei.* Ex his etiam elicio, colores omnes poſſe dici eiuſdem, & non eiuſdem ſpeciei, ex parte enim prioris actus ſunt diſtinctæ ſpeciei, at ex parte poſterioris, ſunt eiuſdem ſpeciei, & ſolum diſtinguuntur per intenſius & remiſſius Lumen. Ex reſolutione difficultatis facile eſt elicere ſolutiones aduerſarum rationum. *Diluuntur rationes aduerſæ.* Dicebat Auerroes ſi lumen requireretur pro obiecto, tunc color non eſſet per ſe viſibilis, reſpondeo inſtantiam habere vim contra opinionem Auicennæ, at non contra approbatam: nam Lumen non tradit colori formam, quam in oculo imprimat, eam habet ex ſe, ſed cooperatur cum ea patefaciendo illam, & conducendo ad hoc, vt ſpiritaliter operetur. Et ſi Auicenna, per diſpoſitionem mixti, ad recipiendum Lumen, actum illum primum denotauit, non errauit. Ratio qua Auempaces oſtendebat Lumen non requiri pro medio, quia recipiens debet eſſe nudatum natura rei recipiendæ. Soluitur primo, cum Auer. actum primum coloris diſtingui ab actu, & forma Luminis. Addo ſecundo, Lumen non eſſe id quod mouetur, & recipit, ſed eſſe id quod vnà cum colore, & eius imitatione agit in oculos videntium, fungitur enim munere illuſtrantis, formantis, patefacientis, & mouentis, non recipientis. Afferebatur ratio: quia Obiectum debet eſſe vnum. Reſpondeo, obiectum vno modo ſumptum eſſe vnum, Lumen eſt Obiectum quo, color eſt obiectum quod videtur, & ita ſunt ſubordinata, vt patefeci loquens de Obiecto. Rationes oſtendentes Lumen requiri pro obiecto, necnon pro medio, nobis non aduerſantur: nam vtrunque concedimus. & de his ſatis.

De modo quo videmus. *Cap. XV.*

IAM sublimi Prouidentia,& Arte pertinentia ad visum parata sunt,suoque funguntur officio,vt accurrate modum indagantibus,summa cum difficultate appareat,vixque inspiciatur. Hinc de modo quo videmus, opiniones sunt variæ. Qua de re verba facturus,referam primo sententias varias. Secundo, minus approbandas reijciam. Tertio, opinionem quam puto veriorem explicabo. Quarto, diluam rationes aduersas. Demum an derelinquatur concilio pugnantium opinionum Locus, considerabo. *Ordo seruādus.* Sententiæ de modo quo videmus, in tria capita rediguntur. *Opinionum tria capita.* Nonnulli aiunt, Animalia videre per solam radiorum ex oculis emissionem. Alij, per solam receptionem spiritalium actionum in oculo. Quidam, per conspirationem vtrorumque. Primæ opinionis fuerunt nonnulli Perspectiuorum. Secundæ,Leucippus,Democritus, Aristoteles,& Epicurus. Tertiæ,Empedocles, Plato, & Galenus. Mox sub singulis his capitibus, multæ inueniuntur varietates. Putantes visum fieri per emissionem radiorum, & cuspidem eorum esse in oculo,basim vero in re visibili,dissentiunt de eo quod emittitur, *Primum caput.* nonnulli putant esse corpus,nempe spiritus,vel Lumen,quod corpus existimant. Alij esse spiritalem actionem oculi Lucidi: insuper, dissentiunt de interuallo. Multi enim perspectiuorum & præsertim Hipparchus Niceus, putarunt radios effundi vsque ad visibile,quantumuis distans,ex ipsoque coloris speciem elicere, eamque offerre facultati videndi. *Hipparchus.* Macrobius in primo de Somnio Scipion. cap. 15. & 7. Saturnalium,ait extendi per centum & octuaginta stadia,in quem terminum cum radij oculorum peruenerint,accessu deficientes,in rotunditatem recuruari affirmauit: distantiora autem videri, quatenus ea se nobis videntibus offerunt. *Macrobius.* Proclus existimauit diametrum orizontis radiorum, ex oculis prodeuntium esse duorum millium stadiorum: inquit enim. *Proclus.* Est vero orizon duplex,alter qui sensu vsurpatur, alter qui sola ratione percipitur. Sensilis orizon est,qui a nostro visu in termino visionis circumscribitur,hic adeo non amplius duorum millium stadiorum dimetientem habet: qui autem ratione percipitur,ad stellarum fixarum spheram pertinet,mundumque totum in duo secat. Simplicius in secundo de Cœlo, comm. 9. inquit: nam a decem stadijs non videmus, nisi eleuata sint. *Simplicius.* Sententiam horum retulit Aristoteles in lib. de Sensu & sensili,inquiēs, Radios ex eorum opinione extendi,vel vsq; ad Cęlum, vel quodam tenus. Qui etiam secundæ sunt opinionis, & aiunt nos videre per receptionem, dissentiunt: nonnulli enim vt Democritus, Leuc. Epicurus, inquiunt id fieri per defluxum idolorum ex re visibili,per poros medij perspicui transeuntium,quæ sunt tanquam exuuiæ & simulachra rerum visibilium. *Secundum caput.* *Democrit.* *Leucippus.* *Epicurus.* Aristoteles vero ait id fieri per solam spiritalem actionem coloris, delatum per vniuersum perspicuum vsque ad oculos, vt se declarat in lib. de Sensu & sensili. *Aristot.* Similiter,qui censent pro visu requiri vtrunq;,& emissionem ex oculis,& actionem rei visibilis, inter se dissentiunt: cum enim ex horum numero fuerint Pythagoras,& Empedocles, ex relatione Aristotelis in lib. de Sensu & sensili, Plato, Stoici,& Galenus,hi præsertim in tres classes sunt distributi: *Tertium caput.* Pythagoras(vt refert Galenus) & Stoici dixere, prodire radios ex oculis, & tanquam virgas ad obiectum extendi,ab eo figurari,& ita figuratos reuerti in oculos, & videri. *Pythagoras.* *Stoici.* Quam opinionem arguit & reijcit Galenus. *Galenus.* Altera opinio approbata a Galeno,præsertim septimo de Placitis Hippocr.& Plat.cap.5.& sequentibus, insuper, in lib. de oculis, cap.6. Et de vsu partium,lib. 10. est,quod cū nerui optici visui famulantes sint perforati, per eos meāt spiritus ad oculos,per quos oculi fulgore afficiuntur,adeo,vt ad ambientem aerem perinde ac Sol se habeant, ex cuius præsentia momento aer illustratur: Et quoniam id Lumen prodiens ex oculis ex spiritu pendet,in quo inest vis videndi, ideo etiam videndi facultate præditum est, & propterea cum attigerit visibile, & a visibili quoque

moueatur & formetur, per ſuam uidendi facultatem illud iudicat, adeo vt antecedat paſſio illata a viſibili, ſequatur iudicium, quod eſt actio facultatis vidẽtis: ita id quod videtur, ibi inſpicitur vbi eſt, & iudicari poteſt diſtantia, magnitudo, & figura rei viſibilis, quod non fieret ſi in ſolo oculo videremus. Quod Galenus exiſtimet præter exitum radiorum vnà cum facultate videndi ex oculis, etiam requiri paſſionem ab obiecto illatam, conſpicue affirmat in 7. de Placitis Hippocr. & Plat. cap. 7. inquiens, oculum debere eſſe fulgentem, quia ſola fulgentia a coloribus alterãtur: & quenadmodũ ex Lucido prodit Lumen, ita a colorato momẽto ait immutari illuminatum, & de hoc commendat Ariſtotelem dicentem ſenſibilia agere, & vtitur comprobatione ſumpta ex Planta viridi per quam Terra viridis redditur: qua vtitur Alexander in primo de

Concluſio. Anima, cap. 13. Sic itaque ex Sententia Galeni facultas videndi cum Lumine ex oculo prodit, attingit rem viſibilem, patitur, & figuratur ab ea, & vbi viſibile eſt illud, iu-

Plato. dicat. Plato ſecus officium videndi effici exiſtimauit, non enim putauit ex oculo prodire facultatem videndi, neque viſibile eo loci videri vbi eſt, ſed iudicium in ſolo oculo fieri. Ideo in Timeo inquit. Itaque cum diurnum Lumen applicat ſe viſus radio, tunc ea duo inuicem ſimilia, concurrentia ac commixta, quo oculorum acies diriguntur, ibi in vnius iam domeſtici corporis coherent ſpeciem, & totum hoc ob ſimilitudinem, paſſionem eandem ſortitum, cum aliud quid tangit, vel ipſum ab alio tangitur, motum huiuſmodi ad corpus omne, perque id ad Animam vſque effundens, ſenſum efficit, qui viſus vocatur: at cum in noctem diſceſſerit cognatus ignis, viſionis ra-

Opinio Platonis. dius euaneſcit. Hæc Plato. Ex quibus, & ex alijs eius verbis, elicitur eius opinio de modo videndi, quæ hæc eſt. Ex oculo prodit Lumen, quod nectitur cum Lumine externo, id connexum, attingit viſibile, a quo mouetur, & formatur, motio ea per id Lumen attingit oculum, & facultatatem eius formantem, a qua redditur ſpiritalior, mox per facultatem vtentem inſtrumento videndi iunctam cum formante, per inſitam ſibi illius ſpeciei viſibilis rationem, eam iudicat, adeo vt per vnam albedinis ſibi inſitam rationem, omnem iudicet albedinem: & ita de cæteris coloribus. Hæc eſt opinio Platonis, conſpicue diſtincta ab ea Galeni. Et quod Plato putet etiam viſibilia mouere, agere, & formare, nedum patet per relata verba, verum inſuper elicitur ex Memnone, in quo vnà cum Empedocle concedit, ex re viſibili defluxum quendam. Et in Philebo inquit, motum in communi corporis & animæ paſſione factum, ſi ſenſum vocaueris, haud ab re nominabis. De uarietate opinionum hactenus.

Reijciuntur opiniones minus approbandæ. Cap. XVI.

SI cuncta attinentia ad varietatem opinionum exacte diſcutere vellem, nimium in longum protraheretur diſputatio: propterea in ſolis princi-

Aduerſus Galenum. palioribus capitibus uerſabor. Sententia illa Galeni, quod ex oculo prodeat vis uidendi, effundatur per aerem, & ibi res uideatur ubi eſt, cũ rationi, tum experientiæ, conſpicue aduerſatur, eamque uaria ſequuntur abſurda: nam ſequitur primo, aerem reddi præditum Anima, quia ex eius ſententia in libro quod Animi mores ſequantur temperamentum, facultas ab eſſentia Animæ non ſecernitur. Sequitur ſecundo, eundem aerem per quem multi homines uident, uarijs Animis eſſe præditum, & ſimul eſſe præditum Anima hominis, canis, & equi, cum per eundem aerem uideant homines, iumenta, & feræ. Sequitur tertio, aerẽ proxime uidere, non hominem, niſi per medium aerem. Sequitur quarto, oculum minime eſſe neceſſarium ut uideamus, cum ſolum ſit uia per quam prodit Lumẽ, & Vis uidendi. Sequitur quinto, rem eandem diſtantem, & proximam, eiuſdem ſemper magnitudinis debere iudicari, cum uiſio ibi fiat, ubi uiſibile eſt. Sequitur ſexto, oculos fulgentiores exactius debere uidere, cum lucem potentiorem emittant. Præterea

rea considero, sententiam Galeni 7. de Placitis, Hippocr. & Plat. cap. 7. dicentis, Animam uel esse corpus æthereum, uel esse in eo ut in uehiculo. Ex quo infero, si in aere medio inest uis uidendi ergo Anima, ergo id uehiculum, ergo ex oculo ut uideamus prodit corpus, & oculus minuitur: quod uerum non est. Præterea, definitæ facultatis definitum est Subiectum, & instrumentum. At ex sententia Galeni definitæ uidendi facultatis Subiectum & instrumentum erit indefinitum, cum uideamus per aquã, per aerem, per Cœlum. At respondet Galenus id non esse absurdum, quia nerui in Animali etiam carni quæ medium est tribuunt uim tangendi: quæ euasio est inanis, quia caro est pars sanguinea corporis nostri, & uiuens, non sic aer, & medium externum. Mitto alia innumera absurda. Hinc iure Plotinus Enn. 4. lib. 15. cap. 3. sententiam hanc quod prodeat uis uidendi, & ibi res uideatur ubi est, parui pendit & reijcit. Cũ autem ex oculis non prodeat facultas uidendi, considerandum secundo est, an prodeant radij per quos uidcamus. Quod etiam minime approbandum uidetur. Nam radij, uel sunt corpora, uel non, quod sint corpora iam suo loco reiectum est, sunt itaque incorporei & actus Lucidi corporis ex oculis prodeuntes: At contra, non uidemus noctu oculos Lucere, nisi quorundam Animalium diminute uidentium. Respondet Plato, per tenebras extingui. Sed hoc aduersatur experientiæ, Lumen enim exiguum, & tenue in tenebris redditur potentius. Hinc nonnulla prædita luce exigua, in solis tenebris fulgent, ut Nicedulæ. Insuper, si noctu in tenebris extinguitur, igitur homines in profundo puteo constituti non uiderent stellas, quod aduersatur Aristoteli in quinto de Gen. Animalium cap. primo, nec existentes in tenebris uiderent collocata in Luce, quod experientiæ aduersatur. Insuper, tenebræ sunt pura priuatio ut apparuit, non contrarium, ideo non ualent extinguere, sed aptum reddere medium ad recipiendam formam, ut reliquæ priuationes. Præterea, si id esset, tunc oculi fulgentiores acutius & potentius uiderent, quod experientiæ aduersatur: noctuæ enim & feles obscure uident. Insuper radij quos prodire aiunt, uel extenduntur usque ad uisibile (ut aiunt nonnulli) uel quodam tenus, ut inquiunt alij. Primum fieri nequit, non enim noctu exiguum oculi lumen effundi potest usque in cœlum, cum nec magna flamma id assequi ualeat: si quodam tenus, quid est quod terminum imponit? qua ratione quantum sit id interuallum noscitur? cum oculorum Lumina sint uaria, quomodo idem extensionis terminus eis tribuitur? Præterea, si magis distantia uidemus, quia in termino extensionis radius a uisibili moueatur, longe magis patietur & figurabitur in oculo, etiam si non exeat, ille itaque exitus non prodest. Insuper, cum natura quæ ualet per pauciora, non efficiat per plura, & ex sententia Platonis, & Galeni uisibilia prædita sint facultate mouendi & formandi, cum id facere ualeant sine exitu radiorum, inaniter aiunt etiam prodire radios. Præterea, aspicilia senibus plurimum conducunt, ut exactius, distinctius, & per maius interuallum inspiciant: Aspicilia non prosunt sed potius impediunt emissionem, conducunt autem pro receptione, ne actio uisibilium lędat, & in uitro ut in proximo speculo clarior refulgeat, hinc color uiridis oculos restaurat, & recreat, quod non efficeret nisi oculum moueret. Confirmatur id ipsum exemplo oculorum piscium, & cancrorum, qui quamuis ualde fulgeant, tamen quia duri sunt, minus mouentur, rationesq; colorũ difficilius recipiunt, & ob id diminute uident, ut ait Aristoteles in secundo de Anima, 93. Præterea, aiunt Academici, Dæmones per omnem partem suorum uehiculorum uidere, & audire, cum tamen, non ex omni eorum parte prodeant radij. Insuper, aiunt Perspectiui, radiorum cuspidem esse in oculo, basim uero esse rem uisibilem, quod rationi, & experientiæ aduersatur: nam prodeuntia ex aliquo, primo sunt latiora, mox sensim minuũtur, & præsertim flamma quæ desinit in cuspidem. Præterea, exitus ille Luminis uel conducit pro uisibili, uel pro medio, uel pro instrumento: non pro uisibili, quia id ab externo Lumine debet illustrari, & sæpe adeo distat, ut ad id Lumen oculi peruenire non ualeat: non pro medio, cũ ualeat externo Lumine illustrari, & noctu per mediũ

Solutio.

An prodeãt radij.

Academici.

etiam

etiam,obſcurum videamus,non pro inſtrumento quia ei non exitus Luminis prodeſt, ſed conſeruatio eius in ſeipſo,vt Lucidum ſit. Præterea,id oſtenditur ratione ſumpta ex conditione inſtrumenti,formatus eſt oculus in media eius parte a natura ſine colore,vt valeat ab eis moueri,& formari,factus eſt aqueus, vt tanquam ſpeculum recipere valeat imitationes colorum,munituſque fuit toto Lumine, quantum ei ſoli eſſet ſatis:at ſi viſio fieret per emiſſionem,quamuis oculus haberet proprios colores, videre tamen poſſet alienos.Demum id cõfirmatur ex conditione agentium,& patientium: dum enim ad agendum duo conſpirant, abſolute ei tribuenda eſt actio, quod eſt potentius,impotentiori vero paſſio,at color a potenti Lumine illuſtratus longe eſt potentior oculo obſcure Lucido:quare actio illuminato colori eſt tribuenda. Non itaq; pro viſu ex oculo prodit facultas videndi,nec neceſſaria eſt emiſſio radiorum.

Opinio propria de modo quo Videmus. Cap. XVII.

SAris conſpicue ex dictis colligere valemus viſum fieri per motionem factam ab Obiecto viſibili, & receptionem eius in oculo:ſed quia receptio triplex excogitari poteſt,ideo diſtinctius quid recipiatur explicare tenemur. Putarunt Democritus,Leucippus,& Epicurus,ex viſibilibus defluere ſimulachra,idola,& tanquam tenues exuuias eorum,quæ corporea eſſent & per poros mearent, quæ ſententia iure ab Ariſtotele in lib. de Senſu & ſenſili reijcitur:nam repellerentur a vento aduerſo,minuerentur viſibilia,non poſſent per magnum interuallum effundi, pugnarent inuicem idola in eodem medio, & alia innumera ſequerentur abſurda.Propterea alij dixerunt,in oculo recipi ſpecies rerum viſibilium, ex eis emiſſas. Quæ opinio etiam non eſt approbanda: quia ſpecies rei viſibilis proprie ſumpta non diſtinguitur ab actu videndi,nam ſpecies rei viſibilis proprie ſumpta,eſt actus ſentiendi,quo facultas iudicat obiectum, ob quem actum facultas iudicans,dicitur recipere ſpeciem ſine materia,& fieri id,quod iudicat: vt in tertio lib.de Mente pa[?]feci. Quare colligo ex re viſibili prodire actionem ſpiritalem auxilio Luminis,eamque in oculo recipi & iudicari,adeo,vt paſſio oculi deſinat in actionem: Illa ſpiritalis actio coloris late poſſet dici ſpecies, quatenus repræſentat viſibile, propria tamen ſpecies conſtituitur dum iudicatur. Hæc eſt opinio Ariſtotelis latiſſime in lib.de Senſu & ſenſili, tanquam in loco proprio explicata. Quod ſi nonnunquam vſus eſt emiſſione radiorum ex oculis,vt in tertio Meteorum,& in 30.part.Problem. 15. 16. 25. id facit more ſuo in loco alieno vtens communibus aliorum decretis,& præſertim,quia pro aſſignanda cauſa rerum de quibus loquitur, nil refert, ſiue dicamus nos videre per emiſſionem radiorum,ſiue per receptionẽ actionis viſibilium. Confirmatur,hæc opinio per reliquas cognoſcentes facultates, nulla enim in homine eſt facultas cognoſcens,quæ primo ab Obiecto non moueatur, ita Mens a Phantaſia, hæc a Senſu Communi,hic ab externis Senſibus moueri dicitur. Similiter reliqui externi Senſus per ſolam receptionem ſentiunt. Quare non eſt putandum de ſolo Viſu ſecus ſe habere. Confirmatur: quia non eſt conſonum rationi quod ſenſus eminentior cæteris,ſibi ſolus mendicet Obiectum,& præſertim,quia conditio iudicandorum eſt,vt ea iudicanti ſe offerunt,ac ita iudicio ſubijciantur,inde oritur, quod frequenter oculi ab Obiecto vehementer mouente, vt ab albo, lædantur, & in nobiſmet experimur, quod dum vehementer ab Obiecto mouentur oculi, etiam illis clauſis ſeruatur motio quædam & agitatio, quæ mox memoria ſeruatur. Similiter quia vis videndi ab Obiecto moueri debet,oculus dexter non potentius videt ſiniſtro, vt videre deberet,ſi id ei competeret per actionem,& emiſſionem,vt conſiderauit Ariſtoteles. Similiter,tranſeuntibus nubibus inter Solem & Plantam, inſpicimus collocata ſub Planta apparere colorata colore viridi, nõ ob aliud,niſi ob ſpiritalem actionem illius coloris

Democritus.

Altera ſententia.

Sententia propria.

per lumen nobis oblatam; Lumen etiam means per vitrum uiride, ſe nobis offert eodem colore prræditum. Inſuper, ex oculi anathome innoteſcit chriſtallinum humorem in quo præſertim uidendi officium abſoluitur, in anteriore parte aliquid plani includere, vt commodius recipiat, quod emiſſioni potius obeſſet. Præterea, ſi viſio fieret per emiſſionem, noctu non valeremus intueri Stellas, quia radij oculorum eleuati, non ſecus turbarentur a luce, ac turbentur & diſgregentur interdiu. Colligamus itaque, nos videre per receptionem actionum rerum viſibilium. Nec propterea inficiari debemus, ex oculis noſtris Lucidis aliquid Luminis prodire, conſpicue enim id apparet de oculis noctuæ, felis, & ſimilium. Similiter, Baſiliſcus dicitur oculis necare, & ex oculis mulierum tempore menſtruorum prodeunt ſpiritus qui affirmante Ariſtotele in lib. de Somnijs, Speculum inficiunt. Scribitur de Tiberio Cæſare, & D. Auguſtino, fuiſſe præditos oculis adeo fulgentibus vt inſpicientes cogerentur oculos auertere. Poteſt itaque ex oculo tum Lumen, tum ſpiritus prodire, id tamen pro viſu non conducit, ſed eſt aliquid ſequens conditionem oculi Lucidi. Propterea Ariſtoteles in lib. de Senſu & ſenſili dixit, aſpectum æque intus & extra Lumen expoſcere, ut ſuo fungatur munere. *Concluſio.*

Afferuntur & diluuntur inſtantiæ variæ quæ modo videndi approbato aduerſari videntur. Cap. XVIII.

SENTENTIAM quam cum Ariſtotele approbaui, varij viri docti, & præſertim Plotinus, & Galenus, rationibus varijs euertere nituntur, quarum potiores referam, & qua potero breuitate diſſoluam. Vtitur Galenus 7. de Placitis, Hippocr. & Plat. cap. 5. ratione ſumpta ex ſenſibilibus cōmunibus: nam ſi viſio fieret per receptionem in oculo, non poſſemus iudicare molem rei viſibilis, nec diſtantiam, nec figuram, nec ſitum, non enim hæc in anguſto meatu pupillæ recipi poſſunt. *Inſtantia Gal. Prima.* Secundo, non uiſibile inſpiceremus, ſed eius imaginem. *Secunda.* Tertio, non eſſet neceſſe aciem oculi in obiectum conuertere, ſat eſſet eos aperire, vt patet de auribus, & naribus. *Tertia.* Quarto, tunc inſpiceremus ſenſibile poſitum in inſtrumento ſenſus, quod tamen ipſemet Ariſtoteles renuit. *Quarta.* Quinto, cum agens, & patiens commune aliquid includere debeant, anima, & ſenſibile nil habeant commune, non videtur ſenſibile poſſe agere in ſenſum. *Quinta.* Sexto, paſſio turbat iudicium, quare Anima vt indicet, non debet pati. *Sexta.* Septimo, tunc idem oculus videns albedinem, & nigredinem, ſimul reciperet contraria, & moueretur motibus contrarijs. *Septima.* Octauo, poſſemus videre etiam collocata poſt terga, quia per aerem medium effunderentur actiones. *Octaua.* Nono res vna, iudicarentur duæ, quia in duobus oculis reciperetur. *Nona.* Decimo, res deberent apparere conuerſæ, pars enim anterior rei viſibilis vergeret ad centrum oculi. *Decima.* Vndecimo, non poſſet aſſignari ratio cur quidam homines uident diſtantia, alij non, quia ſenſibilia recepta in oculis, æque proxima eſſent. *Vndecima.* Duodecimo, refert Ariſtoteles in tertio Meteorum, quod Antephcrōti Orieti ambulanti, ſemper eius imago ante oculos apparebat, cuius ratio hæc eſſe videtur: quia radij oculorum eius debiles ab aere proximo repercutiebantur. *Duodecima.* Demum, ſi uiſio fit recipiendo, quæ eſt ratio quod idem viſibile quo magis diſtat, eo videtur minoris molis. Hæc non leuis ſunt ponderis, & ſolutionem expoſcunt. De prima ratione ſumpta ex ſenſibilibus communibus, quæ iudicare non poſſemus, niſi res eo loci videretur vbi eſt, dico primo, errare Galenum, qui in 7. de Placitis, Hippocr. & Plat. cap. 6. inquit ſenſibilia communia ſolum ex accidenti & non per ſe ſentiri, cuius oppoſitum dicitur in ſecundo de Anima, ab Ariſtotele, & iure: nam communia unà mouent ſenſus externos cum proprijs, nec egent memoria, & ratione ut ſentiantur, vt Galenus dixit, ac etiam ab expertibus memoriæ, & rationis percipiuntur. *Diluitur prima.* Inſuper, minus recte ait Galenus ſenſibilia communia

nia non posse repercuti,& per repercussionem ad nos deferri, & videri, nam cum repercutiantur actiones propriorum sensibilium, quæ iunctæ sunt cum figura, & quanto,etiam hæc connexa repercutiuntur, vt patet de repercussione eorum a speculo: & quamuis quantitas non primo agat,tamen operatur vnà cum sensibilibus proprijs, vt actione materiata,ita spiritali. Soluens itaque rationem,dico: Cum visio fiat per receptionem,vt videntur propria,ita etiam videntur communia sensibilia,quia hęc vnà cum proprijs iuncta,vnà operantur, simulq; cum proprijs figuram, & magnitudinem repræsentant:quod ex eo patet, quia communia sensibilia etiam a cæteris sensibus iudicantur,cum tamen sentiant recipiendo, & quemadmodum actiones spiritales contrariorum inuicem in medio non pugnant, ita actio spiritalis partium magnitudinis, sine extensione in centro oculi recipitur,spiritale enim potest esse totum simul. Confirmatur solutio,quia auditu distantiam percipimus, & situm, quamuis iudicet recipiendo. Similiter Pictores cupientes maiorem distantiam repræsentare,vtuntur colore obscuriore, dum minorem distantiam, colore clariore potentius mouente, & quamuis illæ figuræ æque distent,tamen ob varietatem colorum,vario modo mouentium,non æque distare videntur,quod non accideret,si res viderentur vbi sunt, & ita perciperetur distantia. Præterea,frequenter multorum maiorem & minorem distantiam iudicare non valemus,quia intermedia sensum non mouent,vt inspicientes Planetas, iudicamus æque distare, & inspicientes viam Lacteam non valemus iudicare an sit in aere, vt putat Aristoteles, vel in Cœlo:at si exitu radiorum mensuraretur distantia,id non accideret. Quare dicamus distantiam percipi, quia remota & proxima eo ordine mouent oculos,quo sunt disposita, & iudicantes multa mediare, conijcimus distantiam, & si intermedia sensum non mouent, vt dum sereno aere inspicimus Cœlum, distantiam non percipimus. Hinc in planis minus quam in Montium varietate, distantiam iudicamus. Similiter distantiam percipimus quatenus sensibile vel leuius,vel vehementius mouet sensum, vt patet de auditu sonorum, per quos distantiam percipimus. Instabatur secundo, quia tunc non visibile, sed imaginem videremus. Respondeo,nos non videre actionem colorum,sed per actionem iudicare obiectum,vt Mens per Phantasma indicat obiectum suum. Addebatur, Quod non esset necessarium aciem oculi in rem visibilem conuertere. Patet solutio: Nam id est necessarium,quia actiones spiritales solum directe mouent, cum sint præsentia obiecti,cætera sensibilia aliorum sensuum non spiritaliter deferuntur per aerem. Dicebatur quarto,Sensibilia posita supra sensum,non posse percipi. Dico id esse verum,pro esse eorum crasso, & materiato, non pro esse spiritali. Addebatur quinto, Agens & patiens debere commune aliquid includere. Soluitur primo,Quia hæc non est actio, & passio proprie sumpta,pro qua id requiritur. Additur secundo,Sensibilia & sensus hoc communi esse prædita, quod sint materiata, & cum corpore iuncta, omne enim sensibile est in materia,ex primo de Cœlo. Dicebatur sexto, Quod passio turbat sensum. Dico,nimium vehemens turbat, at moderata excitat, imprimit, & necessaria est pro iudicio. Instabatur septimo,Quod idem simul reciperet contraria. Respondeo,Actiones spiritales in eodem recipi posse sine pugna. Insuper, desinunt in idem, distincta ratione, vt distinctæ lineæ in eodem circuli centro connectuntur, veluti de sensu communi dixit Aristoteles. Instabatur octauo, Quia tunc videre possemus etiam a tergo posita. Hoc non sequitur: Quia agentia spiritaliter solum directe mouent,nisi eorum actiones repercutiantur a leni aliquo. Addebatur nono,Quod tunc res vna iudicarentur duæ, Auicenna in sexto suorum Naturalium, quem sequuntur Albertus in secundo de Anima,73. & Diuus Thomas, inquiunt, rem vnam non iudicari duas,quia iudicium fit in connexione neruorum,qui ὀπτικοὶ nuncupantur; Quæ solutio vera non est,tum quia iudicium visibilium in oculo fit,non in neruorũ connexione,tum insuper,quia oculi cancrorum nō ita per neruos iuncti sunt. Præterea refert Vesalius optimus Anatomicus, se hominē secasse cuius nerui optici minime erāt iuncti,

Quo percipiatur distantia. *Solutio secundæ instantiæ.* *Sol. tertiæ.* *Sol. quartę.* *Sol. quintæ.* *Solutio sextæ.* *Solutio septimæ.* *Solutio octauæ.* *Sol. nonæ.* *Vesalius.*

iuncti, nec ob id iudicabat rem vnam esse duas. Tum tertio, quia per aures duas, omnino seiunctas, vox vna, non iudicantur duæ. Quare dicamus, quod cum duo sint oculi, geminatur iudicium eiusdem rei, & vt oculus vnus iudicat visibile vnum, ita alter, adeo vt vtroque oculo rem vnam, iudicemus vnam: & id iudicium in communi sensu in vnum venit. Et si quis quærat, cur nerui illi oculorum sint iuncti? non est dicendum cum Auicenna, id fuisse factum ne res vna iudicarentur duæ, quamuis id ipsum approbatum fuerit a Galeno decimo de vsu partium, cap. 14. quo loci profitetur se inuentorem eius vtilitatis, monitum a Dęmone, at puto, illum fuisse mendacem Dæmonem, & potius approbanda est ratio altera a Galeno addita, quod id factum fuerit, vt; vno oculo clauso facultas tota transiret in alterum. Insuper, addere possumus, id conducere, vt per connexionem facultas videndi primo seiuncta, connecteretur & redderetur potentior. Addebatur decimo, Quod tunc res apparerent conuersæ. Respondet Albertus in secundo de Anima 73. id non accidere, quia species visibilis, non generatur nisi a forma rei, vt forma est: ea autem non habet anterius & posterius, sed suam speciem ita emittit in oculum, vt id visibile reperitur extra oculum. At hæc solutio est dubia: quia quamuis in forma ex se non insit dextrum & sinistrum, tamen ea vt iuncta corpori, est particeps vtriusque, & vna cum ea differentia mouet, & vtranque repræsentat oculo. Ideo dicamus, actiones visibilium ita repræsentare visibile, vt se habet, & vt percipimus vnum sensibile magis altero distare, ita iudicamus partes anteriores rei visibilis, nobis esse viciniores posterioribus: hoc tamen verum est, quod in oculis pars dextra rei visibilis in parte sinistra recipitur, & sinistra in dextra; vt apparet in speculo, & declarauit Plato in Timeo, & ob id Aristoteles in secundo de Cœlo, dixit, per relationem ad nos ea dici sinistra, quæ vergunt ab nostram dextram, & dextra, vergentia ad nostram Leuam. Dubitabatur vndecimo, Quia non posset assignari ratio cur hominum nonnulli solum vident proxima alij etiam distantia. Auerroes tertio suarum Collect. cap. 38. cum varias reprobasset veterum opiniones, ex propria sententia ait, id accidere ob vehementiorem, vel leuiorem impressionem rei in oculo, oculus enim debilis, non valet perferre vehementem actionem, ideo solum distantia valet iudicare: oculi duriores, vt iudicent, est necesse vt vehementius moueantur, ideo solum proxima iudicant: oculi autem recte formati, & affecti, & proxima, & distantia valent iudicare. Hæc ratio dubia est: quoniam multi inueniuntur, quorum oculi valde fulgent, nec duri sunt, & tamen solum proxima vident. Aristoteles in 31. partic. Problem. 25. inquit, senes abducunt uisibile, ut in eo magis uniantur radij: at hoc dicitur ab Aristotele per principia perspectiuorum, per propria vero diceret, ut uisibile magis illuminetur, congruentius agat in utrunque oculum, & agendo non lædat, sic itaque eius varietatis ratio conspicua non est, & a uarijs varia dicuntur, quos eatenus errare puto, quatenus unius rei pendentis ex uarijs causis causam vnicam quærunt, cum tamen vna non sit. Quare dicamus, quod oculi proxima tantum iudicantes, uarij sunt, nonnulli sunt nigri, concaui, satis duri, & de illis vera est sententia Auerrois, quod uehementer moueri debent. Similiter de omnibus habentibus oculos duros ut de cancris, & ob id solum proxima iudicant, oculi debiliores, vt illi senum & præditorum humoribus tenuioribus, leuiorem exposcunt motum. Alij reperiuntur oculi editiores, & fulgentes, qui a lumine externo facile disgregantur, vt Noctuarum, equorum, & quorundam hominum, hi non distantia, sed proxima iudicant: nam ob eorum Lucem, nisi uehementer moueantur, non uident: & ob propriæ Lucis disgregationem melius vident noctu quàm interdiu, hinc seruare licet, quod hominum diminutæ visionis quidam habent oculos nigros, cauos, & duros, alij fulgentes & eminentes. Hinc causa una quærenda non est, cum sint uariæ. De eo quod Antipheronti Orieti accidere dicebat Aristoteles, quod ei ambulanti propria imago ante oculos apparebat, dicendum id contigisse ob imbecillitatem oculorum eius: inspiciebat enim actionem propriæ faciei, repercussam ab aere ei proximo, nam ut inquit Aristoteles in secundo de Anima

Cur nerui optici iũcti sint.

Decima.

Vndecima.

Auerroes.

Solutio propria.

De Antipheronte.

de Anima agens de sono, semper soni in aere fit aliqua repercussio, at non semper conspicua. Similiter & visibilium. Vtrum qui oculos habent imbecilles, a leuissimis repercussionibus mouentur, & per eas iudicant. Quærebatur postremo, vnde pendeat

Cur distantiora videantur minora.

quod res quo magis distant, eo apparent minores? Communis sententia est perspectiuorum, necnon Alexandri in secundo de Anima, c. 38. & Ludouici Boccaferrei, id inquit accidere, quia distantiora inspiciuntur per angulum in oculo, vel radiorum, vel actionum rei visibilis acutiorem, proximiora vero, per angulum latiorem. Quæ Opinio varijs de causis mihi apprime dubia videtur, primo, quia manus prope oculum posita, constituens angulum æqualem, ei quem constituit hemisphærium cœli, deberet iudicari æqualis hemisphærio. Præterea, si oculus constituatur in centro circuli, & intueatur varios semicirculos concentricos, proximos & distantes, eos videbit per æqualem angulum, non tamen eos iudicabit æquales. Præterea, idem homo nobis proximos magis & minus distans, dummodo totus distincte inspici possit, semper iudicatur æqualis, quamuis inspiciatur per angulos inæquales; Mitto alia. Et cum Plotino dico, id non esse primo & præsertim tribuendum varietati angulorum in oculo, sed id

Plotinus.

accidere, per totum videmus videntes partes, dum visibile est nobis proximum videre valemus partes eius cum maiores, tum minores, & cum appareat pluribus partibus præditum, iudicamus id maius, & præsertim, quia simul earum distantiam distinctius percipimus: dum autem visibile magis distat, partes minores non apparent, & maiores debilius mouent, adeo vt secernere particulam vnam ab altera non valeamus, & ob id totum videtur minus. Hinc oritur etiam, quod corpus dissimilium partium, quamuis æquale sit alteri partium similium, tamen videtur maius ob clariorem partium distinctionem, ea angulorum varietas, quamuis non sit causa tota, conducit tamen, quatenus corpus proximius, quamuis sit minus, tamen obumbrat maius, & illud modo quodam mensurare, eique æquari videtur. Sed vna remanet diluenda dubitatio. Si visio fit per solam receptionem, vnde euenit, quod inspiciendo in speculum

Dubitatio.

oculos recreamus? respondeo id accidere, ne dum ob Lucis oculorum recreationem, verum præsertim quia speculum apprime simile est oculis, ideo oculi per simile refocillantur & recreantur.

An Aristoteles de modo videndi cum Platone conciliari possit.

Cap. XIX.

Svperest considerandum, an Aristoteles de modo videndi valeat cum Platone conciliari, qua de re breuibus dico Aristotelem, cum putantibus nos videre per solam radiorum emissionem, omnino pugnare. Addo secundo Galenum, & ab Aristotele, & a Platone dissentire, cum nemo horum putet facultatem videndi per medium effundi, & rem ibi videri, vbi est: sed in solo oculo, & putent nedum sensibilia propria, verum etiam communia sentiri per se, eorumque actiones repercuti, quod de communibus negauit Galenus. Addo tertio, Aristotelem cum Platone in parte consentire, non autem penitus.

Prima conclusio.
Secunda.
Tertia.

Pro cuius distincta explicatione cõsiderandum, quod qui hac de re Aristotelem cum Platone conciliare nituntur, id faciunt vel redigendo opinionem Aristotelis in eam Platonis, vel vice versa. Primum efficit Gabriel Buratellus, in suo excogitato concilio, afferens loca nonnulla ex tertio Meteorum, & libro Problematum, in quibus Aristoteles vtitur emissione radiorum pro causis assignandis: at conspicue errat, nam Aristoteles in loco proprio, nempe in lib. de Sensu & sensili, damnat sententiam dicentium, nos videre per emissionem radiorum, & connexionem interni cum externo Lumine, ex loco autem proprio, non ex alieno elicienda est opinio propria. Ideo alij, vt Mainettus in lib. de Sensu & sensili, probabilius id faciunt, redigendo opinionem Plato-

Mainettus.

nis in

nis in eam Arist. nam inquiunt, ex vtriusq; sententia nos videre per actionem rei visibilis, eiusq; in oculo receptionem. Et dum Plato indicauit nos videre per emissionẽ, id fecit vt ostenderet oculum debere esse Lucidũ, non enim imprimeretur actio rei visibilis in oculo, nisi Lucidus esset. Horũ tñ sententia approbanda non est, quia quãuis Arist. in parte consentiat cum Platone, non tamen consentit penitus, nos autẽ dum iudicium promere debemus, non partẽ, sed totum tenemur considerare, vt nos monuit Arist. in 1. de Ortu & int. loquens de actione. Propterea dicamus, Arist. cum Platone consentire: primo, quia ambo aiunt oculũ debere esse Lucidũ. Secundo, ambo putant facultatem videndi non prodire ex oculo, & rem in oculo videri, non extrinsecus vbi est. Tertio, ambo aiunt Lumẽ esse quoddam mediũ per quod videmus, quatenus sine lumine nil videmus. Quarto, ambo putant visibilia agere spiritaliter, idq; eis cõpetere per Lumen, eorumq; actionẽ deferri vsq; ad oculos: ideo Plato in Menone cõcessit defluxum ex coloribus, oculo congruentem. Et in Timeo, inquit, compositum ex Lumine interno oculorũ, & externo, ob similitudinem, passionem eandem sortitum, cum quid aliud tangit, vel ipsum ab alio tãgitur motum huiusmodi ad corpus omne, perq; id ad animã vsq; diffundens, sensum efficit, qui visus vocatur, &c. Conspicue ait Plato, sensibilia formare, & mouere Lumen & per id trãsferri motum ad oculum & animã. Insuper ait, atq; ea quæ visum sic afficiunt alba, nigraq; uocamus, &c. Similiter Plotinus En. 2. lib. 8. vnà cum Platone fatetur visibilia formare radios intermedios, & mouere oculos. Consentiunt itaq; in parte Arist. & Plato, at non penitus. Dissentiũt enim primo, quia Plato exitum radiorum, & cõnexionem eorum cum externo Lumine, iudicauit necessarium, & visum fieri per quandam consensionẽ interni cum externo Lumine, quod non censuit Arist. sed solum ex necessitate oculorum Lucidorum putauit Lumen aliquod prodire, id tamen pro visu non iudicauit necessarium, vt patet ex lib. de Sensu & sensili. Insuper, dissentiunt: quia Plato putauit ab Obiecto formari id cõplicatum ex Lumine prodeunte, & externo, & per id complicatum tanquam oculo familiare, deferri actionem ad Animam: Arist. vero censuit obiectum per medium quod actu sit, mouere & formare oculos. Præterea, Aristoteles ait, in speculo repercuti actiones visibilium, Plato vero ait, repercuti a speculo complicatum ex vtroque Lumine, inquit enim in Timeo, at vero simulachrorum quæ vel in speculis oboriũtur, vel in perspicua lenique cernuntur superficie, facilis assecutio est, nam ex vniuscuiusque ignis, tum intimi, quàm extra positi communione, & concursu, qui terso leniq; corpori accommodatus est, necessario hæc omnia oriuntur. Mitto alia. Constat itaque, Arist. non de omnibus cum Platone consentire, nec dissentire penitus. Missum facio, quod Platonici aiunt visibilia spiritaliter agere virtute Idearum, & Animæ Mundi, & iudicium sensibilium fieri per rationes in Anima insertas, quæ longe absunt a Principijs Peripateticorum. At demum, tanquam attinens ad modum videndi, quæritur, vnde pendeat, quod dum mouemur iudicamus Montes & alia quiescentia moueri, & præsertim dum mouemur velociter. Dicendum est, id ex eo euenire, quia variato vno relatorum, variatur & alterum, & quia nos intuemur alia, nõ nos ipsos, ideo alia a nobis recedere & ex dextris ad sinistra tendere iudicamus, non autem nos ipsos.

Euersio. *Sententia propria.* *Dissensio.* *Dubitatio.* *Solutio.*

De facultate videndi. *Cap. XIX.*

DECVRSIS quatuor propositorum Capitum, sequitur vt de quinto agamus, nempe de facultate uidendi: in cuius notitiam per obiecta, & opera eleuamur; Et quoniam facultas videndi omniũ consensione est principium quo animal ea facultate prædictum visibilia iudicat, ideo de hoc principio dubium est, an sit idem cũ essentia animæ, uel distinguatur ab ea: sed quia de hoc iam egi in lib. de Materia, & manifestaui quæ potentia di-

stinguatur, & quæ non distinguatur ab essentia fundamenti: ideo tanquam ostensis, vtar declaratis in eo libro, & in nonnullis leuioribus versabor. Variæ sunt distinctiones potentiæ, quæ tamen ad rem faciunt, tres sunt. Diuiditur facultas primo, in agentem & patientem. Secundo, utraque ab Aristotele diuiditur sub initio noni Metaph. quia uel absolute est principium agendi, siue patiendi, uel non absolute, sed ipsius bene, & facile agendi, & patiendi. Tertio, diuiditur ab Academicis, in utentem, & formantem. Quod pertinet ad primam distinctionem, facultas videndi est & patiens, & agens: nam ut ex materia pendet, & excitatur ab obiecto, pati dicitur: ut uero iudicat, dicitur agere, adeo, ut passio desinat in actionem, compositum ueluti homo, est totum agens, totumque patiens. Ratio autem principalis, & origo utriusq; distincta est, facultas agens & patiens, fundamento est eadem, ratione autem, & relatione est distincta, nam relata ad Obiectum, dicitur pati, relata ad iudicium agere; iudicare enim est agere, & hoc est commune sensui visus, & alijs sensibus. Secunda distinctio erat in potentiam agendi absolute, & ipsius bene, & facile, similiter patiendi: vtraque locum habet in facultate videndi, nam principale principium videndi est essentia animæ sentientis, cum relatione ad visibile, adeo, vt hæc potentia vltra essentiam animæ solum addat relationem ad obiectum: de hac intelligi debet Arist. 1. de Anima 65. inquiens: Si senex reciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, indicando hanc potentiam in sene & iuuene esse eandem, quia essentia animæ non recipit magis, & minus, solum dicimus, quod in sene ob imbecillitatem corporis, est magis parata ad interitum: potentia autem bene, & facile agendi, vel patiendi, est potentia proximior, & instrumentaria, consurgens ex recta dispositione, & constitutione instrumenti; Prior potentia est cõsimilis in omnibus eiusdem speciei: secunda autem est varia, nam ex varietate temperamentorum, & constitutionum instrumenti, pendet varietas eius; per hanc nonnulli acute, & eminus inspiciunt, alij econtrario, capti oculis, dicuntur destituti hac secunda potentia, non prima. Hæc secunda potentia Qualitas est, prima vero, Substantia. Hæc secunda potentia solum est in oculo, prima vero, vt in sede principali, est in corde, vt in sede integra, est in vniuerso Animali, vt in instrumento, per quod operatur, est in oculo. Inquit Arist. in 2. de Anima contex. 9. Si oculus esset animal, ὄψις, hoc est vis videndi eius, esset Anima; quæritur, quid denotet per facultatem videndi? Respondeo non denotare facultatem secundam, & organicam, nam ea est accidens, cum prodeat ex temperamento, & constitutione oculi, sed denotare facultatem principalem, quæ absolute est principium videndi, vt in oculo reperitur; At hoc videtur dubium: quia ea facultas cum non distinguatur ab essentia Animæ, absolute est Anima, cuius oppositum indicat Arist. nam ait, quod esset Anima, si oculus esset Animal: quare cum oculus non sit Animal, non videtur iudicanda Anima. Respondeo, in Animali facultas prima existens in oculo non est anima, sed pars extensionis eius: At si oculus esset Animal, totum, ea absolute esset Anima. Hinc Aristoteles rationem format, inquiens: vt pars ad partem, ita totus sensus, ad totum corpus sentiens. Diuidebatur tertio potentia in formantem & vtentem. Hæc Distinctio approbanda est per principia Academicorum, sed non Arist. & Simplicius cũ frequenter ea vtatur, potius sequitur Platonem, quam Arist. Nam ex sententia Academicorum, ex Anima prodit, tanquam idolum, & vestigiũ quoddam, formans instrumenta quod extenditur ad extensionem corporis, Anima autem principalis, est tota, & indiuisibilis in quauis parte, & ea vtitur instrumento formato. Hoc ex sententia Aristot. dicere non debemus, tum, quia ea distinctio & multiplicatio facultatũ est redundans: vna est principalis videndi facultas, quæ est forma instrumenti, finis, & efficiens, vt in 2. de Anima 37. ostenditur: tum insuper, quia sic Anima videret non compositum, nã Anima vteretur instrumento composito, non autem id cõpositum sentiret, quod reijcit Arist. in 1. de Anima 65. Demum, loquendo de facultate videndi, quæritur, cui Animalium exactior & præstantior videndi facultas competat? fertur ...

Nos

Tres distinctiones potentiæ.

Prima distinctio.

Secunda.

Dubitatio.

Solutio.

Tertia.

Dubitatio.

Nos Aper auditu, sed vincit Aranea tactu,
Vultur odoratu, Lynx visu, simia Gustu.

De veritate horum carminum nō parum dubito,& præsertim,quia Arist.in 2.de Anima dixit,tactum homini exactissimum competere,idq; esse inditium prętantiæ ingenij: Atquicquid sit de carminibus,pro resolutione difficultatis,cū Arist.in 5. de Gen. Anim.cap.2.vtendum est distinctione, & dicendum, Sensum præstare,dupliciter cōtingere,vel quia plures sensibilium differentias iudicet,vel quia distantiora,& minora percipiat,in prima significatione sensus hominis præstant sensibus cæterorum animalium,nulla enim est species,& differentia sensibilium, quæ per sensus hominis non iudicetur: Hinc famulatur Menti, aptæ omnia intelligere, & sunt principia scientiæ: At in altera significatione sensus multorum Animalium præstant sensibus hominis, vt etiam,robore corporis Animalia multa homini præstant. *Solutio.*

Nonnulla de instrumento sensus Visus. *Cap. XXI.*

SINGVLA sensuum instrumenta exquisite,& mira arte formata sunt: At quemadmodum Visus præstat cæteris sensibus,ita instrumentum eius, instrumentis reliquorum longe antecellit, oculus enim ęmulatur Mundum,æmulatur Cœlum,æmulatur Solem,æmulatur aciem Mentis. Et silentio obuoluens attinentia ad Anatomen eius, ad cōpositionem ex partibus, ad perfectionem,& venustatem,de eo loquar de quo inter Platonem & Aristotelem Lis est:an ex parte dominantis, debeat iudicari Igneus, vel potius Aqueus. *An oculus sit igneus.* Existimarunt Pythagoras & Plato,oculos ex parte dominantis,esse igneos; Quorum sententia comprobatur:primo,quia plurimis spiritibus abundant, qui calidi, sicci, & ignei sunt. Secundo,quia maxime lucent, Lux ad ignem pertinet, & a Platone in Timeo,inter species ignis numeratur. Hinc in 6.de Repub.oculum dixit Solarem. His assentitur Gal.qui in 10.de vsu partium,ob copiam spirituum,oculos dixit igneos. Id ipsum prius affirmauit Empedoc.Hanc sententiam arguit Arist.in lib. de Sensu,& sensili,& oculum affirmat Aqueum: quod indicat copia Lachrymarum, & si pungatur, plurimum aquæ fluit. Confirmatur:quia oculus perinde ac speculum debet esse constitutus,vt exacte valeat actiones visibilium recipere. Insuper,debet esse Lumini peruius:hæc mixtis competunt,præsertim per aquam, nam aer non tam facile intus clauditur,& seruatur,quemadmodum aqua,vt docuit Aristoteles in lib.de Sensu & sensili. Id ipsum elicitur ex principio generationis, dum enim primo formantur oculi,apparent valde humidi. Propterea Aristoteles in 2.de Anima 130.dixit,auditum acris, pupillam aquæ esse,ignem autem nullius sensus esse proprie, sed omnibus communē, quia nil sine calore valet sentire. Pro distincta resolutione huius controuersiæ, quattuor præaccipienda puto. Primum est,in oculo partes inueniri duplicis generis, vel enim magis ad corpus & materiam pertinent,vel magis pertinent ad formam: Primi generis sunt humores,secundi spiritus,& lux. Insuper, imperium potest esse duplex, vel virtutis,vel molis. Addo tertio,nomine ignis varia denotari posse. Plato lucem & lumen denotauit. Aristoteles calorem,& spiritus. His quarto addo, dum consideramus attinentia ad oculum, vel inspicimus conducentia pro receptione actionum obiecti,vt Aristoteles,vel ad emissionem Luminis,vt Plato. Ex his elicitur resolutio. Namdico primo,oculus vel consideratur ex parte communis instrumenti,nempe spirituum,& ita est igneus, vt dicitur in 2.de Anima 130. Vel consideratur ex parte eorum quæ sunt propria oculi, secundum quam considerationem dico secundo oculum per partes magis materiatas esse aqueum, per partes magis formales igneum. Insuper dico tertio, oculum imperio virtutis esse igneum, imperio molis aqueum. Prærerea,oculus est igneus,sumpto igne pro luce, Vt sumebatur a Platone,nō est igneus, *Pythagoras.* *Plato.* *Empedocl.* *Aristot.* *Resolutio diffic.*

sumpto eo pro calore, & Elemento Ignis, vt sumebatur ab Arist. Demum dico, considerationе Platonis inspicientis exitum radiorum, oculus est igneus, consideratione autem Arist. inspicientis receptionem actionum, est aqueus. Est igitur oculus distincta consideratione & igneus, & aqueus. Sed de oculo hoc superest considerandum, quænam sit eius portio in qua obiectum iudicatur, & facultas videndi exequitur munus suum. Pro notitia considero varia significatione varium esse instrumentum Visus: nã si nomine instrumenti intelligimus principale membrum, in quo inest facultas, id ex sententia Arist. est Cor, ideo in lib. de Sensu & sensili, cap. 2. dixit: non enim in vltimo oculi Anima, aut Animæ sensiterium sed manifestum quod intus est, &c. At hæc est sedes prima & communis. Insuper, sententia est Arist. in 2. de part. Anim. cap. 1. facultatem sentiendi in corpore similium partium esse positã, actionem vero fieri per ea quæ sunt dissimilium partium: sic totus oculus est instrumentum integrum visus. At quæritur, quænam sit ea pars consimilis, in qua præsertim recipiuntur actiones visibilium, & inest facultas videndi? dixere nonnulli, Visum fieri in connexione neruorum deferentium spiritus visui inseruientes; At hoc in præcedentibus est reiectum: non enim in omni Animali vidente iuncti sunt nerui illi. Propterea Galenus 10. de vsu partium, necnon quarto de Sympiomatũ causis, & cum eo Alexander inquiunt, facultatem videndi fungi suo officio in humore Christallino, ideo dum inter illum humorem & spiritum inseritur aliquid, adeo, vt spiritus ad eum peruenire non valeat, aboletur officiũ videndi, qui humor christallinus in centro oculi collocatus, est splendidus, lucidus, & non omnino rotundus. Auerroes in Paraphrasi de Gen. Animalium cap. primo, id officium tribuit telæ Araneæ, qua cum Talpæ careant, nõ vident. Et in secundo suarum Collectionum, cap. 15. inquit; Galenus fatetur Araneam esse summe perspicuam, & lucidam, quia colores imprimuntur in ea, igitur ea est proprium instrumentum visus, vel ex se, vel auxilio christallini. Arist. in 1. de hist. Animalium, cap. 9. inquit, id fieri in humore qui dicitur, κόρη, hoc est pupilla, quam ambiri dixit nigro, & per pupillam denotauit humorem christallinum, quamuis pupillæ nomen potius denotet viam ad humorem christallinum; At profecto, hæc omnia conducunt pro officio facultatis videndi, & considerando varia, etiam varijs id officium tribui potest. Inquit Philosophus in secundo de Anima, 83. si membrana intra aures laboret, non audimus, veluti dum laborat tunica quæ est super pupillam, nõ videmus, hoc est, super humorem christallinum: nã frequenter Arist. ait, in tunicis esse positam vim sentiendi, ob exiguas venas & arterias in eis inspersas. Colligamus itaq; Oculum totum esse instrumentum integrum, neruos perforatos tendentes ex cerebro ad oculos, esse viam per quam deferuntur spiritus, Spiritus autem esse instrumentum commune omnium sensuum, præsertim tamen Visus, tunicã supra pupillam esse instrumentum munere exiguarum arteriarum in ea inspersarum, & nigrum christallino iunctum, conducere pro congregandis spiritibus & radijs, christallinum autem humorem esse partem principaliorem in quam desinunt actiones visibilium, & propterea esse collocatum in medio, esse solidiorem, satis iunctum cum neruis spiritus deferentibus, & propterea in eo præsertim absolui officium videndi. Partes itaque variæ, varios præbent vsus, ex quibus instrumentum integrum, eiusque officium consurgit.

Dubitatio. *Solutio.*

De præstantia sensus Visus. Cap. XXII.

SENSVS visus vt est origine postremus, ita secundum institutum Naturæ est primus, & vt est postremus necessitate, minusque conducit pro esse, ita est primus dignitate, summopereq; conducens vt bene simus. Refulget eius præstantia ex Obiecto, ex requisito pro obiecto, ex medio, ex instrumento ex modo operandi, & ex insignibus vtilitatibus ex eo prodeuntibus. Primo ex Obiecto, quia color omnium Qualitatum ad sensus pertinen-

Præstantia sensus visus. *Ex Obiecto.*

tinentium, præstantissimus est, & extenditur ad omnia corpora: nam & mortalia & æterna tanquam colorata indicio oculorum subijciuntur: Color tamen cœlestium a Lumine distinctus non est: hoc solo sensu, non alio vllo, valemus æterna iudicare. Elicitur secundo, ex requisito pro Obiecto, nempe ex Lumine, sine quo nil videmus, & per quod videmus corpora omnia, eius præstantia ipsomet Lumine clarior, & splendidior est. *Ex requisito pro Obiecto.* Refulget tertio ex medio per quod actio Obiecti defertur, id enim est perspicuum, quod puritatem, & sinceritatem præsefert, adeo vt etiam Cœlo competat. *Ex medio.* Elicitur quarto, ex instrumento quod est corpus sphericum, perspicuum, fulgens, panniculis & humoribus tanquam orbibus præditum, quod proprio mouetur motu, perinde ac Animal absolutum, perinde, ac Cœlum, perinde, ac Mundus totus. *Ex instrumento.* Refulget quinto ex modo operandi, & connexis cum eo, iudicium eius est exactissimũ, & certissimum, nil enim certius oculata fide, operatur spiritaliter, & sine tempore, non secus ac Mens; iudicat maxime distantia, iudicat quæ directe aciem eius mouent, percipit sensibilia communia cuncta, eaque exactius quam cæteri sensus, vt docuit Aristoteles in lib. de Sensu, & sensili. Oculus dum iudicat, sibi soli credit cum auditus credat alijs: *Ex modo operandi.* Hinc pluris fit vnus oculatus testis, quam auriti decẽ, vt dixit Plautus. Demum fulget præstantia visus ex insignibus vtilitatibus, quæ ex eo in nos redundant: munere enim huius sensus, plurima cognoscimus, vt dicitur in procemio Metaphysicæ, & vt in lib. de Sensu & sensili testatur Philosophus; auditus ex accidenti magis conducit pro disciplinis, quatenus accidit vt voces sint signa notionum Animi. Visus vero per se. Insuper, quamuis auditus dicatur sensus disciplinæ, quia per illum ab alijs addiscimus, visus tamen est sensus inuentionis scientiarum, inuentio autem longe præstat disciplinæ. Præterea, beneficio oculorum præsertim eleuamur in notitiam Dei, nam Cœli enarrant Gloriam eius, Cœli autem solo visu percipiuntur. Demum ex oculorum constitutionibus, & conditionibus congruenter elicimus institutionem vniuersæ vitæ nostræ, illi enim sua puritate & perspicuitate indicant nos teneri esse puros, & despicere terrenas opacitates, & suo fulgore & luce, indicant, nos debere inscitiæ tenebras longe repellere, sua colorum varietate indicant nos virtutibus varijs debere ornatos, refulgere. Ideo Plato in Timæo inquit, ob hanc potissimum rationem Deum Oculos genuisse, vt Mentis circuitus qui in Cœlo peraguntur intuiti, in vsum redigeremus nostræ Mentis, cogitationisque nostræ discursiones illis cognatas, sed perturbatas, quodam modo ad illorum temperiem redigeremus, &c. *Ex vtilitatibus.* Cum itaque oculi adeo præstent cæteris sensibus, iure eos maxime diligimus, iure in tenebris eorum beneficio destituti formidamus, cum tuto duce priuemur; iure oculis capti hunc sensum flagrantissime appetunt, iure in suprema & anteriori corporis parte sunt collocati, tanquam duces, & exploratores, iure interni & latentis animi & cordis nuncupantur fenestræ: in oculis enim apparent inditia morum, & signa affectionum animi, in eis refulgent Gratiæ, & exiguo motu suo, inspicientium animos vehementer mouent & rapiunt.

Dubia aduersus ea quæ dicta sunt de præstantia Visus. Cap. XXIII.

SATIS conspicuam refulsisse puto Oculorũ & visus præstantiam: at non defuere qui in hac Luce deliquerunt, & rationibus nonnullis satis leuibus suasi, ausi sunt auditum ei præferre. Inquiunt.n. obiectum auditus nempe sonum esse simpliciorem Colore, cum non ex temperamento consurgat. *Instantia.* Id confirmant: quia Vox, quę est species principalis Obiecti Auditus lõge est nobilior Colore, cum manifestet affectiones Animi, & sit signum notionum eius. Hinc sermo est hominis maxime proprius. Præterea, veritas primorum principiorum, quæ est principium vniuersæ nostræ scientiæ, in solo Auditu

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS, DE SENSIBVS INTERNIS LIBER VNVS.

Proœmium in quo institutum authoris proponitur.

HOMO tam incertæ & dubiæ est conditionis, vt nil definitum esse uideatur, sed ad Prothei instar, omnem ualet recipere formam, omnem ualet uiuere uitam, omnia ualet per Artem imitari, & omnia demum ualet per cognitionem fieri: quod iure Dei Prouidentia ei tributum est, ut in eius manibus perfectio propria, Propriumque detrimentum esset positum; Vt autem cuncta quæ in Vniuerso sunt modo sibi consentaneo cognoscere posset, & per id (vt ei licet) redderetur similis Deo, singulis facultatum cognoscentium gradibus debuit esse munitus. Et quoniam perfectio rerum ex principio, medio, & fine consurgit, ideo in gradibus quoque cognoscentium facultatum, hic trinus perfectionis ordo, & numerus conspicue refulget: Externi enim sensus, principium nostræ cognitionis constituunt, interni medium adhibent, Mens denique finem, & propterea nos cum postremo omnium fine fœlicissime nectit. Externi sensus tanquam primi exploratores, ea quæ primo iudicant, offerunt internis, interni ea indicant Menti. Tenuis & adumbrata satis est cognitio externorum sensuum, exactior ea internorum, exactissima illa Mentis. Externi in imaginibus, & rerum vmbris versantur, interni intimiora considerant, Mens nedum intima, sed etiam rerum causas scrutatur & quærit. Absoluta hæc iudicantium facultatum perfectio, non iumentis & feris, sed soli homini, mortalium omnium absolutissimo competit, qui ob id etiam mortalium finis iudicatur. De sensu Visus, vt etiam de Mente separatis sermonibus verba feci: Nunc autem de internis sensibus, quorum consideratio est vtilissima, mihi ex sententia Peripateticorũ differendum propono. At vt distinctius pateat de quibus facultatibus sit agendum, accipio primo internas animi facultates, vel cognoscentes, vel cum cognitione iunctas, infraque Mentem collocatas, in quatuor gradus distribui, in iudicantes, seruantes, appetentes, & secundum locum mouentes. De appetente non est sermo, quia ad iudicantem redigitur, ab eaque sola ratione distinguitur, vt legitur in tertio de Anima, 29. Insuper non est facultas principalis sed principales sequitur, nempe cognoscentes, ob eandem causam etiam non est sermo de mouente, quia non est facultas principalis, sed cognoscentem & appetentem sequitur: nec proprie est facultas animæ a cæteris distincta, sed potius distinctum quoddam eius officium. Ideo Aristoteles in tertio de Anima, Phantasiam & appetitum, statuit Principia motus. Sermo itaque erit de facultatibus internis sentientibus, & seruantibus: pro quarum ordinata explicatione, declarabo primo

In facultatibus animi principiũ, medium, et finis.

Perfectio ordinis facultatum iudicantiũ soli homini competit.

Quatuor gradus.

De quo, & quo ordine agendum.

mo

mo communia nonnulla, agam ſecundo de eorum numero, tertio de Obiectis, quarto de Officijs earum, quinto conſiderabo, quæ facultates quibus animalibus competant, demum de ordine perfectionis earum aliquid dicam.

Explicantur nonnulla dirigentia ad conſiderationem internorum Senſuum. Cap. I.

Conſiderando ſi mihi propoſui ſenſus internos, ideo cur ſenſus, & cur interni dicantur, prænoſcendum eſt. Quod pertinet ad nomen ſenſus, quemadmodum eorum, quæ ſub noſtram cognitionem cadunt, quædam ſenſibilia, alia intelligibilia dicuntur: ita cognoſcendi facultates in ſentientes & intelligentes diſtribuuntur. Refertur facultas ſentiens ad ſenſibilia, quæ & ſingularia, & materiata ſunt, cum omne ſenſibile ſit in materia, vt dicitur in primo de Cœlo: facultas vero intelligens, propria conditione ad ea refertur, quæ modo aliquo ſunt à materia ſecreta. Nam ſi Mens percipit ſingularia, id efficit, vt iuncta cum ſenſu, & inſtrumento eorum. Inſuper, ſenſus iudicando vtuntur inſtrumento aliquo corporeo, Mens vero ſupra corpus eleuata, eo non eget.

Senſus cur externi.

Nuncupantur autem ſenſus interni, pro diſtinctione ab externis, nempe a viſu, auditu, & ſimilibus, qui dicuntur externi, non quia eorum facultates ſolum in externis inſtrumentis ſint poſitæ (vere enim hi quoque præſertim pro ſede cor habent, & præcipue tactus) ſed externi dicuntur, quia per intermedias externas partes, externa & præſentia ſenſibilia primo recipiunt, & iudicant, interni autem id faciunt præcurrente iudicio externorum, & nonnunquam ſine præſentia ſenſibilium, vt ſuo loco patebit. Inſuper, latere nos minime debet, quod dum quærimus numerum internorum ſenſuum, non quærimus quot ſint eſſentiæ abſolutæ, & ſubſtantiæ eorum, unica enim ſentientis animæ eſſentia eſt, ſed quot ſint facultates, ſi non eſſentia, ſaltem ratione inter ſe, & a fundamento diſtinctæ.

Potētia dupliciter vſurpatur.

Pro cuius notitia conſidero, potentiam vſurpari vel pro abſoluto, ac ita a fundamento non diſtinguitur, vel cum ſuperaddita relatione, ſecundũ quam conſiderationem diſtinguitur ratione. Inſuper, hæc potentia cum ſuperaddita relatione poteſt eſſe, vel prima, vel proxima, quæ proxima expoſcit determinatum temperamentum & conſtitutionem proximi inſtrumenti, & eſt proximum principium operandi, de qua modo ſermo eſt. Inſuper, cum numerus & diſtinctio internorum ſenſuũ ex notitia diſtinctionis actionũ eluceſcant, tenemur primo cõſiderare, quę actionũ diſtinctio, diſtinctionem facultatum ſit apta oſtendere.

Tria indicātia diſtinctionem.

Propterea dico, tria præſertim eſſe, quæ facultatum diſtinctionem apta ſunt patefacere. quorum primum eſt, gradus diſtinctus abſtractionis: alterum eſt indigentia inſtrumenti diſtincti temperamenti vt Memoria expoſcit inſtrumentum ſiccius, Phantaſia humidius: tertium eſt pugna & oppoſitio actionum, quatenus nonnullæ facultates mouēt, aliæ mouentur, ſed vt melius paremur, & cuncta diſtinctius explicemur, operæprecium eſt

Officia internorum ſenſuum.

conſiderare, actiones varias internorum ſenſuum, per quas in eorum notitiam dirigimur. Vna earum eſt iudicium differentiæ ſenſibilium diſtinctorum ſenſuum, vt ſoni a coloribus, quod per ſenſus externos fieri non poteſt, vt in calce ſecundi de Anima, patefecit Philoſophus. Altera eſt, exactum iudicium ſenſibilium communium. Tertia, iudicium quod ſentiamus. Quarta eſt, cognitio exquiſitior Priuatiuum, vt ſilentij, tenebrarum, & ſimilium, quæ quamuis ſine externis non cognoſcuntur, earum tamen iudicium in Senſu Communi abſoluitur. Quinta actio eſt, iudicium & conſideratio ſenſibilium abſentium. Sexta eſt ſubnotio quædam pugnæ & amicitiæ, quatenus cognoſcimus rem vt nobis aduerſam, vel conducentem, veluti Agnus Lupum iudicat, vt ſibi inimicum, paſtorem & canem, vt amicum, quod non eſt putandum effici per diſtinctã amicitiæ, vel inimicitiæ inſenſatam ſpeciẽ, vt aiunt, id enim eſt com-

mentum

mentum quoddam, sed per solam subnotionem quandam eiusdem speciei, & in iumentis & feris ad id iudicandum maxime conducit instinctus Naturæ, per quem formicæ grana condunt, tanquam eis vtilia, & alia animalia multa efficiunt, quæ admirationem pariunt. Septima est, quia in actionibus locum habet varietas iudicādi obiecta, & seruandi ea, quæ iudicauimus. Octaua est, subministratio, per quam vna alteri obiecta offert & suggerit. Hæ sunt præcipuæ actiones, quæ nobis numerum & conditiones internorum sensuum aptæ sunt patefacere.

De gradibus abstractionis eorum quæ cognoscuntur.
Cap. II.

QVONIAM inter cætera quæ pro notitia internorum sensuum summopere conducunt cognitio graduum abstractionis mirum in modum prodest, ideo de illis vt ad institutum nostrum pertinet, verba faciam. Abstractio late sumpta concretioni opponitur, & est secretio vnius ab altero. Hæc fieri potest & per Naturā, & per cognitionem: Si fiat per Naturam, vel est abstractio rei incorporeæ, vel corporeæ. Incorporeæ, ut superæ Mentes a corporea mole dicuntur solutæ, & Mens hominis dicitur separari vt æternum a mortali. Si autem fuerit rei corporeæ, ita dicimus cœlum esse separatum a quatuor Elementis, & Elementa educi ex mixto, aquamque ex vino diluto, quod quamuis fiat per Artem tamē redigitur ad idem caput, quatenus est secretio secundum subsistentiā vnius naturæ ab altera. Ex aduerso abstractio per cognitionem etiam est duplex, vel enim est cum compositione & diuisione, in qua locum habet veritas, & falsitas, vt si dixero, linea potest esse sine Subiecto, est abstractio fallax, ignis separatur a mixto, vera. Vel est abstractio sine compositione, apprehendendo vnum, nō considerato alio, vt Mathematicus considerat Lineam, non considerato Subiecto, & dicitur seiunctio vnius ab altero ei iuncto, quæ multos habet gradus: nam primo datur abstractio a materia, de qua ait Aristoteles in secundo de Anima, Sensum, recipere sensibiles formas sine materia, nam spiritaliter eas recipit, & iudicat. Altera est abstractio a præsentia materiæ, per quam frequenter absentium sensibilium formas imaginamur. Pro tertio abstractionis gradu, Latini illum numerant, quem appellant abstractionem speciei insensibilis, ex specie sensibili, siue intentionis, ex imagine, vt Agnus ex specie Lupi, dicitur elicere intentionem inimicitiæ: quam sententiam non puto approbandam, cū ea non sit noua abstractio, sed tantum subnotio quædam (vt dixi) eiusdem formæ: nam res iudicari potest, & pro suo esse absoluto, & cum quadam relatione ad nos. Primo origine iudicatur Lupus ab Agno notione absoluta, quod sit Lupus, non canis, nō pastor. Secundo, cum quadam relatione & subnotione, vt sibi aduersus: vt enim naturalis illa amicitia, vel pugna non distinguitur a rebus inuicem pugnantibus, nisi ratione, & per superadditam relationem, ita non distincta abstractione, sed solum per superadditam subnotionem apprehenduntur: de qua loquens Aristoteles in tertio de Anima, 28. inquit: Sentire igitur simile est ipsi dicere solum, & ipsi intelligere. Cum autem Animal id iudicat, vt delectabile, vt molestum, tanquam affirmans, vel negans, prosequitur, aut fugit: non igitur tunc distincta & noua species abstrahitur, sed eadem distincta subnotione apprehenditur. Insuper Auerroes in secundo de Anima, 63. & 65. his aliā addit, quæ est abstractio formæ a præsentia & conditionibus materiæ, sed non a singulari, per quam putat vim cogitandi apprehendere intentiones indiuiduorum decem Prædicamentorum, ideo in comm. 63. hæc verba profert: sensus homines comprehendunt intentiones indiuiduales omnium decem Prædicamentorum, & hæc intentio indiuidualis ea est, quam distinguit Virtus Cogitatiua a forma imaginatiua, & exspoliat, eam ab illis quæ sunt iuncta cum ea, nempe a sensilibus cōmunibus, & pro-

Abstractio per naturā.

Abstractio per cognitionem.

Auerroes.

& proprijs,& recondit eam in facultate memoriæ,&c. Sententiam hanc Auerrois approbandam non puto,tum quia indiuiduum non est,nec seruatur sine materia,& eius conditionibus. Hinc ab Aristotele in quinto Metaphysicæ,contex.12.& a Prophyrio per eam definitur,tum insuper, quia indiuiduum substantiæ seorsum ab accidentibus non habet propriam speciem,natam a sensu interno concipi & seruari memoria, tum demum, quia ea vis cogitandi posita ab Auerroe approbanda non est,vt suo loco patebit. Propterea,quatenus ad sensum pertinet,solum concedendi sunt duo abstractionis gradus,vnus a materia,alter a præsentia materiæ, siue sine subnotione, siue cū subnotione,quibus mox succedunt gradus abstractionum attinentes ad Mentem,qui sunt vel vniuersalis a singularibus,vel magis vniuersalis a minus vniuersalibus, vsque ad prædicata prima & simplicissima, qui gradus abstractionis sunt trium conditionū: vel enim abstrahimus prius a suo posteriore,vt Mathematicus speculatur superficiem non considerato colore. Vel abstrahimus posterius a suo priore,vt Mathematicus imaginatur,& speculatur Superficiem non considerato Subiecto,quod fieri potest consideratione non distincta,sed confusa:vel tertio, abstrahimus aliquid ab altero eiusdem gradus,& ex accidenti iuncto,vt imaginamur Lac album,non considerata dulcedine. Hi sunt gradus abstractionum ex cognoscentibus animæ facultatibus prodeuntes.

De numero internorum sensuum opinio prima eiusque euersio. Cap. III.

Opinio statuentiū sensum internum vnum.

SENSVS internī sunt Animæ sentientis facultates, quæ intrinsecus in eis sensibilibus versantur,quæ per externos sensus illis offeruntur, de quorum numero opiniones sunt variæ,partim extremæ,partim mediæ. Extremarum vna est quorundam & Philosophorum, & Medicorum, qui aiunt internum sensum vnicum esse, distinctis muneribus fungentem, ac ita sola ratione distinctum,varijsque nominibus designatum. Nituntur præsertim hoc fundamento,quia ea omnia munera, quæ proficisci dicuntur ex sensu communi, a Phantasia quoque perfici possunt, & quia natura superuacaneis non abundat, propterea sequentes nos leges eius,has non duas facultates distinctas,sed vnicam statuere debemus. Præterea,fundamentum interni sensus, siue cū Aristotele dicatur Cor, siue cum Medicis Cerebrum,vnicum est,vnicoque spiritu vtitur; quare facultas quoq; debet iudicari vna, & præsertim quia Obiectum est idem, nempe genus sensibilium, & vtrisque eadem competit Definitio,vtraque enim dici potest motus factus a sensu, qui actu est,vt definitur ab Aristotele Phantasia, in secundo de Anima. Hæc opinio eatenus est vera,quatenus potentiæ animæ consideratæ pro absoluto, vt dixi in præcedentibus, inter se, & a fundamento non distinguuntur. Approbanda tamen non est,quia modo non est sermo de essentia Animæ, & de potentijs pro fundamento, & absoluto consideratis,sed de propria earum ratione, & formalitate, & de illis vt sunt principia proxima distinctarum actionum: qua consideratione Aristoteles iudicat esse plures,easque vt distinctas seorsum considerat. Et in tertio de Anima.4 [illegible] Phantasiam ipso esse ab alijs distingui. Præterea, id ipsum ex operibus colligitur: nam mouens & motum,non recte sumuntur pro eadem facultate, nil enim mouet seipsum; Phantasia mouetur a Communi Sensu, quare ab eo distinguitur. Præterea, per somnum Sensus Communis priuatur sua muneris functione,cum tamen Phantasia tunc vigeat, & operetur. Insuper nonnulla Animalia carent memoria,& prædita sunt Sensu Communi, quare memoria ab eo secernitur. Similiter hominum nonnulli valent memoria,non autem virtute imaginandi,nonnulli contra. Præterea, læditur sæpe memoria, non læsa Phantasia,exposcunt hæ facultates instrumenta varia,temperamenta distincta, & varijs vtuntur abstractionibus: nam Sensus Communis solum circa præsentia

Euersio.

versatur:

versatur: Hæc & huiusmodi alia indicant sensus internos, non vnum, sed plures esse: Nec alicuius momenti iudicari debent rationes pro ea opinione relatæ, iam enim patuit opera internorum sensuum non posse vnica facultate effici, ob pugnam mouentis, & moti, ob uarietatem læsionum temperamentorum, & propriorum instrumentorum. Obiecta quoque esse varia, ex eorum explicatione patebit: & quamuis prima sedes vnica sit, id tamen nil refert, quoniam etiam vniuersæ Animæ vnica est sedes, cum tamen omnium consensione varijs facultatibus sit prædita. Similiter Definitio Phantasiæ non competit Sensui Communi: quia dum ab Aristotele Definitur, quod sit motus factus a Sensu, qui actu est, Aristoteles per Sensum actu, denotauit coniunctum ex Communi cum Externis. *Diluuntur rationes aduersæ.*

De numero sensuum internorum Opinio secunda eiusq; Euersio. Cap. IIII.

CVm apparuerit non esse satis statuere vnicum sensum internum, propterea est opinio secunda putantium eos esse duos, qui tamen inter se dissentiunt; nonnulli inquiunt, eos duos esse, Cōmunem Sensum, ad quem redigunt Phantasiam, & Facultatem cogitandi, ad quam aiunt redigi memoriam, Alij vt Iacobus Foroliuiensis, aiunt, eos duos internos sensus esse Facultatem iudicandi, & facultatem conseruandi: nam hæc sunt ea munera, quæ prodeunt ex sensibus internis, quæ exposcunt temperamenta distincta, & per duos distinctos Cerebri Ventriculos indicantur. Quæ opinio, etiam est reijcienda, primo, authoritate Aristotelis, qui plures numerat, & declarat. Secundo, ratione: nam si eas facultates dicimus esse, Sensum Communem, & vim cogitandi, (vt aiunt primi) recedimus ab Aristotele, qui inter sensus internos vim cogitandi non numerauit. Insuper hi male redigunt Phantasiam ad Sensum Communem, cum Phantasia dicatur a Communi Sensu moueri. Si autem cum alijs eas duas facultates dicimus esse, memoriam, & vim iudicandi, in plura labimur absurda: ita enim cum Sensus Communis moueat Phantasiam, idem mouebit se. Præterea, Communis sensus cum sit tanquam centrum externorum, magis nectitur cum sensibus externis, quam cum Phantasia; ideo eius actio est quædam absolutio iudicij externorum sensuum: hinc solum vnà cum eis circa sensibilia præsentia versatur. Et Aristoteles conspicue Cōmunem Sensum a Phantasia seiunxit, illumq; cum externis iunxit: nam in 2. de Anima, 149. cum egisset de Sensu Communi, colligit se egisse de sensu, & ad Phantasiæ explicationem tanquam distinctæ, se transferre. Insuper, Phantasiæ actio est in nostra potestate, non autem ea Sensus Communis: ratio attingit Phantasiam, non Communem sensum, Phantasia in somno libera est, Sensus autem Communis ligatus, Sensum Communem Aristoteles tribuit omnibus Animalibus, non autem Phantasiam, Phantasiæ competit maior abstractio quam Communi Sensui, per Phantasiā Animalia efficiunt opera varia admirationem excitantia, non per Communem Sensum. Hinc Phantasia dicitur Mens Brutorum, non autem Sensus Communis. Rationes aduersæ facile diluuntur, nam munera tam varia sunt, ut cogant nos fateri, facultates esse distinctas, vt apparuit. Et quantum pertinet ad Temperamenta, ea sunt duo genere, & prædita latitudine, & distinctione. Ratio sumpta ex duplici sinu Cerebri, ex sententia Aristotelis est inanis: tum quia illæ non sunt propriæ sedes, & instrumenta harū facultatum, tum insuper, quia uiæ & sinus in Cerebro longitudine sunt prædití, & in distinctis partibus eorum inueniuntur spiritus, uel magis, vel minus puri, qui varijs facultatibus inseruire ualent. Similiter ea ratio ex Sententia Galeni est inanis: quia censet ea officia perfici per Cerebri temperamentum.

Sensus internos duos. *Euersio.* *Diluuntur rationes aduersæ.*

De

De numero internorum sensuum Opinio tertia, & euersio. Cap. V.

Opinio Auer. Tertia opinio Auerrois est, & elicitur ex sexto comm. tertij de Anima, ex dictis ab eo in lib. de Memoria, & reminiscentia, & ex secundo suarum Collectionum, cap. 20. putat Auerroes sensus internos esse quatuor, nempe Communem Sensum, Phantasiam, Vim cogitandi, & Memoriam. De Communi Sensu, Phantasia, & Memoria distincte, & conspicue loquitur Aristoteles. *Necessitas Virtutis cogitandi.* Quod autem præter has debeat concedi Vis cogitandi in homine, cui in iumentis & feris respondeat Vis existimandi, ostenditur primo: quia inter sensus internos debet reperiri facultas, quæ appetitum excitet, & sit Principium motus, hoc non efficit Phantasia: nam inquit Philosophus in secundo de Anima, 154. per Phātasiam non mouemur sed perinde afficimur, ac illi qui picturas intuentur, quare præter Phantasiam debet dari vis cogitandi, per quam appetamus & moueamur. Insuper Aristoteles in contex. 153. eiusdem secundi de Anima inquit, Phantasia non fit sine sensu, & sine hac non est existimatio; ex quo patet, pręter Phantasiam concedere vim existimandi, siue cogitandi. Præterea, Aristoteles in tertio de Anima 57. duplicem ponit Phantasiam, vnam sine ratione, alteram cum ratione, quam Phantasiam cum ratione Clarissimus M. Antonius Genua, exponens cōt. 153. secundi de Anima, dixit esse vim cogitandi. Insuper addit, Aristotelem eam indicasse in lib. de Memoria & reminiscentia, dum dixit: De memoria dictū est, agendum est de altera virtute, quæ dicitur reminiscentia: at inquit reminiscentiam ad vim cogitandi pertinere, cum exposcat discursum qui competit facultati cogitandi. Circa singularia demum eadem facultas comprobatur per eius actionem, ea namque componit, diuidit, & ratiocinatur de singularibus: insuper, elicit intentiones, siue species non sensibiles, amicitiæ, & inimicitiæ, per quas appetitum excitat, & est principium motus, elicit intentiones indiuiduas decem Prædicamentorum, easque in memoria recondit, quod non efficit Phantasia. Per hanc vim cogitandi inquit Auerroes in tertio de Anima, 20. homo distinguitur a feris, & ex varietate constitutionis eius, prodit varietas ingeniorum, & propensionum hominum. *D. Tho.* D. Tho. cum Auerroe de hoc consentit, quod inter internos hominis sensus numerari debeat vis hæc cogitandi, cui in brutis vis existimandi respondeat, vt elicitur ex prima par. q. 78. Art. 4. quamuis de nonnullis dissentiat. Hęc opinio conspicue, & cum Aristotele, & cum ratione pugnat, & qui ei adhęrent, manifestissime decipiuntur. *Euersio.* *Error primus Auer.* Primo errat Auerroes cum dicat in tertio de Anima, comm. 6. Aristotelem in lib. de Sensu & sensili eas quatuor facultates numerasse: ac in ordinem redegisse, cum tamen Aristoteles in eo lib. de solo Communi Sensu, & Phantasia verba fecerit. At qui sequuntur Auerroem inquiunt, per lib. de Sensu & sensili denotasse librum de Memoria & reminiscentia, in quo Aristoteles per verba supra relata, vim cogitandi denotauit: sed hoc non satisfacit, quoniam neque etiam in lib. illo aliquid protulit, quod ad rem faciat, solum dixit: Quid igitur Memoria, & meminisse dictum est, quoniam Phantasmatis vt imaginis, cuius Phantasma est habitus, & cuius particulæ earum quæ in nobis, quia primi sensitiui, & quo tempus sentimus, de ipso reminisci autem reliquum est dicere. His verbis Philosophus nil denotat quod ad rem faciat, solum patefacit reminiscentiam nobis non competere sine vsu rationis, quæ ad intellectum pertinet, hinc solis præditis intellectu, competit. At nituntur alij adhuc defendere Auerroem, dicentes vim cogitandi ab eo additam, nil aliud esse, nisi excessum quendam, quo hominis Phātasia Phantasiæ brutorum antecellit. Sed hoc quoque dici non potest, quoniam Auerroes & cum eo D. Tho. aiunt, virtuti cogitandi hominum, respōdere in Brutis virtutem existimandi, ac ita eam statuunt facultatem distin-

ctam,

ctam, non solum excessum. Quod confirmatur: quia Auerroes absolute ait virtutes has internas esse quatuor, eis tribuit sedes proprias distinctas in capite, ait esse subordinatas, & earum varia esse officia, quæ omnia indicant putasse Auerroem esse facultates distinctas. Præterea, errat Auerroes in voce: nam cogitatio ad Mentem, non ad Sensum pertinet, & est ea facultas, quæ Græce dicitur διάνοια. Similiter existimatio: & dum Aristoteles in secundo de Anima, 153. Phantasiam dicebat mediare inter existimationem, & sensum, per existimationem non aliquem internum sensum denotabat, vt nonnulli perperam exponunt, sed iudicium Mentis: quod etiam nouit Auerroes. *Secundus error.* Insuper, Auerroes ex secundo errore in tertium labitur, quia minus recte in tertio de Anima, commenr. sexto, Galenum carpit, putantem vim cogitandi ad Mentem pertinere, & esse propriam hominis. *Tertius error.* Auerroes inquit eam esse quidem propriam hominis, at non attinere ad Mentem, sed ad sensus internos. Galenus, vt Græcus, recte nouit dianoeticam siue cogitandi vim pertinere ad Mentem, quamuis errauerit, cum putarit humanæ menti instrumentum competere. *Galenus.* Quam longe etiam Auerroes recedat a vero, loquendo de operibus huius quarti interni sensus, ex dicendis patebit. Rationes autem pro eius parte relatæ, facile diluuntur. *Diluuntur rationes aduersæ.* Dicebatur primo, Phantasiam non excitare appetitum, & esse principium motus. Respondeo, eam non mouere per primam eius operationem, quæ est absoluta apprehensio Obiecti, sed per subnotionem, nempe dum rem iudicet tanquam sibi iucundam, vel aduersam: quod affirmauit Aristoteles in tertio de Anima 28. inquiens: Sentire est simile ipsi dicere solum, & intelligere, cum autem delectabile, aut molestum, tanquam affirmans, vel negans, prosequitur, aut fugit. Confirmatur: quia Aristoteles in calce secundi de Anima inquit, iumenta & feras per Phantasiam multa agere, similiter hominem, dum caret vsu mentis. Et in tertio de Anima, loquens de facultate mouendi, id officium tribuit appetitui, & Phantasiæ, & nullibi inter Phantasiam & Mentem Aristoteles posuit aliam facultatem mediam, sed frequenter dixit, Phantasiam offerre Phantasmata Menti. De contex. 153. secundi de Anima iam dictum est. De quinquagesimoseptimo, tertij de Anima, vbi Aristoteles duplicem ponit Phantasiam, vnam sine ratione, alteram cum ratione, Respondeo Aristotelem non denotasse facultates duas, sed duo munera humanæ Phantasiæ, & duas eius constitutiones, formatur enim nonnunquam Phantasia, & dirigitur per Sensus, & sensibilia, nonnunquam vero per Mentem & rationem, dum ab ea corrigitur & dirigitur, veluti in viro Prudente. Quod pertinet ad comprobationem postremam, sumptam ex varietate actionis, quia de huiusmodi actionibus dissentio ab Auerroe, ideo suo loco patebit quid sit dicendum.

De numero internorum sensuum Opinio quarta eiusque euersio. Cap. VI.

OPINIONI primæ statuentium sensum internum vnicum, opponitur ex aduerso opinio Auicennæ in Sexto suorum Naturalium, parte quarta, capitulo primo, necnon Magni Alberti, in secundo de Anima, qui de numero internorum sensuum consentientes, inquiunt eos esse quinque, dissentiunt tamen de eorum nominibus, & officijs. *Opinio statuentium quinq; sensus iternos. Auicenna.* Auicenna, primum statuit Sensum Communem. Secundum, vim imaginandi, quam nuncupat vim formalem, quia seruat sensibilium formas, necnon Phantasiam, ideo inquit Sensum Communem, vim imaginandi, & Phantasiam, sola ratione distingui, vt enim iudicat hoc in hoc, veluti hoc mobile esse album, dicitur Sensus Communis,

vt seruat, dicitur Phantasia, & Imaginatio, quæ non iudicat album in mobili, sed formam in se, vt albedinem absente subiecto, quod non faceret nisi seruaret. His tertio ait succedere vim cogitandi, quæ sensibilia componit, & diuidit: Hæc dicitur vis cogitans dum ei imperat Mens, dum vero ei imperant Sensus infra rationem positi, dicitur vis animalis & imaginatrix. Quarta est, facultas extimatiua, quæ elicit species non sensatas, vt amicitiæ, ex sensatis, & componit eas inter se. Postrema est, Memoria. Albertus vero primum, statuit Sensum Communem, cui ait succedere Vim imaginandi, quæ formalis dicitur, seruans, & eliciens species sensibiles; quas etiam iudicat absentibus sensibilibus. Tertiam nuncupat vim existimandi, quam ait elicere intentiones amicitiæ, & inimicitiæ ex speciebus sensibilibus. Quartam statuit Phantasiam in Brutis, in Homine, vim cogitandi, quæ species, & intentiones componit. Quintam memoriam. Hanc opinionem apprime redundantem iudico, primo superuacaneum est duplicem statuere memoriam, vnam specierum sensibilium, alteram intentionum, siue (vt aiunt) specierum non sensibilium, & præsertim, quia (vt patefeci) per sensum nulla intentio percipi potest, distincta a specie sensibili, sed solum circa eam subnotio quædam fieri potest, iudicando eam vlteriore quodam actu, nempe vt amicam, vel aduersam. Per memoriam principaliter seruatur species sensibilis, & per quandam consecutionem seruatur subnotio. Insuper, male tribuunt internis sensibus apprehensionem subnotionis, vt amicitiæ, seorsum a re amica, similiter inimicitiæ: nam id sola Mens valet efficere, considerando conditionem eius. Præterea, Phantasiam male secernunt a facultate imaginandi, cum sint duæ voces, vna Græca, altera Latina, idem significantes. Similiter minus recte vim cogitandi, & existimandi numerant inter sensus internos, cum cogitare, & existimare sint officia Mentis, vt iam dixi. Insuper, Auicenna confuse imaginationem primo nectit cum Sensu Communi, & Phantasia secundo, cum cogitatione. Demum minus recte aiunt imaginandi facultatem seruare, cum imaginari nil aliud sit, nisi sensibiles formas concipere, conceptasque considerare, & iudicare. Verum qui eius sunt opinionis pro ea approbanda inquiunt, quod in somno imaginatio libera est, iudicium autem pertinens ad existimationem est ligatum, & multi valent imaginari varia, non autem recte iudicare, quod indicat vim existimandi, ab ea imaginandi secerni. Hæc instantia inanis est, quoniam eiusdem facultatis officium est sensibilem speciem concipere, & eam iudicare. Hinc Aristoteles in tertio de Anima, 28. eidem facultati tribuit apprehensionem obiecti absolute, & iudicium eius quod sit iucundum, vel molestum, id tamen primum, saltem origine, antecedit, & præsupponitur ab altero, indeque oritur quod vis imaginandi dum fuerit imperfectior, vel minus libera, valet efficere primum, non autem secundum, re vera tamen in dormiente & imaginatio, & iudicium ambo confusa sunt.

Albertus Magnus.

Euersio.

Opinio verior de Numero internorum sensuum.
Cap. VII.

Sẽsus internos & duos esse, et tres.

RELATIS & reiectis aliorum opinionibus, cum Platone, Aristotele Græcisque interpretibus, internos sensus partim duos, partim tres esse puto, duos iudicantes, qui magis proprie nomine sensus denotantur, tertium seruantem. Aristoteles nullibi de pluribus verba fecit, vt constat ex secundo de Anima, vbi Sensus Communis, & Phantasia declarantur, ex libro de Sensu & sensili, in quo exactius de Communi Sensu sermo est, & ex

libro

libro de Memoria & reminiscentia, in quo attinentia ad facultatem seruantem explicantur. Hæ facultates sunt tanquam initium, medium, & finis, internæ apprehensionis sensibilium. Nam Sensus Communis vt est finis, & centrum externorum sensuum, ita est Principium internorum, Phantasia ad vlteriorem gradum tendens, est tanquam medium, memoria recipiens & seruans, finem adhibet. Insuper, Communis Sensus solum versatur circa præsentia, Phantasia circa præsentia, & absentia, Memoria tantum circa absentia. Præterea, Sensus Communis est connexio actionis externorum sensuum, & absolutio eius, Phantasia operatur per motum proxime prodeuntem ex eo sensu, Memoria est conseruatio iudicij eius, Sensus Communis sine medio nectitur cum Phantasia, quam proxime mouet, Phantasia cum memoria proxime famulantur Menti, & Mens proxime dicitur speculari Phantasmata, adeo, vt aliæ facultates omnino redundantes, & superuacaneæ iudicari debeant. Phantasia est ea, quæ per subnotionem excitat appetitum, cum quo est principium motus, & tanquam facultas inter sentientes suprema, in iumentis obtinet locum Mentis, & Mens Brutorum nuncupatur. Græci interpretes de hoc numero internorum sensuum non ambigunt, sed omnes vt conspicuum tres esse dicunt, eosque declarant, & præsertim Theophrastus, vt constat ex libro eius de Anima, a Prisc. Lydo explicatus. Similiter Alexander, & Simplicius, Themistius, & Philoponus, Plato quoque, quamuis internos sensus maxime videatur nectere, tamen de ternario hoc numero idem sentit: Nam in Theeteto declarauit Sensum Communem, qui locus consideratur a Galeno septimo de Placitis, cap. sexto. In Sophista declarauit facultatem imaginandi, quam imitatricem & simulachrorum magistram nuncupauit. Memoriam patefecit in Philebo, quam in Theeteto Matrem Musarum esse dixit, & ex sententia Homeri Cor Animæ nuncupatur. Quod interni sensus non debeant iudicari pauciores, ex dictis patet, quod non sint plures, ita ostenditur: si plures essent, vel esset addenda cogitatio, vel existimatio, vel imaginatio distincta a Phantasia, vel alia facultas seruans, at nil horum est dicendum: nam cogitatio & existimatio ad Mentem pertinent, subnotionum iudicium ad Phantasiam, Vis imaginandi & Phantasia, idem denotant: statuere facultates seruantes duas, omnino est superuacaneum, non itaque facultates sunt plures tribus iam enumeratis. At est instantia de Reminiscentia, quæ distinguitur a Memoria, & soli homini competit. Insuper, quod inter sensus internos numerari debeat existimatio, distincta ab imaginatione, per id nituntur ostendere: quia nonnunquam vis imaginandi bene valet, & existimatio læsa est, dant exemplum de Medico laborante apostemate in medio Cerebri ventriculo, qui recte imaginabatur, & iudicabat vasa argentea ei oblata, at ob deprauatam existimationem, præcipiebat proijci. Ex aduerso nonnulli laborantes, perperam imaginantur in cubiculo reperiri Muscas, & Tibicines, recte tamen existimant, & præcipiunt repelli. De prima instantia sumpta ex Reminiscentia, dico, Memoriam, & Reminiscentiam in homine esse duas muneris subordinatas functiones, eiusdem facultatis; Fundamentum est conseruatio, vel exacta, vel imperfecta: pro Memoria non requiritur auxilium rationis, quod requiritur pro Reminiscentia, cuius munere per nonnulla quę Memoria seruantur, oblitorum reminiscimur. De altera difficultate dicẽdum est, relatas deceptiones, vel esse Mentis, cuius laborantes graui morbo parum sunt compotes: vel esse externorum sensuum, quorum officia ob permutatos spiritus sunt deprauata, vel esse deprauationes Phantasiæ pro attinentibus ad officium vnum, potius quàm ad aliud. At pulchra oritur dubitatio, quia Reminiscentia nedum homini, verum iumentis quoque conuenire videtur, vt canis videns baculum reminiscitur eo se fuisse percussum, & equus videns foueam in quam prius ceciderat, reminiscitur se cecidisse, & renuit super eam transire. Respondeo iumentis, vt competit imago quædam, & vmbra rationis, ita eis competit vmbra, & imago reminiscentiæ, ea tamen reminiscentia non est, quia non fit auxilio rationis, sed solum est quædam restauratio memoriæ,

Plato.

Nõ esse plures tribus.

Instantia de Reminiscentia.

Solutio.

Dubitatio.

per oblationem Obiecti, nam videns Obiectum recordatur canis & equus ſubnotationum,& connexorum cum eo.

De obiectis internorum Senſuum. Cap. VIII.

DECLARATO numero internorum ſenſuum, quia facultates eluceſcunt per obiecta,& opera, ideo pro huiuſmodi facultatum notitia, primo de earum obiectis, mox de munerum functionibus verba faciam. Obiectū internorum ſenſuum, vel eſt commune ſingulis tribus approbatis facultatibus, vel eſt proprium ſingularum. Ordiar a communi, & inde propria eliciam. Obiectum commune adhuc vſurpatur dupliciter, vel pro quocunq; nato quouis modo per internos ſenſus noſci, vel pro eo quod per ſe natum eſt apprehendi, quod dicitur obiectum mouens & formans. His præaſſumptis, duas profero concluſiones. Prima eſt, Obiectum in prima ſignificatione ſumptū, eſt vniuerſum genus cunctorum ſingularium ſiue exiſtentium, ſiue non exiſtentium, includentium tamen, ſiue iunctam modo aliquo habentium imaginem aliquam materiatam. Altera Concluſio eſt, ſumendo obiectum pro communi, & per ſe mouente, & formante, eſt vniuerſum genus ſingularium ſenſibilium propriorum, & communium ſiue præſentium, ſiue abſentium vt nata ſunt apprehendi, & ſeruari, cum notionibus, eorum & ſubnotionibus. Hæc ſenſus communis ſolum apprehendit ſine ſubnotionibus, & præſentia Phantaſia ea apprehendit cum notionibus, & ſubnotionibus ſiue fuerint præſentia ſiue abſentia. Memoria ſolum ſeruat, vt præterita, & per has diſtinctas rationes contrahitur obiectum commune, & redditur proprium ſingularum internarum facultatum, nam interni ſenſus habent idem obiectum ſecundum materiam diſtinctum modo & ratione. Quod pertinet ad primam concluſionem, conſidero ad internum ſenſum ſolum pertinere ſingularia, vniuerſalia enim ſola mente apprehenduntur. Conſidero inſuper, nil ſenſu apprehendi & iudicari, niſi iunctam habeat imaginem aliquam ſenſibilem, hinc ſi Deum imaginari volumus, cogimur ei tribuere figuram hominis & aliquam extenſionem. Conſidero tertio, quod nos nedum ea quæ ſunt, ſed etiam multa quæ non ſunt imaginari valemus, vt imaginamur Chimeras Centaurum, & ſimilia, quæ non ſunt. Et dum dicitur, nil eſſe in ſenſu interno, quin præfuerit in externo, dicendum quin præfuerint, vel totum, vel partes, vel ſimul, vel diuiſim, & vel id, vel aliquod illud modo aliquo repræſentans. Et ſi quis adhuc inſtet de infinito, & vacuo, quæ nunquam, & nullo modo in externo ſenſu præfuerunt: Reſpondeo, hæc noſci, & imaginatione concipi per negationem eorum, quæ externis ſenſibus nouimus. Ex his conſtant, attinentia ad primam concluſionem. Quod ad ſecundam pertinet, id ſolum eſt per ſe obiectum facultatis, quod per ſe mouere & formare eam valet; in relatione autem ad internos ſenſus, huiuſmodi ſunt ſenſibilia omnia per ſe, & communia, & propria. Hinc excludendæ ſunt priuationes, quæ iudicantur per habitus, excludendæ ſunt relationes, quæ iudicantur per abſolutum, & non habent ſpeciem propriam ſenſibilem, diſtinctam ab ea abſoluti, ſed ſolum ei ſuperaddunt modum quendam. Similiter etiam illæ, quæ intentiones, & ſpecies non ſenſatæ nuncupantur, non ſunt obiectum, ſed ſubnotiones & modi eius. Et conſiderandum, quod quamuis pro obiectis externorum ſenſuum ſolum ſumantur ſenſibilia propria, non autem communia, tamen pro obiecto internorum, communia quoq; ſumenda puto. Ratio prima eſt, quia a proprijs non iudicantur vt proprij, ac inuicem diſtincti ſunt, ſed vt habent commune aliquid, ſenſus autem interni ſe habent vt communes, dum referuntur ad externos. Secunda ratio eſt, quia a Senſu Communi exacte ſingula iudicantur, non ita a proprijs. Hinc Ariſt. in 2. de Anima dixit: Communium autem ſenſibilium habemus Senſum Communem. Tertia ratio eſt, quia a Phantaſia iudicantur

Obiectum commune.

Duæ Theſes.

Prima.

Secunda.

cantur seorsum a proprijs, imaginamur enim figuram, magnitudinem, & alia communia sensibilia seorsum a quouis sensibili proprio, vt facit Mathematicus, quod non competit sensibus externis.

Dubia nonnulla attinentia ad Obiectum internorum sensuum. Cap. IX.

EX attinentibus ad Obiectum per se internorum sensuum, quinque non leues prodeunt difficultates. Prima est, cum interni sensus non proxime moueantur ab externis sensibilibus, sed a speciebus, per externos sensus iudicatis, quæritur num obiectum iudicari debeat externum sensibile, vel potius species eius? Altera dubitatio est, quia legitur in calce secundi Posteriorum, quod potentia sentiens est vniuersalium, sentire autem singularium, quare minus recte pro Obiecto potentiæ videor sumpsisse singularia. Tertio dubitatur: quia per sensum internum homo nedum iudicat sensibilia, verum etiam indiuidua omnium decem Prædicamentorum, adeo, vt apprehendat intentionem singularium Substantiarum denudatam ab omnibus accidentibus, vt dicitur ab Auerr. 2. de Anima, 63. & ob id videor diminute assignasse Obiectum. Quarta dubitatio est, quia vna facultas est vnius generis sensibilium, & unius oppositionis eorum, ut dicitur in secundo de Anima, in cap. de Tactu, quare minus recte pro Obiecto cum Sensus Communis, tum Phantasiæ sumpta sunt omnia genera, omnesq; oppositiones formarum sensibilium. Postremo dubitatur, an obiectum unius facultatis debeat ne esse obiectum, uel pars obiecti alterius: at per ea quæ dixi, obiectum sensuum externorum, erit obiectum Sensus Communis, & obiectum huius, erit obiectum Phantasiæ, ac ita inutiliter idem iudicabitur a uarijs facultatibus. De prima difficultate dum quæritur, an obiectum sit res externa, uel species, nam res externa non uidetur posse dici obiectum, quia imaginari possumus, etiam ea quæ nō sunt, ut Chimeram, nec species, quia est alterius repræsentatio, & quæ ei competunt, solum competunt ut imagini alterius. Respondeo obiectum esse duplex, unum per quod iudicamus, alterum quod, species est obiectum per quod, id uero cuius est imago, est obiectū quod iudicamus, & hoc uere, & proprie obiectum est, in quod desinit iudicium. At instabatur: quia imaginamur etiam ea quæ non sunt. Respondeo, obiecta formantia, & per se mouentia, esse externa, & non formari a nobis, & ea quæ formantur a nobis, sunt etiam modo aliquo extra saltem secundum partes, adeo, vt nostra solum sit compositio earum. Erat secunda dubitatio, quia potentiæ dicuntur Vniuersalium. Respondeo, potentias dici vniuersalium, quia nō sunt contractæ ad vnum definitum singulare, sed indefinitæ erga quælibet, propterea dicuntur Vniuersalium, sed eorum sunt quatenus indefinitæ reperiuntur in singulis particularibus: hinc ego pro obiecto sumpsi genus singularium sensibilium. Dubitatio tertia erat, de intentionibus decem Prædicamentorum: Nam inquit Auerroes in secundo de Anima, 63. sensus hominis, apprehendere intentionem singularium hominum, & singularium omnium decem Prædicamentorum, quam intentionem, ait vim cogitandi distinguere a specie imaginata & eam exspoliare cæteris sensibilibus communibus, & proprijs iunctis cum ea. His verbis ait Auerroes indiuiduis substantiæ competere intentiones, hoc est notiones quasdam proprias quas nonnulli species non sensatas appellant. Ex quo elicitur genus specierum sensibilium non esse obiectum totum. Respondeo, Auerroem hac de re minus recte sentire, primo, quia notio denudata omnibus accidentibus communibus, & proprijs, non seruat conditionem singularis, nam singulare vnum est cuius materia est vna, ex quinto Metaphysicæ duodecimo, Materia dicitur vna particularis distincta ab altera per accidentia particularia. Hinc Porphyrius per ea Definiuit

Prima dubitatio.
Secunda.
Tertia.
Quarta.
Quinta.
Solutio primæ.
Solutio secundæ.
Sol. tertiæ.

singulare, inquiens, constare ex proprietatibus, quarum collectio non est in alio, eadem, id autem quod est in alicuius Definitione, non potest secerni ab eo. Et in primo de Coelo dicitur, quod hoc coelum, nempe indiuiduum, denotat formam cum materia. Praeterea, nulla facultas apprehendit per se, & seorsum, aliquid non includens cōditionem sui obiecti mouentis, at sensus solum mouetur a specie sensibili, & hoc patet experientia, nunquam enim imaginabimur vel Socratem, vel Platonem, nisi cōcipiamus imaginem quandam includentem accidentia propria eius: non itaque internus sensus id valet efficere. At obijciunt nonnulli, quia tunc singularia Substantiae per nullam facultatem iudicarentur per se, non enim per se iudicantur ab intellectu, cum ille dicatur esse vniuersalium. Respondeo ea singularia ita apprehendi, vt sunt nata apprehendi: ea namque, vel considerantur cum proprijs accidentibus repraesentantibus conditionem indiuiduam illorum, vel seorsum, si cum accidentibus, ita apprehenduntur primo a sensu ex accidenti, per speciem accidentium propriorum, vt dicitur in secundo de Anima, vbi Substantia statuitur sensibile ex accidenti; mox per eandem speciem apprehenduntur a Mente, vtente sensibus tanquam ministris. Dum autem secernuntur ab accidentibus, & materia, quod fit per solam Mentem, tunc remanet pura

Sol. quartę. essentia, attinens ad speciem, & vniuersale, quae per se ab intellectu percipitur. Quarta dubitatio erat, quia vna facultas est vnius generis obiecti, vniusque primae oppositionis. Respondeo, id esse verum de facultatibus, & sensibus externis, & proprijs, non de internis & communibus, nam externi proxime mouentur ab obiectis varijs, & ob id egent instrumentis magis proprijs, requisitis pro definita aliqua oppositione: at cū fuerit facta translatio ex esse materiato, in spiritale, nō requiritur deinde ea distinctio facultatum, & instrumentorum, sed satis sunt spiritus, & instrumenta quaedam communia. Insuper, in facultatibus cognoscentibus subordinatis, quod iudicat antecedens, valet iudicare etiam sequens, addendo aliquid vltra, & id quod additur, constituit tāquam forma obiectum proprium illius facultatis, adeo, vt hac ratione etiam eiusdem

Sol. quintę. generis esse dicatur. Dubitabatur quinto & postremo, quia obiectum vnius facultatis, non est obiectum alterius. Respondeo, non esse obiectum alterius eodem modo, eademque ratione, at distincta ratione secus se habet: nam vt dixi, facultas sequens, valet id quod antecedens, & aliquid vltra. Hinc Mens demum valet cuncta & eminentiori modo apprehendere, quae valent apprehendere antecedentes facultates.

De Actionibus internorum sensuum & primo Sensus Communis, Cap. X.

QVONIAM in Vniuerso nil frustra, nilque ociosum est, ideo etiam nullus reperitur Animae gradus, nullaque facultas, cuius non sit propria aliqua muneris functio, propriumque officium; Et ordiendo ab internis sen-

Septem officia Sensus Communis, Primū officium. sibus, a Sensu Communi, septem puto esse officia eius, quorum primū est, nectere tanquam centrum sensus externos, eorumque actionem perficere, vt enim per Communem Sensum, facultates externae robur suscipiunt, ita per

Secundum, eundem, iudicium illorum redditur exactius. Alterum officium est, iudicare, & per-

Tertium. cipere nos sentire. Tertium est comparare sensibilia propria distinctorum sensuum, eorumque similitudinem, & dissimilitudinem iudicare, vt nos docet Philosophus in

Quartum. secundo de Anima. Officium quartum est, proprie versari circa sensibilia communia: ideo Aristoteles in eodem secundo de Anima 134. dixit, pro illis nobis datum esse cō-

Quintum. munem sensum. Quintum est, apprehendere priuationes propriorum sensibilium, vt silentium, & tenebras, quae quamuis sine externo sensu non iudicentur, vt sine auditu silentium, tamen id iudicium per communem sensum absoluitur; Ideo Auerroes, cō-

Sextum. men. 149. secundi de Anima, id officium Communi Sensui tribuit. Sextum officium

eſt,in ſtirpan'malibus fungi Munere Phantaſiæ, excitando appetitum eorum contractione,& extenſione,ad proſequenda, vel vitanda vtilia,& aduerſa. Septimum officium eſt,excitare Phantaſiam,eique ſenſibilia offerre,& ſubminiſtrare. *Septimum.* Horum officiorum primum origine,eſt nectere externos ſenſus,eorumque actionem exactiorem reddere,primum proprietate conditionis eius,eſt comparare ſenſibilia varia, ac inter ea diſcrimen ponere,primum dignitate, eſt famulari Phantaſiæ, ita enim ad ſuperiorem gradum dirigitur, præſtantiorique fini redditur proximior, nam maxima perfectio inferiorum ſecundum naturam eſt inſeruire ſuo ſuperiori. In dictis duæ breues occurrunt difficultates,prima eſt cum colores nequeant ſine Lumine videri, quomodo per internos ſenſus iudicentur,cum intus tenebræ,non lumen inueniantur. *Prima dubitatio.* Altera dubitatio eſt,quia dixi, per communem Senſum nos percipere quod ſentiamus, cum tamen Ariſt.in ſecundo de Anima affirmet id fieri per externos ſenſus. *Secunda.* De prima difficultate dico,iudicium primum externorum colorum expoſcere Lumen,& facto primo iudicio,& iam translato colore ex eſſe materiato in ſpiritale,non amplius requiri Lumen. *Solutio primæ.* Pro altera difficultate conſidero primo, quod Ariſtoteles videtur ea de re ſibi non conſtare:nam in ſecundo de Anima,contex.136. mouet hanc difficultatem, quam ſoluens inquit:nos eodem externo ſenſu,quo ſentimus,etiam ſentire quod ſentiamus. *Solutio ſecundæ.* In lib.autem de Somno,& Vigilia id inficiatur:inquit enim, Eſt autem quædam potentia Communis,quę ſequitur omnes,quæ iudicat quod videmus,audimus, & ſentimus,non enim Viſus percipit ſe videre,nec auditus ſe audire,&c. de qua apparente controuerſia,a varijs,varia dicuntur,quibus ſilentio obuolutis, ſolutionem approbandam refero, quæ elicitur ex Theophraſto, cap.47. de Phantaſia, explicato a Priſc.Lydo, Nam ſenſus externi dupliciter conſiderantur; vel vt externi, & proprij, vel vt iuncti cum Communi:ut externi,& proprij,iudicant obiectum ſuum, vt iuncti cum Communi Senſu,quia ſic exactius operantur,etiam iudicant ſe ſentire, adeo, ut Senſus Communis,per intermedios externos iudicet nos videre, audire, & ſic de cæteris. *Theophraſtus.* Et idipſum dicendum puto de iudicio priuationis,quod Ariſtoteles in ſecundo de Anima,tribuit ſenſibus externis,Auerroes Senſui Communi, hinc Themiſtius iudicium id quod ſentiamus,tribuit Communi Senſui,ut patet ex Paraphraſi,cõt.149. ſecundi de Anima,quo loci de Communi Sẽſu verba faciens,inquit: Hæc illa vis eſt, qua nos uiſu uidere,& auditu audire percipimus,eadem enim potentia percipi actiones ſenſuum neceſſe eſt, qua differentias actionum percipimus. *Iudiciũ priuationum.* Eſt itaque Senſus Communis,interna facultas, nectens externos ſenſus, eorumque iudicia perficiens, apta diſcrimen ponere inter ſenſibilia propria diſtinctorum ſenſuum, & Phantaſiæ ſubminiſtrare. *Definitio Senſus Cõmunis.*

De Officijs Phantaſiæ. Cap. XI.

Qvotiescvnqve officia ſecundum merita ſingulorum diſtribuuntur, cuncta inſpiciuntur congruenter diſpoſita. In imperijs hominum raro hoc ſeruatur, frequenter enim ad ſublimiora officia minus idonei eleuantur,ex quo deprauationes prodeunt, recteque ordinis pernicioſiſſimæ euerſiones. Hoc in Vniuerſi adminiſtratione non accidit:cum enim Dei cura, & Prouidentia Mundus regatur, inter reliquas perfectiones,hanc quoque includit,vt facultatibus præſtantioribus,præſtantiora officia tributa ſint. *Natura facultati nobiliori, præſtatiora tribuit officia.* Hinc Phantaſiæ inter organicas facultates nobiliſſimæ, officia quoque præſtantiſſima ſunt delegara,ea autem ſunt duodecim quorum primum origine eſt moueri a Communi Senſu,& iudicare obiecta,quę per communem ei offeruntur; ita finis facultatis antecedẽtis, principium eſt ſequentis. *Duodecim officia Phãtaſiæ. Primum.* Secundum officium eſt,operari circa abſentia, auxilio memoriæ ei iunctæ. *Secundum.* Tertium,ſubnotiones addere,iudicando obiecta, ut ſibi conſentanea,uel aduerſa. *Tertium.* Quartum excitare appetitum, & vnà cum eo mouere animal. *Quartum.*

Quintum

Quintum. Quintum vnà cum inſtinctu Naturæ eſſe principium variorum admirabilium operũ, quæ ab expertibus rationis efficiuntur, vt in hirundine formandi nidum, in aranea du cendi retia, & ſimilium. *Sextum.* Sextum, operari in ſomno, verſari circa Phantaſmata, ac per ea excitare etiam, & mouere ſenſum communem expergeſaciendo animal. Hæc *Septimum.* ſex ſunt communia iumentis, & feris: reliqua ſunt propria Phantaſiæ hominis, nam ſeptimum eſt ad libitum imaginari quodcunq; volumus, non autem ita ad libitum valemus nõ imaginari, frequenter enim vellemus imaginationẽ aliquam aduerſam a no *Octauum.* bis repellere, at non ualemus. Octauum eſt, componere ea quæ iudicat, non quidem *Nonum.* exacte, ſed confuſe, & ſimiliter diuidere. Nonum eſt, ſi non ratiocinari, ſaltem imagi *Decimum.* nem quandam ratiocinandi ſeruare circa ſingularia. Decimum eſt, inſeruire menti, *Vndecim.* offerendo ei Phantaſmata. Vndecimum, vice verſa a mente formari, dirigi, & exequi mandata eius, quod apparet in viro Prudente. Hinc Ariſtoteles in tertio de Anima. *Duodecimũ* 51. Phantaſiam hominis ait eſſe & ſine ratione, & cum ratione. Duodecimum officium eſt, apprehendere officia ſingularum animæ partium, eaſque vnà cum appetitu vel ad actionem excitare, vel ab ea reuocare, vt dicebat Iamblichus. Harum Phantaſiæ actionum, prima origine ea eſt, quæ primo eſt numerata. Prima perfectione, eſt famulari Menti. Prima proprietate, eſt verſari circa abſentia cum ſubnotionibus, & appetitum excitare ad ea vitanda, vel proſequenda. Phantaſia eſt ea facultas, quæ eximiam in homine, vniuerſam in iumentis, & feris facultatem habet, pro illis regendis, & commouendis, adeo vt ex ea in feris innumera prodeant, quæ admirationem eximiam pariunt, in homine autem ex eius varia conſtitutione ortum ducunt propen *Plato.* ſiones variæ, ad varia ſtudia, Ingeniaque varia. Plato in Sophiſta, duplicem ſtatuit Phantaſiam, vnam, quam dicit aſſimilatricem, qua res vt ſunt comprehenduntur, & formantur. Alteram Phantaſticam, ad libitum formantem imagines varias, & ad id, quod apparet inſpicientem, vt faciunt perſpectiui. Hinc eam appellat magiſtram ſimulachrorum, Proteo perſimilem, figuram omnem recipienti. Hæ non debent indicari facultates duæ, ſed duæ actiones, & officia eiuſdem: & loquens de Phantaſia, vt contradiſtincta ab opinione, inquit, opinionem eſſe affirmationem, vel negationem ſequentem cogitationem, Phantaſiam vero eſſe tanquam affirmationem, vel negationem ſequentem ſenſum, ex quo Ariſtoteles ſumpſit ex opinione Platonis, Phãtaſiam eſſe quid compoſitum ex opinione, & ſenſu: vel eſſe opinionem ex ſenſu prodeuntem, ſiue cum ſenſu iunctam, & in cũ inuehitur in ſecundo de Anima, cont. 157. & ſequentibus, ac ex propria ſententia inquit, Phantaſiam eſſe motum factum a ſenſu, qui actu eſt, nam eluceſcit facultas ex eius actione, actio Phantaſiæ dicitur motus factus a ſenſu, qui eſt actu, quia præſupponit motionem factam a ſenſibus iudicatis per externos, & Communem Senſum, quæ motio deſinit in iudicium Phantaſiæ, adeo, vt Phãtaſia ſit facultas interna, iudicans ſenſibilia, ei oblata per Communem Senſum, etiam abſentia, eiſque ſubnotiones addens, per quas appetitum excitat ad eorum proſequutionem, vel fugam. Et quamuis Ariſtoteles diſputet aduerſus verba Platonis, non ta*Conciliatur Ariſt. cum Platone.* men eſſet difficile Platonem defendere: nam Plato imaginandi facultatem conſiderauit vt contradiſtinctam ab opinione ſequente rationem, ideo dixit eam eſſe tanquam opinionem, ſiue affirmationem ſequẽtem ſenſum, adeo, vt idipſum denotauerit quod Ariſtoteles inquiens eſſe motum a ſenſu factum, affirmationem autem cum ratione, opinionem nuncupauit: non enim Plato dixit Phantaſiam eſſe opinionem, ſed ei ſimilem, quatenus cum ſubnotione eſt, tanquam affirmatio, vel negatio ex ſenſu pendens: eam autem imaginationem quam Ariſtoteles in tertio de Anima. 57. ait eſſe cum ratione, Plato opinionem diceret; adeo, vt lis ſit in ſolis verbis. Immo Ariſtoteles in tertio de Anima, 28. Phantaſiam cum ſubnotione ait eſſe tanquam affirmationem, vel negationem; nam ait: ſentire eſt ſimile ipſi, dicere ſolum, aut intelligere: cum aut delectabile, aut moleſtum, tanquam affirmans, vel negans, proſequitur, aut fugit.

Dubia

Dubia nonnulla ad Phantasiam attinentia. Cap. XII.

EX his, quæ de Phantasia, & præsertim de eius actionibus sunt dicta, variæ emergunt difficultates, Principales tamen hæ sunt. Primo quæritur, an Phantasia, ea quæ iudicat, valeat etiam componere, & diuidere. Secundo, an valeat ratiocinari, & modo aliquo sit rationis particeps. Tertio, an ea, vel potius Natura principium sit variorum admirabilium operum, ex animalibus rationis expertibus prodeuntium. Quarto, quomodo id debeat intelligi, quod famuletur Menti, eique Phantasmata offerat. Quinto dubitat Priscianus Lydus in lib. de Phantasia, ex sententia Theophrasti si Phantasia est motus factus a sensu, vt ait Aristoteles, quomodo versatur circa opera Mentis, eaque effingit, & format, cum ea sub sensum non candant? De prima difficultate, Auicenna, Albertus Magnus, Auerr. & qui eos sequuntur, facultati cogitandi, quam ego ad Phantasiam redegi, officium tribuunt componendi species cum speciebus, intẽtiones cum intentionibus, & intentiones cum speciebus, quod patet experientia: nam pueri ante vsum rationis, necnon viri delirantes, componunt, & diuidunt. Insuper Aristoteles in tertio de Anima, 57. concessit Phantasiam cum ratione, ratio autem non est sine compositione. Similiter homo per Phantasiam nouas ad libitum componit imagines. Præterea, nisi Phantasia componeret, & diuideret, non esset principium tam variarum, & admirabilium compositarum actionum. Hinc Plato in Sophista, ei concessit affirmationem quandam cum silentio per sensum factam, affirmatio autem, & negatio est compositio, & diuisio. Ex aduerso Aristoteles in tertio de Anima, 21. inquit: quod vnum facit, hoc est componit, est Mens. Themistius in Paraphrasi ait: cõponere esse proprium Mentis. Et in cõnt. 39. ait Philosophus, Phantasia aliud est a dictione, & negatione: nam verum, & falsum connexio est notionum Mentis. Simplicius in tertio de Anima, exponens, tex. 39. & Philop. exponens cont. 31. inficiantur, sensum componere, idque aiunt esse officium mentis. Præterea, Aristoteles in quarto Physic. 131. ait: solam Mentem numerare, eamque solam noscere tempus, quare Phantasia tempus non cognoscit, & ob id non proprie componit, compositio enim, quæ sit vera, vel falsa, non fit sine verbo connotante tempus. Pro resolutione accipio compositionem instituto nostro inseruientem, esse triplicem: Vnam, dum singularia dicuntur componi, eliciendo ex eis vniuersale. Alteram, rei cum tempore distincte noto. Tertiam, rei cum re. Prima proculdubio non competit Phantasiæ, cum sola Mens eliciat vniuersale: & de hac pnto loquutum esse Auerroem, dum in tertio de Anima 33. dixit: & non debet quis putare, quod vis cogitandi componat intelligibilia singularia, nam Intellectus materialis componit ea, vis autem cogitandi non valet nisi distinguere indiuidua illorum intelligibilium, eaque offerre. Similiter secunda compositio, quæ est rei cum tempore distincte noto, Phantasiæ nõ competet, id enim officium est Mentis. Hinc Aristoteles in tertio de Anima, post cont. 21. eam compositionem Menti tribuit. Dico cum tempore distincte noto, quia confuse vt est idem cum motu, & pro qualitatibus temporum ei iunctis, etiam nosci potest sine ratione: sic aues prædicunt futuram hyemem, mutant regiones, & alia pro futuro tempore parant, præsertim tamen id efficiunt per instinctum, & internam naturę commotionem, vt laborantes morbo Gallico per dispositionem aduersam noscunt mutationes temporum, ob permutationes humorum ex eis prodeuntes. Tertia autem, quæ est compositio minus proprie sumpta, & est sola connexio variarum rerum, & subnotionum inter se, potest competere Phantasiæ, quæ etiam si fuerit cum tempore, cum eo est cõfuse noto per Qualitates cum eo iunctas, adeo, vt potius iudicari debeat compositio rei cum re, quam cum tempore, & præsertim, quia id faciunt expertia rationis per instinctum naturæ, vt per ducem, ideo accurate loquitur Aristoteles in tertio de Anima, 28.

Prima dubitatio. *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Solutio primæ, an Phãtasia componat.* *Aristot.* *Resolutio.*

ma, 28. inquiens, cum sensus nouerit delectabile aliquid, & molestum, tanquam affirmans, vel negans, inquit, tanquam indicans (vt etiam considerauit Simplicius) non propriè componere, sed compositionis imaginem quandam seruare: & de hac sola vera est sententia Auerrois, dum comm. 30. 22. & alibi, facultati cogitandi tribuit cōpositionem, quæ distinctius competit Phantasiæ hominis, quàm brutorum. Hoc experientia cognoscimus: nam pueri ante vsum rationis, non valent componere, nisi confusè, & solum voces simplices proferunt, mox incipiunt rem cum re componere, cum tempore autem vltimo loco componunt, dum incipiunt ratione vti. Et his patent solutiones aduersarum rationum.

An Phantasia ratiocinetur. Cap. XIII.

INTER officia Phantasię hoc enumerabatur, vt vel ratiocinetur, vel vmbram quādam, & imaginem rationis includat; qua de re non leuis est dubitatio, ideo iure optimo quæritur, an Phantasia ratiocinari valeat? Aristoteles in tertio de Anima, 57. inquiens Phantasiam esse & cum ratione, & sine ratione, videtur ei rationē tribuere; Quod clarius elicitur ex secundo Nicomachiorum, in quo rationem extendi ait ad Phantasiam, & appetitum eius, & in eius appetitu Virtutes collocatas affirmat, quæ ad mores pertinent, Virtus autem non valet sine ratione consistere. Hinc Aristoteles in secundo, & in tertio de Anima, Phantasiam honestat nomine Mentis, Mens autem non caret ratione. Auerroes in tertio de Anima, comm. 20. & alibi, Virtuti cogitandi, quam ego ad Phātasiam redegi, officium ratiocinandi de singularibus tribuit. Hinc nonnulli aiunt. Pygmeis, quibus Phantasiam pro facultate suprema competere putant, etiam rationem conuenire, circa singularia. Themistius in tertio de Anima, in Paraphr. cont. 57. dixit: Hæc imaginatio, quæ ad sensum attinet, etiam belluis tribuitur, quę vero rationis est particeps, solis hominibus innascitur, nam & in illis suum est plura visa ex aduerso perpendere, & cōparare, atque vtrum hoc an illud sit magis expetendum, quod sane rationis munus atque officium est, &c. Conspicue Themistius per hæc, & alia sequentia verba, Phantasiæ hominis, officium tribuit ratiocinandi. Insuper fuere nonnulli, qui nedum Phantasiam hominis, verum insuper illam quoque iumentorum, & ferarum, dixere rationis compotem, vt Pythagoras, Plutarchus in suis opusculis moralibus, Galenus, & alij: Quam opinionem tetigit Aristoteles in secundo Physic. 80. inquiens: Propterea, dubitarunt quidam, vtrum Mente aut alio quodam operentur, araneæ, &c. Quam sententiam Porphyrius in lib. de abstinentia ab esu carnium, nedum approbat, verum insuper varijs, & efficacissimis rationibus confirmat, & præsertim, quia conspicue canes, aues, & animalia multa mouentur exemplo, vtuntur argumento a sufficienti partium enumeratione, argumentantur, & mouentur per signa, & demum disciplinabilia sunt, disciplina autem non seruatur sine ratione. Hinc eis tribuitur Prudentia & prænotio futurorum, qua aues statutis temporibus mutant regiones, apes fauum conficiunt, araneæ telas pro sibi parando alimento ducunt, formicæ grana condunt, & alia similia efficiunt, quæ sine ratione fieri posse non videntur; Propterea Anaxagoras (referente Aristotele in primo de Anima 24.) Mentem cunctis animalibus competere existimauit. Quod autem Phantasia hominis, ad quam vim cogitandi redegi, sit rationis particeps, nedum existimauit Auerroes, verum etiā Auicenna, Albertus, Gandauensis q. 37. D. Tho. par. 1. q. 78. Art. 4. & alij plurimi viri docti. Ex aduerso tamen, Phantasiam esse expertem rationis, ex varijs colligi potest, & loquendo primo de Phantasia iumentorum, conspicue Aristoteles in tertio de Anima. 57. ait, eam carere ratione. Et in secundo Physic. 80. opera ferarum, & iumentorum, non ex ratione prodire affirmat, sed ex instinctu naturæ: hinc ea nuncupat naturæ ope-

Arist. *Auerroes.* *Pygmei.* *Themistius.* *Pythagoras.* *Porphyrius.* *Anaxagoras.*

ræ opera. Hoc confirmatur:quia cui competit ratio, competit conſultatio, electio, actio, & libertas, quæ in feris, & iumentis non habent locum. Inſuper, cui competit ratio,competunt virtutes in more poſitæ,competit reminiſcentia,quæ abſunt ab illis. Præterea, omnis ratio vim habet ex aliquo vniuerſali, vt patet ex lib. Priorum, ſola Mens vniuerſale apprehendit. Demum, ratio, & progreſſio animi, ex vno in aliud, expoſcit eleuationem ſupra materiam: at facultas ſentiens eſt merſa in materia,& ex ea pendet,quare nec Phantaſia hominis,nec ea brutorum,eſt rationis particeps,alioquin hæc deſcriptio, (Animal rationis particeps) non eſſet propria hominis. Pro reſolutione difficultatis,tres profero concluſiones: prima eſt, Phantaſia brutorum abſolute eſt rationis expers,& ſolum includit vmbram eius. Altera eſt, Phantaſia hominis eſt eminentior ea brutorum, includens exactius vmbram rationis, ex ſe tamen ratione caret. Tertia eſt,Phantaſia hominis ob connexionem cum Mente,aliqua ex parte poteſt dici compos rationis. Prima concluſio ex dictis eſt conſpicua: nam iumenta, & feræ ducuntur inſtinctu naturæ, non ratione, quod patet: quia opera ſua efficiunt ſine præcurrente experientia,nam formica nuper orta, non experta hyemẽ, colligit grana;Ea quę prodeunt ex ratione, variantur,& modis multis fiunt,bruta efficiunt ſua opera conſimiliter. Demum,quæ fiunt per rationem,etiam fiunt cum prænotione finis,iumenta frequenter finem non cognoſcunt,vt dum per venerem connectuntur, pro ſeruanda ſpecie. Propterea quamuis varia efficiant, conducentia fini, non tamen ea efficiunt per notionem finis,ſed per inſtinctum naturæ. Addebatur tamen,brutorum Phantaſiam includere vmbram rationis, quod etiam dicitur a Simplicio in expoſit.57. contex.3.de Anima, quod verum eſt,quadruplici ratione: primo, quia in eorum operibus,vt in vmbra fulget eminentiſſima ratio, & Prouidentia Dei. Secundo, quia eorũ Phantaſia proportione reſpondet humanæ Menti, quatenus per eam ducuntur. Tertio,quia per humanam rationem ſunt diſciplinabilia. Quarto, quia includunt inchoationem rationis,& præſertim exempli,& rationis a ſigno,carẽt tamen perfectione,ex vniuerſali prodeunte: Hinc eis etiam competit non Virtus,ſed vmbra eius,non Prudentia ſed imago, Non Ars, ſed aliquid ei ſimile,& cum ratione careant, nec Peccare, nec dominari apta ſunt. At qui aduerſæ fuere ſententiæ, vmbram, & imaginem honeſtarunt nomine principalis formæ. Altera Concluſio erat, Phantaſiam hominis præſtare Phantaſiæ iumentorum,exactioremque includere imaginem rationis, quod experientia, & ratione conſtat. Experientia: quia Phantaſia hominis ad libitum elicit ex vno aliud, nectit varia,formãdo Chimeras, & ad libitum imaginatur quodcunque vult, quod feris non competit. Inſuper, pueri ante vſum Mentis,ducti a Phantaſia,operibus patefaciunt ſe præſtare feris, & iumentis. Quod ratione confirmatur: quia Phantaſia hominis debet inſeruire Menti,parat pro Mente,& ex ſententia Ariſtotelis eſt tanquam domicilium Mentis, quod Phantaſiæ brutorum non competit: & quamuis ita præſtet, non ob id iudicari debet ex ſe rationis compos,ſed ſolum per participationem, vt in calce primi Nicomachiorum docet Philoſophus,& ex declaratione tertiæ Concluſionis refulgebit. Dicebatur tertio, Phantaſiam hominis,ob connexionem per naturam cum Mente, aliqua ex parte reddi rationis participem. Hæc eſt ſententia Ariſtotelis in primo,ſecundo,& ſexto,libris Nicomachiorum, quibus in locis, appetitum per Phantaſiam excitatum, non ex ſe ait, eſſe rationis compotem, ſed per nexum cum Mente, reddi talem, idque ei competit primo ex parte apprehenſionis,nam per mentem formatur,ſecũdo, ex parte actionis, quatenus per nexum cum Mente dirigit appetitum ad approbata per rationem. De primo intelligi debet Ariſtoteles in tertio de Anima, 57. dum Phantaſiam hominis nonnunquam includere conſultationem affirmat: de altero modo etiam loquitur Ariſtoteles in tertio de Anima,loquens de principio motus, diſtinctius tamen de eo verba facit in libris de Moribus, dum appetitum ſenſuum, eatenus ait participem rationis,quatenus eſt aptus per Phantaſiam audire rationem,eique obtemperare, vt patet

Reſolutio.

Prima concluſio.

Secunda.

Tertia.

in Viro continente, vel temperato, & ob id ei competunt virtutes in more poſitæ: & iure profecto hoc competit Phantaſiæ hominis. Nam nedum vt Senſus Commmunis mouet Phantaſiam, verum vice verſa, Phantaſia quoq; mouet Communem Senſum, vt dixi accidere dormientibus. Similiter de Phantaſia, & Mente dicendum eſt, quod nedum Phantaſia offert obiecta Menti, verum etiam econtrario Mens format Phantaſiam, & corrigit, ac ob id dixit Iamblichus, Phantaſiam efformare actiones Mentis, eaſque concipere, adeo vt Phantaſia famuletur Menti, eiuſque imperio ſubijciatur. Ex his colligo, cum homo dicatur Animal rationis particeps, hoc eſſe verum de ſolo homine, & de eo duplici ratione: primo, per Phantaſiam, per quam eſt rationis particeps, vt apta eſt eam audire, eique obtemperare. Secundo, per Mentem, munere cuius homo abſolute & per eſſentiam eſt particeps rationis.

Quo homo ſit rationis particeps.

Diluuntur tres reliquæ difficultates ſupra propoſitæ ad Phantaſiam attinentes. *Cap. XIIII.*

RESOLVTIS primis duabus difficultatibus, tres poſtremæ diluendæ ſuperſunt, quarum vna erat: an Phantaſia, vel potius Natura, efficiat ea animalium opera, quæ admirationem pariunt? Ariſtoteles in ſecundo Phyſic. contex. 80. id tribuit Naturæ, & per id oſtendit Naturam operari propter finem: At in calce ſecundi de Anima inquit, Phantaſiam eſſe principium eorum. Reſpondens dico, vtrunque eſſe verum: Nam Phantaſia, cum ſit forma ex materia pendens, etiam Natura eſt, & propterea controuerſiam non includit dicere ea eſſe opera Phantaſiæ, & Naturæ: hoc tamen verum eſt, quod diſtincta ratione operatur vt Natura, & vt Phantaſia: Nam vt eſt Natura operatur per inſtinctum naturæ, qui eſt interna commotio ſequens Phantaſiam, vt Natura eſt, per Dei Prouidentiam in ſuum bonum directa: vt autem eſt Phātaſia, operatur per iudicium, & cognitionem rerum in quibus verſatur. In efficiendis illis operibus inſtinctus obtinet principatum, & gerit vicem ducis, cognitio vero inſtrumenti, & conducentis: nam inſtinctus (vt dixi) prodit ex Prouidentia, quæ propriæ cognitioni Animalium præſtetur: vt ea opera prodeunt ex inſtinctu, conſimilia ſunt, vt autem expoſcunt cognitionem aliquam, varietati ſunt obnoxia. Dubitabatur quarto, quomodo Phantaſia offerat Phantaſmata Menti, eſt multorum ſententia, id fieri, quatenus Phantaſia includit quaſi liber, Phantaſmata picta, & formata, eaq; ita in ſe formata offerat Menti. Quod minime approbandum iudico, tum, quia Mens ſine præcurrente iudicio Phantaſiæ poſſet Phantaſmata ſpeculari, quod experientiæ aduerſatur, non enim valemus ſpeculari, & intelligere, non præcurrente actione Phantaſiæ: tum inſuper, quia ſic non Phantaſia, ſed memoria diceretur proxime famulari Menti, cum Phantaſmata in memoria ſeruentur. Tum tertio, quia ſic mens ſine ſenſitiuo poſſet ſingularia iudicare: At Ariſtoteles in 3. de Anima cont. 10. inquit, ſenſitiuo calidum & frigidum iudicari, & demum illæ omnes ſubminiſtrationes facultatum iudicantium ſunt viuę, & cum iudicio, adeo vt Phantaſia eatenus dicatur Menti offerre Phantaſmata, quatenus ea iudicat, & per iudicium nectitur cum actione Mentis, vt enim facultates ſunt ſubordinatæ, ita earum actio, & iudicium. Hinc dicitur Mente intelligente, Phantaſiam imaginari. Poſtrema dubitatio erat, ſi Phantaſia eſt motus factus a Sēſu, quomodo etiam in actionibus Mentis verſetur? Hæc facile diluitur, dum enim Phantaſia Definitur, per id Definiri debet quod proprium eius eſt, & commune omni Phantaſiæ, hoc autem eſt moueri a Senſu, & in oblatis ab eo verſari, & præſertim, quia ſi verſatur in muneribus Mentis, id ſolum eatenus facit, quatenus includunt aliquid ſenſibile, & ſunt connexæ cum Phantaſmatibus, & ſunt actiones particulares non ſine motu ſpirituum quamuis ſint de obiecto vniuerſali.

An Phāntaſia vel Natura princi piū ſit operum animalium.

Inſtinctus naturæ ducit.

Quo Phantaſia famuletur Mēti.

Diluitur poſtrema dubitatio.

De Memoria & Reminiscentia. Cap. XV.

Tertia vis interna ad sensum pertinens dicebatur Memoria, cuius utilitas adeo eximia est, ut a veteribus inter Deas fuerit numerata. Propterea Plato in Critia inquit: inuocare decet præcipue Mnemosinem, id est, Memoriam; in qua Dea, præcipua orationis nostræ momenta sunt sita. Et Homerus eam Cor Animæ nuncupauit, hæc est penu, & promptuarium nostrorum studiorum. Pro notitia accipio quatuor posse considerari: nempe, recordari, siue seruare memoria, reminisci, readdiscere, & addiscere. Recordari est seruare memoria, sine intermedia aliqua obliuione. Reminisci est cum intermedia aliqua obliuione, ita tamen, vt aliquid seruetur connexum cum eo, cuius sumus obliti, per quod tanquam per derelictum semen, cultu rationis redigamur in eius memoriam. Readdiscere est penitus obliuisci, & iterum ad ipsum ex integro addiscere. Addiscere autem, est primum omnium. Reminiscentia non est facultas distincta, sed distincta actio eiusdem facultatis, per conspirationem, & auxilium alterius, nempe rationis. Hinc tale officium, solum competit præditis ratione. Memoria ex sententia Aristotelis solum sensui competit, non Menti. Ratio est: quia nouas recipere formas, easque tanquam Subiectum suscipere, non potest fieri sine instrumento aliquo corporeo. Et confirmatur: quia Memoria est specierum sensibilium, complicatarum cum continuo, & tempore, quæ singulares sunt. Insuper, Mens cum sit æterna, varietati & alterationi non obnoxia, non valet esse Subiectum nouorum accidentium, & variabilium, sed solum in alio valet ea iudicare: id autem quod in illa est nil aliud est nisi eius essentia, vt etiam se habet de cæteris a materia solutis formis. Vniuersalia solum seruantur ex accidenti per cōseruationem Phantasmatum, ex quibus ad libitum eliciuntur: nam si seorsum seruarentur, posset Mens sine Phantasia speculari. Officia Memoriæ sex sunt. Primum, proprium, & commune est recipere, & seruare Phantasmata, siue species rerum, sub sensum cadentium. Alterum est, beneficio rationis reminisci oblitorum, quæ reminiscentia hunc in modum homini competit, Memoria seruat aliquid connexum, imaginatio id imaginatur & offert Menti, Mens sua ratione ex eo nos deducit in reminiscentiam obliti. Tertium est, vt per memoriam reddamur disciplinæ capaces, addiscamus, & readdiscamus. Quartum officium est, recipere habitus qui rationis nuncupātur: dico rationis, quoniam habitus attinentes ad mores, magis in appetitu sensituo imprimi dicuntur: & inde euenit, quod habitus rationis possunt obliuioni tradi, habitus vero morum, quamuis mutari possint, non tamen dicuntur tradi obliuioni, vt in quinto Nicomachiorum dixit Aristoteles. Quintum officium est, proxime famulari Phantasiæ, adeo vt ob eam Phantasia in absentibus versetur, & in somno vires suas patefaciat. Sextum officium est per mediā Phantasiam inseruire menti, dico per mediam Phantasiam: quia proxime soli Phantasiæ imagines offert. Sic & Phantasiæ & Menti inseruire dicitur, modo tamen vario. Memoria proprie est notionum, sed cum sit earum, etiam per consecutionem dicitur esse subnotionum, quia sequuntur cognitionem Obiecti, adeo, vt detur & non detur Memoria subnotionum. Similiter memoria est specierum singularium, sed cum sit earum, facultate & virtute, etiam dicitur esse vniuersalium: cum enim simus assueti ex singularibus elicere vniuersalia, seruando singularia, ad libitum valemus speculari vniuersalia. Hinc Aristoteles in libro de Memoria, dixit eam esse Vniuersalium ex accidenti. Insuper, quamuis habitus illi quinque, nempe Scientia, Sapientia, Prudentia, Ars, & Intelligentia, dicantur habitus rationis, & Mentis, non tamen Menti vt Subiecto hærent; sed Memoriæ, dicuntur tamen esse habitus rationis: quia ad rationem pertinet vsus eorum, nec sine ratione acquiruntur: nam dum in Memoria imagines constanter & distincte formatæ fuerint, adeo vt faciliter, & ad libitum, ex eis valeamus elicere attinentia ad vsus habituū rationis, tūc habitibus illis dicimur præditi.

Memoria Dea.
Homerus.
Officia Memoriæ sex.
Primum.
Secundum.
Tertium.
Quartum.
Quintum.
Sextum.

Demum conſidero quod cum ego (diſſentiens ab Auerroe) dixerim Phantaſiam non poſſe intentionem particularis Subſtantiæ exuere Accidentibus communibus,& proprijs,eamq; ita nudatam tribuere conſeruandam Memoriæ, etiam eadem ratione aſfirmo,Memoriam non eſſe primo & per ſe Subſtantię,ſed Accidentium eius,quorum datur imago,& ſpecies:ſed cum ſit propriorum Accidentium, & communium, & eorum quæ indiuiduam Subſtantiam repræſentant,etiam dicitur eſſe Subſtantiæ,adeo, vt ſemper hoc ſeruetur,quod Subſtantia ſit ſenſibile ex Accidenti,& per aliud.

Dubia nonnulla ad memoriam Attinentia.
Cap. XVI.

Prima dubitatio. EX attinentibus ad Memoriam, variæ prodeunt difficultates, quarum immemores eſſe non debemus. Quęritur primo, cum Ariſtoteles in lib. de Anima,de reliquis Animæ facultatibus verba fecerit, cur de Memoria & reminiſcentia nullum fecerit verbum? *Secunda.* Dubitatur ſecundo, cum Memoria ſit præteritorum,& cum quadam relatione ad tempus, quo- *Tertia.* modo valeat competere expertibus rationis, quæ carent cognitione temporis? Præterea,cum Memoria ſit conſeruatio quædam,quæritur quid ſeruetur,num ſpecies rerum ſenſibilium,vel actiones, ſiue iudicia earum ſpecierum. Inſuper ſi dicitur ſeruari aliquid horum,de eo adhuc quęritur,an habeat in memoria eſſe ſpiritale,vel materia- *Quarta.* tum,vt forma in materia? Demum quæritur, quid ſit id,quod ſeruat, num ſola Anima,vel ſolum corpus,vel connexum ex vtriſque? *Solutio primæ dubitationis.* Solutio primæ difficultatis elicitur ex Ariſtote. in lib. de Memoria.& reminiſcentia dicente: Eſt igitur memoria neq; ſenſus, neque exiſtimatio, ſed horum alicuius habitus, aut affectio, cum factum fuerit tempus,&c. indicat his verbis: Memoriam non eſſe facultatem abſolute diſtinctam a Phantaſia,ſed ad eam redigi,& eſſe eius officium, tanquam habitum, & affectionem, nam Phantaſia vt exiſtimans & apprehendens, dicitur Phantaſia: vt vero apprehenſa ſeruans,dicitur Memoria: hinc propterea,minus recte loquuntur,qui dicunt,Phantaſiam tribuere memoriæ Phantaſmata ſeruanda,non enim Phantaſia alteri aliquid ſeruandum tribuit, ſed eamet ſeruat: Hinc φαντασία dicitur tanquam φαινόντων ςάσις, hoc eſt ſtatus & conſeruatio eorum quæ apparent. Eſt itaque Memoria non diſtincta facultas,ſed diſtincta muneris functio,de quibus eſt ſermo in paruis naturalibus, Numerata tamē in præcedentibus fuit pro diſtincta facultate, ob diſtinctionem rationis, *Dubitatio.* officij, & quia diſtincto quodam temperamento eget. At ex hac Solutione maior emergit Dubitatio,quia pari ratione non debuiſſet Ariſtoteles in lib. de Anima, loqui de facultate mouente, cum ea quoque non ſit facultas diſtincta, ſed diſtincta muneris *Solutio.* functio, de qua in paruis Naturalibus eſt ſermo. Reſpondeo, de mouente facultate diſtinctam eſſe rationem: primo, quia motus ſecundum locum conſtituit diſtinctum gradum Animalium,quod non facit Memoria. Secundo,quia veteres Animam diuidebant in cognoſcentem, & mouentem, vt patet ex primo de Anima 19. ex ſecundo 150.& ex 3.40. non ſic in cognoſcentem,& ſeruantem. Tertio,quia pro motu requiritur appetitus, qui in libris de Anima debuit explicari. Et demum, cum Anima hominis præſertim in cognoſcentem & operantem diuidatur, de attinentibus ad princi- *Dubitatio.* pia actionis,& motus,fuit agendum. Sed adhuc dubitatur; Si Memoria cum Phanta- *Solutio.* ſia nectitur,cur a Philoſopho dicitur habitus,vel affectio primi ſenſitiui? Reſpondeo, Ariſtotelem eum deſcripſiſſe per officium eius,nam dicitur habitus vt eſt firma conſeruatio imaginis,dicitur primi ſenſitiui, denotando Cor, & eius ſpiritus, quæ eſt ſedes Animæ, in qua viget vis ſentiens, & præſertim Phantaſia, præſtantiſſima facultatum *Solutio ſecūdæ diffic.* ſentientium, vt patet ex libro de Sede Animæ. Erat ſecunda dubitatio, cum Memoria ſeruet relationem ad tempus,ignotum expertibus rationis, quomodo eis cōpe

tere

tere poteſt? Reſpondeo, quamuis ea non diſtinctè noſcant tempus, id tamen cognoſcunt confuſe, vt modo aliquo in idem venit cum motu: hinc etiam iumentis competit Memoria confuſe, ignorando, quo die, & quo anno id ſenſerint. Quærebatur tertio, quid ſeruetur? Reſpondeo, actum ſenſus, & ſenſibile actu in idem venire, vt *Sol. tertiæ.* dicitur ab Ariſtotele in ſecundo de Anima, enunciante eundem eſſe actum ſenſibilis, & ſenſus, & hic actus eſt qui eſt res iudicata, vt iudicata, qui dum non iudicatur, dicitur nobis competere habitu, non actu: & propterea Ariſtoteles dixit memoriam eſſe habitum. Hinc etiam oritur, quod quamuis ſenſibile nos moueat, tamen niſi ſentiatur, non ſeruatur Memoria, & dum vehementius ſentitur, firmius quoque Memoria ſeruatur, & ob id etiam rerum recordamur, vt prænotarum. Dubitabatur poſtremo, *Sol. quartæ.* in quo huiuſmodi ſpecies, quæ actu fuit, imprimatur & ſeruetur? profectò, non ſeruatur in ſola Anima, quia in incorporeo nil tanquam ſigillo imprimi poteſt, nec pro Memoria definitum temperamentum requireretur, neque in ſolo corpore. Nam Ariſtoteles in Antepædicamentis ait ſcientiam eſſe in Anima, & conſtituuntur per Memoriam habitus Animæ. Neque valet corpus iudicij expers, iudicata ſeruare. Quare colligamus, ſeruari in compoſito, nempe in inſtrumento Animæ, vt viuente, & præſertim in ſpiritu, hoc docuit Ariſtoteles in lib. de Memoria, inquiens: Oportet intelligere talem aliquam factam per ſenſum in Anima, & in parte corporis, ea prædita veluti picturam quandam, affectionem, cuius dicimus habitum eſſe memoriam, factus enim motus imprimit tanquam figuram quandam rei ſenſibilis vt qui ſigillant annulis, &c. Hinc Ariſt. in 3. de Anima, 20. dixit, per obitum aboleri habitus Animi & non recordari, quod nō accideret ſi in ſola Anima imprimerentur ſimulachra. Plato tamen, in- *Plato.* quiens ſcientiam eſſe reminiſcentiā, alia via progreſſus eſt, qua de re cum diſſeruerim in Philoſophia de Moribus, nil hoc in loco dicendum iudicaui.

Quæ relatarum Animæ facultatum varijs viuentium gradibus competant. Cap. XVII.

QVONIAM Viuentium, & Animalium gradus, per gradus vitæ & facultatum Animæ conſtituuntur, ideo conſiderandum modo occurrit, quibus gradibus viuentium, quæ facultates competant: nam primo dicimus, per Animam nutrientem mortalia viuere, per ſenſum ſine motu conſtitui Stirpanimalia, per ſenſum cum motu Animalia abſolutiora, per rationem Hominem, per Mentem ſeorſum ab inferioribus facultatibus, conſtitui Intelligentias, Cœlorum motores; Loquendo de Mortalibus, quod Homini compe- *Homini cōpetunt omnes Animi facultates.* tant omnes ſentientes facultates nemini dubium eſt, in his enim facultas ſuperior inferiores omnes, tanquam miniſtras, & diſponentes ſupponit, vt legitur in ſecundo de Anima. Si mox deſcendimus ad Animalia abſolutiora, quæ diſtinctè ſecundum locum mouentur, hæc proculdubio Phantaſia ſunt prædita, necnon Memoria, cum mouentur ad abſentia, & nonnulla eorum ſint modo aliquo diſciplinabilia, non tamen eis interni ſenſus adeo perfecti competunt, vt officijs, omnibus fungi valeat, vt patet ex dictis. Dubitatio eſt de Stirpanimalibus, an eis competant tres interni ſenſus. *De Stirpanimalibus.* Quod Senſus Communis eis competat, conſpicuum eſt, cum ſit fundamentum, & fons externorum. Dubitatio eſt, an eis competat Phantaſia. Ariſtoteles in ſecundo de Anima, 20. inſectis eam concedit, cum dicat: dum ſecantur in partes, vtraque partium ſenſum habet & motum ſecundum locum: quod ſi ſenſum, etiam Phantaſiam habet & appetitum, &c. At mox in contex. 29. id vertit in dubium. Et in 32. negat quibuſdam competere Phantaſiam. Et in 156. inficiatur Formicæ, Api, & Vermibus Phantaſiam competere. Mox in Contex. 157. inquit, eam competere non omnibus, ſed multis feris. Similiter dubitatio eſt de Memoria, an competat omnibus. Solutio *Solutio.*

primæ difficultatis elicitur ex Aristotele tertio de Anima, 56. dicente, vt eis motum ita Phantasiam competere, indicando distinctionem Phantasiæ: cum enim ea sit principium motus, vt motus animantium est duplex, distinctus, & confusus, ita duplex est Phantasia. Hinc Simplicius, Philoponus, Alexander, Auerr. D. Tho. & alij multi, Phantasiam diuidunt in distinctam, ac perfectam, & in adumbratam, ac confusam: Phantasia distincta his solis competit, quæ distincte mouentur, altera autem etiam cæteris; Ita Phantasia competit sentientibus omnibus, & non competit. Sed duæ emergunt difficultates: vna est, per quæ Phantasia distincta ab adumbrata secernatur. Altera est, an vtraque Phantasia competat Animalibus absolutioribus, vel distincta solum. De prima dico, triplicem esse differentiam: prima sumitur ex instrumento. Nam Phantasia perfecta in definita corporis parte posita est, nempe in Corde, vel sinu aliquo Cerebri: imperfecta autem, magis indefinite, vnà cum sensu in corpore insectorum & stirpanimalium extensa reperitur. Secunda differentia sumitur ex tempore, nam Phantasia perfecta iunctam habet Memoriam, & ob id circa absentia versatur: imperfecta autem, est sine Memoria, & ob id circa præsentia solum versatur. Tertia differentia sumitur, ex gradu internę perfectionis, nam Phantasia perfecta, cum sit eminentioris gradus, etiam plura, & præstantiori modo efficit. Sed hoc adhuc difficultatem parit, quoniam Aristoteles in secundo de Anima, 156. Formicæ, & Api negat Phantasiam competere, cum tamen opera efficiant, perfectam Phantasiam indicantia. Themistius, & cum eo Auerroes, mutarunt verba illius contextus, & dixerunt, Apes autem, & Formicæ necessario imaginantur. At hoc est euertere, non explicare verba, Philoponus inquit Phantasiam Apum, & Formicæ, dici imperfectam, quia non est disciplinæ capax: Simplicius ait imperfectam dici, facta comparatione cum ea Canum, & absolutiorum Animalium: quia non tam distincte concipiunt imagines rerum, sed solum confuse, vt alimenti, & iucundi. Propterea dicamus, Phantasiam confusam adumbratam, non in indiuisibili esse positam, sed præditã esse latitudine, adeo, vt & minus, & magis confusa esse valeat: ea Formicarum & Apum, medio quodam modo se habet, est distinctior ea Vermium, confusior autem ea Canum, Equorum, & similium, & artificiosa opera, quæ efficiunt, prodeunt præsertim ex instinctu Naturæ, vt nos docuit Aristoteles in secundo Physic. 80. At quærebatur insuper, num absolutioribus animalibus vtraque Phantasia competat? Existimauit Hugo Senensis, quem sequitur Clarissimus Genua, exponens 20. contex. secundi de Anima, eis vtranque Phantasiam competere. Fundamentum est: quia Phantasia imperfecta, in idem venit cum Communi Sensu, & sola ratione distinguitur: nam Communis Sensus, vt rem apprehendit tanquam vtilem, vel aduersam, & est modo aliquo principium confusi alicuius motus, veluti in Vermibus contractionis & extẽsionis, dicitur Phantasia imperfecta: in Animalibus absolutioribus Sensus Communis cum sit exactior, etiam eo officio fungi valet. Præterea, id patet de Lacerta, quæ cum sit capite prædita in quo viget Phantasia perfecta, tamen diuisa in partes, quæ ex se mouentur, in omni parte seruatur Phantasia imperfecta: Quod etiam experientia in nobismet cognoscimus, frequenter enim per Phantasiam perfectam, intenti alicui imaginationi, & per eam non percipientes leuem aliquam læsionem, in pede vel manufactam, partem læsam per Phantasiam imperfectam contrahimus. Ex aduerso, alij hanc duplicem Phantasiam, vt redundantem renuunt, veluti Pomponatius: nam gradus Animæ imperfectior, ex secundo de Anima, includitur in perfectiore, vt triangulus in quadrato. Cui dubitationi breuibus respondens, dico, Animalibus absolutioribus competere Phantasiam imperfectam, non vt distinctam, sed eandem cum communi sensu insuper eis competere secundum facultatem inclusam in præstãtiore, sed non secũdum denominationem, rationes ostendebant ei competere secundum facultatem, & tanquã eandem cum communi, eis tamen non competit secundum denominationem, quoniam cum sint prædita Phantasia perfecta, ea sola honestatur nomine Phantasiæ, non

Duplex Phantasia.

De distictione earum.

Triplex differentia.

Prima.

Secunda.

Tertia.

De Formica & Ape.

Dubitatio.

Hugo Senẽsis.

Resolutio.

altera:

altera: in imperfectis tamen Animalibus, cum non inueniatur præstantior, ea vt suprema denotatur nomine Phantasiæ, & est eadem non cum tactu (vt minus recte putauit Lud. Boccaf.) sed cum Communi Sensu, qui est fundamentum tactus, & cęterorum sensuum: & quamuis in nõnullis Stirpanimalibus solus tactus inueniatur, tamen ille non caret suo fonte, & fundamento, cui competit nomen Sensus Communis, & Phantasiæ distincta ratione. Similiter de puerulis dicendum est, quod in primis Mensibus carent vsu perfectæ Phantasiæ, & solum circa præsentia more Stirpanimalium versantur, & per Communem Sensum, fungentem munere Phantasiæ extenduntur, vel contrahuntur. Hinc, tunc non somniant, vt ait Aristoteles in 4. de hist. Anim. c. 10. nam somniare est officium Phantasiæ perfectæ. Propterea, Arist. in 2. de Anima, ponens differentiam secundam inter Phantasiam & Sensum, inquit, sensum animalibus, semper adesse, imaginationem vero minime: quo loci ait Philoponus. Pueris nuper natis non competere Phantasiam siue vsum eius, quia indefinite ex cuiuslibet vberibus lac hauriunt, & manum semel ab igne læsam iterum in ignem extendunt, indicando se carere vsu perfectæ Phantasiæ.

An Memoria competat cunctis Animalibus. Cap. XVIII.

Communis est Sententia, Animalium nonnulla esse expertia Memorię, vt Vermes & Stirpanimalia: Alia esse Memoria prædita. Quæ distinctio etiam traditur ab Aristotele sub initio Procemij Metaphysicæ, & in pręcedentibus dictum est, Phantasiam perfectã, iunctam habere Memoriam, & ob id circa absentia versari, & ea quærere: imperfectam vero, Memorię expertem, solum versari circa præsentia. At de hoc non leuis est Dubitatio: nam Memoria cunctis Animalibus competere videtur, quod ostenditur: quia omnis Phantasia est principium alicuius motus, omnis motus ducit ad id quod abest, quare omnis Phantasia versatur circa absens, quod sine Memoria ei competere non potest, veluti dum Vermis extenditur, quærit id quo eget, id non quæreret, nisi eius absentis notionẽ aliquam seruaret. De hac difficultate duæ sunt opiniones: vna Auerrois in secundo de Anima, 20. dicentis, Phantasiam imperfectam solum versari circa præsentia, & ob id carere Memoria. Ea sequuntur Ludouicus Boccaf. Hugo Senensis & alij multi, adeo, vt dum cauda Lacertæ mutat locum, id solum faciat, vt vitet læsionem, quam percipit, & Stirpanimalia extenduntur solum, dum sensu aliquid eis conducens sentire incipiunt, & contrahuntur, percipiendo præsentem læsionem. Ex aduerso Simplicius in secundo de Anima 20. necnon in tertio de Anima 56. ait, Phantasiam versari circa absentia. Hinc dicitur status, & conseruatio eorum, quæ apparent; Dum autem versatur circa præsentia, dicitur Sensus externus, vel Communis. Et confirmatur: quoniam omnis Sensus fit cum aliqua commotione spirituum, motus fit in tempore, & spiritus ab alio moti aliquandiu commotionem illam seruant. Hoc affirmauit Philosophus in secundo de Anima, 138. inquiens, amplius & videns modo aliquo coloratum est, vnumquodque enim sensorium susceptiuum est sensibilium sine materia, propterea abeuntibus sensibilibus, insunt sensus, & Phantasiæ in sensorijs, actus autem sensibilis, & sensus vnus est, distinctus ratione, &c. Aperte Philosophus ait, in omni sensu aliquantulum seruari actionem rei sensibilis, & hoc præsertim putandum est, esse verum de tactu, & gustatu, quibus Stirpanimalia sunt prędita, cum recipiant Obiectum minus spiritaliter cæteris. Hanc secundam opinionem veriorem iudico, & pro eius elucidatione, instantiarumque resolutione, duabus distinctionibus vtendum puto: vna est, quod seruare contingit dupliciter, vel confuse & exiguo tempore, vel distincte ex tempore longiore; imperfecta Animalia seruant sed confuse,

Dubitatio an memoria competat cunctis.

Opinio.

Altera opinio.

Aristot.

Approbatio secundæ opinionis.

exiguo tempore; Altera est, conseruare contingit dupliciter, vel per facultatem a Sensu externo & Communi distinctam, vel per Sensum externum, & communem: Hæc imperfectiora Animalia, seruant per sensum, non facultatem eminentiorem, distinctã. Hinc ut dicuntur frequenter carere Phantasia, longe magis dici possunt destituta Memoria, & præsertim, quia per illam breuem, & confusam conseruationem, solum ad proxima mouentur, & disciplinabilia non sunt. Colligamus itaque, Sensum Communem sumptum pro fundamento, & tanquam fonte externorum, competere cunctis Animalibus, Phantasiam imperfectam similiter competere omnibus, non autem exactam & perf ctã: insuper, Animalibus perfectioribus vtranque Phantasiam competere secundum facultatem, sed non secundum denominationem. Præterea Phantasiam omnem modo aliquo versari circa absens, & conseruationem sensibilium per aliquod tempus competere cũctis animalibus, at conseruationem exactam, diuturnam, & per facultatem superiorem, Sensibus externis & Communi, non competere omnibus, sed tantum Animalibus perfectioribus, adeo, ut iure Aristoteles, Animalium nonnulla dixerit esse prædita memoria, alia eius esse expertia, absoluta enim denominatio nõ tribuitur rebus, nisi facultas perfectione aliqua conspicua sit prædita.

Conclusio.

De ordine perfectionis trium internarum facultatum ad sensum pertinentium. Cap. XIX.

DECVRSIS tribus internis facultatibus, de ordine prefectionis earum superest differendum. Triplex in eis considerari potest Ordo: vnus operationis, secundus originis, tertius perfectionis. De ordine operationis siue functionis munerũ, nulla est dubitatio, proculdubio enim præcurrit actio sensuum externorum, sequitur ea Senlus Communis, succedit actio Phantasiæ. Demum iudicata per Phantasiam, seruantur Memoria. Loquendo autem de ordine originis, hic duplex est, vel absolute in Vniuerso, vel in eodẽ Animali mortali, absolute in Vniuerso Mens prior est Sensu, & æterna priora mortalibus: in eodem autem generabili, & corruptibili, dum formæ sunt distinctæ, imperfectior, & simplicior est origine prior: at considerando eãdem formam, ex qua prodeunt variæ facultates, ea est prior ex parte fundamenti sui, & fontis, quam ex parte fluentium; Hinc quia Sensus Communis est tanquam fons externorum, & ex eius absolutione, & perfectione sequitur Phantasia, & Memoria, ideo origine, Communem Sensum putare debemus primum, ex quo prius tempore pendeant externi sensus, quibus primo vtimur, mox eius exactiorem absolutionem sequitur Phantasia, & Memoria: nam hæ facultates secundum absolutam essentiam non distinguuntur. Dubitatio est de ordine perfectionis, & primo constat, ab omnibusque conceditur, sensus externos dignitate esse postremos, quibus Sensus Communis, vt fons, & origo præstat: Sensui Communi præstat Phantasia, & Memoria, cum exposcant exactiorem dispositionem, & vlteriorem perfectionem, & solis perfectioribus Animalibus competant, sola est dubitatio, de Phantasia, & Memoria, quæ earum sit præstantior, & pro præstantia vtriusque extant opiniones virorum sapientum, & rationes non leues. Auerroes in 6. comm. tertij de Anima, videtur principatum tribuere Memoriæ, cum dicat eam esse spiritaliorem, & seruare intentiones denudatas ab accidentibus communibus & proprijs: vis autem spiritalior, & spiritalius operans, præstat dignitate minus spiritali, vt Visus cæteris sensibus. Confirmatur: quia facultas quæ pro sui muneris functione supponit alias, est eis præstantior, huiusmodi autem est Memoria comparata cum Phantasia. Hinc Memoria solum competit Animalibus perfectioribus. Nuncupatur Cor Animæ, & nomine Deæ honestatur, vt dixi in præcedentibus, quod non competit Phantasiæ. Ex aduerso tamen, Phantasia longe præstare videtur: hæc enim est ea, quæ Animalia

Triplex Ordo facultatũ internarum ad sensum pertinẽtium.

Ordo Originis duplex est.

Ordo perfectionis.

Pro Memoria.

Pro Phantasia.

malia ducit, Mentis nomine honestatur, opera efficit admirabilia, efficacissime mouet, iudicat obiecta, ad libitum format imagines, addit subnotiones iucundi,& molesti, cum Memoria solum seruet: at longe splendidius est, seruatis vti, seruandaque tribuere, quàm solum seruare. Et confirmatur: quia Phantasia exposcit spiritus magis tenues,neque requirit impressionem magis materiatam, in spiritu tanquam sigillo factam, quam exposcit Memoria vt dixit Philosophus in lib. de Memoria. Similiter Phantasia proximius famulatur Menti, ab eaque formatur, vt patet ex dictis. Quare pro resolutione duas profero Conclusiones, vna est: ratione suppositorum & superadditi, memoria præstat Phantasiæ, veluti Ars Naturæ, ratione autem propriæ conditionis,& absolute contra se habet,nam & Natura Arti, & Phantasia memoriæ præstat,vt etiam se habet de facultate appetente, & cognoscente,quod explicaui in Philosophia de Moribus. Absolute tamen & conditione propria, Phantasia pręstat Memoriæ. Rationes aduersæ facile diluuntur,prima,erat: quia memoria est spiritalior; Hoc verum non puto, nam iudicium est spiritalius quam conseruatio, & exposcit spiritus magis tenues,& superaddit subnotiones. Auerroes tamen putabat esse spiritaliorem ex parte obiecti, quia seruaret intentiones nudatas accidentibus communibus & proprijs,quod esse falsum patefeci in præcedentibus. Præterea,concesso etiam quod esset spiritalior,tamen quia cætera non sunt paria,ratio non cogit,nam Memoria non iudicat,vis autem iudicans longe præstat non iudicanti. Addebatur:Memoriam supponere Phantasiam, non contra. Respondeo supponere contingere dupliciter, vel vt ordinatum in finem, ac ita Memoria cum non sit finis Phantasiæ,sed potius vice versa non præsupponit Phantasiam, secundo aliud præsupponi potest tanquam id, ex cuius perfectione consurgit,& tanquam ex fonte manat, veluti capacitas disciplinæ præsupponit rationale, & Memoria Phantasiam, consurgit enim ex eius perfectione, eique famulatur vt fini, nam memoria parata est, vt tanquam promptuarium Phantasiæ, seruet imagines pro Phantasia, adeo vt mox Phantasia ad libitum valeat in eis versari & eas offerre Menti,seruans autem Thesaurum Principis,non pręfertur, dignitate Principi,Memoria autem Phantasiæ promptuarium est, & tanquam penu.

Resolutio.

Diluuntur rationes aduersæ.

De facultate appetente internorum Sensuum. *Cap. XX.*

QVONIAM cuncta ex fœcunditate summi boni, tanquam ex fonte manant,propterea cuncta vel conspicue,vel latenter in bonum conspirāt, bonum quærunt,in bonoque requiescunt: Hæc in bonum commotio, siue cum cognitione,siue seorsum ab ea, communi appetitionis nomine denotatur: Hinc quot rerum, tot appetitionum inueniuntur gradus, & quo rerum gradus summo bono fuerint proximiores, eo appetitio est sublimior, & vehementior. Expetit Materia formas, appetunt grauia & leuia suum locum, suamque in eo conseruationem, appetunt Plantæ alimentum, qui appetitionum gradus ex propria cognitione non prodeunt, supra quos refulgent gradus illi, qui cognitionem sequuntur,cognitionemq; exposcunt:nam cognitionem Mentis sequitur voluntas,& selectio,cognitionem vero sensuum, sequitur cupiditas,& appetitus,qui irascendi dicitur, de quibus in Philosophia de Moribus cumulate disserui, & hi duo postremi, illi sunt, qui cum sequantur internos sensus, instituto nostro inseruiunt, de quibus nonnulla breuissime explicabo. Accipio primo id,quod ab Aristotele in tertio de Anima 29. enunciatur; appetitus vitandi, & assequendi aliquid nec inter se, nec a sensu distingui,nisi ratione. Insuper, accipio & aliud, appetitum vsurpari dupliciter, primo pro facultate appetente, quæ fundamento dicta est eadem cum sensu: secundo pro actu appetendi, siue pro appetitione, in qua significatione dixit Aristo-

Gradus appetitionum.

Primū quod accipitur.

Alterum.

Tertium. Aristoteles in tertio de Anima, 54. apperitum esse quendam motum. Tertio, accipio cum actus apperitionis sit quidam motus, & motus Animalium fiat per Phantasiam, vel perfectam, vel imperfectam, quod appetitio huiusmodi Phantasiam comitatur, vel perfectam, vel imperfectam, & secundum diuisionem eius diuiditur. Ex quo elicio Appetitum pro facultate & fundamento sumptum, esse Phantasiam, quatenus apprehendendo sensibile tanquam vtile, vel aduersum, reddit Animal procliue ad eius assequutionem, vel fugam, qui appetitus ob varietatem obiecti appetibilis, diuiditur in cupiditatem relatam ad voluptates magis ad corpus attinentes, & irascendi facultatem, relatam ad iucundum magis spiritale, magisque ad Animum attinens; hinc cupiditas communior esse videtur, & latior quam irascendi facultas, quæ obscurissime in imperfectis, conspicue autem solum in absolutioribus, & præsertim in homine locum habet.

Quid sit appetitus sensuum.

De hoc appetitu ad sensum attinente, hoc vnum considerandum propono, an tot sint facultates appetentes, quot cognoscentes, qua de re opiniones duæ sunt: Scotus & multi cum eo, inquiunt numero æquari, idque ostenditur primo ratione: quia cognitio appetitum parit; Secundo authoritate, nam Aristoteles in secundo de Anima, 20. inquit, vbi Sensus ibi Phantasia & appetitus reperitur. Et in contex. 29. tertij lib. ait, non distingui a facultate sentiendi nisi ratione. Et in decimo Nicomachiorum, vnicuique Sensui propriam ait respondere voluptatem, voluptas autem non est sine appetitu, ideo in contex. 20. secundi de Anima dixit, vbi sensus est, dolor & voluptas consequitur, vbi autem hæc, necessario reperitur cupiditas. Ex aduerso D. Tho. Themistius, & alij multi, inquiunt, facultatibus cognoscentibus vnicum competere appetitum, hâc Themistius in 3. de Anima 52. dixit: vt nil prohibet vnum esse sentiendi principium, quamuis quinq; sint sensus, ita nil obstat, quin vna sit appetendi vis, actiones vero tres, quas appetitus exerceat, adeo, vt Themistius, nedum facultates appetendi sensuum, verum etiam eam Mentis cum ea Sensuum in vnam redigat. Quod etiam affirmare videtur Aristoteles in contex. 42. tertij de Anima, quo loci, arguens Platonem inquit: Absurdum sane est, hanc diuellere, nam in ea, parte quæ rationis est particeps, Voluntas, & in illa quæ eius est expers, cupiditas, & ira posita est, quod si in tres anima diuisa est, vnaquæque earum suam habebit appetitionem, &c. conspicue Philosophus multitudinem facultatum appetentium reijcit.

An tot sint facultates appetentes quot cognoscentes.

D. Tho.

Themistius.

Resolutio. Pro resolutione præsentis difficultatis tria dicenda puto: primum est, appetendi facultates non ita esse inuicem secernendas, vt eas secreuit Plato, qui loco eas seiunxit tribuens Hepati cupiditatem, Cordi vim irascendi, capiti Voluntatem, nam Aristoteles cunctarum sedem putauit Cor; insuper, non sunt diuellendæ a facultate cognoscendi, vt id fecisse visus est Plato, qui capiti cognitionem, hepati, & Cordi, appetitiones tribuebat. Dico secundo aduersus Themistium, Voluntatem ab appetitu sensuum etiam essentia, & fundamento secerni; ratio est, quia appetitus non distinguitur a facultate iudicante obiectum optabile: at Mens, cui respondet voluntas, & Sensus, ex sententia Aristotelis, essentia secernuntur, quare etiam voluntas, & appetitus sensuum distinguuntur essentia, & absolute. Addo tertio, appetitum sensuum respondere Phantasiæ, & vt Phantasia est duplex, perfecta, & imperfecta, ita appetitus ex ea consurgens est duplex, confusus vnus, alter distinctior & vterque considerari potest dupliciter, uel ex parte fundamenti, vel ratione propria, & ex parte Obiectorum iudicatorum, ex parte fundamenti, vterque vnus est, & præsertim appetitus distinctior. Ex parte autem obiecti, & propria ratione multiplicari dicitur per multitudinem Obiectorum iudicatorum distincti generis, dixi præsertim, appetitum distinctiorem esse unum, quia respondet Phantasiæ exactiori, quæ magis est vna, confusa autem magis, variatur per sensus cum quibus nectitur. Ex his elicio appetitum sensuum esse unum, ut una est Phantasia perfecta, esse duos, ob duplex principale genus appetibilium, excitantium vel cupiditatem, vel iracundiam, & demum extrinsecus & per obiecta tot esse, quot sunt facultates co-

gnoscentes,

gnoſcentes, appetitus tamen ſenſitiuus ſolum Phantaſiæ tribuitur, quia tunc ſolum conſurgit appetitus dum obiectum iudicatur ut nobis iucundum, uel aduerſum, quod Phantaſiæ ſolum inter ſenſus eſt officium. Veluti etiam de Senſu Communi in ſecundo de Anima enunciauit Ariſtoteles, quod fundamento, & pro abſoluto unus ſit, diſtinguatur tamen ratione, quatenus eſt terminus diſtinctorum ſenſibilium, ut centrum circuli, diſtinctarum linearum. Ex his elicitur quid veri includant relatæ opiniones, & rationes pro illis formatæ. Explicati ſunt hactenus interni ſenſus qui Dei Prouidentia nobis præſertim tributi ſunt, ut Menti tanquam Principi famulentur, ideo a miniſtris ad Principem Dei auxilio modo eleuari tenemur. Deo Laus, & Gloria.

FINIS.

FRANCISCI
PICCOLOMINEI
SENENSIS,
DE HVMANA MENTE
LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

QVICVNQVE humanam Mentem considerat, in paruo Mundo intuetur imaginem Dei, in humili sede habitatorem Regium, in contingentibus & aduersis in cursibus propugnatorem tutissimum, in humanorum fluctibus Nautam peritissimum, & demum in cursu uitæ Aurigam oculatissimum. Hanc qui recte iudicat, paruipendit mortalia, & qui cum iudicio eius conditionem æstimat, quærit diuina, & ad supera tendit. *Tenemur Mentē considerare.* Tenentur itaque animi generosi, ut de sui perfectione, ita de Mentis consideratione esse soliciti; De qua, cum ego pro mei, ingenuorumque Lectorum institutione, mihi differendum proposuerim, uniuersam considerationem in tres partes distribuam. *Ordo seruādus.* Agam primo, de conditione, differentijs, & officijs humanæ Mentis. Loquar secundo, de eius immortalitate. Tertio, de Obiecto, & operibus eius. Et cum constanter uerissima asseuerem quæ de hominis Anima nobis diuina eloquia patefaciunt, quid tamen de ea Philosophi, & præsertim Peripatetici senserint, nitar pro facultate explicare.

De Nomine Mentis & connexis cum eo. *Cap. I.*

Mens. SVPERA humanæ Animæ portio, ob varia eius officia, varijs designatur nominibus, quorum Principale est, νοῦς, hoc est Mens, siue Intelligentia, Quod nomen satis est commune: nam primo dicitur de superis cœlorum Mentibus. Secundo, de Mente hominis. Tertio, descendit ad Phantasiam, quæ etiam ab Aristotele in secundo de Anima, 155. & in tertio de Anima, 20. & 48. nomine Mentis honestatur; Transfertur autem ad eam nomen Mentis triplici ratione. *Cur Phantasia dicatur Mens.* Primo, quia Phantasia hominis rationi subijcitur, & ratione formari ac dirigi potest, vt dicitur in tertio de Anima, 57. Secundo, quia in pueris, & Animalibus, expertibus rationis, ea non secus præest, & ducit, ac in homine ducat Mens, vt legitur in calce secundi de Anima, adeo, vt dicatur Mens per Analogiam & Metaphoram. Tertio, quia nedum circa præsentia, verum quoque circa absentia, vt Mens, versatur, & varia ad libitum concipit & format, ac ob id, a veteribus non secernebatur a Mente. Quarto, extenditur nomen Mentis ad notitiam simplicium, & habitum primorum principiorum, qui Menti est aptissimus, & ad reliquos habitus

perinde

perinde ſe habet, ac Lux ad ea quæ illuſtrantur. Hæc humana Mens nomine magis proprio, vt intelligendi & cogitandi eſt Principium, dicitur διάνοια, καὶ δύναμις διανοητικὴ, hoc eſt intelligendi & cogirandi, facultas. Et quoniam cogitatio ſiue ratiocinatio progreditur, vel per iuncta ſecundum eſſentiam, quę ſecus ſe habere nequeunt, vel per communia quædam, & non neceſſaria, hinc oritur diſtinctio facultatis cogitādi in ἐπιστημονικὸν, & λογιστικὸν, hoc eſt in parientem ſcientiam, & ratiocinantem ac ſiue conſulentem, vt diſtinguitur ab Ariſtotele in ſexto Nicomachiorum, cap. 1. Inſuper, quia cogitationem ſequitur collectio concluſionis & approbatio quædam eius: Hinc tertio, Mens hominis contradiſtincta a Phantaſia, dicitur ὑπόληψις, hoc eſt vis exiſtimandi, cuius in ſecundo de Anima, 154. tres ſtatuuntur differentiæ, ſcientia, opinio, & φρόνησις, hoc eſt Prudentia, adeo vt Mens ſit tanquam Principium, cogitatio medium, æſtimatio Finis. Hanc eandem animi noſtri ſupremam partem, quam Philoſophus in calce primi Nicomachiorum dixit ex ſe rationis compotem, in primo contex. 3. de Anima nuncupat particulam, qua anima cognoſcit & φρονεῖ, hoc eſt ſapit. Vſurpatur φρόνησις apud Ariſtotelem in triplici ſignificatione, nonnunquam pro Sapientia, nonnunquam pro Prudentia ad actiones pertinente, nonnunquam late vt ad operandum dirigit, & contradiſtinguitur a contemplatione, in qua ſignificatione puto Ariſtotelem fuiſſe ea voce vſum in tertio de Anima contex. primo, dum dixit. De particula Animæ, qua Anima cognoſcit, & φρονεῖ, præſertim tamen denotat prudentiam. Hæc Mens hominis in primo Nicomachiorum, cap. 6. per analogiam dicitur ὄψις cum ſit tanquam oculus & acies animi, de quo Plato in ſeptimo de Legibus dixit: Potius ſeruandum eſſe vnum oculum Mentis, quā decies mille corporis. Et quoniam hæc ſuprema Animi noſtri portio, uariorum habituum eſt capax, qui in tria capita rediguntur, uel enim dirigunt ad contēplandum, uel ad agendum, vel ad efficiendum, ideo hominis Mēs in tres gradus diſtribuitur, in contemplantem, agentem, & efficientem, & demū, quia pro fungendis huiuſmodi muneribus, requiritur facultas vna, quæ ſit tanquam recipiens, & modo aliquo patiens: Altera quæ ſit formatrix, & agens, inde refulget neceſſitas duarum differentiarum humanæ Mentis, quarum vna dicitur Mens poteſtate, altera agens, ex quibus pendet Mens habitu prædita, quæ vel contemplandi, vel operandi eſt proximum Principium: Per hanc ſupremam Animi hominis facultatem conſtituitur Anima rationis particeps, quæ eſt congregatum ex cunctis gradibus Animę hominis, denominatum per id, quod eſt præſtantius, & ſuprema perfectio: Mens namque eſt portio ex ſe rationis particeps, Phantaſia, & eius appetitus ſunt facultates rationales per participationem tantum, congregatum autem dicitur Anima rationalis, & ita denominatur, tum quia mutuo res comparat, tum quia ratiocinando progreditur, tum demum quia eorum quæ agit, uel profert cauſam, quæ rei ratio eſt, afferre ualet. Academici addunt, eam dici rationalem, quia inſitas habent rationes rerum, vt Mens dicitur idealis, & Natura ſeminaria, id tamen ab Ariſtotele non approbatur. Loquuturus itaque de hominis Mente, ex relatis duabus differentijs conflata, Ariſtotelem ſequens, ordiar ab ea parte, quæ Mens nuncupatur poteſtate, cum ſit origine prior.

φρόνησις

Oculus animi.

De Mente Poteſtate. *Cap. II.*

EXPERIENTIA cognoſcimus nos in hanc lucem omni deſtitutos Animi habitu prodire, & niſi ſtudio, cura, & diligentia Animum colamus, craſſa quadam ignorantia obrutos, vniuerſum vitæ curſum tranſigere, doctrina autem, & inuentione, nec ſine labore, diſciplinarum habitus in nobis gigni. Ex quo elicimus in nobis Animi facultatem quandam reperiri, quæ cum ſit nuda, indui poteſt, cum ſit habituum expers, valet eos recipere, & cum ſit penitus poteſtate, valet formari. Facultatem hanc nuncupant Peripatetici

Mens potestate,

Mentem potestate: Mentem quidem, quia conditione propria in vniuersalibus supra sensum positis versatur, & ad apprehendenda intelligibilia parata est, potestate verò, quia omni habitu nuda est, cui congruente ratione pro Obiecto ea intelligibilia respondent, quæ non actu, & absolute intelligibilia sunt, vt separatæ formæ, sed quæ potestate dicuntur intelligibilia, quales sunt formæ materiatæ, egentes abstractione, vt reddantur intelligibiles actu. Confirmatur hæc Sententia ratione, qua Philosophus vtitur in contex. 4. tertij de Anima. Nam omne sui conditione aptum aliquid per se, & primò recipere, eo nudatum sui natura esse debet. Particula Animæ nostræ officio intelligendi destinata, est apta per se primo recipere formas omnes materiatas, quare eis omnibus ita debet esse nudata, vt nulla earum sit, nec earum vllam in se habeat. Quod confirmatur, quia perinde se habet ad intelligibilia, ac sensus ad sensibilia, sensus autem ab eis sensibilibus sui conditione debet esse immunis, quæ per se, & propria sunt sensibilia, quare similiter Mens potestate, omni intelligibili forma nudata esse debet, & dum ad suum obiectum refertur, perinde se habet, ac folium, & tabella pro recipiendis literis parata, in qua nulla litterarum figura appareat. Et ob id etiam dicitur Materia, & locus formarum, rectius tamen dicitur locus, quàm materia. Primo, quia formæ intelligibiles non recipiuntur in Mente, vt in Subiecto, nec per transmutationem educuntur ex ea, sed iudicantur vt obiectum. Secundo quia formæ illæ intelligibiles, cum sint essentiæ rerum, sunt aliquid completum, at completa sunt corpora quæ in loco recipiuntur. Tertio, quia loci nomen, magis denotat perfectionem quã nomen Materiæ, quia cum recipiat, simul seruat conditionem formæ, dicitur enim locus, modo quodam forma locati, vt etiam humana Mens quamuis dicatur recipere, absolute tamen forma est, & ea sola, non sensus absolute. Dicitur in tertio de Anima contex. 6. locus specierum, quia speciei nomen proprie denotat Vniuersale, cuius sola Mens est capax, vt se declarat Aristoteles in contex. 38. inquiens: vt manus est organum, ita Mens est species specierum, & sensus species sensibilium indicans se per speciem, denotare intelligibile, contradistinctum a sensibili.

Cur Mens rectius dicatur locus quam materia,

Cur sola Mens dicitur locus specierum.

Quomodo Potentia se habeat ad Mentem. *Cap. III.*

Alexãder,

APPARVIT hanc esse conditionem humanæ Mentis, vt potestate esse dicatur: at ea potentia quomodo ad Mentem se habeat, non facile est videre: & duæ sunt opiniones principaliores, vna Alexandri, altera multorum, qui Alexãdro aduersantur. Putauit Alexander Mentem potestate, pro absoluto non distingui a Phantasia, sed solum ei superaddere promptitudinem, & facultatem recipiendi intelligibilia, adeo, ut per propriam rationem Mens potestate, nil aliud sit, nisi priuatio, & idoneitas, cuius fundamentum sit Phantasia. Ideo in 1. suo lib. de Anima, c. 24. dixit: Mens potestate est facultas, & prõptitudo ad formas, tabellę nõdũ scriptę similis, immo potius ipsius tabellę ἀγράφου, hoc est priuationi inscriptionis similior, quã tabellę, tabella enim in numero est eorũ quæ sunt, ideo quod anima præditũ est, tabellæ potius cõparari potest. Hæc Alexãder. Cui aduersantur Auerroes, Philoponus, & alij multi, qui iure opinionẽ eius reijciunt. Nam Aristoteles in tertio de Anima, de particula Animæ proposuit agendum, quæ Anima dicta est substantia, particula autem Substantiæ necessario est substantia; insuper vis nutriens, & sentiens, tanquã substantiæ ab Aristotele fuere declaratæ, quare similiter Mens, tanquam Substantia considerari debuit, cum præstet cæteris gradibus Animæ. Insuper potestas non dicitur esse potestate, nec potestas sit actus, sed fundamentum solũ potestatis, dicitur esse potestate, & fieri actu. At Aristoteles de hac particula Animæ, dixit esse potestate, & fieri omnia. Præterea hoc conspicuum redditur per rationem, qua vtitur Aristoteles in contex. 4. sumptam ex authoritate Anaxagoræ, qui dixit, Mentem debere esse expertem mixtionis, vt dominetur. Mens ex Sententia Anaxagoræ,

Euersio opinionis Alexandri,

Anaxagoras,

xagoræ,

xagorę secreta a Chao, non erat pura pręparatio, sed essentia, & forma formarū, quare nisi Arist. de essentia loqueretur, ea ratio ad rem non faceret. Præterea Alexander cōspicue aduersatur Arist. qui non animatum, sed mentem potestate, ait esse similem, nō priuationi inscriptionis, sed tabellæ non scriptæ, adeo, vt Alexander singula Arist. verba ad mentem pertinentia peruertat, non explicet. Insuper Arist. in cont. 3. dixit, vt sensitiuum ad sensibilia, ita Mentem hanc potestate se habere ad intelligibilia, sensitiuum non est sola præparatio, sed Substantia, quare Mens quoq; potestate, vt ei respondeat, non pura præparatio, sed Substantia esse debet. Præterea, Arist. per obiecta, & opera, dixit progrediendum esse in notitiam potentiæ, at per hęc ea potentia elucescit, quæ principium est nutriendi, sentiendi, & intelligendi, hęc autem non est pura priuatio, & pręparatio, sed essentia, & principale principium, de quo in 2. de Anima patefecit, quod est causa in triplici genere causæ, nimirum formæ, finis, & efficientis. Præterea, Mens potestate, respondet agenti, & ab Aristotele ambæ dicuntur differentiæ Animæ: Differentię eiusdem rei, debent esse eiusdem rationis; Cum itaque ea Mens, quæ agens dicitur, non sit sola præparatio ad agendum, sed ab Alexandro iudicetur Deus, est necesse, vt etiam Mens potestate ei respondens, non sit pura priuatio, & pręparatio ad recipiendum. Præterea, si Arist. per Mentem potestate, eam solam præparationem denotaret, inaniter laborasset pro ostendendo, eam non esse mixtam cum obiecto: nemini enim est dubium, præparationem non includere id, pro quo recipiendo parat; Quare dicamus Mentem potestate nō esse solum præparationem, sed essentiam paratam, & de ea essentia cum præparatione iuncta Arist. loqui, & eam dicere similem tabellæ inscriptionis experti, cuius Mentis, vt clarior reddatur conditio, accipiendum est eam in parte similem esse materiæ. *Sententia verior.* Et quemadmodum Materiæ triplex est notionis gradus, ita & Mentis potestate; considerari enim potest primo per ea quę absolute ei competunt: secundo, vt relata ad species quas recipere valet: tertio, vt eis iam prædita est. *Triplex notio Mentis.* In prima notione est essentia ex materia non pendens, & actus corporis: in secunda dicitur potestate ad species intelligibiles: in tertia est habitu prędita, & dicitur facta omnia. Potentia ei cōpetens pro absoluto, & fundamento est ipsamet essentia Mentis, distincta a Phantasia, extrinsecus tamen superaddit relationem, & priuationem Aristoteles non de superaddita relatione, & priuatione, sed de fundamento relato verba facit in tertio de Anima, vt etiam fecit de reliquis animæ partibus.

An omne aptum aliquid recipere debeat eo esse nudatum. *Cap. IIII.*

PHILOSOPHVS in 3. de Anima, cont. 4. pro comprobanda conditione Mentis potestate, inquit: prope apparens prohibere extraneum, ex quo tanquam ex causa, elicitur Communis regula, quod recipiens aliquid, debeat sui conditione eo esse denudatum, qua etiam vtitur in 2. de Anima, 71. 118. & 119. loquendo de sensibus. *Regula.* Eadem vtitur Plato in Timeo, loquendo de prima materia, quæ regula cum plurimum conducat pro noscenda Mente potestate, iure accurate consideranda est; De qua loquens, primo instantias referam, secundo, distinctiones, tertio, resolutionem difficultatis, postremo, instantias diluam. *Ordo seruandus.* Instatur aduersus eam regulam primo per Scotum, in 2. Sent. Dist. 3. q. 8. ad 3. *Instantia.* Mens potestate intelligit omnia, igitur erit nihil, intelligit suos habitus, igitur eos non habebit; addo, intelligit se, & suā potestatem, igitur Mens potestate, nec erit Mens, nec potestate, intelligit formas separatas, igitur non est forma separata. Præterea, oculus figuratus, perspicuus, lucidus, coloratus, motus, quantus, recipit, & iudicat ea omnia. Insuper, instrumentum gustatus, mixtum, præditum sapore, recipit sapores. Similiter, tactus includens qualitates primas, recipit eas, febriens percipit suum calorem, amari-

tudinem linguæ,& ariditatem laborans suffusione oculorum,eam percipit. Vis imaginandi,imaginatur omnes formas materiatas cum ea quoque talis. Demum esse spiritale,est distincti generis ab esse materiato,quare includens vno modo,poterit recipere altero modo;& ita Regula non erit vera de facultatibus cognoscentibus,recipientibus spiritaliter. Hæ sunt instantiæ principaliores. At nunc venio ad distinctiones.

Distinctiones. Pro attinentibus ad propositam regulam sex distinctiones sunt considerandæ: *Prima.* Prima est,includere aliquid,cõtingit dupliciter: vel quod sit id,vt mel includit naturam mellis,vel quod in se id habeat,vt mel includit dulcedinem. *Secunda.* Insuper,includere aliquid dupliciter accidit,vel per propriam naturam,vt ignis calorem, vel per alieni receptionẽ, *Tertia.* vt perspicuum illuminatũ,Lumen includit. Tertio,includere aliquid dupliciter intelligi potest,vel spiritaliter,vt perspicuum includit Lumen, vel modo materiato, vt nix *Quarta.* albedinem. Quarto,id quod recipi debet, vel debet recipi spiritaliter, vel modo materiato. *Quinta.* Quinto,esse alienum,& differens, contingit quatuor modis,numero,specie, *Sexta.* genere, & analogia. Sexto, prohibere contingit dupliciter, vel reddendo receptionem difficilem,vel eam euertendo, & remouendo penitus. *Quatuor regulæ.* His præassumptis, quatuor se offerunt regulæ: *Prima.* prima, recipiens cum materia, non debet id modo materiato includere. *Secunda.* Secunda,recipiens spiritaliter,non debet id includere spiritaliter. *Tertia.* Tertia recipiens spiritaliter,non debet id includere modo materiato; *Quarta.* quarta recipiens modo materiato, non debet id includere spiritaliter. Quælibet harum regularum potest intelligi dupliciter,vel quod ita includat vt sit,vel vt in se habeat. Insuper,vel quod red- *Aristot.* dat receptionem difficilem,vel quod omnino euertat illam. Arist.proferens in 2.& 3. de Anima hanc regulam, eam profert de receptione spirituali, in subiecto reali, in hac significatione, vt nec sit, nec in se habeat id, quod recipi debet: cumulatioris tamen

Fundamentũ regulæ. notitiæ gratia,eam considerabo in omni significatione. Et quoniam omnis regula ne sit inanis,nisi debet fundamento aliquo,ex quo pẽdeat veritas eius, ideo a fundamẽti consideratione ordiendum est. *Sententia quorundã.* Aiunt nonnulli,rationẽ regulæ hanc esse,quia si quid per naturam vnum includit,definitũ est ad illud,nec amplius est indifferens,vt lingua includens bilem,cuncta iudicat amara,Ideo Plato in Timeo dixit: Si materia erit alicui eorum quæ in se recipit similis,cum cõtrarium eius,vel aliam suscipiet, nequaquã eius similitudinem exprimet,cum pre se tulerit suam. Insuper addunt,quod includens aliquid realiter, potest id recipere spiritaliter, vt vis imaginandi recipit se spiritaliter, perspicuum,vt speculum,& Chrystallus,recipiũt spiritalem actionem alterius similis;

Euersio. Id ostendunt,quia Arist.inquit prope apparens,prohibere alienum,non se. At hi cum Arist.tum rationi,& experientiæ aduersantur. Primo,aduersantur instituto Arist. qui loquitur de receptione spiritali,in recipiente reali,nẽpe in Anima. Et in 2.de Anima, cont.71.& 118.ea regula vtitur, loquendo de sensu visus, auditus,& tactus, qui recipiunt spiritaliter. Insuper, errant in assignanda ratione Regulæ, quam esse inquiunt, ne recipiens sit definitum pro vna parte,cum tamen Arist. absolute dicat,prope apparens prohibere alienam ait prohibere,non contrahere ad id quod habet. Insuper,recipiens vt recipiens,debet esse potestate, vt dicitur in cont.3. quare id destruit receptionem,quod destruit potentiam,potentia autem euertitur per actum proprium. Et quamuis Aristoteles dicat prope apparens prohibere alienum,id tamẽ nil refert,quia visus est voce alieni, vt opposita ei quod est esse proprium, & intus, adeo vt etiam id

Scotus. quod includitur realiter,non possit extrinsecus, vt alienum recipi spiritaliter. Scotus in 2.Sent.Dist.3.q.8.ad tertium inquit,regulam Arist.esse verã de formis materiatis, & instrumentarijs, veluti de sensibus per instrumenta recepturis obiecta, non de formis non instrumentarijs,vt de Mente,nam ea & se & suos habitus recipit,& intelligit. Ratio varietatis est inquit Scotus; quia instrumentum recipiens spiritaliter, non est aptum id recipere materialiter, excepto tactu:quia in recipiente spiritali requiruntur conditiones oppositæ illis,quæ requiruntur pro receptione materiali, vt patet de colore,qui vt spiritalis,mouet perspicuum interminatum, vt autem materialis, exposcit

perſpicuum terminatum: Ex quo ait patere inſtitutū Philoſophi in 4.cont.3. de Anima, eſſe oſtendere Mentem non eſſe inſtrumentariam, quia ſic poterit omnia intelligere, quamuis eis non ſit nudata. At cum hoc dicat, conſpicue & ab inſtituto Philoſophi, & a ratione recedit: ab inſtituto, quia conſpicuum eſt, inſtitutum Philoſophi eſſe, patefacere conditionem Mentis poteſtate, hanc eſſe, vt ſit cuncta intelligibilia poteſtate, nil autem actu, aduerſus Platonem, qui animæ rationes, Menti Ideas tribuebat. Quod autem Mens non ſit inſtrumentaria, accipit in cont.6. vt notum, pro oſtenſione, quod non ſit mixta cum corpore. Præterea, ſi ea Regula non eſt vera, de facultate non inſtrumentaria, male Ariſt. ex eo quod Mens intelligit omnia, inferret, nil eſſe actu. Inſuper ratio ſumpta ex Mente, quam dicebat Anaxagoras præeſſe Chao, & nō eſſe mixtam cum corpore, vt omnia intelligeret, ad rem non faceret: ea enim quāuis non ſit inſtrumentaria, tamen vt omnia intelligat non debet eſſe permixta, ſed ſeiuncta a Chao. Præterea, ſi de facultate non inſtrumentaria ea Regula non eſſet vera, tunc non valuiſſet Philoſophus ex ea colligere, Mentem eſſe locum ſpecierum, non actu, ſed potentia. His accedit, quod Ariſt. vniuerſe Regulam profert, quod prope apparens prohibet, & obſtruit, non eam contrahit ad facultates inſtrumentarias. Et in cont.3. ex eo quia intelligere eſt ſicut ſentire, infert Mentē eſſe poteſtate, & nil includere actu, quod facere non valuiſſet, ſi de facultate nō organica Regula nō eſſet vera. *Euerſio.*

Reſolutio difficultatis ex propria opinione. *Cap. V.*

CVm Philoſophus vniuerſe enunciauerit, recipiens debere eſſe eo nudatum quod recipere debet, puto regulam eſſe vniuerſe de omni facultate veram, ſiue ſit organica, ſiue non organica. Ratio Regulæ ſumitur & ex conditione agentis, & ex ea recipientis: ex conditione agentis, quia nil agit in ſe, vel in ſimile, ſed in contrarium, vel in id quod priuatum eſt. Ex conditione autem recipientis, quia debet eſſe potentia & priuatum, & vera eſt regula, cum de receptione ſpirituali, tum de materiata, vt recte etiam nouit Auerroes in ſecundo de Anima, 67. Et pro clariore notitia, tria profero. Primum eſt, recipiens aliquid realiter, debet realiter eſſe nudatum eo, adeo, vt nec ſit id, nec id in ſe habeat, vt patet de materia & loco. Dico ſecundo, eſſe ſpiritale exiſtens in aliquo, nec impedit, nec prodeſt pro delatione & receptione ſimilis, vt per idem medium defertur actio plurium alborum, & lucidorum. Ratio eſt: quia eſſe ſpiritale eſt indiuiſibile, ſine extenſione, & non pugnat cum alio ſpiritali, nam conſpicuum eſt per idem medium deferri actiones variarum, ſpecie cōſimilium: At dum deinde in oculo actiones variarum albedinū ſimul ſuſcipiuntur, id ſit ratione diſtinctæ: quia ſunt tanquam lineę diſtinctæ ad idem centrum tendentes, vt dicitur in ſecundo de Anima, 148. Addo tertio, recipiens aliquid ſpiritaliter, neq; eſt, neque includit realiter id, quod eſt recipiendum, in qua ſignificatione Ariſtoteles Regulam profert in libris de Anima, quæ vera eſt de omni potentia, & organica, & non organica, de omni receptione cum reali, tum ſpiritali. Inſuper, vel cum cognitione, vel ſine, vt patet ex ſecundo de Anima, 71. quia perſpicuum recepturum colorem, debet eſſe ſine colore, & demum eſt vera, ſiue includatur per naturam, ſiue præter naturam, vt patet de oculo ſuffuſione, & aure tinnitu laborante: verum tamen eſt, quod magis impedit, dum ineſt per naturam, & dum adeſt præter naturam, contrahit reliqua ad id, quatenus reliqua per id recipit: ſic lingua bile ſuffuſa cuncta iudicat amara. Huius regulæ duæ ſunt limitationes; prima eſt, quod recipiens debet eſſe nudatum eo quod per ſe primo recipere debet, non his quæ per conſequutionem, & ex accidenti. Ratio eſt: quia debet eſſe nudatum eo, a quo debet moueri, ne idem ſit actu, & potentia ad idem. Altera limitatio eſt, quod debet

Ratio Regula. *Tres Theſes.* *Prima.* *Secunda.* *Tertia.* *Limitationes dua Regula.* *Prima.* *Secunda.*

debet esse nudatum specie, non genere, & gradu. Ratio est: quia genus non remouet potentiam ad speciem, nec secundus gradus ad tertium. His addo Regulam recte sumptam denotare non solam difficultatem, sed impossibilitatem. Hinc Aristoteles inquit, necesse immixtum esse. Colligo itaque, Recipiens vel realiter, vel spiritaliter, vel cum cognitione, vel sine, debet esse in specie, vel in gradu realiter eo nudatum, quod per se primo recipere debet, adeo, vt nec sit, nec in se habeat illud. Ex his facile eliciuntur solutiones instantiarum. Prima erat, quia Mens intelligit se, suam potentiam, suos habitus, & demum omnia, quare vel nihil erit, vel Regula ea non erit vera, vt censuit Scotus. Laborarunt pro diluenda hac instantia Philoponus in tertio de Anima, & Zimara, Theor. 84. nec veram solutionem inuenerunt, quam puto ex dictis eliciendam: nam facultas debet esse nudata eo quod per se primo receptura est, id enim est quod mouet, obiectum autem quod per se primo Mentem mouet, est essentia materiata, ideo ea debet esse nudata. Mens intelligit se, non per se primo, sed cum cætera intellexerit, vt dicitur in tertio de Anima, contex. octauo & in duodecimo Metaphysicæ 38. Similiter non per se primo intelligit suam potentiam, cum non sit essentia materiata, cui competat Phantasma proprium, ita etiam valet intelligere formas separatas, quamuis sit forma a materia non pendens quia non continentur sub obiecto, quod per se primo Mentem moueat, sed per Phantasmata operum eas indicat. Id ipsum dicendum est de apprehensione suorum habituum, nam illi habitus non sunt in Mente vt in Subiecto, sed in Memoria, non sunt essentia materiata, contenta sub obiecto mouente per se primo, nec sunt proprie intelligibiles, sed potius ratio intelligendi alia. Afferebatur instantia de oculo percipiente sensibilia communia, quę etiam includit. Patet solutio, quia non per se primo mouent oculum, nec continentur sub obiecto per se, & primo. Loquendo autem de colore oculi, dico, non totum recipere actiones externorum colorū, sed partem eius mediam, & perspicuam, quod cum sit corpus perspicuum interminatum, non est vere colorarum, quia color dicitur actus perspicui terminati, Lumen vero interminati, & solum (vt inquit Alexander) dicitur modo quodam habere inchoationem omnium colorum, conducentem, non impedientem. Afferebatur instantia sumpta a gustatu, & tactu: de gustatu dico, sentire per humorem qui est satis insipidus, includens modo aliquo inchoationes saporum, & percipit nō similem saporem, sed recessum ab eo, vt etiam dixit Aristoteles de tactu, in contex. 118. Instantia sumpta a lingua bile effusa, & a febriente percipiente suum calorem, soluitur: nam de lingua dico, humorem illum biliosum esse alienum, & distinctum a proprio instrumento gustatus, & ideo vt alienum percipi, & cætera quæ degustantur, cum degustentur, vt permixta cum eo, ideo & redduntur & iudicantur amara. Similiter de percipiente calorem febris, dico id accidere, quoniam ille calor est alienus a corpore viuentis, & percipitur vt alienus, inde oritur, quod laborans febre he...ica, quia calor in habitum est mutatus, & redditus tanquam proprius, calorem febris vel non percipit, vel parum. Laborans suffusione oculorum quia ea suffusio est dispositio præter naturam, & per eam mediam videntur alia, ideo cætera mouent tanquam colorata colore suffusionis, per quam proxime agunt in proprium instrumentum Visus. Instantia de Phantasia imaginante se, soluta est per dicta: nam Phantasia cum sit Substantia, non per se prima, mouet se, & apprehendit se, nec continetur sub obiecto per se, & proprio sui, sed solum ex accidenti, & per opera se noscit. Similiter, si vnus oculus per speculum agit in se, & videt se, dicendum id quod videtur esse oculum totum, recipi autem eius actionem, vt dixi per id medium perspicuum oculi, quod vt perspicuum interminatū, caret proprio colore, & quāuis etiam id medium perspicuum videatur, profecto videtur per lumen in eo receptum vt per alienum colorem. Instabatur postremo, quia esse spiritale est distincti generis. Respondeo, esse spiritale, includi in reali, & agere virtute eius, cum sit illius imago, non autem esse reale includi in spiritali, vt in vmbra non includitur corpus, sed econtrario.

Conclusio.

Diluuntur rationes aduersæ.

Philoponus

Zimara.

At

At quæritur, vnde oriatur quod oculus alba effusione affectus, cuncta iudicat alba, & gustus bile suffusus amara, tactus autem temperamento proprio præditus, non cuncta indicat alia? Respondeo, id contingere, quia in oculo, & lingua ea sunt externa, & mouentia, in tactu temperamentum est proprium, & motum. Insuper quæritur, cur Anima simul sit singula, materia vero vna forma prædita, non valet aliam recipere ea seruata? Soluitur, id euenire, quia formæ materiales inter se pugnant, non autem spiritales, hoc tamen seruatur, quod vt materia per partes distinctas sit singula, ita Anima sit singula, distincta ratione, vt dicitur in secundo de Anima, & in lib. de Sensu & sensili. Quæritur demum, cum omnes formæ spiritales, vt tales, sint eiusdem speciei, cur habens vnam, recipit alias? Respondeo, actionem vnam spiritalem non pugnare cũ altera. Addo, species spiritales non distingui ab actu iudicandi, & non esse eiusdem vel distinctæ speciei, nisi ratione rei iudicatæ & repræsentatæ, quæ cum distinguantur specie, etiam repræsentationes dicuntur distinctæ specie. *Dubitatio prima. Solutio. Secunda. Solutio. Tertia. Solutio.*

De mente agente an sit concedenda. *Cap. VI.*

APparvit in nobis eam Mentis differentiam reperiri, quæ perinde ac materia nihil est actu eorum quæ primo, & per se, recipere debet, sed cuncta potestate, ex cuius notititia ducimur modo in inuentionem alterius differentiæ, nempe Mentis agentis. Ratio est: quia in vniuersi serie ne aliquid sit frustra, vnicuique facultati patienti, & recipienti, respondet facultas propria efficiendi, vnicuique formabili, respondet formans, unicuiq; perfectibili, perficiens: quare Menti quæ potestate dicebatur, necessaria ea differentia respondere debet, cuius conditio, & natura sit agere. Quod confirmatur: quia productum sine producente non reperitur, Mens humana habitu formata, est aliquid productum, & effectum, quare præsupponit agens. Quemadmodum itaq; Mentis potestate hæc est natura & conditio, vt valeat fieri omnia, ita huius differentiæ ei respondentis hoc esse officium putandum est, vt valeant omnia quæ potestate dicuntur intelligibilia, reddere intelligibilia actu. Verum dicet fortasse aliquis, concedo pro officio intelligendi requiri agens, at nego hoc esse partem, & differentiam Animæ, sed aliquid ab Anima seiunctum, & esse vel Obiectum mouens, & formans, vel aliquid extrinsecus illuminans, veluti Sol, illustrando colores, dicitur eos reddere tales, ut ualeãt mouere oculos. Hæc instantia inanis est, quoniam ut ex dicendis patebit, Mens agẽs ob id præsertim est necessaria, ut producat actum intelligendi, & propterea ut in attinentibus ad Naturam necessarium est agens, pro efficiendo opere Naturæ, in attinentibus ad Artem, necessarium est efficiens pro efficiendo opere artificioso, ita in attinentibus ad Mentem, necessariũ est efficiens, pro efficiendo opere Mentis; Et quemadmodum efficiens opus Physicum est Natura, efficiens opus Artificiosum, est Ars, ita efficiens opus Animasticum, & Mentis, debet esse differentia Animæ & Mentis. Hinc iure Aristoteles colligit necessario in Anima has differentias reperiri: quæ sententia per id confirmatur, quia officium agentis in nostra est facultate, non autem id esset, nisi mens agens esset facultas Animæ nostræ. Et pro patefacienda conditione Mentis agentis, congruenter Aristoteles est vsus Analogia sumpta ex quatuor, nimirum, ex Natura, Arte, Habitu, & Lumine, Mens enim agens respondet Naturæ, & Arti: quia vt producentia opera Naturalia, & Artificiosa, dicuntur Natura, & Ars, ita producens opus Animasticum, & Mentis, est Anima, & Mens. Respondet habitui: quia vt habitus est tanquam forma, & acies operantis, ita Mens agens est tanquam acies & oculus Mentis; Respondet autem Lumini, dum refertur ad Obiectum, nam prima duo ei competunt, dum refertur ad suum opus: habitus rei respõdet, dum refertur ad Animam, & Mentem Lumen vero, dum refertur ad Obiectum. Ex hactenus dictis quinque colligo satis vtilia. Primum est, Mentem agentem partim renuen- *Ratio. Cõfirmatio. Dubitatio. Solutio. Colliguntur quinque. Primum.*

dam, partim approbandam eſſe, renuenda eſſet, ſi eius officium id ſolum eſſe diceremus, vt Phantaſmata ſine iudicio illuſtraret, nam hoc ſolum illuſtrans obiectum, nec in Natura, nec in Arte, nec in alia vlla facultate intrinſecus, & pro eius differentia eſt neceſſarium. Approbanda autem & neceſſaria eſt iudicanda Mens agens, dum eius officium hoc eſſe dicimus, vt efficiat & producat actum intelligendi, vt Ars, opus artificioſum. *Secundum,* Colligo Secundo, minus recte dixiſſe Auerroem cõm. 18. ſi darentur Ideæ Platonis, non eſſet neceſſaria Mens agens: hoc abeſt a vero. Primo, quia conceſſis Ideis adhuc præter eas requiritur Mens agens, & producens actum intelligendi, non enim id eſt officium Idearum. Secundo, quia nos etiam pro noſcendis formis ſeparatis egemus officio Mentis agentis, quare ſimiliter pro noſcendis Ideis, & rebus, quarum ſunt Ideæ. Tertio, quia defenſores Idearum, aiunt dari Mentem agentem, vt patet de Simplicio, Theophraſto, & Priſciano Lydo & ſimilibus: nã Mens Ideis predita, ſiue anima in ſe manens, dicitur ab eis Mens agens. *Tertium,* Colligo Tertio, oſtenſionem Ariſtotelis relatam pro ſtatuenda Mente agente, etiam de ſenſu habere vim, in vtriſq; enim conſideratur aptum fieri, & aptum facere, non enim Obiectum eſt ſatis, quoniã id quod fit cum iudicio fit, quare agens iudicando dicitur agere, quod Obiecto non competit. Ariſtoteles tamen oſtenſionem formauit de Mente, quia per eam fit maior translatio ex gradu vno in alium, cum fiat translatio nedum ad eſſe cognitum, ſed etiam ex eſſe ſingulari, cum materia, ad vniuerſale, ſine ea. *Quartum.* Colligo Quarto, rationem illam non habere vim de Intelligentijs Cœli, quia illæ ex ſententia Ariſtotelis intelligunt per eſſentiam, & ſunt ipſamet intellectio, & propterea in eis non reperitur diſtinctio recipientis, producentis & facti, quæ conſtituant eas oppoſitas differentias. *Num in ſeparatis Mẽtibus locum habeat Mẽs agens & poteſtate,* Et ſi quis quærat an in eis ſaltem ſimilitudine aliqua locum habeant hæ differentiæ? Dico primo, Intelligentias omnes ſub Deo poſitas, poſſe dici Mentes poteſtate, quatenus inferiores intelligunt ſuperiores, & Deum, & a ſuperioribus perficiuntur, adeo vt ſuperiores, & præſertim Deus, obtinenant locum Mentis agentis, inferiores vero, Mentis poteſtate. Addo ſecundo, Intelligentias omnes ſub Deo poſitas, conſtare ex actu & potentia, hoc eſt ex receſſu a primo & ex gradu ſuæ perfectionis, qui ſunt modi materiæ, & formæ, quibus remota quadam ſimilitudine tribui poteſt nomen Mentis poteſtate, & agentis: at nõ proprie, nam proprie potius ſunt Mens agẽs, ſine poſſibili, vel potius ipſamet intellectio. *Q̃ꝰo competant humanæ Menti.* Colligo demum differentias illas competere humanæ Menti, non abſolute vt Mens eſt, & forma a materia ſoluta, alioquin cõpeterent omni, ſed ſolum ei competere, vt redditur particula Animæ, & operatur in nobis per Phantaſmata. Hinc iure Ariſtoteles colligit neceſſario in Anima reperiri differentias poſſibilis & agentis, & dixit in Anima, vt ſimul id ipſum indicaret eſſe verum de ſenſu, & omni noſtra facultate iudicante. *Soluitur dubitatio,* Ex quo elicitur ſolutio cuiuſdam difficultatis; Nam quæritur, num differentiæ illæ agentis & poſſibilis, cõpetant Menti per ſe, vel ex accidenti? ſi per ſe, etiam competerent Menti abiunctæ, & omni, ſi ex accidenti, non attinerent ad ſcientiam. Solutio eſt: quia competere per ſe contingit dupliciter vel abſolute, & ita Menti non competunt per ſe, vel cum reduplicatione alicuius ſuperadditi, nempe vt eſt particula Animæ, & quomodo Mens cum hac contractione ab Ariſtotele proponitur in tertio de Anima conſideranda, ideo dicendum eſt, Menti vt conſideratæ in tertio de Anima eas differentias per ſe competere, nempe vt apta eſt ſuis facultatibus conſtituere Mentem in habitu & eſt particula humanæ animæ.

De officio Mentis agentis. *Cap. VII.*

Opiniones quatuor. *Prima.*

OSTENSO dari Mentem agentem, vt conſtet quid ſit, de eius officio agẽdum eſt; Qua de re, quatuor ſunt opiniones principaliores. Aiunt nonnulli Mentem agentem ſolum requiri pro Obiecto, nempe Phantaſmate, vel nil imprimendo, ſed ſolum transferendo Phantaſma ex poteſtate ad actum, vt valeat proxime mouere Mentem poteſtate, vt Lumen nil in colorato imprimit. Huius opinionis fuit Ioan. Baccho. in prologo Sent. q. 2. Vel ſecundo, nil poſitiui imprimendo, ſed ſolum per priuationem ſecernendo formam ab accidentibus indiuiduantibus. Vel tertio, aiunt requiri pro Obiecto, imprimendo virtutem, & actum quendam in eo vt videtur putaſſe Alexander, inquiens Mentem agentem eſſe Virtutem Dei, effuſam per intelligibilia, cuius munere valent agere ſpiritaliter, & mouere mentem poteſtate.

Io. Bacc.

Secũda opinio.

Secundo, inueniuntur alij, dicentes Mentem agentem requiri cum pro obiecto & Phantaſmate, tum pro facultate hoc eſt Mente poteſtate: pro Phantaſmate, eliciendo ex eo ſpeciem intelligibilem, Pro Mente vero poteſtate, quatenus vnà cum Mente poteſtate, per ſpeciem intelligibilem, cõſtituit integrum intelligens, quod eſt Mens poteſtate, formata ſpecie intelligibili. Hæc fuit opinio D. Thomæ, Zimaræ, Scoti, in Quolibetis q. 15. & in Collationibus, Collatione ſeptima, in qua addit agentem conſpirare ad actum intelligendi, potiori modo, quam Mens poteſtate conſpiret ad eum.

Opinio tertia.

Alij tertio inquiunt, officium agentis eſſe, promere notiones intelligibiles, & perficere Mentem poteſtate: Hi enim potius Platonem quam Ariſtotelem ſequentes, in Anima rationali ſub Mente poſita, conſiderãt conditionem eius in ſe manentem, & conditionem progreſſam, primo imperfectam, mox perfectam; conditionem in ſe manentem aiunt eſſe Mentem Animariam agentem, præditam rationibus, in eius eſſentia inſertis, reſpondentibus Ideis ſuperioris Mentis, per quam perficitur, & formatur Mens poteſtate, hoc eſt, conditio eius progreſſa dum excitata per Phantaſmata conuertitur, & redit in ſe manentem. Huius opinionis fuit Simplicius, Priſc. Lydus, & Theophraſtus ex relatione Priſciani in lib. de Intellectione.

Simplicius. *Priſc. Lyd.* *Theophraſtus.*

Reijcitur tertia opinio.

Harum trium opinionum nulla mihi approbanda videtur: & a Tertia ordiens, nemini dubium eſt, eam non eſſe Peripateticam, cum varia includat pugnantia cum ſententia Ariſtotelis, nam primo ſtatuit Animam rationalem, quam eius fautores nuncupant mentem Animariam, diſtinctam a propria Mente, cuius aiunt eſſe participem: quod proculdubio aduerſatur ſententiæ Ariſtotelis. Inſuper, tribuuntur Animæ rationes, ſcientiam dicunt quandam reminiſcentiam, quæ omnia renuit Ariſtotelis. His accedit, quod receſſus ille Animæ rationalis a ſe ipſa, cõmentum quoddam eſſe videtur, nil enim a ſe recedit, & præſertim ſi fuerit eſſentia ſimplex, qualis ab Ariſtotele dicitur Mens hominis. Inſuper ea potius formatio quædam inferioris a ſuperiori, quam actio eſſe videtur.

Reijcitur ſecunda.

Similiter opinio ſecunda, D. Thomæ, & Scoti, mihi videtur dubia: Primo, quia ex horum ſententia actus intelligendi a ſpecie intelligibili ſecernitur, quod non recte fieri ſuo loco patebit. Secundo, quia obiectum, ſiue res iudicanda concurreret ad producendum iudicium ſuimet, & idem erit iudex, & iudicatum. Tertio, quia in Mente relata ad Obiectum, nulla inuenitur actio præſtantior iudicio. Cum itaque Mens agens, ſit præſtantior Mente poteſtate, ex contex. 19. & agens ex horum opinione non intelligat, non videtur poſſe ad actum intelligendi cõcurrere præſtantiori modo Mente poteſtate, quæ iudicat & intelligit.

Reijcitur prima.

Opinio primo relata, non minus dubia videtur, nempe quod ſolũ requiratur agens, ut illuſtret Obiectum, nam ſi id eſſet, non valuiſſet Ariſtoteles colligere differentiam agentis eſſe in Anima, Sol enim illuſtrat colores, non autẽ eſt in Anima. Præterea, tunc Mens agens non ſe haberet vt Natura, Ars, & Habitus, hæc enim vere & proprie efficiunt opus ſuum. Præterea, ratio Ariſtotelis non habet vim, oſtendendo quod requiratur illu-

ſtrans Phantaſmata,ſed abſolute,quod neceſſarium ſit principium efficiens,& producens opus: nam ſi Philoſophus putaſſet requiri pro illuſtrando Phantaſmate, debuiſſet primo pateſacere Phantaſmata ex ſe mouere non poſſe, & ideo requiri aliud; At Ariſtoteles neceſſitatem agentis ex hoc non ſumpſit,ſed ex eo,quia patienti,& materiæ reſpondere debet agens. Præterea,ſi Mens agens ſolum ſine cognitione illuſtraret,præter id quod imaginari non valeo, quænam ſit huiuſmodi illuſtratio, etiam deberet dari aliud agens principalius, quod produceret opus intelligendi, longe præſtantius: At inquiunt,tale opus produci a Mente poteſtate,verum ſi id eſſet, tunc eſſet prçſtantior agente,vt oculus lumine & non eſſet vt materia,ſolum poteſtate,& locus, ſed vt Natura,Ars,& Habitus: Denominatio enim petitur a nobiliore,& vires per maximum menſurantur.

Sententia propria. Quare dicamus,officium proprium Mentis agentis eſſe producere actum intelligendi,adeo,vt pro obeundo intelligendi munere, id omne quod potentiam,receptionem, & paſſionem aliquam præ ſe fert, ad Mentem poteſtate pertinear,quod vero præ ſe fert actum,& actionem,ad Agentem. Hoc ex Ariſtotele conſpicue elicitur:

Ratio primæ. nam quod ſe habet vt Ars,Natura,& Habitus, non illuſtrat ſolum, ſed efficit tanquam proprium agens,opus principale: Mens agens ex Ariſtotele ita ſe habet,quare vere efficit opus principale,quod eſt intelligere.

Inſtantia. Et ſi quis inſtet,quia Mens agens dicitur agere,vt Lumen, quod non iudicat id quod illuminat, inſtantia inanis eſt:

Solutio. quoniam Ariſtoteles quatuor ſumpſit pro illuſtranda Mente agente, Artem, Naturam,Habitum,& Lumen, ideo vnumquodque ita eſt accipiendum, vt ſimul ſeruetur ſimilitudo cum alijs, nam per ea indicauit Philoſophus, quod quæ in oculo ſunt ſeiuncta,Lumen ſcilicet,& oculi acies,quæ eſt tanquam Habitus, in Mente ſunt coniuncta,& in vnum redacta: nam diſtincta ratione Mens agens,eſt ſimilis illis quatuor, ſimilis Arti,Naturæ, & Habitui, quatenus efficit principale opus ſimilis Lumini,quia cum ſit acies mentis,& eliciat ex Obiecto Eſſentiam & Vniuerſale,eſt tanquam ſpiritale Lumen,reddens obiectum intelligibile actu, eliciendo vnum quod forma eſt, derelictis conditionibus materiæ.

Secunda. Præterea, ita argumentor: Mens agens reſpondet Menti poteſtate,ideo ea eſt apta facere,quæ illa eſt apta fieri: at Mens poteſtate,dicitur apta fieri notiones,quæ ſunt ipſimet actus intelligendi, quare Mens agens eſt ſui conditione apta producere actum intelligendi.

Tertia. Præterea, ſi Mens ſolum requireretur ex parte Obiecti,tunc potius obtineret conditionem intelligibilis, quam Mentis, vt patet de Lumine,quod non ſenſus,ſed ſenſibile dicitur.

Quarta. Inſuper, actio Mentis, vt Mens eſt,nil aliud eſſe dicitur,niſi intelligere: Cum itaque Menti agenti, vt Menti; competat actio, ea nil præter intelligere iudicari debet, alioquin non eſſet actio eius, vt Mens eſt.

Quinta. Præterea,cum Ariſtoteles de Mente agente dixiſſet quod eſt ſui eſſentia actio,proſequens explicationem eiuſdem,addit,non aliquando intelligit,aliquando non,indicans officium eius eſſe intelligere, quo ſi non in indiuiduo, ſaltem in ſpecie ſemper fungitur: eſt itaque actio mentis agentis indicium obiecti, & productio propriæ & principalis actionis Mentis, ac vt indicetur actionem eius eſſe ſpiritalem, ideo additur quod ſimilis ſit Lumini,quo exemplo etiam indicatur quod non abſolute efficit obiecta, ſed traſnfert ex eſſe abſoluto, ad eſſe cognitum & ex eſſe ſingulari, ad vniuerſale, adeo vt exemplum ſit ſimile in parte: nam per reliqua patefecerat quod vere efficit principalem actionem Mentis, per Lumen ſolum patefacit modum, vt dixi: Hinc etiam in primo Nicomahiorum, cap.6. Ariſtoteles dixit, Mentem eſſe oculum animi, conſiderando præſertim aciem Mentis agentis,

Ex

Ex dictis de Mente agente quinque colliguntur & quinque dubia diluuntur. Cap. VIII.

APPARVIT Proprium officium, & actionem Mentis agentis hanc esse, vt ex se, suaque conditione, non vnà cum specie intelligibili, producat actum intelligendi, quia proprie sumpta specie intelligibili non distinguitur. *Conclusio.* Ex cuius notitia tanquam vberes fructus varia colligere valemus. Nam colligo primo, Mentem agentem requiri cum ex parte Obiecti, iudicando illud, tum ex parte Mentis potestate, producendo actum intelligendi, per quem Mens potestate dicitur fieri Obiectum cognitum. *Colligitur primo.* Colligo secundo, in attinentibus ad Mentem non esse ponendam duplicem abstractionem, vnam agentis sine iudicio, alteram Mentis potestate cum iudicio, vnica enim est abstractio, eaq; est cum iudicio, quæ nil aliud est, nisi apprehensio vnius, derelicto alio, apprehensio & iudicium essentiæ, derelictis accidentibus, de qua abstractione Aristoteles, vndecimo Metaphysicæ, cap. 3, dixit, Mathematicum derelictis alijs, solũ considerare quantum, & hac ratione Mens dicitur facere vniuersale, quatenus essentiam speciei, vel generis apprehendit, non apprehensis contrahentibus. *secundo.* Colligo tertio, non esse concedendam duplicem actionem Mentis, vnam agentis sine iudicio, alteram Mentis potestate cum iudicio, non enim ea quæ sunt, sine vlla necessitate multiplicari debent, vnica est actio, & ea est iudiciũ agentis. *Tertio.* Colligo quarto, quid sit reddere intelligibile potestate, intelligibile actu, quod tribuitur agenti, nam id facere, nil aliud est, nisi actu & seorsum ab alijs essentiam speciei, vel generis apprehendere, quæ apta erat ita apprehendi, vt etiam sensibile potentia dicitur reddi sensibile actu, dum actu sentitur; *Quarto.* Colligo quinto, approbandam esse sententiam Auempaces, qui (referente Auerroe comment. 19. 3. de Anima) dixit, Mentem agentem esse eam, quę iudicat iudicio vniuersali; *Quinto.* Quod etiam putasse visus est Themistius in tertio de Anima, nam in cap. 32. inquit, qui fieri potest vt potestatis Mens omnia intelligat, si Mens agens, quæ principatum obtinet, atque illam in actum perducit, non intelligit omnia; At variæ ex dictis oriuntur difficultates: Prima est, quia si producere actum intelligendi est officium agentis, Mens potestate erit redundans, & præsertim quia iudicium est actio immanens, & perfectio iudicantis. *Dubitatio prima.* Præterea, tunc non Mens potestate, sed agens erit locus specierum, cum tamen Arist. in 3. de Anima, cont. 6. id tribuat Menti potestate. *Secunda.* Deducitur consequutio: quia ex nono Metaphysicæ 17. intelligere, est actio immanens, & Mens eatenus dicitur res fieri, quatenus eas iudicat. Præterea, conspicue Aristoteles officium intelligendi non Agenti, sed Menti potestate tribuit, vt patet ex contex. primo, & quarto, tertij de Anima. *Tertia.* Præterea, ei Menti competit officium intelligendi, cui competit intelligere se, at Aristoteles in contex. octauo id tribuit Menti potestate, dum fuerit facta singula. *Quarta.* Demum, si officium Mentis agentis esset efficere actum intelligendi & iudicare, Intelligentię Cœli maxime dici mererentur Mentes agentes, cum eminentissime intelligant. *Quinta.* Hæc ea præsertim sunt, quæ sententiam approbatam videntur reddere dubiá. Pro quarum solutione accipiendum est id quod in progressu patebit, Mentem potestate, & agentem, pro fundamento, & absoluto, esse essentiam vnam, & solum distingui ratione, adeo, vt id omne quod actionem indicat, pertineat ad conditionem agentis, quod vero præ se fert potentiam, & similitudinem passionis, & receptionis, pertineat ad rationem Mentis potestate: Vtraque Mens dicitur esse principium intelligendi, sed modo eis consentaneo, Agens tãquam iudicans, actumq; intelligendi producens, Mens potestate vt excitatur ab Obiecto, & per actum intelligendi fit id, quod intelligitur. Cum enim intelligere sit actio immanens, dum consideratur tanquam actio, pertinet ad agentem, vt immanens, ad potestatem. Et quoniam

niam fungens officio recipientis, est id quod denominatur, ideo iure Mens potestate ea est, quæ denominatur intelligere. Ex quo patet, quomodo intelligere sit pati, & agere: est pati, vt Mens excitatur a Phantasmate, & fit intelligibile, est agere, vt pertinet ad agentem, iudicantem. Passio est duplex, vna antecedens actioni, & est excitari a Phantasmate, altera sequens, dum fit ea quæ iudicat: Actio mediat. Ex his conspicuæ sunt solutiones instantiarum; Prima erat, quia Mens potestate, esset redundans, apparuit eam recte sumptam non esse redundantem. Addebatur, quod tunc Agens esset locus specierum, non Mens potestate. Patet Solutio. Nam eatenus dicitur locus, quatenus fit singula. Dicebatur tertio, Aristotelem officium intelligendi tribuere Menti potestate, apparuit quomodo recte id fecerit, eique competat. Instabatur quarto, quia Mens potestate, ea est, quę se intelligit; quod actionem denotat, dico, Mens actu recte iudicat alia, actu reflexo se, in vtroque iudicio locum habet actio & passio, denominatio tamen (vt dixi) patienti & recipienti conuenit. Addebatur quinto, quod tunc Intelligentiæ præsertim dicerentur Mentes agentes. Respondeo, eas intelligere per essentiam, & ob id esse puros actus, nam intelligere non est accidēs in eis manens, sed earum essentia, sine differentia agentis & recipientis, ideo solum per Metaphoram Mens agens vel potestate competunt illis, non autem proprie, vt in præcedentibus patefeci. At adhuc instatur, quia per Aristotelem intelligere est vt sentire, sentire est pati, ergo & intelligere. Respondeo, vtrunque esse passionem spiritalem, per relationem ad Obiectum, a quo facultas excitatur & mouetur, vtrumq; etiā sine actionem dum referuntur ad actum sentiendi, & intelligendi. Sed ex dictis pulchra emergit dubitatio, & est, cum Menti actio & passio competat, per quid rectius describatur, num per actionem, vel potius per eam, quæ late passio dicitur? Mouit hanc difficultatem Alexander in secundo de Anima, cap. 19. varijsque rationibus ostendit, rectius Definiri per actionem, & præsertim, quia passio est ei communis cum sensu, actio vero eius propria. Auerroes in tertio de Anima 18. de eadem loquitur, & retulit opinionem Alexandri, quam non penitus damnat, solum ait rationem eius non cogere, quia passio de ea sensuum, & de ea Mentis æquiuoce dicitur, adeo, vt quatenus differt ab ea sensuum, sit modo aliquo propria Mentis. At considerandum, quod Alexander & Auerroes Menti tribuunt duplicem actionem, vnam agenti, alteram possibili: Alexander quamuis innuat vtranque, tamen præsertim inspicit eam possibilis; Auerroes contra, illam agentis, adeo, vt disputatio Auerrois cum Alexandro in æquiuoco sit posita, & diminutus est Auerroes, quia Alexander non vna, sed pluribus vtitur rationibus, cum Auerroes vnicam referat & consideret. Ego autem ab vtrisque recedens, per declarata in præcedentibus, dico, vtriusque vnicam esse actionem, quæ etiam competit sensibus, & est iudicare Obiectum. Et pro solutione difficultatis dico Mentem potestate, per solam passionem, Agentem, per solam actionem, congregatum, per vtrunque debere describi, & denominari, præsertim, tamen per actionem, cum ea sit præstantior, magisque propria facultatis iudicantis, & præsertim intelligentis. Hinc Arist. absolute in 9. Metaphysicæ, 17. Actionem appellat.

Quō intelligere sit pati & agere. — *Diluuntur diffic.* — *Alia dubitatio.* — *Solutio.* — *Alia dubitatio.* — *Alexāder.* — *Auerroes.* — *Sententia propria.*

Quid sit Mens Agens opiniones variæ. Cap. IX.

IAm cumulate apparuisse puto, necessitatem Mentis agentis, eiusq; officium: tenemur modo intimius perpendere quid sit, quod vt distinctius efficiamus, altius, a Diuisione ordiendum est. Mens agens vel est pars animæ hominis, vt Mens potestate, vel ne: si non est pars, vel est Mens suprema, nempe Deus, vt censuit Alexander, vel infima, vt Auicenna, vel tantum Angelus, & Dæmon quidam, Homini assistens, vt ex relatione Philoponi existimauit Marinus. Si autem est pars, vel est essentia distincta ab ea Mentis potestate, vel tantum est distincta ratione, si est distincta essentia, vel est Mens participa-

Diuisio.

ta,

ta, supra animam rationalem posita, quam indicauit Plato, inquiens Hominem esse Animã rationalem, Mentis participem, vel est Mens altera, Animæ Hominis propria cõtradistincta a possibili, apta tanquã forma perficere possibilem, vt existimauit Auerroes, quem puto obscure & diminute sententiam suam ex Academicis sumpsisse, ponentibus Mentem participatam, in cuius adeptione, cum ex opinione Academicorum, tum Auerrois summum Hominis bonum est collocatum. Si vero Mens agens non est, essentia distincta ab ea potestatis, vel est ipsamet Anima rationalis in se manens, contradistincta a progressa, quæ dicitur potestate, & est opinio Simplicij, Plutarchi, & Prisciani Lydi. Vel est pars Animæ ex se rationalis, fundamento non distincta a Mente potestatis, quod contingere potest tribus modis: vel enim Mens potestate est hæc pars habitu dignitatum priuata, Mens vero agens eadem pars, eorum habitu formata, vt existimarunt nonnulli. Vel essentia est vna, potentiæ sunt duæ, quæ sunt Qualitates eius. Vel demum, est essentia vna, distincta ratione, vt existimauit Scotus, qui potentiam a fundamento non putauit secerni. Hæc sunt capita opinionum.

Dubitatio est de opinione Themistij, ipse enim in explicanda hac de re sua sententia, mirum in modum est obscurus. Puto ego, hanc fuisse opinionem eius. Quemadmodum in Lumine tria considerantur, primo Sol, secundo, radius, & Lumen, tertio, splendor, ita in attinentibus ad Animam rationalem, considerantur tres gradus, primo, Anima vna communis in se manens, vt ait in 1. de Anima, cap. 24. quæ dicitur Anima Vniuersa. in 3. de Anima, cap. 23. & eadem dicitur Mens, Soli similis, in 3. de Anima, c. 32. Ab hac Anima vna, siue Mente, (nam vtrisque nominibus sine distinctione ab eo denotatur, & vt puto est anima Mundi) manat tanquam radius & lumen, Mens participata singulorum Hominũ, & dicitur Mens agens, quæ ex parte Mentis communis est vna essentia, ex parte participantium distinguitur, vt radij Solis in distincto perspicuo. Sequitur tertio tanquam splendor Mens potestate, longius a Sole distans, qui splendor in Phantasia recipitur: huiusmodi splendor quamuis ex parte primi principij, tanquam Solis sit vnus, tamen quia longe ab eo distat, & maxime cum Phantasia nectitur, ideo extrinsecus maxime est multiplicatus, vt Sol est præstantior lumine, Lumen splendore, ita Mens in se manens, est præstantior Participata, & hæc Possibili. Insuper vt radius, siue lumen est quædam perfectio, & vigor splendoris, per quem splendor fungitur munere suo, ita Mens agens est tanquam forma & perfectio Mentis potestate. Insuper, vt Splendoris, Luminis, & Lucis est modo quodam natura vna, per gradus effusa, & ex parte originis essentia vna, ita horum trium graduum Mẽtis, ex parte fundamenti & originis, est natura & essentia vna, solum varia, quatenus per varios, gradus vel splendidius, vel obscurius effunditur: id tamen quod in se manet, absolute est id, quod est, & vere æternum, & immortale. Præterea, quamuis absoluto originis ordine primo sit Sol Luce præditus, secundo, radius & Lumen, tertio, Splendor, tamen ordine participationis in mortalibus contra se habet, splendor antecedit Lumini, & primo in homine est facultas intelligendi per Mentem potestate, mox actu intelligit per agentem, & tunc redditur particeps Luminis: ita Mens agens perficit Mentem potestate, est vt acies eius, fit vnum cum ea, est prædita formis siue Ideis, componit, diuidit, & ex vno aliud elicit: Phantasia est forma Hominis corporei: mens potestate, est forma Hominis rationalis, mens agẽs, est perfectio mentis potestate, forma suprema, & forma formarum, includens formas omnes, cæterisq; in Homine existẽtibus supereminens. Hinc eminens, & verus Homo est mens agens, quæ cũ modo dicto sit vna, omnes per eam vnus sumus. Hanc puto fuisse opinionem Themistij in parte similem opinioni quorundam Academicorũ. Hinc vtitur authoritate Platonis. Differt tamen, quia Animam rationalem a mente non ponit distinctam essentia. Et cum variæ de mẽte agente apparuerint opiniones, oẽs tamen in tria capita rediguntur: Vel enim mens agens, est aliquid externum, vel aliquid Homini internum, a mente potestate, essentia distinctum; vel solum distinctum ratione, ideo hæc tria capita perpendam.

Opinio Themistij.

Opinio

Opinio Alexandri quod Mens sit Deus, refertur, & reijcitur: Cap. X.

Opinio Alexandri. PVTAVIT Alexander Mentem agentem esse Deum, qui cum sua faculta-
te effundatur per omnia, & vnà cum omnibns operetur, magis tamen
propi ie operatur vnà cum obiecto Menris, pro offerenda, & secernen-
da essentia rerum, adeo vt Dei virtus effusa per intelligibilia, & vnà cũ
eis operans, dicantur Mens agens. Et quoniam Aristoteles inquit dif-
ferentias agentis & possibilis in Anima reperiri, & agenrem nuncupat Menrem, ideo
asseclæ Alexandri vt hæc seruent, varia excogitarunt: inquiunt has differentias esse in
Anima, hoc est in conspirantibus ab actionem Animæ, vel in Anima late sumpta, in-
cludente etiam Deum, vel demum, esse In Anima, quia actio agentis desinit in Obie-
ctum quod in Anima tanquam in subiecto recipitur, & constituit intellectum actu.
Mentem agentem esse quid distinctum a Mente potestate, ostendunt, quia est vt natu
ra agens, distincta a natura patiente, est vt Ars distincta a Materia in quam operatur,
est vt Lumen distinctum a vidente, & tanquam Habitus distinctus ab eo in quod ope
ratur. Hinc Aristoteles, contex. 19. dixit, vnum esse agens, aliud materiem, quæ essen-
Mentẽ agẽtẽ esse Deũ. tia distinguuntur. Quod autem Mens agens sit Deus, ita ab Alexandro in primo de
Anima ostenditur: quia in omni genere necesse est deuenire ad vnum primum; quod
cum ex se sit tale, causa est, vt cætera eius generis sinr talia: veluti maxime visibile, est
causa vt cætera videantur, & maxime bonum, vt cætera bona sinr. At in ordine intel-
ligibilium Deus est primus, & primo ac maxime sui natura est intelligibilis, quare cæ-
tera ab eo habent vt intelligibilia sint, hoc autem est officium proprium Mentis agen-
tis. Præterea, Vis cognoscens quo est præstantior, eo eget externo aliquo prę́stantio-
re: Oculus corporeus eget Sole corporeo, quare Mens oculus incorporeus, & eminẽ-
tior, eget Sole eminentiore, & incorporeo, qui Deus est. Hinc Mens agens, non secus
ac Deus, dicitur ab Aristotele sui essentia actio, facere omnia, non aliquando intellige
Euersio. re, aliquando non. Hanc opinionem vt cum vero, ita cum Aristotele maxime pugna-
re existimo, nam duo includit apprime falsa, vnum quod Mens agens nõ sit pars Ani-
mæ nostræ; Alterum, quod sit Deus; Et vtrunque ostendo, & primo vtor ratione Phi
Philoponus loponi recte considerantis institutum Aristotelis in libro de Anima esse, verba facere
de Anima, & eius partibus, non de Deo: quare si Mens agens esset Deus, non debuis-
Auer. set de eo verba facere. Vtor secundo ratione Auerr. comm. 18. quia id opus quod in
nostra facultate est positum, debet ex nostra forma, vel eius parte prodire, actio agen-
tis in nostra facultate est posita, quare nõ proxime ex Deo, cuius actio in nostra facul-
Euasio. tate non est posita, sed ex parte Animæ nostræ prodire debet. At inquit Alexander in
secundo de Anima, cap. 19. Mentem agentem esse adiutricem eorum quæ in nostra
sunt facultate: quasi dicat, officium intelligendi esse nostrum, at non perfici sine ope
Euersio. agentis, semper conspirantis. At contra Aristoteles Mentem agentem non auxilian-
tem, sed proprium & principale efficiẽs esse dixit: nam affirmauit facere omnia vt Na-
turam, & Artem. Præterea, ea facultas Diuina effusa per obiecta Mẽtis, vel est eadem
cum essentia eorum, vel distincta: si eadem, officium illud erit tribuendum Obiecto,
non Deo, cum omnis essentia sit participatio Diuini boni: si differt, vel est Substantia,
vel Accidens: non Accidens, quia non est præstantius Substantia, nõ Substantia, quia
Themistius. Obiectum est essentia simplex. Vtor insuper ratione Themistij, cap. 27. cum enim Ari-
stoteles in cont. 20. dixisset, hoc solum immortale, & æternum, statim addit: non remi-
niscimur autem, indicans nos maxime esse Mentem illam æternam, quæ quamuis ser-
uetur, tamen non reminiscimur: quare si Mens agens esset Deus, nos per eum supre-
Aristot. mę constituti & intelligentes, Dij essemus. Præterea, vtor verbis Aristotelis, qui de

ea Mente

ea Mente æterna, quam Alexander ait Deum, in contextu vigesimo ait, sine Mente passiua nil intelligere; Quæro vel Aristot. loquitur de actu intelligendi Dei, vel Hominis, de primo, falso dicitur Deū non intelligere sine nostra mente passiua; de secundo, non recte dicitur Deum esse illum, qui in nobis intelligit, cum dictum sit in primo de Anima, 65. non mentē, sed hominem intelligere. Præterea, Mens agens ab Aristotele dicitur differentia Animæ, at Deus, vel facultas ab eo effusa, non est differentia animæ: nam differentia Animæ Anima est. Euasiones supra relatæ inanes sunt: dicebatur, dici differentiam illam esse in Anima, quia conspirat ad officium intelligendi Animæ: At contra, tunc similiter Lumen posset dici esse in Anima, cum conspiret ad officium videndi. Præterea, differentiæ oppositæ se habentes, vt actus & potentia, debent esse eiusdem generis, quare vt vna differentia nempe Mens potestate, vere est in Anima, & est pars Animæ, ita & alteram dicere & proferre nomen Animæ late, esset dicere Aristotelem nos non docere, sed per æquiuocationes decipere, conspicue Aristoteles denotat Animam hominis, cum proponat agendum de parte Animæ, qua intelligimus. Similiter non recte dicitur agentem esse in Anima, quatenus eius actio definit non in obiectum, sed in Subiectum intelligens, nam Aristoteles non actionem, sed differentias Mentis ait in Anima repetiri, & quamuis actio solis terminum recipiat in actu videndi oculi, non ob id dicitur differentia in oculo existens. Præterea, Deus solum est causa communis, non proxima & propria actionis mortalium, non agens ex sententia Aristotelis sine aliqua causa proxima & propria, & solum operans vt causa communis Lumine & motu; ex quo constat sententiam Alexandri longe abesse a vero, & in eam sententiam venit solum pro refugio, vt vitaret conspicuas sententias & verba Aristotelis, quibus humanam Mentem indicat immortalem. Hinc & a Themistio & reliquis veteribus expositoribus Aristotelis eius opinio fuit neglecta, & reiecta, vt de Themistio patet in tertio de Anima 31. Et consimilibus rationibus patet eorum opinionem esse reijciendam, qui Mentem agentem statuunt ab Anima rationis compote Hominis secretam. Rationes aduersæ facile diluuntur; Dicebatur primo, Mentem agentem esse distinctam, cum sit tanquam Ars, Natura, & Lumen. Respondeo, esse distinctam a Mente potestate, saltem ratione, at non ab Anima nostra, cum fungatur Munere Animæ nostræ, & Mentis, & ad libitum nostrum. Addebatur ratio Alexandri: quia in omni genere est necesse, vt ad vnum primum deueniatur, &c. Respondeo, non semper id primum esse causam cæterorum, vt in perspicuis supremum corpus perspicuum, non est causa vt cætera sint perspicua. Insuper, id primum si fuerit causa, non semper est causa proxima, & propria, sed communis; Demum id primum non est causa proxima operis, sed facultatis, ex qua proxime prodit opus. Addebatur opus præstantius egere aliquo præstantiore: respondeo, egere principio proprio præstantiore, huiusmodi est Mens Hominis, præstantior sensu, & frequenter facultas quo est præstantior, eo extrinsecus paucioribus eget. Et mens Agens considerata non in vno indiuiduo, sed in vniuersa hominis specie, continenter intelligit. Insuper, relata ad Mentem potestate, vt huius natura & conditio est pati, ita eius est agere, ideo dicitur sui essentia, hoc est natura & conditione agens; Et dicitur facere omnia, non quidem absolute, sed cum contractione ad Mentem, hoc est, omnia intelligibilia potestate, intelligibilia actu. Cum itaque actio Mentis agentis non diuina, sed humana sit, & in nostra facultate posita, Mens agens, non Deus, non Angelus, non separata aliqua Intelligentia sed facultas Animæ rationalis iudicari debet.

Euertūtur solutiones aliorum.

Communis.

Diluuntur rationes aduersæ.

Conclusio.

Refertur & reijcitur aliud opinionum caput, quod Mens agens, sit aliquid nobis internum, essentia tamen distinctum a mente potestate. Cap. XI.

Academici. SECVNDVM caput opinionum de Mente Agente, ex Academicorum principijs prodijt, vario tamen modo assumptis, explicatis, & approbatis. Cum enim ex Academicorum sententia sub Deo sit mens non participata, mox Mens in Anima participata, quæ Mens Ideis est prædita, tertio succedat Anima rationalis in se manens, quarto Anima rationalis progressa, nonnulli Mentem participatam, alij Animam rationalem in se manentem, dixere Mentem agentem, vt retuli in præcedentibus, & Auerroes Mentem quandam participatam visus est eam existimasse; Simplicius Animam rationalem in se manentem, Themistius, non secernens Mentem ab Anima rationali, modo quodam mediare videtur. *De quo consentiant.* Hi omnes consentiunt, primo, quia mentem agentem aiunt præditam Ideis, siue rationibus. Secundo, quia considerant duplex intelligendi genus, vnum per essentiam agentis, alterum per Phantasmata. Tertio, quia in connexione cum agente constituunt summum Hominis bonum. Quarto, quia in fonte & origine Mentis, vnitionem reperiri aiunt, quamuis extrinsecus adsit multitudo & varietas: in attinentibus autem ad distinctionem Mentis agentis, ab ea potestatis, quidam magis, alij minus eas distinguunt, vt ex dictis conspicuum est. *Euersio.* At procul dubio plurima horum conspicue pugnant cum principijs Aristotelis, & præsertim quod dicunt de Ideis siue insertis rationibus, de Anima in se manente, & progressa, & similibus: Mens enim cum sit essentia simplex, vbi est, tota est. Sed cæteris prætermissis, hoc solum ostendam, Mentem agentem, esse partem Animæ nostræ, non distinctam essentia a Mente potestate: *Aristot. Ratio prima.* Id colligitur ex Aristotele qui in contex. 20. tertij de Anima, quamuis ostendisset Mentem cum Agentem, tum potestate, esse æternam, tamen colligit non duas in nobis reperiri immortales partes, sed vnicam essentiam, inquiens separata est id, quod est, & id solum est immortale, & æternum. *Secunda.* Insuper, cum humana mens sit ex genere Mentiũ ex corpore non pendentium, nisi vniuoce, saltem ab vno, in eo genere quod competit vni, competit & alijs, vt Aristoteles in secundo de Cœlo ex eo quia Luna est sphærica, Stellas omnes esse sphæricas intulit: at in cæteris Mentibus, ea connexio ex duabus essentijs non habet locum, quare nec in hominis Mente concedi debet. *Tertia.* Præterea, duæ formæ æternæ, non nectuntur per accidentia noua, quare non est cum Auerr. putandum, mentem agentem, necti cum Mente potestate per Phantasmata, & scientias. *Quarta.* Præterea, nono Metaphysicæ 17. intelligere dicitur actio immanens, quare principium agendi, ab eo recipiendi, non est essentia distinctum. *Quinta.* Præterea, vt de sensu eadem facultas, iudicat, & fit sensibile per iudicium, ita de Mente putandum est, quod sit eadem, officium autem iudicandi est agentis. *Sexta.* Insuper, pro vnica producenda actione, non requiruntur duæ, sed vnica forma, actio intelligendi est vna, quare Mens eam producens, essentia vna iudicari debet. Hinc Aristoteles frequenter in homine non plures, sed vnicam Mentis essentiam reperiri indicauit, veluti in primo de partibus Animalium, non Mentes, sed mentem dixit ad Physicum non attinere: in secundo de Gener. Anim. cap. tertio Mentem solam, non mentes dixit extrinsecus accedere: Et in tertio de Anima, contex. primo considerandam proposuit particulam Animæ, non particulas, & ei particulæ duas differentias conuenire patefecit, Agentis & Mentis potestate. *Conclusio.* Quare ex omnibus colligamus, vnam esse humanæ mentis essentiam, non duas, & præsertim, quia ea multitudo omnino esset redundans, & supervacanea.

De Mente Agente opinio Propria. *Cap. XII.*

Vm apparuerit Mentem agentem esse partem Animæ nostræ, non distinctam essentia a Mente potestate, hoc explicandum superest, quomodo in vna simplici essentia, duæ oppositæ differētiæ seruari possint. Dixere nonnulli, Mentem Hominis dupliciter considerari, primo, vt nudatam formis, secundo, vt formatam forma dignitatum. Prima consideratione dixere esse Mentem potestate, secunda agentem. Quæ sententia non est vera, rum quia apprehensio prima dignitatū eget officio agentis, & ita agens egeret agēte, & esset prior se: tum insuper, quia dignitates non intelligunt, non sunt differentiæ Animæ, non sunt æternæ, quæ omnia Aristoteles tribuit agenti. Alij dixerunt, eas differentias esse potentias, & qualitates duas, inter se, & a fundamento distinctas. At hoc puto abesse a veriore sententia, quæ est, quod potentia pro absoluto non distinguatur a fundamento. Propterea dicamus, essentiam vtriusque Mentis esse vnam, solum distinctam ratione, cuius actio, & passio non ita pugnant, vt non valeant eidem competere, cum sit passio solum per Metaphoram, & in collocatis supra materiā, quæ in materiatis pugnant, & sunt distincta, in vnum facile veniant, simulque conspirent: dum enim hæc mentis essentia primo consideratur vt nudata, vt apta indui, & vt a Phātasmate excitatur, dicitur Mens potestate; Eadem, vt abstrahit, iudicat, componit, ratiocinatur, dicitur agens. Demū vt iudicando fit intelligibile, & locus specierum, adhuc dicitur potestate, adeo, vt officium agentis mediet. Et hæ differentiæ competunt Mēti, vt nobis iunctæ, & intelligenti per Phantasmata. At pulchra occurrit Dubitatio: Quia si vtriusque Mentis, eadem est essentia, igitur Arist. in cont. 19. ostendens tria illa prædicata, immixtum, impassibile, & separabile, vera esse de agente, ex eo, quia vera sunt de possibili, ostendisset idem per idem. Respondeo, Arist. considerasse varietatem conditionis, & propter rationes vtriusque, & ideo ex eo, quia vera sunt illa prædicata de conditione, & ratione ignobiliore, intulit esse vera longe magis de nobiliore. Colligamus itaque, Mentem Hominis esse particulam humanæ Animæ, & esse essentiam vnam, cui distincta ratione, duæ differentiæ competunt, agendi, & patiendi, inuicem non pugnantes. Pro cuius exactiore notitia, animaduertēdum nominis Mentis apud Peripateticos vndecim esse significationes. Nam primo dicitur de communi Phantasiæ, & humanæ Mentis, vt in 2. de Anima cont. 155. Secundo de Phantasia vt in 3. de Anima, 20. & 48. Tertio, de tota parte Animæ Hominis ex se rationis compote, quæ sæpe dicitur separabilis, vt in 2. de Gen. Anim. c. 3. Quarto de Mente potestate. Quinto, de agente. Sexto, de Mente in habitu. Septimo, de habitu principiorum, de quo est sermo in 6. Ethicorum. Octauo, de Mente, quæ actu est, hoc est actu speculatur. Nono de Mente inspectrice. Decimo, de Practica, & effectrice. Vndecimo, de adepta excogitata ab Auer. re vera tamen essentia absoluta humanæ Mentis, distinctæ a Phantasia, & habitu principiorum, vna & simplex est, solum officia, & relationes sunt variæ.

Opinio quorundam. *Euersio.* *Secunda.* *Euersio.* *Sententia propria.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Conclusio.* *Vndecim significationes Mentis.*

De mente Habitu prædita. *Cap. XIII.*

Ifferentiae Mentis Agentis, & Mentis potestate, Dei prouidentia nobis tributæ sunt, vt per eas habitibus nobis congruentibus ornaremur: ideo eis explicatis, de Mente in habitu, sequitur agendum. De qua opiniones sunt variæ, quæ præsertim in tria prima capita redigun-tur: sub quorum primo est opinio Alexandri, qui in primo de Anima, capitulo vigesimoseptimo inquit, Mentem in habitu, esse dispositas, coaceruatas, & quie-

De Mente in habitu. *Opinio Alexandri.*

quiescentes considerationes, quarum fundamentum est Phantasia, adeo, vt Mens in habitu, & ex parte suæ formæ, & ex parte fundamenti sit mortalis, de qua tamen dici potest, quod extrinsecus accedat, quatenus extrinsecus adueniunt species, & notiones, per quas Mens potestate redditur actu. Hæc opinio, longe abest a vero, tum quia Mens in habitu ex parte fundamenti non est Phantasia, cum iam patefecerim Mentem potestate, non esse illam solam idoneitatem, in Phantasia consideratam, sed essentiam eandem cum agente, & a Phantasia distinctam. Hinc in contextu sexto, tertij de Anima, non Phantasia, sed Mens potestate dicitur Locus specierum, tum insuper, quia obiectum notum, non recte dicitur Mens, vt nec sensibile cognitum, dicitur sensus. Quod Aristoteles in secundo de Generatione Animalium, capitulo tertio inquiens, Mentem extrinsecus accedere, non loquatur de notionibus, sed de essentia humanæ Mentis, suo loco patebit. Primo huic capiti opinionum, opponitur caput alterum, ad quod pertinet opinio Themistij, Theophrasti, Simplicij, Prisciani Lydi, Plutarchi, & similium, qui inquiunt, pro constitutione Mentis in habitu tria conspirare, Mentem potestate, Mentem agentem, & Phantasmata, adeo vt Mens potestate perficiatur ab agente, prædita insitis formis, præcurrente excitatione per Phantasmata facta. Et quoniam principalia, & intrinsecus constituentia Mentem in habitu, sunt agens, & Mens potestate, quæ ambo sunt æterna, ideo Mens in habitu ex partem principalium eam constituentium æterna est, tantum ei competit varietas, ex parte Phantasmatum. Et quamuis Simplicius exponens octauo contextu tertio de Anima, dicat habitum non esse substantiam, id tamen protulit considerando non constituentia habitum, sed conditionem habitus, vt habitus in nobis disciplina & assuetudine genitus est. Horum opinio per ea reijcitur, per quæ patefeci in præcedentibus eos nec de Mente agente, necnon de modo intelligendi per insitas rationes tanquam per reminiscentiam, recte sentire. Propterea est opinio tertia, quæ media est, cuius opinionis fuit Auerroes: nam cum ex sententia Alexandri Mens in habitu omni ex parte sit mortalis, ex sententia Themistij & aliorum ex omni principali parte sit æterna, per hanc tertiam opinionem statuitur æterna ex parte fundamenti, nempe Mentis potestate, mortalis vero ex parte formæ constituentis, nempe habituum & notionum. Hinc iure Auerroes in quinto, & vigesimo, commen. tertij de Anima inquit, de Mente in habitu se mediare inter opinionem Alexandri, & eam Theophrasti, & Themistij, quod nonnulli minus recte intelligentes, inquiunt errare Auerroem, quia incidit in opinionem Themistij, quam primo damnauit: nam procul dubio hi decipiuntur, quoniam ex sententia Auerrois Mens in habitu non constituitur per agentem, & eius Ideas, siue rationes, tanquam per formam, sed per notiones ex Phantasmatibus elicitas: per agentem autem & insitas rationes constitui censet Mentem adeptam, ad quam ait Mentem habitu scientiarum præditam esse dispositam, adeo vt id, quod Themistius tribuit Menti in habitu, Auerroes modo aliquo tribuat Menti adeptæ. Hæc tertia opinio de Mente habitu prædita, rationi, & verbis Aristotelis est consentanea: nam facultas habitu prædita, nil est aliud, nisi essentia facultatis vt fundamentum, cui tanquam forma competat habitus in ea productus, habitus autem disciplinarum ex Phantasmatibus pendent, & vt denuo acquiruntur, ita variantur & pereunt. Hinc Aristoteles in tertio de Anima, contextu vigesimo, Mentem in habitu ex parte habituum mortalem affirmat, cum dicat, non reminisci: ex parte vero fundamenti statuit immortalem. Et quia habitus est, qui ei tanquam forma dat esse, ideo absolute dicendum est, Mentem habitu præditam gigni, & interire. Puto itaque, Mentem in habitu, constare ex Mente potestate, & agente, tanquam principali, & æterna parte, ex habitu vero, tanquam ex superueniente forma, esse æternam, ex parte fundamenti, variabilem, ex parte habitus acquisiti, ad quem habitum constituendum

Euersio.

Opinio Themistij.

Euersio.

Opinio tertia.

Auerroes.

Approbatio.

dum concurrit vtraque Mentis differentia, vt patefeci, quæ non est distincta secundum essentiam (vt putauit Auerroes) sed est eadem. Hæc Mens prædita habitu, ea est, cui Scientia, Sapientia, Prudentia, Intelligentia, & Ars, competunt, qui dicuntur habitus rationis: & quoniam in tria prima capita, ob tres fines rediguntur, ideo mens habitu diuiditur in contemplantem, agentem, & efficientē, quæ mens habitu aliquando est habitu solum, vt in non vtente habitu, aliquando vero est habitu, & actu, vt in contemplante, & operante, qui habitus tanquam in Subiecto sunt in Phantasia, & seruantur per memoriam: dicuntur tamen habitus Mentis, quia ad mentem pertinet illis vti, ea enim ad libitum valet per eos in actum prodire; Qua de re cumulate disserui in Philosophia de Moribus.

De Mente adepta. *Cap. XIIII.*

DVM aliqua facultas apta est assequi aliquam perfectionem, in eius consequutione vti consueuimus nomine adeptionis, indicando eam esse adeptam id, cuius gratia parata erat: propterea cum mēs Hominis pro assequenda perfectione parata sit, iure de ea loquentes, frequenter & Academici, & Peripatetici vtuntur nomine adeptionis, & frequenter de Mente adepta mentionem faciunt, ideo quid ea sit, explicare tenemur. Pro notitia accipio, adeptum posse dici de tribus, & de facultate adipiscente, & de scopo qui attingitur, & de congregato, ita Mens adepta his tribus modis accipi potest: & propterea pro eius explicatione tria declarare tenemur: facultatem adipiscentem, scopum, & congregatum; Hæc autem tria quæ sint, a varijs, vario modo explicatur. Ex sententia Auerr. facultas assequens est Mens potestate, id quod per eam acquiritur est Mens agens, secundum essentiam distincta, & se habens ad possibilem perinde ac forma, & perfectio eius, pro qua connexione parant scientiæ inspectrices, adeo, vt Mens prædita habitu, sit tanquam via pro adeptione, ex quibus duabus mentibus, consurgit tertia, quæ absolute dicitur Mens adepta, in qua adeptione ex sententia Auerrois est collocatum summum bonum Hominis, & tūc mens nudata omni potestate, reddita omnino actu, continenter intelligit, nō per Phantasmata, sed per essentiā agentis, & tunc formatus est verus Homo, cuius nomen de alijs æquiuoce dicitur. Hæc opinio quam longe absit a vero, cumulate in Philosophia de Moribus patefeci, in gradu de summo bono: nam re vera est purum commentum, non enim mens agens essentia distinguitur a Mente potestate, nec vna intelligit per essentiam alterius, & continenter, hæc enim experientiæ, & rationi manifestissime aduersantur. Propterea, ex sententia Academicorum, & Simplicij, dicendum est, duplicem considerari adeptionem, quarum vna sit via ad alteram, nam in nobis prima adeptio est, dum Anima rationalis progressa redit in se, & assequitur perfectionem Animæ in se manenti competentem, qua per progressum, & regressum a se, priuata erat. Altera adeptio est, dum Anima in se manens, post primum adeptionis gradum, nectitur cum superiore mente, & eius rationes cum ideis participatæ mentis, per quam secundam adeptionem, nectitur cum mente etiam non participata, & cum Deo fonte mentis, in cuius adeptione vt in postremo fine, summū bonum est collocatum. Fundamenta huius opinionis in præcedentibus reiecta sunt, quare ea quoque facultate & virtute reiecta est. Propterea progrediendo per explicata Principia, dicamus, Humanæ Menti ex sententia Aristotelis duplicem competere adeptionem, vnam in parte, alteram absolutam: adeptio in parte est consequutio alicuius particularis, & proximi finis, vt mens ornata Prudentia, per illum habitum dicitur in parte adepta; At adeptio absoluta, est, dum Mens ita habitibus fuerit ornata, vt per eos assequuta sit summum bonum aptum Homini hanc vitam viuenti competere. Re vera tamen, absoluta & postrema adeptio ea est, quam nostri Theologi explicant, quæ viris iustis & probis competere debet in Regno Cœlorū, ad

Adeptum triplex. *Auer.* *Euersio.* *Academici.* *Sententia propria.*

Conclusio. quam adeptionem, summum bonum vitæ præsentis via est. Sic itaque in adeptione adipiscens est essentia Mentis, duplici differentia prædita, quod proxime adipiscitur, sunt habitus rationis: quod adipiscitur tãquam postremus finis, est summum bonum, ex adipiscente, & adepto. Tertium consurgit, omni ex parte perfectum. Ex declaratione variatum differentiarum & modorum mentis, earũ Definitiones eliciendę sunt.

Mens sumpta pro essentia includente differentiam agentis & possibilis, est suprema Animæ Hominis particula constituens eminentiorem Hominis gradum, per quam Anima, & per Animam Homo, ornatur habitu contemplandi, agendi & efficiendi.

Mens potestate, est differentia humanæ Mentis, apta munere agentis iudicando fieri attinentia ad omnes habitus rationis.

Mens agens, est differentia humanæ Mentis, apta iudicando facere omnia attinentia ad habitus rationis.

Mens habitu, est essentia humanæ Mentis prædita habitibus rationis vt ei competere apti sunt, valens ad libitum fungi muneribus eorum.

Mens adepta, est essentia Humanæ Mentis per habitus rationis assequuta finem postremum quem assequi apta est.

An Mens Hominis valeat intelligere singularia. Cap. XV.

Ordo seruandus. INTER cætera quæ de Humana Mente considerari solent, hoc non leuis est momenti, an valeat per se, & distinctè materiata singularia intelligere. Qua de re loquuturus, referam primo, rationes id negantium, patefaciam secundo, approbandum esse oppositum, tertio, loquar de modo quo singularia apprehendit, Demum diluam rationes aduersas.

Opinio quorundam. Existimarunt nonnulli viri docti, Mentem Hominis sola vniuersalia intelligere, singularia vero solum vt in vniuersalibus includuntur. Quorum rationes in quatuor capita redigi posse censeo, vel enim sumuntur ex conditione Mentis potestate, vel ex conditione Mentis agentis, vel ex conditione Obiecti, vel demum ex nonnullis communibus conspirantibus ad obeundum officium intelligendi. *Rõnes sumptæ ex Mente potestate.* Quod pertinet ad Mentem potestate, ea est Forma, ex Materia non pendens, non vtens instrumento corporeo, in serie Mentium posita, & ad intelligibilia relata. Et quoniam inter Obiectum & facultatem esse debet congruens ratio, ideo ita argumentor: Mens est prædita relatis conditionibus, ideo tantũ vniuersalia apprehendit: deducitur consequentia, quia singularia non sunt sine materia & conditionibus eius, igitur non nisi id mouent, in eoque recipiuntur quod materiatum est: nam (vt inquit Auer. 5. comm. 3. de Anima) quod recipitur, dicitur recipi secundum conditionem recipientis; cum itaq; recipiens sit immune a materia, & eius conditionibus, ideo etiam sine illis recipit & iudicat, huiusmodi non est singulare contradistinctum ab vniuersali. Præterea, intelligere est quoddam pati, ex tertio de Anima, cont. 2. agens & patiens debent esse similia genere, quare solutum a Materia, a solo soluto a Materia pati potest. Præterea, cum sit in serie Mentium collocata, vt Mentes cœlorum ex Sententia Aristotelis singularia hæc non apprehendunt, ne vilescant, vt dicitur in duodecimo Metaphysicę 51. ita quoque Mens Hominis ne vilescat, non debet singularia apprehendere. Insuper, cum Mens ad intelligibilia referatur, singularia non dicũtur intelligibilia nisi potestate, sed solum *Ex Mente agente.* secreta a materia dicuntur intelligibilia. Quod pertinet ad secundum caput, ex conditione Mentis agentis conspicue elici posse videtur, Mentem non cognoscere singularia: Cum enim officia Mentis potestate, & agentis, sibi mutuo respõdeant, & ęquari debeant, ita argumentor: Vel pro cognitione singularium requiritur officium agentis, vel non: dicere quod requiratur, est absurdum: quia eius officium est reddere intelligi-

telligibilia potestate, intelligibilia actu, singularia non sunt intelligibilia actu, sed sola abstracta. Si ais quod non requiritur, etiam videtur absurdum: tum quia officium vnius non æquaretur officio alterius, tum, quia Phantasmata, Singulare & Materiatū, facultate propria ageret in formam separatam, ac ita redundans esset Mens agens. Tertio eliciuntur rationes ex conditione Obiecti Humanæ Mentis, quod, vt patebit, est Quidditas Materiata, & ita argumentor. Quod non continetur sub Obiecto Humanæ Mentis, non per se, & seorsum intelligitur, Singulare Materiatum cum non sit essentia, & Quidditas, sed complicatum cum Materia, & eius conditionibus, non continetur sub Obiecto Humanæ Mentis, quare, &c. Confirmatur: quia id minime est aptum per se a Mente percipi, a cuius principio officium Mentis est abstrahere: At officium Mentis est abstrahere a conditionibus indiuiduorum, quare indiuiduum non est aptum per se, apprehendi a mente: nam indiuiduum est id, cuius Materia est vna, ex quinto Metaphysicæ, cont. 12. Mens autem abstrahit ab ea. Præterea, ea quæ sunt diuiduntur in intelligibilia, & sensibilia, at si Mens singularia apprehenderet, cuncta essent intelligibilia. Præterea, vt sensus se habet ad sensibile, ita Mens ad intelligibile, quare commutando rationem, vt sensus se habet ad Mentem, ita sensibile ad intelligibile, at sensus nec est Mens, nec apprehendit intelligibilia Mentis, igitur sensibile non est intelligibile, nec Mens apprehendit sensibilia. Quartum genus rationum elicitur ex conspirantibus ad officium intelligendi, & primo quæro; si Mens apprehēdit Singulare, vel id facit per speciem Singularis distinctam ab ea Vniuersalis, vel per speciem Vniuersalis: non per eam Vniuersalis, quia actu solum repræsentat Vniuersale, Singularia vero tantum potestate vt inclusa in Vniuersali, & præsertim, quia eadem species non per se repræsentat varia includentia conditiones oppositas. Nec etiam Mens id facere valet per speciem Singularis, quia Vniuersale & Singulare est forma eadem, vario modo se habens, eiusdem autem non sunt duæ species, cum species forma sit. Et si ais, id fieri eadem specie, vario modo se habente, nempe vt iuncta cum conditionibus indiuiduantibus, vel seiuncta; Hæc varietas pertinet ad distinctas facultates, non ad eandem. Præterea, si Mens apprehendit Singulare, vel id facit ante apprehensionem Vniuersalis, vel post, non ante: quia omnis facultas primo tendit in suum Obiectum proprium, quod est Essentia, Quidditas, & Vniuersale: non posterius, quia si Mens valet apprehendere Singulare, tunc id apprehēdet dum ei offertur, at primo per Phantasma ei offertur. Confirmatur: quia vt Vniuersale complexum, non cognoscitur nisi prænotis partibus, ita vniuersale incomplexum non posset nosci nisi prænotis singularibus, si Mens esset apta ea apprehendere. Demum Mens se intelligit, intelligendo alia, quatenus fit ea quæ intelligit, vt dicitur in tertio de Anima, cont. 8. & 12. Metaphysicæ 37. Quare si Mens talem se iudicat, qualia sunt ea quæ iudicat, iudicando Singularia, includentia materiam, & conditiones eius, talem se quoque iudicabit, quod apprime est absurdum. Postremo, eadem sententia varijs authoritatibus comprobatur. Legitur in primo Physic. 49. Sensum Singularium, Mentem Vniuersalium esse; In 3. de Anima, cont. 6. legitur, Mentem esse locum Specierū, Species autem Vniuersale est. In contex. 11. inquit Philosophus, Sensitiuo calidum & frigidum, hoc est Singularia nosci. In cont. 37. legitur, Animam quodam modo fieri omnia, sensibilia per Sensum, intelligibilia per Mentem; At si Mens etiam Singularia apprehenderet, absolute Anima per Mentem fieret omnia. In cont. 16. legitur, Singularia solum potestate esse intelligibilia, non actu. Et in sexto Nicomachiorum, cap. primo legitur, ad iudicanda distincta, paratas esse facultates distinctas, cum intelligere fiat per conformationem, & similitudinem. Auerroes idipsum sensisse visus est, nam in Paraphrasi de Diuinatione ait: Si Intelligentiæ apprehenderent Singularia, necessario essent Materiatæ. Et in tertio de Anima comm. 5. Definiens Mentem potestate, ait, esse potestate omnes intentiones formarum Materiatarum Vniuersalium. Eiusdem Sententiæ visus est fuisse Alexander, qui in primo de Anima, cap. 27. inquit: Mens

Ex conditione obiecti.

Ex conducentibus pro officio intelligendi.

Authoritates.

Aristot.

Auerroes.

Alexāder.

Mens non hoc singulariter apprehendit, sed in Singulari ipsum esse intelligit. Et post pauca, Mens Speciei & Definitionis contemplatrice, vtitur speculaturque, non hoc quippiam, sed tale, neque Singulare, sed Vniuersale. In his igitur in quibus aliud est hoc esse, & huic esse, alia potestas hoc esse, alia huic esse cognoscere nata est, illam sibi Sensus, hanc Mens vendicat. Conspicue Alexander negat Mentem apprehendere *Philoponus* Singularia, & errant qui oppositum ei tribuunt; Recte autem Philoponus ait, Alexādrum & Plutarchum Lydum negasse Mentem Singularia apprehendere; & iure Alexander sequens principia sua, id negauit: cum enim mentem potestate fundamento non secreuerit a Phantasia, sed solum ratione, quatenus includit facultatem, & idoncitatem ad Vniuersalia, ideo vt apprehendens Singularia dicitur Phantasia: & solum dicitur mens, vt apprehendit, vel apprehendere apta est Vniuersalia, vt elicitur ex pri- *Simplicius.* mo suo lib. de Anima, cap. 26. Simplicius in 7. Phys. 18. eidem opinioni adhærere videtur, cum dicat, mentem apprehendere Singularia, vt inclusa in Vniuersali. Similiter Priscianus Lydus ex sententia Theophrasti idipsum visus est putasse, vt elici videtur ex libro de Intellectione, cap. 14. & 15. Non itaque iniuria varij viri docti negarunt Mentem Humanam apprehendere singularia.

Ostenditur Mentem Hominis Singularia cognoscere. Cap. XVI.

NVNQVAM induci potui vt constanter non existimarem Humanā Mentem cognoscere Singularia, cum Experientia, Ratio, & Authoritas id manifestissime patefaciant. Et ordiens a Rationibus: *Ratio prima.* Prima & efficacissima Ratio sumitur ex ordine & connexione facultatum cognoscentium, percipimus enim cæteras omnes facultates subordinatas ita esse iunctas, vt finis actionis vnius, sit principium alterius: hoc patet de Sensu Communi relato ad externos, de Phantasia relata ad Communem: nam in omnibus quod iudicatur ab antecedente, iudicatur a subsequente, addendo mox id, quod sequentis est proprium, alioquin non essent iunctæ, nec sibi internunciæ, & actiones essent intercisæ, & antecedens non excitaret sequentem, quare id ipsum de Mente sentiendum est.

Secunda. Præterea, validissima est ea Ratio qua vtitur Themistius in tertio de Anima, in Paraphras. cont. 10. & Auerr. comm. 9. & nititur constanti fundamento Aristotelis in secundo de Anima, 146. necnon in lib. de Sensu & sensili, & est hoc; Facultas comparans duo inter se, & cognoscens inter ea differentiā & cōsimilitudinem, tenetur ea duo eodem tempore distincte noscere: At in Homine fit comparatio inter Vniuersale & Singulare, & cognoscitur differentia, & consimilitudo, & non fit per Sēsum, quia non noscit Vniuersale, igitur fit per Mentem, quare est necesse vt Mens distincte noscat vtrūque. Nec vitari potest vis Rationis, dicendo, comparationem fieri, ab Homine noscente Singulare per sensum, Vniuersale per Mētem, hoc dici non potest: primo, quia redderetur inanis ratio Aristotelis pro ostendenda necessitate Sensus Cōmunis: nam similiter diceremus comparationem inter sensibilia diuersorum sensuum fieri, non per Communem Sensum, sed ab Homine per varios externos sensus noscentem sensibilia varia. Præterea, aduersatur rationi: quia similitudo & differentia est cognoscibile vnum, quod vna facultate est iudicandum. Tertio aduersatur verbis Aristotelis dicentis comparationem debere fieri per facultatem vnam, simul noscentem vtrunque.

Tertia. Ratio tertia elicitur ex interna Hominis institutione. Sententia fuit Platonis, primā & veram nostram institutionem, nobisque internam, esse eam, qua Mens Sensum instituit: hoc affirmauit Aristoteles in calce primi, & in principio sexti Nicomachiorū, inquiens, Sensum esse rationalem per participationem, quatenus instituitur & corrigitur per Mentem ex se rationis compotem. Et in tertio de Anima 57. dixit Phantasiam

fiam Hominis ratione sepe formari, & corrigi. Hoc fundamento iacto, ita argumentor. Instituens debet id cognoscere, de quo instituit, & dirigit aliud, Mens instituit internum Sensum, igitur debet id cognoscere de quo instituit, at instituit, de Singularibus, quia Sensus solum est Singularium, & actiones sunt in Singularibus, igitur Mens Singularia cognoscit, alioquin perinde se haberet, ac si Scytha Arabem institueret, & vnus non intelligeret quid denotent voces alterius, nec apprehenderet in quo alter versaretur. Quarta Ratio elicitur ex Reminiscentia & praeaccipio ex cap. de Memoria & Reminiscētia, Memoriam per se esse Singularium, Vniuersalium vero ex Accidenti, & per consequutionem, & Reminiscentiam eiusdem esse facultatis, cuius est Memoria, solum differre, quia exposcit vsum rationis. Ex quo haec elicitur ratio. Ea quorum per se est Reminiscentia, per se noscuntur a Mente, Reminiscentia vt Memoria per se, est Singularium, quare Singularia per se noscuntur a Mente. Quinta Ratio elici potest ex principio Motus: pro qua accipio id, quod dicitur ab Aristotele in tertio de Anima, 58. nam explicans, quomodo Mens sit principium Motus, inquit: quoniam Existimatio & Ratio, haec quidem Vniuersalis est, ea vero Singularis, ea dicit, quod oportet talem, tale agere, haec autem, quod hoc est tale, & ego quidem talis, iam haec mouet opinio, non ea quae Vniuersalis est, aut vtraque, sed illa quidem quiescens magis, haec autem non, &c. His verbis patefacit Philosophus, Rationem, Opinionem, & Existimationem, quae attinent ad Mentem (vt patet ex 2. de Anima, 154.) mouere praesertim per minorem propositionem, quae singularis est. Propterea ita argumentor: Id per quod Mens mouet, noscitur ab ea, sed mouet per minorem propositionem, quae est singularis, quare Singulare ab ea noscitur. Sexta conspicua & efficax Ratio elicitur ex Formis argumentandi: nam Mens format propositiones singulares, noscens veritatem earum, quare noscit Singularia, Consequutio conspicua est, Assumptum ostenditur: quia formatur haec propositio, Plato est Animal, non formatur a Sensu quia non cognoscit animal Vniuersale, ideo formatur a Mente, & ab ea sola noscitur veritas eius. Similiter formantur Inductiones, colligendo ex Singularibus Vniuersale, non a Sensu, quia Vniuersale non cognoscit, quare a Mente: est itaque inferendum, Mentem cognoscere Singularia, nam vt legitur in primo Poster. principia ex quibus elicitur Conclusio, debent esse notiora Conclusione, & demum format Mens Syllogismos ex altera propositione Singulari: Argumentor itaque hunc in modum. Facultas per quam ex principio aliquo aliud infertur, debet id principiū prius & magis cognoscere, Mens ex Singulari infert aliud, quare prius & magis tunc noscit id Singulare. Confirmatur, haec Ratio: quia Syllogismi vim habent ex dicto de omni, & de nullo, ideo facultas formans Syllogismos, tenetur noscere attinentia ad ea. De omni dicitur: quia Praedicatum competit Subiecto, & omni contento sub eo, contenta sunt Singularia, quare Mens tenetur noscere Singularia. At soluunt nonnulli, dicentes; rationem formari ab Homine noscente Vniuersalia, & Singularia per facultates distinctas. Quae solutio reijcienda est, primo, quia argumentatio est ratio vna, & tanquam motus vnus spiritalis, motus vnus ex vna facultate prodire debet, vt in quinto & octauo Physicorum declaratur. Insuper tunc perinde se haberet, ac si vnus Homo proponeret propositiones, alter colligeret conclusionem, quorum neuter vim rationis perciperet: nam ratio in quadam mutua terminorum comparatione posita est, & ob id ratio dicitur, ideo formans rationem, debet noscere terminos, id autem debet fieri per eandem facultatem, & in eodem tempore, vt ait Aristoteles in secundo de Anima. 146. quare est necesse, vt eadem facultas noscat omnes terminos argumentationis. Ratio septima elicitur ex emendatione Sensus a Mente, frequenter Mens corrigit iudicium Sensuum de aliquo Singulari, vt iudicat sensus Solem esse minorem vrbe, baculum semimersum esse fractum, Mare esse planum, Terram mole maximam, corrigitur autem a Mente, corrigens autem tenetur id distincte cognoscere de quo aliud corrigit. Octaua efficacissima Ratio elicitur ex Mente practica, quae actionum est

Quarta. *Quinta.* *Sexta.* *Solutio.* *Euersio.* *Septima.* *Octaua.*

est principium, ad quam pertinet Prudentia, quæ eadem est cum Mente contẽplante, & solo fine distinguitur, vt dicitur in 3. de Anima, 49. & ratio ita formatur. Ea in quibus versatur, & quibus tanquam principijs vtitur mens Practica, debent ab ea distincte nosci, vt ea in singularibus per actiones versatur, & Singularibus, vt principijs vtitur, ideo debent Singularia distincte ab ea nosci. Maior conspicua est, Minor ostenditur: Nam mens Practica per Prudentiam, eius habitum, inquirit media oportuna pro fine, decernit medium cõgruens seruandum in perturbationibus, dirigit actiones nostras, cum sit recta ratio agendorum: at hæc omnia sunt Singularia, quare noscit Singularia. Similiter, cognoscere tenetur circumstantias omnes considerandas pro recte formanda actione, quæ singulares sunt. Insuper, vt dirigat actiones, pro principijs vtitur cognitione Singularium, quorum cognitio primo occurrens nuncupatur nomine Mentis, & perinde eorum Singularium cognitio se habet ad mentem practicam, ac cognitio primarum Vniuersalium enunciationum ad mentem Theoricam. Hinc Arist. in 6. Nicomachiorum, cap. 7. præter cætera, hæc protulit: Neque Vniuersalium tantũ Prudentia est, sed opus est vt singula etiam cognoscat. Insuper, c. 11. inquit: Agendæ autem res ex ijs sunt, quæ particularia & vltima sunt: nam & prudentẽ oportet ea cognoscere, & perspicacia ac sententia in eis versantur, at hæc vltima sunt, mens quoq; vltimorum est, in vtranq; partem, primorum enim, & vltimorum terminorũ mens est, non ratio: Ille quidem qui in demonstrationibus versatur, immobilium terminorũ & & primorũ est, alter qui in actionibus consistit, vltimi & eius quod euenire aliter põt, & alterius ꝓpositionis, hæc. n. eius cuius gratia res agitur principia sunt, quippe cũ ex Singularibus Vniuersalia existunt, quorũ sane habere sensum oportet, iste aũt sensus est mens, &c. Conspicue Philosophus affirmat, Mentẽ noscere Singularia, & notitiam illã singularium vt dirigentẽ ad actiones, nuncupat noĩe mẽtis: dr̃ autem sensus, quia Singulariũ est, & a sensu subministratur. Id ipsum posset ostendi rõne sumpta ex Arte, q̃ cũ sit habitus mentis, est recta ratio effectibiliũ, quæ Singularia sunt. Nona rõ elicitur ex abstractione, & ita formari põt; Ea facultas quę operatur cũ cognitione, & vnũ ex alio abstrahit, tenetur ea noscere ex quibus abstrahit, mens ex Singularibus abstrahit Vniuersale, quare noscit Singularia. Maior ostenditur: nã inquit Auer. 12. Metaph. cõ. 4. Vniuersalia sunt collecta ex Singularibus a mente, accipiente inter ea cõsimilitudinẽ, & constituente notionẽ vnã: At similitudo nõ cognoscitur, nisi per candẽ facultatẽ noscantur consimilia ex 2. de Anima, 146. Præterea, inquit Arist. in cap. de Memoria & Reminiscentia, cum speculamur, necesse est simul Phantasma aliquod speculari, Phantasmata aũt tanquã sensibilia sunt, pręter quã quod sunt sine materia. &c. cõspicue Philosophus inquit, nos per mentẽ duplici munere fungi, speculari Phantasma, & apprehendere Vniuersale: Speculatio est cognitio, & Phantasma Singulare est. Cõfirmať: quia in 3. de Aĩa, 30. Phantasma ad mentẽ perinde se habere dr̃, ac sensibile ad Sensum, cũ aũt sensibilia iudicantur Sensu, est necesse vt ẽt Phantasmata iudiceñ mẽte. Confirmať: quia mens abstrahẽs a singularibus nunq̃ esset certa de Vniuersali, nisi cognosceret Singularia, ea. n. tribuunť Vniuersali, q̃ inspiciunť in Singularibus, & nisi Singularia nosceret, nõ posset ꝑcipere similiter se hr̃e de singularibus oĩbus, nec posset absolute apprehendere veritatem enunciationũ, nisi Singularia apprehenderet, cũ veritas sit æquatio notionũ, rebus externis, externa aũt sunt Singularia, ideo nunquã mens iudicare posset hanc enunciationem esse veram, Omnis homo est bipes, nisi particulares homines nosceret, vt recte Philoponus considerauit. Postrema Ratio ex eo elicitur: quia nil in Singularibus reperitur, quod subijci non valeat iudicio mentis, in singulari reperitur Forma cũ materia, Forma est actus natus per se intelligi, materia prima sola mente non Sensu percipitur, materia proxima constituitur per accidentia quæ formæ sunt, non pugnantes cum iudicio mẽtis. Id igitur quod nil includit subter fugiens iudicium mentis, apprehenditur a mente, huiusmodi sunt Singularia. Hinc ait Auer. in secũdo de Anima, 65. Vniuersalitas & Singularitas sola mente percipiuntur,

Nona.

Duodecima

Mens

Mens percipit Vniuerſalitatem noſcēdo varia Vniuerſalia, quare ſimiliter noſcit Singularitatem noſcendo varia Singularia, & præſertim, quia abſtracta per concreta inueniuntur & noſcuntur. Hanc veritatem pateſecit Ariſtoteles, dum in tertio de Anima referens duo cognoſcibilia, Vniuerſalia ſcilicet, & Singularia & ſupponens ambo Mente cognoſci, modum quærit, & in contex. 10. ait Mentem ſenſitiuo noſcere calidum, frigidum, & ſingularia, non dixit ſenſitiuum ſolum ea noſcere, ſed Mentem eā noſcere ſenſitiuo, adeo, vt iudicium Menti tribuerit, ſenſitiuum vero dixerit eſſe id, quo: Hoc autem declarat Ariſt. in octauo Phyſic. 35. præſupponit principale agens, veluti ſi dixero, baculo percutio. Inſuper, diſtinctius explicans quomodo ea duo cognoſcibilia iudicentur Mente, inquit cognoſci ab ea vario modo ſe habente vt circūflexa linea ſe habet ad ſe cum extenſa fuerit: cum itaque Ariſtoteles dicat, Mentem in iudicandis illis ſimilem eſſe vni lineæ, vario modo ſe habenti, conſpicue affirmat ambo ea noſcibilia iudicari Mente, vario modo ſe habente. Colligamus itaque cum Ariſtotele, Themiſtio, Auerr. Philopono, experientia, & ratione, Humanam Mentem ſingularia noſcere.

Ariſt. (margin, beside "in tertio de Anima")

Concluſio. (margin, beside "Colligamus itaque")

De modo quo Mens cognoſcit Singularia. Cap. XVII.

OSTENSO humanam Mentem intelligere ſingularia, de modo agendum eſt: pro cuius notitia conſiderandum eſt, opiniones Philoſophorum in quinque prima capita redigi. Primo enim occurrunt vetuſtiores Philoſophi, vt Democritus, Empedocles, Anaxagoras, & ſimiles, qui Senſum a Mente non ſecreuerunt, & propterea procul dubio exiſtimarunt Mentem noſcere Singularia. Hinc Ariſtoteles in primo de Anima, 25. tribuit Anaxagoræ, quod putauerit Mentem etiam vilibus Animalibus competere, quæ tamen ſola Singularia apprehendunt. Hi namque omnem internam cognitionem menti tribuerunt, qui recte aiunt Mentem noſcere ſingularia: errant autem, non ſecernentes Mentem a Senſu, & putantes eam proprie per inſtrumenta corporea, Singularia noſcere. Altera opinio eſt Alexandri parum ab his recedentis, ipſe mentem pro fundamento ſumptam putauit eſſe Phantaſiam, ei ſuperaddidit idoneitatem ad Vniuerſalia, & propterea vt noſcentem Singularia nuncupauit Senſum, vt noſcentem Vniuerſalia Mētem, adeo, vt per propriam Mentis rationem & conditionem ſola Vniuerſalia apprehenderit, quæ opinio in præcedentibus reiecta eſt, & propterea Cardinalis Caietani, & Capreoli in primo Sent. diſt. 35. opinio approbanda non eſt, qui cum Alexandro Mentem Singularia non cognoſcere affirmarunt. Tertium caput opinionum eſt, eorum, qui aiunt Mentem primo & directe noſcere Vniuerſale, ſecundo, & reflexe, poſſe noſcere Singulare, quatenus ſi voluerit Vniuerſale cum ſingulari comparare, reflecti poteſt in eius Phantaſma, ac ita ſecundo, & reflexe valet illud cognoſcere, non autem primo, quia facultas primo tendit in obiectum ſuum. Huius opinionis eſt D. Tho. in tertio de Anima 10. Quæ approbanda non eſt: primo, quia euerteretur ordo & connexio facultatum cognoſcentium, non enim finis vnius, eſſet principium alterius, vt de cæteris patet. Præterea, principia primo debent noſci, Vniuerſalia colliguntur Inductione cuius Singularia ſunt principia, quare ea primo noſcuntur a Mente, idipſum eſt dicendum de Mente Practica. Præterea, omnis facultas id primo cognoſcit, quod ei primo offertur, quod facilius noſcitur, & eſt via & diſpoſitio pro cognitione alterius, & ex quo per abſtractionem elicitur aliud, huiuſmodi autem eſt ſingulare. At de hoc latius in conſideratione primi cogniti. Propterea, eſt quartum caput opinionum, approbatum a Simplicio, Plutarcho, & Priſciano Lydo: pro cuius notitia accipio Menti ſupra Animam rationalem poſitæ, competere Ideas, Animę rationali, rationes, Naturæ, Semina, Materiæ, Vmbras formarum. Inſuper, accipio ex horum ſententia Ideas eſſe cauſas rationum, rationes ſeminum, ſemina vmbrarum, &

Quinque capita opinionum. (margin, beside "Primo enim occurrunt")

Primum. (margin, beside "Mentem noſcere Singularia")

Secundum. (margin, beside "errant autem")

Tertium. (margin, beside "Tertium caput opinionum")

Euerſio. (margin, beside "Quæ approbanda non eſt")

Quartum. (margin, beside "eſt quartum caput")

parti-

participationis formarum. Addo tertio, Mentem cognoscere per Ideas, Animam per rationes, vel vt cum Ideis iunctis, vel vt sibi insitas, vel vt in Phantasiam tanquã imagines effusas: sensus autem per eas imagines sensibilia iudicare. His præassumptis ex horum sententia dicendum est, mentem Animariam, in triplici sua dispositione, tribus modis apprehendere Singularia, ea namque vt iuncta superiori Menti, & Ideis, tanquam per primam causam noscit Accidentia, & Singularia, vt in se manens, & per rationes sibi insitas ea noscit, vt per causam proximam, per conuersionem vero ad Phantasiam, excitatam ab externis obiectis, per imagines rationũ apprehendit Singularia vt effecta rationum & Vniuersalium. Modus qui in nobis est origine primus est hic tertio relatus, primus autem perfectione & absolute ille est, qui primo, referebatur qui in nobis origine est postremus. Apprehendit itaque Mens Animaria, Accidentia, & Singularia, non tanquam causas Vniuersalium, sed contra, vel vt effecta, vel vt inclusa in causis proximis, vel vt inclusa in primis, cum essentia Singularium & Vniuersalium eadem sit. Hoc elicitur ex Simplicio in tertio de Anima, 9.33.53.58. in septimo Phys. 18. & ex Prisciano Lydo, in Theophrastum, de intellectione, cap. 15. Verba non refero, nec moror in euersione huius opinionis, cum alibi patefecerim, fundamenta, & principia huius opinionis, conspicue pugnare cum Principijs Peripateticorum, & Simplicius hæc tribuens Aristoteli, euertit, non explicat sententiam eius.

Opinio quinta verior. Cum itaque quatuor relati modi non videantur approbandi, quintum afferamus & approbemus, pro quo tria profero: primum est Mentem apprehendere Singularia: alterum est, Mentem primo apprehendere Singularia. Tertium est, Mentem vario modo se habentem, & Singularia, & Vniuersalia apprehendere. Quod Mens noscat Singularia, & primo ea noscat, iam est ostensum: quod ea noscat modo varia se habens, elicitur ex ratione, quia noscibilia sunt varia. Elicitur & ex Aristotele qui in tertio de Anima, contex. 10. ait, sensitiuo calidum & frigidũ cognoscit, hoc est Mens vt iuncta sensibus & Phantasiæ iudicat accidentia circumscribentia indiuiduum, alio autem vel circumflexa &c. ac ita indicat Mentem, primo: noscere circumscribentia singulare, mox eam secus se habentem, noscere Vniuersale. Consentio itaq; de hoc

Cõsensio cũ Scoto & dissensio. cum Scoto, Mentem noscere, & primo noscere Singularia, vt in 4. Sent. Dist. 45. q. 3. art. 2. in 3. de Anima, q. 22. Quodlib. 13. art. 2. affirmat. Dissentio tamen, quia affirmat per nullam nostram facultatem posse nosci Singulare sub propria Singularis ratione cæteris circumscriptis, cum enim hæcceitas ex eius Sententia sit principiũ Indiuiduationis, eam hæcceitatem pro statu hoc circumscriptis omnibus accidentibus proprijs singularium apprehendere ex eius sententia non valemus, distinguendo vnam, ab altera, id tamen efficere valebimus in alio statu: De hoc inquam, ab eo dissentio, & præsertim, quia nos cuncta quæ noscimus per accidentia noscimus, & vt ex accidentibus proprijs speciei, elicimus notionem propriam speciei, ita ex accidentibus proprijs singularium, elicimus notionem propriam singularium, & hoc est cõmune omni nostræ cognitioni. Insuper cum Scotus ex sententia Aristotelis pro Obiecto Mentis statuat Ens, quia Aristoteles alium vitæ statum non cognouit, videtur sibimet aduersari, inquiens, pro hoc statu non posse singulare propria ratione cognosci; At de hoc latius in consideratione primi cogniti.

Pro diluendis Rationibus aduersis, varia explicantur cognitu vtilia. *Cap. XVIII.*

An singulare noscatur à Mente notitia recta. VT clarior refulgeat modus quo Mens Singularia cognoscit, & rationes aduersæ facile diluantur, nonnulla vtilia cognitu distincte sunt explicanda. Quæritur primo, num ea cognitio qua Mẽs Singularia percipit, debeat dici recta, vel reflexa, nonnulli vt D. Tho. & Simplicius eam dicunt reflexam, alij vt Auerroes rectam, Respondens dico sine controuersia, & distincta consideratione eam & rectã, & refle-

& reflexam dici posse, dici potest recta, considerando modum cognoscẽdi, dum enim aliquid ab alio recipimus, primo manum extendimus, mox eam ad nos contrahentes reflectimus, ita Mens receptura obiectum à Phantasia, primo aciem in Phantasiam dirigit, ac ita Singularia percipit, mox per sui conditionem appræhendendo essentiam, derelictis accidentibus dicitur per Metaphoram in se redire, & reflecti. Hunc modum considerauit Arist. in cont. 10. 3. de Anima, inquiens. vt circunflexa se habet ad se cum extensa fuerit, carni esse cognoscit, adeo vt primo Mens cõuersa ad Phantasiam consideretur, vt extensa, mox reflectatur pro cognitione ipsius esse, hoc est Vniuersalis. At inquiũt nonnulli, Aristotelem per ea verba denotare oppositũ, nempe Mentem reflexe appræhendere Singularia, quia inquit vt circunflexa se habet ad se, cum extensa fuerit, ac ita circunflexio primæ cognitioni respondet, extensio secũdæ, quæ est cognitio Vniuersalis. Qui ita exponunt, conspicue. Arist. verba peruertunt, nã Philosophus apertè id vt circunflexa refert ad cognitionem Vniuersalis, cum enim dicat Mentem noscere Vniuersale vt circunflexa, conspicuè circunflexum refert ad cognitionem Vniuersalis, & cum addat, cum extensa fuerit, non id profert vt denotet ordinem temporis, sed vt patefaciat varietatem dispositionis; Dico tamen altera ex parte notitiam singularium triplici ratione posse dici reflexam: Primo quia nõ est sui obiecti, sed alieni: facultas autem in suum obiectum dicitur recte tendere. Secundo, quia ea cognitio non est per eleuationem Mentis, sed per depressionem: Tertio quia singulare est maxime compositum, respondens circunflexo, esse verò est simplex, respondes recto. Quæritur secundò an cognitio singularium debeat dici per intuitionẽ. Pro notitia accipio cognitionẽ esse quatuor generũ: vel .n. est per intuitũ, vt oculo intuemur colorata, vel per abstractionẽ, vt Mens appræhẽdit vniuersalia, vel per illationem, dum ex vno aliud inferimus, vt ex operibus elicimus notitiam causarum: vel demum est cognitio per essentiam, vt Deus se intelligit; Dum Mente in Phãtasiam per oblata Phantasmata percipimus singularia: ille non propriè est intuitus, sed ei similis: non proprie est intuitus, tum quia proprie intuitus est obiecti proprij, Singulare non est obiectum proprium, Mentis sed Sensuum: tum insuper, quia intuitus est rei principalis, non imaginis, Phantasma autem est imago, est tamen intuitus imaginis illius rei, ex qua Mens elicit obiectum suum, ac ita est similis ratio intuitui. Quæritur tertio cum Mens cognoscat Vniuersale & Singulare, num id faciat per eandem, vel per distinctam speciem? missum facio pro nunc, an species intelligibilis distinguatur ab actu intelligendi: Hac de re sententiæ sunt Variæ; nonnulli aiunt id fieri distinctis speciebus, alij eadem specie, at distinctis conceptibus. Prima sententia est dubia: quia species respondet formæ, Vniuersalis & Singularis eadem est forma, vt ait Alex. primo de Anima, cap. 26. & Simpl. 7. Phys. 18. Similiter, secunda est dubia: quia re vera species à conceptu siue notione, distincta non est, vt suo loco patebit; propterea dico per Mentem nosci Singulare & Vniuersale eadẽ specie, vario modo sumpta, & se habente, per eam enim iunctam cum materia & conditionibus indiuiduorum nosci Singulare, per secretam ab eis, nosci Vniuersale. Quæritur quartò, an dum Mens noscit Singularia, dicatur fieri illa, vt dicitur fieri Vniuersalia, & dicatur locus eorum; Respondeo id proprie non fieri, nec dici. Prima ratio est: quia Mens inspicit Singulare, non vt in se, verum vt in alio existit, nempe in Phantasia: ideo Themistius dixit, id inspicere tanquam existens ante pedes eius. Secunda est: quia Mens cum sit forma abiuncta non conformatur cum singulari materiato, sed cũ Vniuersali abiuncto: Hinc non Singulare dicitur fieri, sed Vniuersale, & cum Vniuersali maxime nectitur, non cum Singulari. Tertia ratio est: quia facultas dicitur fieri obiectum suum proprium, non alienum, Singulare non apprehenditur a Mente ut obiectum proprium, sed, vt id, unde elicit obiectum proprium; Iure igitur Mens dicitur esse Vniuersalium, Sensus Singularium: quia unicuique id est tribuendum, quod suum est, iure etiam ea quæ sunt, diuiduntur in Sensibilia, & intelligibilia, quia cõ

An sit per intuitur.

An fiat per speciem distincta.

An Mens, fiat singularia.

siderari debent secundum propriam conditionem, & ut propria obiecta Insuper, recte dicitur Animam fieri Sensibilia per sensum; Intelligibilia per Mentem: quia unicuique id tribuendum est, quod eius est proprium. Similiter recte Mens dicitur locus specierum Vniuersalium, non Singularium. Endemum cum Mens proprie solum dicatur fieri Vniuersalia, inde euenit, quod non cognoscendo Singularia, dicitur noscere se, sed noscendo Vniuersalia, cum ea sint obiectum proprium, & patefaciant conditionem, & uires proprias, & presertim quia vires mensurantur per maximum quod possunt. Quæritur quinto, an pro notitia Singularium requiratur officiũ Mentis agentis, hac de re a uarijs uaria dicuntur; sed quia resolutio pendet ex officio agentis, de quo in præcedentibus sum loquutus; ideò sequens traditam explicationem, dico, quod cum apprehendere Singularia sit agere, & omnis actio tribuenda sit agenti, etiam indicare Singularia, est officium agentis, Adeo ut quemadmodum pro notitia Vniuersalis omnis actio tribuebatur agenti, passio possibili, ita de attinentibus ad notitiam Singularium putandum est se habere; quia tamen Mens propriè uertatur in Vniuersalibus, ideo etiam proprium officium agentis dicitur esse abstrahere, & reddere intelligibilia potestate, intelligibilia actu. Ex his eliciuntur solutiones omnium rationum, quæ pro aduersa opinione primo relatæ fuerunt. Et præsertim quia rationes illæ hoc solum ostendunt, Mentem propria ratione & conditione, & tanquam obiectum proprium uel contentum sub eo, non apprehendere Singularia, quæ tamen apprehendit ut iuncta cum Phantasia, ut ordiens ab eius cognitione, & vt Phantasmate egens pro eliciendo Vniuersali;

An requiratur officium agentis

Proponitur agendum de obiecto Humanæ Mentis & nonnulla pro eius indagatione conducentia declarantur. Cap. XVIIII.

CVM consideratione an Mens noscat Singularia, satis iuncta est consideratio Obiecti eius; propterea ostenso, Mentem noscere Singularia, quodnam statui debeat Obiectum eius considerandum occurrit; Nam quemadmodum scientia omnis dicitur esse vnius generis subiecti, in quo uertatur, ita omnis cognoscendi facultas uno quodam Obiecto debet esse prædita, ad quod iudicandum parata sit: quod cum competat facultatibus cæteris cognoscentibus, longe magis humanæ Menti competere putandum est, cum præstet cæteris animæ facultatibus Loquens de Obiecto Humanæ Mentis, primo cõmunia quædam explicabo, secundo distinctiones tradam ex quibus elicietur resolutio difficultatis, Tertio dubia principaliora dissoluam. Obiectum facultatis cognoscentis varijs denotatur nominibus, dicitur enim Obiectum, Scopus, Oppositum, Subiectum, & Finis; Nuncupatur ab Aristotele Oppositum in primo de Anima, cont. 10. & in secundo de Anima, 33. opponitur enim oppositione relatiua, vt Sensus & Sensibile. Nuncupatur Subiectum in secundo de Ortu & interitu, cont. 7. & in secundo de Anima, 108. quia subijcitur iudicio facultatis cognoscentis, & facultas cognoscens in eo vt in propria Materia versatur. Dicitur Obiectum, tum quia opponitur facultati vt dixi, tum, quia tanquam scopus ei offertur. Demum dicitur Finis & scopus, & quatenus facultas pro eo noscendo parata est. Propriè tamen loquendo Scopus & finis respondent facultati mouenti & appetenti, bonum enim quod est Finis, appetitui respondet, verum autem facultati iudicanti. Extenditur Obiecti nomen siue Oppositi, etiam ad facultates non cognoscentes, veluti alimentum ab Arist. in secundo de Anima 33. dicitur oppositum, siue obiectum facultatis nutrientis, & opponitur simili modo per relationem; hoc tamen in loco consideratur obiectum Mentis, tanquam facultatis cognoscentis, Quod Obiectum describi potest, quod sit Genus unũ, natum per se, & propria ratione cognosci, ab ea facultate cuius est Obiectum. Iure

Ordo secundus.

Nomina.

Descriptio.

obiectum dicitur genus vnum, quoniam facultas cognoscens, se habet perinde ac scientia vna; quæ est vnius generis Subiecti & tanquam vna materia vnius primæ oppositionis. Hinc Aristoteles in secundo de Anima, dubitat an Sensus tactus sit vnus, cum non videatur esse vnius oppositionis, sed plurium. Et in tertio de Animæ, contextu 9. ex eo quod caro, & esse carni distinguuntur, infert, vel cognosci facultate distincta, vel eadem, vario modo se habente. Et in eadem significatione in sexto Nichomachiorũ cap. primo dixit, ad noscenda ea quę sunt distincti generis, paratas esse facultates distincti generis; Oritur tamen dubitatio cum obiectum debeat esse genus vnum, an debeat esse vniuocum, vel sit satis, vt sit ab vno, & ad vnum? Scotus in quęst. 21. tertij de Anima inquit debere esse vniuocum, aptum mouere facultatem per vnam communem formam, Ratio eius est, quia obiectum primum & adæquatum, debet esse aptum attingi à facultate cognoscente vnico actu: at actus vnus vni naturæ & formæ respondet: hinc Ens, quod censuit obiectum humanæ Mentis, existimauit denotare conceptum vnum vniuocum vniuocatione Logica. Hanc opinionem veram non puto, conspicua enim est sententia Aristotelis in 4. Metaphysicæ contextu 2. & in 10. Metaphysicæ dicentis, scientiam nedum generis vniuoci verum etiam eius quod est ab vno esse posse, quod & Alexander & Auerr. in eodem 4. Metaphysicæ affirmarunt, & Aristoteles in sexto Topicorum dixit etiam eorum quæ sunt ab vno, dari Definitionem vnam: Si igitur genus ab vno Definiti, cuiusque scientia vna esse potest, consimili ratione vni facultati poteris respondere, ita tamen ei respondebit, vt non æque primo sed ordine aliquo ei respondeat. Insuper, id quod Scotus profert de Ente, quod denotet conceptum vnum vniuocè, conspicuè pugnat cum Aristotele Auerro. & Græcis omnibus interpretibus, oppositum vt notissimum enunciantibus. Ratio eius facile diluitur, & primo, per fiduciariam reprobationem, concedendo Obiectum facultatis debere esse aptum vnico actu attingi: Sed cum vnum dicatur multipliciter, ex 5. Metaphysicæ contex. 12. dico: Si obiectum fuerit vniuocum, attingetur actu vno vniuoco, si ab vno, actu vnico, eadem vnitate ab vno, vt actu vno percipitur perspicuum coeli, & mortalium, & Definitione vna comprehenditur Natura dicta de Forma, & Materia, quamuis vniuoca non sint, sed ad vno. Soluitur secundo per instantiam, quia non de omni obiecto facultatis cognoscentis verum est, vt debeat esse aptum per eam facultatem vnico actu attingi, Hoc patet de Obiecto tactus, & de obiecto Sensus Communis, non enim valet Sensus Communis vno actu genus obiectum eius apprehendere, cum includat sensibilia varia communia, & propria. Sat itaque est, vt obiectum sit vnum vnitate ab vno. Insuper, cum quæratur obiectum humanæ Mentis, non id quæritur quod supera reuelatione nobis refulgit, sed quod instrumento sensuum & Phantasiæ ex Phantasmatibus elicitur & per Phantasmata Menti offertur. Similiter, quæritur obiectum non pro supero gloriæ statu, ignoto Philosophis, sed pro statu & cursu huius vitæ. Propterea hac de re dissentio à Scoto, qui in libris de Anima formans quæstionem de Obiecto Humanæ Mentis ex sententia Aristotelis, ea profert quæ cum Aristotele conspicuè pugnant, & præsertim, quia ex vna parte ait Obiectum Humanæ Mentis esse Ens, vt Ens: ex altera inquit, nonnulla eorum quæ sunt, in hoc statu à Mente percipi non posse, sed tantum in statu Gloriæ, vt in questio. 22. tertij de Anima, ait, propriã rationem induidui quã hęc communitatem appellat, non posse cæteris circunscriptis in hoc statu a nobis appræhendi, & idipsum in q. 19. ait de conceptu quidditatiuo irresolubili & simplici rerum spritualium, vt Animæ, & similium. Cum itaque Aristoteles statum Gloriæ non nouerit, minus rectè quærẽs Obiectum Humanæ Mentis in libris Aristotelis, ea profert quæ conspicuè cum Aristotele pugnant. Quæritur itaque Obiectum proprium Humanæ Mentis, aptum proprijs viribus in hoc statu ab ea appræhendi, præsertim ex sententia Aristotelis.

Dubitatio.

Scotus.

Euersio.

Sat est vt obiectũ sit vnum vnitate ab vno

Quod obiectum quæritur.

Conclusio.

Resolutio difficultatis de Obiecto Humanæ Mentis. Cap. XX.

Obiectum q̃uo primũ. CVM apparuerit in qua significatione sermo sit de Obiecto Humanæ Mentis, quoniam ex distinctionibus præsertim elicitur resolutio difficultatum, distinctiones nonnullæ sunt afferendæ. Quæritur obiectum primum Humanæ Mentis. Obiectum præsertim potest dici primum tripliciter: origine, perfectione, adæquatione. Si quæritur primum origine, oritur quæstio de primo cognito, de qua suo loco erit agendum, Si quæritur primum perfectione & dignitate, sic absolutè primo cognitum, est Deus, comparata substantia cum accidentibus, est substantia: comparatis materiatis substantiis inter se, est Homo. At si tertio quæritur primum adæquatione, hoc est id, quod modo quæritur, & ad rem facit: de quo loquens, dico, Obiectum Mentis adæquatione primum, esse duplex, vel ei commune aliqua ex parte cum aliis facultatibus, vel proprium eius. *De obiecto communi.* Obiectum commune adhuc est duplex: nam vel vsurpatur pro quolibet apto quouis modo per Mentem nosci, & ita omne, quod vel verè sit, vel sola imaginatione sit conceptum, est obiectum Humanæ Mentis. Nam vt inquit Aristot. in secundo de Anima, omnis facultas est alicuius formæ, & eius oppositi, vt oculus luminis & tenebrarum. Quæritur similiter Humana Mens tum eius quod vere est, tum eius quod cognitione est formatum, cum proprie non sit, dicitur iudex. Secundo vsurpari potest Obiectum commune Mentis pro quouis nato appræhendi cum conditione veri, excludendo ea quæ inani imaginatione formantur, & concipiuntur. & ita omne quod est in Substantiam & Accidens diuisum, non excludendo etiam secundas notiones, est Obiectum Mentis. Commune enim est aptum modo sibi consentaneo Mente intelligi, in qua significatione approbanda est sententia Auicennæ in primo suæ Metaphysicæ & Scoti in 2. sentent. dist. tertia *De obiecto proprio.* quæstione tertia, dicentium, id quod est, esse Obiectum Humanæ Mentis. At prætermisso Obiecto communi, quia dum agitur de Obiecto facultatum, sermo est de proprio, ideò de hoc loquens, accipio primo, in statuendo Obiecto proprio Mentis, excludenda esse singularia materiata, ea enim, proprie ad sensum pertinent, & munere sensuum apprehenduntur à Mente. Insuper, accipio obiectum proprium Mentis esse duplex. vel enim vsurpatur pro quouis nato quolibet modo à sola Mente percipi, & ita essentia quælibet est Obiectum Mentis. intra terminos huius Obiecti nedum materiatæ essentiæ, verum insuper separatæ Mentes, & secundæ notiones includuntur. Hinc rectè ait Auerroes in secundo de Anima, 63. Vniuersalitas & singularitas sola mente percipiuntur. Vel vsurpatur Obiectum adæquatum & propriè, pro eo quod est aptum mouere Mentem, vel per suum Phantasma, vel per *Proprium Obiectum Quidditas Materiata.* Phantasmata propriorum accidentium existentium in eo. in qua Obiecti significatione Quidditas Materiata debet statui Obiectum Humanæ Mentis. At quoniam verè & propriè Obiectum est id, quod facultatem mouet, format, eiusque est proprium, ideo absolutè loquendo, hoc statui debet Obiectum Mentis. Nomine Quidditatis Materiatæ, excludo singularia. nam Quidditas & essentia Vniuersalium est, excludo separatas formas, quæ materiatæ non sunt. Et quamuis sola Mente percipiantur, tamen non mouent Mentem, nec proprio, nec accidentium in eis existentium Phantasmate, sed solum colliguntur ratione ex effecti progrediendo.

Aristote. Hanc sententiam confirmo authoritate & ratione. Aristoteles in conte. 9. 3. de Anima ait, dari carnem & esse carni, in decimo inquit, sensitiuo cognosci calidum, frigidum, & quorum ratio quædam est caro, indicando Singularia ad sensum pertinere, ad Mentem verò vt vtitur Sensu; At afferens deinde Obiectum proprium

Mentis

Mentis, inquit ex alio autem vel separabili, vel vt circunflexa se habet ad se cum extensa fuerit, carni esse iudicat, &c. conspicue Menti pro obiecto tribuit esse carni, hoc est Quidditatem Materiatam. Insuper, in contextu 13. dubitans Philosophus quo modo Mens se intelligat, inquit: aut alijs Mens inerit, aut ea mixtum aliquid habebit quod illam faciat intelligibilem vt alia, &c. per mixtum consueuit Philosphus in eo 3. de Anima denotare Materiatum, quare cum dicat, si Mens est intelligibilis, vel cætera quæ intelliguntur erunt Mentes, quod falsum est, vel Mens erit quid mixtum, hoc est Essentia Materiata, conspicuè indicat Essentiam Materiatam esse eius Obiectum. Præterea, in contex. 16. afferens rationem, cur Mens intelligit, non autem intelligibilia quæ sunt Obiecta Mentis, inquit, Materiata, potestate solum esse intelligibilia, & ideo non intelligere: nam ea intelligens debet esse facultas sine Materia, cōspicue indicans, intelligibilia potestate, quæ sunt Quidditates Materiatæ esse Obiectum Mentis, quæ etiam potestate dicitur. Quod separatæ Mentes non debeant includi sub obiecto proprio & mouente Mentis, patet: quia in cont. 36. sub dubio de reliquit Philosophus, an possint a nobis intelligi. Mox in con. 39. indicat solum posse intelligi, vt refulgent in Phantasmatibus. At ipsæ nec ex se, nec per accidentia in eis existentia habent Phantasmata, sed solum noscuntur ratione, colligendo ex operum Phantasmatibus conditionem earum. Præterea, id ipsum ostenditur ratione. Nam id debet iudicari Obiectum Mentis, quo vt intelligat, debet esse denudata, huiusmodi est Materiata Quidditas, vt patet ex declaratione quarti contextus, 3. de Anima. Hinc commendatur Anaxagoras inquiens, Mentem non mixtam cum Materia. & in contextu 6. ex eo quod Mens intelligit omnia, nempe Materiata, vt propria Obiecta, infert non esse mixtam cum corpore. Preterea, conspicue hoc nobis patefacit Aristoteles in 3. de Anima 30. & 39. contextibus. Et in lib. de Memoria & Reminiscentia inquiens, Phantasma se habere ad Mentem, vt Sensibilia ad Sensum, & sine Phantasmate nil intelligi: ex quo hæc ratio elicitur; Id est Obiectum Mentis, quod respondet Sensibilibus relatis ad Sensum, sed huiusmodi sunt Phantasmata, quæ solum sunt Quidditatum Materialium, igitur Quidditas materiata est eius obiectum. *Ratio.* Præterea, id statui debet Obiectum facultatis sequentis, quod proximè elicitur ex Obiecto antecedentis ei famulantis, at ex obiecto phantasiæ, ad quam pertinent Phantasmata, solum proximè elici potest Quidditas Materiata, cum phantasia in solis Materiatis versetur. Præterea, id est proprium Obiectum Mentis, pro quo propriè & principaliter requiritur officium agentis; At Mens agens propriè requiritur vt reddat intelligibilia potestate, intelligibilia actu, ex 3. de Anima 17. Intelligibilia potestate, sunt Quidditates Materiatæ, vt dicitur in cont. 16. quare illæ sunt obiecta. Præterea, id iudicari debet Obiectum Mentis, quod recta ratione eius conditioni respondet, huiusmodi est Materiata Quidditas, nam Sensus omnino immersus in materia, Singularia tantum Materiata iudicat, superę Mentes omninò à corpore solutæ, in Obiecto penitus à corpore soluto versantur. Quare Mens Hominis ex Materia non pendens, iuncta tamen corpori, & pro obeundo intelligendi munere egens Phantasmate, cum sit mediæ conditionis, in obiecto mediæ conditionis versari debet: huiusmodi est Materiata Quidditas, vt enim Mens cupiens intelligere, orditur à Phantasia, & desinit in id, quod sibi est congruens, ita Materiata Quidditas, cum sit iuncta cum Materia, ab ea per Mentem secernitur, & media quodammodo redditur. Hanc ueritatē etim nobis subindicauit Philosophus in primo physicorū. 49. inquiens Mentem esse Vniuersalium, Sensum Singularium, indicans Mentem esse eorum Vniuersalium, quæ contradistinguuntur à Singularibus, huiusmodi sunt Quidditates Materiatæ, in separatis enim a materia, natura Singularis ab ea Vniuersalis non distinguitur. Huius opinionis etiam fuit Auerroes ideo in 3. de Anima, cont. quinto, definiens Mentem potestate, per suum obiectum, dixit, esse id quod natum est fieri omnes intentiones formarum materialium Vniuersalium, Ex his patet, quodnam, ex *Auerroes.*

sententia Aristotelis debeat statui Obiectum Humanæ Mentis. si quis autem quærat *Opinio Platonis.* quod nam ex sententia Platonis statui debeat Obiectum eius, breuibus & lucidè ita puto respondendum; Si loquimur de Mente supra Animam posita, obiectum eius sunt Ideæ ei insitæ per quas eleuatur in Deum, caput Idæarum, & intelligit omnia; Si loquimur de Anima rationali, quæ Mens Animaria dicitur, quia ea tripliciter cõsideratur, vel vt conuersa ad Mentem, & cum ea iuncta, vel vt conuersa in se, vel vt conuersa ad Phantasiam, & externa, ita triplex ei Obiectum competit: nam vt conuersa ad Mentem pro Obiecto inspicit Ideas cum quibus per rationes nectitur, vt cõuersa in se pro obiecto habet rationes, ei insitas. & hæ sunt Obiectum proprium: Vt conuersa ad sensus, vmbræ rationum & Idearum refulgentes in Phantasmatibus, dicuntur obiectum mouens & excitans, & hę sunt illæ quę cũ Aristotele Quidditates Materiatæ dictæ sunt, adeo vt Quidditates Materiatæ sint Obiecta excitantia, *Conclusio.* rationes insitæ, Obiecta formantia, Ideæ, Obiecta perficientia, & terminantia; Absolute tamen intelligibilia apud Platonem sunt Ideæ, vt patet ex calce sexti de Repub. & ex 7. & locis alijs. Sed Platonem missum facio.

Dubia nonnulla attinentia ad Obiectum Humanæ Mentis proponuntur, & diluuntur. Cap. XXI.

VT Obiectum proprium Humanæ Mentis reddatur magis conspicuum, & dubia omnia illud obumbrantia diluantur, Difficultates quasdam potiores proponam, & diluam. *Prima Dubitatio.* Quæritur primò cum Quidditas vsurpetur duplicitur vt suo loco patefeci, vel in prima significatione, nempe pro forma partis, vel in secunda hoc est pro forma totius, dum dicimus, Quidditatem Materiatam esse Obiectum, quam intelligere debemus? Arist. modo vnum, modo alterum denotare videtur, nam in 3. de Anima Menti pro Obiecto tribuit esse carnis, i. formam partis, datur enim hæc Caro, Caro, & esse Carni, hoc est Particulare, Vniuersale quod est forma totius, & Esse quod est forma partis. In primo autem Phys. 49. ait, Mentem esse Vniuersalium, quæ sunt Formæ totius.

Solutio. Respondeo, dum pro Obiecto Humanæ Mentis statuitur Quidditas Materiata, debet intelligi cum in prima, tum in secunda significatione, præsertim tamen in prima, adeò vt Obiectum sit ab vno non vniuocum; Ratio est: quia vtraquę quidditas solâ mẽte appręhenditur, & vtraque ex Phãtasmatibus elicitur, primo tamẽ denotatur forma partis, & Quidditas in prima significatione, quia per eam deinde compositum est intelligibile, actus enim est ratio intelligendi, & Arist. in 3. de Anima hoc principale explicauit, Vniuersale autem primo formam partis denotat, secundo, compositum, vt dicitur in 8. Met. contextu 7. & 8. Quidditas itaque Materiata eo ordine quo est Quidditas, etiam est Obiectum, & quamuis Vniuersale & Quidditas in secunda significatione includat Materiam, ea tamen per Quidditatem in prima significatione vt recipit actum, ita recipit vt intelligi possit. *Secundo Dubitatio.* Dubitatur secundo, quia Quidditas latè dicitur de Essentia cuiuslibet rei, adeo vt etiam dicatur de essentia Materię quæ propria Definitione explicatur, hinc dicitur distingui specie, & ratione à priuatione, num igitur nomine Quidditatis Materiatæ denotetur etiam Essentia materię? *Solutio.* Insuper num denotetur Essentia secundarum notionum, veluti Generis, Speciei, Vniuersalitatis, Singularitatis, & similium? Respondeo, Materiam non denotari, quia aliud est esse Materiam, & esse Quidditatem Materiatam, denotantem aliquid distinctum à materia, pendens tamen ex ea: nam cum Materia non sit actus formalis, sed pura potentia sumpta pro gradu Entis, contradistincta ab actu formali, nec mouere, nec propria notione formare valet Mentem, quæ dicitur locus specierum. Materia itaquę, vt etiam separatæ Mentes, solum continetur sub obiecto proprio humanæ Mentis, in prima significatione, non in secunda, de qua est sermo. Idipsum dicendum

dum puto de secundis notionibus, illæ enim nec per sua, nec per suorum Accidentium Phantasmata valent mentem mouere, Phantasmata enim sunt rerum & primarum notionum: secundæ notiones solum mox de proprio Obiecto, & de his quæ principaliter à Mente percipiuntur, formari possunt, & intelligi; hæc enim sunt ea scibilia de quibus Aristoteles in Prædicamento Relationis dixit, quod simul formātur & cognoscuntur, facultas autem non format sibi obiectum. Dubitatur Tertio, quia dixi etiam ex sententia Auerrois Quidditatem Materiatam esse Obiectum proprium & adæquatum Mentis, quod videtur dubium: quia ex eius opinione nostra Mens est apta intelligere separatas formas, & necti cum eis & per eas beari, vt patet ex tertio de Anima; 14. & ex 12. Metaphisicæ 17. ex principio secūdi Metaphisicæ, & locis alijs. *Tertia Dubitatio.*

Solutio. Hęc dubitatio soluitur per duo fundamenta. primum est, quia quamuis separatæ Mētes à nobis appræhendantur, & de illis agat Metaphysicus, tamen non percipiuntur per Phantasmata earum, vel accidentium existētium in illis, sed ratione ex operibus colliguntur, & ita non proximè mouent nostram Mentem. Alterum fundamentū est, quia separatę Mentes per nostram, duobus modis intelliguntur, ex sententia Auerrois. Primo, per opera, & operum Phantasmata, vt dixi. Secundo, per essentiam Mentis in adeptione eius, ad quam prima cognitio est dispositio, in qua adeptione nectitur cum separatis Mentibus, intelligit per essentiam, & beatur: qui intelligendi modus non hominis, sed Mentis est: nec est præsentis considerationis, & à me reijcitur in 9. gradu Philosophię moralis, Quarta dubitatio satis obscura est, an Quidditas Substantiæ Materiatæ prædita sit vel proprio Phantasmate distincto ab eo accidētiū, vel specie propria ex se apta mouere Mentem, & ab ea intelligi. Qua de re duæ sunt opiniones: vna Auerrois in secundo de Anima, 63. & 65. dicentis, Phantasiam hominis quam ipse Vim cogitandi appellat, appræhendere intentiones indiuiduorum omnium decem Prædicamentorum, & intentionem indiuiduorum Substantiæ, secretā ab intentione accidentium, & communium, & propriorum &c. Concedit itaque Auerrois in phantasia intentiones proprias Indiuiduorum substantiæ, seorsum ab accidentibus, munere quarum, longe magis tenetur fateri Substantias Materiatas per speciem, & intentionem propriam appræhendi. Auerroem sequitur Gand. in 20. q. 3. de Anima, idque confirmat: tum quia Mens in contx. 6. dicitur locus specierum, & in cont. 38. Anima non dicitur fieri lapis, sed species eius, tum insuper, quia nisi Mēs reciperet species sunstantiæ, non diceretur fieri singula, & singulis reddi similis. Præterea, accidentia non vniuersam essentiam substantiæ, & quid est, patefaciunt, sed solum in primo de Anima 11. dicuntur conferre ad noscendum quid est. Et demum vt in Materia per dispositiones præcurrentes educitur Forma, ita in Mente per species accidentium, & Phantasmata, dicitur formari species substantiæ. Ex aduerso est Scotus q. 21. tertij de Anima, inquiens non dari species simplices & irresolubiles Quidditatis & formarū Substantiæ, sed solum ex accidentibus nos elicere prædicata, & differentias quasdam, per quas nos Animam, & alias Substantiæ formas circumscribimus. Huius opinionis etiam fuerunt Academici & ob id præsertim nituntur ostendere necessitatem Idearum, & quia nisi darentur Ideæ & rationes in Anima insitæ, per Phantasmata, & accidentia, nunquam possemus appræhendere essentiam. Ratio eorum est qua etiam vtitur Scotus, quia vilius non valet parere id, quod est præstantius, species accidentium sunt viliores specie Substantię. Quod confirmatur: quia de formis Elementorum dicimus quod latent, & Arist. eas circunscribit per Qualitates mouentes secundum locum, & alterantes: At si illę quæ magis sunt Materiatæ, & Sensibus propinquiores latent, longe magis latebunt aliæ. Demum, hoc experientia patet, experimur enim nos nil mente concipere posse, nisi cum aliquo accidente, & figura repræsentante: Hinc Aristoteles in tertio de Anima 39. dicebat, cuncta à nobis intelligi in speciebus sensibilibus, adeò vt attinentia ad sensus, quemadmodū sunt origo nostræ cognitionis, ita eam semper comitantur. Hanc opinionem veriorē puto,

Quarta Dubitatio. *Auerrois.* *Scotus.* *Academici* *Approbatio.*

puto, & pro aduersarum rationum facili solutione considerandum est, speciem dupliciter vsurpari, vel pro simplici imagine, & actione formæ rei, vel pro notione & conceptu formato per circunscriptionem sumptam ex illis, quorum collectio est propria alicuius rei, in prima significatione solum dantur species Sensibilium per se, non substantiæ, in secunda etiam dantur substantię Qui conceptus ita formatus, ex parte rei denotatæ simplex est, & dicitur appræhensio Simpliciū : ex parte verò modi denotādi, est compositus, & resolubilis: hinc de attinentibus ad Mentem præsertim, verū est quod species intelligibilis non distinguitur ab actu intelligendi: In hac itaque significatione Mens est locus specierum substantiæ, fit singula, in ea est non lapis, sed eius species, Addebatur accidentia conducere pro scientia non parere vniuersam cognitionem. Respondeo, conducere, plurimam non vniuersam cognitionem parere, quia munere eorum prædicata, & differentias elicimus ad substantiam pertinentes, & proxime eam explicātes. Exemplum depromptum ex præcurrentibus dispositionibus, in materia non cogit, quia in multis est dissimilitudo, nam materia solum permutatur, non iudicat, Mens solum oblata iudicat; In permutatione materiæ, agēs per se & principale, est forma substantiæ, accidentia sunt instrumentum in motione mentis, accidentia primo mouent, Substantia appræhenditur per consecutionem.

Quæritur propria ratio Obiecti Humanæ Mentis Cap. XXII.

PRO absolutione explicationis Obiecti humanæ Mentis, vnum superest declarandum, quod vt magni est ponderis, ita satis est obscurum, cum enim pro Obiecto constituendo, non secus ac pro constituendo Subiecto Scientiarum duo requirantur, nempe res iudicanda, & modus siue ratio propria secundum quam cōsideranda & iudicanda est, ideò quæritur quænam sit propria ratio contrahens, & constituens Obiectum Mentis. Qua
Henricus. de re principales opiniones duę sunt: vna Henrici, dicentis, esse verum, adeò vt id quod est tanquam verum, vel Quidditas Materiata sub ratione veri sibi respondentis, iudicari debeat Obiectum. Altera est opinio Scoti, in tertio de Anima, q. 20. &
Scotus. in secundo Sent. Dist. tertia, necnon Auicena, in primo suæ Metaphysicæ, putantium, Ens esse rationem formalem Obiecti, adeò vt id quod est, quatenus est, sit Obiectum Humanæ Mentis. Ego opinionem primam rationi & authoritati consentaneam iudi-
Ordo seruādus. co, propterea eam primò comprobabo, secundò, referam conducentia pro euersione aduersarum rationum: Tertiò, instantias diluam. Pro comprobatione, considero verba Aristotelis in primo de Anima, 23. aduersus Anaxagoram, dicentis: Non itaque vtitur Mente tanquam potentia quadam circa veritatem, &c. quibus verbis indicat, Mentis officium esse Obiectum iudicare vt verum. Insuper, in tertio de Anima 34. inquit Phylosophus, quod sine actione est verum & falsum, in eodem genere est, cum bono & malo, indicans quod vt bonum & malum se habent ad appetitum, & Mentem Practicam, ita verum & falsum ad Theoricam & iudicantem: at primum constituit Obiectum & finem practicę, quare & alterum theoricæ Mentis. Similiter in cont. 49. 3. de Anima, inquit Theoricā, Mentem a Practica distingui fine, qui veritas est, & 9. Metaphysicæ 22. inquit: verum est attingere, falsum non attingere, indicans semper esse Obiectum facultatis iudicantis sub ratione veri & falsi. Quod etiam ostenditur ratione, & primò, vt facultas appetens contradistinguitur, a cognoscente, ita ratio & forma Obiecti vnius debet contradistingui ab ea alterius, sed ratio Obiecti appetitus est bonum, sequens verum, & contradistinctum ab eo, igitur ratio Obiecti facultatis cognoscentis debet esse verum antecedens bono. Præterea, ratio Obiecti cuiuslibet facultatis ex fine petitur, ideo Aristoteles in secundo Physic. 26. inquit, vnumquodque in qualibet disciplina considerari quatenus fini eius inseruit: quare similiter ratio Obiecti Mentis cum fine necti & ex eo debet peti, finis eius est verū,

ideo

ideo Obiectum per rationem veri debet contrahi. Insuper idipsum ostenditur quia ea est ratio formalis alicuius, per cuius opositum id formaliter destruitur, at per oppositum veri in adæquatione positi, formaliter destruitur iudicium, quare ea est ratio formalis, non aliud aliquid. Præterea, ostendo, nec Ens, nec Quidditatem Materiatam esse formalem rationem contrahentem obiectum Mentis, quia Ens vt Ens, est quid absolutum, non relatum ad Mentem, ratio per quam formatur Obiectum facultatis, debet includere relationem ad eam facultatem, cuius est Obiectum, quare Ens vt Ens,& similiter Quidditas Materiata vt talis, non potest dici obiectum, sed cum ratione veri: quia sic ad facultatem iudicantem refertur. Præterea, Ens vt Ens, & Quidditas Materiata vt talis, operari potest nedum spiritaliter, verum præsertim modo reali: quare vt Ens, non est adæquata ratio per quam spiritaliter iudicetur, quare debet contrahi per aliquid per quod æquetur facultati iudicanti, quod nil præter verum esse potest. verum enim ad solum iudicium pertinet, & iudicium ad verum tendit. Colligamus itaque, Obiectum commune esse Ens, obiectum adæquatum & proprium esse Quidditatem Materiatæ vt vera est. Et cum verum sit ratio formalis Obiecti cuiuslibet facultatis iudicantis, dum loquimur deinde distincte de aliqua facultate, Obiectum eius debet formari per verum ad Obiectum illud, eamque facultatem pertinens, adeo vt Quidditas Materiata sub ratione veri ei competentis, sit Obiectum Humanæ Mentis. Et quoniam more suo Scotus acutissime in hanc sententiam inuehitur, ideò pro facili solutione aduersarum rationum, accipio primo verum esse duplex, vnum in compositione, alterum in simplici appræhensione positum & adæquatione facultatis iudicantis cum Obiecto. Quo assumpto, dico, qualis fuerit operatio Mentis tale debet iudicari verum, ei respondens, si fuerit operatio prima quæ est appræhensio simplicium, ei respondet Obiectum cum vero in simplici appræhensione posito, si altera, cum altero. Accipio secundo aliud esse noscere verum, & nos percipere quod noscamus vere, vt aliud est nos videre & percipere quod videamus, vt patet ex secundo de Anima. primum nobis competit actu recto, & est id, quod ad rem facit; alterum actu reflexo, & non est præsentis considerationis. Accipio tertio verum in cognitione ita se habere, & tam late patere, vt per omne iudicium quæratur, & cuicunque alteri rationi & modo antecedat: Nam si aliquid iudicamus vt nobis bonum, vt nobis aduersum, vt Vniuersale, vt Singulare, semper id antecedit quod ad facultatem iudicantem pertinet, nempe quod tale iudicium sit verum, vel falsum, & eatenus dicimur id Obiectum iudicio appræhendere & attingere, quatenus verum attingemus, & non secus. Ex quo patet, errare nonnullos dicentes, verum non esse rationem formalem Obiecti, sed modum aliquem cognitionis eius, quatenus Obiectum potest nosci, nedum vt verum, sed etiam vt bonum, vt Vniuersale, vt Singulare, & sic de cæteris. At ex dictis patet eos decipi. Accipio quarto, in rebus inueniri hunc ordinem, primo fiunt, secunda sunt, tertio noscuntur, adeò vt ratio per quam noscuntur sequatur Ens tanquam affectio eius, quæ affectio alia non est præter verum, statim enim quod cosideratur res vt apta nosci, refulget ratio veri, vt forma eius. Ex his conspicuæ eliciuntur solutiones omnium aduersarum rationum: Nam argumentatur Scotus, quia Ens ita est Obiectũ, vt mouet, at mouet vt Ens, non vt verum, quia verum in relatione est positum, Ens autem pro absoluto mouet, non pro relatione, Reflectitur Ratio: quia vt mouet necessario includit relationem ad facultatem, quæ est ratio propria eius, vt dixi. Addit, verum nosci actu reflexo, at iam dixi, antecedere cognitionem veram rectam, quod verum nunc denotatur. Addit verum esse, affectionem Entis, posteriorem Ente, posterius non est ratio cognoscendi id, quod est prius, patet solutio ex quarto assumpto. Addit, verum esse modum quo noscitur Ens, qui modi sunt multi, patet solutio ex tertio assumpto. Addit demum, Obiectum scientiæ non posse esse latius obiecto facultatis cuius ea sciẽtia sit habitus, at Obiectum Metaphysicę est Ens vt

Instantia Scoti.

Instantia prima. *Solutio.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

Solutio. vt Ens, quod est latius quam vt verum. Respondeo, rationem hanc includere æquiuocatione, nam aliud est iudicium includere rationem veri que est adæquatio cum Obiecto, aliud rem iudicare vt veram, ut bonam, vt Ens, ea prima ratio includitur in omni iudicio recto, non secunda; at id est verum contrahens Obiectum Mentis, quocunque enim modo aliquid consideretur, semper includitur ratio prima veri, adeo vt nullum Obiectum scientiæ inueniatur, quod rationem illam veri non præsupponat dum consideratur vt aptum nosci.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE HVMANA MENTE LIBER SECVNDVS.

Et est de immortalitate Humanæ Mentis ex sententia Aristotelis.

PROOEMIVM.

COLLOCATI in Portu, aliorum naufragia tuti inspiciunt, constituti in luce, hilares alios in tenebris errantes intuentur, Nos similiter supero directi spiritu, Diuinoque sole illustrati, in portu & Luce veritatis collocari, Philosophorum naufragia, & errores læti & tuti considerare ualemus. Supposita itaque ueritate, supero lumine patefacta, quid de Humanæ Mentis immortalitate Philosophi, & præsertim Peripatetici senserint, mihi considerandum propono. Quæ consideratio adeo est utilis; vt sine ea quæuis alia consideratio sit inanis; adeo est necessaria; pro humanæ vitę recta institutione, vt sine ea, nec quid simus, nec quo tendamus; noscere ualeamus. Ego profectò cum certò sciam eam esse immortalem, si putarem Aristotelem secus sensisse; pro hoc solo laborarem, ut ostenderem illum errasse: sed cum putem illum una cum Platone, Socrate, & Phytagora immortalitatis eius radium, quamuis sub nube inspexisse, ideò pro hoc laborabo, vt patefaciam eum putasse humanam Mentem ab interitu esse immunem: & quamuis de connexis cum ea non rectè senserit, tamen ut cecinit Poeta.

Vtilitas considerationis.

Est quoddam prodire tenus, si non datur vltrà,

Et hunc primum humanis viribus inspectæ veritatis gradum, magni facere debemus. Quæro itaque, an ex Sententia Aristotelis Mens Hominis, hoc est ea animæ particula, qua Homo sapit & intelligit, post corporis dissolutionem ab interitu seruetur immunis? Qua de re uerba facturus, referam primo uarias Phylosophorum Sententias; Reijciam secundò eorum opinionem, qui Animam omnem putarunt immortalem; Ostendam tertio, per varias progrediendo vias, Mentem Hominis immortalem esse; Quarto loco patefaciam rationes, & aduersa fundamenta inania, & leuia esse; Quintò, de connexis nonnullis loquar, nempe de numero, & an fomet Hominem; Demum per regulam veri, supero lumine inspecti, obliquitates, opinionum corrigam, & dirigam.

De quo agendum.

Ordo seruandus.

De Humanæ Mentis immortalitate opiniones variæ. Cap. I.

CVM Homo tanquam Mundi Epilogus conceptuum sit particeps, & eius conditio sit tanquam silua quædam inuia, & confusa, hinc Philosophi per eam vagantes, varias & oppositas sibi constituerunt vias, per quas progressi, in varias de Humana Mente iuere Sententias, præsertim tamen, in tres ordines sunt distributi, *Tria capita opinionem.* Nonnulli enim Animam omnem putarunt mortalem, Alij ex aduerso omnem immortalem; Quidam se medios constituentes, Animam solam rationis compotem dixere immortalem, cæteras interitui obnoxias: *Caput primum.* Quod pertinet ad primum caput, ex vetustioribus Emped. Democritus, Thales Milesius, & ali multi, Animam omnem dixere solubilem, & mortalem. Cynici quoque & Epicurei, eiusdem fuere opinionis, Ex Medicis Hippocrates & Galle. id ipsum existimarunt, Ex interpretibus Arist. Alex. Auempaces, Alpharabius, Greg. Nicenus, Pomponatius, Portius, Cad. Caiet. ex Aristotelis sententiunt. Animam putarunt mortalem. *Heruæus.* Heruæus in Quolibetis ratione sub dubio dereliquit. Scotus in 4. Sent. dist. 43. q. 2. ait Aristot. hac de re fuisse dubium, tamen in hanc partem inclinat, quod putauerit eam mortalem, ideo pro hac parte instantias soluit. Galle. in 2. de Gen. fœtus, in lib. de Semine, & in eo Quod mores sequātur corporis temperamenta. cap. 3. fatetur se ignarum substantiæ rationalis animæ. In lib. autem de palp. & rigore, & in secundo de Febribus ad Glauconem, ait: Animam nil esse aliud præter naturalem calorem, & in lib. quod Animi mores sequantur temperamentum, quamuis primo dicat se ignarum Subst. rationalis Animæ, tamen deinde nititur ostendere eam esse temperamentum, & inquit Andronicum Peripateticum eiusdem fuisse opinionis. Quod Auemp. & Alpharabius sequuti sint Alexandrum, testatur Auer. in 3. de Anim. 5. & 14. *Alexander* Alex. conspicuè in suo primo lib. de Anima ostendit eam prodire ex mixtione, ac ita interire, & gigni, non tamen sine conspiratione virtutis cœli, vt se declarat in 2. nat. qq. cap. 3. & quod hoc senserit Alexander, consentiunt omnes principales interpretes Aristotelis, ideo miror de August. Steucho, qui in lib. 9. de perenni Philosophia cap. 21. & 22. & cum eo alij nonnulli Alex. tribuunt, quod putarit Animam immortalem: afferunt autem verba eius ex 2. lib. suorum Problematum, vbi ostendens bonas temperaturas constituere vires naturales, ait Animam rationalem non mutari per lesiones instrumentorum corporis, cum facultate, & potentia, actu sit, propter immortalitatem. Hi conspicue errant, nam loca propria sunt perpendenda, in quibus serio & ex instituto, non obiter de re aliqua est sermo, Conspicuè Alex. in libris de Anima suam sententiam patefecit, & quod pertinet ad Problema relatum primo, dubium est, an liber ille Problematum sit Alexandri, non autem id dubium est de primo de Anima. Secundo, in lib. Problematum de rebus est sermo probabiliter & populariter. Tertio immortalitatem Alexander retulit ad agentem, quem solum dixit immortalem, ex conspirantibus ad officium intelligendi, illum autem putauit esse Deum. Ex aduerso alij omnem Animam dixere immortalem: *Secundo caput opinionum.* quorum nonnulli vt Boethius, referente Philosop. solo nomine talem dixere; non quia non desinat esse, sed quia interitum non recipiat & expectat, cum eius propria sit vita, vt ignis non recipit frigus, alij re & essentia immortalem dixere, quorum nonnulli putarunt eam esse portionem Dei, vt Stoicorum quidam: Alij esse portionem Animæ Mundi, vt quidam Academicorum minus rectè Platonis verba percipientium. Plot. vero in lib. de immortalitate, cap. 14. Similiter Zenocrates, Speusippus, & Humenius, putantes omnem Animam immortalem excogitarunt primo; insuper a Mente ideam Animæ tanquam fontem vel solem, cuius prima participatio esset Anima Mundi, reliquas verò esse participationes secundas, & minus principales, quæ fierent per gradus, & modo vario, adeò, vt Animæ rationalis essent tanquam radij Ideæ, reliqui gradus essent tanquā lumina eorū radiorum & vmbræ,

& pro-

& propterea sola Anima rõnalis absolutè Anima iudicatur, reliqui gradus dicuntur vestigia, idola, & vmbræ Animæ, ad quæ recipienda, & producẽda necessaria sunt corpora; & quemadmodũ Lumẽ Vniuersi ex Sole prodiens, ex parte fundamẽti est vnũ, & immortale, solum multiplicatũ & variũ extrinsecus, ita tamen quod si cætera corpora præter Solem abolerentur, lumẽ remaneret vnũ & illæsum, ita se habere de Anima existimarunt: nam eã fundamento Ideæ putarunt vnam, multiplicatã solum per recipientia, & gradus receptionum, quarũ receptionũ interitus, est earum perfectio, cum sit reditus in suum principiũ suamque puritatem. Hoc indicauit Auerroes disp. prima dub. 8. inquiẽs, & si quis forte diceret, quod opinio Platonis est vera, quod Anima est vna & antiqua, & diuiditur diuisione corporũ, & in separõne redit in suam radicẽ: Tertiò nonnulli se medios constituerunt, & Animã partim mortalẽ, partim æternam dixere: at modo vario. Nã Theologi optimè norunt solã Hominis Animam esse immortalem, creari a Deo dũ formantur corpora, infundi, formari, post interitũ seruari incolumẽ, & tot esse, quot Homines. Alij Animã hominis in duas diuisere partes, essentia distinctas, quarũ vna Mentis nomine designata, esset æterna, alia mortalis, & hi in tres classes sunt distributi: nonnulli, vt Themistius, Auerroes vniuersæ Humanæ speciei vnã numero competere Mentẽ putarunt, omni ex parte æternã, alij dixere esse tot, quot homines, easque extrinsecus accedere per creationem & seruari: Nonnulli demum, numero quodam definito esse præditas, & ab æterno manasse ex Diuina mente, vt nonnulli Academicorum & præsertim Proclus opinati sunt. At de varietate opinionum hæc satis. *Tertium caput opinionum.*

Aduersus putantes Animam omnem esse immortalem. *Cap. II.*

EXISTIMARVNT Philosophorũ nõnulli, animã omnẽ, & pſertim noscẽtẽ, esse ab interitu immunẽ, vt retuli, (nã nutriẽtẽ potius naturã cui semina cõpetũt quã verè Animã putarũt) idq; ostẽdere conati sunt; primo quia id cuius actio eleuata est supra corpus, ẽt supra corpus iudicari debet cõstitutũ: at omnis cognitio est eleuatio super materias, & corpus, q ostenditur; quia est receptio formarũ sine materia, spiritalis, indiuidua, & iudiciũ rerũ corporatarũ. Hinc Anaxagoras Mẽtẽ dicebat abiũctã, vt dominet, hoc ẽ vt iudicet, quẽadmodũ interpretatur Arist. in 3. de Anima, cõt. 4. nã iudiciũ & cognitio est res diuina, q cũ Deo habemus cõmunẽ: Principia corporũ iudicio carẽt, c r nõ valent id Animæ tradere, immo nec Cęlũ, nisi munere Dei, & perennis vitæ ei a Deo tributæ. Insuper, alij id ostendunt: quia omnis Anima rationis particeps est immortalis, Animæ ẽt iumentorũ & ferarũ sunt rationis participes, quare & immortales; Maior cõcẽditũ qa no sup corpus erigit. Minor est Plutarchi in Opusculis Mortalibus, & præsertim Porphyrij in lib. de abstinentia ab esu carnium, in quo variis & pulcherrimis rationibus ostendit, ẽt iumenta & feras, esse ratione præditus, quas ego non refero. Hinc Stratonis Physici sententia fuit, nec sentire quẽpiam sine ratione posse, dũ enim Mens attentionem non adhibet, nec aures audiunt, nec oculi vident, & ob id dictum est, Mens est quæ videt, & audit. Similiter Anaxagoras, (referente Arist. in primo de Anima 24.) censuit Mentẽ omnibus Animalibus cõpetere. Et quod magis vrget, est, quia fere omnes ostensiones quibus Plato ostẽdit Animã esse immortalẽ, etiam vim habent de Anima ferarũ & iumẽ torũ, vt patebit ex carũ cõsideratione; ideo in Timeo loquens de generatione Auium & ferarũ, inquit auiũ genus, ex genere Hominum ita formatum fuisse vt pro pilis pennas acciperent. Hinc dixit, in aues eos homines verti, q simplices, innocẽtes, & leues sunt & ob id Pytagoras quoq; Animas hominũ p corpora ferarũ, & iumẽtorũ meare affirmauit. Et in Philebo inqt Plato, vt singula corpora Vniuersi corporei Mũdi sunt partes, ita singulę Animę sunt partes Vniuersę Animę. Plotinus in lib. de immortalitate, cap. 14. ostendit omnẽ Animam esse immortalem,

Ratio prima. *Ratio secunda.* *Stratonis sententiam* *Ratio tertia.* *Ratio Plotini.*

Aristoteles euersio, quia omnis Anima est essentia simplex, & à materia immunis. Arist. in 1. de Anima. 65. vt ostendere sensum esse immortalẽ, inquiens, nõ lædi, & si senex reciperet oculũ iuuenis, videret vt iuuenis, Ideo Philosophus in secundo de Anima exponens cont. 9. & 34. ait sensum quoque ab hoc crasso corpore separari. Patet itaque ratione, & authoritate, Animam omnem esse immortalem. Quam sententiam a vero alienissimam putare debemus, & in his quæ relata sunt, varij & conspicui includuntur errores, *Primus error,* primo putare Animam omnem esse portionem Dei, falsum est, ita enim Animalia nec a Deo, nec inter se distinguerentur specie, qualis enim est forma, talis est species rerum, nec si id esset, tam perdite homines ad vitia essent procliues, propterea errauit Manicheus putãs Deum esse Lucem corporeã, in infinitum extensam, cui Anima humana portio esset, & D. Th. secundo contra Gent. cap. 85. & in prima parte Summę, q. 9. Art. 1. varijs rationibus errorem eorum explodit, qui Animam omnem esse portionem Dei existimarunt. *Alter error.* Secundò similiter à vero abest, quod Animæ omnes, vnius Vniuersæ Animæ sint portiones, ita enim eodem modo eueniret vt viuentia omnia non distinguerentur specie, cum species ex forma prodeat. Insuper si Vniuersi vna esset Anima, læsa vna parte Vniuersi, læsionem perciperent & reliquæ, & totum Vniuersum esset vnum numero viuens. *Tertius error.* Tertiò, id quoque reijciendum est, Animam omnem esse rationis compotem: nam præter id quod sequerentur nonnulla ex relatis absurdis, etiam Animal omne esset capax scientiæ, & risibile, cum hæc sequantur rationem, & homo per essentiam à fera non secerneretur. Insuper, nulla operatio iumentorum & ferarum nobis rationem ostendit, quoniam opera quæ efficiunt, ea, faciunt non ratione sed per instinctum naturæ, vt in secundo Physic. 80. docet Aristoteles, & ob id semper consimiliter ea efficiunt. *Quartus error.* Quartò, cum vero pugnat, putare Animas ferarum esse immortales, cum sint instrumentariæ, læduntur a vehementi sensibili, non vertantur supra se, non sint libero arbitrio præditæ, nec Religioni subijciantur. *Quintus error.* Quintò, etiam sententia Phylos. vera non est, dicentis, Sensum ab hoc crasso corpore secerni, nam sententia est Aristotelis in secundo de Gener. Animalium, cap. 3. de facultatibus instrumentarijs, & de instrumentis consimilem esse rationem, quare cum pereant instrumenta Sensuum, etiam facultates sentientes perire putandum est; & propterea minus recte idem Philosophus ait in secundo de Anima, 34. & in primo de Ortu & interitu, 18. induci has facultates & formas, ab Vniuersi opificio, cum tamen Aristoteles dicat, Mentem solam extrinsecus accedere. De opinione Platonis quid sit dicendum suo loco patebit. Falso itaq; dicitur, omnem Animam esse immortalem. *Rationes aduersæ diluuntur.* Et facile diluuntur rationes pro ea opinione relatæ. Dicebatur primo, cognitionem & iudicium supra conditionem corporis esse eleuata: Respondeo, hoc competere iudicio Mentis, quæ sine instrumento & læsione inseparatus à Materia sua conditione versatur, at iudicium Phantasiæ, & Sensuum, vna cum potentijs ex quibus prodeunt, seruant conditiones Materię; versantur solum circa Materiata, eaque cum læsione, & per instrumenta percipiunt, dicuntur tamen eleuari supra corpus, quia superueniunt temperamento corporum, præstant formis ex mixtione consurgentibus, & corpora indicant. Addebatur, iudicium esse rem diuinam, & ex principijs corporum pendere non posse. Respondeo, iudicium rei secretæ a Materia esse rem diuinam, at rei iunctæ cum Materia esse vmbram, & tenuem participationem præstantis conditionis diuinorum, & prodire ex forma inter Materiatas præstãtissima, pendente vt ex causa communi, ex Cœlo quod viuens est. Addebatur, omnem Animam esse rationalem, quod esse mendacium patefeci, nam bruta solum vmbram, & imaginem seruant rationis, & virtutum, eis competentem per instinctum naturæ; at non valent Vniuersale elicere, quod est officium rationis, propriam formam seruantis. Ratio Plotini quod omnis Anima est simplex & immunis a Materia, soluitur: quia quamuis materiam non includat vt partem, pendet tamen ex ea, & ex ea per transmutationem educitur.

Humã-

Humanam Mentem ex sententia Aristotelis esse immortalem ostendere per dicta in primo de partibus Animalium. Cap. III.

VT Alienissimum à vero est, omnem Animam esse immortalem, ita apprime verum putandum est, Mentem Hominis ab interitu esse immunem, quod vt luicdè patefaciam, per quinque vias progrediens, ex eis rationes varias & validissimas elicere nitar. Primò, perpendam loca et verba varia Aristotelis. Secundò, considerabo leuitatem solutionum aduersariorum. Tertio, progrediar per rationes Platonis. Quarto, per rationes absolutè ex operibus, & condirione Mentis deprompras. Demum retorquendo & diluendo aduersas rationes eandem veritatem comprobabo: Nam si rationes oppositum ostendentes inanes apparebunt, proposita sententia firma & constans putanda erit. Progrediens autem per varios libros Aristotelis ordiar à primo de partibus Animalium, in eo enim Philosophus inquirit, an Anima sit Physicæ considerationis? Cum enim historicè prius de Animalibus verba fecisset, assignaturus causas, in eo primo de partibus, tanquam in loco proprio considerat quæ causæ a Physico sint tradendæ, & an debeat Physicus de omni Anima verba facere. Soluendo inquit, Animam nutrientem, & sentientem, quia naturæ sunt, ad Physicum pertinere, Mentem verò, quam Dianiam appellat, ad Physicum non attinere, sed ad Metaphysicum, idque ostendit tribus rationibus. Ex quo loco quatuor eliciuntur rationes, quibus luce clarius ostenditur, Arist. putasse Humanā Mentem esse immortalē. Ratio prima elicitur ex conclusione, reliquæ tres ex rationibus tribus ab eo formatis. Quod ad conclusionē ptinet ita argumentor. Omnis forma ad Physicum non attinens, est immortalis, Humana Mens nō attinet ad Physicū, q̄r est immortalis, Maior est Arist. in primo Phy. 83. in secūdo Phys. 26. in primo de Anima, 17. & sexto Metaphysicę, cont. 2. Minor ēt est Arist. in eo 1. de Partibus Animaliū, vbi solā nutriētē, & sentiētē facultatē ait attinere ad Physicū. Gradū vero supra Sensū positū, quē Diagniā, & Mentē appellat, ad diuinū ptinere: At Mens Hominis supra sensū posita est; Affert dēīde Arist. pro comprobādā Cōclusione pposita rōnē primā, quæ est: Si Naturalis Philosophus loqueretur de omni Anima, pręter naturalē sciētiā nulla relinqueretur Philosophia, consequens est absurdū, qa datur Metaphysica & deducitur cōsequētia: qa si Physicus cōsideraret omnē Animā, cōsideraret Mentē, q̄ est pars Animæ, si hanc, igitur ēt intelligibilia quæ ad eā referūtur, nā absolutè intelligibilia sunt formæ separatæ a Materia, quæ sunt eiusdē rōnis & consideratiōnis cū Mente, quare scīa Physica considerās Sensus, considerabit Sensibilia, considerans Mentē, considerabit intelligibilia, hoc est secreta à Materia, & ita ea quoque considerabit q̄ cōsiderātur a Metaphysico & propterea pręter naturalē scīam non erit alia Philosophia, hoc est Metaphysica, q̄ postphysica dr. Consimilē sententiā profert Arist. in sexto Metaphysicæ cont. 3. inquiens: si præter naturalia nō darent̄ formæ separatæ, naturalis esset prima Philosophia, at similiter id seqtur si substātiæ separatæ a Physico cōsiderātur. In explicanda hac rōne, de duobus præsertim a cōmuni aliorū expositione dissentio: vnū est, qa per intelligibilia puto Arist. denotare nō omnia q̄ ab humana Mente apprǣhendūtur, sed formas à Materia secretas, idque ex eo colligo, qa Arist. ait, vt considerās Sensū considerat Sensibilia, ita considerās Mentē considerat intelligibilia, at considerās Sensū, nō considerat Singularia, sed vniuersalia Materiata, quare considerās Mentē cōsiderare tenetur intelligibilia contradistincta ab huiusmodi Sensibilibus, hęc aūt sunt formæ à Materia solutæ, quæ absolutè intelligibilia dicuntur, vt patet ex 12. Metaphysicæ 37. & ex tertio de Anima 16. q̄ confirmatur: qa intelligibilia Materiata, oblata p Phantasmata, non ad Metaphysicum, sed ad Physicum pertient. Dissentio secundo, quia cum Aristoteles dicat, nulla præter naturalem remaneret Philosophia alia, puto denotasse quod periret Metaphysica, hæc enim est ea Philosophia quę reperitur præter

Quinque via.

Ex primo de partibus Animaliū.

Ratio prima ex conclusione.

Recta explicatio rationis Arist.

Physicam, & est post Physica, & præsertim quia propriæ partes Physicæ Theoricæ sunt Physica & Metaphyca, vt dixit Alexander in proœmio Priorum, & hæ solæ cõsiderant substantiam. Alij autem exponunt quod præter naturalem nullam alia scientia remaneret, quod tamen est falsum, quia remaneret Mathematica, & eius erroris occasionem præbuit Theodorus Gaza, minus rectè interpretans Græca verba, quæ cum debebant verti, nulla preter naturalem remaneret Phylosophia alia, ipse dixit nulla alia scientia remaneret. Ex qua Aristotelis ratione, pro immortalitate has duas elicio ostensiones; prima, Forma quæ ad intelligibilia soluta a Materia refertur, & est eiusdem ordinis & considerationis cum eis, est soluta a Materia, æterna, & immortalis, Humana Mens per Aristotelem est huiusmodi, quare &c. Insuper, forma cuius conditio & essentia, si ad Physicum attineret, non daretur alia Physica, hoc est Metaphysica, est æterna, immortalitatis, Mens Humana per Aristotelem est huiusmodi; quare &c. Affert deinde Aristoteles secundam rationem quæ hæc est: Forma quæ non est natura, non attinet ad Physicum, Mens Hominis non est natura, quare ad Phycum non pertinet; Maior nota; quia Physica dicitur scientia de natura, ideo illæ formæ substantiales quæ non sunt naturæ, sed supra naturam, non attinent ad Physicum, sed Metaphysicum; Minor ostenditur. Quia natura est initium motus ex eius definitione, Mens non est initium motus, quod ostendit Phylosophus quia Mens non est initium accretionis viuentium, ea enim pendet ex Anima nutricte, non alterationis, propriç Animalium, quia attinet ad Sensum. non lationis; quia latio etiam competit feris quibus Mens non competit, Mens igitur non est initium proprium, & proximum motus Physici vt Natura, sed solum est initium remotum, & est initium Qualitatis, & artificiosi motus, vt patet ex 3. de Anima, & ex lib. de Motu Animalium. Ex qua ratione hanc elicio ostensionem. Forma quæ non est natura sed supra naturam, est immunis à Materia, & immortalis, Mens Hominis per Aristotelem est huiusmodi, vt patuit, quare est immortalis. Venio ad rationem tertiam pro notitia accipio formas esse trium generum, Cum Materia, vt formæ Physicç: ex abstractione, vt Matematicæ: Abstractas, vt formæ ex Materia non pendentes, attinentes ad Metaphysicum, Aristotelis ita argumentatur. Nil eorum quæ sunt ex abstractione, est Physicæ considerationis, Quare Mens non est Physicæ considerationis, assumptum patet, quia Physicus solum Materiata, & cum Materia considerat, consequentia deducitur duobus modis: nam si per ea quæ sunt ex abstractione Aristoteles denotauit Mathematica ratio erit à maiori ad minus negatiuè, nam si non considerat Physicus ea quæ sunt ex abstractione, de quibus magis videtur quod ea considerare valeat quàm abstracta, igitur longe minus considerabit, ea, quæ sui essentia sunt abstracta, qualis ab Aristotele supponitur Mens: Si vero per ea quæ sunt ex abstractione, Aristoteles vniuersè denotauit non includentia in sui consideratione Materiam, vt Matematica & Metafisica, tunc deducitur consequentia, quia si Physicus non considerat, non includẽtia Materiam, non considerabit Humanam Mentem, quæ talis ab Aristotele supponitur. Ex qua ratione Aristotelis hæc elicitur ostensio. Forma quæ supponitur immunis a Materia, est immortalis, Humana Mens ab Aristotele supponitur immunis à Materia, quare & ex sententia eius est immortalis: Tertia conspicuè ex relatis Aristotelis rationibus elicitur, illum putasse Humanam Mentem esse immortalem, vt nil clarius dici pòssit. Solutiones quibus nonnulli Alexandro addicti vtuntur omnino esse negligendas, suo loco patebit.

Ratio secunda. *Ratio tertia.* *Ratio quarta.* *Forma triũ generum.* *Ratio quinta.*

Eliciuntur

Eliciuntur rõnes pro Humanæ Mẽtis immortalitate ex 1. de Anima. C. 4

O TENDERE humanam Mentem esse immortalem propriè pertinet ad tertiũ de Anima, Arist. tamẽ in omnibus libris, opinionis suæ inditia quædã patefecit, nã in 1. de Anima disuptans aduersus Platonẽ in cõte. 49. inquit: Laboriosũ aũt est, & mistum esse corpori, adeò vt non valeat absolui, & adhuc fugiendũ, siquidẽ melius est Menti non cũ corpore esse, quẽadmodũ dici solet, & multis placet &c. Cõmendat Philosophus sententiã hãc, Mentẽ nõ pendere ex Materia, & hoc seruare licet, quod nõ exigui põderis existimo, quod cũ libẽtissimè Arist. occasiones accipiat disputãdi aduersus Platonẽ, quãuis Plato cõspicuè humanã Mentẽ statuerit immortalẽ, de hoc nũquã illũ carpit. In cont. 65. eiusdẽ primi de Anima, inqt Philosophus: Mẽs videtur innasci, substãtia qdã existẽs, & nõ interire, maximè. n. interiret ob eam, quæ in senio est ĩbecilitatẽ: nũc aũt vt euenit in instrumentis Sensuũ, si senex sumeret oculũ iuuenis, videret vt iuuenis, ideo senium nõ est quia patiatur aliquid Anima, sed id in quo, vt euenit in ebrietatibus, & egritudinibus; Ipsum igitur intelligere, & speculari marcescit alio quodã ĩterius corrupto, ipsa aũt impatibilis est. Et post pauca: Mẽs aũt fortassis diuinius qd, & impatibilius est, &c. cõspicuè Philosophus Mentẽ Hominis passionis expertẽ, immortalẽ, & diuinã appellat, & cũ dicat eã in nobis innasci, quo innascatur, & insinuetur, explicat in secũdo de Generat. Animal. cap. 3. diuidens innasci, per aduenire extrinsecus, quod soli Mẽti tribuit, & gigni ex semine; & quãuis dicat, fortassis, & vr, patũ obest, nã ita loquitur, quia non est locus proprius, in tertio aũt lib. loquitur absolutè: insuper, sepè verbo videtur denotat apparere, & constare. At instatur, quia rõ videtur, leuis qm̃ similiter colligeretur sensũ nõ pati, & esse ĩmortalẽ, cũ vtatur exẽplo oculi. Hęc instantia innanis est, primò, quia Arist. de sola mẽte colligit nõ ĩterire, nõ pati, & diuinã esse, nos modo quęrimus quid senserit Arist. Insuper dico, rõnẽ esse magni põderis, & pro deductione accipio, Animã nõ recipere magis & minus, sed solũ per deprauationẽ dispositionum corporis parari ad interitũ; Accipio insuper, animæ sentienti in Subiecto competere contrarium per priuationem, quia est facultas organica, & leditur a vehemẽti obiecto, cuius oppositũ apparet de Mentæ. His assumptis, Arist. ita argumentatur: Si Mens interit, præsertim interit ob imbecillitatẽ, quę accidit in senio, sed per hanc non interit, vt ostendit, & est perinde ac si diceret: si Mens interit, vel interit proprio, vel alieno malo, quod non intereat proprio malo, hoc est per contrarium, vt sensus, derelinquit tamquam notum, cum ei non cõpetat oppositũ in Materia; Quod non intereat malo alieno, nẽpe instrumenti, ostenditur: quia per id neque sensus interit, Rõ hæc est similis rõni qua vtitur Plato in decimo de Republ. inquiens, Animã nec proprio, nec alieno malo perire, ita rõ habet vim de Mente, non aũt de Sensu, quia Sensus perit malo proprio, nẽpe ob cõtrariũ in Materia. At dicet aliquis, tũc Arist. supponeret id quod latet, nẽpe Mentẽ nõ interire malo proprio, & carere cõtrario in materia; Respõdeo, id accipere vt notũ, ex eo, quia instrumento nõ eget, & ex dicendis in 3. de Anima, & quia concedebatur à Platone, cum quo tunc disputabat. Insuper, in conte. 82. inquit Phylosophus. Nil melius est Anima, & præsertim Mente, maximè. n. rõni consentaneum est, hanc antiquissimã esse, & per naturã dominã, &c. cõmendat his verbis Philosophus rationẽ Platonis in Phedone, qua ostẽdit Animã ob id esse immortalẽ, quia est antiquior corpore, & non interit cũ eo, & ideo eam dicit progenestatõ hoc est ãtegenitam, quatenus non generatur cũ corpore, nec ex eo pẽdet, nec educitur ex potentia Materię: & idipsũ cõfirmat, addẽs, eã esse p naturã dominã, & ob id nõ subijci interitui corporis. Insuper in cõt. 92. iqt, quã partẽ Mẽs in corpore cõtineat, difficile est fingere, indicãs, Mẽtẽ nõ esse organicã, nec ex corpore pẽdere; Satis itaq; cõspicuè in 1. de Anima Philosophus ptulit inditia opinionis suæ de immortalitate Humanæ Mẽtis.

Ratio prima ex authoritate.

Ratio secunda.

Instantia.

Solutio.

Instant.

Solutio.

Ratio tertia.

Perpenduntur prolata in secundo de Anima, & 7. Physic. Cap. V.

CVM Philosophus in secundo de Anima communem Animæ Definitionem tradidisset, quæ erat, Animam esse actum primum corporis Physici, organici; ne quis eam male intelligens erraret, & colligeret Mentem organo esse præditam, & ob id non posse à corpore separari, ideo in cont. 11. inquit. At verò quasdam partes nil prohibet à corpore separari, propterea quòd nullius corporis sunt actus. Præterea manifestum non est, an Anima ita sit actus, vt nauta Nauis, conspicuum ait Philos. Humanam Mentem esse immortalem, cum dicat nil prohibere eam separari, nam si nil prohibet eam separari, igitur est immortalis, si enim esset mortalis, aliquid prohiberet, nempe conditio propria eius; Insuper, in æternis nō differt esse, & posse, ex 3. Phys. queritur loquendo de Humana Mente, si potest esse particeps immortalitatis, etiā est. Et præsertim, quia dicitur in decimo Metaphysicæ cont. 26. nil interire ex accidenti, sed omne corruptibile necessario corrūpi, quare si mortalis esset, non rectè de ea diceretur, nil prohibere eam separari; Insuper, cōprobat Phylos. suam sententiam ratione, quia nullius corporis est actus, hoc est quia non eget instrumento proprio, nec vtitur parte aliqua corporis vt instrumento, & quoniam vt particula Animæ, vnà cum alijs partibus præest vniuerso corpori, & dicitur actus corporis ratione totius, ideò addit, non esse manifestum ad huc, an ita sit actus, vt Nauta Nauis, id autem patebit ex declaratione propriæ conditionis eius, in tertio de Anima. Præterea, Arist. in contex. 18. dubitat, an partes Animę sint loco sciunctæ, vel ne, & inquit de nonnullis patere, non esse loco seiunctas, de quibusdā latere, & cū manifestasset de quibus pateat, in cont. 21. manifestat de quibus lateat, & inquit, de Mente & contēplandi potentia, nil adhuc manifestū est, sed videtur genus aliud Animę esse, & hoc solum posse separari, vt perpetuū à mortali, cosnpicuè Philosophus de parte Animę quæ Mens dicitur, ait posse à corpore separari, non quidē vt accidens, cum sui interitu, sed vt perpetuum à corpore corruptibili; & semper loquitur de Mente sumpta pro parte Animæ, contradistincta ą̄ nutriēte, & sentiente, nam de Animæ partibus dubitauerat, ideo statim in cont. 22. addit: reliquæ aūt partes Animæ manifestū est quod separabiles non sunt. Præterea, Arist. in cont. 151. ex sententia Homeri, & Empedoclis ait Mentē, & intelligere, esse quid corporeum, quod ipse derelinquit vt conspicuè absurdum; Cum his conexionem quandam habent nonnulla quæ protulit Philosophus in 7. Phys. nam ibi ostendit alterationem attingere posse Sensum, non aūt Mentē, ideo in cont. 20. colligit: Manifestū est igitur quod alteratio in Sēsibilibus est, & in Sensitiua Animæ parte, in alio aūt nullo, nisi ex accidenti; loquitur Philosophus de alteratione nobis cōpetente, per disciplinas, & scientias, ad quā eum cōspirent. Sensus, & Mens, alterationē, & permutationē per spiritus & instantia ait cōpetere posse Sensibus non Menti, nisi ex accidenti, quatenus ex læsione Sensuum & Phātasiæ pendet læsio vsus Mentis; Ex quo elicitur hęc Rō: Ea Animæ pars, ad quā alteratio peruenire non potest, non est mortalis, nam interitus fit præcurrente alteratione, Mens est hujusmodi ex sentētia Arist. queritur nō est mortalis. Præterea, in eodē cont. Arist. affirmat, nullā in Mente fieri mutationem, neque dum addiscimus scientias, neque dum obliuiscimur, sed omnē mutationē fieri in corpore, & facultate Sentiente, Mens. n. semper ex se rectè, & consimiliter se habet, varietas & permutatio omnis ad corpus, & Sensus pertinet, ideò inquit: Vt igitur neque cum dormiens excitatus est aliquis, aut ebrius esse desijt, aut ægrotans conualuit, factus est sciens, quamuis prius non valuerit vti, sic vtique huismodi aliquid fit in prima scientiæ adeptione, ea enim est perturbationis quies quædam & moderatio, aperte Philosophus Mentem ab omni permutatione immunem esse affirmat, & ob id immortalem & æternam:

Ratio prima, *Ratio secunda,* *Ratio tertia.* *Ratio quarta,* *Ratio quinta:* *Ratio sexta*

Pro immortalitate Humanæ Mentis perpenduntur prolata in tertia de Anima. Cap. VI.

LIBER proprius ad quem pertinet cõſideratio immortalitatis Humanæ Mentis eſt Tertius de Anima, ideò quid in eo dixerit Ariſtoteles accuratius conſiderare tenemur, cum Philoſophus de Humana Mente vt eſt particula Animæ propoſuiſſet agendum, & aſſumpſiſſet communia ei cum Senſu, in 4. contextu progrediens ad propria, accipit Mentem Hominis omnia intelligere, ex quo infert, eam à mixtione eſſe immunem, id confirmat authoritate Anaxagoræ dicentis Mentem debere à corpore eſſe ſecretam, vt dominetur, hoc eſt vt iudicet, & intelligat, idipſum oſtendit ratione, quia recipiens debet nudatum eſſe eo, quod recipere valet: ex his rectè aſſumptis, lucidè elicitur, Mentem ex ſententia Ariſtotelis eſſe immortalem: Et primò ex comprobatione ſententiæ Anaxagoræ; Et Ratio ita formatur: Quod ita cum Materia non eſt mixtum, ſed ab ea ſecretum, vt Mens ſtatuebatur ab Anaxagora, eſt immortale, Mens Hominis ab Ariſtotele ita dicitur mixtionis expres, vt Mens ab Anaxagora, quare &c. Minor eſt Ariſtotelis in hoc cont. Maior oſtenditur: quia Anaxagoras inquiens Mentem eſſe expertem mixtionis, denotabat eam eſſe ſecretam à Materia, & non pendere ex ea, quod patet, cum addat, vt dominetur, hoc eſt vt Mens dominetur Chao, & valeat illud in ordinem redigere, quod fit per actum intelligendi; ideo Ariſtoteles ait, vt intelligat; Inſuper, id ipſum patet ex primo de Anima, 34. ex 8. Phyſ. 37. ex 3. de Anima, 12. & ex Cratilo Platonis, quibus omnibus in locis dicitur, Anaxagoram ita Mentem putaſſe à mixtione immunem, vt ſecreta eſſet à corpore, non penderet ex Materia, nec pateretur, quare vel Ariſto. tribuit noſtræ Menti non eſſe mixtam in ea ſignificatione in qua id proferebat Anaxagoras, vel in alia: ſi in alia, nos deciperet, & erraret per æquiuocationem: ſi in eadem, igitur exiſtimauit eam eſſe immortalem, & ex Materia non pendere. Hæc authoritas rectè ſumpta inſolubilis eſt, Inſuper, ex eodem contextu hæc ſecunda oſtenſio elicitur; Omne recipiens debet eo eſſe denudatum, quod per ſe, & primo recipere debet, adeò vt nec ſit, nec includat illud, Mens Hominis vt obiectum proprium, per ſe, & primo recipit Quidditates Materiatas, quare nec aliqua earum eſt nec vllam in ſe includit, cum autem nõ ſit Materiata, Quidditas, eſt neceſſe vt ſit forma, ex Materia non pendens, Attinentia ad hanc oſtenſionem explicata ſunt per conſideratione Obiecti Mentis, & regulæ prolatæ, de quibus in primo libro egimus. Præterea Ariſt. in cont. 6. colligit Mentem non eſſe mixtam cum corpore, non fieri qualem, carere inſtrumento corporeo, & eſſe locum ſpecierum, Ex quibus quatuor eliciuntur oſtenſiones: Prima eſt, ea forma quę non eſt mixtã cum corpore, eſt immortalis, Mens eſt huiuſmodi, Minor eſt Ariſtotelis Maior eſt nota, quia idem eſt dicere, formam non eſſe mixtam cum corpore, & eam non pendere ex materia. Altera oſtenſio eſt: Forma quę non redditur qualis, eſt immortalis, Mens non fit qualis, quare &c. Minor eſt Ariſtotelis: Maior patet: quia dicere formam non reddi qualem; idem eſt, ac dicere, eam non eſſe Materiatam, nã per Materias redditur qualis, Hinc, Ariſt. in primò de Ortu & interitu, 55. inquit, Formam à Materia ſolutam non reddi qualem. Tertia oſtenſio eſt: Ea forma que pro fungendo ſuo munere, non eget inſtrumento corporeo, nec qualitate aliqua, eſt collocata ſupra Materiam, & eſt immortalis, Mens nec vtitur inſtrumento corporeo, vt alij gradus Animæ, nec qualitate aliqua prima, vt quatuor elementa, nec temperamento, vt formæ Mixtorum, quare eſt collocata ſupra corpus, & immortalis: Minor eſt Ariſt. Maior oſtenditur, quoniam forma omnis ſubſtantiæ ex Materia pendens, vt pro eſſe eget Materia, ita pro fungendo ſuo munere eget aliquo Materiato, Mens autem eſt ſuprà inſtrumenta. Hinc rectius ſenſit Galenus quàm Alexand. Gal. enim, putans Humanam

Ratio prima.

Ratio ſecunda.

Ratio tertia

Ratio quarta.

Ratio quinta.

Galenus.

manam Mentem mortalem, putâuit ei instrumentum competere, nempe cerebrum; Alexander verò, necnon Scotus, ei tribuerunt quod sit mortalis, & instrumento careat, quæ duo inuicem pugnant; Quarta ostensio ex eo elicitur: quia sola Mens dicitur locus specierum, hoc est vniuersalium: Nam si Mens est Locus specierum, nō est coniuncta cum Materia, alioquin non Mens, sed coniunctum diceretur Locus; Insuper, si est Locus specierum, quę sunt vniuersales, & solutæ à Materia, & Locus debet respondere locato, etiam Mens sui conditione debet esse à Materia soluta, & præsertim, quia non Mens per vniuersale seiungitur à Materia, sed contra, vniuersale per Mentem: quare Mens sui natura & conditione est seiuncta, vniuersale autem munere Mentis; Id igitur quod sui conditione est Locus specierum, & ita Locus, vt per id species secernatur à Materia, debet sui conditione à Materia esse secretum, Mens autem est huiusmodi. Nec approbanda est Sententia Scoti discentis in 4. Sent. Dist. 43. q. 2. Aristotelem solum ostendere Mentem non esse mixtam cum Materia, hoc est, non esse organicam: nam aliud est non esse mixtum cum corpore, & non esse instrumentarium, Arist. excludit genus mixtionis, non modum vnum, minus propriè dictum. Præterea, tunc Arist. ostenderet idem per idem, nam ostendit nō esse mixtam, alioquin fieret qualis, & instrumentum haberet. Insuper, Arist. in 7. cont. ostendit longe secus Mentem esse à passione immunem, quàm sit Sensus: nam Sensus læditur a vehementi Sensibili, non Mens, & rationem afferens, ait, Sensitiuum enim non sine corpore est, Mens autem est separabilis. Ex his duæ eliciuntur Ostensiones: prima ex Conclusione, altera ex Ratione Conclusionis, prima ita formatur: Quod est immune à passione, non perit, interitus enim est terminus ad quem antecedentis passionis, Mens est immunis à passione, per argumentum, quare non perit; quod sit immunis à passione, ostenditur, quia facultas apta pati, præsertim à suo Obiecto patitur, dum exuperans est, veluti vis nutriens ab alimento exuperante, vis Sentiens à vehementi Sensibili, at Mens intelligens summè intelligibile, nedum non læditur, verum potius redditur aptior ad intelligenda alia. At est instantia de Phantasia, quæ per summum immaginabile non læditur, vt dum imaginamur Cœlum, Mundum, & similia, immo disponimur ad rectius imaginanda alia. Hæc instantia inanis est, quoniam vehemens imaginabile id esse dicitur, quod vehementer mouet vim imaginandi veluti, formidabilia, & apprimè iucunda, quæ ita turbant Vim imaginandi, vt non valeamus alia imaginari, vel saltem minus rectè. Altera Ostensio elicitur ex ratione vt dixi, & ita formatur: Pars Animæ cui competit vt sit separabilis, iudicari debet immortalis, Mens Hominis dicitur talis, quare &c. Et pro confirmatione considerandum, quod dum Arist. de Mente loquens, ait eam esse separabilem, hoc semper denotare consueuit, quod separetur vt æternum à mortali, vt patet ex secundo Phys. 26. ex primo de Anima, 17. ex secundo de Anima, 11. & 21. necnon ex 3. de Anima 19. quare in hac eadem significatione putandum est in hoc contex. 7. prolatam fuisse hanc vocem. Sequitur Arist. in cont. 8. & inquit, quod cum Mens fuerit singula facta, tunc valet se intelligere. Ex quo pro immortalitate eius duæ eliciuntur ostensiones: Prima est; Ea facultas quæ per cognitionem est apta fieri omnia, est immortalis, Humana Mens per Aristotelem est huiusmodi. Maior propositio ostenditur: quia cum sit apta fieri omnia, non est per Materiam ad vnum definitum genus contracta, sed libera est, & à Materia immunis: insuper cum fiat omnia, æmulatur Deum, cuius cond. & opus est immortalitas, & cum fiat omnia, omnibus dominatur & præest, tamquam Iudex eorum. Altera ratio ita formatur, quod in se valet conuerti, est à Materia liberum Mens cum se intelligat in se ipsā conuertitur, ergo est libera à Materia, & ob id a passione, & interitu: nam facultates Materiatæ cum sint extensæ per Materiam, supra se verti non valent: Hinc Sensus non sentiunt se, & Arist. in cont. 25. ait. Si alicui non inest contrarium, cognoscit se, & actu est, & separabile. Pręterea, Arist. in contex. 9. & 10. loquens de attinentibus

(Margin notes: *Ratio sexta* — beside "Alexander verò"; *Ratio septima.* — beside "Sensitiuum enim"; *Instantia.* — beside "le, nedum non læditur"; *Solutio.* — beside "Hæc instantia"; *Ratio octaua.* — beside "Altera Ostensio"; *Ratio nona* — beside "eius duæ"; *Ratio decima.* — beside "Altera ratio")

tibus ad Obiectum Humanæ Mentis, constituit differentiam inter formam,& compositum, inter se, & id, cuius est esse, & affirmat Mentem sui conditione conformari cum ipso esse, sine essentia rerum, singularia verò apprehendere sensitiuo. Ex his elicitur ratio pro immortalitate Humanæ Mentis, quæ ita formatur: Quod sui natura & conditione conformatur cum essentia, excludente Materiam, est immune à Materia, & conditionibus eius, Mens Humana per Aristotelem est huiusmodi, vt dicitur, in his contextibus quare est immunis à Materia, & immortalis, Hoc indicauit Aristoteles in sexto Nicomachiorum, cap. primò, inquiens, cognitionem fieri per quandam assimilationem, & ad noscendam ea quæ sunt distincti generis, paratas esse facultates distincti generis, quod etiam dicitur, ab Aristotele in calce secundi Poster. Qùo autem cognitio fiat per quandam facultatis & Obiecti assimilationem, in Phisica de Moribus patefeci, in contex. 11. quia in Mathematicis etiam includitur Materia intelligibilis, & aliud est rectum, & recto esse, manifestat Philosophus humanam Mentem propria conditione secernere a Materia, & appræhendere ipsum esse; Inde elicitur hæc ratio; Id cuius munere & conditione Mathematica secernũtur ab omni Materia, cum Sensibili tum intelligibili, iudicari debet immune a Materia, Mens Hominis est huiusmodi, quare est a Materia, & consequenter ab interitu immunis, In contx. 12. supponit ostensum in præcedentibus fuisse Humanam Mentem & simplicem, & impassibilem, & separatã esse, adeò vt nil commune habeat cum alijs, vt dixit Anaxagoras, & dubitat cum ita se habeat, quomodo ei competat intelligere: & respondet hic locus 34. contextui primi de Anima, in quo ait, Anaxagoras solus impassibilem dicit Mentem, & nil commune habere, aut quomodo cognoscat, non declarauit. Ex quo elicitur hæc Ostensio, ea forma quæ ita est simplex, impassibilis, & nil commune habet cum alijs, ut Mens dicebatur ab Anaxagora, est immortalis, Humana Mens ab Aristotele supponitur, & dicitur talis, vt apparuit, quare est immortalis, maior est conspicua, quia Anaxagoras Mentem dicebat simplicem, & impassibilem, quoniam eam ponebat æternam, & dominantem Materiæ, & per nil habere commune, Aristoteles denotat non pendere ex Materia, quia Materia ea est, quæ est communis mortalibus, per quam inuicem patiuntur. Præterea cũ Philosophus in contex. 13. dubitasset quomodo Mens Hominis se intelligat, cum cætera intelligibilia sumpta pro eius obiecto non intelligant, in contex. 15. & 16. soluens inquit, id euenire ex varietate conditionis naturæ Mentis, & eorum intelligibilium, nam in his quæ sunt sine Materia, vt Mens, idem est intelligens, & intelligibile, habentia autem Materiam, vt obiecta nostrę Mentis, nempe Quidditates Materiatæ, potentia solum, non absolutè dicuntur intelligibilia. At facultas ea intelligens sine Materia est. Ex quo elicitur hæc Ostensio. Ea forma quæ est sine Materia, & est intelligens ac intelligibilis, est immortalis, & non pendens ex corpore, Mens Hominis per Aristotelem est huiusmodi, quare est immortalis. Loquutus est hactenus Aristotelem de Mente potestate, & tam conspicue patefecit eam esse immortalem, vt nil clarius dici possit, loquitur deinceps de Mente agente, & in contex. 19. ei tribuit, vt sit immixta, separabilis, & simplex, quæ prædicata in conte. 4. 6. & 7. protulerat de Mente potestate, ideo ex eo quod Menti potestate competunt, infert longe magis competere agenti, quæ dignior est, quare ea accipit Philosophus in eadẽ significatione, alioquin ratio includeret æquiuocationem: ea prædicata dicta de agente, omnium interpretum consensione, denotant agentem esse immortalem, quare id ipsum patefaciunt de Mente potestate, & ratio ita formatur: Prædicta communia vtrique Menti, denotantia immortalitatem agentis, denotant immortalitatem Mentis potestate, ea tria prædicata sunt communia vtrique, & denotant immortalitatem agentis, quare & alterius differentiæ. Hinc rectè Themist. ex eis infert immortalitatẽ Mentis potestate; Et cum varia de vtraque Mentis differentia Philosophus patefecisset in cont. 20. colligens quasi summam dictorum, manifestat quid ex de connexis cũ Mẽte

morta-

Ratio vndecima.

Ratio duodecima.

Ratio tertiadecima.

Ratio quartadecima.

Ratio quintadecima.

mortale sit, & quid æternum, inquiens, attinentia ad scientias actu, & potestate, & ad habitus Mentis, quia sunt extra essentia eius, in indiuiduis perire, & solum seruari in specie, & indicaturus seruari essentiam vtriusque Mentis, quæ fundamento est eadem, inquit: Separata est id quod est, & hoc solum æternum & immortale est, hoc est pertinentia ad scientias & habitus, & reliqua consimilia, sunt præter essentiam Mentis, & variabilia, at separata a Materia, & ab externis relationibus est id quod est; & hæc est propria & absoluta essentia eius, ideo hoc solum ab interitu est immune; Nec per essentiam hanc separatam donotat solum agentem: nam loquutus erat de scientia actu & potestate, quæ ad coniunctum ex vtrisque pertinent non ad solum agentem, ex quo hæc elicitur ratio; Ea pars Animæ cuius absolutum esse est, vt sit separata & ex Materia nō pendens, est æterna & immortalis, Mens Hominis cuius differentiæ sunt Mens, potestate & agens, ad quam pertinet scientia actu & potestate, est huiusmodi, quare est æterna & immortalis. Sequitur mox Philosophus soluens tacitam obiectionem: nam si Mens qua homo intelligit est æterna & immortalis, cur scientiæ in ea non seruantur, & cur non recordamur eorum quæ nouimus? Respondens ait, Mentem passiuam sine qua nil intelligimus perire. Ex his duæ pro immortalitate eliciuntur ostensiones. Prima est: Si Aristoteles Mentem qua Homo intelligit non statuisset immortalem, non dubitasset cur nō recordemur, quia dubitatio inanis esset, at dubitat, quare indicat se statuisse eam immortalem: nam si sola Mens agens esset immortalis, & ea esset Deus, proculdubio inanis penitus esset ea dubitatio. Altera ratio est: quia cum Philosophus dicat sine passiua Mente nihil intelligere, denotat preter Mentem passiuam reperiri in nobis principiū principale cuius officiū sit intelligere, quod principale principium nil aliud est, nisi particula Animæ cuius duæ sunt differentiæ, nempe agens, & possibilis; Per Mentem passiuam proculdubio Aristoteles Phantasiam denotat, quam in cont. 155. secundi de Anima, & in contex. 48. tertij de Anima, Mentem appellat, & dicitur Mens passiua, quia ad Sensus internos pertinet, quæ pati dicitur vt Sensus, nam Mentem potestate dixerat esse impassibilem, quare ne secum pugnet, non valet eam denotare: & hoc redditur conspicuum, considerando modum loquendi Philosophi, nam inquit & sine hac nil intelligit, denotando non esse principale principium intelligendi, sed id sine quo principale principium nil intelligit, id enim non sine, & sine quo non, denotat instrumētum, & id quod principale non est; Propterea eo loquendi modo consueuit vti Philosophus, dum Phantasmata & Phantasiam denotat, vt patet ex 3. d. de Anima, contex. 30. & 39. & ex capit. de Memoria & Reminiscentia, quibus in locis Aristoteles ait, Mentem non intelligere sine Phantasia, & Phantasmatibus; Conspicuè itaque elicitur ex libris de Anima, Aristotelem putasse Humanam Mentem esse immortalem.

Ratio sexta decima.

Ratio septi madecima.

Ratio octauadecimo.

Considerantur verba Philosophi in secūdo de Gener. Animalium, & in 12. Metaphysicæ, & in lib. de Moribus prolata. Cap. VII.

QVAERIT Philosophus in secundo de Gener. Animalium cap. 3. quo tempore, vnde, & quomodo, Humanus Fetus recipiat Animam & partes eius, soluens inquit: partes omnes primo competere semini, & cō ceptui potestate, & considerans quomodo redigantur ad actum, inquit non posse omnes extrinsecus accedere, quia facultates instrumentariæ non reperiuntur sine instrumentis, nec reperiri in semine, cum sit excrementum vitale alimenti: inde infert, Quare sola Mens extrinsecus accedit, quia cum eius actione nil commune hēt actio corporis, & ea sola est diuina. Conspicuè Philosophus Humanam Mentem immortalem ostendit, Primo inquiens, eam solam extrinsecus accedere, & ob id in cap. 4. candem dicit aduenam. Secundò inquiens, nil commune habere cum actione corporis, & non egere instrumento. Tertio, quatenus in ait eā

Ratio 1. Secunda. Tertia.

solam

ſolã eſſe diuinam, ratio ita formatur: pars Animæ Hominis diuina, non egens inſtrumentō & extrinſecus adueniens, immortalis eſt, Mens Hominis eſt huiuſmodi, ex ſententia Ariſtotelis, quare &c. Et ſiquis obijciat, quia in eo cap. inquit Philoſophus, omnes Animæ partes in cõceptu prius reperiri potẽtia forma autem ob id dicitur poteſtate eſſe in Materia, quia ex eius potentia educi debet. Reſpondeo, partes omnes prius in conceptu requiri potentia, quia nulla in eo actu eſt, at ad actum rediguntur dupliciter, vt Ariſt. explicat, vel per eductionem, vel quia extrinſecus adueniat, Mens ſola dicitur extrinſecus aduenire, quare ſecus eſt in potẽtia quam reliquæ partes, cum ſecùs redigatur ad actum; Sed adhuc inſtatur, quia inquit Philoſophus ſed enim omnis Animæ ſiue virtus, ſiue potẽtia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quàm ea quæ elementa appellantur, &c. dixit Philoſophus omnem Animæ partem corpus expoſcere, quare Mens quoque eget corpore, & non eſt ſeparabilis & immortalis. Hæc quoque inſtantia inanis eſt, quia expoſcere corpus cõtingit dupliciter: vel ex quo pendeat, vel cum quo, & per quod inducatur: Mens non eget corpore ex quo pendeat, iam enim dixerat Philoſophus eam extrinſecus accedere, eget tamen corpore, cum quo, & per quod inducatur: quia non recipitur niſi in definito aliquo & recte diſpoſito corpore, ideò dicitur induci vna cum tenuiſſimo & purgatiſſimo ſpiritu: nam ex ſententia Ariſtotelis neque etiam cæleſtes Mentes ſunt ſine corpore, & tot ab eo ſtatuuntur ſeparatæ Mentes, quot ſunt Cœli orbes. Conſpicua ſunt verba Philoſophi pateſacientia Mentis immortalitatem, tenemur nos per conſpicua, ea illuſtrare quæ ſunt obſcura, non autem eos imitari qui per nonnullis verba obſcurè prolata, ea turbare nituntur quæ lucida & conſpicua ſunt.

Inſtantia. *Solutio.* *Alia inſtantia.* *Solutio.*

Progrediamur ad duodecimum Metaphiſicæ, in quo cum Philoſophus de ſeparatis Mentibus verba faciat, etiam nonnunquam de Humana Mente vt cum eis ſuæ eſſentiæ abſoluta conditione iuncta mentionem facit, veluti in contex. 17. in quo cũ prius dixiſſet vniuerſam rei formam ſimul eſſe cum re, & non antecedere, nec ſine re cuius eſt forma ſeruari, ſoluit inſtantiam de Humana Mente, inquiens: Si quid manet poſterius conſiderandum, in quibuſdam enim nil prohibet, vt ſi Anima talis ſit, non tota, ſed Mens, &c. quaſi dicat Philoſophus: cum vniuerſa compoſiti forma ſit ſimul cũ compoſito, de Mente nil prohibet vt maneat poſterius, & non ſit ſimul, & ſi nil prohibet, igitur eſt immortalis, alioquin impedimentum eſſet neceſſariũ & conſpicuum. Ex quo hæc elicitur Oſtenſio: Ea pars Animæ quam nil prohibet ſeruari & non eſſe ſimul cum compoſito, eſt immortalis, Mens Hominis huiuſmodi eſt per Ariſtotelem, quare &c. Inſuper, in cont. 39. inquit, Homini per aliquod tempus id competere, quod Deo & ſeparatis Mentibus ſemper competit, nempe diſpoſitionem optimam, & ſummum bonum, quæ eſt affectio diuinorum. Ex quo hæc oſtenſio formatur; Quod eſt particeps affectionis & diſpoſitionis diuinorum, includit aliquid Diuinum, Homo per aliquod tempus eſt particeps affectionis diuinorum, quare includit diuinum aliquod, & immortale, quod aliud præter Mentem eſſe poteſt. Demum in cont. 51. loquens de cognitione Dei, dubitat ſi Deus eſt intelligens, intellectio, & id quod intelligitur, erit quid compoſitum, & mutatio erit in eo, quia intelligendo progredietur ex vno in aliud. Soluens inquit; an indiuiſibile eſt omne quod materiam non habet, vt Humana Mens, an, & quæ compoſitorum eſt, ſe habet in aliquo tempore, nõ tamen ſemper, ipſum bene eſſe eſt in hoc, aut in hoc, ſed in toto quodam ineſt id quod optimum, aliud ab eo exiſtens, ſic autem ipſa ſui ipſius intellectio per omnia æua ſe habet, &c. His verbis Ariſtoteles duo proferr ad rem facientia, primum eſt: quia Mentem Humanam ait eſſe ſine Materia, & indiuiſibilem, & per hoc conſimilem Diuinæ Menti, nam ratio eſt à minori ad maius Si Mens Humana eſt indiuiſibilis, ſine Materia, longe magis Diuina, Ex quo hęc elicitur ratio: Forma omnis indiuiſibilis & ſine Materia, eſt immortalis & æterna, Mens Hominis ab Ariſtotele talis dicitur, quare &c. Alterum quod profertur ab Ariſtotele eſt, quod Mens Hominis

Ex duodecimo Metapuyſices. *Ratio prima.* *Ratio ſecunda.* *Ratio tertia*

intel-

intelligens composita, nempe quidditates Materiatas, quæ sunt eius Obiectum, nō semper in indiuiduis includit ipsum bene, hoc est felicitatem, & optimam dispositionem, sed in tota specie: at in intelligente se per essentiam, sēper inest ipsum optimum, hæc est eadem cum Sententia prolata in cont. 39. & iam relata. At perpenda-
Ex libris de Moribus mus nonnulla ad libros de Moribus pertinentia. ostenditur in primo Nicomachiorum, Hominem & illum solum ex mortalibus capacem esse summi boni. Inde elici-
Ratio prima tur hæc ratio: Quod est capax affectionis diuinorum, est particeps conditionis eorum, Homo per Mentem est capax affectionis diuinorum, nempe summi boni, igitur & conditionis quæ est essentia à Materia & interitu immunis, nam affectio sequitur esentiam rei. Insuper, in 3. Nicomachiorum, cap. 5. inquit Philosophus, Hominem vtentem Mente liberum & dominum esse, & agere per prælectionem. Ex quo hæc ratio formatur: Ea pars Animæ per quam Homo dominatur, & liber
Ratio secunda. est, à Materia & eius conditionibus est immunis, Mens est pars Animæ Hominis, qua vtens Homo est liber, & dominus, igitur Mens à Materia & eius conditionibus est immunis: nam libertas, & imperium non prodeunt ex pendente à corpore, sed ab eo solo quod corporibus dominatur, & hoc dicebat Anaxagoras, & approbatur ab Aristotele, Mentem scilicet non esse mixtam cum Materia, vt dominari valeat.
Ratio tertia. Præterea, in eodem tertio Nicomachiorum inquit Philosophus, Virum fortem per obitum priuari suis bonis, tamen ob honestum, & virtutem præeligere mortem, at nisi Mens æterna & immortalis esset, nunquam mors esset præferenda vitæ, vt patet de iumentis & feris, tunc enim de ipso esse, non de virtute deberemus præsertim esse soliciti. Præterea, in decimo Nicomachiorum, cap. 7. loquens Philosophus de vita & summo bono in contemplatione posito, inquit: Huiusmodi vita præstantior est quam homini conueniat, non enim quatenus homo est, ita viuit, sed quatenus quid diuinum in eo inest, neque oportet cum simus mortales, cogitare mortalia, sed quatenus licet immortalem se reddere, omniaque efficere vt ex præstantissimo quod est in nobis, vitam ducamus, licet enim id mole sit exiguum, precio tamen om-
Ratio quarta. nia longo interuallo antecellit, &c. His verbis affirmat Philosophus, in nobis portionem Animæ præstantissimam reperiri, quæ cum mole sit exigua, quia non est extensa, sed indiuisibilis, tamen est preciosissima, & viuentes secundum eam reddimus nos (vt licet) immortales, quod non contingeret, nisi ea immortalis esset. Insu-
Ex libro Problematum. per, in part. 34. Probl. 7. & 9. inquit Philosophus, sternutamentum indicari omne diuinum quia habet ortum a capite in quo inest vis ratiocinandi, quæ diuina est. Præterea, Plutarchus in vita Dionis, & in consolatoria ad Apollonium: similiter Themistius in 3. de Anima, aiunt, Aristotelem in dialogo ad Eudemum, nedum affirmasse, verum etiam firmioribus ostensionibus quam in 3. de Anima demonstrasse, æternitatem humanæ Mentis. Hinc omnes Græci interpretes, ex sententia Aristo-
Ex dialogo ad Eudemū telis humanam Mentem dixere immortalem, vt Theophrastus discipulus & consanguineus Aristotelis ex relatione Themist. & Prisciani Lydi. Similiter Plutarchus, Priscianus Lydus, Simplicius, Themistius, Philoponus, Theodorus Metochita, Ammonius, Porphyrius Eustrius Psellus, Olimpiodorus; solus Alexander Mentis aciem ab hac veritatis luce auertit, idq; ei contigit quia floruit Romæ tempore Galleni: tunc autem vigebat sententia medicorum & præsertim Hippocratis, qui ob eius authoritatem fuit causa vt multi deuiauerint, & præsertim Pomponatius, Portius, Vincentius Madius, Card. Caietanus, & alii nonnulli viri celebres.

Confir-

Confirmatur æternitas Humanæ Mentis patefaciendo capita euasionum & solutionum relatarum rationum inania esse. Cap. VIII.

Vt rationes relatæ, & ex Aristotele depromptę appareant firmiores, veritasque clarior refulgeat, hoc alio comprobationis genere vtendum est, patefaciendo leuitatem solutionum, quibus qui sunt aduersę sententiæ vti consueuerunt: Cum Philosophus de Humana Mente loquẽdo, affirmauerit eam non esse Naturam, sed supra Naturam, non attinere ad Physicum, sed ad Diuinum, esse eiusdem rationis, & considerationis cum his quæ absolute dicuntur intelligibilia, esse aliud genus Animæ, posse separari, vt æternum à mortali, esse immunem a materia, à passione, à mixtione cum corpore, esse proprie intelligibilem, & ob id intelligentem, esse antiquissimam, non egere instrumentó, extrinsecus accedere, esse diuinam, & participem affectionum Diuinis com petentium, esse indiuisibilem, intelligere seipsam, sui conditione conformari cu m essentia rerum, esse dominam, & libertate præditam, ab ea nonnunquam esse præeligeodam mortem, esse aptã fieri omnia, & alia huius generis, quæ illam ab interitu esse immunem conspicue patefaciunt; viri ingenio sublimi præditi, nitentes lucem hanc veritatis, opacitate superinfusæ caliginis obumbrare, varia excogitarunt quibus pro defensione aduersę sententiæ, & relatarum rationum euersione vti consueuerunt. Ea autem præsertim nouem sunt: nam vel inquiunt Aristotelem loqui de Mente agente, quam aiunt esse Deum: Vel de actu intelligendi, nam appræhensio primorum principiorum nomine Mentis denotatur: Vel 3. aiunt, Mentem Hominis dici diuinam nõ conditione propria, sed generis Mentium, vt ait Ponponatius: Vel quarto, dici diui num facta comparatione cum alijs Animæ partibus, egentibus instrumento vt Portius; Vel aiunt sententiam proferri probabiliter, & in alieno loco, vt aiunt de prola tis in primo de partibus animalium. Vel sexto aiunt, Aristotelem loqui cum dubita tione, & fuisse dubium, & ob id modo videri in vnam, modo in alteram partem inclinare, vt Scotus, vel septimo inquiunt Aristotelem loqui de Mente, & Anima non ho minis, sed vniuersè, extensa etiam ad eas cœlorum. Vel proferri verba de Mente potestate, hoc est de præparatione, & superaddita facultate, vt Alexander, Vel demum id extrinsecus accedere referunt, non ad essentiam Mentis, sed ad spiritum in . Hominis genitura inclusum, pro Mente producenda, qui est præstantior cæteris spiritibus seminum, & maiorem cœlestis caloris virtutem includit. Hæ solutionum viæ vt obliquæ sunt, & a uia recta, quæ vnica est, recedunt, ita indicant relatas rationes firmas, & constantes esse, Nam dicere sententias illas ab Aristotele proferri de Mente agente, quæ Deus est, primo hoc mendacium includit, Mentem agentem esse Deum, nam patefeci non distingui essentia à possibili; Insuper, id solum dici potest de vigesimo contex. tertij de Anima, cum alibi conspicue loquatur Aristoteles vel de Mente potestate, vel de Animæ nostræ parte, contradistincta à Sensu, & virtute nutriente, quas tres statuit partes Animæ. Insuper, iam patefeci dicta in eo 20. contexr. etiam esse referenda ad Mentem potestate, alioquin dubitatio cur non re cordemur, ad rem non faceret, & ob alia quæ dixi, similiter id negligi debet quod aiunt Aristotelem loqui de actu intelligendi mentis, constituente Mentem inspectri cem includentem officium agentis, & aliquid diuinum: nam in singulis relatis locis loquitur Philosophus de parte Animæ, de facultate intelligendi, & demum de actu pri mo, non de secundo. Præterea actus secundus cum sit actio pendens ex actu primo, non est

Nouem capita euasionum.

Euersio primæ euasionis.

Euersio secunda euasionis.

non est aliquid eo diuinius, & cum sit apprimè variabilis, non debet dici magis immortalis primo, absolute enim Aristoteles in 20. contex. rertij de Anima, attinentia ad secundum actum ait inrerire. Putare tertio, Mentem Hominis dici diuinam ratione generis Mentium, inane penitus iudicari debet: nam id quod illi generi conuenit, vel competit Menti Hominis, vel ne, si non, Aristoteles nos deciperet, & ei tribueret quod non competit, nec tunc Mens seruaret conditionem generis, cum competentia generi, debeant competere contentis sub eo, si autem competentia, & ab Aristotele tributa generi Mentis, competunt Menti Humanæ, robur suum seruant formatæ ostensiones; Similiter negligi debet id quod quarto dicunt, Mentem Hominis dici diuinam, & non mixtam, facta comparatione cum alijs gradibus Animæ, egentibus instrumēto, & magis immersis Materiæ. Nā Arist. absolute loquitur absolute inq̄t nō esse naturā, nō attinere ad Physicū, separari vt æternū a mortali, intelligere, & intelligi, quia est absolute, & actu intelligibilis, non potestate solum, vt quidditates Materiatæ, & alia similia profert, quæ Mentem constituunt distincti generis, & absolute immortalem; Dicere quinto, sententias proferri in loco alieno, est re vera alienum aliquid à recto proferre, nam Philosophus, & in locis proprijs, & in alienis, semper eandem veritatem constanter enunciauit. Vtuntur autem hac fuga præsertim pro dictis in primo de partibus Animalium, at proculdubio ille est locus, ad quem propriè pertinet considerare an Anima ad Physicum pertineat, vel ne. Putare autem, quod Philosophus solum tunc rationes probabiles afferat, est nihil dicere: primo, quia conclusio est perpendenda, quæ profertur & approbatur ab Aristotele; secundo, quia seorsum explicans illum locum, patefeci Aristotelem ostensionibus firmissimis fuisse vsum. Dicere sexto, Aristotelem fuisse dubium, & suis verbis modo vni, modo alteri parti fauere, est in re conspicua hallucinari, nil enim Aristoteles dixit clarius, nil toties repetiuit, nil pluribus rationibus comprobauit, adeo, vt si de hoc illum sub dubio fuisse loquutum dicimus, de omnibus illum fuisse dubiū putare debeamus. Id etiam, quod septimo addunt, Aristotelem loqui non de Hominis Anima tantum, sed de Anima vniuerse, includente etiam Animas Cœlorum, quod præsertim dicunt de loco, ex 1. de partibus Animal. relato, profecto non rectè dicunt, quoniam tunc Aristoteles malè dubitaret, malè solueret, malè ostenderet sententiam quam profert, perperam primo dubitaret, quia in primo de partibus Animalium tenetur perpendere quæ causæ relatorum in libris de historia Animalium sint afferendæ, in quibus libris solum sermo est de animantibus mortalibus, non de Cœlo, quare solum de Anima mortalium debet dubitare, perperam solueret, quia soluendo ait Animam nutrientem, & sentientem esse naturam, & attinere ad Physicum, Mentem vero non; At si non denotaret Mentē Hominis, non solueret difficultatem de tertia parte Animæ de qua soluenda erat, & eam solueret de Mente cœlorum, ad rem non facienre; Præterea perperam, & falso principio conclusionem ostenderet, nam ait; Mentem nō esse principium motus, cum tamen Cœlorum Mētes proxime, & propriè moueant. Mitto varia quæ hac de re afferre possem. Venio ad octauum, quod erat, Aristotelem loqui non de fundamento, sed de præpartione ad recipienda intelligibilia, quod esse falsum in primo libro cumulatè patefeci; nam præparatio non dicitur pars Animæ, Aristote. in 3. de Anima de parte Animæ disserendum proponit. Demum id quod dicunt Aristotelem, de seminario spiritu loqui, dum in secundo de Gener. Animalium, cap. 3. ait, Mentem solam extrinsecus accedere, penitus negligi debet, dubitauit Arist. in eo cap. & rationes formauit, & soluit (de partibus animæ, non de spiritu) & cum de cæteris loquens dicat non posse extrinsecus accedere, quia sunt instrumētariæ, & non seruantur sine instrumentis, loquitur de partibus Animæ, & nō de spiritu; Similiter cū inferat solā Mētē extrinsecus accedere, de essentia Mentis, nō de spiritu intelligi debet: neque virtus in semine inclusa partim instrumentaria est, partim nō, sed consimilis. Cū itaque hæc summa cura & diligen-

Euersio tertia euasionis. *Euersio quartæ euasionis.* *Euersio quintæ euasionis.* *Euersio sextæ euasionis.* *Euersio septimæ euasionis.* *Euersio octauæ euasionis.* *Euersio nonæ euasionis.* *Conclusio.*

diligentia à viris ingenio sublimibus excogitata pro obumbrandis locis ex Aristotele depromptis, sint inania penitus, & negligenda, constanter colligere valemus, Aristotelem putasse Humanam Mentem re vera a Materia, & interitu esse immunem.

Considerantur Rationes Platonis pro Animæ immortalitate. Cap. IX.

PYTHAGORAS & Socrates conspicuè existimarunt Animam æternam & immortalem, ideo Plato qui hos præsertim sequutus est, varijs in locis Animam esse immortalem patefecit. Hoc in persona Socratis præstitit in Phedone, ex sententia autem Pythagoræ id fecit in Timeo Pythagoreo, idipsum ex propria, & eorundem sententia in varijs dialogis comprobauit, & præsertim in Phedro, & 10. de Legibus, & de Rep. & epist. ego rationes principaliores, qua potero breuitate referam, & explicabo. Accipio primo ex sententia Platonis sub Deo Mentem, sub Mente Animam rationalem collocari, de Deo & Mente vt ex se notum derelinquit esse gradus duos diuinos, & immortales, De tertio gradu, nempe de Anima rationali, de quo minus patet, nititur id ostendere, quæ Anima ab Academicis, & præsertim a Plutarcho Lydo, & Simplicio, nonnunquam Mens Animata nuncupatur. Accipio secundo a Platone nomine animæ absolute prolato, animam rationalem denotari, quæ sit tanquam Lumen Mentis, nam cæteros gradus non absolute animas censuit, sed idola, vestigia, & vmbras ex Anima prodeuntes, non sine semine & Materia. His præassumptis Plato in Phædro & 10. de Legibus, ex eo quod Anima est numerus, & essentia seipsam mouens, ita ostendit eam esse immortalem: Omnis essentia se mouens immortalis est; Anima est essentia & numerus se mouens, quare est immortalis. Minor patet, quia anima tradit motum aliis, quare ipsa ex se mouetur. Maior ostenditur: quia cum se moueat nunquam se deserit, nunquam definit moueri, est principium, & origo motus aliorum, principium autem est sine ortu, & interitu, quia ea quę oriũtur principio egent, ex quo prodeunt. Hæc ratio id roboris habet, quia sola Anima rationalis in se conuertitur, & ob id ex se mouetur, sumendo motum latè, sola est libera, & ob id a Materia soluta, quod etiam tetigit Aristoteles. Secunda ratio elicitur ex vita, id enim cui per se & sui conditione competit vnum oppositum, non est capax alterius, Animæ conditione propria, & per se competit vita, quare non est capax mortis; Et si quis dicat, capax mortis esse Animal, cui per Animam vita, per eius recessum interitus competit, hoc non satisfacit, quoniam Anima rationalis considerátur primo in se, ac ita ei competit vita, cum sit quid perfectum, mox per eam competit composito, quod est particeps non vitæ, sed vmbrę, & participationis eius, vt etiam est particeps vestigij & vmbræ Animæ, quæ vestigia pereunt, & oriuntur, cum non fiant sine semine & Materia. Hæc ratio id roboris includit, quod Anima rationalis sui conditione, & essentia vita est, & vita vera, per quam ex se viuit, & per cuius participationem viuunt alia, quæ participationes incipiunt & desinunt, cum fons vitæ seruetur sine interitu. Tertia ratio ex eo sumitur, quia omne quod fit, ex suo contrario fit, vt dicitur in Phedone, similiter in contrarium transit, quare viuentia corpora fiunt ex mortuis, hoc est ex Animis antecedentibus, solutis ab eo corpore, & dum intereunt transeunt in defunctos & mortuos, hoc est in eas Animas, quæ ex illo corpore secernuntur: Hæc ratio pro qua plurimum laborat in Phedone Socrates, re vera exigui roboris est. Quarta sumitur ex reminiscentia ostendit Plato in Menone, Scientiam esse Reminiscentiam, & ex eo infert Animas prius fuisse, & prenouisse cuncta. Hæc ostensio apud Aristotelem nullius est roboris, cum negetur, scientiam esse reminiscentiam, & si vim ali-

Series sacrarum.

Quid nomine anim ę.

Ratio prima.

Vis rationis.

Ratio secunda.

Vis rationis.

Ratio tertia.

Ratio quarta.

quam includit, ea in hoc solo est posita, quod dicitur in septimo Phys. vigesimo Mentem in addiscenda scientia nil noui acquirere, nec permutari, sed vni-
Ratio quinta. uersam permutationem in Sensu, & Phantasia esse positam. Quinta ratio sumitur ex natura & conditione Animæ, quæ sic formatur: quod est simplex, inuisibile, sincerum, simile diuinæ Menti, & rebus æternis, est immortale; Anima est huiusmodi, tunc negligit mortalia, aduersatur corpori, moderatur perturbationes ex cor-
Ratio sexta. pore prodeuntes; Sexta ratio quæ affertur in 10. de Rep. hæc est: Omne quod interit vel proprio vel alieno malo interit, Anima non interit malo proprio, quod est vitiũ, quare nec alieno, nempe malo & contrarietate corporis; nam si de quo magis videtur inesse non inest, nec de quo minus, & præsertim, quia malum alienum non
Vis rationis. destruit nisi per id malum quod proprium est; Vniuersum robur huius rationis in eo includitur, quod dictum fuit ab Arist. in primo de Anima, 65; vt retuli. Plotinus in
Ratio septima. lib. de immortalitate cap. 10. ita ostendit Animam esse immortalem, talis est Anima, qualis ab animo sincero, puro, non mancipato corpori, iudicatur, at animus sincerus qui solus est rectus sui iudex, iudicat se immortalem, soli vitiosi & sordidi iudi-
Ratio octaua. cant oppositum, quare absolutè Anima putanda est immortalis. Insuper, cui competit affectio diuinorum, diuinum & immortale putandum est; animo puro & sincero competit Iustitia, virtutes cunctas includens, quæ est affectio diuinorum,
Ratio nona. quare immortalis & diuinus iudicari debet; Præterea Philosophia est meditatio mortis, hoc est secretionis Animæ à corpore, quare Philosophi negantes Animam se-
Ratio decima. parabilem à corpore, Philosophiam & conditionem suam euertunt. Demum benè esse Animæ, non pendet ex corpore, sed ex propria cura, studio, & supera Mente, quare nec esse. His præsertim rationibus, & alijs consimilibus vtuntur Academici, in quibus hoc præsertim considerandum occurrit, quod principaliores earum cõsimilem de Anima ferarum, & iumentorum, vt de ea Hominis videntur habere vim: nam illæ quoque mouent viuentia, sunt principia vitæ, non pereunt proprio malo, quare vel non cogunt pro Anima Hominis, vel etiam Animæ brutorum sunt immortales; Hac de re ab Academicis, & præsertim à Proclo, & Simplicio varia dicuntur, à quorum relatione supersedendum censeo, cum modo non Academici, sed Peripatetici fungar officio. Et breuibus id dico, quod etiam in præcedentibus tetigi, & latius explicabo dum loquar de numero Animorum, nempe ex Platonis, & Academicorum sententia solam rationalem esse verè, & absolutè Animam, & proxime ex Idea Animæ sine Materia prodire, cæteras esse vmbras, idola, imagines, & participationes eius, vel magis vel minus conspicuas, quæ non fiunt sine semine, & Materia, ideo eis competit ortus & interitus, & solum eatenus dicuntur æternitatis participes, quatenus redeunt in suum principale, cuius sunt vmbræ, & si eis competit vt sint principia motus, & vitæ, id habent ab Anima rationali cuius sunt vmbræ, & ob id esse principium motus, & includere vitam, principali, non vmbræ tribuendum, & consimiliter immortalitas.

Perpenduntur rationes nonnullæ absolutè, deprompta ex attinentibus ad Animam.

Cap. X.

Diuisio operum animæ. DECVRSIS rationibus ex Aristotele, & Platone depromptis, perpendendum est, an eadem veritas rationibus alijs ex attinentibus ad Animam desumptis, ostendi possit: quod vt aliqua Methodo efficiam, ita dicamus: Humanum ingenium indagare valet Naturam principiorum, per eorum opera, & affectiones, opera Animæ vel sunt consimilia ope-

ribus

ribus aliarum formarum, vel distincta, si fuerint consimilia, non valent patefacere conditionem propriam eius: si fuerint propria Animæ, vel sunt communia vniuersæ speciei; vel propria alicuius Humanæ dispositionis, & ambo apta sunt conditionē Animæ patefacere. Hæc opera sunt triplicia, nil enim attinent ad Mentem, vel ad voluntatem, vel ad conexum ex vtrisque: Mentis officium proprium est, secernere à Materia, versari in obiecto seiuncto, non lædi à vehementi Obiecto, infinita simul apprehendere, apprehendendo Vniuersale, iudicare corpus quod perficit, conuertere in se, ratiocinari libere pro vtraque parte, & alia similia; Proprium Voluntatis est appetitio veri, appetitio summi boni, appetitio æternitatis. Vtriusque autem propria est libertas, operari sine instrumento corporeo, religioni subijci, requiescere in sola adeptione diuinorum, aduersari perturbationibus Sensuum, & corpori dominari. Si demum consideramus propria Humanæ Mentis certo modo affecta, inde prodit Prophetia, diuinatio, negligentia Heroica humanorum, prælatio honestæ mortis vitæ infami, & internus contactus a diuinis. Per hæc progrediendo ex omnibus varias & efficaces rationes pro immortalitate animæ elicere valemus. Aristoteles summa cura & diligentia, omnes vel explicauit vel tetigit, quæ suo Philosophandi generi, suisque principijs consentaneæ erant: Tres tantum videtur silentio præterijsse, quarum vna sumitur ex libertate arbitrij, altera ex Prophetia, & diuinandi genere, tertia ex religione. Quod pertinet ad Arbitrij libertatem, ea satis conspicuè nobis indicat, Mentem dominari corpori, & non pendere ex Materia, hinc libertas & immortalitas se mutuò consequuntur: hanc rationem solum latenter tetigit Aristoteles, dum in tertio de Anima contex. 4. commendauit sententiam Anaxagoræ dicentis, Mentem non esse cum Materia mixtam, vt dominetur. Rationibus sumptis ex Prophetia, & Religione Aristoteles vsus non est, quoniam per eius principia minoris sunt roboris, quam absolute, & ex sui conditione: nam minimè existimauit Deum hæc singularia noscere. Et pro notitia huius rationis considero sex modis nobis competere posse diuinandi, & prædicendi facultatem, nempe Arte, Casu, Natura, Morbo, Dæmone, Deo, præsagia casu facta prætereunda sunt; quia nil diuini includunt. Vaticinium Dæmonicum Aristoteles non concessit, quia dæmones non cognouit, nec minus latent quam quod Anima sit immortalis. Vaticinium, & præsagium naturale commune est etiam feris, immo certius & firmius apparet in eis, cum magis a natura ducantur & secundum eam viuant, ideo vim non habet. Vaticinium Arte nobis competens, & per humanam Prudentiam, eam solam habet vim quæ pertinet ad discursum, rationem, & causarum indagationem, & iudicium. Vaticinium ex morbo, ad Phantasiam, & humores est referendum, id tamen nobis non competeret, nisi diuinum aliquid in nobis esset, quod excitaretur. Vaticinium Diuinum est duplex, vel enim à Deo in mentem nostram per suam absolutam potentiam, & liberum operandi modum infunditur, & modum hunc Aristoteles non nouit, & obscurior est quam quod Mens sit immortalis. Vel nobis competit per conditionē Mentis iunctæ cum Deo, & diuinis, & dicitur internus contactus, consensio & excitatio per quam venimus in notitiam quod Deus sit, quod sit in cœlo, quod diuina dentur, & hoc nouit & indicauit Aristoteles in decimo Nicomachiorum cap. 8. inquiens, virum sapientem visitari a Deo vt amicum ab amico, indicans hanc consensionem per naturam; & in primo de cœlo context. centesimo dixit, nomen æui diuinè enunciatum fuisse a veteribus. & in secundo de cœlo context. sexto inquit, nobis competere diuinationem de Dijs, indicans internum contactum nobis competentem ob affinitatem, & nexum Mentis cum diuinis. Existimauit Porphyrius Vaticinium attinere ad Phantasiam, vt etiam Aristoteles in trigesima parte problem. primo. Damnatur autem a Iamblico in libro de Mysterijs Aegyptiorum, putante pertinere ad Mentem Animariam, sed conciliari possunt: quia Vaticinium pertinet

Officium Mentis.

Voluntatis Vtriusque.

Arist. tria videtur siluisse.

Sex modi diuinandi.

Pertinet ad phantasiam, vt proximè excitantem, ad Mentem, vt propria conditione Vaticinantem. Phantasia non est causa principalis, sed famula, & excitans, perficitur autem a Mente, ex qua oritur primo diuinatio, & redundat mox in Phantasiam: Sic itaque Vaticinium diuinum Hominis proprium, solum in parte notum Aristoteli, vim habet pro eliciendo immortalitate, & ab eo contactu excitati sunt Philosophi ad eam confitendam. At inquiunt nonnulli, hanc diuinationem denotare separationem a Materia, ex parte tribuentis, non recipientis. Falluntur profectò: quia hic est contactus internus, & diuinus, qui non est nisi inter ea quæ sunt consimilis conditionis. Insuper, id omne, quod in aliquo recipitur, solum recipitur secundum conditionem recipientis, quare contactus spiritalis, internus, & diuinus, solum competit rei diuinitatis participi, & præsertim id comprobatur, considerando modum, quo nobis competit, quia non per medios sensus, sed per diuinæ conditionis participationem nobis inest. Hinc ait Auerroes in 12. Metaph. 18. Vates non intelligere, hoc est per Sensus non percipere ea quæ dicunt. Ex huiusmodi interno diuino contactu noscimus nos ex Deo pendere, & omne nostrum bonum in eo esse positum, & ab eo esse petendum, & inde consurgit ratio alia ad Religionem pertinens, quatenus per huiusmodi contactum excitamur in notitiam Dei, & in cultum diuinum, quod est signum firmissimum immortalitatis Animę: nam Religio nos ligat cum Deo, quod non efficeret, nisi in nobis aliquid simile reperiretur, aptum proxime cum eo liguri. Per Religionem spernit Homo mortalia, & Deum colit, negligit vitam mortalem, sperat æternam, quod per naturam non efficeret, nisi Mens in natura esset immortalis, & æterna; Sic itaque internus contactus ex quo in nobis Religio oritur, maximi est roboris, sed latet, & per illum potius excitamur ad indagandam, & comprobādam immortalitatem, quam eam, vt per notius inspiciamus, Hinc in attinentibus ad Religionem ob nostram imbecillitatem facile errare valemus, nisi supero lumine illustremur. Hinc Lucret. sequens Epicurum, vt animam suaderet mortalem, primo nixus est è medio tollere Religionem: At delirat; Religio enim Homini competit per naturam, nec in vna Orbis parte, sed in vniuerso refulget, in cunctisque Hominibus non deprauatis, & præter naturam affectis inspicitur. Et Plato in Phedone, inquiens hanc de Animæ immortalitate, esse sententiam veterem, hoc indicare voluit, per internum, & diuinum contactum, Homines recte affectos in hanc sententiam venisse, quod Anima sit immortalis, quamuis modum & connexa percipere exactè non valuerint; per hunc itaque internum & diuinum cōtactum excitatus Aristot. putauit Mentem immortalem, pro quo approbando nil prętermisit, quod Humano ingenio attingi possit.

Comprobatur Mentem Hominis esse immortalem, diluendo, & retorquendo Aduersariorum rationes. *Cap. XI.*

NON leuis comprobatio veritatis ea est, dum ostenditur nedum firmis illam niti fundamentis, verum insuper eius lumine tenebras omnes repelli, eiusque robore aduersa tela retundi, in aduersariosque reflecti, quod pro seruanda Humanæ Mentis immortalitate, satis conspicuè efficere valemus. Septem præsertim sunt fontes ex quibus aduersarij rationes hauriunt, pro patefacienda Humanæ mentis mortalitate: nam Primo, elici possę videntur rationes ex modo Philosophandi Aristotelis. Secundo, ex Animæ Definitione. Tertiò, ex locis, & authoritatibus varijs. Quartò, connexione, & consensione Humanæ Mentis cum corpore Mortali. Quintò, ex actionibus, & affectionibus Mentis, Sextò, ex summo bono, quod Menti tribuit Aristoteles: Demum ex absurdis nonnullis, quæ sequi videntur. Quod pertinet ad primum caput, inquiunt, si Aristoteles putasset Humanam Mentem esse immortalem, cōspicuè id enunciasset,

Septem capita aduersarum rationum.

Cap, primū

ex eo

ex eo enim plurimum gloriæ, & beneuolentiæ suisset assequutus, nec formido aliqua pœnæ illum detinuisset: At cum oppositæ fuerit sententiæ, non audens ob timorem pœnæ,& publici supplicij eam enunciare, verba dubia protulit, se ancipitem indicavit, adeo vt sua externa obscuritate,internam sententiam lucidè patefecerit: Insuper loquens de Humana Mente orditur a similitudine cum sensu, ab opere mortali, quæ viæ ad solum mortale deducunt,vt ex aduerso in 8. Physic. orditur ab æterno motu, vt in principia æterna nos eleuet; Insuper si putasset Humanam Mentem esse immortalem,debuisset primo ostendere ex temperamento tam diuinam partem consurgere non posse, vt ipse potius oppositum indicauit; Hinc Galen. in lib. quod Animi mores sequuntur corporis temperaturam, nititur ex Aristotele elicere, quod putarit Humanam Mentem sequi temperamentum corporis,& esse talem, quale est temperamentum; Præterea, si Mentem putasset a Materia immunem, non debuisset de ea loqui in Naturali Philosophia,attineret enim ad Diuinum: At ipse solum in Naturali scientia,non autem in prima Philosophia, de Humana Mente disseruit, nempe in 3. de Anima,ex quo elicitur, leuissimas esse rationes, quæ ex primo de partibus Animalium,eliciuntur, quibus ostendit Mentem non attinere ad Physicum; Quod pertinet ad hunc primum fontem,conspicuè prima refulget huiusmodi rationum reflexio; nil enim tam conspicuè Aristot. protulit, nil toties repetiuit, quam Humanam Mẽtem esse diuinam,& immortalem. Aduersarij sunt,qui caliginem offundere nituntur,perperam sumendo voces, sententiasque peruertendo: Viæ pro explicandis cœlorum motoribus,& Humana Mente,non oppositæ sunt,sed variæ,& distinctæ,ob distinctionem propriæ conditionis principiorum,refulgent Cœlorum motores per motũ æternum,refulget Mens Hominis per officium proprium intelligendi, nobis notum & familiare,ambo hæc,proximi & proprij principij immortalitatem sunt apta patefacere; Quod Mens ex temperamento non prodeat,patefecit in secundo de Generat. Animalium, inquiens, extrinsecus accedere, & eius actionem nil commune habere cũ corpore: comprobauit in tertio de Anima,patefaciens non esse mixtam cum corpore, & Galen. oppositum ex Aristotele eliciens, conspicuè hallucinatur; Similiter reflectitur quod aiunt: si esset immortalis,attineret ad Diuinum, nã conspicuè Aristot. in primo de partibus Animalium, tamquam in loco proprio,patefecit Humanam Mentem nõ esse Physicæ considerationis: quod si deinde visus est in tertio de Anima de ea loqui, & non in prima Philosophia,pro solutione animaduertendum est, quod cum aliquid considerari possit dupliciter,vel absolutè, & secundum propriam essentiam, vel cum relatione aliqua,id ad eam scientiam (absolutè loquendo) dicitur pertinere,ad quam attinet consideratio essentiæ eius absoluta,non autem solum per aliquam relationem, vt patet de motoribus Cœli,qui in secundo Physic. 71. & 73. absolutè dicuntur attinere ad Metaphysicam,cum tamen per aliquam relationem,& externam contractionem de eis etiam in octauo Physic. sit sermo; Insuper accipiendum est Metaphysicam, & Physicam summopere esse affines, & coniunctas, & ob affinitatem nonnunquam dari transitum, obiter tamen ex vna in aliam; Et de Humana Mente loquendo, Aristotel. recte dixit eam ad Metaphysicam pertinere: quia absolutè essentia eius Diuina est,tamen vt particula Animæ,& principium mortalium actionum,induit eõ ditionem naturæ,& subijcitur considerationi Physicæ, & præsertim,quia ob affinitatem cum Metaphysica, & occasionem ei oblatam in libris de Anima, id efficere licuit in tertio de Anima, id tamen ita fecit, vt ostenso,eam ex corpore non pendere, vlterius in consideranda eius absoluta essentia non sit progressus. Et dum additur, quod in prima Philosophia de ea non est loquutus,(prętermitto D. Thomam,qui censuit id accidere ob imperfectionem,& diminutionem eorum librorum) dico de Humana Mente duo considerari posse, vnum quod est proprium eius; Alterum quod est ei commune cum separatis mentibus, id quod proprium eius est,apparuit in tertio de Anima,id verò quod est ei commune cum separatis Mentibus,quod attinet ad absolutam

Euersio.

ſolutam eius eſſentiam, voluit reſulgere ex dictis de motoribus Cœli in 12. Metaphyſicæ, hinc in contex, 17. 37. & 51. etiam de Humana Mente mentionem fecit, indicando eam ſimilem motoribus Cœli vt pateſeci, numerando tamen Intelligentias ſolum numerauit motores Planetarum, quia de earum Mentium numero loquebatur quæ reſulgent ex æterno Motu, ſupponens Humanam Mentē vt ex alijs conſpicuam; Ex his patet cum reflexio, tum ſolutio rationum primi ordinis.

Reflexio & ſolutio Rationum ſecundi capitis & ordinis. Cap. XII.

Rationes ſecundi capitis.

QVONIAM Definitio naturam & conditionem rei explicat, ideò ex Mentis Definitione, tanquam ex altero principali fonte, nituntur viri docti rationes quas magni putant roboris haurire; Definitur Anima Definitione ſingulis eius partibus communi, quod ſit prima perfectio corporis Phyſici organici, ex quā pro antecedente ſumpta inferunt eā eſſe mortalem; deducitur Conſequentia varijs modis; primo quia Mens ex Materia non pendens, non eſt per Materiam & corpus Definienda, Mens Hominis Definitur per corpus. Secundo, quia Mens æterna non a Phyſico, ſed a Metaphyſico Definienda eſt, Mens hominis à Phyſico Definitione Phyſica Definitur. Tertiò deducitur à Portio; quia Endelechia ſumpta pro genere Definitionis, dicitur de forma mortali, quæ finis eſt generationis, non de æterna. Quarto deducitur ab Alexandro in primo ſuo lib. de Anima, quia nullus actus & perfectio eſt ſeparabilis ab eo, cuius eſt perfectio; & præſertim, quia ingredientia Definitionem, competunt per ſe, & non poſſunt non competere Definito. Quinto deducitur à Scoto in quarto Sententia. diſt. quadrageſimatertia quia partes quæ poſſunt ſeruari ſeiunctæ à toto ex 7. Metaphyſicæ, contex. 60. ſunt Elementa, hoc eſt Materiæ quare perfectio & actus ſeorſum à compoſito ſeruari nequit. Demum deducitur per ipſummet Ariſtotelem qui in ſecundo de Anima 26. ex Animæ Definitione colligit eam non eſſe Corpus. At non poſſe eſſe ſine corpore, & non ex alio, id colligit, niſi ex eo quia eſt actus corporis: quod confirmatur per Ariſtotelem qui in ſecundo Phyſ. 19. ex eo quod formæ Phyſicæ non definiuntur ſine Materia, infert eas ſeorſum à Materia ſubſiſtere non poſſe.

Euerſio.

Hæc ratio conſpicuè reflectitur per Ariſtotelem in ſecundo de Anima, cont. 11. dicentem ob traditam Definitionem nil prohibere quaſdam Animæ partes ſeparari, quod etiam dixit in 12. Metaphyſicæ, cont. 17. Nam quamuis conſiderando totum perficiens, id ſeparari non poſſit, tamen quia partes eius ſunt diſtincti generis, & Mens nullius corporis, hoc eſt corporei, inſtrumenti eſt actus, ideò nil prohibet eam ſeparari; Quod etiam confirmat per aliud fundamentum, inquiens, adhuc non conſtare ex data Definitione an Anima ita ſit actus, vt nauta nauis, indicans actum corporis eſſe duplicem, pendentem, & non pendentem ex Materia, actūque non pendentem poſſe ſeiungi, Mentem autem eſſe actum non pendentem ex Materia, exactè pateſacit Philoſophus in tertio de Anima, oſtendens non eſſe mixtam cum corpore, non pati, & abſolutè intelligibilem eſſe, adeo, vt actus ſumptus in Definitione Animæ, nō vniuocus oſtendatur ab Ariſtotele, ſed ab vno; Ex hac reflexione patet modo inanem eſſe Conſequentiam & ſingulas deductiones eius; nam dicebatur primo, Mentem non pendentem ex Materia non eſſe Definiendam per Materiam: Reſpondeo, id eſſe verum, dum Definitur, & conſideratur ſecundum eſſentiam eius abſolutam, non autem dum conſideratur vt particula Animæ, & relata ad Hominem, nam vnum relatorum per alterum eſt Definiendum; Ita euertitur ſecunda deductio: quia Mens æterna ſecundum eſſentiam & abſolute ad Phyſicum non pertinet, ſed attinet modo ſupra explicato, Tertia deductio ſumpta ex eo quia Anima dicitur endelechia, reflectitur per Ariſtotelem, quia in 12. Metaphyſicæ 49. Deum appellat Endelechiam primam; Ex quo patet conſpicuus error Portij; Reflexio quartæ deductionis ſumptæ

ex Alexandro patet ex dictis: nam manifestat Arist. actum esse duplicem: pendentẽ, & non pendentẽ ex Materia; actus non pendens, quamuis cum hac reduplicatione vt est actus, & cum ei relata consideratione non possit separari, tamen pro esse eius absoluto, & non pendente, seiungi potest. Insuper, ea sententia est vera de perfectione & actu toto, non de parte, quæ sit distincti generis ab alijs. Deducebatur quinto à Scoto per Aristotelem in 7. Metaphysicæ, 60. dicentem partes quæ seorsum seruari possunt, esse Elementa, hoc est Materias: quæ deductio ad rem non facit, quoniam ibi loquitur Philosophus de forma totius, consurgente ex partibus, vt ex A. & B. consurgit forma syllabæ, & huiusmodi forma sine partibus ex quibus consurgit, seruari non potest, sed solum partes illæ: At Mens non est huiusmodi. Hinc Aristot. conspicue de forma, non autem de Materia loquens in secundo de Anima, 21. ait separari vt perpetuum a mortali. Insuper id verum est de forma tota & adęquata; Præterea Arist. id explicat de Materia, quia omnis pars quæ seruari seorsum potest, est Elementum, at non econtrario: nam etiam forma Elementũ est, vt patet ex primo Physic. Postrema deductio ex Aristotele deprompta reijcitur; primo, quia quamuis Anima vt totum perficiens non sit sine corpore, de quadam tamen eius parte nil prohibet. Secundo, quia quamuis Mens vt particula non sit separabilis, tamen secundũ eius esse absolutum potest separari. Tertiò, quia quamuis semper ex sententia Arist. & Platonis sit cum aliquo corpore iuncta, potest tamen ab hoc, & illo secerni.

Reflectitur & diluitur Tertium caput aduersarum rationum.

Cap. XIII.

QVONIAM quæritur an Mens Hominis ex sententia Arist. sit immortalis, ideo per varia Arist. verba, eam esse ortui & interitui obnoxiam, nituntur ostendere; At pertinentia ad hoc Tertium caput, cumulate per ea reiecta sunt, per quæ patefeci Aristotelem vbique eam esse immortalem affirmasse & ostendisse, præsertim afferunt verba Aristotelis in vigesimo cont. tertij de Anima, ex quibus recte sumptis, apparuit elici Humanã Mentem esse immortalem; Dubitationem parere videntur verba Aristotelis in cont. 22. & 32. secundi de Anima, quibus indicat Philosophus id quod in nobis statuit separabile, esse quid distinctum a nostra Mente, nam cum in cont. 21. dicat Mentem & contemplandi potentiam esse aliud genus animæ, & separabilem, sequens in cont. 22. inquit reliquæ partes manifestum est quod non sunt separabiles, vt quidam aiunt. Ratione autem, quod aliæ manifestum est, sensitiuo enim esse & opinatiuo aliud, conspicue Philosophus opinandi potentiam statuit distinctam ab ea quam separabilem dixit, potentia autem opinandi attinent ad Humanam Mentem, vt dicitur in eodem secundo de Anima, 152. Quod confirmatur per contex. 32. in quo ait, vltimũ & minimum est ratiocinandi facultas, & Diania; De contemplatiua autem Mente alia est ratio &c. Manifeste Arist. facultatem ratiocinandi, & dianiam indicantem Humanam Mentem statuit distinctam a facultate contemplandi quam dixit separabilem: quare si quid in nobis immortale reperitur, non est pars Animæ nostræ; Reflexio & solutio horum conspicua est, nam Arist. in cont. 22., sequens ait: reliquæ partes Animæ quod separabiles non sint, manifestum est, cum dicat, reliquæ partes, indicat eam quoque contemplandi partem esse, nam contemplandi facultas, ratiocinandi, & Diania, fundamento & essentia idem sunt, solum distinguuntur ratione per officia varia, vt elicitur ex primo cap. sexti Nicomachiorum: contemplandi tamen potentia, eam denotat vt in se consideratam, & ad supera conuersam, circunscribens conditionem eius æternam, facultas ratiocinandi, & Diania, eam denotat vt particulã Animæ cum mortalibus iunctam, ea denotat conditionem quam communem habet

Euersio tertij cap.

Quæ pariant difficultatem.

Reflexio.

cum

cum diuinis Mentibus, hæc vero magis propriam, iunctam cum mortalibus, vt etiã dum dicitur opinatrix. His accedit, quod vt rectè considerauit Simplicius in tertio de Anima, 57. opinio est duplex: vna propriè sumpta, attines ad Mentem, altera minus propriè, attines ad Phantasiam, quam denotauit Aristoteles in cont. 12. relato, & demum cõspicuè patet, quod dum Philosophus in tertio de Anima ostendit Mentẽ non pendere ex Materia, de particula animæ loquitur; At vrgent adhuc, quia per Aristotelem omne quod mouetur est corpus, ex sexto Phys. Mens non est corpus, quare non extrinsecus accedit: Soluitur; quia id quod non est corpus, adest & abest sine motu & trasmutatione, vt in secundo de Anima dicitur de Lumine; Afferunt insuper verba Philosophi in primo de Anima dicentis, affectiones esse non proprias Animæ, sed ei communes cum corpore; Hinc in cont. 64. inquit, non Animam intelligere, sed Hominem per Animam; Et in cont. 66. addit, cogitare, amare, odisse, non esse affectiones animæ proprias, sed habentis: qualis autem sunt affectiones, talis est iudicanda facultas, soluitur dici communes, vel quia sunt affectiones sensuum, vt perturbationes Animi, vel quia non fiunt sine Phantasia, adeo vt agens totum, Homo sit, & huiusmodi sunt actiones ei competentes, vt est particula Animæ. Demum afferunt Problemã 4. particulæ 30. in quo Aristoteles Mentem ait opus naturæ, & opera mentis perfici sensim, vt opera manuum. & in septimo de Repub. cap. 15. inquit, vt corpus prius gignitur quam Anima, ita pars rationis expers quam compos & addit rationalem posterius gigni, & per naturam nasci. Hæc dum rectè intelliguntur difficultatẽ non pariunt, nam cõnexio Mentis nobiscum duplex est: vna per naturam, per quam in principio nobiscum nectitur: altera per operationem, hæc secunda sensim perficitur, quatenus sensim perficitur in nobis Phantasia, & loquens de hac secunda connexione dixit in primo de Anima, 24. Mentem non omni Homini competere, & Mens dicitur innasci, vt etiam dicitur in primo de Anima; & dicitur opus naturæ, quatenus primo per naturã nobiscum nectitur: at quomodo nectatur explicauit in secundo de Gener. Anim. cap. 3. inquiens, extrinsecus accedere, & esse aduenam;

Simplicius.

Reflectuntur rationes & diluuntur quæ attinent ad quartum caput. Cap. XIIII.

PRO ostendenda Humana Mente mortali, satis conspicuæ rationes eliciuntur ex consensione Mentis cum corpore. Inter Formam a Materia non pendentem, & corpus, nulla est consensio, vt inter nauem & nautam: at Humanæ Mentis, & corporis eximia consensio refulget, Arist. sæpe ait Animi affectiones sequi temperaturam corporis, veluti in secundo de partibus Anim. cap. 2. & 4. ait, varietatem sanguinis sequi varietates facultatum animi, similiter frequenter eam consensionem approbat in lib. problematum, vt in primo lib. prob. 8. 14. 15. lib. 18. prob. primo & 7. lib. 30. prob. primo 5. 6. 13. & in libro de Physionomia, veluti etiam in secundo de Anima inquit, Molles carne esse aptos Mente, Hoc genere rationum præsertim vsus est Epicurus. Hinc Lucr. ex eius sententia cecinit,

Consensio Animæ & Corporis.

Lucretius.

Post vbi iam validis quassatum est viribus æui
Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat Linguaque, Mensque
Omnia deficiunt, atque vno tempore desunt.

Præterea Mens Hominis nectitur cum corpore mortali, quare est mortalis: deducitur Consequutio per Aristotelem in primo de Cœlo 22. dicentem æternum æterno aptari, nec posse secus se habere, & decimo Metaphysicæ 26. legitur æternum, & mortale distingui genere, hoc est Materia. Insuper si Mens est æterna, vel nectitur

cum

cum Phãtasia per naturam, vel violentia, non violentia, quia æternum violentiæ non subijcitur, & præsertim quia sic generatio Hominis esset violenta, interitus verò secundũ naturã, & omnis eius actio violenta esset; Non per naturã, quia separatũ est id quod est ex 3. de Anima. 20. & primo de Anima 49. melius ei est sine corpore esse; Simililiter formatur ratio dicendo: vel nectitur sponte vel inuita, rationem hanc his Carminibus expressit Lucretius lib. 3. inquiens.

Quod si immortalis nostra foret Mens — Lucretius.
Non tamen se moriens dissolui conquereretur,
Sed magis ire foras; vestemque relinquere vt Anguis
Gauderet, prælonga senex, aut cornua Ceruus.

Insuper si Mens est diuina, cur Cęlũ sibi aptissimã sedẽ derelinquit? hinc Lucret.

Quippe etenim mortale æterno iungere, & vnà
Connectere putare, & fungi mutua posse
Desipere est, quid enim diuersius esse putandum est,
Aut magis interse disiunctum, discrepitansque?

His accedit quod si Mens æterna, cum Phantasia mortali necteretur, varia sequerentur absurda: Primo, Nõ ille ego qui sentio & imaginor intelligerem, quia id fieret per varias formas. Secundo: Homo non vna esset Substantia & vnum Animal, sed duo distincta genere. Tertio: Absurdum est, formam non pendentem ex corpore, secundum esse, ex eo pendere pro actione. Hoc rationum caput reflectitur primo quia consensio, competit Menti ex accidenti, imperium autem per se: nos id considerare debemus quod est per se; nam Mens in Homine rectè affecto pugnat cum Sensibus, coercet & corrigit propensiones eius, dominatur, & imperat, solum ex accidenti consentit, quatenus Homo particeps Mentis, non intelligit sine Phantasia; Hinc Socrates rectè constitutus, sumpto veneno, loquens cum Amicis, ludebat. Et D. Paulus cupiebat dissolui; & Martires iubilantes properabant ad martirium. Secundo reflectitur accipiendo Mundum esse omni ex parte perfectum, & gradus eius mirum in modum iunctos, & colligatos esse, & propterea pro vniuersi perfectione, pro graduum connexione, & pro cumulatiore diuinorum munerum effusione, requiritur nedum mortalia cum mortalibus, æterna cum æternis, sed etiam æterna cũ mortalibus necti, quæ connexio tertia non reperiretur nisi competeret Homini. Hinc Homo à Sapientibus dicitur paruus Mundus. Hymeneus diuinorum, & mortalium Epilogus Magni Mundi, & insigne miraculum; At instabatur, æternum exposcere domicilium & sedem æternam; Respondeo id esse verum de absolute æterno, quod non est aptum induere conditionem mortalem, & producere mortales actiones; Insuper id est verum de sede adæquata. Addebatur mortale, & æternum distingui genere; Respondeo distingui genere Logico: nam Homo est in prædicamento & genere vniuoco, non per Mentem, sed per Phantasiam: per Mentem est in genere secundum similitudinem vt cætera æterna; Instabatur, quia connexio vel est naturalis, vel violenta. Dicendum; quod est naturalis per diuinam prouidentiam, ordinem, & connexionem Vniuersi, ita per naturam dicitur ab Arist. part. 30. Prob. 4. & præsertim, quia conditio superiorum est perficere nata perfici, & est secundum naturam recipientium, perfici à superiore. Addebatur, igitur saparatio erit violenta. D. Thom. 2. contra Gent. cap. 83. inquit, Animam per naturam necti cum corpore, ex accidenti seiungi, nam separari est contra naturam formæ, dum consideratur vt forma est, Animæ autem vt non pendenti ex Materia, & aptæ seruari, nec secundũ, nec præter naturam est, sed modo medio, cum Themistio & Auerroe dicendum esset: Mentem per se necti cum Humana specie, ex accidenti, cum hoc & illo, separari ab hoc & illo, seruare tamen semper connexionem cum specie. Dolor & lamentatio nobis competit in obitu ob Sensus; & dum Aristoteles inquit, melius ei est non cũ corpore esse: dicendum, quod loquitur de separatione à permixtione cum corpote,

Euersio. *D. Thomas* *Themistius*

vt

vt cum aere & Elementis qua secretione, ea semper est secreta: nam loquitur de eorum Sententia, qui Elementa dicebant Animata, & Animam cum eis dicebant permixtam. Deducebatur demum ad nonnulla absurda, ita enim non ille ego qui sentio, intelligerem. Dicendum ex sententia Aristotelis actiones esse compositorum, ille ego qui sentio, etiam intelligo, at non per eandem facultatem, & partem Animæ; Præterea id non est absurdum, dum consideratur distinctus gradus Hominis, nempe corporei, & rationalis. Dicebatur secundo, quod Homo non esset Substantia, & Animal vnum; Soluitur quia in Prædicamento vniuoco, homo non constituitur per Mentem, & non est absurdum vt in Homine duo considerentur gradus, per quorum vnum habeat commune vniuocum alijs Animalibus, non autem per alium; Addebatur tertio, formam non pendentem secundum esse ex corpore, non eo agere pro actione; Respondeo, id esse verum de actione absoluta, & propria, vt est libertas, contactus diuinus, & officium intelligendi per essentiam, si Menti competit. Insuper id est verum de seiuncto, non de coniuncto cum mortali corpore, induente conditionem aliquam mortalem.

Reflectuntur & diluuntur attinentia ad cap. quintum aduersarium Rationum. Cap. XV.

Ratio. PRINCIPIA clarescunt ex notitia actionum, & affectionum ex eis prodeuntium, propterea ex hoc fonte aduersarij haurientes rationes, ita argumentantur: Si Mens vel est Phantasia, vel non, intelligit sine Phantasia, non potest esse sine corpore, ex Aristotele, in proœmio de Anima, cont. 12. & 13. At Mens non intelligit sine Phantasia, ex 3. de Anima, 30. & 39. & ex cap. de Memoria & Reminiscentia quare Mens à corpore separari nequit. *Reflexio.* Reflectitur hæc ratio primo, quia refulget actio absolutè propria per libertatem arbitrij, per imperium supra corpus, per diuinum contactum, & pugnam cum propensionibus ex corpore pendentibus, Reflectitur secundo, per Aristotelem, in vigesimo cont. 3. de Anima, dicentem, Mentem esse separatam quamuis sine Phantasia nil intelligat. Addo tertio eam rationem hanc solam habere vim vt patefaciat, ex sententia Aristotelis Mentem semper in quocunque reperiatur cum Phantasia esse iunctam: nam Arist. nec Mentes Cœlorum sine corpore putauit reperiri, & tot dixit Mentes Cœlorum, quot orbes; Hanc sententiam patefecit Aristot. in primo de Anima, 66. inquiens, intelligere & speculari marcescere quodam interius corrupto, nempe Phantasia, ipsa autem Mens impassibilis est; &c. Et est eadam cum sententia 20. cont. 3. de Anima, vt considerauit Themistius; quare ea ratio quæ insolubilis ab aduersarijs iudicatur, per conspicua Aristotelis verba lucide dissoluitur, non enim in proœmio de anima loquitur Philosophus de immortalitate Mentis, sed regulas tradit ad iudicandum, an seorsum à corpore esse valeat, vel ne. Afferunt instantiam adhuc ex Obiecto sumptam: nam obiectum Mentis est quidditas Materiata, Obiectum respondet facultati, quare ea Materiata est, Aristotelis in 3. de Anima 61. ait, æterna non egere sensu, nec vt sint nec vt bene sint, Mens Hominis eget sensu, quare non est æterna; Et demum in secundo de Anima dicitur in mortalibus non reperiri posterius sine priore, vt Sensum sine nutriente facultate, & Menem sine Sensu; *Ratio.* Inde hæc elicitur ratio: Id quod non potest esse sine alio, si id aliud est mortale, id quoque mortale erit, Mens Hominis non valet esse sine Sensu & Phantasia, quæ sunt facultates mortales, quare mortalis est. Hanc rationem ita expressit Lucretius.

Si immortalis natura Animæ est,
Et sentire potest secreta à corpore nostro,

Quanquam

Quamquam vt opinor fatendum est sensibus auctam,
Nec ratione alia nos met proponere nobis
Possumus infernas Animas Acherente vocari,
Pictores itaque & scriptorum secla priora
Sic animas introduxerunt sensibus auctas &c.

Ratio ex Obiecto deprompta conspicuè reflectitur, per regulam 4. cont. 3. de Anima. Recipiens debet esse nudatum eo, quod per se primo recipere est aptum: & solui tur, quia idest obiectum vt ea nectitur nobiscum, & eget Sẽsu. Ad id quod additur, æterna non egere sensu, verum est de compositis ęternis, vt de Cœlo, & de non iunctis cum mortali corpore, ratione cuius copulæ egent Sensu. Similiter dum dicitur Mentẽ supponere sensum, id est verum, non secundum esse absolute ipsius mentis, sed secun dum connexionem, & ordinem constitutionis mortalium viuentium, veluti quamuis radij solis non recipiantur nisi in perspicuo, non ob id si perspicuum est mortale, & radij sunt mortales. *Reflectitur*

Reflectuntur & diluuntur pertinentia ad duo postrema capita aduersarum Rationum. Cap. XVI.

POSTREMA duo Capita aduersarũ Rõnũ, ex summo bono, & ex nõ nullis absurdis quæ sequi videntur eliciebãtur. Qđ ptinet ad sextum caput elicitum ex summo Hominis bono. Ratio ita formatur: Talis ex sententia Aristotelis est conditio Humanæ Mentis, qualis est cõditio summi boni, quod ei tribuit, vt summum bonum est collocatum in actione proba mortali, & contemplatione mortali pendente ex Phãtasia, vt patet ex libris de Moribus, quare conditio Humanæ Mentis est Mortalis. Hinc 12. Metaph. 39. inquit Philosophus, dispositionem optimam exiguo tempore nobis competere, Dijs autem semper: quare summum nostræ Mentis bonum mortale est, & in 3. Nicomachiorum Mors dicitur vltimum terribilium, & defuncto nil boni, aut mali contingere posse. Et in calce primi lib. legitur, ea quę eueniunt posteris, vel nõ attingere, vel leuiter tantum conditionem defunctorum, est itaq; Mens Hominis mortalis. Hinc Lucretius. *Ratio.*

Nec sibi quisquam moriens sentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto,

Reflexio est conspicua, Nisi.n. Mens Diuina & immortalis esset, non esset capax summi boni, quæ est affectio Diuinorum: Et dum dicitur, quale est summum bonum, talis Mens: concedo ex parte Obiecti, at nõ ex parte temporis, quo eo fruitur, nam loquitur Aristoteles de summo bono non Mentis absolutè, sed Hominis, qui munere ęternæ Mentis est capax summi boni: at rõne propriç cõdõnis, non semper eius est particeps. Mors est vltimũ terribiliũ at non maximũ: solũ est maximũ terribiliũ attinẽtiũ ad naturam, & Hominem mortalem, at non attinentium ad Mentem, terribilius.n. est vitium, pro quo vitando etiam ex sententia Aristotelis nonnunquam est præeligẽda. Addebatur defuncto nil boni, aut mali accidere posse: hoc verũ est per principia Aristotelis, & ex opinione eius non cognoscentis aliam vitam, nam in obitu ex sententia Aristotelis pereunt omnes habitus Mentis, vt dicitur in cont. 20. 3. de Anima. Præterea defuncto nempe homini corporeo nil potest accidere, vt Menti superstiti, & non defunctæ valent alia competere. Id quod enunciatur a Lucretio, quia non sentimus Aiam exire ex corpore, deliriũ est: primo quia ea nõ est corpus, quę cadat sub sensũ, vt ipse perperam existimabat. Secundo, quia tunc desinimus esse, ideo sentire non valemus. Postremum caput sumptum ex absurdis quæ sequi videntur, ita in formam redigitur. Si Mens esset æterna, falsa redderetur sententia illa, quod sola æternitate motus possit ostẽdi dari seiuncta a Materia: ita.n. Aristoteles ostendisset Humanam Men *Reflectitur.*

Ratio. tem non pendere ex Materia sine æternitate motus. Præterea, si Humana Mens esset æterna, & ad primam philosophiam pertineret, redderetur falsa sententia Aristotelis in sexto Metaph. cont. 3. dicentis, si preter Physica, nõ darentur separatæ Mentes denotando intelligentias cœlorum, Physica esset 1. Phylosophia, nã daretur Mens hoĩs, ad Metaphysicam pertinens. Demum inaniter Philosophus in 1. Philosophia sępe polliceretur se ostensurum dari formas a Materia secretas, iam. n. id in 3. de Anima de Humana Mente per actum intelligendi ostendisset.

Solutio. At inania hæc sunt, & dum recte ea, quæ sunt perpendenda considerantur, nullum faciũt negocium. Nam dum sermo est de genere aliquo, ad id quod principale est conuerti tenemur, & id præsertim est, considerandum Genus abstractorum tale est, vt primo competat Deo, secundo Cœlorũ Mentibus, Tertio, Menti Humanæ: ideo iure Aristoteles: de separatis loquens, primò & præsertim motores Cœli denotauit, nam illi cum corpore mortali non sunt iuncti, eis competit intelligere, & mouere, intelligere adeo nobis est obscurum, vt æque lateat ac esse eorum, propterea pro medio Phylos. vsus est ęternitate motus, & quamuis id ostendi possit rationibus alijs, ea tamen est principalissima, dum sequimur Principia Aristotelis.

Conclusio. Patet itaque progrediendo per vias omnes nos semper ad hãc veritatem deduci, quod Mens Hominis sit immortalis, nec eis est assentiẽdum qui inquiunt, cum Animam esse immortalẽ, sit articulus Fidei, demonstrari non potest. Nam minimè Articulus fidei est, sed vnum ex suppositis ab articulis fidei, quibus nil repugnat vt ostendi possint.

An Humana Mens formet & largiatur esse Homini. Cap. XVII.

EX approbatione, immortalitatis Humanæ Mentis duæ præcipuæ emergũt difficultates: prima est, an formet, altera quomodo multiplicetur, de quib. vt plurima dicuntur ab alijs, ita ego paucissima referam, solum attingens prima capita rerum, quæ facultate & virtute cætera continent. *An Mens formet.* Quæritur primo, an Mens Hominis illum formet, qua de re vt distincte loquar, referam primo sententiam Platonis, explicabo secundo opinionem Arist. tertio dubia nonnulla dissoluam. *Opinio Platonis. Triplex Homo.* Ex sententia Platonis triplex est Homo, primus Idealis, secundus Rationalis, tertius Sensitiuus; Primus est Homo per modum causæ, secundus, per propriam formam, tertius, per modum vmbræ & participationis; Primus Homo est ipsemet Hominis Idea, siue animæ eius in separata Mente: Secundus Homo est ipsamet Anima rationalis, quæ ex Idea Mentis manauit seorsum a materia, & ob id hi duo Homines sunt immortales. Tertius, qui est vmbra, pendet ex Anima rationali ꝑ medium semen, nõ sine corpore & Materia, & ob id est mortalis; Mens nõ format corpus, nec nectitur cum eo, sed cum Anima rationali: Anima rationalis media non format Materiã, & corpus, sed ꝑ semen, vestigiũ, & idolũ sui, tanquã vmbrã quandã in corpore producit, quod vestigiũ & participatio ea est quæ proximè corpus format, & est ex se expers rationis, solum apta ei obtemperare: Mens nec format, nec corpore formato vtitur; Anima rationalis non format, sed vtitur formato corpore, inferiores facultates ex Anima rationali per semen prodeuntes, & formant instrumenta, & formatis vtuntur; *Definitio Hominis.* Ex quo refulget primo, quomodo intelligi debeat Definitio Hominis ab Academicis tradita, ipsi. n. Hominem rõnalem & mediũ definientes inquiunt, esse Aĩam rõnalem, Mentis participem, corpore vtentem. Cõstat secũdo, Aĩam rõnalem nõ formare, sed solũ formato uti. Hinc ea non diuiditur in formãtem, & vtentem, cum solũ sit vtens; Sensus autem ab Academicis in formantes & vtentes diuiduntur. *Aristoteles* Arist. non tres sed duos solos Hominis gradus considerat: Idealem nõ cõcedit, qa Ideas renuit & ille, qui a Platone dicitur Idealis, ab Aris. dicitur eminens, quatenus Deus eminenter est cũcta. Concedit Arist. alios duos gradus, sed modo vario: nam primum origine statuit Hominem Sensitiuum, constitutum ꝑ phantasiam supremã omnium for

marum

marū materialiū,includentem omnes facultates inferiores,non secus, ac quadratum includit triangulum,ut ait in secundo de Anima; Considerat secundo, connexionem Mentis & phantasiæ,per quam connexionem postrema separatarum Mentium nectitur cum suprema mortalium, formarum, & consurgit Hymenęus, & copula Mundi cęlestis & mortalis,& inde oritur secundus gradus Hominis, qui dicitur Homo eminentior; Homo Mente constitutus affinitate iunctus cœlestium Mentibus,cōstituitur Homo in genere vniuoco Animalium, non per Mentem,sed per phantasiā, æterna enim & mortalia distinguūtur genere,ex 10. Metaphysicæ 26. phantasia cum sit forma ex materia pendens,Materiam,corpus, eiusque instrumenta forma Mēs corpus non format,nec instrumento corporeo vtitur, sed cum phantasia nectitur,primo per naturam,mox per operationem & vsum; Est Mens essentia superioris Hominis,& dat esse ei coniuncto,& intimius nectitur Mens cum phantasia,quam hęc cum corpore;quia nectitur sine extensione,& distantia partium,Mens enim non extēditur, sed vbicunque est,tota est; Vterque Hominis gradus est rationalis, primus origine,est rationalis per participationem,alter per propriam naturam & conditionem; nam patefacit Philosophus in calce secundi Nicomachiorum,partes Animæ esse rationis compotes duobus modis,uel per essentiam,vt Mens,vel per participationem,vt sunt aptæ obedire rationi,ab eaque dirigi & formari; Hinc in tertio,de Anima, 57.phantasiam hominis statuit rationis compotem, quia ratione formatur. Dum Homo ex sententia Aristotelis Definitur quod sit Animal rationis particeps,ea Definitio vera præsertim est de primo Hominis gradu, id enim propriè est Animal viuēs per facultatem nutriendi,per Sensum Animal, per phantasiam & appetitum rationis particeps: extendi tamen potest Definitio non ad secundum gradum Hominis vt ea Platonis,sed ad cōgregatum ex primo,& secundo gradu, id enim est Animal per Sensum, rationale per participationem ob phantasiam, rationale verò per essentiam munere Mētis. Differt in explicandis his duob. gradib. Hominis Arist. a Platone primo,quia Arist.non ait facultates sub Mente positas ex Mente Animaria prodire, & eius esse vestigia & idola; sed secus ex semine gigni,vt se declarat in secundo de Gener.animal.cap.3. Differt secundo,quia Arist. Animam ex se rationis compotem,nō distinguit a Mente,cuius Homo est particeps: explicauit Philosophus hos duos Hominis gradus præsertim in decimo Nicomachiorum,cap.7. inquiens: Si igitur Mens cum Homine comparata, diuinum quiddam est, vita quoque Menti consentanea diuina sit necesse est, si cum Humana cōparatur; Neque verò nos oportet Humana sapere,& sentire, vt quidam monent,cum simus Homines,neque mortalia cum mortales,sed nos ipsos quo ad eius fieri potest a mortalitate vindicare, atque omnia facere, vt ei nostri parti quæ in nobis est optima,conuenienter viuamus,&c. Conspicuè Philosophus his verbis patefacit in nobis duos distinctos gradus,quorum vnum appellat Humanum & mortalem,constitutum per phantasiam,eiusque appetitum, ad quem pertinent virtutes in more positæ,alterum ab Humano contradistinctum,attinentem ad Mētem,appellat Diuinum; Mox per sequentia verba affirmat gradum Diuinum esse Hominem eminētiorem inquiens: Et vero pars hæc,nempe Mens, vnusquisque nostrum esse videtur, siquidem est id,quod nobis est proprium,& melius;& post pauca; Ergo Homini optima ea vita est,quæ Menti conuenienter traducitur, siquidem hæc pars Homo est maximè &c. Conspicuè Philosophus his verbis sententiam suam patefecit. Propterea,pro resolutione propositę difficultatis,An Mens det esse Homini,tres profero Theses Prima est: ex sententia Aristot. Mens non dat esse,formando Hominis corpus. Altera est: Mens constituit & dat esse eminentiori gradui Hominis. Tertia est opinio Arist. absolutè est falsa. Has Theses capite sequenti explicabo,& comprobabo.

Definitio Hominis.

Differentia Platonis ab Arist.

Tres Theses.

Comprobatio trium propositarum conclusionum, explicantium quomodo Mens largiatur, & non largiatur esse Homini. Cap. XVIII.

Ratio 1. VT clarius propositę conclusiones refulgeant, ostendo primo; Mentē ex sententia Aristotelis non formare corpus. Nam forma dans esse corpori est finis generationis per Aristotelē in 2.Phy.70.dicentē finē generationis & formā in idem venire, Mens non est finis generationis, quod ostendo: quia finis generationis est natura 2.Phys.14.Mens non est natura, vt ostenditur in 1.de partib. Animaliū, quare Mens non est finis generationis Hominis, & propterea non dat esse; Vniuersa hæc ratio ex Aristotele elicitur, vt cōspicuū est, ideo in 2.Phys.13.& 26.ait, quod Homo generat Hominē, & quod similitudo generantis & geniti in forma est, & quod ea forma ad Physicū pertinet, quæ de Mente æterna vera non sunt. Similiter in primo de Anima 24. legitur Mentem non omni Homini competere: quæ sententia cōtradictionē includeret, si daret esse & formaret Hominē.
Ratio 2. Præterea ea forma cōstituit corpus naturale, ad quā Materia est in potentia: At Materia cū sit Natura, est in potentia ad formas quæ per naturalē transmutationē ex ea educuntur, non ad eas quæ extrinsecus adueniunt, vt Mens, quare Mens per principia Aristotelis non dat esse Homini, vt corpus Naturale est:
Ratio 3. Præterea ea forma quæ ista est actus, vt nauta Nauis, nō format corpus Naturale: forma separabilis qualis est Mens, ita est actus, vt nauta nauis, quare non format: Minor elicitur ex 2.de Anima, cont.11, in quo cum philosophus dixisset quasdā animæ partes nil prohibere vt separentur, innuens fundamentum, ait non cōstare ex dictis an ea ita sit actus, vt nauta nauis, indicans formā separabilē perinde ad composita se habere, ac Nautā ad nauim,
Ratio 4. & Mentē ita esse actū patefacit in 3.lib.ostendens non esse mixtā cum corpore: Insuper forma non attinens ad Physicum non dat esse corpori Physico, nā considerās corpus Physicum id præsertim considerare tenetur, quod ei largitur esse, Mens ex primo
Ratio 5. de partibus Animalium, non est Physicæ considerationis. Et demum ut cætera præterea, forma & formatum, terminans & terminatum, eiusdem conditionis esse debent, quare Materia a solis Materiatis formis terminari & formari apta est. Hinc Materia Cęli, cum respondeat formis distincti generis etiam statuitur distincta a materia mortalium. At instatur, quia forma per quam compositum est hoc aliquid, dat esse composito, Mens est huiusmodi; quod ostenditur: nam Aristoteles, sub initio 2.de Anima inuenturus genus Animę, diuidit substantiam in materiam, formam, & compositum, formam circumscribens, ait esse eam, per quam compositum est hoc aliquid, quam formam inquit esse actum, & illum actum accipit pro genere Animæ includentis etiam
Ratio aduersa. Mentem. Ex quo hæc elicitur ratio: Anima est ille actus per quem compositum viuēs est hoc aliquid, Mens includitur in Anima quæ definitur, igitur est actus per quem compositū viuens est hoc aliquid, & propterea est forma formans; Hinc Arist. mox in progressu patefacit Animam esse causam in triplici genere causæ, nempe formę, finis, & efficientis, loquendo semper de forma formante: Et confirmatur, quoniam nisi Mēs formaret, capacitas disciplinæ, officium intelligendi, & summum bonum, non essent
Confirmatio. affectiones Hominis, quia ei non competerent per formam ei dantem esse. Diluitur
Solutio primæ diffic. prima ratio: per duo fundamenta primum est: quia philosophus daturus communem Animæ Definitionem inspexit Animam totam, vt totum, & adæquatum perficiens, non partes seorsum, fat itaque ei est quod Anima tota, sit actus formans, vt etiam dixit eam formare corpus organicum, quamuis non omnis pars corporis organica sit, vt Caro, & partes consimiles. Hinc Aristoteles, considerans Definitionis genus, non æquè competere singulis partibus Animæ, dixit in cont. septimo, si quid commune de omni Anima oportet dicere, indicans hoc esse commune ab uno, vt etiam in progressu Animam patefacit, non quid vniuocum, sed ab vno, vt est

 figura.

figura; Alterum fundamentum est: quia Aristot. daturus Animæ Definitionem, tamen inspexit quæ Physicæ considerationis est, qualis non est Mens, tamen vt etiam includat Mentem quatenus licet, in cont.11. tradit distinctionem actus in formantem & assistentem. Altera ratio soluitur, quia Mens dupliciter nobiscum nectitur, primo per Naturam, secundo per operationem, Nauta cum naui non nectitur per naturam, sed per solam operationem, & ea connexio per naturam (vt dixi) est intimor, & maior quam connexio formæ cum Materia, ob quam naturalem connexionem, Homo per phantasiam constitutus, dicitur per Mētem cum eo iunctam intelligere: Hinc nos tam solam Mentis actionem percipimus, quæ phantasiam attingit, cum ea nectitur, & ex ea pendet. Ad instantiam itaque dum dicitur, quod capacitas disciplinæ, officium intelligendi, & summum bonum non competerent Homini, dico, id non sequi: nam Homo per phantasiam, cui per naturam iuncta est mens, est particeps eorum, & ex varietate dispositionis phantasiæ, pendet, vt Homo ad disciplinas vario modo sit aptus; Hinc Aristoteles in 7. Phys. 20. dixit, in acquirendis disciplinis nullam mutationē in Mente fieri, sed in solo Sensu; Colligo itaque ex sententia Aristotelis Mentē non formare corpus, esse tamen formam formarum, & maximè dare esse Homini, cū constituat supremum Hominis gradum, & Hominem eminentissimum. Addebam postremo sententiā hanc esse falsam, vere.n. in Homine vnica est essentia Animæ, eaque a Deo creatur, & cum recipiar esse per creationem, quia creatio eminēter & sine imperfectione includit vniuersam generationis perfectionem, ideo Anima creata id totum efficere valet quod efficit forma genita, & aliquid vltra, nec in Homine sine vlla necessitate multiplicādæ sunt formæ; At quia Philos. solū cōsiderarūt opa Naturę, & creationis fuerunt ignari, ideo hanc veritatem propria facultate inspicere non valuerunt.

Sol. secundę diffic.

Opiniones tres.

De numero Humanæ Mentis. Cap. XIX.

ARDVA se offert modo dubitatio, de numero Humanæ Mētis: de qua cum plurima dicantur a viris doctis, & innumeræ pro omni parte circumferantur rationes, quas apud alios vnicuiq; legere licet: Ego lucidè & breuib. attinentia solum ad eius resolutionem explicabo: De proposita difficultate opiniones sunt tres, duæ extremæ, & vna media: Extremarum vna est: tot esse Humanas Mentes, quot sunt Homines. Altera extrema, Mentem, vniuersæ Humanę speciei unicā esse; Opinio media est Pythagoræ, & quorundā Academicorum putantium, Animas ab æterno definito quodā numero esse præditas, & numerū illum nec crescere, nec minui. pro quarū opinionū consideratione, explicabo primo opinionē Platonis, secundo Aristotelis, Tertio sententiā colligā absolute approbandā. Plato de re ardua obscurè loquens, vario modo a suis asseclis explicatur; aiunt nonnulli ex sententia Platonis ex Idea Animæ primæ Menti competente definitū Animarū numerum prodijsse, quarū prima est Anima Mundi, mox Animæ spherarum, & Stellarum: Eliciunt hoc ex verbis in Timeo prolatis, quæ hæc sunt. Hæc fatus, in eodem rursus cratere in quo Mundi totius Animā permiscens temperauerat, superioris temperationis reliquias miscendo perfudit, modo quodā eodē, non tamen perfectas similiter, sed a secundo & tertio gradu a primis deficiētes. Denique cū Vniuersum constituisset, astris parem numerū distribuit Animarū, singulis singulas adhibens, eisq; tanquā vehiculo impositis mōstrauit Vniuersi Naturā &c. Conspicuè Plato cōstituit definitū Aīarū numerū, p quarū descēsū ait Hoīes gigni, & p reditū in suā stellā beari, & in decimo de Rep. ait, numerū Aīarū nunquā crescere vel minui. Hinc in Phedro exercitus constituit Aīarū sequentes Aīas spherarum; Et huius opinionis præsertim fuit Proclus; quam sententiā mox sequuti sunt alij, ut Origenes, Manichęi, & hæretici nonnulli, vt refert D.Th. 2. cōtra Gent. c. 83. idq; nitebatur elicere ex Genesi, in quo legitur Deum die septimo requieuisse ab omni opere, ex quo inferebant

Opioiones tres.

Plato.

non amplius creare, sed errarunt quia requieuit ab omni opere requisito pro Viuersa Mundi constitutione, & quod pro tunc ab æterno prędestinauerat. Alij inquiunt ex Idea Animæ primo prodijsse Animam Mundi, mox cæteras esse participationes Animę Mundi: quod elicitur ex Philebo dum Plato ait: si Mundus Anima careret, vnde nam corpus nostrum animam reciperet? indicans eam recipere ex Anima Mundi. Quæ sententia conspicue pugnat cum relatis verbis, per quę Plato affirmat reliquas Animas non Animę Mundi esse portiones, sed ex eodem cratere, & temperatura, hoc est ex eadem Idea prodijsse; Proptera est explicatio Tertia, quam cęteris puto pręferendam, & est ea Plotini, & Numenij, putantium, Ideam Animę vnam esse, & ex ea prodire per gradus, omnes participationes Animarum, vel proximius vel remotius, adeo vt ea Mundi sit prima participatio sequantur mox participationes Animarum, sphæris, & stellis cœli competentium; quę participatio ita se habet, vt si per imaginationem cuncta corpora abolerentur, vniuersę animæ in vnam redirent, tanquam in fontem, veluti de solis luce, & lumine ex ea prodeunte se habere existimādum est, cæteras autem Animas sub rationali positas, dicebat esse idola, & vmbras Animarum, prodeuntes per semen & corpus, ex anima rationali; Hinc concedebatur transitus Animarum per corpora iumentorum, & dum Plato in Philebo indicare videtur corpus nostrum ex Mundo animato Animam recipere, solum denotare voluit, Animam Mundi esse primam Animæ participationem, & Mundum animatum conspirare per naturam; & semina ad generationem cæterorum viuentium, quod nisi esset animatus, efficere non posset. Colligamus itaque ex Sententia Platonis quod

Conclusio. primo est Deus, sub Deo Mens non participata, & in se manens, ad quam pertinent non participatæ Ideę, quę Mens tanquam Sol vnica est, & à nonnullis ponitur non distincta a Deo, ab alijs, vt a Plotino, & Numenio, distincta, ex Mente non participata, pendent vt radij Mentes participatæ, quarum paticipes redduntur Animæ: ideo extrinsecus per Animas multiplicantur; In Tertio gradu posita est Anima, quæ ex parte fontis, nempe Ideæ eius, vna est, ex parte corporum primo participantium sunt numero definitæ, prima tamen participatio est ea Animæ Mundi: Ex parte verò participantium mortalium per consecutionem, & conspirationem primorum sunt numero indefinitæ. Sic Anima est vna ex parte fundamenti, plures ex parte participantium, vna intrinsecus, plures extrinsecus, vna pro absoluto, plures ratione variorum ad quæ refertur; Et dum dicitur ex aliqua stella descendere Animam ad cōstituendum aliquem Hominem, non est putandum stellam illam remanere sine Anima, vt sine luce non remanet, emittendo radium, sed id ita intelligendum est, vt per imperium, & actionem illius stellæ, Homo reddatur particeps eiusdem Animæ, seruando conditiones, & propensiones illi stellæ respondentes: Et quoniam in ea stella Anima habet esse prestantius, vt radius in sole, ideo animæ dicuntur beari per reditum in suam stellam; Per hæc etiam explicatur sententia Platonis in Timeo, dum varias videtur ponere Animarum Ideas, nam denotat varios gradus participationis Animæ, & Ideæ eius, quod conspicuè affirmauit inquiens, ex eodem cratere, & temperatura prodijsse, magis tamen & minus pura, denotando nomine crateris Ideam, ex qua per gradus varios prodeunt Animæ, similiter explicatur sententia Platonis in decimo de Legibus, vbi ait, Animam suis motibus cuncta gubernare, & eas esse non vnam, sed ad minus duas, vnam beneficam, alteram maleficā, indicans Animam beneficam vnam esse, diuidit tamen animam in beneficam, & maleficam, quatenus vel vtitur mente, vel ne, vel vergit ad supera, vel ad infera, vel sequitur sensum, vel rationem, absoluta tamen essentia eadem est. Hanc quoque puto fuisse opinionem Simplicij, nec perperam Auerroes in prima disputat. contra Algaze. vna cum Algazele tribuit Platoni quod existimauerit animam omnium vnam esse, quam sententiam reprobauit Algaz. approbat autem Auerroes. Et si quis instet, quia sic cæteræ quoque formæ, quę vnius Ideę sunt participatione erunt vna, respondeo

spondeo de cęteris non similiter se habere, quia non producuntur sine semine, & materia,& ita abolentur,& magis distinguuntur. Hoc solum eis competit vt ratione Animæ ex qua prodit natura,in vnũ corpus redigantur, Natura enim per Plat. est vis seminaria a Mundi Anima infusa Materiæ.

Opinio Aristotelis, de Numero Humanæ Mentis. Cap. X X.

VT referam de numero Humanæ Mentis sententiam Aristotelis tres profero conclusiones:prima est, Arist. iure optimo de numero Humanæ Mentis nullibi uerba fecit.Altera est: si sequimur principia eius, præsertim,putandum est inclinasse ad vnitatem; Tertia est: ea sententia pęnitus explodenda,& reijcienda est; Quod pertinet ad primam,Arist. proprio ingenio inquirens principia rerum, semper Physicè progressus est per opera, & conspicua eorum effecta, nam per cadentia sub Sensum, & visibilia eleuamur ad inuisibilia & collocata supra sensum, cuncta ex phantasmatibus eliciendo, hinc dum nobis desunt opera conspicua principiorum, clauditur via Philosophandi, Pro noscenda Humanæ Mentis immortalitate, varia insolubilia signa, variaque opera nobis opem ferunt, viamque patefaciunt, vt pro noscendo numero, & Mentis statu post dissolutionem a corpore, nullum habemus insolubile signum,nullamque conspicuam actionem,ideo clausa est Philosopho Physicè progredienti, via ad id cognoscendum,propterea Arist. siluit,nullumque vllibi de hoc fecit verbum. Plato ausus est de his loqui, quoniam sequutus est Theologos & Sacerdotes Aegyptiorum, & aliorum vetustiorum, de quibus in Timeo dixit, quod eis etiam sine ratione loquentib. danda est fides: quod tamen Arist. Physicè progrediens efficere noluit.Hinc Plato loquens de immortalitate,eam varijs rationibus comprobauit;pro numero vero,& alio statu animæ,nullam attulit rationem,sed protulit solum sententiam. Quod pertinet ad secundam conclusionem, progrediendo per principia & decreta Aristotelis,putandũ est illum magis in vnitatem inclinasse, tum quia aliũ Mentis statum seorsum a corpore nullibi indicauit, tum quia multitudinis formarum originem existimauit esse Materiam,adeò vt numero multiplicari,& esse Materiatum reciprocari existimauerit,vt patet ex quinto Metaphysicæ cont. 12.quo loci,vnum numero dicitur,cuius materia est vna,& clarius ex 12.Metaphysicæ 49. vbi ex eo quod si primus motor esset numero multiplex,infert Aristoteles,quod Materiã includeret; Materiatas autem formas omnes in 8. Phys. 79. demonstrauit esse finitas,& mortales,tum tertio, quia finem multitudinis indiuiduorum sub specie in 2.de Anima 35.hanc esse statuit,vt quæ numero non sunt æterna,seruarentur æterna successione;Cum itaque Humana Mens ab eo iu dicetur æterna,non eget vt numero multiplicetur;Tum insuper,quia nouam creationem non nouit,& æternum ex una parte,existimauit ęternum ex altera,vt patet ex primo de Cęlo:& ideo cognoscere non valuit, quomodo nouæ hominum Animæ quotidie secundum numerum præparatorum corporum, & indigentiam crearentur; Tum demum,quia si tot essent Humanæ Mentes, quot fuerunt particulares Homines, & cunctæ essent superstites, quoniam putauit Mundum fuisse semper,daretur infinitum actu,quod renuit in tertio Physic.nam illæ esent innumerabiles, non pares, nec impares, ideo numero carerent, & infinitæ esent, omnis enim numerus est numerabilis,& par, vel impar. Nec satisfacit solutio D.Tho.dicentis, Aristotelem renuere infinitum in corporibus,non in seiunctis a Materia,nam Arist.in 8.Phys. 48. loquens de motoribus Cęli,qui a materia sunt secreti,ait,non esse infinitos, quia Natura infinitũ renuit.Et in 3.Phys.66.& 71.infinitum ex sola materia ait oriri, non ex forma, & ob id solum dari potestate,non actu.His accedit,quod D.Th.in soluẽda hac difficultate, fibi

Tres Theses.

Prima.

Secunda.

D.Thom.

sibi non constat:nam in 2.Sent.dist.1. inquit,mundum non esse æternum,quia daretur numerus,infinitus Animarum,& infinitum actu,quod aduersatur Arist.in 3.Physic.In secundo autem contra Gent.c.81.loquens de eodem numero Animarum, ait infinitum non repugnare incorporeis,non occupantibus locum,mitto innumera quæ apud alios legi possunt,& colligo Aristotelem in hanc partem inclinasse, & ob id de Mente loquens,sæpè commendauit sententiam Anaxagoræ,qui profectò vnā esse existimauit, nec vnquam hac de re Platoni aduersatus est, qui vt patefeci, Animariam Hominis Mentē intrinsecus esse vnam existimauit,quia tamen nil cadens sub Sensū hoc nobis,vel eius oppositum indicare insolubiliter valet, iō iure Arist.inuenta & cōprobata Mentis immortalitate,de cæteris siluit, cum sibi ad Philosophādum clausam inuenerit viam; Addo tertio, Mentem Humanæ speciei vnam numero putare omnino ex mente nostra esse reijciendum,ita enim innumera sequerentur absurda,Humanæ conditioni,diuinæ iustitiæ,rectæque nostræ institutioni aduersa, ut latissimè a D. Thoma,a Magno Alber.& alijs manifestatur; Nos.n.diuino Lumine illustrati,cognoscentes liberum extrinsecus modum operandi Dei, & creationem nouam ad Articulos fidei pertinentem, nedum valemus veritatem conclusionis inspicere,nempe Animas Hominum immortales tot esse,quot particulares Homines, verum insuper soluere faciliter rationes aduersas,multiplicantur enim Animæ quatenus creantur secundum indigentiam,conditionem,& mutuam responsionem uariorum corporum, quæ per varia semina producuntur,quam veritatem vt cōstanter amplector, ita aduersam omnem sententiam constanter renuo,& reijcio; Hoc itaque Arist. vna cum Plat. nos docuit,Humanam Mentem esse æternam,quod magnifacere debemus,si autem de cōnexis verum inspicere non valuit,hoc imbecillitati Humani ingenij tribuendum est, & interim gratias tenemur referre Deo,qui ignorantiæ caliginem a Mente nostra procul repellere dignatus est.

Tertia.

FRAN-

FRANCISCI PICCOLOMINEI SENENSIS,

DE HVMANA MENTE LIBER TERTIVS.

Proponitur agendum de actionibus Humanæ Mentis, & communia quædam explicantur: *Cap. I.*

EXPLICATA Natura, & conditione Humanæ Mentis, exposcit recta ordinis ratio, vt de eius actionibus verba faciam. Opera Hominis ex Mẽte prodeuntia duplicia sunt, vel.n.sunt antecedẽtia, et prima, vel sũt secũdaria, pendentia ex primis. Opa prima tria sunt, apprehensio simpliciũ, cõpositio, & rõcinatio; opa ex primis pendentia, sunt cõtẽplatio, actio, & effectio: quæ oĩa opera ex altero duorum principiorum pendent, nempe vel ex mente iudicante, vel ex ea appetente. Ego prętermissis attinentibus ad actionem, & effectionem, de quibus cumulatè satis in Philosophia de Moribus verba feci, de tribus primis relatis operib. loquar, & de nõnullis, ad contemplationem attinentibus, quę magis instituto nostro consentanea esse videntur. Prima & antecedentia Mentis opera iure tria iudicanda sunt, cũ se habeant tanquam principium, medium, & finis, nam appræhensio simplicium est principium, compositio medium, ratiocinatio finis, ita hoc, vt multa alia ternario numero per naturam perficitur, vt testatur Philosophus in primo, de Cęlo cont. secundo, in secundo de Partibus Animalium, c. 1. & in 3. Meteorum cap. de Iride. In huiusmodi operib. nõ nulla inueniuntur ex se nota satis, & conspicua, veluti quod Intelligere sit vt sentire, ꝙ Mens sit apta intelligere omnia, quod non læditur a vehementi intelligibile, qđ nõ egent instrumento corporeo, ideo primo per hæc confusè nota, eleuamur in notitiam naturæ & conditionis Mentis, mox per eam descendimus in distinctam cognitionem operum eius, quod seruanit Aristoteles, in 3. de Anima. Hinc post cont. 20. descendit ad distinctam explicationem operum Mentis. Pro obeundis illis tribus primis munerum functionibus conspirat vtraque differentia Humanæ Mentis, agens nimirum, & Mens potestate, in singulis enim reperitur actio aliqua & passio, & Mens in singulis facit aliquid et fit, vel apprehendendo, vel componendo, vel cogitando, in prima tamen operatione ea distinctio magis est conspicua; Dum inuicem ea tria opera conferuntur, vel consideramus ordinem originis, vel perfectionis, ordine originis prima est appræhensio simplicium, secunda compositio, tertia cogitatio. Prima actio potest esse sine scđa, et scđa sine tertia, at nõ vice versa. Dubitatio tñ est de compositione, et cogitatione, siue discursu, nonnunquam enim ratiocinamur sine compositione, vt dum ex vno simplici, inferimus aliud, veluti ex fumo ignem, ex strepitu aduenientem hostem; At respondeo discursum esse duplicem, vel cum forma argumentandi, vel per solam

Opera duplicia.

Prima opera tria.

Dubitatio.

Solutio.

con-

conditionis rerum consecutionem, primus propriè est discursus, & non fit sine compositione, & vim habet ex dicto de omni, & de nullo; Alter potius est consecutio per naturam, ob connexionem rerum, quam verè discursus, & cogitatio; Hinc etiam feris modo aliquo competit, quæ per signa, & connexa mouentur, & propterea conspicuã compositionem non exposcit. His accedit, quod discursus, & cogitatio, quamuis non semper distinctam compositionem includat, eam tamen semper habet implicitam, est itaque discursus origine postremus, at dignitate contra se habet, nam in mortalibus posteriora origine, sunt perfectione priora, vt in 8. Phy. docet Philosophus: Natura enim ex imperfecto ad perfectum progreditur, & actio sequens, includit antecedentem, eique aliquid addit; Hinc inspicimus iumentis propriè solam competere apprehensionem simplicium, & pueri primo simplicia apprehendunt, secundo incipiunt componere, tertio ratiocinantur. At pulchra oritur dubiratio, quia si apprẹhẽsio simplicium est dignitate posterior, tunc separatis Mentibus competit actio ignobilior, sine præstãtioribus, illæ enim solum simplicia apprælendunt, non componũt, nec ratiocinantur;

Ordo originis. *Dubitatio.*

Solutio. Soluitur hæc instantia per duo fundamenta, primum est, quod fit transitus ex vno genere intelligendi in aliud, intelligunt separatæ Mentes per essentiam, quæ simplex est, non per passionem, vt Mens Hominis; Alterum est, quod ea simplex diuinorũ appræhensio est talis, vt sine vlla imperfectione eminenter includat perfectionem compositionis, & discursus. Hinc nonnunquam consultationem tribuimus Deo, non quia illi secundum formam competat, sed quia ei competit per eminentiam, vt etiam compositio.

De prima operatione Humanæ Mentis, quæ est apprahensio simplicium. Cap. I I.

Homo naturam æmulatur. NAtura quæ rerum est procreatrix, & custos, primo simplicia corpora format, secundo ea componit pro mixti constitutione, tertio ex mixtione, & compositione, varia elicit, & colligit; Similiter Homo Naturã sequẽs, primo simplicia appræhendit, mox reliqua exequitur. Et dũ dico appræhendere simplicia, simplicium nomine cuncta intelligere debemus, quæ suo ordine Vniuersum constituunt, singula enim modò sibi congruente, Mens appræhendit, quædam vt ei communia cum Sensu, veluti singularia Materiata, quædam vt propria obiecta, veluti Materiatas essentias: alia demum, vt cum eis connexa, vel ex eis elicita. Præterea, hac prima actione percipit Mens nedum notiones primas, verum etiam secundas, ab eamet formatas, eas tamen non primo appræhendit, sed secundario, apprehensis primis. Præterea, iure dixi Mentem simplicia appræhendere, modo sibi congruente, quoniam nonnulla apprẹhẽdit simplicissimè, sine vlla compositione, vt Accidentia, quorum sunt propria phantasmata, distincta ab alijs: at ea quorum non sunt propria phantasmata, vt sunt formæ substantiales, cum Materiatæ, tum seiunctæ, non valet sine aliqua circumscriptione, & eductione vnius ex altero apprẹhendere, vt experientia constat, non enim hac de re sentio cum Auerr. qui in secundo de Anima, 63. inquit phantasiam, quam nuncupat vim cogitandi, apprẹhendere intentiones indiuiduorum omnium decem Prædicamentorum, easque secernere ab accidentibus communibus & proprijs, iam in libro de internis Sensibus patefeci, id non esse approbandum, se dassentior Scoto, qui in 3. de Anima, q. 19. & 22. inquit, notione propria, & irresolubili, sine vlla circumscriptione, minime nos posse percipere indiuida Substãtiæ, Deum, Animam, & spiritalia; At ex hoc oritur dubitatio, num Definitio, & Descriptio pertineãt ad primam operationem Mentis, vel potius ad secundam, cũ enim sint rei simplicis, videntur ad primam pertinere, at cum id fiat multitudine vocum, essentiam rei patefacientium, uidentur pertinere ad secundam: respondeo, Definitiones du-

Auerroes. *Scotus.* *An Definitio ptineat ad primam operationẽ Mentis.* *Solutio.*

pliciter

pliciter posse considerari, primo, ex parte rei denotatę, secundo, ex parte modi denotandi: ex parte rei, est simplex, ex parte modi denotandi, est composita, adeo, vt sit appræhensio rei simplicis, modo composito. & quia modum appręhensionis consideramus, ideo absolute pertinet ad secundam actionem. At quæret aliquis adhuc, num in prima actione Mentis, locum habeat verum, & falsum? Respondeo, verum & falsum in omni actione Mentis modo ei congruente locum habere, in simplicium appræhensione reperitur id verum, quod in mutua responsione notionis & obiecti locum habet, de quo vero loquens Philosophus in secundo de Anima, dixit, Sensus non decipi circa proprium Obiectum. Et 9. Metaphycæ 22. dixit, quod verum est attingere Obiectum, falsum non attingere. In secunda actione locum habet verum, & falsum compositionis, & enunciationis, vt docuit Arist. in lib. de Interpretatione; In tertia locum habet verum, & ex ratione elicitum, de quo dicimus, ex veris nil colligi nisi verum, ex falsis autem, ex accidenti etiam colligi verum: primum potest dici verum in causa, secundum per formam, tertium per consecutionem; sed alia adhuc se offert dubitatio, nam quæritur, an appræhensio Obiecti cum aliqua subnotione, vt appręhensio Mellis tanquam nobis vtilis, & Lupi vt aduersi, censeri debeat compositio, vel potius appræhensio simplicium? Respondeo, veram compositionem debere illam iudicari, per quā ea quæ componuntur, cognoscuntur distinctè, & tanquam varia simul iuncta, & non appræhenduntur tantū sub ratione vnius: Agnus iudicat Lupum sibi aduersum, sub ratione vnius, non autem apprehendendo Lupum, & inimicitiam, tanquam duo varia simul iuncta, ideo ea ad primam operationem redigitur, at dum Homo inquit, Lupus agno est inimicus, tunc verè componit, quæ propriè sumpta compositio a Mente fit, ideo Arist. in cont. 22. tertij, dę Anima, dixit, quod unum facit est Mens, nam Phantasia solum confuse singularia componit, & præsertim ea Hominis, ea autem ferarum id facit confusissimè. Colligens itaque dico, appræhensionem Obiecti cum subnotione, esse rei compositæ, & posse Animali competere vel sine modo compositionis, & id pertinet ad primam actionem, includendo vmbram secundæ, vel fit cum distincto modo compositionis, vt fit ab Homine per Mentem, & tunc ad secundam Mentis actionem pertinet.

Alia Dubitatio.

Solutio.

Alia Dubitatio.

Solutio.

Conclusio.

An prima operatio Mentis sit indiuisibilium, tempore indiuisibili, & simul vnius Obiecti tantum. Cap. III.

INter varias difficultates ad primā Humanæ Mentis actionem pertinentes, tres præsertim vrgere, solutionemque exposcere videntur. Prima est, an Mēs Hominis appræhendendo simplicia, versetur in Obiecto in diuisibili. Altera, an id Obiectum intelligat tempore indiuisibili. Tertia an multa simul intelligere ualeat, & quod dico de Mente, intelligi debet de Homine operāte per Mentem. Ordiens a prima, accipio cum Arist. in 3. de Anima, 23. indiuisibile esse duplex, vnum potentia, alterum actu, indiuisibile potentia est id, cui non potest competere diuisio, vt punctum, & momētum, indiuisibile actu idem est, ut non diuisum, id enim quod potest diuidi, & non est diuisum, dicitur indiuisibile actu, ut linea non diuisa, quo assumpto: dico, Mentem semper in aliquo genere indiuisibilis versari, nam vel appræhendit essentias rerum extensione carentes, vel aliquid extensum, & quantum, si in essentijs versatur, illæ sunt indiuisibiles potentia, perinde se habentes ac species numerorum, in indiuisibili positæ, vt dicitur in 8. Metaphysicæ, cont. 10. nam vt dicitur in 7. Metaphysicæ, 43. vltima differentia est totum id, quod res est, si autem Mens versatur in intelligendo aliquo quanto, ut Linea, id appræhendit

Prima Dubitatio.

Secunda.

Tertia.

Solutio prima.

dit vt vnũ,& ꝑpea vt nõ diuisum,q̃ dr̃ indiuisibile actu,& si id in partes diuideret, & partes distincte cõsideraret,id faceret distincto actu intelligendi,& tpe distincto,sem

Dubitatio. per itaque Mens est indiuisibilium. Et si quis obijciat:quia Mens cognoscit, & dicit continuum esse diuisibile in infinitum, numerum parem in partes æquales, quando

Solutio. tunc cognoscit diuisibile,ut diuisibile est? Respondeo,dum Mens id apprehendit,illud iudicat vt naturam vnam, cui vna competit Definitio,eamq; nectit cum sua affectione,quę similiter vna est,at si vellet seorsum partes appræhendere, cogeretur id facere distincto tempore,distinctoque actu intelligendi. Verum ex solutione huius primæ difficultatis,emergit secunda,quæ erat,an Obiectum & rem indiuisibilem, appræ

Solutio secundæ. hendat tempore indiuisibili? Pro solutione vtens cum Aristotele eadem indiuisibilis distinctione,dico,fieri tempore indiuisibili, dupliciter contingere, vel in indiuisibili potestate,hoc est momẽto,vel in indiuisibili actu,hoc est tempore continuato, & non diuiso,quo assumpto,tria profero,primum est,congruens applicatio facultatis ad Obiectum fit tempore aliquo continuato,& non diuiso,ita recte dicitur in li.de Memor. & Reminiscentia, nos nil intelligere sine continuo & tempore, ueluti etiam quamuis momento uideamus,tamen pilam tormento bellico expulsam, ob uelocem motum non uidemus,quia non potest fieri congruens applicatio. Addo secundo, iudicium Obiecti siue actum intelligendi,fieri momẽto.Ratio est:quia facultas est indiuisibilis, ut dicitur duodecimo Metaphysicæ, 51.Obiectum,(ut patuit) est indiuisibile, quare est necesse vt appræhendatur tempore indiuisibili, hoc est momento, hoc nos docet Arist.in 3.de Anima,& ob id in cont.28.inquit,sensitiuum a sensibili non pati, nec alterari,& eam esse aliam speciem motus,nam motus imperfecti actio est,quæ vero simpliciter actio, alia est quæ perfecti indicans sentire esse actionem perfectam, & totam simul, vt declarat in eius expositione Simplicius necnon Auerroes & ob id ipsum Aristoteles 9.Metaphysicæ 22.dixit:Obiectum vel attingi,vel non attingi,attingere illud, verum est,non attingere,-falsum, tactus autem indiuisibilium, indiuisibilis est.Hęc quæ dixi præsertim vera sunt de Mente,modo etiam aliquo uera sunt dę Sensu:nam connexio facultatis cum Obiecto,eget tempore aliquo non diuiso,cum fit rerum coniunctarum cum tempore,iudicium tamen fit momento,& in termino temporis. Addo tertio,dum nouerimus essentiam aliquam, & versamur in eius inspectione & contemplatione,id dicitur fieri tempore indiuisibili actu,hoc est non diuiso, & vtitur Philosophus hoc loquendi modo, indiuisibili actu:quia quamuis per horam versemur in continuata contemplatione vnius simplicis essentiæ,ea tamen contemplatio in quouis momento est tota simul,quia est actus perfectus,non autem imperfectus,vt motus,veluti dum Sol per continuaras horas aerem illustrat,dicitur id facere tempo-

Dubitatio. re in diuisibili;quia ea illustratio singulis momentis est tota,& perfecta.Et si quis obijciat,quia nonnunquam essentiam aliquam primo noscimus in parte,vt noscendo genus eius,mox exacte noscendo postremam differentiam,quare apprehendimus indiuisibile cũ diuisione,& actus ille nõ est vnus,& perfectus, sed ex imperfecto tendit in

Solutio. perfectionem. Respondeo,dum id facimus,perinde disponimur, ac dum continuum in partes diuidimus, & partes seorsum distincto tempore indiuisibiliter appræhendimus,nam seorsum considerando & genus,& differentiam,eas consideramus vt essentias distinctas,& quamlibet appręhendimus indiuisibiliter, tunc tamen essentiam rei dicimur attingere,dum attingimus differentiam postremam,quæ est totum id, quod

De 3.dubit. propriè res est,& id facimus momento.Erat tertia dubitatio,an simul tempore valeamus plura intelligere? Inquit Arist.in 3.de Anima:Si diuidimus intelligibile,etiam est necesse,vt diuidatur tp̃s,indicans, plura scire non appræhendi nisi distincto tempore. Hinc in 2.Topicorum c.4.ait,nos posse plura simul,at non simul actu intelligere, pro quo ostendendo formatur ratio,ut de corporum penetratione, nam si plura simul valemus intelligere,ideo & omnia,vt enim possimus duo simul intelligere,ita quattuor, & octo,& sic de cęteris.Confirmatur:quia vt Materia simul actu nõ recipit plures formas,

mas,ita Mens non poteſt ſimul actu fieri plura. Ex aduerſo videmur poſſe plura ſimul actu intelligere,quoniam plura ſimul & videmus,& audimus: inſuper Mente, componimus varia,eaque inuicem comparamus,comparatio autem expoſcit vt eadem facultate,ſimul ea noſcātur,quæ comparantur,vt dicitur in 2. de Anima. 146. Similiter experientia noſcimus,nos ſimul albi & nigri eſſentias ſpeculari: Hinc Ludouicus Boccaſer.& alij nonnulli viri docti,dixerunt,nos poſſe ſimul plura intelligere. Pro ſolutione dico primo,nos poſſe plura ſimul ſcire habitu,& hoc notum eſt,& conceſſum. Dico ſecundo,nos poſſe ſimul pura ſpeculari poteſtate,adeo,ut eodem tempore,& vnum, & alterum ſpeculari valeamus. Inſuper alio pacto valemus ſimul plura intelligere poteſtate,quatenus intelligendo vniuerſale,dicimur poteſtate intelligere cōtenta ſub eo,vt dicitur in primo Poſteriorum. Dubitatio eſt de actu,de quo dico appræhendere ſimul plura actu,contingere dupliciter,vel appræhēdendo ea ſub ratione vnius, vel plurium,ſub rōne vnius proculdubio contingit;vt dum fit comparatio, & noſcitur id quod eſt commune,uel per quod differunt,nam differentia,& cōmune obtinent conditionem vnius,vt etiam duo relata,per relationē. At ſi appręhenduntur vt plura sūt & varia,vel debent appręhendi exactè,& diſtinctè,& id non contingit,indiuiſibile.n. non valet exactè varijs indiuiſibilibus hærere,variaque attingere; vel id fieri debet cō fuſe,& cum impedimento,& hoc contingit; Vera eſt itaque Philoſophi ſententia,Mēs Hominis non valet ſimul actu plura, & varia ſine impedimento & diſtinctè intelligere. Ex his eliciuntur ſolutiones pugnantium rationum. Et animaduertendū quod magis Senſus valet ſimul plura appræhendere,quam Mens, vt præſertim patet de Senſu viſus,& auditus,cuius varietatis triplex ratio aſſignari poteſt: prima eſt,quia Sēſus eſt magis Materiatus,& extenſus,hinc tactu per varias partes ſimul calorē, & frigus pcipimus. Altera ratio eſt,quia Senſus minus fit vnus cū Obiecto quā Mēs,hinc Mens facta actu vnū,non eſt ſimul oppoſitum, vel aliud quoduis. Tertia rō eſt,quia ſenſibilia manifeſtius offerūtur ſenſib.& propterea vt iudicētur nō egēt ea cura,& diligēti applicatione,qua Mēs, vt magis latentia iudicet,& hęc de prima humanæ Mentis actione.

Ludou. Boccaf.

Concluſio.

Senſus valet plura ſimul apprœhēdere quā Mens.

De ſecunda Humanæ Mentis actione, quæ dicitur compoſitio. Cap. IIII.

QVEMADMODVM ea quę per Naturam,& Artem congruenter componuntur,rectè compoſita & verè talia dicuntur,ppterā vero compoſita,dicuntur monſtra,depraauationes,& receſſus a conditione & lege cō ponēriū,ita ex recta cōpoſitione ſimpliciū a Mēte facta,conſurgit veritas Enūciationis,ex pueſa,mēdacium,& hoc eſt id verū,& falſum,qđ in cōpoſitione & diuiſione dr̄ locum hr̄e. Veritas dr̄ Ens,quia rerū conditioni rñdet, mēdaciū non Ens,quia a rerū cōdōne recedit. Huiuſmodi cōpoſitio a Mēte facta,duplex eſt, vna rei cū re,vt Lac cū albedine,altera rei cum tpe,vt Eclypſis cras erit. Cōpoſitio rei cum re,duplex eſt,vel coniunctorum per eſſentiā,conſtituēdo primum,vel ſecundum modum dicēdi per ſe,vel coniunctorum ex accidenti, qđ fieri poteſt trib. modis,vel.n.accidens nectit̄ cum accidente, vt,album cum dulci,vel accidens tribuit̄ Subiecto,vt mel eſt dulce,vel contra,vt dulce eſt mel,ut docet Ariſt.in 5. Meth.cont. 13. Altera compoſitio eſt,rei cum tpe,quæ poteſt fieri duob.modis,vel.n.fit connexio cum tempore ex accidenti, vt Alcibiades currit,nā verba conſignificant tempus, vel ea fit per ſe,vt Eclypſis erit cras,ex prima,& ſecunda compoſitione, conſurgit tertia, quæ eſt rei cum re,& tempore, ut Luna cras Eclypſabitur. At dicet aliquis,dari etiam compoſitionem quartā,quę ſit tpis cum tempore,ut ſi dicā uer nūc eſt, nunc eſt dies. Reſpondeo,has non eſſe compoſitiones tpis cum tempore,ſed rei cum tpe,qa conſiderātur dies,annus,ver,& ſimilia tāquā res,q̄ cum differentijs temporis connectunt̄. Et quemadmodum fit compoſitio rei cū re,& cū tempore, ita ratione vtriuſq; poteſt

Verum eſt Ens.

Compoſitio cū tempore.

compositioni competere verum & falsum, vt si dixero, Homo est Lapis, est compositio falsa ex parte rerum, si dixero de Luna quæ Eclypsetur hora quarta noctis, quod eclypsetur hora octaua, est compositio falsa ex parte temporis, si de cane dico, canis nunc volat, est falsa ratione vtriusque. At quæritur, num fieri possit compositio sine tempore? nam in compositione sumitur verbum quod consignificat tempus, ideo semper videtur esse cum tempore. Respondeo, compositionem esse duplicem, & sine verbo, & cum verbo compositio sine verbo est intimior, & magis rem offert sub specie vnius, vt mel dulce, hinc dicitur in primo Phys. cont. 20. Lycophronē ex oratione reiecisse verbum substantiuum, ne distinctio rerum appareret, sic agnus iudicat Lupum aduersum tanquam vnum; Hæc compositio proculdubio pōt esse sine tempore. Alia est compositio cum verbo, quæ quamuis ex parte verbi semper connotet tempus, tamen potest dici & compositio, & cum tempore, dum eius seorsum fit mentio vt nunc Alcibiades currit: & sine tempore, vt Arist. est Philosophus, nam illud esse, dicitur de Arist. ex accidenti, non quia nunc fit, sed quia fit Philosophus, ut docet Philosophus in libro de Interpretatione de hac enūciatione, Homerus est Poeta. Sed quæritur insuper, an phantasia valeat res componere cum tempore per se, & primo? nam ex accidenti nō est dubitatio, & hoc quæri potest, cum de phantasia iumentorum, tum de ea Hominis, nam formica colligens grana pro futura hyeme, & hyrundines construentes nidum, & aues mutantes regiones pro varietate temporum, non videntur id posse facere sine compositione rerum cum differentijs temporis. Pro responsione, in libro de internis Sensib. patefeci feras obscurissimè, & adumbratè solum componere, phantasiam Hominis cōponere imperfectè, attinentia ad singularia, solam Mentem cōponere exactè, & distinctè; Loquendo aūt de compositione cum tpe, de qua modo est quęstio, dico tempus secundum propriam formam sola mēte cognosci, rō est: quia tempus est numerus motus, sola mens apta est numerare, ideo inquit Arist. in 4. Phys. 131. Si autem nil aptum est numerare præter Animam, & Animæ Mentem, fieri nequit vt tempus sit, cum non sit Aïa &c. Iumenta & ferę noscunt tempus pro fundamento, noscendo motū, & pro connexis, vt noscendo frigus, vel calorem quatuor temporum anni, Mēs aūt secundū propriam formam, ideo propria conditione valet componere res cum tpe; Phantasia Hominis cōsideratur dupliciter, vel rōne propria, & ita tps solum cognoscit vt ferę, mō tamen aliquo distinctiore, vel consideratur vt dirigitur, & formatur per rationem, vt dicitur in 3. de Aïa, 57. & ita distinctius res particulares, cū partib. temporis cōponit, vt accidit dum Mente dirigimur ad aliquid agendū in vno potius, quam in alio tpe, & ex his elicitur solutio instantiæ sumptæ ex formica, hirundine, & similib. nā ducuntur instinctu naturæ, & tēpus noscunt, vt dixi. Cū aūt Mens, ea sit, quę proprie componit, quæritur num id faciat tpe, uel momento, cum. n. sit rerum distinctarum, videtur id efficere tpe, & cum sit rerum indiuisibilium, eaq; sit indiuisibilis, videtur id facere momento. Respondeo, dum Mente componimus primo simplicia componētia, seorsum intelligimus, quomodo autem ea tempore indiuisibili intelligamus iam patefeci. Mox ea componimus momento, persistimus autem seruando eā compositionem per tempus aliqđ, ita tamen in ea persistimus, vt in quouis momento sit tota. Hinc dr̄ fieri tpe indiuisibili potentia, & seruari tempore indiuisibili actu. Pertinet hæc Compositio ad vtramque differentiam Mentis, nempe ad agentem, & Mētem potestate, vt declaraui, sed cū in Mente considerentur potentię variæ, videndū est, ad quā ptineat. In Mente considerantur facultas appetens, & iudicās, hæc tria officia non appetentis, sed iudicantis sunt. In facultate iudicante consideratur primo νοῦς, siue intelligentia, ad hanc ptinet cognitio primorum principiorum, & quamuis hæc quoq; componat constituendo dignitates, & positiones, tñ ad ea proprie ptinet appræhensio simpliciū. Hinc dr̄ oculus animi. Reperitur deinde διάνοια, & facultas dianoectica, cuius cōponēdi officium magis est proprium, et ad eādem ptinet officiū rōcinandi, sed tunc dicitur ἐπιστημονικὴ & λογιστικὴ, vt patet ex sexto Nicomachiorum capitulo primo. Sed cum Humana

Dubitatio. *Solutio.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Dubitatio.* *Solutio.* *Facultas iudicans.*

na

na Mens componendo constituat,& affirmationem,& negationẽ, quęritur, quid prius cōstituat, vel aptũ sit originis ordine constituere, num affirmationem, vel negationẽ? *Num affirmatio sit prior.* Arist. in primo de Interpretatione præfert affirmationem, inquiens: Est autem vna prima Enunciatio affirmatio, deinde negatio,& iure: nam affirmatio, est simplicior negatione,& id oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio. Ex aduerso nonnulli viri docti vt Fracastorius, in libro de Intellectione, præferunt negationem, hac dicti ratione, quia primo tenemur res appræhendere vt distinctas, adeo vt vna non sit altera, mox eas componere. Cõfirmatur: quia negatio cum sit diuisio, est similior appræhensioni simplicium. Respondens dico, affirmationem & negationem non adeo essentialiter esse ordinatas, vt cogamur semper eãdem prius quam alterã formare. *Solutio.* Hinc distincta consideratione,& vna,& altera potest præferri, considerari. n. pōt ordo inter eas consideratione Logica, Metaphysica,& Physica: cõsideratione Logica fieri pōt dupliciter. Primò, considerando eas vt species Enunciationis,& quia vna non est Enunciatio ob aliam, ideo vna non est prior altera. Secundo, referendo eas ad compositionem,& quia affirmatio est simplicior, ideo dicitur ab Arist. prior. Si consideratur ordo earum consideratione Metaphysica, affirmatio est prior, quia Ens absolutè, prius est non Ente,& vnum ac simplicius, prius est multitudine,& compositis, vt legitur in 2. de Cœlo 22. affirmatio autem respondet Enti,& est simplicior. At si tertiò consideratur ordo Physicè, vt pertinet ad tertium de Anima,& nostrum modum cognoscendi, sic primo formamus enunciationem de secundo adiacente affirmatiuam; ut calidum est, album est; nam, ita Obiecta nos mouent, secundario negamus, calidũ non est; Mox autem transeundo ad Enunciationes de tertio adiacente, primo apti sumus constituere negationem, vt dicendo, calidum nõ est frigidum, mox vero affirmationem, vt ignis est calidus. Ratio huius est, quia prius noscimus accidentia quorum vnum de altero negatur, quam noscimus substantiam, cum qua per affirmationem nectitur accidens. Ex his constat, hæc tria rectè dici posse, affirmatio non est prior negatione, nec vice versa. *Conclusio.* Insuper, affirmatio est prior negatione. Demum negatio, est prior. Ratio Fracastorij nullius est roboris: nam solum ostendit primo simplicia seorsum appręhendi, mox componi, at non primo unum de altero negari.

De tertia muneris functione Humanæ Mentis. Cap. V.

EX prima & secunda Mentis actione, pendet tertia admirabilior, maiorique Arte egẽs cęteris,& dicitur Cogitatio, siue Rõcinatio, cuius ope, ex vno elicimus aliud,& ex vno in aliud progredimur. Hæc nuncupatur Ratio, vel quia est mutua plurium relatio, ex qua aliud deducitur, vel quia per eum alterius causam,& rationem afferimus. Hæc ratiocinatio *Ratio.* fieri potest & natura tantũ,& Arte naturæ adhibita,& dum fit Arte, perfectius fit, quã dum fit sola Natura, vt inquit Arist. sub initio primi Rhetoricorũ. Ars enim naturam perficit tanquam ministra eius. Quomodo Ratiocinatio fiat in tempore, vel momento, ex dictis in præcedentibus notum est, nam semper appræhensio momento fit; semper est tota simul, quamuis per continuatum tempus seruetur,& progrediendo ex appræhensione vnius, in appræhensionem alterius progredimur, ex indiuisibili, ad indiuisibile, vt progrediendo ex emissione radiorum, in illuminationem,& ex hac, in actionem a visibilibus prodeuntem in perspicuum illuminatum. Sed pulchra se *Dubitatio.* nobis offert dubitatio, quia dicimus in formanda demonstratione maiorem prius tempore nosci, minorem vero, simul tempore cum conclusione, nam quæro minorem,& conclusionem; Vel noscimus eodem momento, uel distincto, si eodem, falsa erit sententia Aristot. in secundo Topicorum, dicentis nos non posse simul plura intelligere, si distincto, quia inter duo instantia mediat tempus nõ simul tẽpore

Solutio. noscemus minorem,& conclusionem. Respódeo,de his se habere vt de interitu vnius & ortu alterius: nã quæri solet,an eodem momento quo vna forma desinit,incipiat esse altera? & dicendum,id fieri eodem instanti temporis,distincto instanti naturæ,nam inquit Philosophus in 8.Phys.65.medium in transmutatione esse numero vnum,rõne uero duo;Hinc dicimus,ob distinctam rationem, instans vnum temporis esse duo instantia Naturæ,id ipsum dicendum de ratiocinatione appræhensa minori, eodẽ instanti temporis noscitur cõclusio,& distincto naturæ,ob distincta cognoscibilia:& prę sertim hoc accidit de indiuisibilibus quæ ex se non egent tp̄e,sed sunt actus perfecti.

Hoc tertium Humanæ Mentis officium maximè proprium Hominis est,& cum eo re- *Solus Homo particeps rationis est.* ciprocatur,nam solus Homo est Animal rationale,cætera enim vel sunt supra rationẽ, vt separatę Mentes,vel infra,vt iumenta,& feræ:Solus Homo est particeps officij ratiocinandi,quod profecto sublime est,& vberrimos parit fructus,vt ex calce libri patebit. Nam cum Homo per Mentem nil fit actu,sed omnia potestate, fit omnia actu, & fit oĩa,non cũ Materia,& interitu,sed seorsum ab illis,cum sola perfectionẽ,fit omnia, cum Sensibilia instrumento sensuum,tum intelligibilia facultate propria,fit omnia appræhendendo Simplicia,componẽdo,ratiocinando;fit omnia,& vera,& vtilia, & honesta;fit oĩa contemplando,agendo & efficiendo; & cum modis varijs Homo per rationem & Mentem fiat omnia,euadit Vniuersum spiritale,& incorporeum; & cum fit Vniuersum,est imago & vmbra Dei,in qua adumbratione & cõsimilitudine, sũmum eius bonum est collocatum. Et cum Mens ita fuerit facta oĩa,tunc valet intelligere se- *Dubitatio.* ipsam quod ei competit actu reflexo,iudicãdo per opera vires suas. Sed hoc in dubiũ verti solet, an Mens quia intelligit, dicatur fieri oĩa,vel potius vice versa, quia fit res aptas cognosci,ideo eas intelligat & cognoscat? Aiunt nonnulli, Mentem primo res fieri,quia primo earum recipit actionem,& species,mox nutu temporis,saltem originis ordine,eas intelligit; Hanc sententiam minus veram puto, nam Mens & facultas cognoscens per se,dicitur fieri Obiectum suum,hoc est vt cognoscẽs; Hinc dicitur fieri res per cognitionem.& id confirmatur: quia aer recipiens actiones visibilium; non dicitur fieri visibilia,sed solum oculus,nec oculus ea fit,nisi dum per videndi facultatẽ ea iudicat.Hinc Arist.in cont.8.3.de Anima,dixit. Cum autem Mens fuerit facta omnia,vt sciens dicitur qui secundum actum,&c.adeo,vt per scientiam quæ cognitio est, dicatur fieri scibile,& id ipsum elicitur ex cont.37.in quo Arist.explicans quo Anima fiat omnia,inquit:est autem scientia quidem scibilis,&c. adeo,quod scientiam,quæ iudicium est,scibilia appellet.Quod confirmatur pręsertim de Mente, quia in ea nil noui recipitur,sed solum iudicat Obiectum,adeo ut species intelligibilis nil aliud sit,(vt suo loco patebit) nisi actus intelligendi,& propterea non potest primo fieri intelligibile,mox illud intelligere,solum conciliando possumus dicere, facultatem cognoscentẽ primo fieri obiectum per præsentiam & oblationem,mox vero per iudicium,& cognitionem,propriè tamen & per se,quia facultas iudicat,dicitur fieri res quæ iudicantur, non uicę versa.

An detur Species intelligibilis distincta ab actu intelligendi. Cap. VI.

CVM consideratione actionũ Humanę Mẽtis iuncta est consideratio Specierũ intelligibiliũ,de quib.hoc pręsertim in dubiũ verti solet,an detur species intelligibilis distincta ab actu intelligẽdi. *Voces variæ.* Qua de re verba faciẽs accipio inueniri has voces intelligibile ptãte,intelligibile actu, actionẽ intelligibilis,actionẽ Mẽtis intelligẽtis,siue notionẽ,spẽm intelligibilẽ, & habitũ Mẽtis. *De specie intelligibili.* Dubitatio est de specie intelligibili,an sit eadem cũ actione rei intelligibilis,siue cum actione Mentis,vel potius sit medium aliquod inter eas actiones, ab vtrisque distinctum?Quicunque putant dari speciem intelligibilem, mediam,& distin

ctam,

ctam,eam ita describunt,quod sit qualitas spiritalis,quæ in Mente potestate,vt forma in Subiecto recipiatur,producta a phantasmate,auxilio Mentis agentis, repræsentans Menti essentiam rei,per quam Mens Obiecto redditur similis. Hãc speciem inquiunt non esse intelligibilem,sed esse rationem intelligendi per quam Mens primo intelligit intelligibile,mox actu reflexo valet etiam intelligere speciem illam. Est itaque dubitatio, an dedur huiusmodi species intelligibilis, distincta ab actu intelligendi, quæ & rei notio dicitur? Qua de re quatuor sunt opiniones,prima Theophr. Plutarchi Lydi, & Prisciani Lydi, necnõ Simplicij,qui species ad Mentem Animariã pertinentes con cedunt,easq; aiunt esse duplicis generis, nempe vel in essentia Aiæ insertas, quas rõnes appellãt,vel ab eis per excitationem factam ab externo Obiecto, emissas; Primas distinguunt ab actu Intelligendi,vel Sentiendi, secundas loquendo de Sensibilibus, eas distinguunt ab actu Sentiendi, non autem loquendo de Intelligibilibus. Ideo inquiens Simplicius in 3. de Anima, 39. Sensibiles formas vocat totum hoc, formas sensibiles in ipso sensu,& imaginatione existentes, quas a facultate Sensuũ formatrice ait fieri puriores,non autem sentiri. Intelligibiles autem formæ ipsius Mentis Aiariæ intellectiones sunt. Hæc Simplicius. Sed qm̃ species,& rõnes insertæ in essentia Aiç reiectç sunt,de specieb. primi generis non erit sermo,sed de alijs. Ideo est secũda opinio, Scoti,primo Sentent.d.3.q.6.& 6.Metaphycæ,q.18. Insuper D.Th.Io.Gand.Zim.& multorũ. Hi duplicem ponunt speciem,vnã quam dicunt expressam, & est phantasma illustratum Lumine agentis,alteram impressam productam facultate Luminis Mentis agentis,& in Mente potestate,vt in Subiecto receptam, distinctam ab actu intelligendi. Tertia opinio,est Ludouici Boccaf. & aliorum quorundã illustrium Philosophorũ qui nec in Sensu,nec in Mente concedunt speciem sensibilem, vel intelligibilem ab actu Sentiendi vel Intelligendi distinctã. Nonnulli demum se medios constituunt,concedunt.n.species Sensibiles distinctas ab actu Sentiendi, & negant id de specieb. Intelligibilib. vt Alex.Achilles,& alij nonnulli,qui in parte consentiunt cum Simplicio, solum dissentiunt de mõ. Ex horũ itaque opinione, spẽs intelligibilis est res inesse cognito, & spiritali, recepta in Mente, nõ vt subiecto,sed cognitũ in cognoscẽte,& cũ nõ sit quid reale,non est in Subiecto,sed solum modo aliquo Mentem format,vt cognitio cognoscentem,inhærentia.n.est cõditio accidentis realis. Relatæ itaque opiniones in tres rediguntur,vel.n. species in omnibus distinguitur,vel in nullo,vel distinguitur in Sensibus,non aũt in Mente: ideo ego in his versabor, quod species intelligibilis sit distincta ab actu intelligendi,& in Mente vt in Subiecto recipiatur, ex varijs colligi posse videtur,& primo Arist. in 2. de Aïa diuidit actũ in primum & secundum ,& inquit scientiã esse actum primum,speculationem vero actum secundum,cum autem speculatio sit actus intelligendi,& speculatio supponat actum primum,qui est habitus scientię, est necesse ut actus intelligendi, sit distinctus a specie intelligibili, attinente ab habitum scię,& ratio ita formatur: omne id cui competit actus secundus,est necesse vt prius includat actum primum,Menti competit speculatio,quæ est actus secundus quare prius ei competit actus primus,a secundo distinctus,includens speciem sine actu intelligendi; Confirmatur : quia Mens puerorum est in potentia ad actum primum, q̃ dicitur potentia essentialis,mox dicitur in potentia ad actum secundum,ideo, vt speculentur,debent primo actum primum,& speciem recipe,mox speculari, & p̃pea est necesse,vt actus primus & spẽs,ab actu intelligendi secernatur. Preterea, vt Sensitiuũ se habet ad Sensibilia,ita Mens ad Intelligibilia. & 3.de Aïa,cont.2. Sensitiuũ recipit species a Sensibilib.distinctas ab actu Sentiendi,quare & Mens eas recipit ab intelligibilib.distinctas ab actu intelligendi; Minor est Arist.in li.de Memoria,dicentis a Sensibiliũ actionib.imprimi species,ut a sigillo imprimitur figura in cera. Prætera,cũ intelligere sit modo aliquo pati,& Mens p̃tãte sit similis primæ Materiæ, oĩs potentia patiens,primo recipit formam,mox per eum agit, Mẽs potestate est patiens, ideo primo, debet speciem recipere,ut mox ex ea prodeat actio. Prætetea, Aristot.in cont.4.

An detur species intelligibilis. *Opinio prima.* *Simplicius.* *Secũda Opinio.* *Tertia Opinio.* *Quarta Opinio.* *Species in telligibiles quid ex alio rũ opinione.* *Conclusio.* *Dari distinctas.* *Ratio 1.* *Ratio 2.* *Ratio 3.* *Ratio 4.*

inquit, Mentem vt omnia intelligat, debere esse nudatam omni specie, quoniã prope apparens prohibet alienum, & obstruit. Hæc regula est vera de eo quod recipit formam aliquam vt Subiectum, distinctam ab actu recipientis, vt eam declarauit Arist. in 2. de Anima. 71. & 118. de medio deferente actiones, & de instrumentis Sensuum.

Ratio 5. Præterea, Arist. in cont. 6. commendat, dicentes Animam esse locum specierum, at veteres id enunciantes, putabant Animam ita esse locũ, vt vel esset, vel in se haberet rem intelligibilem, ideo dicebant simile simili nosci, non autem ita putabant esse locum (quia solum iudicaret) & præsertim quia tunc Mens non diceretur potestate, iudica-

Ratio 6. re enim est agere, non pati, & iudicium fit per potentiam agendi, non recipiendi. Præterea, id ipsum ex 8. cont. elicitur, inquit enim Phylosophus, Mentem in habitu esse omnia, intelligere ad libitum, & intelligere se, hęc conspicuè indicant dari speciem intelligibilem distinctam ab actu intelligendi, quæ in Mente vt in Subiecto, primo recipiatur, mox per eam agat, promendo iudicium, nil enim dicitur fieri aliud, nisi ab eo vt a forma perficiatur, & si Mens nil recipet, semper egeret alio ei offerẽte Obiectum, & nunquam ad libitum intelligeret, & nisi reciperet speciem rei intelligibilis, & reci-

Ratio 7. piendo eam, fieret illud, non posset per intelligibile, intelligere se. Insuper, Arist. in 1. & sexto Nicomachiorum, habitus Animi diuidit in mortales attinentes ad appetitum sentiendi, & rationales, attinentes ad Mentem, cum autem habitus sit Qualitas primæ speciei, & huiusmodi Qualitas sit distincta ab actione, & subiecto egeat, cui inhæreat, cogimur fateri, habitus Mentis qui sunt vniuersalium, esse in Mente vt in subiecto distinctos ab actu intelligendi, cum preditus habitu non semper speculetur; Quæ autem

Ratio 8. ita se habent, vt seruetur vnum pereunte alio, necessario distinguuntur. Et confirmatur: q̃a nisi hmõi habitus in Mente reciperetur, tunc Mẽs viri sapientis, non cõtẽplãs,

Ratio 9. distingueretur ab ea ignari. Præterea, prodeuntia ex principijs distinctis, necessario sunt distincta, actus intelligendi prodit ex Mente, species intelligibilis ex Phantasmate illustrato, quæ sunt principia distincta, quare actus intelligendi & species, inter se di

Auerroes. stinguuntur. Hoc videtur etiam existimasse Auerr. nam in 3. com. 3. de Anima, ait, Mens recipit formam quam compręhendit, adeo, vt compræhensionem Auerr. distinguat a forma, siue specie. Similiter cont. 5. ait, intelligibilia habere duplex Subiectum, vnum per quod sunt vera, & est phantasma, alterum per quod sunt unũ Entium, & est Mens potestate, at Subiectum quod accidens est unum Entium, est Subiectum cui inhæret forma. Et in secundo de Anima, 149. inquit, in Anima recipere, aliud esse a iudi

Themistius. care, ideo antecedit receptio speciei, sequitur iudicium; Similiter Themistius in digress. tertio de Anima, Memoriam ait Thesaurum specierum, & species ab actu intel-

Alexãder. ligendi secernit. Clarius etiam Alexander, eas statuit secretas: nam in primo suo lib. de Anima, c. 19. loquens de phantasia, ait: Eiusmodi igitur figuras, siue relicta vestigia imaginationem nuncupant, & imaginationem esse figurationem affirmant, sed figura hæc imaginatio non est, sed circa eiusmodi figuram imaginandi facultatis actio: etenim si figuram & imaginationem idem esse concesseris, statim efficies, vt ij qui figurã illam habuerint, etiam cum nil imaginẽtur, nihilominus in imaginatione sint. &c. Conspicue Alexander distinctionem ponit, & ratio eius consimilem vim habet de Mente habitu prodita, ideo c. 25. inquit: Materialis Mens est facultas ad formas excipiendas tabellæ nondum scriptæ similes, at tabella figuras recipit distinctas ab eius actione; Iure itaque uidetur dicendum, species intelligibiles quarũ Mens dicitur locus, distingui ab actu intelligendi,

Osten-

Ostenditur ex sententia Arist species intelligibiles non distingui ab actu intelligendi. Cap. VII.

Relata opinio quamuis cum rationi, tum decretis Theologorum satis sit consentanea, ex opinione tamen Arist. puto dicendum, actu intelligendi non distingui a specie intelligibili, nec recipi in Mente vt in Subiecto, sed vt actum cognoscendi in iudicante, quod varijs rationibus ostēdi potest; & primo. Superius non perficitur ab inferiore, vt a propria forma, perficiens enim est aliquid præstantius, sed solū superius potest esse iudex inferiorum, Mens est pręstātior quidditate materiata, quare non ab ea, vt a forma perficitur, per quam mox operetur, sed solum eam iudicat. Hinc dicitur non mixta, vt dominetur, hoc est ut intelligat, veluti inquit Arist. in cont. 4. 3. de Anima. Confirmatur, quia nulla forma ex Materia non pendens recipit denuo formam aliam ut Subiectū, Mens est forma ex Materia nō pendēs, quare &c. Maior patet per Arist. in primo de Ortu & interitu, 55. dicentē, originem passionis, & receptionis esse Materiā, & si daretur forma sine Materia, non pateretur. Confirmatur: quia inuariabile non recipit id, quod varie tati est obnoxium, Hinc Cœlum vilius Mente, quia æternum est, nullum a mortalibus recipit accidens. Præterea, id ipsum ostenditur ratione sumpta ex Memoria, nam si in Mente vt in Subiecto per receptas species gignerentur habitus, etiam deberet Mens nedum seruare species, sed etiam maxime seruare, cum varietati non sit obnoxia: At Arist. Menti Memoriam non tribuit, solum ait seruari vniuersalia ex accidenti, quatenus seruantur phantasmata per Memoriam phantasię iunctam, ex quibus ad libitum Vniuersalia eliciuntur. Confirmatur: quia si Mens reciperet species, & in ea seruarentur habitus, tunc non esset necesse dum intelligere volumus, quod prius phantasmata specularemur: nam habens habitum, valet per illum vt per formam ad libitum operari; At Arist. in 3. de Anima, & alibi ait, quod est necesse intelligentem phantasmata speculari, ideo inquit Auerr. in 3. de Anima, 39. cum corpus quod est vniuersalius intelligibilium, abstrahitur a Mente, & existit in reb. Sensibilibus, necesse est, vt formæ sint in Mente secundum velocitatem & rem velocis transmutationis non fixam, &c. Insuper, quoniam natura nunquam abundat superuacaneis, nec facit per plura quod valet efficere per pauciora, cū huiusmodi species ad nil conferre videantur, reijciendæ sunt penitus. Nam si conferrent, vel conferrent pro repræsentando Obiecto, quod non est dicendum, quia phantasma illustratum satis est, vel vt Mens per eam intelligat, quod etiam concedi non debet, quia Mens vt intelligat, non habet ab alio, cum ex se sit principium intelligendi: Vel demum, vt Mens contrahatur ad definitam alicuius intelligibilis cognitionem, quod dici non debet, quia ad id efficiendum phantasma est satis. Quare species ab actu intelligendi distinctæ vt redundantes, sunt negligendæ. Præterea, si daretur huiusmodi species, tunc in Mente intelligente tria inuenirentur, Mens, actus intelligendi, & species, quod nunquam dixit Arist. nam in ea nil est præter intelligibile, & Mentem. Et præsertim, quia si mediaret huiusmodi species, tunc ex Mente & intelligibili non fieret maximè vnum, quoniam non fieret sine medio, nec maximè fieret intelligibile, sed hoc competeret Menti specie formatę; & demum, redderetur falsa sententia Arist. in 51. cont. dicentis, Mētem nil esse actu antequam intelligat, nam prius esset actu per speciem intelligendi. Præterea, hoc lucidissimè elicitur ex 7. Phys. 20. quo loci inquit Philosophus. Vt igitur neque cum dormiens excitatur, aut ebrius esse definit, aut ægrotans conualescit, fit sciens, quāuis prius non ualuerit uti & agere secundum scientiam, sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem redacta Mente, inest potentia ad scientiæ usum: Ita huiusmodi aliquid fit in prima scientiæ adeptione, perturbationis enim quies quædam fit, & tranquillitas, &c. & colligens inquit: patet itaque, quod alteratio in Sensibilibus est, & in sentiente Animæ parte, in alia

Quod non di stinguatur.

Ratio 1.

Ratio 2.

Ratio 3.

Ratio 4.

Ratio 5.

Ratio 6.

Ratio 7.

Ratio 8.

Ratio 9.

Ratio 10.

alia autem nulla(nisi ex accidenti)cōspicuè Philosophus affirmat,in Mente nil recipi, sed solū ex ea prodire iudicium, cōpositis alijs,quod eo loci ēt confirmat Auerroes. Neque est putandū Aristotelem,& Auerroē:tunc non ex propria sententia,sed ex opinione Platonis loqui,vt inquiunt Scotus,& Zimara, nam ex sententia loquūtur,alioquin Aristoteles non rectè soluisset difficultatem propositam, quæ erat,an motus pertincat ad Animam; Et illi præsertim qui Mentem vniuersæ Humanæ speciei putant vnam,coguntur hoc fateri:quoniam si quid in Mente vt in subiecto reciperetur,quod vnus addiscit,addiscerent & alij,& cum Mentes superiores nil vt in subiecto recipiāt, etiam de Humana Mente idipsum iudicandum est. Colligamus itaque,non esse concedendam speciem intelligibilem distinctam ab actu intelligēdi,& hæ voces, species intelligibilis,intelligibile actu,notio,actus intelligendi,re idem denotant,sola ratione distinctum; dicitur species intelligibilis, vt est essentia rei intelligibilis in esse cognito, perficiens modo aliquo Mentē potestate;dicitur notio,quia est iudicium eius,& ob id ipsum etiam dicitur actus intelligendi. Et si quis quęrat,an hoc iudicium sit in Mente vt in Subiecto,videtur enim quod sic, quoniam inquit Aristoteles 9. Metaphycæ, 16. intelligere esse operationem immanentem: Respondeo, actum intelligendi esse iudicium,quod est perfectio iudicantis,& est in iudicante vt in fundamento actionis, non vt in Subiecto,& præsertim,quia res Subiecto proprie eget pro suo esse Materiato, at non pro spiritali & cognito. His accedit,quod Aristoteles loco relato inquit,quod visio est in vidente,speculatio, in speculante, vita in Anima; at speculans non est sola Mens,sed Homo,vt etiam videns,sat est, vt pertinentia ad scientiæ habitum in memoria seruentur,nam in quinto gradu Moralis Philosophiæ cap. 6. patefeci habitus Mentis non esse in mente vt in Subiecto, sed in Phantasia per Memoriam seruari.

Conclusio.

Resolutio difficultatis de Specie Intelligibili & solutio aduersarum rationum. Cap. VIII.

Ordo nostræ cognitionis.

VT propositæ difficultatis resolutio magis conspicua refulgeat, quoniam noster Philosophandi modus nititur experientia,vt fundamento,& per opera eleuamur in notitiam principiorum,ideo in nobismet considerare debemus progressum,& ordinem nostræ cognitionis: nam primo occurrunt externa sensibilia, quæ propria quadam actione agunt in Sensus,vt visibilia in oculum,quæ actio non propriè dicitur species visibilis,sed solum latè:propriè autē dicitur actio rei visibilis. Tertio Sensus externus excitatus ab ea actione,iudicat:id iudicium est id,quod mox offertur Sensui Communi, illumque excitat, in eoque perficitur:& hoc iudicium quod est res sensibilis in esse cognito, propriè dicitur species sensibilis,vt speciem hoc est rei formam repræsentat, & Sensum perficit. Hoc iudicium Communis sensus,id est,quod excitat & mouet Phantasiā. Hinc Phantasia Definitur ab Aristotele quod sit motus factus a Sensu, nempe Communi, qui actu est: Sensus autem est actu per iudicium rei Sensibilis: mox Phātasia idipsum imaginatur,aliquid superaddens,idque in Memoria recondit, & dum Phantasia imaginatur,suo imaginandi actu qui est phantasma actu,Mentē excitat,ei offerendo id phantasma,Mens in illud conuersa,primo particulare illud iudicat, mox quasi in se rediēs, derelictis conditionibus indiuiduantibus, solam essentiam, quę est ipsum vniuersale, considerat,in quo progressu nulla reperitur propriè sumpta species distincta ab actu Sentiendi,vel intelligendi:& propterea tres profero Conclusiones. Prima est:non datur species intelligibilis distincta ab actu intelligendi. Secunda est,non datur propriè species Sensibilis distincta ab actu Sentiendi. Tertia est, in attinentibus ad Sensum externum,datur actio externi sensibilis,distincta ab actu sentiendi, quæ solum minus

Species sensibilis.

Tres Theses.

propriè

propriè dici poteſt ſpecies. Prima concluſio ex dictis conſpicua eſt. Secunda attinens ad ſenſus, ſimiliter eſt conſpicua, quia ea ſpecies diſtincta, redundans penitus eſt. Hinc Ariſtoteles in 2. de Anima 141. inquit, eundem eſſe actum; rei Senſibilis & Senſitiui: at actus Senſitiui non eſt ſpecies, ſed iudicium, quarè etiam Senſibile non conſtituit ſpeciem, a iudicio diſtinctã. Confirmatur: quia ſi darentur huiuſmodi ſpecies ab actu cognoſcendi diſtinctæ, tunc poſſent etiam ſeruari per memoriam, abſque eo quod prænoſcerentur, quod minimè accidit, nam experientia percipimus id ſolum Memoria ſeruari, quod prænouimus, adeò, vt Memoria ſit notionum, non ſpecierum ab eis diſtinctarum. Præterea lucidiſſimè Ariſtoteles: in libro de Senſu & Senſili huiuſmodi ſpecies renuit, nam diſputans aduerſus Democritum, damnat de modo vidẽdi ſententiam eius, putabat Democritus viſionem fieri per ſpecies ex viſibilibus prodeuntes, fatetur Ariſtoteles Senſibilia agere, at negat ſpecies diſtinctas vel ab actione Senſibilium externorum, vel ab actu Sentiendi. Tertia Concluſio, nempe, dari actiones externorum Senſibilium, diſtinctas ab actu ſentiendi notum eſt, nam Senſibilia etiam agũt in medium, non cognoſcens: inſuper vehemens Senſibile labeſactat Senſum, at iudicium non labeſactat. Hinc Ariſtoteles in 2. de Anima, 127. inquit, aerem pati a Senſibilibus, at per eam paſſionem non Sentire, ſed reddi Senſibilem, quæ actiones non propriè dicunt ſpecies, ſed actiones Senſibilium, & ſi quis dicat in ſpeculo apperere ſpecies rerum viſibilium, dicendum eſt cum Ariſtotele, in lib. de Senſu & Senſili, eas nõ eſſe ſpecies, ſed actiones viſibilium repercuſſas a ſpeculo leni, repręſentantes viſibile; cuius iudicium propriè eſt ea ſpecies, de qua Ariſtoteles in 2. de Anima inquit, Sẽſum recipere ſpeciem ſine Materia, quæ eſt res Senſibilis in eſſe cognito. His explicatis, facilè modo eſt aduerſas rationes diluere. Prima erat, quia actus intelligẽdi eſt actus ſecundus præſupponens primum, in quo primo includitur ſpecies. Reſpondeo, actus primus eſt habitus, qui non eſt in Mente vt in ſubiecto, ſed in phantaſia per Memoriam; Vt pertinet ad mentem ea nullo eget, vt iudicet quæ ei offerantur, & ipſamet eſt actus primus. At dices, eadem dubitatio eſt de phantaſia, quia ea per Memoriam ſeruat, & ſeruat non iudicium, ſed ſpeciem, & formam ſine iudicio, nam dormientes & non imaginantes non iudicant, quare datur ſpecies diſtincta a iudicio. Reſpondeo, id eſſe iudicium in habitu, non in actu, & eſſe veluti impreſſionem quandam factam a ſigillo, quia per ſenſibilia actu cognita definito quodam modo, permutantur ſpiritus, hinc Memoria expoſcit temperamentum ſiccum pro retentione, & ob id Ariſtoteles in 7. Phyſic. 20. dixit, Alterationem ad ſolum Senſum, & Senſitiuum pertinere, ſic itaque phantaſia per habitum prodeuntem ex iudicijs imaginabilium, cum alteratione, & definita quadam diſpoſitione ſpirituum, ad libitũ ad actu imaginatur, & tunc ſpecies quæ erat in habitu, conſtituitur in actu. Addebatur, Mentem puerorum eſſe poteſtate ad actum primum. Patet ſolutio: nam actus primus in eo formandus eſt habitus, vt dixi; Addebatur, Senſitiuum recipere ſpecies ab actu ſentiendi diſtinctas, cum in Memoria fiat impreſſio earum, iã hoc ſolutum & explicatum eſt. Dicebatur intelligere modo aliquo eſſe paſſionem, & Mentem eſſe tanquam materiam intelligibilium; Reſpondeo in Mente non reperiri aliam paſſionem præter excitationem factam per oblationem Phantaſmatis in eſſe cognito, per cuius iudicium dicitur fieri intelligibile, perfici ab eo, Materia eius, & locus: nam quod alij referunt ad ſpeciem ſenſibilem, nos tribuere debemus actui intelligendi, modo iam explicato: adeſt ſimilitudo inter Materiam, locũ, & Mentem in parte, non abſolutè. Addebatur, Mentem debere eſſe nudatam formis intelligibilibus, vt eas recipiat, &c. Reſpondeo, regulam eſſe veram de omni receptione & reali, & ſpiritali, tum in Materia, tum in loco, tum in Anima, ſiue recipiendum ſit, notio, ſiue ſpecies, immo Ariſtoteles dans regulam, dixit, quod prope apparet, prohibet alienum, dixit apparet, denotando actum intelligendi, actus autem dicitur recipi in iudicante, quia eſt Obiectum externũ in eſſe cognito, cuius cognitionis fundamentum eſt cognoſcens. Inſuper inſtabatur, quia Ariſtoteles commendat veteres, dicentes Animam

Prima Concluſio.

Secunda Cõcluſio.

Tertia Concluſio.

Diluuntur aduerſę rationes.

mam esse locum specierum; Respondeo, illum commendare Sententiam, at non mo-
dum. Quod Mens dicatur fieri omnia, & quod dentur habitus Mentis, nobis non ad-
De Mente. uersatur: iam patefeci quomodo id intelligi debeat. Et vt pertinet ad solam Mentem,
cum ex sententia Aristotelis nil noui recipiat, tamen differt Mens pueri, ab ea viri sa-
pientis; differentia est in attinentibus ad Phantasiam, per Memoriam ei iunctam & ha
bitus, qui sunt Phantasmata firma, constantia, & ordinata. Addebatur prodeuntia ex
principijs distinctis esse distincta. Respondeo, phantasma non producere speciem, sed
esse speciem, quę oblata Mente iudicatur, ea autem in phantasia est species sensibilis,
& per Mentem fit species intelligibilis, quæ est ipsemet actus intelligendi. Confirma-
batur eadem sententia per Auerroem: at iam patefeci, Auerroem non distinguere actũ
intelligendi, a specie intelligibili, & cum dicat, Mens recipit formam, quam compræ-
hendit, indicat Mentem eatenus recipere, quatenus compræhendit, & id indicium cũ
sit perfectio, & actus secundus Mentis, per Mentem fundamentũ actionis dicitur vnũ
Entium, Demum afferebatur sententia Alexandri, qui figuram impressam, & actũ ima
ginandi ait esse duo distincta; Respondeo considerasse Alexandrum id quod iam di-
xi, nempe in phantasia & Memoria effici mutationem, & impressionem quandam fa-
ctam ab actu sentiendi & imaginãdi, quæ dici potest figura impressa, quatenus est de-
finita quędam constitutio producta ab actu sentiendi, in instrumento phantasiæ & Me
moriæ, & præsertim in spiritibus; & hoc etiam in sensib. considerauit Auerroes, in 2.
de Anima 149. inquiens, quod recipere aliud est ab ipso iudicio. Cætera attinentia ad
habitus Mentis, & præsertim quid sint, quomodo distinguantur, & in quo vt in Subie-
cto recipiantur, in quinto gradu Moralis Philosophiæ patefeci, quæ repetere nolo.

An in Hominis Mente per naturam insertæ sint Formæ Intelligibiles. Cap. IX.

Aristoteles libenter cũ Platone pugnat.

ARISTOTELES partim Platonis Gloriæ æmulus, partim ingenij acu-
mine exactius cęteris veritatem indagans, in plurimis Platoni contradi-
xit, præsertim tamen in attinentibus ad Ideas, quarum simulachra quæ-
dam sunt rationes, quas in essentia Animæ rationalis, Plato censuit per
naturam insertas, de quibus cum frequenter mentionem fecerim, easq;
tenuerim, an recte id factum sit, modo considerandum occurrit: & præsertim, quia plu
rimi reperiuntur de doctrina Platonis & Aristotelis optimè meriti, qui satis firmis ra-
tionibus eas debere concedi affirmant, veluti Theophratus, Plutarchus, Priscianus Ly
dus, Simplicius, Themistius, Porphyrius, Ammonius, & similes. Consideratione hanc
Diuisio. in tres partes distribuam. Referam primo potiora fundamenta eas approbantium. Se-
Academici. cundo, eas reijciam. Tertio, dubia soluam. Academici Deum statuunt super Mentem
& Ideas, Menti Ideas tribuunt, Animæ insitas & coęuas rationes, Naturæ semina, ma-
teriæ vmbras Idearum. Necessitatem rationum rationali Animæ insertarum. His præ-
sertim rationibus ostendere nituntur. Et primò, nisi in Anima cognoscendarum rerum
Ratio 1. insitæ essent rationes, non possemus percipere essentias rerum, nam Sensibus sola acci-
dentia percipimus, quæ rerum essentiam non sunt apta patefacere. Hac ratione vti-
tur Plato in Phedone, quam confirmat Proclus in primum Euclidis, inquiens: nisi da-
rentur huiusmodi rationes, non darentur figuræ, & affectiones de quibus agit Geome
tra, quoniam in Materia nec exactè rectum, nec exactè cubum, reperitur, & sic de cæ-
teris. Præterea, nisi insitæ nobis essent rationes rerum, non intrinsecus commoue re-
Ratio 2. mur ad cognitionem rerum, nec per naturam appeteremus scire, nam huiusmodi ap-
petitus interna scientiarum semina exposcit nos excitantia. Pręterea, nisi in Anima
Ratio 3. scibilium insertæ essent rationes, tunc ea esset indifferens ad opposita, nec magis in

vnam,

vnam,quam in oppositam partem inclinaret;at nos experimur per simplicem acciden
tium oblationem,ac per leues quasdam interrogationes,excitari ingenia nostra ad ap
probandam partem veram,renuendam falsam,veluti etiam Aristoteles in 1. Physic.in-
quit,veteres sine ratione,sola veritate coactos,dixisse principia esse contraria. Præte- *Ratio 4.*
rea,Plotinus & Iamblichus, id ipsum eliciunt ex connexione rerum, earumque ordi-
nato fluxu, ex primo principio: nam serie Idearum,rationum,& seminum tanquam
catena aurea,cuncta nectuntur,descendunt,& redeunt in primum principium. Præte *Ratio 5.*
rea, idipsum approbare debemus,vt seruemus graduum Vniuersi perfectionē,& om-
nia esse in omnibus, ita enim cuncta sunt in Mente per Ideas, cuncta in Anima per
rationes,cuncta in natura per semina,& demum cuncta in Materia per vmbras.Præte *Ratio 6.*
rea,ex conditione Animæ nostræ, quæ Mens Animaria ab Academicis dicitur,candē
sententiam elicere valemus:cum enim Mens nostra sit ab interitu immunis,etiam de-
bet esse expers cuiuslibet alterationis,adeo, vt nil noui tanquam Subiectum recipere
valeat;cum autem nil noui recipiat,& sit rectus iudex rerum, est necesse,vt per naturā
earum rationes,& formas insitas habeat, alioquin nec recte iudicaret, nec sciens es-
set.Præterea,Deus & natura,nil imperfectum producunt; valdè imperfecta esset Ani-
ma nostra,si rerum cognoscendarum formas non includeret.Demum omne agens ne
temerè agat,debet includere rationes rerū agendarū,Mens agens dicitur agens,quia
intelligibilia potestate,reddit intelligibilia actu, ideo ne temerè id efficiat, est necesse
vt earum rationes insitas habeat,non secus ac artifex rerum effectibilium: Has insitas
rationes aiunt denotasse Aristotelem in primo.Poster.dicentem,nedum nobis compe *Aristoteles.*
tere scientiam,verum insuper principium scientiæ,nempe Mentem,qua terminos,hoc
est rationes & Ideas cognoscimus,de his aiunt Aristotelem loqui in 3.de Anima, 21.
dicentem in apprehensione indiuisibilium,hoc est rationum, & Idearum non esse fal-
sum.Has insitas rationes & Ideas videtur approbare Auerroes, cum in 12.Metaphysi *Auerroes.*
cæ,com.17.dicat, Mentem nostram nudatam potestate, intelligere cuncta per essen-
tiam Mentis agentis, non autem id ei competeret, nisi in essentia Mentis agentis hu-
iusmodi rationes insitæ essent;id ipsum etiam affirmat in 3. de Anima, com.20. & 36.
Themistius in digressione suā in 3.de Anima,si cuncta eius verba considerantur,con- *Them'st.*
spicuè easdem approbat Philosophus in 3.de Anima,com.14.vna cum Iamblicho hu *Philosoph.*
iusmodi rationes Animæ insitas affirmat, quare cum ratio tum authoritas, ad huius-
modi formas,& insitas rationes approbandas conspicuè conspirare videntur ob quas
iure optimo anima denominatur Rationalis.

Reijciuntur cum Aristotele rationes Animæ insitæ.
Cap. X.

ARISTOTELEM non approbasse,verum potius conspicuè ab Anima *Aristotelē*
reiecisse insitas rationes,ex varijs elicere valemus,& præsertim,quia hu *renuisse insi*
iusmodi rationes supponunt in Mente Ideas, quas in prima Philoso- *tas rationes*
phia,in Philosophia de moribus,in Logica,& Naturali scientia, Aristo-
teles nixus est euertere,& redundantes patefacere. Insuper ex eo quod 1.
Animæ huiusmodi rationes per naturam competunt, colligunt Academici scientiam
nostram esse reminiscentiam. Econtrario Aristoteles negat scientiam nostram esse re- 2.
miniscentiam.Tertio,quia Animæ rationes rerum competunt, inferunt naturæ com- 3.
petere semina, & Naturam esse vim seminariam a Mundi Anima Materiæ infusam,
ex aduerso Aristoteles ait:Naturam esse materiam & formam,vim autem seminariam
materiæ insitam non concedit,sed inquit eam omnino esse potestate. Præterea Aristo 4.
teles naturam & conditionem nostræ Mentis explicans,patefacit in 3.de Anima hanc

esse

esse conditionem eius, vt sit potestate, vt sit nudata omni forma, vt sit locus specierũ, non actu, vt censuit Plato, sed potentia, vt sit tanquam tabula, in qua nil sit scriptum. Hæc & similia, cõspicuè indicant, Aristotelem huiusmodi insitas rationes reieciſſe. At
Solutio. soluentes, inquiunt Aristotelem tunc loqui de Mente potestate, quæ est Anima, non quidem in se manens, in qua sunt rationes, sed progressa, & dicitur tanquam tabula in
Euersio. qua nil sit scriptum, quoniam obscurè solum & tanquam deletæ in ea seruantur. Hæc euasio inanis est, tum, quia nil a se, & a sui natura & conditione recedit, tum quia Aristoteles absolute ait Mentem similem tabellæ sine inscriptione, non in qua obscure inueniantur; tum demum, quia ad actum redigi ait, non per rationes in Anima insitas,
5. sed per Phantasmata. Præterea, si in Anima per naturã huiusmodi insitæ rationes inuenirentur, tunc habitus Animæ cum fiant per huiusmodi rationes essent Essentia, & Substantia, non autem Accidens, & Qualitas: At Aristoteles scientiam & habitus inter
6. Qualitates numerat, ad Animam pertinentes. Præterea, si in Mente insitæ essent huiusmodi rationes, re vera Memoria ad Mentẽ ptineret, & seruarẽtur vniuersalia, quia huiusmodi rationes vniuersalia quædã sunt: at Aristoteles in lib. de Memoria negat dari Memoriam vniuersalium, præterquam ex accidenti, quatenus seruantur phãtasmata,
7. ex quibus ad libitum ea eliciuntur. Præterea, si Animæ huiusmodi rationes competerent, tunc Anima ex se, per distinctas rationes moueri posset, vt aiunt Academici, quod reijcitur ab Aristotele in 1. de Anima. Similiter idem esset docens & addiscens, quia Homo per Animam progressam addisceret, per eam in se manentem rationibus prædi
8. tam doceret, quod absurdum iudicat Aristoteles in 8. Phys. 4. Præterea, illis concessis, daretur vniuersale seorsum a singularibus, nam huiusmodi rationes & Ideę sunt vniuersalia quędam ante rem, frequenter reiecta ab Aristotele, ideo in 1. Poster. inquit, vt detur Demõstratio & scientia, nõ est necesse dari Ideas, & huiusmodi rationes, sed sat est, vt sit vnũ in multis particularib. quod de multis dicatur. Præterea, si Anima in sui
9. Essentia insitas haberet rerum formas, mirum esset quod ea non ex se posset intelligere, sed semper exposceret externa Phantasmata petinde se habẽtia, ac sensibilia ad sensum, & pręsertim, quia dum aliquid includitur modo eminentiori, non recipitur in eo, modo viliori, & quod in sui natura & essentia aliquid includit, nunquam ad id dicitur
10. esse potestate, cum potentia & actus inuicem pugnent. Insuper, nil redundans in natura concedi debet, at sine huiusmodi insitis rationibus, cuncta exquisitissime seruantur, quæ ad scientiam nostram, & alias Animæ munerum functiones pertinent. Quare hu
11. iusmodi rationes, vt redundantes sunt reijciendę. Quod confirmatur; quia mirum esset si Aristoteles eas concessisset, quod nullibi eas approbasset, nullibi de illis pręter quam reijciendo eas, verba fecisset: & miror certe quod Calaber in sua Metaphysica, M. Antonius Genua, & nonnulli alij viri Docti ex sententia Aristotelis nixi sint eas approbare. De Simplicio, Prisc. Lydo, & alijs, nõ miror, quia hoc pręsertim sibi propo suerunt, vt velint, vel nolint, Aristotelem & Platonem conciliarent. Auerroes Menti agenti eas tribuit, at ipse vt Mentis humanę vnitatem, ita huiusmodi in agente insertas rationes, ex Academicis deprompsit, a quibus tamẽ recedit, quia Mentem pote-
Resolutio difficultatis state, essentia distinctam ab agente existimatur. Pro resolutione itaque difficultatis dicamus, Menti Humanæ rationes competere, dupliciter intelligi posse, vel pro facultate & virtute formandi notiones, & ratiocinandi, vel pro formis in ea insitis respondentibus Ideis, in prima significatione concedi debent, reijci autem in secunda. in prima si-
Rationes aduersæ diluuntur. gnificatione approbantur ab Aristotele, in secunda vero ab eo reijciuntur, & approbãtur ab Academicis. Rationes aduersæ solum cogunt pro approbandis rationibus in prima significatione, non autem in secunda. Nam munere facultatis ratiocinantis, ex effectis eleuamur in causas, & ex proprijs accidentibus elicimus conditionem & essentiam formæ rerum; & dum additur quod in Materia exactè rectum & cubum non inueniuntur; Respondeo id parum referre, quia munere facultatis imaginandi, & cogitandi sine insitis rationibus, valemus exactè rectum & sphericum imaginari, nam vt

ex

ex recto ducimur in notitiam obliqui,& ex perfecto in imperfecti,ita contra.Insuper cum Mens pendeat ex vero & bono, per conditionem propriam ad verum & bonum conspirat,sibique oblatum verum,vel per signa indicatum,approbat. Connexio graduum Vniuersi non eget huiusmodi rationibus,sed per propriam naturam & conditionem inferiora cum suis superioribus nectũtur,vt perfectibile cum sua perfectione: nec perfectio graduum mundi exposcit vt omnia per rationes,vel Ideas sint in omnib. sat est vt superiora tãquam causæ includant inferiora, hæc verò vt effecta seruent conditionem illorum. Ratio sumpta ex conditione Mentis,quæ nil recipere posse videtur, inanis est,non concesso quod nil recipiat, sat est, vt ex se hac facultate sit prædita, vt valear Obiecta iudicare,quæ illi offeruntur,vt facultas vidẽdi, valet iudicare colores, habitus autem scientiæ ,qũo nobis competat,alibi patefeci. Nec ob id Anima nostra dicitur imperfecta, quia eius perfectio in facultate iudicandi,non in rationibus insitis est posita, largitur Deus & Natura actum primum, ex quo deinde fluit secundus,qui actio est,vt non semper gignitur ignis sursum,semper tamẽ ita gignitur,vt sua natura tendat sursum. Addebatur,agẽs debere includere rationes eorum quę agit,quare Mẽs agens debet eis esse prædita. Respondeo, agens esse duplex, vel per habitum artis,& hoc includit rationes. Ars enim est recta ratio efficiendorum: vel per propriam naturã & conditionem,hoc non eget rationibus,sed operatur sua virtute,& facultate, vt Sol non includens rationes colorum,reddit colores potentia visibiles,actu visibiles. Similiter,iudex propria facultate obiecta sibi oblata iudicat. Nec Aristoteles in primo Poster. inquiens dare principium scientiæ, quo terminos cognoscimus,denotauit huiusmodi rationes,sed terminos simplices,& principia prima, quę primo a nobis appræhenduntur,per quę ducimur in notitiam aliorum. Non itaque dantur in Anima rationali rationes insertæ,formaliter inter se distinctæ,sed datur facultas iudicãdi, cogitandi,& ratiocinandi,per quam Mens nostra dicitur ex se particeps rationis. *Conclusio.*

Proponitur agendum de Primo cognito. Cap. XI.

QVAESTIO quæ de primo cognito dicitur, & in proœmio Physicorum agitari solet, propriè pertinet ad Tertium de Anima, & ad partem illam in qua de actionibus Humanæ Mentis agitur. Propterea loquens ego in hoc libro de Mentis actionibus, etiam de primo cognito teneor verba facere. Iure optimo Empedocles hunc nostrum orbem Mundum Litis nuncupare consueuit, cum in eo nil purum, nilque sincerum inueniatur,& contraria adeo sint complicata,vt vnum accipere non valeamus, quin sequatur & alterum: hoc cum in cęteris, tum in nostra cognitione refulget: frequenter enim apprimè notum, cum apprimè obscuro iunctum est. Nil externis oculis est Lumine clarius, nil oculo Mentis eo est obscurius, dum quærit quidnam sit; Similiter nil notius nobis primo noto, nilque ex aduerso est obscurius, quam quid sit hoc primo noto, quod Dei prouidentia nobis competere putandum est, ne in nostra sapientia nimium confideremus, nimiumque ob eam euaderemus superbi. De hac itaque ardua difficultate loquuturus,primò pro parãdo ingenio, voces explicabo; Secundo, pro eo excitando,opiniones varias referam, & de illis dubitabo. Tertio, pro veritate noscenda,sententiam quam puto veriorem cõprobabo. Demum pro ea clarius illustranda aduersa dubia diluam. Quæritur, quid sit illud, quod aptum est a nobis primo nosci?Primum aptum nosci est triplex,vel primum perfectione,vt Deus, vel adæquatione, vt Obiectum adæquatum, vel origine,& de hoc est dubitatio. Quod *Empedocles* *Diuisio & ordo seruandus.* *Primo notũ triplex.*

primum origine est duplex, vel actu, vel facultate: non quæritur quod primo actu noscatur, hoc.n. ob varias occasiones & oblationes varium est, & indefinitum, quærimus primum facultate, adeo, vt per naturam sit aptum a nobis primo nosci. Insuper quod pertinet ad facultatem cognoscentem, ea est duplex Sensus, & Mens, quæ est de vtraq; at præsertim de Mente, ad quam pertinet scientia. Præterea Mens duob. modis cognoscit, vel per essentiam vt Deus, vel per notionem ab Obiecto, vt Mens nostra & de hoc noscendi genere est dubitatio. Insuper, hæc cognitio per notionem ab Obiecto est duplex, vel sine discursu, vt simplicium appræhensio, & cum Poster. vel cum discursu, dubitatio est de prima. Quæ adhuc est duplex, vel confusa, vel distincta, quæstio est de confusa, quæ absolutè dicitur origine prima. Demum quod pertinet ad Obiectum natum cognosci, id vel est primæ, vel secundæ actionis: Dubitatio est de Obiecto primæ notionis: nam id quod est secundæ notionis, est Ens rationis a mente formatum post cognitionem Entis primæ notionis Ens primæ notionis, vel est Substantia, vel Accidens, vel vniuersale vel singulare, & de omni est dubitatio. Quæritur itaque, quod nam ens primæ notionis siue sit Substantia siue Accidens, siue Vniuersale, siue Singulare, sit natum a nobis vel Mente vel Sensu prius origine nosci cognitione sine discursu, & confusa.

Conclusio.

De primo cognito opinio Scoti, *Cap. XII.*

De proposita difficultate opiniones principales sunt tres, duę extremę & vna media extremarum vna est ea Scoti in 1. sent. dist. 3. q. 2. necnon Gregorij Arim. 1. Sent. d. 3. q. 3. Antonij Andreæ Ioan. Canonici, & similibus. Inquit Scotus in 1. Sent. Si comparetur minus cum magis communi, primum origine aptum a nobis cognosci cognitione confusa, nō habitu, vel virtute, sed actu, est species specialissima, & comparatis inuicem speciebus est ea species cuius singulare efficacius mouet Sensum. Dum verò absolute quæritur primo cognitum, inquit in primo Metaphysicæ, q. vltima, & septimo Metaphysicæ, q. 15. a Mente primo esse aptum nosci singulare indefinitum & vagum secūdo: naturam speciei: tertio singulare definitum, nam species hoc ordine hæc repræsentat. Addit conclusionem debere intelligi remoto omni impedimento ad Obiectum, medium, & instrumentum pertinente: iudicium.n. quod absolute statui debet in nobis primum, cuius libet impedimenti expers esse debet: Sic itaque & singulare, & species vltima ex sententia Scoti, est primum cognitum distincta comparatione, & qui secus referūt sententiam Scoti, minus recte eam referre videntur. Et quamuis Scotus in 1. Sent. dist. 3. q. 1. dicat, speciem non singulare esse primo notum, loquitur tunc de singulari signato, quod tertio loco censet intelligi. Pro notitia opinionis eius considerandum, quod ponit triplicem notitiam, in habitu, in virtute, in actu: notitiam habitualem vocat, dum Obiectum ita est præsens Menti secundum rationem intelligibilis actu, vt Mens statim valeat habere actum elicitum eius: Virtualem vocat, dum aliquid intelligitur in aliquo vt pars primi intelligibilis, non vt primum, & adæquatum intelligibile, terminans actum intelligendi, vt dum intelligendo Hominem, intelligi dicitur Animal in eo inclusè. Notitia actu dicitur, dum aliquid actū iudicatur, De notitia quam habitualem & virtualem appellat, ait communiora esse primo nota: de actuali verò speciem specialissimā. Vtitur tribus rationibus. prima est: Agens secundum naturam non impeditum agit pro viribus, & opus efficit vt valet præstantissimum, conspirantia ad nostram cognitionem operātur secundum naturam, quarę efficiunt opus, vt valent præstantissimum, huiusmodi est notio speciei vltimæ quæ perfecta est: Vtitur secundo authoritate Auicennæ 1. Metaphysicæ, cap. 3. dicentis, Metaphysicā ordine addiscendi esse nobis vltimā, ac vt inquit in 6. Metaphysicæ, est vltima ordine cognitionis confusæ

Opinio Scoti. *Instantia.* *Triplex notitia.* *Ratio 1.* *Ratio 2.*

fusæ, prima verò ordine cognitionis distinctæ: quare principia & termini cæterarum scientiarum, possunt cognosci ante quam noscantur principia Metaphysicæ, quod nō accideret si communiora deberent primo nosci, veluti etiam Mathematicus noscit lineam, ignorans an sit Substantia, vel Accidens. Tertio si primo noscenda essent com *Ratio 3.* muniora, tunc dum singulare mouet Sensum, & Mens est libera, magnum consumeret tempus ante quam speciem postremam cognosceret: nam teneretur prænoscere omnia communiora, quod experientiæ aduersatur. Comprobatur a varijs eadem Senten *Ratio 4.* tia varijs rationibus, veluti id est aptum prius confuse apprehendi, quod est cōfusius, per Aristotelem in 3. cont. primi Physi. species specialissima est actu & maximè confusa. Insuper, id facilius Mente cognoscitur quod facilius abstrahitur, huiusmodi est spe- *Ratio 5.* cies vltima, cum enim sit proxima singularibus, quorum similitudo est nobis notior, primo & facilius ex eis abstrahitur. Præterea, id quod magis mouet, facilius est aptū ap *Ratio 6.* prehendi, species vltima quia magis est actu, efficacius mouet. ergo est apta facilius apprehendi. Quamuis magna ex parte opinionem hanc approbandam putem, tamen *Euersio* quia de nonnullis dissentio, ideò, vt ad veri inspectionem paremur, instabo aduersus illam, & primo per Aristotelem in procemio Physic. cont. quarto, dicentem, communiora esse nobis notiora: at soluunt asseclæ Scoti, dicentes, id debere intelligi de cognitione distincta, attinente ad scientias, non de confusa. Hinc ait Scotus cum duplex sit confusum, nempe totum Vniuersale, & totum Essentiale, hoc est compositum, idest prius notum distinctè, hoc autem confusè. Hæc solutio conspicuè pugnat cum Aristotele. Nam proculdubio Aristoteles in eo procemio statuens pro primo noto confusum, de sola confusa cognitione loquitur, quod patet: quia cognitum confusum respondet cognitioni confusæ, vt distinctum distinctæ. Insuper Aristoteles id ostendit tribus rationibus, quæ vt consideranti redditur notum, solum sunt veræ de notitia confusa. Demum Aristoteles loquitur tunc de cognitione principiorum: at dum per confusa declaramus principia, ea solum sunt primo nota confusè, cum distinctè nosci debeant per principia. Insuper minus rectè ait Scotus vt duplex est cōfusum, ita duplex est primo notum, confusè & distinctè. Nam dum vniuersalia sunt primo nota distinctè, tunc considerantur non vt confusa indefinitè multa includentia, sed vt simplicia & distincta. Insuper, aduersus principalem conclus. insto: per conspicuam experientiam qua vtitur Auicenna, vtuntur & Græci, nam si eminus accidentem Alcibiadem intuemur, primo noscimus quod est Corpus aliquod, secundo quod Animal, mox quod Homo. Similiter, si in viridarium ingredimur, statim noscimus eas esse plantas, & herbas, at quæ sint species plantæ, vltimo percipimus. At de primo experimento inquit Scotus, id accidere, ob impedimentum ex nimia distantia prodiens: quæ solutio non satisfacit: quia ea experientia noscimus quid potentius moueat, id enim mouet potentius, quod mouet per maiorem distantiam, vt elicitur ex primo de Cœlo 117. cum autem communius moueat per maiorem distantiam, mouet potentius, & ob id est aptum facilius nosci. At respondet Scotus, inquiens, non esse dicendum quod ratio realis imperfectior a qua sumitur genus, sit ratio mouendi, dum magis distat, sed quod forma speciei sit imperfectior ratio assimilandi in magnadistantia, perfectior verò in distantia congruente. Hæc euasio dubia est: quia accidentia varia sunt quæ nobis naturam generis & eam speciei patefaciunt, & idest natum facilius nosci, cuius accidentia potentius mouent: huiusmodi autem sunt accidentia patefacientia genus, vt experientia docet, hæc enim mouent per maiorem distantiam. De altero experimento sumpto ex Plantis, inquiunt, nos cognoscere tunc species illas plantarum confusè, & quærere cognitionem distinctam. Quæ solutio etiam non satisfacit: quia inspicientes eam multitudinem plantarum, quærimus confusè cuius sint speciei, & quod sit nomen proprium, non autem distinctè earum definitionem. Præterea noscere confusè minus communia, est ea noscere per communiora, quare ea sunt notiora. Præterea, cum dicat Scotus primo Metaphysicæ, q. vltima 27. Metaphys. q. 15. primū quod percipitur

esse singulare vagum,ac insuper dicat in 1.Sent.d.3.q.2.Mentem in sui cognitione se-
qui Sensum, per concessa ab eo ita argumentor. Vt singulare vagum se habet ad di-
stinctum, ita magis vagum, ad minus vagum, at singulare vagum prius distincto co-
gnoscitur,quare magis vagum noscitur prius minus vago, sed singulare magis vagum
repræsentat id quod est magis vniuersale, quare magis vniuersale est aptum prius no-
sci quam minus vniuersale. Rationes Scoti non cogere & facile in eum reflecti posse
ex dicendis patebit.

De primo cognito opinio D. Thomæ & Alberti. Cap. XIII.

Opinio. D.Thomæ, & Alberti Magni. Auerroes. ALTERA opinio aduersa primæ,est ea D.Thomę,Alberti Magni,& plu-
rimorum Philosophorum,qui inquiunt, primum origine aptum a nobis
Mente cognosci, esse conceptum communissimum. Cuius opinionis
etiam videtur esse Auerroes,& præsertim, cum dicat a communiorib.es
se ordiendum,quia sunt nobis notiora,& in 1.Poster.com.12.inquit,cō
Themistius muniora esse notiora nobis.Themistius quoq; id ipsum affirmat in Paraphrasi 4.cont.
Simplicius. primi Physic. & clarius prope calcem 2. Poster. Similiter Simplicius explicans illum
quartum cont.inquit,communia & ea quæ totius obtinent rationem,esse nobis notio
Experiētia ra,& vniuersale vt confusum & compositum esse nobis notius. Vtuntur Græci inter-
pretes experientia,qua etiam vsus est Auicenna sumpta ex accidente particulari Ho-
Ratio 1. mine, quem prius noscimus per communia prædicata quam per propria. Vtitur D.
Thom.in proœmio Phys.pro hoc comprobando hac ratione: quotiescumque compe
tit eidem potentia & actus,potentia semper est prior origine actu,viaque ad illum: at
in nostra cognitione locum habet potentia & actus,quare potentia est prior, sed no-
Ratio 2. scere aliquid per communiora,est noscere potestate,vt dicitur in 1. Poster.quare com
muniora sunt apta prius origine cognosci.Præterea,omne agens ducens aliquid ex po
tentia ad actum,prius origine producit actum imperfectum,mox perfectum; at notio
Ratio 3. vniuersalioris imperfectior est.Præterea,illa notio quæ pauciora actu includit,quę est
magis tenuis,cuius accidentia efficacius & per maiorem distantiam mouent Sensum,
quæ est magis totum & confusum, cuius singularia facilius Sensu appræhenduntur,
quæ ex pluribus potest elici,nec supponit alias notiones, sed supponitur ab alijs, hu-
iusmodi notio facilius abstrahi & nosci potest:huiusmodi autem est notio cōmunior:
Et id quod dicitur a Scoto abstractionem communioris esse difficiliorem, quia fit ex
minus Sensibilibus,falsum videtur,quia motus indicans Animal, facilius & per maio-
rem distantiam Sensum mouet, quam id faciant accidentia propria Hominis, & cęte-
Ratio 4. rarum specierum.Prætcrea,illæ notiones sunt aptæ in nobis prius fieri, ex quibus con
flantur Enunciationes primo notæ, at primo notæ sunt Dignitates conflatæ ex cōmu-
nissimis terminis,quare notiones communiores sunt aptę prius,& facilius in nobis fie
Ratio 5. ri,ita primo noscimus de quouis dici esse,vel non esse. & demum ea prius sunt apta ap
præhendi, quæ facilius, & diutius sunt apta seruari memoria:huiusmodi autem sunt
Aristoteles communiora,vt dicitur in lib.de Memoria,& reminis. comprobatur authoritate Ari-
stotelis conspicuè dicentis in 4.cont.1.Phys.vniuersale esse quoddam totum,& multa
continere vt partes,& ob id esse nobis notius. Hæc opinio rationi, experientiæ, & au-
Dubia. thoritati satis est consentanea, tamen est dubia. Nam Aristoteles in primo Posterio-
rum capitulo secundo, inquit notiora nobis,esse propinquiora Sensibus: sunt autem
longinquissima vniuersalia maximè, proxima autem Singularia, & opponuntur hæc
Aristoteles. adinuicem. Conspicue Aristoteles inquit, quo aliquid est vniuersalius, eo esse remo-
tius a Sensu, & nobis ignotius; quod etiam affirmauit in proœmio Metaphysicæ,in-
quiens:Fere autem difficillima Hominib.cognitu esse vniuersalia,siquidē remotissima

sunt

unt a Sensu; Auerroes in 1. Poster. com. 12. inquit Aristotelē per vniuersalia denotasse principia & causas, quæ sunt vniuersalia secundum esse, & ante rem vt separatæ formæ. Quæ Solutio non est approbanda, primo: quia Aristoteles consueuit vocibus proprijs vti, formas separatas, & principia non consueuit vniuersalia nuncupare. Platonici illi sunt, qui Ideas communes multis consueuere nuncupare vniuersalia. Præterea, ea interpretatio non respondet verbis procemij Metaphysicæ, quia Aristoteles eo loci per vniuersalia ea denotat, quæ dum aliquis noscit, etiam cognoscit subiecta aliarum scientiarum, quod non est verum de separatis formis, sed de notitia Entis, vt Ens, quod dicitur de Subiectis aliarum scientiarum, & si denotasset formas separatas, non dixisset ferè difficillima, sed absolutè, cum absolutè sint tales. Similiter ea interpretatio non respondet verbis primi Posteriorum; nam inquit Philosophus, notiora nobis esse Singularia, notiora natura vniuersalia maximè, & hæc opponuntur: at dum dicimus singularia, & vniuersalia opponi, denotamus propriè singularia, & communia, quæ per relationem opponuntur, non causas siue principia, & materiata effecta. His accedit, quod si nomine Vniuersalis Aristoteles denotasset causas, eas non ob aliud dixisset vniuersalia & remotiora a Sensibus, nisi quia sunt principia, & magis secreta a Materia, at huiusmodi sunt etiam communiora comparata cum minus communibus, vt conspicuum est. At inquiunt, comparatio inter magis, & minus commune, in primo Posteriorum, non facit ad rem, quia principia demonstrationis non debent esse communiora, sed æqualia, debent tamen esse causæ conclusionis. Hęc instantia inanis est, quoniam institutum fuit Aristotelis dare nobis regulam noscendi, nobis primo & postremo nota, id fecit per esse proximum Sensibus & remotum. Hæc illustrantur per singulare & maximè vniuersale: quia maxime vniuersale est remotius, cum sit magis abstractum: at id, quod gratia exempli dixit de singulari, & vniuersali, etiam voluit intelligi de omni alio minus & magis Materiato, vt de causa & effectu, & de cęteris. Insuper Aristoteles in 2. Poster. docens Methodum indagandi definitiones communiorum per notiora nobis, ait eas elici ex minus communibus, ita inductio dicitur nos deducere per notiora nobis, cum tamē nos eleuet ex singularibus ad species, & ex speciebus ad genus. Similiter abstrahendo dicimur progredi per notiora nobis, & per proximiora Sensibus, at abstrahentes ex minus communibus elicimus communiora, non econtrario: quare minus communia sunt propinquiora Sensibus; & confirmatur: quia in omni ordine constituto, primo cętera mensurantur per recessum & accessum ad illud, at singularia sunt propinqua Sensibus, quare propinquiora Singularibus erunt etiam propinquiora Sensibus, minus communia sunt Singularibus propinquiora, quam communiora, igitur minus communia sunt propinquiora Sensibus, & nobis notiora quam communiora.

Auerroes.

Euersio.

Instantia quorundā.

Euersio.

De primo cognito, opinio tertia. *Cap. XIIII.*

NONNULLI quæstionem de primo cognito & vtramque extremarum opinionum inspicientes dubiam, se medios constituerunt, & dixerunt, nec magis nec minus communia esse absolutè primo nota, nec dari posse regulam vniuersalem absolute veram de omnibus, sed dicendum esse id vniuersale esse nobis notius, cuius singularia vehementius mouent Sensum. Et quoniam nonnunquam singulare magis indefinitum, nonnunquam id quod magis est definitum vehementius mouet, ideo nonnunquam magis vniuersale, aliquando minus vniuersale est nobis notius, vt plurimum tamen communius est notius, quia vt plurimum singularia eius magis sensum mouent. Adeo, vt ratio ob quam aliquid sit aptum facilius apprehendi, non sit quia sit magis uel minus vniuersale, sed quia eius accidentia magis mouent Sensum.

Opinio tertia.

Media.

Et Aristoteles inquiens Vniuersalia esse notiora, inspexit id quod accidit, vt plurimũ.
Zimara. Et huius opinionis fuit Zimara, quod nonnunquam minus communia sint notiora,
patet de corallo, de quo noscimus esse corallum noscendo confusè speciem, ignoramus tamen an sit lapis, & quodnam sit proximum genus eius. Similiter Aristoteles in 7. Metaphysicæ, 28. inquit, commune, proximumque genus Equi & Asini, carere nomine, sunt autem ambo fortè uelut multa, &c. ait Philosophus nonnunquam latere genus, & notam esse confusè speciem, cum tamen ex aduerso dicat in quarto cont.
Euersio. primi Physic. communiora esse notiora. Hæc Sententia non videtur approbanda: quia Aristoteles regulam tradit vniuersalem, inquiens, nobis notiora esse confusa magis, vt patet ex tertio cont. procemij Physic. Insuper vniuersè ait in primo Posterior. & primo Metaphysicæ. Notiora nobis esse propinquiora Sensibus, & magis vniuersalia magis distare a Sensibus, adeo vt quo ad esse confusum, & distinctum, remotius, & proximius Sensibus, magis & minus vniuersale regula sit communis. Præterea, quæ ad naturam rerum pertinent consimiliter de omnibus se habent; ea namque sunt prædita ordine certo, & definito, & quæ sunt præter ordinem, dicuntur esse præter naturam, vt ait Philosophus in 3. de Cœlo, 24. & alibi. Præterea, ostẽdit Zimara, nõ semper vniuersalius esse nobis notius, per Aristotelem 9. Metaphysicę 20. dicentem quod actus est ratio intelligendi, & cognoscendi: at si eius ratio est alicuius momenti, ex ea vniuersè elicietur, minus vniuersale esse notius, quia semper minus vniuersale est magis actu, vt conspicuum est; quid autem veri includant rationes pro eius opinione relatæ, ex dicendis patebit.

De primo cognito opinio propria. Cap. XV.

VT de re apprimè dubia dicam quod sentio, accipio, quod cum quæratur magis, siue primo notum, magis & minus, prius & posterius, denotant comparationem, & ordinem. Comparatio duplex esse potest:
Duplex cõparatio. vel inter ea quæ sunt distincti generis, vel inter ea, quæ sunt eiusdem generis: si fiat prima comparatio, occurrunt in attinentibus ad nostram
Gradus primus. cognitionẽ sex gradus, in quorũ primo, inueniuntur Sensibilia per se & primo, quæ sunt Sensibilia propria externorum Sensuũ, & inter ea, illa quæ attinent ad Sensum tactus, & præsertim calidum & frigidum, & hoc est id quod absolute primo a nobis cognoscitur, dum in lucem hanc prodimus. Hoc primo notum patefecit Aristoteles in tertio, de Anima, cont. 10. inquiẽs: Sensitiuo igitur calidum & frigidum cognoscit. Ratio est conspicua. Nam omnis nostra cognitio ex Sensu oritur, inter Sensus autem, origine & necessitate primus est tactus, qui maxime a frigido & calido mouetur. Dico calidum non calorem primo sentiri, quoniam Aristoteles in 2. de Anima, 66. inquit, con
Gradus secundus. cretum sentiri, qualitatem vero esse rationem primam, per quam sentiatur. In secundo gradu inueniuntur Sensibilia communia, quæ plurib. Sensibus sentiũtur, maximè iuncta sunt cum sensibilibus proprijs, & vna cum eis mouent. Hæc non primo, sed secundo loco dicuntur cognosci: quia non primo sensus mouent, sed vna cum proprijs, & per illa, adeo vt demptis proprijs, non valeant sensus mouere. Hinc eos decipi puto,
Gradus tertius. qui communibus Sensibilibus primum tradunt cognitionis gradum. In tertio gradu sunt substantiæ Materiatæ cõpositæ, & inter has Elementa; ratio est: quia huiusmodi Substantia sub sensum cadit ex accidenti, per Sensibilia accidentia quæ sunt in ea. Hinc quidditas Materiata dicta est Obiectum Mentis, quia proximè per accidẽtium phantasmata Menti offertur, præsertim autem Elementa cognosci dicuntur, quia sunt
Gradus quartus. prædita qualitatibus intensioribus, magis mouentib. Sensum, quamuis dum considerantur vt simplicia, relata ad mixta confusiora, secus se habeant. In quarto gradu inue-

niuntur

niuntur interna principia,quæ ex accidenti per transmutationem & opera noscuntur, & inter ea prius Materia,mox forma,est apta confusè nosci.Ratio est : quia Sensibile primò indicat Materiam,omne enim sensibile in Materia est ;vt dicitur in primo, de Cœlo. Hinc Cœlum,quamuis careat forma formante,tamen sub Sensum cadit,& ob id veteres nouerunt,& concesserunt Materiam,& non putarunt in composito inueniri formam aliquam substantiæ,sed sola accidentia. In quinto gradu inueniūtur formæ secretæ ab accidentibus & Materia,inter quas primo aptus est nosci Deus,quia ordo Vniuersi & motus diurnus primum principium præsertim patefaciunt.Sextum gradū sibi optāt secundæ notiones a nobis formatæ de primis , & ob id posterius notę. Hæ non sunt inserendæ & permiscendæ cum primis:quia sunt distinctæ conditionis, & si insererentur,collocandæ essent post quartum gradum,nempe post Materiata,quia de illis formantur,& eorum notitiam supponunt.Hi gradus sunt statuendi dum Comparatio fit inter ea quæ sunt distincti generis.At facta comparatione in eodem genere, nempe inter magis, & minus vniuersalia, tres prodeunt partes eius:nam primo comparari potest cognitio Singularium,cum ea Vniuersalium. Secundò, cognitio minus vniuersalis,cum ea magis vniuersalis. Tertio, cognitio Singularis magis definiti,cum ea minus definiti,de quibus vt pateat quid sit dicendum,accipio,quod vel loquimur de cognitione distincta,vel confusa,si de distincta,nulla est dubitatio,consentiunt omnes simpliciora,communiora,& principia esse prius nota,quia sine horum notitia cętera cognosci nequeunt.Hæc sententia est vera de communi vniuoco,non de communi ab vno. Ratio varietatis est:quia commune ab vno,non est natura vna in omnibus eadem,sed varia in varijs,ideo distinctè nosci non potest non notis contentis. Propterea non consentio cum Scoto,putante,Ens non posse nosci confusè, cū sit conceptus simplicissimus,immò censeo maximè omnium nosci confusè,dum non cognoscuntur contenta sub eo, cum sit conceptus ambiguus & in varijs varius. Insuper, accipio in nostra cognitione confusa duplicem considerari ordinem, unū in conficienda abstractione,alterum cum nobis res se offerunt facta abstractione, Similiter in cognitione singularium magis & minus confusorum,duplex ordo consideratur : vel in prima eorum cognitione,antequam nota sit multitudo, vel cum præ nota fuerit multitudo indiuiduorum.His assumptis,tres profero Conclusiones:prima est,comparando Singularia cum Vniuersalibus,primo cognitum est Singulare;Altera est:in conficienda abstractione,& ordine abstractionis,comparando minus cum magis vniuersali,minus vniuersale est prius notum: facta verò abstractione,dum Obiecta se nobis offerunt,prius noscimus magis commune,& vniuersale . Tertia est : antequam noscamus plura Singularia eiusdē,vel uariarum specierum, primo notum est Singulare magis definitum , nota vero multitudine, contra se habet. Prima conclusio vera est,siue referatur cognitio ad Hominem,quauis facultate cognoscētem,siue ad eam Mente iudicantem, nam Homo primo per Sensus noscit Singularia , & dum iudicat per Mentem , orditur a phantasmatibus , quæ cum moueant vt sunt,& sint Singularia, primo offerunt Singulare,nam in facultatibus iudicantibus,finis unius,est principium cognitionis alterius, hac de re verba feci,dum consideraui,an Mens noscat Singulare. Fundamentū secundæ,& tertiæ Cōclusionis est id,quod dicitur ab Aristotele cōfusum esse nobis notius : & quoniam ante quam communiorum sit facta abstractio , minus commune se offert vt totum confusum actu,& compositum,ideo prius noscitur: cum verò fuerit facta abstractio,& apparuerit,prædicata superiora esse communia multis,tunc se ea nobis offerunt,vt totum confusum,& multa cōtinens potestate,ideo prius noscuntur;idipsum dicendum est de singularibus magis,et minus definitis,adeo vt semper cum Aristotele confusum sit primo notum, sed ante quam fiat abstractio,confusum actu est primo notum,ea facta,confusum potestate:vera est sententia Scoti,in conficienda abstractione,vera est ea D.Thomę cum facta fuerit abstractio,et quia ordo abstractionis antecedit,ideo verior est opinio Scoti;Hoc experientia cognoscimus:nam dum volumus nos-

scere

Gradus quintus.

Gradus sextus.

Triplex Cōparatio.

Primum cognitum distinctè.

Alterum præaccipitur.

Tres Theses.

Prima Conclusio.

Secunda et tertia Conclusio.

Quomodo vera sit sententia Scoti & D.Tho.

scere progressum naturæ præsertim conuerti debemus ad pueros, qui naturã sequuntur, & secundum eam viuunt, ipsi primo id quod apprehendunt, iudicant sub ratione proprij, veluti dum primo alium equum non viderunt, nisi suum, omnes quos vident putant equum suum. Ratio est, quia ea primo sentiuntur, quæ mouent, & catenus sentiuntur quatenus mouent, at mouent vt accidentia propria eius particularis cuius sũt,
Exemplum ideo vt talia primo iudicantur. Hoc nobis indicat exemplum de eminus inspecto Alcibiade, & ad nos accedente, nam si nos non prænouissemus alia præter Alcibiadem ex se moueri statim quod eminus illum ex se moueri perciperemus, iudicaremus illũ esse Alcibiadem, quia id ex se moueri solum prænouimus in eo. At nota multitudine eorum quæ ex se mouentur, id ex se moueri agit in Sensum, vt accidens commune; Hoc indicare voluit Arist. in quinto contextu procemij Phys. inquiens, & pueri primo appellant omnes viros patres, non enim pueri primo cognoscunt quod sit aliqua Substantia, aliquod Corpus, vel Animal, vel Homo, sed econtrario, viros omnes apprahẽdunt sub ratione proprij parentis, quia eorum accidentia mouent vt propria sui parentis, quem primo nouerunt, at nota multitudine Hominum, iam incipiunt primo nosce
Cõfirmatio. re sub ratione alicuius Hominis indefiniti, mox sub ratione proprij parentis. Hęc cõprobantur per varia varijs in locis ab Aristotele prolata, nam quod ordine abstractionis minus communia sunt nobis notiora, ex eo lucidissime patet, quia Arist. in primo Topic. c. 10. inquit, argumentationum inductionem esse nobis familiariorem, & nos deducere per notiora nobis, in formanda autem inductione ex inferioribus progredimur ad superiora, & id facimus, quia tunc prima nostra cognitione abstrahendo progredimur, & ob id ipsum in 18. part. Probl. 3. loquens de Exemplo, dixit, partem esse nobis notiorem toto. Hoc ipsum conspicuè enunciauit dum in procmio Metaphysicę & in primo Poster. cap. 2. dixit, Vniuersalia maximè, esse remotissima a nobis. Et in 2. Poster. dum Methodum tradens indagandi Definitiones per notiora nobis, dixit ex Posterioribus ad superiora esse progrediendum, & ex eis eliciendas esse Definitiones superiorum, veluti, ex indiuiduis specierum, ex speciebus generum. Ad hoc quoque approbandum conducit id, quod legitur in 6. Topicorum cap. 3. quo loci inquit Philosophus, alijs interdum alia magis esse nota in principio sensibilia, instructioribus autem factis econtrario, &c. Similiter ante abstractionem minus communia, post vero communiora sunt primo nota. Et Auerros veritate coactus, in secundo Post. 72. dixit, nobis indiuiduum esse notius specie, & speciem genere, quod repetit com. 73. & id est verum in conficienda abstractione. Propterea in 3. de Anima com. 10. & 35. dixit, pri
Cõfirmatio prima. mo abstrahi speciem vltimam, mox eius proximas vsque ad supremum genus. Confirmatur: quia vt Singulare se habet ad Vniuersale, ita minus vniuersale ad magis, nam sæpe species comparata cum genere, dicitur Singulare, at Singularia sunt primo nobis
Secunda. nota & proximiora Sensibus, ita seruatur regula, quod inuento primo, cætera mensu-
Tertia. rentur per accessum ad illud, vel recessum. Insuper cum totum & confusum sit nobis notius, quod verius est, totum & magis confusum, verius est primo notum, minus commune est totum actu, magis commune potestate, id autem quod tale est actu, magis
Quarta. est tale. Et demum, id ordine abstractionis est notius, quod facilius abstrahitur, huiusmodi est minus vniuersale, nam species abstrahitur ex Singularib. nobis primo notis, quorum similitudo est magis conspicua. At postquam facta fuerit abstractio, & nota fuerit multitudo, contra se habet, tunc enim communius se offert vt totum, & accidentia repræsentantia commune, quę primo se offerebant, vt propria alicuius prænoti, mox se offerunt vt communia multis, & id ipsum etiam verum est de cognitione Sensuum, relata ad Singularia, vel magis vel minus definita, vt dixi, sic cognitio Sensuum recta ratione respondet cognitioni Mentis, cum sit origo eius, & Arist. in 4. cõt. inquiens vniuersale esse notius, patefecit primo notum, facta abstractione, in quinto autem textu, vtens exemplo Definiti, & cognitionis puerorum, qui primo appellant omnes viros patres, patefecit primo notum ante abstractionem, & in ea conficienda,

ita

ita ſeruatur regula Ariſtotelis vniuerſalis, quod totum & confuſum ſit primo notum, aduerſus Zimaram. Similiter ſeruatur confuſum ſemper eſſe primo nobis notum notitia confuſa, nam de notitia diſtincta ſe habet econtrario, primo enim notum obtinet locum ſimplicis, diſtincti, & principij, aduerſus Scotum, qui ait confuſum poteſtate, hoceſt communius, eſſe prius notum notitia diſtincta, nam dum diſtinctè noſcitur, nõ appræhenditur vt confuſum, ſed vt diſtinctum, diſtinctè notum per ſua principia, & tã quam principium alterius. Inſuper, conciliatur in parte opinio Diui Thomæ, cum ea Scoti, quamuis abſolutè rectius loquamur, dicendo minus communia eſſe nobis primo nota. Ratio eſt: quia notio præcurrens abſtractionem abſolute eſt prior, & confuſum actu eſt abſolutè confuſius. Demum ex his conſpicuè elicitur concilium dictorum ab Ariſt. qui aliquando minus communia, aliquando communiora, ait notiora, frequentius tamẽ hoc repetit, minus communia eſſe nobis notiora, quia hoc ut patuit verius eſt. Neque eſt putandum, vt inquiunt nõnulli, quod facta abſtractione communius ſit notius diſtinctè, nam genus non dr̃ diſtincte notũ dum eſt abſtractum, ex ſpeciebus, ſed dum eſt notum per ſua interna principia, illud conſtituentia ſic genera ſũt nota Logico confuſe, Metaphyſico vero diſtinctè.

Conciliãtur ſentẽtiæ variæ Ariſt.

Diluuntur aduerſæ rationes. Cap. XVI.

EXPLICATIS explicandis, ſupereſt vt dubia magis vrgentia diluam, & aduerſis rationibus ſatisfaciam. Rationes Scoti oſtendentis minus communia eſſe prius nota, mihi nõ obſunt, id enim in parte verum eſt; dico tamen, quod ipſe non cauſam tradit pro cauſa, & cauſam non veram, pro vera. Nam dum primo ait minus commune prius noſci, quia agens per naturam, primo producit opus, vt valet perfectum, hoc non eſt verum: quia agens per naturam, progreditur ex imperfecto ad perfectum, & primo origine producit opus non perfectius, ſed facilius, quod ſi primo offertur minus commune, id euenit quia id eſt confuſius, & ea cognitio eſt confuſior & imperfectior, cum ſit diſtantior à cognitione diſtincta, quæ eſt p̱ vniuerſalia & ſimplicia. Similiter ſecunda ratio nõ cogit, cum dicat in ſcientijs ſub Metaphyſica poſitis primo noſci minus communia, mox in Metaphyſica noſci cõmuniora. Nam id eſt verum, ordine abſtractionis, progrediendo enim ex ſcientijs ſub Metaphyſica poſitis, ad Metaphyſicam progredimur abſtrahendo. Inſuper, non recta ſit comparatio, quoniam dum verſamur in ſcientijs particularibus, non cognoſcimus diſtinctè earum principia, niſi eleuemur in Metaphyſicum, non enim diſtinctè noſcuntur minus communia niſi notis communiorib. hinc ea ratio ſi quid veri includit, mihi prodeſt. Tertia ratio quæ erat, quod ſi primo noſcenda eſſent communiora, nimium temporis conſumeretur ante quam infima poſſemus noſcere, hæc nullius eſt roboris, primo, quia poſſet reflecti: nam ſimiliter plurimum temporis conſumeretur ante quam noſceretur commune, quod experientiæ aduerſatur. Secundo, quia vere facta abſtractione, vltima ſpecies tardè noſcitur, ante autem ecõtratio, vt patuit. Tertio, ea ratio non cogit, quia accidentia vtriuſque ſimul mouent, cum ſint iuncta, & poſt abſtractionem ſimul tempore vtrumq; noſci poteſt: at nos conſideramus quid facilius ſit aptum appræhendi. Rationes aliæ quæ ab alijs adduntur mihi non aduerſantur, & quid veri includant patet ex dictis. Similiter, rationes D. Thomæ mihi non obſunt: dicebatur primo potentiam actui antecedere: Reſpondeo, nos ſemper in cognitione progredi ex potentia ad actum, & ex imperfecto ad perfectum, vel ordine abſtractionis, vel oblationis poſt abſtractionem, & ſemper primo notum eſſe totum & confuſius, quod indicat imperfectionem & potentiam, inſuper tunc noſcere in communi, eſt noſcere poteſtate, dum commune obtinet locum totius, quod ſolũ ei competit facta abſtractione, & prænota multitudine; Quod ſi accidẽtia communiũ

Diluuntur aduerſæ rationes.

Ratio 1. Scoti.

Ratio 2.

Ratio 3.

Rationes. D. Thomæ.

potentius

potentius mouent, id non obest, quia ante quam sit facta abstractio non mouent vt accidentia eius communis, sed tanquam accidentia alicuius propria. At instabatur adhuc: quia notio communior pauciora actu includit, est magis tenuis, ex pluribus potest elici, non supponit alias notiones, sed supponitur, &c. Hæc ratio solum ostendit communiora esse notiora notitia distincta, quæ per simplicia, & simplicium est: de cõfusa contra se habet, primo notum cum sit confusum, debet plura continere, & dum Vniuersale prius noscitur, quod ei competit facta abstractione, tunc noscitur vt confusum, totum, & aptum pluribus competere. Instantia sumpta ex dignitatibus quæ constant ex vocibus communissimis, soluitur, quia noscuntur facta abstractione, nam primæ dignitates & enunciationes ex singularibus inductione & progrediendo per abstractionem formantur, & noscuntur, vt patet ex calce secundi Poster. & dũ mox per eas distinctè noscimus cætera, illæ prænoscuntur distinctæ. Ratio sumpta ex memoria quia communia facilius seruantur memoria, soluitur: nam iure communiora facilius memoria seruantur facta abstractione, quia includuntur in minus communibus, nec seruari possunt minus communia, nisi seruentur communiora. Nõ distinctius solum controuersias in verbis Arist. apparentes, quia earum solutio ex dictis conspicua est.

De primo cognito cognitione complexa. Cap. XVII.

VErsati hactenus sumus in explicando primo cognito cognitione prima, & incomplexa, nunc sequentes ordinem originis, explicare tenemur primum cognitum cognitione complexa, qua de re breuibus & lucidè loquar, cum eius explicatio pẽdeat ex declaratione primi moti cognitione incomplexa. Vt enim Enunciationes conflantur ex simplicib. vocibus, ita cognitio earum pendet ex notitia simplicium; Vox complexa siue Enunciatio, vel est de ipso esse secundo adiacente, vel de eo tertio adiacente, vt distinguitur in lib. de Interpretatione. Enunciatio de ipso esse secundo adiacente, quę omnium est simplicissima, ea potest esse prima, vel absolute & ex natura rei, vel ex parte nostræ cognitionis. Prima absolutè, est duplex, vel dignitate, & est hæc, Deus est, vel prima, hoc est suprema abstractione, & est hęc, Ens est siue essentia est: At ex aduerso Enunciatio prima de secundo adiacẽte ex parte nr̃æ cognitionis, ea põt esse prima vel origine, vel absolute, vel in eodẽ genere, absolutè prima hæc est, calidum est, frigidum est, nam hęc primo nobis occurrunt in hanc lucem prodeuntib. si dicimus motus est, multa entia sunt, non ita sunt primo nota, quia sunt de Sensibilibus communibus quæ non cognoscuntur sine propriis. At si fiat comparatio, in eodem genere, sic ante abstractionem enunciatio de minus communi, post abstractionem vero enunciatio de subiecto communiore est prius nota, & prius apta formari cæteris paribus, vt ens est. Progrediendo autem ad enunciationes de ipso est tertio adiacente, similiter in eis considerare possumus primum vel ex natura rei, & absolute: vel ex parte nostræ cognitionis. Ex natura rei adhuc potest esse prima, vel dignitate, vel abstractione; Dignitate, vel includit nugationem, sic prima ex natura rei, hæc est, Deus est Deus, quæ maximè est vera, tamẽ non est propria prędicatio. Vel est sine nugatione, & ita prima hæc est. Deus est vnus, Deus est bonus. Prima autem ex natura rei ordine abstractionis quæ est suprema, ea est quæ ex vocibus constat communissimis, veluti sunt duæ illæ dignitates, de nullo simul vere dicitur esse & non esse, & de quolibet dicitur esse vel non esse, quarum duarum quæ sit prior dum agerem de secunda actione Mentis, patefeci. At si loquimur de Enunciationibus de ipso est tertio adiacẽte, & primis ex parte nostrę cognitionis, tũc vel consideramus primo notum absolutè, ac ita, hæc erit prima, calidum calefacit, frigidum refrigerat. Vel consideramus primo notum in eodem genere, & tunc antequam fiat abstractio, enunciatio constans ex vocibus minus communibus erit nobis prior,

De Enũciationib. de ipso est secundo adiacente.

De Enũciationib. de ipso est tertio adiacente.

veluti

veluti hic est pater meus facta vero abstractione econtrario, & quia dum formantur enunciationes vt plurimum est facta abstractio,& nota est multitudo,ideo vt plurimũ enunciationes ex communibus conflatę sunt nobis notiores,quamuis absolutè primo nobis notum sit id quod,minus commune est magisque definitum.

An intelligibile, dignitate præstet Menti, vel vice versa: Cap. XVIII.

PVLCHRA & nobilis est controuersia inter Mentem & intelligibile, quodnam eorum alteri dignitate præstet,& antecedat,quæ cum pertineat ad considerationem humanæ Mentis, iure optimo discutiẽdo proponitur,pro cuius notitia accipio ex sententia Academicorum,considerari hunc ordinem. Primo datur id quod est supra Mentem,& supra intelligibile,huiusmodi est Deus. Secundo reperitur intelligibile, & sunt Ideæ. Tertio scibile,& hoc pertinet ad Animam per rationes, & est id quod consimiliter se habet, & per rationes & causas necessarias noscitur; Quarto reperitur opinabile,& est id qđ generationi,interitui & varietati subijcitur,ad quod pertinet Fides,& imaginatio:siue assimilatio ex quibus duobus consurgit opinio, infimum gradum sibi optant Sensibilia, quæ Sensibus externis se offerunt, quę sunt vmbræ rerum,dum proprie vtimur vocibus, approbandus est ex sententia Academicorum relatus ordo, nonnunquam tamen scientia sumitur pro gradu supremo, quia perfecta scientia ex Ideis pendet, in qua significatione ait Plato in septimo de Repub. & in calce sexti. scientiam & cogitationem versari circa essentiam rerum, & ex vtrisque consurgere Intelligentiam: Fidem vero & imaginationem versari circa generationem, & ei obnoxia, ex quibus duobus ait consurgere opinionem; Sic itaque ex sententia Platonis proprie intelligibile est idea, mox ratio insita essentiæ Animæ; Ex sententia vero Aristot. id quod est, diuiditur in sensibile & intelligibile, sensibile est omne materiatum,sub sensum cadens,intelligibile absolutè, est omne quod ex materia non pendet,& in ordine intelligibilium absolute, primus est Deus,infima est Mens humana. Hinc Arist.in 3.de Anima 15.inquit,quod vere intelligibile,etiam intelligit, in eadem significatione Arist.in primo de partibus Animalium ait,Mentem referri ad intelligibile,& eiusdem esse rationis,& considerationis;Insuper, genus Sensibilium dupliciter consideratur,vel actu,vel potestate,actu & sui conditione Sensibile est,potestate vero dicitur intelligibile,quatenus per Mentem est aptum abstrahi, & reddi intelligibile, & dicitur reddi intelligibile actu,non quia euadat proprie intelligibile, ut formæ abiunctę,sed quatenus ei competit actus,qui valet ei competere, vt abstrahi potest,hinc Arist.in 3.de Anima.16.Materiata negat esse absolute intelligibilia, sed solum potestate,vt dixi. Adeo vt ex sententia Arist.absolute intelligibile sit forma sui cõditione abiuncta, scibile aũt est omne quod per principia necessaria & causas cognoscitur,opinabile & suasibile,quod noscitur per principia necessitate carentia.His assũptis dum quæritur quid sit præstantius num Mens,vel intelligibile, triplex se offert cõparatio:prima inter Mentem hominis,& absolute ac sui natura intelligibilia. Secũda, quia absolute intelligibilia etiam intelligunt,quęritur qua ratione præstent,an quatenus intelligunt,vel quatenus intelliguntur. Tertia comparatio versatur inter Humanam Mẽtem, & quidditatem Materiatam,quę dicta est Obiectum eius;His assumptis si fiat prima & secunda comparatio absolutè dico intelligibile præferri,& dignitate antecellere Menti. At si fiat tertia comparatio vtor distinctione,& dico: Mens & intelligibile,vel consideratur pro esse absoluto,vel cum ratione intelligentis & intelligibilis, pro esse absoluto,non est dubitatio: nam proculdubio Humana Mens dignitate præstat cunctis formis Materiatis:At si considerantur cum reduplicatione aliqua,tunc dico

Academice

Sententia Platonis.

Sententia Arist.

Resolutio difficultatis

tatur, adeò, vt appetitiones eius omnes cumulatissimè expleantur; Septimò, redditur *Vtilitas 7.*
capax Religionis & diuini cultus, solæ enim Deo similia, valent illum colere, & cum
eo ligari. Octauò, per internum Mentis contactum, & diuinam inspirationem reddi- *Vtilitas 8.*
tur Homo Prophetię, & diuinationis particeps. Nonò, ornatur Homo per Mentem *Vtilitas 9.*
libertate Arbitrij, adeò, vt cum iumenta & feræ instinctu naturæ ducantur, solus Ho-
mo valeat cui libuerit parti hærere: hinc solus suarum actionum, suæque fortunæ est
faber. Decimò, redditur Homo ciuis nedum suæ vrbis, verum etiam Vniuersi orbis, *Vtilitas 10.*
cum beneficio Mentis ei competat facultas regendi, & imperandi. Vndecimò, reddi- *Vtilitas 11.*
tur Dominus iumentorum & ferarum, quarum plurimę cum sint robustiores Homi-
ne, Hominem sibi subijcerent, nisi Homo ratione & Mente earum vires prosterneret,
& inanes redderet; Duodecimò, ornatur Homo elocutione, & dearticulato sermone, *Vtilitas 12.*
quo varia loquendo componit, & secernit, suasque Animi affectiones alijs patefacit,
quod expertia Mentis efficere non sunt apta. His decimotertiò accedit, quòd cum Ho *Vtilitas 13.*
mo sit Mente prædictus, dicitur prędictus oculo & acie Animi, qua sola id quod absolu-
te verum, bonum, & pulchrum est, nobis datum est intueri; ideo iure enunciauit Pla-
to, nos pluris debere facere oculum vnum Mentis, quàm mille corporis. Insuper, deci *Vtilitas 14.*
moquartò, redditur Homo diues, cum enim fine vsu non fruentur diuitiæ, & sola ra
tione & Mente valeamus vti fortunæ bonis, ideo iure solus Homo, non iumenta & fe
ræ dici valet diues. Decimoquintò, redditur Homo inter mortalia verè pulcher, verè *Vtilitas 15.*
gratia prædictus, & verè particeps propriè sumpti Amoris, vera enim pulchritudo ad
Animum pertinet, Materiæ expertē: nam Materia fędat & minuit pulchritudinem, ve
ra gratia comitatur proprie sumptam pulchritudinem: Amor quoque verus & legiti-
mus, veram inspicit pulchritudinem. Hinc etiam solum inter viros probos versatur
Amicitia: probi enim & sapientes verè pulchri sunt. Decimosextò, per Mentem reddi *Vtilitas 16.*
tur Homo Simia, & Ludus Dei, vt enunciauit Plato: nam per solam Mentem valet eũ
imitari. Insuper, decimoseptimò, aptus est Homo tanquam per sublimationem ex cũ- *Vtilitas 17.*
ctis quæ ei occurrunt, elicere id quod bonum est, nil enim in Vniuerso adeo est ma-
lum, quin boni aliquid includat. Præterea, decimooctauò, redditur Homo Mundus *Vtilitas 18.*
paruus, includens Mentem, tanquam Deum proximum, a quo dirigatur, ac simul red-
ditur Epilogus Mundi Magni, & insigne miraculum vniuersæ Naturæ, cuius caput est
Deus. Insuper, decimononò, redditur absolutè particeps vitę, quatenus est aptus vi-
uere vitam omnem, & præsertim est particeps vitæ veræ & immortalis, de qua legitur: *Vtilitas 19*
Da mihi Domine intellectum & viuam. Vigesimò, constituitur Homo in terræ arena *Vtilitas 20*
tanquam miles, & gladiator, armisque per Mentem munitur quib. primo internos ho
stes, nimirum deprauatas Animi perturbationes, Naturæque imbecillitates, mox ex-
ternos; fortunæ exercitum constituentes, prosternere aptus est, & ob huiusmodi victo
riam parata est ei veræ Gloriæ insignis corona. Demum beneficio Mentis & rationis, *Vtilitas 21.*
valet Homo verti in se, noscere se, & noscere finem suum, per quem præsertim ratione
afferre valet cunctarum suarum actionum, actiones enim carentes iudicãdæ sunt pro-
bę, quatenus conducunt pro assequẽdo veriore fine, eique sunt consentaneæ: nam fi-
nis generationis Hominis Anima est, finis vero Hominis geniti est duplex: vnus cuius
gratia; & est summum bonum ei paratum: alter, cui, qui duplex etiam est: vnus proxi
mus, & est ipsemet Homo, qui fruitur summo bono, alter postremus, & est Deus opti-
mus maximus, cui omnia seruiunt, & in quo cuncta quæ ad eum eleuari sunt apta, fę-
licissimè requiescũt. Requiescamus itaque & nos in eo, vt vera quiete fruamur, eique
soli Gloriam & honorem tribuamus.

Finis. Patauij.

FRANCISCI
PICCOLOMINEI
SENENSIS,
DE FACVLTATE ANIMAE, PER QVAM SVA SPONTE ANIMALIA MOVENTVR.
LIBER VNVS.

Procemium, in quo Consilium Authoris, & seruandus Ordo explicantur.

Mũdus imago opificis. MVNDVS, qui ſapientum conſenſione eſt conſpicua imago; ſublimis,& nos latentis opificis, quemadmodum quia pendet ex bono,& vno,eſt bonus,& vnus,& quia pendet ex eminentiſſima ordinis ratione,eſt ordinatiſſimus, ita quoniam ex vniuerſo vitę fonte Principia ducit,eſt corpus vniuerſum,omnem vitæ gradum cumulatiſſimè includens: Hinc pro conſtituendis cunctis viuẽtium gradibus,facultates Animi varias Dei prouidentia paratas inſpicimus: compertum enim eſt ſublimibus in *Gradus varij vitæ.* genijs,Gradu facultatis nutrientis conſtitui plantas, facultate ſentiente ſine motu, formari ſtirpanimalia, eadem facultate ſentiente cum diſtincto motu,Animalia abſolutoria,gradu rationis,conſtitui Hominem,& demum Mente pura,ſupra rationem eleuata,conſtitui ſupera Numina. Gradus profecto hi omnes præclari ſunt,& accurata conſideratione digni: inter quos, facultas Animalium motrix, vt eſt difficilis cognitu,varijſque ambiguitatibus inuoluta,ita cum explicata, elucida*Institutum Authoris.* taque fuerit,varias ſtudioſis Animis eſt apta præbere vtilitates: propterea conſilium meum eſt,de ea ex Peripateticorum ſententia verba facere, variaque ad eius notitiã *Sex capita explicãda.* pertinentia explicare. Quæ omnia in ſex præſertim prima capita redigam. Nam explicabo primo,de qua mouendi facultate futurus ſit ſermo. Perpendam ſecundo, cur Ariſtotelis agens de partibus Animæ,de facultate mouendi, poſtremo loco diſſeruerit. Perpendam tertio, quot,& quæ ſint Principia motus Animalium. Et cum varia ad motum Animalium conſpirent, perpendam quarto loco, quid eorum re vera ſit vis mouens. Quinto loquar de modo, quo Animalia ex ſe mouentur, nonnullaque inſeram attinentia ad cauſas admirabilium motuum. Demum perpendam affectiones quaſdam, & nonnulla, quæ pro Animalium motu requiruntur. Ex quorum explicatione (ni fallor) cuncta ad motum mortalium Animalium attinentia reddentur conſpicua.

Cuius Motus Principia, & affectiones quæruntur. Cap. I.

Motvs adeo cum corporeo Mundo est complicatus, adeoque illi est sa lutaris & accommodatus, vt nulla eius pars sit, quæ motu aliquo suę naturæ consentaneo non moueatur, per motum enim corpora vel perfectionem seruant quam habent, vel eam assequuntur qua carēt, vel alijs illam impartiuntur: Et quoniam hi motus, facultatesque mouendi varij sunt, ideo ne ob scopi ambiguitatem, in sermonis cursu reddamur ancipites, cuius motus inquirantur Principia, primo patefaciendum duxi. Genera motuū quæ reb. natura constantib. competunt, varia profecto sunt, motus. n. Physicorum corporum, vel pendet ex forma supra Naturam posita, quales sunt motus Cęlorum, de quib. non est sermo, vel prodeunt ex forma & natura infra Animā collocata, quales sunt motus inanimorum corporum, qui etiam ad rem non faciunt, vel tertio, medii sunt, & ex Aīa tāquam formarum media ortum ducunt. Qui motus ēt sunt varii, viuentia. n. per Animā nutriuntur, crescunt, generant, de quib. motib. non est nobis propositus sermo, sed de eo solo motu loquemur, qui secundum locum dicitur, cum sit ex loco vno, in aliū. Insuper, hic motus ad locum pertinens, adhuc in Animali multiplex apparet, in eo. n. inueniuntur motus, qui ex cognitione, & appetitu non pendent, sed ex Principijs prodeunt penitus, per naturam operantib. qualis est agitatio Cordis, Arteriarum, pulsus, ex spirituum & caloris feruore prodiens, motusque alimenti ad nutrienda membra. Ex aduerso dantur motus alij, qui cognitionē & appetitum sequuntur, & Animarij, vl troque facti dicuntur, quib. sua sponte Animalia mouentur. Demū inueniuntur nonnulli, qui inter hos mediant, & partim per naturam, partim per appetitum, & cognitionem fiunt, ex quorum genere est exspiratio, & inspiratio aeris, quæ vigilantib. & dormientib. competit: hæc quamuis præsertim per naturam fiat, in parte tamen appetitui subijcitur, quatenus ad libitum spiritum, vel detinemus, vel frequētius inspiramus, aeris. n. inspiratio, vt pendet ex necessitate refrigerādi Cor, & feruorem eius, p naturam fit, ob instrumēta verò nonnulla ei inseruientia, quæ Phantasiæ, & appetitui subijciuntur, potest sponte nostra detineri, & reddi frequentior. Similiter etiam tremor ex gelu pendens, vel ex causa aliqua morbum afferente, qualis est rigor in principio febriū, est motus in parte medius, quatenus non fit sine sensu, cum tamen Phātasiæ, & appetitui non obediat: hinc in 8. c. de Animalium motu, Arist. motum pudendorū nuncupat inuoluntarium, somnum verò, vigiliam, & respirationem, dicit non voluntarium motū, quatenus modo aliquo mediant. De motibus his non est nobis propositus sermo, sed de illis tantum, qui sponte nostra fiunt, & voluntarij, ac vltro facti dicuntur: nuncupantur autem voluntarij, non quia semper ex Hominis voluntate prodeant, sed vel quia ex ea prodire possunt, & aliquando prodeunt, ac ita a potiore sumitur denominatio: vel quia vltro fiunt, & ex appetitu proficiscuntur, appetitus autem omnis cognitionē sequens, lata significatione voluntatis nomine frequenter denotatur, proprie tamen communi voce motus nostra sponte vel vltro facti nuncupari deberent. Demum hic postremus, qui absolute animalium motus dicitur, triplex est, vel. n. est talis vt per illū Animal totum vltro loco mutet, quo absolutiora Animalia mouentur, vel tantum est partium, adeo, vt locus vniuersus non deseratur, qualis est motus stirpanimalium, lapidibus herentium, dū contrahuntur, & extenduntur; vel medio quodam modo se habet, vt in vermibus euenire inspicimus, qui partium contractione, & extensione priorem locum deserentes, nouum acquirunt. Loquar ego de motu absolutiorum Animalium, & præsertim Hominis: nam ex eius declaratione, quid de cęteris sit sentiendum, lucidè constabit.

Cunctis Mūdi partibus cōpetit Motus.

Varia motuū genera.

Motus ex anima prodeuntes varij.

Motus cognitionē sequentes.

Inspiratio.

Tremor.

Rigor.

Motus pudendorum.

Cur Aristoteles in Lib. de Anima postremo de Principio Motus differuerit. Cap. II.

Videtur Arist. non seruasse ordinem. *Ratio 1.* MIRARI profectò poterit aliquis, quomodo Arist. qui in seruando ordine admirabilis iudicatur, disputans de ea Animæ facultate, quę principium motus dicitur, ordinem turbasse visus sit, de illa postremo loco verba faciens, nam frequenter nos monet communiora primo esse declaranda, vis mouens est communior Mente, nam competit nedum Homini, verum iumentis quoque, & feris, quare de ea prius quam de Mēte fuisset agēdum. *Ratio 2.* Præterea, in ordine partium scientiæ tenemur sequi, & æmulari naturam, & ea quæ natura priora sunt, tenemur primo declarare, vis Mouens est origine, ac ita natura prior Mente, sequitur enim proxime Sensum, & ante vsum rationis competit pueris, *Ratio 3.* quare de ea prius quam de Mente fuisset agendum. Demum, si facilitatem inspicimus, vis mouens est nobis magis familiaris, magis per opera sub Sensum cadens, aptaque facilius appræhendi, quam Mens, quæ omnium Animæ partium est cognitu difficillima. *Ratio 4.* Accedit ad hæc, quod vis mouens omnium consensione ad Physicum vere attinet, Mens verò in primo de partibus Animalium a Physica consideratione reijcitur, id autem quod vel non attinet, vel minus attinet ad Physicum, congruentius postremo quam medio loco explicatur, ne ordo vere attinentium ad Physicum turbetur; *Philoponus.* Ideo dixit Philoponus, consueuisse Aristotelem nonnunquam in calce Physicorum librorum ad ea eleuari, quæ super naturam sunt posita. *Sententia quorūdam.* Dixere nonnulli viri docti, id ab Aristotele fuisse factum ob connexionem, & affinitatem Sensus, & Mētis, ambæ enim hæ sunt facultates cognoscentes, adeoque similes, vt a veteribus inter se non secernerentur, quæ etiam cū re vera secernantur, ita se habent, vt in propria muneris functione sensus Menti famuletur, & per analogiam a Sensu, & sensibilibus ductam, compa- *Euersio.* rationemque cum Sensu, cognitio Mentis refulgeat. Hæc ratio profectò negligenda non est, maximè enim ex notitia attinentium ad Sensum, vt constat ex initio tertij de anima, ducimur in notitiam Mentis. At non ob id vniuersa dubitatio dissoluitur, ratio enim ea potius viæ, quam ordini congruit, ordo enim ex natura rerum petendus est, *Propria solutio.* via autem ex nostro modo cognoscendi. Soluens itaque, dico, quattuor potissimum ob causas id ab Aristotele fuisse factum; Quarum prima ea est, quæ ex natura petitur. *Ratio 1.* Nam de Principijs primo est agendum, cum sint natura prima, & per ea cętera cognoscantur. Inter Principia autem motus, Mens quoque numeratur, vt suo loco patebit; *Ratio 2.* Præterea, Principium proximum motus animalium est appetitus, hic cognitionem, tanquam vmbra corpus sequitur, quare prius de facultatibus cognoscentibus, quàm *Ratio 3.* de prodeuntibus ex appetitu fuit differendum. Tertio, secarunt veteres animam in cognoscentem & mouentem, vt refert Aristoteles, in primo de Anima, 19. in secundo 150. & in 3.40. & quia cognitio antecedit, ideo vt quid veri includeret ea diuisio constaret, primo de vniuersa facultate cognoscente, mox de appetēte, ac mouente teneba- *Ratio 4.* tur Philosophus verba facere. Demum vis sentiens, & intelligens vere sunt partes aīę inter se distinctę, ideo prius declarandæ: vis autem mouens, non verè est pars animæ distincta, sed est ipsamet vis appetens sola ratione a cognoscente seiuncta, adeo vt motus solum sit distinctum quoddam officium facultatum cognoscentium, per intermedium appetitum, quod innotescere non potuit nisi principaliores partes primo fuissent explicatę. Ex his constat, Arist. sequutum fuisse naturam, & a recta ordinis ratio- *Diluuntur rationes aduersæ.* ne non recessisse. Nec arduum est rationibus aduersis satisfacere. Dicebatur primo, & secundo loco, communiora, & priora origine, primo esse declaranda. Respondeo, motum Animaliū considerari posse dupliciter: vel pro parte considerando motum ex solo Sensu pendentem, ac ita fateor communiorem: & origine priorem esse Mente: vel pro vniuersa eius latitudine quatenus cum a sensu, tum a Mente prodire potest, qua consideratione non communior est, sed æquatur complicato ex suis principijs;

coque est origine posterior: & quia affectio dum exactè consideratur, non in parte » sed vniuersè accipi debet, & de suo primo subiecto per adæquata principia ostendi » vt constat ex primo Post. ideo vt motus Animalium est posterior suis principijs, nec potest vniuersè cognosci, nisi ex eorum præcurrente notitia, ita posterius debuit declarari. Ratio sumpta ex facilitate, non cogit, tum quia ea non est potissima ratio ordinis, sed viæ, tum insuper, quia de cognitione distincta, quæ in scientijs quæritur, contra se habet, non enim potest distinctè cognosci vis mouens nisi prænoscantur eius principia. *Ratio ex facilitate.* Addebatur postremo, vim mouendi verè ad Physicum attinere, non ita Mentem. Respondeo, non quia minus attinet, ideo aliquid posterius debet declarari, sed pro facultate naturæ ordo seruandus est; Addo insuper, Mentem, vt particulam animę, vt principium actionum Hominis, ac demum vt consideratur in tertio de Anima, ad Physicum attinere, quamuis eius essentia, vt ex materia non pendens, & absolutè, ad Metaphysicam pertineat. At alia emergit dubitatio, quia Aristoteles redundans, & superuacaneus videtur, varijs enim in locis, de Animalium motu verba facit. *Dubitatio.* Respondeo, id iure ab eo fuisse factum: nam Motus Animalium tribus modis considerari potest: Primo, vt refertur ad membra motui Animalium inseruientia, ac ita de eo verba fecit in libro, de partibus motui Animalium inseruientibus; Secundo, vt pendet ex facultatibus animæ, qua consideratione de eo loquitur in tertio de Anima, vt distinctius pateant omnes animæ partes. Tertio considerari potest vt operatio totius Animalis, perpendendo modos quibus fit, & quæ pro eo requiruntur, ac ita Philosophus de eo loquutus est in lib de Animalium motu, qui inter parua naturalia numeratur, ex quo constat Aristotelem non redundantē esse, sed accuratissimè pertinentia ad rem hanc cognitu vtilissimam explicasse.

De Principijs Motus Animalium. Cap. III.

VonIAM cognitio pendentium ex principijs, ex notitia Principiorum consurgit, ideo a principijs ordiens dico, cum Animalium motus non temerè fiat, sed in finem, per congruentia principia, media, & Instrumenta dirigatur, pro sui constitutione absoluta, quattuor eget: Fine excitante, Principio dirigente, Medio exequente, & Instrumento absoluente: quæ quatuor, si exactè rem consideramus, ad Animalium motū felicissime conspirare inueniemus. *Motus eget quatuor.* Primo enim Animalium iudicantib. facultatib. varia se extrinsecus offerunt, vel vitanda, vel amplectenda, quæ obiecta, & fines dicuntur, sine sui motu, Animalia ad motum excitantia, & inuitātia, & hæc dicuntur Principia externa. At pro constituendo motu, requiruntur deinde principia interna, cum principalia, tū famulantia, vt constent Principalia considerandum est, motum adeo animæ & viuentiū omnium esse proprium, vt Democritus & Epicurus animam ex athomis motui aptissimis conflatam enunciauerint. Plato, & Zenocrates, Pythagoram sequuti Animam definiētes dixerint esse numerū se mouētē, Arist. in 2. de Cęlo, & 8. Phys. affirmauit, mouere se, viuētiū esse propriū: nā inspicere licet, (si accurate viuentiū gradus cōsideramus,) vnicuiq; aīæ gradui propriū aliquē motū rńdere, & quo aīę gradus fuerit eminentior, vitaq; fuerit præstantior, eo eminentiorē, absolutiorēque motum habere comitem, propterea motus hic Animaliū, de quo loquimur, qui satis est insignis, ex quo aīæ gradu prodeat, considerare tenemur. *Motus aprimè uitæ iunctus.* Conspicuū primo est Aīam nutrientē: non esse principium eius, tum quia non cognoscens: nō valet ab Obiecto excitari; & cętera dirigere, tū insuper; quia cōpetit plātis, quæ tñ sunt expertes huius motus. *Anima nutriens nō est principium motus secūdum loca.* Similiter constat: non quēlibet gradū sensuū id posse efficere, stirpaīalia. n. Sēsu aliqua sunt prædita nec ob id absoluto motu mouentur: idipsū dicēdum est de Sensu communi; qui sine eo motu ex loco ad locum. Stirpanimalib. cōpetit. & rō est: quia motus absolutus ad

abſentia ducit, ideo ex ea facultate tantum pendere valet, quę nedum in præſentibus,
ſed etiam in abſentibus verſatur, externi Senſus, & cum eis Senſus Communis, ſolum
verſari valenr in Obiecto præſente : non itaq; huius motus valent eſſe principia. Qua
re ſupereſt, vt cæteri Animæ gradus, vel omnes vel nonnulli, debeant ſtatui principia
eius. Quod vt reddatur conſpicuum, ab eo ordiri debemus, quod dictum eſt, princi-
pio externo excitanti, tria intrinſecus pro motu conſtituendo debere reſpondere, di-
Principium rigens ſcilicet, exequens, & famulans. Principium dirigens, vt ſuo munere con-
dirigens. gruenter fungatur, non debet eſſe cognitionis expers, ne cęcus cęcum ducat, nec de
bet eſſe aptum tantum præſentia iudicare, ſed etiam abſentia, cum ad abſentia ducat,
& dirigat; Hæ conditiones, nec facultati nutrienti, nec ſenſibus externis, nee commu-
ni competunt, ſupereſt itaque phantaſia, & Mens Hominis, quæ eum ſint facultates
aptæ iudicare nedum pręſentia, ſed etiam abſentia, hoc munere fungi feliciſſimè va-
lent. Et quoniam ambæ hæ facultates communi quodam Mentis nomine frequenter
denotantur, ideo officium hoc ab Ariſtotele in tertio de Anima, 48. Menti vtriſque
communi tribuitur, cum dicat, videntur autem duo hæc mouentia, aut appetitus, aut
Mēs et phā Mens, ſi quis phantaſiam ſtatuat vt Mentem quandam, &c. Cum itaque Menti, &
taſia ſunt phantaſiæ conditiones principij competant intrinſecus dirigentis, iure ſtatui debent
principia di Principium Dirigens, Mens tamen ſine Phantaſia mouere non valet, cum è contrario
rigentia. Phantaſia valeat ſine Mente mouere. Principio dirigenti ſuccedit Principium exe-
quens, & quoniam directio fit per cognitionem, ideo exequens debet eſſe aptum ſe-
qui cognitionem, huiuſmodi eſt appetitus qui perinde dicitur cognitionem ſequi, ac
vmbra corpus; Mens itaque vel Phantaſia Obiectum vt ſibi congruens, vel aduer-
ſum iudicans, excitat appetitum ad vitandum illud, vel aſſequendum; Hinc appetitio,
quæ eſt actus ſecundus facultatis appetentis, ab Ariſtotele in tertio de Anima, 54. mo
Appetitus tus quidam eſſe dicitur; Et quoniam appetitus exequi debet mandata dirigētis, ideo
principium recta ratione ei ſemper reſpondet, ſi enim cognitio dirigens fuerit confuſa, appetitio
exequens. confuſa conſurgit, ſi ea fuerit diſtincta, hęc quoque diſtincta erit, in ſtirpanimalibus
hæc confuſiſſima ſunt, vt dicitur in tertio de Anima, 56. In iumentis, & feris medio
modo ſe habent: in Homine Prudente ſunt recte formata, in imprudente, & vitioſo,
Principium deprauata penitus. Requiritur tertio, & poſtremo loco facultas famulans, quæ eſt vis
famulans. proximè mouens, de qua Ariſtotelis, in 3. de Anima 55. dixit, mouens vt inſtrumen-
tum ibi reperitur, vbi principium, & finis idem eſt, vt eſt cardo, & connexio oſſium,
quę γίγγλυμος ab Ariſtotele dicitur, in quo, & gibbum oſſis, & concauum reperitur
tanquam principium, & finis: requiri hoc principium ex eo patet, quia frequenter in-
ſpicimus, ac nos ipſi experimur, cognitionem dirigentem vigere, adeſſeque appeti-
Scire, uelle, tum; at quia hoc tertium deeſt, operari non valemus, tunc dicimut ſcire, & velle, at nō
& poſſe ra- poſſe, hæc ſunt ea tria, quæ in ſolo Deo coniunctiſſima ſunt, in nobis autem frequēter
ro in Homi- inueniuntur ſeiuncta. Hoc tertium Principium quod famulans dicitur, quam-
ne cōſpirāt. uis dignitate ſit vltimum, quia tamen proximè, & conſpicuè mouet, fre-
quenter nomine mouentis facultatis abſolutè honeſtatur. Quod Ariſt.
ex Corde, Medici ex Cerebro duci exiſtimarunt, ac per ſpiritus,
& neruos vna cum Senſu effundi in vniuerſum corpus, Quæ
vis poſtrema motrix eſt duplex, vel communis totius
corporis, vel propria diſtinctarum partium, ideo
per ægrirudines nonnunquam læditur vni-
uerſa vis mouens, nonnunquam ve-
ro tantum propria ali-
cuius partis.

Explicatio primi principij nempe Obiecti. Cap: IIII.

QVATVOR apparuere communia quædam, & subordinata Principia motus Animalium: Excitantia, Dirigentia, Exequentia, & Famulantia, quæ cum exactiorẽ expoſcant declarationem, de ſingulis ſeorſum agẽs a primo ordiar, quod Scopus, Obiectum, & Finis dicitur eſſe, de quo tria præſertim occurrunt conſideranda, primum eſt: in quo genere cauſæ moueat. Alterum an ſit immobile. Tertium, an in omni motu locum habeat, & pro omni requiratur. Quod pertinet ad primum, ſententia eſt Auerrois 12. Metaphyſicæ 36. formam balnei, hoc eſt Obiectum, vt eſt extra Animam, mouere tanquam finem, in Anima vero tanquam cauſam efficientem: quæ ſententia eſt dubia. Primo, quia ſic finis non eſſet cauſa diſtincta, vel ab efficiente vel a re effecta, nam in mente eſſet efficiens, extra mentem eſt res effecta, vt conſtat exemplo Domus, ſtatuæ, & ſimilium. Præterea, videtur aduerſari Ariſtoteli, qui in primo de Ortu, & inter. dixit, finem non mouere niſi per Metaphoram, quare in anima non videtur poſſe dici efficiens. Tertiò, balneum extra Animam relatum ad facultatem cognoſcentem, non videtur poſſe dici finis, ſed potius efficiens, cum per intermedios externos Senſus moueat Phantaſiam. Præterea, res extra Animam, quæ producitur, & efficitur, eſt aliquid vltimum, maximè pendens ex cauſis, quare non videtur poſſe dici cauſa in genere finis, cum conditio cauſæ ſit vt antecedat, & proprium finis eſt, vt minimè pendeat, ſed cauſarum ſit cauſa, dominans cęteris cauſis. Demum ſi Obiectum in Anima eſſet efficiens, tunc non duo, ſed tria eſſent interna mouentia, Obiectum in Anima, Phantaſia, & Appetitus, cum tamẽ Ariſtoteles duo tantum ſtatuat. Pro reſponſione dico, magnam eſſe controuerſiam inter Philoſophos de modo, quo finis dicatur cauſa; Qua de re breuib. loquẽs, accipio primò, Obiecto duplex eſſe competere, vnum in Anima, quod notio dicitur, alterum extra, & eſt natura rei. Accipio ſecundo, illud Obiectum ad duo poſſe referri, ad facultatẽ cognoſcendi, & ad eam appetendi. dum refertur ad facultatem cognoſcendi, magis propriè dicitur Obiectum, & oppoſitum, quia ei facultati obijcitur, in eamque agit: dũ verò refertur ad facultatem appetendi, rectius dicitur ſcopus, & finis: nam eſt id quod quęritur, & in quẽ tendit appetitus. Addo tertiò, in efficiendo motu, hos quatuor principales gradus conſiderari: primo enim Obiectum mouet facultatem cognoſcendi: Secundò, facultas cognoſcendi formata eo Obiecto iudicato, tanquam illi vtili vel aduerſo, excitat appetitum ad aſſequendum illud, vel vitandum. Tertiò, vis appetendi excitata, ad id tanquam ad finem tendit. Quartò, conſurgit conſpicua corporis motio. His præaſſumptis, vt elucidatio ſit conſpicua, tria enuncio: primum eſt, Obiectum in primo, & ſecundo gradu dicitur mouere vt efficiens; Alterum eſt, Obiectum, vt eſt in appetitu agentis, non pro eo notionis eſſe, ſed pro principali, quod ſortiri valet extra Animam, dicitur finis. Tertium eſt, ſi res extra Animam non refertur ad appetitũ agentis, ſed conſideratur pro eſſe abſoluto, vt pendens ex cauſis, dicitur non cauſa, ſed res effecta. Prima Concluſio ſatis eſt conſpicua, nam obiectum dicitur in Senſus agere, & Senſus omnes ab eo pati dicuntur, vt latè patet ex ſecundo, de Anima. Similiter Mens & Phantaſia dum conſiderantur, vt formata notione Obiecti, ſunt id, quod proximè dirigendo mouet; nam ea notio eſt ratio, per quam Phantaſia mouet, & ambo iuncta, conſtituunt completum principium mouens. Hoc ſæpè indicauit Ariſtoteles, & ob id in 12. Metaphyſicæ 18. dixit, Artificioſa quoque fieri a ſimili, quatenus fiunt ab Anima, per rectam rationem rei efficiendæ, quæ eſt notio illius, ſimiliter in 7. Metaphyſicæ 23. dixit ſanitatem fieri a ſanitate, & arte medendi modo aliquo eſſe ſanitatem, vt Ars ædificandi dicitur ædificium. Altera concluſio, quæ erat, Obiectum ut eſt in appetitu agentis, non pro eo eſſe quod in illo habet, ſed pro eo quod extra Animam habere debet, dicitur eſſe finis. Hæc eſt obſcurior, & maioris momenti, quæ cum conſtet ex duabus

De Obiecto

Obiectum quomodo mouent.

Dubitatio.

Solutio.

Tres Theses.

Conclusio prima.

Conclusio secunda.

duabus partibus,pro vtraque ostenditur, includit primo,quod finis referatur ad appetitum,includit secundo, quod sit finis pro esse externo,primum ex eo colligitur: quia finis cum sit causa,debet præire rei effectæ, at solum præire valet vt etiam est in appetitu.Confirmatur quia conditio finis est bonum ; appetitus nil quærit,nisi quod videtur bonum,idem cum res in appetitu consideratur,seruat rationem boni,& propterea finis,& præsertim,quia appetitio est motio finem quærens.Quod autem debeat censeri finis,pro esse absoluto,& externo,patet ratione,& authoritate.Ratione:quia pro eo esse est finis,in quo est,vltimum,optimum,& cuius gratia sunt cętera:at hoc ei competit per id quod extrinsecus habet.Confirmatur authoritate; nam Aristoteles in primo de Ortu,& inter. ait, finem mouere per Metaphoram: quia fine præsente desinit res moueri:at hoc solum est verum pro esse extra Animam. Insuper in 2. Physic.cont. 30.ait,causas esse sibi inuicem causas,vt exercitium est efficiens sanitatis, sanitas est finis exercitij,at sanitas per exercitium producta, non est ea quæ in Anima, sed quæ extra Animam est.Ex his constat primo,in quo genere causæ Obiectum moueat:constat secundo,quomodo finis ad facultatem appetentem referatur, non ad cognoscentem:constat tertio,quomodo vera,& quomodo falsa sit sententia Auerrois,nam dum ait Balneum in Anima esse causam efficientem,est verum,si refertur ad facultatem cognoscentem,falsum,si ad appetentem.Similiter dum ait, rem extra Animam esse finē, est verum, vt pro constitutione finis reperitur relatio ad illud esse quod constitui debet extra Animam,falsum absolutè,nam absolutè est res effecta.Ex his constat quomodo aduersæ rationes dilui debeant.

Conclusio dictorum.

An obiectum mouens sit immobile, & num pro omni motu sit necessarium. Cap. V.

Controuersia in Aristotele.

DE obiecto nos ad motum excitante tria dubia proposui,primum est resolutum: duo alia diluenda supersunt. Videtur Philosophus de huiusmodi Obiecto pugnantia enunciare:nonnunquam ait id esse immobile, vt in 3.de Anima 54. inquiens,mouens immobile esse bonum agibile, mouens,& motum esse ipsum appetens,quam sentētiam sæpe repetit. Hinc 12.Metaphysicæ 36.ait,mouet autem vt optabile,& intelligibile, hæc enim sola mouent non motum,loquitur Philosophus de motorib.Cœli,& ait,quod cum moueāt, vt optabile, & intelligibile non mouentur. Ex aduerso in lib.de motu Animalium ait, conditionem Obiecti & finis motus esse,vt sit aptum moueri,& secus se habere; quod etiam affirmat in 3. de Anima 51. inquiens. Ideo semper mouet appetibile, quod est bonum,aut apparet bonum,non omne autem,sed id quod sub actionem cadit, & potest secus se habere:id ipsum etiam colligitur ex sexto Moralium Nicomach. Pro solutione dico, Obiectum ac finem motus dupliciter posse cōsiderari:primo,vt mouet:secundo,vt per motum acquiritur.Si consideratur vt mouet,sic dicitur per se immobile, per se dico,quia vt ita mouet,non mouetur,si autem mouetur,idest ex accidenti, vt lepus qui excitans appetitum in cane, fugit. At dum consideratur vt terminus, qui per motum attingitur,sic eius conditio est,vt secus se habere valeat.Hæc resolutio est conspicua,nam Obiectum spiritaliter mouens vim cognoscendi, appetitumque excitans, agendo non repatitur. Similiter notio in mente artificis, quæ est recta quædam mouendi ratio,mouendo non mouetur,ideo Aristoteles in primo de Ortu,& inter.53.dixit,Artē medendi existentem in Anima Medici,mouere quidem, & agere,at non pati.Ex aduerso,quod finis, & appetibile, dum consideratur vt terminus motus, aptus per motum ab aliquo acquiri,debeat posse secus erga illum se habere, cōspicuum est: termini enim motus, varietati, & permutationi necessario sunt obnoxij, cum primo

Solutio.

non

non competant,deinde competant rei mobili. Erat postrema dubitatio,num hoc mouens, vt Obiectum, & appetibile in omni motu locum habeat? Respondeo, reperiri quidem in omni motu per se facto,nõ tamen eodem modo. Reperitur pro omni motu quia omne agens operatur propter finem, addo per se,vt excludam motus temerè factos, & nullius finis gratia. Insuper dico, non in omni motu eodẽ modo locum habere, quia non omnis motus ex cognitione proxime pendet, vt constat de naturali motu grauium,& leuium,quę mouentur quidem propter finem,at finis ille non est notus eis,sed dirigenti,nempe Deo, vel per eminentiam,vt censent Peripatetici,vel per propriam formam, & modum Deo consentaneum, vt rectè sentiunt Theologi, & hoc prætereundum non est, quod in motu grauium, & leuium non consideratur proprie Obiectum, cum non cognoscant,sed finis tantum. *Tertia dubitatio.* *Solutio.*

De secundo principio motus, quod cognoscendo dirigit. Cap. VI.

PRINCIPIVM mouens ordine secundum quod cognoscendo dirigit, statuebatur Mens: nomine autem Mentis,cum veram Hominis Mentẽ, tum Phantasiam denotari dicebam, qua de re variæ occurrunt ambiguitates. Nam primo Aristoteles satis conspicue secum pugnare videtur. In primo enim,de partibus Animalium, inquit, Mentem non attinere ad Physicum,quia nec natura est,nec Principium motus,idque probat:quia motus feris quoque & iumentis competit, quibus non competit Mens,ex aduerso in 3.de Anima 48.eam statuit Principium motus. Præterea afferenda est ratio ob quam Philosophus Phantasiam,& principium motus nomine Mentis voluit honestare; Tertio dubitatur,quomodo Mens possit dici principium motus,cum Mens sit vniuersalium, motus vero in solis particularibus locum habeat. Quarta dubitatio est de Phantasia, de qua etiam Aristoteles secum pugnare videtur,nam in 2.de Anima 154.disputans contra Platonem,ait,per Phantasiam nos non moueri, vt dum bella, & fulgura imaginamur,nisi aliud adsit non timemus. In tertio, de Anima & in lib. de Animalium motu. Phantasiam statuit principium motus. A prima controuersia ordiens, aiunt nonnulli, Aristotelem in tertio,de Anima nomine Mentis,non veram Mẽtem,sed solum Phantasiam denotasse,quod confirmant per verba,quæ in cont.48.leguntur, quo loci Philosophus ait. Videntur autem duo hęc mouentia aut appetitus,aut Mens,si quis Phantasiam ponat vt Mentem, &c. At hi minus rectè sententiam Philosophi interpretantur, non enim per ea verba Philosophus indicat se nomine Mentis solum Phãtasiam denotasse,sed late & Phantasiam,& propriè sumptam Mentem,quod nedum ipsamet relata verba patefaciunt, Græcique omnes interpretes affirmant, verum insuper ipse quoque Aristoteles per plures subsequentes contextus, luce clarius manifestat, veluti in cont.49. dum Mentem agentem ait esse principium motus: Mens autem practica proculdubio a Phantasia secernitur. Insuper in cont.50. voluntati, quæ est appetitus Mentis, tribuit vt sit principium motus,inquiens, cum secũdum rationem mouemur, & per voluntatem mouemur. Præterea(vt cętera sileam)in cont.58. manifestat Mentem,& per vniuersalem,& per particularem propositionem mouere, inquiẽs:Quoniã autem existimatio,& ratio hæc quidem vniuersalis, illa vero ipsius singularis est, illa enim dicit quod opportet tale,& tale agere,hæc autẽ,quod hoc est tale,& ego quidẽ talis,&c.Conspicuè,Philosophus illi menti tribuit esse principium motus,quæ rationẽ illam format,at eam non format Phantasia, sed Mens propriè sumpta, vt patet. Id ipsum affirmat, lucideque explicat Philosophus in lib. de communi Animalium motu, nec secus sentire valuit, cum omnium consensione hominis Mens in Theoricam, & Practi-

Prima dubitatio. *Secunda dubitatio.* *Tertia dubitatio.* *Quarta dubitatio.* *Solutio primæ opinio. Quorundã opinio.* *Euersio.*

Practicam diuidatur. Practica autem dicitur, quia actionum, & motus principium est.
Alia opinio. Propterea dicunt alij, Aristotelem in primo de partibus negantem Mentem esse Principium motus, Theoricam denotasse; in tertio, verò de Animæ denotasse practicam, idem in cont. 58. dixit Mentem Theoricam non mouere, sed manere. Quæ Sententia,
Euersio. etiam vera non est: quoniam Aristoteles in primo de partibus, absolutè inficiatur Dianiam ad quam cum Theorica, tum Practica Mens pertinet, etiam principium motus. Et confirmatur, quia ratio, qua eo loci vtitur Philosophus æquè vim habet de vtrisq;. Inquit enim Mentem non esse principium motus, quia iumenta, & feræ mouentur, quæ tamen ea carent, at iumenta vt Theorica ita practica Mente priuata sunt. Præterea quorundam sententia est, Aristotelem in primo de partibus solum inficiari Mentem esse adæquatum principium motus, non autem quod eius absolutè principium sit, &
Alia opinio.
id aiunt colligi ex ratione Philosophi. Quæ Sentētia etiā non est approbanda, primo,
Euersio. quia id instituto Aristotelis non inseruiret, ostensurus erat Philosophus Mentem non esse naturam, at ex eo quod non sit adæquatum principium motus, non valemus colligere illam non esse naturam, quia nec forma ignis, nec Terræ sunt adæquata principia Physici motus, cum tamen sint naturæ, sed sunt principia motus sui mobilis, vt Mens, hominis. Præterea simili ratione possumus ostendere Animam nutrientem non esse naturam, quia non est adæquatum principium motus Physici, sed tantum partis eius,
Sententia propria. cum tamen ea ab Aristotele dicatur natura. Quare dicamus Mentem esse, & non esse principium motus: nam est principium remotum, non proximum, & non est id principium, de quo erat sermo in primo de partibus. Loquebatur ibi Philosophus de principio motus quod est natura: at Natura principium motus est proximum, non remotū: Mens autem est principium non mouens nisi per mediam Phantasiam. Insuper, natura est principium motus Physici, Mens verò artificiosi. Demum natura absolutè principium est motus, Mens verò non motus, sed potius qualitatis, ordinis, & figuræ eius;
Dubitatio. ac ita nulla in Aristotele est controuersia. At ex Solutione pulchra oritur dubitatio, quia si Mens non est principium motus Physici, igitur Mens, vt principium motus, nō attinebit ad Physicum, tenetur enim Physicus id principium motus cōsiderare, quod natura est. Præterea ex eo quod sit principium remotum, non debemus inferre non esse principium motus, immo potius maxime esse Principium, nam Sententia Aristotelis est in 8. Physic. 33. priorem motorem magis mouere ceteris, & in 7. de Repub. dixit
Solutio. consultorem dirigentem maxime agere. De prima difficultate dico, Mentem non esse naturam, sed supra naturam, & motum eius, vt ex ea pendet, eminentiorem esse motu naturali, & cum non sit natura, non dicitur attinere ad Physicum pro suo esse absoluto, vt Mens est, sed solū vt est pars animæ, & principiū operationum Hominis. Et dū instatur, quia neq; vt principiū motus deberet a Physico cōsiderari. Respondeo, cū motus pendēs ex Mente, et pendeat ex Phantasia, quæ natura est, & cōpetat Homini, qui est corpus Physicū, & motus ille, quē dirigit Mens, quatenus pendet ex interno principio dicatur naturalis, ideo, cum ea relatione, ad Physicū pertinere valet. Erat altera dubitatio, quia ex eo quod Mens sit principiū prius, & remotius, non debuisset Aristoteles colligere, non esse principium motus. Respondeo, Aristotelem debuisse id facere in libro de partib. quia tunc sermo erat de Principio motus, non absolutè, sed de eo quod est natura, & ideo rectè dicit Mentem, non esse id principium motus, quod in Definitione naturæ sumitur, & præsertim, quia Mens non ita primo mouet, vt sine ea nequeant Animalia moueri, vt se habet de mouente primo absolutè.

Diluun-

Diluuntur reliquæ difficultates. *Cap. VII.*

QVATVOR difficultatum, in principio præcedentis capitis propositarũ tres postremæ diluendæ supersunt, quarum prima erat, cur Phantasia quæ est forma Materiata, nomine Mentis frequenter honestetur, vt constat ex secundo de Anima 155. & ex 3.48. Respondeo, ob quinq; causas præsertim id fuisse factum, prima sumitur ex Analogia: nam in pueris, feris, & amentibus, congruente quadam rationis similitudine Phantasia Menti respondet, eiusque officio fungitur, quatenus in eis perinde est operationum dux, ac in agēte per rationem sit vera Mens. Hæc ratio elicitur ex Aristotele in 2. de Anima 162. dicente, Animalia per Phantasiam multa efficere, vel quia carent Mente, vel quia si ea sunt prędita, vt pueri, carent eius vsu. Altera ratio sumitur ex præstantia operum prodeuntium ex Phantasia, nam Animalia per Phantasiam frequenter ea efficiunt, quæ mente, & ratione facta videntur, vt exemplo Hirundinum, Apum, Aranearum, & Formicarũ manifestat Aristoteles in 2. Physic. 80. ob quæ opera Plutarchus, Porphyrius, Pythagoras, & alij viri docti, ea animalia ratione prædita existimarunt. Tertia ratio ex eo sumitur, quia Phantasia Hominis est nata Humana ratione formari, & ob id in 3. de Anima 56. dicitur rationalis. Similiter ea vna cum appetitu est apta rationem sequi, eique subijci, vt constat ex calce primi Moralium Nicomach. quod etiam in parte competit Phantasiæ eorum iumentorum, quæ Humanæ disciplinę subijciuntur. Quarta ratio est, quia Phantasia seruat imaginem, & præsefert vmbram quandam rationis, cum comparare, subnotiones addere, & ex vno aliud elicere, videatur, vt in lib. de internis Sensibus manifestaui. Quinta, & postrema ratio ex veteribus depromitur, veteres enim, vel Mentem a Phantasia non secreuere, vt constat ex secundo, de Anima, vel Mentē cunctis Animalibus competere existimarunt, vt dicitur de Anaxagora in primo, de Anima, 24. Licet autem nonnunquam vti communibus vocibus, vna cũ alijs, dummodo Sententia lucidè manifestetur. Missam facio rationem a Philopono in tertio de Anima in exposit. 48. cont. traditam, quæ est, quod Phantasia dicatur Mens, quia perinde ac Mens intus habeat id, circa quod versatur, & ad libitum per eam operamur, & cum Phantasia omnis nomine Mētis honestari valeat, præsertim tamē Phantasia Hominis, vt præstantior, Menti proximior, eiusque magis capax, eo nomine est digna. Ex quo constat, in qua significatione nos cum veteribus tueri valeamus iumenta, & feras esse Mente præditas. Dubitatio ordine tertia, erat: quia Mens non videtur posse dici principium motus, cum non cognoscat Singularia: Respondeo, alienissimã a vero esse, quod ea non cognoscat, vt latissimè suo loco patefeci: nam cum Mens sola, valeat Singularia cum Vniuersalibus comparare, & ea sola rationem formet, ex Vniuersali, & singulari conflatam, vt constat ex tertio, de Anima, 58. cogimur fateri, eam cognoscere Singularia, quod ex eo quoque elicitur: quia Reminiscentia nobis competit per Memoriam, & Rationem, vt constat ex lib. de Memoria, & Reminiscentia, & quia Reminiscentia est etiam Singularium, necesse est fateri, etiam Rationem, & Mentem esse Singularium. Quod cōfirmatur: Nam cum Mens instruat Phantasiã, & Phantasia in solis Singularibus versetur, est necesse, vt Mens quoque instruens ea cognoscat alioquin perinde se de illis haberet, ac si Scytha Græcum institueret, quorum vnus nō perciperet quid diceret alter. Erat postrema dubitatio, quia Phantasia quoque non videbatur posse dici principium motus. Respondeo, Phātasiam esse duplicem, vnam ina nem, & ad libitum, quam Phantasticam nuncupabat Plato, cui assensio iuncta non est. Alteram ex Obiecto aliquo externo prodeuntem cũ subnotione, & assensione, dum imaginamur re vera ita se habere, & hæc est principium motus, & multarum operationum, vt in calce secundi de Anima, & in tertio, ait Philosophus. At alia ex hoc emergit dubitatio, quoniam vermes, Animalia ostreacea, & vt dicitur in 2. de Animã, 156. Formicæ,

Cur Phantasia nuncupetur Mens

Ratio 1.

Ratio 2.

Ratio 3.

Ratio 4.

Ratio 5.

Philopon.

An intellectus sit principium motus.

An Phātasia sit principium motus.

Dubitatio.

Solutio. micæ,& Apes carent Phantasia,cum tamen moueantur. Soluitur dubitatio ab Aristotele in tertio de Anima,56.dicente,in huiusmodi Animalib.eodem modo,& motum, & Phantasiam repetiri, ambo enim in eis inueniuntur confusa, & inchoata, non autem perfecta, & distincta, qua de re cumulate in libro de Sensib.internis verba feci.

De principio Motus ordine tertio,nempe de Appetitu.
Cap. VIII.

VIs appetendi,quæ tertio loco Principium motus statuebatur, adeo cũ motu est complicata,vt appetitio eius in 3.de Anima,54.motus quidã esse dicatur,ac ea absolute nonnunquam dicatur Animalia mouere. Sic dicimus;Trahit sua quęque voluptas,& Animalia appetitu vario ad varia moueri. At non tam apertè principium motus est, ut de eo quoque

Dubitatio prima attinens ad appetitum. non variæ se nobis offerant ambiguitates. Nam primò, cùm Vis appetendi sit multiplex,dubitare aliquis posset,cui nam id officium competat,& num vni soli, vel omni. Secundo,nulla motio recte statuitur principium motus, ne vel idem sit principiũ sui, vel detur motus ad motum,quod reijcitur in 5.Physic.at appetitio est quidam motus,

Dubitat.2. 3.de Anima, 54. Tertiò, non apparet appetitum posse dici principium motus per se,

Dubitat.3. quia non est quid necessarium pro motu, possunt enim etiam præter appetitum Animalia moueri, & aliquid facere, veluti equi nonnunquam præter appetitum currunt calcaribus impulsi, famuli pręter appetitum in varia loca iussu domini tendunt, & febre correpti sine appetitu commedunt. Quarta dubitatio est; cum appetitio dicatur

Dubitat.4. principium motus sponte facti, & ea sit motus quidam,qualis motus censeri debeat, num Physicus, vel potius vltrò, & voluntate factus? non videtur posse dici Physicus, quia prodit ex cognitione, & est principium motus, non Physici, sed sponte nostra facti; Nec etiam videtur vltrò factus, quia tunc in nostra facultate esset appetere aliquid, & non appetere,quod verum non est: non enim esuriens, & sitiens potest ad libitum,vel non esurire, vel non sitire, vel aliud simile sibi vtile non appetere.

Dubitat.5. Quintò,loco ambigere valemus,cum Phantasia,& appetitus sint principia motus,

Dubitat.6. Phantasia quo pacto ad appetitum se habet,num sit facultas eadem,vel distincta? Demum dubitatur,si appetitus est principium motus,num sit facultas cognoscens, vel cęca penitus & cognitionis expers?

Solutio prima. Ordiens a Prima difficultate,dico,cum appetitio cognitionem sequens sit quadruplex,Voluntas,Prælectio,Appetitus irascendi; & Cupiditas,quilibet eorum,modo tamen vario, potest esse principium motus; & illi quatuor appetitus in producendo motu, nonnunquam omnes vna conspirant; nonnunquam verò inuicem pugnant,adeo vt motus pendeat ex præpotẽte,veluti in viro per Virtutem operante,omnes pro actione proba conspirant,in vitioso,conspirant omnes pro actione improba,incontinente, & in incontinente appetitiones Sensuum cum illis Rationis pugnant. Et cum ex omni appetitu prodire possit motus,non tamen proximè,ex quo vis pendet,sed tantum ex appetitionibus Sensus: vt enim Mens non mouet proximè, sed Phantasia, ita appetitiones ad Mentem pertinentes proximè non mouent,sed per medias appetitiones Sensuum; quæ cum instrumentis corporeis sunt

Dubitatio. complicatæ. Et si quis ambigat de viro continente, qui pugnante appetitu Sensuum

Solutio. operatur: Dicendum,quod vel operatur per appetitum irascendi, qui pro ratione aduersus cupiditatem pugnat,vt ait Plato,vel operatur proximè per appetitum Sẽsuum, victum,& coactum,non secus ac equus coactus ab equite,nonnunquam currit,& sal-

Solutio secunda. tat. Erat secunda dubitatio,si appetitus est motus,quomodo est principium motus? Respondeo,appetitum dupliciter vsurpari,vel pro actu primo, nempe pro facultate appetente,vel pro actu secundo,qui est appetitio,& operatio. Pro actu primo,non est motus,sed facultas Animæ,quæ per cognitionem excitata appetit, & mouet;pro actu autem

tem secundo, loquendo de appetitione Sensuum, est commotio quædam spirituum, quæ deinde principium est subsequentium motuum, nec propterea motus vnus est per se terminus alterius, quod reijcitur in sexto Physicorum. Sed tantum motus vnus excitat alterum, quod frequenter contingit. At loquendo de appetitione Mentis, ea non similiter est motio, non enim proxime cum spiritibus est complicata, sed tantum potest dici motio, quia est quædam spiritalis propensio, & excitatio ad finem, vel medium aliquod pro fine conducens. Dubitabatur tertio, quia non semper motus Animalium est cum appetitu. Respondeo, motum Animalium vltrò factum semper ex dominante appetitu ortum ducere, nam accidit ob pugnam variarum appetitionum, vt Animalia, & præsertim Homo, aliquando moueantur appetitu vno, pugnante altero. Insuper, quod moueantur appetitu Mentis, contra appetitum Sensuum, qui cum sit communior, nobisque familiarior, absolute nomine appetitus nonnunquã denotatur. Demum quod moueantur contra appetitum eis absolutè competentem, ac per appetitum eis competentem ob conditionem aliquam, vt accidit nautæ dum imminẽte periculo naufragij, varias, & sibi gratas merces in mare proijcit, similiter se habet de viro ægrotante, dum appetens sanitatem, medicamenta, & cibos recipit gustatui aduersos. Et pro exactiore notitia considerãdum, inter appetitiones posse versari pugnas varias quæ in sex prima capita rediguntur: primo enim, pugnare potest cupiditas cum cupiditate variarum rerum. Secundo, appetitus irascendi secum, ob varia illũ excitantia. Tertiò, versari potest pugna inter appetitiones rationis ad inuicem, ob rationes aduersas suadentes, & dissuadentes. Quartò, inter cupiditatem & appetitum irascendi, vt dum Lupus cupit Agnum, timet Pastorem. Quintò, inter appetitum rationis, & cupiditatẽ, vt in viro continente. Sextò, inter appetitum rationis, & appetitum irascendi. Quotiescunque pugna aliqua inter appetitiones vertitur, appetitus, qui est potentior, alterum superans, euadit principium motus, vt inquit Aristoteles in 3. de Anima, 57. & in Homine secundum naturam constituto, facultas superior dominatur, nẽpe Ratio, eaq; mouet: in constituto autem preter naturam, contra, in eo enim terra dominatur Cœlo, & qui per naturam est seruus, nempe Sensus, dominatur domino, hoc est Rationi, & Menti.

Solutio tertiæ.

Pugnæ appetitionis.

An Appetitio sit Motio per naturam. Cap. IX.

Nona difficultates ad appetitum pertinentes, quarto loco ea propone batur, quæ erat, cũ appetitio sit quædam motio, num debeat censeri motio sponte nostra nobis competens, vel potius motio per naturam? Dicamus, appetitum posse dici per naturam dupliciter: primò, vt distinguitur a connexo cum cognitione, sic appetitus Materiæ Elementorum, & Plantarum, dicitur per naturam, Animalium verò per cognitionẽ. Vel accipitur per naturam latius, vt contradistinguitur ab eo, qui sponte nostra nobis cõpetit, vt modo præsertim vsurpatur, dum loquimur de motu Animalium, in qua significatione ea voce vtentes, dicendum est, appetitum Animalium, vel magis attinere ad corpus, vt fames & sitis, vel magis ad Animam, vt Animi perturbationes, appetitionesque scientiæ, & virtutum; de primis loquendo, dicendum est, appetitiones ad corpus magis attinentes posse nobis competere, & per naturam, & sponte nostra, & præter naturam: per naturam, vt fames, & sitis, quæ consurgunt ex propria actione naturalis caloris consumentis humores; nostra verò sponte, dum nos causam afferimus, vt dum nuces, & salsamenta comedimus, pro excitanda siti; ideo Aristoteles in secundo Moralium Nicomachior. dicebat, nonnullos sponte ægrotare, dum sibi causam ægrotandi adhibent. Præter naturam demum, dum ortum ducit ex affectione præter naturam, vt dum fœminæ vtero gerentes cinerem, & calcem appetunt, & comedunt. Similiter

Quæ motio sit appetitus.

appetitiones ad animum magis pertinentes, possunt competere nobis tribus illis modis: per naturam primò, vel totius speciei secundum naturam affectæ, vt omnes Homines natura scire desiderant; Vel variorum indiuiduorum, dum ex proprio eorum, temperamento appetitio aliqua consurgit. Secundò, potest nobis competere spontè, dum pendet ex nostra assensione, veluti primi motus nobis per naturam competunt, dum anteuertunt assensionem nostram, secundi verò motus, quia assensionem nostram sequuntur, nostra sponte dicuntur nobis competere. Tertiò, dicuntur nobis competere præter naturam, vt dum prodeunt ex aliqua affectione aduersa naturæ, qualis est appetitio interficiendi parentes, prodendi patriam, & alia similis. Ex his constat motionem illam, quæ appetitio dicitur, posse esse naturalem, vt pendet ex naturæ principijs sine nostra assensione: posse dici præter naturam, vt prodit ex affectionibus naturæ aduersis: posse dici sponte nostra factam, vt sequitur assensionem nostram: & demum posse iudicari mediam, qualis est fames, quæ media dici potest, quatenus non est per naturam infra animam collocatam, & sine cognitione: nec ita nostra sponte nobis competit, vt ad libitum valeamus sitire, & non sitire. Sed instabatur: si hæc motio nonnunquã non est in nostra facultate, quomodo statui potest principiũ motus sponte nostra facti? Respondeo, si motus solum consurgit ex appetitione per naturam orta, nequaquam dicitur nostra sponte factus, sed per naturam, vt motus spirituum, & sanguinis in erubescente, & timente: at eatenus dicitur principium motus sponte nostra facti, quatenus pro eo conspirat assensio nostra, nam primi motus non cogunt nos, sed valemus eis obsistere, & ob id secundi motus ex nostra assensione pendentes, iudicari debent proxima principia motus sponte facti.

Conclusio.

Instantia.

Quomodo Phantasia ad Appetitum se habeat. *Cap.* X.

Quomodo facultas appetens se habeat ad noscentem.

Dubitabatur quinto loco in præcedentibus, quomodo ad Phantasiam, & vniuersè facultas cognoscens ad appetentẽ se haberet, num inquam sint distinctæ, vel ne. Nam ex vna parte videntur distinctæ, quia opera, & Obiecta distincta sunt, Obiectum appetitus est Bonum, Obiectum facultatis cognoscentis, Verum, actio vnius est iudicare, alterius appetere, quæ manifestè distinguuntur inter se, & vna seruari potest sine altera, frequenter enim iudicamus, & non appetimus. Confirmatur: quia nisi inter se distinguerentur, non deberent censeri duo distincta principia motus. Ideo Aristoteles in tertio de Anima, quadragesimosecundo, inquit: Datur vis appetens, quæ & ratione, & potestate alia videtur esse a cæteris. Ex aduerso non videntur distingui. Primò, quia earum facultatum non sunt loca, & instrumenta distincta. Insuper, quia Aristoteles per secundam Animæ Definitionem, numerans facultates Animæ, de appetitu tanquam de facultate distincta mentionem non facit, tantum ait Animam esse principium nutriendi, sentiendi, loco mouendi, & intelligendi. Et in tertio de Anima, vigesimonono, ait: & non est aliud vis appetendi, & fugiendi, nec inter se, nec a Sensitiuo, sed esse aliud est, &c. Ideò, in contextu quadragesimosecundo. Platonem carpit, vt carpi etiam debet Galenus, quia facultatem appetendi secernebat loco, ab ea iudicandi: hi namq; vim iudicandi tribuebãt Cerebro, vim appetendi, Hepati, & Cordi, ideo inquit Aristoteles, facultatẽ cognoscendi non debere loco distingui ab ea appetendi. Dubitationi itaq; cum Aristotele respondens, dico: Vim appetendi non fundamento, non loco, non Obiecto absolutè distincto, nec penitus instrumento, sed sola ratione a cognoscente distingui; & hoc recta ratione, eminentiq; Dei prouidentia factũ esse censendum est, vt ex cognitione sibi apprimè iuncta, appetitus consurgeret citius, & vehementior, cũ.n. appetitio prodeat ex cognitione, si facultates

Solutio.

loco, & fundamento essent distinctæ nimium concisè, tardè, & debiliter, appetitio cognitionem sequeretur. Censeri itaque debet appetitio tanquam vlterior actio & officium eiusdem facultatis. At dices, etiam cęteræ facultates Animæ Sentientis inter se sola ratione distinguuntur, non fundamento, & pro absoluto, cum vna sit essentia Animæ, a qua potentiæ pro absoluto sumptæ non distinguuntur. Respondeo, de cætetis secus se habere, nam cęteræ non versantur in eodem Obiecto cum eodem gradu abstractionis, nec operatio vnius prodit ex ea alterius, & maxime instrumento proprio, & proximo sunt seiunctæ. Rationes quibus ostendebatur debere distingui, nil aliud ostendunt, nisi quod distinguantur ratione, vt dixi. Dicebatur distingui Obiecto, & munctis functione. Respondeo, distingui Obiecto ratione tantum, non absolutè, & appetitio ex cognitione consurgit tanquam officium sequens, ex priore prodiens; Nec est absurdum, quod eiusdem facultatis operatio prior seruetur sine posteriore, vt prima operatio Mentis sine secunda, & hæc sine tertia. Addebatur demum, quod nisi distinguerentur, non deberent statui duo principia motus. Respondeo, ea esse principia duo, sola ratione distincta, & subordinata, quæ ob id ab Aristotele in tertio de Anima, quinquagesimo, rediguntur in vnum, nempe in appetitum, inquit enim, & Phantasia cum mouet, non mouet sine appetitu, vnum igitur erit mouens vis appetens: si enim duo, Mens, & appetitus mouerent secundum communem aliquam speciem mouentem &c. Sic itaque motus sponte nostra factus, appetitum habet pro principio proprio, qui est cum cognitione iunctus & consensione. At quæres, num vis appetens sit prædita instrumento distincto ab eo facultatis cognoscentis? Respondeo, appetitum Mentis non egere instrumento. Appetitum irascendi, & concupiscendi ex Sententia Platonis præditos esse instrumentis distinctis cum Phantasia, & vis cognoscendi ex eius, & Galeni opinione sit in Capite, appetitus irascendi in Corde, concupiscendi verò in Hepate. Quæ Sententia non videtur approbanda, cum appetitio prodeat ex iudicio, ac illud sequatur vt ducem: hinc Plato vt ea seruaret, quæ experientiæ sunt consentanea, fuit coactus dicere, ad Hepar varias rerũ deferri imagines, in eoque percipi, quod rationi satis apertè videtur aduersum. Cum itaque apparuerit has facultates sola ratione distingui, putandum est, earum instrumenta magna ex parte esse eadem, & parum inter se differre, nam pro origine, natura, & communi instrumento, eadem sunt quatenus eodem spiritu, quo iudicamus, etiam irascimur, timemus, & consimilibus motibus commouemur: ac inde oritur, quod hæ appetitionum commotiones iudicium turbant, quod non accideret, nisi eodem instrumento perficerentur. Sunt deinde distincta duplici modo, primò, quia pro iudicio egemus præter spiritum, parte aliqua corporis firmiore, & solidiore, veluti panniculo referto venulis, & exiguis quibusdam arterijs, in quo rei Sensilis actio firmior, & magis conspicua refulgeat, quo pro officio appetitionis non egemus, cum enim sit motio, solum exposcit aliquid facile mobile. Secundo, differunt, quia pro appetitione egemus maiori copia spirituum, secusque affecta quam pro iudicio, ac ita ira, est feruor sanguinis, & spirituum circa pręcordia, non autem iudicium iniuriæ.

Dubitatio. — *Solutio.* — *De instrumento facultatis appetentis.* — *Opinio Platonis et Galeni.* — *Euersio.* — *Sententia propria.*

An vis appetendi cognoscat. Cap. XI.

DIFFICVLTATVM ad appetitum attinentium postrema erat, num appetitus cognoscat, vel potius sit cęcus, & cognitionis expers? Pro notitia considerandũ, quod non est dubitatio, an facultas fundamento eadẽ, ratione distincta, cognoscat, & appetat, iam enim patuit facultatem iudicantem sola ratione ab appetente distingui, sed dubitatio est, an præter iudicium cognoscentis in ipsomet appetitionis actu, includatur cognitio.

Num appetitus cognoscat.

Opinio quorundam. Non desunt viri docti, qui id necessarium affirmant, quod ostendunt, tum, quia si appetitio esset cognitionis expers, non posset disciplina corrigi, non posset emendari ratione, nec diceretur rationalis per participationẽ, quæ tamen omnia ei cõpetunt ex Sententia Aristotelis in calce primi Nicomach. & alibi; tũ insuper, quia si cognitio, & appetitio essent actus distincti, posset petitio seruari sine cognitione, ac ita Animal Animario appetitu id posset appetere, quod non cognosceret, quod apprime est absurdũ. Et demum id, quod maioris momenti est, nisi voluntas contradistincta a Mẽte cognosceret, non esset libera, non posset imperare Menti, vt specularetur, nec facultatib. alijs, non. n. hæc sine cognitione seruari possunt; insuper, non posset frui suo fine, & ob id gaudio perfundi, non. n. gaudium sine cognitione seruatur. Iure optimo itaque dicendum videtur, in actu appetitionis cognitionem includi, distinctã ab ea, ex qua prodit.

Euersio. At qui sunt huius operationis (ni fallor,) longè distant a vero, cum appetitio, & cognitio distinguantur ratione, id quod est in ratione vnius, vt contradistincti ab altero, nõ potest in altero includi; at vis iudicans, & appetens, vt tales, distinguuntur ratione, quare nec in actu cognitionis appetitio, nec in eo appetitionis cognitio includi potest. Prẹterea, quod sequitur aliud, non includit illud, alioquin sequeretur seipsum, appetitio sequitur cognitionem, non itaque cognitionem includit. Insuper ea, quæ sunt, non debent sine necessitate multiplicari, at putare dari cognitiones duas eiusdem facultatis sola ratione distinctę, eiusdemque Obiecti, penitus est superuacaneum. Præterea actus qui est quidam motus, non est iudicium, appetitio est actus, qui est quidam motus, 3. de Anima, 54. quare non est iudicium. Demum, feruor sanguinis circa præcordia, non est cognitio, ira est appetitus, qui est feruor sanguinis circa præcordia, quare non est cognitio.

Conclusio. Colligamus itaque, quod cum vis appetens, & cognoscens ratione distinguantur, vt cognoscens, quatenus cognoscens non appetit, ita neque appetens, vt appetens cognoscit.

Diluuntur rationes aduersæ. Nec difficile est aduersis rationibus respondere: nam vnicuique facultati, proprium officium tribuere debemus, & id quod conditioni eius est consentaneũ appetitus quamuis ratione propria non cognoscat, tamen ob iudicium, ex quo consurgit, est oculatissimus, vt eius conditioni congruit, veluti ambulans, non ob id dicitur cęcus, quia eius pedes non vident, sat est vt visus ei parti competat, cui competere debet. Similiter appetitus, ob facultatem cognoscentẽ sola ratione distinctam, potest corrigi, rationi subijci, disciplinaq; dirigi, veluti etiam pedes disciplinæ, & directioni subijciuntur. Addebatur, quod nisi in actu appetitus includeretur cognitio, posset seruari appetitus sine cognitione: Hæc ratio leuis est, quia appetitus sequitur cognitionem, vt vmbram Corpus, & quemadmodum vmbra pendet secũdum esse, & conseruationem, ita appetitus, & propterea dempto priore, demitur sequens, vt dempto Corpore, demitur vmbra. Addebatur postremò, quod nisi voluntas cognosceret, nec libera esset, nec imperaret Menti, nec frui diceretur Obiecto. Hæc, & huiusmodi, nil aliud ostendunt, nisi voluntatem necessario iunctam habere cognitionem, sine qua nil eorum ei competeret & per quam ei competunt illa omnia.

De quarto principio motus, ad instrumentum pertinente. Cap. XII.

Facultas Organica. Vt animalia sponte moueantur, prẹter Obiectum, iudicium, & appetitionem, quarto loco necessariam dixi facultatẽ quandam Organicam, quæ proxime moueat mẽbra, de qua Arist. in cont. 54. tertij de Anima dixit; quo vero vt Organo vis appetendi moueat, iam corporeum est, de quo in communib. Animæ, & corporis operib. considerandũ est. Nunc autẽ vt cõpendio id proferam, mouens quo, & tanquã instrumentũ, ibi est, vbi principiũ, & finis

finis idem, qualis est cardo, siue cōnexio ossiū &c. De hoc itaque postremo principio, sequitur agendū, de quo tria præsertim cōsideranda occurrūt, primo quidnā illud sit. Secundo, quomodo in eodē principij genere quatuor vnius motus statuuntur principia, vnius.n. in vno genere, vnicum principium esse dicitur. Demum, si principia mouentia sunt quatuor, quodnam illorum debet iudicari principale? A primo ordiens, Aristoteles hoc postremum principium apprimè humile statuit, nec illud principij nomine appellat, sed instrumenti, quo principium mouens mouet. Ex aduerso veteres Philosophi, Animam in cognoscentem & mouentem secantes, id plurimi fecisse visi sunt. Similiter Medici id principium numerant pro facultate principali, ab appetitu distincta, cum appetitum in Corde, & Hepate, facultatem verò mouendi in Cerebro iudicent collocatam, eamque a Cerebro, vna cum Sensu per spiritus, & neruos dicant effundi in vniuersum corpus. At profectò minus rectè sentiunt: nam primò, instrumentum accipiunt pro principio principali. Secundò, sedem virtutis mouentis distinctam statuunt ab ea appetentis, quod fieri non debet, cum appetitus ille sit qui mouet: Tertiò, sedem virtutis mouentis statuunt Cerebrum, ineptum prorsus ad mouendum, impotens, calorisque expers, non Cor quod continenter mouetur, quod est potens, & calidum. Demum, principia, & facultates Animæ sine vlla necessitate multiplicant. Quare dicamus, hoc quartum principium, non propriè esse principium, sed instrumentum, & id, quo fit motus, quod nil est aliud, nisi congruens constitutio instrumentorum motus, quæ dum per vim nutriendi incolumia a depravatione seruantur, rectèque per naturam fuerint affecta, Phantasiæ, & appetitus mandata congruenter exequuntur, nec alia Animæ vis præter relatas pro efficiendo motu constitui debet; & dum Aristoteles in secundo de Anima Definiens Animam, dixit esse principium nutriendi, sentiendi, loco mouendi, & intelligendi, per principium motus, appetitum denotauit, quod patet ex tertio de Anima, vbi principium motus appetitum esse dixit, ideo in Definitione Animæ numerans vim mouendi, appetitum pro distincta facultate non numerat; quod si in contextu vigesimoseptimo, secundi de Anima, referens Animæ facultates, & appetitum, & vim mouendi retulit, id fecit, quia præter appetitum, requiritur vis quædam instrumentaria, & etiam ob communem loquendi modum veterū Philosophorum: at principalia principia esse censuit Phantasiam, & appetitum, ideò in secundo de Anima, cont. 20. dixit: vbi motus, ibi Sensum, & appetitum reperiri, quia hæc sunt principia illius. Sed hoc superest explicandum, quodnam sit id, quod ab Aristotele instrumentum motus nuncupatur. Aristoles in contextu 55. ei varia tribuit, primò, vt sit corporeum, secundò, quod finis eius cum principio connectatur, tertio, quod in constituendo motu, vnum quiescat, alterū moueatur, quartò, quod perinde se habeat, ac γίγγλυμος siue cardo. At quid est hoc, cui hæ conditiones competunt? Simplicius dixit esse Animam formantem, quam nuncupauit vitam Animalis, cōsiderauit enim more Academicorum primò Animam vtentē, secundò formantē, tertio corpus formatum: Anima formās, quæ est vestigium quoddā vtentis, cum mediet inter vtentem, & corpus, est principium vnius, finis alterius, & ob connexionem cum corpore est corporea. Hoc longissimè a vero abest: nam Aristoteles explicationem reijcit, in librum de motu Animalium, in quo nequaquam id retulit ad Animam formantem, ab vtente distinctam; imò ea diuisio Animæ Peripatetica non est, sed Platonica, eadem enim facultas format instrumentum, & eo vtitur (ex Sententia Aristotelis) ideo dicitur principium in triplici genere, nempe formæ, finis, & efficientis: nec ei proprie competunt conditiones, quas instrumento motus tribuit Aristoteles. Philoponus ait, id instrumentum esse spiritum, quem ait similem γιγγλυμω, quæ Sententia etiam non est vera, nam spiritus est instrumentum cōmune, & consimile, non ita, vt pars vna moueat, altera moueatur, hoc enim corpori continuo, hoc est consimili, non competit. Auerroes hæc refert ad Cor, qui etiam non rectè sentit, nam Cor est communis, & prima sedes, non instrumentum proprium motus,

Tria consideranda.

Aristoteles

Veteres.

Euersio.

Sententia verior.

De instrumento Motus.

Simplicius.

Euersio.

Philoponus

Euersio.

Auerroes.

Euersio.

Sententia verior. tus, insuper in Corde motus fit per naturam, non sponte. Quare dicamus cum Aristotele in 2. de partibus Animalium, cap. 1. passionem fieri per similia, actionem vero per corpora dissimilia, quæ instrumenta dicuntur, veluti oculus totus, non pars vna eius, dicitur instrumentũ videndi, instrumentũ itaque proximum, & totum motus, vltro facti, est, quod consurgit ex cunctis proxime constituentibus motum, quorum conspiratio in connexione ossium reperitur, & pro distinctiore explicatione considerandum, quod neruus, & ligamẽtum, dum attingunt principium musculi carnei, in varias, & exiguas partes diuiduntur, Neruus diuiditur in exiguos villos per substantiam carnis progredientes: Ligamentum similiter extenditur, & pãniculum constituit, quo tegitur musculus, in fine autem musculi, iterum in vnum redeunt, & ligamentum vna cum neruo constituit Cordam neruo maiorem, adeo vt musculus cõstet ex carne, neruo, ligamento, & corda, corda verò ex ligamento, & neruo, alligatur deinde musculus ossi per cordam, connectitur autem cum osse præsertim per ligamentum, per neruum, vero dat motum, munere spirituum manantium ex Corde, & se habentium ad totum hoc instrumentum perinde ac formam quandam, nec ob id putandum, musculos omnes in cordam desinere, nam musculis frontis, ani, colli, vesicæ, & similibus, hoc non competit, hi enim solum contractione, & extensione more vermium mouentur, sed id intelligi debet de musculis, qui os trahendo, motum constituunt, hoc itaque constitutum ex connexione ossium, vna cum musculo, & corda, congruentibus spiritibus præditum, debet censeri integrum instrumentum motus Animalium, de quo Aristoteles in cont. 55. verba fecit: dico motus totius, nam vt dixi, musculi nonnulli sine connexione per cordam cum ossibus, motum aliquem constituunt.

Nerui.

Ligamentũ

Corda.

Quomodo vnius motus tot principia. At dubitabatur secundo, quomodo motus Animaliũ tot possint esse principia? Respõdeo, ea esse principia, non æquè proxima, sed ordine prædita, qui ordo in omni causæ genere locum habet, vt dicitur in secundo Physicorum, 32. Sed ex solutione hac oritur tertia dubitatio, & est, facta comparatione inter ea quatuor subordinata principia, quod nam eorum principalius, & absolutè principium primum iudicari debet? Respondeo, aliud est principium esse absolutè primum, & principalius.

Principalius principiũ motus. Aliud esse alicuius rei proprium, si inquirimus principale & prius absolutè, dicimus primum esse Obiectum, secundum Phantasiam, &c. At si inquirimus principium illud primum quod etiam est proprium, & est id, per quod primo motus hoc habet vt nostra sponte fiat, dicendum, id esse appetitum. Hoc affirmauit Aristoteles in contextu 50. & iure; nam motus non ob aliud dicitur nostra sponte factus, nisi quia fit per appetitum, ideo dixit etiam Simplicius: Facultas, non quia cognoscit, ideo mouet, sed quia appetit cognitio dicitur necessaria, quia nisi cognosceret, non appeteret: at ratio prima ob quam mouet, est appetitus, & hæc est ea causa prima, & summa, quæ præsertim quæritur, vt dicitur in secundo Physicorum, 38. subintelligendo semper id, quod iam dixi, appetitum debere esse assensione approbatum, vt motus nostra spõte dicatur fieri.

Simplicius.

Sedes principij motus. At quæritur: vbinam in Homine positum sit principium motus. Qua de re cum varia dici possint, septem breuissimè proferam: primo, principium motus collocatum esse in medio, quia Cor in medio munitissimum reperitur, sic Aristoteles in libro de Iuuent. & senect. principium accretionis dixit in medio locatum. Secundo principium est in parte dextra, nempe principium a quo, vt dicitur in secundo de Cœlo. Tertio, Principium in parte leua, quia Cor cuspidem ad eam vergit. Quartò est in parte superiori, quia Cor est supra vmbilicum, & in capite fulget officiũ dirigentis. Quintò est in parte deorsum, ob instrumenta: quæ maxime mouentur nimirum pedes. Sextò, est posterius, ratione impulsionis, est anterius, ratione attractionis, magis propriè tamen in medio dicitur positum, & sursum.

Definitio facultatis mouentis. *Cap. XIII.*

QVONIAM ex notitia principiorum rei, elicitur eius Definitio, ideo cũ hactenus principia facultatis mouẽtis sint explicata, eius Definitionem elicere valemus, quam censeo esse hanc. Principium motus Animalium est Facultas Animæ appetens, excitata ab Obiecto per phantasiam iudicato, vt sibi conducente, vel aduerso, instrumentis vtens, motui sponte facto accommodatis, pro finis adeptione. *Definitio principij Motus.* Per hanc Definitionem præsertim explicatur principium ordine tertium, quod declaratum est esse primum, & proprium, idque ita explicatur, vt vna constet, quomodo cætera tria ad motum conspirent; Non me latet facultatem hanc mouendi ab Auicenna, & ab alijs secus fuisse Definitam. Ego Definitionem dedi, quam puto principijs, & sententiæ Arist. accomodatiorem. At duæ emergunt ambiguitates, prima est: quia instrumenta non sumuntur in Definitione principalis principij. *Prima dubitatio.* Altera, est, quia si vis mouens non est pars Aĩæ, distincta a phantasia, appetitu, & Mente, cur Arist. in 3. de Anima post cont. 40. tanquam de facultate distincta, scorsum de illa proposuit agendum? *Secũda dubitatio.* si est aliqua enumeratarum, iam de illis egerat: si vero solum distincta est earum muneris functio, non ad libros de Anima, sed potius ad parua naturalia pertineret. De prima difficultate dico, hanc nõ esse Definitionem omnibus numeris absolutam, sed esse circumscriptionem congruentem principio, *Solutio 1.* non enim principia exactè Definiri possunt, sed per attinentia ad eorum opera circumscribuntur: sic Arist. in secundo de Anima, in Definitione Animæ, sumpsit instrumentum, et si videndi facultatem Definire vellemus, per oculum teneremur id facere, & præsertim id fieri debet; quia instrumenta naturalia sunt modo quodam etiam Materia suarum facultatum: de artificialibus non ita se habet. De altera difficultate dico, *Solutio 2.* cum phantasia, & appetitus sint principia motus, iam id principiũ vt pertinet ad fundamentum, hoc est ad Phantasiam absolute consideratam, fuerat explicatum, sed non vt pertinet ad distinctam rationẽ, per quam est principium motus, ideo hoc fuit addendum, & explicandum. Vt vero pertinet ad appetitum, hic non fuerat prius declaratus nisi confusè, valde enim pauca, & obiter de appetitu prius dicta fuerant, nec fuerat ostensum, quod sit principium motus: & cum in Definitione Animæ dictum fuisset, quod est principium nutriendi, sentiendi, intelligendi, & mouendi, & fuissent declaratæ reliquæ partes Definitionis, hæc remanebat explicãda, quod esset principium mouendi, & ostendendum, quod hæc erat facultas appetens; quæ cõsideratio per relationem ad Animam, & potentias eius, ad libros de Anima pertinet, non enim de ea se habet perinde ac de Memoria, de qua nec in Definitione, nec in Diuisione Animæ fit mentio. Demum hoc faciendum fuit, vt constaret, quomodo diuisio Animæ a veterib. tradita in iudicantem, & mouentem, vera, & non vera iudicari deberet.

De modo quo Animalia mouentur opinio aliorum. *Cap. XIIII.*

PRO exacta rerum cognitione, quæ latenter ex principijs pendent, non est satis principia cognoscere, verum insuper explicandi sunt modi, quibus ex principijs prodeunt: motus latenter ex principijs suis pendet, & de modo opiniones sunt variæ, ideo accurratè de eo disserẽdum est. Vetustissima est sententia, consensione sapientum approbata, se mouere, viuentium esse proprium, & Animam eius motus esse fontem, de modo tamen maxima est ambiguitas. *Opinio vetustissima.* Putarunt veteres id non secus contingere posse, nisi quia natura, & cõditio animæ ea esset, vt primo ex se moueretur, ac ita deinde esset principium motus Animalium, motum Animę dixere primum, cęteros secundos ex primo prodeuntes. *Motus primus.*

Fun-

Fundamentum. Fundamentum est; quia omne per aliud tale, ad id redigi debet, quod ex se tale sit, corpora composita mouentur per aliud, quare est necesse aliquid reperiri, quod moueatur ex se, hoc nil præter Animam esse potest, ea igitur cum primo ex se moueatur, est origo motus cęterorum. Propterea Democritus Leucippus, & Epicurus dixere, Animam constare ex atomis, sua conditione maximè mobilibus, quæ atomi cum stare nequeant, reddunt mobile corpus illud, in quo insunt, veluti etiam ait Arist. in primo de Anima, 44. Philippum Comediarum authorem Ligneam Venerem reddidisse mobilem, infundendo in eam Mercurium, siue argentum viuum. Plato, qui cum Pythagora Animam non esse corpus rectè nouit, dixit Mentem supra motum esse positam, Animam verò per insertas rationes Ideis Mentis respondentes, ex se primo moueri, ac ita esse principium motus cęterorum. Hinc Zenocrates dixit, Animam esse numerum se mouentem, & Macrobius in lib. de Somnio Scipionis, esse numerum sui essentia mobilem, Simplicius more suo, Aristotelem per Platonem exponens, vt lucidè constat, ex expositione cont. 55. tertij de Anima, diuidebat Animam in vtentem, & formantem, partem vtentem verè esse Animam dicebat, & originem formantis, formantem verò vna cum Plotino, dicebat esse vitam corporis, vmbram vtentis, vestigium eius, & idolum; partem vtentem dicebat ex se motam, & principium motus, formantem statuebat mediam, & ob id motam, & mouentem, corpus demum solum motum in parte vtente, vt in fonte motus considerabat motum primum, tempusque primum, finem æternitatis, originem vero secundi motus, secundique temporis competentis corporibus, ita in omnibus seruabat conditionem Animæ, mediam inter Mentem, & naturam, ex eius itaque opinione, Anima vtens ex se motu, non autem mota per motum corporis, per idolum medium, quod etiam ex accidenti per motum corporis mouetur, & γίγγλυμω esset simile, est principium motus corporis; Hæc profectò est opinio Platonis, quam puto subindicasse Aristotelem in 8. Phys. a 8. dicentem: Non latet Animalia moueri ab aliquo, sed quomodo opportet accipere in eis id, quod mouet, & quod mouetur, apparet enim vt in nauibus, & his quæ non natura constant, ita in Animalibus esse diuisum id quod mouet, & quod mouetur, ac ita Animal se ipsum mouere, &c. Idipsum forte subindicauit in secundo de Anima 11. inquiens, adhuc non constare, an Anima ita sit actus, vt Nauta Nauis. Insuper, in eandem sententiam visus est inclinasse Aristoteles, dum in lib. de motu Animalium, cap. 7. dixit, Animam non ita mouere, vt sit in toto corpore, sed esse in Corde, tanquam in Arce, ac ita mouere vniuersum corpus, quibus verbis indicare videtur, Animam tāquam nautam in certa parte corporis residētem, corporeque vtentem, illud mouere: quod etiam enunciauit sub initio lib. de Iuuentute, & senectute dicens Animam esse in aliqua corporis parte, quæ principatum obtineat, hoc autem non de parte formante, sed de sola vtente, verum esse potest. De hac opinione duo dicenda censeo: primum quod non sit Arist. Alterum, quod vera non sit, quod non sit Arist. satis constat, cumulatè enim aduersus illam disputat in primo de Anima. Insuper, simul, quod nec Arist. sit, nec vera, ita ostē do: & primò, si consideretur ea diuisio Animæ in vtentem, & formantem, vel eiusdem duæ essent essentiæ, vel Anima vtens non esset essentia, & id quod est Animal, vtrūque est absurdum, & consequutio deducitur, nam forma formans est id quod res est, præterquam si daretur vtens, vel ea esset essentia animalis, vel ne, si primum eiusdem, duę essent essentiæ, alterum apertè aduersatur Platoni, qui Hominem definiens, dixit esse Animam vtentem. Nec dicere valemus quod vtentis, & formantis eadem sit essentia, quia nil est vestigium, et vmbra sui, nec vtitur se. Prætera si id esset, tunc vis formans, constituens mobile, ea esset quæ mouēti resisteret, quod est absurdum: nam mobile resistit mouenti, et debet esse actu, cū aūt sit actu per formantē, vis formās vtēti resisteret, at id, quod fluit ex aliquo, non ei resistit, cū resistens debeat opponi. Præterea Arist. in primo de Ortu, et inter. 73. reijcit sententiam Democriti, dicentis atomos ex se descendere, nam inquit Philosophus, si id esset, idem ageret in se, & relatum ad idē

esset

Marginal notes: *Democritus.* *Plato.* *Zenocrates* *Macrobius* *Simplicius.* *Aristotelis.* *Sententia propria.*

esset actu,& potestate,quæ ratio similiter vim habet aduersus Platonem,eadem ratio
affertur in 8.Phys.44.Simplicius illum locum exponens, soluendo inquit,id posse cō *Simplicius.*
petere Animæ,munere variarum rationum,ei per naturam insitarum,Ideis mentis re
spondentium,quarum nonnullæ cum fuerint actu, mouent eas,quæ sunt potestate,vt
etiam ex Sententia Arist. datur Mens: agens,& mens potestate quibus Anima, tan-
quam per rationes distinctas se docet, ac a se addiscit.Hæc euasio inanis videtur,tum *Euersio.*
quia rationes illæ Ideis respondentes,ab Arist.reijciuntur,cum reijciantur Ideæ,tum
insuper quia rationes illæ omnes sunt actus, & principia actionis, non autem statui
possunt principia passionis requisitæ pro motu:tum demum,quia inter varias Animę
rationes solum consideratur motio spiritalis,qualis est Ratiocinatio,quæ pro consti-
tuendo corporeo motu non est satis.Insuper quamuis Plato,in 10.de Legibus iudicet *Plato.*
Animam se mouere motu late sumpto,inquiens,ducit Anima omnia quæ Cœlo, Ter
ra,Marique continentur suis motibus, quorum nomina sunt Voluntas, Meditatio,
Concilium,Opinio,Gaudium,Meror,Fiducia,Metus, Odium,Amor, & similia, mo-
tum primum denotantia,&c.Quamuis inquam Plato indicet se latè vti nomine mo-
tus,tamen ea tribuit Animę,quæ non Animæ,sed composito competunt, vt ait Arist.
in primo de Anima,65.nec fiunt sine corpore, vt constat de Metu,Amore,& similibus
perturbationibus. Accedit ad hæc,quod si Anima ob id mouet alia,quia ex se moue-
tur,& Plato in Phedro,ex eo quod ex se mouetur, colligit quod sit immortalis,coge-
mur dicere,vel Animam iumentorum non esse principium motus,quod apertè aduer
satur Platoni in Phedro,dicenti corpus omne Animatum habere internum principiū
motus: vel eam esse immortalem,quod penitus est absurdum. Hinc inspicimus Aca-
demicos cupientes vim huius instantiæ vitare,in varia,& couspicua labi absurda.Sim *Simplicius.*
plicius exponens cōt.44.8.Phys.dixit, Plato se ipsa mobilem tradit esse omnem Ani
mam,vel vt videtur potioribus interpretibus rationalem, at si anima ferarum non ex
se moueretur, non esset principium motus eorum, quod conspicuis verbis Platonis
aduersatur,vt dixi: Si autem ex se moueretur esset rationalis, quod est absurdius, ob
id alij,vt Numenius & Plotinus,in libro de esseniia Animę & de dubijs animæ dixere *Numenius*
Animas omnes vnius communis,& verę animę esse participationes,cuius Anima mū
di esset participatio prima quo nil absurdius dici potest, ita enim viuentia omnia eius
dem speciei essent.Alij dixere plantis,& stirpanimalibus vitam tribui ab Anima terrę,
perfectiora autem Animalia a propria quadam rationali anima vitam suscipere, quæ
eis non vere inesset,sed potius præesset,hinc non distincte, sed solum adumbrate, in
eis officium rationis exercet,quod & a Porphyrio, & mox a Proclo approbatum fuit. *Porphy-*
Quā lōge aūt hæc opinio a vero absit, satis superque ex se conspicuum est, & præser- *rius.*
tim quia tunc iumenta ab assistente mouerentur non ex se; accedit ad hæc quod vt ar *Proclus.*
gumentatur Aristoteles in primo de Anima 44. Anima nedum motus, verum etiam
quietis causa est,ex eo autem,cuius essentia est motus, non potest prodire quies.

Opinio altera, de modo, quo mouentur Animalia. Cap. X V.

QVONIAM apertè Peripatetici inficiantur Animam ex se moueri,ideo *Opinio.*
nonnulli illustrium interpretum Arist. dixere Animam non quidem ex
se moueri,sed mouere corpus,ac id ita mouere,vt ea sit totus, motor,
corpus vero totum mobile,Animal autem id,quod ex se mouetur, con
flatum ex parte mouente,& parte mobili.Quæ opinio etiam approban *Euersio.*
da non est: primo,quia forma ex Materia pendens non operatur sine corpore, nā for-
ma vt ad esse,ita ad operari se habet;Cum itaque non habeat esse sine corpore, etiam
sine eo operari nō valet. Præterea,actiones,& opera,tanquam agentis completi, sunt

rerum perfectarum & absolutarum,huiusmodi non sunt partes, sed solum totum, id operationes rerum materiatarum,non solius formæ,sed compositi esse dicūtur;Quod confirmatur per Aristotelem,in primo de Anima,65.dicentem,non Animam sentire addiscere,& texere,sed Hominem per Animam:quare longe minus poterimus dicere Animam solam loco mouere,cum hæc sit functio muneris magis Materiata,quam sentire,& addiscere.Demum,si id esset,tunc Anima sine corporeis instrumētis posset mouere corpora mortalia,quod inficiatur Arist.in 8. Phys. 30. inquiens, nullum corpus continuum,hoc est similium partium mouere se.Et in secundo de Cœlo 59.ait:si stellæ essent natæ moueri motu ab eo orbium distincto, fuissent per naturam instrumētis munitæ motui proprio congruentibus,quod profecto necessarium non fuisset, si Anima esset motor totus.Quare dicamus,in Animaliū motu,totum esse id quod mouet, ac similiter totum moueri:totum mouet, quia id perfectum, & completum est, cuius perfecti dicuntur esse actiones,totum similiter mouetur,quia motis nobis, mouentur omnia,quæ sunt in nobis,& cum motus sit accidens,recipitur in subiecto, quod actu est,subiectum autem actu,compositum est ex Forma,& Materia,totum itaque mouet totumque mouetur,at ratio tota per quam mouet est Anima, per quam mouetur, est corpus,& materia; Verum quæret aliquis,an operante composito, Materia vna cum Forma operetur,& dum patitur,etiam vna compatiatur forma? Respondeo, materiā vnam operari dupliciter posse intelligi,vel ita,vt sit ratio quædam operandi,& hoc nō est verum,ratio enim vniuersa,& tota agendi actus est: vel quia sit causa,sine qua forma,& compositum non essent,nec Materiatam operationem producerent, & hac ratione concedi potest,quod Materia vna operetur,verè tamen compositum solum operatur vt pendet ex forma,pendet vt est actu,& ideo per solum actum, tanquam per integram rationem operatur. De forma tamen relata ad perpessionem secus se habet, ea enim etiam simul patitur. Ratio varietatis est: quia forma etiam vt sit,pendet ex Materia,& ob id cū patiatur Materia,etiam patitur Forma. At vice versa,Materia eget Forma,non vt sit,sed vt sit actu,ideo non per suum esse operatur, sed solum per actum.Accedit ad hæc,quod declinare,& labi facile est, hinc facilè forma in passionem labitur, at eleuari super conditionem, & gradum suum,hoc opus, & hic labor est; Et hæc quæ dixi,intelligi debent de Materia prima,nam Materia proxima varijs dispositionibus prædita, ob earum varietatem modo vnà operatur,modo contra operatur, vt patet ex 8.Phys.26.

Arist.

Opinio verior.

An Materia cooperetur.

Quid in Animali debeat censeri, primum quod mouet, vel mouetur. Cap. XVI.

IAm apparuit quid in Animali iudicari debeat,totum mouens,totumq; motum : sed quia pro explicando modo,quo Animal mouetur, distinctè explicare tenemur quidnam in Animali cēseri debeat primum, quod vel mouet,vel mouetur,ideo de hoc exactius agendum, ac disserendum est; Et quoniam varia consideratione; primum mouens vel motum est multiplex, ideo cum distinctione progrediendum est, dum quærimus quodnam sit primum in motu Animalium.Nouem pro primo statuere valemus.Nam si consideramus primum ordine inter conspirantia ad motum Animalium, id censeri debet Obiectum. Si quærimus primum pro prima causa,per quam motus dicitur sponte factus,id tribui debet appetitui;Si tertiò,primum quærimus,pro toto mouente vel mobili,hoc dici debet Animal totum. Quarto,si primum vsurpamus pro prima Ratione,sic Anima est primum quod mouet corpus ab ea contradistinctum, est primum quod mouetur; Quinto,si nomine primi denotamus membrum primum,quod primo, motu aliquo mouetur,id statui debet Cor: nam Cor motu naturali & vitali primo mouetur;

Quid primū moueat vel moueatur.

Nouē possunt statui prima.

id

id enim cum sit communis,& prima sedes caloris,& spirituum,primo viuit,viuens feruet,feruens agitatur,ac per naturam mouetur,& hoc vt primo viuit, ita vltimo moritur. Sextò,primum sumere valemus pro communi Instrumento, & id iudicari debet spiritus cordis,in quo primo motus apparet,in hoc enim miro quodam,& congruente ordine,motus ex naturali penitus,per medium quoddam transit in motum sponte nostra factum: nam calor,& spiritus,primo in Corde, & præcordijs per naturam feruent,ac mouentur: mox medio quodam modo per cognitionem,sine nostra assensione mouentur,vt accidit in his affectionibus,quæ primi motus nuncupantur: Tertio assensioni,& appetitui obtemperantes, nostra quadam sponte incipiunt moueri, & mouere,& iure in spiritibus hic motuum progressus,& trāsitus fieri debet, cum nil eis sit motui accommodatius: hinc vehementissimi,& velocissimi motus,per spiritus in paruo,& magno Mundo efficiuntur,vt in lib.Meteorum considerauit Philosophus,& exēplo fulgurum,ventorum,& terræmotus,redditur conspicuum. Septimò,cum spiritus sint instrumentum commune motuum per naturam,& sponte,& modo medio productorum,si quærimus instrumentum magis proprium,per quod proximius membrum aliquod,vel Animal sponte mouetur,& appetitui absolutè subijcitur,dicendum est,id esse neruum,neruis tamen hoc non competeret,sine ope,& facultate spirituum; Neruis succedunt deinde Ligamenta,Cordæ,& Cardines ossium,per quę motus vltro factus absoluitur. Octauò, vsurpare valemus primum pro eo quod simul sit membrum primum,sponte motum,& instrumentum motus sequentium,& huiusmodi est Musculus,qui ex quatuor constat,carne,neruo,ligamento,& corda. Nono demum,datur primum pro minimo Physico,quod primum fere in singulis numeratis primis locum habere potest:nam,& Cor minimum,& neruus minimus,& spiritus secundum extensionem formæ minimus excogitari potest.Ex his cōstat primum in motu Animalium esse multiplex,ex cuius primi distincta explicatione: variarum difficultatum solutiones elici possunt,quas prætereo.

An Animal per se moueatur. Cap: XVII.

EX dictis in præcedente cap. non leuis oritur dubitatio: nam primo dictum est Animal totum distincta ratione mouere,& moueri, ex quo elicitur,Animal ex se moueri,cum totum per suam formam moueatur. Ex aduerso dictum est,Cor,& spiritus,& neruum primo moueri,at hæc pugnant inter se,id enim quod est per partem,non est per se,ut constat,ex 5.& 8.Phys.Animal mouetur per partem,quare non per se; Augetur dubitatio: quia id totum quod quiescente parte quiescit,non mouetur per se, nec est primum se mouens,vt dicitur sub initio 7.Phys.& in 8.Phys.42. At Animal quiescente Corde, vel spiritibus,non mouetur,quare non est primum se mouens. Præterea, ait Auerroes in 7.Phys.secundo,Animal mouere se,non per se,sed per partem.Est itaque res satis dubia. *Dubitatio.* Solutio huius difficultatis ex dictis in cap.præcedente facilè elicitur: Nam Animal est primum quod ex se mouetur, sumendo primum pro integro & toto,ac ita non mouetur per aliud totum prius,absolutè autem non est primum: vt primum contradistinguitur ab eo quod non est per aliquam eius partem: Animal enim præditum est parte,cui primo origine competit motus,& per eam competit alijs:quare distincta cōsideratione Animal,& ex se,& non ex se mouetur,siue mouetur primo,& non primo. *Solutio.* Sed alia insurgit Dubitatio mota ab Arist. in octauo Phys.44.& est, nū si ex eo quod primo ex se mouetur, vel ex eo quod primo mouet,si diuidi possit, auferatur aliquid, id quod superest,ex se moueatur,vel ne. Proposuit Philosophus hanc difficultatem, at in ea diluenda,adeo se obscurum prębuit,vt neque etiam constet pro qua parte eā diluerit. Auerroes,Aegidius,D.Thom.& cum his alij multi, putant solui pro parte ne- *Alia dubitatio.* *Auerroes.*

gatiua,

gatiua,adeò vt neget Philosophus id quod superest posse ex se moueri,alioquin id totum pro primo sumptum,non esset primum,sed pars reliqua, quæ adhuc ex se moueretur.Id confirmat Auerroes: per ea quæ legūtur in secundo cont.septimo Phys.quo loci ait Philosophus,in eo quod ex se mouetur, quiescente parte, necessario totum quiescere; At rectius,vt censeo,ea solutio exponitur ab Alexandro & Simplicio, dicentibus,difficultatem solui pro parte affirmatiua, aduersus quam dubitando insteterat: nam in primo ex se moto,dari prius aptum moueri,dupliciter intelligi potest, vel actu,vel potestate,in primo ex se moto non datur prius actu,sed potestate,hoc est nō seiunctum,sed coniunctum,veluti etiam in secundo de Anima,ait Philosophus,se habere de planta,& eius Anima quæ actu est vna, potestate plures: hoc puto denotasse Philosophum,in octauo Phys.dum eam persoluit difficultatem;considerandum tamē duas illas relatas sententias, quamuis inter se videantur pugnare, re vera non esse aduersas, & ambas veri aliquid includere. Dubitatio proposita erat de primo quod ex se mouetur: huiusmodi primum,(vt apparuit) est multiplex, propterea interpretes varia prima considerantes,varias, at non pugnantes protulere sententias: nam si consideramus primum pro minimo naturali,vel pro primo membro contradistincto,a sequentibus membris,sic vera est sententia Aristotelis in septimo Phys.cont. secundo, ac etiam Sententia D.Thom.Aegidij,& Auerrois,de his enim verum est, quod parte minimi quiescente, vel quiescente primo membro, cętera non mouentur. At si consideretur primum pro integro & toto, vt tota Lacerta, vel pro primo instrumento consimili, vt sunt spiritus,& neruus, sic seiuncta aliqua parte potest reliquum moueri, & hoc significauit Aristoteles in octauo Physicorum 44. nam pars consimilis iuncta toti, dicitur mobilis ex se potestate,nō actu.Ideo Aristoteles eo loci inquit, an potestate quidem vtrumque nil prohibet moueri. Alexander tamen apparentem illam in Aristotelem controuersiam, secus soluit: at nolo in eius referenda sententia immorari.

Verior sententia.

Concilium.

Distinctius agitur de modo, quo Animal ex se mouetur. Cap. XVIII.

CVM apparuerit in eo quod ex se mouetur multiplex primum inueniri, reliquum est vt distinctius modum patefaciamus, quo Animal totum ex se mouetur. Dicamus itaque cum primo vitali quodam motu per naturam serueant spiritus,& naturalis calor, quorum feruore Cor per naturam agitatur, Arteriæque pulsant, Animal per hæc ad motum vltro producendum aptissimum redditur: nam motus ille primus, est fundamentum & semen cœterorum,ex quo sequentes motus vires suscipiunt.Cum autem deinde debeat incipere Animal sua sponte moueri ab initio, ad finem vndecim gradus considerari possunt.primo enim occurrit Obiectum,quod immobile manens per externos,& Cōmunem Sensum se offert phantasię,a qua primo origine absoluta quadam cognitione iudicatur,veluti quod sit Lupus,quod sit vinum dulce, vel aliud simile. Ex hac prima cognitione ob naturalem quandam consensionem,vel dissensionem cum Obiecto,cōsurgit secundo loco commotio quædam in nobis ad Obiectum illud vitandum, vel amplectendum,& hæc est ea prima motio,de qua rectè aiunt Stoici,quod in nostra facultate non est posita:sic ex tempore erubescimus,expallescimus,vel alio modo etiam inuiti permutamur.Tertiò accuratius rem considerantes,eamque vel verè nobis aduersam, vel non talem iudicantes, motionem illam primam,vel approbamus vel reprobamus,ac ita consensionem nostram,siue dissensionem adhibemus, quam sequitur ille appetitus,qui principium euadit motus vltro facti. Quartò,hoc iudicium, & appetitio offertur Menti, a qua vel approbatur, vel reprobatur: si approbatur, sine

Ordo qui seruatur in motu Animalium.

Vndecim gradus.

pugna

pugna motus consurgit, si reprobatur, pugna oritur inter appetitum Sensuum, & Mentis, & quemadmodum sphera, spheram, ita appetitus Rationis, illum Sensuum in oppositum mouet, vt dicitur in tertio de Anima 57. Quinto, loco, cum adsit pugna, ille appetitus, qui est potentior, superans alterum, ac sibi subijciens, euadit principium motus, qui appetitus vt moueat Animal cōstituendo sextum gradum, mouet spiritus illos, qui ex Corde prodeuntes, inserti sunt in neruis, & per naturam mouentur, ideo facile est eis ad libitum, formam, & modum adhibere quo vel contractione, vel extensione membra moueant. Septimo loco, spiritus ita moti mouent neruos. Octauò, Nerui mouent Musculos. Nono Musculi trahendo, vel relaxando mouent cordas. Decimo, corda iuncta ossi, in ossium cardine os mouet, & membrum. Vndecimo, ex motu membrorum tractione, & pulsione facto, prodit motus totius Animalis, conspirante semper externo aliquo firmo, & immobili. Hi sunt gradus omnes qui in motu Hominis considerari possunt, quorum nonnulli pro omni motu sponte facto necessarij sunt, nonnulli verò non necessarij, qualis est gradus ad Mentem pertinens. In primo, & secundo gradu, motus adhuc principium non habet, per quod dici possit sponte nostra factus: sed in tertio gradu tale principium recipit, in quo nostra assensio, vel dissensio refulget; In quarto, & quinto gradu apparere potest, quomodo phātasia, & appetitus per participationem fiunt rationis compotes, dum enim ratione mentis formatur phantasia, & appetitus dirigitur, rationis participes redduntur, sic intelligi debet sententia Aristotelis in tertio, de Anima 57. dicentis, Phantasiam esse duplicem, sensitiuam vnam, & est, dum a sensibilibus formata, ex se operatur, alteram rationalem, dum a ratione formatur; similiter appetitus in calce secundi Moralium Nicom. dicitur rationalis per participationem. Sed illud occurrit consideratione dignum, cur Aristoteles in tertio de Anima 57. referens pugnam inter appetitum sensuum, & rationis, dixit, vincit autem, & mouet aliquando appetitus Sensuum voluntatem, aliquando vero hæc illum, ut sphera appetitus, appetitum, cum incontinentia facta est. Natura autem semper facultas superior, est principalior, & mouet, adeo vt tribus lationibus iam moueatur &c. In his verbis tria sunt consideranda, primò, cur Philosophus vtatur exemplo sphæræ. Secundò, quomodo facultas superior dicatur principalior, & mouere. Tertiò, cur de tribus lationibus fiat mentio. A primo ordiens, ait Simplicius sumptam fuisse metaphoram a pila, qua ludentes vtimur; vt enim ea a ludentibus hinc inde repellitur, ita appetitio vna repellitur ab altera, at per hoc non apparet, cur potius sphæræ, quam corpori alia figura formato, appetitio dicatur similis, cum repercussio etiam competat aliis? Auerroes, vna cum Themistio inquit, Metaphoram fuisse sumptam a Cœlorum orbibus, qui & motu totius ab ortu in occasum, & vice versa motu proprio mouentur. Sic mundus paruus seruatur similis magno, nam motus Rationis seruat imaginem motus primi, motus vero Sensuum, motus planetarum, & hoc probabiliter dicitur: Valemus tamen nos duas rationes afferre, non minus his conditioni appetitionum congruentes: vna elicitur ex Aristotele sub initio quæstionum Mechanicarum, dicente, hanc esse conditionem circulorum, & spherarum, vt cum se tangant, & vna earum moueatur, per motum eius, altera in oppositum reuoluatur, quod etiam seruatur in pugna appetitionum, nam in oppositum se mouent. Altera ratio est; quia appetitus omnis perinde se habet, ac circulus, & sphera, vt enim sphera est reuolutio ab eodem ad idem, ita appetitus omnis excitatur ab appetibili vt a principio, & illud tendit, vt in finem. Insuper appetitus cum sit motio, tendit extra se ad appetibile, & illud in se redigit, dum eo fruitur, & hæc de prima difficultate. Quærebatur secundo, cur facultas superior dicatur semper mouere; Respōdeo, hoc esse verum duplici significatione: prima, quia facultas superior, hoc est potentior, semper mouet, in pugna enim appetitionum semper ea appetitio, quæ est

Per quid motus dicitur sponte fieri.

Dubitatio.

Tria explicanda.

Primum. Simplicius.

Auerroes. Themistius.

Sētētia propria.

Omnis appetitus est simi lis circulo.

Facultas superior ea est quæ mouet.

potentior, redditur principium motus, & hoc profectò verum est, sed (vt puto) ad rē non facit, & potius aliud vtilius, & magis proprium denotare voluit Aristoteles, considerauit enim eam Hominis constitutionem, quæ est secundum naturam, in qua superiora dominantur, & regunt, ideo dixit: Natura semper facultas superior est principalior, hoc est in Homine per naturam affecto Mens dominatur, & imperat, dum vero contra, Sensus est potentior, & Mens ei succumbit, vt in viro incontinente est, censeri debet constitutio præter naturam, tunc enim conditio mortalis, per naturam serua, præest æternæ per naturam dominæ, & Terra parui Mundi, præest Cœlo eius. Philoponus in tertio de Anima, in digressione ad hunc locum pertinente, notans apparentem quandam controuersiam inter Platonem, & Aristotelem, ait ex sententia, *Philoponus.* Aristotelis appetitum esse principium motus: ex sententia uero Platonis, id esse principium, quod est superius, vt in expertibus rationis, Animam rationis expertē, in Homine vero Animam rationis compotem; nam quamuis Homo ad voluptates feratur, non ob id mouetur a Sensu, nisi proxime, sed moueri dicitur a Mente & ratione, deprauata tamen, & quibusdam, quasi præstigijs a cupiditate decepta; at de hoc in ciuili Philosophia verba feci. Quærebatur postremo, quid denotauerit Aristoteles, dum dixit, adeo vt tribus lationibus iam moueatur. Missos facio eos qui id referunt ad *De tertia difficultate.* tria subordinata mouentia, non enim Aristoteles de mouentibus, sed de motionibus loquitur, & de pugna verba facit, quæ inter appetitiones versatur. Dicamus itaque Aristotelem per ea verba explicare numerum motionum, qui in incontinente (de quo mentionem fecerat) reperiuntur, primo enim cupiditas vna cum Sensu mouet Mentem, & appetitum eius. Secundo Mens per rationem, & eius appetitum in oppositum mouet cupiditatem, & phantasiam, at cupiditas ob id non succumbit, sed tertio insurgit aduersus appetitum rationis, repellendo motum eius: & cum sit potentior, ea mox mouet corpus. Hi tres motus, in incontinente necessario reperiuntur, possunt etiam esse plures, veluti dum vtraque pars magnis viribus munita est, & longa fit pugna, & tunc verum elucescit illud, dum in dubio est Animus paruo momento huc, vel illuc impellitur, sic itaque in viro probo, & in viro vitioso aduersa motio, & pugna non reperitur, sed omnia conspirant in vnum: in continente duo, in incontinente tres necessario reperiuntur motus, nam in viro continente consideratur primo pugna inter appetituum sensuum, & rationem, mox imperium rationis dominantis, & mouentis.

Dubitatio ardua proponitur, & in parte discutitur de modo quo phantasia, & vis appetendi possint ad libitum mouere. Cap. XIX.

VARIAE ambiguitates considerationem de Animalium motu reddunt obscuram, inter quas obscurissimam eam iudico, quę ad modum attinet, quo phantasia, & appetitus incipiunt sponte mouere, nam de motu spirituum, & Cordis, a feruore caloris per naturam facto, non *Ardua dubitatio.* tam ardua est dubitatio; At quomodo phantasia, & appetitus per spiritus incipere possint ad libitum mouere, hoc apprimè dubium censeo: Cum enim phantasia incipere debeat ad libitum mouere, primo partem aliquam mouere tenetur, hanc partem siue instrumentum primo motum, dictum est esse, spiritus, naturalemque calorem, pro corpore calido sumptum, ut etiam fatetur Auer-

roes

roes in octauo Physicorum trigesimoquinto; Dubium modo est de hac parte, quomodo incipiat sponte moueri; cum enim spiritus sint corpora, non valent sponte mouere aliud, nisi & ipsi primo moueantur. At dicam ego, nullum continuum, hoc est similium partium, potest ex se sponte moueri, octauo Physicorum 30. & primo de Ortu, & inter. 78. Spiritus sunt corpus similium partium, quare non possunt primo ex se moueri. Præterea, non instrumentum: sed principale aliquod mouens debet esse id, quod primo mouetur, inquit enim Aristot. in 8. Physic. 35. instrumentum esse id, quo mouens mouet, hoc autem sine priore aliquo mouente mouere, & moueri nō potest: spiritus sunt instrumentum, quare non sunt id, quod primo sponte mouet, vel mouetur. Confirmatur dubitatio: quia nullum inanimum corpus ex se mouetur, spiritus nō sunt Anima prędit, vt nec humores, ideo non videntur posse ex se moueri. Nec dicere valemus quod Anima moueat spiritus, quia Anima sola distincta a spiritibus, non valet eos mouere, nam (vt patuit) actiones sunt compositorum; Nec dicere valemus, quod Anima id faciat iuncta alteri corpori, nam in eadem reuolueremur ambiguitate; similiter enim de quauis altera parte dubitabo, & præsertim, quia iam patuit spiritus esse eos, qui ptimo ad libitum Animalis incipiunt mouere: res itaque est apprimè dubia. *Cōfirmatio.* Propterea dicendum censeo, spiritus esse eos, qui cum primo per naturam moueantur, incipiant ad libitum Animalis moueri, & ratio est, quia continenter mouentur, facileque mobiles sunt, ideo facilè est vt ad libitum Animalis recipiant formam aliquam motus, eamque seruent, vt etiam pro constituendo motu violento facilè recipit aer aliunde principium motus, & cum incipiunt ad libitum Animalis moueri, & mouere, Anima est prima ratio actionis, corpus spirituum perpessionis: nam si grauia, & leuia sua forma, tanquam proxima ratione actionis, & materia passionis, descendunt & ascendunt, longe magis id de spiritibus fateri cogemur, quod moueri possint, & mouere, ita tamen, vt totus spiritus moueat, totusque moueatur: At instabatur primo, quia nullum continuum ex se mouetur. *Resolutio.* Dixit Simplicius in 8. Physi. 30. ex Sententia sua, ei Alexandri, Animam posse mouere corpus, quia non continuatur cum eo, est enim indiuisibilis, incorporea, & principium, quod cum corpore non continuatur, sed ei dominatur. *Solutio rationum.* Hæc solutio non satisfacit: tum quia Anima iumentorum ex materia pendens, extensa est, ex accidenti diuisibilis: tum insuper, quia Aristoteles negat continuum mouere se, quoniam censuit necessariam distinctionem partium, & membrorum pro constituendo motu Animalium, vt cōstat ex libro de motu Animalium: tum demum, quia ratio Aristotelis ad ostendendum Elementa non ex se moueri, redderetur inanis, dicerem enim eorum formam esse principium motus, & non cōtinuari cum Materia. *Euersio.* Propterea dicamus, dū loquimur de mortalibus, & affirmamus, continuum non ex se moueri, id esse verum de motu nostra sponte facto, relato non ad partem, vel instrumentum primum, sed ad vniuersum motorē, & mobile, quale est totum Animal. *Sententia propria.* Ratio varietatis multiplex est: Nam primò spiritus ex Corde, & Anima pendent, ideo ad libitum eius ex quo pendent, facile moueri possunt. Secundo, in toto mouente, & mobili consideratur motus totus tractione, & pulsione factus, exposcens distinctionem membrorum, non autem in primo, quod incipit moueri. Tertio, ea pars, quę ad libitum Animalis incipit moueri, tangit partem aliam, ei resistentem, inter quas deinde conspicua actio, & perpessio versatur; Demum conducit pro hoc primo spirituum motu nostra sponte facto, ea continuata notio eorundem ex Corde pendentium, cum enim ita continenter per naturam moueantur, facile recipiunt quamlibet formam motus. Instabatur secundo loco, Instrumenta non primo moueri, sed esse id, quo mouens mouet; Respondeo, id esse verū de instrumentis requisitis pro externo motu, at non de requisitis pro motu interno uiuentium, pro quo hoc solum est necessarium, quod instrumenta præsupponant Animam, tanquam primam rationem mouendi, & sedem eius. Addebatur ultimo loco, spiritus esse expertes Animæ, ac ob id non ex se moueri; Respondens dico,

magnam esse difficultatem, an spiritus sint Animati: Academici aiunt eos esse vehicula Animarum, & per eos medios Animam cum crasso corpore necti. Quæ sententia, de Anima mortali vera esse non potest, cum educatur è potentia corporis organici, illud formet, cum eoque extendatur. Ex aduerso censent nonnulli, spiritus esse inanimos, alioquin etiã genitura Animata esset, & innumeræ pro omni parte afferuntur rationes, quas silentio prætereo. *Opinio propria.* Ego sententiam quandam mediam approbare consueui, quæ est, quod spiritus, & calor ille influens, de quo est sermo, qui etiam cum spiritu in membris inserto summopere est complicatus, quatenus est in viuente corpore, est actu Animatus per participationem illius vitæ quæ in Corde, & solidis partibus tanquam fundamento conseruatur, seiunctus autem a suo fonte, & fundamento, vt in genitura, non actu est Animatus, sed virtute, & facultate tãtum: & hoc pręsertim est verum, loquendo non de Anima nutriente, de qua maior est dubitatio, sed de sentiente, & mouente, de qua modo est sermo, quæ non seruatur in corpore sine congruentibus instrumentis. Ex quo patet solutio difficultatis, spiritus enim non sunt penitus Animę expertes, nec adeo sunt instrumenta, vt quatenus viuunt, non sint modo aliquo partes.

Quatuor pulchræ difficultates proponuntur. Cap. XX.

Quattuor ambiguitates. EX his, quæ de primo spirituum motu dicta sunt quattuor emergunt ambiguitates, accurata consideratione dignæ; Prima pertinet ad motum Cœlorum: altera, ad motum stellarum: tertia, ad motum dæmonum: Postrema ad motum Humanæ Mentis, quæ extrinsecus accedere dicitur. *De motu Cælorum.* Vt pertinet ad motum Cœlorum, ambigere iure poterit sublime aliquod ingenium, quomodo intelligentia quæ magis a corpore soluta est, quam Mens Hominis, valeat sine medio Cœlum mouere, cum tamen Hominis Mens sine media phantasia non valeat mouere Humanum corpus? nam si hoc Humanæ Menti competit, quia non est forma Materiata, longe magis motoribus Cœli competere deberet. *Solutio.* Respondens dico, non defuisse nonnullos, qui putarunt Cœlorum Mentes non proxime, sed vel per mediam Animam, vel per mediam naturam mouere Cœlum. At quoniam ego alterius sum sententiæ, & in Cœlo, cum Aristotele, non puto aliam reperiri compositionem, nisi ex Intelligentia, & orbe, vt suo loco patefeci: ideo secus soluens dico, rationes varietatis ex tribus fontibus hauriri posse, ex conditione motoris, mobilis, & motus; vt pertinet ad motorem, profecto Cœlorum Mentes sunt agens, totum, & perfectum, non pars alterius, ideo sine interuentu alterius mouere valent, & præsertim quia mouent modo quodam diuiniore, eminentiore, liberioreque a Materia. Vt pertinet ad mobile, illud non ad alium, sed ad illum solum motum est procliue: insuper, magis ex suo motore pendet, quam corpus Hominis ex propria Mente, in Cœlo enim prima est Mens, quam sequitur Cœli corpus cum suis terminis, & Lumine, his succedit motus, adeo, vt nil sit in Cœlo, quod ex proprio motore modo aliquo non pendeat, non sic se habet de homine ad mentem relato; Quatenus demum pertinet ad motum, ille omni ex parte est secundum naturam, nil violenti includens, & propterea non debet fieri eo tractu, & pulsu qui fit per membra, & instrumenta varia: iure igitur intelligentia a mortalibus penitus soluta, non eget facultatibus illis, quibus Humana Mens iuncta nobis, ob mortalem corporis conditionem, eget: *Quomodo Mens Hominis seruet cõditionem mediam.* sic de solis mortalibus verum est, superiorem Animæ facultatem non posse sine inferiore seruari, vt dicitur in secundo de Anima. Et ex his conspicue elucescit, quomodo

Mens

Mens Hominis, quę sui natura media dicitur, medias quasdam conditiones seruet: inferiores enim Animæ facultates, ex se organicæ sunt, motores Cœli, nec sunt organici, nec egent facultate organica, Mens verò Hominis, organo proprio non eget, at eget pro obeundo in nobis munere suo, facultate aliqua organica ei famulante. Ex solutione huius primæ difficultatis, oritur sęcunda ad stellas pertinens, & est: Si Cœlum quod est corpus æternum, ab æterno motore motum, ab eo proxime, & sine instrumento mouetur, cur stellæ si motu proprio distincto ab eo orbium deberent moueri, egerent instrumentis, vt in secundo de Cœlo contex. 50. enunciauit Aristoteles, cum tamen illæ quoque sint ęternæ, & moueri possint ab æterno motore, & præsertim, quia si nullum continuum ex se mouetur, Cœlum cum sit continuum, ex se moueri non poterit. Respondeo sententiam Aristotelis rationi esse consonam, & ratio varietatis duplex est: vna sumpta ex modo motus; Altera ex parte relata ad totū. Vt pertinet ad modum motus, consilium Aristotelis fuit, ea ratione a stellis remouere motum illum, quo quis putare posset stellas per aerem, vel per ethera progredi, pro quo progressiuo motu necessaria sunt instrumenta, non autem pro reuolutione totius Cœli circa centrum Vniuersi, progressio enim fit trahendo, & pellendo instrumenta. Quatenus verò pertinet ad rationem sumptam ex relatione totius ad partem, dico, totius, & partis eundem esse secundum naturam motum, propterea, si stellæ motu distincto ab eo totius Cœli mouerentur, earum motus non esset omni ex parte secundum naturam, & propterea egerent instrumentis, quibus egent Animalia mortalia. Sed ex solutione huius secundæ difficultatis consurgit tertia, pertinens ad motum Dæmonum, ab Academicis declaratorum: illi dicuntur iuncti vehiculis varijs, vel æthereis, vel aereis, vel aqueis, quæ vehicula carent instrumentis, nec penitus secundum naturam mouentur, & tamen ad libitum, & velocissimè ex se moueri dicuntur: neque id videtur a ratione alienum, si enim verum est quod diximus, Animalium spiritus primo incipere ad libitum Animalis moueri, cur etiam Dæmones, & Animæ a crasso corpore solutæ, iunctæ vehiculis aereis, non poterunt ad libitum moueri? Non desunt qui dicant, in vehiculis quoque instrumenta reperiri, quatenus figura aliqua sunt prædita, quod tamen dici non debet: primo, quia Academici vehicula ętherea, quibus Animę iunctæ è Cœlo in Terras descendunt, dicunt esse orbiculata, cum qua figura non seruantur instrumenta. Insuper inquiunt, descendere per figuram, Elicis, qnod non fit per instrumenta; demum instrumentum est membrum dissimilium partium, quæ partium dissimilitudo in vehiculo Dæmonum non reperitur. Propterea dicendum puto, per principia Aristotelis Dæmones in vehiculis non posse ad libitum moueri, ideo Aristoteles Dæmones non nouit. Et in secundo de Anima, contex. 26. damnauit sententiam eorum Philosophorum, qui Animam in corpore esse dixerunt, & non distinxerunt in quo, & quali corpore reciperetur, cum tamen vniuscuiusque actus in propria Materia, & eo quod potentia ad illum fit, recipiatur. Et confirmatur: quia motus dæmonum non est per naturam corporum, sed violentiam aliquam includit, & ob id necessaria, sunt instrumenta pro eo constituendo; hinc Aristoteles in secundo de Generatione Animalium, capitulo tertio dixit, facultatem organicam non posse extrinsecus accedere, quia sine instrumentis non reperitur, at vis mouens est facultas organica: Non itaque sine insttumentis reperitur. Insuper sub Luna non reperitur ex Sententia Aristotelis facultas superior sine inferiore. in vehiculis aereis non reperitur vis nutriens, nec sentiens, quare nec intelligens, & cum in eis non insit phantasia & appetitus, etiam non potest inesse motus, qui ex appetitu & phantasia prodit. At dicet forte aliquis, Dæmones posse moueri sine instrumentis, & inferioribus facultatibus, quia dominantur aeri, aquæ, & similibus corporibus: hoc dicere non valemus, primo, quia similiter possem respondere Aristoteli ostendenti stellas sine instrumentis moueri non posse. Secundo, quia Dęmones non valent ad libitum ea corpora mouere, quæ ex eis non pendent, nec ab eis formata sunt.

Dubitatio de Motu stellas.

Solutio.

De motu Dæmonū.

Sententia quorūdam.

Euersio.

Sententia propria.

Insuper, Aristot. in octauo Physicorum 30. vniuerse de contentis sub Luna agens, ait corpora continuata hoc est similium partium, nõ posse ex se moueri, vehicula dæmonum dicũtur esse similium partium, etsi absque instrumentis moueri possent: similiter dicerem, Animalibus instrumenta non esse necessaria, & profectò, qui tuentur Dæmones, & animas vehiculis iunctas, ex se moueri, etiam existimare coguntur Animas primo ex se moueri, & perinde ac nautas in naui mouere corpora, quod cum approbetur

Instantia. ab Academicis, ab Aristotele tamen & in primo de Anima, & alibi reijcitur. At instabatur: quia dictum est in præcedentibus, motum sponte factum, primo in spiritibus Animalium recipi, quare similiter poterunt sua sponte moueri Dæmones iuncti vehi-

Solutio. culis. Respondeo, non esse parem rationem, & multiplicẽ adesse varietatis causam; prima est: quia aliud est loqui de mobili integro, qualia sunt vehicula, & loqui de primo instrumento, qualis est spiritus. Secunda, quia vehicula Dæmonum non sunt corpora Animata, nec pars viuentis corporis, non enim dæmon dat eis esse, vt spiritus sunt pars, vel instrumentum modo aliquo viuens, corporis Animati. Tertia ratio est: quia semper motus aliquis secundum naturam est origo & fundamentum motus spõte facti: in Animali spiritus ex Corde pendent, & primo per naturam mouentur, ideo facilè est vt in eis fiat transitus ex vno in alium motum, suscipiendo ordinem, modũ, & qualitatem ab Anima: at de vehiculis non sic se habet. Quarta ratio est: quia aliud est dicere spiritum posse esse primum, quod in viuente corpore ad libitum Animalis incipiat moueri, & dicere quod valeat fungi officio partium omnium conspirantium ad constitutionem totius motus; hoc secundum sine mutua actione, & oppositione non seruatur, ideò vehiculis competere non potest, nec spiritibus: primum autem spiritibus congruenter competit, at vehiculis Dæmonum nequaquam, cum sint mobile

De motu humanæ Mentis. totum, ex alio non pendens, non primo per naturam motum; Verum ex solutione huius tertiæ difficultatis, emergit quarta, ad Mentem Hominis pertinens, quæ ab Arist. in secundo de Gener. Animalium, cap. 3. dicitur, extrinsecus accedere: si autem extrinsecus accedit, etiam mouetur, immo Arist. in eo capit. secum pugnare videtur, primo ait vim mouendi non esse sine pedibus, & ob id non posse extrinsecus accedere: deinde ait Mentem extrinsecus accedere: at si accedit, igitur mouetur, si mouetur, igitur est prædita facultate mouendi, çum tamen instrumentis careat. Respondens dico, vt nata moueri non sunt alicubi, & absunt sine motu, ita non apta moueri, non dicuntur per motum adesse, & abesse, sed penitus sine motu, veluti dicitur in secundo de Anima, radios per hemisphærium non moueri, sed sine motu adesse, & abesse, ita de Mente dicendum est, eam sine vllo motu in corpore reperiri, ab eoque abesse, nam in sexto Physic. latè ostenditur, sola corpora posse moueri, non insero varia quæ a Theologis de motu Angelorum rectè dicuntur, quoniam solum sententiam Aristotelis mihi explicandam proposui.

De modo, quo phantasia mouet, & de causis motuum admirabilium. Cap. XXI.

De imperio phantasiæ. CAPIS aperte apparuit, phantasiam vnà cum appetitu ad libitum per intermedios spiritus, neruos, & musculos, mouere membra Animaliũ: at de imperio phantasiæ supra spiritus, & corpora non leuis est dubitatio: difficile enim est videre, quomodo phantasia imperare valeat spiritibus, eosque per appetitum ad libitum dirigere, & mouere. Sententia est Aristotelis, in libr. de motu Animalium, cap. 4. & 5. quod res phantasia appræhensa vim habet externi Obiecti, non secus ac albedo in oculo recepta, vim habet disgregandi, nigredo verò congregandi, & cum vim illam seruet, dum deinde a phantasia per subnotionem, vt nobis aduersa, vel congruens iudicatur, facultatem

habet

habet alterandi ſpiritus, ac ita vel calefaciendi per lętitiam, vel refrigerandi per dolorem, calefaciendo extendit ſpiritus pro conſequutione, refrigerando contrahit pro fuga, ac inde prodit pulſio, vel tractio inſtrumentorum, conſtituens motum partium, pro aſſequendo, vel vitando Obiecto, non ſecus ac per timorem, verecundiam, & iram, mo do vario inſpicimus alterari, & moueri ſpiritus. Eandem ſententiam profert, & approbat Auicenna in 6. naturalium, parte 4. cap. 4. inquiens, vim ęſtimandi formatā Obiecto alterare temperamentum, calefaciendo, vel refrigerando: veluti inſpicimus infirmum, exiſtimantem ſe conualeſcere, per ſolam illam exiſtimationem, & Phantaſiam, nonnunquam conualeſcere, & ſanum, putantem ſe ægrotare, in ægritudinem labi. Similiter experientia conſtat, ob conceptum timorem, non valere hominem ambulare per trabem, ſuper fluuium pro ponte poſitam, & ambulare ſuper eam in via ſupra terram collocatam. Et addit, vim imaginandi adeo eſſe potentem, vt mouere valeat, nedū ſpiritus, & corpus viri imaginantis, verum etiam alienum, vt patere ait de faſcinantib. *Auicenna.*

De admirabili hac ſententia duo occurrunt conſideranda: vnum, an ſemper Animalium motus fiat per antecedentem illam alterationem, ab Obiecto factā. Alterum, an res in eſſe cognito facultatem habeat alterandi. A primo ordiens, duo ſtatuenda cēſeo: Vnum eſt, præcurrentem illam alterationem non eſſe ſatis pro motu noſtra ſponte efficiendo præcurrere, & anteire. Quod non ſit ſatis, patet: quia ea alteratio, ex Obiecto prodit per naturam operante, quæ non eſt in facultate noſtra, & propterea non debet iudicari congruens origo, & cauſa motus, ad libitum efficiendi. Inſuper ſæpè accidit, quod ſpiritus ab Obiecto Phantaſia appræhenſo mouentur vno modo, cum tamen Homo ratione directus, ſecus ſua ſponte moueat corpus, vt accidit de viro timente, & pericula ſimul ſubeunte, ac dimicante. Inſuper manente eadem ſpirituum alteratione, valet Homo ad libitum, in partes oppoſitas, & trahendo, & pellendo inſtrumenta, mouere corpus, idem autem, eodem modo ſe habens, non eſt per ſe cauſa oppoſitorū. Quod etiam præcurrens illa alteratio non ſit neceſſaria, patet experientia: frequenter enim nos abſque vlla antecedente propria ſpirituum alteratione, ad libitum quo voluerimus tendimus: nam ſat eſt, vt præcurrat communis ille motus ſpirituum, ex caloris feruore per naturam prodiens. Inſuper poteſt Homo etiam nullius finis gratia, aliquando ambulare, mouere membra, & cum nullius finis gratia moueatur, non adeſt Obiectum in Phantaſia quod alteret; Demum, quamuis prçcurrens alteratio ſit eadē, tamen membra tractione, & pulſione mouentur, tractio, & pulſio ſunt duo oppoſita, quæ ex eadem alteratione prodire non valent, refrigeratio enim ſolum contrahit, calefactio ſolum extendit, ideo ex eadem alteratione, tractio, & pulſio prodire nequeunt, Dicamus itaque (vt oſtenſum eſt in præcedentibus) originem, & principium motus ad libitum efficiendi, eſſe conditionem animæ operantis per cognitionem & appetitum, quæ eſt integra, & proxima ratio mouendi ſpiritum, etiam nulla præcurrente ab Obiecto concepto, propria alteratione. *Duo conſideranda.* *Concluſio.*

An Obiectum in eſſe cognito vim habeat alterandi. Cap. XXII.

EX duobus, quæ in præcedenti capite declarāda propoſui, vnum fuit declaratum, patuit enim proprium & neceſſarium principium motus Animalium, non eſſe alterationem ab Obiecto cognito factam. Alterū modo ſupereſt explicandum, obſcurum profectò, & explicatu difficilius, an ſcilicet Obiectum in eſſe cognito vim habeat alterandi? Ariſtoteles in lib. de motu Animalium, id conſpicue affirmat, vt conſtat ex cap. 4. & 5. & latius ex cap. 8. inquit enim cap. 5. Inſtrumentarias partes paſſiones aptæ parant, appetitus autem *An Obiectum in eſſe cognito habeat vim alterandi.*

Aristoteles tem passiones, appetitum vero imaginatio. Hæc autem fit aut per Mentẽ, aut per Sensum, simul autem, & cito fiunt, quia efficientia, & patientia eorum sunt, quæ secundum naturam operanrur, &c. Insuper addit in eodem cap. intentionem aut imaginationem prosequendorum, vel vitandorum, necessario sequitur calor, & frigus. & cap. 4. ait: latio vltima est, eorũ quæ in Animali fiunt, nã mouetur Animal appetitu, aut electione,
Auicenna. alterato aliquo per Sensum, & imaginationẽ. Auicenna luce clarius, id approbat, experientia manifestè idipsum confirmat: nam vt ait Philosophus in proœmio de Anima, atra bile vexari, ob aduersas formas, quæ eorum Phantasiæ offeruntur, etiam nullo imminente periculo timent; Experimur in somnis per imagines Phantasiæ oblatas, dormientes modo vario alterari, excitari ad venerem, vel ad alia. Similiter experientia docet, mulieres vtero gerentes, sola Phãtasia, & desiderio alicuius rei, modo vario alterare fœtum, vestigiaq; & colorem rei optatæ in eo imprimere. Propterea fertur, ex Phan-
Rationes aduersæ. tasia, & appetitu veneficia præsertim vires suscipere. Ex aduerso tamẽ id fieri posse nõ videtur, primo, quia si Obiectum in esse cognito vim haberet alterandi, tunc secus operaretur, ac esset, cũ. n. sit spiritale aliquid, operaretur modo materiato. Præterea, si res in esse cogniro alteraret, tunc Ignis, & Glacies Phantasia apprehensa maxime calefacerent, & refrigerarent, quod experientia constat esse falsum. Similiter statim quod bella & incursiones hostium imaginaremur, timore turbaremur, quod tamen non accidere affirmat Aristoteles in 2. de Anima, 154. Demum agẽs, & patiens debenr habere communem materiam, at spiritale, & Materiatum non sic se habent. Insuper alterantia opposita, mutuo se repellunt: at valemus nos sine vlla pugna simul calorem, & frigus imaginari. Accedit ad hæc, quod minimè videtur rationi consentaneum, Phantasiam etiã in aliorum corpora agere posse: quod tamen approbatur ab Auicenna, & ab alijs nonnullis constanter affirmatur, qui inquiunt, sola Phãtasia excitari posse ventos, equites in terram prosterni, & similia fieri, quæ ob admirationem, Dęmonum ope facta iudi-
Tres conclusiones. cantur. Res profectò est ardua, & obscura valdè. De qua vt proferam quod sentio, tres Conclusiones enuncio: prima est, Res Phantasia tantum appræhensa, sine subnotione quod sit aduersa, vel conducens, & sine assensione, non haber facultatem alterandi. Altera est, Res Phantasia apprehensa, cum subnotione, & assensione, vim habet primo mouendi spiritus ope Animæ, mox alterandi eos, & corpus imaginantis. Postrema est, Res Phantasia concepta, etiam cum subnotione, & assensione corpus aliquod externũ sine medio alterare, & mouere non valet, per medium verò aliquod, id valet efficere.
Prima Conclusio. Prima Conclusio conspicua est authoritate Aristotelis in 2. de Anima, 157. dicẽtis, per solam Phantasiam nos minime moueri. Id ipsum patet experientia, frequenter. n. & incensiones, & bella, & Cerberos sine vllo timore imaginamur. Confirmatur ratione: quia alterans est forma Materiata, agens in contrarium per contactum, vt constat ex primo de Ortu, & interitu, at Obiectum in esse cognito, non est huiusmodi, non enim est vel calidum, vel frigidum, quamuis sit notio, vel vnius, vel alterius, nec notio calidi alterat notionem frigidi: sola itaque rerum notio nequaquam nos alterat, nisi eam sequatur subnotio aliqua, & assensio.

Explicatur Secunda Conclusio, & declaratur quomodo per Phantasiam alteremur. Cap. XXIII.

Cõclusio secunda. DICEBATVR secundo loco, rem Phantasia conceptam, cum subnotione, & assensione, vim habere mouendi spiritus, & alterãdi: hoc patet experientia, quilibet. n. cum in se, tum in alijs experitur, per rem Phantasia appræhensam, vel ob naturalem quandam consensionem, & dissensionem, vel ob eandem iudicio, & assensione approbatam, varijs modis intrinsecus commoueri, erubescere, expallescere, contremiscere, alijsque similib. com-

motionibus

commotionibus agitari. Sed hoc ambiguum, & dignum consideratione est, cũ in com moti Animalis corpore, & latio spirituum, & alteratio appareant, quid eorum præcurrat, num alteratio, vel latio? Censent nonnulli, alterationem præcurrere, & eam sequi lationem spirituum. Quæ sententia per iam dicta, reiecta est, iam.n. in præcedenti cap. apparuit, Obiectum in esse cognito non habere vim calefaciendi, vel refrigerandi. Quod præcurrat alteratio, verum quidem est de motu naturali spirituum, qui ex calore Cordis feruoreque pendet, non de motu nostra sponte facto, excitato ob Obiecto; Quod confirmatur: quia incorporea non alterant, sed tantum corpora; Hinc quamuis intelligentię statuantur motores primi, non ob id dicuntur prima alterantia, sed hoc Cœlo tribuitur. Cœlum est primum alterans. Ideo in 2. Physic. 26. Sol, & Homo dicuntur generare Hominem, nomine Solis denotando primum alterans, non primum mouens, generatio.n. est finis quidam alterationis, sic etiam putandum est, Dęmones non posse sua virtute proximè alterare corpora, sed solũ per alia corpora media. Quare dicendum puto, Obiectum Phantasia appræhensum per appetitum primo mouere spiritus, vel eos contrahendo ad Cor, vel a Corde in vniuersum corpus effundẽdo, condensando eos, vel rarefaciendo, quod cum fiat, quia spiritus sunt calidi, & vim habent calefaciendi corpus nostrum, iure optimo partes, quas deferunt, derelinquũt frigidas, & eas calefaciunt, in quib. recipiuntur: ac ita putandum est ex re Phantasia concepta: & optata, alterationes pendere: veluti dum mulier vtero gerens, optans lac, vel vinum, imaginem rei optatæ in fętu effingit, idque fit, non quia notio lactis alibi, dealbet, sed quia per notionem, & desiderium commouentur spiritus, excitantur, & diriguntur ad id alteratione efficiendum. Similiter dum laborantes fidem medico præbentes, & putantes se reddi sanos, facilè sannãtur, quia excitantur spiritus & cuncta diriguntur ad id efficiendum, nam primæ qualitates solum prodeunt ex actione corporum, non ex sola notione, qualitates verò secundæ, prodeunt ex primis. Res itaque Phantasia appræhensa habet quidem facultatem alterandi, at non primo, & proximè, sed per mediam lationem spirituum, eorumque condensationẽ, & rarefactionẽ, & alterationẽ. Et propterea ad Aristotelem in lib. de communi Animalium motu dicentem Obiectum in esse cognito alterare, & seruare facultatem Obiecti. Respondeo, nil aliud denotasse, nisi id quod dixi, vt semetipsum explicat, dum patefaciendo ordinem inquit instrumentarias partes passiones aptè parant, appetitus autem passiones, appetitum vero imaginatio adeo vt antecedat imaginatio, succedat appetitus, qui est motio spirituum, sequatur deinde alteratio instrumenta parans. Ex quo constat ratio, cur nonnulli, qui incantationibus viros vulgares illudunt, præcipiunt, vt fidem eis adhibeant, nam per adhibitam fidem, frequenter intrinsecus commouentur spiritus & parantur ad id alteratione efficiendum, quod expetunt, vt dixi de laborantibus medico fidem adhibentibus, & inde etiam oritur, quod quædam vim habent in vno, & non in altero: nam incantationes præsertim vim habent in quibusdam aniculis, quarum fides (ut ait Auerroes) firmior est & constantior.

Dubitatio.

Sententia propr.a.

Conclusio.

Explicatur conclusio tertia, Phantasiam non posse sine medio distantia mouere. Cap. XXIIII.

DICTUM est tertio loco, Phantasiam, quouis obiecto formatam in extrenum corpus sine aliquo medio operari non posse, per medium verò idoneum id posse facere. Quæ conclusio cum constet ex duabus partibus, ostenditur pro prima parte, quoniam ex primo de Ortu, & interitu nil agit in extremum, nisi sua prima operatione agat in medium, omne enim agens agit per contactum, quare Phantasia vnius, non valet alienum corpus, sine medio mouere, vel alterare. Confirmatur: quia agens, & mouens debet dominari

Quomodo Phantasia in extremũ operari valeat.

patienti,

patienti,& moto,non tangens alienum corpus,non valet ei dominari. Præterea dum dicimus Hominem aliquem sua Phantasia mouere alium ab eo seiunctũ, quæro quid est mouens,num notio Obiecti,vel Phãtasia,vel spiritus eius? non Obiecti notio,quia idest forma,siue Materia, solum operans per Phantasiam Animalis. Non Phantasia, quia ea non mouet sine corpore, cui iuncta est, compositum enim est quod agit, non spiritus: quia dum dico Phantasiam non mouere distantia sine medio, suppono spiritus non exire. Non itaque potest Phantasia corpus aliquod distans alterare, vel mouere. Erat secunda pars Conclusionis, Phantasiam id posse facere per medium aliquod, & hoc contingere potest dupliciter, vel per medium aliquod excitando Phantasiam alterius ad imaginandum aliquid, & dirigendos spiritus ad aliquid efficiendum siue recipiendum,vt accidere dixi,dum præstigiator curat vt patiens, ei fidem adhibeat, ita quoque sono tubæ excitantur equites,ad strenue dimicandum. Vel id fieri potest,constante quadam imaginatione, & affectu infectos spiritus per os,vel oculos emittendo, *Aniculæ veneficæ.* ac per eos externa inficiendo: sic aniculæ quædam veneficæ,ne dum manibus, verum ore quoque,& oculis molles præsertim infantes manifestissime lædunt,veluti etiam in lib. de Somnijs Aristoteles dixit accidere fœminis, quæ menstruorum tempore spiritibus ex oculis prodeuntibus, speculum fœdant. At pro cumulatiore notitia virium Phantasiæ,& causarum motuum admirabilium,digrediendum aliquantulum duxi, & considerandum, quomodo per principia Peripateticorum ea seruari, & fieri posse putandum sit,quæ sæpè incantationibus fieri dicuntur,cum tamen sine vllo tactu,maleficus,in ea quæ distant agere videatur. *De veneficijs.* Qua de re multa dicuntur ab Auicenna in sexto naturaliũ,parte 4.c.4.multa a Conciliatore,præsertim Differentia 135.& 156. necnõ a Marsilio Ficino,in lib. de triplici vita,& vita proroganda,& longe plura a Pomponio in lib. nefando de incantationibus. Nam aiunt nonnulli sola Phantasia,& incantationibus,non moto medio, posse incantatorem deijcere Hominem in puteum, ex equo in terram,sanare laborantem,insuper solis verbis,sine tactu euellere sagittã alteri infixam,quam Chirurgus manu euellere non valeat, & per verba in aure tauri prolata, prosternere taurum,& alia similia posse agere, quæ longum esset referre. Horum nonnulla fieri Sensibus constat,quomodo fiant, nec quidem ratione assequi valemus. A varijs modi varij afferuntur,quorum nonnulli cum fundamento vllo nõ nitantur,sunt negligendi,nonnulli verò aliqua ex parte approbandi, de quibus hoc constanter affirmare debemus,quod Philosophi destituti lumine fidei,de nonnullis veritatem exactè inspicere non valuerunt. Ego itaque verissima ea sola esse putans,quæ a sacris Theologis desuper illustratis approbantur,nonnulla ex Peripateticorum fontibus haurire,in mediumque afferre non recusabo.

Capita opinionum de causis motuum admirabilium, & vi maleficiorum. Cap. XXV.

VT opinionum capita elucescant,simulque constet,quę earum approbandæ,quæve reijciendæ sint, altius sumpto exordio, ita dicendum puto. Facultas apta mouere aliud,a mouente seiunctum, vel prodit ex conditione agentis,vel patientis,vel medij, si ex conditione agentis, emergit *Opinio Auicennæ.* opinio Auicennæ in sexto naturaliũ dicentis: cũ Homo fuerit rectè affectus munere Animę rationalis,admirabilia facere valet; cum.n. Anima rationis particeps supra corpus sit eleuata,ex corporeque non pendeat,per naturam apta est dominari corporibus, nam vt enunciauit Anaxagoras, & approbauit in tertio de Anima, cont.4. & in 8. Physic. 37. Aristoteles Mens non mixta cum Materia dominatur corpori,ideo iure Homo vitijs non inquinatus animoque purgatus,& rectè affectus, sola

Animæ

Animæ virtute videtur posse imperare, ne dum suo, sed alienis quoque corporibus, eaque ad libitum mouere, ac insuper, quia Anima cum sit immortalis, & incorporea, nec loco, nec tempori subijcitur, æquè in ea quæ distant, ac in proxima agere potest. Huc tendit sententia illa Zoroastri dicentis: Si flagrantem ad pietatis officia mentem intenderis, labile quoque corpus seruare valebis. Academici censent huius rei se congruentissimam tradere causam, inquiunt enim Animam purgatam eleuari ad Mentem, necti cum illa, & cum Ideis eius, & quoniam Ideæ, sunt principia ex quibus res pendēt, ideo munere Idearum valent eis præesse, & imperare, quæ ex illis pendent. Si autem ex aduerso uis motrix ortum ducit ex patiente, inde prodit fundamentum illud Magorū, præcipientium patienti, vt eis, eorumque verbis fidem adhibeant, & quoniam aniculæ, & viri vulgares constanrem eis fidem prębent, ideo in eis Magia maiorem habet vim, per Phantasiam enim mouent spiritus ad id efficiendum, corpusque disponunt ad recipiendum. At si tertio vis mouens prodit ex medio aliquo, id medium, quo Magus operatur, vel est ei internum, vel externum, si internum, si voce, sono, cantu, nonnunquam curantur languentes, ac etiam tactu, sputo. Similiter fascinantes, nonnunquam pestiferis spiritibus lædunt pueros: si verò id medium fuerit externum, vel est Physicum, vel supra naturam, vel infra eam, si fuerit Physicum, inde oritur ea approbata Magia, quæ dicitur Physica, & vsus Physicæ, si fuerit supra naturam mortalem, vel est corporeum, vel incorporeum, si corporeum, inde oritur Magia Astronomica vtens superstitiose, & inaniter varijs figuris, imaginibus, & characteribus, sub definito stellarum aspectu formatis: si id medium fuerit incorporeum, vel est primum, ex alio nō pendens, vel pendet ex alio: si primū fuerit, inde oritur vera sententia nostrorū Theologorum, enunciantium virum sanctum, & pium, multa agere virtute omnipotentis Dei, ita signa credentium esse dicuntur transferre montes, non lædi a venenis, & similia, si huiusmodi incorporeum non fuerit primum, vel est rectè, vel perperam affectum, si rectè sic ex sententia Theologorum multa agimus ope angelorum, curæ Hominum destinatorum. Et ex sententia Gentilium, & Academicorum, magna ex parte negligenda & dispicienda, Magi multa agunt virtute vel Animorum Cœli, vel proborum Dęmonum, idque posse fieri censent modis varijs, vel enim (ex eorum sententia) ipsæmet Magorū Animæ, formantur Anima vel mente Saturni, Martis vel alterius, ac ita formatæ virtutisque earum redditæ participes, mirabilia efficiunt, eaque varia, ob varietatem cęlestium Mentium, quarum virtute sunt præditæ: Vel id efficiunt per Cabalistica nomina, Cœlorum mentibus respondentia, & inde virtutem recipientia, vel per varios characteres, imagines, figuras, & numeros, quæ omnia inquiunt facultatem ex Cœlorum Animis haurire, vel medio lumine, & motu, vel medijs influxibus, vel proxime ex ipsismet Cœlorum Animis, quibus Magorum Animæ conditione, & affectu sint iunctæ, & affines. Si verò huiusmodi incorporeum, & non primum, deprauatum fuerit, inde oritur Magia diabolica, perniciosa, superstitiosa, & detestanda, vtens modis, & medijs varijs: quos referre superuacaneum esset. Si demum tale medium infra naturam fuerit positum, inde prodeunt admirabiles motus ex Arte pendentes, per quos statuæ Dedali (vt ait Plato) nisi fuissent ligatæ fugiebant, columba lignea Archimedis volabat, variç imagines supra tabulam positæ ambulant. Liramque pulsant, aliaque multa non sine præclara admiratione mouentur. Et quoniam hæc omnia supra communes Hominum vires posita videntur, nec sine sublimi, & latente aliqua sapientia iudicantur posse fieri, quæ sublimis sapientia, dum admirabilium operum est principium, Magiæ nomine honestatur, inde si tale nomen late vsurpatur, varij Magiæ gradus se nobis offerunt. Nam Magi nomen, nec Latinum, nec Græcum fertur, sed a Persis formatū, apud quos idipsum denotabat, quod apud vetustiores Græcos Sapiens, & apud Pythagorā Philosophus, præsefert tamen Magia relationem ad opus aliquod arduum, & admirabile efficiendum, & propterea dicitur fructus, & vsus sapientię. Ideò Psellus, in calce lib. de Dęmonibus, ait: Magia est facultas quædam, quæ Græcis visa est plurimæ potestatis,

Zoroaster. *Academici* *Ex patiente* *Ex medio.* *Magia Astronomica superstitiosa.* *Sententia vera.* *Sententia Academicorum.* *Statuę Dedali.* *Magia.* *Psellus.*

ftatis, tradunt enim hanc esse extremam sacerdotij portionem. Hæc a nonnullis duplex ponitur vna Dęmonum, altera Physica: at hi Diuinam prætermittunt, quæ si additur, triplex consurgit. Et quoniam Magia est coniunctio quædam agētium, & patientium, inuicem compirantium, ad efficiendum aliquid per sui conditionem, & naturā, latenter tamen, & cum admiratione, ideo diuidi posset in simplicem, & mixtam: simplex est triplex, prima est connexio spiritus cum spiritu, vt Humanæ Mentis cum Angelica, siue vnius influxus cum alio; Secunda spiritus cum corpore, vt influxus cum aliqua definita materia congruenter ei respondente. Tertia corporis cum corpore, vt seminis cum Terra, prima potest dici Diuina & spiritalis. Altera Astronomica. Tertia Physica, ex his consurgit mixta, quæ vel ex duabus tantum constat, vel ex omnibus tribus, modo vario. At si distinctius ad Magiam redigere volumus modos omnes, & causas admirabilium motuum, sapientiam aliquam præseferentium, quas ego enumeraui, decem Magiæ gradus assignare valemus. Nam prima est Magia Diuina, vtens munere, & virtute Dei. Secunda, Angelica, vtens virtute intelligentiarum Angelorum, proborumque Dęmonum. Tertia Astronomica, vtens virtute stellarum. Quarta rationalis, prodiens ex Animæ rationalis facultate. Quinta, Physica ex virtute Naturæ, rerumque natura constantium pendēs. Sexta, Arithmetica in numerorum facultate collocata. Septima Geometrica, posita in virtute figurarū, Octaua Cabalistica dici potest, in nominum veterum proprietate, & virtute posita, quamuis enim Cabalæ nomen alia quoque significet, ad aliaque extendatur, maximè tamen in nominum virtute, & interpretatione refulget. Nona est Dęmonica prauorum Dęmonum facultate vtens. Decima est Artificiosa, ex Arte pendens. Hi sunt decem simplices gradus, noti ex prius dictis, ex quibus multi mixti consurgere solent, quorum nonnulli detestandi sunt penitus & explodendi, & illi soli sunt approbādi, quos Sacra Cōcilia, & illuminati Theologi commendant & approbant,

Diuisio Magiæ simplex

Mixta,

Decem Magiæ gradus,

Breuis consideratio enumeratorum modorum quibus admirabiles motus fieri posse dicuntur. Cap. XXVI.

TRIA apparuere capita prima, ad quæ modi omnes redīguntur, quibus facultas aliqua distantia corpora mouere posse iudicabatur: Vel enim id pendet ex facultate mouentis, vel mobilis, vel medij, per quæ capita aliquantulum digrediens, a primoque ordiens, Auicennam inuenio, & cum eo sapientiores Arabes, necnon Zoroastrem, dicentes, Animam rationis compotem sui conditione dominari corporibus, non subijci tempori, non impediri a locorum distantia, & ob id dum se corpori non mancipat, sed conditionem suam incolumen a vitio seruat, valet imperare corporibus, & in ea, quæ distant, non secus ac in proxima agere, sic Apollonius Thianeus, quem D. Hieronymus in Epist. ad Paulinum, Magum, & Philosophum appellat, ex Vrbe Roma, quæ in finibus Mundi fierent dicebatur videre, & inspiciendo Lunam profitebatur se loqui cum illis qui longe distarent. Hoc primum caput profectò reijciendum est, primò, quia particulares Animæ a communibus Cœlorum Animis, hac conditione seiunctæ sunt, vt communiores præsint communioribus, particulares verò, suis tantum particularibus corporibus. Præterea Mens nobis iuncta sine Phantasia & instrumentis eius non mouet, eleuata autem supra Phantasiam, & corpus, Phantasmateque non vtens, quia sic nobiscū iuncta non est, si aliquid tunc ei competit, id nos animaduertere non valemus, & ob id non valemus, vel videre distantia, vel cum distantibus loqui. Insuper ait Aristoteles in primo de Anima, 65. Mentem nec addiscere, nec operari, sed Hominem per illam, quare longe minus poterit illa sola mouere distantia. Accedit ad hæc, quod solus Deus

Auicenna.

Apollonius Thianeus.

Primum caput reijciendum.

Deique

Deique virtus, non est circumscripta loco, cum ipse solus sit vniuersi vita, & cunctorũ principium. Hinc solus dicitur esse vbique; at particulares Animæ quãuis ex corpore non pendeant, tamen quia particulares sunt, & sola virtutis parte præditæ, ibi solum operari valent, vbi sunt, non autem in ea, quæ distant, nisi per idonea media. Primũ itaque caput constans, & firmum non est. Si ad alterum conuertimur, pertinẽs ad conditionem rei, quæ mouetur, profectò hoc firmius esse videtur, nam laborans fidẽ adhibens Medico, & viri populares fidem adhibentes varijs inanib. incantationibus, & a Medico & a Mago non tangente, motibus varijs moueri possunt, quatenus ob assensionem, & fidem illam, per appetitum excitantur, diriguntur, & mouentur interni spiritus ad id efficiendum, quod expetunt, vt etiam in præcedentibus contingere dixi de muliere vtero gerente, vestigium rei optatæ per intermedios spiritus in fętu formante. At transeamus ad tertium caput, quod latius, & obscurius est, dicebatur tertio loco, posse moueri distans per medium aliquod. Hoc medium vel est aliquid ipsius mouentis, vel ab eo distinctum, si est aliquid ipsius mouentis, sic multa profectò fieri possunt per alteratos spiritus vt veneficæ flatu, & humore oris lędere possunt, non secus ac contagiosis morbis inspicimus proximos lędi. Similiter etiã cantu nonnulli sanantur. Musica. n. mirum in modum valet ad excitandos spiritus, componendosq; animi affectus vt in 8. de Rep. docet Aristoteles. Si vero tale medium fuerit externum, & a mouente distinctum, id potest esse multiplex, vel enim est aliquod corpus, vel incorporeum, si fuerit corpus, vel erit Physicum, & mortale, & inde oritur Magia Physica, quæ rectè sumpta a sapientib. omnibus approbatur, cum sit vsus Physicæ, hymeneusq; Naturæ, cuius Agricultura, & Ars Medendi sunt partes principaliores. Si verò id medium fuerit corpus Physicum æternum, quale est Cęlũ, & Stellæ inde oritur Magia Astronomica, vtens imaginib. varijs, & figuris, quas censent facultatem, & vires recipere a Cœlo, & Stellis virtutem illam influentib. sic Eccellentis. Petrus Trapolenus vna cum Alberto affirmauit, figuras illas operari virtute Cęli, qua de re multa legi possunt apud Marsil. Ficinum in lib. de triplici vita. Hic modus a varijs Astronomis approbatur, re vera tamen multa includit leuissima, & inania penitus, quæ & cum Peripateticorum principijs, & cum Decretis Theologorum apertissimè pugnant. Nam Homo liber est, nec figuris ex Cęlo facultatem recipientibus ita subijcitur, vt per eas ad libitum alterius moueri possit. Insuper, Cœlum alio instrumento non operatur nisi lumine, & motu, Lumen autem, & motus huiuscemodi figuris, & imaginibus non valent eam facultatem impartiri, qua, nec ipsa prædita inspiciuntur, & præsertim, quia sunt instrumenta communia, vniuersè tantum ad rerum conseruationem ortum, & interitum conspirantia. Demum figurę illæ, & imagines, cum nec motum, nec lumen seruent, etiam eorum virtutem seruare non valent, & præsertim, quia figura, & numerus inter efficientia non numerantur, non enim operantur nisi facultate rei figuratæ, & numero præditæ. Sententia itaque hæc conditioni Hominis, luminis, motus, figuræ, & omnium cum his connexorum, manifestè aduersatur, adeò, vt hac ratione pateat Magiam Geometricam, Arithmeticam, & Astronomicam, vt sunt seiunctæ a Physica, nullius esse roboris, & explodendas penitus. At si medium fuerit incorporeum, supraque naturam positum, vel id non pendet, vel pendet ex alio. Si non pendet, huiusmodi est solus Deus, solo supero lumine aptus rectè omni ex parte a nobis appręhendi, cuius Virtus cum sit immensa, nilque in Vniuerso reperiatur non pendens ex eo, iure nec loco, nec tempore est circumscriptus, sed supra omnia collocatus, distantias locorum distinctionesque temporum indiuiduè includens; est enim ipsamet æternitas, & ipsum vbique, ideo valet sine medio in quoduis agere. Aristoteles tamen supero lumine destitutus, alterius fuit sententiæ, statuit enim, inter causas ordinem essentialem, adeo vt prima, sine secundis in distantia operari non valeat. Non defuere tamen humanorum sapientum nonnulli, qui eminus saltem veritatem illam inspexere, & quem-

De 2. capite · *De 3. capite* · *Magia Physica.* · *Petrus Trapolenus.* · *Per mediũ incorporeũ.* · *Aristoteles*

admodum Cabalistæ Hominem præterquam a ratione, etiam a Diuino quodam radio nonnunquam illustrari enunciarunt, ita Plato, & cum eo Academici omnes Animam a supera Mente perfici affirmarunt, quam Hebræorum Sapientes nuncuparunt spiraculum vitæ, sub vmbra id indicantes quod D. Ioan. cap. primo. Euangelicæ historiæ expressit, inquiens. Erat Lux vera, quæ illuminat omnem Hominem &c. Ad hoc itaque superum medium Philosophis tantum sub vmbra notum, non valent confugere Peripatetici. Si vero id medium fuerit incorporeum, rectè affectum, pendens tamen, huiusmodi etiam medium Peripatetico non inseruit, ex Aristotelis enim falsa sententia non danturaliæ separatæ Mentes a motoribus Cœlorũ distinctæ, quas etiam sine motu, & Lumine, in hæc mortalia operari non censuit; & miror Petrum Pomponatiũ vnà cum præceptore suo Petro Trapoleno, qui in Peripateticorum Academia floruerunt, tam insignes figuris, charácteribus, & imaginib. vires concessisse, ex Cœlo, Cœlique Intelligentijs haustas. Hoc medio vti voluerunt, & frequẽter vsi sunt Aegyptij, & cum eis Plato, qui Dęmones in parte nouerunt, & eorum virtute a Mago multa fieri posse dixerunt. Rectè tamen medium hoc nostris Theologis est notum, dicentibus, multa fieri ab Homine religioso, sanctò, & pio, auxilio Angelorum curæ Hominum dicatorum. Si verò id medium fuerit incorporeum, & pendens, at perperam affectũ, huiusmodi sũt asseclæ Luciferi, rectè noti nostris Theologis, minus rectè Academicis, minimè verò Aristoteli. Ex his prodeunt illusiones variæ, variaque attinentia ad diabolicam Magiam, detestanda penitus, & longe plura ante Christi aduentum prodiere. Si demum tale medium infra naturam fuerit positum, sic profectò varia admirabilia, vel manuum dexteritate, vel earum velocitate, vel circuli virtute effici possunt, de cuius circuli facultate varia ab Aristotele sub initio Mechanicarum quæstionum explicantur. Ex his primo constare puto, prima capita principiorum admirabiliũ motuum. Secundo, conspicuum est nobis, supero lumine illustratis, quid de singulis sit sentiendum. Demum constat, ad quæ Peripateticus per concessa ab Aristotele confugere valeat, dum eorum motuum cupit causas assignare, vti profectò potest Peripateticus, suis terminis circumscriptus, primo viribus Phantasiæ, & appetitionum, in pręcedentibus patefactis. Secundo, facultate spirituum Hominis modo vario alteratorũ. Tertio, Magia Naturali in facultate variarum rerum per naturam operantium collocata, ad quam in parte redigitur vis motus, Luminis Cœli, vocis, & similium. Quartò, vti valet varietate temperamentorum, & humorum, ac præsertim Atra bile, varias Phantasiæ imagines offerente, quod etiam in parte ad Physicam Magiam redigitur. Quinto, confugere valet ad Artes, quibus vel Sensus illuduntur, vel varia admirabilia fiunt. Sextò demum, aliqua ex parte vti valet conditione Humanæ Mentis, quę cum sit iuncta cum superis Mentibus, suique natura ad verum, & bonum sit facilis, munere huius interni contactus, connexionisque cum superis, ob quam ait Aristot. in decimo Nicom. virum sapientem esse amicum Deo, ab eoque visitari, valet homo rectè affectus, animoque purgatus futura vaticinari, reddi bene Fortunatus, insigniaque Arcana reuelare, at non distantia corpora mouere. Hæc ea sunt, quibus motuum admirabilium daturus causas, valet Peripateticus vti: quæ si dubitationem omnem è medio penitus tollere non sunt apta, absolute fatendum erit, Aristotelem, vt Hominem, non cuncta exactè nouisse, & propterea in lumen desuper infusum animi aciem esse conuertendam, a quo ego donec spiritus hos reget artus, numquam recedam.

Reijcitur sententia Pomponatij.

Asseclæ Luciferi.

Artificiosa Cõclusio dictarum.

Inseruiẽtia Peripatetico.

An motus omnis fiat Tractione, & Pulsione. Cap. XXVII.

SENTENTIA est Aristotelis in tertio de Anima, 55. & in lib. de Motu Animalium, cap. 6. a me in præcedentibus sæpè repetita, motum omnẽ Animalium de quo est sermo, fieri tractione, & pulsione, & iure optimo profectò, motus enim Animalium non fit sine violentia partium corporis; motuum autem violentorum prima simpliciaque principia sunt tractio, & pulsio, ex his pendet vectio, & vertigo, vt constat ex 7. Phys. Hæc tractio, & pulsio in varijs ad motum Animalium conspirantibus lucide apparet, primo refulget in Obiecto, id enim vel ad se appetitum trahit si gratum fuerit, vel a se repellit si fuerit molestum, & aduersum, ac inde oritur prosequutio, vel fuga: ita trahit sua quemque voluptas; repellit autem dolor, & molestia Obiecti. Secundo, eadem tractio, & pulsio modo corporeo, & per naturam apparet in Corde, quod continenter mouetur per extensionem & contractionem, quæ sunt tractio quædam, & pulsio. Tertio apparet in spiritib. qui cum facilè rarefiant, & condensentur, eorum rarefactio est quædam pulsio, cõdensatio vero tractio quædam, siue contractio. Quarto loco, manifestius apparet in Musculis, Cordis, & Ossibus, Musculi enim, & Cordæ, vel trahendo, vel relaxando mouent Membra. Quinto consideratur pulsio & tractio in externis instrumentis relatis ad externum quiescens, dum enim ambulamus quiescente sinistro pede, incipit moueri dexter, vt calidior, & mouetur per pulsionem factam a sinistro in terra quiescente, mox quiescente dextro, trahitur sinister, & ad anterius repellitur. Insuper tractio, & pulsio vt in interna origine, Sexto consideratur in Anima, quæ in Corde, vt in arce locata, membra mouet, vel ea ad se trahendo, vel a se repellendo. Ex his elicere valemus explicationem sententiæ Aristotelis in 7. Phys. contex. 10. dicentis, simulque patet nõ esse aliud genus motus, quam concretionem, & secretionem: quo loci Alexander (referente Simplicio) dixit, còncretionem & secretionem esse communissimas mutationes, quibus verbis Aristoteles, & Alexander nil aliud denotare voluerunt, nisi concretionem, & secretionem spirituum, ex quibus prodit tractio, & pulsio, quæ vt propriè sunt principia motuum Animalium, qui sunt Mundi parui, ita quoque modo aliquo sunt principia motuum magni mundi, vt in progressu constabit, & apertissime sunt principia motuum arte factorum. Eandem veritatem indicauit Aristoteles in octauo Physicorum quinquagesimoquinto, & septuagesimoseptimo, contextibus, si recte verba eius considerantur, nec loquitur Aristoteles ex aliorum Sentẽtia, vt multi censent, sed ex propria vt patefeci, & lucidius patebit.

Motum fieri tractione & pulsu.

Prima tractio.

Secũda tractio.

Tertia tractio.

Quarta tractio.

Quinta tractio.

Aristoteles

Quatuor proponuntur difficultates ad proximè dicta pertinentes. Cap. XXVIII.

EX consideratione rerum difficilium, semper nouæ prodeunt ambiguitates; difficilia sunt hæc, in quibus versamur, ideo ex dictis in præcedente capite quatuor ambiguitates se nobis offerunt diluendæ. Primo dubium est, an de solo Animalium motu, vel etiam de motu cęterorum id verum sit, quod fiat tractione, & pulsione. Altera est, cum Aristoteles in 7. Physic. tractionem, & pulsionẽ numeret inter motus violentos, & modis illis moueantur Animalia, num motus eorum sit violentus, vel secundum naturã, vel mixtus? Tertio dubitatur, cum motus in optatum finẽ ducat, & debeat Animalia perfi-

Quatuor dubia.

cere, cur ea tàm facilè defatigantur, cum grauia, & leuia nequaquam defatigari, sed potius perfici videantur, dum suo motu mouentur. Demum quæritur, cur Animalium motus non in principio, nec in fine, sed in medio appareat velocior. Pulchra profectò

An motus omnis fiat tractione et pulsu.

hæc sunt, & scitu digna. Ordiamur a primo. Quærebatur, num Animalia tantum, vel cuncta absolute tractione, & pulsione moueantur, respondeo, si propriè loquimur, ea tantum, quæ violentiam includunt, tractione, & pulsione mouentur: at si latè vsurpamus tractionis & pulsionis voces, latio omnis fit tractione, & pulsione. Vt hæc resolu-

Resolutio.

tio lucide pateat, per omne genus motus digrediendum est. Si consideramus motus violentos, & arte factos, de eis nulla est dubitatio. Similiter considerando motus, cũ Stirpanimalium, tum Animalium, id manifestissimum est, vt apparuit, & iure: nam Animalium motus non fit sine violentia partium, & membrorum grauium, ideo a distincto aliquo moueri debent, distincto dico, vel secundum totum, vt mota motu violento, vel secundum partes, vt Animalia, mota autem a corpore distincto, vel ab eo trahuntur, vel pelluntur, quia id vel ad se, vel a se mouet: hæc autem est pulsio, & tractio. Similiter, vermes, & musculi frontis, vel contractione, vel extensione mouentur, quæ sunt pulsio quædam, & tractio. Transiens tertio ad lationem grauium, & leuium, dum per naturam mouentur, de his dubium profectò est, an pulsione & tractione moueantur? Academici qui Elementorum spheras aiunt esse Anima præditas, aiunt dum ea in

De motu Elementorũ. Simplicius.

suum locum redeunt, ab anima suæ spheræ trahi, a qua per pulsionem fuerunt seiuncta: quam sententiam Simplicius quoque suo more Peripateticos, cum Academicis Concilians, veram affirmat. At ex aduerso Aristoteles inficiatur Elementorum spheras propria Anima esse præditas, & rationibus, ac experientia reijcit Elementorum partes a sua sphera trahi. Propterea dicamus motum grauium, & leuium non propriè,

Sententia propria.

sed tantum per quandam similitudinem tractione, & pulsione fieri, quod non propriè patet, quia motus ille non fit sine partium distinctione, pellentium, & pulsarum, quæ in simplicibus corporibus locum non habet: seruant autem similitudinem pulsionis, & tractionis quinque modis. Primò, ex parte fundamenti, nam grauia cum sint

1 densa, per quandam concretionem facta, & constituta dicuntur, quæ cõcretio est contractio aliqua, & ad medium propensio, similiter rara, & leuia secreta modo aliquo dicuntur, secretio aũt est quædã pulsio, & recessus a medio, & hac ratione de his vera est Sententia Aristotelis, quod eorũ motus fit secretio quædam, & concretio. Insuper est quædam secretio a suo toto, vel connexio cum eo. Secundò, consideratur tractio

2 à loco, vt a forma seruante, & fine. Tertiò, lapis descendens, locumque deserens, di-

3 citur in suum locum trahere superiorem aerem, inferiorem verò repellere. Quartò,

4 consideratur pulsio, qua aer succedens in locum descendentis lapidis, a tergo illum

5 pellit. Quintò consideratur pulsio facta a generante, quatenus dans formam, dicitur per eam pellere compositum in suum locum, hæ tamen per Metaphoram tantum pulsiones, & tractiones dicuntur, similiter si quarto loco de Cœli motu loquimur, di-

De motu Cœli.

cimus per Metaphoram tantum fieri tractione, & pulsione: in Cœlo consideratur duplex quidam eminens tractus, primus inspiciendo motum totius, competentem singulis Cœli orbibus, dicitur enim primum mobile secum ducere, trahere, & rapere inferiores orbes, ideo Astronomi motum illum raptum appellant, ille tamen est raptus eminens, & diuinus, violentiæ penitus expers: propterea est perfectio eorum quæ rapiuntur, & est æternus. Altera tractio, & pulsio est, dum orbes non inuicem comparantur, sed cum motore, & hæc etiam est duplex, prima, dum vniuersum Cęlũ, & secundi motores referuntur ad motorẽ primum, qui sit finis omniũ, cunctaq; perficiat, dicitur cuncta ad se diuino raptu trahere, veluti dixit Dominus: cum ascendero in Cęlum trahã ad me omnia, vt vero cuncta ex eo prodeunt, & distant dicitur pellere. Altera est, dum orbis ad suum proprium motorem refertur, dum enim. Intelligentia orbem reuoluit, ea vt finis, dicitur orbem ad se trahere, vt verò efficiens, a se repellere, &

ob

ob id motus ille fit in orbem,& eſt ab eodem pellente,ad idem ad ſe trahens. His addere valemus pulſionem quandam, & tractionem conſideraram in partibus Cœli; nam vt ait Philoponus, cum quæuis pars, & punctum circuli ſit principium, & finis, ſemper pars anterior dicitur modo aliquo trahere, poſterior verò anteriorem pellere.

An motus Animalium ſit naturalis, vel violentus. Cap. XXIX.

QVATVOR propoſitarum difficultatum prima ſoluta fuit; reliquæ diluendæ ſuperſunt,quarum hæc erat principalior.An motus Animalium ſit violentus, vel ſecundum Naturam. Vna ex parte videtur ſecundum Naturã, quia eſt a principio interno, cui competit Definitio Naturæ. Altera ex parte videtur violentus,quia eſt contra propenſionem mobilis,non enim corpus graue eſt aptum per naturam eo motu moueri. Academici inter motum ſecundum naturam, & violentum aiunt mediare motum ab Anima factum, quam non naturam,ſed ſupra naturam,& mediam inter naturam & Mentem, eſſe affirmant. Horum ſententia in parte vera, in parte falſa eſt. Primò eſt vera,dum natura preſſius vſurpatur, vt contradiſtincta ab Anima, in qua ſignificatione dicimus motum naturalem in fine reddi velociorem: abeſt autem a vero, dum natura vſurpatur latius, vt Definitur in 2.Phyſic. quod ſit internum principium motus, & quietis, & longè profectò Simplicius,& cum eo alij nonnulli a verò recedunt, dum Platonem potius, quam Ariſtotelem ſequentes, inquiunt. Definitionem naturæ in 2. Phyſic. traditam non competere Animę:at de hoc obiter.Dicamus itaque cum Ariſtotele motum Animalium diſtincta conſideratione eſſe ſecundum naturã, violentũ, & mediũ: eſt ſecundum naturã,dum conſideratur totũ Animal, vt motum ab interno principio, nempe ab Anima,quæ Natura eſt,cum ſit forma Subſtantiæ,ex Materia pendens,& proximũ principium motus.Ex aduerſo eſt violentus, dum refertur ad corpus graue,nõ aptum eo motu moueri.Hoc enunciauit Ariſtoteles in 8.Phyſic.27.inquiens. Quod enim ipſum a ſe ipſo mouetur, natura mouetur, vt vnumquodque Animalium. Quapropter Animal totum natura ſeipſum mouet,corpus tamen contingit & natura,& præter naturam moueri:refert enim,& quali motu mouetur, & ex quali Elemento conſtet. Ex quo elicio minus rectè Scotum in 2.Sent.Diſt.2.q.10.dixiſſe, motum tantum dici ſecundum naturam ob principium patiens:nam Animalium motus, ob principium efficiens ab Ariſtotele nuncupatur ſecundum naturã.Inſuper Animaliũ motus,& mixtus, & medius dici poteſt,quatenus(vt patuit)non omni ex parte eſt, vel ſecũdum,vel præter naturam;eſt etiam medius, quatenus non fit per lineam rectam a centro ad circunferentiam,ſed ſecundum latitudinem potius.Idem motus ſi refertur ad Animam dicitur Animarius,ſi ad Mentem,dicitur rationalis,ſi ad Artem,artificioſus, abſolute autẽ mixtus eſt.At hic occurrit conſideratione dignum,cur Animalia non in orbem,nec recto motu,ſed in obliquum progrediendo,natando,vel volando moueantur? Sententia eſt Magni Alberti id Animalibus competere, quia Anima eſt apta mouere in orbem,corpus moueri motu recto, ideo Animal ex vtriſque conflatum mouetur motu medio ex illis conſurgentem. Hanc ſententiam quam a varijs uiris doctis approbatã inuenio,a vero,& a principijs Peripateticorum alieniſſimam exiſtimo. Primò,quia ſi Anima ſui natura,& conditione eſſet nata mouere in orbẽ, tunc motus Animaliũ relatus ad Animã,non eſſet ſecundũ naturã,cuius oppoſitum in 8.Phyſ.27.profert Ariſt. Secundo,quia motus Animaliũ in tota ſpecie eſſent præter naturã,& Anima ſpeciẽ totam moueret præter conditionẽ,& naturam ſuã,at nil toto genere violentũ eſt.Tertiò

An motus Animaliũ ſit ſecundũ naturam.
Academici
Simplicij error.
Reſolutio.
Ariſt.
Cur Animalia nõ in orbem mouentur nec motu recto.
Albertus.
Euerſio.

quia hæc sententia id supponere videtur, quòd Anima sit numerus seipsum in orbem mouens,quod alienissimum est a Sententia Aristotelis, vt patet ex primo de Anima. Demum,si Anima esset apta mouere in orbem,tunc errasset natura,quæ facultati con gruentia instrumenta non dedisset, nec instrumenta animæ facultatibus responde-
Sententia propria. rent,quod apprimè est absurdum. Propterea dicamus, Animam esse aptam mouere ad omnem differentiam positionis:Hoc primo competere inspicimus Animæ nutrien ti,quæ alimentum mouet ad omnem loci differentiam. Manifestius id inspicimus fieri per principia lationis,apta enim sunt moueri Animalia,& sursum, & deorsum,dummodo adsint requisita pro motu;& ratio est:quia Obiectum, Phantasia, & appetitus, sunt principia motus: Obiectum attingitur modis varijs,& ascendendo,& descenden do,ideo appetitus Phantasiam sequens,est aptus varijs motibus mouere.Insuper cum Anima moueat per cognitionem,& cognitio fit oppositorum, ea non vno sed oppositis motibus mouere apta est: non itaque motus Animalium ita est medius,vt consurgat ex varijs propensionibus Animæ & corporis ad motum. At superest soluenda ratio,quia motus Animalium non videtur posse dici secundum naturam, cum fiat tractione,& pulsione,qui sunt modi motus violenti. Respondeo,dum tractio, & pulsio est ab externo,motus est violentus,at dum prodit primo,& præsertim ex interno prin cipio,quatenus ex eo prodit, debet dici secundum Naturam.

Cur Animalia dum mouentur lassantur. Cap. XXX.

APPARVIT Animalium motum ex parte Animæ quæ est Natura, & internum principium motus, esse Physicum; at inde oritur dubitatio tertio loco in præcedentibus mota, & est, cum ea quę per naturam mouentur non defatigentur, vt constat de motu grauium, & leuium, cur Animalia maxime defatigari videantur? Dixit Albertus in suo libro de Animalium motu, laborem prodire ex opposita propensione ad motum Animæ,
Cur Animalia dum mouentur defatigantur. & corporis;at iam in præcedente capite eius Sententia reiecta est, nempe,quod Anima in orbem sit apta mouere, corpus verò aptum moueri secus. Propterea dicamus laborem ex varijs ortum ducere, quorum omnium potissimum fundamentum est id,
Albertus. quia proximus motor ex Materia pendet,ex qua cum pendeat, mouetur per motum
Euersio. totius,nam agens non propterea defatigatur, quia agit,ita enim etiam motores Cœli
Sententia propria. defatigarentur,sed solum quia patitur, & mouetur,ex hac perpenssione prodit lassitu-
Ratio 1. do: hoc principale fundamentum etiam in parte est verum de formis grauium, & leuium,cum enim illæ motu compositi moueantur,& patiantur,non valent semper seruari,& mouere:quod si graue descendens continenter, fertur velocius, id pendet ex externa grauitate,hoc est ex pulsione a tergo ab aere facta,absolutè tamen descenden
Ratio 2. do,non posset infinito tempore seruari. Altera ratio lassitudinis Animalium est, qui eorum motus est contra naturam partium, ideo mouens eas laborat; Tertia ratio su-
Ratio 3. *Ratio 4.* mitur ex pugna partium,pellentium,& pulsarum,trahentium,& tractarum.Quarta ex spirituum proxime mouentium alteratione,& resolutione. At ex solutione tertiæ dif-
Cur motus Animaliũ vigorem habent in medio. ficultatis insurgit quarta,& est, cur motus Animalium, a violento, & naturali dicatur differre,& ob id nòn in principio,non in fine, sed in medio reddatur velocior. Ac vt dubitatio clarior appareat,verba Aristotelis referamus,qui 2. de Cœlo 35. ostendens Cœli motum consimilem,ac regularẽ esse,ait: Omnis latio irregularis prædita est in-
Aristoteles tentione,remissione,& vigore,vigor autem est,aut vnde fertur,aut quo,aut in medio, veluti forte his, quę secundum naturam feruntur ad quod feruntur; His autem quæ præter naturã,vnde:proiectis vero in medio, at orbiculationi nec vnde,nec quo, nec medium competit,neque enim principium, neque medium, neque finis eius absolu-

te

te est,tempore enim sempiterna, & longitudine continuata, & sine fractione est &c. Cum Philos. dicat proiecta in medio ferri velocius, duæ se offerunt difficultates: prima,cur proiecta distinguat a motis violẽtia? nã proiectio est species motus violenti. Altera,cur in medio ferantur velocius. De re hac duę sunt opiniones; Vna est Auer. & Alb.quæ etiam prius fuit Alexandri,& Simplicii, quod Arist. per proiecta denotet Animalia,quæ præsertim pulsione,quę est quædã proiectio mouentur,immo in contex.Auerrois loco,proiecti,legitur Animal. Huius Sententiæ est etiam Zimara,in Sol. controuersiæ notatæ in eo contextu. Quæ Sententia est dubia,primo quia Arist. vtitur nomine generis inquiens proiecta:at si motum tantum Animalium voluisset denotare,habuisset nomen speciei,& proprium,consueuit enim Philosophus propriis vocibus vti dum adsunt.Præterea,cum ea Sententia,vt patebit,sit vera de omnibus proiectis, non recte contrahitur ad solum motum Animalium, qui non absolutè dicitur proiectio. Ideo est altera expositio magis approbata ab Alexandro relata etiam,& nõ reiecta a Simplicio,quod cum Arist. dicat proiecta prædita esse vigore in medio, per medium non significet medium temporis,in quo fit motus,sed medium loci consideratũ inter sursum,& deorsum,nam grauia si mouentur secundum naturam in loco infero habent vigorem motus,si mouentur violentia, similiter in loco infero habent vigorem, & in principio motus: leuia contra habent vigorem suum in loco supero. Proiecta verò,vigorem habent in loco medio,hoc est in aere per quem feruntur.Hæc expositio minus quam prior approbanda videtur,primo,quia Arist.medium magis refert ad tempus in quo fit motus, quam ad locum, cum dicat, tempore enim sempiternus est cœli motus, quod si etiam de continuatione loci mentionem facit, id non ob aliam causam efficit, nisi vt ostendat motui cœli non competere medium sui cursus. Præterea pulsio magna ex parte propè terram fit,quo in loco reperitur vigor grauium insuper vigor motus ignis violentia moti maxime apparet in medio,hoc est in loco aeris,inde enim frequenter deorsum violentia fertur, vt conspicuum est de motu fulgurum,& aliarum incensionum. Demum quotiescunque dicitur mixta per naturam,vel violentia in principio,vel in fine esse velociora,semper id referri solet ad principium, vel finem motus,non autem ordinis locorum vniuersi. Propterea. Cardanus vir doctus,in libro secundo de Subtilitate,inquit:sententiã Aristotelis vniuerse de vere proiectis debere intelligi, referendamque esse ad medium temporis in quo fit motus, in cuius medio proiecta omnia vigorem habent, quia proiectio est motus medius inter naturalem,& violentum,& ob id medio quodam modo se habet.Mediat autem proiectio inter motum violentum & Physicum,quia fit per aerem, qui suscepto a pellente principio motus per naturam mouetur,in principio autem parum agitatus,& liber parum motui prodest.Hæc opinio nonnulla includit quæ approbanda puto,absolute tamen mihi videtur dubia,quoniam nedum proiecta, paulo post principium mouentur velocius,verum etiam quæ trahuntur, & cuncta quę uiolentia feruntur: inspicimus enim currum post principium facilius,& uelocius reuolui, & duci. Præterea ratio ab eo adducta est dubia, quia non in solis proiectis locum habet,sed in cunctis violentia motis,vt consideranti redditur notum. Propterea dicendum puto, Aristotelẽ motus omnes sub Luna productos in tres redegisse gradus in duos simplices, & medium,vel enim considerantur vt penitus sunt secundum naturam, vel ut penitus sunt uiolenti,uel ut medii. Et dum fit hæc distributio, non ita intelligi debet vt simplicia apud nos vere distincta & seorsum inueniantur,non enim reperitur motus adeo violentus,vt ex natura aliqua non pendent,& per naturam aliquam nõ feruetur,nec motus ullus adeo est secundum naturam,vt nil uiolentiæ iunctum habeat, grauia enim, & leuia dum mouentur secundum naturam,seiuncta præter naturam sunt a suo toto, medium diuidunt,a tergo pelluntur a medio, & seorsum a suo loco reperiuntur. Sed Aristoteles,solum considerauit quid motui competat ratione vnius,vel alterius: motus itaque uiolentes ratione generis,& ut violentus,in principio est uelocior, hoc est

dum

Duo dubia. *Opinio 1.* *Opinio 2.* *Euersio.* *Cardanus.* *Quid approbandum uel reprobãdũ.* *Opinio propria.*

dum fuerit proximior inferenti vim, & violentia est vehementior: contra autem motus secundum naturam, vt talis est, & per se consideratus, pulsio vero considerata ex parte modi, quo fit per intermedij aeris conspirationem, in principio minus, in medio magis ad motum excitati, in medio est velocior, & quod dicitur de pulsione etiam in parte est verum de tractione, quatenus medium ei conducit: qđ si nonnunquā tractio in fine est velocior, id accidit, quia id qđ trahitur reddit̄ proximius trahenti, ꝑ cu ius naturam vehementius trahitur, ut ferrum ab Herculeo lapide. Et pro lucidiore notitia considero multa esse vera ex parte generis, quæ ex parte propriæ differentiæ secus se habent, veluti Homo tanquam Animal procliuis est ad illecebras corporis: vt verò Homo ratione directus, est facilis ad honestum, & virtutes; Similiter motus violentus ex parte violentiæ tantum, est velocior in principio, & dum est proximior inferenti violentiam, at ratione maioris agitationis aeris, & melioris constitutionis conspirantium ad illum motum, secus se habet. Arist. itaque suo more id considerauit quod est per se, & de eo regulas dedit, & quod dictum est de proiectis, etiam de Animalium motu verum est, quamuis enim Animalia ex parte violentiæ illatæ in membra, deberent in principio moueri velocius, tamen quia in principio spiritus minus sunt excitati, & membra minus parata ad motum, quam paulo post principium, ideo paulo post principium, velocius currunt.

Multa vera ex parte vnius non alterius.

Pro omni Animalium motu necessario requiri quiescens & immobile. Cap. XXXI.

Cuncta apprime iuncta.

QVAECVNQVE in vniuerso reperiuntur, cum ab vno prodeant, mirum in modum iuncta, in vnumque redacta inspiciuntur, & ob id vniuersum est omnia in vnum uersa: & quamuis opposita maxime seiūcta iudicentur, ea tamen uariis modis colligata inueniuntur, ac ut de immobilitate, & motu loquar, hęc quamuis longissime uideantur distare, iuncta tamen sunt & complicata, adeo, ut motus ex immobilitate fluat, & semper quiescens, uel immobile aliquid pro sui productione, & conseruatione exposcat. Hoc uerum esse de omni motu facile elucescet, si per singulos digrediendo progredimur. Ac ut ordiar a motu Animalium, qui magis instituto nostro inseruit, Motus hic multiplici ratione, uarium, & multiplex quiescens exposcit, primo enim exposcit quiescens ratione generis, quatenus scilicet motus est, & iure: nā immobilitas est actus perfectus, motus est actus imperfectus, actus autem imperfectus ex perfecto pendet, illumq; supponit. Hinc Pythagoras motum sumebat pro priuatione, & imperfecto quiescens vero pro forma, & perfectione. Insuper, immobilitas est mēsura quædam motus, mensuratur enim motus per recessum ab immobili, est fundamentum quo nititur motus: est id, vnde motus recedit, & a quo, vel per quod vires suscipit; maxime itaq; motus Animalium vt motus exposcit aliquod quiescens. Insuper exposcit quiescens conditione propria, vt motus Animalium est, tractione, & pulsione productus, tractio enim est ad principium quiescens, pulsio vero a principio quiescente. Quiescens in motu Animalium, non vnum sed quintuplex assignari potest. Quiescēs enim vel est externum, vel internum, si externum, vel est a quo Animalia ad motum excitantur, & hoc est Obiectum, vel circa quod mouentur, & est id, in quo vel ambulant, vel natāt, vel volant. Internum est triplex, Anima, quæ non ex se mouetur; Membrum primum, hoc est Cor, ad quod, & a quo cætera trahuntur, vel pelluntur: & os vnum circa quod alterum os reuoluitur; Externa quiescentia, vna cum Anima maximè sunt necessaria pro motu totius, duo vero reliqua proxime pro motu partium. Loquendo de primo, nempe de Obiecto, id quomodo sit immobile, suo loco patuit. Quod secundo Animal totum pro

Multiplex quiescens requisitū pro motu Animalium. 1. ratione generis.

Secunda ratione propria.

Quītuplex quiescēs in motu Animalium.

suo

suo motu exposcat aliquid resistens, ac ita immobile, notum est, quoniam per id resistens fit tractio, & pulsio, & ob id Homo per aerem, & aquam ambulare nō valet, quia non resistunt pedi quiescenti pro efficienda pulsione, resistunt tamē quatenus expedit vt volent aues, & natent pisces, quod in vacuo facere non possent, non enim per inane possent aues uolare, uel natare pisces. Tertio Animam in eo quod ex se mouetur, esse partem immobilem, patet ex 8. Phys. omne enim quod ex se mouetur, constat ex parte mobili, & parte immobili, quę si mouetur, tantum ex accidenti mouetur. Hæc tria præsertim referuntur ad motum totius. At si consideramus motum partium, inter eas primum est Cor, se habens ad instar Centri, a quo per communes spiritus, & ad quod partes reliquæ mouentur, & quamuis Cor continenter agitetur, & ferueat, dicitur tamen quiescere, quatenus non eo partium motu mouetur, nec ex alio membro pendet a quo trahatur, vel pellatur. At si demum cæteras partes inuicem comparamus, earūque motus consideramus, similiter in eis pro distinctarum partium motu distincta proxima quiescentia inueniemus, quę sunt perinde ac cardo, centrum, & connexio pedū circini, in quibus quiescente orbiculato osse, circa illud, cauum alterius ossis reuoluitur, mediat autem inter ea duo ossa, cartilago, tum, ne terantur ossa, tum vt eius humore facilior reddatur reuolutio, tum demum, vt distincta illa ossa, velocius auxilio eius intermedij moueantur. Si a motu Animalium, ad motum inanimorum, violentia factū pertransimus, facile inueniemus illum quoque exposcere quiescens: nam ea, vel tractione, vel pulsione mouentur, sine quibus nec vectio, nec vertigo fieri potest, tractionem autem omnem, & pulsionem exposcere quiescens iam apparuit, ea autem quæ pelluntur, aut trahuntur, exposcunt quiescens, primo ex parte Animalis quod pellit, vel trahit; Animal enim sine quiescente aliquo id facere non potest, ut declaraui. Secundo, ex parte rei pulsæ, vel tractæ, quatenus res trahitur ad aliquod primum modo aliquo quiescens, vel ab eo pellitur: non tamen hoc ita est conspicuum vt primum, quia videmus currum trahi ab equis currentibus lapidem pelli a manu mota; Similiter, paruam pilam, qua ludimus, at quamuis proxime pellens, vel trahens moueatur, semper tamen est necesse ad aliquod primum deuenire quod quiescat; ad quod fiat tractio, vel a quo fiat pulsio, qualis est, vel terra, per quam mouentur equi, vel Cor, vel Anima, vt patuit. Superest considerandum an motus Physici Elementorum, & Cęli exposcant quiescens? Arist. in li. de Motu Animalium, ca. 3. dubitat, an pro inanimorum motu requiratur quiescēs, respondensque ait, non requiri quiescens eis internū, sed cum moueantur ab alio, & inter mota, principium primum motus id sit, quod ex se mouetur, de illo inquit verum esse quod exposcit quiescens, non de Elementis: & huiusmodi est Cœlum. Dicamus itaque, pro motu grauium & leuium cum non proprie (vt dixi) fiat tractione, & pulsione, nō proximè & propriè requiri quiescens, quia tamen similitudine aliqua pelluntur vel trahuntur, etiam modo aliquo quiescens exposcunt, primo enim exposcunt, quiescens ex parte primi, & communis mouentis Elementa nempe Cœli, quod motu recto, Elementorum moueri nequit, & eius motus, maximè exposcit quiescens. Secundo exposcunt quiescens ex parte terminorum motus, a quibus, vel ad quos mouentur, grauia; enim & leuia, vel mouentur a Centro, vel ad Centrum quiescens. Similiter vel a Cœlo recedunt, vel ad illud secundum totum firmum, & permanens per rectā lineam accedunt. Demum, si conuertimur ad motum Cœli hoc mirabile inspiciemus in eo, quod ut maximè omnium corporum mouetur, ita maximè exposcit requiescens, usurpando semper requiescens late, ut etiam extenditur ad immobile penitus. Requiritur pro motu Cœli triplex immobile, ex quibus quartum consurgit, primum est Deus, secundum Centrum, tertium Poli, primum est extra Cœlum, quatenus non subijcitur, sed præest corporibus omnibus, de quo dixit Arist. in 8. Phys. 52. manente primo, necesse est manere omne quod continuatur cum eo, & in lib. de Motu Animalium, hoc primū esse immobile etiam authoritate Homeri confirmat: Alterum immobile, nempe Centrum, in medio est collocatum, cuius quietem

De motu violento.

De motu Physico.

De motu Cœli.

tem esse necessariam patefacit Aristotele sub initio Secundi de Cœlo, Tertium quiescens est in ipsomet Cœlo,& sunt Poli. Ex his tribus immobilib. conspirantibus quartum consurgit,& est ipsum Vniuersum,quod secundum totum requiescit, pro cæteris motibus quoniam sunt motus in parte,tantum,etiam requiritur quiescens in parte,& non penitus;At quoniam Cœlum omnino mouetur,& continenter mouetur,ideo ea quiescentia exposcit,quæ omnino quiescunt,& immobilia sunt penitus. Ex his varia elicere valemus, vtilia valde; Primo, colligemus motum omnem exposcere aliquod quiescens: colligimus secundo, non ex motu prodire quietem, sed potius vice versa ex quiete,vel immobilitate prodire motum,ideo recte de Deo cecinit Boetius, *Stabilisque manens, dat cuncta moueri*. Elicimus tertio,veram esse sententiam Pythagoreorum,dicentium motum esse priuationem,immobilitatem vero actum,formam,& perfectionem. Demum colligo,minus veram esse sententiam Simplicij,in 8. Phys. 22. dicentis,veteres Philosophos euertentes motum, euertere quietem, at non vice versa, euertentes quietem,vertere motum,nam ex dictis constat;magis euerti motũ ex euersione quietis,quam vice versa,usurpãdo quietem late,vt vsurpabatur a veteribus,qui dicebant Ens esse vnum,& immobile.Sic itaque mirabiliter cuncta ex immobili prodeunt,& per motum fœlici circulo in immobile reuoluuntur.

Quæ colliguntur ex dictis. *Primum.* *Secundum.* *Tertium.* *Quartum.*

Quomodo in Animalium motu seruetur imago quædam motus in orbem. Cap. XXXII.

SENTENTIA fuit Aristotelis in 3. de Anima 55. motum Animalium seruare imaginem, & conditionem quandam circuli, inquit enim cum moueantur pulsione,& tractione,oportet,vt in circulo manere aliquid, & inde incipere motum; Pro qua sententia explicanda,duo consideranda occurrunt: Primum, quomodo Animalium motus circuli conditionem seruet. Alterum,qua de causa eam seruet. Quod pertinet ad primum: dico, modos orbiculationis in motu Animalium esse quinque.Primus oritur ex Obiecto; nam motus Animalium ab Obiecto immobili excitatur,& ad illum,vt ad scopum,& finem cuius gratia ducit.Modus secundus pertinet ad Anima,est enim Animalium motus ab Anima vt a principio,& tendit ad Animam,vt ad finem cui. Modus tertius ex Corde sumitur: nam instrumenta & partes Animalium pendent ex Corde, vt ex fonte; & ad

Motum Animaliũ seruare conditionem circuli quinq; modis.

1 Cor conspirant,tanquam ad id,vnde robur,& perfectionem recipiunt.His tribus cõ-
2 siderationibus,cum Animalium motus sit ab eodem,ad idem,iure dicitur seruare ima
3 ginem circuli,motus rectus Elementorum est quidem a Centro, ad Centrum, at vel
non eiusdem Elementi,vel non secundum naturam tãtum, & semper id fit per lineam
rectam,cum è contrario motus ille Animalium fit eiusdem mobilis,secundum eandẽ
dispositionem mediam,& non per lineam rectam,ex qua varietate pendet, vt ille Ele
4 mentorum non dicatur in orbem,motus vero Animalium in orbem iudicetur. Quartus similitudinis modus in eo est positus,quia quemadmodum pro formando circulo pes circini manet in Centro,altero reuoluto,ita pro constituendo motu Animalium, manet os vnum,alterum circa illud reuoluitur,vel manet pes vnus,alter mouetur,qui pedes,& crura, non secus ac ea circini vno communi nodo, & cardine iuncta sunt.
5 Demum fulget in motu Animalium imago quædam Circuli,quatenus Animalia non per lineam rectam a Centro ad Cœlum,sed per lineam obliquam circa Centrum mouentur. Satis itaque aperte seruatur Circulus, & eius conditio in motu Animalium: Cuius rei causa modo quærenda est.Inquiunt nonnulli, id ex conditione Animæ oriri ducere,quę sui natura in orbem est apta mouere,hinc Cœli Animæ, quæ penitus dominantur Orbibus exquisitissimè mouent in orbem. At iam in præcedentibus hanc sententiam reieci,quod Anima sui natura,& conditione solum in orbem sit apta mouere,

Ratio cur in motu Animaliũ seruetur Circulus.

uere,ita enim instrumenta non congruerent facultati,& Arist.in primo de Anima 48. & sequentibus exactissimè inuehitur in Platonem,tribuētem Animæ orbiculationem & circulum.Propterea dicamus,hanc circuli imaginem, ex quinque causis ortum du *Sententia propria.* cere. Prima petitur ex eo quod Animalia parui quidem mundi in 8.Phys.nuncupan- tur,& propterea debent pro facultate seruare conditiones, & formam motus totius *Ratio 1.* Vniuersi. Altera ratio sumitur ex conditione mouentium,excitantium, dirigentium, *Ratio 2.* & exequentium,quæ a se,in se apta sunt mouere. Tertia sumitur ex facultate,& virtu- *Ratio 3.* te Circuli: nam Circulus est fundamētum,& origo omnium motuum admirabilium, vt constat ex principio Mechanicarum quæstionum. Quarta peti potest ex cōditione *Ratio 4.* modorum motus, per quos Animalia mouentur, tractio enim & pulsio est ab eodem ad idem,& fiunt manente vno,moto altero,vt constituitur Circulus,quemadmodum in cont.55.docuit Arist. Postrema ratio peti potest ex cōditionib.motus Animalium, *Ratio 5.* cum enim non sit penitus per naturam,nec penitus per vim, ideo non est rectus vt il- le Elementorum,sed cum sit medius,medio quodam modo se habet,participans con- ditiones, & seruans imaginem Circuli. Vt moneamur pro facultate teneri per actio- nes nostras absoluere,& perficere circulum,redeundo ad id principium,vnde recessi- mus,cui Honor,& Gloria.

FINIS.